שו״ת · אחרונים

בית שלמה אורח חיים

רבי שלמה דרימר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בית שלמה אורח חיים

רבי שלמה דרימר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בית-שלמה-אורח-חיים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 5
מפתחות 7
תשובה א 16
תשובה ב 22
תשובה ג 24
תשובה ד 25
תשובה ה 27
תשובה ו 34
תשובה ז 38
תשובה ח 45
תשובה ט 49
תשובה י 50
תשובה יא 52
תשובה יב 56
תשובה יג 57
תשובה יד 62
תשובה טו 75
תשובה טז 93
תשובה יז 102
תשובה יח 116
תשובה יט 118
תשובה כ 120
תשובה כא 123
תשובה כב 128
תשובה כג 131
תשובה כד 131
תשובה כה 134
תשובה כו 138
תשובה כז 140
תשובה כח 145
תשובה כט 164
תשובה ל 167
תשובה לא 173
תשובה לב 178
תשובה לג 185
תשובה לד 190
תשובה לה 193
תשובה לו 196
תשובה לז 213
תשובה לח 215
תשובה לט 222
תשובה מ 225
תשובה מא 227
תשובה מב 229
תשובה מג 231
תשובה מד 232
תשובה מה 234
תשובה מו 236
תשובה מז 241
תשובה מח 244
תשובה מט 250
תשובה נ 254
תשובה נא 256
תשובה נב 270
תשובה נג 270
תשובה נד 282
תשובה נה 288
תשובה נו 294
תשובה נז 298
תשובה נח 315
תשובה נט 322
תשובה ס 325

תשובה סא 326
תשובה סב 327
תשובה סג 344
תשובה סד 347
תשובה סה 357
תשובה סו 361
תשובה סז 367
תשובה סח 371
תשובה סט 375
תשובה ע 377
תשובה עא 380
תשובה עב 383
תשובה עג 387
תשובה עד 397
תשובה עה 398
תשובה עו 404
תשובה עז 406
תשובה עח 409
תשובה עט 421
תשובה פ 422
תשובה פא 423
תשובה פב 425
תשובה פג 429
שובה פד 433
תשובה פה 434
תשובה פו 435
תשובה פז 440
תשובה פח 449
תשובה פט 450
תשובה צ 454
תשובה צא 470
תשובה צב 472
תשובה צג 473
תשובה צד 474
תשובה צה 478
תשובה צו 480
תשובה צז 482
תשובה צח 486
תשובה צט 488
תשובה ק 492
תשובה קא 495
תשובה קב 498
תשובה קג 506
תשובה קד 508
תשובה קה 511
תשובה קו 512
תשובה קז 513
תשובה קח 514
תשובה קט 515
תשובה קי 520
תשובה קיא 522
תשובה קיב 527
תשובה קיג 531

הקדמה

מבן המחבר

ויגשו אברהם ויאמר. בקול תודה וזמר. אהלל את בורא הבל באומר. ואברך לאל עלי גומר. אשר עד כה עזרני. ובצל ידו החביאני. מפהפיכות הבלי הזמן מנעני. מדורשי תושי' שמני. ועד הלום הביאני. לשבת על כסא אבי זכני. ואמרתי אני עם לבי. במה אכף ובמה אקדם. לאלקי קדם. מכפר שגגות וזדים. ובמה ארצה לגמול חסדים. עם נשמת שר וגדול ליהודים. אבי אבי רכב ישראל. ראש גולת אריאל. הגאון המובהק המפורסים. שמו מפארים. איש חי רב פעלים. שתורני בדרך תמים. להשכיל בדברי חכמים. ולילך בנתיבות ישרים. שמתי לנגדי דברי זמירות לקוני מנעים. אגורה באהלך עולמים. שביקש דוד מלך ישראל חי וקיים. לפני דר מעונים. שהלכות משמו יתאמרו בשער בת רבים. למען תקום זכרו לדור דורים וגם אני שמעתי מפה קדוש אבי מורי. תפארתי והדרי. באמרו מי יתן ויתוקו בספר מילי. הדברים אשר השבתי לשואלי. ויהי' לעדת בני ישראל למאורות. במו ימצאו שלל הוראות. תילי תילין של הלכות. קביעות מיד ולדורות. נטיתי לבי לקיים מילי דאבות. מזהב ומפז נחמדות. פה מפיק מרגליות. כתב יושר דברי אמת. והתחלתי אל המלאכה לקרבה. ואשא עיני ואראה. זה הים של שלמה. גדול ורחב ידים. בליל בשני התלמודים. בכל ספרי הפוסקים. ראשונים ואחרונים. חדשים וגם ישנים. פלפולים עמוקים. יעלו מרום הרים. ירדו עמקי ימים. והכתבים לא נסדרו בסדרים. אחת הנה ואחת הנה מפוזרים. מכובד המשא נחמתי. וכמעוו נואש אמרתי. אכן סעיפי ישובני. ורוח מבינתי יעננו. חזק ואמץ לבך. ואלקי אביך יהי' בעדן. וישמר מכושל רגליך. ועברתי בין בתרי אמריו. טיילתי ביופי חדריו. האח ראיתי אור בהיר בשחקים. וכולן כברקים. אורו עיני כי טעמתי דבש מיערות. מאמרות טהורות שבעתייה מזוקקות. ועוררני רעיוני כמה העדות. ואני כותב על הספר בדיו למשמרת. לא עלה על לבי לספחם למחברת. כי מכיר אני בבית המדרש מקומי הדל. דעת ומזימה מני חדל היתגאה איש שחוח הולך. להציב לו יד בבית המלך היתפאר זבוב קציץ הכופים. לעוף דרך הנשר בשמים. איש נבזה וחדל אישים. כמוני היום. מהראוי לעשות לפיו מחסום. ישב ביד וירום. אולם אחרי שובי נחמתי. ובימי קדם זכרתי. עוד לעיר לימים הייתי. בעת אשר אבי הגאון על מזבח הדפוס העלה. ספרו ישרש יעקב מאוד נעלה. דרשוני בנועם אמרותיו. כבדוני במתק שפתיו. כאב את בן ירצה. ובפיהו אלי יפצה. אזור נא בכי כגבר חלצך. ועשה מטעמים לאביך. ואדפוס בתוך ספרי לשמך ולזכרך. ותתענג נפשי מזיו כבודך. כי שש אנכי על אמרתך. פקידתו רוחי שמרה. ואת מצותיו

קיימתי במהרה. שלחתי לו דבר אחד מפרי עשתנותי. ובראותו מעשי ידי. אשר כוננו אצבעותי. שמח בהם כעל בל שכיות חמד. ושם להם מקום בספרו הנחמד. לכן גם עתה אשר נלקח מאתנו. נאסף בחטאינו. נצחו אראלים. את המצוקים. נשמתו בגנזי מרומים. ונפשו תרקיע עמו לשחקים. אייחל כי תתעדן נפשו לעת תזכרנו אמרותי. עלי מפתן הבת. כאלה וכאלון אשר אצל גפן וזית. ואם המצא ימצא בדברי דברי און ושגיאה. אל יחשב לספרו של צדיק לשאייה. כי הכל יראה מבטן מי הדברים יצאו. ובשם מי יקראו. וגם אותי אל תאשמו. כי לא הי' לי הזמן להבר לברר הדברים ולהבר. לאשר חזקו עלי חכמי לב בדבריהם. הואילו והפצירו בי בנועם אמריהם. להוציא דברי אדוני אבי במהרה לאורה. כי מפיו תצא תורה. הוראה ברורה. ואת המעיינים הבחירה. ואתם החכמה והתבונה. לשקול דברי בפלס הבחינה. את לרחק ואת לקרב. וזמנא באפרקסתא דעניא. ישתכח מרגנותא. ולשמא דקודשא אנא מצלי צלותא. שאזכה למיסק שמעתתא. אליבא דהלכתא. וקראתי את הספר בשם בית שלמה כי זה הוא ביתו נשגב כחומה. אשר בנה אאמו"ר הגאון זללה"ה בחכמה. וחדריו ימלאו דעת. על אדני האמת נטה קו מכרעת. וכל יושבי על מדין פיו ידרושו. בין דם לדם ובין דין לדין דעתו ישחרו. והוא השיב להם דברים נכוחים. חוקים ישרים ומשפטים צדיקים כאשר ישאל איש בדבר אלקים. דרכי חסידתו ופרישתו מבין שירותיו יצהירו. וד' עמו שהלכה כמותו. כי שקל כל דבר בשקל הקודש. נתיבות עקלקלות יהדש. וסברות ברורות יחדש. ונפשי חכתה לחי עולמים. שהבית הזה יהי' עליון בית ועד לחכמים. ישמחו המורים ויגילו הנבונים. כי ימצאו בו דברים יקרים מכתם ועינים. יחפשוהו כמטמונים. כי גדול כבוד הבית הזה אשר חלקתיו לחמשה חלקים על כל סדרי ארבעה ש"ע ערוכים ושמורים. ויהי' נועם ד' אלקינו עלינו. להיות בסעדני שחוש מהרה. אבוא כל דבריו לאורה. להפיץ חוץ מעיינות. ורוח חכמים יהללוהו בשערות. יקלסוהו במקהלות ואני תפלה לאלקי הרוחות. לטהר רעיונות. ילמדנו דרך תבונות. יצילנו משגיאות. ינהלנו על מי מנוחות כעתירת אסקופה הנדרסת. עבד לעבדי ד' אנא זעירא. כותב וחותם יום א' כ"ו אדר שנת תרל"ז פה סקאלא אברהם בהה"ג מהר"ש זללה"ה חופ"ק הנ"ל.

חכם לב יקח מצות. כבוד דודי הרב הגביר המפורסם בתורה ובחסידות. איש חמודות מוה' יהושע דרימור נ"י נתן לכסף מולא להעתקת כתבי הקודש ועזר להדפסה. ישלם לו ד' כפעלו ותהי' משכירתו שלימה בברכת חיים ושלום וכל טוב סלה. וגם לרבות אחי הרבני הנגיד וו"ח מוה' משה ארי' נ"י. עם בנו החריף הנגיד וו"ח מוה' אליעזר לאזיל נ"י. ועם גיסי הרבני הנגיד וו"ח מוה' מענדיל פידרער וז' שהיא אחותי היקרה הצנועה

מרת דוזא רבקה שתחי' שסייעו לי מהונם להוציא לאור התשו' הנחמדות כולם יתברכו ממעון הברכות בשובע שמחות ישועות ונחמות מעתה ועד עולם אמן:

מפתחות

א) פלפול בדברי הב"י סי' ל"ב בשם תשו' אשכנזית בענין תפילין מרובעות:
ב) בענין איטר יד לענין הנחת תפילין וכתיבת סת"ם.
ג) בתפילין מחמת שנפלו למים כטשטש הקלף שבין האותיות.
ד) בתפילין שכמה יודין הי' דומה ללמדין ואם מהני קריאת תינוק בזה:
ה) בתפילין שנפל טפת דיו על הה"א ראשונה של שם הוי"ה בהוב"ש על הקו העליון ולא נתפשט מן הקו ולחוץ. פלפול בענין כעג"כ:
ב] בסופר שהי' מנהגו בעת כתיבת השמות שהי' אומר לשם קדושת השם ולשם קדושת תפילין ובמזוזה הי' אומר לשם קדושת השם ולשם קדושת מזוזה. ועתה מסופק בעת שכתב שם בתפילין כמדומה לו שאמר לשם קדושת השם ולשם קדושת מזוזה בטעות ופלפול בענין עקירה בטעות אי הוי עקירה:
ו) להחכם השואל על השאלה הא' שבתשובה הקודמת:
ז) בענין דיו שנתאדמה ופלפול בענין כעג"כ:
ח) בענין צורת הפרשיות בפתוחות וסתומות האיך יש לנהוג הלכה למעשה:
ט) בנקרע א' מבתי הראש מבחוץ וכן בתפילין של יד:
י) לענין למד או תגין שנכנסו לתוך חלל ך' שלמעלה ובאותיות השם:
יא) בענין מה שנמצא בהרבה ס"ת בפרשיות הקטנים כמו בעשרת הדברות וברכות כהנים שנכתבו כדמות שורה אריח ע"ג אריח. ופלפול בענין גרם מחיקת השם:
יב) תי' על הקושיא במשנה פ"ק דמגילה על הא דאין בין ספרים וכו' אמאי לא חשבינן החילוק שבין ס"ת לתו"מ דבס"ת כשר שלא נסדק ולא כן גבי תפילין ומזוזות:
יג) לענין חזקת שו"ב וחזנות בנו או חתנו אחריו:
יד) פלפול בהא דש"ע סי' כ"ג אי גר יכל להיות ש"ץ ואי אם גם במצות דרבנן שא' יוציא חבירו אפי' אם הוא לא נתחייב בדבר אם הוא מטעם ערבות או אפי' היכא דל"ש ערבות ואי במצות דרבנן שייך ערבות פלפולים עצומים. בכ"ז בש"ס ופוסקים:
ב] על המנהג שהמסדר קידושין מברך על הכוס ואינו שותה ממנו רק החתן והכלה מה שפקפק בזה הפו"י בכתובות ופלפול בדברי רה"י בעירובין ד"מ ובש"ס ספ"ג דר"ה:
טו) פלפולים עצומים בענין מצוות צ"כ ולעבור אי ב"כ. לתרץ שיטה רשב"ם מה שהרעיש ע"ז בעל ש"א גם תי' על קושית הש"א על דברי רש"י בעירובין דצ"ה גם בענין ברירה:

טז) שנית בענין התשובה הקודמת לבאר וללבן דבריו בפלפול עצום.
יז) בענין ח"ע וח"ב אם מחיוב בק"ש ואם צריך שישמע מאחר פלפול רב בזה:
יח) בחדר שדר בו הבלן ואנשים שהולכים משם למרחץ פושטים שם בגדיהם מהו הדין לענין דברי קדושה בבית הזה ואם חייב במזוזה:
יט) בעובדא שבש"ק קרא החמישי עד חמשה פסוקים סמוך לסוף הסדרה האיך לנהוג:
ב] בענין מה ששואלים חפצים ופודין בהם פדה"ב אי שפיר למעבד הכי:
כ) בחדר א' שנבנה בתוך בית יחיד א' והתפללו בו אנשים שנים רבות ומת האיש ההוא ואח"כ רוצים יורשיו למכור החדר הנ"ל לצורך בית דירה.
כא) בענין סתירת כותל מבהכ"נ לעשות כותל דקה עם סריגות לע"נ:
כב) שנית בענין הנ"ל:
כג) גם כן בענין כזה:
כד) בקהל שקנו בית א' סמוך לבהמ"ד להרחיב מקום הבהמ"ד וסתרו הכותל מהבית שסמוך לבהמ"ד והתפללו במקום הנוסף ואח"כ נתייעצו לעשות מקום הנוסף לע"נ. פלפול בענין מכירת זט"ה ואי הזמנה מלתא הוא בזה:
כה) בישוב א' שהשתדל אונן אצל השרים עד שהרשו לעשות בית תפלה והקדיש בית א' בביתי לבהכ"נ והתפללו בו כל יושבי הישוב הנ"ל בצבור שמנה שנים ואח"כ קנו מקום א' גם עצים לעשות על מקום החדש בנין מקוה ואח"כ רוח אחרת עבר על איזהו אנשים ורוצים לעשות במקום החדש הנ"ל מהעצים שהכינו בהכ"נ והאיש הנ"ל מוחה בידם שכבר החזיק שיהיה הבהכ"נ בביתו מהו הדין פלפול רב בזה.
כו) בענין שקהל א' בעת שבנו הבהמ"ד בנו בנין לצורך דירת הרב ולא גמרוהו ואח"כ רצו איזהו יח"ס להתפרד מבהמ"ד וגמרו הבנין הנ"ל לקבוע מקום תפלה ורוצים לעשות שמה מקום קבוע להתפלל בו בימי נוראים ואנשי בהמ"ד מוחים בידם מטעם ביטול בהמ"ד ועוד משום בלבול בהתקיעות ותפלות ואף כי רוצים שכנגדם לבנות כותל באמצע חצר שעי"ז לא יהיה בלבול טוענים כי אין להם רשות לקחת להם קצת מחצר בהמ"ד שלא ברצונם:
כז) בנדון מקום בבהכ"נ בע"נ שנמצא כ' בפנקס של החבורה שהחליטו המקום הנ"ל להרבנית שהיתה אז אך בתנאי שאין ברשותה למכור המקום הנ"ל כשתעקר מושבה משם אח"כ מתה הוא ובעלה הרב וקבלו להם רב אחר וכמה שנים עמדה הרבנית החדשה על מקום זה בע"נ הנ"ל ואח"כ נמצא כ' בפנקס שמכרה הרבנית הקודמת

המקום לאיזהו אשה וחתומים בו שלשה ראשי החבורה ובאתה האשה הנ"ל לערער על מקום הנ"ל.
כח) תשובה ארוכה בענין קדושת בהכ"נ ועזרה לק' זאלישטשיק פלפולים עצומים בזה.
כט) בבהופי של יחיד א' שנקבע אה"ק בצד דרום בטעות ואח"כ סתרו המקום ההוא ובנו אותה מחדש אי מותר לשנות מקום אה"ק לצד מזרח כיאות.
ל) בעכו"ם א' שהיה לו ח' שעוה ונתן חציו לע"ז לנרות אם מותר לקנות חציו השנית לנרות של מצוה.
לא) בכוס של זכוכית שנשבר בסיסו שלמטה ולא היה יכול לעמוד ועשו לו בסיס למטה של מתכות אם הוא כשר לכוס של ברכה.
לב) שנית לענין הנ"ל פלפול רב בזה.
לג) בענין התקופות איזהו עיקר אם תקופת שמואל או תקופת רב אדא והקישות וספיקות שיש בזה.
לד) בנדון הס"ת באיש שדר בכפר שא"א להחזיקה רק או בבית שדר בו איש ואשתו רק שיש שם תיבה גדולה שמחזיק ארבעים סאה או להחזיקה בבית אחר פנוי רק שמוכרחין לטלטל אותה בכל ש"ק דרך חצר למקום שמתפללין בו איזהו עדיף.
לה) בטוענות משאות ופריקות משאות ע"י עכו"ם בשבת מבית ישראל.
לו) הדרך הנכון משטרי מכירות על פסעסיש וגראלנע על ש"ק פלפולים שונים בזה.
לז) במה שהתיר מורה א' למוזג שמוכר יין בשבתות ויו"ט ליהודים בהקפה ע"פ דרך היתר אך לזכרון שלא ישכח מי המקבלים וכמה התיר ע"י שיחזיק שני נכרים והוא יאמר לנכרי א' ונכרי הא' יאמר לנכרי הב' לכתוב בקרייט על לוח שחור והעלה דח"ו להתיר כזה ולא יעשה כן בישראל.
לח) במי שנו"נ עם איש מזרע היהודים והאיש הנ"ל מוחזק שכותב כל צרכיו בשבת כשמקבל המעות מהב"ד אם יש בזה משום מסייע ידי עוברי עבירה כשישלח לו מעות ויודע בבירור שהאיש הנ"ל יקבל המעות מהב"ד בשבת.
לט) אם מותר לצאת בשבת במקום שאין עירוב במנעלים הנקרא קלאשין ע"ג השטיוויל.
ב] אם מותר לקבל דורין חפץ א' מאדון ממונה של שר א' וידוע שהחפץ ההוא גנוב ביד הממונה של השר כי הוא של השר.
מ) בנדון הברזילים הקבועים בדלתות של חלונות ובליל ש"ק סוגרים אותה דרך נקב לתוך הבית אם רשאים להכניסם תוך הבית במקום שאין שם היתר צוה"פ.
מא) נדון צירוף הט"ג לעירוב במקום צורת הפתח ובנדון הרחקות הקניה של צורת פתח מן הכותל.

מב) אם מועיל שני פסין במק"א הנפרץ יותר מעשר לכרמלית.
מג) בתל המתלקט יוד מתוך ד' אמות ויש בו שביל של יחיד.
מד) בנדון שעשו בקנים של צוה"פ עוד קנה א' באמצע הגובה כמו חמשה טפחים מן הארץ ברוחב מקנה זה לקנה שכנגדו אם דבר זה מעכב בהיתר הטילטול.
מה) בפרצה יותר מעשר וביאור דברי המג"א סי' שס"ב סקי"ז.
מו) בתיקון צוה"פ בעיר א' שנמשך ע"פ רוחב הדרך ובאורך הדרך בצ"א עומד הט"ג אם נאמר הט"ג מפסיק והוי כב' מבואות שיש פתח ביניהם ול"מ התיקון צוה"פ כפי הנ"ל. פלפול בש"ע סי' שצ"ב ובדברי המג"א בסי' שס"ד ובדברי מהרש"ל ומהרש"א בעירובין ד"ח ובתוס' דכ"ה ד"ה וכי אויר.
מז) שנית בענין סנ"ל להחזיק כל דבריו שבתשו' הראשונה.
מח) בנדון גדר העיר שנפרץ בפחות מעשר לבקעה גדולה ובקעה ההוא נפרצה במלואה מצ"א לדרך הרבים והבקעה שייך לשר העיר ויכולת בידו למחות שלא לבקוע בפרצה ההוא אם מותר לטלטל.
מט) בנדון תיקון עירובין שבמק"א שדרך המלך עובר באמצע ובשני רוחות שבצדדין יש הרים גבוהים ובאמצע ההרים יש כמה דרכים מן ההר אל המישור ההיא אם נאמר דאתי רבים ומבטלי מחיצה.
נ) נוסח שטר מכירה של שבת הנהוגין:
נא) שנית בענין תיקון עירובין הנ"ל. פלפול באורך והשגה על דברי הרב התניא בש"ע סס"י שס"ג ובדברי המג"א סי' שס"ג סקי"ז. ונדון שכירות הרשות משר העיר וגם מבאר דבריו בהתשו' הקודמת בהנוסח שטר מכירה.
נב) בש"ץ שטעה ואחר חזרת תפלת ש"ע שהיה לו לומר חצי קדיש אמר קדיש עם תתקבל איזהו קדיש יאמר אחר סדר קדושה.
נג) בתיקון עירובין בעיר שאינו מוקף חומה ועומד מרובה על הפרוץ והפרצות מתוקנים בצוה"פ אם צריך תיקון הפרצות שפחותים מעשר מבאר בזה כל הדינים באורך וברוחב הלכה למעשה.
נד) בעיר שהישראלים ונכרים דרים שם אלא שהישראלים דרים בשכינה בפ"ע והנכרים בשכינה בפ"ע רק שהנכרים יש להם דריסת הרגל בשכינת ישראל לכל צרכיהם אם צריך לשכור הרשות מהנכרים ההם להתיר הטלטול בש"ק.
נה) ששה שאלות בענייני עירובין א) אם מסופקין אם כבר כלה הזמן משכירות הרשות מעכו"ם אם מחיובין לשכור מחדש ב) ממי צריך לשכור הרשות ואם די משופט העיר

ג) בענין המסמרות שתחובין בקנים של צוה"פ בכדי ליתן עליהם החבל מלמעלה אם מעכב מה שיוצא המסמר למעלה מהחבל מעט ד) בקנים של צוה"פ שסמוכים לכותל הבתים אולם הגג בולט הרבה מהכותל יותר מג' טפחים אם לעשות בזה איזהו תיקון ה) בהעמדת הקנים בתוך גדר אלא שהקנים המה גבוהי' הרבה יותר מהגדר אי' דבר זה מעכב ו) בקנה של צוה"פ הסמוך לגדר שנמוך מעשר' טפחי' במשך ג' טפחי'.

נו) מי שנותן עירובו בתוך עיבורו של עיר אם כל העיר הוא לו כד"א וביאור דברי הבכור שור לענין קנים של צוה"פ שרחוקים מהכותל ולענין אי מהני צוה"פ במים וביאור דברי התוס' בעירובין דכ"ד ע"ב.

נז) בענין כלתה מדתו בחצי העיר ואם מודדין אלפים של תחום שבת באלכסון שהוא אלפים ות"ת אמה.

ג] באחד שקנה טלית מאיש שמוחזק לגנב אם מותר לברך על טלית הזה. פלפול רב בזה ובאו"ח סי' ל"ט ס"י ובדברי הט"ז רסי' ס'.

נח) בענין מדידת תחומין שהבתים שבכפר רחוקים זה מזה ערך מאה אמה אך כל בית מוקף בגדר ובו גינה זרוע ואם נחשב ההיקף כמי דירה ולא נשאר בין זה לזה ע' אמה ושיריים מהו שנאמר שהזרעים מבטלים הדירה פלפול ארוך בזה ובדברי התוס' בסוכה דכ"ה ד"ה קמה ובש"ס עירובין דכ"א בתוס' והרא"ש שם ובתוס' דנ"ז ד"ה אלא ואם הבתים שבשכינה אחרת מכוונת נגד אויר שבין הבתים שבשכינה הב' אי אמרינן דרואין אותם כאלו הוא בין הבתים ואז לא יהיה הפסק ע' אמה ושירים פלפול רחב בזה ובענין הפרצות פחות מעשר.

נט) פלפול בדברי הש"ס עירובין דנ"ה ע"ב גבי הא דיושבי צרופין.

ס) במי דבש של פסח שהושם קוה"פ בכלים שהחזיקו בו י"ש לפני כמה שנים והמ"ד נשתהא בהם כמה ימים. פלפול בתשו' ח"צ סי' ע"ה.

סא) בענין שכירות החדר שהחמץ בתוכו וביאור דברי התוס' ס"פ כירה ודברי רש"י סנהדרין דצ"ה ע"ב ד"ה ויצא מלאך.

סב) באחד ששכח לחתום א"ע על השטר מכירה שמכר חמצו לעכו"ם בע"פ בשלשה חששות שיש בזה א' אחר שלא קנה העכו"ם הקרקע א"כ לא נקנה החמץ אג"ק רק בכסף לבד ב' דכיון דעכו"ם לא קנה הקרקע אפי' אם נאמר דקנה החמץ אפשר דל"מ מתורת קני את וחמור ג' מכח דברי המק"ח סי' ת"מ שהחמיר בזה מתורת קבלת אחרות פלפולים שונים בכל זה והעלה להתיר החמץ בהנאה:

סג) בנדון שאלה כעין הקודמת רק שהיה שם שני אנשים בעת שמסר השטר מכירה להנכרי ויש בזה סניף דהוי כעידי מסירה.
סד) באחד שמכר חמצו לנכרי בע"פ אחר חצות גם שכח לחתום א"ע על השטר מכירה פלפול עצום בזה ובדברי הרמ"א בחו"מ סי' ר' בהג"ה בהא דבעינן לענין קנין חצר עומד בצידו שיהיה עומד בתוכו דוקא מבאר הרבה ענינים בזה.
סה) באחד ששכח למכור מאלץ רק שכתב בהשט"מ שמוכר לו כל המטלטלין שבבית הנ"ל מבאר להלכה אופנים שונים בזה.
סו) באחד שמכר חמצו לנכרי קטן כבן ט"ו שנה מהו הדין מחמץ הזה לאחר הפסח פלפול בדברי הח"ס חלק יו"ד סי' שי"ז וגם בנדון שאחד קנה מפבאריקאנט נכרי במקום א' אריק וקודם ביאת האריק מכרו לנכרי קודם זמן איסורו ואח"כ הביאו האריק בע"פ אחר זמן איסורו והעמידו העגלן בבית גוי א' ועמד שם כל ימי הפסח ביאר אופנים שונים בזה.
סז) בענין שאלה הקודמת הנ"ל באריכות נפלא בפלפול ובקיאות.
סח) באחד שהיה לו חביות יי"ש ובליל ע"פ אמר לגוי הידוע לו בזה"ל קח לך החביות יי"ש זה ולך לביתך ותוכל למכרו לאשר תחפוץ כי אתה יודע שלקח מכבר ובבוקר תבוא ואתן לך קאנטראקט עליו והגוי קיבל החביות יי"ש לביתו ולא בא אל הישראל עד אחר פסח.
סט) באחד שמכר חמצו בע"פ אחר חצות.
ע) בשטר מכירה א' שדילג בסוף בהזמן תיבת עשרה וכתב בו ארבעה ימים לחודש ניסן מהו הדין החמץ לאחר פסח.
עא) בענין שאלה הקודמת.
עב) באחד שמכר חמצו על ידי שליח לנכרי ונכתב בהשטר מכירה שקיבל אדרהן והוא שכח באמת לקבל האדרהן מהנכרי והחמץ נמכר אג"ק כנהוג פלפול בקנין אודיתא אם מועיל ובענין יי"ש מקטניות שנעשה קודם הפסח אם התערובות חמץ שיש בו ממאלץ בטל מן התורה ברוב תמי' על הח"ס בזה.
עג) שנית בענין הנ"ל ופלפל בענין חזקה שע"ש וביאר דברי הרמב"ם פרק א' מהלכות מכירה הי"ח.
עד) שני שותפים שהחזיקו שמרים במרתף של איש אחר אשר הישאל להם המרתף ההוא בע"פ בא שיתוף א' ונתן להאיש בעל המרתף השמרים במתנה בלי שום קנין והאיש הנ"ל מכר השמרים לנכרי קודם זמן איסורו

עה) בפסעסיר א' יהודי שלקח באלמות יי"ש מישראל א' קודם הפסח ועבר עליו הפסח.
עו) בחביות דראנאק שלא פרשו במכירות חמץ כי שכח ממנו אז המוכר והיה עומד בהחדר שהישכיר להנכרי ועבר עליו הפסח.
עז) על דבר החיטים ושעורים שלימים שבגללי בהמה אם מחמיצם.
עח) בנדון שא' כ' קודם פסח לנכרי א' במק"א שישלח לו משקאות חמוצים ושלח לו אדראהן והנכרי מסר המשקאות הנ"ל להשפיליטער של היהודי במקום הנ"ל והשפליטער שלח המשקאות הנ"ל ע"י בע"ג יהודי והביא הבע"ג החמץ בתוך הפסח ולא רצה הקונה לקבל החמץ והשכין הבע"ג החמץ ת"י נכרי א' במקום הקונה. פלפול בענין שליחות ובענין אומן קונה בשבח כלי ועוד בהרבה ענינים.
עט) בנדון המקאריש והפעריל גראפין שלא נמכרו ועבר עה"פ.
פ) בא' ששלח לחבירו משלוח מנות והמקבל לא היה בביתו בעת ביאת הב"ד ובא לביתו אחר זמן איסורו ולא רצה ליקח מהב"ד ונשאר שמה עד אחר הפסח ואחר החג קיבלו וראה שיש שמה דברים חמוצים.
פא) בשמרים שבאו ע"י הב"ד לישראלים אחר זמן איסורו ע"י שכ' קודם החג לנכרי במק"א שישלח להם ושלחו לו אדראהן.
פב) בענין מה שנהגו הסוחרים לקנות בחוה"מ פסח י"ש אפל אדונים לקבל אחר פסח אי אריך למעבד הכי
פג) בישראל א' שמכר י"ש שלו שבהגריילניע קודם הפסח כדת ואח"כ בחוה"מ פסח מכר הי"ש הנ"ל לישראל אחר לקבלו אחר הפסח מהו הדין וגם אי מותר לעשות כן לכתחלה.
פד) בקמח קאקיריזיס שנתערב בקמח חוטין אם כשר לצורך אפיות מצות.
פה) שנית בענין הנ"ל.
פו) בא' שנשאר אצלו בשוגג עד אחר הפסח ריפות שקורין גראפליך והגראפליך הנ"ל הם שעירב עשרה קאריץ חיטין לתותים עם עשרה קאריץ חיטין אינם לתותים והלתיתה נעשה ע"י זליפה מועטת ונשאר מהם הגראפליך הנ"ל פלפל בדברי הש"ע ריש סי' תס"ז ובס"ס תמ"ז.
פז) ביי"ש של פסח שנעשה ביורה שנעשה בו מקודם יי"ש של חמץ והשופפרת שקורין וועגש לא נגעל כדינו מבאר דיני הגעלה וליבן להלכה למעשה בפרטים שונים וגם דיני ביטול חמץ קוה"פ בתוך היתר.

פח) אם צריך ללבן הפעפרילניצע וראש הברזל מהווערטינע בהרחיים לטחינת קמחא דפסחא.
פט) שנית בענין הנ"ל ופלפל בדברי הנו"ב אי שרי לכתחלה לערב היתר באיסור היכא דאינו מתכוין לבטלו.
צ) בא' ששכח לחתום א"ע על השטר מכירה של חמץ פלפול בדברי רש"י ותוס' ריש פסחים ובדברי המק"ח סי' ת"מ ובדברי הקצה"ח סי' מ"ה ובדין אם אה"נ יש לו בעלים ועוד פלפולים שונים באריכות.
צא) הנוסח של שט"מ בענין מכירת או שכירת הקרקע שעומד שם החמץ.
צב) בשט"מ שיש בו גמגומים.
צג) בחמץ משהו שנמצא בתבשילין אם מותר להשתמש בכלים הללו בפסח לשנה הבאה.
צד) בזרעונים הנקראים ציבלקיס שנמצא בחיטים של שמירה משעת קצירה והחטים הללו נתערבו בחיטין אחרים.
צד) בחרש שאינו שומע כלום מאחוריו כ"א מה שמדברין בפניו בקול רם וגם הוא מדבר קצת ואם החיוב מצות שלו מוטל על האב.
צו) בי"ש חמץ שנפל לרוטב של בשר בע"פ אם הוי נטל"פ ואם בטל בס'
צז) בענין היורות והדפוסין בהפאבריק של ציקר אם צריכין הגעלה שם מבואר הרבה עניני הוראה.
צח) בלחם חמץ שנמצא בבאר בפסח אם מותר לשאוב מים מהבאר ההוא לצורך רחיצה בפסח.
צט) בא' שאמר על שעיר עזים קודם השחיטה זה קרבן פסח והאיש הנ"ל שאמר זה הוא חמיו של אותו שהשעיר עזים שלו.
ק) באחד ששאלו אותו מה תעשה בבשר על פסח והשיב אני יש לי קרבן פסח כי פרתי ילדה עגל.
קא) באשה והיא אשת איש הנו"נ בתוך הבית שאמרה על שעיר עזים שנולד לה שהשה יהיה לה על פסח וקרבן פסח פלפול בענין נדרי צדקה והקדש של אשה הנו"נ בתוך הבית.
קב) בא' ששכח בלילה לספור ספירת העומר ונזכר בבה"ש שלאחריו וסיפר בלא ברכה אם רשאי לספור שאר הלילות בברכה פלפול עצום בזה בעניני ס"ס ואם מותר לברך בס"ס גם שאלה בא' ששכח לחתום א"ע על שט"מ ואם אדראהן חשוב כקנין כסף.
קג) בענין המנהג שנהגו שלא לשחוט ביו"ט בהמות.

קד) באחד ששחט האם בעיו"ט אם מותר לשחוט הבת ביו"ט ביאור דברי התוס' בביצה ד"ו וגם פלפול בתוס' ר"פ אלמנה וכה"ג וש"ס ע"ז דט"ו.
קה) מדין מרחץ הזיעה בעש"ק של חזון.
קו) בענין מה שכ' מהר"פ לתקוע בשופר בפה המלוכלך בדם מילה.
קז) אם בעינן לענין השיעור של אתרוג לשער כפי החומרא של הצל"ח דהביצה שלנו הוא מחצה מהביצה שבזמן הש"ס.
קח) אם מותר להדליק לנר חנוכה בנרות העשוין מחלב יען כי דרכם לעכב בו חלב חזיר.
קט) כעין שאלה הקודמת אם מותר להדליק בשמן זית לנר חנוכה שנתערב בו שומן חזיר.
קי) פלפול בש"ס דע"ז ריש דכ"ב ובתוס' שם.
קיא) פלפול בש"ס שבת דפ"א וגם בקושית הג"פ בסי' קכ"ד ובדברי השאגת ארי' ריש ה' חמץ.
קיב) במה שדרש א' ברבים שבטלה רוה"ק ושבעל אוה"ח הק' לא היה בעל רוה"ק ובירר בראיות עצומות בבקיאות נפלא מהש"ס שגם עד עתה לא פסק מדרגת רוה"ק.
קיג) פלפול עצום באריכות בהא דמי יימר דמזדקק ליה חכם בסוגיא דשבת דמ"ו ובכ"ד.

דינים מפוזרים משאר חלקי ש"ע הנמצאים בחלק התשו' הלז

א ב] פלפול בדברי הכו"פ סי' ב'
ג ב] ביאור דברי הפמ"ג יו"ד סי' ל"ג בענין דאין בדיקה לושט מבחוץ אפי' בקנה רחב.
קט ב] ג"כ בענין הנ"ל.
לו ב] באשה שמצאה כתם בימי ספירתה ומסופקת אם היא טמא או טהור ולא היה לה ממי לשאול וע"פ ספק ספרה ז' נקיים מחדש מיום שלאחר מציאת הכתם ואח"כ הראה הכתם לחכם וטהר אם הימים הראשונים עולין לה פלפול בתשו' מע"צ שהביא הס"ט בסי' קצ"ו.
מח ב] חמשה שאלות בדיני יחוד.
נד ב] במשכנתא בנכייתא והלוה נשאר בבית המשכנתא ומשלם שכירות להמלוה ונכתב בהשטר המשכנתא שאפסקיו אחר רק שהיה שקר והתנו כן בשעת הלואה אם הוי א"ר או ר"ק.
ג] במשקה שעושין בא"י ממשרת התאנים וישראל קונה התאנים מנכרים ועושה מהם משקה אם חייב בתרומה ומעשר.
נה ז] בבשר עוף שבשלו בקדירה חולבת ב"י ואח"כ שמו הבשר בתוך קדירה של בשר בהמה אי אסור הבשר בהמה בהנאה:
ח] במלח שחתכו בסכין חולבות ואח"כ חתכו המלח הנ"ל בסכין בשר ומלחו בו בשר.

נז ב] בא' שנגנבה ממנו פרתו והיתה מעוברת מבכרת ואחר כמה ימים מצאה אצל ערל א' אחר שנתיאש ממנה וילדה שם בכור והעכו"ם אומר שמצאה מעוברת תועה בשרה אם יש להולד קדושת בכור פלפל עצום בזה.
ד] במינקת שאמרה לבעלה שהיא טמאה והוחזקה כן יותר מל' יום ואח"כ אמרה שטבלה ושמשה עם בעלה ונתודע ששקר הדברים ואמרה אח"כ אמתלא שלא היתה טמאה מעולם רק שאמרת כן מפני שבעלה הכה אותה אי נאמנת.
סח ב] נידון בכור שנחתך אזנו מקצה העליון עד מקום שמתחלת להתקשות האזן אם הוא בכלל נצרם האזן.
ע ב] במחט שנמצא בטרפשא דכבדא.
עא ב] שנית על ענין הנ"ל.
עה ב] בדינא קרטין יתד תקוע להלכה באופנים שונים. ג) באשה שיש לה חולה מרידין.
ד) כלי נחשת שנאסרה אם מהני ציפו בדיל בלא הגעלה. ה) במחט שתחוב בין קמטי ההמסס וסיוכא כנגדו.
פה ב) בענין מורדת או עע"ד לגרשה בע"כ או לישא אחרת. ג) אם הבת מחיובת לחתום א"ע על פטורין בנימוסיהם מחלק ירושתה.
פז ב) בשם המדרש שנקרא לס"ת זאב וחותם זאב וואלף ונקרא בפ"כ וועלוויל היאך לכתוב בהגט.
צד ב) ביאור דברי רש"י יבמות דמ"א ע"ב בד"ה ואינה חולצת.
קט ג) באשה שקבלה עלי' ש"ק בהדלקת הנרות ואח"כ קודם ליל ש"ק שמעה שמת לה מת שמחיובת להתאבל עליו ויום הויו הי' יום כ"ט למיתתו אם הוי כשמועה קרובה או רחוקה.
ד) באשה שמחלה כתובתה לבעלה קודם הגירושין ומת הבעל אחר נתינת הגט שגרשה אז לפטרה מזיקת יבום ועכשיו באתה האשה לתבוע כתובתה אם יש ממש בטענתה.

תשובה א

סקאלא. יום ג' ר"ח סיון תרכ"ח לפ"ק
שפעת שלום. לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי מוה' זכרי' מענדל נ"י מ"צ בק"ק קאלמיא.
ע"ד תמיהתו שתמה על תשו' אשכנזיות שהביא הב"י בא"ח סימן ל"ב דאע"ג דגבי ציצית קי"ל שאם ניתקו מחוטי הערב עד שלא נשאר כשיעור מן הקרן כשר היינו דוקא בציצית דכתב ועשו להם ציצית כלומר בשעת עשיה דוקא קפיד קרא אבל תפילין מרובעת הל"מ

וכל שעתא בעינן מרובעת ע"כ והובא בט"ז שם סקל"ד. ותמה כ"ת דבשיטות הו"ל לחלק כדמחלק הש"ס בפ' הקומץ דף ל"ה דאף דגרדומי ציצית כשרים היינו משום דתשמושי מצוה נינהו. אבל רצועת תפילין דתשמושי קדושה נינהו לא וכ"ש לבתים עכ"ד. ואני תמה על תמיהתו ואומר אני ולטעמיך תקשי על ר' סמא שבש"ס פ' התכלת דף מ"ב שהיה סבור דאף אי בציר אח"כ ממלא קשר גודל פסולין וכי לא שמיע ליה הא דבני ר"ח דגרדומי תכלת כשרין ורבינא נמי אמאי לא אקשיה ליה מהא דבני ר"ח אלא דזה אין לו ענין לגרדומי תכלת כלל דהא הציצית הם כמו שהיו רק הטלית הוא שנפסק. אמנם האמת הוא דל"ש להכשיר גרדומים רק כמו גבי ציצית דלשון ציצית משמע אפי' כ"ש כדאמר הש"ס שם דף מ"א ציצית אין ציצית אלא יוצא ואין ציצית אלא משהו אלא ששיעורן הל"מ הוא והלבוש בס' י"א וברס"י י"ב כתב דשיעור ציצית הוא רק מדרבנן משום הוי ציצית וכן באזוב דאף אזוב כ"ש מקרי אזוב ושיעור טפח שבאזוב דקאמר הש"ס בנדה דכ"ו הוא הלמ"מ ועיין ברמב"ם פי"א מהט"צ ה"א. ועיין בתיו"ט ספי"א מפרה להכי גרדומין כשרין כיון דעכ"פ שם ציצית ואזוב עליהם. אבל בנקרע הטלית ולא נשאר כמלא קשר גודל דהא דצריך דוקא קשר גודל הוא משום דכתב על כנפי בגדיהם שיהיו הציצית על הכנף ואם היו בקרן הם תחת הכנף כמ"ש הפוסקים בזה אין חילוק בין אם נעשה כן מתחלה או אח"כ כיון שפיסולו ממקרא מפורש ומש"ה הצריך רבינא לומר דהא דקפיד קרא שיהיו הציצית על הכנף דוקא הוא רק בשעת עשיה כדכתיב ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם וגו' ואם הי' הלמ"מ עד"ז גבי תפלין מרובעת שיעשם תפלין מרובעין דוקא היו הדין כמו בציצית אבל הש"ס קאמר תפילין מרובעת הלמ"מ משמע דלאו אשעת עשייתן קפיד קרא וכל שעתא בעינן מרובעת וזה החילוק שכתב התשו' אשכנזית הנ"ל והוא ברור ונכון. והנה הלבוש כתב בסי' י"א דשיעור אורך הציצית הוא רק מדרבנן משום נוי ציצית וברס"י י"ב כתב וז"ל השיעור שאמרנו באורך הציצית כבר ידעת שאינו מה"ת רק שחכמים נתנוה לעשות כן לכתחלה דבהכי הוי נוי ציצית אבל מה"ת אפי' בכ"ש סגי דציצית כ"ש משמע הלכך אם עשאן מתחלה כשיעורן ונפסקו החוטין ונתקצרו פחות משיעורן כשרה דלא אטרחוהו רבנן לתקנו בכ"פ שיתקלקלו כו' ע"כ. והנה לכאורה מדברי רש"י בהתכלת ריש דף מ"ב משמע איפכא שכתב וז"ל והדקתני משהו דבמשהו נמי מתכשרי גרדומי ע"כ ולא קאמר דהא דקתני משהו היינו מה"ת אבל מדרבנן בעינן שיעור. אלא דלק"מ דא"כ מה פריך הש"ס התם ממה דקתני ציצית אין לה שיעור והוצרך לשנויי אין לה שיעור למעלה ולא משני דאין לה שיעור מה"ת אלא ע"כ דפסיקא ליה דהברייתא אף מדרבנן קאמר והא דלא משני דאין בו שיעור

נמי בגרדומי מיירי ז"א דהא קתני נמי כיוצא בו לולב אין לו שיעור ובלולב אין חילוק בין מתחלה ובין גרדומים. ונראה להביא ראיה לדברי הלבוש דבש"ס בנדה הנ"ל תני ר"א חמשה שיעורן טפח ופריך התם דאיכא עוד כמה דברים ששיעורן טפח ומשני להו ע"ש. ואמאי לא פריך מציצית דפסקינן הלכתא בדמ"א דמשולשת ארבע שהוא טפח כדאיתא התם. ובין אי על כל אורך הציצית קאי כשיטת הרמב"ם והרא"ש או אגדול קאי כפי' ר"ת או אפתיל קאי כשיטת רש"י שם אכתי עכ"פ נאמר בציצית שיעור טפח ולדברי הלבוש א"ש דכל השיעורין דמייתי התם הוא הלמ"מ כמו כל השיעורין כדאיתא בש"ס ריש עירובין דף ד'. אבל שיעורא דציצית מדרבנן הוא. ובש"ס שם בנדה דפריך מקורה טפח ומשני בדרבנן לא קמיירי אלא בדכתיבן ולא מפרשי שיעורייהו ע"ש. ושם בקורה כל מצוותן מד"ס הוא וע"ש בפרש"י. מ"מ י"ל ה"ה בציצית אף שמצוותן מה"ת הוא מ"מ כיון ששיעורן רק מד"ס ל"ק. (א) אלא שאין זה ראיה דהא משני הש"ס נמי שם בנדה דבפלוגתא לא קמיירי ובציצית נמי פלוגתא דב"ש וביה הוא כדאיתא שם בפ' התכלת. והנה לדברי הלבוש בלא"ה א"ש הא דהוי ס"ד דר"ס דשיעורא דקשר גודל מעכב גם אח"כ ות"ל דגרדומי מצוות כשרים וגם ל"ק קושיות כ"ת דדוקא גבי ציצית דשיעורא רק מדרבנן הוי הכי ולא בדאורייתא ושיעורא דקשר גודל מה"ת הוא וכנ"ל. ועיין בפמ"ג א"ח במ"ז סי' י"ב סק"ג. ולכאורה דברי הלבוש צ"ע דהא גרדומי אזוב כשרין אף דשם השיעור הלמ"מ כנ"ל וגם ל"ש לא אטרוחוהו רבנן אלא שי"ל דבאזוב יש טעמא דאתי משיורי טהרה כמו גבי נט"י. ועיין בתשובה חת"ס יו"ד סי' רכ"ז ומיושב בזה בפשיטות הקושיא שהביא שם בשם רב א' דלמה גרדומי שופר ולולב פסולין ולדברי הלבוש לק"מ אלא שהלבוש בסי' תקפ"ו ס"ט כתב גם גבי שופר שמה"ת שופר כל דהוא כשר דשופר סתם אמר רחמנא ומה שנתנו חז"ל שיעור שופר ד' גודלים הוא בכדי שיהיו נראה מעט לכאן שלא יאמרו לתוך ידו הוא תוקע ע"ש. וכ"כ הפרמ"ג שם והנה הגם שמדברי הרא"ש בר"ה דכ"ז סי' ואו נראה לכאורה הכי דכתב דמש"ה נקט כדי שיאחזנו לפרש הטעם למה נתנו בו שיעור טפח בכדי שלא יאמרו לתוך ידו הוא תוקע ע"ש. אבל מדברי הש"ס בנדה הנ"ל ומירושלמי ר"פ לולב הגזול דחשוב לה בהדי דופן סוכה טפח ואיזוב טפח משמע להדיא דשיעור טפח של שופר הוי הלמ"מ כמו שיעורא דסוכה ואיזוב. וכ"מ לישנא דש"ס נדה דקאמר דהני דקתני דשיעורן טפח וקחשיב שיעורא דשופר בהדייהו כתיבן ולא מפרשי שיעורייהו ומוכח להדיא מהאי לישנא דעכ"פ שיעורן דהני מה"ת הן. וכ"כ בס' כפ"ת בר"ה דכ"ז דשיעור טפח דשופר מה"ת הוא ולשון הרא"ש אפשר ליישב בכמה אנפי. אמנם גם לדברי הלבוש ששיעור טפח דשופר הוא רק מדרבנן נמי

א"ש דל"ש להקל בגרדומי שופר כיון דטעם דגרדומי ציצית כשרים הוא רק משום דלא אטרוחוהו רבנן וזה ל"ש בשופר. אלא שנראה דשיעור שופר מה"ת הוא כמ"ש ולדברי הלבוש דרס"י י"ב צ"ל דגם שיעורא דרצועות הוא רק מדרבנן מדבעי ר"פ בדל"ה להכשיר גרדומי רצועות ולא דחי ליה רק משום דהם תשמושי קדושה. אלא שעיקר דברי הלבוש בטעמו דרס"י י"ב צ"ע דמדברי התוס' בנדה שם סד"ה תחלתו משמע להיפך ע"ש היטב ומ"מ ב"כ וב"כ תמיהת כ"ת אין לה מקום וכמ"ש.

ב ועד"ז אשר התפלא כ"ת ע"ד הכרו"פ רס"י פ"ב שתמה ע"ד הש"ך והפר"ח שהחזיקו בדעת הרבה קדמונים דסי' דורס ואוכל הנאמר לענין עופת טמאים היינו שנועץ צפרוניו בבע"ח ודורסן כמו לענין דריסה הנאמר בסי' נ"ז לענין טריפות. ותמה הכרו"פ דהא המחבר שפ' דאפי' יש לו ג' סימני טהרה בגופו אין לאכלו דחיישינן שמא דורס הוא ע"כ סובר כשיטת רש"י ותוס' דפי' תלתא הדרי בכולהו היינו דכל י"ט עופת טמאים יש להם לכ"א ג' סימני טהרה דלא כשיטת רמב"י בבעה"מ והרשב"א והר"ן דסובר דכל עופת טמאים חוץ מעורב ל"ל אלא סי' א' טהור וכיון שגם עורב אין לו רק ב' סימני טהרה א"כ עוף שיש לו ג' סימני טהרה ודאי דטהור וע"כ סובר המחבר כשטת רש"י ותוס' והתוס' פלפלו אם הי"ט עופת דרסי או לא. ואם נאמר דסי' דורס היינו כבסי' נ"ז מה מספקא להו הא נץ ודאי דורס כדאי' רפא"ט ודריסת הנץ והוא מי"ט עופת וע"כ דלא ס"ל בפי' דורס כפי' הקדמונים הנ"ל עכ"ד והפליא כ"ת עליו מאד דהא דריסת הנץ שברפא"ט הוא עוף אשפרוויר כמו שפירש"י רפא"ט והנץ שבעופת טמאים אינו עוף אשפרוויר כמ"ש התוס' שם דס"ג ד"ה נץ עכ"ד כ"ת, ופשיטא ליה לכ"ת שהכו"פ אישתמיט ליה דברי התוס' אבל באמת אאל"כ שהכו"פ יעלים עין מדברי התוס' בשטה זו דעסיק בה אלא שכ"ת במחכ"ת לא כיון יפה בפי' דברי התוס' שתפס בפשיטות שהתוס' שם לא חלקו על רש"י רק על פירושו כאן מה שפי' בדס"ג שם שנץ שבעופות טמאים הוא אישפרוויר וע"ז חולקים שאינו עוף אשפרוויר אבל בפי' דרוסת הנץ שבר"פ א"ט מודי ליה לרש"י שהוא עוף אשפרוויר אבל האמת הוא שזה דחוק מאוד לומר ששני מיני נץ הם אבל האמת הוא שהתוס' כוונתם שבין נץ האמור כאן לענין עופת טמאים ובין דריסת הנץ שבר"פ אינו עוף אשפרוויר וזה הנץ האמור בר"פ לענין דרוסה ולענין סי' עופת טמאים הוא עוף אחד שאינו עוף אשפרוויר והוא נועץ ציפורניו בבע"ח ושדי זיהרא אבל לא מקרי דורס לענין סי' טומאה לא לפרש"י במשנה דנ"ט ד"ה הדורס ולא לפי' התוס' דס"א ד"ה הדורס ועיין בתוס' שם דנ"ג ד"ה שאר עופת ודברי הכו"פ נכונים והג' מהרי"ב בר"פ ציין על פרש"י שם בד"ה הנץ אשפרוויר לעיין בדברי התוס' אלו

דס"ג ד"ה נץ וכוונתו שהתוס' חולקים גם על פרש"י דהכא וס"ל דדרוסת הנץ לאו היינו אשפרוויר. והא שלא חלקו בר"פ על רש"י משום דעל פרש"י דר"פ לא תקשי קושייתם שהקשה על פרש"י שבדס"ג וכיון שהוכיחו שהנץ שבדס"ג שבעופת טמאים לאו היינו אשפרוויר א"כ ממילא דנץ דר"פ הכי הוא דשניהם נץ א' הם. אמנם אין אני דוחה דברי כ"ת מכל וכל שמצאתי רב קדמון שסובר כוותיה והוא בעה"מ מנחת יהודא שבס' דעת זקנים על התורה ס"פ שמיני שכתב וז"ל גם טועים העולם לקרא לנץ אשפרוויר שהרי נץ מכ"ד עופת טמאים שאינם דורסים ואותו עוף שאנו קורין אשפרוויר הוא דורס כן מצאתי בסמ"ג וכו' ואמנם בפ"ג דחולין שנינו דריסת הנץ בעוף הדק ודריסת הגס בעוף הגס ופרש"י הנץ אשפרוויר כו' ושמא לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד עכ"ד הרי כדברי כ"ת אלא שכתבו בלשון שמא אבל דבריו צ"ע שכתב להסכים דברי רש"י לדבריו והרי רש"י כתב גם לענין סימן דעופת טמאים בדס"ג דנץ האמור שם הוא עוף אשפרוויר ולדבריו א"א לומר שנץ שבעופת טמאים הוא אשפרוויר כמו שחלקו התוס' שם בדס"ג באמת על פרש"י מכח קושיא זאת גם תמהני שלא ראה דברי רש"י במקומו שם בפ' שמיני שפי' הנץ אשפרוויר וכ"כ הרמב"ן שם בחומש ושהוא דורס ועכ"פמבואר שהתוס' ס"ל דבין נץ דבדס"ג יבין האמור בר"פ אינו אשפרוויר ועוד אני אומר שמוכרח הדבר בפי' דברי התוס' כמו שכתבתי ולא כדברי כ"ת דהא קאמר בברייתא שם בדס"ג על הנץ שבעופת טמאים הנץ זה הנץ ופי' התוס' בד"ה הנץ זה המן דהכי קאמר זה המן זהו אותו שקורין נץ ע"ש וש"מ דכן שבתורה הוא אותו הנץ שנקרא כן. תה ראיה למ"ש ודברי המנחת יהודא צע"ג ודברי הכו"פ נכונים וברורים ובערוך ערך נץ הרביעי כתב וז"ל נץ חולין מ"ב דרוסת הנץ בלעז אשטור ע"כ ורש"י פי' כן בר"פ דמ"ד על דרוסת הגס והערוך ערך גז הראשון גרס דרוסת הגג במקום הגס וע"ש מ"ש בפירושו וכ"ה גי' התוס' בדמ"ב כמו שהגיה הג' מהרי"ב ועיין מ"ש הגאון הנ"ל בספרו הפלאה שבערכין ערך הנ"ל הנה פי' גם על דרוסת הכן שברפא"ט שאינו אשפרוויר אלא שהרמב"ן פ' שמיני והרשב"א והר"ן בחולין בסוגיא דנשר כתב בפשיטות שאשפרוויר ואסטיר שניהם מין א' הם אלא שזה דק וזה גס אבל דעת התוס' הוא כמו שכתבתי וכן מפורש בבעה"מ בסוגין שזהו דעת ר"ת שהוא דעת התוס' ודברי הכו"פ ברורים. אלא שמטעם אחר איני רואה מקום לתמיהת הכו"פ דאף שהש"ע חושש או ס"ל כשטת רש"י ותוס' בפי' תלתא הדרי בכולהו דהיינו שלכ"א מהי"ט עופות יש להם ג' סימני טהרה אבל אין מקום להקשות אי לא ס"ל בזה כדעת התוס' די"ט עופת אינם דורסים דאדרבה כיון דפסק דאף אם יש לעוף ג' סימני טהרה אין לאכלו דשמא דורס הוא ע"כ דתופס כפרש"י כמו שהוכיחו הרשב"א

והר"ן מדבריו בשטה זו בכמה הוכחת שסובר שכל הי"ט עופות טמאים וגם העורבין דורסין הן וזה הסימן החדש דליתא בכל העופת טמאים וישנו בפרס או בעזני' היינו סימן טהרה שאינו דורס ואף שמדברי רש"י שם דס"ב ע"ב מבואר דסי' החדש הוא שאין קרקבנו נקלף וכמ"ש התו' שם כבר עמדו בזה הקדמונים וברש"י שם דס"א ע"ב ד"ה מ"ד מבואר דס"ל דלא ידעינן כלל איזהו סי' החדש מ"מ הרשב"א והר"ן תפסו עיקר בדעתו שסובר דהסי' החדש הוא אינו דורס וכל העופת טמאים חוץ מפרס או עזני' כולם דורסין ועיין בבעה"מ ומש"ה פסק דאין עוף נאכל אלא במסורת אף אם יש לו כל ג' סימני טהרה דשמא ידרוס ומי"ט עופת טמאים הוא לשטתו ואח"ז נמשך המחבר או שנמשך אחר דעת הרמב"ם וכפי מ"ש הריב"ש סקצ"א בשטתו דהרוב מי"ט עופות טמאים והוא לשטתו יש להם ג' סימני טהרה בגופן ודורסין וא"כ לק"מ על הש"ך והפר"ח וחוץ מזה אני תמה על תמיהת הכו"פ דהא שיטת הש"ך בסק"ד הוא שהמחבר סובר שמדינא כל שיש לו ג' סימני טהרה בגופו מותר לאכלו אף אם א"י אם הוא דורס או אפי' בסי' א' אם ידוע שאינו דורס רק שמצד המנהג אין לאכלו אלא במסורת אבל מדינא מותר אם הוא באופן הנ"ל והיינו דפסק כשטת הרמב"י ולשטת הרמב"י כל עופת טמאים חוץ מפרס או עזני' כולם דורסים הם וא"כ אין התחלה לקושיות הכו"פ אבל התמי' אשר תמה כ"ת על הכו"פ אין לה מקום ומחמת טרדותי כי רבו מאד לא יכולתי להאריך יותר. ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה, שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק סקאלא.

(א**) **תורת** אמת היתה בפי' כי פי' מוכרח להמעיין בדברי תוס' סוכה דף ז' ע"ב ד"ה סוכך ע"ש היטב ובס' פ"י שם.

(**ב**) עיין בתשו' ח"ס סי' רנ"ו שהאריך בזה וגם בתשו' חסד לאברהם חיו"ד סי' פ"ז וכתב שם תי' א' לישב קושית הגאון מהרש"ך דלתכשר דינו שנתאדמה משום דהוי גרדומים וכתב לחלק דוקא שיעור הוא דאמרינן גרדומי דאם נתקטן משיעור כשר ולא כן בפסול דגופו עש"ה והנה על כל דברי אחרונים הנ"ל יקשה לכאורה מתשו' תה"ד בפסקי' סי' כ"ב הביאו בד"מ ובהגהות ש"ע באו"ח ס"ס תרמ"ט דכתב דלהכי כשר אתרוג חסר בשאר ימים משום דבאו משירי מצוה והוי כמו גרדומי תכלת ואזוב והיא לכאורה נגד כל דברי האחרונים הנ"ל בתי' והיותר פלא דהא חסר מהשיעור כביצה פסול בשאר הימים ול"א דהוי כמו גרדומים והוא ההיפך מתשו' חס"ל הנ"ל אלא דבאמת התק"ד בעצמו שם מסיים וז"ל ואף את"ל דאין הראיות ברורות לגמרי מ"מ מפני הרואים (כנלע"ד להגיה) תמי' זאת להתיר לכן אין לבנות יסוד על דברי תה"ד הנ"ל.)**

תשובה ב

החיים והשלום וברכה לכבוד ידיד עליון וידיד נפש כל חי. וידיד נפשי עוז הרב הגאון הגדול המפורסם שמו נודע בשערים וותיק וחסיד למאוד נעלה כש"ת מוהר"ר שלמה האבד"ק סקאלא נ"י.

אחד"ש כמשפט לאוהבי שמו כן בא אלי האיש מ' משה מרדכי נ"י והציע לפני שאלה זו תוארה היות שהוא איטר יד והתחיל להניח תפלין בימין של כל אדם אח"כ נתנו לו עצה שירגיש עצמו בכתיבה בימין של כל אדם ויניח תפלין בשמאל כל אדם וכן עשה ובעת שעשה כן לא היה רגיל בכתיבת יד ימין של כ"א אך כעת אשר עלה ברצונו ללמוד מלאכת סופר הרגיל עצמו לכתוב בימין הנ"ל אך עדיין אינו רגיל בכתיבה כמו בשמאל וכן שאר מלאכות עושה דוקא בשמאל והנה בדעתי היה שלא להשיבו כלל כי מורא עלה על ראשי לצוות לשנות הנחת תפלין מאשר עשה עד הנה. אמנם אח"כ נתיישבתי כי אדרבה לומר להניח תפלין כאשר עשה אדרבה חרד לבי יותר כי אפי' נימא דהרגיל עצמו חשיב כנולד כך מ"מ כיון דלא רגיל כמו בשמאל א"כ לא הוו הרגיל והמרדכי מיירי שהרגיל עצמו בטיב ולא הוו כאן כמו שולט בשתי ידיו כיון שאין שליטת הימין שוה לשל שמאל ע"כ לבחור הטוב בכל מה דאפשר יותר טוב לשנות הנחת תפלין ביד ימין של כל אדם. כי אז ממ"נ אם נימא אפילו דהוו כשולט בשתי ידיו בכתיבה מ"מ כשר בדיעבד בהנחת ימין מכ"ש בכתיבה המבואר בסי' ל"ב דאם כתב בשמאל פסול ובשולט בשתי ידיו מבואר במ"א דכשר בדיעבד גם יש לנו דעת סה"ת והרא"ש דאזלינן בתר יד כהה אפילו אם כותב בימין וכן דעת הר"ן במרדכי ובפרט לפי הנראה לא הוו כשולט בשתי ידיו ומה שהניח עד הנה הנה ד' בעה"ע שמביא ב"י בסי' תרנ"א דאיטר יצא בדיעבד כשהניח בשמאל ע"כ לעשות רצונו דמר חפצתי והנני להסכים לדבריו אם דעתו יהי' כן ז"ז אין לחדש והיה בזה שלום כנפשו ונפש ידידו הדו"ש באהבה הק' שלמה משה במהר"י:

תשו' הג' בעה"מ על ענין זה. יפה כיון ידידי הרב המאוה"ג המפורסם האבד"ק קאפיטשיניץ הנ"ל בהוראתו ואף לפמ"ש הסמ"ק ח"ל ולכך אומר הר' יחיאל אדם שהוא איטר שירגיל עצמו גם לכתוב בימין ואז יניח על שמאל דעיקר תלוי בכתיבה כו' ע"כ ומבואר דאף שמתחלה היה איטר גמור וגם עתה אף שהרגיל עצמו לכתוב גם בימין מ"מ כ' גם בשמאל וגם עושה שאר מלאכתו בשמאל אפ"ה מניח בשמאל והוא לכאורה ממש כנ"ד ועיין במג"א סי' כ"ז רסק"י ויכול להיות שאף הדיעה ראשונה שבמרדכי שפסק שהרגיל ל"מ היינו דוקא להעשות איטר ע"י שהרגיל א"ע לכתוב או לעשות מלאכתו

בשמאל אבל אם נולד איטר והרגיל א"ע בימין י"ל דמודה לדברי הר' יחיאל הנ"ל מ"מ פשוט לפענ"ד דיפה הורה הרב הנ"ל דאף אם נאמר דהרגיל הוי כנולד כך מ"מ אף בנולד כך לא מקרי שולט בשתי ידיו רק אם שולט בשתי ידיו בשוה כמבואר בפירוש בדברי הרמב"ם בפ"א מה' שבת הלכה י"ד וכ"מ בלשון המרדכי שכ' בסוף דבריו ח"ל ומה שכתב לעיל לדמותו לשולט בשתי ידיו אי נמי לר"י אלא ודאי נראה לי היכא שאינו שוה בשתיהן לכח איטר גמור חשבינן ליה ע"כ ותדע לך עוד דאם לא כן אין שיעור בכמה לקרותו רגיל שישתנה דינו מאיטר לשאינו איטר או להיפך. ובירושלמי דנדרים הובא בר"ו שם דף מ"ו מבואר דבתרי זימני מקרי רגיל ובס' תו"ש בא"ח סי' שכ"ה סק"מ ובסי' שס"ו סק"ב למד מזה דכ"מ שהוזכר רגיל דכוותי' הוא. וכ"נ שכ"ה בהך דא"ח סי' שפ"ד. וע' בס' בית מאיר בסי' קט"ו ס"ד ע"ש מ"ש בהג"ה והבן כי קצרתי וע' בחי' מהרש"א בח"א ביומא סוף דל"ח. (א) ומעתה הכי יעלה על הדעת שאם יכתוב שני פעמים ביד האחרת ישתנה דינו מאיטר לאינו איטר או להיפך לענין הנחת תפלין ולענין כתיבת סתו"מ. א"ו דהרגיל דבמרדכי הוא ע"ד שאמרו בש"ס בעירובין דמ"ט היתה בא' רגילה כו' ע"ש דהיינו שרגילה בה יותר מבחברתה. והרגיל שבסמ"ק היינו עכ"פ שהרגיל כ"כ עד ששולט בשתיהן בשוה וע' בא"ח סי' שפ"ו. אבל זולת זה אף אם גם משעה שנולד שולט לכתוב גם בימין כל שכותב בקלות וכתיבה נאה בשמאל יותר מבימין וגם לענין שאר מלאכות הוא כן אצלו איטר גמור הוא. דודאי כל אדם יכול לכתוב ולעשות מלאכה גם בשמאל רק שנוח לו לעשות בימינו וכל הנעשה בימינו המלאכה והכתיבה יותר מיופה ומהודר מהנעשה בשמאל. וכן באיטר הוא להיפך והא שכ' הפוסקים בדין אם כותב בימינו ושאר מלאכתו בשמאלו או להיפך. היינו שנוח לו לכתוב ביד שכותב בה יותר מביד האחרת. אע"פ ששאר מלאכות נוח לו לעשות ביד האחרת. ע"כ ברור שבנ"ד ר' משה מרדכי הנ"ל הוא איטר גמור כבראשונה בשגם שדעת הרבה פוסקים שאין הולכין רק אחר רוב המלאכות ולא אחר הכתיבה ומ"מ הזהרתי את ר' משה מרדכי הנ"ל שמעתה לא יכתוב שום אות רק בידו השמאלית כאשר נולד והרגיל מנעוריו עד שבמשך הימים שיוגמר לימודו במלאכת הכתיבה בכתב אשורית לא יכין לכתוב רק בידו השמאלית כשאר איטרי יד ואז הסתו"מ שיכתוב בידו השמאלית הם כשרים בלי פקפוק ולרוב טרדותי לא יכולתי להאריך יותר. בעז"ה יום ו' עש"ק ט"ז תמוז תריך לפ"ק פה סקאלא:

שלמה במוהר"י זללה"ה חונה פה הנ"ל.

תשובה ג

שפעת שלום וברכה. לכבוד הרב המופלג החריף ובקי מ' אריה ליב בערינפעלד נ"י:
מכתבו קבלתי עם הפרשיות. והנה רו"מ כ' שמה שנטשטש הקלף אינו מן הדיו רק מזליפת המים. לפי דמיוני אינו כן רק שמתוך שנתלחלחו האותיות מן המ"ם נעשה הקלף שחור בחלל האותיות ובין האותיות ע"ד העובדא שבתשו' נו"ב קמא אהע"ז סי' פ"ה והנה כבר ראה רו"מ דברי הנו"ב להכשיר בדיעבד וגם שפיר קאמר רו"מ דאף הפרמ"ג בא"ח סי' ל"ב בא"א סקל"ד מודה דכאן ל"ש לומר דהוי דיו ע"ג דיו כיון דמתחלה היו כתיבות האותיות וגם מה שתמה רו"מ ע"ד הנו"ב שכ' לשטת ר"ת בתוס' גיטין די"ט אף אם כתב האותיות משחיר טפי ל"מ. וכ' דהא אף לשטת ר"ת דדיו אינו מעפצים עכ"פ הקלף מעופץ שחור הוא וש"מ דאם כתב האותיות משחיר טפי מועיל. האמת הוא כמו שדחה רו"מ דאף הנו"ב לשטת ר"ת ל"ק רק דהוכחתו דאם נאמר דנעשה ממי עפצים דיו הוא א"כ הוי דיו ע"ג דיו אבל בשאר צבע שחור ל"ק ואני מוסיף דהא אף בכתב ע"ג כתב כל שהתחתון פסול לכתוב בו הוי הדיו שלמעלה כתב גמור כדאמר שמואל גיטין די"ט באבר ומוקי לה להא דר"ח במיא דאברא וע"ש בפירש"י ובב"י ב"ח באהע"ז סי' קכ"ה וכ"ש בכתב ע"ג קלף נשחר בצבע שחור שאין כשר לכתוב בו וז"ב. אלא שרו"מ היו לו לדחות ראיית הנו"ב מר"ת דשאני ההם דהוי דיו ע"ג דיו משא"כ בנידון הנו"ב ובנ"ד וא"כ מפירש"י ורה"פ י"ל ראיה ברורה להכשיר כמ"ש הנו"ב ומר"ת אין ראיה ליפסל כנ"ל וא"כ יש להכשיר בפשיטות (ב) וזה נראה כוונת רמ"א בהג"ה באה"ע סי' קכ"ה סט"ז שכתב נתפשטו האותיות מכח לחות הדיו שקורין גיפלאסין עד שנראין שדבוקין. ומ"מ נראה שאין האותיות נוגעין כשר והיינו דבבה"ג מיירי שע"י הגיפלאסין נראה כנגיעה. אמנם אין הדיו של הנגיעה שחור כמו גוף האותיות ומש"ה כשר ונראה דהרמ"א מיירי שע"י הגיפלאסין נראה כנגיעה בעצם האות ואפ"ה כשר כל שאינו משתנה לאות אחרת ועמ"ש לקמן ואפ"ה כשר משום דכיון שאין הדיו שחור שם כמו הדיו של גוף האות כבנדון הנו"ב ונדון שלנו ומש"ה כשר. ובזה סרה מה שגמגם הב"ש סקס"ט ע"ד הרמ"א דהרמ"א מיירי אף שנראין האותיות עצמן דבוקין בעצמותן ע"י הגיפלאסין אפ"ה כשר מטעם הנ"ל אמנם בנ"ד יען שלרוב טרדותי וחולשת כוחי לא יכולתי לעמוד על כל אות ואות ונתתי הפרשיות להסופר והראה לי שהבית מן תיבת בהמה מן שגר בהמה שבפרשה והיו כי יביאך שבפרשיות ש"ר נראית ע"י הטישטיש כפ' או כמ' סתומה ובכה"ג אין מקום להכשיר אף לד' הנו"ב כיון שנשתנה לאות אחרת

בזה אין מועיל מה שגוף הבית הוא שחור יותר מן הקו כמ"ש הנו"ב שם בד"ה אמנם דא עקא ע"כ לאלו השלשה פרשיות לא מצאתי תקנה:
ואשר עמד רו"מ ע"ד הפרמ"ג יו"ד סימן ל"ג בש"ד סקט"ו וס"ק י"ח שכ' דאין לושט בדיקה מבחוץ אפי' בקנה רחב ורו"מ פשיטא לי' להיפך והביא ראיה מדברי רש"י בחולין דכ"ח ריש ע"ב שכ' לפי שהוא טריפה בנקב משהו ואינו ניכר ע"ש לדעתי אין ראיה מד' רש"י הנ"ל דרש"י כ"כ היינו דמש"ה קאמר נבדקי' לקנה היינו דהקנה יש לו בדיקה מבחוץ לפי שאינו נטרף אלא ברוב כמ"ש רש"י ז"ל שם אח"כ. אבל הושט כיון דא"צ רוב ונטרף אף בנקב משהו מש"ה אין לו בדיקה מבחוץ אבל לא למעוטי קנה רחב אתי רק כוונתו דא"צ רוב וז"ב. וחיליה דהפרמ"ג דהא כולם עמדו ע"ד רש"י דמ"ג בפי' הראשון דמפרש שמא הבריא היינו שמא נתרפא. ול"ל זה החשש ות"ל דאף אם בודאי לא נתרפא הא ושט אין לו בדיקה מבחוץ אף לענין נקב כמ"ש רש"י בדכ"ח. ונלאו למצוא נ"מ. ואם נאמר דבקנה רחב יש לושט בדיקה מבחוץ לענין נקב א"ש דלחשש שמא נתרפא אף בקנה רחב יש חשש כמ"ש הפרמ"ג שם סקי"ח ובסי' נ"א במ"ז סק"ג וע"ש בתב"ש. א"ו דגם בקנה רחב אין לושט בדיקה מבחוץ. וע"ד שאלתו השלישית כבר מלתי אמורה בחיבורי ישי"ע ביבמות דקי"א ע"ב בתוס' ד"ה לאחר ל' יום ובתשו' שכתבתי אח"כ הוספתי עוד ראיות לחזק דברי ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונה פה הנ"ל.
((א) בהגהות לתשו' חיו"ד הארכתי בזב דלענ"ד לאו כללא הוא ושם יבואר. (ב) כן מבואר בתשו' נו"ב מה"ת חאה"ע סי' קי"ג בהחשש השלישי להכשיר בזה לפסק הלכה בלי שום חשש.)

תשובה ד

סקאלא יום א' ערב חנוכה ת"ר לפ"ק. **אשוב** ואו"ש וברכה לכבוד הרבני המופלג יראו ושלם מ' דוד הכהן סופר סתם מקיטוב. היום הזה קבלתי מכתבו עם הפרשיות של תפלין והיו לי לדאבון נפש יען לפי דמיוני הם כת"י סופר מובהק ומפורסם ה"ה הרב המופלג החסיד מ' אלי' ז"ל מסמאטריטש. אמנם נראה ששלטו בו ידי זרים שבא אח"כ איזה סופר שאינו מובהק והעביר דיו על התגין. ועל ידו כעשה הקלקול הזה. וע"ד שאלתו נדון כמה יודין שבפרשיות האלו שדומין ללמדין מחמת אריכת התגין ועקמימיות הרגל. והביא רו"מ הרבה וחיבורי אחרונים שפסלו בכה"ג. וכ' רו"מ דאינו מועיל כאן קריאת תינוק דלחול"ט שיקראם יוד כמ"ש מהרי"ק שס"ט וריב"ש סימן ק"כ הובא ד' בסג"פ סי'

קכ"ה סקפ"א עכ"ד. ותמהני למה הביא ממרחק לחמו והלא ד' מהרי"ק וריב"ש הנ"ל מובאים במקומו בט"ז א"ח סי' ל"ב ס"ק ט' ובמג"א שם ס"ק כ' ופי' בזה דברי רמ"א שם. וחוץ מזה אין ראיה כלל מד' מהרי"ק וריב"ש לנ"ד דדבריהם הם בחלפין שהיוד שלמעלה או הרגל שלמטה אין נוגעים בגגה ובזה ודאי אין מועיל קריאת התינוק שהתינוק יצרף חלק העליון והתחתון יחד אף שנפסק ועפ"י הדין אין זה אלף כי כל האותיות חוץ מן ה' וק' צריכים להיות גולם א'. וכ"כ הט"ז שם ס"ק יוד אבל נ"ד אין לו ענין לזה. אמנם הו"ל לדו"מ להביא מד' המרדכי פ' הקומץ שכ' וז"ל וכל הפשוט יכול להיות דפסולות אפי' אי קרי ליה תינוק דלחול"ט והב"י ברס"י ל"ב הביא דבריו ופירשם וז"ל כלומר דכל הניכר ונראה לעיין בפשיטות שלא נשתייר בו שיעור אות אפי' קרי לי' תינוק דלחול"ט לא משגחינן בי' עכ"ל. ונ"ד דומה לזה:

ונראה דרמ"א בהג"ה סט"ז שכ' מיהו אם אנו רואין כו' נתכוין לשני הדינים היינו לדין של מהרי"ק וריב"ש ולדינו של המרדכי והוטב ציין המציין שם. וד' המג"א שם צ"ע שפי' בד' רמ"א שם שכיון רק לדין מהרי"ק וריב"ש ולענ"ד נכון כמ"ש (א) אמנם ע"כ ל"ק המרדכי רק היכא דניכר בבירור שאינו דומה לצורת אות הנרצה רק לאות אחר כגון בויו שנמחק רגלה ולא נשתייר רק כמו יוד דאף דקאמר בזה בש"ס מנחות דכ"ט גבי ויו דויהרג דמייתינן יניקא דלחול"ט אי קרי ליה ויהרג כשר היינו דוקא כשלא נתקצר רגלה שתהיה כמו יוד ממש רק דאנו מסופקים אם הוא יוד או ויו בזה מועיל קריאת התינוק אם קורא ויו כשר. אבל כשנתקצר רגלה כ"כ שניכר בבירור שאין לה תמונת ויו רק תמונת יוד אף אם תינוק קורא ויו פסול. אמנם כל שאין ניכר לגמרי אף שנוטה לעינינו יותר לאות אחרת אם התינוק קורא כתיקונו כשר וכ"מ מד' התוס' שם שכ' שהיו דלת של כדת קטנה כמעט כמו יוד והביא ר' אלי' יניקא דלחול"ט וקרא בו כדת והכשירו מהך דשמעתין. ובמרדכי עצמו שם לעיל בסמוך כ' כד' התוס' ולא עוד אלא דבמרדכי לא נאמר תיבת כמעט רק שהי' ד' של כדת דומה ליוד ואפ"ה הכשיר ר"א ע"י קריאת תינוק שקרא כדת. אע"כ כמ"ש. וע' בתשו' הרא"ש כלל מ"ה סי' ב' הובא בטאה"ע סימן קכ"ה ובתשו' המיוחסת סי' קמ"ח הובא בב"י בטאה"ע ס' סי' קכ"ו ע"כ בנ"ד אם היו תינוק דלחול"ט קורא יוד הייתי מכשירין. אמנם רו"מ כ' שהראה להרבה תינוקות דלחול"ט וכולם אמרו שהוא למד אין

תשובה ה

סקאלא. מוצש"ק ט"ו כסליו. תרכ"ו נפ"ק. שפעת שלום וברכה. לכבוד אה' יד"נ הרב הגדול החריף ובקי משנתו קב ונקי. בנש"ק מ' אברהם שמואל הלוי נ"י האבד"ק בוזנאב: **יום** ה' העבר קבלתי מכתבו. ולא יכולתי להשיב עד עכשיו. וע"ד שאילה דשאילנא קדמיכון שנשאל מסופר שנתנו לו פרשיות של תפלין לבדוק ובהיותו מחזיק הקולמס עם דיו נפל טפת דיו על קו העליון של שם הוי' ב"ה וב"ש על ה' ראשונה של השם הקדוש ולא נתפשט הדיו כלל מהקו לחוץ. והביא כת"ה ד' הפרמ"ג בא"ח סי' ל"ב שכ' בנדון זה דכתב מבטל כתב ועליון שלא לשמה ופסול. ואח"כ כ' דתליא בפלוגתא שבאה"ע סי' קל"א ס"ה דלדיעה ראשונה כשר בנ"ד דאין כתב ע"ג כתב ולדיעה ב' פסול בנ"ד מספק. וכת"ה חולק עליו כי דיעה השני' הוא ד' הרשב"א בשם ריח והרשב"א סובר כד' התוס' בגיטין די"ט ד"ה דיו ובשבת דק"ד ע"ב דהיכ' דאין כתב השני מתקן כלום אף ר"י מודה דלא הוי כתב וא"כ מכ"ש לרבנן אף לראב"י שם בגיטין ד"כ אינו כתב בכה"ג וא"ל דמ"מ יש לפסול בנ"ד משום דכתב התחתון מכוסה וכתב העליון הוא שלא לשמה. ע"ז הביא כ"ת ראיה מד' הש"ע א"ח סי' ל"ב סכ"ז והוא מתה"ד סי' נ"ח. ואף שהתחתון מכוסה והעליון הוא שלא כסדרן ואעפ"כ כ' התה"ד דל"א לן בזה והביא ד' התה"ד הנ"ל עכת"ד כת"ה והאריך עוד ודבריו נכונים אלא שקדמוהו כבר הרבנים האחרונים שבזמנינו בתשו' מים חיים ובתשו' חסד לאברהם אמנם עיקר הטעם מבואר בנו"ב קמא חא"ח סי' א' דאין לפסול משום שהתחתון מכוסה. דאמרינן שכתב העליון בא לתקן כתב התחתון ובטל העליון לתחתון ונשאר כתב התחתון לכן לא הוי של"כ וכ"כ שם בנו"ב חאה"ע סי' פ"ה. וממילא ג"כ דל"א לן בהא דכתב עליון הוא שלא לשמה מה"ט. אמנם נרא' דכ"ז אם אין כתב ע"ג כתב לכן בטל עליון לתחתון וכמ"ש להדיא מד' התה"ד הנ"ל אבל אי יש כתב ע"ג כתב אאל"כ. ובזה נסתלק השגת הנו"ב שם בחא"ח מהחכם השואל. מהא שהביא הנו"ב מא"ח סי' ל"ב סכ"ז ומטיו"ד סס"י ער"ו דשם כיון שאין הכתב השני מתקן כלום ודאי דאין כעג"כ כמ"ש התוס' ובכה"ג בטל העליון לתחתון והוי רק כתב התחתון ואין כאן משום חציצה. אבל החכם על פלוגתא דר"י ורבנן קאי דהכתב העליון מתקן משלא לשמה שיהיו לשמה לזה כתב החכם דגם רבנן מודו דכתב העליון הוי כתב דל"פ רבנן ור"י בסברא בעלמא רק דפסלי רבנן משום חציצה. ובתשו' כתבתי די"ל לפי"ז דר"י ורבנן לטעמייהו דהא מב"מ אינו חוצץ ור"י ס"ל דלענין מב"מ אזלינן בתר דמיון העצם ורבנן ס"ל דאזלינן בתר איסור והיתר כמ"ש הר"ן בנדרים דכ"ב ומש"ה שפיר ס"ל לר"י כאן דמעביר קולמס לשמה ולא הוי כתב התחתון חציצה דהוי מב"מ כיון דשניהם

מין כתב הוא. ורבנן ס"ל דהוי חציצה כיון דהתחתון הוי כתב פסול דשלא לשמה הוי מבשא"מ וחוצץ ומש"ה יפה כ' הסמ"ג דעל אות שנכתב ע"י חק תוכת ל"מ הע"ק אף לר"י והוא מה"ט דכיון דהתחתון אינו כתב כלל שפיר הוו חציצה אף לר"י. ובזה ממילא אין מקום לתמיהת הנו"ב. אלא דאכתי צריכין לדברינו שלמעלה דהא בהא דתה"ד עכצ"ל דהעליון בטל לתחתון וא"כ ממילא אין כאן משום חציצה אלא שכ"ז בהא דתה"ד דאין העליון מתקן כלום דבכה"ג ודאי העליון לאו כתב הוא כמ"ש התה"ד מד' התוס' אבל בפלוגתא דר"י ורבנן שפיר יש מקום לד' החכם. ובהא נסתלק ג"כ תמיהת כת"ה שתמה על החכם מסוגיית הש"ס דשבת דק"ד דקאמר הש"ס מתני' דלא כר"י ולדברי החכם אף כרבנן ל"א דהא לענין חיוב שבת מה בכך שחוצץ ותמה ג"כ על הנו"ב שלא הרגיש ולפי הנ"ל אין כאן תימה דכיון דעכ"פ לרבנן ל"מ כתב עליון לשוי לשמה משום חציצה א"כ אינו מתקן כלום ובכה"ג אין כעג"כ ובטל לתחתון ופטור אמנם בלא"ה אין כאן מקום תימה ותמהני על כת"ה שלא השגיח יפה בדברי הנו"ב שכ' בדברי החכם דהא דל"מ לרבנן גם בגט הע"ק משום דכתב התחתון חוצץ ואף דא"צ ספר בגט ונכתב ע"כ דבר מ"מ צריך שיהיה נכתבים ע"ג דבר המתקיים ע"כ. וא"כ א"ש לרבנן גם לענין שבת דהא לענין חיוב שבת בעינן דבר המתקיים יותר מגט כמ"ש ה"ה פ"ד מה"ג ה"ז ולק"מ. אמנם בתשו' דחיתי ד' החכם מטעם אחר דלדבריו אמאי בדיו ע"ג סיקרא הוי כתב לענין גט ושבת והא הסיקרא הוי חציצה בין כתב הדיו לבין הקלף ומ"ש דיו ע"ג דיו מדיו ע"ג סיקר' א"ו דליתא. ועכ"פ בנ"ד יפה הביא כת"ה ראיה מדברי תה"ד וש"ע א"ח סי' ל"ב סכ"ז להכשיר. אמנם מה שעלה בלבי לפקפק להחמיר בנ"ד עפ"י הפרמ"ג הנ"ל ולא מטעמי' דיפה השיג עליו כת"ה ורבנים האחרונים הנ"ל. אלא דכיון דאנו חוששים לד' ר"ח ורשב"א באה"ע סי' קל"א דמספ"ל דלמא קיי"ל כראחב"י בגיטין ד"ך א"כ כמו דלראחב"י אף דרבנן מודי לר"י דכעג"כ הוי כתב אעפ"כ אסרו הע"ק בשם משום דאין השם מן המובחר אף דכתב העליון נכתב לשמה ומועיל וא"כ גם בנ"ד י"ל להיפך ואף דכתב העליון שנעשה ממילא ושלא לשמה אינו כתב אעפ"כ שמא בשם פסול בכה"ג משום דאין השם מן המובחר ול"מ לפי מה שנראה מדברי המג"א סי' ל"ג סק"ז דס"ל דטעמא דרבנן אליבא דראחב"י משום דמחזי כמנומר וע"ש במחצית השקל ובדגמ"ר וכ"כ בתשו' נו"ב הנ"ל לד' המ"א. ולפ"ז עכצ"ל דאף בהיו כתוב מתחלה לשמה והעביר קולמס לשמה פסלי רבנן והא דנקט פלוגתייהו בהיו כתוב שלא לשמה משום רבותא דר"י נקט כמ"ש הנו"ב שם אח"כ. ואין סתירה ממה שהביא אח"כ הנו"ב ראיה מא"ח סי' ל"ב ומד' הטויו"ד ססי' רע"ו שהוא מד' הרא"ש דבא"ח לאו בשם המרדכי הנ"ל ולפי

דבריו שם משמע דוקא אם נדמה בבירור מיירי ומד' הרא"ש וטור אין ראי' אף דהם בשם מיירי מ"מ הא הרא"ש והטור פסקו כרב חסדא ול"ח להא דראחב"י כלל. ויכול להיות דמש"ה השמיט בש"ע סס"י רע"ו ובא"ח סי' ל"ב סכ"ו סיום דברי הרא"ש וטור הנ"ל וקצרתי. אמנם גם אם נאמר דלא כד' המג"א ואין טעמייהו דרבנן גם לראחב"י משום מנומר דבחד אזכרה ודאי דלא הוי מנומר והארכתי בזה בתשו' במק"א. מ"מ עכצ"ל דטעמייהו דרבנן אליבא דראחב"י משום דאף דשפיר מועיל כתב העליון לשויא לשמה מ"מ אין זה נוי השם שיהיה מעורב בו כתב של שלא לשמה אף דכתב העליון מכסהו. וא"כ אולי דכ"ש שי"ל להיפך בנ"ד דאף דכתב העליון דשלא לשמה אינו מועיל ליפסל דלאו כתב הוא אעפ"כ אין השם מן המובחר נוסף ע"ז דיפה כ' כת"ה עפ"י ד' התוס' והתה"ד מ"מ הא בתשב"צ בח"א סי' קכ"ז מפקפק להחמיר להעביר קולמס לשמה על שם שנכתב לשמה מטעם דהוי מוחק השם התחתון ע"ש. והיינו כיון דהתחתון שוב אינו נראה הוי כמוחק וזהו דלא כד' התה"ד הנ"ל. ושם בתשב"ץ ח"ג סי' קצ"ג כ"כ בפשיטות ורות לח"א הנ"ל. וראיתי בס' ברכי יוסף בא"ח סי' ל"ב הביא דברי התשב"ץ הנ"ל וכ' ע"ז וז"ל ולכאורה בתשו' תה"ד סי' מ"ח כ' יראה היפך התשב"ץ דכתב עליון אינו כתב אמנם לפום ריהטא הד' הרמב"ן והר"ן והריטב"א בחי' גיטין די"ט גבי מלאכת מחשבת נראה כהרשב"ץ כו'. וצריך להתיישב בדבר למעשה עכ"ל והובא בקצרה שם בש"ת סקמ"ב. נראה כוונתו דהראשונים הנ"ל תירצו קושיות התוס' בגיטין ושבת הנ"ל על ראחב"י בא"א וש"מ דהם ס"ל דלר"י וכן לראחב"י אליבא דרבנן בכל ענין הוי כתב העליון כתב אף שאינו מתקן כלום וא"כ מבטל כתב התחתון שאינו נראה ומש"ה הוי מוחק השם. וא"כ בנ"ד יש חשש פיסול מה"ט [א] ויותר מזה נראה מבואר מד' התשב"ץ ח"א דאי כתב העליון לא הוי כתב ודאי הוי מוחק דכיון דמכסה כתב התחתון הוי מוחק וכ"ז דלא כתה"ד וצע"ג שם. והנה חוץ ממה שהברכ"י סיים בצ"ע למעשה יש להחמיר בנ"ד מחמת צירוף טעמא קמא הנ"ל ובזה ממילא אזלא לי' התיקון שכ' כת"ה דאף אם באין לחשוש לד' הפרמ"ג יש להעביר עתה הקולמוס לשמו על הקו העליון וחוץ ממה שכמה פוסקים חששו שהשם יהיה נכתב כסדר אף בדיעבד. מ"מ לטעמא קמא הנ"ל אכתי אין השם מן המובחר וגם לד' הרשב"ץ לא ברירא לי להתיר בכה"ג ומ"ש כת"ה לצרף ד' קצת פוסקים דאם כתב איזה אותיות מהשם ולא קדשם רק כתבם סתם אם השלים השם וקידשו כשר דקידושו וגימורו באים כאחת וכ' כת"ה וז"ל וא"כ בנ"ד אפי' את"ל דכתב העליון שהוא טפת דיו שנפל חשיב כתב מ"מ לפחות לא היה כאן כוונה אחרת כי מעצמה נפלה הטפה ולא יהא אלא שמתחלת הכתיבה כשכתב קו ההוא שכח

לקדש השם וגמר האית אח"כ בקדושה בשאר האות דכשר לדעתם וכו' עכ"ל כת"ה. ובזה לא כיון יפה דשם הגמר היו בקידוש בזה כ' דקידושו וגימורו באים כא' משא"כ בנ"ד ועוד בנ"ד חוץ ממה שנכתב שלא בקידוש מ"מ הטפה שנפלה אין שם כתיבה עליה ואף בשחיטת חולין פסול בכה"ג כדאי' במשנה בחולין דל"א בנפלה מאלי' וכ"ש לענין כתיבה. וע' בב"י באה"ע סי' קכ"ה שכת' דבכה"ג ליכא כתיבה. וע' במג"א סי' ל"ב סקכ"ג בשם כנה"ג א"כ בלאו פיסול שלא לשמו פסול. ומ"מ אף דלאו בכלל כתיבה הוא מ"מ לענין לפסול כתב התחתון אין זה מעליותא מה שאין על העליון תורת כתיבה לענין הדין כיון שעכ"פ הדיו ראוי לכתיבה וזהו החילוק בין דיו ע"ג דיו לדיו ע"ג סיקרא. אבל בדיו ע"ג דיו אין נ"מ בין אם נכתב א' מהם בדרך כתיבה בהכשר או לא לאמר דכיון דלא נכתב א' מהם בדרך הכשר הכתיבה אז יש על חבירו תורת כתב ויותר דז"א כדמוכח להדי' מד' הסמ"ג הנ"ל שכ' דאם נכתב ע"י חק תוכת אינו מועיל העברת קולמוס אף לר"י ומוכח כדכתיבנא וכבר הארכתי בזה בתשו' אחרת. אמנם אף אם אולי בנידון דידן רצה הסופר להפיל הדיו על אות אחר ונפלה על השם. וא"כ אין כאן רק חשש פיסול דשלא לשמו ואעפ"כ אין בסיום דברי כת"ה שום סניף להקל מטעמא דכתיבנא. ולבי מהסס לע"ע להקל מטעמי דכתיבנא רק באופן אולי מסופק הסופר אם נפלה הטפה ונתפשטה על כל רוחב הקו העליון של ה' ושמא נשאר קו דק בכל המשך שלא נפלה עליו הטפה אז גם אני מסכים להקל מטעם ס"ס ולחכי"ב די בזה וע"ד שאלתו השניה ע"ד הסופר שכ' תפלין שהיה מנהגו בעת שהיו צריך לכתוב השם אמר לקדושת השם ומוסיף ואמר ולשם קדושת תפלין. ובמזוזה לקדושת מזוזה. ועתה כשכתב שם השני נדמה לו שכשקידש שם הראשון בהפרשה של תפלין טעה ואחר שאמר לשם קדושת השם אמר לשם קדושת מזוזה רק שאינו זוכר בבירור אם טעה וכ' כת"ה שדעתו להכשיר דכיון דבתחלת הכתיבה כשהתחיל לכתוב בודאי אמר לשם קדושת תפלין א"כ לא היו צריך לומר אח"כ קודם כתיבת השם רק לשם קדושת השם ולא היו צריך שוב לומר לשם קדושת תפלין כיון שאמר כן בתחלת הכתיבה וא"כ אף אם טעה אח"כ ואמר לקדושת מזוזה ל"א לן כיון שלא היו פיו ולבו שוין שהרי עומד בכתיבת תפלין וה"ז דומה למי שנתכוין לומר מעשר ואמר תרומה דלאו כלום הוא וא"כ אמירה זו כמאן דליתא ונשאר אמירה ראשונה שאמר בתחלת הכתיבה לשם קדושת תפלין עכ"ד כת"ה ודבריו טובים ונכוחים,. אמנם מה שיש לכאורה לפקפק עפ"י ד' רמ"א בא"ח סי' ל"ב סי"ט בשם א"ז שכ' וז"ל וכשבא לנמנם לא יכתוב דאינו כותב אז בכוונה עכ"ל ומבואר מזה לכאורה דאף שאמר בתחלת הכתיבה שכ' לשם קדושת תפלין אפ"ה צריך לכוין בכל הכתיבה ולפ"ז

אזדא לי' טעם ההיתר שכ' כת"ה דהרי התוס' בעירוכין ד' ה' הקשו על הך דהמתכוין לומר תרומה ואמר מעשר ל"א כלום דאמאי לא הוי תרומה הא תרומה איתי' במחשבה ותירצו בתי' בתרא כיון שטעה ואמר מעשר ל"מ ע"ש. וכ"כ הר"ש פ"ג דתרומות משנה ח' וע' בש"ך יו"ד סי' שליא סקע"ו. ובס' טורי אבן בחגיג' בקונ' אבני שהם בפ' יוד ובש"ך יו"ד סי' רנ"ח סק"ה ודברי הרמב"ם שם בפיה"מ צע"ג והארכתי בתשו' ואכ"מ וא"כ לד' התוס' והר"ש הנ"ל יש לפקפק לפ"ז בנ"ד דעכ"פ דיבורו שטעה מסלק כוונתו כמאן דליתא אמנם כראה דכל שאמר בתחלת הכתיבה שכותב לשם קדושת תפלין א"צ גם לכוין אח"כ דהא ד' הרבה קדמונים דאף אם לא אמר ולא כיון כלל שכותב לשמן כשר כמו בקדשים דסתמן לשמן קאי ואף דלא קיי"ל כוותייהו מ"מ כיון שאמר בתחלה שכותב לשמן שוב לא צריך לכוין אח"כ דבכה"ג ודאי סתמן לשמה קאי כיון שכוון יאמר בתחלה ועיין בתוס' בגיטין סוף דמ"ה ובפרט דכיון שכבר התחיל לכתוב א' דאסור לשנות שאר הקלף אפי' לקדושה קלה. ועיין במג"א סי' ל"ב סק"י וסי' מ"ב סק"ו ובא"ר סי' ל"ב סקט"ז ובנו"ב מה"ת חיו"ד סימן קע"ד וא"כ ודאי דעומד רק לתפלין וסתמן לשמן קאי. ועוד דכיון דאמר בתחלה לשם קדושת תפלין א"כ סתמא ע"ד ראשונה עושה כדאי' בריש זבחים ד"ב ע"ב ועיין תוס' ד"ה הא וראיה לזה מדברי הרא"ש ה' ס"ת שכ' וז"ל הלכך טוב להוציא בשפתיו בתחלת העיבוד ותו לא צריך וכן כשמתחיל לכתוב ס"ת ואמר ס"ת זה אני כתב לשם קדושת תורת משה ותו לא צריך עכ"ל. ובודאי הא דקאמר גבי עיבוד ותו לא צריך היינו דא"צ אח"כ עוד לכוין כלל וכ"מ שם מדברי הרא"ש לפני זה דמש"ה מכשיר עיבוד נכרי כשישראל עע"ג ע"ש היטב וכ"כ הב"י ביו"ד רס"י ער"א בפי' וז"ל ומ"ש ותו ל"צ היינו לומר שא"צ לא להוציא בשפתיו ולא לחשוב שמתעבדים לשמה אלא בתחלת העיבוד בלבד עכ"ל וא"כ ה"ה גבי כתיבה שכתב ג"כ ותו ל"צ דכוותי' הוא ועכצ"ל דמ"ש רמ"א וכשבא לנמנם אכתיבת השמות דלעיל מזה קאי דבכתיבת השמות צריך לחשוב עכ"פ ול"מ מה שאמר מתחלה ואף אם נאמר דאכל כתיבת התפלין קאי מ"מ י"ל דמתנמנם גרע טפי דהא בקטן גרע מסתמא כמ"ש התוס' בחולין די"ב ד"ה קטן וישן גרע מקטן כמ"ש התוס' ביבמות דנ"ד ד"ה ישן ועכ"פ י"ל דמתנמנם הוי כקטן ומש"ה ל"מ אבל לעולם דכל שהוציא מפיו בתחלת הכתיבה שכותב לשמן א"צ כוונה אח"כ שכתב לקדושת תפלין רק קודם כתיבת השמות יאמר לשם קדושת השם וא"כ בנ"ד כשר מטעם שכתב כת"ה. ולכאורה הי' עוד טעם בנ"ד להקל ע"פ מ"ש התוס' בשבועות דכ"ו סד"ה גמר דבהא דתנן האומר אהא ה"ז נזיר ואוקמינן כשנזיר עובר לפניו דבמה שאמר אהא אם אין נזיר עובר לפניו ל"מ לשון נזירות כלל והוי כגמר בלבו ולא הוציא

בשפתיו דל"מ ע"ש ואפ"ה מהני כשנזיר עובר לפניו וע"כ שהוא מטעמא דבכה"ג הוי דברים שבלב דמוכחי ומועיל כמ"ש הראשונים בפ"ב דקידושין וא"כ בנ"ד שפרשיות של תפלין מונחים לפניו ובלבו כיון לקדושת תפלין מועיל מחשבתו לעקור מה שהוציא בפיו אלא דהריטב"א פ"ב דקידושין כתב דאף דדשבל"ב דמוכחי הוין דברים. מ"מ אם הוציא בשפתיו בפי' להיפך ל"מ דברים שבלבו לסתור מה שהוציא בפיו ובתשו' הבאתי ראיה לדבריו מש"ס דנדרים דכ"ח דמוקי באומר בלבו היום ומוציא בפיו סתם ואע"ג דדש"ב א"ד לגבי אונסין שאני ע"ש. וטעמא דמועיל לגבי אונסין משום דהוי דשבל"ב דמוכחי כמ"ש התוס' והרא"ש שם בר"פ והר"ן פ"ב דקידושין. ואפ"ה אם הוציא בפיו בפי' לעולם ל"מ מה שחישב בלבו היום וה"ז כדברי הריטב"א הנ"ל ועוד דכבר הוכחתי בתשו' אחרת דגבי נדרים ושבועות ל"מ בגמר בלבו אף באיכא אומדנא דמוכחי. וע"כ בהא דאהא ונזיר עובר לפניו דהוי נזיר אינו משום דשבל"ב לבד רק כיון שאמר אהא ונזיר עובר לפניו הו"ל ידים דמוכחי ומתורת ידות מהני וכ"כ הר"ן בפ"ב דקידושין ודברי הרשב"א בחי' שם צע"ג וא"כ נסתר טעם היתר זה. אמנם מטעם כת"ה יש להכשיר וכמ"ש. אמנם אכתי לא פלטינן מידי עיונא ודקדיקא דאיכא למיחש בנ"ד דמנ"ל דטעמי בהוצאת פיו לבד דרצה לומר בפיו לשם קדושת תפלין ולישנא הוא דאיתקל לי' ואמר לשם קדושת מזוזה דבכה"ג מה שהוציא בפיו בטעות לאו כלום הוא כמ"ש הרא"ש בפ"ג דשבועות בשם הרמב"ן וכ"כ הר"ן בפ"ב דקידושין בשם ר"ת. וכ"כ הר"ן בנדרים דכ"ח הא יש לחוש שמא בשעה שרצה לכתוב השם טעה וסבר שעוסק בכתיבת מזוזה וא"כ לא טעה בהוצאת שפתיו נגד מה שבלבו דהא גם בלב הי' סבור כמו שהוציא בפיו אלא דכיון שבררנו למעלה דבכה"ג שכבר אמר קודם תחלת הכתיבה שכותב לשם תפלין שוב סתמא לשמן עומדין והם כקדשים ממש ובקדשים קיי"ל דעקירה בטעות לא הוי עקירה כמ"ש הרמב"ם בפט"ו מה' פה"מ הט"ז וע"ש בכ"מ וכ"פ עוד בפ"ב מה' שגגות הי"א אלא שראיתי בס' אור זרוע ה' פסחים סי' רכ"ג שהאריך להוכיח דפסקינן דעקירה בטעות הוי עקירה מ"מ נראה דאף לדבריו כשר בנ"ד דהא ר' זירא מותיב לרבה במנחות דמ"ט מהא דר"ש דמנחות ומוכיח מהא דר"ש דעב"ט ה"ע ואעפ"כ קאמר ר"ש במנחות דעלו משום דמעשיו מוכיחין עליו וע"ש בש"ס וש"מ דכל היכא דמעשיו מוכיחין ודאי ע"ב לה"ע ואף דקאמר בש"ס ריש מנחות דמתני' דלא כר"ש ע"כ אזלא סוגיא דהתם כרבה בדמ"ט דעב"ט לה"ע וע"כ הא דר"ש במתכוין הוא ומש"ה ע"כ מתני' דלא כר"ש אבל אי נימא כר"ח ור"ז בדמ"ט והא דר"ש בעב"ט הוא א"כ שפיר מתני' כר"ש

**)(א

) ובפרט שכ"כ בהדיא הלבוש וביאר דבריו מהר"מ בסדר הגט סי' פ"ז דיו ע"ג דיו לא הוי כתב כלל אבל ראיתי בקצת חיבורי אחרונים שישבו דאם נפל טיפה דיו על האות שכבר נתיבש ולא נתפשט חוץ לאות גם תמיהתו דע"כ ל"א דדיו ע"ג דיו לא הוי כתב רק אם שניהן שוין לשמה או לא לחללו דכשר דוקא אחר שיגרור ובאמת בס' תורת גיטין התפלא בזה דהא שלא לשמה אבל בלא"ה כתב העליון מבטל כתב התחתון וזה סניף להחמיר.)** דמתני' במתכוין ואף ר"ש מודה וא"כ קיי"ל כר"ש דכל דמעשיו מוכיחין ודאי דעק"ב לה"ע וא"כ בנ"ד ל"מ אם הי' עסוק בפ' קדש או והי' כ"י דליתא במזוזה כלל ודאי דמעשיו מוכיחין עליו אלא אף אם היה עסק בפ' שמע או בפ' והא"ש מ"מ כיון שתפלין נכתבין בא"א במזוזה נמי הוי כמנחת מחבת לגבי מרחשת ובכה"ג ודאי דעב"ט לה"ע. ויש עוד בזה מקום עיון וע"ש במנחות דף ע"א אלא שבגוף דברי הא"ז שהכריע כר"ח מהא דקאמר בדמ"ט רבה לטעמיה וא"כ אין הלכה כרבה משום דרבא ור"א מוקי במנחות ד"ג להא דר"ש כאוקומתי אחריני אני אומר עפר אני תחת רגלי תלמידי תלמידיו של הא"ז ובכאן דבריו צע"ג דהא גם לאוקומתא דרבא ור"א שפיר מוקי הא דר"ש דמיירי במתכוין ואפ"ה ס"ל דבמנחות עולין לכל חד כדמוקי לה וא"כ גם אם אין הלכה כרבה שפיר י"ל דעקב"ט לה"ע והא דנקט רבה לטעמיה משום דלאוקימתא דרבה ודאי דנמי א"ש ושפיר רבה לטעמיה. והיותר תמוה דהא אדרבה כיון דגם רבא ור"א נלחצו ליישב דלא תיקשי דר"ש אדר"ש כדפריך בש"ס ד"ב ע"כ דכולהו ס"ל בהא כרבה דעב"ט לה"ע דאל"כ בלא"ה ל"ק דר"ש אדר"ש דהא דקאמר ר"ש דעולין מיירי בעב"ט מטעמא דקאמר ר"ז בדמ"ט והא דקאמר ר"ש דאין עולין מיירי במתכוין אלא ע"כ דכולהו כרבה ס"ל דעב"ט לה"ע וע"כ גם הא דר"ש דעולין מיירי במתכוין דאל"כ אף בזבחים עולין וכ"כ התוס' שם דמ"ט ד"ה מתיב דר"ז ל"ל לא כרבא ולא כר"א ונראה דע"כ כוונתם במה שסיימו ולא מסיק אדעתיה קושיא דר"ש אדר"ש היינו דלדידי' לק"מ דר"ש אדר"ש וא"כ אדרבה מוכח דרבא ור"א נמי ס"ל כרבה בהא דעב"ט לה"ע וגם סוגיא דפסחים נהי דמה דפריך התם בריש דע"ב ש"מ עבטה"ע דהיינו דתיקשי מזה לרבה כמ"ש הא"ז שם וכן מצוי בכמה דוכתי כמ"ש הראשונים ז"ל בדוכתי טובי דפריך אף למאן דלית הילכתא כוותיה מ"מ מסוגיות הש"ס שם דכולהו אמוראי דהתם הכי ס"ל ע"ש בסוגיא וגם הראיה שהביא הא"ז שם מתוספתא דפסחים דאר"י דנאמן לומר שלא לשמו שחטתי' וע"כ באומר שטעה דאל"כ אאמע"ר ודחק ליה לתרץ דמיירי בשוגג דאומר מותר ע"ש. הוא תמוה דהא אביי מוקי שם בדמ"ט אליבא דרבה מתני' דהכהנים שפיגלו בשוגג באומר מותר ולא הוי דחיקא ליה לאוקמי בהכי וא"כ בפשיטות איכא

לאוקמי גם תוספתא הנ"ל בכה"ג וגם תימה גדולה לדחות דברי אמורא מכח תוספתא דלא פריך הש"ס מינה עלוהי ובפרט שהא"ז עצמו הרגיש מתוספתא דזבחים שהביאו התוס' שם במנחות דמ"ט דמסייעת לרבה והא"ז כתב דסמי חדא מקמי תרתי היינו התוספתא דפסחים הנ"ל ובריייתא דר"ש לאוקמתא דרבא ור"א וכבר נתבאר דתוספתא דפסחים אין ראיה כלל דלא כרבה ומאוקמתא דרבא ור"א אדרבה יש סיוע לרבה ע"כ מסתייע פיסקא דהרמב"ם לפסוק כרבה דעב"ט לה"ע (א) ואם שח"ו לא להכריע ולדחות דברי הא"ז באתי כי איני כדאי לכך. מ"מ בנ"ד די"ל דגם הא"ז מודה משום דמעשיו מוכיחין עליו ודאי יש להכשיר ועוד דכיון דעכ"פ מידי פלוגתא לא נפיק א"כ בנ"ד כיון דהסופר עצמו מסופק אם אמר לשם תפלין או לשם מזוזה הוי ס"ס להכשיר בפרט שכבר היו בחזקת כשרות ע"כ הפרשה זו כשירה ויצאו דברינו בכשרות ויותר מזה לא יכולתי להאריך ושלום תורתו יוגדל ויתנשא כנפשו ונפש הדוש"ת באהבה כה"י. שלמה במוהר"י זללה"ה חונה פה הנ"ל:

תשובה ו

סקאלא יום ה' כ"ו כסליו תרכ"ו לפ"ק. ושלום תניינא לכבוד אה' יד"נ הרב המאוה"ג החריף ובקי בש"ק כש"ת מ' אברהם שמואל הלוי נ"י אבד"ק ביזנאב.

יקרתו הגעני היום הזה ונעתרתי לבקשתו להשיבו בלי עיבוב כלל ע"ד דפשיטא ליה לכת"ה דלראחב"י בגיטין ד"כ דטעמייהו דרבנן דר"י משום ואנוהו הוא רק לכתחלה כדאיתא בסוכה דל"ג לענין אגד דלולב וא"כ בנ"ד דהוי דיעבד מבלי לגנוז הפרשה ש"ד עכ"ד. תמהני שלא שם לבו לדברי רש"י שם דכ"ט ע"ב דמפרש טעמא דפיסול יבש משום ואנוהו והתוס' שם תמהו עליו מש"ס הנ"ל ולכאורה אפשר לומר בדברי רש"י דשאני ביבש דליכא ואנוהו בגופו משא"כ באגד אלא דמש"ס שבת דקל"ג גבי מילה מוכח דאף אי ליכא ואנוהו בגופה של מצוה אינו מעכב בדיעבד. ועיין בתשובה שאגת אריה סי' נון. ועכצ"ל בדברי רש"י כמ"ש הכפ"ת שם דאין לדמות כל הדברים להדדי ומ"מ לענין ואנוהו שבשם לראחב"י כראה ברור דגם התוס' מודים דמעכב בדיעבד דעלה כתיב בהדיא זא"ו. וכן מפורש בחה"ר בגיטין שם וז"ל וטעמייהו דרבנן דפסלי משום דכ' זא"ו עכ"ל וכ"מ פשטות הסוגיא דראב"י ל"פ על ר"ח רק לענין גט אבל לענין פלוגתא דר"י ורבנן ל"פ וכשם דלר"ח לרבנן דר"י פסול אף בדיעבד ה"נ לראחב"י ומ"ש כת"ה דהתשב"ץ תברי' לגזיזיה בעצמו בח"א סי' ב' שכתב דמותר למחוק השם ע"מ לתקן וכ"מ בדברי כל הפוסקים ראשונים ואחרונים והכי נקטינן עכ"ד תמהני הא ע"כ הריא"ס

שבב"י יו"ד סס"י ער"ו חולק וכ"פ רמ"א שם בהג"ה סי"א וכ"כ הרא"מ ר"פ ראה ובתשו' הארכתי בכ"מ לחלק הענינים. אלא שאף שכת"ה יפה העיר לאקשויי בדברי התשב"ץ מדידיה אדידיה מ"מ אין כ"ז ענין לנ"ד שעכ"פ מבואר בדבריו בח"א סי' קכ"ז וח"ג סי' קצ"ג דכע"כ הוי כתב וא"כ בנ"ד בדיו שנפל ע"ג גג ה' מבטל כתב התחתון ופסול וא"כ לא העלה כת"ה שום ארוכה בדבריו ומ"מ אחר שראיתי עכשיו במכתב כת"ה שכתב פרשיות אלו הם מעשה ידי צדיק קדוש שמתי אל לבי לצדד להקל ואומר דנראה דאף דאנוהו דהכא מעכב אף בדיעבד לראחב"י מ"מ נראה דודאי אין פיסולו רק מדרבנן ועיין בחי' מהרש"א בשבת דק"ד ע"ב. וע"ש בתשו' שאגת אריה הנ"ל ואף לדברי המג"א סי' ל"ג דקרי ליה מחזי כמנומר והיינו לאוקימתא דראחב"י וע"ש באחרונים ולפ"ז ודאי דפסול לראחב"י לרבנן דר"י אף בדיעבד כדמוכח מש"ס שם בגיטין סוד דנ"ד ובמנחות סוף דכ"ט דלא כמו שעלה ע"ד כת"ה בפשיטות להיפך מ"מ ודאי דמיחזי כמנומר אינו רק פיסול דרבנן וא"כ כיון שעיקר חשש פיסול דידי בנ"ד אינו רק לראחב"י ולא לאוקימתא דר"ח ורה"פ פ' כר"ח ע"כ בנ"ד הוי ספיקא במידי דרבנן והלכה כדברי המקיל וא"כ לא נראה מקום להחמיר רק מכח דברי התשב"ץ שהבאתי בתשובתי. והנה ד' התשב"ץ אין להם מקום ג"כ רק אליבא דראחב"י דמוקי דגם רבנן ס"ל דכענ"כ הוי כתב רק שהתוס' והרשב"א כתב דאף לר"י דס"ל דכעג"כ הוי כתב מ"מ באם השני אינו מועיל כלום אף ר"י מודה דלא הוי כתב וא"כ כ"ש לרבנן לאוקימתא דראחב"י רק שהתשב"ץ ע"כ לא ס"ל הכי כשטה זו רק כשטת הרמב"ן והריטב"א דמתרצי קושיות התוס' בא"א ולדידהו נראה דאין חילוק בזה כמ"ש בתשובתי הראשונה ושלזה כיון הברכ"י וא"כ לדינא הוי ס"ס להקל דשמא הלכה כד' רה"פ דפסקו כר"ח ולדידהו ודאי דאין מקום לד' התשב"ץ אמנם גם לד' ר"ת והרשב"א שחשו לדראחב"י שמא עיקר כשטת התוס' והרשב"א וג"כ אין מקום לד' התשב"ץ בפרט שהרשב"א עצמו שהוא הוא החושש לאוקימתא דראחב"י הוא עצמו ס"ל כשטת התוס' וכיוצא בזה כתב הש"ך יור"ד סס"י נ"ד בשם הד"מ. ואף שהברכ"י חשש לד' התשב"ץ וסיים בצ"ע למעשה מ"מ בדיעבד בפרט בתפלין יקרים כאלו יש לסמוך להקל ואף שאכתי יש בנ"ד חומרא משום זא"ו לראחב"י מ"מ כיון שהוא רק חשש דרבנן א"כ נ"ד דומה למ"ש הש"ך בדיני ס"ס אות ט"ז בשם כמה פוסקים דהיכא דאיכא ס"ס בדאו' וס"א בדרבנן מותר ונ"ד עדיף משם והארכתי בזה בכ"מ ואכ"מ שוב ראיתי בתשו' הג' ר"ע איגר סי' ע' שכ"כ בכעין נ"ד אמנם כ"ז אם נאמר דר"ת לא ס"ל כראחב"י גם בהא ולר"ח אין חשש כלל בכה"ג משום ואנוהו וכנראה קצת ג"כ מד' הגרע"א הנ"ל אבל הא בירושלמי ס"פ הבונה הובא בחה"ר גיטין קמותיב על רבנן דר"י

דקאמרי אין השם מן המובחר דמשמע דעכ"פ כתב הוא אלא שאינו מן המובחר והא תנן שם כתב ע"ג כתב פטור וש"מ דלא הוי כתב כלל (וע"ש בירושלמי שנפל ט"ס וע"ש בפי' קה"ע) ומשני בשיטתו השיבהו בשיטתך שאת אומר כתב הוא אינו מן המובחר ע"ש והנה סוגיית הירושלמי כר"ח דכעג"כ לא הוי כתב וכ"מ בחה"ר ואעפ"כ אי נימא טעמא לדידהו משום שאינו מן המובחר וכיון דר"ח ג"כ ס"ל הכי א"כ ליכא בנ"ד ספיקא כלל להקל. אמנם עכ"ז כראה לצדד להקל כיון דלר"ח אינו מפורש דהא דקאמרי רבנן אין השם מן המובחר הוא משום זא"ו כדאמר ראחב"י שפיר י"ל דלר"ח טעמא דאינו מן המובחר דלטעמיה דר"י קאמרי אינו רק לכתחלה שאינו מן המובחר ושפיר מותביה ליה לר"י דקאמר לכתחלה מעביר קולמס ועוד נראה להוסיף דעכ"פ לאוקימתא דר"ח אין להחמיר בנ"ד בדיעבד דאם נאמר להחמיר א"כ מה מקשה הירושלמי הא שפיר קאמרי רבנן טעמא דאין השם מה"מ לכלול בנ"ד דכתב העליון הוא כתב פסול דלטעם דאינו כתב משום כעג"כ אדרבה בנ"ד כשר מש"ה נקטו טעמא דאין השם מן המובחר שיהיה פסול אם אירע להיפך כמו בנ"ד בשלמא אי מה דנקטו אינו מן המובחר הוא משמעות רק לכתחלה שפיר מקשה דלמה נקטו טעמא דלישמע מיניה דבדיעבד כשר והא מטעמא דאין כעג"כ פסול אף דיעבד אבל אם נאמר דמטעם דאינו מהמובחר נמי פסול אף דיעבד מאי מקשה כנ"ל ואף דלטעמא דאין כעג"כ הוא פיסול דאורייתא ומטעם דאינו מהמובחר לא הוי רק פיסולא דרבנן כנ"ל מ"מ כיון דטעמא דאינו

**)(א

) בראשית השקפה הי' נלע"ד להביא ראיה לנ"ד מסוגיא דמנחות דפ"א ודק"ג דאמרינן שם האומר הרי עלי תודה בלא לחם כופין אותו ומביא תודה ולחמה ופרכינן אמאי נדר ופתחו עמו הוא ופירש"י שכשנדר תודה לאלתר נתחרט תכ"ד וכו' ואמאי כופין לקיים נדרו אמר חזקי' הא מני ב"ש הוא דאמרי תפיס לשון ראשון וכו' ר"י אמר אפי' תימא ב"ה באומר אלו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך ומאי כופין ופרש"י הא דעתו לאתוי כראוי ומשני הש"ס דקא בעי הדר בי' וע"ש בפרש"י. אלמא אע"ג דיוכל לחזור בו תכ"ד ולעקר דברו הקודם כמ"ש הרמב"ם בלשונו בפ"ב מ"ה שבועות הי"ז ה"ז מותר ונעקרה השבועה שזה דומה לטועה ואעפ"כ קאמר הש"ס דאם מודה דהעקירה היה בטעות אע"ג דעכשיו רוצה למהדר ביה לא מועיל אלמא עקירה בטעות לא הוי עקירה דכן ס"ל לסתמא דש"ס אולם לפי מה שכתב התוס' שם דפ"א ד"ה תודה שבהקדש אינו יכול לחזור בו תכ"ד עש"ה וכן הוא שיטת רוב הפוסקים כונו שכתב הש"ך חל"מ בסי' רנ"ה ס"ק ה' ואף שהש"ך שם דחה דבריהם מסוגיא דמרובה כבר נאמרה בזה

כמה תי' כ"א לפי דרכו וא"כ ע"כ הפי' כמו שהאריך בזה בס' מח"א ה' צדקה סי' ח' בשם רש"י דנזיר דב"ה ס"ל דגם בשעת דיבר ה"א הי' כוונתו לדיבר הב' וכן הוא מוכרח לומר בשיטת התוס' מנחות דפ"א הנ"ל ולא כמו שכתב בנזיר עיין במח"א שם וע"כ כוונתם החילוק דל"א כאן במתניתן ג"כ נדרו ופתחו עמו כמ"ש התוי"ט במנחות דק"ג כיון דנתחייב בתודה אלא דרצה להביא מן המעשר הוי נדר טוב אלא דרצה למיהדר ביה וזה לא שייך בהקדש ועיין במח"א שם סס"י ט' ואמטי להכי אין ראיה מכאן לענין עקירה בטעות דעלמא ואפי' לשיטת הש"ך וסיעתו דס"ל דאפי' בהקדש יכול לחזור תכ"ד וכמשמעות דברי רש"י במנחות הנ"ל מ"מ הא כתב הר"ן בנדרים דפ"ז ע"א בטעמא דכל הני דיוכל לחזור תכ"ד דכשאדם עושה איזה פעולה גמר בדעתו שיוכל לחזור בו תכ"ד ולהכי היכא דהוי עקירה בטעות קם לי' דיבר הא' אבל היכא דהמעשה השניה הוי מעשה בפ"ע אין ראיה מכאן לענין עב"ט אי הוי עקירה.)** מהמובחר כולל יותר כמו בנ"ד שפיר נקטו טעמא דפיסולא דרבנן כיון שכולל יותר וכצ"ל ע"כ בשטת רש"י בב"מ דף ה' רע"ב בהא דפריך ות"ל דהו"ל רועה ועיין בש"ך חו"מ סי' צ"ב סק"ל. וא"כ ממ"נ אא"ל להחמיר בנ"ד בדיעבד לר"ח רק לראחב"י שפיר הוי ספ"ד ולקולא. ועוד אני אומר שלולא דמשמע קצת מלשון חה"ר דהירושלמי בשטה דש"ס דילן קאי אליבא דר"ח הייתי אומר דע"כ הירושלמי לא ס"ל כשטת הש"ס דילן דלהירושלמי מה קאמר ר"ח בש"ס דילן גט שכתב שלא לשמו כו' באנו למחלוקת דר"י ורבנן הא להירושלמי לכ"ע הא דקאמרי רבנן אין השם מן המובחר אינו מטעם כתב עג"כ ואין זה ענין לגט והו"ל לר"ח לאתויי הא דכתב עג"כ פטור בשבת דמזה מבואר דלרבנן כעג"כ לא הוי כתב. וא"ל דר"ח אמתניתין דשבת סמך ולא מייתי פלוגתא דר"י ורבנן בכותב יהודה רק משום ר"י דמוכח דר"י ס"ל דכתב עג"כ הוי כתב דא"כ לא הו"ל לראחב"י לדחויי דלמא לא הוא ע"כ ל"ק רבנן התם אלא משום דבעינן זא"ו וליכא כו' הא גם לר"ח טעמא דרבנן כדקאמרי אין השם מן המובחר ור"ח סמך רק אמתניתין דשבת דכעג"כ פטור ומבואר דלרבנן אין כעג"ב וע"כ ס"ל לראחב"י דאין ראיה ממתני' דשבת הנ"ל כמו שתי' התוס' והרשב"א או כמו שתי' הרמב"ן והריטב"א וא"כ הול"ל לראחב"י לומר כתי' הראשונים הנ"ל אבל מה דקאמר דטעמא דרבנן משום זא"ו בזה אין דיחוי לדר"ח כלל דהא גם לר"ח טעמא דרבנן כדקאמרי דאין השם מן המובחר אע"כ דש"ס דילן אינו סובר כהירושלמי רק לר"ח הא דקאמרי רבנן אין השם מהמובחר לאו דוקא השם אלא משום דכיון דאין כעג"כ להכי פסול אף מה"ת ואינו מהמובחר לאו דוקא לזאת כיון שכת"ה כותב שהפרשיות הם מעשי ידי צדיק וקדוש הנני מסכים עם כת"ה להקל. ולרוב הטירדא לא יכולתי להאריך

יותר ושלום תורתו ויוגדל כנפשו ונפש הדוש"ת באהבה כה"י. שלמה במוהר"י זללה"ה חונה פה"נל.

תשובה ז

יום א' ער"ח שבט תר"ג לפ"ק סקאלא. לעושה כוונים במלאכת שמים ברוחו פי שניים ה"ה כבוד הרבני המופלג בתורה חריף ובקי כש"ת מו"ה משה יצחק נ"י.
מכתבו קבלתי ונתאחר הרבה על הב"ד. והגיע לכאן בעת הייתי עלי דרך וגם אח"כ תיכף נסעתי מביתי ונתעכבתי הרבה וטרדותי רבו. אמנם לכבודו העברתי עיוני בנחיצה על דבריו והנה כבודו בעי מינאי מילי דבעי טעמי ואני אינני מופנה. ביוחד בחסרון ספרים כעת אחר השריפה. אמנם אמרתי להשיב עכ"פ במה שיש בי לע"ע. והנה מתחלה נדבר בענין דיו שנתאדמה. ששאל כ"ת מה אני פוסק בזה. והנה באמת לדעת ר"ת ודעמי' דקפיד דוקא אמעשה דיו אין לנו הכרח דקפדי אחזותא דוקא. אף דמוכח להדיא מש"ס דחולין דמ"ז ובנדה ד"כ דדיו שחור הוא מ"מ לא מוכח דאם אינו שחור לא מקרי דיו. די"ל דאינהו על הרוב דברו. אמנם לשטת הרמב"ם דמוכח מיניה דעיקר קפידא רק אמראה שחור כמבואר בדבריו בהדיא בפ"א מהתו"מ וס"ת. וכ"כ להדיא בהגמי"י שם וז"ל ועוד כ' וז"ל ואני סובר כל צבע שחור המתקיים על הקלף נקרא דיו וכו' עכ"ל והוא ככל דברי רבינו עכ"ל הגה"מ שם ש"מ דעיקר דיו הוא מראה שחור המתקיים ממילא דאם נתהפך לאודם לאו דיו הוא ופסול וכ"כ האחרונים ז"ל ה"ה הא"ר והפ"מ בסי' ל"ב וכן מבואר נמי בסי' בני יונה בסי' רעיא ע"ש אמנם כ"ז אם נתהפכה לגמרי למראה אדמדם. אמנם בנתאדמ' קצת כפי ששאל כ"ת האמת שבס' בנ"י שם סיים בצ"ע עד כמה תשתנה ממראיו ותכשר ע"ש. אמנם לע"ד כל שלא נתהפכה משחרורתה לגמרי ועדיין צבעה שחור קלת יש להכשיר ובאמת דבר זה מצוי ברוב ס"ת וח"ו לפסלם. ואף שכ' בס' תב"ש סי' ל"ח בענין מראות הריאה דלא מקרי שחור רק אם הוא שחור' לגמרי ע"ש ולא אם נוטה קצת לשחור ה"ט משום דהתם הטעם משום דהאי שחור אדום הוא אלא שלקה וקים להו דכל שלא הגיע לשחרות רב אינו בא מצד לקוחא כמבואר שם בטעמא משא"כ הכא וכ"מ מדברי המג"א בסי' ל"ב סקל"ח דלא פסול אלא אם הדיו מראיה דומה ללבן שהוכהה מראיתו ע"ש. דזה אינו דומה לשחרות כלל כמבואר בתה"ד סי' רמ"ו הובא בב"י יו"ד סי' קפ"ח ובאחרונים שם משמע הא אם דומה לשחור קצת יש להכשיר. ונלע"ד דאפי' היכא דקפיד רחמנא אחזותא סגי בחזותא כל דהוא מהחזותא דקפיד רחמנ' ודוקא בענין מראות נגעים קים להו לחז"ל דדיהא מארבע מראות טהור

דכל דדיהא מזה הו"ל בהק דג"כ בהרות לבנות הם אלא שהם כהות כמפורש בקרא וטיהרה רחמנא אבל בעלמא היכא דקפיד רחמנא אחזותא די כל שיש בו מקצת מראה ההוא וראיה לדבר ממשנה רפ"ד דנגעים דשער לבן מטמא בכל מראה לובן והיינו אף אם כהה מארבע מראות וכ"פ הרמב"ם פ"ב מה' ט"צ ש"מ דאף דכ' בהדיא בתורה ושער בנגע הפך לבן. די בלבנות כ"ש. אלא שזה יש לדחות קצת דאולי בכאן גזה"כ הוא מדתני' בת"כ הובא בר"ש ורא"ש שם מדכ' ומראה הנגע עמוק ולא מראה שער לבן עמוק ע"ש מ"מ נלע"ד דאין זה מיעוט אלא מהכא ילפינן בעלמא כיון דחזינן דבנגע כ' רחמנא בהדיא עמוק ולא בשער לבן. ש"מ דדוקא היכא דכתב רחמנא בהדיא עמוק הוא דבעינן שיהיו לבן לגמרי ולא בעלמא. וראיה לזה מהא דתנן בפי"א דנגעים משנה ד' הבגדים מטמאים בירקרק שבירוקין ובאדמדם שבאדמומות וכתב שם הר"ש והרא"ש בשם הת"כ דילפינן לה מדלא כתב ירוק וכתב ירקרק וכן מדלא כתב אדום וכתב אדמדם. ש"מ דבעינן שיהיו ירוק לגמרי וכן אדום לגמרי. וכן מפורש שם בפיה"מ להרמב"ם וז"ל וכאמר אמר ירקרק או אדמדם ולא אמר ירוק או אדום ורצה בזה חזק הירקות וחזק האדמימות ע"ש דש"מ דאם היו כ' ירוק או אדום. כ"ש ירוק וכ"ש אדום במשמע ואף שבפ' הראב"ע מבואר שם להיפך ע"ש בקי"ג פ' מ"ט שכ' וזה כפול לחסרון וכן שחרחרת כ"ש אין בדבריו כלום נגד משנה ות"כ מפורש. והוא בעצמו הביא שם שי"א היפך הדבר. ואף לדברי הראב"ע דמוכח מיניה דדוקא היכא דכ' כפול ירקרק או אדמדם הוא לחסרון היינו אם אינו ירוק או אדום רק מעט הוא בכלל זה דש"מ דהיכא שכ' אדום או ירוק בעינן אדום וירוק לגמרי מ"מ נלע"ד דדוקא היכא דקפיד רחמנא אחזותא בהדיא אבל היכא דל"כ חזותא בהדיא כי הכא דלא קיי"ל רק דבעינן דיו אף דדיו שחור הוא מ"מ כל ששחור קצת שפיר לא נפיק מכלל דיו. והנה לכאורה מוכח מש"ס להיפך מהא דגרסינן בנדה די"ט דילפינן בש"ס התם דאיכא דמים טהורין באשה מדכ' רחמנא כי יפלא וגו' בין דם לדם בין דם טהור לדם טמא ופריך התם וממאי דהני טהורין והני טמאין ומשני אר"א א"ק ויראו מואב את המים אדומים כדם למימרא דדם אדום הוא ופריך אימא אדום ותו לא ופרש"י האדום שבאדומים וכו' ע"ש ומשני אר"א א"ק דמי' דמי' הרי כאן ארבע וכו' ע"ש דמוכח מזה דאי לאו דכ' רחמנא דמי' דמי' ה"א דאינו טמא אלא האדום שבאדומים אף דלא כ' אדום בהדיא רק דילפינן דאין דם אלא אדום. וזה לכאורה סתירה לדברינו אמנם כד מעיינין שפיר אדרבה יש מזה ראיה לדברינו. דלכאורה תקשי אסוגיית הש"ס התם דל"ל למילף מהך קרא דכי יפלא דאיכא דמים טהורים בלא"ה מוכח מדאיצריך קרא דמי' דמי' לרבויי ארבעה דמים. ש"מ דדיהא מכאן טהורים אלא ש"מ דבלאו קרא דכי יפלא

ה"א אדרבה דסתם דם אע"פ דאדום הוא כדנפקא לן מקרא ויראו מואב מ"מ כל שהוא אדום קלת שפיר הוא בכלל דם כסברתינו הנ"ל וכ"כ להדיא בסי' ס"ט שם ודמי' דמי' אתי ע"כ לרבות אף אם אינם אדומים כלל אבל השתא דכ' כי יפלא וגו' בין דם לדם ש"מ דאף דם שהוא אדום טהורין יש בהן א"כ בלא דמים הו"א שאינו טמא רק האדום שבאדומים כיון דגלי רחמנא דאף דם האדום איכא טהורין מש"ה הוצרך למילף מדמי' דמי' דארבע דמים טמאים וזה ברור ונכון לפע"ד ב"ה. ועכ"פ זה נלע"ד ברור כל שלא נתהפכה משחררות' לגמרי יש להכשיר וזה מצוי לרוב. אמנם בנתהפכה לגמרי לאדמדם כבר בארכו שיש לפסול ועתה נבאר במה שיש לעיין אם מהני העברת קולמס לעשותה שחור. והנה בס' מ"א סי' ל"ב סקל"ח מבואר דמהני העברת קולמס וכן המנהג פשוט באמת. ובאמת יש לעיין בזה טובא. והנה כ"ת העתיק במכתבו מה שכתבתי בתשו' בשנה העבר לשואל א' על מה שעלה בדעתו בפשיטות בענין אותיות שנעשו ע"י חק תוכת דפסולי דמהני העברת קולמס ואף לרבנן דפליגי על ר"י בענין שם שנכתב שלא לשמה וס"ל דלא מהני העברת קולמס לשמה היינו משום דעכ"פ כתב החתון נמי כתב הוא מש"ה לא מהני העברת קולמס משום דהו"ל כתב עג"כ אבל בענין ח"ת דלאו כתב היא מהני העברת קולמס. וע"ז השבתי לו דטעה וחוץ ממה שטעה בגוף הדין ומבואר בס' מג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ו להדיא דבזה ל"מ העברת קולמס בלא"ה הרי מבואר בסמ"ג וסה"ת להיפך מסברתו שכ' דבח"ת לא מהני העברת קולמס אף לר"י דאם מועיל על האות שנכתבה שלא לשמה לשווי לשמה לשווי אות לא יועיל ע"כ הרי בהיפך מדבריו וכ"ת הביא דברי בקצרה וכתב לסייע לדברי וז"ל והטעם פשוט דלענין שבת הוי כתב גמור כדעת הר"ן וכו' וגם לענין קדושת השם הוי קדושה כמ"ש בתשו' מ"ע סי' ל"ו וא"כ הוי כתב רק לענין סת"מ וגיטין וזה"כ שיהיה בכתיבה דוקא וא"כ הוי שפיר כעג"כ עכ"ל כ"ת והנה לדברי כ"ת עכ"פ אינו מובן טעם הסמ"ג וסה"ת שכ' דבח"ת אף ר"י מודה דלא מהני העברת קולמס כיון דאינו אות כלל כמבואר בדבריהם ולדברי כ"ת אדרבה הסברא נוטה להיפך דנהי דכ' דמש"ה לא מהני העברת קולמס בח"ת משום דהוי עכ"פ כתב לענין שבת וקדושת השם עכ"פ לר"י דמהני העברת קולמוס בשלא לשמה אף דודאי כתב הוא מכ"ש דלהני בענין ח"ת. ואמאי כתבו הם ז"ל דל"מ אף לר"י ובעיקר הדבר שגג כ"ת בזה שגיאה רבה והמתבאר בש"ס גיטין ד"כ וברש"י ותוס' שם דח"ת לאו כתיבה הוא כלל. וכן מבואר להדיא בר"ן ס"פ הבונה ע"ש והא דמחייב בשבת לפי דברי הרץ שאני התם דלא כתיב כתיבה באורייתא וכל מלאכת מחשבת חייב וכן במחיקת השם כיון דל"כ רחמנא השם הנכתב אסור למוחקו אלא אזהרתי' מל"ת כן וגו' וא"כ כיון דהשם

קיים לנגד עיניו אסור למוחקו ועיין בתשובה נטע שעשועים חיו"ד סי' כ"ו שהאריך בזה ע"כ אין לדברי כ"ת מקום כלל. והנה לדברי כ"ת שכייל דכל היכא דהוי כתיבה בשום מקום שוב הו"ל כעג"כ אים בדיו שנתאדמה כיון דעכ"פ הוי כתיבה לענין שבת ואף לענין גיטין פשיטא דאינו מועיל העברת קולמס והיא היפך מדברי המג"א ומהמנהג הפשוט. והנה בתשו' נו"ב קמא בא"ח סי' א'. הביא שם בשם חכם השואל. בטעמא דכתב עג"כ פסול לדידן בסת"מ ובגיטין משום דדיו של כתב התחתון מפסיק בין דיו של כתב העליון לבין הקלף. וא"כ אותיות פורחת באויר. והגאון נו"ב דחה דבריו דא"כ מאי איריא בנכתב שלא לשמו הא אף אם נכתב לשמו והעביר קולמס לשמו ליפסל לרבנן שכתב התחתון אינו נראה דכתב העליון מכסהו וא"כ אינו יוצא בכתב התחתון וכתב העליון פסול דהא דיו התחתון מפסיק בין העליון להקלף. וכ"ת ה"נ א"כ הוא נגד דברי מהרי"ל ותה"ד וש"מ ונגד המנהג דאותיות שנמחקו קצת אם רשומן ניכר מעביר עליו קולמס לחדשו ולדברי החכם פסול בזה ע"ש. ובאמת ל"ק כלל דהא קיי"ל בעלמא דמין במינו אינו חוצץ כמבואר בבכורות ד"ט וע' בתוס' פ' לולב הגזול דל"ז ויש בזה אריכת רב ואכמ"ל. מש"ה באם כתב התחתון ג"כ לשמו שפיר ואין כאן בית מיחוש ובש"ס מנחות דק"ב פליגי ר"י ורבנן דר"י ס"ל דאין דם מבטל דם ורבנן פליגי עליו וקאמר בש"ס שם בטעמי דר"י משום דנ"ל מולקח מדם הפר ודם השעיר דבר ידוע שדמו של פר מרובה מדמו של שעיר וקרי ליה דם השעיר וה"ט משום דמב"מ לא בטיל ורבנן פליגי עליו וס"ל דמב"מ בטיל ורק הטעם משום דעולין אין מבטלין זא"ז ע"ש בש"ה ובר"ן בנדרים דנ"ב ביאר טעם פלוגתתן משום דר"י אזיל אחר דמיון העצם כיון שהם העצם בשמן מב"מ מש"ה לא בטיל וע"ש בטעמו ורבנן ס"ל דאע"ג דהם מב"מ בעצם מ"מ כיון דחד וחד שרי א"כ אין ליילך אחר דמיונן בעצם אלא אחר חילוקם באיסור והיתר משא"כ בהך דדם הפר ודם השעיר לא בטיל משום דעולין אין מבטלין זא"ז ה"ט משום דשניהם כשרים לזריקה ושפיר הו"ל מב"מ בממש דרבנן אזלי אחר דמיון ההיתר ומש"ה בנתערב דם קדשים בדם חולין בטל לרבנן אף שהוא מב"מ בעצם מ"מ בענין כשר ופסול הו"ל מבש"מ זה כשר וזה פסול ע"ש באורך ובהכי ניחא לן היטב בטעמא דר"י ורבנן דפליגי בכ' שלא לשמו והעביר קולמס לשמו דר"י מכשיר ורבנן פסלין דלשיטתייהו אזלו דר"י ס"ל דשפיר מהני העברת קולמס דא"ל דהו"ל חציצה בין כתב העליון לקלף דהא הכתב התחתון עם הכתב העליון כיון דשניהם כתב הם הו"ל מב"מ ואינו חוצץ אף שכתב העליון כשר שהוא לשמו והכתב התחתון פסול משום שלא לשמו לא איכפת לן בהכי דבתר דמיון בעצם אזלינן וכדס"ל לר"י בעלמא בענין מב"מ והו"ל מב"מ ואינו חוצץ ורבנן

לשיטתייהו דאע"ג דהם מב"מ מצד עצמותן מ"מ באמת הו"ל מבשא"מ משום דזה כשר וזה פסול ושפיר חוצץ ומש"ה פסול וזה שפיר באם התחתון עכ"פ כתב הוא אלא שהוא כתב פסול אבל בענין חק תוכת כיון דלאו כתב הוא כלל א"כ אף לר"י הו"ל מבשא"מ דזה הוי כתב תה לאו כתב הוא ומש"ה אף לר"י לא מהני העברת קולמס וזה טעמם של הסמ"ג והסה"ת כך נ"ל לומר ע"ד הפלפול ודוק. אמנם מה שעומד עד זה ונגד עיקר דברי החכם השואל שבס"ב שם הוא דברי הש"ס שם בגיטין די"ט דאמר שמואל עדים שא"י לחתום רושמין להם באבר ופריך באבר ס"ד התני ר"ח כתבו באבר כו' כשר ופרש"י וכיון דכתב גמור הוא הו"ל כדיו ע"ג סיקרא דאסרינן לעיל ומשני ל"ק הא באבר הא במיא דאברא ע"ש ובפרש"י ולדברי החכם הנ"ל מאי נ"מ אי הוי כתב או לא ואדרבה לדברינו הנ"ל כל שאינו כתב גרע הגם דשם ב"כ וב"כ פסול דהא העדים לא כתבו כתב התחתון עכ"פ גרע כל שאינו כתב משהוא כתב ומש"ס מפורש להיפך וזה אפשר ליישב דהא כל דלא הוי כתב לענין גיטין ה"ט משום דאינו מתקיים ומש"ה לא הוי חציצה נמי דקלוט מצבע בעלמא וכבר כתבו הראשונים ז"ל הובאו הב"י וש"ך יו"ד סי' קצ"ח דצבע אינו חוצץ משום דאינו אלא חזותא בעלמא ודוקא דיו חוצץ משום דיש בה ממש ע"ש. ועיין בספר בני יונה מעין זה ואף שהאחרונים ז"ל כתב שם דטעם זה אינו מספיק מ"מ שוב אין קושיא מש"ס הנ"ל. אמנם אכתי איכא לעיוני לפי הנ"ל מדברי הש"ס שם גבי דיו ע"ג סיקרא ויש לפלפל בזה הרבה אלא שאכמ"ל. אמנם האמת הברור הוא דלפי משמעות הש"ס והפוסקים אין הטעם משום חציצה אלא עיקר החילוק אם התחתון אינו כתב מצד הדין או הצבע שנכתב בו הכתב מש"ה הו"ל העליוך כתב כיון דכתב מחודש הוא דהתחתון הו"ל כאלו אינו ופנים חדשות באו לכאן אבל באם התחתון נמי כתב הוא מצד הדיו או הצבע שנכתב בה אין העליון מועיל דהו"ל רק כמחדש כתב התחתון להצהירו יותר ממקדם ושמו הראשון נשאר עליו וכ"כ בנו"ב קמא חאה"ע סי' פ"ה ע"ש ומש"ה בענין כתיבה באבר תלו לה הש"ס בהכי אם התחתון הוי כתב אי לא דאם התחתון לא הוי כתב והוא משום דצבעו אינו מועיל להיות כתב וזהו עיקר פסולו ומש"ה הוי עליון כתב שפיר דפנים חדשות באו לכאן אבל אם התחתון נמי כתב הוא מצד צבעו ודיותו כל מה שכותב עליו אינו מועיל דהוי רק כמצהיר הכתב התחתון והכל נקרא רק ע"ש כתב התחתון ונדון כמוהו ומש"ה לא נ"מ נמי באם הכתב אינו כתב מצד אחר דהיינו מצד שנעשה ע"י חק תוכת כיון דכתב הוא מצד הצבע שנכתב בהתחלה כל הדיו או הצבע הבא עליו הכל נדון אחר צבע או הדיו התחתון ובזה שפיר כתב הסמ"ג והסה"ת דאף ר"י דס"ל דמהני בשלא לשמו להעביר קולמס עליו לשמו מודה דהעברת קולמס

קלשא הוא דהא אף שנכתב שלא לשמו כיון דכתב התחתון כתב הוא מצד עצם הדיו כל מה שנרשם ונכתב עליו נדון בתר התחתון רק אעפ"כ מכשיר מחמת שעכ"פ התחתון כתב הוא אלא שנפסל משום שלא לשמו סגי בתיקון זוטא אבל אם אינו אות משום חק תוכת לא מהני העברת קולמס לשווי' אות דהא מצד עצם הצבע והדיו כתב הוא ואין כתב העליון מועיל דהוי רק כמצהיר כתב התחתון ותיקונא זוטא בהעברת קולמס לא מהני לשוויא אות וזה ברור ב"ה מאד. כללא דהך מלתא דאם אינו כתב מצד ריעותא דהדיו או הצבע שנכתב בה דהוא פסולה לענין זה שנכתב בה אף שכשרה לדבר אחר כגון בנ"ד בדיו שנאדמה שנפסלה לענין סתם אף דכשרה לענין גיטין ושבת מ"מ מהני העברת קולמס בסת"מ לחדשו אחר שלאו כתב הוא בסת"מ מחמת עצמיות הדיו א"כ מה שכתב עליו פנים חדשות הם והתחתון כלא היו ומש"ה המנהג בפשיטות להעביר קולמס בכה"ג וכדברי המג"א וכבר תמה בס' פ"מ על הא"ר במה שנראה מדבריו בריש הסי' להיפך ואין ס' א"ר ת"י כעת (א) אמנם אם כתב התחתון הוא כתב מצד עצמיות הדיו שוב לא מהני העברת קולמס אף שלאו כתב הוא מצד אחר כגון שנעשה ע"י ח"ת וכדומה מ"מ כיון שמצד הדיו כתב הוא ואין הדיו האחרון מחדש כתב לפנינו רק מחזק התחתון הו"ל כאלו אין כאן רק כתב התחתון ובזה ס"ל להסמ"ג וסה"ת דאף ר"י מודה דהעברת קולמס ל"מ לשווי' אות וזה ברור אמנם בס' ג"פ סי' קכ"ה כתב דמדברי התוס' שם בגיטין משמע דפליגי אסמ"ג וסה"ת הנ"ל ולפ"ד אינו מוכרח ואין להאריך וגדולה מזה מוכח להדיא מדברי הפ"מ דאף אם התחתון אינו כתב כלל רק מחק וטישטיש בעלמא אם כתב ע"ג פסול משום דיו ע"ג דיו ע"ש באשל אברהם ס"ק ל"ד דמה"ט כתב דאין לכתוב על המחק כ"ז שלא נגרר היטב ע"ש דש"מ דאף אם התחתון אינו כתב כלל פסול משום כעג"כ דעיקר הקפידא כיון דהתחתון דיו כשר הוא אף שאינו כתב כלל פסול אמנם בתשו' ס"ב מ"ק חאה"ע סי' פ"ה מפורש בדין זה להיפך ע"ש כל שניכר כתב שמשחיר טפי מהמחק התחתון כשר ע"ש. אמנם כ"ז באם אין להתחתון המונח כתב כלל רק מחק וטיוטא בעלמא אבל באם להתחתון נמי תמונת כתב אף דאינו כתב מצד הדין מחמת חק תוכת וכדומה פשיטא דאין חולק אסמ"ג וסה"ת דלא מהני העברת קולמס לכ"ע כיון דמצד הדיו כתב הוא וכ"מ נמי בתשו' נו"ב הנ"ל ובאמת גם בנידון אם כתב ע"ג טיוטת דיו נלע"ד עיקר כדעת הפ"מ דפסול משום דיו ע"ג דיו וראיה לזה מדכ' המחברים ז"ל בשם ר"י דאין לשרטט בעופרת משום שצובע וכ"כ הש"ע א"ח סי' ל"ב ובטוש"ע יו"ד סימן ער"א ואף שכתב האחרונים ז"ל דבדיעבד כשר ה"ט משום דבסת"מ עופרת לאו כתב הוא ומש"ה לא הוי כעג"כ אבל באם שירטט בדיו אף בדיעבד פסול

וכ"כ הב"י באה"ע סי' קכ"ה ע"פ מ"ש המרדכי פ' הקומץ ח"ל ואי שרטט ליה בדיותא לאו כלום הוא ע"כ מ"ש בב"י ואף שבאמת נראה שאין הפי' במרדכי כמ"ש הב"י בטעמו דאם שרטט בדיותה דלאו כלום הוא דהטעם משום כעג"כ דהא המרדכי הביא דברים אלו בשם בה"ג בענין חליצה וז"ל בה"ג שם בענין גט חליצה וצריך לסרגולי מגלתא ואי משרטט בדיותא ולאו כלום עד דמסרגל סרגולי דהלכתא כר' יצחק דאמר כוי שלש אין כותבין עכ"ל בה"ג. וש"מ דאין הטעם משום כעג"כ. ועוד דהא בגט חליצה לא שייך למפסל משום כעג"כ כלל. אבל ברור דסובר בה"ג דשרטט בעינן כמשמעו גומא וחריץ כמ"ש המרדכי בשם ר' שמחה ומש"ה כתב שרטט בדיו לאו כלום הוא וע' בס' ברוך שאמר מ"מ לדינא ודאי דברי הב"י נכונים וברורים באין חולק. ובאמת לענין גיטין אף אם שרטטו באבר כ' הב"י שם דלדעת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דאבר מקרי כתיבה בכל ענין לענין גיטין. אם שרטט באבר אף בדיעבד פסול בגט מטעם כעג"כ וע"ש בס' ג"פ. ומזה מוכח להדיא כדברי הפ"מ הנ"ל ומזה יש ראיה מבוארת ג"כ דלא כדברי כ"ת שכ' דאם הוי כתב לענין שבת מש"ה הו"ל כמג"כ אף לענין סת"מ אף דאין התחתון כ' לענין סת"מ ומהנ"ל מבואר להיפך דהא אבר הוי כתב נמי לענין גיטין לדעת הרי"ף והרמב"ם ומש"ה פסול שם אף בדיעבד אם כ' על אבר ואפ"ה פ' האחרונים ז"ל דבסת"מ אם שרטט באבר וכ' ע"ג כשר בדיעבד והעיקר כמ"ש למעלה דלא איכפת לן אם הוי כתב במקום אחר רק אחר מקום הזה שאנו דנין בו אזלינן וכל דלא הוי כ' בסת"מ אם כ' ע"ג בדיו כשר בסת"מ לא הוי כעג"כ כיון דהתחתון לא הוי כ' בסת"מ. רק דכ"ז אם אין התחתון כתב מחמת הדיו. אבל אם הוי כתב מצד הדיו רק שמצד אחר לא הוי כתב כגון דנעשה ע"י ח"ת וכדומה ברור דאם כ' ע"ג הוי כעג"כ. ואף אם כ' ע"ג שריטה או טיוטת דיו בעלמא לענ"ד עיקר כמ"ש הפ"מ דפסול באם נעשה התחתון ע"י שכשר בדבר הזה דייקא. ח"ב לפע"ד כשמש בצהרים דעיקר תלוי אם הוי כתב מצד הדיו במקום הזה. אמנם בענין הדין שבין הנו"ב והפמ"ג אף דמשמע לי כהפ"מ וכנ"ל. מ"מ לע"ע לא מלאני לבי להחליט בזה למעשה מחמת הראיה שהביא הנו"ב שם מדכותבים השם על המחק להלכה. ובכל שאר הס"ת כ"ע מודי והנו"ב דחה שם ראיה זו דדיו שלהם אולי לא היו רישומו ניכר כלל בנמחק לח. וע' בסוטה ד' י"ז במשנה שאמר ולא בכל דבר שרושם אלא בדיו משמע שדיו אינו עושה רושם ע"כ. וע"ש בש"ס די"ט ע"כ. לא נצרכה אלא לשרטטו ניכר ע"ש ובפרש"י וברמב"ם פ"ד מה' סוטה דשם היו צריך שלא יהיה רישומו ניכר כלל. אמנם אין בזה ראיה דדוקא בפ' סוטה דלא היו מטילים קנקנתום. משא"כ בדיו לס"ת. וכבר האריכו הרמב"ם בפיה"מ והראשונים ז"ל. ואדרבה מהא דתנן בפ"ב דגיטין אין כותבין

על נייר מחוק וכו' וחכמים מכשירין משמע אף בניכר המחק וע"ש בפרש"י וראשונים ז"ל ובש"ס ב"ב דקס"ד. ויש ליישב ואין להאריך ותמיהא לי על מ"ש בס' פ"מ בא"א סימן ליב סק"ח דאם כ' ע"ג שירטוט של אבר פסול וע"ג שירטוט של דיו כשר ע"כ. ונהפוך הוא. וי"ל קצת. ויש לי להאריך הרבה בזה אלא שאכ"מ.

((א**) עיין בתשו' ח"ס חיו"ד סי' רנ"ו דכתב על הפמ"ג דשגה בזה מאוד דבש"ס דגיטין שם קאמרינן אע"פ שנדמה לא נעשה מעשה והכותב בדיו ע"ג סיקרא באמת פטור אבל לפענ"ד דברי הפמ"ג בהשגתו נכונים חדא דהרמב"ם פי"א מה' שבת כ' דהכותב בדיו ע"ג סיקרא בשבת חייב שתיים ועכצ"ל דסברתו הוא כעין מה שכתב הפ"י בגיטין שם דשאני גבי עדי הגט דהכתיבה הראשונה היה צריך לה דבלא"ה לא הי' יכולין העדים לחתום א"ע אבל בשבת בדיו ע"ג סיקרא ביטילי' בטלי' להכתב הראשון וא"כ הכא פשיטא דכשר דאל"כ לא היה פ' הרמב"ם בפשיטות חייב שלא להביא ח"ו חילוץ לעזרה אלא אפי' לשיטת רש"י בשם נראה דשפיר השיג הפמ"ג דש"ה גבי שבת וגיטין דכשר בכתב בסיקרא והוי באמת כתב לכן לא הוי כתב עליון כתב לענין מעשה רק דאעפ"כ אמרו ר"י ור"ל להלכה דהוי כתב כיון דכתב העליון מצהיר יותר אבל בסת"מ המול בשאר מיני צבעונים וא"כ פשיטא דכתב העליון הוי כתב ושפיר כתב הפמ"ג ודלא כא"ר.)**

תשובה ח

וע"ד שאלתו השנית בענין פרשיות התפילין. אם להתנהג כדברי הט"ז לחלק שיעור הריוח שבין הפרשיות שמע והא"ש לשניים. קצת להניח בסוף פ' שמע וקצת להניח קודם התחלת והא"ש. ובכל מקום יהיו פחות מן טית אותיות וע"י צירוף יהיו טית אותיות כשיעור ריוח סתומה או לעשות בא"א היינו שהריוח שבסוף שמע יהיה פחות מט"א. וקודם התחלת והא"ש יהיה ריוח ט"א בשלימות. וכ' כ"ת שכן נוהגים הסופרים דמדינות ליטא. וכ' כ"ת שהוא כ' בזה קונטרס גדול ע"כ. ובאמת כבר גליתי בריש מכתבי שספרי דבי רב אין אתי כפי הצורך. אמנם בעיקר הדבר אני תמה על כ"ת שבא לפקפק על המנהג שכבר נתפשט בגלילותינו מכבר כדברי הט"ז. לעשות ריוח הסתומה ע"י צירף. והמשנה ידו על התחתונה. ובאמת ראיתי בש"ע קטנים שחבר הגאון החסיד האבד"ק לאדי ז"ל שפקפק הרבה על הט"ז וכתב דכל הפוסקים אינם מסכימים לדבריו אלא דאם לא הניח במקום א' כשיעור ט"א אין כאן חילוק פרשה כלל. ואינו לא פתוחה ולא סתומה ע"ש בסי' ל"ב סנ"ב. ואני בעניי לא מצאתי מפורש בשום א' מהפוסקים שיחלוק ע"ז בהדיא. ואדרבה הסמ"ג כ"כ לעשות כן במזוזה. והב"י מביאו ביו"ד סי'

רפ"ח. ומפרש כך דברי הירושלמי דמגלה דמכאן ומכאן סתומה וז"ל וקבלתי כך הפי' לא שתהא פתוחה לגמרי מראשה שיעור ט"א לדברי סידור קדמונים. או ג' אותיות לדברי מ"ס ולא שתהא פתוחה לגמרי מסופה שא"כ היתה פתוחה גמורה אלא תחלק שיעור הפתוחה לכאן ולכאן פחות מג"א [היינו לדעת מ"ס ולא קיי"ל כן אלא בעינן ריוח שיעור ט"א] בסוף ובשעריך בסוף שטה ופחות מג"א בתחלת שטה במקום שמתחיל והא"ש להיכרא בעלמא לפי שאין סמוכת בתורה וזו הוא סתומה גמורה מאחר שאין שיעור פתוחה לא בתחלה ולא בסוף ע"כ. וכ"כ גדול א' שנדפסו דבריו בתשו' מנחם עזרי' סי' ק"מ. ופי' כן הירושלמי וכ"כ לעשות כן בתפלין ובזה יי"ח אליבא דכ"ע וגם הדרישה כ"כ בסי' ער"ה לפרש כן דברי הרא"ש שכ' וטוב שלא יניח ג"א (ולדידן הוא שלא יניח ט"א) לא בסוף השטה וכן בראש השטה לקיים מה שאמרו האידנא נהוג עלמא בסתומת ע"כ שתמה הב"י דא"כ אין כאן שיעור פ' כלל וכ' הדרישה דהפי' הוא שיהיה שיעור פ' בשני המקומות ע"י צירף ולא במקום א' ועי"ז הוי סתומה ע"ש. וצ"ל דאף דהרא"ש תמה על הירושלמי דמכאן ומכאן סתומה ודחק עצמו לפרש כמו שפי' התוס' בהקומץ ולא משני כגון דלא הניח כשיעור במקום א' היינו משום דהלשון הירושלמי דמכאן ומכאן משמע שהניח שיעור פ' מכאן וכן מכאן. אבל לדינא אף להרא"ש זו סתומה כמ"ש הדרישה אלא שכוונת הגאון מלאדי מדלא כתב הב"י לעשות בתפלין כתמונה זו לצאת יי"ח אליבא דכ"ע ש"מ דלא ס"ל הכי אבל אין זה קושיא כ"כ וכמדומה לי שבתשו' רש"ל סי' ל"ז האריך ובתמונ' זו כ' הוא ז"ל לצאת יי"ח אליבא דכ"ע והביא כל הפקפוקים שפקפקו קצת מהאחרונים ז"ל כמו שפקפקו על שטת הט"ז ודחאם. ותשו' רש"ל אינו ת"י כעת. ובאמת כיון דהרבה גדולים מתנבאים בסגנון א' להסכים לדברי הט"ז דתמונה זו הוי סתומה אליבא דכ"ע וסוגיין דעלמא בגלילותינו כוותייהו. פשיטא דאין לפקפק אחריהם. והנה בקו"א שבש"ע הקטנים שם הביא שם הכותב ההוא שהגאון הנ"ל הנהיג לכל הסופרים דמדינתו להניח ריוח בסוף שמע כשיעור ט"א. וגם קודם התחלת והא"ש כשיעור ט"א ג"כ וכ' שכ' הגאון הנ"ל ע"ז פלפל עמוק בארוכה ובאמת אין משיבין את הארי. בפרט אחר שלא ראיתי תשובתו בזה אבל לא יכולתי לעמוד ע"ד כלל ואיני מבין מה הועיל בזה דלשטת הרא"ש פשיטא דזהו פתוחה דלדידיה בין שהניח ריוח כשיעור בסוף הפרשה בין שהניח ריוח כשיעור בתחלה הוי פ' שלאחריה פתוחה וכי בשביל שהניח כאן כשיעור וכאן כשיעור יהיה סתומה אתמהה וכן מוכח להדיא מדברי הרא"ש והתוס' ז"ל שתמהו על הירושלמי הנ"ל וז"ל ולשון הירושלמי תמוה דלכאורה משמע דאם סיים הפרשה באמצע השטה והתחיל לכתוב באמצעה השטה דהוי סתומה וכבר

אמר דאם פתוחה מראשה או מסופה דהוי פתוחה ע"ש בדברי הרא"ש בהל' מזוזה ובתוס' פ' הקומץ דל"ב מה שפי' בירושלמי הנ"ל. ועוד דהא כ' הרא"ש בהל' ס"ת בשם ר"ת דמ"ס פליג אסידור קדמונים דלס"ק הוא בסוף השטה. ולמ"ס פתוחה הוא בתחלת השטה ואם יניח בתחלת השטה ובסוף שטה יצא ידי שניהם וכו' ע"כ. וכ"כ בסה"ת הביאו ב"י יו"ד סי' ער"ה שכ"כ בשם ר"ת הרי דלהרא"ש ודעמי' ודאי מקרי פתוחה בכה"ג ויותר מזה אני אומר דאף להרמב"ם לא ברירא לי כולי האי אי הוי ודאי סתומה בכה"ג והנה מלשון הב"י ביו"ד שם בענין פ' סדורה משמע דבענין זה הוי סתומה להרמב"ם. וכ"מ להדיא מדברי ר"י אסכנדרי הביאו שם הב"י וז"ל אבל אם היו פתוחה בסוף שטה ולא התחיל מראש שטה שני' אלא שעשה פתוחה גם בראש שטה שניה שתחתיה זו נקראת סתומה מפני שמתחלת באמצע שטה. והה"נ לכל צורה שמתחלת באמצע שטה וביאר זו הצורה מהן שעם היות שפתוחה משני צדדים נקראת סתומה מפני שהוא באמצע שטה וכו' ע"ש הרי מוכח להדיא דאף אם יש בכ"מ כשיעור הוי סתומה לדידי' אבל מדברי הב"י בא"ח סי' ל"ב מוכח איפכא. שכ' שם שנהגו בענין, התפלין כדעת הרמב"ם. ע"כ נהגו שפ' קדש ופ' והי' כ"י ופ' שמע מתחילים בראש שטה ובסוף פ' קדש ובסוף פ' והכ"י מניח חלק כדי ט"א. ובסוף פ' שמע אין מניח חלק כלל. ואם מניח הוא פחות מט"א. ופ' והא"ש מתחיל באמצע שטה העליונה ומניח לפניה חלק כדי ט"א כו' וכ' שם בשם מהר"י אבוהב ז"ל וז"ל והמנהג כו' להתחיל פ' והא"ש באמצע שטה ראשונה של עמוד אחרון כי זה ציור סתומה לדעת הרמב"ם ועכ"פ צריך ליזהר כשיסיים ובשעריך שהוא סוף פ' שמע שלא יעשה כמו בסוף כל הפרשיות הקודמת שמסיים בהם באמצע שטה כדי להורות על פתוחת הפרשיות הסמוכות להן אבל ובשעריך שבסוף שמע והיה בסוף השטה ממש להורות על סתימת ס' והא"ש ע"כ. וכ"כ בש"ע סל"ו וז"ל ובסוף שמע אין מניחין חלק. ואם מניח הוא פחות מכדי לכתוב ט"א ופ' והא"ש מתחילין מאמצע שטה עליונה ומניח לפניה חלק כדי לכתוב ט"א וכו' ע"כ ומשמע מכ"ז דבענין זה דיש שיעור ריוח פרשה בסוף וגם בתחלה לא הוי סתומה. אף דלהרמב"ם כל שאינו מתחיל בראש השטה הוי סתומה ואף שנשאר ריוח בסוף השטה שלפניה ה"מ אם אין שיעור רק בסוף ובראש מניח פחות משיעור או להיפך. אבל אם יש כשיעור בכ"א מהמקומות לא הוי סתומה. והגם שיש לדחות קצת. מ"מ כיון דלהרא"ש ודאי פתוחה הוא כנ"ל. וגם להרמב"ם אינו ברור כ"כ אם הוי סתומה למה לנו לעשות כן והציור שכ' כ"ת שבסוף פ' שמע יניח פחות מכדי ט"א ובתחלת פ' והא"ש יניח כדי ט"א. וכ' שכן נוהגים במדינות ליטא. ואני ג"כ לא מצאתי לזה מקום לצאת אליבא דכ"ע

דאף דלהרמב"ם זהו ודאי סתומה כדמשמע מדברי כל הפוסקים וביוחד מדברי המחבר בסי' ל"ב בב"י וש"ע מ"מ להרא"ש ברור שזהו פתוחה. וכן מבואר להדיא בדברי הטיו"ד סי' ער"ה שכ' בציור הפתוחה וז"ל ואם נשאר פחות מזה (היינו משיעור ט"א) או שסיים בסוף השטה יניח כדי ט"א בראש שטה שתחתיה וכו' ע"כ. וכמדומה לי שבתשו' מ"ע סי' ק"י גמגם הרבה על ציור זה ואינו ת"י כעת. ע"כ לא ידעתי לציור הזה מקום ומה פעל בזה לצאת אליבא דכ"ע ואם לצאת ידי הרמב"ם לבד. הרי דרך מפולש לפנינו לעשות כדברי מוהר"י אבוהב והב"י ז"ל. או לעשות להיפך מציור כ"ת. והיינו שיניח ט"א חלק בסוף שמע ופחות מט"א בראש והא"ש דלדעת הרמב"ם ודאי סתומה הוי כמפורש בדבריו. ובראש עכ"פ לא מצינו להיפך. אף שהט"ז כ' דלהרא"ש זהו פתוחה מ"מ ריש דברי הט"ז שם בהג"ה משמע לכאורה איפכא ע"ש ובאחרונים. וכבר דברו בזה הרבה גדולי המחברים בתשובותיהם. וביוחד בתשו' רש"ל ומהר"מ פאדווה והרבה גדולים כבר כתבו בזה מה שיש בו דיודחו ג"כ דברי קצת מהגדולים שעלה בדעתם שהחלק מורה אפרשה שלפניה ועי"ז בענינים אלו תתהפך כחומר חותם בכמה ענינים וכבר נדחו דבריהם ולדעתי הקלושה אין לנו לזוז מדברי הט"ז ודעימי' וגם נתפשט המנהג כוותיה בכלי לילותינו. הנה כמה שנים אחר כותבי תשו' זו עיינתי היום יום א' סיון תרכ"ה לפ"ק בתשו' רש"ל וגם בתשו' הגאון מלאדי שנדפס בסלאוויטא וראיתי שהגאון ז"ל בעצמו כתב ליישב מה שהבאתי לעיל דברי הב"י בשם מהרי"א ובש"ע שבסוף פ' שמע לא יניחו חלק כדי שיעור ט"א אלא ראיתי שסיום התשו' חסר בדפוס ועכ"פ נ"ל נכון כמ"ש וגם ראיתי בתשו' רש"ל סי' ל"ז שהסכים ג"כ לעשות כמ"ש הט"ז לחלוק הסתומה להניח מקצת ריוח בסוף פ' שמע ומקצת בר"פ והא"ש בכדי שבצירף יחד יהיה ריוח שיעור ט"א וכ"כ בתשו' מהרמ"פ סי' ע"ז ונדפסה ג"כ בתשו' רש"ל שם והביאו ראיה מדברי הסמ"ג והרא"ש שפסקו כן לעשות במזוזה והגאון מלאדי כתב דכוונת הסמ"ג והרא"ש הוא דבכה"ג הוי סתומה גמורה היינו כמו שקראו בפ' ויחי סתומה שאין בה ריוח פרשה כלל וכשר משום שאין סמיכת בתורה לא קפדינן אריוח שבינתיים ואעפ"כ יש להניח ריוח קצת בין הפרשיות להיכרא בעלמא ע"ש אבל בתשו' רש"ל כתב בהדיא דאם לא הניח ריוח כלל פסולה ואין לסמוך על דברי ר' ישעי' מטראני' הראשון שכתב לפרש הא דאמר ועושה פרשיותיה סתומות בכה"ג שאינו מניח כלל ריוח גם גדול א' שם בתשו' רש"ל הביא באריכות דברי ר' ישעי' מטראני' הנ"ל וכתב דפי' זה אינו מתיישב ועכ"פ גם הרש"ל הסכים למה דמפ' בזה לעשות כן כתבנית הט"ז ובהכי מועיל לכ"ע דשני הרוויחים מצטרפים לשיעור ריוח פ' והווי סתומה אליבא דכ"ע וע"ש בתשו' רש"ל

דפ' להניח בסוף פ' שמע שיעור פחות קצת מט"א ובריש פ' והא"ש פחות מג' אותיות עד שבצירף יהיה כשיעור ט' אותיות וע"ש בטעמו ואם שבמה שפסק רש"ל שם שגם בשלשה פרשיות הראשונות לא יתחילו לכתוב בראש השטה לא נהגינן כמוהו וע"ש מ"מ בזה שכן הסכמת מהר"מ פאדווי והט"ז והכי נהיגי עלמא יש לעשות לכתחלה כמ"ש רש"ל וכנ"ל שהרויח שבסוף פ' שמע יהיו בערך שבעה או שמונה אותיות והריוח שבראש פרשת והא"ש יהיה כמו שני אותיות ואין לפקפק כלל:

תשובה ט

וע"ד שאלתו השלישית בענין אם נקרע א' מבתי הראש מבחוץ. באמת שלע"ע לא מצאתי מקום להקל דאף שמדברי הטור בסי' ל"ג נראה דפי' בהך דר"ה דכ"ז שפני טבלן קיימת אתיתורא קאי וכ"נ מלשון הש"ע שם. אמנם הא בב"י פי' דאעור הבתים מחוץ קאי. וכ"נ מדבר כל הראשונים ועוד דהא להרמב"ם דמפ' פלוגתת דר"ה ור"ח דקאי אתפירות ופשיטא דמסתברא דהך דאמר ר"ה כ"ז שפני טבלן אעור הבתים קאי ולא אתיתורא וכן משמע לשון הטור שכשהביא פי' הרמב"ם פי' עור של הבתים וכ"כ הב"י בכוונת הטור א"כ הוא ס"ס להחמיר ובאמת שבס' כ"מ העתיק דברי ר"י אסכנדי בפ"ג דמפרש הסוגיא לדעת הרמב"ם וכתב שם דלפירושו הך דר"ה דפני טבלן קיימת היינו התיתורא קיימת בתפירותיו כולם כשרה ור"ח אמר אפי' נפסקו ב' תפירות עדיין כשרה וכו' ע"ש. ובאמת לישנא דר"ה לא משמע הכי דלישנא דר"ה דכ"ז שפני טבלן קיימת כשרה משמע דלאקולי אתי ולא לאחמורי אף שיש לדחוק בזה מ"מ תמיה לי איך אפשר לפרש זה לשטת הרמב"ם הא הרמב"ם שפי' כר"ח וכ' בד"א בישנות אבל בחדשות (וזו לפי' הגי' שלפנינו כמו שהיה לפני הב"י ולגי' הטור ור"י אסכנדרי הוי איפכא) כ"ז שפני טבלא קיימת כשרה הרי שא"א לפרש כר"י אסכנדרי דלדבריו ביון שפ' כר"ח א"כ דברי ר"ה אין להם מקום דהא מחמיר ר"ה מר"ח לדידי' כמובן ע"כ דברי אס"כ תמוהים לפע"ד לפרש כן בדעת הרמב"ם נחזור לענינינו שלפע"ד קשה להקל בזה ואולי כוונת כ"ת למצוא קצת קולא מלשון הב"ח שכתב וז"ל והכי נקטינן לחומרא דבנתקלקל בין הבתים בעינן שיהיו שלימים מבחוץ מכל שאר צדדים וכן מושב הבתים צריך שיהיה שלם וקיים וכו' ע"כ דמוכח מיניה דהבין דדוקא אם נתקלקל בין בית לבית הוא דבעינן שיהיה שלימים מבחוץ אבל כשלא נתקלקל בין בית לבית לא בעינן שיהיה שלימים מבחוץ והא דבעינן שפני טבלן קיימת דוקא אנתקלקל בין בית לבית קאי וכ"נ שהבין בס' לב"ש הנדפס מחדש ע"ש מ"ש בסי' ל"ג ס"ב וקצרתי אבל אין לסמוך ע"ז לגד משמעות כל הפוסקים

ז"ל וס' א"ר לע"ע אינו ת"י כלל הדברים לע"ע לא מצאתי מקום להקל בזה כלל ומכ"ש דיש לפסול אם נקרע הבית של תפלין של יד מבחוץ כיון דבשל יד אינו רק בית א' הוי כנקרעו כל הבתים בתפלין של ראש דפסול לכ"ע אח"כ בא לידי תשו' פני יהושע וראיתי שבחא"ח סי' יוד כתב ליפסל בתפלין של יד שנקרע הבית קצת מה"ט וכתב דאין זה צריך לפנים ע"ש ותמהני על רוב העולם ואף מופלגי תורה שאין נזהרים בזה וצריך להזהירם ע"ז ודברתי מזה עם חכם א' ורצה ללמד זכות על רוב העולם כיון דיש חילוק בזה בין חדשים לישנים לכל מר כדאית ליה והטעם הוא משום דעיקר הפיסול הוא משום דאיגלאי מילתא שעור מקולקל הוא ומש"ה העולם מקילין משום שע"פ הרוב עכשיו יש סיבה להקרע שמחמת שעכשיו עושין הסופרים הבתים מעור א' מעור דק מאד הם נקרעים מבחוץ מחמת איזה סיבה ובפרט ע"פ הרוב הבית ש"י נקרע מחמת שיפשיף הבית יד עכ"ד ובאמת לדעתי אין בזה מקום להקל חדא דבמרדכי מבואר דבכל ענין שנקרע פסול אף אם קרע בין בית לבית במתכוין אף שלא שייך טעם הנ"ל והובא דברי המרדכי בב"י סי' ל"ג ובס' מחצית השקל רס"י ל"ג וע"ש במה"שק שכתב בפי' דאף דלא שייכי הני טעמי שבט"ז אפ"ה פסולי ועוד דכיון דמבואר בש"ס תפלין כ"ז שפני טבלן קיימת ולדברי המרדכי והב"י הפי' הוא שצריכים להיות שלם מבחוץ משמע להדיא שבזה אין חילוק בין חדשים לישנים ובאם אין שלימים מבחוץ בכל ענין פסולי בפרט בתפלין של יד שאינו רק בית א' א"כ הוי כמו תפילין ש"ר בכל הד' בתים ומבואר בש"ע סי' ל"ג דאם נקרע ג' בתים בכל ענין פסול ואין חילוק בין חדשים לישנים וע"ש בט"ז סק"ד וא"כ ה"ה בתפלין שבבית של יד וע"ש בתשו' פנ"י ע"כ איני מוצא מקום להכשיר ויש להזהיר ע"ז מאד:

תשובה י

וע"ד השאלה הרביעית בנידון למד לתוך ך' או תגין לתוך ך' וכ"ת האריך בזה וכתב דבלמד לתוך ך' יש להחמיר יותר משום שהסופרים מקדימים ראש הויו ואח"כ מושכין הויו להכף וא"כ כבר נעשה ה' וכ"כ בס' קרבן נתנאל בגיטין ומש"ה כתב להקל בתגין משום שעושין קודם התג ואח"כ הראש עכת"ד והאריך בזה ולא ידעתי מקום לחלק בזה דאם נאמ' מקום להכשיר מחמת שדבוק לאות שלמטה אינו מפסיד צורת אות שלמעלה א"כ אף אם בראשית כתיבתו לא הוי דבוק כשנדבק אח"כ חתר האות שלמעלה להכשירו וגם מה לי אם התג יש לו ראש או לאו וכי אם עשה קו שוה ודק לרגל שמאל של ה' לא מקרי ה' אתמהה ובאמת שעיקר פיסול זה בנכנס אות לאות שלמעלה לא מצינו פסולו

בגמ' בבלי וירושלמי וראיתי להמפרש בירושלמי מפ' הברייתא שבירושלמי בפ' היה קורא ובפ"ק דמגלה בעורב האותיות דאית תניי תני כשר ואית תניי תני פסול מ"ד כשר מלמטן מ"ד פסול מלמעלן ומפ' שם המפרש בירושלמי עד"ז שנכנס אות א' בתוך ריוח חבירו וע"ז מחלק בין למעלה ולמטה ואישתמטתי' דברי הרשב"א והסמ"ק שמפרשי לענין דיבוק אותיות אמנם הפוסקים החמירו הרבה בענין זה ואין לזוז מדבריהם ואעפ"כ נלע"ד לצדד להקל בשעת הדחק באם נכנס למד לתוך ך' סמוך לרגל ממש כאשר בא למראה עיני דהא בס' ברוך שאמר כתב דה"א צריך שיהיו ברגל נגד סוף הגג ובתשו' הרדב"ז ח"ד סי' פ"ב מבואר בענין רגל הקוף שאם הוא באמצע הגג אינה צורת הקוף כלל ע"ש וה"ה לרגל ההא רק שהמג"א כתב להקל בדיעבד בכה"ג אבל באם הרגל יהיו סמוך ממש לרגל הימין פשיטא דאין זה צורת הא כלל בפרט באם נכנס לתוך ך' והרמב"ם והטור ל"כ רק שצריך שלא תתבטל צורת האות לגמרי או שתדמה לאות אחרת הא לא"ה לא מיפסל וכאן פשיטא דלא דמי להא כלל בפרט אם השאלה בס"ת שנכנס למד בך' של שם אלקיך דבס"ת יש עוד קצת סניף להקל דעת הרמב"ם בתשו' שהובא בפוסקים ובב"י א"ח סי' קמ"ג ויו"ד סי' ער"ט ואם נכנס הלמד של תיבה אחרת אשר לא מן השם הוא לתוך הך' משם אלקיך באופן זה יש לגרור הלמד ולעקמה לצד אחר כי יש בזה עוד צירף דעת הסמ"ג שכיון שכבר נכתב האות כתיקונו אם כפל טפת דיו אח"כ וסירנה וכשר ולא הוי חק תוכת וה"ה בנ"ד ואף שאם עשה הא במקום ד' אף הסמ"ק מודה דא"י למחוק לרגלה של הא לתקנה לאות ד' שאני התם דכ' לאות הא בכוונת הא אבל בנ"ד שלא כתב הראש מהלמד רק לכוונת למד ולא לכוונת הא לך' שלמעלה כנפל דיו מעצמה דמי דבהא ס"ל לסמ"ק דאם מסירה לא הוי ח"ת כמ"ש בס' ג"פ סי' קכ"ה לחלק לדעת הסמ"ק בין הך דטפת דיו להך דהא במקום דלת ע"ש ואף דשאני בהך דטפת דיו די"ל דנפל מעצמו ובין הך דכ' הסופר מ"מ ל"ש ועוד דהא הסמ"ק למד דין טיפת דיו מהך דירושלמי דעירב אותיות מלמטן וכמ"ש הב"י בא"ח סי' ל"ב ומשמע דאף שהסופר עירבן כל שלא בכוונה כנפל מעצמו דמי ואף שכתב כ"ת דאין לחוש לדעת הסמ"ק אף להחמיר ומכח זה השיג עלי במ"ש שם ליישב דברי תשו' מנחם עזרי' סי' ל"ו וכתב שבס' ג"פ הביא דברי הסמ"ק וסיים בעצמו אבל המנהג כסה"ת וכל הפוסקים פ' דלא כסמ"ק וגם הטור לא הביא דבריו רק בהלכות תפלין ולא בגיטין עכת"ד וא"י מה הוא סח דמאי חילוק בין גיטין לסת"מ ואדרבה בהרבה דברים קיל בגיטין בענין כתיבה מכתיבת סת"ם ותמהני על כ"ת מרוע לא שם עיון לדברי הג"פ בסי' קכ"ה ס"ק ל"ב דאם אירע כן בגט שנפלה טפת דיו באות אחר שנגמרה והפסיד צורת האות והעביר משם הדיו

דלדעת הסמ"ק והכל בו לא הוי ח"ת כו' אם נתגרשה בגט זה וקבלה קידושין מאחר דיש להחמיר לדונה כס' מגורשת להצריכה גט מזה ומזה כו' וגם נ"מ לעשות סניף מסברת הסמ"ק וסייעתו כגון שנדבקו האותיות עצמן עם יודין שלהן כגון האלף והפ' והצ' והש' מלבד מקום דיבוקן דאיכא פלוגתא דרבוותא אם צריך תיקון ואם אירע דיבוק זה אחר כתיבת האות כתקנה וגרר הדבק בלבד הוי כח"ת ויש לסמוך אסברת סמ"ק וסייעתו במקום עיגון ושעה"ד וכו' ע"כ וכ"כ שם עוד לצרף סברת הסמ"ק בענין דיבוק אותיות ע"ש הרי להיפך מדברי כ"ת. אמנם הנלע"ד אף אם אירע כן בס"ת שנכנס הלמד של שם הק' אלקי' להך' שלמעלה משם הק' אלקיך כל שנכנס סמוך לרגל הך' באופן שא"א לומר כלל דיהיה דומה כלל לאיזה תמונת הא יש לצדד להקל מבלי שיצטרך לגנוז וריעה מהני טעמי דלעיל רק באופן שצריך להראות לתינוק אם לא נשתנה צורת הך' דהיינו לכסות לו גוף הלמד ולא יראה רק ראשה יכיר שהוא צורת ך' כנלע"ד ועיין בש"ס ב"ב דקס"ג ובדרישה לח"מ סי' מ"ה.

תשובה יא

וע"ד התשו' שהשבתי להשואל הקודם בענין מה שנמצא בהרבה ס"ת שבמקום שיש פרשיות קטנות סתומת מצורפת כמו בעשרת הדברות ובברכת כהנים וכדומה שעשו הסופרים מכוון אריח ע"ג אריח והריוח מכוון זעג"ז כמו בשירת האזינו ולמדתי זכות על הס"ת הנ"ל דלא מיפסלי משום עשאה כשירה והוכחתי כן מדברי תשו' הריב"ש ומדברי הרמב"ם וכ"ת כ' והאריך בדוחקים שאין ראיה מדברי הרמב"ם והריב"ש ולא אאריך בזה כי אם באנו להשיב על כל הדוחקים לא יספיק הזמן וכבר כתב בזה בשני התשו' להשואל הנ"ל מה שיש בו די ללמד זכות מבלי לפסול כל הס"ת הנעשין בתמונה זאת ואם כ"ת רוצה להחמיר מי ימחה בידו בפרט שכתב כ"ת שיש ת"י תשו' בכת"י מגדולי הדור שהם מפקפקים על הס"ת הנעשים בתמונה הנ"ל אבל לפי דעתי הקלושה די במ"ש בתשו' הנ"ל להליץ עבור הס"ת הכתובים בתמונה הנ"ל מבלי להוציא לעז על הראשונים ובאמת אם יעמוד כ"ת על הבחינה יראה שרוב ס"ת דעלמא עשוין בתמונה זאת. ומעידיני שראיתי ס"ת בעיר אחת המוחזקת בידם שכתבה גדול הדור ומפורסם וכתיבה בענין זה ותמהני על כ"ת שכתב לתקן שלא יהיה כשיעור ריוח ע"כ ודבר זה הוא תימה דהא בעינן ריוח כחילוק פרשה סתומה דהא פרשיות סתומות הם ובעינן ריוח פ' ואולי כוונתו שיעשו בענין שלא יהיו כשיעור ריוח מכוון זעג"ז דהיינו שנגד שיעור הריוח שלמעלה יתחיל להלאה הריוח שלמטה עד שיהיה נשאר נגד הריוח שלמעלה ריוח פ' משיעור

ומותר יהי' כתב או להיפך ונמצא שלא יהיו אריח ע"ג לבינה ולא אריח ע"ג אריח ובאמת ג"ז לא הועיל דלענ"ד אף בכה"ג לא נפיק מכלל שורה דהא כתב בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' קע"ו בענין שורת האזינו שלא הי' השורת שוות וסיים שם וז"ל לא נזכר דבר זה לא בגמ' ולא בפוסקים שיהיו שורת האזינו אריח ע"ג אריח וגם במ"ס לא נזכר רק הרא"ש כתב בה' ס"ת בשם מסכת סופרים לעשות בכל שיטה הפסק באמצע כשיעור סתומה וכ"ה ברמב"ם פ"ח מה' ס"ת ולא נזכר בשום מקום שיהיו אריח ע"ג אריח בהאזינו והר"ן מסברה אמרה הואיל וגם בה נזכר מפלת הרשעים ולכן יש לעשותה כצורת שירת בני המן וכ"ז לכתחלה אבל לא לעכב בדיעבד ולכן א"צ לתקן כו' עכ"ל הרי דבכל ענין שנעשה הו"ל צורת שירה כיון דבכל שיטה יהי' ריוח כשיעור סתומה וגם בשירת בשלח דבעינן אריח עג"ל מ"מ מבואר דאם שינה בפיזור ממה שנהגו לא פסול ובלבד שיהי' אריח עג"ל דהיינו שיהיה הריוח נגד הכתב כמ"ש הט"ז וכ"ה שטת רש"י ע' () וא"כ איך שיהיה לא נפיק מכלל צורת שירה דהא בדיעבד בכל התמונת הוא שירה ואין לזה מקום מפלט רק כמ"ש בתשו' הראשונה להשואל הנ"ל מדיוק תשו' הריב"ש דלא פסל בש"ס עשאה כשירה רק דוקא אם הניח ריוח במקום שאין להיות ריוח ועשה כצורת שירה הא אם צ"ל ריוח מצד הדין כמו במקום הפסק ריוח פרשה לא שייך ליפסל משום עשאה כשירה ובאמת לדעתי יש לסמוך יותר אמאי דנפק לן מדוקדוק תשו' הריב"ש שיכריע נגד דברי הגדולים שבזמנינו ביותר מבלי לפסול הרבה ס"ת ודי בזה ואני ח"ו לא באתי לחלוק עליהם כי ידעתי מיעוט ערכי רק ללמד זכות על הרבה ס"ת הנמצאות בתמונה זאת ועתה הבא נבוא במ"ש כ"ת להפליא עלי במ"ש בתשובתיי לסניף בענין שם שנמחק מקצתו למחוק השאר ע"י גרמא וגם זהו דוקא ע"י תינוק וגם לצורך תיקון השם במקום הזה וכ"ת האריך להשיג על הך היתרא דגרם מחיקת השם וכתב דזה לא הוי גרמא רק כמקרב מחיקה ואסור כמו בכיבוי דאף דגרם כיבוי מותר מ"מ מקרב כיבוי אסור כמבואר בסוף פ' כירה והביא דברי הרשב"א פ' כ"כ שכ' כדברי כ"ת עכ"ד ובאמת הך היחרא דגרם מחיקה לא מדידי הוא אלא שהבאתי כן בתשובתיי בשם הגאון בתשו' בית אפרים. וכבר הרגיש שם בתשו' ביא בעצמו מדברי הרשב"א הנ"ל ותמה עליו ע"ש. ותמהני על כ"ת שכ' בשמי שהחלטתי ד"ז להלכה דמותר ליתן על השם נייר מלוחלח עד שימחקו האותיות הנשארים רק שפקפקתי ע"ז מדברי ס' חסידים הלא בשני התשובת שלי שהגיעו ליד כ"ת לא החלטתי הדברים למעשה. וסיימתי בהם שרצוני לעמוד על הפרק בענין גרמא כמו בענין מחיקת השם באריכות ע"ש בתשובתיי ובאמת לא הגיע ליד כ"ת מהשואל רק שני התשובת ועד השלשה לא בא ובאמת בתשו' השלישית שכתבתי

להשואל הניל הרחבתי הדיבור בענין גרם מחיקה זו ופלפלתי באורך ועומק דין זה מכל צד מש"ס ופוסקים כיד ה' הטובה עלי הנה העתקה רצופה פה וסיומא דפיסקא שם דקשה לסמוך בעלמא על הך גרמא כיון דבררנו מכמה הוכחת דזה לאו גרמא הוא רק עשוי הוא רק דאעפ"כ בעובדא דמשאלתי עלה מחמת שיש בד"ז כמה סניפי היתרם טובים כאשר בארתי בתשובתיי שם כ' עכ"פ הם סניף דגרמא לסניף בעלמא ע"ש ובאמת נכון זה הדרך לפני מדרך קדירת השם אשר האחרונים ז"ל החמירו בזה טובא בפרט לכתוב גם השם אחר כך על המטלית כאשר הארכתי כבר ולא אכפול הדברים ובאמת דברתי עם השואל שאם לא יהיה באפשרי לעשות באופן שכתבתי מחמת הכרח מבלי לגנוז יריעה שלימה. הנני מסכים לקדור האותיות הנשארים יחד עם איזה תיבות. אבל יראו להתחכם בכ"י מבלי לכתוב אח"כ השם על המטלית. והיכא דאפשר מהראוי שלא לכתוב השם אף עם איזה תיבות על המטלית כאשר כ' בתשו' השני' להשואל הנ"ל שאף זה אינו ברור להיתרא. וא"צ לכפול הדברים. והנה כ"ת כ' להפליא על דברי רש"י ביומא ד"ח ודפ"ח שכ' שהגמי הוא הצלה משטף המים שלא יומחק השם והק' כ"ת שזה היפך מדברי הש"ס פ' כ"כ דמצד מחיקת השם מותר משום דלא הוי אלא גרמא וכ' ליישב דרש"י סובר כדעת הרי"ף שסובר דרב אשי שמתרץ בספ"כ דאף דגרם כיבוי מותר מ"מ מקרב כיבוי אסור. לא ס"ל כר"י אמר רב דטלית שאחז בה האור מותר ליתן מים מצד אחר משום דזה הוי נמי כמקרב כיבוי ודוקא לעשות מחיצות בכלים מלאים מים הוא דשרי רבנן משים גרם כיבוי ובזה מיישב דברי רש"י דסובר טעמא דגמי דבלא גמי שאין מפסיק כלל בין השם למים הוי מקרב מחיקה ואסור אבל כשיש גמי שמציל משטף המים אף שנכנסו המים לתוך הגמי הוי רק גרם מחיקה ושרי זהו לרבנן ור' יוסי דסובר דא"צ גמי משום דסובר דאף מקרב שרי כר' יהודא. ודלא כרב אשי או דסובר דזה לא הוי רק גרמא והש"ס פ' כ"כ דמקשי דרבנן אדרבנן והוצרך לשנויי דטעמא דרבנן משום שאסור לעמוד בפני השם ערום אתיא כר' יהודא שמקרב כיבוי מותר עכת"ד כ"ת. והנה בעיקר קושייתו אני תמה שלא ראה שכבר קדמוהו התוס' ישנים שם ביומא בשני המקומות בד"ח ובדפ"ח ע"ש וגם תירוצו של כ"ת תמוה דא"כ נצטרך לומר דרבנן ור"י פליגי בהא מלתא אי מקרב מותר או לא. ובש"ס בכ"ד אמרינן דפליגי בטבילה בזמנה מצוה. ולדבריו יפלגו נמי במקרב וזה לא מצינו בשום מקום ועוד דא"כ ל"ל לש"ס לומר דרבנן ס"ל דטבילה בזמנה לאו מצוה תיפוק ליה דאף אי מצוה אסור דהא כיון דמקרב אסור לדידהו והו"ל כמוחק א"כ אין להתיר משום טבילה בזמנה מצוה. וא"ל דאם נאמר טבילה בזמנה מצוה אף מחיקה ממש שרי משום דאתי עשה דטבילה בזמנה ודחי ל"ת

דמחיקת השם ז"א ל"מ אם מכניס השם טרם שכל גופי מתכסה במים דא"א לומר דעשה דוחה ל"ת דהא לא הוי בעידנא וגדולה מזו כ' התוס' בריש ש"ס חגיגה וכן בגיטין דמ"א דהא דח"ע וחב"ח אסור בשפחה. ול"א אתי עשה דלשבת ולידחי לאו דלא יהיה קדש וע"ש במהרש"א ומהר"ם מלובלין משום דלא הוי בעודנא דמשמת הראה עובר בלאו ועשה ליכא עד גמר ביאה ע"ש וא"כ כ"ש הכא ואף שיש לכאורה קושיא על דברי התוס' דלדבריהם למ"ל גז"ש דביאה ביאה למילף מינה דיבמה ניקנית ליבם בהראה כדאי' בש"ס יבמות דנ"ה תיפוק לי' כיון דכבר נפקא לן שם מהקיש' דר"ז דחייבי כריתות בהראה כדאי' שם בסוגי'. א"כ ע"כ דיבמה ליבם בהראה. דאל"כ קרא דעלי' דגבי אחות אשה דילפי' מינה בריש יבמות דח"כ אין עולין ליובם ול"ל קרא. הא טעמא דצריך קרא הוא דאל"כ ה"א דמתייבמה משום דאתי עשה דיבום ודחי ל"ת דח"כ ואם נאמר דיבמה ליבם דוקא בגמר ביאה הא לא הוי בעידנא דמעיקר לאו מקיים עשה. דהא הלאו בח"כ בהראה וא"כ גז"ש למ"ל אלא שבאמת לק"מ דהא, לפי המסקנא טעמא דה"א דח"כ עולין ליבום משום דאישתרי אישתרי או מהיקשא דר' יונה או כדרבא ע"ש. ועוד אף אם נאמר דבענין כזה הוי בעידנא אף דהלאו בהראה והעשה בגמר ביאה ה"ט משום דיש לדמותו להך דמילה בצרעת דדחי אע"ג דמל ולא פרע כאלו לא מל מ"מ הוי בעידנא כיון דאף המילה מגוף המצוה הוא כמ"ש הנ"י פ' אלו מציאות משא"כ הכא דהוי רק כמכשירו מצוה דהא עיקר המצוה באם נכנס כל בשרו במים ודמי להך דמכשירי שאר מצות אף דלא אפשר בלעדם דלא דחי כמ"ש הנ"י שם וגרע מהך דהשבת אבידה דפליגי בה הרנב"ר והר' יוסף ז"ל כמבואר שם בנ"י ע"ש. (א) אמנם באמת אין זה קושיא לנ"ד דאפשר לומר דמש"ה הוצרך הש"ס ומר בטעמו דרבנן דסברי דטבילה בזמנה לאו מצוה מדקאמרי סתמא דצריך גמי ש"מ דאף באם מכניס האבר שהשם כ' עליו לבסוף לתוך המים או דקופץ בפ"א לתוך המים דהוי בעידנא מ"מ אאל"כ דיבא עשה דטבילה וידחה לאו דמחיקה כמ"ש הרדב"ז וע"ש בתשו' הרדב"ז ללשונות הרמב"ם ח"א סי' מ"ז. אלא שבעיקר הדבר י"ל דמש"ה צריכי בש"ס להך טעמא לרבנן דטבילה בזמנה ל"מ משום דאם נימא מצוה ל"ל לאהדורי אגמי דסגי דמנח ידיה עליו דהא בלא"ה צריך להניח ידו משום שאסור לעמוד בפני השם ערום כדאיתא שם בסוגיא אמנם בעיקר הדבר הדברים דחוקים לומר דזה הוי מקרב דודאי לא הוי מקרב ועוד למאי הוצרך רש"י לפרש ביומא דלא כדאי' בש"ס פ' כ"כ ועוד יש לדבר בזה אלא שאכמ"ל ובעיקר קושיית התוס' ישנים על רש"י כבר כ' יושב לזה בתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' י"ז ע"ש דסובר להחמיר קצת בגרם מחיקת השם ואין להאריך עוד בזה. ז"ז מ"ש כ"ת להשיג עלי בענין למד שנמחקה

ראשה ולא נשאר למעלה רק צוואר קצת בלי ראש הנה הגם שלא ראיתי היטב דברי כ"ת. אמנם לע"ע בהשקפה ראשונה מסתברין לי דבריו דאין להכשיר מכמה טעמים והדרנא בי ממ"ש בתשו' הראשונה בפרט שכ"ת כ' שכ"כ הגאון אב"ד דק"ק בראד בספרו ולע"ע לא עיינתי בזה ככל הצורך ועוד חזון למועד לעיין בזה ומ"ש כ"ת ע"ד ק' השואל שהק' לדעת הסמ"ג דבנפל דיו אחר שנגמר האות ונטל הדיו לא הוי ח"ת א"כ אף קודם שנטל הדיו מהשם הוי קודש א"כ אמאי פסק במס' בנפל דיו על השם מותר למחוק הרי הוי מוחק השם וכ' כ"ת ליישב דהסמ"ק יסבור דכיון דמוחק ע"מ לתקן שם זה אסור רק מדרבנן ובכה"ג שאין האות ניכר לא גזרו עכ"ד. ולא ידעתי למה דחק כ"ת עצמו ביושב זה והרי י"ל בפשיטות דהסמ"ג סובר דמוחק ע"מ לתקן שם זה מותר לגמרי כדעה הש"ג פ"ז דשבועות ע"ש. וכ"כ בתשו' רדב"ז ח"א סי' ע"ז ע"ש היטב ובתשו' א' ראיתי שדעתו דאדרבה לשטה זו א"ש טפי לישנא דמ"ס ע"ש באריכות. והביא כן בשם התשב"ץ דלא כמ"ש כ"ת בשם התשב"ץ להיפך. וכבר הארכתי בזה טובא והבאתי בשם תשו' חב"י בשם תשו' מהר"ל מפראג. שדעתו שבהך דמס' לא הי' אות נמחק לגמרי רק שע"י הדיו הי' האות מטושטש ומשום זה וגו' ואנוהו התיר למחוק וע"ש באריכות ועכ"פ מי סני לומר שהסמ"ק מפ' הברייתא דמ"ס דמש"ה מותר למחוק משום דתיקון לשם זה מותר. ואין זה מחוקה כהנ"ל אלה דברי האחרונים השם יצילינו משגיונים. ואסיים ואומר שלום כנפשו ונפש דוש"ת באהבה. שלמה במוהר"י חופ"ק סקאלא.

תשובה יב

סקאלא יום ה' יוד כסליו תרל"ב. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרב המאה"ג החריף ובקי שלשלת היוחסין מוהר"ר חיים שוביש נ"י אבד"ק סאסוב.

ועד"ת אשר עוררני מכ"ת לגודל נחיצת הב"ד לא יכולתי לבוא בארוכה הס' משיבת נפש שהביא לא ידעתיו ולא ראיתיו. ונשתוממתי על המראה איך מלאו לבו להרהר אחר ד' המפרשים הראשונים ואחרונים. ופירושו בהא דכתבן שלא כסדרן אינו כלום. ואדרבה בתפלין דר"ת כתוב פ' והא"ש קודם לשמע אלא דאכתיבה קפיד רחמנא וגם בתפלין דר"ת צריך לכתוב שמע קודם והא"ש מה"ט כמ"ש הראשונים וע' במרדכי ה' תפלין ד' ווינא דפ"ג בע"ג ורע"ד. וגם על תי' כ"ת שתי' על ק' המחבר הנ"ל על הא דקתני פ"ק דמגילה אין בין ספרים כו' ולמה ל"ק שבס"ת כשר של"כ משא"כ בתו"מ. ותי' כ"ת דהא דתו"מ אינן נכתבים אלא אשורית הוא מדכ' והיו ממילא ידעינן הפיסול דשל"כ דנפ"ל נמי מהיו עכ"ד. ויש לכאורה לפקפק דא"כ מאי פריך הש"ס שם במגילה די"ז ע"ב ורבי

שלא יקרא למפרע מנ"ל ומאי פירכא הא מהא דנפ"ל לרבי בלה"ק דוקא מוהיו משום ממילא משתמע למפרע. א"ו שאין זה הכרח וי"ל ואכמ"ל אמנם עיקר הקושיא מבוארת בירושלמי שם בפ"ק ה"ט דפריך אמאי ל"ק במתניתין דס"ת שכ' על שני דפין ושני עורת כשר משא"כ בתו"מ. וגם הק' דאמאי ל"ק דבס"ת תולין ולא בתו"מ וטעמא דאין תולין בתו"מ וטעמא דאין תולין בתו"מ הוא משום של"כ וע' בסה"ת סי' ר"ה. אמנם תי' הירושלמי אינו מובן וע' בתשו' הר"ן סי' ל"ט בביאור ד' הירושלמי ולפ"ד בתי' הירושלמי אינו מתורץ ק' הנ"ל וע' בתוס' שבת דע"ט ע"ב שרמזו לד' הירושלמי הנ"ל אמנם לפע"ד כל זה לק"מ דאדרבה אין בין שבהמשנה לא מיירי רק בהחילוק שיש בין ס"ת לתו"מ כפי שהוא כתובה לפנינו אבל פיסול של"כ זה שלפנינו כתוב כסדרן רק שבעת הכתיבה נכתב של"כ מהא לא מיירי ומש"ה כל פירכת הירושלמי שם וכן כל ק' התוס' בשבת הנ"ל הוא רק בהחילוקים שבין ס"ת לתו"מ גם בעת שהם כתובים לפנינו (ב) ולגודל נחיצת הב"ד קצרתי ד' הדו"ש באהבה שלמה במוהר"י זללה"ה חונ"פ הנ"ל.

((א**) **וכן** נראה מדברי התוס' פסחים דנ"ט ע"א ד"ה אתי עשה. (**ב**) התי' שכ' השואל הוא מבואר בתשו' ח"ס חא"ח סי' ח' אולם יפה השיב ע"ז אאמו"ר הגאון זללה"ה ובתי' שכ' הוא ז"ל מתורץ יפה גם קושית הרמב"ן בפ"ק דסוכה על שיטתו וכן כמה מהקדמונים העומדים בסיעתו דתפילין א"צ עיבוד לשמה והקשה הרמב"ן שם מהא דאין בין ספריני ולמה לא חשבינן מה דיש ביניהם לענין עיבוד ע"ש מה שתי' (ודבר זה אשתמיט להגאון בעל חסד לאברהם בתשו' חאו"ח סי' י"ב שהקשה כן משמי' דנפשי' ותי' בדוחק) ולדברי אאמו"ר הג' ז"ל יתורץ בפשיטות ועיין בט"ז יו"ד סי' רפ"ח ס"ק ב' ובריטב"א פ"ק דמגילה במתני' דאין בין שבת ויו"ט האריך בזה ע"ש:)**

תשובה יג

סקאלא. יום ה' כ"ג. אלול תרי"ט לפ"ק. לשמוע קול שופר יוחק לחיים בספר. כבוד הרב המאוה"ג. החריף ובקי. מ' משה לאהר נ"י אבד"ק סיוועץ אסר במדינת מאלדאוועע.

מכתבו קבלתי יום ג' שבוע זו ולא יכולתי כמעט לקרותו. כי מיוק ש"ק העבר נחליתי ל"א בח"מ. והיום בשעה זו הוקל לי מעט. ואמרתי להשיבו בקצרה והנה ע"ד שאלתו הראשונה אם כי הוא פשוטה וא"צ לפנים לא יכולתי להשיבו יען כי כ"ת עצמו נוגע בדבר ואין משיבין בד"מ לצ"א כמבואר בד"מ ובהגה"ת רמ"א בחו"מ סי' י"ז. ואדבר מהשאלה השני' ששאל וזו תוארה שבקהלתו היה שם שו"ב כמה שנים והיה ש"צ קבוע ג"כ שם ולעת זקנותו נתן מחצה חזקתו משו"ב וחזנות לחתנו ואחר שנפטר הזקן קיבל הקהל

עוד שו"ב שהי' בצוותא בשו"ב עם השו"ב הראשון חתן השו"ב הזקן. אמנם נתנו לו כתב שכל החזנות שייך לו לבד וכ"ת שואל חו"ד זאת תשובתי אם השו"ב הראשון התחיל תיכף לערער בעת שקיבלו השני על האופן שיתנו לו כל מינוי החזנות ברור שהדין עם הראשון מתרי טעמי חדא דאף שמבואר בש"ע סי' קנ"ג סי"ב דבכה"ג א"י למכור זכותו לאחר וכ"ש למינוי שיש לו מהקהל כמבואר שם במרדכי ס"פ החובל ויותר מזה נראה דאף שר' הט"ז שם דאם קנה זכות מהקהל יוכל למכרו לאחר מ"מ במינו' רבבות או חזנות וכדומה נראה דא"י למכור בלא הסכמת הקהל אף שמלשון הט"ז שכ' דומיא דכ"ג לא משמע קצת הכי מ"מ נלע"ד כמ"ש מ"מ בנ"ד שכ' כ"ת שמה שנתן חצי חזקתו לחתנו היה בהסכמת הקהל זה ודאי מהני' כמבואר במרדכי הובא בט"ז. והוא שליח הקהל בזה [ומדברי הט"ז הנ"ל מבואר לסייע לד' הנה"מ סי' ס"ו ס"ד בפי' ד' הרשב"א והג"ה רמ"א שם וכ"מ מלשון רשב"א ורמ"א עצמם דלא כמ"ש בתשו' נו"ב מה"ת א"ח סי' נ"ט ואכ"מ] (א) ומכ"ש אם כבר שימש בחזנות אצל הקהל. ואף שכ' רמ"א בש"ע בב"י נ"ג דאף אם קבלוהו הקהל בסתם יכולין לדחותו ולקבל אחר תחתיו. הא כ' שם דהטעם הוא מאחר שנהגו כך. אבל עכשיו אדרבה המנהג כשמקבלים ש"ץ או שו"ב בסתם מקבלים אותו על כל ימי חייו ובספמ"ג כ' ובסתם אפשר כל ימי חייו עכ"ל ולכאורה תליא בפלוגתא שברמ"א בח"מ סי' ס' ס"ג וע"ש באחרונים. אלא שבאמת המנהג עיקר בזה. ויותר מזה כ' בתשו' ח"ס א"ח סי' ר"ה ר"ו שאף שהמנהג לכתוב בשטרי רבנות ושאר מניות על זמן ג' שנים הוא רק שהרב או הש"ץ א"י לחזור תוך זמן זה. אבל אח"כ רשות בידו לחזור אבל הקהל לעולם א"י לחזור אלא שמ"ש דהמעיין בכלבו שממנו מקור דין זה דהרמ"א שביו"ד סס"י רמ"ה שמיירי באינם מקבלים פרס רק ע"ד כיבוד. הוא תמוה מאד דמלשון הכלבו בסוף ספרו קודם משפט החרם בזה הוא כמו שהעתיק בש"ע סס"י נ"ג וכ' בין שנוטלים שכר כו' אפי' לא קבעו להם זמן ועכ"פ הדין עם השו"ב הראשון מטעם הנ"ל שנית דהא מבואר במג"א סוף סימן נ"ג בשם הרשב"א דבמינוי ש"ץ הבן קודם להתמנות תחת אביו וה"ה לכל המנויין ע"ש ותמהני שלא הביא ד' הרמב"ם פ"ד מה' כלי המקדש ה"ך ופ"א מה' מלכים הו"ז. וכ"פ רמ"א ביו"ד סס"י רמ"ה. ומבואר שם דגם לענין רבנות הדין כן וכ"כ הגאון מו"ה שאול בתשו' הנדפסת בסוף תשו' רמ"א ושכן שמע מפי אביו הגאון ז"ל שנפסק כן מפי כל הגאונים וזהו דלא כמ"ש המג"א סס"י נ"ג בשם רשד"ם ובעל ע"מ. ובתשו' ח"ס א"ח סי' י"ב הקשה דאם נאמר דגם במנוי קדושה ג"כ הבן קם תחתיו. א"כ למ"ל קרא מיוחד בכה"ג בש"ס יומא סוף ד' ע"ב הא בכל המנוין הוי הכי ותו דאמרינן שם דמשוח מלחמה אין הבן קם תחתיו מדכ' אשר יבא

אל אהל מועד וקשה ומי גרע משאר מינוים ישראל. ולפיכך הוציא מזה דדוקא במינוי שררה בנו קם תחתיו ולא במינוי קדושה ומש"ה הרשב"א דאייתי המג"א סס"י נ"ג נקט אפי' כה"ג ומש"ה תלי הרשב"א לענין מינוי הש"ץ רק במנהגא והאריך מש"ה להוציא דברי רמ"א יו"ד הנ"ל מפשוטן ע"ש באריכות ולפע"ד דברי רמ"א כפשטן כמו שהבינו כל האחרונים וקושייתו לק"מ והנה בראש במכת"ה לשונו אינו מדוקדק דבש"ס שם ליתא בלל דבכ"ג צריך קרא לרבויי רק למעט בכהן משוח מלחמה. אמנם כוונתו למ"ש רש"י שם בשם ת"כ וקשייתו ממשות מלחמה היינו דמנ"ל ללמוד שאר מכיוץ ממלך או מכה"ג דבנו קם תחתיו ולא ילפינן להו ממשות מלחמה להיפך אמנם באמת קושייתו לא מידי דאיצטריך ריבויא בכה"ג משום דאמרינן בהוריות די"א דמלך בן מלך אין טעון משיחה וכה"ג בן כה"ג טעון משיחה ויליף לה התם מקרא ומש"ה הו"א דבכה"ג כיון דגזה"כ דבנו טעון משיחה וע"כ אין בנו קם תחתיו ומש"ה צריך ריבויא ומש"ה ניחא דא"א ללמוד כל המנוין ממשות מלחמה וזה נראה מבואר בלשון הרמב"ם בפ"ט מה' מלכים שכ' ומאחר שמושחין המלך ה"ז זוכה לו ולבניו אחריו וכו' שהמלכות ירושה כו' וע"ש בהי"ב. ובפ"א מה' כלי המקדש הי"א וגם י"ל דעדיפתא דמלך שע"י המשיחה זוכה לבניו אחריו אף דבכל המנוין הוי הכי משום דכ' הרמב"ם שם בה"מ דאם הניח בן קטן משמרין לו המליכה עד שיגדול כו' ע"ש תה אינו בכל המנוין כמ"ש א"א בסי' כ"ג. אמנם בלשון הרמב"ם כ"ל נכון יותר כאשר כתבתי ראשונה. ואשר תמך הח"ס יסודותיו בסוף דבריו מדברי המ"ר פ' פנחס והובא שם ברש"י בחומש כ"ז ט"ז. אינו ראיה וע"ש בס' פנים יפות ואגב ראיתי במהרש"א בח"א מלתא דתמיהא בכתובות דף ק"ג ע"ב ח"ל מה שאמרו דיהורם ממלא מקום אבותיו היה והק' דהא יהורס היה רשע ותי' דבתחלה היה צדיק ואח"כ הרשיע. והלא כבר קדמו בזה רש"י בהוריות די"א ע"ש והנה הגאון מו"ה שאול בתשו' הנ"ל האריך להוכיח דגם חתנו קודם. לאחר בכל המנוין וע"ש שהביא ראיות נכוחות רק שזאת ראיתי מלתא דתמוהא קצת שם שכ' וז"ל וכ"מ מירושלמי גבי לא יסור שבט מיהודא אלו ראשי גולה שבבל ומחוקק מבין רגליו זו בניו של הלל ואיתא בירושלמי שזה בא מן הזכרים וזה בא מן הנקיבות כו' ע"ש. ולכאורה תימה על גאון כמוהו דהא הך דרשא דלא יסור וכו' הוא בש"ס דילן בסנהדרין ד' ה' ובהוריות די"א אלא שכוונתו דבירושלמי איתא על הך דרשא דלא יסור שזה בא מן הזכרים כו' והיינו דהתוס' שם בסנהדרין מייתי דבר זא וכתבו כדאמר בירושלמי וסבר הגאון ז"ל שהירושלמי אמר כן על הך דרשא ולא מצאתי בירושלמי זה על דרשה זו אלא ברור שהתוס' נתכוונו על ירושלמי פ"ט דכלאים דקאמר רבי הכי על עצמו נגד ר"ה ריש גלותא ע"ש ומ"מ דברי הג'

מוהר"ש נכונים בראיותיו (ב) ולפ"ז י"ל דאף בדיעבד שקיבלו אחר חוזר היא לעבודתו דלאו כל כמינייהו בהכי. ואף אם נאמר דאי עבדי מהני מ"מ כיון ששארית ישראל לא יעשו עולה אמרינן אלו ידעי מזה שזה יש לו חזקת אבהתי' והוא קודם לא הי' מקבלים אחר וא"כ הוי קבלה בטעות וחוזר כמ"ש התוס' בכעין זה בב"מ דקט"ו ע"ב. ובתמורה ד"ו ד"ה שאני התם נוסף ע"ז מטעמא קמא דאמרן דכיון שהזקן נתן לו חזקתו בהסכמת הקהל ומכ"ש בשכבר עבד עבודתו דהוי באלו כבר קבלוהו על מחצה על כל ימי חייו. אמנם אם ידע מזה שקיבלו הקהל להשני ונתנו לו כל החזנות ומכ"ש כשהי' במעמד ושתק לכאורה י"ל בזה כיון דשתק מחל. ואף שהש"ך בסי' פ"א סק"ט כ' דל"א דשתיקה הוי כמחילה וע' בתשו' מהרי"ט ס' א' סס"י ק"ו. מ"מ נ"ד איכא לדמויי יותר להנך דנזקי שכנים שבח"מ סי' קנ"ג קנ"ד קנ"ה. שדעת הגאונים וסייעתם דכל שראה ושתק מחל ואף לד' החולקים מ"מ י"ל דדמיא להא דאמרינן בב"ב ריש ד"ס ולסתום לאלתר הוי חזקה ש"מ דבכה"ג אמרינן דודאי הוי שתיקה כמחילה. כמ"ש הרמב"ם פ"ז משכנים ה"ז וע' בסמ"ע סי' קנ"ד סקכ"ז ובתשו' מהרי"ט ס"א סי' קי"ד. וכן חילק בזה בתשו' מהר"מ פדאווה סי' מ"ם דבכה"ג ודאי אמרינן דשתיקה הוי כמחילה. וע' בתשו' מהרי"ק שורש קצ"א אמנם מלשון הש"ע א"ח סס"י קנ"ג מבואר דלא איבד זכותו בכה"ג אלא בנתרצה בפי' וכ"מ במרדכי פחז"ה בתשו' מהר"ם שממנו מקור דין זה דבעינן עדים שנתרצה בפי'. או שטוען שנתרצה בפי' והביא עדי חזקה ע"ש ומחמת שלבי בל עמי מחמת החולי הנ"ל לא יכולתי להכריע עדיין בכה"ג אם שמע ושתק ולא ערער אבל מ"מ גם בכה"ג מה שטען השו"ב השני שהראשון יתן לו כתב שלא יהיה שם ש"ץ זה דבר שאין לו שחר כלל ויציבא בארעא וכו' וגם פשוט שמחיוב השני לעסוק במלאכת השו"ב כמו הראשון ולא להתבטל ממלאכתו ולהכביד על

**)(א

) לכאורה צ"ע לפ"ז דברי המ"א בסי' שס"ו ס"ק ז' שכתב דאפי' לטעם הרמב"ם דאין משנין את מקום העירוב הוא משום הנאת בעה"ב דא"צ ליתן פת לעירוב אעפ"כ אם מכר ביתו לאחר ג"כ אין משנין העירוב ע"ש שהוכיח כן מהש"ס ובאמת שראייתו אינו מוכרחת כ"כ למעיין בש"ס וקשה טובא על המ"א דאיך אפשר לומר כן דהוא נגד דברי המחבר כאן סי' קנ"ג דהוא מהמרדכי דמי שיש לו זכות מהקהל אינו יכול למכור זכיתו לאחר אבל אחר התבוננת אינו ענין לזה דבזה הכל מודים דאם הוא מוכר זכותו לאחר ליתן העירוב בבית אחר דודאי אין במכירתו כלום וכדברי המרדכי רק דהתם נתנו הקהל זכות והנאה לבית הזה ובזה אפשר דאפי' היא תחת יד אחר כבר זכה הבית הזה לבעה"ב

הדר שם בזכות הזה וזה לפענ"ד הוא פלוגתא דרבוותא קמאי דאהא דאמרי' בירושלמי בכתובות ר"פ הנושא גבי פוסק לזון בת אשתי מתה כבר מתה כתב הריטב"א שם וז"ל מורי הרשב"א היה למד מהירושלמי הזה שאם הסכימו ציבור עם אדם א' שיפטרו אותו יום זמן קצוב כדי שיבוא לדור אצלם או משום הנאה אחרת שעשה להם אם מת בנתיים חייבים יורשים לפרוע מס על אותם נכסים ומורי הרב חלק בזה דס"ה שהוא פטור נכסים ונתקבלו שכר ונפטרו הנכסים ממס לכל אותו הזמן עכ"ל ובאמת נפלאתי מאוד על הסמ"ע בסי' קס"ג ס"ק ל"ט שהביא דברי הריטב"א הנ"ל מש"ך בשם הרשב"א ולא הביא סוף דבריו שהרא"ה חולק ע"ז והב"י העתיק דברי הריטב"א שם בשלימות ואפשר דהסמ"ע ס"ל כיון דהוא ספיקא דדינא מחויבים היורשים לשלם דהקהל נקראים מוחזקים כמ"ש בס"ק כ"ה והעתיק דבריו הש"ך שם ס"ק יו"ד וא"כ זה אפשר לומר בטעם ספיקתו של הראב"ח שהביא המ"א דלשיטת הרמב"ם שהוא משום הנאה אם זה הוי הנאה לו וליתא במכירה וה"ה לירושה דירושה דוקא הוא במיניו דזכה אותו התורה או אפשר הוא זכות להבית ומת וירשו היתומים או מכרו לאחר ג"כ כבר זכו הבית בכל הזכות הזה כנלענ"ד. אחר כותבי זאת ראיתי בתשו' נו"ב מה"ק חח"מ סי' כ"ג שכ' דאפי' לדעת מורו של הריטב"א אין זה רק בעשה לו זה הפטור משום קבלת איזה שכר ודייק כן מלשון הריטב"א ז"ל דכ' ונתקבלו שכר ויפטרו נכסים וא"כ דברי המג"א בס' שס"ו צ"ע (ב

) ראה זה מצאתי בתשובת עבודת הגרשוני סס"י מ"ט כ' שם וז"ל וא"כ הוא שבאו השמעונים להתעסק ולהשתמש בתגא ולנהוג שררה בשביל נשותיהם נלע"ד שלא דברו נכונה כי אין לבנות לירש גדולת ושררת אביהם כי עיקר מוצא דין זה שיכול אדם להוריש גדולתו לבניו הוא מהא דאיתא בת"כ פ' צו והמעיין שם יראה באר היטב שאין לבנות לירש גדולת אביהם עכ"ל תשו' עה"ג הנ"ל ואין בידי הת"כ לעיין בו:)** הראשון מחמת החזנות שלו. ומ"מ אף בגוף הדין אי אבד חזקתו במה ששתק ולא ערער מתחלה עדיין איני מכריע למעשה אם לא נתרצה בפי' או שגילה דעתו שנתרצה. אבל אם ערער מתחלה בעת שקיבלו להשני נלפע"ד דהדין עם הראשון כמ"ש למעלה ומחמת חולשת כחי לא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדו"ש הכותב בידים רפות ומצפה לישועה קרובה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונ"פ הנ"ל.

תשובה יד

סקאלא. יום ב' ער"ח אדר תריו"ד לפ"ק. למרבה המשרה ולשלום אין קץ. לכבוד אה' חתני חביבי כנפשי. הרב המאה"ג החריף ובקי כש"ת מו"ה ברוך מאיר כ"י אבד"ק פאטיק.

קבלתי מכתבו. ובתוכו רצוף אהבה שדר לן חורפי' מהני מילי מעליותא אשר חידש בעניני ברכות ששתי ושמחתי בראותי כי זך וישר פעלו רציתי להרחיב הדיבור להשיבו אמנם הטרדות עלי רבו כמו רבו. ואעפ"כ להוציאו חלק א"א והנה רו"מ התפלא מאוד מדוע גר יכול להיות ש"ל כמבואר בש"ע א"ח סי' נ"ג הא עיקר הש"צ הוא להוציא את שאינו בקי בחזרת התפלה ולפמ"ש הרא"ש בפ"ג דברכות. בטעם דאם נשים בברהמ"ז דרבנן מש"ה א"י להוציא אנשים בברהמ"ז משום דאינם בכלל ערבות וא"כ כיון שכ' רש"י בנדה די"ג דגרים אינם בכלל ערבות. א"כ כיון שכבר יצא יי"ח בתפלה שהתפלל בלחש. א"כ אינו מחיוב בדבר וא"י להוציא אחרים וע"ז האריך רו"מ לתרץ ומקודם הקשה על הרמב"ן שכ' בפ"ג דברכות להוכיח דחייב מה"ת בברכת המזון באכילת כזית דאל"כ אמאי קאמר בש"ס ברכות דמ"ח דלהוציא רבים יי"ח עד שיאכל כזית דגן והיכי אתי דרבנן ומפיק דאורייתא הא תנינן כל שאינו מחיוב בדבר אינו מוציא אחרים יי"ח ומה"ת הוא דאין מוציאין מן הפיטור על החייב ע"ש ותמה רו"מ מה יענה הרמב"ן להא שאמרו ספ"ג דר"ה כל הברכות כולן אם יצא מוציא חוץ מברכת הנהנין שמזה הביאו התוס' והרא"ש שם בברכות ראיה לדבריהם דמה"ת אף אם לא אכל כלל יכול להוציא חבירו בברהמ"ז אף במקום שנתחייב מה"ת מטעם ערבות. ולזה האריך לתרץ דרמב"ן סובר לחלק דבדרבנן מוציא אף אם לא נתחייב כיון שעכ"פ בר חיובא הוא משום שהם תיקנו הברכות והם אמרו שיוכל להוציא חבירו. אבל בשל תורה כמו בהרמ"ז אינו יכול להוציא חבירו כל שאינו מחיוב עכשיו משום דערבות ל"מ ול"מ. ומש"ה נמי הא דברכת הנהנין אם יצא אינו מוציא משום דברכת הנהנין נמי מה"ת הוא כמ"ש הפנ"י רפ"ו דברכות משום דסברא הוא דאסור לאדם שיהנה מעוה"ז בלא ברכה וזה הסברא מה"ת הוא. ולזה כ' רו"מ דאף הפוסקים החולקים על הרמב"ן וסוברים דברכת הנהנין אינו מה"ת וגם סוברים דאף בשל תורה בשאר ברכות אם יצא מוציא מ"מ מודים בזה דבדרבנן א"צ לטעם ערבות ומש"ה הגר יכול להיות ש"צ דתפלה דרבנן זהו תורף דבריו הנה מה שנסתייע מדברי הפנ"י לא הוטב בעיני. כי הפנ"י עצמו לא אמר רק בדרך הערה בעלמא אבל א"א לספק נגד הסכמת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים דכל ברכת הנהנין הם רק מדרבנן חוץ מברהמ"ז. ובברכת מע"ג יש מחלוקת אלא שלפי דרכו לא היה צריך רו"מ

לכ"ז דאף אם יכול להוציא בלי טעם ערבות מתק"ח. מ"מ י"ל דבברכת הנהנין לא תיקנו משום דלא ליהני כו' ויותר נכון טעם הרא"ש דמ"ח משום דכיון שרוצה ליהנות מעוה"ז כו' אינו מוציא אא"כ צריך לה המברך. אמנם בעיקר תירוצו ע"ד הרמב"ן יפה כיון. וכיון בזה לדעת הגאון בעל שאג"א סי' י"ג. ובספרו הנכבד טורי אבן ספ"ג דר"ה שכ"כ ליישב דעת בה"ג שהביאו רש"י וקדמונים שם בברכות דמ"ח שלא תקשי עליו מספ"ג דר"ה ע"כ כ' לחלק בין דאורייתא לדרבנן דערבות ס"ל דל"מ ול"מ ע"ש ודידיה עדיפא כי בד' בה"ג א"ל בא"א באולי סמך על הירושלמי שהביא הרא"ש שם ובה"ג סובר שמה"ת הוא. ע"כ צריך כדי שביעה דוקא וכ"כ התב"ש סי' א' סק"ס בד' בה"ג. ודוקא בברהמ"ז הוא הא בעלמא יודה לתוס' והרא"ש דאף בדאורייתא מוציא מטעם ערבות אבל בד' הרמב"ן שכ' בפי' בטעמו דאין מוציאין מן הפיטור על החיוב ע"כ לכאורה ההכרח כנ"ל לחלק בין דאורייתא לדרבנן ואם כי איני כדאי להכריע מ"מ נלע"ד להביא ראיה לדעת בה"ג והרמב"ן מהא דפריך הש"ס שלהי פסחים אראב"י דאמר דסומא פטור מהגדה מהא דאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דבי ר' יוסף מ"ד אגדתא ביה ר"י ואמרו ר"י מ"ד אגדתא בי' ר"ש אמרו ע"ש. ולדברי התוס' והרא"ש מאי קושי' הא אע"פ שסומא פטור מלומר הגדה. עכ"פ מטעם ערבות יהיה יכול להוציא דהא ע"כ דראב"י סובר כרבנן דסומא חייב בכל המצות מה"ת דלא כר"י דהא לא פטרו רק מהגדה וא"כ כבר נכנס בכלל הערבות וא"כ יהיה יכול להוציא אחרים. וא"ל דהש"ס הכי מקשה דכיון דודאי גם נשותיהן הי' שם. ונשים אינם בכלל ערבות ופשיטא לי דכשם שהם לא נכנסו לערבות בשביל אנשים כמ"ש הרא"ש כמו כן לא נכנסו אנשים להיות ערבים בשבילם. וכמ"ש בש"ס סוטה דל"ז ע"ב דל"ח ערבות רק כמנין האנשים ע"ש שמזה הוכיח רש"י בנדה שלא נתערבו בשביל הגרים. והוכחה זו יש כמי לענין נשים. דלא כס' דמ"ר סי' רע"א שנסתפק בזה. ובכל המצות הנהיגות בליל פסח גם הנשים חייבות (א) ולזה מקשי הש"ס דאיך הי' יכולין להוציא הנשים דז"א דהא למאי דדחי הש"ס התם וקאמר קסברי רבנן מצה בזה"ז דרבנן ע"כ דסומא חייב עכ"פ מדרבנן ולא מחמת הטעם שנראה מרשב"ם שם דאם נאמר דמצה בזה"ז דרבנן הסומים כפקחים לענין הגדה אבל אם מצה דאו' יש חילוק בין פקחים לסומים דמדברי התוס' בר"ה דל"ג ע"א ובמגלה די"ט ע"ב מבואר דלא כפי' הרשב"ם אלא דאף אם נאמר מצה בזה"ז דאורייתא מ"מ עכ"פ אף לראב"י סומא חייב בהגדה מדבריהם רק דאם מצה דאו' א"י להוציא החייבים מה"ת דהא סומא פטור מה"ת ולמ"ד מצה בזה"ז מדרבנן שפיר יכולין להוציא אחרים דאתי דרבנן ומפיק דרבנן ומזה הוכיחו התוס' במגלה דתרי דרבנן יכול להוציא חד דרבנן וע"ש בד' התוס' הנ"ל ובהרא"ש ספ"ק

דקידושין היטב ותראה שכן הוא וא"כ הא כ' התוס' במגלה דף ד' דהא דנשים חייבות במצות ליל פסח משום שאף הן היו באותו הנס הוא רק מדרבנן רק במצות חייבות מה"ת משום היקשא לאכילת חמץ וא"כ מאי הוצרך לשנויי שם בפסחים קסברי רבנן מצד בזה"ז דרבנן וגם מאי פריך והא כל דתקין רבנן כו' והוצרך לומר דר"י ור"ש פליגי אראב"י הא מעיקרא לק"מ דאף אם מצה דאו' מ"מ נשים אינן חייבות בהגדה רק מדרבנן כנ"ל ושפיר הסומא מוציאן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן ועוד הא לא נפשטא האיבעיא אי נשים בברהמ"ז דאו' או דרבנן ולשטת הרמב"ן סובר הרי"ף דנפשטא האיבעי' דנשים בברהמ"ז דאו' ולכאורה קשה מהא דקאמר בש"ס ברכות דמ"ח שמעון ב"ש דעבד לגרמיה הוא דעבד דארתב"א אר"י לעולם אינו מוציא עד שיאכל כ"ד ולשיטת רש"י ותוס' ורא"ש אעובדא דשמעון ב"ש קאי דאם היה אוכל כ"ד אף שהם אכל כדי שביעה שפיר הי' מוציאן וקשה הא גם המלכה היתה צריכה לברך ברהמ"ז כמבואר שם בש"ס ואם נאמ' דנשים בברהמ"ז דאו' איך יוציאה שב"ש הא הוא אינו חייב מה"ת כיון שלא אכל כ"ש וא"ל מטעם ערבות כמ"ש התוס' והרא"ש דהא נשים אינם בכלל ערבות ועכצ"ל דכיון דינאי עצמו עם חבורתו נתחייבו בברהמ"ז ושב"ש ערב עבורם א"כ הוי כנתחייבו כולם גם היא מה"ת מתורת ערבות ושפיר יכול להוציא אף המלכה דהוי כמו שאכל גם הוא דפשיטא דיכול להוציא וא"צ לטעם ערבות וז"ב וא"כ בהך דרב יוסף ור"ש בפסחים כיון שהי' גם רבנן בי רב יוסף ור"ש כדמוכח מדברי הש"ס וא"כ הי' יכולין ר"י ור"ש להוציאן בהגדה מתורת ערבות שפיר אף הנשים יצאו כנ"ל ומאי פריך הש"ס אראב"י וזו תימה גדולה ובאמת לפי מה שנראה מלשון התוס' בברכות שם דמ"ח שלא כתבו סיום דברי הרא"ש דנשים אינם בכלל ערבות נראה שסברי דלאו מטעמא שנשים לא נכנסו בערבות. אלא שאם נאמ' דנשים פטורות מה"ת מברהמ"ז ממילא לא נתערבו עבור מצוה זו ודוקא באיש שחייב מה"ת בברהמ"ז א"כ אף שעתה לא אכל ולא נתחייב בברהמ"ז יכול להוציא מטעם ערבות ע"כ י"ל דאם נאמ' דסומא פטור מהגדה גם הוא אינו בכלל ערבות לענין מצות הגדה ומש"ה אינו מוציא ושפיר פריך הש"ס אבל בדברי הרא"ש ד"ך מבואר דהא דנשים אינן מוציאות אנשים בברהמ"ז אם נאמ' דנשים בברהמ"ז דרבנן הוא רק מטעם שנשים אינן בכלל ערבות ומבואר מזה דאל"כ היתה מוציאות אף שהוא פטורה מה"ת מברהמ"ז אעפ"כ היתה מוציאה אנשים מטעם ערבות וא"כ קשה טובא מש"ס דפסחים הנ"ל. ומזה לכאורה ראיה גדולה לדעת בה"ג ורמב"ן ודלא כתוס' ורא"ש ועוד תימה גדולה על התוס' ובפרטות על הרא"ש הנ"ל ממשנה שלימה במגלה דכ"ד דפליגי ת"ק ור"י בסומא דת"ק סובר דפורס על שמע ור"י סובר דכל שלא ראה מאורות

מימיו אינו פורס ע"ש ומשום דל"ל הנאה ממאורות כמ"ש שם בש"ס וקשה לדבריהם נהי שהסומא פטור מ"מ אמאי אינו פורס על שמע להוציא רבים יי"ח מטעם ערבות וא"ל דר"י לטעמי' שפוטר סומא מכל מצות האמורות בתורה וע"ש בתוס' ומש"ה גם בערבות אינו דא"כ אמאי קאמר בש"ס שם דטעמייהו דרבנן דסומא ג"כ אית ליה הנאה ממאורות ומנ"ל דלמא לעולם מודו בזה לר"י דל"ל הנאה ופטור. ואעפ"כ סברי רבנן דפורס ע"ש ומוציא הרבים יי"ח מטעם ערבות כיון דרבנן סברי דסומא חייב בכל המצות האמורת בתורה וא"כ נהי דפטור מברכה זו שפיר מוציא אחרים וזה תימה רבה על הרא"ש וסיוע לדברי בה"ג ורמב"ן ועוד תימה על התוס' והרא"ש ממשנה שלימה במגלה די"ט ע"ב דחרש אינו מוציא אחרים בקריאת מגלה משום שאינו מחיוב בדבר וע"ש בסוגיא אף שהוא בכלל ערבות שהוא חייב בכל המצות האמורות בתורה כיון שהוא מדבר ועוד תימה על התוס' והרא"ש מן הירושלמי פ"ב דמגלה ה"ג דגרסינן התם בן עיר מהו שיוציא בן כרך יי"ח ייבא כהדא כל שאינו מחיוב בדבר אינו מוציא את הרבים יי"ח בן כרך מהו שיוציא ב"ע ייבא כהדא כל שאינו מחיוב כו' ע"ש ולדידהו תקשי הא עכ"פ יוציאם מטעם ערבות וא"ל דהך דירושלמי דלא כהילכתא הוא דהרי התוס' והרא"ש פ"ק דיבמות די"ד הביאו הירושלמי הזה לפסק הלכה ע"ש היטב ועיין בר"ן ריש מגלה סוף פירושו למשנה ראשונה שנראה שלא ראה אז הירושלמי הלזה וכ"כ מסברא דנפשי' ועכ"פ זה תימה רבה על התוס' והרא"ש וא"ל דא"כ על בה"ג ורמב"ן

**((א

) באשל אברהם (הנדפס בגליון הש"ע) באו"ח סי' תע"ג ס"ק ב' כתב בפשיטות דאין אנשים חייבים באמירת הגדה אף שהיה באותו הנס דטעם זה לא שייך במצוה דאורייתא ובאמת אף שלכאורה יש מקום לדברי בתוס' פסחים דק"ח ע"ב ד"ה היה אבל בתוס' מגילה ד"ד שהביא אאמו"ר ז"ל בכאן משמע דס"ל דאף במצוה דאורייתא שייך הטעם דהן היה באותו נס והתבוננתי בדבר וראיתי שאף לשיטת התוס' בפסחים חייבים באמירת הגדה עכ"פ מדרבנן כיון דחייבין בד' כוסות לכך ממילא חייבים באמירת הגדה כמו שכ' התוס' בסוכה דל"ח ע"א ד"ה מי דמסתמא לא תקנו ד' כוסות אלא כדי לומר עליהן הגדה והלל ודברי הא"א הנ"ל תמוהים.)** נמי תקשי דהא בדרבנן גם הם מודים דאף אם אינו מחיוב מוציא כדקתני ספ"ג דר"ה בכל הברכות כולן אם יצא מוציא ז"א קושיא דדוקא בגברא שהיא בר חיובא אז אף אם עתה אינו חייב כגון שכבר יצא אז מוציא אבל במי שאינו מחיוב ודאי דאינו מוציא אף בדרבנן כמו בהלל ומגלה דתנן קטן אינו מוליא משום שאינו מחיוב בדבר אבל לד' התוס' והרא"ש דהעיקר תלי בערבית וכל

היכא דאיתא בערבות מוציא משום דמחיוב קרינן בי' תקשי להו כל הני דאמרן והנלע"ד ליישב כ"ז לדעת התוס' והרא"ש דהא שכתב דאיש בר חיוב אף שאינו חייב במצוה או בהברכה זו מוציא חבירו מטעם ערבות לא אמרו רק במצוה או בברכה של תורה אבל בדרבנן לא והיינו טעמא משום שנלע"ד דלא קבלו ערבות רק לתרי"ג מצות של תורה שכבר קבלו עליהם וכבר נצטוו משא"כ למצות דרבנן שלא נצטוו אז עדיין וכן מבואר להדיא מדברי התוס' סוטה דל"ז ע"ב ד"ה א"ר משרשיא דלא קבלו ערבות רק לתרי"ג מצות וע"ש החשבון ומש"ה מיושב ק' הנ"ל מהא דסומא שלא ראה מאורת מימיו אינו פורס על שמע משום דפריסת שמע הוא רק מדרבנן כמבואר בתוס' שם במגלה ד"ד סע"א וגם מש"ה חרש המדבר ואינו שומע אינו מוציא בקריאת המגלה וגם מש"ה בן כרך אינו מוציא ב"ע בקריאת המגלה מטעם ערבות משום דלא קבלו ערבות רק על תרי"ג מצות של תורה ולא על מצות שמדברי קבלה ולפ"ז צ"ל דהא דפ' בש"ע א"ח סס"י תקפ"ט לענין שופר דחרש המדבר ואינו שומע אינו מוציא אחרים בתקיעת שופר משום שאינו מחיוב ע"ש ע"כ הוא דלא כשטת התוס' והרא"ש הנ"ל דלדידהו אכתי יוציאו משום ערבות ע"כ היה נראה שהש"ע תפס בדעת התוס' כמ"ש למעלה דכל שפטור ממצוה זו לא נתחייב נמי בערבות על מצוה זו. אמנם כבר נתבאר דמלשון הרא"ש ל"מ הכי ואין בידי ליישב לע"ע רק לומר דעכ"פ אינו מוציא גם להרא"ש בתקיעת דרבנן וכיוצא בזה כ' בשאגת אריה סי' י"ג לדעת בה"ג דמפרש הכי למתני' ע"ש ואכתי צ"ע. אמנם הא דפסחים אכתי אינו מיושב לכאורה דהא המקשה היה ס"ד דמצוה בזה"ז מה"ת וא"כ מה מקשה. אמנם י"ל דלא רצה לשנויי דר"י ור"ש הוציאו ב"ב מטעם ערבות ומש"ה ל"פ אראב"י דז"א דהא לפי האמת סובר ראב"י דמצה בזה"ז דרבנן וא"כ אכתי תקשי מר"י ור"ש ולבתר דמסיק דר"י ור"ש פליגי אראב"י הוי מצי למימר דפליגי עליו וסוברים דמצה בזה"ז דאורייתא ולעולם סברי כוותי' דסומא פטור מהגדה אלא דעדיפא משני דלא גמרי ג"ש דראב"י כלל ובזה נייח לי ד' התוס' בר"ה דל"ג ובערובין דצ"ו ובמגילה די"ט והרא"ש ספ"ק דקידושין שמבואר מדבריהם שפירשו הא דמשני הש"ס שם בפסחים קסברי מצה בזה"ז דרבנן היינו דמש"ה אף לראב"י דסומא פטור מהגדה מ"מ עכ"פ חייב מדרבנן וכיון דמצה בזה"ז בדרבנן אתי דרבנן ומפיק דרבנן ע"ש היטב בדבריהם ולכאורה יש להפליא עליהם מדוע נטו מדרך הישר והפשוט בפי' הש"ס כמו שפי' הרשב"ם שם והיינו דאם נאמר דמצה בזה"ז דרבנן סומא ופקח שוין כיון שאין מיעוט למעט סומא ע"ש בפי' רשב"ם והמעיין בש"ס יראה דפי' רשב"ם יותר מתקבל בפי' הש"ס ולפי הנ"ל א"ש דלשטת התוס' והרא"ש במצוה של תורה אף הפטור מוציא החייב משום ערבות

אלא שעיקר קושיות התוס' שם בפסחים הוא משום דסמך ע"ז דראב"י סובר דמצה בזה"ז דרבנן ובזה אין ערבות ומש"ה מקשה וא"כ מאי קושיא הא באמת לפי מאי דסובר ראב"י מצה בזה"ז דרבנן א"כ סומא ופיקח הוין ושפיר הוציאו ר"י ור"ש את ב"ב וא"ל דכל דתיקון רבנן כעין דאו' תיקון הא אדרבה בדאו' ודאי יכולין להוציא מטעם ערבות ובזמן שביהמ"ק היה קיים הי' הסומא מוציא רבים בהגדה משום ערבות ואחר חורבן ביהמ"ק כיון שהסומא עצמו פטור מהגדה משום דלא עדיף אחר חורבן מקודם חורבן כן הם פטורים כששמעו ההגדה מסומא מטעם זה ומש"ה פי' דלתי' הש"ס דמצה בזה"ז דרבנן היינו וכיון שסומא חייב עכ"פ מדרבנן ואתי דרבנן ומפיק דרבנן ולזה הקשה והא כל דתיקון רבנן וכו' וכיון שכן א"י דרבנן להוציא המחיוב בתקנה שתקנו כעין דאורייתא ועיין בהר"ן פ"ק דקידושין דל"א לשטת התוס' דס"ל דקטן מקרי ב"ח דרבנן כמ"ש התוס' בברכות דמ"ח ריש ע"ב ובמגלה די"ט ודכ"ד דלא כמו שעלה על דעתם בתחלה בר"ה דל"ג ובעירובין דף צ"ו דקטן לאו ב"ח הוא כלל ע"ש היטב לפי"ז צ"ל דס"ל דכזית לענין בהמ"ז לא מקרי כעין דאורייתא כיון דלעולם דרבנן הוא משא"כ מצה בזה"ז דעיקרו דאורייתא בזמן ביהמ"ק וצע"ק מסוגיות הש"ס ביבמות דפ"א ע"א וע"ש בתוס' בד"ה ואין מאכילה ויש כאן מקום אריכות רב ואכמ"ל והנה בס' טורי אבן במגלה דכ"ד ע"ב האריך בסוגיא דפסחים הנ"ל וכתב שמבואר מדברי הרשב"ם שמפרש דהמקשן הוי ס"ד דראב"י ס"ל דמצה בזה"ז דאו' ומש"ה סומא פטור אף מדרבנן והמתרץ משני קסברי רבנן מצה בזה"ז דרבנן ומש"ה סומא גם כן חייב מדרבנן ומשום הכי מוציא אחרים שפיר דתרווייהו דרבנן ודחה פירושו דאיך אפשר להעלות על הדעת לומר כן דבזמן הבית שהיה הכל חייבין מדאו' היו סומא פטור אף מדרבנן. ובזה"ז דכולן רק מדרבנן יהי' הסומא ג"כ חייב מדרבנן ואף שבמסקנא לא קיימא הכי מ"מ הדבר תמוה שיטעה המתרץ בזה. ע"כ מפרש הט"א דמתחלה היו הס"ד דמצה בזה"ז מה"ת וסומא חייב מדרבנן ומש"ה פריך דאיך מוציא חיוב דרבנן לשל תורה ומשני דמצה בזה"ז דרבנן ואתי דרבנן ומפיק דרבנן. ומש"ה מקשי מכלל דראב"י ס"ל דמצה דאו' כו' והיינו דהא ראב"י בזה"ז קאמר וקאמר דסומא פטור ש"מ דס"ל דבזה"ז מצה דאו' וסומא פטור מה"ת וש"מ דאינו מוציא אחרים ומשני כל דתיקון רבנן כו' והיינו דסומא פטור אף מדרבנן כמו בזמן הבית שהיו פטור והדר פריך ור"י ור"ש הא ודאי כל דתיקון רבנן כו' היינו דא"כ אף דמצה בזה"ז דרבנן מ"מ כיון דסומא פטור אף מדרבנן לא אתי רשות ומפיק חיובא דרבנן ע"ש באריכות ולפי"ז אפשר לפרש מ"ש הר"ן ספ"ק דקידושין בשם ואחרים אומרים שמפרשים ממש כפי' הטורי אבן הנ"ל. ולפי"ז אפשר לומר שגם התוס' במגלה די"ט ודכ"ד מפרשי כן

דאף דמפרשי הא דמשני בתחלה קסברי רבנן מצה בזה"ז דרבנן היינו דכיון שכן אתי דרבנן ומפיק דרבנן מ"מ הא דקאמר אח"כ כל דתיקון רבנן כו' היינו דאז סומא פטור לגמרי אף מדרבנן ונרויח שאז לא תיקשי מדוע קטן מוציא הגדול שאכל כזית משוה דלעולם אף בעיקרו דאו' כל שהוא דרבנן קטן שחייב מדרבנן מוציא וטעם דקטן אינו פורס על שמע משום דהוי הקטן תרי דרבנן כמ"ש התוס' בדכ"ד משא"כ לענין גדול סומא כמ"ש התוס' ובדי"ט ואף שע"כ התוס' בעירוכין ור"ה ע"כ לא מפרשי הכי דהא התם בעי למימר דרשות גמור מוציא דרבנן. לפירוש זה ע"כ רשות גמור א"מ אף דרבנן דהא דחה והא כל דתיקון רבנן כו' והיינו דכיון דסומא אינו חייב אף מדרבנן אינו מוציא אחרים אף אי מצה בזה"ז דרבנן וע"כ לשטה זו מפרשי התוס' דהא דדחה והא כל דתיקון רבנן היינו בדעיקרו מה"ת לא מפיק הסומא שהיא רשות ומש"ה לק"מ מקטן בברהמ"ז כנ"ל משום דקטן עכ"פ מחיוב מדרבנן אלא שמבואר שם מדברי התוס' שתפסו לשטה זו דקטן לאו ב"ח הוא אפי' מדרבנן והוא כשטת רש"י בברכות דמ"ח ופי' אחרים הנ"ל שבר"ן קידושין וצ"ל לפ"ז לחלק דכזית בברהמ"ז לאו עיקרו דאו' כנ"ל. אמנם לפי שטת התוס' במגלה אצל"כ ושפיר נפרשו כפי' הט"א וכנ"ל אלא שאני תמה א"כ מנ"ל להט"א שהרשב"ם אינו מפרש כפירושו דהא הרשב"ם לא פי' כלום רק אהא דקאמר הש"ס כעין דאו' וע"ז פי' הט"א כמו הרשב"ם ממש. ומנ"ל להט"א שבתחלת הסוגיא הרשב"ם אינו מפרש כפירושו אלא שגוף פי' הט"א הוא תמוה כיון דע"כ לשטתו מתחלה דס"ל לש"ס דס"ל מצה בזה"ז דאו' ע"כ ס"ל לש"ס בפשיטות דאפ"ה סומא חייב מדרבנן דאל"כ מה משני הש"ס אח"כ קסברי מצוה בזה"ז דרבנן כמו שהקשה הט"א על פי' רשב"ם וכיון שכן מאי פריך אח"כ הא כל דתיקון כו' הא אעפ"כ א"ש דחיוב דרבנן מוציא דרבנן ואם חידש זאת עכשיו דאי דאו' סומא פטור אף מדרבנן עיקר חסר מן הספר ודוחק לומר דה"ק דכמו דאי מצה בזה"ז דאו' סומא פטור מדאו' ה"ה דאי מצה בזה"ז דרבנן סומא פטור מדרבנן דהא בפריסת שמע אף שהוא רק דרבנן אפ"ה סומא חייב מדרבנן כמו שכ' התוס' ע"כ פי' הט"א תמוה וע"כ פי' אחרים שבר"ן הוא פי' רשב"ם ממש והתוס' מפרשי בפי' קמא שבר"ן ועכצ"ל בשטת התוס' כמ"ש למעלה ואכמ"ל עוד וכיון שנתברר דמש"ה אף לדעת התוס' והרא"ש בדרבנן אף איש גדול כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא אחרים יי"ח הוא משום בדרבנן אין ערבות עתה צ"ל הא דבהלל ובמגלה ובכל הברכות דרבנן אם יצא מוציא היינו כיון שבמצות שהם מדברי קבלה או מדרבנן אף בלא טעמא דערבות מוציא ואף שאינו מחיוב עכשיו כל שהוא בר חיובא עכ"פ במצוה זו אם יצא מוציא כמ"ש הגאון בעל ש"א לד' בה"ג כנ"ל נמי לד' התוס' והרא"ש כמ"ש רו"מ דבזה לא פליגי

וה"ז הוכחה רבה ועצומה לדברי רו"מ ולפ"ז צ"ל דהא שהביאו התוס' והרא"ש בברכות דמ"ח ראיה לדבריהם דגדול אף אם לא אכל כלל מקרי בר חיובא מהא דספ"ג דר"ה דקתני כל הברכות אע"ג שיצא מוציא. וה"ט משום ערבות היינו מדקתני כל הברכות כולן. ובכלל זה הוא גם ברכות של תורה כמו קידוש של שבת או ברכות התורה או הגדה ש"פ ובכולן אמר דאע"ג שיצא מוציא וע"כ מטעם ערבות הוא. וזה הטעם נמי בברהמ"ז איתא. אבל בברכות דרבנן לאו מטעם ערבות היא רק דכן אמרו והתקינו דמי שהוא בר חיובא אף אם יצא מוציא חבירו יי"ח. אמנם מדברי רש"י ספ"ג דר"ה מבואר דלא ס"ל הכי. דנהי דממ"ש בד"ה אע"פ שיצא מוציא שהרי כל ישראל ערבין זב"ז למצות י"ל דכיון דבברכת המצות קמיירי עדיפא מיני' נקט דאיכא נמי טעמא דערבות אם המצות הן מצות של תורה אע"ג דבברכות עצמן הן דרבנן. ומ"מ כיון שהוא ערב בעד חבירו בגוף המצוה שפיר יכול לומר וצונו. אבל ממ"ש אח"כ בד"ה חוץ מברכת הלחם כו' ובזו אין כאן ערבות שאינה חובה על האדם לא ליתהני ולא ליברך ע"כ. ות"ל דהא ברכת הנהנין דרבנן ולא שייך בהו ערבות וא"ל דסובר כמו שעלה ע"ד הפנ"י דברכת הנהנין היא מה"ת מסברא דאסור ליהנות מעוה"ז בל"ב ז"א דהא רש"י כ' בברכות דט"ז ד"ה ואין מברכין לפניו שאינה מה"ת. וא"ל דשאני התם דכיון שצריכין עכ"פ לברך לאחריו. א"כ לא שייך הסברא דאסור ליהנות בלא ברכה כמ"ש הפנ"י שם רפ"ו דברכות. ז"א דא"כ אמאי סתם ותני ואין מברכין לפניו. הא לפעמים צריך לברך לפניו באכל פחות מכזית שא"צ לברך לאחריו. וגם עיקר דברי הפנ"י שכ' דאף אי נימא דברכת הנהנין היא מה"ת כשטתו. אפ"ה אין לזה סתירה ממ"ש כל הפוסקים דבספק אם בירך ס' ברכות להקל דהוא משום חומר לא תשא. והוא תימה דא"כ גם בס' אמר אמת ויציב או בס' בירך ברהמ"ז נמי נימא הכי. ומזה הוכיחו התוס' בר"ה דל"ג וכל הקדמונים דכל שאמר דרך ברכה אין בו איסור תורה. ומש"ה כל שאינו מברך לחנם ממש אין בו איסור וע' בפר"ח סס"י ס"ז וכבר כ' האחרונים שגם ד' הרמב"ם כן דלא כמג"א סס"י רט"ו. וא"ל דלעולם טעם דס' ברכות להקל משום דגם להיפך יש חשש ברכה לבטלה והא דס' בירך בהרמ"ז או אמר אמת ויציב דחוזר ומברך משום דכיון דודאי נתחייב בברכה וא"י אם נפטר ממנה אוקמי אחזקת חיוב. ומש"ה חוזר ומברך משא"כ בברכת הנהנין דכ"ז שלא נהנה לא נתחייב דז"א דעכ"פ גם בברכת הנהנין בס' אם בירך יש חזקת הגוף דלא נעשה מעשה חדש דזהו תורף חזקת הגוף בכל מקום וגם הא מקודם לזה היה עומד בחזקה זו שאם ירצה לאכול יצטרך לברך וס' אם בירך או לאו. וע' ברש"י יבמות דל"א ע"ב ד"ה אמר רבה והדברים ארוכים אכ"מ. ע"כ דברי הפנ"י תמוהים וע"כ מדכ' רש"י דטעמא

דבברכת הנהנין אי לא שייך ערבות משום דלא ליתהני כו' מוכח דסובר דאף במצות דרבנן יש ערבות ושלא כדברי ועכצ"ל דס"ל לרש"י כמ"ש בראשונה בד' התוס' דכל שאינו בר חיוב במצוה זו אינו בכלל ערבות לענין מצוה זו ומש"ה כ' רש"י ריש מגלה שבני הכפרים אין בקיאים לקרות המגלה וצריכין שיקראנה להם א' מבני העיר ומבואר דסובר דלא כהירושלמי שהביאו התוס' והרא"ש ביבמות והיא מטעם דרש"י סובר דאף בדרבנן יש ערבות א"כ אף שבן עיר אינו מחיוב ביום הכניסה מ"מ מוציא את בן כפר מטעם ערבות כיון שגם הוא מחיוב עכ"פ במצות קריאת מגלה. אמנם נראה דאף שרש"י חולק בזה אקדמונים הנ"ל וסובר דבדרבנן יש ערבות מ"מ יוכל להיות דמודה דבדרבנן אף היכא שאין שייך ערבות מוציא. והא דבברכת הנהנין אינו מוציא הוא משום שכ' הרא"ש בברכות דמ"ח משום שכיון שרוצים ליהנות מעוה"ז ואסיר ליהנות מעוה"ז בלא ברכה ע"כ אינו מוציא אא"כ צריך לה המברך ע"ש רק שאם שייך ערבות בברכת הנהנין א"כ הוי המברך כמו הנהנה בעצמו. לזה כ' רש"י דבזה אין שייך ערבות. ובזה שסובר רש"י דאף בדרבנן יש ערבות. נלע"ד דלשטתו אזיל דכבר כ' למעלה דמסברא נראה שלא נתערבו רק עבור מצות שכבר נצטו דהיינו תרי"ג מצות ושכ"מ מתוס' סוטה. אמנם לדעת הרמב"ם שסובר דכל מצוות דרבנן העובר עליהם הוא בלאו דלא תסור א"כ י"ל דאף בדרבנן שייך ערבות דהא על לא תשא כבר נצטוו. וגם הוא בכלל תרי"ג מצוות. אמנם הרמב"ן ורוב הפוסקים חולקים עליו ודעת המבי"ט שאף הרמב"ם מודה בעובר להנאתו דאינו בלאו דלא תשא ע' בלח"מ ריש ה' ממרים. אמנם מדברי רש"י ברכות די"ט ע"ב ד"ה כל מילי מבואר דסובר דהעובר אדרבנן עובר בלאו דלא תסור ממש ע"ש היטב. ולזה סובר אף בדרבנן יש ערבות וזה נכון לפע"ד. אבל י"ל דאף רש"י מודה דאף במקום דל"ש טעמא דערבות מ"מ בדרבנן כל שהיא בר חיובא אף שיצא או שאינו חייב עכשיו מוציא וכאשר העלנו למעלה שכ"ד כל הפוסקים ובזה נתיישב לי דברי המג"א בסי' תרצ"ב סק"ד שכ' דיקרא המגלה לנשים אחר יציאת ביהכ"נ דמצוה שיצא הוא בקריאת הציבור ע"ש וקשה אדרבה כיון שכבר יצא איך יכול להוציא הנשים אח"כ. הא נשים אינם בכלל ערבות ואנן לדידהו כמי לא כנ"ל. ועלה בלבי ליישב עפ"י מה שענה בלבי לתמוה אהא דתנן ספ"ג דר"ה לענין תקיעת שופר דכל שאינו מחיוב אינו מוציא והא עיקר מצוות שופר היא השמיעה ולא התקיעה דמש"ה מברכין לשמוע ולא לתקוע כמ"ש הרא"ש פ' בתרא דר"ה סס"י יו"ד בשם בה"ג וא"כ מה נ"מ אם התוקע בר חיובא או לא. ועמדתי בקושיא זו עד שמצאתי להגאון מוהר"ם ב"ח בס' יום תרועה שעמד בזה הלשון הרמב"ם ריש ה' שופר ויותר הו"ל להקשות מדברי הרא"ש בשם בה"ג הנ"ל. והאריך

לתרץ שאעפ"י שעיקר מצוה הוא השמיעה מ"מ גם התקיעה הוא חלק מחלקי המצוה ע"כ אם שמע ממי שאינו בר חיוב א"י יי"ח ע"ש באריכות שוב ראיתי שכ"כ בשאגת אריה סי' ואו. ודבריהם מוכרחים וא"ל דאף דבשמיעה לבד תליא מ"מ אם התוקע לאו בר חיובא הוי כאלו לא שמע קול שופר. דאכתי ל"ל כוונת משמיע כיון דמשמיע ב"ח הוא סגי א"ו דגם בתקיעה תליא מלתא כנ"ל ומה שדקדק ע"ז מהרמב"ם מהא דפ' הרמב"ם דיוצאין בשופר גזול שאין גזל בקול. לאו דקדוק הוא דהא גם במגלה דינא הכי כדאי' בטוש"ע סס"י תרצ"א אף דבקריאה תליא דהא מברכין על מקרא מגלה וע' בהרא"ש ור"ן פ"ק דפסחים וכ"מ להדיא בש"ס במגלה די"ט ע"ב דלמ"ד בלא השמיע לאזנו יצא מקרי חרש ב"ח אלא שי"ל דמגלה שאני שאין עושה מעשה בגוף המגלה רק שמעיין בה וקורא. משא"כ בשופר אם נאמר דבתקיעה תליא ועיין בתשו' הרשב"א סי' תמ"א מ"מ בלא"ה לפי לשון הרשב"א שם אין ראיה דבגזל אנו הולכין אחר עיקר מה שיוצאין בו אבל לעולם גם בשופר התקיעה הוא חלק מהמצוה כנ"ל ולפ"ז בקריאת המגלה בנשים לדעת הפוסקים שנשים אינם חייבות בקריאה רק בשמיעה ומש"ה סברי דאם אשה קוראת בעצמה אינה מברכת על מקרא מגלה רק לשמוע מש"ה אף מי שאינו בר חיובא מוציאה אבל באמת ז"א דאף להפוסקים הנ"ל לא עדיף מגלה לנשים מתקיעת שופר לאנשים שג"כ מברכין רק לשמוע ואעפ"כ אם שמע ממי שאינו ב"ח לא יצא עיין בראש"ש שם בפרט שדיעה זו אינה מוסכמת ועיין בפר"ח רס"י תרפ"ט ולפי הנ"ל א"ש דבדרבנן מוציא אף בלא ערבות כנ"ל ובזה נ"ל נכון מ"ש המג"א בסי' קפ"ו סק"ג ובסי' תרפ"ט ס"ק ד' דקטן שהגיע לחינוך מוציא גדול בברהמ"ז באם לא אכל הגדול כדי שביעה שאינו חייב רק מדרבנן אף שהקטן לא אכל ג"כ כדי שביעה ול"א דאין תרי דרבנן מוציא חד דרבנן כס"ל לרבנן גבי מגלה במשנה דמגלה די"ט ודלא כמ"ש התוס' במגלה די"ט דבברכות ד"כ מיירי דוקא שהקטן אכל כדי שביעה וגם בפסקי התוס' שם במגלה לא הביא דברי התוס' בזה והיינו דשאני במגלה שהקטן לאו בר חיוב הוא כלל רק מחמת תרי דרבנן ומש"ה אינו מוציא את הגדול שהוא בר חיוב מחמת חד דרבנן אבל בברהמ"ז דהקטן נמי בר חיוב הוא בברהמ"ז מחמת חד דרבנן אם אכל כדי שביעה שפיר יכול להוציא הגדול שאכל כזית שנמי לאו ב"ח הוא רק מחמת חד דרבנן אף שעכשיו לא אכל הקטן רק כזית מ"מ בגדול כה"ג דאכל כזית מוציא הגדול שאכל כדי שביעה ול"א דאיך אתי דרבנן ומפיק דאו' וע"כ כמ"ש התוס' בברכות דמ"ח דכיון דעכ"פ בר חיוב הוא אם היה אוכל כדי שביעה מש"ה שפיר מפיק כמו בכל הברכות דאם יצא מוציא ורק שצריך לאכול כזית כדי שיוכל לומר שאכלנו וה"ה בקטן לענין דרבנן להוציא מי שאכל רק

כזית אף שהתוס' שם בברכות סיימו טעמא משום דכל ישראל ערבין זב"ז וזה ל"ש בקטן דאינו בכלל ערבות מ"מ כבר הוכחנו דבדרבנן א"צ לטעמא דערבות רק כיון דב"ח הוא אע"פ שיצא מוציא וזה נכלל בד' הרא"מ שהביא המג"א שם בסי' תרפ"ט סק"ד וגם לענין קידוש יפה כ' הדגמ"ר בסי' ער"א על המג"א סק"ב דאם הקטן והגדול שניהם התפללו ערבית תלי בהך דמג"א סי' קפ"ו ודלא כמ"ש בס' מחצית השקל שם שדבריו תמוהין בתרתי שם וקצרתי וסמכתי על המעיין והעיקר כמ"ש המג"א בשם הרא"מ דבכה"ג ל"ח תרי דרבנן כיון דעכ"פ הקטן ב"ח הוא מחמת חד דרבנן ובדרבנן לא בעי ערבות. ובזה מיושב דברי המג"א סס"י רי"ג שכ' דאם בירך ברכת הנהנין אותו שאינה אוכל עמהם אף בדיעבד לא יצאו בשמיעתו משום דהא בירך לבטלה ע"ש. ובבירך בשוגג באמת יצאו כמ"ש רמ"א סי' ר"ט סס"ב וע"ש במג"א סק"ה וקשה דת"ל דלא יצאו אף בבירך בשוגג דהא אינו מחיוב בדבר כיון שלא נהנה ואינו מוציא הרבים דהא בזה ל"ש ערבות כמ"ש רש"י ספ"ג דר"ה דלא ליתהני ולא לברך וא"ל דאל"כ היה יוצאין משום שומע כעונה ז"א דהא אף במילה או בברכת קטן וכדומה אף דלא הוי ברכה לבטלה עכ"ז לא יצא המחיוב משום דכל שאינו מחיוב בדבר אינו מוציא ולפי הנ"ל א"ש משום דבדרבנן כל שהוא איש בר חיוב אף שאינו מחיוב עתה מוציא אף בלא ערבות ומש"ה צריך המג"א ליתן טעם דלא יצאו אף בדיעבד משום דהוי ברכה לבטלה ואם בירך בשוגג יצאו ועכ"פ המתבאר להלכה כדברי רו"מ דאף במקום דלא שייך ערבות כל שהוא בר חיוב אף שכבר יצא ואינו עכשיו בר חיוב בזה מוציא ומש"ה אף דגר יכול להיות ש"צ ויש לי עוד הרבה דברים בזה אלא שלקצר אני צריך מחמת אפיסת הפנאי.

(**ב**) וע"ד אשר העיר רו"מ בנדון אשר הפנ"י בקו"א פ"ק דברכות על המנהג שהמסדר קידושין מברך על הכוס ואינו שותה ממנו רק החתן והכלה שותין ע"ס ברכת המסדר והא בברכת הנהנין אין המברך יכול להוציא כשאינו נהנה ואף דברכת היין של קידוש וברכת המוציא של מצת מצוה מוציא אע"פ שלא נהנה שאני התם בקידוש שהכוס מעכב משא"כ בברכת אירוסין כמבואר באה"ע סי' ל"ד שהכוס הוא רק ממנהגא ואם אין שם כוס מברכין בלא כוס א"כ איך מוציא כשלא נהנה וכ' רו"מ שהפנ"י דחק ביושב והאריך רו"מ מאד בזה ואני אומר שמ"ש הפנ"י שם שבברכת חתנים ניחא שהכוס מעכב אינו מוסכם ועיין בח"מ וב"ש באה"ע רס"י ס"ב וא"כ אברכת חתנים נמי תיקשי ויותר מזה אני אומר שהפנ"י לא תמה רק על המנהג. ובאמת קש' הפנ"י יש להק' גם על דין המפורש בש"ע יו"ד סי' רס"ה ס"ד שפ' המחבר דביוה"כ וט"ב מברכין ברכת אשר קידש שאחר המילה בלא כוס ובג' תעניות יכול לברך על הכוס אם היולדת שומעת ותטעום

ממנו היולדת ע"ס הברכה שבירך המברך וכיון שאין הכוס מעכב דהא ביוה"כ וט"ב מברכין בלא כוס א"כ איך מותרת היולדת לשתות מן הכוס ע"ס ברכת המברך בשלמא הא דכ' רמ"א שנותנין לתינוקת א"ש משום דלתינוקת יכולין לברך בכל ברכת הנהנין כמבואר בש"ס פ"ג דר"ה אבל פורס לבניו ולב"ב כו' ע"ש ובב"י בא"ח סס"י רס"ז ובט"ז שם סקט"ז וברש"י בעירובין דף מ"ב ע"ב ד"ה ליתיבי' אבל מה שפסק המחבר שתשתה ממנו היולדת קשה. והנה מד' הש"ע הנ"ל מבואר כמ"ש למעלה דבדרבנן מוציא חבירו אף במקום דלא שייך ערבות דהא אשה אינה בכלל ערבות ואנן לדידהו נמי לא כנ"ל ואיך יכול להוציאה בברכתו א"ו כנ"ל וזה ראיה ברורה לפע"ד אבל קש' הפנ"י קשה כנ"ל. והנה מ"ש רו"מ שתי' הפנ"י הוא דוחק הנה הפנ"י תי' שכיון דמ"מ עיקר היין לאו ליהנות מכוון חשיב שפיר כברכת המצות ע"ש ולכאורה עלה ע"ד שהוא תי' מרווח דבהא תלי דכמו דבברכת המוציא של שבת אינו מוציא אף שג"כ חיובא הוא והיינו מטעם שכ' הט"ז א"ח סי' רע"ג שהמצוה משום הנאה הוא וכ"כ המ"א סי' קס"ז סקמ"א ה"ה להיפך י"ל דכיון שאינו מכוין להנאה מוציא ואפשר להעמיס זה בכוונת התוס' פ"ג דר"ה ד"ה ברכת הלחם שעמדו המפו' על כוונתם ולפי הנ"ל א"ש אלא שיש להק' על תי' הפנ"י מד' בעה"ע שבטור א"ח סי' תפ"ד שסובר שא"י להוציא אחרים בברכת בפה"א שבטיבול ראשון אם אינו נהנה עמהם ואע"פ שבטור כ' שם שהרא"ש חולק עליו היינו מטעמא שכ' שם דכיון דתק"ח הוא משום היכרא לתינוקות הו"ל כברכת מצה ומבואר מזה דאל"ה הי' מודה דאינו מוציא אף שאינו מכוין ליהנות דהא אינו עושה רק משום היכרא לתינוקות ע"כ המחוור לפע"ד כמו שאמרתי לרו"מ פא"פ דהא כ' התוס' והקדמונים דמברכין אמנהגא כמו שמברכין וצונו על אכילת מצה בליל פסח בשני אף שהוא ממנהגא וכן הסכים ר"ת לברך על קריאת הלל בר"ח אף שהוא רק מנהג וכן נוהגין ואמרו בש"ס דפסחים דאסור לעבור על מנהג שנהגו אבותינו משום ואל תטוש וגו' ומש"ה הוי כמו חיובא מתקנת חז"ל כמו ברכת בפה"ג על קידוש אף שאינו רק מדרבנן והרי הסכימו הרי"ף והרא"ש שיכול להוציא אחרים בברכת בפה"א של טיבול ראשון אף שהוא רק משום היכרא דתינוקות ואין מברכין וצונו על טיבול זה וכן אמרו בש"ס פסחים דקי"ד ע"ב א"כ מאי מצוה ואפ"ה אע"פ שיוצא מוציא וע' בב"ח וט"ז רס"י תפ"ד א"כ ה"ה בפרה"ג של ברכת אירוסין והנה עלה בלבי לומר דע"כ לא מיבעיא להו לש"ס ספ"ג דר"ה לענין ברכת המוציא של מצה או בפרה"ג של קידוש רק באם כבר יצא. אבל בברכת אירוסין שאין הברכה חיוב על חתן והכלה לבד רק על כל העומדים שם כמ"ש הרא"ה בחי' ובש"מ בשם הריטב"א פ"ק דכתובות שאין זה ברכת המצות שלא

מצינו שזה מקיים מצוה וזה מברך. ומש"ה בכה"ג פשיטא לן דכיון שנהגו לברך על הכוס יכול לברך אע"פ שאינו נהנה דכיון שעיקר ברכת אירוסין גם בשבילו הוא מברך אלא שמדברי רש"י בעירובין ד"מ לא משמע כן. מדכ' דמש"ה קאמר ליתיבי' לינוקא משום דקתני אבל פורס הוא לבניו ולב"ב. אף שלא טעם הוא. אף שבברכת זמן גם הוא נתחייב בה. אלא שדברי רש"י שם בלא"ה צע"ג לפע"ד דהא עכשיו קפ"ד דברכת זמן בעי כוס וכיון דבעי כוס שוב הו"ל כברכת בפה"ג דקידוש דאע"ג שיצא מוציא. ול"ל להביא הך דפורס לבניו ולב"ב דהא בכה"ג אף לגדול יכול להוציא ואף אם נדחוק לומר דרש"י סובר דהא דבברכת המצות אע"פ שיצא מוציא הוא רק מטעם ערבות ולא כמ"ש למעלה. ולגבי קטן אין ערבות ומש"ה הוי כברכת הנהנין ואינו מוציאו רק מטעם דאף בברכת הנהנין מוציאו כדי לחנכו במצות כמו דקתני אבל פורס הוא לבניו ולב"ב. הנה חוץ ממה שהוכחנו למעלה דאאל"כ. בלא"ה ק' אמאי כ' רש"י שם לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אא"כ אוכל עמהן שהרי הן יכולין לעשות דהא אף אם אינן יכולין לברך א"א להוציאן בברכת הנהנין אם אינו אוכל עמהם דדוקא כשאוכל עמהן אמרינן ר"פ ג' שאכלו דסופר מברך ובור יוצא. אבל בשלא נהנה עמהן אף שחבירו אינו בקי אינו יכול להוציא וע' בס' פנ"י ספ"ג דר"ה ותדע לך דהא אף בברכת המצות א"י להוציא חבירו רק כשאינו בקי כמבואר בטוש"ע סי' רע"ג וע' בב"י ובתב"ש סי' א' סק"ס. וצ"ע בהג"א ספ"ג דר"ה וע"ש בספנ"י ואכ"מ ומ"מ מבואר דבברכת הנהנין א"י להוציא אף שאינו בקי כשאינו נהנה עמהן ע"כ ד' רש"י צ"ע ועוד צע"ג על רש"י שם שכ' דהאי שיטעום דקאמר לאו דוקא קאמר אמברך דה"ה כי שתי אחריני דטעמא משום גנאי הוא לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר שתהא ברכת היין דבפה"ג שלא לצורך ומכי טעם ליה אחריני שפיר דמי עכ"ל ותימה גדולה למה כ' משום דגנאי היא לכוס של ברכה כו' שתהא ברכת בפה"ג שלא לצורך. הא אי יברך בפרה"ג ולא ישתה שום אדם ודאי הוי ברכה לבטלה לגמרי ולמה ליה למיתלי בגנאי. והא דאמרו בש"ס שם לברך עליו ולנחי' המברך צריך שיטעום. היינו דאי לא אמרו המברך צריך שיטעום היה די שיברך על הכוס ולא יברך כלל ברכת בפרה"ג ולא ישתה ממנו רק שיברך ברכת קידוש או זמן על הכוס משום שאין אומרים שירה אלא על היין. רק משום שאמרו המברך צריך שיטעום ע"כ צריך לברך ברכת בפה"ג על הכוס משום שאסור ליהנות מעוה"ז בל"ב. אמנם ל"ד דהמברך צריך שיטעום בעצמו רק די בטעימת אחר וע' בפרש"י ספ"ג דר"ה שם מבואר על נכון. וע' בפי' רשב"ם פסחים דק"ה ע"ב. ולשון רש"י בעירובין הנ"ל לע"ג שוב ראיתי בתשו' הר"ן סי' נ"ב שעמד בזו. (א) גם צ"ע על לשון הש"ס ספ"ג דר"ה דפשיט שם על ברכת היין של

קה"י מהא דר"פ דהוי מקדש לן וכי הוי אתי ארוסי' מדברא הוי מקדש ליה ע"ש. ואינו מובן דמאי ראיה היא זו דלמא הי' האירוסין מברכין בפה"ג בעצמן ונהי שצריך לברך בפה"ג קודם קה"י דהא קיי"ל כב"ה ר"פ א"ד. מ"מ הא אפשר שבירכו בעצמם קודם שקידש להם ר"פ. ואף שהי' הפסק גדול בין ברכת בפרה"ג לשתיי'. לא איכפת לן דהא כמו שאין הפסק במקדש עצמו. כמו כן במקדש אחר להוציאו דהא הוי כאלו מקדש בעצמו. ועוד ק' דדלמא טעים ר"פ בעצמו מן הכוס ג"כ וא"כ נהנה עמהן ויכול להוציאן בברכת בפה"ג כמו בשאר ברכת הנהנין וע' בש"ס ברכות דמ"ג. וא"ל דכיון שר"פ כבר יצא בקידוש א"כ הוי הקידוש הפסק בין ברכת בפה"ג לטעימה שלו ז"א דאם נאמר דיכול להוציא מטעם ערבות א"כ הוי היא בעצמו כבר חיובא. א"כ אין כאן הפסק ולמ"ש למעלה דבדרבנן אין ערבות הי' אפשר ליישב יושב הנ"ל. ולומר דכאן מיירי בקידוש של ירט דוקא שהוא רק מדרבנן וכצ"ל לדעת הרמב"ן ובה"ג שסברי דבדאו' אין יכול להוציא חבירו וכ"כ הש"א הנ"ל ובספרו ט"א שם. ואכתי צ"ע ולומר דהש"ס ידע דר"פ לא היה שותה וגם ידע שהם לא הי' מברכין גם בפה"ג רק ר"פ הוציאן ושפיר פשוט כל זה הוא דחוק דהעיקר חסר מלשון הפשטן וצ"ע את זה ראיתי להשיב לרו"מ וע"ד פלפלו והווכח שלו עם הרב מוהרש"ק ע"ד הט"ז יו"ד סי' א' אין הפנאי מסכים לע"ע כי אני טרוד מאד להשיב תשו' נחוצת למעשה וגם בשאר ענינים ועוד חזון למועד בל"נ ברצה"י. והיו זה שלום כנפשו ונפש חותנו ידידו דוש"ת באהבה עזה כה"י שלמה במוהר"י או"פ הנ"ל.

תשובה טו

סקאלא יום א' ז' אדר תרי"ח לפ"ק. החיים והשלום. יחדיו יהיו תמים. לכבוד אה' מח'. ידיד נפשי ורחומי ה"ה הרב החריף הגדול המפורסם והבקי משנתו קב ונקי מי יחיאל מאיר הלוי נ"י אבד"ק מילניצא.

מכתבו קבלתי ושדר לך חורפי' מהני מילי מעליותא. שנתחדשו לו בסוגיא דר"פ המוצא תפלין. ואנכי עדיין לבי בל עמי. כי הילד קטן שלי שיחי' עדיין לא חזר לאיתנו. והשם ישלח עזרו מקודש וירפאהו במהרה. וגם מצד טרדות רבות העוטרים אותי מכל צד. גלל כן לא יכולתי לעיין היטב בדברי פלפלו רק כמציץ מן החרכים. אמנם נמצאתי להשיב לכת"ה ע"ד הקושיות החמורות שהביא כת"ה במכתביו בשם הגאון הגדול בעהמ"ח ס' שאגת אריה וטורי אבן. אשר שפך סוללה על רבותינו הקדמונים לדחות דבריהם מחמת קושיות חמורת שהקשה על דבריהם ולא נחה דעתי במה שעמד כ"ת לימין צדקם ע"ד הפלפול. וגם זולת מה שהביא כת"ה בשם הגאון הנ"ל עוד תמה הגאון

הנ"ל על רבותינו תמיה עצומה לפי דעתו בס' ט"א. ואנכי הרואה מתוך טרדות שונות שלפע"ד אין כאן קושיא כל עיקר לזאת נמצאתי להשיב בקצרה על דבריו. וליישב דברי רבותינו הקדמונים ז"ל וגם ליישר העקוב למישור בדבר אשר נסתבך כת"ה בדברי רבותינו האחרונים בדיני ברירה.. אמים באתי בקצרה כפי האפשריות. וזה החלי ב"ה. א. הביא כת"ה דברי הט"א בר"ה ד' כ"ח שתמה על רשב"ם הביאו ר' יונה בפ"ק דברכות שסובר דאף למ"ד מצות א"צ כוונה. ה"מ בסתמא. אבל נתכוין שלא לצאת א"י יי"ח לכ"ע. דא"כ מה קאמר הש"ס בסוגין דת"ק סובר מצות אצ"כ. ומש"ה גם לעבור לא בעי כוונה. ומש"ה א"א להכניס רק זוג ולא ב"ב הא אכתי יוכל להכניס ב"ב ויכוין שלא לצאת וכיון דבכה"ג אינו יוצא לכ"ע כ"ש שאינו עובר בכה"ג. כדמוכח בסוגיין. ובאמת גם התוס' בסוכה דל"ט והרא"ש שם דמ"ב כתבו בפשיטות כשטת רשב"ם. אלא שהט"א דחה דעת כל רבותינו הנ"ל מחמת קושיא זו. וכת"ה האריך בפלפול ליישב קושייתו. ואחר כל האריכות לא העלה מזור ליישב קושיות הט"א שם מהך דר' יהושיע שסובר ינתנו במתן אחת משום בל תוסיף ומשום דגם לעבור בזמנו לא בעי כוונה כדאי' שם בסוגיא דר"ה דכ"ח יע"ש בפרש"י ואכתי תקשי יכוין בפי' בשאר מתנותיו שלא לשם בכור ובכה"ג לא עבר על ב"ת כיון דא"י בכה"ג לכ"ע. אמנם הנלע"ד דמעיקרא לק"מ דודאי אי הוי אמרינן דגם למ"ד מצות צ"כ אם עשה המצוה בל"כ הוי מצוה אלא שלא יצא בה יי"ח כיון שעשאה בל"כ דומיא דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לש"ח. ודאי שהיו עובר בבל תוסיף גם בל"כ דמה כ"מ לענין ב"ת במה שא"י בכה"ג י"ח כיון דעכ"פ עביד מצוה אף בל"כ. וכה"ג מבואר בש"ס זבחים דאף דכל שאינו ראוי להקריב בפנים א"ח עליו משום ש"ח. מ"מ אם שחט בחוץ שלא לשם בעליו כיון שכשר הוא אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חייב משום ש"ח כמבואר דקי"ד ע"ב וע"ש בפרש"י ד"ה אבל שלא לשמו אלא דלמ"ד מצ"כ כל שלב"כ לאו שמה מצוה כלל כמ"ש רש"י בסוגין ד' צ"ה ע"ב ד"ה ת"ק סבר מצ"כ. וע"ש בדצ"ו ד"ה ואיבע"א אי ס"ל. ולהכי לדידיה לא עבר על ב"ת בל"כ דהא כה"ג אי אקריב חטאת בחוץ אינו חייב משום ש"ח משום דחטאת שלא לשמו פסול וע"ש ברש"י בזבחים ד"ה רב חלקי'. אבל למ"ד מצות אצ"כ. אף אי כיון בפי' שלא לצאת דס"ל להקדמונים הנ"ל דא"י יי"ח הוא מטעם שכ' התוס' והרא"ש שם בסוכה משום דבע"כ לא נפיק. אבל עכ"פ מצוה היא למ"ד מצות אצ"כ. וכיון שכן אף בכה"ג עבר על ב"ת. וכדכתיבנא. וסרה ק' הט"א מעל רבותינו ז"ל. ובזה נסתר כל הבנין שבנה כת"ה (ב) ואחר שסתרתי תמיהת הט"א הנ"ל. נלע"ד להביא ראיה לדברי רבותינו ז"ל מן הש"ס ברכות ד"כ דאי' התם א"ל רבינא

**((א
) עיין בספר בית מאיר החדש ביו"ד סי' רס"ה מה שכ' בזה ובדברי אאמו"ר הג' זללה"ה נדחה כל דבריו שם.
(**ב**) בספר ישועות יעקב באו"ח ש ל"ד כ' לתרץ קשיא הראשונה על שיטת הרשב"ם מהא דתפילין ע"פ דברי רש"י בעירובין שם שכתב דלהכי אסור להכניס ב' זוגות תפילין למאן דס"ל דעובר על בל תוסיף משום דאתי איסור ב"ת ומשוי להו עליה כמשאוי דלהכי דקדק רש"י ולא כ' סתם משום איסור ב"ת דקשה ליה קושיא זו דיכוון שלא לצאת ובכה"ג לא עבר על בל תוסיף אלא דמ"מ מחזי כמוסיף ומשוי לה כמשאוי עכ"ד אבל עכ"פ מהא דר' יהושע גבי דמים שנתערבו מוכרח דאף בכה"ג עובר על ב"ת וע"כ כחילק אאמו"ר הג' ז"ל או ע"פ דרך שכ' בתשו' חסד לאברהם חאו"ח סס"י ז' וקיימתי ב"ה מסבראי. ואחר הצעה זו אראה אור כי יהל ולדעתי בשני הוכחות האלו הרגישו חכמי התוס' במתק דבריהם במנחות ד"מ ע"א על הא דאיתא בש"ס שם אר"ה הטיל לבעלת ג' והשלימה לד' פסולה משום תולמ"ה כו' והא"ר זירא הטיל למוטלת כשירה אמר רבא השתא בב"ת קאי מעשה לא הוי מתקיף לה ר"פ ממאי דגברא לאוסופי קא מכוין דלמא לבטולי קא מכוין וב"ת ליכא מעשה איכא עש"ה בפרש"י ובתוס' ד"ה ממאי דגברא אוסופי קמכוין אפילו למ"ד בפ' בתרא דעירובין דצ"ו (כנלע"ד להגיה דלא כהגהות צ"ק דלפי דבריו לא מתיישב היטב מה דכתבו התוס' לקמן ומשמע נמי בהאי.) דלעבור משום ב"ת לא בעי כוונה ומשמע נמי בהאי פ' דלר' יהושע ל"ב כוונה מ"מ הכא מודי דליכא ב"ת כיון דלביטולי' קמכוין ודבריהם צריכין ביאור מאי בעי בזה דגם ר"י סובר כן דהלא כבר כתבו התוס' דאיכא למ"ד דלעבור ל"ב כוונה ודלמא רבא סבר כהאי מ"ד ויותר הוי לי' להביא מד' רבא בעצמו בר"ה דכ"ח דס"ל דלעבור ל"ב כוונה אלא דלא יכלו להביא מד' רבא דזה הוא סברא פשיטא מבחוץ לחלק כמו דחילק הרשב"ם דשאני בלא כוונה כלל מכוון להיפך וא"כ יפה הקשה ר"פ ולהכא הקשי מסוגיא דעירובין דצ"ו גבי תפילין דמשם מוכח דגם בכה"ג עובר על ב"ת רק משום דא"ל כחילק הישי"ע דשאני התם דמחזי כמוסיף ומשוי ליה כמשאוי והכי לאלומי קשייתם הביאו מדר"י בהא דנתערב דם חטאת בדם בכור שסובר ונתנו במתן א' משום ב"ת. מוכרת שפיר דאף בכה"ג דמכוין בפי' שלא לעבור נמי עובר על ב"ת וא"כ מאי הקשה ר"פ וזה כתבו לתרץ דהכא מודי דליכא ב"ת כיון דלביטולי' קמכוין היינו דיש חילק בין כיון בפי' שלא לעבור דאפ"ה עבר ובין כיון בפי' לבטל המצוה הקודמת ולעשות זו המצוה לבדה בזה אין שום סברא דעובר על ב"ת ודו"ק. ובזה נדחה מה שכתב הב"ח בסי' יו"ד דלהכי לא ס"ל להרא"ש

כדחיות ר"פ כיון דס"ל לעבור א"צ כוונה דכבר תי' התוס' הקושי' בטוב טעם ודעת והיותר תימה דנראה דאשתמוטי ליה בשעה חדא דברי הרא"ש בסוכה דל"ו דכ' דהיכא דמכוין בהדיא שלא להוסיף אינו עובר על ב"ת (ובאמת צ"ע בעיני שמדברי הרא"ש הנ"ל יקשה גם על חילק אאמו"ר הג' ז"ל כנראה מלשון הרא"ש שם קאי למ"ד מאצ"כ ואפ"ה כתב דמכוין לנוי אינו עובר על ב"ת). ואשר אנכי אחזה לתרץ דברי הרא"ש גם הפי' בב' הלשונות שכ' שנתקשו בזה קדמאי ובתראי עיין בב"י ובט"ז בסי' יו"ד ולענ"ד נראה דרבא תי' לפי שיטתו דס"ל בכ"מ מאצ"כ וגם לעבור אצ"כ ולהכי תי' דברי ר"ז דאיירי בסתם דכיון דעובר בסתם על ב"ת להכי לא הוי שום מעשה ולא נקרא עשוי כלל ורבא לשיטתו בכ"מ דס"ל דכל מלתא דאמר רחמנא ל"ת אעל"מ ובאמת מודי דאי כיון בפי' לביטולי' דנמי כשר כמו סברת ר"פ וכמו דפי' הב"י בסברת ר"פ לשיטת הרמב"ם דכיון דמכוון לביטול וא"כ לא נברא מעשה בפסול כיון דמבטל הציצית ה"א ועומדים לחתוך אלא דהוא לשיטתו דס"ל בסתם א"נ כוונה ועובר משום ב"ת תי' כמו כן דברי ר"ז דאיירי בסתם דעכ"פ כיון דבסתם עובר על ב"ת והכי לא נקרא שום מעשה כ"א אז בשעת חתיכת קמאי. אבל ר"פ הקשה עלי' בזה דהיא ס"ל כסברת אביי דכל מלתא דא"ר ל"ת אי עביד מהני (ועיין היטב בזה בתשו' צלעות הבית שבסוף ספר בית מאיר סי' ד' דהוכיח כן מש"ס פ' מרובה דר"פ ורבא מחולקין בענין דאעל"מ ור"פ ס"ל דמהני עש"ה דבריו כי נעמו) ולכך הקשה אותו על תי' דאמאי לא תי' בפשוט דבסתם בודאי לביטולי' קמכוון דאיהו ס"ל מצ"כ וכמו דבאמת הוא שיטת ר"ז בר"ה דכ"ח ואם לא כיון לשם מצוה מכוון לבטל והוי מעשה גמור ולא עשה בפסול ולכך הרמב"ם פ' כר"פ דכמה אחרונים כ' משמו דס"ל כאביי דאע"מ עיין בתשו' נו"ב מה"ת חאה"ע סי' קכ"ט אבל הרא"ש ס"ל בזה כרבא דאעל"מ עיין בתשו' הרא"ש כלל ז' דין ד' ולכך בין אי כיון להוסיף או לבטל כשר ממ"נ וכמו שכתבנו בשיטת רבא וזה נ"ל דמחולקין הני תרי לישנא דהרא"ש דבלשון ה"א שם מסיים ואע"ג דהנהי לאו לצורך עבדיני' בשעת עשי' ומשמע מכש"כ אי עבדיני' לצורך והיינו לשם מצות ציצית ובזה ס"ל דכשרים כסברת רבא כיון דבין בפי' ובין בסתם עובר משום ב"ת לא חשיב מעשה אבל עכ"פ לא שמעינן אם כיון בפי' לבטל אם כשרים דבזה י"ל כפירש"י וכדחיות ר"פ דפסולין אבל בלשון הב' כ' ואע"ג דאכתי לא ביטל קמאי ומשמע מכ"ש בביטל דכשרים וע"כ הפי' בד' ר"פ דס"ל דכשרים בזה דזה הוי מעשה גמור ולא מעשה בפסול וגם רבא מודה ליה בזה אלא דפליג דאפי' לא כוון לביטולי' ג"כ כשרים משום דכיון דעבר על ב"ת לא חשיב שום מעשה וקיי"ל כרבא כנלע"ד בזה ואל יקשה לפי זה דברי ר"פ בש"ס גיטין ד"צ ע"א דבעי לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו

וע"ש בפרש"י ואנן הא כתבנו בשיטת ר"פ דס"ל כאביי דאע"מ חדא די"ל דבעי כן לרבא והיא לפי שיטת רבא דס"ל אעל"מ ועוד דכבר העלה בתשו' נו"ב סי' הנ"ל דבעיות ר"פ היא אפי' אליבא דאביי עש"ה דבריו בסוגית הש"ס ונמצא דברינו כנים.

והנה הפמ"ג באו"ח במ"ז סי' ל"ד השיג על הט"ז שם דבשל תורה אפי' שלא בכוונה הוי ב"ת דנהי שלא בכוונה עובר היינו בסתם אבל אי מפרש שעושה כן משום ספק ליכא ב"ת כדמוכח מהא דעירובין ד"ק במתן ד' שנתערב במתן א' דנותן במתן ד' דהשאר לשם מים ליכא ב"ת ותמהני מאוד דאדרבה הא אנן פסקינן כר"י דינתנו רק במתן א' ולא יותר וחשבתי כוונתו ע"פ דברי התוס' שם שהקשו וליתי עשה ולדחי ל"ת ותי' כיון דנעשה הדבר בפשיעה וא"כ בדליכא פשיעה אינו עובר על ב"ת דאתי עשה נדחי ל"ת אכן זה ליתא דהתם שאני דודאי מחיוב בעשה להכי הקשו דידחה העשה הלאו דב"ת אבל בגונא דהרא"ש והטור שם לענין תפילין דר"ת הא יש ס' אם חייב במצות עשה דדלמא כבר יצא וספק עשה אינה דוחה ל"ת וכמבואר בש"ס וכה"פ ואדרבה לכאורה יש להביא ראיה איפכא מש"ס דר"ה דכ"ח דאמר אביי אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה וכפי הנראה מד' רש"י בעירובין דצ"ו ד"ה הישן קאי הקושי' על אנן דיושבין בסוכה בח' ומזה הביא הגרא"ו ראי' דלא כראב"י דס"ל דאין ישנים בסוכה בח' וקשה דאמאי הוצרך רבא לתרץ דשלא בזמנו בעי כוונה ות"ל דמשום ס' לא שייך ב"ת אלא ש"מ כהט"ז דאף בכה"ג שייך ב"ת אולם באמת נלע"ד דסברת הרשב"א בחי' לר"ה דט"ז תורה הוא דמאי שקיימו וקבלו חכמים לעשות מספק אין בזה משום ב"ת. ולזה נא' לא תסור ולהם היה כח בדבר (ואפשר דנאמר כן לענין תפילין דר"ת כיון דכבר תקנו חכמים מספק והרא"ש אפשר דס"ל דדוקא חכמי הש"ס היה להם כח הזה ועיין ברא"ש בשבת דכ"ד ואכ"מ. ובפרט דכאן לא היה תקנה קבוע ורק להרוצה לצאת ידי שניהם) אבל בהא דר"א ור"י בנתערב דם חטאת בדם בכור כיון דהוא ס' ע"ד מקרה אף שעושה מס' שייך איסור ב"ת והנה בקושית הש"ס אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה הוכרח הרשב"א לדחוק א"ע דהקושיא קאי להישן בח' בזמן שהי' בקיאין בקביעא דירחא כ"כ בכוונתו למעיין שם אולם הלב מהסס בזה דמאי קושיא אימא דאה"נ כמו לאביי הישן בח' לשם מצוה וכבר כתבנו דנראה מרש"י בעירובין דמסוגיא דמעלמא פריך ותקשה קושיית הרשב"א הא כל מה שצוו חכז"ל לעשות מס' בודאי אין בו משום ב"ת וחלקי אמרה נפשי דאדרבה מכאן יש ראיה דלא כהגרא"ו חדא דבלא"ה יקשה אמאי נקט הש"ס בב' מקומות דוקא אלא מעתה הישן בח' בסוכה ילקה ואמאי לא הוקשו אלא מעתה התוקע ביום ב' דר"ה ילקה ואכל המצות שאנו עושין ביו"ט ב' שקבעו לנו חכז"ל ועוד אם כדברי הגרא"ו מדוע לא

פרש"י בהדיא ואנן ישנין בח' או דה"ל הש"ס להקשות האוכל בח' בסוכה ילקה לכן נלע"ד דהכי אזדי קשיית אביי דבשלמא לדידי ניחא דיתיבא יתבינן בח' בסוכה ע"פ תקחז"ל ואין בזה משום ב"ת אפי' אם מכוון לשם מצוה כמו כל המצות שקבעו לנו חז"ל לעשות מס' רק משום דבשמיני חלה קדושת יו"ט דכי היכא דלא לזילזולי ביה קיי"ל דיתיבא יתבינן ברוכי לא מברכינן כמ"ש הראשונים ובשינה דליכא היכר בברכה אין ישינין בה מטעם זה (ודברי ראבי' שכ' משום ב"ת לאו דוקא דהא קיי"ל לעבור שלא בזמנו בעי כוונה ועוד דהא מברכינן על אכילת מצה ותקיעת שופר ביו"ט ב') ולא חיישינן שמא יבא לידי שינה בסוכה כיון דלא יכוון לשם מצוה והוא ס"ל דלעבור בעי כוונה אלא לדידך דס"ל מאצ"כ וא"כ גם לעבור אצ"כ וא"כ כיון דלא תקנו חכמים לישן בסוכה בח' ואף הישן בה שלא בכוונה במזיד ילקה וא"כ קשה האיך תקנו חז"ל השתא דבקיאין בקביעא דירחא לישב ולאכול בסוכה אף בלילה ואמאי ל"ח שמא יישן בה ויעבור על ב"ת כמו דחששו לענין תפילין שהוצרכו לחלצן בלילה אף למ"ד לילה זמן תפילין משום שמא יישן בהם וכי תקיני מלתא דמצי אתיא בה לידי תקלה וא"כ אדרבה מכאן ראיה גדולה לראבי' ודלא כהגרא"ו וכסוגי' דעלמא כנלע"ד ובתוס' שם ד"ה דלמא קסבר ר"י מצות עובר עליהן שלא בזמנו והישן בסוכה ילקה לר"י ובשמיני ספק שביעי לא יתיב ע"כ ואכתי צריך ביאר דהא תינח לאיכא דאמרי בסוכה דמ"ז דס"ל דכ"ע מודי דלא מברכין אלא דפליגי אי יתיבא יתבינן אבל לא"ד דס"ל דכ"ע ס"ל דיתיבא יתבינן רק דפליגי אי מברכין קשה לר"י לפי הס"ד ולדברינו נכון מאוד דלא"ד זו י"ל דס"ל לר"י דברוכי מברכין וא"כ לדידי' ישנים ג"כ בסוכה מתקחז"ל ולק"מ ודו"ק.

והנני חתר ושב אל הענין אשר התחלנו ואראה כי במתק לשון הזהב של אאמו"ר הג' זללה"ה יתי' הקושיא שהקשיתי במוסגר על האי כללא שכיילו לנו אחרונים כי לעבור על ב"ת עובר אף היכא דכיון דלא לעבור. והקשיתי מדברי הרא"ש בסוכה אי הוסיף מין א' על הד' מינים שבלולב ומכוין לנוי אינו עובר. והנה לפי תי' של תשו' חס"ל שרמזתי בתחילת דיבורינו אין מרפא להקושיא דהיא תי' דהא בסתם אינו עומד לעבור ואעפ"כ חזינן דלעבור ל"ב כוונה וא"כ ה"נ היכא דכיון להיפך ותקשה מהא אבל לפי חילוקו של אאמו"ר הג' ז"ל דאף היכא דכיון שלא לצאת עכ"פ מצוה עביד רק דבע"כ לא יפיק ולהכי עובר על ב"ת אמינא ה"מ היכא דעבד הדבר הנוסף ממין המצוה כמו בב' זוג תפילין או בד' מתנות כיון דאם לא עביד מקודם המצוה ויעשה רק זאת המצוה לבדה אף אי יכוין שלא לצאת מ"מ שפיר יחשב למצוה רק דלא נפיק לכך עבר אב"ת אבל בכה"ג דמיירי הרא"ש דהוסיף מין אחר שאינו מינו של הלולב וכיון רק לנוי דבזה לא שייך הא דעכ"פ

מצוה עביד כיון דבמין אחר שלא צותה התורה לא עביד מצוה כלל ולכך אינו עובר ומעתה כראה שזו טעמו של הטור שכ' באו"ח סס"י תרכ"א דאם לא כיון במין אחר של הלולב להוסיף אינו עובר והב"י תמה עליו דבזמנו ל"ב כוונה ולדברינו לק"מ דזה דוקא אם הוסיף ממין המצוה היכא דשייך ב"ת במין המצוה (משא"כ בלולב דל"ש כמ"ש הראשונים דהתורה לא צותה רק שלא לגרוע ממנו הכתוב בה) אז ל"ב כוונה כיון דמצוה קעביד משא"כ אם הוסיף מין אחר דלא עביד מצוה כלל זה הטעם דשלא בזמנו בעי כוונה והיא ג"כ מהאי טעמא והבן אך מ"מ יקשה באמת על הרא"ש מדוע הוצרך לתרץ דאינו מוסיף רק לנוי ות"ל דאפילו בל"כ כלל אינו עובר וגם על הטור דיפסוק בסתם נגד דעת אביו הרא"ש מבלי הביא דעתו כלל ונראה דהנה המ"א תי' על קשיית הב"י דה"מ דלעבור ל"ב כוונה כ"א להפוסקים דס"ל מאצ"כ אבל לדידן דס"ל בסי' ה' דמצ"כ להכי גם לעבור ב"כ ולכאורה היא תימה על הב"י שלא הרגיש בדבר הפשוט אך באמת יפה הקשה הב"י דע"כ לא ס"ל דמצ"כ אך לחומרא אבל מדוע פ' הטור לקולא דלעבור אינו עובר בלי כוונה וממה שקלטה הנפה תצא הסולת נקיה דבאמת שלא בזמנו כיון דעושה המצוה הנוסף שלא בעת שעושה המצוה הקודמת בעי כוונה ובלא"ה אינו עובר כלל כמו שביארנו אבל בנוטל ד' מינים שבלולב עם עוד מין אחר ביחד אם אינו מכוין למצוה למאן דס"ל מאצ"כ בעי עכ"פ שיכוין במין הנוסף שלא לצאת דאל"כ אין היכר בין עיקר המצוה ובין מין הנוסף אבל אם כיון שלא לצאת דלא עביד מצוה כלל אינו עובר על ב"ת ולהכי כ' הרא"ש אפילו למאן דס"ל דבזמנו ל"ב כוונה והיא הסוברים דמצות אצ"כ להכי בעינן שיכוון לנוי אבל הטור לשיטתו שפ' בסי' ס' דמצ"כ וא"כ בלא"ה בעינן שיכוון לצאת בד' מינים וא"כ אפי' לא כיון כלל בהנוסף יצא ודוק היטב.

ובהיותי בענין זה לא אוכל להתעלם מה דנתקשיתי בדברי הב"י סי' יו"ד שחקר בהא דמוטלת אי שניהם קיימין אם כשרים וכ' דנראה מד' רש"י שגם בשניהם קיימין כשרים רק שלא נראה כן מד' הרא"ש וגם חקר שם אי פסקינן' לבתראי ונשארו קמאי מה הדין וכ' מד"ע דכשר והט"ז כ' בשמו להיפך ובתשו' נאות דשא סי' ס"ג המליץ בעד הט"ז דע"כ לא כ' הב"י דפסקינן' לבתראי כשרים רק לפום מה דס"ל דשניהם קיימין כשרים אבל לפי מה דהעלה אח"כ דבשניהם קיימין פסולים א"כ ה"ה היכא דפסק לבתראי לבד ועפר אני תחת כפות רגליהם ותמה תמה אקרא דהלא דברי רש"י ברור מללו בסוגיא דמנחות דמ"א ע"א ד"ה חדא זימנא וז"ל הטיל למוטלת כשירה וכיון דמתכשרי בהני בתראי וכש"כ בקמאי אי הוי פ' לבתראי כו' ע"כ הרי איפשט לן שני הספיקות ועיין בתשו' שאגת ארי' סי' למ"ד והברור בעיני דמ"ש רש"י בד"מ ואע"ג דהדר פסקינן' לקמאי

ר"ל ומכש"כ אי פסקיני' לבתראי ונשארו קמאי כמש"כ ריש דמ"א וכנ"ל ומהפלא על הב"י ונושאי כליו שלא הרגישו בזה וצ"ע. לרבא נשים בברהמ"ז דאו' או דרבנן למאי כ"מ לאפוקי רבים יי"ח. אא"ב דאו' אתי דאו' ומפיק דאו' ואי אמרת דרבנן הוי שאינו מחיוב בדבר וכל שא"מ בדבר א"מ הרבים יי"ח מאי וע"ש בסוגיא. ולכאורה קשיא טובא דהא רבינא קאמר שם בסמוך זאת אומרת הרהור כדיבור דמי ע"ש וא"כ ת"ל דאף אם האשה א"מ בדבר והשומע א"י משום שומע כעונה דבעינן שישמע ממחיוב בדבר ת"ל כיון דשומע א"כ יוצא מתורת הרהור דנפשי' דהא הרהור כדיבור דמי. לרבינא ועוד ק' לרבינא דהרהור כד"ד אמאי קתני במשנה בסוכה דל"ח מי שהיו עבד או אשה מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרין ולרבינא תקשי ות"ל דהא הרהור כד"ד ויוצא בהרהור והנה בס' ט"א במגלה די"ט הק' אמתני' דהתם דקתני הכל כשרים לקרות המגלה חוץ מחש"ו וטעמא משום דחש"ו א"מ בדבר. ולרבינא ת"ל דל קריאה זו. והא כיון ששומע יי"ח ע"י הרהור. ותי' שם במגלה לכ"ע הרהור לאו כד"ד כדאי' שם די"ח דאתי' זכירה זכירה ע"ש בש"ס ובשאגת אריה סי' י"ג. עוד תי' דמיירי שאין מגלה כשרה לפני הפיקח ומש"ה א"י יי"ח ע"י הרהור דאף אי כד"ד הוי קורא ע"פ דלא יי"ח. אבל בשומע ממי שמחיוב בדבר הוי שומע כעונה והוי כאלו הוא בעצמו קורא מתוך המגלה ע"ש. אבל אין תי' עולים ליישב מתני' דתוכה הנ"ל כמ"ש הט"א בעצמו שם. אמנם לפני זה כ' הט"א ליישב דלמאי דמוקי התם מתני' דמגלה כר' יוסי א"ש דהא ריי"ו ס"ל דצריך להשמיע לאזליו כ"ש דאיי"ח בהרהור אף אי כד"ד ולמאי דמוק' לה כר"י י"ל דמתני' לכתחלה הוא ולכתחלה ודאי דאיי"ח בהרהור דהא צריך לכתחלה להשמיע לאזניו ובזה מיושב מתני' דסוכה ע"ש ועוד תי' דגם רבינא מודה דאיכא מ"ד דהרהור לאו כד"ד דהוא ת"ק דריב"ק בשבת דק"נ. והנך מתני' דסוכה ומגלה אתיין כוותי'. ואכתי הא דרבינא דברכות אינו מיושב כיון דרבינא קאמר סתמא שם בסמוך זאת אומרת הרהור כד"ד ואף שבאיזה מקומות אמרו בש"ס זאת ולא ס"ל. וכן אי' בתוס' בכתובות ס' די"ט ובכ"ד קשה מאוד לומר כיון דבסמוך קאמר רבינא זאת אומרת הרהור כדיבור ולפני זה בסמוך יסתום רבינא דהרהור לאו כד"ד. ואף נאמר דמדרבנן אף לרבינא הרהור לאו כד"ד וראיה מהא דב"ק אינו מברך לפניו ולאחריו ועל המזון נמי אינו מברך לפניו. ולרבינא דהרהור כד"ד אמאי הפקיעו ממנו שלא להרהר דמותר בב"ק כדאי' תוס'. וכבר נתקשה בזה בס' פנ"י שם ולפי הנ"ל א"ש דמדרבנן הרהור לאו כד"ד. ומש"ה אינו מהרהר רק בק"ש וברהמ"ז שחייב מה"ת ומה"ת יי"ח בהרהור אבל לא בברכת דרבנן כיון דמדרבנן הרהור לאו כד"ד אבל הא דרבינא שם לענין נשים אכתי קשה כיון דמה"ת הרהור כד"ד וי"ח ע"י הרהור ומדרבנן

שפיר אתי אשה דחייבת מדרבנן ומוצא שפיר. ויותר מזה תקשי ע"ד הרמב"ם בפ"א מה' ברכות שעסק שם בה"ז דבכל הברכות יוצא ע"יי הרהור בדיעבד. ואח"כ בהי"א פסק דאם היו המברך חייב מד"ס והשומע חייב מה"ת לא יצא יי"ח. וע"ש בכ"מ ובה"ז. וברמב"ם שם פ"ה הטו"ז ובכ"מ שם. וכיון שהרמב"ם פסק דבכל הברכות הרהור כד"ד וע' בשאגת אריה סי' ואו א"ם אמאי אינו יי"ח אם שמע ברהמ"ז ממי שחייב רק מד"ס דל שומע כעונה ות"ל דיוצא יי"ח ע"י הרהור ע"כ נלע"ד דמש"ה א"י י"ח ע"י הרהור משום דכיון דגמר בלבו לצאת רק ע"י שחבירו יוציאו משום ששומע כעונה ל"מ לדידי' הרהור כיון שלא נתכוין לצאת ע"י הרהור. ודומה לזה הוכחתי בתשו' דאף דבקרבנות חייב אף ע"י שגמר בלבו כדאי' בשבועות סדכ"ו אעפ"כ קאמר בנדרים ריש ד"ז דקרבנות יש להן יד ותקשי ומה צורך לידות כיון דחייב ע"י גמר בלבו וע"כ דוקא גמר בלבו אבל היכא שהוציא בשפתיו ולא ניחא להו להתחייב ע"י מחשבה שבלב מש"ה בעינן יד מעליא וכן בצדקה והארכתי בזה. א"כ ה"ה לענין ברכות. ואכתי תקשי כיון דרבא סובר בר"ה דכ"ח דמלות אצ"כ א"כ מה קא"ל רבא לרבינא שם בברכות ת"ש באמת אמרו כו' אא"ב דאו' כו' אא"א דרבנן אתי דרבנן ומפיק דאו' כיון דלרבינא הרהור כד"ד ורבא בעצמו סובר דמצות אצ"כ מש"ה נפקי ודאי כיון דמה"ת די בהרהור וא"ל דרבא דפשיט סובר כר"ח דהרהור לאו כד"ד אכתי מה פשיט לי' לרבינא ועוד כיון דפלוגתא דתנאי הוא בשבת אי הרהור כד"ד או לא כמ"ש הט"א. א"כ מה פשיט לי' לרבינא מברייתא דלמא הך ברייתא ס"ל דהרהור כד"ד מה"ת רק מדרבנן לאו כד"ד. ועוד דלכתחלה צריך להוציא בשפתיו ומש"ה אשה מברכת לבעלה דאתי דרבנן ומפיק דרבנן ועוד דהא הרז"ה מראשונים ז"ל דפ' דמצות אצ"כ וכ' הרז"ה בפ"ב דר"ה שטעמם משום דרבא דהוא בתרא ס"ל הכי והרי ע"כ רבינא דהוא בתרא מרבא ס"ל דמצ"כ א"ו כד' רשב"ם ותוס' ורא"ש דבכיון שלא לצאת ודאי א"י אף אי מצות אצ"כ (א) ומש"ה אף אי מצות אצ"כ כיון דכוון לשמוע ולצאת משום שומע כעונה א"כ כיון שלא לצאת ע"י הרהור רק שהמברך

**((א

) ונראה להביא ראיה נכונה לסברת הקדמונים הנ"ל מהא דרבא בשבת דע"ה גבי צידת חלזון עיין בפי' רש"י ד"ה טפי ניחא וכנראה דהוכרח לזה מחמת קושיית התוס' מפ"ק דחגיגה וע' במ"א סי' רע"ח (ובזה מיושב לפענ"ד קושיית המג"ש שם מאי דרש"י סותר א"ע לדף ק"ג וגם מסוגיא דכריתות ד"כ ולפי דברינו לק"מ) וע"כ כחילק הנ"ל דאף בדבר שאין בו משום כוונה עכ"פ הכוונה להיפך מלתא הוא וכעין זה אמרינן בעירובין די"ג גבי מגילת סוטה ומזה נסתייע היטב תי' הש"ך בסי' ר"א ס"ק ט"ו עש"ה ודו"ק וכדומה

לזה כ' הישׁ"ש בחולין פ"ב סי' י"ג דאע"ג דלא בעינן כוונה לשחיטה מ"מ אי כיון בפי' לנחור ולא לשחוט אף אי שחיט כראוי שחיטתו פסולה הביאו השמ"ח והפמ"ג בסי' ג' והיא כשיטת הקדמונים הנ"ל דהא חזינן בש"ס שם דל"א דהוצרכו ללמוד דשחיטה שלא בכוונה כשר מדגלי קרא בקדשים דמתעסק פסול ובלא"ה הי' לנו ללמוד מטבילה דבעינן כוונה והיא משום דשניהם מכשירי מצוה הוא עיין ברין בחמש שיטות שם וא"כ לא נוכל לילף רק דבחולין כשר מתעסק אבל לא בכיון להיפך וכסברת הקדמונים הנ"ל (וצ"ע דס"ל דהא דאמרינן בש"ס מרגלי מתעסק בקדשים שפסול ש"מ בחולין כשר דלא קאי רק על ענין א' של מתעסק כמו שכ' התוס' שם די"ג ע"א ד"ה מנין אבל לא על ענין הב' דמתעסק שכ' התוס' שם ובדי"ב ע"ב בד"ה קטן דא"כ הוי לי' ללמוד מזה דגם אי כיון להיפך שרי אלא דענין הב' של מתעסק בקדשים אין לו שייכות לענין שחיטת חולין וז"ב וראיתי מי שנתקשה בזה והנלע"ד כתבתי) וכן נלע"ד גם גבי טבילת נדה שנטבלה בלא כוונה דאפי' לשיטת הסוברים דל"ב כוונה לכן פסקו אחרונים להלכה רק היכא דאפשר לטבול פ"א מ"מ זו דוקא בלא כוונה כלל אבל אם בפי' כיוונה שלא יעלה לה לטבילה אינו עולה דהא חזינן בש"ס דשחיטה קיל מטבילה ובשחיטה ס"ל לישׁ"ש ותב"ש דאף דל"ב כוונה מ"מ כוונה להיפך מגרע גרע (זולת להפמ"ג דנסתפק אולי דוקא בהוציא בפי') ומכש"כ גבי טבילה כנלע"ד אכן נסתפקתי באם אנסה חברתה וטבלה דקי"ל דאפי' להאומרי' דב"כ דעלתה לה הטבילה כמו שכ' הפוסקים ביו"ד סס"י קצ"ח אם דוקא כשהיא לא כיוונה כלל אבל אם היא כיוונה להיפך אפשר דלא מהני ולכאורה אפשר להביא ראיה מש"ס דל"מ דאמרינן שם האי נדה שנאנסה וטבלה ה"ד אילמא דאנסה חברתה ואטבלה כוונה דחברתה כוונה מעלייתא היא ועוד בתרומה נמי אכלה דתנן החרשת והשוטה ושנטרפה אם יש להן פקחות מתקנות אותן אוכלת בתרומה כו' קשה מאי הקושיא דלמא שא"ה דלית בהיא דעת כלל ומש"ה מהני כוונה דחברתה אף לתרומה אבל הכא מיירי דהיא לא רצתה באין אופן לטבול ומש"ה ל"מ רק לבעלה ולא לתרומה אלא ש"מ דפשיטא להש"ס דבכה"ג אף לבעלה אסורה שוב מצאתי בספר ראש יוסף נתקשה בזה וסיים בצ"ע ולדברינו לק"מ אולם מצאתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' ל"ד שכ' להיפך מדברינו וז"ל שם ול"מ היכא דיודעת הוא דאונסין אותה להטבילה דהא איכא כוונה דידה אלא בע"כ אלא אפי' דלא ידעה שאונסין אותה לטבול אלא להשליכה תוך המים כיון דחברתה מכוונת להטבילה כוונה דחברתה כוונה מעליותא היא עכ"ד מבואר דפשיטא ליה להיפך ובאמת נתקשיתי בזה טובא דהיא נגד הסברא דמה"ט דחאו כמה קדמונים שיטת הרשב"ם בהא דס"ל בכיון שלא לצאת אף למאן דס"ל מאצ"כ לא

יצא מהא דכפאיהו פרסיים לאכול מצה דאלמא דאפי' היכא דהוי בע"כ וא"כ ממילא הוא כיון שלא לצאת ואעפ"כ יצא עיין בב"י באו"ח סי' תקפ"ט בשם הרא"ה ולשיטת הרשב"ם צ"ע כמש"כ הב"י בשם רבינו ירוחם בסי' תע"ה דמיירי דלא ידע שהיא מצה וסבר שכופין אותו לאכול חמץ ובזה נלע"ד ליישב דלמה נקט הש"ס שכפאיהו פרסיים ולא שכפאיהו ישראל והבן עכ"פ סברת הרדב"ז היא קשה הבנה לפענ"ד וצ"ע. אכן יהיה איך שיהיה נלע"ד דמה דאיתא בש"ס והובא בפוסקים דאם אנסה חברתה ואטבלה כוונה דחברתה כוונה מעליותא היא דזה לא מיירי כמו כל אונס שבש"ס דא כייף לחברי' דמוכרח בעצמו לעשות גזירת האנס דא"כ אמאי פשיטא ליה להש"ס דכוונה דחברתה הוי כוונה טובה בזה לא מצאנו בעלמא ובכוונת המצות למאן דס"ל מצ"כ בעינן דעת שומע ומשמיע ועיין בהג"א פ"ג דר"ה דס"ל דכוונת טבילה וכוונת המצות שוין המה אפי' לדברי הר"ן בחמש שיטות וכן היא דעת הרדב"ז בתשו' הנ"ל דאין ענין זה לזה דזה הוי הכשר מצוה מ"מ הא אפילו לחומרא לא מצאנו דזה שאינו עושה המעשה ועשה מידי בכוותו כמו דאיתא בש"ס לקמן דל"ח וקיי"ל כן להלכה דזה מחשב וזה עובד ל"א ולהכי נראה ברור דמיירי דחברתה עשתה מעשה הטבילה ודחפה לתוך המים לשם טבילה וכן הוא מדוקדק בלשון הש"ס דאנסה חברתה ואטבלה ולא לטבול וכה"ג הוא הדין שהביא הרמ"א באו"ח סי' קנ"ט למאן דס"ל דבעינן כוונה לנט"י דכוונת הנותן ע"י המקבל מהני ופשיטא דל"מ אם אחר שאינו הנותן מכוין כתבתי זאת לפי שראיתי בס' ראש יוסף בסוגיא שם ובס' ישועות יעקב באה"ע סי' קכ"ג שתמהו על דברי התוס' שם ריש דל"ב דמאי הוקשו שם לרבנן אותה ולא אותה ואת חברתה ל"ל עש"ה והקשו הם דמאי הקשיא הא איצטריך בכה"ג דשוחט לא כיון כלל רק דאחר היה לו כוונה ומפני היסח הדעת לא מפסיל דהשוחט לא היה לו כלל היסח הדעת דהיא לא כיון כלל והבהמה כשירה דכוונת האחר מהני ולדברינו לק"מ דכוונת אחרים ל"מ כלל כ"א בכה"ג דהיא אחז בידי השוחט ושחט עיין בתב"ש סס"י ב' ובכה"ג שוב פסל משום היסח הדעת ומה"ט נראה לפענ"ד מש"כ בס' ישי"ע בפי' הקצר בסי' ג' דטעם הרא"ה דס"ל דשוחט בהמות חבירו לע"ז דאסורה באכילה היא מסברת הישו"ש הנ"ל דכיון בפי' שלא לשחוט שחיטה הגינה וכ' דלפ"ז ל"ק מאי שהקשו הפוסקים עליו מהא דפריך הש"ס משנים אוחזין בסכין (וכוונתו אפי' למאן דס"ל דשנים ששחטו א' כשר וא' פסול השחיטה פסולה דל"ש תי' הט"ז בסי' ד' עיין בתב"ש שם ס"ק י"ד) דש"ה דכוונת חבירו לשם שחיטה מהני ע"כ ולפענ"ד דזה אינו דבאם נאמר דזה דמי לא' כשר וא' פסול ל"מ כוונת חבירו ודוקא גבי טבילה מהני כוונה דחברתה דחברתה עשתה כל מעשה הטבילה וכטובל כלים מטומאה לטהרה:

ואני טרם אכלה לדבר אל לבי מענין זה פקחתי עיני ואראה בדברי אדונינו התב"ש בסי' ג' וראיתי שם בס"ק ז' ח' כ' ג"כ בפשיטות דבשחיטה מהני כשאחרים כיונו ושם כלל נמי גט שהוא דומה לשחיטה וטבילה בזה)** יוציאו ומש"ה א"י אף מה"ת אף אי הרהור כד"ד כד' הקדמונים הנ"ל. ובזה אזדא להו כמה ראיות שהביאו השאג"א בסי' י"ג ותמהני שלא הרגיש בהא דרבינא בברכות ד"כ הנ"ל. והנלע"ד כתבתי. ב. הביא כת"ה דברי הש"א סס"י מ"א שתמה ע"ד רש"י בסוגין שכ' סד"ה ת"ק סבר שבת דאתי איסור בל תוסיף ומשוי עליו כמשאוי ע"כ מהא דתנן ס"פ הקומץ ד' ציצית מעכבת זא"ז שארבעתן מצוה א'. רי"א ארבעתן ד' מצות וקאמרינן מאי בינייהו וא"ר דר"ה א"ב דאמר היוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה חייב חטאת והיינו שאם הטיל רק לג' לת"ק חייב ולר"י פטור דג' ציצית מיהו איכא. והרי לר"י במטיל לג' ולא לד' עובר על בל תגרע כדאמר פ"ח דזבחים דע"ט גבי הניתנים מתן ד' שנתערבו בניתנין מתן א' דה"ה עובר על בל תגרע אע"ג דקיי"ל כל הניתנין במתן ד' שניתנין במתנה א' יצא. הה"נ אע"ג דד' ציצית אין מעכבין זא"ז מ"מ בהטיל לג' ולא לד' עובר על בל תגרע וא"כ לד' רש"י הא ליכא מידי בהא דר"ה בין ת"ק לר"י דאע"ג דלר"י הו"ל מצויצת כהלכתה בהטיל לג' הואיל וד' מצות הן מ"מ הואיל ועבר על בל תגרע מ"מ אתי איסור ב"ת ומשוי עליו למשוי וא"כ גם לר"י חויב חטאת אע"כ דמשום איסור דב"ת לא משוי להו כמשא וה"ה איסור ב"ת ושלא כד' רש"י עכ"ד הש"א וכת"ה הוציא מחמת זה דברי רש"י בסוגיין מפשטן ולענ"ד אין כאן אף ריח קשיא דודאי אינו עובר על בת"ג אלא בשקיים המצוה רק גרע ממנה חלק מחלקי המצוה כמו בהך דהניתנים מתן ד' שנתנן במתן א' דכל מתן ד' מצוה א' הם ואם נתנם במתנה א' אף שבדיעבד כיפר כמבואר טעמא בש"ס דזבחים רפ"ד מ"מ עובר על ב"ת אבל אם ישב ולא קיים מ"ע א' כלל ודאי דאינו עובר על ב"ת וכ"כ הגור אריה פ' ואתחנן וכ"כ הש"א בעצמו בספרו ט"א בר"ה דט"ז על הרשב"א שתי' על קושיות התוס' בענין התקיעות שתוקעין ומריעין כשהן יושבין וחוזרין ותוקעין ומריעין כשהם עומדין שהקשה התוס' הא קעבר משום ב"ת ותי' הרשב"א דתק"ח לצורך ליכא משום ב"ת וה"ה בל תגרע לצורך כגון יו"ט של ר"ה שחל בשבת אע"ג דרחמנא אמר תקעו גזרו שלא לתקוע עכ"ד ותמה הט"א שם עליו דמשמע מדבריו דהמבטל איזה מצוה פ"א עובר בבל תגרע מלבד שעובר בעשה וא"כ למ"ד לאו שאב"מ לוקין עליו המבטל איזה מ"ע שבתורה ילקה על לאו דבל תגרע שעמה. וזה ל"מ לשום תנא או אמורא דלימא הכי עכ"ד וברור לענ"ד דודאי לא עלה ע"ד הרשב"א דלימא הכי וחה"ר ר"ה אינו לפני ולענ"ד בכוונתו דודאי סובר ג"כ כתי' התוס' דאם עושה מצוה א' ב' או ג"פ ביום ודאי דאינו

עובר על בל תוסיף. והכי יעלה על הדעת דלמאי דמסקינן דלעבור בזמנו ל"ב כוונה. אם יהיה אסור לאכול בליל פסח יותר מכזית מצה או שיהיה אסור ליטול הלולב כל היום כמ"ש התוס' הוכחה זו. רק שהיה ע"ד כיון שחז"ל תיקנו שמחיובים לעשות כן בכל שנה ושנה להוסיף על תקיעת של תורה יהיו בזה חשש בל תוסיף להכי תי' דלצורך רשות ביד חז"ל לתקן כן ואין זה בל תוסיף. וכן כשתיקנו חז"ל לגרוע מתקיעות של תורה תמיד כשיחול בשבת ר"ה אין בזה חשש בל תגרע מה"ט. וע' הרמב"ם ספ"ב מה' ממרים ובהשגת הראב"ד וכ"מ שם ועד"ז הם דברי חה"ר לפע"ד אבל לא עלה מעולם ע"ד הרשב"א דמי שאינו מקיים מ"ע באקרעי יהיו עובד על בל תגרע. דהא ודאי ליתא. וא"כ אין התחלה לקושיות הש"א הנ"ל דהא לר"י כיון שארבעתן ד' מצות אם עשה רק ב' ציצית לא עבר על בל תגרע רק שחיסר מצוה שלימה וז"ב. אמנם לפ"ז לכאורה ק' דלמה ל"א בש"ס כ"מ בין ת"ק לר"י באם עשה רק ג' ציצית דלת"ק עבר נמי על בל תגרע כיון שמצוה א' הם וחיסר חלק מהמצוה ולר"י לא עבר על ב"ת כיון שגרע מצוה שלימה. אלא שלענ"ד העיקר כמ"ש הגאון הנ"ל בקונטרס אבני שוהם בר"ה דכ"ח דש"ס דילן אינו סובר הא דאיתא בספרי. והובא ברש"י פ' ואתחנן דאם עשה ג' פרשיות בתפלין או ג' מינים בלולב או ב' ציצית עובר על בל תגרע והש"ס שלנו אינו סובר כן רק דאינו עובר על ב"ת אלא כההוא דמתן ד' שנתנם במתנה א' דגרע חלק מהמצוה ואעפ"כ קיים המצוה דהא בדיעבד הניתנים במתן ד' אם נתנם במתנה א' כיפר אבל היכא שהגרעון מעכב בדיעבד כמו ג"פ בתפלין או נ"מ שבלולב או ג' ציצית הוי כאלו לא עשה המצוה כלל ואינו עובר על בל תגרע ע"ש שהביא ראיה ברורה מברייתא דמייתי בסוכה דקתני ד"מ בלולב כשם שאין פותחין מהן כו' לא מצא אתרוג לא יביא פרוש ולא רמון ופריך פשיטא ומשני מ"ד לייתי כי היכי שלא תשכח תורת אתרוג קמ"ל ע"ש ות"ל כיון דפרוש ורמון לאו אתרוג הם וכמאן דליתא הוא. א"כ לאו נטל רק ל"מ ועובר על בל תגרע אע"כ דס"ל לש"ס דילן דבכה"ג אינו עובר על בל תגרע ע"ש ויש לי עוד ראיות לזה ולקצר אבי צריך ועכ"פ קושיות השאג"א על רש"י אינו קושיא כל עיקר כדכתיבנא. ואגב ראיתי לתמוה על הש"א שם דפשיטא לי' דגם להרמב"ם אין איסור להניח תפלין בשבת ויו"ט וראייתו מספ"ק דביצה ולא ראה ד' הרמב"ם שם בפיה"מ ובפ' בתרא דעירובין דאסור. ומש"ס הנ"ל לק"מ די"ל כמ"ש התוס' בשבת ד"ס סע"א. ויותר יש לתמוה ע"ד הצל"ח בביצה שם דאישתמיט לי' ד' הרמב"ם שבפיה"מ שם במקומו וע' במג"א סי' ש"ח סקמ"א וע' תשו' רדב"ז ח"ג סי' תק"ן:

ג) עוד האריך הגאון הנ"ל בקונ' אבני שהם בר"ה דכ"ז לדחות ד' רש"י הנ"ל מהא דסנהדרין דפ"ח דקאמר דזקן ממרא אינו חייב אלא ע"ד שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס. ויש בו כדי להוסיף ואם הוסיף גורור ואין לנו אלא תפלין ע"ש בסוגיא ומתחלה האריך הגאון הנ"ל לדחות ד' התוס' שם ד"ה ואין לנו שמבואר דס"ל דר"י חולק לגמרי על ר"מ שם דפ"ז. ואינו ז"מ חייב רק על תפלין דהא ליתא דהא בקרא כתיב בין דם לדם בין דין לדין א"ו דמודה לר"מ דבכל דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת נעשה ז"מ. אלא שבא להוסיף על ר"מ שגם בתפלין אף שהוא רק מ"ע חייב משום תורה ויורך (והיא כד' הראב"ד בהשגות פ"ד ממרים ה"ג והרמ"ה שם פ"ג ה"ה וע"ש בכ"מ ולח"מ) והרי בין דין לדין אין בו כרת וחטאת אלא שאפשר לבא לידי כרת וחטאת עפ"י סיבה רחוקה. ואעפ"כ נעשה ז"מ בכ"מ שאפשר לבא ע"י סיבה רחוקה לידי כרת וחטאת כמבואר בש"ס דפ"ז ע"ב. וא"כ מה הוסיף ר"י תפלין משום דאיכא תורה ויורך. הא בלא"ה גם לר"מ נעשה ז"מ דהרי אפשר לבא לידי כרת וחטאת אם יעשה כדברי הז"מ שיעשה חמשה בתים בתפלין ואתי איסור בל תוסיף ומשוי עליו משאוי. אע"כ שלא כדעת רש"י ע"ש באריכות והנה לפמ"ש הראב"ד בהשגות הנ"ל של"ד בתפלין נעשה ז"מ לר"י ה"ה בציצית ולולב רק הא דאמר ואין לנו אלא תפלין היינו על מה דאמר ואם הוסיף גורע ועשבכ"מ ולח"מ היו מקום לומר דגם רש"י סובר כן ומש"ה איצטריך קרא דיריך לר"י. ותפלין לדוגמא נקט דאית כו' כל המוסיף גורע אבל קרא איצטריך לשאר מצות ובהא הוא דמוסיף ר"י על ר"מ וסרה חומר הקושיא מעל רש"י. אמנם תמהני על הגאון הנ"ל ואני אומר ולטעמיך והרי בלא דברי רש"י ניחא והלא כיון שעשה ה' בתים כדברי הז"מ א"כ התפלין פסולין כמבואר שם בש"ס א"כ כל התפלין הוין כמשאוי. כיון שהם תפלין פסולין ואף אי נימא דלכ"ע תפלין כשרים תכשיט הם אף אי שבת לאו ז"ת הוא כיון שרגיל להניחם בחול. אבל תפלין פסולין פשיטא דלאו תכשיט הם. וכן ראיתי בס' פמ"ג א"ח סי' ש"א במג"א סקי"ג לענין המוצא תפלין דר"ת דאסור להביאם דרך ר"ה משום דספק אם הם כשרים והו"ל ס' תורה להחמיר והיינו דתפלין פסולין ודאי הוי משאוי וא"כ תקשי הא דאמרן אלא שבאמת אני תמה על הגאון בעל ש"א ועל הפמ"ג דתפסו בפשיטות דאי התפלין הוי משא יש בזה הוצאה דאו' וחייב כרת וחטאת ול"מ בהוציא תפלין פסולין או מבת ה' בתים דנראה ודאי דאינו חייב כרת וחטאת אם הוציאן בדרך הנחת תפלין ולא הוציאן בידו ממש כמבואר במשנה וש"ס בשבת דצ"ב שלא הוציא כדרך המוציאן ואף אי נימא דתפלין דרך הוצאתן בכך ה"מ תפלין כשרים. אבל לא תפילין פסולין ואף אם נאמר דתפלין דר"ת כיון שעכ"פ דרך להניחן הוי דרך הוצאתן בכך מ"מ אף אם הוציא כמה

תפלין כשרים בדרך הנחתן אף אם נימא דהויין משאוי ממש אינו חייב על הוצאה כמו שהוציאן דרך מלבוש משום דכל הוצאה דרך מלבוש הוי הוצאה כלאחר יד וכן מבואר בשבת דס"ב ע"א דפריך אטבעת והא הוצאה כלאחר יד הוא ופרש"י וז"ל והוצאת טבעת שמוציאתה דרך מלבוש באצבע וזה שאינו תכשיט לה אמאי חייבת חטאת הרי לא הוציאה כדרך כל המוציאין שכל המוציא דבר שאינו תכשיט לו מוציאין אותן בידים ולא דרך מלבוש עכ"ל ואף דמשני הש"ס התם באשה גזברות עסקינן והיינו דדרך הוצאתה בכך מש"ה חייבת גם כשהוא דרך מלבוש באצבעה. וא"כ גם גבי תפלין הכי הוא. ואף בתפלין דר"ת נימא הכי **(ועיין בפמ"ג שם במ"ז ולי העני שדרכי החכמה נעלמו ממנו דברים אלו קש"ה ורחוקים מן הדעת דא"כ לד' התוס' בגיטין דכ"ג ע"א ומנחות דמ"ב דס"ל דהא דנכרי אדעתי' דנפשי' עביד הוא דעושה סתם ולא דכוונתו להיפך רק גבי גט דסתמא שלא לשמה קאי פסול וקש' אכתי יכשר כשהבעל מכוון לשמה אלא ש"מ דזה כותב וזה מכוון לא אחרינן וכן חליצת שוטה פסול מה"ט שכ' התוס' בחילון די"ב ובגיטין דכ"ב מטעם דאין בשוטה דעת כלל אפי' אי מלמדין אותו ולדבריהם מאי הוי הב"ד יכוון מכ"ז מוכח דכוונת העומד ע"ג לא מהני רק כשמלמדין אותו ומזהירין אותו לעשות לשמה והעושים בעצמם יכוונו וז"ל התה"ד סי' רנ"ז אכן אין נראה לאסור מטעם דפ' בהג"ה דאשירי פ"ב דחולין דאשה לבעלה אע"ג דבעלה חולין הוי בעי כוונה לטבילה כר"י לגבי רב וא"כ נימא דקטן לאו בר כוונה היא לטבילה דהא ליתא שהרי התוס' פ"ק דחולין הוכיחו דקטן בר כוונה היא אם עומדים ע"ג ומלמדין אותו אפי' לכתוב את הגט ונראה דלענין הך טבילה יכולין ללמדו שיכוין לטהר אפי' אם לא יעמדו ע"ג כו' ע"כ ועיין בש"ע יו"ד סס"י ק"כ ובאחרונים שם מכ"ז נראה בעליל דוקא לימוד להעושים שהם יכוונו מהני והא דהוכיח הש"ס בחולין דכוונה דחברתה כוונה מעלי' אף לתרומה הוא מהא דחרשת ושוטה דשם ל"מ הא דמלמדין אותה דשוטה אין בה דעת כלל כמש"כ התוס' וע"כ מיירי דהפקחות מתקנות אותו ועושין בעצמו מעשה הטבילה שדחפים אותם לתוך המים והנה הרשב"א בתשו' הביאו הב"י באו"ח סי' ת"ס כ' בשם מורו היא ר"י לחלק בא"א על קושיית התוס' בחולין די"ב והיא דיש חילוק בין דבר שא"א להיות ע"י שליח כמו בחליצה פסול בעומד ע"ג ומשמע אפי' אי מלמדין ומזהירין אותם ובין דבר שאפשר ע"י שליח כמו גיטין ושחיטה כוונת העע"ג ככוונת העושה (וקצת צ"ע דדבריו שבתשו' הנ"ל בשם מורו סותר א"ע ממ"ש בחי' לחולין בשם מורו דבתשו' כ' דשחיטה היא מדבר ששייך בו שליחות ולהכי מהני בג"ע ע"ג ומשמע דס"ל הוכחת הש"ס כמו סברת התוס' דאחרים רואין אותן בעלמא משמע ובחי' כ' להיפך דשחיטה

הוי כמו חליצה דל"ש בו שליחות כיון דל"ב דהשוחט בהמות חבירו בלי ידיעתו כשרה ולהכי מוכיח הש"ס דל"ב כוונה) עכ"פ משמע מדבריו דבדבר שא"א לעשות ע"י שליח אין מקום להכשיר בג"ע ע"ג וא"כ איך מפרש הר"י דברי הש"ס כוונה דחברתה כוונה מעליותא היא וע"כ כדברינו דש"ה דחברתה בעצמה עושה מעשה הטבילה ודברי רבותינו האחרונים התב"ש והפמ"ג והישי"ע נעלמו ממנו כוונתם וצ"ע.)** כיון שעכ"פ דרך להניחן בענין זה. מ"מ זהו למ"ד שבת ז"ת הוא. אבל למ"ד שבת לאו זמן תפלין נראה דבדרך הנחתן הוי הוצאה כלאחר יד. וזהו בראה בפי' דברי הש"ס שם דס"א דקאמר אלא אפי' למ"ד שבת לאו ז"ת הוא אינו חייב חטאת מ"ט דרך מלבוש עבידא. והיינו דכיון דלאו ז"ת הוא הוי הוצאה כלאחר יד אם הוציאן דרך מלבוש וכן מבואר ברמב"ם פי"ט מה"ש ה"ה דכל הוצאה שהוציא דרך מלבוש פטור. וכ"כ שם סוף הי"ד וז"ל ואם ינא בקמיע שאינו מומחה פטור מפני שהוציאו דרך מלבוש וכן היוצא בתפלין פטור ע"כ ומשמע דמפ' כן מ"ש הש"ס דרך מלבוש עבידא. והמג"א סי' ש"ח סקנ"ז לא הביא דברי הרמב"ם הנ"ל וכבר עמד בזה בס' חו"ש סימן ש"ה סקכ"ז. אלא שגם היא לא דקדק להעתיק דברי הרמב"ם כלשונו וע"ש היטב וקצרתי. ומ"מ לענין תפלין פסולין או לענין ב' זוג תפלין ומכ"ש א' עובר על בל תוסף דודאי אין דרך מלבוש בהם אף בחול ודאי אם הוציאן דרך הנחתן ולא בידו ממש הוי הוצאה כלאחר יד ואינו חייב חטאת וכבר הקשו התוס' בשבת ד' ס"ב ד"ה כל מ"ע מאי פריך אמאי דקתני ואחד האשה והא מ"ע שהז"ג הוא והא הוצאה כלא"י הוא ושריא משום בזיון תפלין ותי' כיון דלגבי נשים משאוי הוא ויכול לבוא לידי חיוב חטאת היכא דמוציא בלי שינוי משום בזיון לא שרינן לי' וע"ש וזהו כוונת רש"י בסוגיין דאתי איסור בל תוסיף ומשוי לי' עליו כמשאי. היינו דכיון דלאו תכשיט הם הגם שאינו חייב חטאת משום דהוי הוצאה כלאחר יד מ"מ זהו ל"מ להתיר משום בזיון תפלין כמ"ש התוס'. וכ"ה פ' דברי רש"י בד"ה ת"ק סבר מצ"כ ע"ש. אבל חיוב חטאת וכרת ליכא אף אי הוי משאי משום דהוי הוצאה כלא"י. ולענין דינו של הפמ"ג. הגם שמד' הרמב"ם הנ"ל נראה שמפ' דמאי דקאמר בש"ס לענין תפלין דרך מלבוש עבידא היינו דכיון שלא הוציאן רק דרך מלבוש לא הוציא כדרך המוציאן מ"מ מדברי התוס' בעירובין דצ"ו ד"ה אבל באשה נראה דמפרשי כפשטו דהוי תכשיט ומלבוש. א"כ דברי הפמ"ג נכונים. אבל דברי הגאון בעל ש"א תמוהין ובחנם דחה דברי רש"י כדכתיבנא:

ד) הנה כת"ה הביא דברי הג"פ שהקשה על דברי החוששים בנתינת שני גיטין בספק בשמות משום דאין ברירה ומ"ש מהא שכ' הטא"ח בסי' ל"ד לענין תפלין דרש"י ור"ת

דיניח שתיהן ויכוין לצאת באותן שהם אליבא דהלכתא. וכת"ה תי' דגבי גיטין אם כיון לגרש בשניהן הוי חשש משום שני ספרים וכיון שא"א לו לכוין לגרש בשניהן רק בא' יש חשש ברירה. משא"כ בתפלין אף אי מכוין לצאת בשניהן ליכא בל תוסף כיון דא' מהם פסול כמ"ש המג"א בסי' ל"ד סק"ג. א"כ גם שכיון לצאת בא' מהם ל"ש א"ב והא שכ' הטור שיכוין לצאת באותן שהם אליבא דהלכתא היינו לכתחלה לברר הכוונה יותר. וכ' שכן מ"כ בנו"ב מה"ת ודרכם לא ישרו בעיני יחדיו דאכתי מה נעשה לשי' התוס' בסוכה ד' ל"א ריש ע"ב דבמינא אחרינא עובר בב"ת אף כשנותן אותו חוץ לאגד אף לר"י וכ"ש לרבנן. ובכה"ג שא' מהתפלין פסולין להא דמיא. אלא שד' המג"א סי' תרנ"א סקכ"ז שד' הטור כה"ה שאין בכה"ג משום בל תוסף רק דלכתחלה לא יעשה כן. ובזה אפשר ליישב ד' הטור בסי' ל"ד דמש"ה יכוין לכתחלה לצאת באותן שהם אליבא דהלכתא. משום דלכתחלה איכא בל תוסף אפי' בא' פסול. אמנם המעיין בלשון הטא"ח סי' תרנ"א יראה דדברי המג"א אינם מוכרחים. ונראה דס"ל דבכה"ג איכא משום בל תוסף ממש כדעת התוס' בסוכה הנ"ל. אלא שאכתי אפשר לומר דכיון דעכ"פ מינא דתפלין הם אולי דומה לסיב ולעיקרא דדיקלא בש"ס סוכה דל"א ע"א. וע' בהשגת הראב"ד וה"ה פ"ז מלולב ה"ז. אמנם בר מן דין סברתם לא ישרה בעיני. דמה בכך שיוכל לכוון שייצא בשניהם עכ"ז כיון שעתה מכוון רק לצאת באותן שהם אליבא דהלכתא א"כ לד' האחרונים שחששו בנתינת שני גיטין לדיני ברירה גם בזה שייך ברירה. אמנם מה שנלפע"ד בזה עפ"י מה שתמהתי בחי' על האחרונים וביותר על רמ"א בתשו' שחושש בנתינת שני גיטין משום דבדאו' אין ברירה שלכאורה היא נגד סוגיות הש"ס בעירובין דל"ו ע"ב דפריך מ"ש לכאן ולכאן דלא דא"ב למזרח ולמערב נמי א"ב אמר ר' יוחנן וכבר בא חכם. ופרש"י מתני' בהכי עסקינן שבא חכם כבר ק דם ביה"ש. אבל זה לא היו יודע להיכן בא או אם בא או לא ולמחר כשנשמע לו גלוי מלתא בעלמא הוא ואיגלאי מלתא דההוא עירוב קנה ואין זו סמך על ברירת ספק אלא קניה ודאית שהרי אמר לצד החכם יקנה לי העירוב והחכם כבר בא קודם קניית העירוב וקנה ע"כ. הרי דבכה"ג שא"צ להתחדשות עתידות לדעת עצמו או לדעת אחרים רק מה שנעשה כבר הי' אף שהוא א"י להיכן נתכוין שיקנה לו העירוב שא"י לאיזה צד בא החכם שיקנה לו העירוב ביה"ש אעפ"כ אין בה ענין לדיני ברירה כיון שעכ"פ לצד החכם קנה לו העירוב והחכם כבר בא קודם ביה"ש אף שהוא לא ידע אז וא"כ שפיר כ' הטא"ח סי' ל"ד שיכוין לצאת באותן שהם אליבא דהלכתא אף שהוא אינו יודע איזהו הם אליבא דהלכתא מ"מ הא לא יתחדש בזה שום דבר והוי כמו וכבר בא חכם אף שהוא לא ידע. ובהך שני גיטין דכוותי' היא דהא אותו הגט

שהוא כשר באמת גם עתה כשר הוא ולא יתחדש בזה אח"כ דבר רק שהוא א"י למה שייך זה לדיני ברירה. ולא העליתי בחי' תי' לקושיא זו אמנם עכשיו עיינתי ליישב ד' רבותינו האחרונים עפ"י מ"ש התוס' בגיטין דכ"ה ע"ב ד"ה לאיזה שירצה דאף למאן דס"ל בעלמא יש ברירה מודה בגט משום דכ' וכתב לה לשמה משמע שיהיו מבורר בשעת כתיבה ע"ש. ומש"ה א"ש דהא דחששו בשני גיטין לברירה ע"כ אשעת כתיבה הוא דקפדי דלנתינה לא איכפת לן וע' בס' ג"פ בסי' קכ"ט ס"ק ק"ו ובנו"ב מה"ת חאה"ע סי' ק"ב קכ"ב. ומש"ה אף דבעלמא לכ"ע יש ברירה בכה"ג שא"צ להתחדש ענין חדש כמו בהך דכבר בא חכם מ"מ בגט ל"מ משום דבעינן שיהי' מבורר בשעת כתיבה וממילא סרה קו' הג"פ שהקשה מתפלין דהא באמת בכל התורה חוץ מגט אמרינן יש ברירה בכה"ג לכ"ע כמו בהך דוכבר בא חכם וזה נכון.

ה) כתב כת"ה דקשיא לי' מהך דהספיקות חולצת ולא מתייבמות. והיינו שקידש א' משתי אחיות כדאמר הש"ס ביבמות דמ"א ע"ב. והיינו דא"צ לומר בזה איגלאי מלתא למפרע כמ"ש התוס' שם דל"ה ד"ה תיגלי והק' כת"ה דאכתי הא א"ב. ותי' דלענין חליצה עכ"פ לא גריעי כוונה זאת מחליצה מיטעת דכשרה עכ"ד כת"ה. וכל דבריו בזה תמוהים א' דמה ענין זה לחלוצי מיטעת אטו חליצא מיטעת חסרון כוונה הוא דבאמת אם הוא חסרון כוונה פסולה כדאמר הש"ס שם ריש דק"ו. תיר חליצה מוטעת כשרה איזו חליצה מוטעת אר"ל כל שאומרים לו חלוץ ובכך אתה כונסה. א"ל ר"י אני שונה בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוין הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כא' ואת אמרת חליצה כשרה. אלא כל שאומר לו חלוץ לה ע"מ שתתן לה מאתיים זוז ע"ש. וטעמא דבכה"ג חליצה מוטעת כשרה וגט מוטעה פסול קאמר בש"ס בכתובות דע"ד משום דכוון דא"א לקיים ע"י שליח התנאי בטל ומעשה קיים משא"כ בגט. אבל בחסרון כוונה אין חילוק בין גט לחליצה וכבר האריך הרחיב בזה הדיבור בתשו' ח"צ סי' א'. דאין חילוק בענין חסרון כוונה בין גט לחליצה והוכיח מד' התוס' ביבמות דק"ד רע"ב דחסרון כוונה פוסל בחליצה מה"ת. וע' בס' בית מאיר סי' קס"ט סמ"ד. והארכתי בזה בתשו' ואכ"מ. ועכ"פ נסתר תי' של כת"ה. ועוד דבריו תמוהים דא"כ לדבריו בגט פסול בכה"ג. ומשנה שלימה שנינו ביבמות דכ"ג ריש ע"ב מי שקידש אחת משתי אחיות וא"י איזהו מהן קידש נותן גט לזה וגט לזו אלא שהאמת הוא שאין כאן ענין לדיני ברירה ל"מ למ"ש לעיל דכיון שא"צ בזה לעתידות כמ"ש התוס' ר"פ החולץ הנ"ל א"כ מה"ט לא שייך לומר א"ב כמש"ל משס עירובין דל"ו. אלא אפי' לענין כתיבת גט דחמיר טפי ואף בכה"ג דא"צ להתחדש דבר א"ב כמ"ש למעלה מ"מ כאן הא

כל גט או החליצה שנותן לכל אחת ודאי כשר אלא שהספק הוא אי צריכה גט או אי צריכה חליצה מאי זה ענין לדיני ברירה. ואני תמה על מעכת"ה שנסתבך בזה כלל. אמנם בחי' הערותי לשטת הנמק"י שם ר"פ החולץ דטעמא דר"ל דל"א איגלאי מלתא למפרע הוא משום דשמא מקודם לא היתה ראויה להפיל אלא שאח"כ נולד מקרה שהפילה ע"ש. וא"כ אמאי סובר ר' יוחנן דאמרינן איגלאי מלתא למפרע הא זה ברירה ממש. ור' יוחנן אית ליה בעלמא אין ברירה. והארכתי שם בזה ביושב נפלא בטעם פלוגתת ר"י ור"ל ולא רציתי לכפול הדברים כאן זהו מה שראיתי להשיב לכת"ה מתוך טרדות שונות. והש"י יזכינו לשמוע בשורת טובת תמיד כנפשו ונפש מח' אוהבו בלב ונפש. שלמה במוהר"י זללה"ה חוכ"פ הנ"ל.

תשובה טז

סקאלא. יום א' ז"ך ניסן תרי"ח לפ"ק. ושלום תנינא. שלמא בכפילא. לכבוד אה' מח' חביבי וידי"נ. הרב המאוה"ג החריף ובקי משנתו כעמר נקי. כש"ת מו"ה יחיאל מאיר הלוי נ"י אבד"ק מילניצא.

מכתבו קבלתי קודם חג העבר. ויען שאנכי עמדתי לעזר רבותינו הקדמונים ז"ל להצילם מפי הארי החי הגאון בעל ש"א וט"א ז"ל אשר שם דבריהן לתמהין. וכת"ה בא להשיב על דברי לחזק דברי הג' בעל ש"א. לזאת מצאתי א"ע מחיוב להשיב על מכתב כת"ה. אמנם בקצרה בכל האפשרי מאפס הפנאי.

א) ראשונה השיב כת"ה על מ"ש במכתבי אות א'. כי לא הונח לכת"ה לאמר שבשאר מצות יצויר שלא יצא יי"ח ואעפ"כ עביד מצוה. ודוקא בקדשים שייך לומר דכשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה דשני דברים הם משא"כ בשאר מצות ל"ש לומר כן עכ"ד. הנה בזה א"צ תשובה וכבר ציינתי במכתבי לדברי רש"י בעירובין דצ"ו ואיב"ע דכ"כ כמי לענין מצוה של"ב. ומכ"ש במצוה בזמנה למ"ד לב"כ אלא שנתכוין שלא לצאת. וכבר בארתי הדברים היטב במכתבי. וגם מצד הסברא הוי הכי דלמ"ד מצ"כ אם לא כיון חיסר חלק מחלקי המצוה המעכבת ולא הוי מצוה כלל. משא"כ למ"ד אצ"כ לא חיסר כלום. אלא שבע"כ לא נפיק כמ"ש התוס' והרא"ש עכ"פ מצוה איכא אלא דהוא לא יי"ח. אמנם מ"ש כת"ה דאף לפי דעתן ארווחנא במ"ש ליישב קו' הט"א מהא דמתן ד' דהא בקרשים דלב"כ ובמכוין לשם חולין נפיק אף דמכוין שלא לצאת. מש"ה עובר כמי על ב"ת בכה"ג. והביא ד' המלחמות בספ"ב דר"ה שכ"כ ליישב דעת הרי"ף עכ"ד הנה באמת לולא דברי הרמב"ן הייתי אומר דלא תלי זב"ז דאף אי בקדשים עלו נמי לשם חובה אף

בכיון לשם חולין מ"מ בכאן לענין מצות זריקת דם קדשים קיימינן אי עושה מצוה או לא. מה לנו בזה אי הקדשים עלו לשם חובה או לא. דאף דעלו לש"ח אם נאמר מצ"כ ומכ"ש להאומרים דאף אי אצ"כ אי כיון שלא לצאת לא יי"ח מצות זריקה דכוותייהו הוא ולא עוד אלא דבעבודת קדשים אי כיון שלא לשמן או לשם חולין הוי מה"ב דהא עבר על לאו דלא יחשב כמבואר ברש"י בזבחים ד"ב ד"ה ונדבה. וברמב"ם פט"ו מה' פה"מ ה"ג. אלא מהא דפריך אביי ארבא בספ"ב דר"ה. א"מ הישן בשמיני בסוכה ילקה ולא פריך הכא אמתני' דזבחים דקאמר ר"י ה"ה עובר על ב"ת כיון דלא אסיק אדעתי' לחלק בין בזמנו לשל"ב לענין ב"ת מזה נראה כד' הרמב"ן דשאני בקדשים דלב"כ להכי לא פריך הש"ס מהך דר"י רק אתירוצא דרבא דמשני לצאת לב"כ ואפ"ה לעבור בעי כוונה וכיון דגם בשאר מצות לצאת לב"כ והוי דומיא דקדשים א"כ פריך שפיר מדר"י. ומזה ראיה לד' הרמב"ן ויפה כ' כת"ה אלא שתמהני למה לא הרגיש כת"ה שלכאור' ד' הרמב"ן הם כעד דברי מדכ' השוחט קדשים לשם חולין כשרין ועולין לבעלים לש"ח ואפי' חטאת כדאי' פ"ק דזבחים ה"ה לזורק וע"ש במלחמות ומשמע דמה"ט היא דס"ל לר"י דגם לעבור לב"כ הא אי לא עלו לבעלים לש"ח אף דכשרים גם לעבור ב"כ וזהו להיפך ממה שכתבתי מיהו י"ל דרמב"ן לרווחא נקט הכי אבל לא תלי בהכי אלא שתמהני על ד' רבינו הרמב"ן דהא מבואר בש"ס זבחים דמ"ו ע"ב דלשם חולין כשר ואינו מרצה וכ"פ הרמב"ם שם ה"ד וא"ל דס"ל לרמב"ן דדוקא בחטאת הוא דל"ע לש"ח ולא בשאר קדשים והא שכ' הרמב"ן ואפי' חטאת אעיקרא דמלתא קאי דאפי' חטאת לשם חולין כשר אבל בחטאת לא עלה לבעלים לש"ח דמאין הרגלים לומר כן דדוקא בשלא לשמו הוא דיש חילוק בין חטאת לשאר קדשים דבש"ק כשרים ול"ע לש"ח ממוצא שפתיך ובחטאת כ' חטאת היא אבל לענין לחלק אי עלו עכ"ח מה חילוק בין חטאת לש"ק אמנם לכאורה יש להוכיח כן מש"ס שם ד"ג דמשני קדשים דל חולין מנייהו הו"ל סתמא וסתמא כשרים ועלו לבעלים לש"ח וזה סותר לסוגיות הש"ס דמ"ו ולכאורה ע"כ לחלק מה"ט בין חטאת לש"ק ומזה יש לסייע לכאורה לד' הרמב"ם פ"ד מה' מעה"ק ה"י שכ' ואם שחט ועבד סתם ולא חישב כלל בעולה ובשלמים ה"ה כשרים ועלו לבעלים. ומשמע דבחטאת לא הוי הכי וכבר תמהו בזה וע"ש בכ"מ ולח"מ ומל"מ לפי הנ"ל הדבר מוכרח מן הש"ס דהא קאמר הש"ס ד"ג דמש"ה לשם חולין כשרה משום דדל חולין מינייהו הו"ל סתמא ולקמן מבואר דבחטאת לשם חולין כשר ואינו מרצה ש"מ דבחטאת גם בסתמא הכי הוי אלא שא"כ קשה על מה שפי' הרמב"ם בפט"ו מפה"מ הי"א דפסח ששחטו לש"ח פסול ואם נאמר דהא דקאמר הש"ס ד"ג דלשם חולין הוי כסתמא ע"כ דלש"ח גם בפסח כשר

דהא סתמא כשר גם בפסח כמבואר בסוגיות הש"ס ד"ב ע"ב א"ו דלמסקנא דמסיק הש"ס ד"ג דהא דחטאת לשם חולין כשרה כר"א דנפ"ל מדכ' ולא יחלל את קדשי ב"י קדשים מחללין קדשי' ואין חולין מחללין קדשים וכא' בדמ"ו בטעמ' דרב הדר ביה מטעמא קמא דלשם חולין הו"ל כסתמא אלא דלשם חולין גרע מסתמא וסתמא כשר ומרצה אף בחטאת ופסח כמ"ש הלח"מ ומל"מ שכ"ה נמי ד' הרמב"ם ולשם חולין כשר ואינו מרצה אף בשאר קרבנות ונראה דהך קרא דלא יחללו דנפ"ל דקדשים מחללין ואין חולין מחללין קדשים דוקא בחטאת ופסח קאי דבהו שייך לשון חולין דמיפסלי בשינוי קודש ולא בשאר קרבנות דלא מיפסלי אלא דלא עלו לש"ח ועיין בתוס' ד"ב ד"ה לשם גבוה דלד' הרמב"ם רק אחטאת קאי ולא אפסח וע"ש בכ"מ פט"ו מה' פה"מ. ובשאר קדשים אין חילוק בין שינוי לשם קדשים או לשם חולין בתרווייהו כשרים ואין עולים לבעלים לש"ח לזאת לשון הרמב"ן במלחמות הנ"ל תמוה מאד ובר מן דין יש לתמוה דמה ענין להא דר"י במתן ד' לאם עלו לש"ח או לא הא לענין בכור אין נ"מ בזה כדאמר הש"ס די"א ע"ב בכור בר ריצוי הוא ועיין בתוס' ד"ב סד"ה לשם גבוה וא"כ אף אי בשאר קרבנות לא עלו לבעלים לש"ח מ"מ שפיר קאמר ר"י דעובר בב"ת אם נתן במתן ד' משום דלענין בכור לב"כ ואף אם כיון לש"ח כשר וה"ה לעבור לב"כ וגם פשטא דלישנא דהרמב"ן שכ' ואפי' חטאת משמע דאדסמיך ליה נמי קאי והיינו דאפי' חטאת ששחטו לשם חולין עלה לבעלים לש"ח וא"כ דבריו הם נגד ש"ס מפו' בזבחים סוף דמ"ו דקאמר דכשר ואינו מרצה לזאת אין לי מקום ליישב דברי הרמב"ן כמו שהם לפנינו אלא לומר שדברים אלו שכ' ועלו לבעלים לש"ח הם מיותרים וט"ס הם וא"כ נהי דאין לי ראיה לדברי מד' הרמב"ן הנ"ל למ"ש במכתבי הקודם דהרי חזינן דלעבור לר"י לב"כ ואף שיתכוין להדיא לשם בכור ל"מ ומשום דגם לצאת בקדשים לב"כ דהא אף בשחט וזרק לשם חולין כשרים ואף דלא עלה לבעלים לש"ח מ"מ כיון דעכ"פ כשרים מש"ה בכה"ג עובר על ב"ת כמ"ש במכתבי די"ל דשאני בבכור דלאו בר ריצוי הוא מ"מ אין מד' הרמב"ן סתירה לדברינו ועכ"פ דברינו נכונים לפענ"ד ליישב בזה דברי רבותינו הקדמונים מקושיא חמורה של הט"א ז"ל:

ב) על מ"ש במכתבי אות ב' ליישב קש' הש"א סי' מ"א על רש"י בעירובין דף צ"ה ע"ב סד"ה ת"ק מן הש"ס ס"פ הקומץ דל"ז וכ' דלר' ישמעאל דארבעתן ארבע מצות כל שחיסר א' מהן חיסר המצוה לגמרי ובכה"ג אינו עובר על בל תגרע כמ"ש הש"א עצמו בספרו ט"א וע"ז השיב כת"ה והביא ד' הרמב"ם בספר המצות שורש י"א דאף בדברים שאין מעכבין זא"ז כמו תכלת ולבן הם רק מצוה אחת ואינם נימנים בשתיים וגם הביא ד'

הרמב"ן בהשגותיו שורש ט' שכ"כ ולענין ד' ציצית שאף לר' ישמעאל שארבעתן ד' מצות היינו שאין מעכבין זא"ז אבל בחשבון המצות הענין בתשלומיו נימנין א' וגם הביא ראיה מד' התוס' בסוטה ריש ד"ג דאל"כ אין מקום לקושייתם דהא לר' ישמעאל נתוספו ג' מצות דציצית אע"כ דגם לר"י אין למנותם רק למצוה א' כמ"ש הרמב"ן ומעתה כיון דגם לר"י אין ארבעתן נחשבין רק מצוה א' מקובץ מד' חלקים שוב בגורע מצוה א' מהן גורע חלק מהמצוה ועובר על בל תגרע כמו במתן ד' לר"א ונסתר תירוצי וניצבה קושיות הש"א ולזאת תי' כת"ה על ק' הש"א דלר"י כיון דבשבת א"א לו לעשות ציצית אם לבש בגד בג' ציצית אינו עובר על בל תגרע משום דעשה דציצית דוחה לאו דבל תגרע כמו שהקשה התוס' בעירובין ד"ק ד"ה מתן ד' וגם כתב כת"ה להשיב על דברי מ"ש דלכאור' לדברי שכ' דלר"י אם עשה רק ג' ציצית אינו עובר על ב"ת דא"כ למה ל"ק הש"ס נ"מ בין ר"י לת"ק בזה וכתבתי משום דגם לת"ק אינו עובר בכה"ג על ב"ת כיון שהגרעון מעכב בדיעבד הוי כלא עשה המצוה לגמרי דאינו עובר על ב"ת וכמו שהוכיח בט"א מש"ס דילן בסוכה דל"א דלא כספרי וכת"ה דחה דאין ראיה מש"ס סוכה הנ"ל דאף דלעבור בזמנו לב"כ מ"מ של"ב ב"כ וה"ה לענין ב"ת כל שאינו מקיים המצוה הוי כשל"ב דב"כ וא"כ שפיר קאמר הש"ס דהו"א דליתי לזכרון בעלמא בל"כ וכיון שאינו מתכוין וגם אינו מקיים המצוה אינו עובר על ב"ת אבל במכוין עובר על ב"ת אף שחיסר חלק המעכב כד' הספרי וכיון שכן א"א כדברי לימא נ"מ בין ר"י לת"ק בהכי א"ו דגם לר"י עובר על ב"ת כיון שחיסר חלק מהמצוה דאף לדבריו אינם רק מצוה א' כמ"ש הרמב"ן וזה סתירה לדברי עכ"ד כת"ה. והנה בראש אני תמה למה לא הרגיש כת"ה שגם לדבריו תיקשה למה ל"א בש"ס נ"מ בין ר"י לת"ק אי מותר ללבוש בשבת בגד בג' ציצית דלר"י מותר ומצוה משום דעשה דוחה ל"ת ולת"ק אסור משום דעובר על ב"ת ול"ל לענין להוציא בר"ה הא אף לענין ללבוש בביתו בשבת יש נ"מ בזה אלא שבעיקר דבריו מ"ש דלר"י בשבת אינו עובר על ב"ת משום דעשה דוחה ל"ת אינו מודה לו דכיון דלדברי כת"ה גם לר"י עובר בכה"ג על ב"ת ל"ש לומר בזה עשה דוחה ל"ת דהא בכה"ג כתבה רחמנא ללאו ב"ת דלא יגרע חלק מהמצוה אף שיקיים המצוה והא היא דאסרה רחמנא וא"ל דל"א רחמנא רק באופן שאפשר לקיים המצוה בשלימות דכיון שאפשר לקיים בשלימות שניהם עשה דוחה ל"ת כדאמר ר"ל בכמה דוכתי אבל היכא שא"א לקיים המצוה בשלימות בזה ל"א רחמנא משום דעשה דוחה לל"ת ז"א דסתמא כתבה התורה לאו דב"ת ואינו דומה לשאר עשה דוחה ל"ת שבאו במקרה שיהיה העשה נגד ל"ת אבל בלאו דב"ת זה הוא דאסרה רחמנא שלא יגרע חלק מהמצוה אף שמקיים המצוה וכיוצא בזה כ' בצל"ח פסחים

דמ"ט לענין שוחט הפסח על החמץ דאף במקום שא"א לו לבער ולבטל החמץ ל"ש לומר דעשה דפסח ידחה לאו דלא תשחט על החמץ מה"ט דהא הוא דאסרה רחמנא שלא לשחוט הפסח על החמץ ואין חילוק בין אפשר ללא אפשר ודחה בזה ד' האהע"ו בסי' תמ"ד וחיזק ד' המג"א שם סקי"א ע"ש ובנ"ד דכוותי' הוא והא דאנו לובשין טלית בלא תכלת לאו מטעמא דעשה דוחה ל"ת הוא ומשום דאין לנו תכלת ז"א דהא במתני' סתמא קתני דתכלת אינה מעכבת את הלבן ומשמע אף שיש לו תכלת ולא עביד רק לבן קיים מצות לבן וכ"מ שם מפרש"י שכ' ואי עביד כו' יצא משמע דאף באית ליה תכלת מיירי ול"א כיון דבכה"ג אין עשה דוחה ל"ת כיון שאפשר לקיים שניהם א"כ הוי מה"ב ואף בדיעבד לא יצא ועיין בנו"ב קמא בתשו' אחרונה ובתנינא חא"ח סי' קל"ה קל"ו ובש"א סי' צ"ו ועוד דהא הא דתכלת ולבן אינם מעכבים זא"ז נפ"ל מקרא וראיתם אותו כל חד לחודי' משמע כמבואר בש"ס ואם נאמר דהוא רק מטעם דעשה דוחה ל"ת א"כ קרא דראשו וקרא דכלאים בציצית למ"ל להא דעשה דוחה ל"ת כדנפ"ל בריש יבמות ובפ"ג מינים ות"ל מהך קרא דאל"כ הו"ל מה"ב דהא בכל חדא לחודייהו עובר על ב"ת א"ו דלאו מטעמא דעשה דוחה ל"ת הוא אלא מדכ' אותו כל חד לחודי' משמע גלי לן קרא דאף בכל חדא וחדא מצותו בכך ול"ד להא דמתן ד' דנפ"ל מקרא דאם נתן במתנה א' כיפר ואעפ"כ עובר על ב"ת דשם לא כ' קרא במתן ד' ביוחד ודעת לנבון נקל ע"כ לא הונח לי בתי' כ"ת. ואני על משמרתי אעמודה ליישב ד' רש"י כמ"ש במכתבי הקודם והשגת כת"ה אינו כלום דאף אם נאמר בד' הרמב"ן כמ"ש כת"ה עכ"פ אין מקום תימה על רש"י אם לא יסבור כד' הרמב"ן וכבר גליתי לכת"ה שהגאון מהר"ד אופנייהם הובאו דבריו בהקדמה לס' ידי משה שעל המ"ר כ' באמת ליישב קו' התוס' בריש סוטה דלר' ישמעאל אפיק הני תלתא מתרי"ג מצות דרשות הם לר"י ועייל מצות ציצית דהם ארבעה מצות לדעתו וזהו דלא כד' התוס' והרמב"ן ושפיר י"ל דדעת רש"י כן הוא ואף שבתשו' שיבת ציון סי' ל"ד דחה ד' הגי' מוהרד"א הנ"ל משום דא"כ הא רבא קאמר ס"פ הקומץ טלית ב"ה כנפות א"ב והיינו דלר"י בטלית ב"ה כנפות מחיוב להטיל חמשה ציצית דכל חדא מצוה בפ"ע הוא כמ"ש רש"י שם. וא"כ לדבריו נפישי להו מתרי"ג מצות דהא לפעמים מצות ציצית עולה חמש מצות לר"י וגם הביא שם ד' הרמב"ם והרמב"ן שבס' המצות הנ"ל אני איני רואה מקום השגה דכיון דעכ"פ מצות ציצית יוכל להתקיים בטלית בת ד' כנפות כדכ' בקראי א"כ א"א לחשב לר"י מצות ציצית רק לד' מצות ואף דאם יש לו בגד בת ה' כנפות מחיוב להטיל ה"צ לר"י ז"א כלום דהא אם יש לו שני טליתות כ"א של ד' כנפות מחיוב להטיל בכ"א ארבע ציצית הכי יש לנו לומר לחשב לר"י שמנה מצות

ולת"ק בשני מצות הא ודאי ליתא דכיון דעכ"פ יוכל להתקיים מצות ציצית בטלית של ד' כנפות א"כ אין לחשוב לת"ק רק לאחת ולר"י לארבעה כיון דבפחות מד' כנפות ל"ש מצות ציצית כלל דבת ג' פטורה א"כ כל שחייב בציצית היינו בת ד' מחיוב להטיל ד' ציצית ושפיר יש לחשב לר"י ד' מצות אבל לא ה' מצות אף שב"ה כנפות חייבות בה' ציצית כל שיותר מד' הוי רק ככופל המצוה וכמי שיש לו שני טליתות או יותר דחייב להטיל ד' ציצית בכל טלית וז"פ אמנם אף לד' הרמב"ן שכ' דאף לר"י אין לחשב בחשבון המצות רק למצוה א' היינו ע"כ דס"ל לרמב"ן דאף לר"י דהם ארבע מצות היינו דכל כנף הוי מצוה בפ"ע וכל הארבע ציצית שעושה בד' כנפות הוי כאלו כופל המצות ציצית ד' פעמים וכמו שלובש ד' טליתות ועושה בכ"א ציצית או שיש לו כמה פתחים בביתו וקובע מזוזה בכל פתח דפשיטא דכולם אין נחשבים בחשבון המצות רק למצוה אחת רק שחייב לעשות ציצית בכל טלית ולקבוע מזוזה בכל פתח ולר"י כן הוא בטלית א' של ארבע כנפות וע"ש בתשו' ש"צ ועכ"פ לענין לאו דב"ת פשיטא דאם לבש שני טליתות ולא עשה ציצית רק בא' מהן ובהשני' לא הטיל בה ציצית כלל פשיטא דאינו עובר על ב"ת רק שביטל מ"ע דציצית לגמרי מהטלית השנייי'. ולר"י דאמר ארבעתן ד' מצות היינו שכל כנף מצוה בפ"ע הוא כמו בכל בגד אם לא הטיל רק ג' ציצית הג' כנפות אינו בלאו דב"ת אלא שביטל מ"ע לגמרי מכנף זה וזה ברור בלי ספק. ע"כ אין מקום לקושיות הט"א כלל אף אי רש"י סובר כשטת תוס' ורמב"ן וכל מ"ש במכתבי הקדום בזה היא שריר וקיים:

ועתה נבא למ"ש כת"ה לדחות הראיה של ט"א מסוכה דל"א כמו שכתבתי למעלה בשמו. והנה בפשיטות הי' אפשר לכת"ה לדחות ראייתו דהש"ס קאמר סד"א ליתי היינו כמ"ד מצ"כ לצאת וב"ש לעבור. אלא שכבר הרגיש הט"א בעצמו בדחייה זו ודחאה משום דא"כ ל"ל לש"ס למימר דנפיק חורבא דאתי למיסרך דאינו חושש רק לשנים הבאות כשיהיה אתרוג וגם הוא בשוא"ת ות"ל משום חורבא בשעתי' דשמא יכוין עכשיו לשם מצוה ויעבור בקום ועשה בב"ת. א"ו דהש"ס לא ס"ל כספרי. ובכה"ג דמעכבין אינו עובר על בל תגרע ע"ש בט"א ודבריו ברורים מאד. ועוד ראיה ברורה מהא דמר בר ר"א ס"פ הקומץ דאיפסק ליה קרנא דחוטי דקאמר בכרמלית א"צ למשדי' משום דאינו רק מדרבנן ופסקו האחרונים בש"ע סי' י"ג דאף בחול במקום שיש בו בזיון גדול כגון בט"ק א"צ לפושטו משום כבוד הבריות כיון שהוא בשוא"ת. ואם איתא דבכה"ג שיש לו רק ג' ציצית בבגדו עובר על לאו דב"ת א"כ קום ועשה הוא שעובר בידים על לאו דב"ת וכ"כ גם כ"ת. ואמאי מותר משום כ"ה. וא"ל כמ"ש כ"ת דשאני הכא דכיון דיודע שנפסקה

א' מציציותיו. א"כ ודאי אינו מכוין לצאת מצות ציצית בג' ציצית הנשארים ובכה"ג אינו עובר על ב"ת דא"כ בהך דמר בר"א שלא ידע שנפסקה קרנא דחוטי'. ואמאי לא א"ל רבינא למשדי' כיון שעבר בקום ועשה בלאו דב"ת דהא מר בר"א הי' סבור שיש לו ד' ציצית ובודאי כיון למצוה. וא"ל כיון דלכתחלה לבשו בשעת היתר א"כ חשוב אח"כ שוא"ת והא דמבואר בש"ס שם דברה"ר מחיוב למשדי' היינו משום דלענין איסור הוצאת שבת בעקירה והנחה תליא ועקירת גופו כעקירת חפץ ומש"ה הוי נמי כקום ועשה משא"כ לענין לאו דב"ת. ז"א דהא מבואר מסוגיות הש"ס בשבועות די"ז גבי נזיר בקבר מבואר דאף במקום שתחלת המעשה היו בהיתר חשוב הכל מעשה וע"ש בפרש"י ד"ה נזיר ובתוס' ד"ה או א"צ. וע' בש"א סי' ל"ב. ודברי המל"מ ספ"ג מה' ביאת מקדש תמוה והדרי' קושיא לדוכתי'. אלא דמזה אין ראיה דהא ע"כ רבינא הוי ס"ל דאף באיסור דאו' שהוא בקום ועשה א"צ להודיע דהא לל"ק דהתם ברה"ר הוי ואפ"ה לא הודיע לרבינא. אמנם אכתי יש ראיה מל"ב דהתם דמהתם א"ל רבינא וקא"ל מר בר"א מאי דעתיך למשדי'. והאמר מר גדול כ"ה שדוחה ל"ת בלאו דלא תסור ובכרמלית דרבנן הוי ע"ש. וא"א מנ"ל למר בר"א שרבינא טעי בהא שמא גם הוא יודע ומש"ה קא"ל בכדי שידע שנפסקה ולא יכוין לשם מצוה דקודם שידע בודאי מכוין לשם מצוה ויעבור על לאו דב"ת בקום ועשה וזה אינו נדחה משום כ"ה. וגם כל האחרונים פ' כן. דאם רואה בחבירו שנפסק א' מציציותיו. א"צ להודיעו במקום שיש כ"ה ואמאי הא יעבור בשוגג בקום ועשה בלאו דב"ת ובכה"ג לד' הרמב"ם מחיוב להודיעו איו דבכה"ג כיון שמעכבין זא"ז ולא קעביד מצוה כלל אינו עובר בלאו דב"ת. וא"כ תקשי אש"ס אמאי ל"ק נ"מ בין ת"ק לר"י אי עובר בכה"ג אלאו דב"ת דלת"ק אינו עובר ולר"י עובר לפ"ד הש"א סס"י מ"א ולד' כת"ה. א"ו דאף לר"י אינו עובר וכמ"ש. וגם מפרש"י שם בס"פ הקומץ סדל"ז ד"ה מהתם שכ' וז"ל הייתי משליכה מעלי דלית הלכתא כר"י אלא כת"ק כו' ע"ש וגם מש"ס גופי' מוכח כפרש"י הנ"ל מדאייתי הך עובדא דמר בר"א סמוך להא דקאמרי אר"י א"ש הלכה כר"י ולית הלכתא כוותי'. ואהא מייתי עובדא דמר בר"א מוכח דהיינו דמוכח נמי מהא דמר בר"א דלית הלכתא כר"י וזה נראה כוונת רש"י שם ד"ה הלכה כו' עש"ה. ואם איתא הא אף אי הלכה כר"י הי' חייב למשדי' משום לאו דב"ת לפי מ"ש הש"א סס"י מ"א וכ"ת החזיק בדבריו א"ו דליתא וכמ"ש וכ"ז ברור לפע"ד בלי ספק.

ג) על מה שכתבתי במכתבי להפליא על הג' בעל ש"א וט"א. במה שדחה דברי רש"י הנ"ל מסוגיא דסנהדרין דף פ"ח דהא בתפלין אפשר לבוא לידי חיוב חטאת ע"י הוראת הזקן ממרא. אם יניח תפלין בת חמשה בתים דאית איסור ב"ת ומשוי עליו משאי וע"ז השבתי

עפ"י ד' התוס' בשבת דס"ב דבנשים הוי הוצאת תפלין דרך הנחתן הוצאה כלאחר יד ואינו רק איסור דרבנן. רק אעפ"כ לא שרינן הוצאה זו משום בזיון תפלין וזה כוונת רש"י אבל חיוב חטאת ליכא אף בב' זוגות היכא דיש משום ב"ת וכ"ש בתפלין פסולין בת חמשה בתים דאף דלא הוי תכשיט מ"מ כיון שאין דרך להניחן הוי הוצאה בדרך הנחתן הוצאה כלאחר יד. וע"ז האריך כת"ה לתמוה מדר"ה דהיוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה חייב חטאת ואמאי הא הוי הוצאה כלאחר יד. כיון שאין דרך ללבוש טלית בעלת שלש ציצית והאריך כת"ה בדברים שאינם מתקבלים לפ"ד לחלק. והנה אי בעינא אמינא דהא לפעמים לובשים טלית בג' ציצית משום כבוד הבריות וכיון שדרך ללבשו לפעמים רחוקות שוב הוי דרך הוצאה כדאמר התם רבא אטבעת משא"כ תפלין או ב' זוגות דאיכא איסור ב"ת. אבל חוץ מזה אני תמה ולמה לא הרגיש כת"ה לפי דעתו תימה רבה על המג"א בסי' ש"א סקנ"ד שהביא דברי הש"ס בשבת דס"ב הנ"ל וכ' ז"ל ולכן נ"ל שאם יצאה בטלית המצויצת חייבת חטאת ע"ש. והוא נגד ד' התוס' שם שכ' דאשה שהוציאה תפלין דרך הנחתן הוי הוצאה כלא"י. וכבר הרגיש קצת בזה בס' תו"ש שם אבל באמת לא ניתן להאמר על המג"א שלא ראה ד' התוס' במקומן אבל באמת אין כאן קושיא כלל. דשאני תפלין שאינם מלבוש ותכשיט כמו מלבוש או תכשיט דעלמא שלובשין או מתקשטין בו אלא שעיקר דרך לבישתו עד"ז הוא משום מצותו הא לא"ה אין דרך לבישה וקישוט בכך בודאי. ומש"ה בתפלין בת חמשה בתים או בב' זוגות תפלין אי איכא ב"ת ודאי אין דרך לבישה וקישוט בהם וכיון שהוציאן בדרך הנחתן פטור משום שלא הוציא כדרך המוציאין כיון שאינם תכשיט ולא הוציאן בידו כשאר המוציאין משא"כ בטלית שהכל לובשין טלית אף שלא למצותו. ואף שהחיוב הוא על הציצית והציצית אינם בטלין להטלית דמה"ט חייב עליהם כדאמר בשבת דקל"ט. מ"מ לענין זה נחשבים גם הציצית מגוף הטלית כיון שהם מחוברים לו. דכיון שלבישת הטלית דרכו בכך והוציאו כדרך הוצאה ממילא גם הציצית הוציא כדרך הוצאה וז"ב לפע"ד וע"ש בס' פרמ"ג. ובזה ממילא סרה כל הקו' והפלפול של כת"ה דלענין גוף הטלית ודאי דנחשב דרך הוצאה אף שישראל אינו לובש טלית בציצית פסולין. מ"מ הטלית מצ"ע הוא מלבוש גמור והכל לובשין טלית וזהו כוונת רש"י בשבת דקל"ט דבלא ציצית כלל הוי מלבוש אף שאסור ללבוש בלא ציצית. מ"מ במלבוש גמור לא מיבטל מתורת מלבוש אף שאסור ללבשו. ובחנם נסתפק הפר"מ בבגד כלאים. והרי כ' המג"א דמלבוש גמור אף שהוא רק מלבוש לאיש ולא לאשה. אפ"ה מותרת האשה לצאת בו אף דנשים עם בפ"ע היא. וה"ה מלבוש בלא ציצית או מכלאים. דעכ"פ הנכרים לובשים אותו משא"כ בתפלין דאינם מלבוש

רק מצד שישראל לובשין למצוה. וה"ה לענין דרך הוצאה דיש לחלק בכך וכ"ש הוא. דהא לענין שיהיו הציצית משאי אמרינן דבנשים הוי משאי כמ"ש המג"א. אבל לענין דרך הוצאה הוי גם בנשים דרך הוצאה כמ"ש המג"א דחייבת חטאת. ומה"ט נסתפק הפרמ"ג בתפלין דר"ת אף שודאי דרך ללובשן. מ"מ אי ליכא מצוה לא מקרי מלבוש אף שדרך ללובשן. ומה שהק' כ"ת עליו מש"ס עירובין דצ"ו ע"ב. דמשמע דאי נשים סומכת רשות מקרי תכשיט גם לגבי נשים. אי בעינא אמינא דכיון דמקרי עכ"פ תכשיט לגבי אנשים משום מצותן. אף דנשים עם בפ"ע הן מ"ה מהני עכ"פ גם לגבי נשים אי נשים סומכת רשות ומניחות גם הם לפעמים כמ"ש הש"א סי' ק"ה משא"כ בתפלין דר"ת. אבל העיקר נראה די"ל דסוגיות הש"ס בשבת דס"ב פליגא אסוגיא דעירובין דצ"י ולסוגיא דשבת. אף אי נשים סומכת רשות. אעפ"כ אי נשים פטורות לא הוי תכשיט. (א) וסרו בזה הקושיות החמורות שהק' בש"א סי' ק"ה על שיטת רש"י ועכצ"ל כן לכאורה בד' המג"א דסי' ש"א הנ"ל לענין טלית מציצת בנשים דאף דמותרת ללבוש טלית עם ציצית לשטת התוס' בעירובין דצ"ו כמ"ש המ"א בא"ח סי' י"ז ס"ב אלא אם נאמר דכיון דציצית חובת גברא אין להם ללבוש בגד עם ציצית דמחזי כיוהרא כמ"ש רמ"א שם. משא"כ בתפלין למ"ד רשות מניחות לפעמים כמ"ש הש"א סי' ק"ה. מ"מ נ"ל יותר כמ"ש. וזה ספיקו של הפרמ"ג. ואף דגם למ"ד שבת לאו ז"ת אפ"ה הוי תכשיט לאיש. ה"ט משום דבחול הוי תכשיט למצותן משא"כ בנשים. וכיוצא בזה בטלית המצויצת מותר לאיש לצאת אף בלילה כמ"ש הרמב"ם פי"ט מה"ש ה"כ ובנשים הוי משאי כמ"ש המג"א. ומעתה לא תקשי על הר"ש מדרוש שבמרדכי שסובר דגם בשבת אם לבש בגד ארבע ככפות בלא ציצית שעובר בעשה. דא"כ מה פריך בשבת דקל"ז מ"ש מדר"ה לישני דהא דקאמר ר"ה חייב חטאת משום הטלית הוא כיון דאסור ללבשו אתי איסורא ומשוי עליו משאי. כמו שפירש"י לענין בל תוסף ואף אם שי"ל דר"ש אינו סובר כרש"י. מ"מ מה פירכא אדר"ה הא בריש סוגיין דעירובין קאמר דכיון דבחול זוג א' טפי לא מש"ה גם בשבת אסור להוציא יותר מזוג א' אף להציל אף דבשבת מותר להניח יותר. וכיון דפשיט לי' הכי שוב אינה מוקצה מן הדעת לומר דאף חיוב חטאת איכא כמ"ש רש"י ומה מקשה. ולפ"ז גם אשטת ר"י שבמרדכי דבשבת אינו עובר בעשה נמי תיקשי. כיון דבחול עובר. ואף דכל הסוגיא שם בעירובין אזדא דאי בשבת מותר ל"א לן במה דבחול איכא ב"ת ולא הוי משאי. מ"מ אכתי מאי קושיא אדר"ה אם נאמר דסובר כסברא דקאמר בריש הסוגיא והכי קיי"ל כמ"ש המג"א סי' ש"א סקנ"ד. ונימא דמש"ה סובר ר"ה דחיוב חטאת נמי איכא. ולפמ"ש א"ש דגם לפירש"י דוקא בתפלין הוא דקאמר הכי משום דאינו תכשיט

רק משום מצותו ומש"ה כל דאיכא איסורא בהנחתן לא הוי תכשיט. משא"כ במלבוש גמור. ובעיקר הדבר שהשיב כת"ה על השגתי על קו' הט"א. משום דאכתי אפשר לבא לידי חיוב חטאת באופן שיטעו הכל אחריו ויעשו תפלין בת ה' בתים ושוב הוי דרך הוצאה שכיון שדרך ללבשן כן. והד"ק הט"א לדוכתי' על רש"י עכ"ד. אני אומר דלק"מ. כמו דאיסורא דב"ת מפקא לי' מתכשיט ומשוי עליו כמשאי כן מה"ט משום איסורא דב"ת מפקא לי' מדרך הוצאה ומשוי ליה שלא כדרך הוצאה כיון דלא תכשיט הוא לא הוי דרך הוצאה בדרך לבישה רק להוציא ביד כדרך כל המוציאין וכמ"ש רש"י בשבת דס"ב ד"ה והא הוצאה וא"כ קו' הט"א ליתא כמ"ש במכתבי. וחוץ מכל מ"ש שם וכאן לא ידעתי מקום קושיא די"ל דרש"י לא כ"כ כ"א לפי הסברא דשבת ז"ת ולאו תכשיט וכל שאין מצוה אין היתר דלאו תכשיט הם כמ"ש רש"י לעיל בסמוך ושפיר כ' דכ"ש כיון דז"ת הוא ואיכא ב"ת ומשוי עליו כמשאי אבל ר"מ ור"י נהי דס"ל דשבת ז"ת הוא כמבואר שם דצ"ו. אבל שפיר י"ל דאעפ"כ ס"ל דתכשיט הם וע' בתוס' שם דצ"ה ד"ה אי קסברי ובתכשיט י"ל דגם רש"י סובר דל"א ב"ת ומשוי משאי. והא שכ' רש"י בד"ה ר"ג ומשום ב"ת ליכא הכא ע"ש. ות"ל דאף אי איכא ב"ת כיון דתכשיט הם לא הוי משאי דז"א דאי איכא ב"ת

**((א

) עיין בשעה"מ פי"ט מה' שבת מש"כ בזה בשם הראב"ד והרשב"א עש"ה.)** אף דאין איסור משום שבת עכ"פ יהיו אסור משום ב"ת לזה כ' רש"י דליכא הכא משום ב"ת ועוד דאף אם נימא דגם אי תכשיט הוא אפ"ה אי איכא ב"ת הוי משאי. היינו אי שבת לאו ז"ת הוא אבל אי שבת ז"ת הוא אי תכשיט הוא י"ל דגם רש"י מודה דל"א ב"ת ומשוי לי' משאי ול"ק קו' השאג"א ומה שהתנצל א"ע מעכת"ה על מה שתמהתי עליו באות ה'. דבריו תמוהים מאד. וע' בתשו' ח"צ סי' א' ד"ה תמיה לי טובא. גם בענין שרצה להעמיס ליישב דבריו בענין חליצה מוטעת דבריו תמוהין מאד. מה ענין דיני תנאי לכאן. ולא ראיתי להאריך בזה עוד. מאפת הפנאי. ושלום תורתו יוגדל נפשו ונפש מח' הדבוק באהבתו. שלמה במוהר"י זללה"ה חונ"פ הנ"ל.

תשובה יז

סקאלא יום ב' י"א טבת תרכ"ה. **אשר** שאלתני ידיד נפשי אודיעך דעתי במי שהוא חצי עבד וחצי ב"ח אם חייב בק"ש וכיצד יצא יי"ח אם יוכל לקרות ק"ש וברכותיה כשאר אנשים ויצא בה יי"ח. או שצריך לשמוע מישראל אחר:

זאת תשובתי כבר ראית מה שהשיב בתשו' חס"ל שחיבר יד"נ הגאון אבד"ק בוטשאטש בסי' ח' ע"ד גיסו מח' הגאבד"ק זלאטשיב. שד' גיסו הנ"ל נוטה שאם חייב בק"ש אי"ח בברכת ק"ש ע"י עצמו כמו שאמרו לענין תקיעת שופר דאף לעצמו אינו מוציא משום דלא אתי צד עבדות ומוציא צד חירות רק שנראה לו דפטור מק"ש והוכיח מד' הירושלמי פ"ג דברכות דקאמר טעמא דנשים פטורות מק"ש מדכ' ולמדתם וגו' בניכם ולא בנותיכם ועבדים מנ"ל דכ' שמע ישראל וגו' ד' אחד מי שאין לו אלא אדון א' יצא זה שיש לו שני אדונים וקשיא לי' דל"ל קרא מיוחד ות"ל מקרא דלה לה מאשה דכל מצות שאין האשה חייבת בהן גם עבדים פטורים כדפריך הש"ס ריש חגיגה ד"ד על ר"ה ומשני רבינא התם ל"כ אלא לח"ע וחב"ח וא"כ גם כאן עכצ"ל הכי. ואח"כ כ' דלפי מ"ש הש"ס שם דלפי משנה אחרונה חשוב ח"ע וחב"ח אין לו אלא אדון א' כיון שכופין את רבו לשחררו וחייב בראיה א"כ הה"נ דחייב בק"ש עכ"ד הגאבד"ק זלאטשוב. וגיסו הגאון בעהמ"ח הנ"ל האריך להשיב ע"ד גיסו הנ"ל דאם היה חייב בק"ש פשיטא דמוציא א"ע בק"ש ול"ד לתק"ש אלא דפטור מק"ש והאריך בזה בפלפול רב ועצום. והנה כי חביבים עלי דברי הג' המחבר הנ"ל. אולם האמת אהוב מהכל ובתורה דכתיב בה אמת אין מחניפים לש"א כמ"ש הרא"ש בתשו' ויען כי מלאכת שמים לא אוכל להעלים דברי. כי דברי הג' הנ"ל בתשובה זו לא ישרו בעיני. ובמה דסיים אפתח במה שעמד ע"ד רש"י בערכין ד"ב ע"ב במ"ש בד"ה מי שח"ע וז"ל אבל עבד גמור פטור דכתיב אל פני האדון מי שאין לו אלא אדון א'. והפליא ע"ז דהא ש"ס ערוך הוא ריש חגיגה דעבד גמור בלא"ה פטור מגז"ש דלה לה מאשה ומשתאה הרב הנ"ל שלא העיר בזה שום א' מהמחברים ז"ל ותי' דברורן של דברים הוא עפ"י דברי התוס' בב"ק דפ"ח דהא דגמרינן לה לה מאשה היינו להחמיר על העבד לעשותו כישראל לפחות במצות שהאשה חייבת בהם אבל לא לגרועו מאיש עכ"ד וא"כ לענין מצות ראיה דכתיב זכורך גם עבד בכלל זכורך. וא"כ מאי פריך הש"ס ריש חגיגה ות"ל מלה לה מאשה הא לא ילפינן מאשה להקל. ותי' דדברי התוס' הנ"ל אינם רק לרבא דס"ל דלאיסורא אקשינהו ולא להיתרא כמ"ש התוס' ביבמות ד"ח ד"ה רבא וה"ה לגז"ש אבל לשאר אמוראי שם ביבמות ורבינא מכללם שם ביבמות דלא ס"ל כרבא ל"א כן. ומש"ה שם בחגיגה הסוגיא אליבא דרבינא שפיר פריך משום דס"ל דהג"ש לכל מילי הן לחומרא הן לקולא ומש"ה רש"י בעירוכין אתי אליבא דרבא ואליבי' צריך קרא לעבד גמור דלא נפ"ל לפטור מגז"ש דלה לה. ע"כ כ' דגם גבי ק"ש יש לחייב מסברה גם עבדים בקבלת עמ"ש ומנשים לא ילפינן לרבא לפטור ע"כ י"ל דקרא דמייתי בירושלמי

לעבד גמור אתי ולעולם ח"ע וחב"ח חייב כמו בכל המצות אלא שכיון שהרמב"ם פ' דח"ע וחב"ח פטור מראיה ה"ה לק"ש עכ"ד:

ובמחכ"ת כל דבריו אלו נאמרו שלא בהשגחה. דפשיטא דאין חולק על הא שאמרו בש"ס בכ"ד אין היקש למחצה ואין גז"ש למחצה וילפינן מינייהו חומרא וקולא וגם בהיקשא דחמץ ומצה ילפינן בפכ"ש חומרא וקולא כדאי' התם ושטר שחרור דמועיל בעבד דהוא קולא ילפינן מגז"ש דלה לה וכ"מ להדיא מדברי התוס' בפסחים דכ"ד ד"ה אמרת והתוס' ביבמות כ' וז"ל דקסבר דלענין איסורא הוא דאקשינהו רחמנא דבהכי איירי קרא ולא לענין היתרא ע"כ. וזהו טעמא דרבא לפ"ד התוס' אבל בעלמא אין היקש למחצה וגז"ש למחצה הן לחומרא הן לקולא (א) ועמ"ש בחיבורי ישי"ע ביבמות ריש דט"ז ובדנ"ב ע"ב תירוצים נכוחים על קו' התוס' שבד"ח הנ"ל. אמנם מדברי התוס' שבב"ק הנ"ל טעמא אחרינא איכא בהו. עפ"י מה שהקשה בס' טורי אבן בחגיגה שם דמנ"ל להש"ס למילף מגז"ש דלה לה דכל מצוה שאין האשה חייבת אין עבד חייב והא האי קרא דחופשה לא ניתן לה בשפחה כתיב ועבד זכר מנ"ל דלמא עבד חייב בכל המצות כזכרי ישראל ותי' דאי לא רבי קרא לחייב עבד ושפחה במצות ממילא הוי פטורי דהתורה רק לישראל נאמרה אלא דמגז"ש דלה לה נפ"ל דשפחה חייבת במצוה שהאשה חייבת ועבד נפ"ל מק"ו משפחה דבמצות שהשפחה חייבת כ"ש עבדי אבל במצוה שאין אשה ושפחה חייבין גם העבד פטור משום דיו לבנו מן הדין להיות כנדון עכ"ד הט"א שה. וכ"כ שם הג' בעל ט"א בקונ' אבני שוהם שלו שם בריש חגיגה באריכות. וזה כוונת דברי התו' בב"ק הנ"ל דמלה לה לא ילפינן לקולא משום דלה בשפחה כתיב ועבד משפחה ל"ג להקל. ולפלא בעיני שהג' ט"א לא הביא ד' תוס' אלו אלא בס' כפות תמרים בר"ה דכ"ט כ' בקצרה ככל דברי הט"א הנ"ל והביא ד' התוס' דב"ק הנ"ל. וא"כ לכ"ע ל"א גז"ש דלה לה להקל ולא תליא כלל בפלוגתא דרבא ומחלוקותו. וע"כ הא דפריך בריש חגיגה על ר"ה ות"ל מלה לה מאשה היינו נמי כמ"ש הט"א שם דלולי קרא מצד הסברא ממילא עבדים פטורין ממצות ראיה וכה"ת דלאו בכלל ישראל הם. ומ"ש בעל חס"ל דהם בכלל זכורך הוא תמוה מאד דהא ודאי דכל בני נח פטורים מראיה כמו שדרשו בש"ס דגנך ולא דגן עכו"ם וא"כ ה"ה לעבדים וע' בפי' הרע"ב ריש חגיגה שכ' דכתיב בבא כל ישראל ועבדים לאו בכלל ישראל נינהו ע"ש וכ"כ הרמב"ם בר"פ ב' מה' חגיגה ע"ש. וע' בתוס' פסחים ד"ט סע"א ובכמה דוכתי רק דבכל המצות שהאשה חייבת נתרבו עבדים מג"ש דלה לה ובעיקר התמי' שתמה הרב בעל חס"ל ע"ד רש"י בערוכין הנ"ל וכ' שמשתאה על שלא העיר בזה א' מהמחברים הנה באמת העיר ע"ד רש"י אלו המגיה במל"מ בפ"י

מה' מלכים. ותורף תירצו הוא ג"כ עפ"י דברי התוס' דב"ק דלקולא לא נאמרה גז"ש דלה לה. רק שכ' דהמקשה בחגיגה הי' ס"ל דלא כד' התוס' אמנם כיון דמסיק שם דלמשנה אחרונה ח"ע וחב"ח חייב בראיה ע"כ קרא דאדון

**((א

) התוס' בקידושין ד"ג רע"ב כתב וז"ל וי"ל דרבוי קניינים גמרינן מהיקשא ולא מיעוט קניינין דכה"ג אמרינן בפ' כ"ה תלתא קראי כתיבי בדם חד לאפוקי מנותר וחד למיעוטא ממעילה וחד מטומאה ובפ' ב"ש יליף נותר חילל חילל מטומאה וא"כ אמאי צריכי תרי קראי חד לנותר וחד לטומאה אלא לאו משום דלא נאמרה גז"ש דחילל להקל אלא להחמיר ע"כ וע"כ צ"ל דכוונתם דע"כ לא אמרינן אין גז"ש למחצה ואין היקש למחצה רק לדון כל החומרות מאחד לחבירו או כל הקולות אבל אם מצאנו איזה היקש ונוכל לחלק בהיקש האחר שבאנו ללמוד זה מזה באיזה סברא ל"א אין גז"ש והיקש למחצה ועלה על לבי דבהאי סברא יש ליישב דברי רש"י במה שתמהו עליו התוס' בקידושין די"א ע"ב דעל הא דאיתא התם אמר ר"י אמר ר"א כל כסף האמור בתורה כסף צורי פריך הש"ס והרי טענה דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור ותנן שבועות הדיינין הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה ומשני התם דומיא דכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומאי כלים דבר חשיב אף כסף ד"ח כך כתב רש"י הגירסא בשם רבותיו ופי' דבריהם שהדינר היא מטבע הפחיתה שבצורי ופירכא מדקתני שתי כסף שהן מעות ותירוצא מה כלים ד"ח אף כסף ד"ח ומעה ד"ח היא והקשה רש"י עליהם כמה קושיית וקושיא א' הוא דא"כ דכל כסף האמור בתורה דינר היא היאך אתיא הך היקשא ומפקי' ליה הא כי אתא היקשה לאשמעינן מה כלים שנים אף כסף שנים היא דאתא ותמהו ע"ז בתוס' שם וכתב דלא ק"מ דאין היקש למחצה וכי היכא דגמרינן מני' שנים גמרינן נמי מני' ד"ח עכ"ד ולפי האי סברא דברי רש"י נכונים דהא היקש הראשון דמה כלים שנים אף כסף שנים ע"כ בא להקל על הנתבע דבלא"ה היה מחויב אף בכסף א' כמו שכתב רש"י בסוף ד"ה ותנן וכללא הוא בזה דתפשת מרובה לא תפשת דא"כ אין לדבר סוף וכן כתב בהדיא הריטב"א שם בפי' רבותי' של רש"י והאי היקש דבעי לאקשוי' דמה כלים ד"ח אף כסף ד"ח היא חומרא לנתבע דסד"א דהוי דינר כמו סתם כסף קמ"ל דבשני מעין נמי חייב כמו דמפורש בתוס' בסוף הדיבור ועיין בחי' מהרש"א שם וכ"כ בהדיא בחי' הריטב"א שם וא"כ יפה הקשה רש"י דבכה"ג ל"א אין היקש למחצה ובפרט להוציא ממשמעות הקרא ודו"ק. ובזה היה מקום אתי לכאורה ליישב קושיית השואל בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' קצ"ה אמה דאמרינן בש"ס בבא מציעא ד"ו עשירי

ודאי ולא עשירי ס' והקשה דא"כ אמאי ס' בכור אסור בגיזה ועבודה הא גמרינן בש"ס בגז"ש עברה עברה בכור ומעשר ואין גז"ש למחצה ונילף נמי מה מעשר עשירי ודאי ולא עשירי ס' אף בכור כמי בכור ודאי ולא בכור ס' וע"ש בתשו' הנ"ל סי' קצ"ו קצ"ז מה שהאריכו בזה אכן לפי הסברא הנ"ל יש לישב ולומר דהגז"ש הלז לא נאמרה בש"ס מעילה די"ג ובכורות דל"ב אלא לחומרא וכן בזבחים דל"ז לענין תמורת מעשר דאין קרב תמים עד שיפיל בו מום וכן בזבחים ד"ט דלענין פסח בשאר ימות השנה שקרב שלמים אם רצה להקריב אותו לבכור או למעשר ולא להביא נסכים ילפינן לחומרא גבי מעשר דזה מעשר ואין אחל מעשר וילפינן לזה הגז"ש דעברה עברה לענין בכור ואע"ג דיש בזה ג"כ צד להקל כמו דנתבאר בש"ס שם מ"מ כיון דצריך להביא נסכים וא"כ ממילא לאו בכור ומעשר הוא שאין טעין נסכים אבל לענין הילפיתא דלגמרי לקולא אפשר לומר ע"פ דברי התוס' בקידושין ד"ג הנ"ל דאין אומרים בזה אין גז"ש למחצה. אולם באמת ראייתם שם מזבחים דמ"ה הוא תמי' מאוד למעיין ועיין בתוס' חולין דקי"ז ע"א ד"ה חד למעוטי ולזה כיון הג' מהרי"ב בהגהותיו ועיין בתוס' זבחים דמ"ו סע"א ועיין בתוס' יומא ד"ס סע"א. וסברתם ביומא שם הוא סיוע לסברת הפ"י בקידושין ד"ג שם וסברא זו צריך בקיאות בש"ס ואני לא באתי לידי מדה זו רק מה שעוררו רעיוני בהשקפה ראשונה (ועיין בש"ס קידושין ד"כ ע"ב וברש"י ד"ה או דלמא ובתוס' שם ד"ה גאולתו ובחה"ר שם בשם הראב"ד ובריטב"א בשם הרמב"ן ובספר פני יהושע) ובעיקר הדין שנסתפקו הגדולים אי חצי עבד וחצי ב"ח חייב בק"ש כבר התעורר בזה הגאון בעל פמ"ג בקונטרס נועם מגדים להביא הירושלמי הנ"ל והשאיר בספק.)** בעבד גמור הוא והיינו כמ"ש התוס' בב"ק הנ"ל ע"ש אמנם דבריו תמוהים וכבר תמה עליו הג' מהרע"א בתשו' קע"ז ובלא"ה הא משכחת לה דלא כפינן אף למשנה אחרונה כמ"ש התוס' בגיטין דמ"ב ע"א והראשונים שם. אמנם בלא"ה מ"ש דא"א לפטור עבד מראיה מגז"ש דלה לה משום דלא נאמרה גז"ש זו לקולא כמ"ש התוס' כבר תמהו עליו בנו"ב מה"ת חח"מ סי' י"א. וכ"כ בס' שעה"מ פ"א מה' מילה בשם מורו הרב בעל ב"כ שהשיב על מהר"ש אלגזי והם כדברי הנו"ב ממש וכ"כ בס' ט"א שם בחגיגה ודבריו ברורים הם. וכ"ז דלא כדברי הרב בעל חסל"א שכ' דמצד הסברא הוי עבד חייב בראיה והא ליתא ובד' רש"י בעירוכין הנ"ל לע"ע אין לי יושב אחר רק לומר דהא שכ' רש"י אבל עבד גמור היינו אף ח"ע וחב"ח לפי משנה ראשונה ופי' כן לפי המסקנא דהא דקאמר לאתויי מי שח"ע וחב"ח היינו למשנה אחרונה דוקא. וסעד לדברי יש לי מדיוק דברי התוס' שם בד"ה מי שחציו עבד והמעיין יבין הדבר לאישורו. ע"כ לכאורה דברי הגאבד"ק זלאטשוב נכונים דע"כ הירושלמי דמפ'

טעמא דעבדים פטורים מק"ש משום דכתי' ד' אחד ע"כ לח"ע וחב"ח אתי אמנם לפע"ד אאל"כ בד' הירושלמי דבגיטין פ' השולח הלכה ה' איתא בירושלמי. וז"ל מצא מציאה ביום של רבו של רבו. ביום של עצמו לעצמו. ולית מחר בעי ועבדי' לי' למרי'. ומפ' הפ"מ דטעמא קאמר שהרי למחר לעבוד למרי' ואין לו כלום הלכך ביום של עצמו כולו לעצמו ע"כ קידש אשה ביום של מרי' אין חוששין לקידושין ביום של עצמו חוששין לקידושין. ולא כן אמר ר"ח בשם ר' יוחנן מי שח"ע וחב"ח קידש אשה א"ח לקידושיו דכוותי' גירש א"ח לגורשיו ע"כ. ופי' הפ"מ דמייתי ראיה מהא דאר"י בקידושין אם קידש אשה א"ח לקידושין וקאמר התם דכוותה אם גירש א"ח לגירושין ע"כ והיכי משכחת לה גורש הא אין לו קידושין אע"כ דביום של עצמו חוששין לקידושין ואם גורש למחר ביום של רבו אין חוששין לגירושיו ע"כ. והנה הך דר"ח אר"י איתא כמי בירושלמי דפסחים רפ"ח סוף ה"א. ובס' משנה למלך פ"ב מהק"פ הי"ג בסוף דבריו הביא דברי הירושלמי דפסחים הנ"ל ותמה דכיון דקידושין לא תפסי גירושין היכא משכחת לה ובתחלה. תי' שני תירוצים דחוקים. ואח"כ כ' אבל מן הירושלמי דבפ' השולח א"כ כן אלא דס"ל לירושלמי כסברא דדחי גמרא דידן דקאמר קידש ביום של רבו אין קידושין תוספין ביום שלו קידושין תוספין וכו' ע"כ היינו דהמל"מ מפ' הירושלמי דהשולח נמי כפי הפ"מ הנ"ל דקושיות המל"מ הוא ראיית הירושלמי דע"כ ביום של עצמו היא ב"ח גמור אף לענין איסור והיתר וקידושיו קידושין. וביום של רבו הוא עבד גמור אף לענין או"ה ואין קידושיו קידושין והוא כסברא דדחי בגמרא דידן בהשולח היינו הא דקאמר בש"ס דילן דהשולח דמ"ב סע"א אלא מעתה יום של רבו ישא שפחה יום של עצמו ישא בת חורין ודחה איסורא ל"ק וע"ש בפרש"י ולהירושלמי גם לענין איסורא קאמרינן הכי (ולכאורה ק' דא"כ אמאי קאמרינן במתני' לישא שפחה אינו יכול לישא ב"ח א"י ולהירושלמי יכול לישא שפתה וב"ח וי"ל ואכ"מ) ובס' קצוה"ח סי' רמ"ט הבין בפשיטות דהא דקאמר הירושלמי ולא כן א"ר יוחנן היינו דר' יוחנן פליג. אהא דאמר שם בירושלמי לעיל מזה בסמוך אלא ס"ל לר' יוחנן דאף אם קידש ביום של עצמו א"ח לקידושיו ומש"ה תמה על המל"מ הנ"ל ע"כ כ' שטעות נפל בדפוס בדברי המל"מ והחליף הדברים עליונים למטה ותחתונים למעלה וכ"ז עלה בידו בדוחק ע"ש באריכות ובאמת המל"מ מפ' כפי' הפ"מ הנ"ל ואין כאן ט"ס. וגם בלשון הירושלמי שלפני זה בסמוך דקאמר ולית מחר בעי ועבדי' לי' למרי' פי' הקצוה"ח שם ברישׁ דבריו פי' זר ותמוה דהירושלמי מקשה דמאי נ"מ דמציאתו לעצמו כיון דביום מחר שהוא יום של דבו א"כ צריך למיתבי' לרבו דמה שקנה העבד קנה רבו אפי' מה שקנה בהיותו ב"ח ע"ש ולדבריו נשאר הירושל' בקושיא

ולא תי' כלום ומש"ה הק' שם הקצוה"ח דא"כ תיקשי על סוגי' דידן דמ"ב דקאמר נגחו שור יום של עצמו לעצמו והא אח"כ ביום של רבו צריך למיתבי' לרבו והאריך בזה וכל הדברים תמוהים וכי אין כאן כ"מ במה שהוא שלו והא יכול לעשות בו אז כחפצו לאכלו וליתנו במתנה למי שירצה או ליתנו במתנה ע"מ להחזיר לו ביום שלו וככה יעשה תמיד ועוד יש לדחות דבריו בכמה אנפי'. אמנם כוונת הירושלמי הוא כפי' הפ"מ הובאו דבריו למעלה שהוא סייעתא ולא קושיא ועד"ז הוא פי' הירושלמי בהא דקאמר ולא כן אמר ר"ח בר"י הכל כפי' הפ"מ וכמ"ש למעלה וכיון ששטת הירושלמי הוא דלכל מילי ביום שלו הוא ב"ח גמור וביום של רבו הוא עבד גמור א"כ אין לפרש בדברי הירושלמי דברכות הנ"ל דיהיב טעמא לח"ע וחב"ח דלהירושלמי ביום שלו הוא ב"ח גמור ואין לו אלא אדון א' וחייב בק"ש וא"כ טעמא דירושלמי ג"כ אינו ביום שלו וביום של רבו הוא עבד גמור ופטור מן ק"ש אף בלא טעם הירושלמי רק מג"ש דלה לה מאשה. ועוד כראה דליכא לפרושי כן בירושלמי דברכות דטעמא דקיהיב התם הוא לח"ע וחב"ח כמו בטעמא דקאמר בש"ס דחגיגה דילן ד"ד דהא בש"ס דילן בחגיגה שם קאמר דיקא נמי דקתני ועבדים שאינם משוחררים מאי שאינן משוחררים אילימא שאינן משוחררים כלל ליתני עבדים סתמא אלא לאו שאינם משוחררים לגמרי ומאי נינהו מי שח"ע וחב"ח ש"מ ע"כ וכיון דהתם בברכות קתני עבדים סתמא ול"ק שאינם משוחררים ש"מ דבעבדים לגמרי מיירי ולא במי שח"ע וחב"ח ואף דלפמ"ש למעלה ע"כ דלהירושלמי ל"מ ליה הך דיוקא דדייק בש"ס דינן מדקתני שאינן משוחררים דהא להירושלמי ח"ע וחב"ח ביום ש"ר אינו משוחרר כלל כמו עבד שאינו משוחרר כלל מ"מ לפמ"ש למעלה בלא"ה אא"ל דטעמא דד' אחד דנקט בירושלמי לח"ע וחב"ח קאתי דלהירושלמי ביום ש"ר דינו כעבד לגמרי וביום ש"ע דינו כב"ח לגמרי רק שנתבאר בזה דאף אם נאמר דהירושלמי דברכות לח"ע וחב"ח קיהיב טעמא דידי' ע"כ הש"ס שלנו חולק בזה על הירושלמי דאם נאמר דסובר כירושלמי א"כ ק' דהו"ל למיתני במתני' בברכות נמי עבדים שאינם משוחררים לרבות ח"ע וחב"ח דפטור מק"ש משום שיש לו אדונים כמו דקתני בריש חגיגה מטעמא דקאמר התם אע"כ דלש"ס דילן ח"ע וחב"ח חייב בק"ש ועמ"ש עוד בזה לקמן. אמנם בעיקר דברי הירושלמי דברכות הנ"ל דקיהיב טעמא דעבדים פטורים מק"ש משום שיש לו שני אדונים ובתלמודן ל"ק טעמא נראה דקסמיך אטעמא דלה לה מאשה דזה הטעם פשוט כדפריך בריש חגיגה נראה ע"פ מ"ש בס' פנ"י שם בברכות ד"כ על הא דפריך שם בש"ס על נשים ק"ש פשיטא מ"ע שהזג"ג הוא כו' ובירושלמי קאמר טעמא דכתיב ולמדתם וגו' בניכם ולא בנותיכם משום דהירושלמי ס"ל דטעמא דנשים פטורות ממ"ע שהזמ"ג הוא

משום דהוי מצה שמחה והקהל ג' כתובים הבאים כאחד וא"מ והיינו דא"מ מינייהו בבנין אב דבדכוותייהו קממעטי אבל ק"ש דאיכא למילף מינייהו בק"ו משום דאית ביה מלכות שמים שפיר ילפינן מינייהו מש"ה צריך מיעוטא דבניכם כו' אבל תלמודא דידן סובר כמסקנא דפ"ק דקידושין דכל מ"ע שהזמ"ג נשים פטורות הוא מהיקשא דתפלין ואין משיבין על ההיקש מזה ממילא נמעיט גם ק"ש ע"ש. ובמל"מ פ"י מה' מלכים כ' דלא פטרינן עבדים מכל מה שהאשה פטורה רק במ"ע שהזמ"ג בהא ילפינן עבד מאשה בגז"ש דלה לה אבל במה שהאשה פטורה מצד גזה"כ לא ילפינן עבדים לפטור מגז"ש דלה לה ע"ש הלכך א"ש דלהירושלמי דנשים אין פטורות מק"ש מטעם מ"ע שהזמ"ג רק מצד גזה"כ דבניכם ולא בנותיכם לכן הוצרך הירושלמי לפטור עבדים מטעמא שיש לו שני אדונים. אבל בש"ס דילן דפוטר נשים מטעם מ"ע שהזמ"ג ממילא עבדים פטורין מגז"ש דלה לה אלא שלא עלה תי' זה לפני לרצון חדא דאינו דומה לגמרי לד' המל"מ דהמל"מ כ' שם לענין פו"ר דנשים פטורות מפו"ר מדכתיב וכבשוה איש דרכו לכבש ולא אשה וזה הטעם ל"ש בעבדים משא"כ הכא ועוד דבס' שעה"מ פ"א מה' מילה הביא ראיה דלא כד' המל"מ הנ"ל וגם הג' בעל ש"א בקונ' א"מ שלו ריש חגיגה עלה על דעתו לחלק כחילוק המל"מ הנ"ל וחזר ודחאו בטוב טעם ע"ש ועיקר מה שהביאו להמל"מ שחלק בחילוק זה הוא מחמת דברי התוס' שכתב בריש חגיגה ד"ב ע"ב שעבד חייב בפו"ר והקשה המל"מ הא ילפינן לה לה מאשה והאשה פטורה מפו"ר וע"כ הוצרך לחילוקו ואני תמה דלד' המל"מ הקודמים מעיקרא לק"מ דהא כתב המל"מ לפני זה שם ליישב תמיהת המהרש"א מעל התוס' בחגיגה שם במ"ש ועוד פו"ר אכולהו ב"נ כתב אף לכנען ותמה המהרש"א דהא מפורש בסנהדרין דכל מצוה שנאמרה לב"נ אף פו"ר ולישראל נאמרה ולא לב"נ והמל"מ מישב קושייתו בטוב טעם דרש"י פי' בסנהדרין דכל מלוה שנאמרה לב"נ אף שתחלה נאמרה לב"נ מ"מ כשבאו ישראל לסיני ניטלה המצוה מב"כ ונשארה רק לישראל וכיון שמתחלה קודם סיני ניתנה לכל ב"נ ועבדים בכללן כמ"ש התוס' א"כ כשנטלה אח"כ בסיני מכל ב"נ אבל עבדים שניתוספה עליהם קדושה מסיני ואילך דהא חייבים עכ"פ במצות שהאשה חייבת עכ"פ לא ניטלה מהם בסיני דכל מה שהיה חייבים קודם סיני ולפ"ז אין מקום לתמיהתו מה שתמה אכתי יהיה פטורין מפו"ר מגז"ש דלה לה דהא כבר כתבנו בשם התוס' דב"ק דגז"ש דלה לה הוא רק לחומרא ולא לקולא וכתבנו דטעמן דבאמת חופשה לא ניתן לה בשפחה דהוא אשה כתיבא ולא בעבד זכר אלא דלולא דהיה גז"ש דלה לה ממילא עבדים היה פטורין מכל המצות דלישראל נאמרו רק כיון דכתיב בשפחה לה וחייבת בגז"ש דלה לה מאשה א"כ עבד ג"כ חייב

בק"ו אבל במה שהאשה ושפחה פטורין ממילא עבד פטור דדיו לבא מן הדין כו' ומש"ה לקולא לא פטרינן עבד מגז"ש דלה לה כיון שלא נאמר רק בשפחה וכיון דבלא גז"ש דלה לה עבד חייב בפו"ר מטעם שכתב המל"מ ממילא ליכא למיפטרי מגז"ש דלה לה. דבזה צדקו ד' הג"ה שבמל"מ. שוב ראיתי בסוף דברי הט"א בקונ' א"מ ריש חגיגה שכ"כ והדברים ברורים ולפ"ז נדחה מ"ש שם בתחלה ע"ד התוס' שנעלם מהם הש"ס דסנהדרין והוא כתמיהת המהרש"א ולפמ"ש אח"כ כנ"ל לא נעלם מהם כלום ותמהני טובא על הגאון נו"ב מה"ת חח"מ סי' י"א שהשואל כ' לתרץ קושיות מהרש"א הנ"ל בקצרה כמ"ש המל"מ והט"א הנ"ל ושמח מאד בישוב זה והנו"ב כתב לו ולשמחה מה זו עושה כי דבריך הם דברים בטלים ע"ש ויפה תמה המהרש"א ואני תמה מאד כיון שהביא שם הנו"ב בתחלת תשובתו דברי הגהת מל"מ שם איך לא ראה דברי המל"מ במקומו שדברי השואל הם דברי המל"מ ממש וגם על השואל אני מתמי' שהוא הביא דברי הג"ה במל"מ ואיך כתב דברי המל"מ בשם עצמו ועכ"פ תי' הנ"ל ע"ד הירושלמי לא עלה לפני לרצון ועוד לפמ"ש למעלה לד' הירושלמי בהשולח מי שח"ע וחב"ח ביום ש"ע דינו כב"ח ממש וביום ש"ר דינו כעבד ממש א"כ אכתי תיקשי ר' הירושלמי ריש חגיגה דקאמר התם טעמא דעבדים פטורין מראייה משום שיש לו אדון אחר כמ"ש שם בש"ס דילן ות"ל מגז"ש דלה לה דאא"ל דאתי לח"ע וחב"ח כמו דמשני רבינא בש"ס דילן דלשיטת הירושלמי אאל"כ כמ"ש למעלה אלא נראה דהירושלמי בברכות וחגיגה נקט דרשא הפשוטה יותר ומצוי כן גם בש"ס דילן כמ"ש התוס' בעירוכין דט"ו ד"ה בכתיבה ובשבת דקכ"ח בד"ה ונתן ובכמה דוכתי כמו שציין שם הגרי"ב וגם בדברי רש"י בעירוכין י"ל כן שמצוי כן בדברי רש"י ומ"מ כיון דבש"ס דילן בברכות ל"ק ה"ט וגם לא קתני במתני' בברכות שאינן משוחררין כדקתני בחגיגה מבואר דמי שהוא ח"ע וחב"ח חייב בק"ש משום צד חירות שבו וז"ב לדעתי בלי ספק ובפרט שנתברר שגם בדעת הירושלמי אא"ל דקרא דמייתי לפטור מי שח"ע וחב"ח אתי אלא כמ"ש ונתבאר למעלה:

ועתה הבא נבא לשאר דברי הרבנים הגדולים הנ"ל שהגאבד"ק זלאטשוב כתב לשטתו דח"ע וחב"ח פטור מק"ש ע"פ דברי הירושלמי הנ"ל דמ"מ למשנה אחרונה חייב בק"ש דכיון דכופין רבו לשחררו אין לו אלא אדון א' כמו שאמרו בש"ס ריש חגיגה לענין ראייה וגיסו הגאון בעל חסל"א חלק עליו והביא קושיות התוס' שם בחגיגה ד"ד בד"ה לא נצרכה הק' מגיטין דמ"ב דמספ"ל לש"ס במחוסר גט שיחרר אי מקרי אדון ותירצו דהתם כיון דמית לבסוף איגלאי מילתא למפרע דל"ה עומד לשיחרר ומש"ה מספ"ל והרשב"א בגיטין שם תי' דשאני לענין ראיה דטעמא דפטור דכיון שמחיוב לעבוד את האדון לא

יעלה לרגל משום ביטול מלאכתו ומש"ה בח"ע וחב"ח למ"א מע"י לעצמו מש"ה חייב בראייה משא"כ לענין קנס וא"כ לתי' הרשב"א ק"ש דומה לקנס שאין טעם הפיטור מק"ש משום ביטול מלאכתו א"כ דומה לקנס. אמנם גם לשיטת התוס' הכי הוא דהא בספר פנ"י בגיטין הקשה על תי' התוס' הנ"ל דלדבריהם מאי פשיט הש"ס התם מהפיל את שינו וסימא את עינו דהא התם לא מת ועומד לשיחרר ומש"ה ודאי לאו אדון הוא. ותי' הרב הנ"ל דלכאורה קשה דאמאי פטרינן לח"ע וחב"ח מראייה למ"ר משום שיש לו אדון אחר הא עכ"פ בצד חירות שבו אין לו רק אדון א' וא"כ אכתי לחייב בראייה מצד חירות כמו דחייב בכל המצות מצד חירות ותי' ע"פ ד' הר"ן בר"פ השותפין דבשעה שנשתמש בו הוי כולו שלו א"כ כולו יש לו אדון אחר ומש"ה א"ש דלמ"א כיון שאין האדון רשאי להשתעבד בו ממילא חייב בראייה משום צד חירות שבו וא"כ לכאורה מה הקשה התו' מגיטין הא שם החצי קנס מצד עבדות ובצ"ע ודאי יש לו אדון אף למ"א עכצ"ל דפסיקא להו דאדוניו דגבי קנס לא מקרי רק אם הוא כולו אדון גם בצד חירות ומש"ה שפיר מקשי וע"ז תי' דכיון דמת ואינו עומד לשיחרר שפיר הוי אדון בכולו ומש"ה שפיר קאמר ת"ש מהפיל את שינו אף דחי ועומד לשיחרר מ"מ שם הוא כולו עבד ובצ"ע אף אם עומד לשיחרר מקרי עבד והאריך להביא ראיות דצ"ע במקומה עומדת אף במקום שכופין האדון לשחררו וא' מראיות הוא דאל"כ למה הוצרך הש"ס בחגיגה דהכל לאתויי ח"ע וחב"ח למ"א נימא דאתי לאתויי מעוכב גט שיחרר דעלמא אע"כ כנ"ל ומש"ה כ' דאף דחייב בראייה למ"א משום צד חירות שבו אפ"ה לענין ק"ש פטור דכיון שיש לו אדון בצ"ע א"י לומר ד' אחד כיון שיש לו אדון אחר במקצתו עכ"ד הרב בעל חס"ל. והנה מה שהביא ראיה דלמה לא מוקי הש"ס בחגיגה דהכל לאתויי מעוכב ג"ש תמהני ולדידי מי ניחא דא"כ לשטת הרשב"א שהביא בעצמו דטעמא דעבד פטור מראייה הוא משום ביטול מלאכת האדון וא"כ לדידי' ודאי תיקשי למה לא מוקי במעוכב ג"ש שמעש"י שלו וכבר הק' כן בספר שעה"מ בפ"ב מה' חגיגה ונשאר בקושיא ועמ"ש לקמן. אמנם יותר הו"ל להביא ראיה מהא דח"ע וחב"ח אינו מוציא אף מינו בתק"ש ואף לעצמו אינו מוציא ואף למ"א הכי ועכצ"ל דלצ"ע ל"מ מה שכופין את רבו לשחררו וכבר האריך הרחיב בזה בס' ט"א בספ"ג דר"ה וקדמו בזה הפר"ח בסי' תקפ"ט בא"ח דמצד עבדות עבד הוא אף במקום שכופין האדון לשחררו. וז"ב בל' ספק גם מ"ש הרב הנ"ל דהתוס' דמקשי משום דפסיקא להו דאדוניו דגבי קנס לא מקרי רק אם הוא כולו אדון הוא תמוה דמנ"ל להקשות עד שהוכרחו לתרץ בשינויא דחיקא קצת ועיין בסנהדרין דפ"ו בתוס' ד"ה דבר ובכמה דוכתי ובתוס' גיטין ריש דמ"ב ובב"ק ד"צ סע"א גם מ"ש דמש"ה למשנה אחרונה

הוי כולו אדון אף לצד חירות ע"פ ד' הר"ן פ' השותפין ליתא לענ"ד ועיין בקצוה"ח סי' קע"א אמנם ביסודן של דברים לענ"ד דדוקא לענין חיוב ופיטור של מצות ואיסורין זה לא תליא באדנות אם אדוניו קרוי אדון או לא אלא בשיחרר תלוי דכל שצריך גט שיחרר עדיין לא נכנס לדין ישראל ומותר בשפחה ופטור ממצות שהאשה פטורה ואף מפקיר עבדו שמע"י שלו למאי דקיי"ל כר"י דצריך גט שיחרר להתירו בב"ח קודם הגט שיחרר דינו לכל מצות ואיסורים כעבד ועיין בספר שעה"מ פ"ב מה' מגילה שתמה על הב"י באה"ע סימן ד' ובספר בית מאיר בסימן ד' סי' י"ב ובח"ע וחב"ח דהיינו שנשתחרר ע"י גט שיחרר מחציתו. הוא אסור בשפחה מצד חירות שבו ואסור בב"ח מצ"ע שבו גם חייב במצות שאין האשה חייבת מצ"ח שבו אבל צ"ע במקומו עומדת אף שכופין רבו לשחררו מ"מ כל שלא קיבל השיחרר עדיין צ"ע שבו במקומו לאיסורין ולמצות. אמנם לענין ראייה למ"ד פטור כיון שיש לו אדון אחר אף שאין לו אדון רק למחצה מ"מ אכתי יש לו אדון אחר ומש"ה אקשי התוס' שפיר מגיטין דבחגיגה קאמר דלמ"א דכופין רבו כיון שמעש"י שלו לא מקרי אדון כלל אף בצ"ע אף דצ"ע במקומו עומדת קודם השיחרר ואסור בב"ח גם אינו מוציא בתק"ש מ"מ לא מקרי אדוניו אדון וא"כ חייב בראייה מחמת צ"ח שבו. ולענין קנס דכתיב יתן לאדוניו מיבעיא להו אי מקרי אדון. וז"ב ואמת ונסתר כל בנינו גם קו' השעה"מ על הרשב"א לק"מ דלא מצי הש"ס בחגיגה לאוקמי ריבויא דהכל אמעוכב גט שיחרר משום דל"ק הרשב"א דטעמא דמילתא דהקפידה התורה באדון מפני ביטול מלאכתו אלא במה שפטרה התורה מראייה מהטעם שיש לו אדון אחר זה הוא רק מפני ביטול מלאכתו וכל שמע"י שלו ל"א לן במה שיש לו אדון אחר וא"כ בח"ע וחב"ח חייב בראיה מצד חירות כמו שחייב בכל המצות שהזמ"ג מצד חירות שבו אבל במעוכב ג"ש בלאו טעמא דאדון אחר פטור כיון שכולו מעוכב גנו שיחרר דינו כאשה ופטור מראיה כמו שפטור מכל מ"ע שהזמ"ג ולק"מ ולקו' הפנ"י הנ"ל על התוס' כבר כתב השעה"מ שם תי' מספיק ע"ש נמלא לפי הנ"ל הנה לשטת התוס' דבחי ועומד להשתחרר ודאי לא מקרי אדון א"כ חייב בק"ש מצד חירות שבו אלא אפי' לשטת הרשב"א (והרשב"א הביא כן בשם התוס' ובאמת כ"כ התוס' ריש עירוכין והשעה"מ והחס"ל לא הרגישו) מ"מ כיון דהוא איבעיא דלא איפשטא ועיין ברמב"ם פ"ד מה' חובל ומזיק הי"א ובפ"ה מה' עבדים הי"א ובהשגת הראב"ד שם עכ"פ חייב בק"ש מספק דהוי ספיקא דאורייתא. ועוד נראה דלמשנה אחרונה ודאי מי שח"ע וחב"ח חייב בק"ש דכבר כתבנו למעלה להוכיח דע"כ ח"ע וחב"ח חייב בק"ש דהא ח"ע וחב"ח לא נכלל בכלל עבדים סתמא ובריש חגיגה דממעט מראייה ח"ע וחב"ח קתני עבדים שאינם משוחררים כדדייק התם

בש"ס ד"ד וכיון דקתני בפ"ג דברכות עבדים סתמא וא"כ ממ"נ לשטת התוס' בחגיגה ח"ע וחב"ח חייב בק"ש למשנה אחרונה ולפי שיטת התוס' בעירוכין והרשב"א ע"כ כיון דלא איפשטא בעיין ע"כ ח"ע וחב"ח אף למשנה ראשונה חייב בק"ש ומש"ה קתני עבדים סתמא ועכ"פ מוכרח לכ"ע דמי שח"ע וחב"ח חייב בק"ש בודאי לכ"ע וז"ב לפע"ד:

ועתה הבא נבא לבאר אם הוא יוצא יי"ח בקריאת עצמו או שצריך שישמע מישראל כמו בתק"ש. והנה הגאון בעל חס"ל כ' דפשיטא ליה טובא בל"ס כלל דכמו שיוצא מי שח"ע וחב"ח בכל המצות כאכילת פסח וק"ש כו' ה"ה בברכת ק"ש כו' ודבריו תמוהין דהא ח"ע וחב"ח אינו אוכל בפסח וחייב בפסח אף עבד גמור ועל ק"ש אנו דנין כמו על ברכת ק"ש וא"י למה פלפלו הרבנים הנ"ל על ברכת ק"ש ולא על ק"ש עצמה. והנה הגאון בעל חס"ל כ' דדוקא בתק"ש הוא דאמרינן דאף עצמו אינו מוציא דתק"ש המצוה הוא בשמיעה ולא בתקיעה דהא התוקע לתוך הבור לא יי"ח כשלא שמע קול שופר וטעמא דאיי"ח כששמע קו"ש מגברא דלאו ב"ח משום דהוי כאלו לא שמע קו"ש וראיה דאל"כ קשה לד' ראב"ש שהביא הש"ל דל"א שומע כעונה במקום שא"י לענות דכל שאינו ראוי לבילה כו' ובהג"א פ"ק דחולין מסתפק באלם ששוחט אי יוצא בשמיעת הברכה מאחר מה"ט וק' לדידהו דהא מפורש בש"ס דח"ע וחב"ח אינו מוציא לעצמו ויוצא בתקיעת אחר אלמא דבתק"ש לאו משום שומע כעונה הוא רק המצוה בשמיעה דוקא ומש"ה ח"ע וחב"ח אינו מוציא לעצמו דל"א צ"ע התוקע ומוציא צב"ח השמיעה משא"כ שאר מצות עכ"ד.

הנה קושייתו ע"ד ראב"ש והג"א וכבר קדמו השאגת אריה סי' ואו. וגם כ' לתרץ דשאני בתק"ש דמצותו בשמיעה ולא בתקיעה וכ"כ הרא"ש בשם בה"ג דמש"ה מברכין לשמוע ולא לתקוע ובתוקע לתוך הבור כשהוא עומד על שפת הבור אף הוא עצמו לא יצא ע"ש. וה"ז ככל דברי החסל"א הנ"ל. אלא שהש"א חזר ודחה דמצות תק"ש ע"כ בתקיעה נמי תליא דהא תנן השומע מן המתעסק ל"י וגם השומע ממי שא"מ בדבר ל"י. וא"א דבשמיעה לבד נגמר מצותו למה לא יי"ח ע"ש. והנה להא דשומע ממי שאינו ב"ח ל"י הי' אפשר לומר כמ"ש החס"ל דהוי כאלו לא שמע קו"ש אבל אכתי הראיה שהביא השאג"א מהשומע מן המתעסק דל"י הוא ראיה מוכרחת דמה לי לכוונת התקוע כיון דבשמיעה תליא מילתא בלבד די בכוונת השומע א"ו דבתקיעה נמי תליא. וגם בס' כפות תמרים בר"ה דכ"ט בד"ה חש"ו הוכיח מהא דחש"ו א"מ רבים יי"ח דהמצוה אינו בשמיעה לבד רק גם התקיעה הוא מחלקי המצוה. ואע"ג דחזר ודחה ודחק בטעם הדבר ותמהני דמהא דבעינן נמי כוונת משמיע איכא ראיה ברורה כמ"ש השאג"א. והא דהקשה מד' הרמב"ם פ"א דשופר מ"ש בשופר הגזול כבר כתבתי בתשו' ליישב ואכ"מ. ומ"מ לענין דין ח"ע

וחב"ח הי' אפשר לקבל חילוק' של הרב חסל"א כי חילוק מתקבל הוא לומר דשאני בתק"ש עכ"פ עיקר המצוה היא בשמיעה כמ"ש הרא"מ בשם בה"ג. ומש"ה כשצד ב"ח שומע התקיעה מצד עבד שתוקע לא יי"ח משא"כ בק"ש ושאר ברכות דטעמא דיוצא השומע משום דשומע כעונה אבל המצוה היא הדיבור לכך ח"ע וחב"ח יוצא בדיבור של עצמו אמנם הרב הנ"ל בעצמו הרגיש סתירה לדבריו מהא שפ' הב"י בסי' תרפ"ט גם במגילה דח"ע וחב"ח אינו מוציא א"ע רק צריך לשמוע מאחרים. אף דשם יי"ח בקריאה לבד והשומע יוצא משום שומע כעונה דהא מברכין על מקרא מגילה והכי מוכח כולה סוגיא דמגילה די"ט ע"ב וד"כ ריש ע"א. וחזר ודחה דע"כ גם בקריאת המגילה המצוה רק בשמיעה דאל"כ תקשי למ"ד הרהור כדיבור דמי אמאי קתני שם במתני' דחש"ו אין מוציאין אחרים בקריאת מגילה משום שאינם בני חיובא ות"ל דאחר השומע יוצא משום שמהרהר בשעת השמיעה למ"ד הרהור כד"ד ועכצ"ל דמיירי כשהשומע שומע בע"פ ואין מעיין במגילה ע"כ לא יצא יי"ח בהרהור דאף אי כד"ד הוי כקורא ע"פ וא"י וא"כ תקשי הא בכה"ג אף אם שומע מבר חיובא נמי איי"ח דאף דשומע כעונה הא הוי כקורא בע"פ. א"ו דלאו משום שומע כעונה יוצא אלא דגם במגילה המצוה רק בשמיעה וע"כ דהסוגיא שבדי"ט ע"ב דמוכח מינה דהמצוה בקריאה ולא בשמיעה דהא מדמי מגלה לק"ש ולמ"ד דבק"ש א"צ להשמיע לאזניו ה"ה במגילה ע"כ סוברת הסוגיא דהרהור לאו כד"ד ומש"ה מדמי מגילה לק"ש ומש"ה מיירי מתני' בהשומע מעיין במגלה ומש"ה יוצא משום שומע כעונה. אבל בשומע מחש"ו איי"ח ומשום הרהור איי"ח דהרהור לאו כד"ד וע"כ הרמב"ם שפ' דהרהור כד"ד שפיר פ' דהשומע מחרש שמדבר ואינו שומע איי"ח אף שפוסק בק"ש דקרא ולא השמיע לאזניו יצא וכבר עמדו עליו המחברי' ולפי הנ"ל א"ש משום דע"כ אי הרהור כד"ד ע"כ המצוה רק בשמיעה וא"כ חרש שאינו שומע לאו ב"ח הוא וא"מ אחרים עכ"ד ואני תמה דאף לדבריו אין לד' הרמב"ם הכרח דהא שפיר י"ל דבמגילה יוצא או בקריאה או בשמיעה ונסתר כל בנינו אמנם כבר קדמו בקושייתו בס' ט"א במשנה דחש"ו דהק' למ"ד הרהור כד"ד א"כ אמאי א"י השומע מחש"ו הנ"ל דיוצא בהרהור דנפשי' ותי' ע"ז הרבה תירוצים ע"ש. ותי' האחרון שתי' שם הוא התי' אשר כ' החסל"א דמיירי שאין מגילה לפני השומע דמתורת הרהור איי"ח דאף דהרהור כד"ד הוי כקורא ע"פ. אבל בשומע מב"ח יוצא יי"ח משום שומע כעונה אף שאין מגילה לפניו משום דשומע כעונה הוי העונה כמו הקורא והקורא קורא מתוך מגילה ע"ש והדין עמו ודלא כמ"ש בחשל"א דהא קיי"ל דהשומע יוצא יי"ח אף במקום שאסור לו לענות ש"מ דל"א שומע כעונה כאלו הוא אומר אלא דדין השומע כדין המשמיע וז"ב. אמנם

בעיקר הקושיא הנ"ל הנה בס' ט"א תי' שם תי' פשוט ואמת. דבמגילה לכ"ע הרהור לאו כד"ד כדאי' שם במגלה די"ח ע"א דאתי' זכירה וזכור בפה וע' בשאג"א סי' י"ג באריכות וקיימתי מסברא. אלא שלפע"ד מעיקר' לק"מ ואבי תמה גם על הג' בעל ט"א דלמה לא קשיא לי' יותר על הא דרבינא בברכות ד"כ ע"ב דקאמר דאי נשים בברהמ"ז דרבנן אינה וכולה להוציא אחרים יי"ח משום דל"א דרבנן ומפיק דאו' והא באותו עמוד קאמר רבינא ז"א הרהור כדיבור דמי וא"כ ת"ל אף אם נשים אין חייבין בברהמ"ז מדאו' והא השומע יוצא בהרהור דנפשי'. ובזה לא יספיקו כל התירוצים שכ' הט"א. א"ו דלק"מ כיון דהשומע נתכוין לצאת רק בהשמיעה ששומע מפי הקורא ולא בהרהור דנפשי' איי"ח בהרהור אף למ"ד הרהור כד"ד ל"מ למ"ד מצ"כ אלא אף למ"ד מאצ"כ דבע"כ לא נפיק כמ"ש התוס' והרא"ש בסוכה דל"ט. ובזה נסתרים הרבה ראיות שהביא השאג"א בסי' י"ג והארכתי במק"א ואכ"מ ע"כ נפל כל בנינו של בעל חס"ל. והדבר ברור דבמגילה בקריאה תליא ולא בשמיעה מדמברכין על מקרא מגילה ולא לשמוע כמו בשופר וע' בהרא"ש פ"ק דפסחים. ובד' הרמב"ם הנ"ל כבר כ' המחברים תירוצים שונים וע"כ כיון שפ' הב"י דמי שח"ע וחב"ח אינו מוציא איוב בקריאת המגילה ה"ה בק"ש וברכותיו דלא כחילוק של בעל חס"ל. וכן משמע להדיא עד' הלבוש סי' תקפ"ט ס"ה שכ' וז"ל שאין לו תקנה לתקוע בעצמו דלא אתי צד עבדות כו' כי התקיעה מכח כל גופו הוא בא והרי כח צד עבדות מוציאו אם תוקע בעצמו מה שאין שייך כן גבי סוכה שאין צד העבדות מועיל לצד החירות משום דכ"א מן הצד הולך לסוכה בעצמו על משענתו ואוכל ושותה ויושב בשלו ואין חבירו מועיל לו ועוד אפי' את"ל שהא' מסייע לחבירו וצ"ע מסייע לצ"ח ללכת בסוכה מה בכך אטו אם נכרי ישא את הישראל לסוכה על כתפו ל"י הישראל ידי הסוכה בתמיה ה"נ הכא דמ"ש עכ"ל. ומבואר בזה דבק"ש ובברכותיה א"מ א"ע. וכ"מ גמי להדיא מדברי הט"א הנ"ל שעל מה שהק' על המשנה דחש"ו דלמ"ד הרהור כד"ד בלא"ה יצא יי"ח בהרהור וכתב דלכאורה לא משכחת הך דינא דמתני' דחש"ו רק לענין ח"ע וחב"ח לפי התוספתא דאין אשה מוציא איש א"כ ל"מ מי שח"ע וחב"ח לצאת בהרהור דהא אף בדיבור א"מ א"ע ע"ש. וה"ז כדברינו וכ"מ להדיא מדברי בעל קצוה"ח בספרו אבני מלואים סי' מ"ד סק"ג דלא ס"ל כחילוק בעל חס"ל הנ"ל אלא דבע"ח א"מ א"ע ע"ש. וכן העיר בזה בס' פרמ"ג במ"ז בא"ח סי' תקפ"ט ס"ב ובס' חסל"א כ' דהלכה זו לא נתבררה בדברי האחרונים. והרי נתבאר בדברי האחרונים להיפך לזאת היוצא מדברינו אלה דמי שח"ע וחב"ח חייב בק"ש וברכותיה. אף דלשיטת הרמב"ם בה' ק"ם ובה' חגיגה סי' מקום לפקפק מ"מ דעת הרמב"ם דעת יחיד נגד כל הראשונים

זולתו וכלאו כל המחברים ליישב דעתו ע"כ ודאי דהלכה כרבים וחייב בק"ש וברכותיה ואינו יי"ח עד שישמע מפי ישראל אחר כמש"פ השאגא"ר בסי' ואו לענין אלם וע' במג"א סס"י ס"א ובפר"ח שם רס"י ס"ב והנלעד"כ. שלמה במוהר"י זללה"ה חוכ"פ הנ"ל.

תשובה יח

סקאלא. יום ב' ט"ו אדר תרכ"ד לפ"ק. שפעת שלום ורב טוב לכבוד אה' חתני ידידי הרב הגדול החריף ובקי החכם השלם מו"ה ברוך מאיר כ"י האבד"ק אוסטציא.

מכתבו קבלתי. ולהמון טרדותי. בפרט כי העמיסו עלי בעתים הללו מכל המקומות קרובות ורחוקת לדרוש להורות להם חקי אלקי' בענינים שונים. ורובם נחוצים למעשה לא יכולתי לשום עיון במכתבו עד היום עיינתי כשעה חדא וע"ד שאלתו לענין. אמירת דברי קדושה בבית הבלן שדר בחצר המרחץ. כשאין שם ב"א ערומים כי אנשי העיר ההולכים למרחץ פושטים שם בגדיהם ומשם הופכים ערומים להמרחץ. והנה ודאי דדין בית זה כחדר האמצעי של המרחץ ע"ד המבואר בש"ע א"ח סי' פ"ד כמ"ש כ"ת ג"כ. והנה כ"ת הביא מחלוקת האחרונים שד' הב"י דהלבוש שם דהא שאמרו בש"ס מרחץ שאמרו אעפ"י שאין שם אדם הוא דוקא בפנימי. אבל באמצעי מותר בכה"ג וד' הב"ח שם להחמיר וכ"ת כי שמשמעות ד' המג"א בסי' מ"ה ופ"ד כהב"ח. והנה מסי' פ"ד אינו ראיה לא לכאן ולא לכאן ומסס"י מ"ה משמע להיפך שדעתו כהמתירין דהא ודאי בית הטבילה לא עדיף מבית האמצעי דהא הטובלין בו פושטין בגדיהם ונשארו שם ערומים. וכ"כ הט"ז בפשיטות בסי' פ"ד ואעפ"כ מקיל המג"א לברך שם אמנם מד' הט"ז משמע להחמיר שלא כ' להקל בענין ברכת הטבילה משום דהוו כדיעבד ש"מ דאף דאז מברכת כשעומדת בחלוקה ואין שם אשה עומדת ערומה לעת הזאת אעפ"כ אסור לברך שאר ברכות. וכ"ת הביא סיוע לד' המתירין מד' רש"י בברכות דכ"ו בד"ה בית המרחץ וכבר קדמו בראיה זו בס' א"ז בסי' פ"ד. אלא שי"ל דרש"י בא להשמיעינו דאף באין שם אדם אסור אף להרהר ובביה"כ אף בחדש אסור אף להרהר וכ"כ הכ"מ פ"ג מה' ק"ש ה"ד. אמנם מש"ס גופא יש ראיה לד' הב"ח ותיובתא להב"י ולבוש. דבשבת ד' יוד פריך ארב אדא ב"א דקאמר מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ מברייתא דהבניס לביהמ"ר כו' ומשני כי קאמר ראב"א במרחץ שאין שם ארם. ופריך והאמר ריב"ח מרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם כו' ע"ש. והנה הא דלא משני דראב"א מיירי בחדר החיצון מקום שב"א עומדים לבושין הוא משום דא"כ מאי צריך ראב"א להשמיעינו הא דקתני בברייתא. אבל לד' הב"י ולבוש מאי פירכא הא י"ל דראב"א מיירי בחדר האמצעי שעומדים ערומים

ולבושים ובשעה שאין שם אדם א"ו כהב"ח והוא ראיה גדולה. אמנם לעומת זה יש ראיה משם כהנ"י והלבוש דהא קשה אדברי ריב"ח דקאמר מרחץ שאמרו אע"פ שאין שם אדם. ביהכ"ס שאמרו אע"פ שאין שם צואה דהא הוי זו ואצ"ל זו. דהא ביהכ"ס חמור ממרחץ כדאמר שם בש"ס ריש ע"ב. ועוד תקשי ארבינא דמיבעי לי' בהזמינו לבית הכסא. והא מדברי ריב"ח דקאמר ביה"כ שאמרו אף שאין שם צואה מדלא נקט רבותא דאף בחדש שלא הי' שם אדם כלל אסור ש"מ דבזה מותר וא"ל דנקט הכי אגב מרחץ דבמרחץ חדש מותר כדאי' התם ואגב דנקט כן במרחץ נקט נמי הכי בביה"כ ז"א דהא ביה"כ לא איצטריך כלל דכ"ש הוא ממרחץ. א"ו סד' הב"י והלבוש ומש"ה נקטי ביה"כ בסיפא לאורוי דמרחץ דנקט דוקא בפנימי מיירי דומיא דביה"כ בזה דוקא אסור באין שם אדם אבל באמצעי מותר בזה ומש"ה נקט ביה"כ לישנא במרחץ והא דמקשי אראב"א ולא משני דראב"א מיירי בשאין שם אדם ובאמצעי. משום דדחיקא לי' לאוקמי סתם בית המרחץ דנקט ראב"א לקולא מיירי באמצעי דוקא. והנה לא נתברר לי אם מרחץ שאין בו אדם או ביה"ב שאין בו צואה אי אסור מה"ת שמדברי הר' יונה בברכות ספ"ג בד"ה והזמנה לביה"כ נראה יותר שאף בישן שאין בו צואה לא אסור אלא מדרבנן וכ"נ יותר מדברי הרא"ש שם ע"ש. שיש סתירה קצת בלשונם אמנם יותר מוכרע מלשונם כנ"ל. וכ"נ שהבין הלח"מ פ"ג ה"ג. ולפ"ז ודאי יש להורות כד' המקילין הנ"ל. אמנם מדברי הר' יונה לעיל מזה בד"ה ודוקא ישן נראה מבואר דאסור מה"ת בישן אף שאין שם צואה. מ"מ כראה דדוקא בביה"כ דנפיש זוהמא אבל במרחץ בשעה שאין שם אדם ודאי שאין בו איסור רק דרבנן וכ"ש באמצעי אף לדעת הב"ח המחמיר. וא"כ למקילין שומעין. (א) אמנם בנדון הנשאל בלא"ה אין מקום להחמיר כיון דהעיקר נעשה לדירת הבלן ואין עשוי להפשיט שם מלבושים רק בעש"ק ועיו"ט בשיש מרחץ הזיעה אינו בכלל מרחץ כלל וראיה ברורה מדברי הט"ז א"ח סי' פ"ג סק"א דאם אין המחיצה מיוחדת לביה"כ בלבד אין לה דין ביהכ"ס וכ"כ המג"א רס"י פ"ז דאם הכלי מיוחד ג"כ לתשמיש אחר אין לו דין ביה"כ וכ"ש בנ"ד דעיקר היוחד הוא להיות בו דירת הבלן ובכל השבוע חוץ מע"ש אין ב"א עומדים שם ערומים. והרי אף לענין כלי איסור דעת רה"פ דהולכין אחר רוב תשמישו. וכן לענין טומאה מדרס וגם לענין טומאת כלי קיבול כמבואר במשניות דכלים ובכמה דוכתי בש"ס. וכן לענין קדושה אמרו בש"ס במגילה דכ"ו לענין רחובה של עיר דאע"פ שמתפללין בו בתעניות ומעמדות אין בו קדושה. משום דאיקראי בעלמא הוא. וע' בטור א"ח וב"י ואחרונים רס"י קנ"ד. ע"כ ברור שמותר להתפלל שם ולהניח תפלין בלי פקפוק וע"ד קביעת מזוזה הלא מבואר בהגהת רמ"א ביו"ד רס"י רפ"ו ס"ב

דבחדר ממש שהוא בית דירה אף אם הנשים רוחצת בו חייב במזוזה רק שיכסנה כדאי' שם ס"ה. את זה ראיתי להשיב בלי עיון כלל מחמת הטירדא ושלום כנפשו ונפש חותנו דוש"ת באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונ"פ הנ"ל.

תשובה יט

סקאלא יום ה' כ"ה אייר תרכ"ו לפ"ק. אשוב ואומר שלום לכבוד אה' ידידי הרב המופלג בתורה ויראה החריף ובקי חכם השלם כש"ת מו"ה מרדכי נ"י

מכתב קבלתי. ואשר שאל במלתא דאתי לקמי'. בשבת פ' קדושים **שקרא** החמישי עד חמשה פסוקים סמוך לסוף הסדרא ומעל' כ' פלפל איך להתנהג והעלה שלדעתו יקרא עם הששי עד סוף הסדר והשביעי יקרא למפטיר. ויקרא עמו מה שקרא לששי. ולא יאמר קדיש עד אחר ברכת ההפטורה ע"ד שמבואר בסי' רפ"ב ס"ה וס"ו. והאריך בזה. ובאמת מפלפלו נהניתי. אבל בגוף הדין אינני מסכים עמו. והאמת אהוב מכל. דלדעתי להלכה שידלג ויקרא פסוק א' למפרע ועוד שני פסוקים לששי ולשביעי יקרא ג' פסוקים ויאמר קדיש ואח"כ יקרא למפטיר אותן ג' פסוקים שכבר קרא לשביעי כמו בכל שבתות השנה שקורין למפטיר מה שקורין סבר לשביעי. ואין בזה בית מיחוש כיון שהמפטיר אינו עולה למנין ליכא בזה איסורא וכמ"ש המג"א סס"י קל"ז ובמחבר סי' רפ"ב ס"ב. ואע"ג דרמ"א כ' שם דיש אוסרים מ"מ המנהג לענין מפטיר דליכא למיחש להא כמו שנהגו בש"ת והדרך שכ' כ"ת להתנהג בזה לא שמיעא לי מתרי טעמי חדא דאחר שכבר נהגו לקרוא למפטיר השמיני לחוש לכתחלה היכא דאפשר למ"ד דאינו עולה וגם ביו"ט אף שהמנהג שלא להוסיף מ"מ כיון דרוב הפוסקים ס"ל דמותר להוסיף והרי המנהג לקרא הששי למפטיר כמבואר באחרונים סי' רפ"ב. א"כ אף בזה יש לעשות תקנה שיהי' המפטיר חוץ

**((א

) בש"ע של הגאון החסיד מלאדע בסי' פ"ר החמיר בזה ע"ש בקייא.)** משבעה העולין וגדולה מזו ס"ל להגאון מבראד בספרו שערי אפרים דאם קראו ביו"ט לרביעי עד סוף הענין דיחזרו לקרוא לחמישי מה שקרא הרביעי והמפטיר יעלה לפ' מוספין ע"ש. ואף שדבר זה לקרוא כל מה שקראו כבר מפו' בסס"י קל"ז דאינו עולה למנין כ' שם דזהו הוי כלא אפשר וכפרי החג דמי. וצ"ל דאף שאפשר דהמפטיר במוספין יעלה למנין. מ"מ כיון שכבר נהגו לקרוא למפטיר חוץ מהעולין. לחוש לד' דאינו עולה:. כלא אפשר דמי וכפרי החג ומכ"ש בנ"ד אמנם בזה בנדון דש"א הגאון מליסא בסידור דרך החיים כ'

להדיא להיפך דהחמישי יעלה למפטיר בפ' המוספין ויעלה למנין חמישי דדוקא בפרי החג דהכי תקנו חכמים הואיל וא"א אבל הכא אפשר במפטיר שיעלה למנין (כצ"ל שם בסידור דה"ח ולא כמו שנדפס בטעות שם) הנ"מ בנ"ד דצריך לחזור ולקרות מה שקרא מקודם בלי הוספה וזה לא מצינו רק בפרי החג ובעלמא אינו עולה למנין כמבואר בסי' קל"ז אבל להוסיף ב' פסוקים מחדש מבואר שם דעולה היכי דלא אפשר וכמ"ש התוס' והג"א בעצמם במגילה לענין אם קרא לרביעי ביו"ט עד שני פסוקים סמוך לסוף הענין דידלג ויקרא לחמישי פ' א' למפרע ועוד השני פ' הנשארים ומה שהביא כ"ת ראיה מסי' רפ"ב ס"ו אינו ראיה דהתם אם נאמר דיקרא למפטיר חוץ משבעה העולין א"כ יקרא לשביעי ולמפטיר כל מה שקרא לששי ודבר זה אף בפרי החג לא מצינו רק לשנות ולא לשלש ומש"ה ע"צ הדוחק סמכו שהמפטיר יעלה למנין והכי צ"ל ע"כ לדעת הגאון ש"א הנ"ל וקצרתי. ועוד דרך כ"ת אינו מחוור בעיני לקרוא לשביעי מה שכבר קראו לששי דהא כל היכי דאפשר לכ"ע אם קורא לשני כל מה שקרא לראשון ולא הוסיף כלום אינו עולה חוץ מפרי החג או במקום שא"א בע"א כלל והכא הרי אפשר לקרות לששי פסוק א' בדילוג ועוד ב' פסוקים ולקרות לשביעי ג' פסוקים ועדיף טפי כמבואר בסס"י קל"ז ומ"ש כ"ת כיון דבלא"ה המפטיר קורא כל מה שקורין לשביעי ד"ז אינו כלום דהא המפטיר אינו עולה למנין ומש"ה אין זה בית מיחוש כמבואר במ"א שם סס"י קל"ז משא"כ בנ"ד ע"כ דעת להתנהג למעשה כאשר כתבתי:

ד) וע"ד שכ' כ"ת מה שפשוט בעינו לאיסורא במה שנוהגין העולם בפדיון הבן ששואלים חפצים ופודין בהם וכתב שלכתחלה בודאי אסור אף שיודעים הכהנים דמתנה ע"מ להחזיר אסור לכתחלה ואף בדיעבד באינו יודעים אינו פדוי עכ"ד ובאמת אם הכהן סובר שנותן לחלוטין ודעת האב שנותן ע"מ להחזיר מבואר שם ביו"ד סי' ש"ה בש"ע ואחרונים דאינו פדוי אפי' בדיעבד ואין חילוק בין אם פודה משלו או אם שאול בידו אבל אם דעת שניהם להחזיר מבואר שם דבנו פדוי ובאמת לדעת אף לכתחלה אין בזה איסור דדוקא באם פי' ע"מ להחזיר עביד הכהן איסורא משום שיחתם ברית הלוי כמבואר בש"ס בקידושין ד"ו או באם עושה כן תמיד ומחזיר כל שעה אף לעשירים משא"כ אם אינו עושה כן תמיד אף שלעניים מחזיר תמיד מותר אף לכתחלה כמבואר בתוס' ורא"ש וטוש"ע ומשמע שם שאף ששניהם חושבים בשעת הפדיון שיחזור מותר לכתחלה וכ"מ להדיא בט"ז שם שמביא ממעשים בכל יום שהאב מניח דמי הפדיון בסך הרבה והוא חושב שיחזיר לו הכהן והכהן נמי חושב כן ומחזיר לו לפעמים הכל כו' ומשמע שם להדיא דאף לכתחלה מותר בזה וטעמא כמ"ש התוס' והרא"ש שם דהא עכ"פ בשעת

הפדיון אין הנותן יודע אם יחזור אם לאו לא קרינן ביה ושיחתם כו' פי' דאף שמחזיר תמיד מ"מ אין לבו נכון ובטוח כיון שלא התנה עמו ע"מ להחזיר דלמא יעכב לעצמו ואולי דעת כ"ת כיון שהוא שאול א"כ עכ"פ צריך להחזירו בכדי להחזירו לבעלים. אמנם אין מזה ראיה דהא אפשר לקנותו מכהן או להחזיר דמיו כמבואר ברא"ש פ"ק דקידושין ע"כ לדעתי אין לערער על מנהגן של ענייי ישראל רק כ"ז הוא באופן שהמשאיל יודע שהשואל רוצה לפדות בנו בחפצים אלו כמ"ש הרא"ש שם בקידושין ובענין מה שהרעיש כ"ת על מה שנוהגין קצת שאומרים בלשון דנותנים משכון אלו החפצים וכתב כ"ת שנ"ל שאסור בודאי ואינו פדוי דמנה אין כאן משכון א"כ כו' עכ"ד ובאמת אף שלכתחלה יש להזהיר בזה שלא יעשו כן. אבל לענין דיעבד קשה לפקפק ועיין בספר אבני מלואים באה"ע סי' כ"ט ס"ק י"ג שהעלה לענין פדיון הבן באם נתן לכהן משכון בה' סלעים דלשטת הרא"ש בודאי מהני ולשטת הרמב"ן והרשב"א כ' פנים לכאן ולכאן ואעפ"כ דעתו נוטה דאף לשטתם מהני ובסוף דבריו סיים בצ"ע ע"כ עכ"פ לכתחלה הנכון כדברי כ"ת להזהיר בזה ואין הפנאי מסכים להאריך יותר וגם את זאת השבתי בנחיצה רבה ולהראות חיבתי אמרתי ויהי מה אשיבהו דברי ידידו דבוק באהבתו. שלמה במוהר"י חונפ"ק הנ"ל.

תשובה כ

סקאלא יום ד' ט"ו טבת תרל"ב:

ה' ישפות שלום וברכה לכבוד אהו' בני חביבי ויקירי הרב המאה"ג החריף ובקי ירא ושלם מוה' אברהם נ"י אבד"ק פרעביזניא.

ע"ד שאלתך שהגבור המנוח מק' בנה בחיו ביהמ"ד בק' מכיסו והתפלל שם כמה שנים ועבור שאנשים המתפללים בתוכו לא נהגו בו כבוד כראוי עזב הביהמ"ד וכאשר בנה ביתו בנה ע"ג חדר לשם קלאז והתפללו בתוכו הג' והרבה אנשים וקראו קלאז עד עכשיו וכמה שנים אשר מת הג' הנ"ל וירשיו ירדו מאד מנכסיהם והם מצטרכים עכשיו למכיר הבית עם הקלאז הנ"ל לצורך נשואי ביניהם ושאל הלוקח את פיך אם יוכל ללקחו לסתור הקלאז ולבנות במקומה בית דירה לצרכיו. והנה אתה קצרת במכתבך. והבאתי דברי הגאון מהר"ש בנו של הגאון נו"ב בתשו' נו"ב מה"ת סי' י"ז וכפי משמעות מכתבך תפסת ד' הגאון מהר"ש להחמיר בנ"ד דאף דשם היה העובדא שנחקק על הכתלים של ביהכ"נ ההוא כמה תפלות ובקשות הדרך בתי כנסיות מחה תפס מהר"ש שודאי הקדישו לביהכ"נ משא"כ בנ"ד מ"מ כיון שכתב שם בלשונו וז"ל אבל בנ"ד שייחד החדר

לביהכ"נ ובפרט ששרטו בדפנות תפלות ובקשות וכו' נראה דהא ששרטו תפלות כ' לרווחא דמלתא אבל גם בלא"ה כיון שייחד חדר מיוחד לביהכ"נ אמרינן דודאי הקדישו לביהכ"נ ואינו דומה ליחיד המניח להתפלל בביתו במנין עשרה שאין בו קדושת ביהכ"נ דשם לא ייחד חדר בפ"ע לזה. אמנם מהא דאייתי בנו"ב שם מהגה"ת רמ"א סי' קנ"ג סט"ז ושם מיירי אף שהתפללו בחדר מיוחד. וגם מהא שכתב שם ופוק חזי מה עמא דבר ואנו רואין מעשים בכל יום ברבנים או גבורים שקובעין בביתם חדר מיוחד להתפלל שם במנין עשרה או כמה מאות ונקרא קלאז של פ' ובכל עת שרוצה הבעה"ב מבטל מקום התפלה ומשתמש בו לצרכו וע"כ דבכה"ג הוי כהתנו מתחלה שאינו מוסרו לרבים רק על הזמן שירצה ובבית של הרב הצדיק המנו"ת מ' שמשון זצ"ל באזיראן היה החדר הגדול שבביתו מיוחד לקלאז גדול ואחר פטירתו נמכר הבית והלוקח משתמש בו לכל צרכו וכן מעשים בכל יום אלא שבנדון שלך שבנה הג' מתחלה המקום ההוא לשם קלאז אולי יש לחוש יותר אף דבאמת לא תליא בהכי דאם היה ידעינן שהקדישו לביהכ"נ מכיון שהתפללו בו חל עליו קדושת ביהכ"נ כדאי' בש"ע ס"ח אף שלא בנהו מתחלה לביהכ"נ אבל ל"ח להא מסתמא ואמרינן שלא הקדישו רק לזמן שירצה שיתפללו שם מ"מ כיון שבנאו מתחלה לשם קלאז אף שאינו קדוש עד שיתפללו בו כמבואר שם בש"ע וע"ש במג"א סקכ"א מ"מ כיון שבנאו לשם קלאז אמרינן כיון דהתפללו בו מדעתו נעשה קדוש מ"מ מסתמא לא הקדישו לשם שיהיה קלאז של קהל כדמשמע מהגהת רמ"א ס"ז שכ' יחיד שבנה ביהכ"נ ונתנה לקהל דינה כביהכ"נ של קהל ומבואר דכל שלא נתנה בפי' לקהל אין דינה כביהכ"נ של קהל וא"כ אף אם נאמר שכיון שבנאה מתחלה לשם קלאז ודאי הקדושה לצמיתות מ"מ הא כתב הרא"ש בפ"ד דמגלה והטיו"ד סי' רפ"ב דיחיד בשלו יכול למכור ודינו כזט"ה במעמד אנשי העיר ואף דלענין מכירת ס"ת הביא בשו"ע ס' יו"ד וביו"ד סי' רפ"ב ס' י"ח שני דיעות אם מותר לעשות בדמיו כל מה שירצה והמג"א סקכ"ב כ' דבנתנו לביהכ"נ לקרות בו אף שלא הקדישו לביהכ"נ לכ"ע אסור מ"מ כ' דהעולם נוהגין היתר אף בכה"ג משום דהוי כאלו התנה בתחלה שלא תחול קדושת רבים עליהם וכ"כ רמ"א ביו"ד סי' רנ"ט ס"ב וא"כ כ"ש בביהכ"נ ועוד דדוקא בס"ת הוא דהוי הכי ולא בביהכ"נ ועיין במג"א ס"ק כ"ג וכיון דאף בס"ת ל"ח אם נתנו לביהכ"נ שמא הקדישו לביה"כ כל זמן שלא שמענו בפי' כדאי' בש"ע שם ס"כ וע"ש בט"ז סקט"ו ובש"ך יו"ד סי' רנ"ט בשם תשו' שארית יוסף וה"ט כ"ש דשייך בביהכ"נ או בקלויז שהתפללו בו רבים עמו ביחד ודעת לנבון נקל. והנה כפי שעלה על דעתך להסתפק להחמיר דהוי כביהכ"נ של קהל. וצריך שיהיה נמכר ע"פ זט"ה הנה

מה שהבאתי לפקפק אשר הרעיש הגאון מהרש"ק בעסק הביה"מ דק' אלישטשיק כבר ידעת מה שהארכתי אז בתשו' נגדו כי עיקר הרעש שלו ה"ה לדמות הבהמ"ד הנ"ל לביהכ"נ של כרכים. ואני הבאתי דברי תשו' מ"ב ותשו' פני יהושיע דל"מ ביהכ"נ של כרכים בכה"ג בפרט בקלאז הזאת שבקהלתכם שעשאה יחיד לצורך עצמו ושיבואו איזה אנשים להתפלל עמו בעשרה בכה"ג אף בכרכים ממש מועיל מכירת זט"ה כמו ביהכ"נ של טרסיים ברפ"ד דמגלה ועוד דכיון דעירכם הוא עיר קטנה ולא אתי לה מעלמא אף שבכל יום ג' בכל שבוע יש שם יומא דשוקא ואתי לה מעלמא מ"מ ידוע שהבאים לשם על יומא דשוקא באים לשם כחצות היום וקודם מנחה נוסעים משם א"כ אינם באים להתפלל בביהכ"נ דשם וכ"ש בקלאז הנ"ל ולא ניבנית אדעתם כלל. ואשר פקפקת ע"פ אשר שמעת ממני לפקפק על תקנות שעושים עכשיו זט"ה אם הוא קיימת. הנה טעמי הוא משום שכתב הר"ן במגלה שם דאין כח ביד טובי העיר רק באופן שימתנו מבני העיר לפקח על עסקי העיר וכ"כ הרא"ש בתשו' כלל ה' וכלל ואו וכיון שכן בעינן דוקא שיתמנו מרוב הקהל מתוך כולו כמ"ש בתשו' מהר"מ שבהגמ"יי פי"א מה' בתפלה וכ"כ בתשו' הרשב"א ח"ג סי' ש"ז ומהרי"ק סוף שורש ק"פ ומהרלב"ח בקו' הסמיכה ומהרשד"מ בכמה תשו' ומהרי"ט ס"א רס"י ס"ח דבכ"מ אזלינן בתר רובא מתוך כולו בעינן כמו בדיינים ובזה"ז לא עבדינן הכי. אמנם בתשו' אח"כ כתבתי כיון שהמרדכי פ"ק דב"ב כתב בשם ראב"י דאף אם הטובים לא נתמנו בפי' מהקהל אם רוב הקהל שמעו ולא מיחו תקנתם קיימת ע"כ תופסים עיקר כד' ראב"י הנ"ל ועוד כיון שהם המתעסקים בכל תקיני העיר לא גרעי מאשה הנו"כ בתוך הבית אם דרכה לקנות ולמכור תמיד מעשיה קיימין וע' בהגהת רמ"א באה"ע סי' פ"ו ובב"ש שם וא"כ שפיר יכולין זט"ה למכור אף אם נחכוך להחמיר שהוי כבהכ"נ של קהל וכ"מ מד' תשו' הרא"מ שהביא הבאה"ט סי' קנ"ג. אמנם ע"פ אופן זה אין להתיר רק להוציא המעות לצורך נשואי ילדיהן כמו שכתבת בציור השאלה ורק אם אין בכוחם להשיאם ממק"א כמ"ש הרמב"ם לענין מכירת ס"ת וגם אסור להלוקח לעשות במקום הקלאז א' מארבעה דברים המוזכרים בש"ע ס"ז. אמנם יותר טוב למכור ע"פ זט"ה במא"ה דהיינו שזט"ה ימכרו בפירקוס דזה מקרי במא"ה כמ"ש בהגהת רמ"א ס"ז דבכה"ג מותר להלוקח להשתמש בו כחפצו אף לארבעה דברים הנ"ל אמנם לענין המעות אם המוכרים מצטרכים להוציא המעות לצורך נשואי בני היורשים באופן שאין לאל ידם להשיאם ממק"א ודאי דמותר. אמנם אם אינו כן. הנה אף דמבואר בש"ס וש"ע דמכרו זט"ה במא"ה אפי' למשתי' בי' שיכרא ש"ד מ"מ הא כתב רמ"א בהג"ה ס"ז דכ"ז דוקא כשיש להם בהכ"נ אחרת ואף דבקהלתכם יש בהכ"נ אחרת מ"מ המג"א שם

סקט"ז מפ' דהיינו שבנאו עכשיו אחרת אך זה לשטתו ברס"י קנ"ב אבל הט"ז שם מתיר כשיש בהכ"נ אחרת מכבר וכתב שם הט"ז שכ"ה ביאור דברי רמ"א בהג"ה בסי' קנ"ג הנ"ל וראיתי באחרונים שכ' שהא"ר הסכים להט"ז והנה חוץ ממה שלשון רמ"א עצמן יורה כהט"ז הנה דברי רמ"א הם מדברי הרמב"ן שבר"ן ושם כמעט מפורש כדברי הט"ז ובפרט שכל החומרת בזה הם רק מדרבנן כמ"ש הר"ן ע"כ בשעת הדחק נוכל לסמוך על הט"ז והא"ר. אמנם לאשר כבר העליתי בתשו' דאף להמג"א עכ"פ די בכה"ג להעלות קצת מהדמים לקדושה חמורה או להשיא יתומה. ע"כ מהיות טוב לצאת לכ"ע יקבלו מהמעות איזה סכום על הגהת כ"ת או לסייע נשואי יתומה עניה. אמנם כ"ז להחמיר אבל מצד שורת הדין נלע"ד כמ"ש למעלה. דאף אם נתפוס דכיון דבנה החדר הזה מתחלה לשם קלאז הוי כהקדישו בפי' מ"מ אינו אלא כיחיד בשלו ומותר הוא עצמו או יו"ח למכרו ועומד במקום מכירת זט"ה במא"ה ע"ד הנ"ל. שוב ראיתי בתשו' חוט המשולש הנספח לתשב"ץ טור הראשון סי' ז' השיב על כיוצא בנ"ד ממש כמ"ש שאין דין ביהכ"נ הזה כביהכ"נ של רבים ויכולין היורשים לבטלו מקדושתו ולעשות בו כחפצם אלא שקצת נראה סתירה בדבריו דמתחלה דנו כביהכ"נ של יחיד וא"כ עכ"פ קדוש הוא אלא שרשות בידו למכרו ולהוציאו מקדושתו לגמרי וגם להוציא המעות בצרכיו כדין ביהכ"נ שמכרו זט"ה במא"ה כמ"ש הרא"ש והטור דיחיד בשלו הכי הוי דינא וא"כ עכ"פ בלי מכירה אסור להשתמש בו חול דהא אין כאן ד"א שתחול הקדושה עליו כמ"ש הר"ן ועיין במג"א סקכ"ז ובסוף דבריו נראה שמה"ט מתיר להשתמש בו חול משום שכיון שלא שמענו שהקדישו בפי' אף שבנאו מתחלה בביתו לשם ביהכ"נ אמרינן שלא הקדישו לעולם. רק בנאוהו מתחלה שיתפלל בה הוא עם הציבור כל זמן שירצה וכשירצה לבטלו מביהכ"נ יהי' רשאי ע"ש שהביאו מתשו' זקינו התשב"ץ ועכ"פ זה ודאי מבואר מדבריו דאין לדין ביהכ"נ זה דין ביהכ"נ של רבים והוא כמ"ש למעלה. ואמנם למעשה בנ"ד יען שלבי בל עמי מכמה סיבות שונות הש"י ירחם לא תסמוך עלי לבד ותשאל גם את כבוד הגאון המפו' האבד"ק לבוב אם יסכים לדברינו ולא יכולתי להאריך יותר דברי אביך אוהבך בלונ"ח. שלמה במוהר"י זללה"ה.

תשובה כא

סקאלא יום ג' ז"ך ניסן תרט"ו לפ"ק. ישאו הרים שלום לכבוד הרב המאוה"ג החריף ובקי משנתו זך ונקי המפורסים לשבח ולתהלה כש"ת מוהר"ר חיים נ"י האבד"ק דינאוויץ.

מכתבו קבלתי וז"ל בדבר הביהכ"נ דפה דינאוויץ אשר עזרת נשים דחוקה מאוד ובהגיע ימי הנוראים הנשים מתעלפות וממש סכנה בדבר ומן ההכרח להוסיף עוד ע"נ חדשה ובלתי אפשרי להוסיף ע"נ חדשה אלא באופן לסתור חצי כותל מביהכ"נ שהוא עבה מאד ולבנות מקומה מחיצה דקה של אבנים ובשעת בנינה לפתוח בה גראטיס לע"נ החדשה. ונשאלתי ע"ז אם רשאין לעשות כך והשיב כ"ת להתיר והביא דברי המרדכי ורמ"א בא"ח סס"י קנ"ב דאף דאסור לסתור דבר מביהכ"נ מ"מ אם סותר ע"מ לבנות שרי והאריך להביא ראיה לזה אלא שבנדון זה שרוצים לעשות מחיצה דקה במקום מחיצה העבה ולפתוח בה גראטיס חש כת"ה לד' הט"ז בסי' קניא שכתב דלא התיר רמ"א רק באופן שיחזור ויבנה וימלא מקום הנתיצה אבל אם רוצה לנתוץ שיהיה שם גומא אע"פ שהוא לצורך לו אסור לזה האריך כת"ה וקאמר דלא החמיר הט"ז רק באופן שיהיה ניכר מקום הנתיצה אבל היכא שבונה כותל חדשה רשאי לבנות הכותל כרצונו דקה וגם בחלונות כיון דפנים חדשות באו לכאן והאריך כת"ה בזה ומזה התיר בנ"ד ושאל חוו"ד זאת תשובתי הנה אם לא היה בכאן מקום חומרא רק מכח דברי הט"ז בלא"ה הייתי מצטרף להקל במקום דחק כמ"ש כ"ת דאין ד' הט"ז מוכרחים כמ"ש הא"ר וכ"מ מלשון הרמב"ם דאף בסתירת אבן מן המזבח או מהיכל ועזרה אינו אסור רק דרך השחתה דוקא. ועוד דכיון דעיקר קדושת הביהכ"נ הוא מחמת שמתפללין בו סתירה זו עצמו בנין הוא כמו שעשה ביהכ"נ תחלה בלא חלונות דודאי מותר לפתוח בו אח"כ חלונות שיהיה ראוי להתפלל שם כן הוא ממש בעשיית גומא לצורך הדף הנ"ל. ואדרבה הך סתירה קולא יותר מסתירה שע"מ לבנות אח"כ משום דסתירה זו עצמה בנין הוא והלא אף הר"י אסכנדרני הובאו דבריו בב"י סי' רע"ו ביו"ד שאוסר למחוק השם אף ע"מ לתקן שם זה עצמו ע"כ ל"ק רק באופן שאינו מתקן בשעת המחיקה כמו בנדון הרי"א שנוגע כרמא דהא בגגה שצריך למחוק כל הרגל אם רוצה לתקן כמ"ש הרי"א דלא סגי בגרירת הדבק דהוי ח"ת וכיון שצריך למחוק כל הרגל א"כ נעשה ד' רק שמוחק ע"מ לתקן אח"כ בזה ס"ל להרי"א דאסור אבל אם מתקן ממש בשעת המחיקה גם הרי"א מודה דמותר כמ"ש הרא"ש והמרדכי ה' ס"ת בשם ר"י דאם אותיות של שם דביקת יכול להפרידם וכ"פ המחבר בש"ע א"ח סימן ל"ב סכ"ו וביו"ד סי' ער"ו סי"א וטעמא כמ"ש המרדכי שם בשם ר"י משום דהך מחיקה תיקון הוא ועכצ"ל כמ"ש ובזה ניחא דברי הרמ"א שם ביו"ד שכתב הך דינא דהרי"א אדברי המחבר שם שהם מדברי ר"י הנ"ל בלא פלוגתא והוא מטעם הנ"ל וכ"מ מדברי הר"א עצמו שבב"י הנ"ל למעיין דאם היה מועיל תיקון בנידון דידי' ג"כ ע"י גרירת הדבק לבד הוי מותר והיינו משום שאז לא מקרי

מוחק כלל רק מתקן אבל כיון שאינו מועיל גרירת הדבק לבד משום ח"ת כמ"ש הריא"ס שם וצריך למחוק ע"כ כל הרגל וא"כ עכשיו מוחק ממש הוא רק שמוחק ע"מ לתקן אח"כ בזה ס"ל להרי"א דאסור. (א) ובזה ישבתי במק"א סיום דברי המרדכי שם ה' ס"ת סס"י תקי"ג שסיים קצת נראה סיוע למ"ש לעיל דלא מקרי ח"ת ע"ש ולכאורה דברים אלו אין להם שחר ולפי הנ"ל מיושב היטב וקצרתי וסמכתי על המעיין היטב ועכ"פ כיון דבביהכ"נ מותר לסתור ע"מ לתקן אח"כ מכ"ש במקום דהסתירה עצמה תיקון הוא ע"כ נראה דהמקיל לא הפסיד מכ"ש בשעת הדחק דיש להקל אמנם בעיקר הדין בנדון דידן הנה אף שדברי המרדכי שרירין דסותר ביהכ"נ ע"מ לבנות מותר והלא אף לסתור הביה"מ ע"מ לבנות מותר כההוא דאסבי' ליה בב"ב עצה להורדס למסתרי' לביהמ"ק כדאי' בריש ב"ב ולחד לישנא שם לא הוה ביה תיוהא רק שסתרי' ע"מ לבנותו יותר נאה ומהודר כדאי' התם בש"ס ועיין בתשו' הג' מהר"ל מפראג שנדפסה בתשו' חב"י סי' ע"ה מכ"ש בביהכ"נ דשפיר דמי למיעבד הכי אי ליכא טעמי דצלויי ופשיעותא. אמנם כ"ז אם הוא לתיקון ביהכ"נ זה אבל בנ"ד תיקון ביהכ"נ אין כאן דהרי כותל עבה מעליא טפי מכותל דקה ופרוצה רק שהוא לתיקון ע"נ מנ"ל דבכה"ג מותר לסתור ביהכ"נ ע"מ לתקן אח"כ ע"נ והרי גם הש"ג בשבועות פ"ד שהתיר אף מחיקת השם ע"מ לתקן ע"כ לא התיר רק כשמוחק ע"מ לתקן שם זה אבל למחוק שם זה ע"מ לתקן שמות אחרים גם הש"ג מודה דאסור כמ"ש הש"ג שם כמבואר ברא"ש הובא בטיו"ד סי' ער"ה וה"ה בנ"ד דאף דסובר ע"מ לתקן ולבנות מותר היינו ע"מ לבנות ביהכ"נ שסותר ורוצה לבנותה מעתה בכותל חזקה או מהודרת יותר מה שאין כן בנ"ד שבא לסתור ביהכ"נ ע"מ לתקן ע"נ ולכאורה יש ראיה להאי חילוקא מש"ס שבת דל"א דקאמר דסותר ע"מ לבנות אינו חייב בשבת רק בסותר ע"מ לבנות במקומו דכה"ג הך סתירה לאו קלקול הוא דבנין מקרי וע"ש בפרש"י אבל בסותר ע"מ לבנות שלא במקומו סתירה הוי ומקלקל הוא ועיין ברמב"ם פ"י מה' שבת הט"ו שכתב גם כן דסותר דפטור היינו בסותר דרך השחתה וש"מ דסותר ע"מ לבנות שלא במקומו השחתה הוא וע"ש בפרש"י שכתב דאף דצריך השמן להדליק מכל מקום כיון דהכיבוי נעשה בפתילה וא"צ לה מקרי סותר ע"מ לבנות שלא במקומה וה"ה בנ"ד אלא שכיון שכל הקדמונים פסקו כאוקימתא דר' יוחנן שם בשבת ולא כאוקימתא דעולא ולר"י דמחייב במלאכה שאצ"ל מחייב בכל ענין אף בחס על השמן א"כ יש לכאורה ראיה איפכא דאין חילוק בין סותר ע"מ לבנות במקומו או שלא במקומו ומש"ה אין חילוק בין אם בא לתקן השם שמוחק או שם אחר דלא כש"ג. אמנם אף על פי כן אין מדברי הרא"ש וטור סי' ער"ה ראיה לסתור דברי הש"ג

דבמוחק ע"מ לתקן השם מותר. והא דאוסר הרא"ש שם למחוק השם היינו דשם אינו מתקן שום שם במחיקה זו דהא כל השמות בקדושתו הן אף שהיריעה פסולה משום שלא נכתבה כתיקון הפרשיות דהא גם שם שנכתב על בשרו או על כלי אסור למחקו מה"ת כמבואר בשבת דק"כ ובעירוכין ד"ו ולוקה כמ"ש הרמב"ם פ"ו מיסה"ת ה"ו ואף דקאמר בעירוכין שם דשם שלא במקומו לא קדוש היינו דאינו קדוש אלא מקום השם אבל מקום השם מיהו קדוש וע"ש בתוס' ורש"י ומכ"ש דשם גופי' קדוש ומכ"ש היכא דהשם כתוב על הקלף ועם המקרא רק שהיריעה פסולה משום שלא נכתבה בתיקון הפרשיות דבכה"ג במקומו מקרי וע"ש בפרש"י וא"כ לענין קדושת השמות אין חילוק בין אם היריעה נכתבה כתיקון או לא ומש"ה אסר הרא"ש למחוק השם בכה"ג דלא הוי מוחק ע"מ לתקן שאר השמות דהא בלא"ה שאר השמות כתיקונן הם רק שנאמר שמוחק השם ע"מ לתקן הס"ת עצמה זה ודאי לא מהני להתיר כיון דקדושת ס"ת קילא מקדושת השם ועיין בש"ע סי' רע"ו ס"ב וא"כ בנ"ד נמי כיון דע"נ קדושתה קילא מקדושת ביהכ"נ עצמו וע' בתשו' מהר"ם מלובלין סס"י נ"ט ובפרט שהנשים אינן מתפללות בתוך ע"נ בקביעת כ"כ כמו אנשים בביהכי"נ שמתפללין בו בכל יום ערב ובקר וע' תשו' מהרי"ט ספר ב' חיו"ד סי' ד' הובא בקצרה במג"א רס"י קנ"ד א"כ לא מהני התיקון שיעשו על ידי זה לענין הע"נ. שיהיה מותר בכך לסתור הכותל של ביהכ"נ. כיון שבביהכ"נ אין שום תיקון רק קלקול דמתחלה היה כותל עבה ושלימה ועכשיו רוצין לעשות כותל דקה ופריצה ודאי דבכה"ג לא מקרי סותר ע"מ לבנות דסותר ע"מ לבנות דהתיר המרדכי היינו דוקא ביש תועלת בסתירה ע"מ לבנות בנין החדש לענין הביהכ"נ כגון דמעיקרא הי' בה תיוהא בבנין הראשון או שרוצים לחדש הבנין וליפותו כההוא דבנין הורדס. אבל לסתור ע"מ לבנות במקומו בנין כמותו ומכ"ש בנין רעוע ממנו ודאי דאסור. והרי אף לדעת הסוברים דגם במחיקת השם מותר למחוק ע"מ לתקן. משום דמדמי מחיקת השם לסותר אבן ממזבח או מן היכל ועזרה ע' תשב"ץ ח"א סי' ב' ובתשו' חינוך ב"י סי' ע"ה הנ"ל. פשיטא דלא עלה ע"ד שום ב"א דיהי' מותר למחוק השם הכתוב כתיקונו ע"מ לכתוב במקומו שם אחר כמוהו. שלא יתקן בזה כלום מכפי אשר היה בראשונה קודם המחיקה ולדידהו שוים מחיקת השם עם נתיצת אבן מעזרה כמבואר בדבריהם. ונתיצת אבן מביהכ"נ דכוותי' הוא דהוא מקדש מעט כמ"ש המרדכי. ואף המחמירים במחיקת השם דחמיר לדבריהם מנתיצת

**((א

) עיין בתשו' פי' ס"א סי' א' מה שכ' ליישב זה בדרך אחר קצת וכחילק של אאמו"ר הג' זללה"ה מפו' בס' משנת חכמים הביאו בס' פ"ת סי' רע"ו.)** אבן ממזבח ועזרה. וסוברים דבמחיקת השם אף ע"מ לתקן אסור. מ"מ מודי לענין נתיצת אבן דלא שרי רק באם בא לתקן עכשיו יותר מכפי אשר היה בראשונה ולא באופן אחר. ומה שיתהוה תיקון לענין ע"נ זה לא לא מהני כמ"ש למעלה. והנה בר מן דין יש סניף להחמיר בנ"ד. דכיון שרוצים לעשות כעת במקום הכותל העבה כותל דקה. א"כ יכניסו מקום עובי כותל הראשונה לתוך חלל ע"נ כפי שנראה ממכתב כת"ה וכפי אשר הגיע לאזני וא"כ הוא יש לנו עוד חומרא נוספת מצד אחר דכיון דהפוסקים מדמי קדושת ביהכ"נ לקדושת המקדש ובקדושת העזרה וירושלים תנן בס"פ כיצד צולין החלונות ועובי החומה כלפנים וא"כ אסור להוריד מקום הכותל מקדושה חמורה שהי' עליה דין קדושת ביהכ"נ לקדושת קלה של ע"נ. ואף דעובי החומה פרש"י שהוא עובי ראש החומה וע' רש"י בזבחים דנ"ו. מ"מ כיון שראש החומה נתקדשה הוי כרצפה שנתקדשה עד לארעות תהומא כמבואר בזבחים דכ"ד. אמנם בש"ס שם בפסחים מסיק דהא דחלונות ועובי החומה מיירי דוקא בדשוו לקרקע העזרה הא לא"ה הוי כעליות שלא נתקדשו אלא שהפר"ח בא"ח סי' נ"ה כ' בד' הרמב"ם שלא חילק וסובר דלפי האמת אף אי גבוה מקרקע עזרה נתקדשו ע"ש. וא"כ יש מקום להחמיר בנ"ד. אלא שכיון דקדושת ביהכ"נ הוא רק מדרבנן כמ"ש הר"ן פ' בני העיר יש לסמוך ע"ד הראב"ד בהשגות פ"ו מה' בה"ב וכסוגיות הש"ס דפסחים להקל. וגם הפר"ח כ' שם שד' הראב"ד עיקר הוא ובפרט שהכ"מ שם כ' שגם ד' הרמב"ם כן. וע' בכ"מ ספ"ב מה' מעשר שני וע' במל"מ וע' בס' יערות דבש בדרוש שעל חינוך ביהכ"נ מ"ש בד' הרמב"ם הנ"ל ודבריו תמוהים מאד והארכתי בזה במק"א ואכ"מ וע' במג"א סי' נ"ה סקי"ב. אמנם כיון שבמרדכי רפ"ק דשבת מסופק גם בעליה שע"ג ביהכ"נ אי מקודשת דשמא דמיא לעליה שע"ג ההיכל שנתקדש כדאי' שם בפסחים וכ"פ בש"ע א"ח סס"י קנ"ב הגם שבתשו' מהרי"ט הנ"ל האריך לתמוה עליו דמאין הרגלים להסתפק בכך שיהי' קדושת ביהכ"נ חמור מקדושת עזרה וע' בא"ר סס"י קנ"ב. והארכתי בדבריו במק"א מ"מ ודאי דקשה להקל נגד דעת המרדכי והש"ע. ואף שבצל"ח שם בפסחים כ' בדעת הרמב"ם שסובר דאף עליית ההיכל לא נתקדש ע"ש בטעמו דבריו תמוהים מאד. והארכתי מזה במק"א. ואכ"מ. אמנם לד' הרמב"ם לפמ"ש הפר"ח בלא"ה יש להחמיר בעובי החומה בכל ענין. וע' במהרי"ק שורש קס"א מכל הלין יש כאן עוד מקום חומרא מטעם הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה. נוסף על איסור הסתירה של הכותל כמו שכתבנו למעלה. והגם שבתשו' במק"א צדדתי בכל זה צדדים להקל שם הי' בדיעבד.

שכבר נעשה וגם לא סמכתי על אלו הצדדים רק שהיה לי יסוד מוסד לעשות בדרך היתר מצד אחר וצרפתי היתר בזה על מה שכבר נעשה בדיעבד וגדולי מדינתינו הרעישו מאד על הענין הנעשה. אבל בנדון שבקהלתו. אין דעתי הקלושה מסכמת להתיר לכתחלה לעשות כן. ואם כי דברי כת"ה חביבים אצלי מאד מ"מ אני כותב הנלפע"ד כמ"ש הרא"ש בתשו' כלל נ"ה סי' ט' כי תורת אמת הוא כו' את זה ראיתי להשיב לכת"ה מתוך טרדות שונות. ושלום תורתו יוגדל ויתנשא כנפשו ונפש הדוש"ת באהבה. שלמה במוהר"י ז"ל הכ"מ חופ"ק הנ"ל.

תשובה כב

סקאלא. יום ג' ט"ו תמוז תרט"ו לפ"ק. ושלום תנינא לכבוד אה' ידידי הרב המאה"ג החריף ובקי המפורסם הזקן זה קנה חכמה כש"ת מ' חיים הכהן נ"י.

מכתבו קבלתי. ולרב הטירדות וסיבות שונות לא יכולתי לעיין בו עד עתה. והן היום עיינתי בו וראיתי שמעכ"ת בא להשיג על דברי ולהעמיד דבריו הראשונים אבל כל דבריו אינם נכונים. בראש בא להשיג עמ"ש במכתבי לתרץ דברי המחבר בש"ע סי' ל"ב סכ"ו וביו"ד סי' רע"ו סי"א דאותיות של שם שנדבקו דיכול להפרידן ומקורו מדברי המרדכי ה' ס"ת. ומשום דמחיקה זו הוי תיקון כמ"ש המרדכי שם בשם ר"י. ורמ"א כ' שם בהא של שם שנדבקה לגגה דאם נוגעת רק מעט כיון שכ"ע קורין אותה הא הוי כמוחק השם אף שמוחק ע"מ לתקן ל"מ והוא מדברי הר"י אכסנדרני שהביא הב"י שם. והוא לכאורה סתירה. לדברי המחבר שם בש"ע. וע"ז תרצתי במכתבי דשאני בדינא דמחבר בש"ע שמתקן בעת המחיקה. משא"כ בנדון דרמ"א שמוחק ע"מ לתקן אח"כ והארכתי שם קצת בטוב טעם ליישב דברי המרדכי שם וע"ז בא כ"ת עכשיו להשיג. וז"ל ובסי' רע"ו מי לא מיירי אותיות הדביקות כל אורך האות דצריך לגרור לגמרי השם דהוי ח"ת ע' באה"ע סי' קכ"ה עכ"ל. וכוונתו לדברי הב"ח שם שהביא החמ"ח סק"ט והב"ש סק"ח. ודבריו תמוהים דא"כ כיון שניכר צורת האות ואעפ"כ צריך למחקו כל האות מחמת שדבוק כל אורך האות כד' הב"ח שם. א"כ אי בכה"ג מתיר המחבר א"כ מדברי הרמ"א שם בסי' ער"ו הוא סתירה גמורה לדברי המחבר. דהא בהא שנדבקה כרעא לגגה אם נוגעת רק מעט וצורת ההא ניכרת אוסר למחוק אף שכעת הוא פסולה ולא מהני מה שמוחק ע"מ לתקן. ועוד דא"כ אמאי כ' המחבר בש"ע א"ח שם דיכול להפרידן הא בכה"ג צריך למחוק כל האות ופירוד ל"מ לד' הב"ח בכה"ג שכל אורך האות נדבק. וכ"ד מעכת"ה בזה תמוהין ול"ל פתרי שנית כ' כת"ה להשיג על דברי.

דהלא במחיקת השם ודאי אסור כל שהשם כשר אף כשמוחק ע"מ לכתוב במקומו שם נאה ומהודר. בביהכ"נ שרי בכה"ג. אלא שהחילוק הוא דקדושת השם קדוש לעולם. משא"כ קדושת ביהכ"נ דיכולין להפקיע קדושתה ע"י ז' טובי העיר או הסכמת כולם מש"ה רשאי לסתור אף לבנות בנין קלוש מתחלה עכ"ד ודבריו תמוהין עד להפליא. ראשונה מנין פשוט לו כ"כ דבשם אסור בכה"ג לכתוב במקומו שם נאה ומהודר. והלא כבר הבאתי לו במכתבי דברי רבינו הגדול מהר"ל מפראג בתשו' שנדפסה בתשו' חינוך בית יהודה סי' ע"ה דמתיר בכה"ג אף במחיקת השם כמו דמותר בסתירת ביהמ"ק כמו שעשה הורדס ע"י בבא בן בוטא. לחד שינויא לא הוי בי' תיוהא רק שסתרו ע"מ לבנות בנין נאה ומהודר וכיון דסתירת המקדש ומזבח ומחיקת השם מחד קרא דלא תעשון כן נפקי. א"כ שוין ממש. כן דעת הרב הגדול הנ"ל וכ"ד התשב"ץ ח"א סי' ב' ע"ש היטב. ועכ"פ הראיתי לדעת דלדידהו ודאי אסור לסתור ביהכ"נ ע"מ לבנות כמוהו. כיון דסתירת ביהכ"נ מדמי המרדכי לסתירת המקדש וכ"כ מהרי"ק שורש קס"א דדמי ממש למקדש ובסתירת מקדש ודאי אסור בכה"ג כיון דלד' התשב"ץ ומהר"ל מפראג דומה ממש למחיקת השם. ומחיקת השם ודאי אסור בכה"ג למחוק ע"מ לכתוב במקומו שם כמוהו ממש וא"כ אף הפוסקים דפליגי אתשב"ץ ומהר"ל מפראג ואוסרין למחוק השם ע"מ לתקן אח"כ ואף דמותר במקדש וביהכ"נ בכה"ג כמו שמבואר מדברי הרא"מ פ' ראה ומדברי הרי"א שבב"י סי' רע"ו מ"מ בהא לא פליגי דבמקדש ובביהכ"נ אינו מותר רק לבנות יפה ומהודר ממנו ולא כמותו ומכ"ש גרוע ממנו. וע"כ הא דסתרו המשכן במדבר לחזור ולהעמידו במק"א שאני התם דעפ"י הדיבור היתה. ומתחלה נבנה ע"ד כן וכ"כ בתשו' בית אפרים חיו"ד סי' ס"א. ועוד תמוהין דברי כת"ה מ"ש דמש"ה מותר בביהכ"נ בסותר ע"מ ליפות ובשם אסור משום דביהכ"נ יכולין להפקיע קדושתי' ע"י זט"ה ואני תמה הלא במקדש מותר בכה"ג כמו שעשה הורדס ע"י בב"ב אף שאין יכולין להפקיע קדושתה. ובזה נסתר מה שתמה עלי כ"פ במכתבו איך מצאתי דצריך ע"מ לתקן ולא כזכר במרדכי ובפוסקים רק ע"מ לבנות ולא אמרו ע"מ לתקן רק ע"מ לבנות לתועלת עצמו ג"כ מותר עכ"ד ודבריו תמוהים דהכי ביהמ"ק וביהכ"נ נעשו לצורך עצמו והנאת גופי' שיהי' מותר הסתירה לצורך בנין שיהי' מתקן לעצמו. והלא קדשי גבוה הן ונעשו לצורך גבוה וכבר כתבנו דמרדכי ומהרי"ק מדמי בזה ביהכ"נ למקדש ובמקדש ומזבח לא הותר סתירה רק ע"מ לתקן כמבואר בל' הכ"מ פ"א מה' בית הבחירה הי"ז וז"ל תשו' מ"ב סי' ל"ג. אבל כשסותרין ביהכ"נ מפני תיוהא או מפני קוטנה ובונין ביהכ"נ חדש טוב מהראשון במקומו ודאי כ"ע ניחא להו בזה דהא זכות הוא וזוכין לאדם שלא

בפניו עוד יש להביא ראיה מבנין הורדס בפ"ק דב"ב כו' ולפיכך א"א ליישב האי דהורדס ובב"ב דאסבי עצה אם לא מטעם שכתבנו למעלה משום דהאי סתירה בנין הוא מאחר שסתרו ע"מ לב ותו במקומו בנין טוב ויפה מהראשון ותדע דאל"כ האיך הי' רשאין לסתרו במקדש. והא תניא בספרי מניין לנותץ כו' הרי לך שאפי' אבן אחד אסור לנתוץ מן המקדש וק"ו המקדש כולו. א"ו ה"ט משום דסתירה זו הוא בנין וכ"כ המרדכי פ' בני העיר. ודי בראיה זו להתיר סתירת ביהכ"נ של כרכים ע"מ לבנות בה"כ חדש ויפה מהראשון עכ"ל המ"ב. ובזה יראה מעכ"ת שדברינו אמותים ודברי כת"ה סתורים. וגם מדברי מוהר"מ פדאווה סי' ס"ה מבואר כן שלא התיר ליקח הספסלין מביהכ"נ לשומן בביהכ"נ אחר רק משום דאיסור נתיצה הוא רק בדברי' המחוברים. ולא בדבר תלוש ע"ש הא לא"ה הי' אסור משום נתיצה. ואף דרוצים לשומם בביהכ"נ אחר ומ"ש כת"ה לסייע היתר בנידון דידי' מדברי הנו"ב מה"ת חיו"ד סי' קס"ט דכ' שבמוחק קצת מרוחב אותיות השם והאות נשאר בשלימות אין כאן איסור דאורייתא ואין בו רק איסור דרבנן דלא גרע מנטפל לשם א"כ בביהכ"נ דהנתיצה לגמרי הוא מדרבנן. א"כ החצי עובי הוי שבות דשבות ולצורך גדול שרי עכ"ד. ואין דבריו נכונים וראשונה לענ"ד אין דברי הנו"ב הנ"ל מוסכמים. ולפי העולה על זכרוני בבירור בתשו' מכ"מ סי' ל"ו כ' דבמקצת עובי אותיות השם אם גורר או מוחק יש איסור תורה כמו ח"ש בכל האיסורים [ואין תשו' מכ"ע כעת לפניך] ואמנם בתשו' במק"א החזקתי דברי הנו"ב דאינו דומה לח"ש בשאר איסורין מטעם שכ' בשאגת אריה סי' פ"א לענין ח"ש דבל יראה ודבריו נכונים מאד ואמנם עכ"ז א"א לדחות דברי המנ"ע לחלוטין דרב גובריי' ובפרט שגם לענין ח"ש דבל יראה אין דברי הש"א מוסכמים. ויש בזה פלוגתא רבה כמבואר בפוסקים בא"ח סס"י תמ"ב. שנית דאף בקדושת ביהכ"נ אינו רק דרבנן כמ"ש הר"ן פ' בני העיר אבל לענין איסור נתיצה נראה קצת מלשון הרמב"ם בס' המצות ל"ת ס"ה שכ' וז"ל שהזהירנו מנתוץ ומאבד בתי עבודת החל כו' נראה שיש איסור נתיצה מה"ת גם בביהכ"נ אלא שאינו מוכרח כ"כ והארכתי בזה במק"א. ואעפ"כ אין הדבר ברור. שלישית דכ"ז הי' אם היה רוצה מתחלה רק לנתוץ מקצת מעובי הכותל. אבל בנידון כ"ת שהורה לנחוץ כל הכותל ע"מ לבנות אח"כ כותל דקה במקומה אין מזה שום נידנוד היתר דבכה"ג בשמות שאינן נמחקין לוקה לכ"ע. סוף דבר חזרתי על כל הצדדים וצדי צדדים ולא יכולתי להסכים עם הוראת כ"ת בזה. וכבר כתבתי לו שבמדינתינו זה ערך ארבעה שנים שנעשה מעשה בביהכ"נ בעיר אחת בכיוצא בזה ממש עפ"י הוראת איזה מורה מובהל. וכל חכמי וגדולי מדינתינו הרעישו ברעש גדול ע"ז ואני כתבתי לצדד היתר על מה שכבר נעשה בשגגה

אבל לא בניתי היסוד מל צדדי היתר שצידד כת"ה. רק שכתבתי עצה ויסוד מוסד על אופן אחר וכ"ז על דיעבד וגם לא החלטתי ההיתר למעשה. לזאת לא ירד בני עמכם בהיתר בנידון של כת"ה ואם יעוררני כת"ה בד"ת בענין אחר ויבא דבריו וכבדנום. ושלום תורתו יוגדל ויתנשא וינוב בשיבה טובה כנפשו ונפש הדוש"ת באהבה. שלמה במוהר"י ז"ל הכ"מ חונ"פ הנ"ל.

תשובה כג

סקאלא. יום ד' ש"ו אלול תרכ"ח לפ"ק. כו"ח טובה. לכבוד אה' יד"נ. הרבני המופלג בתורה ובחסידות ירא ושלם מ' אהרן נ"י שו"ב בק' טשיטאוויא.

תמוּ קבלתי מכתבו. וע"ד שאלתו אם מותר לשבור גראטיש בכותל דרום של הביהמ"ד בקהלתכם והכותל ההוא מפסקת בין הביהמ"ד לע"נ דשם. הנה בתשו' שהשבתי בשנת תרט"ז להרב הג' המנד"ח מ' חיים הכהן ז"ל אבד"ק דינאוויץ שם הארכתי להחמיר לשבור כותל ביהכ"נ לצורך תיקון של ע"נ אמנם אז הי' העובדא שרצו לבמת אז מחדש הע"כ וכותל ביהכ"נ ניבנית מתחלה רק לצורך ביהכ"נ לבד. אמנם בק' שמתחלה ניבניק הכותל גם להיות ג"כ לצורך ע"נ יש לצדד להקל ועכ"ז לא הייתי מקיל. אמנם כפי ציור הענין שהציע רו"מ יש בזה תועלת רב גם לביהמ"ד עצמו כאשר הציע רו"מ באריכות בכה"ג אני מתיר לעשות הגראטיש בלי פקפוק ולצורך נחוץ כזה אין לחוש לד' הט"ז סי' קכ"א שהחמיר בכה"ג ופוקי חזי מה עמא דבר ובתשו' הנ"ל הארכתי והבאתי ראיות להתיר ואף שקשה לכתחלה לעשות מעשה דלא כט"ז מ"מ בצורך נחוץ כזה יש להקל. ויש לעשות הנתיצה ע"י נכרי ולא ע"י ישראל. ולרב הטירדא אקצר. וד' יהיה בעזרו בכל מילי מיטב כנפשו ונפש הדוש"ת באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה כד

סקאלא. יום ב' זיין תשרי תרטו"ב לפ"ק. תחל שנה וברכותיה לכבוד אה' ידידי הרב המאוה"ג החריף ובקי המפורסם מ' יחיאל מאיר הלוי נ"י האבד"ק מילניצא.

ע"ד שאלתו שהקהל שלכם קנו בית א' סמוך לביהמד"ק להרחיב מקום הביהמ"ד וכבר סתרו הכותל מהבית שהיה סמוך לביהמ"ד והיו המשכן א' וכבר התפללו בו במקום הנוסף ג"כ. רק שבצד מערב מקום הנוסף היו מונחים האבנים מסתירת הכותל ולא התפללו שם במקום ההוא ותיכף אחר התפלה שהתפלל בראשונה נתייעצו להעמיד מחיצה שם להפסיק מקום הנוסף בצד מערב להיות ע"נ במקום ההוא יען כי דחוק

להם הע"כ אשר בביהכ"נ והע"נ שבביהמ"ד יהי' עתה במקום הנוסף שהיה מונחים שם האבנים ולא התפללו במקום ההוא. וכ' כת"ה שמצד הורדה מביהמ"ד לביהכ"נ אין איסור כי גם שם ילמדו כמו בביהמ"ד ורוצים לפתוח פתח בכותל המפסקת שיהי' מקום מרווח ללמוד גם שם בכל עת רק שיש איסור הורדה מביהכ"נ של אנשים לשל נשים והאריך בזה ואח"כ כ' כת"ה להתיר משני טעמים א' כיון דלדעת הרמב"ן יכולין זט"ה במא"ה לשנות מקדושה לחולין אף בלא דמים. וכ' כת"ה שכ"ה ד' הרא"ש. ובחנם תמה עליו המג"א בסקכ"ז. וא"כ כיון שהרמב"ן והרא"ש הכי סברי אף שהר"ן חולק על הרמב"ן דא"א להפקיע הקדושה בלא דמים. מ"מ יחידאה היא נגד הרמב"ן והרא"ש בפרט שקדושת ביהכ"נ אינו רק מדרבנן והוי סד"ר לקולא לזה כ' כת"ה שיכולין בנ"ד ג"כ לשנות על קדושה קלה דע"כ עפ"י זט"ה במא"ה רק שכ' כת"ה לפקפק. כי אולי ביהכ"נ וביהמ"ד שבמקומו דין ביהכ"נ של כרכים יש לו עוד כ' כת"ה היתר אחר על מקום הנוסף שהי' מונח שם אבנים ושום איש לא עמד שם בשעת התפלה והוי רק הזמנה דלאו מלתא הוא. עכ"ד כת"ה. ושני הטעמים לא ישרו בעיני כי לענ"ד ע"כ הרא"ש כהר"ן סובר דהא לדעת הרמב"ן ע"כ הא דקאמר בש"ס מתנה פליגי בה ר"א ורבינא חד אסר דבמאי תיפקע קדושתי' ע"כ בשלא נתנה זט"ה במא"ה דאל"כ יכולין להפקיע קדושתה בכדי לד' הרמב"ן. ומש"ה נדחק הרמב"ן דלמאן דשרי משום דאי לאו דהו"ל הנאה מיני' היינו מטפחת הספרים כמ"ש הר"ן בשמו והרי הרא"ש כ' כמו הרי"ף דבמתנה דפליגי ר"א ורבינא מיירי דוקא בזט"ה במא"ה וע' במג"א סקכ"ו. ומזה הוכיח הר"ן מד' הרי"ף דלא ס"ל כהרמב"ן וא"כ הרא"ש נמי ע"כ לא ס"ל כרמב"ן וצדקו ד' המג"א. ובפרט שכל האחרונים נמשכו אחר ד' הר"ן. וטעם ההיתר השני ג"כ אינו נלע"ד. דכיון דהתפללו אח"כ בביהמ"ד אחר שהוסיפו עליו וכבר חל הקדושה גם על הנוסף ובפרט שהתפללו גם במקום מהמוסף ודאי חל הקדושה על כל הנוסף אף על המקום שלא עמדו בשעת התפלה וה"ז דומה למ"ש המג"א סי' מ"ב סק"ו דאם התחיל לכתוב על הקלף איזה אותיות לס"ת אסור לכתוב על המותר דברי חול והא"ר בסי' ל"ב סקט"ז אוסר לכתוב על הנותר אפי' תפלין ומזוזות משום דהוי כאזמני' וצר בי' וע' בנו"ב מה"ת חיו"ד סי' קע"ג קע"ד ובבאה"ט שם סק"ו ובנ"ד דכוותי' הוא וז"פ לענ"ד. לזאת אין תקנה לפע"ד רק אם הציבור דחוקים לעשות שם ע"כ יכולין למכור המקום ההוא היינו שימכרו שם מקומות לנשים כפי שוויין. בלא הערמה. ויהיו נכלל בהמקומות של כ"א מקום כניסה ויציאה או כל חלק מערב שאחוריה עד הפתח וכדומה. עד שיהיו הכל מכור ויהיו המכירה עפ"י זט"ה במא"ה ב' היתר זה ברור בלי פקפוק ולא נשאר מקום פקפוק רק לחוש שמא נקרא

ביהכ"נ של כרכין. הנה בתשו' הארכתי בדברי המ"ב ותשו' פנ"י שביהכ"נ שבעיירות שלנו דין ביהכ"נ של כפרים הם. אלא שנגד דבריהם עומד דברי תשו' מהר"מ מינ"ץ סי' פ' בשם מהרי"ל שכ' איפכא. דסתם ביהכ"נ בקהלות חשובות כשל כרכים ע"ש אמנם אם נימא להחמיר. מ"מ הלא כתב המ"ב דבזה"ז אף דכרכים יכולין למכור עפ"י זט"ה במא"ה דשאני טובי העיר שבזמנינו מזמן הש"ס וכ"כ הפנ"י שם בתשו' חא"ח סי' ז'. וכ"כ הב"י בשם מרדכי ישן הובא דבריהם המג"א סקל"ז ואף שהמג"א כ' דזהו דוקא כשבנאוהו משלהם. הנה אף שכ"כ הב"י בשם מרדכי ישן. מ"מ במרדכי שלפנינו ריש ב"ב סי' תפ"ב לא כ"כ. וכ"מ מדברי המ"ב שם סס"י ל"ג במה שדחה הראיה הזה מבנין הורדס עש"ה. וכ"מ בתשו' מהרי"ל סי' ל"ו עש"ה ואעפ"כ ק' לחלוק לדינא על הב"י ומג"א מ"מ בנ"ד קנו את מקום הנוסף משלהן ולכ"ע יכולין למכרו עפ"י זט"ה בפרט שהארכתי במק"א שד"ז אי מביהכ"נ של אנשים לשל נשים הוי הורדה מקדושה אינו ברור. והרי ד' בעה"מ בפ' בה"ע דלחכמים דקיי"ל כוותייהו מביהכ"נ של רבים לשל יחיד לא מקרי הורדה ונמשכו אחריו הט"ז סק"ו והמג"א סקכ"ז במסקנתו וכ"ש לענ"ד מביהכ"נ ש"א לש"נ שעונין גם הם דברים שבקדושה. אלא שצ"ע על האחרונים שהעלימו עין מדברי רש"י שם דכ"ז ריש ע"ב וכן הראב"ד השיג שם על הבעה"מ וכן הרמב"ן והרשב"א שם בחי' כ' להיפך. מ"מ ד' בעה"מ והאחרונים הנ"ל הם סניף להקל קצת כיון שכ' כת"ה שיושאר בקדושת ביהמ"ד ללמוד שם בכ"ע. אמנם אחר כ"ז יש עוד פקפוק מכח דברי המג"א סקט"ז שמפ' דברי רמ"א דבעינן דוקא שבנאו עכשיו ביהכ"נ אחרת וגם כת"ה העיר בזה. והביא דברי הט"ז רס"י קנ"ב שחולק על המג"א. והנה בתשו' הארכתי להביא ראיות לד' הט"ז מדברי הרמב"ן שבר"ן שממנו מקור ד' רמ"א ועוד דא"כ מ"ט מאן דאסר בש"ס במתנה הא כשבונין עכשיו אחרת חל הקדושה על החדשה כמ"ש המ"ב וכ"כ המג"א בסקכ"ז בד' הרא"ש והנמ"י. א"ו כד' הט"ז אמנם אעפ"כ מיראי הוראה אנכי להקל נגד ד' המג"א לזאת כפי מה ששוה המקום עפ"י שומא יקבלו מהמעות שיעלה מדמי המקומות שימכרו שם לצורך ע"נ לקנות ממנו ס"ת דבזה אף המג"א מודה כמ"ש המג"א שם סקי"ז ואם הדבר נחוץ יעשו כמ"ש ומ"מ איני מחליט למעשה רק למכור ולעשות ע"נ במקום הנוסף ובמקום שלא התפללו בו וכ"ז עפ"י זט"ה במא"ה אמנם בתנאי כפול שכ"ז אם כת"ה יסכים עמי למעשה כי הוא דבר חמור אעפ"י שאינו רק מדרבנן ומחמת הטירדא בימים הללו לא יכולתי לעיין כלל ואל בינתו אשען אי דרא דרינא בהדי' אבל רק באופן הנ"ל בלי שינוי כלל וכלל. והשם יחדש עליכם שנה טובה ומתוקה כנפשיכם ונפש הדו"ש באהבה כה"י. שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל.

תשובה כה

סקאלא יום ה' ז"ך שבט תרכ"ד לפ"ק:
שפעת שלום וברכה לכבוד הרב המופלג החריף ובקי מ' דוד נתן נ"י אבד"ק קרענשוב במדינת אונגרין.
זה כביר אשר הגעני מכתבו ויען אשר הסתבכו עלי טרדות וסיבות לא יכולתי להשיב עד הנה ולהיות גם עתה אני חלוש כח מאד לזאת עברתי על דבריו בסקירה א' ואשוב בקיצור מופלג שורש שאלתו בקיצור בישוב א' ישראלים בו מעט והשתדל ראובן מיושבי היושב עד שביגיעות רבות פעל אצל שרי הקירה רשיון לעשות בית תפלה בביתו והקדיש בית א' בביתו לביהכי"נ גם קנה מכיסו ס"ת ואה"ק ושאר תשמישי קדושה כראוי והתפללו בו כל יושבי היושב ההוא בציבור שמנה שנים והשתדל ראובן הנ"ל שבני היושב יתנדבו לצורך בנין בית מקוה ועלה בידו יען שרוב מעות הבנין נתן ראובן מכיסו וקנו מקום א' על בנין המקוה והתחילו להתעסק בהבנין וטרם הגמרם רוח אחרת עבר על איזה אנשים משם ושכרו מקום מנכרי שיקחו הבנין ההוא ויעמידהו שם לביהכ"נ וראובן מוחה בידם מצד שכבר החזיק שיהיה הביהכ"נ בביתו וכמה יגיעות יגע בהרשיון ופיזר ממון הרבה ועוד שרוב הממון מהבנין הוא שלו ולא נדר ונתן רק לבנין המקוה וגם המקום שרוצים לבנות ביהכ"נ הוא מקום פרוץ לנהר ורחיים והחלונות יהיה למקום אסיפת נכרים ונכריות לטחון ולרחוץ ועמדו לפני כת"ה לדין ויצא הפס"ד שהדין עם ראובן ויען שהצד השני ערערו על הפס"ד הציע דבריו לפני גדולי דורינו וכולם הסכימו לד' כ"ת ועדיין הם נותנים כתף סוררת ושאל חוו"ד זאת תשובתי יפה דן כ"ת ויפה הורה ודבריו טובים ונכוחים ראשונה משום דברי מהרי"ק שקי"ג ובש"ע סי' קנ"ג סי"ז וע"ש במג"א סק"מ ומכ"ש הכא דהביהכ"נ שרוצים לבנות הוא במקום התורפה ואף שכ' הלבוש דאם רוצים לבנות ביהכ"נ במקום קבוע לכולם רשאין שם מיירי שלא הקדיש לביהכ"נ בפי' אבל כאן שהקדיש הבית לביהכ"נ א"כ גם זה הוי ביהכ"נ שלהם כדאי' בהגהת רמ"א שם ס"ח (א) ועוד דהא גם המקום שרוצים לבנות עליו לא קנו לחלוטין רק שכרו ואף דאם בונין עליו והתפללו בו יש לו קדושת ביהכ"נ משא"כ כששכרו מקום בנוי להתפלל בו כמבואר בש"ע סי' קנ"ד ס"ב ובסי' קנ"ג ס"ח ובמג"א סק"ה מ"מ כאן כיון שהקדישו בפי' לביהכ"נ והתפללו בו דין ביהכ"נ יש לו כמבואר שם ודברי הט"ז סי' קנ"ד סק"ז צע"ק דלא הו"ל מדין הש"ע שם ס"ב רק מסי' קנ"ג ס"ח ואף שכתב המג"א סקמ"א בסי' קנ"ג בשם ראב"ח דאם קצתן נשארים שם יכולין קצתם להפרד להתפלל במק"א:

ע"כ מיירי שהמקום דחוק להתפלל יחד אבל בנ"ד כפי שכ' כ"ת שאנשי היושב ההוא מועטין וביהכ"נ של ראובן מכילה אותן בריוח בלא"ה אסורים להפרד כמ"ש המג"א סס"י קנ"ד ועיין בש"ס מגילה דכ"ז ע"ב ובפרש"י שם ד"ה ורבנן. שנית מטעם שהזכירו כ"ת ג"כ שאנשי היושב ההוא מועטים ואין בהם כדי ליחלק ולכאן ולכאן ואם יתפללו בביהכ"נ שיבנו יתבטל התפלה

**((א

) עיין בתשו' שב יעקב סי' ח' שדחה דברי הלבוש מהלכה הביאו בקצרה בספר פ"ת בח"מ סס"י קמ"ט עש"ה.)** בביהכ"נ של ראובן לגמרי הוי הורדה מהקדושה וכ"ת הביא סיוע לזה מד' הט"ז סק"ז בסי' קנ"ד ומדברי המ"ב סי' נ"ז. והנה מדברי הט"ז אין ראיה מוכרחת דאף אי נימא דבכה"ג לא הוי הורדה כשאין משתמשין בה לשום מצוה מ"מ סובר דכיון שא"א להשתמש בה קדושה חמורה מותר להשתמש בה קדושה קלה אבל בתשו' מ"ב מפורש כן וכ"מ שם במ"ב סי' נ"ו. אלא שבתשו' פנ"י ס"א חא"ח סי' ד' השיב להחכם השואל שעלה ע"ד בנידון ביהכ"נ שנשרף שמחיובים הקהל לבנותה דוקא על מקום הקדום ולא לשנות על מק"א משום דהוי הורדה מקדושה דאין המקום קדוש עתה כמו בתחלה והגאון בעל פנ"י האריך ודחה דבריו בחזקת יד דבכה"ג לא הוי הורדה וזהו להיפך מד' המ"ב ואין לחלק דשאני התם דצריך לעשות מעשה לגונזה א"כ עושה מעשה בהורדת הקדושה משא"כ בהא דהפנ"י וע"ש הא בביהכ"נ כמי צריך לעשות גדר סביבו כמ"ש הט"ז סי' קנ"ג סק"ג וזהו גניזתה וג"ז הוי מעשה ועיין ברש"י ותוס' ע"ז ריש דס"ד הגם שאינו דומה לגמרי ובאמת ד' המ"ב צ"ע ואין להם הבנה כיון דהיריעה כמו שהוא הוא פסולה מה הורדה איכא וא"ל דאכתי קדושת יריעה אית בה ועומדת ללמוד בה תינוקת ועיין בש"ס גיטין ד"ס ומזה י"ל דל"פ על הפ"י ז"א דהא אסור להשהותה יותר מל' יום בלי תיקון או יגנוז וא"כ אם אינו רוצה לתקנה ומכ"ש בהך דמ"ב דיש פקפוק אם תיקון מועיל מה הורדה איכא. והך דמ"ב רס"י נ"ז אפשר לדחוק דמשום מעלין בקודש קאמר דילפינן מקרא במנחות דצ"ט וכיון שאפשר לתקן צריך לתקן להביאו לידי קדושת ס"ת משום מעלין בקודש אלא דמלשונו מבואר דמשום אין מורידין קאמר וגם בסי' נ"ו לא הביא האי דמעלין כלל. ועוד דפשיטא דהא דקאמר מעלין בקודש היינו אם בא לחדש בו תשמיש חדש ועיין בבעה"מ ור"ן ר"פ בני העיר ומש"ה ל"ק אד' הפ"י מהא דמעלין ואכתי הא דמ"ב מפיקפק בעיני בפרט דנראה ברור דאין מקום לומר דגניזה הוי הורדה רק בתשמיש קדושה דהקדושה שלהן הוא התשמיש לזאת אם מבטלין מזה ע"י גניזה הוי הורדה אבל בקדושה עצמו כמו בס"ת בכ"מ שהוא קדושתה עמה. ומש"ה א"ש

דיאשיהו גנז את הארון אף דהורדה מה"ת הוא כדאי' במנחות דצ"ט כיון דגנז הארון עם העדות שבתוכו לא הוי הורדה אמנם בנ"ד שפיר הוי הורדה אמנם כ"ת דאייתי לסייע מד' הט"ז בסי' קנ"ד. ולדעתי משטת הט"ז יש ראיה להיפך דהא קשה על שטתו מש"ס מפורש ביומא סוף די"ב דקאמר ר' יוסי שני אינו ראוי כו' כהן הדיוט משום מעלין כו' ולד' הט"ז מוטב שיהיה כהן הדיוט ממה שלא יהיה ראוי כלל ועכצ"ל דכיון שאם עבר ועבד עבודתו כשרה כדאי' שם ריש די"ג מש"ה אינו ביטול לגמרי משא"כ כשיהיה כה"ד ע"פ המלך ואחיו הכהנים כמ"ש התוס' שם די"ב הוי הורדה וא"כ בנ"ד לא הוי הורדה אף שאין מתפללין בו עכשיו כיון דראוי להתפלל בו אף לכתחלה ואפשר לדחות אלא שבלא"ה חלקו על הט"ז כדמוכח מדברי המג"א שם בסקי"ד וגם בבכ"ש במגילה האריך בראיות ברורות לדחות ד' הט"ז ולפע"ד נראה ראיה לנ"ד דאסור ממשנה במגילה דכ"ז ע"ב דקאמר ר"מ דאין מוכרין ביהכ"נ של רבים ליחיד מפני שמורידין מקדושתו וס"ל דליחיד ליכא קדושה כדאי' שם בש"ס והנה הא ודאי דתפלה של היחיד קדושה כמו תפלת הציבור דאל"כ הי' אסור ליחיד להתפלל ביחידות בביהכ"נ דהא גם הורדה לפי שעה אסור כמ"ש הב"ח בסי' קנ"ד הובא שם בט"ז ומג"א רק דבביהכ"נ של רבים יש תוספת קדושה שאומרים בה קדוש וקדושה וברכו משא"כ בביה"כנ של יחיד וזהו כוונת הש"ס דקאמר דליכא קדושה היינו שאין אומרים בה דבר שבקדושה כמו שפרש"י שם ומבואר מזה דזה שמבטלה מלעשות בה תשמיש קדושה דמעיקרא הוי הורדה וא"כ הרי איסורא דנ"ד מפורש במשנה וש"ס ואף דרבנן דפליגי אר"מ היינו מטעמא שכ' רש"י דס"ל דכיון דשקיל דמי ומעלי ליה בקדושה מעילה שוב מותר להוציאה לחול לגמרי מכ"ש להורידה אבל מודים לר"י דבכה"ג הוי הורדה ואף שבעה"מ יש לו שטה אחרת הרי בחה"ר הקשה קשי' חמורה על שטת בעה"מ והסכים לפרש"י ואף שהט"ז סי' קנ"ג סק"ו נראה שתפס שטת בעה"מ ועיין במג"א סקכ"ז מ"מ גם לשטתם נראה דרבנן ל"פ אר"מ בהא וגם מד' רש"ל הובא בט"ז וב"ח סי' קנ"ד דמותר להניח יריעות פסולין ושאר ספרים באה"ק בעת שס"ת בתוכו דעדיין בקדושתו קאי כיון. שהס"ת אז בו נראה קצת דכל הורדה מקדושה האיסור משום שאין משתמש בו שוב הקדושה הגדולה שמקודם ולא מה שמשתמשים בו הקדושה הקלה מעתה דאל"כ היה אסור להניח בו קדושה קלה גם עכשיו שמשמש ג"כ לקדושה הגדולה דהא הורדה לפ"ש ג"כ אסור כמ"ש הב"ח א"ו כמ"ש וא"כ ה"ה כשמפקיעה לגמרי מבלי להשתמש בה לא קדושה קלה ולא קדושה חמורה אלא שיש לדחות ולומר דס"ל דכיון שאין משמש בה קדושה קלה רק בעת שמשמש הקדושה חמורה לא מקרי הורדה משום דמיבטל קדושה קלה

לגבי קדושה חמורה והוי כאלו אין משמש רק קדושה תמורה אבל מהא דר"מ במשנה הנ"ל נראה ראיה נכונה. והנה בתשו' ח"צ סי' מ"ה כ' שזוכר שראה בספר חסידים שאם היתה יריעה כתובה בס"ת בכתיבה שאינה יפה ומצא אחר כך סופר אומן מצוה להחליף היריעה בנאה הימנה ע"ש ובאמת כ"ה בספר חסידים סי' תתע"ט וזה מפורש כנגד דברי המ"ב וביוחד נגד ד' המ"ב דסי' נ"ו ע"ש אלא שלכאורה דברי הס"ח תמוהים מאד דכיון דהס"ת עתה כשרה והוא בקדושת ס"ת איך התיר להסיר ממנה דף או יריעה דעתה אין בה רק קדושת חומש או יריעה והוא הורדה גמורה במעשה שאסור מה"ת. ועוד דהרי בברייתא הובא בש"ס שבועות די"א הובא בתשו' ח"צ שם קתני מצא אחרת נאה הימנה כו' שחטה ע"ג מערכתה אין לה פדיון עולמית. והשתא התם דמן הדין מותר לפדותה דפרה קדשי בה"ב הוא וגם לב ביד כו' וע"ש בתוס' ואפ"ה בכה"ג כיון שנעשית בהכשר גנאי הוא להוציאה לחולין כמ"ש רש"י שם אף שמצא אחרת נאה הימנה. כ"ש בהך דס"ח דמה"ת אסור להוריד עכצ"ל דבהך דס"ח מיירי שעדיין לא תפר היריעה להס"ת או שלא נגמרה הס"ת בשלימות או שבעת שחיבר היריעה להסית נתנה עד"כ שכאשר יזדמן אח"כ סופר מובהק יחליפנה באחרת ע"ד שכתב הט"ז בסי' קנ"ד סק"ז לענין אה"ק והך דס"ח סי' תתע"ט אלעיל מזה סי' תתע"ח קא ע"ש ע"כ בנ"ד אף אי הוי ביהכ"נ של עכשיו יפה מביהכ"נ של ראובן אינם רשאין לבטל מלהתפלל בביהכ"נ של ראובן מכ"ש שכפי שכ' כ"ת הביהכ"נ של עכשיו שרוצים לבנות הוא עומדת במקום התורפה. שלישית שכיון שראובן נתן רוב הממון משלו לצורך בנין בית מקוה והוא מוחה שלא לשנות אסור לשנות בלי דעתו כמבואר בש"ע סי' קנ"ג סי"ד וע"ש במג"א סקל"ו ואף שכ' רמ"א דז' טובי העיר דינם כחבר עיר ע"כ היינו טובי העיר במא"ה כמ"ש במרדכי ואף שכ' בתשו' פנ"י דברובה סגי וא"כ ה"ה הכא אולי הרוב מסכימים מ"מ אי איכא חבר עיר ל"מ הסכמתם. וא"כ אם הישוב שלהם שייך לקהלתו א"כ כ"ת הוי חבר העיר ומ"מ כיון דודאי שייך הישוב לאיזה קהלה ודאי דהרב מסכים שיהיה בית מקוה כיון דכבר יש להם ביהכ"נ של ראובן שמכבר ובודאי נחוץ שיעשו להם בית טבילה במקומם והוא מצוה רבה שלא יצטרכו הנשים ליסע למק"א לטבול שיוכל להתהוות כמה מכשולת והקל שבכולם עיכוב טבילה בזמנה מכל הלין טעמי לראובן שומעין שאומר כהלכה ויפה דן ויפה הורה וכל המערער ע"ז ראוי לגעור בו בגערה ולכוף כאגמון ראשו עד ישמע לדברי חכמים ולרב הטירדא וחולשת כחי לא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדו"ש. שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל.

תשובה כו

סקאלא יום ו' עש"ק כ"ד אלול. תרי"ח לפ"ק. שנה טובה ומבורכת משמי המערכת לכבוד הרבנים הנגידים הגבירים הוותיקים יראי ה' וחושבי שמו יח"ס דק' קארלופקא יהי שלום בחילם.

ע"ד ריבות אשר בשעריכם נדון מקום התפלה שרוצים לקבוע בבית שאחורי ביהמ"דק שלכם במקצוע צפונית מערבית. ולפי אשר הציעו הענין לפני בעת שנבנה הביהמ"ד שם בנין לצורך דירת הרב או השמש ולא גמרוהו וע"י אשר התחיל להתנוצץ מחלוקת בין קצת מאנשי ביהמ"ד רצו איזה יח"ס להתפרד משם וגמרו הבנין הנ"ל לצורך בית תפלה ואח"כ נתפייסו ביניהם וחזרו להתפלל בביהמ"ד ועתה עמדו איזה אנשים לקבוע שם מקום תפלה ועד הנה לא מיחו בידם כי לא חשבוהו למקום קביעות. ועתה בהגיע ימים נוראים ורצו המתפללין שם לעשות בשם מקום קבוע לתפלה להתפלל גם בימי נוראים אנשי ביהמ"ד צווחים ככרוכיא עליהם מחמת כמה טעמים מפני ביטול ביהמ"ד כי נתמעטו עי"ז המתפללים בביהמ"ד וכ"פ שעי"ז אינו מצוי מנין בביהמ"ד בתפלת מנחה וערבית וחוץ לזה הוא בלבול גדול כי תרי קלי לא מישתמע ובפרט בימי נוראים יהיה בלבול גדול בתפלות ותקיעות והמתפללים רוצים לבנות כותל באמצע החצר שעי"ז יתחלקו מהם ולא יתבלבלו וקצת מהיח"ס נאות להם דרך זה אבל קצתם מוחים מטעם ביטול ביהמ"ד כי אם יתחלקו לגמרי בודאי יהיה לפרקים שלא יהיה מנין בביהמ"ד ועוד טוענים כי איך אפשר להם לקחת להם קצת מחצר ביהמ"ד שלא ברצונם ונשאלתי לחוות דעתי בזה זאת תשובתי הנה הרמ"א בח"מ סי' קס"ב ס"ז כ' דאם יחידים מהציבור רוצים לבנות להם ביהכ"כ לעצמם אין אחרים יכולין למחות בידם והמוחה ראוי לנזיפה ע"כ. אמנם המג"א בסס"י קנ"ד כ' בשם הרא"מ ומשפטי שמואל דאם הביהכ"נ הראשון מכילה אותם אסורים ליפרד ע"ש ע"כ אם הביהמ"ד מכילה את כולם ודאי הדין עם אנשי ביהמ"ד ואף שכבר נהגו בזה"ז שאיזה יחידים מתפרדים וקובעין מקום תפלה לעצמן. הנה מתחלה התחילו לעשות כן מפני שינוי הנוסחאות בתפלה מנוסח אשכנזים לנוסח ספרדים ואף בנוסח ספרדים נתהוה חדשות בעתים הללו לאלו המתפללים ע"פ כוונת האר"י ז"ל ואף אם לפעמים נהגו קצת מן העם להתפרד מביהכ"נ או מביהמ"ד שכבר התפללו בו ולקבוע להם מקום תפלה לעצמן אם עושים כן מתוך שאין לבבם שלם עם הראשונים ואין דעתם נוחה להתפלל עמהם באיזה כוונה שהוא לש"ש הדין עמהם כאשר האריך בזה הרדב"ז בתשו' ח"ג סי' תע"ב ואעתיק כמה דברים בקצרה מדבריו שם ח"ל גרסינן בפא"ע אין עומדין להתפלל כו' ולא מתוך מריבה ולא מתוך כעס כו' תו

גרסינן כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל כו' למדת מכל הני שלא יתפלל אדם לא במקום שטורד מחשבתו ולא בזמן שמבטל כוונתו ומעתה היחיד או הרבים שיש להם איבה או שנאה או כעס או מריבה עם הציבור אין תפלתם רצויה ואסור להם להתפלל שם שמחשבתו טרודה ולא יוכל לכוין בתפלתם כו' ואי לאו דמסתפינא הו"א דטב ליה להתפלל ביחיד מלהתפלל בחברת אנשים שאין דעתו נוחה מהם כו' וא"ת אינו דומה קלוס המלך והדרתו במתקלס באנשים מרובים לקלוס שהוא מתקלס באנשים מועטים כו' וקרא כתיב ברוב עם הדרת מלך וכ' נמי הן אל כביר לא ימאס כו' אבל ציבור המתחלק כו' לא יפה עושין דברוב עם הד"מ כדכתיבנא הא ל"ק דכיון שהן לבות חלוקים אין קלוסן עולה יפה כו' ע"ש באריכות ונמצא בנ"ד אם הביהמ"ד מכילה את כולם ולבם ג"כ שלם עם אנשי ביהמ"ד אסורים ליפרד אם כוונתם רק שיהי' להם מקום מרווח יותר להתפלל או משום כבוד המדומה ושאר טעמים חלושים שאינם כדאי נגד כבוד המקום ב"ה וב"ש שברוב עם הדר"מ אמנם אם כוונתם לשם שמים בהפרדם מעל אחיהם או שאין המקום מכילם בכה"ג אף שאין יכולין למחות בידם ליפרד מהם זהו שאין בידם למחות להם לקבוע להם בית תפלה במק"א אבל אכתי יכולין למחות בהם מלהתפלל במקום ההוא שיש לכל אנשי ביהמ"ד חלק בו דהא אף בחצר דלא קיימא לאגרא אף דאם כבר דר בו א"צ להעלות לו שכר דזה נהנה וזה לא חסר הוא מ"מ לכתחלה יוכל למחות בו שלא ידור בו ואין בזה משום מדת סדום כמ"ש רמ"א בח"מ סי' שס"ג ס"ו ואף דגם אלו המתפללין הם מאנשי ביהמ"ד וגם הם שותפים במקום ההוא מ"מ כשבנאוהו מתחלה לא ע"ד שיהיו ביהמ"ד בנאוהו מתחלה וא"כ אין יכולין לכוף את רוב אנשי ביהמ"ד שיעשהו ביהמ"ד ויתפללו בו בעל כרחם בפרט שאין לומר בזה זה נהנה וזה לא חסר דידוע דאם נתמעטו המתפללין בביהמ"ד יזלו המקומות שבביהמ"ד וזה דבר שבממון הוא ועיין בתשו' הרא"ש כלל ה' סי' ג' וברמ"א ח"מ סי' קע"א ובר מן דין יש להם היזק כי עד עתה היה רשות בידם לעשות מבנין ההוא בית לדירת רב או השמש ועתה כשמתפללין בו נעשה קדוש ואין יכולין להורידו מקדושתו ועיין בא"ח סי' קנ"ד ס"ח ואף דאין אדם אוסר דשא"ש מ"מ כיון שגם הם שותפים יכול לאסור כמבואר בש"ע יו"ד סי' ד' ה' ואף דכ"ז הוא ע"י מעשה דוקא אבל בתפלה שהוא רק דיבור בעלמא מבואר בנדרים פ' השותפין שגם שותף אינו יכול לאסור חלק שותפו מ"מ הא ד' הרמב"ם גם שם להחמיר ועיין ברמב"ם פ"ז מה' נדרים ה"ב ובלח"מ שם ובש"ע יו"ד סי' רכ"ד ועיין במג"א סי' קנ"ג סקל"ח וגם י"ל שההליכה עם התפלה שבתוכו חשיב קצת מעשה ועיין בש"ס ע"ז דנ"ד וחוץ מזה לא מקרי לא חסר דהא יש בזה ביטול ביהמ"ד לפרקים כמו

שבא בציור השאלה ע"כ מצד שורת הדין היה נראה דיכולים למחות בהם עכשיו אף שלא מיחו עד הנה אין להם טענת חזקה דחזקה שאין עמה טענה הוא וגם אין מחזיקין בשל רבים אמנם יש בזה אריכות רב ועיין בש"ע ח"מ סס"י קמ"ט ובאחרונים אמנם בלא"ה מהראוי שכיון שכבר הוא מקום לתפלה וכבר התפללו בו איזה זמן שלא לבטל התפלה ממקום זה בפרט שגדול השלום. אמנם במה שעתה רוצים לקבוע שם מקום תפלה גם בימי נוראים וידוע שא"א לעשות שם מקום תפלה בימי נוראים רק באופן שיבנו מחיצה בתוך חצר הביהמ"ד להכניס ממקום חצר ביהמ"ד לשם זה פשוט וברור שאין ברשותם לעשות כן בלי הסכמת הכל דמי יכול ליקח מאתם אפי' כ"ש שלא ברצונם ואם הי' נקרא ביהמ"ד של כרכים אף הסכמת כולם אינו מועיל אמנם אף אי לא נקרא כן צריך הסכמת כולם וח"ו להשיג גבולם מבלי הסכמת כולם ע"כ חלילה להם לאנשים הרוצים להתפלל שם לעשות כן מבלי הסכמת כולם. וכיון שא"א בתקנה זו שוב אינו באפשרי שיתפללו שם בימי נוראים ע"כ מהראוי שאז יתפללו בתוך אחיהם בביהמ"ד הגדול וברוב עם הדרת מלך ובפרט שבימים נוראים עיני כל ישראל צופות ומייחלות לרחמי שמים והן אל כביר לא ימאס ע"כ בימים האלו לא יתפרדו מתוך אחיהם ושלום על ישראל וה' יעזרינו על כבוד שמו וירום קרן ישראל במהרה והיה בזה שלום כנפשם ונפש הדו"ש וטובתם כה"י. שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל.

תשובה כז

סקאלא יום ג' כ"ו אלול תרכ"ד לפ"ק. כוח"ט לכבוד ידידי הרב המופלג בתורה ובחסידות בנש"ק מוה' משה יהודה נ"י אבד"ק אוהרינין.

ע"ד שאלתו בנדון מקום בביהכ"נ בע"נ בקהלה א' שנמצא כתוב בפנקס של החבורה איך שהחליטו מקום שבביהכ"נ של נשים במצריו המסומנים שם להרבנית מ' מלכה והיא היתה אשת הרב האב"ד דשם ונאמר שם שרשרת בידה וב"כ ויו"ח לעשות בהמקום הנ"ל כאדם העושה בשלו אך הותנה בפי' שכאשר יסע הרב מפה אין לו רשות למכור המקום וע"ז נמצאו חתומים שניים מראשי החבורה והיום נכתב בשלהי שנת תקצ"ו. ואחר זה נמצא כתוב משנת תר"ד איך שמכרה הרבנית מ' מלכה אשת הרב המנו"ח ז"ל את מקום הנ"ל לאשת ר' יעקב משה וחתומים ע"ז שלשה מראשי חבורה והר' יעקב משה הנ"ל הוא א' מהחתומים על ההחלטה הנ"ל. והנה אח"כ קבלו הקהל הנ"ל רב אחר לאב"ד מחדש וזוגתו הרבנית עמדה כמה שנים על המקום הנ"ל כי הוא מקום המיוחד בכל תפוצת ישראל במדינות אלו לעמידת הרבנית ולא נשמע שמיחה בה אדם בעולם

ואחר מות הרב והרבנית הנ"ל נתקבל שם חתנו לרב ועמדה אשתו הרבנית שהוא בת הרבנית השנייה על מקום הזה ג"כ בהשקט ועתה קמה האשה אשת ר' יעקב משה או ב"כ להחזיק במקום ההוא מכח הכתב שבפנקס החבורה הנ"ל ושאל רו"מ חוו"ד בזה ולאשר אינני במזג בריאות גופי והזמן יקר מאד אשיבהו בקצרה:

ר"ד לכאורה יש לפקפק על עיקר זכות של הרבנית מ' מלכה כיון שעיקר קנייתה הוא רק מכח השטר החלטה שבח"י ראשי החבורה וכיון שהשטר הזה לא בא מעולם לידה ונשאר ח"י החבורה שהם המוכרים במה קנתה ובשטר קנין אין קונין רק כשבא השטר ליד הקונה כמבואר בד' הרמב"ם והש"ע רס"י קצ"א ואם שהם בלא"ה פוסקים כר"א בב"מ די"ג דל"א עבז"ל אלא אף לדברי התוס' והרא"ש שבפוסקים כאביי דעבז"ל מ"מ היכא דלא מטא לידי' גם אביי מודה כדאי' בש"ס התם. והרא"ש שם סי' מ"ט כתב בשם הרי"ף דבשטר מכר אביי מודה דל"א עבז"ל. ועוד דודאי אף אביי ל"ק רק בח"י עדים אבל לא בח"י הבע"ד המוכר עצמו דהא אין אדם זוכה בשלו לאחר אם לא יזכה לו ע"י אחר כמ"ש הרא"ש בב"ק דק"ב והוא פשוט אלא שאפשר לומר כיון שראשי החבורה הם כשלוחים מהקהל ועיין בהגהת רמ"א ביו"ד ס' קס"ט סי"ז א"כ שפיר י"ל דהם זוכים מהקהל להקונה ואין לפקפק כיון דזכיה מטעם שליחות הוא א"כ לא חזרה שליחות של הקהל אצל הבעלים שהם הקהל ועיין בש"ס ספ"ב דגיטין די"ל בממון ל"ב שיהיה חזרה שליחות אצל הבעל כמ"ש בס' מח"א ה' שלוחין סי' ד' והנה"מ רס"י קפ"ה. אמנם אכתי כיון שגם חלקם נכלל במכירה הנ"ל יש מקום לבטל הכל דהוי כקני את וחמור ועיין בסמ"ע סס"י ר"ג. וכאן גרע טפי כיון שנכלל הכל בסך א' כמ"ש הר"ן ספ"ב דקידושין משום שיכול לומר במקח שלם אני רוצה אלא שבלא"ה בלא מטא לידי' גם אביי מודה כנ"ל אלא שבאמת אין זה פקפוק דכיון שנכתב בכתב החלטה שקבלו מהרבנית כל דמי המכירה א"כ קנתה המקום בכסף ואף שבמקום שנוהגין לכתוב השטר אין קונין עד שיכתוב השטר מכל מקום כיון שהמנהג לכתוב השטרות כאלו בתוך הפנקס של החבורה א"כ מהני אף שלא הגיע השטר ליד הקונה שנית י"ל כיון שפ' רמ"א בסי' ס' ס"ו דכל שנכתב נתתי הודאת בע"ד כמאה עדים ובודאי הוי באוה"מ ועיין בתשו' נטע"שע סי' מ"א א"כ י"ל דה"ה בנ"ד שנכתב שהוחלט בהסכמתו דכוותי' הוא. ועוד דבלא"ה כיון שראשי החבורה הם כשלוחי הקהל וכל מעשי הקהל א"צ קנין כמבואר בהגהת רמ"א בסס"י קס"ג ועיין בחי' רמב"ן לב"ב ריש ד"ט ואכ"מ וכיון ששטר זה הוא רק שטר הודאה מועיל בכה"ג אף שעדיין לא יצא מת"י המוכר ועיין בש"ך סי' פ"א ס"ק ס"ה. אמנם כ"ז לשטר החלטה של הרבנית אבל שטר השני של אשת ר' יעקב משה

נראה שאין בו ממש כלל דכיון שלא נכתב בו שהעדים כתבו השטר מדעת הרבנית מ' מלכה שהוא צוותה לכתוב השטר אין בו ממש דהוי מפי כתבם כמ"ש הראשונים בפ"ג דיבמות ובפ"ב דכתובות ועיין בש"ך סי' ל"ט סק"ט ובב"ש באה"ע סי' מ"ב סקט"ו מ"ש בשם הרשב"א בתשו' ועיין בתשו' נו"ב קמא חאה"ע סי' נ"ח ולדעת הרי"ף בכ"ע כל שנשאר השטר ת"י העדים ולא מסרי עדיין ליד בעה"ב הוי מפ"כ ע"ש ברי"ף פ"ג דיבמות ובחיבורי שם ועיין בש"ע ח"מ סי' מ"ו סל"ה ובאחרונים שם וא"כ האי שטרא לית ביה ממשא נוסף לזה אם אין המנהג פשוט שיהיה כל שטרי קנין ממקומות בביהכ"נ נכתב רק בפנקס החבורה לבד דיש פיסול מטעם דלא הגיע עדיין ליד הקונה וכמ"ש בריש דברים דהני טעמי בתראי לא שייך בשטר בתרא הנ"ל שהעדים חתומים בו ולא הבע"ד אלא אף אם המנהג פשוט כן ל"מ האי שטרא מטעם מפי כתבם כדכתיבנא אמנם נראה לבטל החלטת של הרבנית הנ"ל מטעם אחר כיון שרק שנים מראשי החבורה חתומים על החלטה ולפי המבואר בש"ס ר"פ בני העיר בעינן דוקא ז' טובי העיר וכ"מ להדיא בירושלמי שם והובא בראשונים דבפחות מז' טובי העיר שמכרו ל"מ המכירה וכ"כ בתשו' הרשב"א ח"א סי' תרי"ז בפי' וכ"כ בתשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' קע"ה וראיתי בתשו' פנ"י חא"ח סי' ד' שכתב שדי ברוב מזט"ה והביא ראיה מהא דרשאין בני העיר דאף ברוב בני העיר סגי ע"ש ולענ"ד דאף דרוב בני העיר הוי ככולו כמו בכה"ת וכדאמר הש"ס בריש מס' הוריות וכ"כ בחי' הרמב"ן שם במגילה דהא דקאמר במעמד אנשי העיר מסתברא במעמד רוב אנשי העיר מ"מ ז' טובי העיר דקאמר בעינן ז' דוקא ולא סגי ברובן כיון דנחית למנינא דאל"כ הול"ל ד' מזט"ה ועיין בש"ע ח"מ סי' ר"ו ס"ב וס"ג וכ"מ להדיא בתשו' הרשב"א ורשד"מ הנ"ל. מ"מ אף במקום דסגי ברוב רובא מתוך כולו בעינן דהיינו שיתאספו כולן מתוכן יסכימו רובן כמ"ש מהרי"ק שורש ק"פ בשם מהרימ"ינץ ורשד"מ חיו"ד סי' צ"ז בשם הרשב"א ומהרי"ק ומהרלב"ח וע"ש ברשד"מ סי' פ"ב וכ"כ בתשו' מהרי"ט ס"א סי' ס"ח ומ"ע לענין זט"ה נלע"ד כמ"ש דלא סגי ברובן ומכל מקום בנ"ד אין נ"מ דהא החתומים לא היה רק שנים אלא שלא יבא בע"ד לחלק ולומר על פי הירושלמי שם במגילה דקאמר ג' מביהכ"נ כבהכ"נ ומשמע דלענין מכירת ביהכ"נ או מקומת ביהכ"נ סגי בג' מביהכ"נ וא"כ לד' הפנ"י דברוב זט"ה סגי נימא דבג' מביהכ"נ דכוותי' הוא וא"כ סגי בשנים לזאת בררנו דבבהכ"נ לא מהני רובן. אמנם בלא"ה אין זה כלום דהרמב"ן והר"ן מפרשי להא דג' מביהכ"נ כביהכ"נ היינו בביהכ"נ יחידים כמו ביהכ"נ של טרסיים דבש"ס דילן שם אבל ביהכ"נ שאינו מיוחד ליחידים כמו בתי כנסיות שלנו בעינן זט"ה דוקא וא"ל דאף דהחתומים לא היה רק שנים מכל

מקום כיון שכתב הרמב"ן בחי' שם בפי' ד' הירושלמי דקאמר אי כשקבלו עליהם אפי' א' נמי פירושו אם כשקבלו עליהם הציבור כששמעו במכירה זו ורצו בה אפי' א' נמי ע"ש וא"כ בנ"ד נמי נימא שמא כיון שהיה כ"כ בפנקס החבורה וכבר היה הפנקס אצל הרבה מאנשי החבורה ברבות השנים והם שתקו הסכימו בודאי ז' על ההחלטה דז"א דמבואר שם בחי' הרמב"ן דהסכמה בפי' בעינן אבל בששמעו ושתקו לא מהני דמפ' הא דקאמר בירושלמי אלא אנן קיימין בסתם כלומר ששתקו או שלא שמעו כלל ע"ש ומבואר דאף בשמעו ושתקו לא מהני אם לא הי' במכירה זט"ה אף שאחר כך שמעו כולם ושתקי ואף שהמרדכי פ"ק דב"ב סי' תפ"ב כי דבמעמד אנשי העיר מקרי כל שזט"ה עשו בפרהסיא ואין מוחה ע"ש וכ"פ רמ"א בא"ח סי' קנ"ג מ"מ דוקא בהא דקתני רק במעמד אנשי העיר ומזה מייתי המרדכי ראיה דאי בעינן שיסכימו בפי' לא הול"ל במא"ה דהא כולם עשו ע"ש. אבל בהא דקתני שמכרו זט"ה בעינן הסכמה בפי' ואדרבה מדברי המרדכי נסתייע דבריו אלה. ואף שמבואר מדברי הרשב"א בתשו' הנ"ל דאם מכר הגבאי לבד מהכי. וא"כ בנ"ד אולי החתומים נתמנו אז לגבאים מבני החבורה נראה ברור דהרשב"א מיירי בנדון דידי' שנעשה הגבאי ע"מ כן למכור הכרם כאוות נפשו כמבואר שם ובהא בודאי מועיל מעשה שלו לבד כדאמר בירושלמי אי כשקבלו עליהם אפי' א' נמי וכדמפרש לה הר"ן התם וכ"כ המרדכי פ"ק דב"ב שם בביאור ד' הירושלמי הנ"ל. אבל הגבאי שנתמנה מבני החבורה לא נתמנה בפי' ע"ז רק שישגיח בכל עניני החבורה וביהכ"נ בכלל אבל לא נתמנה בפי' ע"ד כן שיהי' רשות בידו לבד למכור הביהכ"נ או חלק ממנו וא"כ הוי כסתם ובעינן זט"ה דוקא כדמוקי לה התם בירושלמי בהדיא וע"ש בר"ן במגילה ומרדכי דב"ב הנ"ל. וא"כ נראה דההחלטה שהחליטו אלו השנים המקום להרבנית ל"מ ולא מידי כל שלא נתברר שנעשה בהסכמת ז' טובי העיר או החבורה עוד יש דרך אחרת לפסול שטר החלטה זו של הרבנית אם לא יעידו שני עדים כשרים שראו חתימת ר' יעקב משה על החלטה טרם שנכתב בפנקס שהרבנית מכרה המקום לאשת ר' יעקב משה דאל"כ יש לחוש שמא חתם אח"כ בשקר על החלטה של הרבנית והקדים הזמן ואין כאן רק ע"א על ההחלטה. וכ"כ בתשו' מהרי"ט ס"א סי' ע"ט הובא דבריו בקצוה"ח סי' ס"ו סקכ"ד בכיוצא בזה ממש אמנם אף שראו עדים חתימתו מקודם אין בשטר הזה ממש מטעמא דכתיבנא למעלה אמנם בר מן דין ובר מן דין נראה דאין לאשת ר' יעקב משה וב"כ שום טענה על המקום הנ"ל כיון שהרבנית השניי' עמדה על המקום ההוא יותר משני חזקה א"כ נהי דאם הי' המקום של הקהל לא הוי להרבנית חזקה במקום ההוא דחוץ מה שתלוי בהחילוקים שנתבארו בש"ע סס"י קמ"ט אי מחזיקים בשל קהל או בביהכ"נ

מ"מ בלא"ה כיון שהמקום הנ"ל מיוחד לעמידת הרבנית כמו בכל תפוצת ישראל ודאי לא הוי חזקה דכן דרך בכ"מ שכל עוד שהרב אב"ד בשם עומדת אשתו על מקום ההוא ואח"כ כשנתקבל רב אחר לשם עומדת הרבנית החדשה על מקום ההוא אבל אם נאמר ששטר החלטה של הרבנית מ' מלכה וגם השטר קנין של אשת ר' משה יעקב קיים א"כ הי' המקום של אשת ר' יעקב משה ולא של הקהל א"כ ודאי מועיל החזקה שהוחזקה הרבנית השניי' ועמדה וישבה על המקום ההוא יותר משלשה שנים וטוענין ליורשיה שאמה קנתה המקום מר' יעקב משה ואשתו וא"כ המקום שייך ליורשי הרבנית השניי'. אלא שבלא"ה נתברר שכל השטרות אין בהם ממש והמקום שייך להקהל כבראשונה והנה לכאורה יש מקום לבטל השטרות הנ"ל מטעם אחר דכיון דנאמר בסוף שטר החלטה של הרבנית שהותנה בפי' שאם יסע הרב מפה אין לו רשות לימכר המקום. א"כ ה"ה כשמת הרב דזיל בתר טעמא וכיוצא בזה כ' מהרי"ק בשורש קי"ב במי שהתנה עם הלוה שמחיוב להוליך הפרעון למקום המלוה והמלוה עקר דירתו ממקומו למק"א שאם אינו רחוק המקום השני מהראשון מחייב להוליך למקום השני והביא כמה ראיות דל"ד קאמר אלא כל שאין קפידא במלתא ושניהם דומין אמרינן דלאו בדוקא אתני ע"ש ואף שהש"ך בח"מ סי' ע"ג פקפק ע"ד מהרי"ק אלו נראה מדבריו דלא פקפק רק על מ"ש מהרי"ק דשבועתו שנשבע להוליך למקום הראשון מזקיקו להוליך למקום השני ע"ז פקפק הש"ך משום דבשבועה כתיב לבטא בשפתים ע"ש. אבל לענין גוף התנאי גם הש"ך מודה ואף די"ל דדוקא בתנאי דחיוב הוא דכ"כ מהרי"ק אבל לא בתנאי לבטל המעשה אמנם יש ראיה מש"ס בגיטין דע"ד וע"ש במשנה דס"ל לרשב"ג גבי איצטלית דתתן לו את דמיו ואף רבנן ל"פ אלא משום דלצעורי קא מכוון ומש"ה איצטלית דוקא קאמר אבל בעלמא מודה דמקיים התנאי בנותן דמיו כיון דיכול לקנות בדמיו איצטלא אמרינן דל"ד קאמר וע' בהרא"ש בסוכה דמ"א ובתה"ד סימן שי"א מ"מ נראה דדוקא בקיום התנאי לקיים המעשה הוא דאמרינן הכי אבל לבטל המעשה ודאי דאין מבטל אלא בתנאי דאמר ולא בא"א. ויש לי להאריך בזה אלא שאכ"מ. ועוד דהא ידוע פלוגתת הראשונים אי הלכה דבעינן תנאי כפול ושאר דיני תנאי דוקא וכתבו האחרונים דנהגו בקרקעות דבעינן משפטי תנאים דוקא וכאן לא היי הכי ועוד דכיון דסד"ד הוא כיון שכ' הרשב"א בתשו' סי' תתקע"ב דכל שספק בתנאי ל"א אוקמי בחזקת מ"ק אלא מוקמינן בחזקת הלוקח כ"ש כשהוא סד"ד אי מועיל התנאי לבטל המקח וע' במל"מ פט"ו מטוען והארכתי בזה מאד בתשו' אחרת ואכ"מ. ואף שכ' כמה ראשונים בגיטין פמ"ש דבשליח לכ"ע א"צ משפטי התנאים שהתנה עמו וטובי הקהל הם כשלוחי הקהל הלא הוכיח בס'

א"מ סי' ל"ח סק"ד דזהו דוקא אם שינה השליח מכפי התנאי שהתנה עמו אבל כל שנתן השליח בתנאי שהתנה המשלח דין השליח כדין אם נתן המשלח בעצמו ותלוי בפלוגתא הנ"ל וע' בחיבורי פ' מצות חליצה מ"ש ע"ד רש"י שם בדף ק"ו בד"ה גט מוטעה ועוד דמבואר מדברי הר"ן פ' בני העיר דלענין מכירת דברים של בני העיר אין דינו כשליח המוכר אלא כמוכר משלו וע"ש בר"ן בשם הרא"ה וע' בזה בתשו' פנ"י ח"ב שנדפס מחדש בסי' צ"ט באריכות. וחוץ מזה נראה דודאי לא נכלל בתנאי זה כשימות הרב כיון שיש לחלק מצד הסברא די"ל דלא קפדו רק כשיעבור הרב דרך עליהם ויעקור דירתו למק"א ולא כשימות. וע' בש"ך סי' ע"ג סס"ק כ"ז ע"כ מצד זה אין לבטל השטרות. אבל מצד הטעמים הראשונים שכתבנו למעלה. נראה שהשטרות בטלין והמקום ההוא שייך להקהל כבראשונה ומחמת טרדות הימים לא יכולתי להאריך יותר. ושלום כנפשו ונפש דו"ש. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה כח

סקאלא יום ה' ער"ח מנחם אב תרי"ג לפ"ק. **ע"ד** הביהכ"נ של נשים שנבנה מחדש בק' זאלישטשיק להיות שנתרבו בני הקהלה והיה הביהכ"נ של נשים הישינה הסמוכה לביהכ"נ הק' מקום צר לכל נשי העיר וכבר נשמע פתגם מעשה הרעה הנוראה שהיה ביוה"כ העבר בק' קאלימיא ר"ל ולא נמצא מקום מוכשר לעשיית ביהכ"נ נשים מחדש לא סמוך לביהכ"נ ולא לביהמ"ד ע"ה נתייעצו לעשות הע"נ ע"ג העזרה שבביהמ"ד ויען כי מקום הלז קטן מהכיל ע"כ עשו מדעתם שסתרו גבוה כותל מערב שבביהמ"ד עד קרוב לחציו. וגם בכוי בפנים סמוך לכותל הלזו עמודים בבנין אבנים ועליהם כיפה עד הראש מהכותל שנשאר ואח"כ עשו תקרה בנוי על חצר הביהמ"ד ועל הכותל מערב ועל הכיפה הנ"ל והתקרה זו נעשה רצפה לכותל של ע"נ שבנו למעלה ובקצה הכיפה לצד הביהמ"ד בנוי כותל דקה עד לתקרת הביהמ"ד עם סריגות כמשפט לע"נ. והנה אחר שכבר בזבזו בבנין הלזה סך עצום מאד וגם הוא שעת הדחק שא"א לבנות ע"נ במק"א נבא לעיין אם מותר לעשות שם ע"נ או אסור לעשות דהא אין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ואף ביהכ"נ אסור לעשות מביהמ"ד לריב"ל וכר' פפי מכ"ש עז"נ שודאי קדושתה קלה מקדושת ביהכ"נ והנה שאלה זו נחלקת לארבעה ענינים ענין הראשון על עיקר הע"נ שנעשה ע"ג תקרת העזרה ענין השני חומר מזה על החלק מע"נ שנעשה על מקום כותל הישינה ענין השלישי חמור מכל הנ"ל על החלק מע"נ שע"ג כיפה שעל העמודים שבנו בחלל הביהמ"ד סמוך לכותל מערב הנ"ל הענין הרביעי נדון מה שסתרו

למעלה את כותל הביהמ"ד וגם מה שהעמידו העומדים והמעיטו בזה חלל ביהמ"ד אם עברו בזה איסור תורה או דרבנן ומה הדין בדיעבד וזה החלי הענין הראשון על עיקר הע"נ שנעשית ע"ג התקרה שעשו מחדש ע"ג העזרה שבביהמ"ד הנה לכאורה יש בזה מקום להחמיר. ומקודם נבאר העזרה הלזו איזה קדושה יש בה והנה בתשו' מהרי"ט ס"ב חיו"ד כ' שנראה לו שעזרת ביהכ"נ אין בה משום קדושה. דאעפ"י שמתפללים שם המאחרים לבא לביהכ"נ מ"מ י"ל דאקראי בעלמא הוא כמו הרחוב דקיי"ל דאעפ"י שמתפללין בו בתעניות ומעמדות אין בו משום קדושה אמנם בסוף דבריו כ' ושמא הואיל ומתפללין שם תדיר כל זמן שנדחקים אע"פ שהוא אקראי לגבי זה המתפלל המקום נעשה קבע לעצלנים ע"ש והובאו דבריו במג"א רס"י קנ"ד בקצרה. אמנם לפ"ז עכ"פ אין בעזרת ביהמ"ד קדושת ביהמ"ד רק כיון שבביהמ"ד שלנו מתפללין ג"כ ע"כ יש להסתפק שמא יש להם עכ"פ קדושת ביהכ"נ לפי ספיקו דמהרי"ט. אמנם לכאורה יש מקום לומר דיש להעזרה דין קדושת ביהמ"ד כיון דפתוחה לביהמ"ד כדתנן בפ"ג דמעשר שני הלשכות הבנויות בחול ופתוחת לקודש תוכן קודש. והקדמונים מדמי קדושת ביהכ"נ לקדושת המקדש וע' בתשו' מהרי"ל סס"י קס"א. ואע"י דמסקינן בש"ס בזבחים דף נ"ו דרק לאכילת קדשים הי' קדש. משום דהתורה ריבתה כו' אבל אין חייבין משום טומאה מ"מ מדרבנן מיהו קדשי לכל מילי כדאמר התם בש"ס לעיל מיני' ורבא התם דמסיק לאכילה שאני לא פליג אשינויא קמא מדלא קאמר אלא וכ"מ מדברי הש"ס ביומא דבלשכת אלו אין בה ישיבה כמו בעזרה עצמה וע' בש"ס דכ"ה ובתו' שם ובד"ח ע"ב וא"כ בחצר ביהכ"נ וביה"מ כיון דפתוחת לביהכ"נ וביהמ"ד יש להם קדושת המקומת הפתוחת להם. וכבר הרגיש מהרי"ט בזה לענין הפרדס שבעזרת ביהכ"נ אם נאמר דעזרת ביהכ"נ קדושה יש בה אם יש להפרדס קדושת העזרה מטעם שפתוחת לעזרה וע"ש וכיון שכן הא אויר עזרה כעזרה דמי כמ"ש התוס' בשבועות ריש די"ז דלא איבעיא להו בש"ס ע"ז כלל וא"כ גם אויר העזרה של ביהמ"ד קדוש כקדושת ביהמ"ד ואסור להורידו לקדושה קלה אבל באמת ז"א דא"כ תקשי אכל המדריגות של הקדושת שבמקומת שבמקדש דקדושתן זה למעלה מזה כדקתני בספ"ק דכלים והיכי משכחת לה והא כ"א כיון דפתוחת למקום קדושה חמורה תהוי קדושה כמוהו עכ"פ מדרבנן אמנם טעמא הוא דמבואר בש"ס ביומא שם דלשכות הבנויות בחיל ולה שני פתחים א' לקודש וא' לחול תוכה חול ומש"ה כל מקום שבקודש א"א להעלות מדרגתה למדרגות מקום הפתוחה לה יכוין שפתוחה מצד השני למקום הפתוח' ממנה. ומש"ה בעזרה שבביהכ"נ ובביהמ"ד כיון שפתוחה נמי לחוץ אף שפתח א' פתוח לביהכ"נ וביהמ"ד אין בעזרה

קדושה משום זה ומש"ה לא עלה ע"ד מהרי"ט למצוא טעם זה לענין קדושת העזרה כמו שהרגיש בזה לענין הפרדס שיהי' קדוש בקדושת עזרת ביהכ"נ אם נאמר דהעזרה יש בה קדושה משום תפלת העצלנים. אלא שיש לתמוה על מהרי"ט שם במה שהביא הכרח לדבריו שכ' דהפרדס אין בו קדושה אף שפתוח לעזרה משום שנעשה לצורך חול והביא ראיה דהא שער נקנור לא נתקדש משום המצורעים ואף שפתוח לעזרה וע"כ כיון שנעשה מתחלה להיות חול. ואף שפתוח לקודש אין בו קדושה ולפי הנ"ל אין מזה ראיה כלל דהא חלל השער כשם שפתוח לעזרת ישראל כמו כן פתוח לעזרת נשים ע"כ אין בו קדושת עזרת ישראל ומשום זה יש לתמוה נמי על הצל"ח ס"פ כיצד צולין שחידש דלא מקרי פתוחת לקדש רק אם עשוי לצאת ולבא דרך שם דאל"כ אמאי צריך הש"ס לאוקמי התם דחלונות מיירי דשוו לקרקע עזרה. ות"ל דפתוחת לקדש ולפי הנ"ל אין כאן ראיה דהא עובי החלונות פתוחת לחוץ והוויין פתוחת לקודש ולחול ויש ליישב וע' בפרש"י זבחים דנ"ו ד"ה החלונות אבל על מהרי"ט יש לתמוה ובלא"ה יש לדחות ראיית מהרי"ט הנ"ל כעין מ"ש בש"ס ספ"ב דתענית לענין יום טוריינוס ואכמ"ל אבל עכ"פ ז"ב דאין בעזרה קדושת ביהמ"ד רק כיון שמתפללין בביהמ"ד ג"כ א"כ הוי כעזרת ביהכ"נ העזרה זו דנסתפק מהרי"ט בקדושתה וכיון דאף קדושת ביהכ"נ אינו רק דרבנן כמ"ש הר"ן פ' בני העיר א"כ בדיעבד כנ"ד י"ל דהוי סד"ר ולקולא. ובר מן דין אם לעשות מגוף ביהכ"נ ע"נ אין האיסור ברור בעני לומר דהוי הורדה מקדושה ואף דבמקדש הוי עזרת ישראל חמורה טובא מעזרת נשים כמפו' ספ"ק דכלים התם הכל עפ"י הדיבור היה דעד עזרת ישראל דהיינו עד שער נקנור היה הכל מחנה לוי' כמפו' בתוספתא שם והובאה בש"ס בזבחים דקט"ז. ומקדש ומשכן אינו קרוי רק עזרת ישראל כמ"ש הר"ש שם דשם הי' עבודת הקרבנות והשראת השכינה משא"כ בע"נ. אבל בביהכ"נ שעבודה שבתוכה הוא תפלה הך עבודה נמי בע"נ איתא שגם הנשים מתפללין וחייבין נמי בתפלה ואף שנשים אינן מצטרפות לדבר שבקדושה מ"מ גם הם עונין שם כל דבר שבקדושה קדושה וברכו ואיש"ר כמו אנשים ועוד הרי דעת בעל המאור ר"פ בני העיר דלחכמים דקיי"ל כוותייהו מותר לעשות מביהכ"נ של רבים של יחיד ולא הוי הורדה מקדושה וכ"ה דעת הט"ז בא"ח סי' קנ"ג סק"ו וכ"ה דעת המג"א שם סקכ"ז במסקנתו ואף שצ"ע על הט"ז ומג"א שפסקו כדעת בעה"מ דהרי דעת רש"י שם דכ"ז ריש ע"ב מבואר להיפך וכן הראב"ד השיג שם על בעל המאור וכן מדברי הרמב"ן והרשב"א בחי'. ועל המג"א יש לתמוה ביותר דמאי ראיה מביא מדברי הרמ"א שמרבים ליחיד לא מקרי הורדה מקדושה דהא רמ"א מיירי מס"ת ובס"ת ודאי דלא מקרי הורדה מקדושה משא"כ ביהכ"נ דר"מ קאמר

מרבים ליחיד ליכא קדושה כמו שמפו' בפרש"י שאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה וכ"כ הרמב"ן בחי' שם והוסיף דביהכ"נ כשמה ומש"ה כ' הרמב"ן שם דמבואר מש"ס שלנו שחולק על סוגיות הירושלמי דמוקי רישא פלוגתת ר"מ ורבנן אי מוכרין משל רבים ליחיד בס"ת דהא קאמר תלמודא דידן מרבים ליחיד ליכא קדושה. דאלמא דמוקי לה בביהכ"נ ואני תמה מאד על בעל קרבן העדה שתמה על הר"ן שהקשה על ר"מ למה צריך תנאי דהא לדידי' אין מוכרין רק משל רבים לרבים ובקדושתה קאי ותמה הק"ע דאישתמיטתי' דברי הירושלמי דהא קושייתו הוא קושיות הירושלמי ומוקי רישא בס"ת. ודבריו תמוהים מאד דלמה הקשה כן על הר"ן ולא תמה על רבינו ובעה"מ ורמב"ן שכולם נתחבטו בקושיא זו. וגם על רש"י הוי לי' לתמוה דלמה דחק דלר"מ אף מרבים לרבים אסור רק על תנאי דדרך בזיון הוא והיא היפך הירושלמי דמוקי רישא בס"ת דוקא אבל באמת תימה על תמיהתו. דמש"ס דילן מבואר דלא מוקי רישא בס"ת מדקאמר מרבים ליחיד ליכא קדושה כמ"ש הרמב"ן ומש"ה הקשו שפיר וכתבו ליישב כ"א לפי דרכו. ודברי הק"ע תמוהים מאד אמנם גם דברי המג"א הנ"ל צ"ע מטעם הנ"ל אמנם עכ"פ הלא דעת הט"ז ומג"א כשטת בעה"מ דמביהכ"נ רבים לשל יחיד לא מקרי הורדה מקדושה ומכ"ש לעשות ממנה ביהכ"נ של נשים. ואף אם נחליט שלא כדעת בעה"מ והאחרונים הנ"ל. זהו לענין שיהי' ביהכ"נ של יחיד דאין אומרים בה כלל קדושה וברכו אבל בע"נ גם הנשים עונין קדושה וברכו אלא שי"ל דביהכ"נ קדושתה חמורה משום שעוברים שם לפני התיבה וקורין שם בתורה ומצטרפים בתוכה לכל דבר שבקדושה. וגם שכינה שרוי בי עשרה ובביהכ"נ דכ' אלקי' נצב בעדת אל כמבואר בש"ס פ"ק דברכות ונשים אין קורין עדה ולא מצטרפי לעשרה מ"מ כיון שבעה"מ והאחרונים הנ"ל סברי דאף לביהכ"נ של יחיד מותר לשנותה ולדידהו מכ"ש שמותר לשנותה לע"נ א"כ י"ל דאף להחולקים על הבעה"מ מ"מ מודי דמותר לשנות לע"נ דקדושתה חמורה מביהכ"נ של יחיד כנ"ל ואפושי פלוגתא לא מפשינן וכ"ז בביהכ"נ אבל בעזרה של ביהכ"נ כיון דכ' מהרי"ט שקרוב לומר דדינה כרחוב דאקראי בעלמא הוא ואין בה קדושה רק שלהחמיר כ' להסתפק שמא קדושה יש בה משום העצלנים והנדחקים פשיטא לענ"ד דלא חמירה קדושתה מע"נ ומותר לשנותה לע"נ ע"כ פשיטא דאין בית מיחוש על עיקר הע"נ שנעשה ע"ג התקרה שעשו מחדש ע"ג העזרה שבביה"מ הנ"ל שמותר ליחדה לע"נ בלי ספק כלל. הענין השני החלק מע"נ שעשו ע"ג הכותל הישינה של הביהמ"ד כי אף שהעזרה של הביהמ"ד אין בה קדושת ביהמ"ד כמ"ש למעלה מ"מ כותל הביהמ"ד לכאורה היא קדושה כקדושת ביהמ"ד דהא הפוסקים מדמי קדושת ביהכ"נ וביהמ"ד

לקדושת המקדש ובקדושת העזרה וירושלים תנן בס"פ כיצד צולין החלונות דעובי החומה כלפנים ואף דעובי החומה פרש"י שהוא עובי ראש החומה וכפרש"י בזבחים דנ"ו ועובי החומה בראשה למעלה מ"מ כיון שראש החומה נתקדשה דמי לרצפה שנתקדשה עד לארעות דתהומא כמבואר בזבחים דכ"ד וה"ה בכותל כיון שנתקדשה עובי החומה למעלה כולה נתקדשה עד למטה. אמנם בש"ס בפסחים שם קאמר רב גגין ועליות לא נתקדשו ופריך מעליית בית קה"ק שנתקדשה ומשני הש"ס א"ר יוסף שאני היכל דכ' ויתן דוד וגו' ועליותיו וחדריו וגו' וכתי' הכל בכתב וגו' והנה במרדכי רפ"ק דשבת נסתפק אי מותר להשתמש ע"ג עליה שבביהכ"נ אי דמיא לעזרה דגגין ועליות לא נתקדשו או שמא דמיא לעליות ההיכל שנתקדשו ע"ש וכן בש"ע סס"י קנ"ב פסק דיש להסתפק אם מותר להשתמש ע"ג עליות שע"ג הביהכ"נ וע' במהרי"ק שורש קס"א. ובס' א"ר שם כ' דמכ"ג משמע דיותר מסתבר להיתר מלאיסור ובתשו' מהרי"ט שם האריך לתמוה על מהר"מ שבמרדכי דאיך ס"ד לדמויי עליות ביהכ"נ לעליות היכל דהא קדושת ביהכ"נ למטה מקדושת היכל הוא דהא קדושת עזרה למטה מקדושת היכל וקדושת הר הבית למטה מקדושת עזרה והרי רקיקה ומנעל בהר הבית ובביהכ"נ מותר כדאי' שלהי מס' ברכות וא"כ מסתייה דנדמהו לקדושת עזרה ולא לקדושת היכל וע"ש במהרי"ט שיש ט"ס בדפוס ודבריו נכונים מאד ואני מוסיף דהא אין ישיבה בעזרה ובביהכ"נ מותר אך מ"ש מהרי"ט בתחלה להקשות על המרדכי הנ"ל וז"ל דעליית היכל שאני שהכל נקרא היכל כדתנן ההיכל מאה אמה כו' על רום מאה ובמקרא שבדה"י כ' והגובה מאה ועשרים. וקחשיב עשרים אמה של היסוד. וכ' הכל בכתב וגו' אלמא שיעור גובהו של היכל ברוה"ק נמסר שיהי' מאה אמה והכל נקרא היכל ואלו לא היתה שם עליי' היו כל הגובה הזה קדושה א' הילכך לפי שנחלק במחיצה בין בית לעליי' לא ירד מקדושת היכל. אבל ביהכ"נ מנ"ל שתופס את אוירו כנגדו עד לרקיע שתאסר עלייה שע"ג עכ"ל. ודבריו תמוהים מאד דהא אף גגו של היכל הוא במספר המאה אמה רום. כמפו' במשנה פ"ד דמדות וברמב"ם פ"ד מה' בה"ב. וא"כ לפ"ז גם הגג של היכל יהי' קודש ובש"ס דפסחים שם מפו' דגגו אינו קודש. וע"ש בפרש"י וכ"כ התוס' בשבועות די"ז ע"ב ד"ה וטמא גם מ"ש דהעשרים אמה הוא היסוד הוא נגד פרש"י שם בדה"י שם. וע' בתוי"ט רפ"ה דיומא ד"ה לבין ובפ"ג דמדות ד"ה האוטם. אמנם בגוף הנדון דברי מהרי"ט נכונים דמן התימה לומר שיהיה קדושת ביהב"נ חמור מקדושת העזרה ויהי' לה דין קדושת היכל וא"כ אף שלכתחלה אין להקל נגד ספיקא דמוהר"ם במרדכי ונגד הש"ע מ"מ בדיעבד נראה דאין להחמיר. כי העיקר נראה דאין העלייה קדושה כמו

עליית העזרה בפרט שלדברי הצל"ח שם בפסחים בדעת הרמב"ם אין חילוק בין עליית העזרה לעליות ההיכל. ואף שדבריו אין נ"ל ועמ"ש לקמן. מ"מ בעליות של ביהכ"נ שכל הקדושה אינו רק מדרבנן נלע"ד שאין להחמיר בשעת הדחק. והנה בש"ס פסחים שם פריך ארב ממתני' דעליות ועובי החומה ומשני משכחת לה בבר שורא הא אם גבוה מן הקרקע הוי כעליות ודינה כעליות שלא נתקדשו ואף שהרמב"ם פ"ו מה' בה"ב פ' בסתם דעובי החומה כלפנים. כבר כ' הראב"ד בהשגות דדוקא ברשוים לקרקע העזרה והכ"מ כ' שגם דעת הרמב"ם כן. וע' בכ"מ ספ"ב מה' מעשר שני. וע' בס' משנה למלך שרמז שהרמב"ם בכל המקומות סתם דעובי החומה כלפנים ולא ביאר דדוקא בששוים לקרקע העזרה. ובכל המקומות רמז המל"מ כן וע' בס' יערות דבש בדרוש שעל ביהכ"נ שיישב דברי הרמב"ם מה' בה"ב הנ"ל דמיירי בעובי החומה של היכל דעליות היכל נתקדש. ודבריו תמוהים דאכתי מה יתרץ בשאר המקומות שרמז המל"מ שהרמב"ם סתם גם שם ולא חילק גם מ"ש שם דאמאי לא תי' הש"ס כך דמתני' מיירי בעובי הכותל של היכל. והאריך בזה בפלפול הוא תמוה מאד דהא קתני רישא מן האגף ולפנים כלפנים כו' ופריך הש"ס שם דיוקא אהדדי ומשני כאן בשערי עזרה כאן בשערי ירושלים ועכ"פ בשערי היכל א"א לאוקמי כמובן. ועכ"פ גם לדברי היע"ד גם הרמב"ם מודה דאם הכותל גבוה מקרקע העזרה דינה כעליי' ולא נתקדשה. וכ"כ המג"א בסי' כ"ה סקי"ב בפשיטות והפר"ח שם כ' דהרמב"ם סובר דלפי האמת חלונות ועובי החומה בכל ענין כלפנים אף אם אינם שוים לקרקע העזרה ע"ש שדחק בסוגיות הש"ס ולענ"ד י"ל יותר דהרמב"ם סמך א"ע על סוגיות הש"ס בזבחים דנ"ו דפריך בפשיטות למעיטי מאי אילימא למעוטי חלונות דלתות ועובי החומה תנינא החלונות ועובי החומה כלפנים ומשמע דבכל ענין דינם כלפנים דאל"כ מאי מקשה אמנם יש לדחות דהא אי למעוטי חלונות ועובי החומה אתי א"כ גם חלל השערים גם כן איכא למעוטי כמ"ש הש"ס אילימא למעוטי חלונות דלתות והא כל השערים נתקדשו חוץ משערי נקנור. ועוד דהא יש חלונות ששוו לקרקע העזרה כדמפ' הש"ס בפסחים מתני' דשם והנך קתני במתני' דקדשי וע"כ הא דקאמר ר"כ אמר לי אבא לאו חלונות אתי למעוטי ועכ"פ אף אם נאמר שהרמב"ם אינו מחלק כמ"ש הפר"ח מ"מ גם הפר"ח כתב דלהלכה נקטינן כדברי הראב"ד וע"ש וכיון שכן בנ"ד שהוא שעת הדחק יש להקל ולומר דהכותל אין בה קדושת ביהמ"ד ע"כ אין כאן הורדה מקדושה כנלע"ד:

הענין השלישי על החלק מע"כ שנבנה על הכיפה שע"ג העמודים שעשו תוך חלל הביהמ"ד סמוך להכותל מערב הנה לכאורה בזה ודאי הוי הורדה מקדושה לעשות שם

ע"נ כיון דאויר עזרה כעזרה דמי כמ"ש התוס' והראשוני' בשבועות ריש די"ז וחלקו על גירסת ר"ח שג' אויר עזרה כעזרה דמי או לא והוכיחו בראיות עצומות דאויר עזרה ודאי כעזרה דמי. וגם בספר משנה למלך פי"א מה' שגגות האריך והביא עוד כמה ראיות לזה וא"כ הא המחברים ז"ל מדמי קדושת ביהכ"נ וביה"מ רק לקדושת עזרה א"כ האויר יש לו קדושת ביהמ"ד ואיך יורידוהו לעזרת נשים ואף שעכשיו אחר שבנו למעלה הרצפה ע"ג הכפה הפסיקו האויר שלמעלה מן הרצפה מהיותו אויר ביהמ"ד מכל מקום אכתי בקדושתי' קאי דהא נתקדש כבר בקדושת ביהמ"ד וקדושה בכדי לא פקעה וכ"כ הרדב"ז בתשו' ח"ב סי' תרצ"א לענין העליות הבנויות עכשיו סביב לבית המקדש שאסור לכנוס בהן וכ' ז"ל וא"ת כיון דגגין ועליות לא נתקדשו כו' למה לא יהי' מותר ליכנוס עתה בכל העליות דע דלא אמרינן דלא נתקדשו אלא העליות והגגות אשר הי' בנויות בזמן שהי' קיים אבל הגגין והעליות הבנויות עתה סביב למקדש שמא בתוך אויר העזרה הם בנויות או באויר הלשכות שהי' אז כו' ע"ש הרי אף דכעת הם עליות מכל מקום כיון שנבנו עתה תוך חלל האויר שנתקדש כבר לא פקע קדושת האויר מה שנתקדש כבר ובזה יש ליישב דברי התוס' במכות ד' י"ב ד"ה אילן שהקשו כיון דגגין לא נתקדשו איך אוכלין על אילן מע"ש ותי' בתי' בתרא וז"ל ועוי"ל דמיירי אפי' באילן שענפיו מרובים ואויר ירושלים כירושלים ע"כ וכ' שם בחי' מהרש"א וז"ל דלא אמרו דגגו לא נתקדש אלא באויר עזרה דלא הוי כעזרה אבל הכא אויר ירושלים כירושלים ע"כ וכבר האריך המל"מ שם בה' שגגות לתמוה על המהרש"א וגם על התוס' חדא דהא מבואר שם בפ' כיצד צולין דאף בירושלים לא נתקדשו הגגין ועוד דהא כ' התוס' בשבועות דאויר העזרה ודאי כעזרה דמי והם תמיהת תמורת. ולפי הנ"ל אפשר ליישב דברי התוס' דכוונם בתירוצם הוא דהא דקתני אילן שהוא לפנים מיירי באילן שגדל אחר שנתקדשה ירושלים וכבר נתקדש האויר עד לרקיע מש"ה אף שעתה מפסיק האילן בין אויר שלמעלה לבין הארץ מכל מקום כיון שאויר הזה כבר נתקדש לא נפקע קדושתין. אמנם כד דייקינן שפיר נראה להיפך דל"א אויר עזרה כעזרה דמי אלא בזמן שהוא אויר העזרה ולא מטעם דהאויר נתקדש אלא מטעם דכמינח דמי כמו דאית לי' לר"ע בשבת קלוטה כמי שהונחה דמי אף דלענין שבת לא קי"ל כר"ע משום דבשבת בענין הנחה ממש משא"כ בעלמא ועיין בש"ס גיטין דע"ט ובחי' רשב"א ור"ן שם דמדמי אויר כלי שבגיטין לאויר כלי של קדשים שבש"ס זבחים דכ"ה ע"ש וכן כל הני דמייתי המל"מ שם בה' שגגות מאויר מזבח ואויר פנים ואויר צפון וע"ש בזבחים דכ"ה ע"ב ברש"י ד"ה מים ובתוס' ד"ה זאת אבל האויר עצמו לא נתקדש ואף אם נאמר דאם אויר עזרה כעזרה גם האויר עצמו נתקדש כמבואר

בתשו' הרדב"ז הנ"ל ועיין בתוס' גיטין ד"ח ע"ב ד"ה אלא. מכל מקום י"ל דאין קדושת האויר מחמת קדושת עצמותו רק מחמת שהוא אויר הרצפה ולא נתקדש אלא כל זמן שרואה את הרצפה ומחמת הרצפה הוא דקדוש אבל אם הפסיקוהו מהיותו אויר הרצפה אזלא קדושתו וכההוא שאמרו בשבת דקט"ז גבי גוילין של ס"ת כי קדוש אגב כתב הוא דקדוש אזלא כתב אזלא ליה קדושתי' ועיין בחי' רשב"א בנדרים די"ד ע"ב ועיין תשו' נו"ב מ"ק חיו"ד סס"י ע"ז ואף שבתשו' מה"ת חיו"ד סי' קע"ג מחמיר מלכתוב קדושה קלה על הגווילין מס"ת שבלה מפורש שם משום שהזמנה ראשונה של העיבוד לא פקע מה שאין כן לענין האויר מכ"ש לענין קדושת ביהכ"נ דהזמנה לאו מילתא הוא וראיה ברורה לדברינו דהא עליית ההיכל נתקדשו כמבואר שם בפסחים דפ"ו וגגו של היכל אינו קודש כמבואר שם בש"ס וע"ש בפרש"י ד"ה ת"ש וכתב התוס' בשבועות די"ז ע"ב ד"ה וטמא דמש"ה קתני וטמא שנכנס דרך גגין להיכל פטור ולא מיחייב משום גג דהיכל גופי' היינו משום דהגג לא נתקדש והנה בש"ס שם בשבועות יש פלוגתא אי קדושת המקדש שקידשו דוד ושלמה קידשה לעתיד לבא ועזרא זכר בעלמא הוא דעבד או לא וקיי"ל כמ"ד קידשה לע"ל כמו דסתם לן תנא בכמה דוכתין כמ"ש התוס' שם וכ"פ הרמב"ם ספ"ו מה' בה"ב ועיין במג"א סי' תקס"א. והנה ההיכל שבבית הראשון הי' גובהו מאה ועשרים אמה כמפורש במקרא בדה"י השני ג' ד' וכתב שם רש"י ובמלכים כתיב ושלשים אמה קומתו הא כיצד גובה הקומה מקרקעות הבית עד קרו' עלייי' ראשונה ל' אמות ומעלייי לעלייי' עד גג העליון תשעים אמות כו' ע"ש וההיכל שבבית השני הי' גובהו עם הגג מאה אמה כמפורש במס' מדות פ"ג משנה ו' וכתב התוי"ט ביומא פרק ה' ד"ה לבין דאף דההיכל עצמו עד קירוי עלייי' ראשונה הי' השני יותר גבוה מן הראשון דהראשון הי' גבוה שלשים כמפו' במלכים והשני היה גובהו ארבעים כמפו' במדות וכדאי' בש"ס ריש ב"ב משום דכתיב גדול יהי' וגו' מ"מ כל הגובה עם העליות והגג ע"כ שהראשון הי' יותר גבוה מן השני כנ"ל וא"כ תקשי קושיא עצומה דהא כיון דעליות נתקדשו בבית ראשון עד הגג א"כ נתקדש האויר של העליות ג"כ כמו שאויר עזרה כעזרה ה"ה אויר עליות כעליות כמפו' במל"מ בפי"א מה' שגגות דבכל מקום האויר קדוש כמו גוף המקום בפרט בקדושת ההיכל שקדושתו חמורה מאוד יותר ועליות קה"ק חמורה מבית קה"ק כמפורש בברייתא שהובא שם בפסחים וא"כ נתקדש האויר עד קרוב למאה ועשרים אמה וקדושה ראשונה של דוד קידשה לע"ל וא"כ בבית שני שעשו הבנין נמוך עד שלא הי' גבוהים עם הגג רק מאה אמה א"כ גם על הגג קדוש מקדושה ראשונה ואמאי קתני דגגו אינו קדוש וזה תימה רבה לכאורה. והנה הצל"ח שם בפסחים עמד ע"ד הרמב"ם

שסתם ופסק דעליות לא נתקדשו ולא הביא דעליית היכל נתקדשה ע"כ יצא לידן בדבר החדש דלמסקנא אין חילוק בין עליית היכל לשאר עליות וגם עליות היכל לא נתקדש והא ששינו שעליות קה"ק חמורה היינו משום דתנן במדות והובא בש"ס לעיל דכ"ו שלולין הי' פתוחין בעליית קה"ק שבהם משלשלין את האומנין א"כ לא גרעי ממחילות דמסיק בש"ס דאם פתוחת לקודש הם קודש ואולי גם בעליית ההיכל הי' לולין פתוחים להיכל והא דצריך לאוקמי בחלונות דשוו לקרקע העזרה צ"ל דחלונות לא מקרי פתוחת לעזרה כיון שלא נעשו לצאת ולבא דרך שם עכ"ל הצל"ח. ולפ"ז הי' אפשר לומר דלא הי' לולין פתוחת רק העלי' התחתונה ועד הגג הי' עליות ע"ג עליות כמו שפרש"י בדה"י שם וכיון שכן לא נתקדשו העליות העליונות כלל אלא שדברי הצל"ח תמוהים בראש מ"ש דחלונות מש"ה לא מקרי פתוחת משום שלא נעשו לצאת ולבא זה החילוק מנין לו ואדרבה אף לענין שחיטת קדשים כשר אף ע"י לול קטן אף דכ' פתח אף שאינו משמש כניסה ויציאה כמפו' בזבחים דנ"ה ואף שהתוס' גמגמו שם מ"מ א"א לחלוק על הש"ס ולכאורה יש להביא ראיה לדבריו מדברי התוס' בשבועות די"ז ע"ב ד"ה ואין אוכלין שם שכ' דאפי' יש נקב לראות דרך שם פתח העזרה ע"ש וק' דאם יש נקב הוי פתוחה לקודש ואמאי אין אוכלין שם אע"כ כדברי הצל"ח אבל אין זה ראיה די"ל דמיירי שהי' נקב פחות מג' טפחים דבכה"ג לא מקרי פתוח דכלבוד דמי ועיין בש"ס סוכה די"ח ובעיקר דבריו מה שעמד על הרמב"ם אני תמה דהא הש"ס דקאמר מהיכל ניקום ונגמר הוא מחמר ברייתא דאבא שאול והרי הרמב"ם מביא הך ברייתא ספ"ז מה' בה"ב ואף שמשם אין ראייה רק לעליית קה"ק מ"מ כיון שעליית היכל שהוא קדושה לא נאמר בש"ס מפו' אין דרכו של הרמב"ם להעתיק מה שאינו מפורש כידוע דרכו וגם נראה דאף דהרמב"ם אין כותב דבר זה בפי' מ"מ מוכח כן מדבריו בפ"ה מה' עה"ק ה"ד שכתב וז"ל ומנין ששוחטין קדשים קלים בכל העזרה וכו' ואם שחטם בהיכל כשרים אבל אם שחטם בגגו של היכל פסולין שאין הגגות ראיות לשחיטה כלל אלא בקרקע העזרה ע"כ. והנה לכאורה דיוקא דרישא וסיפא סתרי אהדדי דברישא אינו פוסל רק בגגו ומשמע דבעליות כשר ומסיים אח"כ אלא בקרקע העזרה משמע בעלי' פסולין אבל האמת הוא דדבריו מדוקדקים היטב דבהיכל אינו פסול רק בגג אבל בעלי' כשר דנתקדשה אבל בעזרה אינו כשר רק בקרקע אבל בעלי' פסולין דלא נתקדשה והמדקדק בדברי הכ"מ יראה שכן הוא ודברי הצל"ח תמוהין גם לדבריו יחלוק הרמב"ם על התוס' והמרדכי שהתוס' בשבועות די"ז שם ד"ה וטמא כ' בפשיטות דלמסקנא עליות ההיכל קודש וכ"כ המרדכי בפ"ק דשבת ומש"ה מסתפק בעליית ביהכ"נ וגם עכ"פ תקשי קושייתינו הנ"ל אשטה התוס' והמרדכי הנ"ל

אמאי אין הגג של היכל שבבית שני קודש הא הוא תוך אויר סל העלי' של בית ראשון ע"כ מזה ראיה למ"ש למעלה דכל שבנה על האויר והפסיקו כבר פסק ממנו קדושת אויר ומש"ה בבית שני כיון שעשו הגג של ההיכל לסוף רום מאה אמה אין האויר שלמעלה קודש ואולי מטעם זה נהגו להקל לכנוס להעליות אשר סביבות המקדש כאשר כתב רדב"ז בעצמו שם שנהגו כן ואין מוחה בידם והרדב"ז דחק מאוד למצוא טעם להמנהג ולפ"ז א"ש אלא שאף אם נאמר להחמיר שם בנ"ד מ"מ בנ"ד יש כמה טעמים להקל יותר וקצרתי וחוץ מטעמי הנ"ל נראה לי דאין להחמיר דהא כתב רש"ל הביאו האחרונים בסי' קנ"ד דמותר להניח שאר ספרים באה"ק משום שאינו מבטלו מקדושתו הראשונה במה שמשתמש עוד תשמיש של קדושה קלה ואף שהט"ז סי' מ"ב כתב לאסור להניח בשק של תפלין עוד דברים של חול צריך לחלק בין תשמיש חול גמור לתשמיש קדושה קלה ובנ"ד עדיפא מהתם דהא במה שמתפללין שם הנשים אינם מבטלין הקדושה חמורה של אויר העזרה ובמג"א בסי' קנ"ד הביא ד' הש"ס במגלה דמותר להניח התיבה של הס"ת תוך החלון לסתמו שלא תכנוס שם הטומאה לביהכ"נ ואף שכ' בשם התוס' בב"ב דכ' דכיון דאינו מבטל לי' להיות שם לעולם ומבואר שם בתוס' דאם מבטלו להיות לעולם אסור משום הורדה מקדושה. הנה התוס' הוכיחו מזה דבסתימה לגמרי לא בעי ביטול. אמנם להרמב"ם שפ' בפט"ו מה' ט"מ דאף בסתומה לגמרי בעי ביטל דוקא ועיין בהשגת הראב"ד וכ"מ וצ"ל לדברי הרמב"ם שביטלו להתיבה שם ומבואר דזה לא מקרי הורדה כיון דלא מבטלו מתשמיש הקודש ולענ"ד י"ל דאף דהתוס' מודים לזה לדינא וראייתם הוא משום דהוי גרסי בש"ס דמגלה דל"ו תיבותא אותביהו אבבא והתוס' כתב בעירובין די"ח ע"ב שהפתח שבביהכ"נ צ"ל נגד אה"ק ועיין במג"א סי' קין סק"ה וא"כ ע"כ אם בטלו התיבה שם ע"כ צריך ליקח משם הס"ת וליתנה בארון אחר בצד שמתפללין כנגדה וא"כ ודאי הוי הורדה מקדושה להאה"ק ולהרמב"ם אף שגם לדידי' לא הי' הפתח בצד ההיכל דאף שסתם בפי"א מתפלה ומשמע שפתח ביהכ"נ הוא תמיד במזרח מ"מ גם הוא כ' שההיכל הוא בצד שמתפללין כנגדו ומחוזא בבבל הוי והוא בצפונה של א"י כמבואר בקרא ובריש מס' גיטין והי' צריכים להתפלל לצד דרום וכן מפורש בש"ס ב"ב דכ"ה מ"מ הרמב"ם לא גריס במגלה אבבא וכ"ה הגי' שלנו אבל באם הי' רוצים לבטלו לעולם שיהי' שם עם הס"ת י"ל דגם התוס' מודים ועיין בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' קפ"ג ואף אם נאמר כמו שנראה מד' המג"א שהתוס' אף בכה"ג אוסרים מכל מקום כבר כתב דיש לחלק בין תשמיש חול ובין קדושה קלה מכל הלין טעמי פשיטא דאין בית מיחוש:

הענין הרביעי ע"ד העמודים שבנו סמוך לכותל מערב ועי"ז נתקטן חלל הביהמ"ד הנה לכאורה כיון שנראה עתה שהכותל נתעבה שם במקום העמודים הלא גם במקדש הי' מותר להוסיף על עובי הכותל מאשר הי' ראשונה לולי דקרא כתיב הכל בכתב כמו שכתב רש"י ביומא דנ"א ע"ב אף דעי"ז נתמעט חלל ההיכל או קה"ק ובביהמ"ד אין שיעור לעוביו ולחללו וא"ל דכוונת רש"י דלולא כן הי' מותר להוסיף גם על החלל דלשונו לא משמע כן. ועוד בלא"ה לפי מה דקיי"ל כמ"ד בשבועות בכל אלו תנן דכן סתם לן תנא בכמה דוכתי כמ"ש התוס' שם בלא"ה לא הי' יכול להוסיף מבחוץ על היכל וק"ק לקדשו בקדושתם דהא לא הי' או"ת וכ"כ רש"י שם דעזרא לא הוסיף כלום באורך וברוחב ובעניותי לא זכיתי לעמוד על לשון הרמב"ם פ"ד מה' בה"ב ה"ב שכ' וז"ל בבית ראשון היה כותל מבדיל בין הקודש ובין קה"ק עביו אמה וכיון שבנו הבית שני נסתפק להם אם עובי הכותל הי' ממדת הקודש או ממדת קה"ק לפיכך עשו קה"ק עביו עשרים אמה תמימות ועשו הקודש ארבעים אמה תמימות והניחו אמה יתירה בין הקדש ובין קה"ק ולא בנו כותל בבית שני אלא עשו שתי פרוכת א' מצד קה"ק וא' מצד הקודש וביניהן אמה כנגד עובי הכותל שהי' בראשון כו' ע"כ ודבריו מופלאים מאד לפי קט שכלי ראשונה מ"ש והניחו אמה יתירה דמבואר מדבריו דבמקדש ראשון הי' הכותל מן המדה רק שהי' או ממדת קה"ק ולא הי' חלל קה"ק רק י"ט אמה או שהי' ממדת הקודש ולא הי' חלל הקודש רק ל"ט אמה וא"כ איך הי' מותר להוסיף מבחוץ בבית שני אמה הא עזרא לא הי' יכול להוסיף כלום על המדה באורך ורוחב ממה שהי' בבית ראשון דהא לא היה מלך ולא או"ת דבכל אלו תנן כמ"ש הרמב"ם שם ספ"ו ועוד למה נסתפק להם ע"ז הא הי' יכולין להכיר יסוד של החומה וכמו שאמרו בש"ס זבחים דס"ב בשלמא בית מינכרא צורתו ופרש"י שם יסודת החומה דעי"ז ידעו מקום הבית במכוון ועוד תימה רבה שהוא נגד דברי הש"ס במקומו ביומא שם דנ"ב. דאר"נ אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחוץ ופריך מ"ט אילימא משום דכ' והבית וגו' וארבעים אמה הי' הבית הוא ההיכל לפני וכ' ולפני הדבור וגו' ועשרים אמה רוחב וגו' ולא ידעינן אמה טרקסין אי מהני עשרין ואי מהני ארבעים ודלמא לא מהני עשרין ולא מהני ארבעין וחללא קחשיב כותלין לא קחשיב תדע כו' אלא קדושתו אי כלפנים אי כלחוץ ע"ש ומפורש שלא כד' הרמב"ם ומה שהביא שם בכ"מ סעד לדברי הרמב"ם מן הירושלמי פ"ח דכלאים הנה הירושלמי הזה הוא ג"כ במקומו ביומא אבל גם שם אין הפי' שהספק הוא אם הוא ממדת חוץ או ממדת פנים. אלא שהספק הוא אי קדושתי' כחוץ או כפנים ומה דקאמר מה דכתיב וארבעים אמה הוא ההיכל לפני הדא אמרה מבפנים היינו דאל"כ הוי מ"א אמה

עם גובי הכותל וכפי' המפ' שם ולענ"ד שגם הירושלמי סובר כמסקנא דש"ס דילן דחללא חשיב כותלים לא קחשיב וזה כוונת הירושלמי דא"ל ר"מ לר' יוסי והכתיב ויעש את בית קה"ק עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב הדא אמרה מבחוץ היינו שאם תאמר שכותלים נמי קחשיב ומזה הוכחת מפסוק וארבעים אמה שדין הכותל כלפנים מדלא כא' מ"א אמה וא"כ א"צ אלא פרוכת א' ונותנה לסוף הארבעים של היכל כדסבר ר' יוסי במתניתין דיומא והוא כתי' בתרא שבתוס' שם סד"ה ועבוד ע"ש א"כ לפ"ז תקשי מקרא רויעש את בית קה"ק דאי כתלים נמי קחשיב ודין הכותל כלפנים א"כ הוי כ"א ובפסוק כתי' עשרים אע"כ דחללא קחשיב כותלים לא קחשיב ע"כ מספקא להו בקדושתי' ועבוד שתי פרוכת ודברי הרמב"ם אלו אין בידי ליישב אלא לומר שמ"ש ממדת הקודש היינו אם הוא מקודש בקדושת הקודש או בקדושת קה"ק וגם מ"ש והניחו אמה יתירה היינו שבמקדש ראשון לא הי' חלל הכל רק ארבעים ועשרים כי אמה טרקסין הי' בבנין ובבית שני הי' אמה עוד פנוי היינו האמה טרקסין ומש"ה קרי לה אמה יתירה אבל הוא דוחק גדול לפרש כן וצ"ע ועכ"פ מבואר מדברי רש"י שלולא דכ' הכל בכתב הי' מותר להוסיף על עובי הכותל ולמעט חלל הקודש וא"כ לענין כותל של ביהמ"ד דאין שיעור לעובי' וגם לחללו מה בכך שהעבו את הכותל אלא שי"ל דשאני התם דאם הוסיפו על עובי הכותל הי' נעשה לצורך המקדש לעשותו כתבנית הראשון דכ' הכל בכתב אבל בכאן שלא נעשו העמודים רק שיהי' לצורך שיעמדו עליהם הכיפה מלמעלה שיכניסו אותה לתוך הע"נ אולי אסור לעשות כן משום דממעט חלל האויר של הביהמ"ד ואולי דומה לנותץ מן ביהכ"נ דהא ע"י הסתימה אף שאינו מפקיע מקדושתו מ"מ אינו יכולין להתפלל וללמוד במקום הסתימה. והוי כאלו נתוץ חלק מביהמ"ד ויותר מזה הביא הא"ר בשם תשו' ר"י הלוי דהמעכב מלבנות ביהכ"נ הוי נתיצה אמנם נראה דאף אם נאמר דנתיצת ביהכ"נ אסור מה"ת ובס' פרמ"ג מספקא לי' וכ"נ קצת מלשון הרמב"ם בס' המצות ל"ת ס"ה מ"מ דוקא נתיצה ואבודה אסור מה"ת כדכ' בקראי הא כנ"ד וגם המעכב לבנות ביהכ"נ ודאי אינו רק מדרבנן הא למה זה דומה למניח ידו על שם הקדוש או מנטף עליו שעוה מלמעלה ואינו מניחו להסירו דודאי אינו בכלל מאבד השם שיהי' אסור מה"ת ומכ"ש לענין נתיצת ביהכ"נ ועוד דאף נתיצת קצת מגובה כותל מערב של ביהכ"נ לא ברירא לי אם עשו בזה איסור ודעתי נוטה יותר שלא עשו איסור בנתיצה דהא אף לענין נתיצת המזבח יהעזרה מפורש ברמב"ם פ"ו מיסודי התורה שאינו אסור רק דרך השחתה ועיין בראב"ם ר"פ ראה ודרך השחתה לא מקרי רק באופן שאינו מתכוין רק לאבד ולהשחית ולא לשום תיקון וז"ל רמ"א בתשו' סי' ק' אות יוד וששאלת בתשו' רב האי כו' אי קשיא

הא דאמרינן גבי סוטה וכתב ומחה ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ומחה על המים כו' אלא ר"ל דה"ק מאחר שבא להוציא מידי ספק ומידי איסורא אין זה בכלל איסור מחיקת השם שאנו לומדים ממה שכתוב ואבדתם את שמם לא תעשון כן לה' וגו' ולכן אינו אסור רק כשעושין דרך מחיקה ודרך אבודה להשם אבל כשאנו עושין זה לשום צורך ותיקון שרי וא"כ למד אחיתופל ק"ו יפה מה לצורך תיקון בטן לא מקרי מחיקה ושרי לצורך תיקון העולם כולו לא כ"ש. ולכן קאמר ר"ה גאון שאין ללמוד איסור שבועות מאיסור מחיקת השם דמאחר שבא להוציא מידי ספק כו' לא עוברין שום עבירה כי זהו תיקון משא"כ לענין שבועות שוא זהו הנ"ל בזה והוא אמת ויציב עכ"ל רמ"א הרי דכל שעשה לשום תיקון דבר שבעולם אינו בכלל אבידת השם וכן מורה לשון המסכת סופרים גבי דיו שנפלה על הכתב מותר למוחקה שלא הי' כוונתו אלא לתקן מוכח מלשון זה דבכוונתו תליא מילתא וכיון שלא כיון אלא לתקן בין אם הוא מתקן או לא לא עבר משום מחיקת השם כיון דכוונתו לא הי' דרך אבידה להשם רק לתקן ואף שכמה פוסקים החמירו במחיקת השם דאף שכוונתו לתקן אסור ה"ה הרא"מ ר"פ ראה והר"י אכסנדרני הביאו ב"י ביו"ד סי' ער"ו. ועיין בש"ג פ' שבועות העדות והארכתי בזה בכמה תשו' מכל מקום לענין נתיצת מזבח והיכל מפורש ברמב"ם שאינו אסור רק דרך השחתה ועיין בראב"מ שם וכל שלא כיון דרך השחתה לא עשה איסור בפרט בענין ביהכ"נ שלא מצינו מפו' שיש בנתיצה איסור תורה. דהא כל קדושת ביהכ"נ אינו רק מדרבנן כמ"ש הר"ן במגלה. רק שמלשון הרמב"ם בס' המצות שכ' הזהירנו מנתוץ ומאבד בתי עבודת האל כו' משמע קצת דגם ביהכ"נ בכלל אזהרה. אף שאין זה הכרח גמור דהא כ' ג"כ ומאבד ספרי הנבואה. ומפו' ברמב"ם בחיבורו שמאבד ספרי הנבואה אינו לוקה רק מכות מרדות. וכן בס' המצות סיים וכל מי שעבר על ד"ז שהרס דבר מן ההיכל והמזבח והדומה לזה או שימחה שם משמות ה"ז לוקה. משמע דוקא בזה לוקה. מ"מ אף אם נאמר דאף בנתיצת ביהכ"נ יש איסור תורה משום שמאבד בתי עבודת האל וכ"ז אם כיון לאבד עבודת האל מלעבוד בהם את השם. אבל כאן אדרבה כיוונו להרחיב בתי עבודת השם יען כי לא הי' מקום לעשות עזרת נשים לתפלה ע"ג חצר הביהמ"ד לבד כי הי' קטן מהכיל ע"כ הרחיבו הע"נ גם על מקום הביהמ"ד ועי"ז בנו הע"נ. עכ"פ אף שאין בע"נ קדושת ביהמ"ד עכ"פ הם נתכוונו להרחיב מקומות של עבודת השם ולא לקצר ואין זה בכלל נתיצה להשחית מקומת עבודת השם ח"ו. בפרט כפי ציור השאלה תיקון גדול תקנו בביהמ"ד שע"י בנין הע"נ הזדקקו להגביה כותל ביהמ"ד ולסתור התקרה הישינה שהיתה חלושה והי' בה תיוהא רבה שהצריכו לסמכה מתחלת

בנינה בקורה גדולה ובעמודים תחת הקורה. ועתה הגביהו הכתלים ועשו תקרה חדשה ומעילה והסירו העמודים. והנה להגביה כותלי ביהמ"ד דבר גדול הוא דכ' לרומם את בית אלוקינו וגם בבית השני עשו ההיכל גבוה משל ראשון לקיים והי' הבית האחרון גדול וגו' וגם העמידו חרבותיו שעשו תקרה חדשה וגם הסירו העמודים אשר בתוך שלא הי' נאה לפני הביהמ"ד לעשות עמודי עץ בתוך. והשתא לפני מלך ב"ו כו' וגם הרחיבו בזה חלל הביהמ"ד אשר כמעט יעלה כפי העמודים הנאים אשר עשו מחדש סמוך לכותל מערב אשר הכיפה נסמך עליהם וכפי ציור הענין הי' מכבר עמודים כאלו בצד צפון סמוך לכותל מערב אשר העמידו שם תיבות עם ספרים. רק בצד דרום לא הי' עמודים. ועתה עשו עמודים כאלו גם בצד דרום. אדרבה עכשיו מהודר הבנין יותר מבראשונה. וכל הוצאת הגבהת הכתלים והתקרה החדשה. עשו ע"ד לגבות ההוצאת מהמקומות שימכרו בע"נ. ודאי תקינום שעשו בביהמ"ד יותר על קלקולם ואין בזה משום נתיצה דרך השחתה:

אמנם לענין גוף הנדון הנצרך עכשיו למעשה הנה אף אם נאמר שעשו אף איסור של תורה בהנתיצה. א"א לומר שיוכרחו לסתור כל מה שבנו ולהעמיד הכל כבראשונה בפרט עכשיו שהתקרה החדשה אשר עשו על כל הביהמ"ד הוא נסמוך על הכיפה שע"ג העמודים והתקרה הוא מסיד וגפרית ויכול להיות שבסתירת העמודים גם התקרה תפול. מאיזה טעם נכריח לעשות כן ואין לתלות זה בפלוגתת אביי ורבא ריש תמורה דסובר רבא כל מילי דאמר רחמנא ל"ת אי עביד ל"מ ואף בדבר שא"א שהמעשה יתבטל מעצמו כמו באונס שגירש שהגירושין קיימים מטעם שכ' התוס' שם. אפ"ה מפלפל שם בש"ע בזה בפלוגתא דאביי ורבא דהיכא דהאיסור כבר נעשה וא"א לתקנו ל"א א"ע ל"מ כמ"ש מהרי"ט ס"א סי' ס"ט כמפורסם באחרונים. וה"נ אם נתוץ ע"ד השחתה. אף אם יחזור ויבנה כבראשונה לא תיקון האיסור. והכי אם א' ימחוק השם ח"ו נכוף אותו לחזור ולכותבו מטעם זה. ואף שמדברי התוס' שם ד"ה רבא אמר מוכח דלא כמהרי"ט מדהק' מצורם אוזן בכור מ"מ תירוצם שתי' אקושייתם שייך נמי הכא וגם אין להחמיר לקנוס שלא ליתן המקומות שבע"נ בחלק שע"ג הכותל לאלו שנעשה העבירה בשבילם. כמו במבטל איסור שאסור למי שנתבטל בשבילו ואם הנתיצה איסור תורה אף שוגג קנסינן אטו מזיד לר"י דקיי"ל כוותי' ובאחרונים ביו"ד סי' צ"ט פלפלו בזה. דהרי אנו רואין שלא בכל דוכתי אמרינן כן. והרי במכר חמץ בפסח וכן שאר איסורי הנאה דלרוב הפוסקים הדמים מותרים אף לדידי' אף שעבר במזיד איסור תורה. דהמכירה באיסור הנאה איסור תורה הוא. מדגלי רחמנא גבי נבילת או מכור לנכרי ולכאורה אינו מובן דמשום לאו דבל

יראה קנסו ואסרו החמץ לאחה"פ אף בשוגג ואונס אף שעבר רק בשוא"ת ובמכירת חמץ שעבר אדאורייתא בקום ועשה לא קנסו. וכן בהרביע כלאים אף במזיד היוצא מהם מותר וכן בכלאי זרעים. וכן בכלאי אילן דמותרים הפירות אף למי שהרכיב במזיד כמפו' בטור יו"ד סי' רצ"ה. וע' בט"ז יו"ד סי' רצ"ז סק"ב ובדרישה שם. ובבי"ש אה"ע סס"י ה'. וכבר כ' הר"ן בע"ז ר"פ השוכר. כיון שאינו אלא קנס דרבנן משום דעביד איסורא אין לנו לחזור אחר חומרת ואין לך אלא מה שמנו חכמים ע"ש. ויש לי בזה מקום אריכת. אלא שלענ"ד אינו סובל בכאן אריכות אחר שלענ"ד אין בכאן איסור תורה. וגם קשה אף להחליט שעשו איסור דרבנן. כיון שלא עשו דרך השחתה וכנ"ל אמנם אחר כל הנ"ל אין בידי להקל לגמרי מטעמים הנ"ל לבד כי אחר שנקבע בש"ע שהעלי' הוי ספק מקודשת. וגם לענין החלק הכיפה אף שהבאנו ראיה עצומה מגג ההיכל אכתי קשה להקל נגד דברי הרדב"ז שמפשטות דבריו מבואר ההיפך כמ"ש למעלה. אמנם אם יסכימו כל טובי העיר עם אנשי' למכור המקומות שע"ג המקומות הנ"ל נראה לצדד היתר דהא אף ביהכ"נ וביהמ"ד מותר למכור עפ"י ז' טובי העיר במא"ה אף למשתי ביה שיכרא. ומקודם נבאר אי ביהמ"ד של ק' זאלישטשיק יש לו דין ביהמ"ד של כרכין דליתא במכירה או לא. והנה בתשו' מ"ב הובא במג"א כ' וז"ל אך נראה דכל מקום כשבונין ביהכ"נ אם אינו בונה אותה אלא בשביל אנשי העיר לבדן כגון באתרא דלא שכיחי רבים דאתו מעלמא זהו נקרא כפר ואע"ג דשכיחי רבים עוברים ושבים לפרקים. כיון דלא קביעי בעיר אלא דרך עראי עוברים ושבים לאו כרך הוא אלא כפר ואפי' שבני העיר לא בנו אותה מכיסן לבד אלא גם אחרים שמחוץ לעיר סייעו להם לבנין ביהכ"נ אין בכך כלום. מאחר שאותן אחרים שסייעו לא שכיחי התם רק לפרקים ודאי אדעתא דבני העיר נתנו להם לעשות בביהכ"נ מה שירצו בני העיר ולהכי לאו כרך הוא אלא כפר כו' אמנם כ"מ דשכיחי רבים מעלמא שבאין להתפלל שם כגון מקום שהסוחרים מתקבצים שם תדיר לסחורה מסתמא מתחלה כשבנו ביהכ"נ אדעתא דידהו ג"כ בנאוהו והקדישוהו ויש לו דין כרך כו' עכ"ל. והנה מ"ש ברישא דשכיחי רבים עוברים ושבים לפרקים ההוא לפרקים אין כוונתו דבמקום ששכיחי רבים עו"ש תמיד יש לו דין כרך דהא כ' בסוף דבריו כיון דלא קביעי בעיר ש"מ דבקביעות תליא מילתא וכל דלא קביע רק עוברים ושבים דרך ארעי לאו כרך הוא משום דלאו אדעתא דידהו בנאוהו ולפ"ז פשוט דזאלישטשיק אין דין כרך עלי' וכן מבואר יותר בתשו' פנ"י חא"ח סי' ז' שהשיב על בהכ"נ דק' הראדנא אם יש לה דין בהכ"נ של כרכים. וז"ל וצריך לדקדק פי' כרכים מהו דלכאורה נראה כיון דאמר בהכ"נ של כפרים שרי א"כ כל שהיא למעלה מן הכפר נקרא כרך ואפי' עיר בעלמא.

אבל כד מעיינת נראה להוכיח דלא מקרי כרך אלא עיר גדולה שבגדולות שהוא מקום שווקים וירידים שבאים לשם מכל הצדדים תמיד אבל עיר גדולה שאינה מקום שווקים אע"פ שלפעמים באים לשם אורחים מעלמא אינה נקרא כרך. ראיה לדבר דגרסינן פ"ק דמגילה אריב"ל כרך שאין בה עשרה בטלנים נדון ככפר ופריך מאי קמ"ל תנינא איזהו עיר גדולה כו' ומשני כרך איצטריכא ליה אע"ג דמיקלאי לה מעלמא ופרש"י ז"ל דכל כרך אינו אלא מקום שווקין שנכנסין שם מכל צד וגדול הוא יותר מעיר גדול' דמקלעי לה מעלמא אנשים הרבה ויש הרבה מהן בטלין ממלאכה שאינן עושין מלאכה אלא במקומן אפ"ה בעינן קבועין דזמנין דלא משתכחי עכ"ל הרי ש"מ דלא מקרי כרך כ"א מקום שווקים שבאים שם מכל צד ומשמע שרוב פעמים יש בה י' בטלנין מעלמא כו' אלא ש"מ דבכרך רוב פעמים יש בה י' בטלנין כו' א"כ ש"מ דעיר גדולה אינה בכלל כרך שהרי במשנה שנינו איזהו עיר גדולה ואפ"ה כרך א"ל אלא ש"מ כרך הוא דוקא גדולה שבגדולות וכ"כ הר"ן ז"ל בהדיא דכרך פי' עיר גדולה שבגדולות ותדע שהרי שנינו לקמן במשנה אין מוכרין את של רבים ליחיד כו' דר"מ אמרו לו א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה א"כ מוכח בהדיא דשרי למכור מעיר גדולה לד"ה כו' אלא ש"מ דכרך שאני שהוא גדולה שבגדולות ומקום סחורה שבאים לשם תמיד ורוב פעמים רגילים אורחין לבא שם ולהתפלל שם כו' אלא ש"מ תדיר אורחים בעינן. ומדברי התוס' משמע דרוב ב"א בעינן לא מיעוט אורחין כו' מ"מ עולה מדבריו דבעינן שאורחים רגילים בה תמיד דאדעתא דידהו אקדישינהו כיון שתמיד הם מצוים בה ומקרי ג"כ ביהכ"נ קבוע שלהם. אבל משום שאורחין באים שם לפעמים אין שם כרך עליו ולענ"ד עפ"י מה שכתבתי דכרך קרי שרוב פעמים נמצאו בה י' בטלנין מעלמא. לא נמצא הרבה קהלות במדינה שיהי' דין זה שייך כ"א בקהלה שיש בה הרבה ירידים בשנה ואורחים חונים שם כמעט חצי שנה או יותר דאז הקדישו לדעתם כיון שצריך להם לכנוס לביהכ"נ ולקמן אכתוב דשרי גם בזה עכ"ל הפנ"י. ולענ"ד ראיה לדבריו גם מלשון הרמב"ן ז"ל בחי' פ"ק דמגילה שכ' וז"ל אלא בסתם כרכין המוזכרין בתלמוד שהם מדינות גדולות כענין שאמרו לקמן בבני העיר אבל של כרכין וכו' עכ"ל הרי דכרך האמור בש"ס פירושו עיר גדולה מאוד. דהא לשון מדינה אינו נופל רק על עיר גדולה כמבואר בב"י אה"ע סי' קכ"ח וא"כ הרמב"ן שכ' דכרך נקרא מדינה גדולה היינו גדולה שבגדולות כמ"ש הפנ"י וז"ל הרמב"ן פ' בני העיר וזו שאמר דביהכ"נ של כרכין כיון דמעלמא אתו לה הוי להו דרבים ולא מצו מזבני לה כו' והוי להו דרבים לאו דוקא דאפי' דרבים נמכרת הוא אלא הוי להו רובא דעלמא קאמר כלומר שהוא של עולי בבל כדאי' בנדרים פ' השותפים ע"כ. והנה מן הש"ס

מוכח דרוב ביהכ"נ אינם נקראים בשם ביהכ"נ של כרכין דאל"כ איכפל תנא לאשמועינן במתני' דקתני ביהכ"נ נמכר במידי דלא שכיחי אלא שהי' אפשר לדחות דהא התנא לאו להכי אתא רק לאשמועינן איזה קדושה חמורה מחברתה דמעלין בקודש. אמנם בפ' השותפין דקתני ואסורין בדבר של אותה העיר כגון הרחבה כו' וביהכ"נ וטעמא משום דיכולין למכור בזט"ה במא"ה כמ"ש הר"ן שם וע"כ בכפרים מיירי דביהכ"נ של כרכים לא מצי מזבני והוי כמו דבר של עולי בבל כמ"ש הרמב"ן הנ"ל וא"כ אמאי סתם לן תנא כיון דרק מיעוטא הוא דנקראים ביהכ"נ של כפרים וגם אמאי לא קתני נמי ברישא כגון הר הבית והעזרות וביהכ"נ של כרכין א"ו דביהכ"נ של כרכין מיעוטא דמיעוטא אינהו ומש"ה א"ש וזה ראיה ברורה לדברי המ"ב והפנ"י הנ"ל. אלא שראיתי בתשו' מוהר"מ מינץ סי' פ' האריך בעניני אמירת קדיש דביש מקומות התושב דוחה האורח וביש מקומות שמשפט א' לגר ולאזרח הארץ וכ' שם וז"ל וראיתי פסק מוהר"י מולין ז"ל דיהיב טעמא לשני המנהגים דהנהו דנהג המשפט א' כו' טעמייהו משום דאמרינן פ' בני העיר ארשב"נ אר"י ל"ש כו' אבל של כרכים הו"ל דרבים ולא מצי לזבוני כו' ומעתה סתם ביהכ"נ בקהילות חשיבות כשל רבים כיון שבאים שמה אורחין אמרינן מסתמא דכ"ע נתנו בבנינה לכן יש לאורח זכות כמו תושב כו' ע"ש ומבואר מלשונו דסתם ביהכ"נ בקהלות דינה כשל כרכים וזהו דלא כמ"ב והפנ"י הנ"ל אמנם אף אם ספיקא הוא מ"מ כל קדושת ביהכ"נ אינו רק דרבנן כמ"ש הר"ן וכמ"ש הפנ"י שם ג"כ בסוף דבריו ע"כ אית לן למיזל לקולא ועוד נלע"ד דאף אם נחליט דברוב המקומות הו"ל של כרכין כיון שבאין לשם אורחין אף דלא קבוע בעיר מ"מ כיון שעכשיו נמכרת לצורך ע"נ והט"ז כ' בסי' קנ"ג סק"ו דאף ביהכ"נ של כרכין יכולין למכור אפי' לצורך ביהכ"נ של יחיד וכבר כ' למעלה דביהכ"נ של נשים ודאי עדיפא מביהכ"נ של יחיד ואף להחולקים על הבעה"מ מודי דאין זה הורדה ויכולין למכור אפי' ביהכ"נ של כרכים לצורך ביהכ"נ ש"נ כמ"ש המבי"ט הביאו המג"א ואין מקום להחמיר רק משום שהוא ביהמ"ד ומקרי הורדה בזה ודאי דברי המ"ב והפנ"י ברורים ואין חולק עליהם דודאי לא מקרי ביהמ"ד של כרכים כ"א בתי מדרשות שבירושלים או של שאר עיירות גדולות מאד שאורחים קבועין שם אבל בעוברין דרך ארעי עו"ש נראה דלכ"ע אין להם דין ביהמ"ד של כרכין דהא ודאי בשעת שהם עוברים ושבין אף שהולכין לשם להתפלל אבל אין הולכין לשם ללמוד אם אינם קבועים שם וע"כ לכ"ע יכולין למכור לביהכ"נ ע"פ זט"ה וכיון שכן יכולין כמי למוכרו לביהכ"נ של נשים ובר מן דין הא כתב שם בתשו' מ"ב ובתשו' פנ"י דבזה"ז אף בכרכים שרי דשאני טובי העיר שבזמנינו מבזמן הש"ס ואע"פ שהמג"א כתב דזה

דוקא כשבנאוהו משלהם הנה איני כדאי להרהר אחר דברי המג"א אבל תימה לי דהא כ' שם בתשו' מ"ב דלפ"ז אין ראיה מבבא בן ביטא משום דהסנהדרין הוי עכ"פ כראשים שבזה"ז ואם נאמר דדוקא כשבנאוהו משלהם ק' דהא המקדש שני נבנה ממעות של כל הגולה וגם הנכרים התנדבו לזה כמבואר במקרא וברישׁ ס' עזרא ואף שכ' המ"ב שם שכ"כ הב"י בשם מרדכי ישן ושם בבנאוהו משלהם מיירי הנה באמת דברי המרדכי ישן הנ"ל לקוצר השגתי הם תמוהים דהא כ"כ בשם ראב"י. והא הראב"י בכה"ג שבנאוהו משלהם מיקל אף בזמן השׁ"ס כמ"ש הב"י ברישׁ הסי' בשם ראבי'. ויותר מזה תמוהים דברי הב"י בסוף הסי' שכ' דהמרדכי ישן בשם ראב"י לטעמי' אזיל ע"ש. והא אדרבה קשה מזה כנ"ל ואכמ"ל. אמנם אף שהב"י כ' בשם מרדכי ישן בשם ראב"י דבעינן דוקא כשבנאוהו משלהם. הנה דברי הראב"י מובאים במרדכי שלפנינו ריש מס' ב"ב סי' תפ"ב ושם מבואר דבזה"ז שבוררים טובי העיש אף בכרכים מהני וסתמא קתני ולא הותנה דבעינן דבנאוהו משלהם ע"י היטב וגם בתשו' מהרי"ל סי' ל"ו שכ' סמך למנהגינו דתושב דוחה אורח מקדיש דהואיל וכל צרכי העיר מוטלין על הציבור כו' ואין יכולין לכוף את האורח לתת עמהם כלום לכ"ז מסתברא דה"ה כל הוצאת ביהכ"נ שלהם דהא קמן שיכולין למכרו אפי' דכרכין כדפ' ראב"י פ' בתרא דמגילה. ולהכי המנהג בכל הקהלות שבן העיר דוחה האורח ע"ש. ולא הותנה שבעינן דוקא שבנאוהו משלהם וא"כ כיון שלא מצאנו להחמיר בסתם קהילות לדונם לכרכים רק ד' מהרי"ל הובא בתשו' מוהר"מ מינץ הנ"ל והרי הוא עצמו מיקל בתשובתו כד' הראב"י דעכשיו אף ביהכ"נ של כרכים איתא במכירה. ומש"ה לענין קדיש התושב דוחה את האורח. והכי קיי"ל כמו שנמשכו אחר זה כל האחרונים והכי נהוג בכל גלילותינו דהתושב דוחה את האורח לענין קדיש ומכ"ש היכא שאינו ידוע אם בנאוהו משלהם או לא. דיש להקל עכשיו בקהלה כמו ק' זאלישטשיק ודכוותה מחמת כל הני טעמי דלעיל ובפרט שיש לנו לצרף כל הני טעמי להקל שנתבארו למעלה. בפרט שק' זאלישטשיק איננה עיר גדולה. וגם עכשיו ברוב המקומות אף הקטנות יש הרבה ירידים בשנה יותר מק' זאלישטשיק ובפרט שבעת בנין הביהמ"ד ודאי היתה קטנה מכמות שהוא עכשיו כמו שהיא ברוב עיירות. אשר מתגדלים בכל פעם ממה שהי' ברבוי אוכלסין. ואם נאמר דבכל כה"ג אין ביהכ"נ נמכר שוב נפל כל דיני מכירת ביהכ"נ בבירא א"ו דדין כרכים אינו מצוי. ואולי משום זה השמיט הבה"ג הך דינא דביהכ"נ של כרכים ליתא במכירה ובפרט שיש סניף גדול דעת ראבי' והאחרונים שבזה"ז אף ביהכ"נ של כרכים איתנייהו במכירה וגם לצרף הנך טעמי להיתר דלעיל כנלע"ד ועוד אחת יש לדבר בנ"ד דהא ד' המג"א דביהכ"נ אף של כפרים

אין יכולין למוכרה רק כשבנו עכשיו אחרת אבל כשלא בנו עכשיו אחרת אין יכולין למוכרה אף כשיש ביהכ"נ אחרת וא"כ בנ"ד אף שלא ימכרו רק דבר מיעוט מקדושת ביהמ"ד וגם יש ביהמ"ד אחרות בעיר מ"מ י"ל דאסור למכור לדעת המג"א הנ"ל. והנה דעת הט"ז רס"י קנ"ב הוא להיפך דכל שיש להם ביהכ"נ אחר מותר למוכרה. והנה לכאורה דבריו אינם מובנים. דהא כל ההיתר לדעתו לסתור הישינה ביש להם ביהכ"נ אחרת הוא מטעם שכ' הר"ן הובא בט"ז שם דלפישעותא שלא יבנו לעולם לא חיישינן וא"כ איך מותר למכור ביהכ"נ ביש להם אחרת אף שהם מוכרים אדעתא שלא יקנו ביהכ"נ אחרת כלל. אלא דלק"מ דדוקא בסתירת ביהכ"נ כיון דלא נפקי הקדושה ממקום ביהכ"נ בכדי כמ"ש הר"ן ואף שלדעת הרמב"ן שזט"ה במא"ה יכולין להפקיע הקדושה בכדי היינו במתכוונים לכך להפקיע ממנה הקדושה כמ"ש הרמב"ן דהוי כתשמישי מצוה לאחר גמר מצותן שנזרקין. אבל כשרוצים לבנות על המקום שהי' ביהכ"נ הישינה לא נפקי הקדושה בכדי מהמקום. ומש"ה אי איכא למיחש שיפשעו ולא יבנו לעולם אסור לסתור הישינה משא"כ במכירה שנפקע הקדושה על הדמים שפיר כ' הט"ז דיכולין למוכרה. דאיך מצינו שבני העיר מחויבים להיות להם כמה בתי כנסיות והא שכ' רמ"א אסור למכרו דהא אף לסתור אסור היינו לפי הטעם משום צלויי חזינן דאי ליכא דוכתא לצלויי אסור לסתור. ואף לפי הטעם משום פשיעותא מ"מ כ' האחרונים דטעמא דצלויי נמי איתא ומכ"ש דאסור למכור ביהכ"נ בשאין להם ביהכ"נ אחרת כנלע"ד ליישב ד' הט"ז. והנה במחלוקת שבין הט"ז ומג"א אם כי אין תלמוד כמוני מכריע מ"מ הראיות מכריעות יותר כד' הט"ז. חדא מלשון רמ"א עצמו שכ' וכ"ז אם יש להם ביהכ"נ אחרת ולד' המג"א העיקר חסר מן הספר. שנית הנה בדברי הר"ן בשם הרמב"ן שממנו מקור דין הרמ"א מפו' כד' הט"ז שכ' וז"ל ומ"מ כל שאין להם אלא ביהכ"נ אחת אסור למוכרה דאמרינן לא לסתור איניש ב"כ עד דבני ב"כ אחריתי הלכך בשיש להם אחרת מותר למוכרה דהו"ל כהפריש ז' אתרוגים כו' והרי מפו' כד' הט"ז. שלישית אני תמה מאד על ד' המג"א דאי מיירי הש"ס דוקא כשבנו עכשיו אחרת. א"כ אמאי פליגי במתנה ואיכא מאן דאסר ואף מאן דשרי והכי קיי"ל היינו דוקא מטעמא דאי לאו דהו"ל הנאה מיני' כו' והו"ל כמכר הא בלא"ה אף שצריך דבר אחר שתחול הקדושה עליו. מ"מ הא חל הקדושה על ביהכ"נ החדשה שבנו כמ"ש המג"א עצמו סקכ"ז בשם המ"ב. וכ"כ בדעת הרא"ש בתשו' והנמק"י. ואלו ראיות מורות כד' הט"ז אמנם לחוש לד' המג"א. הנה כפי שרוצים ליקח עכשיו ס"ת חדשה כי הספרים ישינים שלהם אינם מתוקנים כראוי. א"כ יוכלו למכור המקומות לנשים. ויקחו מהמעות לקנות ס"ת דהא לקנות

קדושה חמורה מותר לד"ה כל שיש להם ביהכ"נ אחרת כמ"ש המג"א שם דבזה מותר אף לכתחלה אליבא דכ"ע ואף שדמי המקומות יעלו יותר מכפי שיצטרכו ליתן עבור הס"ת דהא המקומת אלו הם בכותל מזרח בע"נ שיעלה דמיהם לסך רב מ"מ הא ידוע שכמות המקום ההוא מה שלקחו ממקום ביהמ"ד א נו שוה רק דבר מועט דהא אינו מחזיק רק ערך א' אמה וחצי רק שעיקר שיווי המקום הוא מצד שצרפו המקום הזאת לשאר העזרה אשר בנו מחדש וא"כ א"צ להעלות בקדושה חמורה רק מה ששוה המקום בכמותו בעצמו כי זה לקחו מן הביהמ"ד שצריך להעלות אותו לקדושה חמורה. ובר מן דין נלע"ד דאף לד' המג"א די שנעלה לקדושה חמורה קצת מהמעות. ואף שהדין במכר והותירו צריך להעלות בה המותר לקדושה חמורה זה דוקא בשלא מכרו זט"ה במא"ה שאז צריך להעלות כל הדמים לקדושה חמורה דוקא. אבל כשמכרו זט"ה במא"ה שאז א"צ להעלות כל הדמים לקדושה חמורה ושרי למישתא בי' שיכרא רק משום שלא בנאו עכשיו אחרת מש"ה צריך לקנות מדמיו קדושה חמורה בזה די אם קנאו ממקצת הדמים קדושה חמורה ואם נחליט כד' המג"א היה אפשר ליישב בזה קושיות התוס' שם במגלה דכ"ז ע"ב ד"ה אבל התנו דר"ל דבכה"ג מיירי שלא בנאו עכשיו אחרת. ומש"ה דוקא בהותירו מותר וזה נכון ועכ"פ בכה"ג נראה דאף למג"א שרי כנלע"ד:

תשובה כט

סקאלא. יום א' כ"ג אייר. תרכ"ד לפ"ק. חיים וברכה למשמרת שלום. לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג בתורה ובחסידות ירא ושלם מ' דוד נ"י שו"ב דק' באטישאן.

מכתבו הגעני עש"ק העבר וע"ד שאלתו שבעירכם היה ביהמ"ד של יחיד שנדר ביתו לביהמ"ד וקבע אה"ק בצד דרום שלא היה יכול לקבעו בא"א וקבע אותו בטעות לדרום וככה התפללו בו לצד דרום. ואח"כ נמלכו הבעה"ב של הביהמ"ד לסתרו ולבנותו מחדש וקבעו המזרח כדינא וקבעו שם אה"ק עפ"י הוראת הרב המו"צ דשם. ועתה קצת מפקפין עליו לאשר זכה רוח זה להיות שם אה"ק וא"כ יש בזה משום הורדה מקדושה ורו"מ הביא ראיה להמו"צ מש"ס דמגילה דכ"ו ע"ב דקאמר רבא דלו תיבותא אותבוה וא"כ שינו אז אה"ק ממקום למקום אע"כ דבמקום מצוה ל"א לן בהורדה מקדושה עכ"ד ושאל חוו"ד זאת תשובתי הא ודאי שהורדה מקדושה אסור אף במקום מצוה. וראיה לזה מש"ס יומא סוף די"ב דא"ר יוסי שני אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכ"ה. כו' כה"ד נמי לא משום מעלין בקודש ולא מורידין הרי שאנו מבטלין אותו ממצות עבודה כל ימי חיי הראשון משום זה ומה שהביא ראיה ממגלה הנ"ל לכאורה אדרבה יש להביא משם ראיה איפכא

דהא התוס' בב"ב ריש ד"כ סד"ה הוא כתבו דע"כ לא ביטלו הארון שהי' ס"ת מונח שם ואסור לשנותה לד"א דמעלין בקודש ולא מורידין כו' ע"ש ומוכח להיפך מדברי רו"מ אלא שלכאורה דברי התוס' אינם מובנים דהא הורדה מקדושה אף לפי שעה אסור כדמוכח בש"ס מגלה דכ"ז ע"א וכ"כ הב"ח בא"ח סי' קנ"ד וא"כ מה הועילו בהא דלא מבטלי ליה. אע"כ דכוונתם דגם בעת ששמו שם הארון הי' הס"ת מונח בו רק אעפ"כ אם היה מבטלו הוי הורדה דהוי כאלו נעשו ממנו כותל כמ"ש בחי' מהר"מ מלובלין שם והיינו דבכה"ג שנעשה ממנו מחיצה אין לו קדושת אה"ק כמ"ש בהגהת רמ"א רס"י קנ"ד וזה כוונת המג"א שם סקי"ד וכיון שכן תקשי דאכתי הוי הורדה מקדושה לפ"ש למקום שהיה שם אה"ק ומקום מצוה ל"מ כנ"ל אלא ע"כ דזה ל"א לן וראיה ברורה עוד לזה מתשו' הרשב"א סי' תקפ"ב וז"ל ראובן היה לו בית סמוך לבהכ"נ להכיל ובנה אותו בנין נאה ורצה לערב עם בהכ"נ כדי להרחיב בהכ"נ ועכבו הצבור בידו מחמת שהי' מקומות ישיבה שם שירדו ממעלתם כו' אבל הסכימו הציבור כולם שיעשה כל אותו בית היכל וכן עשה וכו' ע"ש וע' בתשו' צ"צ סי' ט"ן ועי' בתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי"ח ביאור תשו' רשב"א זו ומבואר שם דאחר שעירב ביתו עם הביהכ"נ רצה ראובן ליקח ההיכל ממקום שהיה עד עתה שם ולקבעו במקום שהי' ביתו רק שהקהל מיחו בו משום שהמקומות שהיה להם בצד ההיכל יפחתו דמיהן ע"ש ומשמע דלולא זאת אין מקום למחות אף שנשתנה מקום ההיכל וע"כ דהטעם הוא דזה לא הוי הורדה מקדושה כיון דביהכ"נ הוא וכלל הביהכ"נ לא הורד מקדושתו ומכ"ש בנ"ד דודאי כן הוא ודמי להא דמגלה הנ"ל וכ"מ מדברי המג"א סי' מ"ב סק"ג שכ' דכיון דעכ"פ באותו חתיכת הרצועה ישבה קשר מה לי במקום זה או במקום זה הן אמת שמדברי רשב"א הנ"ל נראה להקל אף בהא דהחמיר המג"א דהא כאן בא לסלק את ההיכל מכל המקום של הביהכ"נ שמכבר וליתנו במקום חדש שצירפו לביהכ"נ ואף שעכשיו נעשה ביהכ"נ א' הא שם ג"כ ע"י הקשירה נעשה א' ויש ליישב ולחלק. אמנם בהא דמגלה ובנ"ד ודאי א"ש כמ"ש המג"א להקל גם בנדון הרצועה וע"ש באר"ר מ"ש בשם זקינו הגאון מהרא"ש מדרש דויקח מאבני המקום וגו' וכ' האחרונים דאין ראיה כ"כ משם ולפע"ד יש לו ראיה מש"ס דמגלה הנ"ל הרי נתברר טעם א' לה תר בנ"ד טעם הב' נראה כיון דבראשונה בטעות קבעוהו בכותל דרום כמ"ש רו"מ הא קיי"ל כב"ה ברפ"ה דנזיר ומייתי לה בש"ס בכ"ד דהקדש טעות לא הוי הקדש אף בקדושת הגוף א"כ לא חל על המקום ההוא קדושה חמורה כלל כיון שבטעות היתה וראיה עוד לזה דהא כמה פוסקים המתירים לקדור שם שנכתב בטעות ולגנזו והא ודאי דגניזר הורדה מקרי כמ"ש בתשו' מ"ב סי' נ"ו וסי' נ"ז ובט"ז א"ח סי' קנ"ד סק"ז. נהי

דקדושת השם יש עליו בכ"מ שהיא דכ"מ שהוא קדושתו עליו וע' בנו"ב קמא חיו"ד סי' ע"ו. אמנם אעפ"כ ע"י הגניזה הוא מורידו מקדושת ס"ת כמ"ש בתשו' מ"ב הנ"ל א"ו דכיון דבטעות נכתב במקום ההוא בס"ת ל"א לן ועוד ראיה מש"ס דערכין ד"י ע"ב דמכתשת של משה נתפגמה והביאו אומנין ותיקנוה ולא היתה מפטמת כמו שהיתה נטלה את תיקונה והיתה מפטמת כמו שהיתה ע"ש. וכבר עמדו האחרונים דאיך אפשר ליטול הא מכתשת כ"ש הוא ויש בה משום ל"ת כן ע"ש מה שתירצו ועכ"פ תקשי הא הוי הורדה מקדושה לחתיכה שנתחבר כבר להמכתשת דהא גניזה הוי הורדה כנ"ל בפרט דעכשיו אינו ראוי לכלום א"ו דכיון דבטעות חיברו דאלו הי' יודעין שלא תפטם כבראשונה לא היו מדבקה אין בו קדושה ואין בזה משום הורדה מקדושה טעם הג' דכיון דגם אז ודאי ידעו הקהל שלא יאות למיעבד הכי לקבוע האה"ק בצד דרום ולהתפלל לצד דרום רק שסברו שכיון שא"א לקבוע לצד מזד"ר העולם יש לקבעו יותר לצד דרום ודאי שהיה דעתם שאם יוכלו אח"כ לבנות הביהמ"ד הזה מחדש יבנוהו ע"ד שיוכל לקבעו כדינא ולהתפלל לצד שמתפללין בו כל ישראל וא"כ עכשיו שבנו כן אין בזה משום הורדה מקדושה כמ"ש הט"ז בסי' קנ"ד סק"ז לענין הארון שאחר גזירת הריקום ימ"ש ע"ש. טעם הרביעי דהא כ' בתשו' מ"ב סי' ל"ג דבני העיר שסתרו ביהכ"נ ישן ובנו במקומו ביהכ"נ חדש דפקע קדושה מהראשונה וחל על החדשה וע"ש בטעמו וכן הסכים המג"א בסי' קנ"ג סקכ"ז. ואף שכ' המ"ב דזהו דוקא אם סתרו הישינה עפ"י זט"ה במא"ה. הא מבואר בהגהת רמ"א שם סט"ז דכל שזט"ה עושין כן בפירסום מקרי במא"ה וא"צ לומר הן או לאו. ועוד דביהמ"ד דידן דמי לביהכ"נ של טרסיים וכיון שמיוחד לאנשים המתפללים בו כל שהסכימו כולם סגי וע' בחה"ר וריטב"א ור"ן פ' בני העיר. ומש"ה אף דעירכם ודאי הוי כרך מ"מ ביהמ"ד דנ"ד הוי כביהכ"נ של טרסיים ושפיר מזדבנא ובפרט לד' המ"ב שם דבכה"ג אף בכרכים מצי לאפקועי קדושתה. וע' במג"א סקט"ז וגם י"ל דל"ק המ"ב דבעינן דוקא בהסכמת זט"ה במא"ה אלא משום דשם התיר להוציא האבנים והעצים לחולין. ואף שסיים המ"ב שם דאין כח ביד זט"ה בלא דעת אה"ע להפקיע מקדושתי' רק עילוי לקדושה חמורה י"ל דאזיל לשטת המחמירין בסי' קנ"ג ס"ד. אבל לפי מה שהכריע המ"א שם בסק"ד להקל מלשון הרמב"ם די בקדושה כיוצא בה וא"כ שפיר נפקע קדושה הראשונה ע"י מה שבנו עכשיו אחרת וגם יש לצרף קצת דעת בעה"מ שסובר דכל היכא דמעמידין בקדושתו א"צ עילוי וכיון שמעמידין עכ"פ כללות ביהמ"ד בקדושתו י"ל דסגי בהכי. מכל הלין טעמי שפיר הורה הרב המו"צ להעמיד עכשיו בביהמ"ד החדש במקום הראוי. ומחמת שאיני במזג הבריאות לא יכולתי לעיין בספרי האחרונים מזה. וכתבתי

את הנלע"ד בהשקפה ראשונה ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל:

תשובה ל

סקאלא יום ו' עש"ק ט"ו כסליו תרט"ו לפ"ק. שפעת שלום ורב ברכות טוב לכבוד אהובי ידידי הרבני המופלג החריף ובקי מ' יעקב יוסף שפירא נ"י מק' פמארין. בק' בארשטשוב.

מכתבו קבלתי. וע"ד שאלתו. בעכו"ם א' שהי' לו חתיכה שעוה. ונתן חציו לע"ז לנרות אם מותר לקנות ממנו חציו השניי' לנרות של מצוה. וכ' רו"מ להתיר. דאף שמבואר בא"ח סי' קנ"ד סי"א דנרות של שעוה אפי' לאחר הביטול אסורים להדליקם בביהכ"נ. היינו באופן שנקרא עליהן שם ע"ז. ומש"ה מאיסי לגבוה כמבואר בש"ס בע"ז דמ"ז בבעיא דר"ל שמשם מקור דין זה אבל בנ"ד שהחתיכה שעוה לא נאסרה עדיין כלל ולא חל עלי' שם ע"ז מעולם ואף אם הניחו הח' שעוה לפני הע"ז פ' המחבר בש"ע סי' קל"ט ס"י דמותרת. ואף דלדעת הרמב"ם אסור בכה"ג כמ"ש הש"ך שם סקנ"ג. ולד' הב"ח כל בע"נ יש לו להחמיר. מ"מ בנ"ד שאינו ידוע אם הי' בבית תרופתם כלל לד"ה מותר אף לנרות של מצוה עכ"ד. ואני מוסיף על דברי רו"מ טעמים נכונים להתיר חדא דמלשון הרמב"ם עצמו פ"ז מה' עכו"ם הט"ז ששם מבואר דעתו להחמיר אף בדבר שכיוצא בו אינו קרב לגבי מזבח מ"מ דוקא בנמצא בפנים היינו לפנים מן הקילקולין ומבואר שם דמצאו חוץ לקילקולין. אינו אוסר רק בדבר הקרב לגבי מזבח אלא שמדברי הב"ח מבואר שכל שנמצא בבית תרופתם יש לחוש שמא נכנס לפנים מן הקילקיל יע"ש. ובס' שעה"מ פ"ח מלולב הוכיח מדברי הב"י סס"י קל"ט שכן בד' הרמב"ם דעתו הגם שזה ג"כ צ"ע מהיכן למד הב"י והב"ח לפרש כן בד' הרמב"ם להחמיר כ"כ. אבל גם לדעתם דוקא עכ"פ בידוע שהי' בבית תרופתם. אבל בספק בזה ודאי יש להקל דמנ"ל להחזיק איסור ואחזוקי איסורא לא מחזקינן וע' ש"ך יו"ד סי' פ"ג דזה עדיף משאר חזקה או רוב ועוד דיש להעמיד הח' שעוה בחזקת היתר דמעיקרא. ועוד דאף שהב"י והב"ח כתב בפשיטות דלדברי הרמב"ם דתקרובת נאסר אף שאין כיוצא בו קרב ע"ו המזבח גם ביטול ל"מ כמו בכל תקרובת ע"ז אבל בספר שעה"מ שם כתב דאף לד' הרמב"ם מכל מקום כל תקרובת שאינו כעין פנים מועיל לה ביטול והביא ראיה ברורה מן הש"ס בע"ז ד"נ ע"א עש"ה ובפרש"י ותוס' שם וכן מד' הרמב"ם בפ"ח הי"ב ע"ש וכ"מ לפע"ד מלשון התוס' שם בד"נ עש"ה והנה ד' רה"פ דחף דבע"ז עצמה קיי"ל כרבנן דרבי במשנה דכ"ג

דמכרה או משכנה לא ביטלה אבל בנוי ע"ז ומשמשיה אם מכרה או משכנה ביטלה וכן הכריע רמ"א בסי' קמ"ו ס"ח ועיין בט"ז סס"י קל"ט ובש"ך שם סק"ז. והטעם מבואר בחי' הרמב"ן ר"פ ר' ישמעאל ובר"ן שם הובא בב"י סי' קכ"ט דדוקא בע"ז סברי רבנן דמכרה או משכנה לא בטלה כדאמרינן בש"ס משום דמימר אמר איידי דדמיה יקרים מזבין לי' לעכו"ם ופלח לי' משא"כ בנוי ע"ז ע"ש וה"ה והוא הטעם בתקרובת ע"ז שאינו כעין פנים דמהני בהי ביטול כנ"ל שוב אמרינן דאם מכרן לישראל בטלים כמו נוי ע"ז. וכיון שמותר להדיוט מותר נמי לנרות של מצוה אף דבזה ביטול ל"מ מכל מקום כיון דכל החומרא להחמיר לענין מצוה יותר על הדיוט הוא מבעיא דר"ל בדמ"ז והבעיא לא נפשטה ובצ"ד שאינו ידוע אם הי' תקרובת ע"ז כלל מותר מטעם ס"ס דחדא שמא לא הי' תקרובת כלל ואת"ל שהי' תקרובת כיון דנתבטל ע"י מכירה שמא נקטינן להקל בבעיא דר"ל ושריא אף למצוה. ול"מ אם נאמר דבעיא דר"ל אינו אלא לכתחלה מדרבנן כמ"ש התוס' שם דמ"ז ד"ה מי מאיס וצ"ל דהא דפסקו בבעיא זו לחומרא הוא כמ"ש הפמ"ג סי' תקפ"ו משום חומרא דט"ז ודאי דיש להתיר בס"ס כמפו' בשם בזבחים דע"ד ולא קיי"ל כשמואל דסובר שם דבע"ז אף ס"ס אסורה ע"ש אמנם אף אם נאמר דבעיא דר"ל מן התורה הוא וכ"נ שהוא דעת הרמב"ן בחי' שם ועמ"ש לקמן וא"כ אין ראיה מש"ס דזבחים הנ"ל דשם הס"ס בדרבנן הוא דכל דברים החשובים שאין להם ביטול הוא רק מדרבנן וא"כ י"ל דבדאורייתא כ"ע מודו לשמואל דבע"ז גם ס"ס ל"מ. אמנם מדברי המל"מ ספ"ח מעכו"ם מבואר דמפשט פשיטא לי' דגם בע"ז מהני ס"ס להתיר אף בדאורייתא אלא דבתשו' במק"א תמהתי על המל"מ שדבריו הם נגד דברי התוס' בע"ז דמ"ב ד"ה ספק עכו"ם וע"ש בחי' מהר"ם מלובלין ומבואר שם דס"ס כי האי ס' נעבד וס' ביטול ל"מ להתיר וגם שאר דברי המל"מ שם תמוהים מאד ואכ"מ וכתב שם הטעם דל"מ האי ס"ס ע"פ דברי המנ"י כלל מ"ג אות כ"ז שהקשה אמאי מועיל ס"ס ס' נעבד וס' ביטול הא אפשר להפריד בין הספיקות ולא הוי ס"ס ועיין בט"ז יו"ד סי' ק"י סקי"ג י"ד ותי' המנ"י דשם ס' בטלה הוי ס' הרגיל ע"ש וזה נראה טעם התוס' הנ"ל שאינו מועיל ס"ס דס' נעבד וס' ביטול אא"כ הוא ס' הרגיל וא"כ בנ"ד נמי לכאורה לא מהני ס"ס הנ"ל מה"ט. אמנם נראה שגם בנ"ד הוי ס' הרגיל דלא נעשה ממנה תקרובת משום דלמה ניחוש לזה כיון שלא ראינו שנכנס לבית תרופתם אלא שמטעם אחר לכאורה ליכא למשרי בנ"ד משום ס"ס כיון דקודם שקונין מהנכרי אין כאן רק ס' נעבד ומבואר בפוסקים דאין עושין ס"ס בידים. אמנם בתשו' במק"א כתבתי דאף שגם באיסור דרבנן אין עושין ס"ס בידים ועיין בנו"ב קמא חיו"ד סי' מ"ג ד"ה ולפ"ז ע"ש מ"מ היינו דוקא במקום שלא היה כבר אף ספק א'

אבל במקום שכבר הי' לפנינו ס"א אף דבדאורייתא אף בכה"ג אין עושין בידים ס' השני מ"מ בדרבנן אף במקום שאין מתירין בס"א מכל מקום מותר לעשות בכה"ג ס' שני וא"כ כיון דהעיקר הוא דהך בעיא דר"ל הוא רק מדרבנן ומכ"ש לאחר הביטל ועמ"ש לקמן שפיר יש להתיר מטעם ס"ס ועוד דהא בשעת הקנוי' אין כאן ספק כלל דהא מותר לקנות ממנו עכ"פ השעוה לצורך תשמיש חול ומכירה הוי ביטול כנ"ל ואחר הקניי' שוב מותר לעשות ממנו אף נרות של מצוה מנועם ס"ס וז"ב. אמנם בר מן כל הנ"ל יש היתר ברור בנ"ד דכיון שעכ"פ ספק היא אם היה השעוה תקרובת ע"ז שפיר מותר במכרו לישראל אף בנרות של מצות דהא הרמב"ן בחי' דליו ע"ב כ' דהא דקאמר בש"ס דגזרו על יינן משום בנותיהן ומבואר דלולא זאת הי' סתם יינן מותר והקשה הרשב"ם אמאי לא ניחוש בסתם יינן שמא נתנסך לע"ז ותי' הרמב"ן דזהו אינו חשש מטעמא שאמרו בש"ס ר"פ אין מעמידין גבי בהמה דמש"ה לוקחין מהם בהמה לקרבן משום דאם איתא דאקצי לא הוו מזבין ליה ה"נ אם איתא דנסכי' לא הוי מזבין לי' ומש"ה ליכא למיחוש לאיסור ניסוך ע"ש והובאו דברים אלו ברין שם וזה הטעם ממש בנ"ד דיי"נ ממש הוי תקרובת ע"ז ומש"ה ל"ח בנ"ד דשמא עשה ממנו תקרובת ע"ז דאם איתא דעביד ממנו תקרובת ע"ז לא הוי מזבין לי והא דמשמע בב"י ובב"ח דכל שנכנס לבית תרופתם אסור מחשש תקרובת ע"ז אף שמכרו אח"כ לישראל נראה דס"ל דבכה"ג קרוב לודאי שעשה ממנו תקרובת ע"ז ול"מ סברת אם איתא הנ"ל משא"כ בנ"ד שלא ידענו אם נכנס לשם כלל שפיר מותר ע"י מכירה משום סברת אם איתא כמ"ש הרמב"ן ובהא אזדא נמי חששא אחרת מה שעלה בלבי שיש בנ"ד שלא עלה ע"ד רו"מ דהנה בא"ח סי' קנ"ד כתב המחבר הדין רק בנרות של שעוה של ע"ז שכיבן ומכרן לישראל אסורין להדליק בביהכ"נ אבל ביו"ד סי' קל"ט סי"ג כתב המחבר בש"ע נרות ושעוה של אלילים אסורי' לנר מצוה ע"ש וכ"ה במרדכי ר"פ ר"י שממנו מקור הדין והנה יש להסתפק מה כוונתם במ"ש של ע"א ואפשר לפרש דמיירי שנתנו השעוה לפני ע"א דאף שאינו נאסר משום תקרובת שאינו כעין פנים כמ"ש התוס' והמרדכי שם ר"פ ר"י ובש"ע שם ס' יוד מ"מ אסורים למצוה כמו המשתחוה לדקל דאף שמחובר אינו נאסר להדיוט מכל מקום לענין מצוה מאיסי לגבוה לפי בעיא דר"ל בדמ"ז מכל מקום נראה דאף אם הקצה רק השעוה לשם ע"ז סובר המרדכי והש"ע דאסורי' למצוה דהא לפי מה דאזלינן לחומרא בבעיא דר"ל מצוה וקרבן שוים ומוקצה אסור לגבוה לקרבן דאף שאין הקדש לע"ז כמבואר בש"ס דמ"ד וע"ש בפרש"י זהו להדיוט אבל לגבוה אם הקצהו לתקרובת ע"ז אסור ואי בעינן מעשה דוקא לענין מוקצה לאסור לגבוה יש בזה פלוגתא בין הראשונים עיין ברמב"ם והשגת

הראב"ד פ"ד מאיסורי מזבח וברש"י ותוס' בתמורה דכ"ט ובתוס' ב"ב דקכ"ט ורמב"ן בחי' שם ולפ"ד הראב"ד וסייעתו דל"ב מעשה לענין מוקצה לגבוה ולפי איבעיא דר"ל גבוה לקרבן ומצוה שוין א"כ עכ"פ זה ודאי יש לחוש כיון שנתן לע"ז חציו מהח' שעוה שמא הקצהו כולו לע"ז ואסור לנרות מצוה למאי דנקטינן איבעיא דר"ל לחומרא. אמנם לפי טעמא הנ"ל אין כאן חשש דהא בפי' אמרו בש"ס ר"פ אין מעמידין דטעמא דלוקחין מהן בהמה לקרבן ואין חוששין משום מוקצה כו' משום דא"א דאקציי' לא הוי מזבין לי' מש"ה בנ"ד אין כאן בית מיחוש למוקצה מה"ט כיון דמזבין לי' לישראל וז"ב ואשר התפלא רו"מ ע"ד הפרמ"ג א"ח סי' קנ"ד שכ' דבעיא דר"ל מה"ת הוא ורו"מ תמה דהא פ' בטוש"ע סי' תקפ"ו דבשופר של ע"ז יצא בדיעבד ועכצ"ל דס"ל כמ"ש המג"א שם דס"ל כמ"ש התוס' שם בע"ז דמ"ז דבעיא דר"ל הוא רק לכתחלה וע"כ שהוא רק מדרבנן ואני אומר שדברי הפרמ"ג שם אליבא דהרמב"ם הם כמבואר שם והרמב"ם סובר דבעיא דר"ל גם לענין דיעבד הוא כמ"ש הלח"מ פ"ד מה' איסורי מזבח ה"ז וכ"ד הרמב"ן שם בע"ז דמ"ז כמו שהביא שם הר"ן בשמו ומשמע שם מדבריו דבעיא דר"ל מה"ת הוא דלגבוה ודאי דפסול מה"ת דהא למדו ק"ו מאתנן בדמ"ו ע"ב ואף אם עלה ירד וא"כ ר"ל דמספקא לי' לענין מצוה אי כלגבוה דמי נמי מה"ת מספקא לי' וע"ש בחי' הרמב"ן ובר"ן אלא שהרמב"ן ס"ל דר"ל ורבא פליגי וקיי"ל כרבא דלולב של ע"ז אם נטל יצא והוא דלא כר"ל אבל הרמב"ם נראה שפוסק כשניהן והלח"מ בפ"ד מה' א"מ רצה ליישב דבריו ודבריו מגומגמים אבל הנלע"ד דהא דפ' הרמב"ם דאם נטל יצא מיירי בע"ז של עכו"ם לאחר ביטול כשטת ר"ת בסוכה דל"ב ובכ"ד וכ"כ הכ"מ שם. והנה בש"ס דע"ז דנ"ב ע"ב בעא מיני' כו' כלים ששימשו בהן בבית חוניו מהו שישתמשו בהן בביהמ"ק כו' א"ל אסורים הם כו' איתיבי כל הכלים כו' א"ל כו' היכנו שגנזום כו' לימא מסייע לי' כו' בה גנזו בית חשמנאי את אבני המזבח ששיקצו אנשי יון ואר"ש ששיקצו לע"ז אר"פ התם קרא אשכח ודרש דכ' ובאו בה פרוצים וחיללוה אמרי היכי נעביד נתברינהו אבנים שלימות אמר רחמנא ננסרינהו לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא ופרש"י נתברינהו ע"י נכרי כדי לבטלן. והנה לכאורה יש להקשות דמאי קאמר אמרי היכי נעביד נתברינהו הא איבעיא בש"ס דמ"ש באשרה שביטלה אי יש דיחוי אצל מצות וא"כ איך יהי' אפשר להתיר המזבח ע"י ביטול (א) אלא שי"ל דהש"ס היא דקאמר הכי דלא תפשוט בעיא דר"ל מהא דגנזו האבנים ששקצו ולא מצאו תיקון ע"י ביטול לזאת קאמר הש"ס דזה א"א ואף שכ' התוס' בסוכה דל"ג דדוקא גבי מצוה איבעיא לן ולא גבי קדשים ע"ש בד"ה נקטם י"ל דדוקא לענין קרבן ממש הוא דפשיטא לן דיש דיחוי אבל מזבח דהוי רק

מכשירי קרבן הוא בכלל האיבעיא וכה"ג קאמר בש"ס בע"ז דמ"ו ריש ע"ב ע"ש ומטעם זה ל"ק נמי אמ"ש התוס' בע"ז דמ"ז סד"ה מי מאיס דלל"ק נמי מיבעיא לי' אחר ביטול מי מאיס וע"ש בחי' מהרש"א ומהר"ם לובלין דא"כ מה קאמר נתברינהו די"ל כנ"ל. אמנם לכאורה יש להקשות לפיר"ת בסוכה דל"ב דהא דרבא דלולב של ע"ז אם נטל יצא מיירי אחר ביטול ואפ"ה לכתחלה לא יטול משום דמאיס וכ"כ בכ"ד בשם ר"ת א"כ מאי קאמר נתברינהו הא לכתחלה אסור להקריב ע"ג י"ל דכיון דצריך גניזה כדיעבד הוי ועיין בב"י ביו"ד סס"י רע"ו מ"ש בשם הר"י אסכנדרני והגהת מהרלנ"ח שם אות י"ט תמוה ואף דאיפשטא האיבעיא דרמב"ח שם בע"ז דמ"ו ע"ב דאף לענין מכשירי קרבן שהוא מזבח יש נעבד במחובר והיינו דפסול מה"ת אף דיעבד כדיליף לה מק"ו מאתנן י"ל כמ"ש הרמב"ן בחי' בע"ז דמ"ז בריש דבריו ואיבעיא דר"ל בשיטתו דאף בדיעבד קמיבעיא לי' וכתב וז"ל וק"ל תפשוט לי' מדרבא דאמר במס' סוכה לא יטול ואם נטל כשר ואפשר לומר דההוא בע"ז שבטלה שיותר הוא מאוס ע"ז במחובר כ"ז שלא ביטלה ועדיין שמה עליה מע"ז בתלוש שביטלה וכו' ע"ש ומש"ה ניחא אמנם לד' הרמב"ן עצמו שכתב אח"כ וז"ל אלא שאין הפי' הזה שכתבתי מחוור לי לפי שאיני מוצא לאיסורי ע"ז ביטול לגבי גבוה שהרי מוקצה ונעבד אפי' בב"ח אסורים לגבוה ואין להם ביטול לעולם ועוד מהיכי מייתי לה מאתנן ומינה מה אתנן כו' אסור במחובר לגבוה לעולם אע"פ שביטלו ואפי' בכלים שנשתמשו בהם בבית חוניו אמרינן באידך פירקא שטעונין גניזה לגבוה משום דמאיסי וכ"ש בע"ז שביטלה שפסולה למזבח ואפילו בדיעבד דהכי מוכח התם בגמרא וכיון דמיבעיא לי' לר"ל לענין מצוה אי כלגבוה דמי ש"מ דלמיפסל אפי' בדיעבד קאמר ואע"פ שביטלה וכו' עכ"ל ולשיטתו קשיא טובא מה קאמר נתברינהו דהא ביטול אינו מועיל ויותר מזה תימה שהרמב"ן כ' להביא ראיה מסוגיא הזאת דבית חוניו וכ' דשם מוכח דכ"ש בע"ז שביטלה דפסולה אף דיעבד ובאמת לכאורה מכאן מבואר איפכא מדקאמר נתברינהו והנלע"ד בפי' הרמב"ן דלכאורה קשה דאחר דחיוא דר"פ קאמר אמרי היכי נעביד נתברינהו ומאי ענין זה לדיחיוא דר"פ אבל באמת לק"מ דמעיקרא דבעי הש"ס למיפשט דאף היכא דמותר להדיוט כמו כלים דבית חוניו דלא הוי ע"ז אעפ"כ אסורים לגבוה ומייתי מהך דאבני המזבח והיינו דאף ע"פ שמותרים להדיוט משום דאין אדם אוסר דשא"ש אעפ"כ אסורים לגבוה ולהכי א"ש דלא תברינהו לבטלן משום דאף דביטול מועיל להדיוט מ"מ לגבי גבוה ל"מ ביטול אבל למאי דדחה ר"פ דלעולם כלים דב"ח כיון דלא הוי ע"ז ומותרים להדיוט מותרי' נמי גבי גבוה משום דלא

החמירו לגבי גבוה יותר מלהדיוט והא דגנזו אבני מזבח היינו משום דבאו בה פרוצים וחוללה היינו דזכו בהן היונים ונאסרו אף להדיוט ומש"ה נאסרו

**((א

) הריטב"א בחי' לע"ז שם הרגיש בקושיא זו וכתב וז"ל לרווחא דמלתא נקטינן הא בלחוד משום דמפרש איסורי' וזיל קרי בי רב הוא דהא בלא"ה נמי תי' דכיון דקודם ביטול איסורי דה"ה לאחר ביטול דמאוסי דיש דיחיו' אצל גבוה אלא ודאי כדאמרן ע"כ לשון הריטב"א זללה"ה אולם פשט דברי הרמב"ן שהביא אאמו"ר הג' זללה"ה לקמן נראין כמו שביאר היא כוונתו:)** נמי לגבוה ומש"ה ע"כ קאמרי אמרי היכי נעביד נתברינהו והיינו דאם הי' מבטלין הי' כמי מותרי' לגבוה לפי דיחיוא דר"פ אלא שלא הי' אפשר לבטלן מי"ז משום דאבני' שלמות כתיב. אמנם כ"ז לפי דיחיוא דר"פ אבל לפי האמת דקיי"ל דכלים שבב"ח אסורי' לגבוה כדפשיט לי' התם מעיקרא מכלי' דאחז וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מה' ביאת המקדש הי"ד א"כ ממילא דאף דמותר להדיוט אסור לגבוה א"כ בלא"ה א"ש מתני' דאבני מזבח דאין ביטול מועיל לגבוה דהא בהא תליא כנ"ל ושפיר הוכיח הרמב"ן מכאן דע"א שנתבטל' אסורה לגבוה כנלע"ד בכוונת דברי הרמב"ן (א) וכיון דהא דכלים דב"ח אסורי' לגבוה הוא רק מדרבנן כמבואר בש"ס שם וכן הא דפשט מקרא דאחז וכן הא דרצה לסייע ממתני' דאבני מזבח הכל מדרבנן הוא דמדאו' אין אדם אוסר דשא"ש אפי' לגביה וכפרש"י שם בד"ה ואמר רב ששת וכפרש"י לעיל וכ"כ התוס' שם ד"ה ברוך ועיין בספר תב"ש סי' ד' סק"ט א"כ ע"כ מוכח דע"ז שביטלה אף אם נאמר דאסורה לגבוה אף בדיעבד כמ"ש הרמב"ן מכל מקום אין זה רק מדרבנן ומדאורייתא מותר אף לגבוה דאל"כ הדר"ק לדוכתי' מאי קאמר אמרי היכי נעביד נתברינהו הא אף לדחיוא דר"פ דלא גזרו רבנן לגבוה היכא דמותר מה"ת וכלים שבב"ח או בדשא"ש כיון דמותר להדיוט ל"ג חז"ל אף לגבוה מ"מ כיון דאבני המזבח נאסרו מה"ת משום דר"פ לא מהני ביטול לגבוה גם מה"ת א"ו כדכתיבנא ואף שמלשון הרמב"ן שכ' מהיכי מייתי לה מאתנן ומינה מה אתנן כו' אסור במחובר לגבוה לעולם אף ע"פ שביטלו כו' נראה דסובר דה"ה בע"ז במחובר לגבוה אסור מה"ת לגבוה אע"פ שביטלו נראה דדרך אסמכתא מדרבנן כ"כ ולא מה"ת מכח ההוכחה שכתבנו ובלא"ה היכא אפשר ללמוד בע"ז אחר שביטלה מק"ו מאתנן דמה לאתנן שלא מצינו ביטול לאתנן משא"כ בע"ז דמצינו ביטול לענין הדיוט וע"כ דבדרך אסמכתא מדרבנן קאמר ולפ"ז שפיר י"ל בדעת הרמב"ם ותוס' דסוכה אף דלאיבעיא דר"ל אף בדיעבד היא ומה"ת הוא אעפ"כ אחר שביטלו י"ל דאינו רק לכתחלה כיון דלכ"ע עכ"פ אחר שביטלו אינו רק מדרבנן

אלא דלדברי הרמב"ן אסור בדיעבד ולהרמב"ם הוא רק לכתחלה וכן לשטת ר"ת בתוס' סוכה הנ"ל ואף אם נאמר דלרמב"ן אסור אף בדיעבד מה"ת כדמשמע מלשון הרמב"ן גם שכתב דאשרה שביטלה חמיר מע"ז במחובר ע"ש מכל מקום דעת הרמב"ם ור"ת נכונים כמ"ש וא"ש דברי הפרמ"ג בסי' קנ"ד לשטת הרמב"ם ורמב"ן ותוס' בסוכה די"ל שפיר לשיטתם דבלא ביטול פסולי למצוה כמו לגבי גבוה גם מה"ת וא"ש בפשיטות הא דפסקי לחומרא בהך איבעיא דר"ל כנלע"ד ויש לי עוד להרחיב הדיבור בזה ומחמת רוב הטירדא הוצרכתי להפסיק באמצע הפרק ושלום כנפשו ונפש הדוש"ת באהבה. שלמה במוהר"י ז"ל הכ"מ חופ"ק הנ"ל:

תשובה לא

סקאלא יום א' כ"ב אלול תרכ"ט לפ"ק. הנוטה כדוק שמים הוא יכתוב ויחתום לאלתר לחיים. את כבוד הרב המופלג החריף ובקי מוה' צבי הירש העליר כ"י.

מכתבו קבלתי יום ה' העבר וע"ד שאלתו בכוס של זכוכית שנשבר בסיסו שלמטה ולא היה יכול לעמוד ועשו לו בסיס מטס של מחכות וקבעוהו בו אם הוא כשר לכוס של ברכה וראשית ד' כ"ת ע"פ ד' הרמב"ם פי"ח מכלים הי"א שפ' החרס שא"י לישב כדי שיקבל מפני אזנו ה"ז טהור כו' אע"פ שניטלה האוזן כו' שכל כ"ח שטהר שעה א' אין לו טומאה לעולם וה"ה דלא הוי כלי לענין כוס של ברכה. אמנם אי כלי זכוכית דומה בזה לכ"ח תלוי במחלוקת שבין ריב"א לתוס' בר"ה די"ט עכ"ד ואני אומר אף לד' כ"ת מ"מ הא אף לד' ריב"א לר"מ דאזיל בתר המעמיד תורת כלי עליו כמבואר בתוס' שם ובשבת דט"ז א"כ בנ"ד יש ס"ס להכשיר דשמא כד' התוס' שחלקו על ריב"א. ואת"ל כריב"א שמא הלכה דהולכין אחר המעמיד דהא זה הוי סד"ד כמו שכ' הרא"ש שלהי ע"ז וע"ש במרדכי ובטור וב"י וש"ע יו"ד סי' ק"כ אלא שבלא"ה ד' ריב"א דחויה הוא כמו שדחו שם התוס' בר"ה דל"א הך כללא שכל כ"ח שטהר שעה א' כו' רק בחתיכת חרס ולא בכלי שלם שניקב. וכ"כ הרא"ש בפ"ב דכלים משנה ב' ע"ש שהוכיח כן מהתוספתא וזהו החילוק בין רישא לסיפא במתני' פ"ג דכלים משנה ג' כמ"ש שם הרמב"ם והר"ש. וע' בחי' מהרש"א בשבת דט"ז. ואף שהתוס' בחולין דנ"ה בד"ה שיעורן הקשו מהתוספתא מהא דחכ"א כל כ"ח שטהר כו' ותי' דהתוספתא מיירי בלא חזי ע"י יחוד בלא תיקון אבל היכא דא"צ רק יחוד ל"א הכי ע"ש ואם איתא כד' הר"ש והתוס' בר"ה הנ"ל מעיקרא לק"מ מהך תוספתא על הא דס"פ המצניע שהביאו התוס' שם דהא בכלי שניקב ל"א הך כללא אבל באמת אין מזה סתירה דהתוס' שם באו ליישב מתני' דפ"ב דכלים לענין

שברי כלים דבעינן ג"כ יוחד לשטת התוס' שם דלא כשטת הר"ש שם ובזה קשיא להו מהתוספתא דהא גבי שברי כלים איתא להך כללא. ומש"ה הוכיח הר"ש שם שיטתו דבגיסטרא לא בעינן יוחד אף דבהא דהמצניע בכלי שניקבה ודאי בעינן יוחד לקבל רמונים דאי בגיסטרא בעינן נמי יוחד לגיסטרא א"כ לא מהני נמי יוחד משום כללא דהתוספתא אף דבכלי שלם שניקבה מהני יחוד משום דבכלי שניקבה ליתא לכללא. אבל התוס' דס"ל דגם לענין גוסטרא בעינן יחוד דוקא מש"ה הק' והצרכו לתרץ כנ"ל. אבל הא דהר"ש פ"ב הנ"ל הוא יתד שלא תמוט דל"א הא דתוספתא רק בחתיכת חרס ולא בכלי שלם שניקב. כמו דאי' במשנה פ"ג הנ"ל וכמו שהוכיח הר"ש נמי מהתוספתא ודלא כריב"א וא"כ מכ"ש בכלי שלם רק שנשבר הבסיס אם תקנו שיישב בלא סמיכה ודאי דהוי כלי. ועוד דלפע"ד דלענין טומאה לא יצא מתורת כלי אם גוף הכלי שלם רק שנשבר הבסיס שלמטה אף שא"י לקבל בלי סמיכה דלא מצינו דבעינן שיוכל לישב בלא סמיכה רק בשבר כלי ולא בכלי שלם. רק לענין נט"י קפדינן בהכי לשטת התוס' והרא"ש והטו' והש"ע. וכיון שאף בכלי שניקב דיצא מתורת כלי גם לענין טומאה מועיל תיקון לשיווי כלי מכ"ש בנשבר הבסיס שלא הי' יכול לקבל בלא סמיכה. דאם עכשיו אחר התיקון יוכל לקבל בלי סמיכה דודאי הוי כלי ובעיקר הדין אישתמיטתי' לכ"ת דברי הב"י בא"ח סי' קנ"ט בסד"ה כ' הרמב"ם שכ' לפרש הא דקתני בתוספתא דידים שולי כ"ע כו' וכלי זכוכית אין נוטלין מהם לידים קינקסין שפן ועשאן כלי נוטלין מהם לידים דפסולא דרישא הוא משום שאין יושבין שלא מסומכין. ובסיפא דקינקסין ושפן היינו שתיקן מקום מושבן כדי שישבו שלא מסומכין. ומאי דקתני ועשאן כלים פי' ובכך עשאן כלים ע"כ. ומבואר להדיא דמהני בזה תיקון ודלא כדעת כ"ת והנה המג"א שם סק"ג האריך לתמוה על הב"י דלא מיירי משבר כלי כלל ע"ש באריכות וסיים דיש להחמיר לנט"י בשבר כלי אף שמחזיק רביעית שלא מסומך וגם הט"ז האריך בזה ותמהני דהא מפו' בתוספתא וז"ל שבר כ"ח שיש בהם כדי קבלת רביעית נוטלין מהם לידים. וע"כ רישא דקתני כ"ע כו' אין נוטלין הוא כמ"ש הב"י משום שא"י לקבל רביעית שלא מסומך אף שמ"ש הב"י שם בד' הרמב"ם דגם בניקב בכ"מ אם מקבל רביעית מן הנקב ולמטה כשר כיון דכ' דבעינן שבירה המעלהו מטומאתו ואין נקב אף אם הוא כשיעור מעלה מטומאה אם מחזיק רביעית מהנקב ולמטה שאפילו שבר כלי מטמא אם מחזיק רביעית ע"כ וכ"כ הט"ז סק"ג בשם התוס' ס"פ המצניע בד"ה ולענין צ"פ והנה בחיבורי לה' מקואות תמהתי על הט"ז דאדרבה מד' התוס' הנ"ל מבואר איפכא דדוקא לענין צ"פ יש חילוק בין אם מקבל כשיעור מהנקב ולמטה אם לא אבל לענין קבלת טומאה אף

במחזיק רביעית מהנקב ולמטה כל שניקב כשיעור המפו' שם טהור וגם ד' התה"ד סי' רס"א צע"ק מכח זה ועתה ראיתי לתמוה גם על הב"י חדא שכ' בפשיטות נגד ד' התוס' הנ"ל. שנית שמגוף הש"ס שם בפ' המצניע מוכח כן דשם בדצ"ה ע"ב קאמר זימנא חדא אשכחי' דיתיב וקאמר ומודה ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו. א"ל השתא שורש כנגד נקב כו' ניקב בכדי טהרתו מיבעיא אמר אביי כו' הכי איתמר ומודה ר"ש שאם ניקב למטה מרביעית ע"ש ומבואר שם דניקב בכדי טהרתו הוא למעלה מרביעית ודלא כהב"י והט"ז וכ"מ להדיא מד' הרמב"ם והרשב"א לפמ"ש המג"א סק"ג בכוונתם ופי' המג"א הוא ברור וכ"מ להדיא מד' הב"ח שם. וצ"ל דאף דבשברי כלים מקבל טומאה ברביעית שבר מקבל טומאה יותר מניקב כמ"ש התוס' בשבת שם ועכצל"כ לד' הר"ש דס"ל דגיסטרא לא בעי יוחד אף דניקב כשיעור בעי יוחד דוקא לקבל רמונים ועכ"פ שטת הב"י בתוספתא נכון כמ"ש:

והנה חוץ ממה שתמהו התוס' על שטת ריב"א יש להפליא על ריב"א מתוספתא דכלים ס"פ מחט וטבעת והכי איתא התם שולי המחצון כו' אין ממלאין כו' שפן ועשאם כלים ממלאים מהם כו' ומקבלים טומאה דר"י וחכ"א כל כ"ח שטהור שעה א' כו' שולי כ"ע וכו' וכלי זכוכית אין ממלאין בהן כו' קירקסין שפן ועשאן כלים ממלאים בהם כו' ע"ש ורישא דתוספתא זו הובאה בתוס' חולין דף נ"ה ובהר"ש פ"ב דכלים משנה ב'. ומבואר מזה דחכמים ל"פ אר"מ רק בשברי כ"ח בהו אמרינן הך כללא דכיון שטהר שעה א'. אבל לא בכלי זכוכית דלא כריב"א. ומבואר דמצד זה אין מקום ליפסול הכוס לברכה:

והטעם השני שכ' כ"ת לפסול הכוס לברכה. משום שפ' הרמב"ם והראב"ד פי"ד מכלים דל"מ שום סתימה רק לכ"ח בזפת ובשאר כלים ל"מ שום סתימה ומזה למד לנ"ד דל"מ מה שתיקן הכוס ועשו לו רגל חדש הנה לפמ"ש בתשו' נו"ב מה"ת סי' קמ"ב דהא דל"מ סתימה אחרת רק כ"ח בזפת הוא דוקא לענין טומאה אבל לענין לפסול מקוה נחשב כלי ע"י סתימה אחרת נסתרו דברי כ"ת אמנם בלא"ה הנה כ"ת הרגיש בהא דבעי חזקי' בשבת דקי"ב ניקב כמוציא זית וסתמו כו' והא חזקי' בכ"ע מיירי ולא מהני שום סתימה והאריך ליישב דהא דל"מ סתימה הוא דוקא בשכבר נתבטל מתורת כלי אבל אם הנקב קטן משיעור שנתבטל ע"י מתורת כלי מהני סתימה. והאריך בזה. ואין חילוקו מתקבל כלל. דדוקא לענין טריפות הוא דמחלקינן בהכי דדוקא בנקב דמיטרפא מינה ל"מ סתימה דסופו ליסתר. משא"כ בנקב דלא מינה מיטרפא מהני סתימה כדאי' בש"ס יבמות דע"ו ע"א ובש"ע יו"ד סי' מ"א ס"ח

**((א

) ומזה נסתייע היטב דברי הט"ז או"ח סי' תרמ"ו סק"ו שכ' דר"פ ס"ל דאין דיחוי אצל מצות אפי' לקולא ורק ר' ירמי' הוא דמספקי' לי' וכן ראיתי הובא בשם תשו' הש"ך דמאמר ר"פ זאת אומרת אין דיחוי' אצל מצות היא מאמר מוחלט בלי ספק וישבו בזה שיטת הראשונים ז"ל ולפ"ז יהי' מוכרח כן בדעת ר"פ בדברי הש"ס גופא כאן דהא ר"פ ס"ל דלא נאסרו אבני המזבח ששקצו אנשי יון רק משום קרא ובאו בה פריצים אלא דבלא"ה אין חילוק בין הדיוט לגבוה דהוא מכשירי קרבן וא"כ כש"כ לענין מצוה ולהכי הקשה הש"ס לשיטתו היכא נעביד נתברינהו כמ"ש אאמו"ר הג' זללה"ה לפרש כן דברי קדשו של הרמב"ן ז"ל ואף דהרמב"ם פ' דכלים שבב"ח אסורים לגבוה זה נלמוד מקרא דאחז ואין ללמוד מזה לענין מצוה ועולים יפה דברי המהרש"ך והט"ז דמקושית הש"ס היכא נעביד נתברינהו ש"מ דר"פ ס"ל אין דיחוי' אף לקולא.)** לענין סתימות כלי אין מקום לחלק בזה. אמנם האמת שלק"מ מתרי טעמי חדא דע"כ הא דכיילי דאין מועיל סתימה רק לכ"ח בזפת ע"כ לאו כללא הוא דבכלי עץ ודאי דמועיל סתימת זפת דהא במשפך שסתמו בזפת בפ"ג דפליגי בי' תנאי ולר"ע דקיי"ל כוותי' מועיל סתימה בשל עץ ולא בשל חרס וכ' שם הר"ש דאף דזפת הוי סתימה בכ"ח דהנקב שנעשה אח"כ אינו חלק ושוה מש"ה נדבק בו הזפת היטב. משא"כ בנקב של משפך שעשאו היוצר מתחלה והוא חלק לא נדבק בו הזפת יפה ואינו מתקיים ואפ"ה מועיל בשל עץ וא"כ עכ"פ אנו רואין דבשל עץ ודאי מועיל סתימה לנקב. וא"כ אף אם נפרש הא דחזקי' דמיירי שסתמוה בזפת לק"מ ועוד דודאי הא דאינו מועיל סתימה רק לכ"ח בזפת לאו כלל גמור הוא וכבר הרגיש כ"ת בעצמו מד' המג"א סי' קנ"ט סק"ו. והוציא כ"ת דבריו מפשטן. ופירש דמיירי שנקב ע"מ לסותמו ומש"ה אף קודם שסתמו לא נתבטל מתורת כלי כמ"ש הנו"ב שם ומש"ה שפיר מועיל סתימה עכ"ד נמשך כ"ת אחר דבריו הקודמים לחלק בהכי לענין אם מועיל סתימה. וכבר כתבנו למעלה דאין מקום לחלק בזה וחוץ מזה לשון המג"א שכ' וניקב ותחב בו דבר אחר מהני ל"מ דמיירי שניקב ע"מ לסתמו. וגם ע"ד הנו"ב הנ"ל חלק בתשו' בית אפרים סי' נ"ג בטוב טעם ואחריו החזיק בתשו' ח"ס. דל"ד לברזא כלל. אמנם האמת הוא כמ"ש בתשו' בית אפרים שם דמצינו סתירה בזה לכאורה במשניות ותוספתות בזה. וע' ברמב"ם והשגת הראב"ד וכ"מ פ"כ מכלים ה"ג ואני מוסיף ותמהני על הנו"ב שנתקשה על שטת הרשב"א דאמאי בסתם הנקב בסיד וגפסיס חזר להיות כלי לפסול המקוה הא אין מועיל סתימה לנקב רק כ"ח בזפת הא מבואר שם בכ"מ דסיד וגפסיס הוי חיבור טפי מזפת וכן במשנה ב' פ"י מכלים מבואר דסיד וגפסיס וזפת הוי חיבור טפי מבעץ ועופרת לענין צמיד פתיל ובפ"ל משנה ג' לענין

כלי זכוכית מבואר דבעץ הוי חיבור טפי מזפת. אע"כ צ"ל כמ"ש הב"א שם דלאו גזה"כ הוא או הל"מ איזה מקרי סתימה. רק מסברת חז"ל הוא איזה סתימה הוי סתומה מעליא שסותם הנקב היטב וגם עתיד להתקיים וזולת זה אין לדיין אלא מה שעיניו רואות אם הוא סותם ומהודק היטב וגם עתיד להתקיים זה ודאי הוי סתומה ולכן יפה כ' המג"א כנ"ל ע"ש בתשו' בית אפרי' והגע עצמך גיגו' או חביות שנעש' כלי מכמ' נסרים ע"י חשוקי' שמבחוץ שמהדקן ואם נפל נסר א' ונעשה נקב גדול ושמו תחתיו נסר אחר והדקן בחלוקים מבחוץ כמו שהי' הכי יעלה על הדעת שאינו כלי כבתחלה ומה לי נסר או חצי נסר אם דבקו היטב ועתיד להתקיים ודאי הוי כלי ע"י הסתימה ואף חיבור ע"י טיט שמחברין כמה חתיכות אבנים זל"ז הוי כלי כמו תנור שבתורה. וכן במשנה ספ"ה דפרה. והא שכ' הרמ"א סי' ר"א ס"ז דחיבור אבנים יחד ל"מ כלי כבר עמדו ע"ז האחרונים וע' תשו' ח"ס סי' רי"ז וכ"ש בנ"ד שבית קיבול של הכלי הוא שלם. וא"צ שיסתום שום דבר רק שהבסיס נשבר וכיון שקבעוהו בחיבור יפה תוך בסיס של ברזל לפע"ד שנעש' כלי שלם כבראשונ' דודאי א"צ שיהי' כל הכלי נעשית מעשת א' וכי כוס של פרקים שגוף הכוס הוא מחתיכה א' ובסיס שלו מחתיכה אחרת אם הכלי מחובר להבסיס ודאי מקרי כלי וע' בש"ע א"ח סי' ער"ט וסי' שי"ג ס"ו וסי' תקי"ט ס"ב ואין חילוק אם כל הכלי הוא ממין א' או משני מינים כמו בהא דש"ע יו"ד סי' ק"כ ס"ז. וע"ש בב"י ואחרונים וע' במשנה למלך פי"ג דכלים משנה י"א ודוחק לומר ולחלק דשאני בכל הני דנעשה כן מתחלה להיות של פרקים משא"כ בנ"ד דנעשה מתחלה מחתיכה א' כעין החילוק שבש"מ א"ח סי' קנ"ט ס"ה דודאי לענין נ"ד אין לחלק בהכי ול"ד להא דסי' קנ"ט כלל כיון דעתה תיקנו באופן שיוכל ליישב בלי סמיכה פ"ח באו לכאן וז"פ. ע"כ לפענ"ד דכוס זה כשר לברכה אמנם אם כבר נשאל חותנו ידידי הרב כ"י והורה שפסול לברכה איני רוצה להכשיר בעובדא זו שנשאל עליו מ"ש כ"ת ליישב קוש' התוס' בר"ה שם על שיטת רש"י בלשון ראשון דהא דאין כ"ז חוזרין לטומאה ישינה היא משום דטומאת כ"ז הוא רק דרבנן. וכיון דר"מ אזיל בתר מעמיד שפיר אחיתו בה רבנן טומאה ישינה עכ"ד תירוצו תמוה דמה בכך שעכשיו מקבל טומאה מה"ת לר"מ הא עכשיו לא נטמא רק שנטמא כבר וכיון דגם בעת שנטמא לא היו עליו רק טומאה דרבנן ל"ג רבנן שתחזור לאותה טומאה וז"ל רש"י בשבת ד' ט"ז אבל בכלי זכוכית דעיקר תחלת טומאתו ליתא אלא מדרבנן ל"ג רבנן שתחזור טומאה ישינה ע"כ הרי כמ"ש וא"כ שפיר הק' התוס' ע"ד רש"י גם מ"ש כ"ת לתמוה ע"ד המהרש"א שם בר"ה והאריך מאד הוא תמוה והברור בכוונת מהרש"א שכוונתו לתמוה ע"ד התוס' שאדרבה לפי הגי' שלנו בתוספתא דגרסינן

בדריב"נ טמא משום כ"מ וצדק תי' א"כ לפי רבינו שמואל ואשר האריך ר"ת בביאור ד' הרמב"ם פ"ו מפרה ה"ז שהביא הט"ז סי' קנ"ט והביא ד' הנו"ב סי' קמ"ב ודחאם ופי' פי' אחר הנה לפמ"ש למעלה נדחה פי' כ"ת שאין לחלק בכך וע"ש בפרמ"ג סי' קנ"ט שפי' ד' הרמב"ם כפי' הנו"ב ובחיבורי. להלכות מקוואות הארכתי וכאן לא יכולתי להאריך יותר מחמת טרדות הימים וחולשת כוחי. ושלום כנפשו ונפש הדוש"ת באהבה שלמה במוהר"י זללה"ה.

תשובה לב

סקאלא יום א' כ"ח תשרי תר"ל. ושלום תניינא לכבוד הרב המופלג החריף ובקי מ' צבי הירש העליר נ"י:

מכתבו מיום כ"ו דנא קבלתי ולחולשת כחי וטרדותי אשיבהו בקצרה כמדבר על לב חכי"ב ואבא ע"ס קונדרוסו. א) עמ"ש בתשובתי דעכ"פ גם לד' כ"ת כשר הכוס לברכה משום ס"ס דהא אף לד' הריב"א אי הולכין אחר המעמיד תורת כל' עליו כמבואר בתוס' שבת דט"ז ור"ה ד"יט ע"ז כ' כ"ת דאף אי הולכין אחר המעמיד י"ל דל"מ סתימה ולכן הקו' התוס' בר"ה על ריב"א דמנ"ל דר"מ סובר הולכין אחר המעמיד וי"ל טעמו דמהני סתימה עכ"ל. ובאמת דברי ברורים כשמש דהא התוס' שדחו פי' ריב"א כ' דא"כ מנ"ל דר"מ אזיל בתר מעמיד וגם מדהאריכו התוס' בשבת להביא התוספתא דפלי"ג ר"מ ארבנן בהא של דלהס"ד שהוא שטת הריב"א בר"ה הוי ס"ל דר"מ ל"פ בזה אחכמים ואפ"ה שפיר מטמא משום דאזיל בתר מעמיד והרי מפו' כדברינו וגם מצד הסברא כיון דלמ"ד דהולכין אחר המעמיד נעשה ע"י הסתימה ככלי מתכות ובכ"מ ל"א הך כללא דכל שטהר כמ"ש גם כ"ת אח"כ. וגם כיון שנעשה מכ"ח כ"מ פנים חדשות באו לכאן א"כ ודאי מקבל טומאה מכאן ולהבא לכ"ע והן אמת שמדברי הריש פ"ב מכלים מ"ב מוכח להדיא איפכא שהק' על הש"ס דשבת הנ"ל דקאמר ור"מ הוא דהכל הולך אחר המעמיד מהא דכ"ח שטהר וכו' ותי' התם לר"מ דל"ל הך סברא ע"ש וזה להיפך מדברינו אמנם דברי הר"ש אל מרפסן איגרא וכבר עמד בס' מים טהורים שם ע"ד הר"ש הנ"ל ותמר עליהם וכי ג"כ כמ"ש דאי הולכין אחר המעמיד אף לרבנן דכ"ת שטהר אעפ"כ טמא בהא משום המעמיד מהני טעמי דכתיבנא ועכ"פ לד' התוס' ודחי ברור כמ"ש בתשובת כנ"ל:

ב) עמ"ש בתשובתי דהתוס' בחולין דנ"ה באו ליישב מתני' דפ"ב דכלים כו' ותמה כ"ת דהא התוס' שם בקושייתם כ' ואי בעינן יחוד לקבל רימונים כו' ומבואר דקושייתם על הש"ס ס"פ המצניע ומבואר דס"ל כשיטת הריב"א דאף בכלי שלם שניקב אמרינן כל

שטהר עכ"ד והכה אני עוסק בדברי התוס' אלו ואיך לא ראיתי מה שכתבו אבל כ"ת לא ראה דברי חי' מהר"ם שי"ף שם שכ' וז"ל והא דהקשו וא"ת כו' אשברים דהכא הקשו אף שהזכירו בקושייתם ואי בעי יוחד כו' כשניקב כמוצא זית משום שסמכו אהוכחתם כבר דשוין ע"ש. אף שנראה שמהר"מ שי"ף לא נחית לדברי התוס' בר"ה הנ"ל וספוקי מספ"ל אי בכלי שלם שניקב מועיל תיקון וגם פסיקא לי' דהא דחתכו חוליות דומה לכלי שלם שניקב. ולענ"ד דאף שמדברי הר"ש והרא"ש בפ"ב דכלים מ"ב מבואר כן מ"מ לדעת התוס' עכצ"ל דחתכו חוליות דומה לשבר כלי וכ"ה מהסברא ומש"ה הוצרכו לתירוצי. והתוס' ודאי אזלי לשטתם בר"ה כאשר פירשתי בתשובתי ומ"מ תמיהת כ"ת אינו תמי' כנ"ל אמנם אני דקדקתי יותר בלשונם שלא כתבתי על קושייתם רק על ישובם משום דאף אם הקשו נמי על הא דשבת מ"מ בזה יש ליישב ולחלק בין כלי שלם שניקב כמ"ש התוס' בר"ה עפ"י התוספתא אלא דאכתי צריך ליישב הא דפ"ב דכלים ומש"ה הוצרכו לתירוצם ובתירוצם מתיישב הכל גם המדקדק בלשונם מתירוצם והלאה שדברו הכל משברים. ובלא"ה דברינו מוכרחים דאל"כ מה ענין קושייתם ופלפולם אהך מתני' דכלים דמייתי הכא ולא העמידו דבריהם בשבת ס"פ המצניע שהוא מקורם לזה כיון שע"ז סובב קושייתם ופלפולם איו כמ"ש בתשובתי:

ג) אחר שלא הונח לו לכ"ת במ"ש שהתוס' בחולין אין סותרים דבריהם שבר"ה ובשני המקומות סוברים כהר"ש והרא"ש דבכלי שניקב ל"א כל שטהר כמ"ש מהרש"א ומהר"ם מלובלין בשבת דט"ז וכ"ת לא הונח לו בזה וכ' איפכא דהתוס' ס"ל כריב"א דאף בכלי שלם שניקב איתא לכללא דכל שטהר ומה שחלקו בר"ה על הריב"א הוא לפימ"ש בחולין דכל דמועיל יחוד בלא תיקון ל"א כל שטהר ומש"ה בכלי שלם שניקב כמוצא זית דמועיל יחוד לרימונים מש"ה מועיל נמי תיקון עכ"ד בקונטרס הלזה. והיינו דהתוס' ס"ל גם כלי זכוכית יש בהם מדות דכ"ח שבס"פ המצניע ובקונט' הקדום כ' כ"ת ליישב ד' הריב"א שלא תקשה עליו ממשנה מפורשת פ"ג מ"ג שמבואר שם דלכלי שלם שניקב מהני תיקון וכ' כ"ת ליישב דלריב"א טעמא דמתני' דמהני תיקון משום דאכתי שם כלי עליו אף דניקבה כמוצא זית מ"מ אם יחדו לרימונים מקבל טומאה אבל בכלי זכוכית ס"ל להריב"א דאין בו ה' מדות שבכ"ח וכיון שניקב טהר לגמרי ול"מ יוחד ע"כ גם תיקון ל"מ והתוס' חלקו בזה וס"ל דאף בכ"ז יש ה' מדות עכת"ד כ"ת בשני הקונטרסי' בענין זה וראשונה דבריו הם נגד ד' מהרש"א ומהר"ם לובלין בשבת דט"ז בשטת התוס' ודבריהם ברורים ומוכרחים וחוץ מזה הנה הגם שבסברתו קדמוהו הר"ש והרא"ש שם שכ' ועוד דעדיין כלי הוא לקבל בה רימונים מ"מ הם ל"כ זה רק לסניף אבל עיקר טעמא הוא

משום דבכלי שלם שניקב שם כלי עליו כמ"ש הר"ש והרא"ש שם מתחלה וגם בפ"ב מ"ב אבל כ"ת עשה מזה יסוד מוסד לפלוגתת ריב"א ותוס' ליתא מכמה טעמים חדא דדוחק גדול לומר דבזה יפלגו ריב"א ותוס' אם בכ"ז יש ה' מדות דכ"ח או לא וממש לא ניתן להאמר ועוד דא"כ מה חלקו התוס' בר"ה על ריב"א דאכתי שפיר י"ל דהא דניקב והטיף לתוכו אבר מיירי שניקב כמוצא רמון דל"מ עוד יוחד ובזה התוס' מודים לריב"א לדעת כ"ת. ועוד דאכתי מה יענה ריב"א למתני' דפ"ג מ"ג לר"א דס"ל בשבת דצ"ו דכשניקב כמוציא זית טהור ול"מ יוחד לרימונים וע"ש בפרש"י וכ"פ הרמב"ם רפי"ט ועכנ"ל לפע"ד לריב"א דמיירי מתני' דפ"ג בשניקב פחות משיעור מוציא זית והרבותא הוא דאף שאח"כ אחר שעשאה בזפת נשברה ובגיסטרא שיעור הנקב כמוציא משקה כדאי' ס"פ המצניע. ואם היו נעשה גיסטרא מתחלה ל"מ סתימה אח"כ כמבואר בסיפא דמתני' אעפ"כ מועיל ברישא כיון שבעת הסתומה הי' כלי שלם ולא הי' הנקב כשיעור המטהר מש"ה מועיל הסתימה דאף שנשברה אח"כ ונעשה גיסטרא מועיל הסתימה דמעיקרא כצ"ל לריב"א אבל התוס' וכל הראשונים חולקים עליו ופי' דבניקב כשיעור מיירי ואפ"ה מועיל סתימה משום דבכלי שלם שניקב ל"א כללא דכל שטיהר וע"כ ד' התוס' בחולין יתפרשו כמ"ש בתשו' הראשונה ולא כדעת כ"ת:

ד) תמה כ"ת ע"ד מהרש"א ומהרמ"ל שבתוס' חולין דנ"ה הנ"ל דהא מחט מתכות הוא ובכ"מ ל"א כל שטהר עכ"ד ויפה תמה אלא שכבר קדמו בתמיה זו שם במקומו בס' לב אריה ה) כ' כ"ת לפי דרכו הנ"ל ליישב הש"ס בזבחים ריש דצ"ה דמשני שניקב בשורש קטן דממ"נ אי יצא בנקב זה מתורת כלי א"כ הד"ק לדוכתי' דלאו כלי הוא ועוד דאמאי לא משני שניקב כמוציא זית וסתמו ותי' לפי דרכו דגם התוס' ל"מ סתימה רק משום דמועיל יוחד לרימונים ובכלי מקדש ל"ש לומר שיחדו לרימונים ע"כ ל"מ סתימה ומש"ה מוקי שניקב כש"ק ואף דבעינן נקב כמ"ז דוקא מ"מ מיירי בניקב כש"ק וסתמו וחזר וניקב כש"ק וסתמו עד שהשלים למ"ז ובכה"ג מועיל סתימה דל"ש כיון שטהר דהא לא ניקב בפ"א כשיעור וא"כ שפיר הוי כלי ואפ"ה נטהר מטומאה דפ"ח באו לכאן וכדאי' בשבת דקי"ב עכ"ד. וגם בזה לא כיון יפה מחמת כמה טעמים א' כמ"ש למעלה דא"א לחלק בהכי דא"כ אכתי תקשי מתני' דפ"ג מ"ג לר"א דס"פ המצניע כי דהא כ' התוס' שם בזבחים דגם שם נקרא כלי משום שאם הי' מייחדו לזתים או לרימונים הוי מקבל טומאה מכאן ולהבא וזהו דלא כדברי כ"ת ג' דלשטת התוס' שחלקו שם על פרש"י בהא דרצוף מרצוף אאל"כ בסתמו דא"כ פ"ח באו לכאן ואינו מקיים מצות שבירה בכלי הראשון שהי' צריך שבירה. אמנם אף לפרש"י י"ל דלא בעי לאוקמי בסתמו דא"כ תרתי למ"ל

למיתני בחדא גוונא הא דכ"ח וכלי נחושת וכצ"ל ע"כ ליישב בזה ק' התוס' מה שהק' על פרש"י דא"כ ברישא נמי לישני הכי שחזר ותפרו ולפמ"ש א"ש:
ועוד דאכתי לפ"ד כ"ת ל"ל לשנויי שניקב בש"ק דהא אף בנקב קטן שפיר משכחת לי' דניקב נקב קטן וסתמו וחזר וניקב וסתמו עד שהשלים למוציא זית ומ"ש ניקב כש"ק דנקט ע"כ אין מקום לדברי כ"ת בזה:
ו) עמ"ש בתשובתי דלפע"ד דלענין קבלת טומאה אם גוף הכלי שלם רק שנשבר הבסיס שלמטה אף שא"י ליישב בלא סמיכה מקבל טומאה דלא בעינן שיהיה יכול ליישב בלי סמיכה דוקא רק בשבר כלי כו' ע"ז השיב כ"ת ממשנה פי"ח דכלים מ"ג והנה לא עיין כ"ת ברמב"ם ספ"ג דמבואר דחזר בו ממה שפי' בפיה"מ ומפ' למתני' דמיירי בשדה ותיבה המחזיקות מ' סאה ואינן מקבלים טומאה כשהם שלימים והיה הו"א דכשניטל א' מרגליו יקבלו טומאה דשוב אין עשוים לנחת קמ"ל דאפ"ה אין מקבלים טומאה כמקודם ולפ"ז אין לראיית כ"ת מקום ומ"מ אף לפי' הרמב"ם בפיה"מ אין משם ראיה לכ"ח וכ"ז דהא שם בשדה אין מקבלים טומאה לפי' הרמב"ם בפיה"מ אף אם יכול ליישב בל"ס רק שנוטה קצת לצד א' מחמת חסרון הרגל ובכ"ח קפדינן דוקא אם א"י ליישב בל"ס וע' ברפ"ד במשנה ורע"ב שם ד"ה וחכמים ועכ"פ המעיין במשניות ורמב"ם פי"ח ה"י י"א י"ב יראה שלא נמצא ד"ז דצריך שיכול לישב בל"ס רק בשברי כ"ח והא דכיסוי הלפס פ"ב מ"ה היינו משום דכשיש לו חידוד אין עשוי לסנן בו הירק ולא נעשה לקבלה רק לכיסוי וכיסוי כ"ח טהור אמנם אף אם נאמר דאף בכלי שלם שנשבר הרגל וא"י ליישב בל"ס מ"מ ודאי דלא גרע מניקב דמועיל תיקון לדעת כל הקדמונים חוץ מריב"א שנדחה דעתו ומה שהביא כ"ת מפ"ג דכלים מ"ד מחביות שנשברה ודבק ממנה חרסים זה בשבר כלי דל"מ תיקון בכ"ח משום דכל, כ"ח שטהר וכבר חילקו כל הקדמונים דחביות שניקבה מהני תיקון וה"ה או כ"ש בנשבר הרגל לבד אף שלא היה יכול ליישב בל"ס.
והרי בנט"י דודאי קפדינן אמנא ובניקב ככ"מ או עכ"פ בנקב המטהר מטומאתו פסול לנט"י ובשהכלי שלם רק שנשבר בסיסו וא"י לישב בל"ס אף דלשטת התוס' והרא"ש והטוש"ע פסול לנט"י מ"מ אינו פסול לכ"ע כמ"ש הב"ח והט"ז סי' קנ"ט ומכ"ש לענין כוס של ברכה דלרוב פירושו הראשונים ז"ל בפי' חי הנאמר בכוס של ברכה א"צ שיהי' הכוס שלם רק לפי' חכמי נרבונא שבתוס' שפי' הכי ותר"י בש"ס ברכות דחי פי' זה אף שאנו חוששים לדבריהם מ"מ מה מצא הכוס חן בעיני כ"ת להחמיר בו יותר מכל הני דבעינן כלי מד"ת באין חולק כמו כל הני דקחשיב להו בתוספתא ס"פ מחט וטבעת שהבאתי בתשובתי והובא בהר"ש רפ"ד מכלים וע"ש בהר"ש דחשיב כל הני דבעינן כלי

דוקא ולא שברי כלי כל הני דחשיב בתוספתא דידים והר"ש כ' ב' פירושים על הא דאי' בתוספתא אין מקדשין אי קידוש אפר פרה או קידוש ידים ורגלים ולא מספ"ל שמא הפי' הוא דאין מקדשים קידוש היום ועכ"פ ודאי דהא דכוס של ברכה קולא טובא מנט"י ומכל הני דבעינן מה"ת כלי כדחשיב להו בתוספתא והר"ש הנ"ל דלא כד' כ"ת שמגבי' חומרא זו דכוס שלם מאד להחמיר יותר מכל הני ועל כיוצא בזה אמרו יציבא בארעא כו' ועכ"פ תיקון ודאי מהני כנ"ל:

ז) על מ"ש בתשובתי שכ"ת אישתמיט לי' ד' הב"י בא"ח סי' קנ"ט שכ' בפי' התוספתא דידים דאפי' בשבר כלי שא"י ליישב בל"ס מועיל תיקון שיוכל ליישב בל"ס וכשר לנט"י ומזה שפטתי לנ"ד וכ"ת בא להשיב על דברי והאריך והביא ד' התוספתא דס"פ מחט וטבעת שהבאתי בתשובתו והובא בהר"ש רפ"ד דכלים וכ' כ"ת בפשיטות דחכמים ל"פ ברישא אר"מ רק לענין טומאה אבל לענין אי הוי כלי לענין קידוש והזאה ומילוי והצלת צ"פ והצלת אויר כ"ח גם חכמים מודי לר"מ דאף בכ"ח שטהר מהני תיקון ומזה דחה ראייתו מהב"י דאף דכ' דלענין נט"י מהני תיקון מ"מ כיון שלענין טומאה ל"מ תיקון לחכמים י"ל דה"ה לענין כוס של ברכה גם כ' כ"ת לדחות תמיהתי שתמהתי בתשובתי על הריב"א מסיפא דתוספתא הנ"ל לענין כ"ז וכ"ע וכ"ת כ' דלק"מ דהא בסיפא לענין כ"ע וכ"ז לא קתני כלים לענין טומאה רק דהוי כלי לענין קידוש מ"ח ואינך לכן ל"פ חכמים דבזה גם ברישא חכמים מודים לר"מ ח"ב ופשוט ולכן אף שהמג"א בסי' קנ"ט כ' דלענין נט"י מועיל סתימה מודה דלענין טומאה ל"מ סתימה ולכן שפיר י"ל דכיון דל"מ סתימה לטומאה ה"ה דל"מ סתימה לענין כוס של ברכה עכ"ד כ"ת והנה אף לפי מה דפשיטא לי' לכ"ת בביאור התוספתא הנה כבר כתבתי דהרבה יותר מדאי חפש כ"ת לבקש צדדים להחמיר בזה ולהגדיל חומרא של שלימות הכוס ששורשו רק מדרבנן ואינו לרוב הפוסקים יותר מקידוש מי חטאת דבעי כלי מה"ת כמפו' בקרא ואם לקידוש מי חטאת ודכוותי' מקרי כלי מכ"ש דמקרי כלי לענין זה ואף אי הוי מספ"ל אי לדמוי לקידוש ואינך או לטומאה הו"ל למיזל לקולא בדרבנן כי האי שאינו אליבא דכ"ע אמנם בעיקר הדבר מה דפשיט לי' לכ"ת לדידי פשיטא לי איפכא והנה הגם שלכאורה מד' הר"ש פ"ה דפרה משנה ה' בד"ה ולא בשולי המחץ משמע כד' כ"ת שחכמים מודים בהא לר"מ. אמנם לדעתי אאל"כ דמה טעמם יש בזה מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא ובפרט דבכל דוכתי בדאורייתא לחומרא אזלינן וכאן ניזל בתר איפכא הכא לקולא והכא לקולא ועיין בתוס' שבת דצ"ה בד"ה ערמינהו ע"ש היטב ובחי' מהרש"א שם. ועוד אם נאמר כד' כ"ת א"כ דין כ"ח וכ"ע וכ"ז בני בקתא חדא נינהו ודינייהו שוה לענין זה וא"כ

אמאי תני להו בתוספתא בתרתי רישא וסיפא הו"ל לכללינהו בחדא וזה תימה רבה לדרך כ"ת א"ו הא בדותא הוא אלא שקידוש ואינך וקבלת טומאת דין א' להם והחילוק היא בין רישא לסיפא דברישא בשברי כ"ח ס"ל לרבנן דכל שטהר כו' וה"ה דאינו מועיל תיקון למשוינהו כלי לענין קידוש ואינך ובסיפא בכ"ע וכ"ז חכמים מודים לר"מ דמועיל תיקון לענין קידוש וה"ה דהוי כלי לענין קבלת טומאה וז"ב כשמש והכי משמע להדיא מדברי הרמב"ם פ"ו מפרה אדומה ה"ג וה"ד שבה' ג' בדפנות הכלים ושולי המחץ שהוא רישא דתוספתא הנ"ל לא כתב דמועיל בהו תיקון והיינו משום שהם שברי כ"ח ואינו מועיל תיקון לרבנן דקיי"ל כוותייהו ובה' ד' בשולי כ"ע וכ"ז שהוא סיפא דתוספתא הנ"ל כ' דמועיל בהו תיקון כמפורש בתוספתא והיינו כמ"ש והר"ש הנ"ל ע"כ נקט למילתי' אליבא דר"מ דוקא וכ"ז ברור בעיני כשמש ודלא כמ"ש כ"ת:

ח) הנה כ"ת האריך בקונטרס הראשון לפסול הכוס משני טעמים טעם הראשון משום ד' הריב"א שס"ל דכ"ז דומה לכ"ח ואמרינן כל שטהר שעה א' כו' וא"כ אף אם הי' התיקון תיקון טוב ל"מ שיחזיר להיות כלי מצד הדין טעם השני אף לד' התוס' דכ"ז ככ"מ דמי ול"א בי' כל שטהר ואם הי' מתקנה תיקון מעליא הי' חוזר ונעשה כלי מכל מקום התיקון שעשו בזה לאו תיקון הוא משום דאינו מועיל סתימה רק לכ"ח בזפת אבל לשאר כלים ל"מ סתימה.. והאריך כ"ת בזה מאד והקשה על הש"ס בשבת דקי"ב דמיבעיא להו ניקב כמוציא זית וסתמו כו' עד שהשלימו למ"ר והא בכלי עץ מיירי ול"מ סתימה והאריך ליישב דהא דל"מ סתימה בשאר כלים הוא בשכבר נתבטל מתורת כלי ע"י הנקב אבל אם הנקב קטן משיעור שנתבטל מתורת כלי על ידו מהני סתימה ואני השבתי ע"ז וז"ל ואין חילוקו מתקבל כלל דדוקא לענין טריפות הוא דמחלקינן בהכי דדוקא בניקב דמינה מיטרפא ל"מ סתימה דסופו ליסתר משא"כ בנקב דלא מינה מיטרפא מהני סתימה כדאי' בש"ס יבמות כו' אבל לענין סתימת כלי אין מקום לחלק בזה עכ"ל וע"ז השיב כ"ת עכשיו וז"ל סברא זו מבוארת במשנה פ"ג דכלים מ"ג וז"ל חבית שניקבה ועשאה בזפת ונשברה אם יש במקום הזפת מחזיק רביעית טמאה מפני שלא בטל שם כלי מעליה חרס שניקבה ועשאה בזפת כו' טהור מפני שבטל שם כלי מעליה וע"ש ברמב"ם וברא"ש וברע"ב דהיכא דנתבטל שם כלי מעליה ל"מ סתימה עכ"ל כ"ת ונשתוממתי על המראה מה חידוש חידש כ"ת בהביאו המשנה הזאת הלא הבאתי משנה זאת ודברי הרמב"ם והר"ש ברישׁ תשובתי הקודמת אלא שדברי כ"ת אלו המה שלא בהשגחה כלל דהא לפי' הרמב"ם והר"ש מיירי משנה זו אף בניקב בכדי טהרתו שהוא כמוציא זית ואפ"ה מועיל הסתימה משום דאף שבניקבה זו נטהרה מטומאתה עכ"ז שם כלי עליה אף שניקבה

ועוד דמאי מייתי כ"ת ממשנה זו הא במשנה זו בכ"ח מירי ובכ"ח מהני סתימה בזפת משא"כ בשאר כלים דהא עיקר דברי כ"ת לפלפל ולהקשות על הש"ס בשבת הנ"ל דמה מועיל סתימה דהא בכלי עץ ל"מ סתימה וע"ז חילק כ"ת דאף דל"מ סתימה בשאר כלים זהו דוקא בשניקב בכדי טהרתו אבל בשבת דמירי שניקב רק כמוציא זית ובכלי עץ שיעור בכדי טהרתו הוא כמ"ר מש"ה מהני הסתימה וא"כ מאי מייתי כ"ת ממשנה זאת ואף שאנכי כתבתי כעין סברא זו לעיל סוף אות ג' ליישב משנה הנ"ל לשטת ריב"א אבל כ"ת לא נחית לזה רק הביא פי' הר"ש והר"מ והם בניקב כמוציא זית שהוא כדי טהרתו מפרשי למתני' אבל גם לפי פירושי לשיטת ריב"א אין זה ענין לכאן כלל וכ"ת ל"ד בזה כלל דדוקא בכ"ח בזפת דהוי סתימה מעליא אלא דחז"ל קבלו דכ"ח שטהר שוב ל"מ אף תיקון יפה שתחזור להיות כלי לקבל טומאה ולשיטת ריב"א אף בכלי שלם שניקב הוי הכי בזה שפיר יש לחלק דאם הנקב לא הוציאו מתורת כלי לענין טומאה היינו שהוא נקב קטן שאינו מיטהר בהכי אם סתמו מועיל הסתימה דאף שנשבר ונעשה גיסטרא אח"כ דשיעור נקב שבגיסטרא היא כמוציא משקה אפ"ה מועיל הסתימה הראשונה כיון דאז הי' כלי שלם ולא נטהר מחמת הנקב כי לא ניקב בכדי טהרתו לזה שפיר הי' מועיל אז הסתימה שוב הוי כאילו לא ניקב כלל (א) משא"כ לענין החילוק שבין כ"ח לשאר כלים לפי ד' כ"ת שד' הראב"ד שאין מועיל סתימה רק לכ"ח בזפת הוא כלל מוחלט **(א

) ומזה ראי' לדברי הט"ז באו"ח סי' י"ב בסוף התשו' עיין במ"ז ובהגהות לב"ש ובספר שערי תשובה שם והבן אבל עכ"פ מקרי פנים חרשות כמו דפשטינן בש"ס שבת שם ובעירובין דכ"ד ועיין בתשו' ח"ס חח"מ בהשמטה סי' קפ"ט.)** כמו שנראה מדברי הט"ז א"ח סי' קנ"ט והנו"ב מה"ת יו"ד סי' קמ"ב. וזה אינו מצד הלכה ודינא רק מצד טעמא דקים להו שהסתימה אינה סתימה מעליותא רק בכ"ח ובזפת ולא בשאר כלים א"כ כיון דבשאר כלים אינו סותם יפה או שאינה מתקיימת מה מקום לחלק בזה בין אם ניקב בשיעור טהרתו או לא ודוקא לענין נקב שבבע"ח יש לחלק בהכי דבנקב דמיטרפא בי' ל"מ סתימה שאינה מעלה ארוכה בנקב זה משא"כ בנקב דלא מיטרפא בי' ועיין תשו' נו"ב קמא יו"ד סי' י"ז וכ"ה בטבע בע"ח כמובן אבל ל"ש לחלק בהכי לענין נקב שבכלי שאין בו רוח חיים וע"כ כלל זה ל"ד הוא כמו שהארכתי בתשו' הקודמת ודברינו ברורים ב"ה כשמש ובהכי נדחה מ"ש כ"ת אחר כך לדחות ראייתי ממשפך ספ"ג דשאני התם שכך נעשה מתחלה והאריך ואין זה כלום דהא כאן אנו דנין אם הוא סתימה טובה וא"כ מה חילוק יש בין אם נעשה הנקב מתחלה או אח"כ ואדרבה בשל חרס מועיל

יותר הסתימה לנקב שאחר כך מאם נעשה מתחלה כמ"ש בתשובתי בשם הר"ש שם והאריכות בזה אך למותר ועמ"ש בתשובתי הקודמת והגע בעצמך כו' כ' כ"ת ל"ד כלל דהא משנה מפורש בפ"ב מ"א כו' חוזר ועשה מהם כלים מקבלים טומאה מכאן ולהבא ולכן אם נפל נסר א' וחזר אח"כ ונתן נסר אחר הו"ל כחזר ועשה מהם כלים דמהני לקבל טומאה מכאן ולהבא אבל סתימת נקב ל"מ וז"פ עכ"ל ואין אומר ואין דברים דמתני' ל"מ בהכי רק דמן השבר עצמו עשה כלים חדשים וע"ש בפי' הרמב"ם. אמנם אי מיירי בגוונא שכ' כ"ת אדרבה יש נמי ראיה לדברינו מן המשנה דמה לי תיקון הכלי בנסר שלם או בחתיכת נסר וז"פ וכ"ת עשה מדבר פשוט פשוט להיפך וע' בהשגת הראב"ד פכ"ז מכלים הי"ז ובכ"מ שם עש"ה. ט) מה שרצה כ"ת ליישב דבריו מ"ש ליישב קו' התוס' בר"ה די"ט מעל פרש"י בלשון ראשון ואני בתשובתי דחיתי דבריו וישובו וכ"ת חזר וכתב דבריו שבקונטרוסו הראשון ולא חידש מאומה ליישב דחייתי והרואה יראה שאין מקום לדבריו ודחייתי לאו דחיה בעלמא הוא רק שדברי כ"ת אין להם מקום כלל ולרווחא הבאתי לשון רש"י עצמו בשבת דט"ז שמפורש כדברי ומ"ש כ"ת שאינו מבין פירושי בדברי מהרש"א בר"ה די"ט תמה אני שהוא פי' פשוט וא"א לפרש בא"א עכשיו ראיתי בס' קרבן ראשית שפי' כמ"ש. והנה בעתים הללו מחמת חולשת כחי שגם גוף הכתיבה קשה לפני איני משיב בשום ענין רק פ"א יוכשר בעיני החכם השואל או לא אני ב"ה מדקדק בתשובתי ומעולם אני אוהב אמת בפרט בתורת אמת אמנם לאשר כ"ת פעם ראשונה שלח דבריו לפני הנני משיבו עוד הפעם הזאת בענין זה. אמנם לא יטרידנו עוד הפעם כי לא אשיב עוד בזה כי כבר יצאתי י"ח במה שיש בו די. ובמקומי אני עומד שמצד הדין לענ"ד כוס זה כשר לברכה רק אם כבר הורה כבוד יד"נ חותנו הרב החריף וכו' להחמיר איני רוצה להורות שם נגד דבריו וכבר הורה מורה מומחה ואינו משיב בעתים הללו רק בדבר הנחוץ באמת להלכה למעשה כי בעוני כשל כחי מאד ואני עוסק ברפואת וה' יעזריני לחזק כחי לעבודתו ולתורתו הק' ית"ש ושלום תורתו יוגדל כנפשו ונפש הדוש"ת באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה.

תשובה לג

סקאלא יום ד' בדר"ח אדר ת"ר לפ"ק. **בתשובת** מ"ב סי' ק"א האריך ליתן טעם על מה שמברכין בתחלת כל מחזור גדול ברכת החמה והוא ע"פ הש"ס פרק הרואה שהוא בכל כ"ח שנה והוא מיוסד ע"פ תקופת שמואל ובאמת העיקר הוא תקופת רב אדא שהמחזור הוא בכל י"ט שנה הנקרא מחזור קטן ותדע דהא אי' פ"ק דר"ה שלח לי' רהב"א לרבא

כד חזית דמשכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן עברוה להההוא שתא ולפי חשבון תקופת שמואל תמשך כ"פ תקוכת עד אחר הפסח בקביעות שלנו וע"כ דהעיקר כתקופת ר"א ע"כ האריך ליתן טעם ע"מ שבברכת החמה עושין כתקופת שמואל ע"ש וראיתי לחכם א' מחכמי זמנינו בתשובה שהקשה על קביעות שלנו שבכל שנת ששה עשר למחזור קטן תמשיך תקופת טבת עד שיתסר בניסן אף ע"פ חשבון ר"א ואין מעברין השנה לפי הקביעות שלנו ע"פ תיקון ר' הלל בן ר"י נשיאה לזאת האריך החכם הנ"ל דאנן ס"ל דאין הלכה דהא דרהב"א משום דרהב"א ס"ל כאחרים בסנהדרין די"ג ואין הלכה כאחרים משום דע"כ ר"י ור' יוסי שם בברייתא פליגי דר"י קאמר דאם חסרה תקופת תמוז עשרים יום עד חודש תשרי דהיינו שתקופת תשרי נופלת בכ"א לחדש אז מעברין ור' יוסי קאמר ששה עשר יום לפני הפסח מעברין דהיינו שתקופת ניסן נופלת בשבעה עשר בחודש ניסן דאז יפול תשרי אח"כ בכ"ד לחודש אז דוקא מעברין ופליגי דר"י ס"ל דיום תקופה גומר ורי"ו ס"ל דיום תקופה מתחיל וע"ש בסוגיא ואם נאמר דס"ל כאחרים ות"ל דבכה"ג מעברין לכל חד משום תקופת טבת דמשכה ואין אביב של תקופה בחידושה של לבנה בניסן לכל חד לשיטתו וע"ש בתוס' בסנהדרין ד"ה שמור אע"כ דל"ס כאחרים לזאת האריך החכם דאנן להלכה גרירן בכל אתר תקופת שמואל כמו לענין ברכת החמה בכל כ"ח שנה ולענין שאלת מטר ס' יום אחר התקופה ול"א לן מה שתקופת טבת נמשכת אחר חג הפסח עכת"ד. אמנם אישתמיט לי' דברי המ"ב בתשו' הנ"ל שלא הביאם כלל וגם הרמב"ם פ"ד מה' קה"ח ה"ב נראה דפ' כהא דרהב"א וכאחרים וגם מבואר מדבריו שם ס"פ יוד שהעיקר כתקופת ר"א לענין עיבור השנה ע"ש גם מ"ש דע"כ ר"י ורי"ו לא ס"ל הכי לאו ראיה הוא כלל דהא שפיר משכחת לה שתהי' תקופת תשרי בכ"א ולפני זה תהיה תקופת ניסן בט"ו וכן כשתהיה תקופת תשרי בכ"ב ולפני זה תהי' תקופת ניסן בט"ז כשתהי' תקופת ניסן בתחלת היום או בחצי היום כמ"ש התוס' שם ד"ה י"ו לפני הפסח ע"ש וא"כ משום אביב אין מעברין לכל מר כדאית ליה משום דאפשר ליעברי' לאדר כפירכת הש"ס התם. אבל משום תקופת תשרי ע"כ מעברין משום דאאל"כ משום אד"ו כמ"ש רש"י שם ואי מעברין לאדר משום אביב. ע"כ צריך לחסר חד מירחי קייטא וע"ש בפרש"י וא"כ לענין תקופת תשרי לא מתקנינן בהא דהדר יהי' בכ"א לר"י ובכ"ב לרי"ו וע"ש בתוס' סד"ה שמור ובחי' מהרש"א שם וגם התוס' בסנהדרין שם כ' דהא דשלח רהב"א לרבא כו' ולא תיחוש לה היינו לומר דאחרים יחידאה הוא ואין הלכה כמותם. וש"מ דהלכה כאחרים וא"כ בשנת ט"ז למחזור קטן כשהתקופה ביום י"ו לניסן אין מעברין לא לאדר ולא לשנה. וא"כ הדר"ק לדוכתי'. והנה הראב"ד השיג על הרמב"ם

שם בפ"ד ה"ב ע"ש. וכן הביא הכ"מ שם הט"ז השגה זו אות באות בשם הרמ"ה ולכאורה השגה זו תמי' דמה השיג על הרמב"ם הא עכ"פ גם הוא מודה דהא דרהב"א הלכתא הוא יהיה מאיזה טעם שיהי' ושפיר פ' הרמב"ם כרהב"א. אמנם נראה כוונתו דרהב"א ס"ל כת"ק שם בסנהדרין דבעינן כולי חג בתקופה חדשה ומש"ה שפיר ס"ל לרהב"א דאי משכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן מעברין משום דבעינן אביב בחודש ניסן וליכא וגם יהי' תקופת תשרי בכ"א וכיון דאיכא תרתי מעכבין וה"ה דהומ"ל דטעמא דרהב"א ע"כ משום דס"ל דיום תקופה גומר כמ"ש התוס' בסנהדרין שם ד"ה שמור וא"כ אף אי ס"ל דדי במקצת חג בתקופה חדשה מ"מ כשנופלת תשרי בכ"א אפי' מקצת חג ליכא למ"ד דיום תקופה גומר כדס"ל לר"י התם כדאי' שם בש"ס אבל כיון דודאי הלכה כר' יוסי וכיון דודאי הלכתא כר' יוסי בתרתי דדי במקצת חג בתקופה חדשה וגם יום תקופה מתחיל א"כ אף אי משכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן משכחת לה שפיר דתקופת תשרי יהי' ביום כ"א אם נפלה תקופת ניסן בתחלת הלילה או באמצע הלילה ועל תקופת אביב לבד אין מעברין כיון שאמרו בש"ס די"א דעל א' מהן אין מעברין ואף שאם נפלה תקופת ניסן בתחלת יום ט"ז או בחצות היום תפול תקופת תשרי בכ"ד ואף לר' יוסי ליכא מקצת חג בתקופה חדשה מ"מ יש להשיג על הרמב"ם דסתם וכ' דאם תהיה תקופת ניסן בט"ז בניסן מעברין זה נראה כוונת ההשגה. ונראה דע"כ הראב"ד והרמ"ה תרתי קאמרי כנ"ל מדכתבו וז"ל וכיון דמשכה תקופת טבת עד י"ו בניסן משכה תקופת תמוז עד בתר החג ואמטו להכי מעברין חדא דבעינן אביב בתקופת ניסן וליכא תו דבעינן כולי חג בתקופה חדשה וליכא כו' ע"ש. והדברים סותרים כיון דקאמרי דבכה"ג משכה תקופת תמוז א"כ ל"ל למימר דבעי מן כולי חג בתקופה חדשה וליכא הא בכה"ג ליכא אפי' מקצת חג בתקופ' חדשה אע"כ דתרתי קאמרי חדא דרהב"א ע"כ ס"ל דיום תקופה גומר א"כ בכה"ג משכה תקופת תמוז עד בתר החג דהיינו אף אם תקופת ניסן היה בליל י"ו וא"כ תהי' תקופת תשרי ביום כ"א מ"מ למ"ד דיום תקופה גומר שפיר משכה תקופת תמוז עד בתר החג כדס"ל לר"י התם וכדאי' בש"ס. שנית אף אם נאמר דרהב"א סובר יום תקופה מתחיל כיון דתני בברייתא דעל א' מהן אין מעברין ע"כ ס"ל לרהב"א כת"ק דבעינן כולי חג בתקופה חדשה וליכא וכיון דאיכא תרתי מעברין כנלע"ד בביאור השגתם. וא"כ לפי שטתם לק"מ על קביעתינו דאף כשתפול ניסן בליל י"ו אין מעברין. אמנם כפי הנראה לפעמים נופלת תקופת ניסן ביום י"ו בשנה ההוא שהוא ט"ז למ"ק וזה לא א"ש אף לדידהו וראיתי לחכם הנ"ל שכ' בתשובה דכשנופלת ביום י"ו בלא"ה לק"מ לפי המבואר בדברי רש"י בר"ה שם דכ"א דהא דבעינן זמן אביב בחידושה של לבנה לא קפדינן איום

החדש רק חשבינן מן המולד והא דקאמר עד שיתסר בניסן ל"ד רק עד שיתסר ממולד ניסן. וא"כ לפי החשבון שבכלות ט"ו שנים מהתחלת המחזור נופלת תקופת ניסן ט"ו יום ושלשה שעות ומחצה בקירוב אחר המולד וא"כ כשהתקופה היא ביום י"ו ע"כ כלו ט"ו יום שהוא חידושה של לבנה לשטת התוס' שם ובסנהדרין בליל י"ו וכיון דקיי"ל דיום תקופה מתחיל א"כ חשבינן שבתחלת ליל י"ו הוא מתקופת האביב אף שלא נפלה התקופה רק ביום י"ו. וא"כ שוב הוי התקופה בחידושה של לבנה היינו קודם שכלו ט"ו יום משעת המולד והוא עצה נכונה. אלא שכבר הרגיש החכם בעצמו שאאל"כ דזמן אביב מהמולד מנינן דא"כ מה פריך הש"ס שם בסנהדרין על אחרים וליעברו לאדר דכיון דמנינן מן המולד מה נועיל במה שנעברי' לאדר והחכם הנ"ל רצה לרפאות שבר זה ולומר דרש"י ס"ל כשטת הרמ"ה הנ"ל (ותמי' שלא ראה רק דברי הרמ"ה שבכ"מ ולא ראה ד' הראב"ד שלפנינו במקומו הגם שנראה שהשגת הראב"ד זו לא היתה בספרי הרמב"ם שלפני הכ"מ) דמשום אביב לחוד אין מעברין רק בדאיכא תרתי היינו שגם לא יהי' חג האסוף בתקופה חדשה ומש"ה פריך דליעברי' לאדר היינו דאף דלא נתקנו בזה האביב. מ"מ כיון דאחרים ס"ל דיום תקופה גומר כמ"ש התוס' ד"ה שמור א"כ י"ל דאחרים ס"ל דרק מקצת חג בתקופה חדשה. אמנם כיון שתקופת ניסן הוא בי"ו א"כ תקופת תשרי הוא בכ"א ואי יום תקופה גומר אינו בכה"ג אף מקצת החג בתקופה חדשה כנ"ל ומש"ה כיון דאיתא תרתי מעברין כנ"ל. ומש"ה אף אם לא נתקן אביב במה שנעברי' לאדר מ"מ עכ"פ נתקן בזה שיהיה מקצת החג בתקופה חדשה ועל תקופת האביב בלבד אין מעברין כיון דליכא תרתי עכ"ד וליתא מכמה טעמים. א) הא שטת רש"י דאחרים ס"ל יום תקופה מתחיל כמ"ש רש"י שם בסנהדרין ד"ה תנא. ב) דא"כ מאי פריך וליעברו לאדר כיון דהעיבור אינו מתקן האביב רק החג הסוכת למה אדר דוקא דנקט רב ליפרך דליעברי' לחד מהחדשים שקודם החג. ג) הא לשיטת רש"י אין תקנה בעיבור א' מהחדשים לענין תקופת תשרי משום אד"ו ואם נעברי' לאדר ע"כ צריך לחסור אח"כ א' מירחי קייטא בכדי ליהדר לתשרי בדוכתא א"כ ל"מ לתקן תקופת תשרי בעיבורא דירחא ע"כ דברי החכם בזה ליתנייהו וחוץ מזה הנה ד' הר"ן בחי' שם דלענין תקופת האביב ל"פ אם יום התקופה מתחיל או גומר רק הכל תלוי בשעת התקופה אם נופלת בחידוש הלבנה. וא"כ לדידי' תקשי מקביעות שלנו. וחוץ מזה מה נענה לד' הרמב"ם שם בפ"ד וכן מבואר מד' הרמב"ן שבחי' הר"ן שם והר"ן הסכים עמו שעל תקופת האביב לבד מעברין אם נפלה בי"ו לחדש ותקשי על קביעת שלנו. וגם נראה שנוכל לומר דגם הראב"ד והרמ"ה ל"פ אהא כנראה מלישנא דרהב"א. אמנם כוונתם בהשגתם היא עד"ז. דהנה רש"י ז"ל עמד

בסנהדרין על דלא פריך הש"ס גם על תקופת תשרי לכולהו תנאי ולעברי' לחדש א' כמו דפריך אאחרים ולעברי' לאדר ותי' רש"י משום דא"א למעברי' לחדש שלא יהיה ר"ה באד"ו וע"כ הא דפריך וליעברי' לאדר היינו לחסר אח"כ עבור זה חד מירחי קייטי והר"ן בחי' שם תי' בשם הרמב"ן דדוקא לענין תקופת האביב שמעברין בשבילה לבד פריך שפיר וליעברי' לאדר ויתוקן הכל עי"ז ולא יצטרכו לעבר השנה אבל לענין תקופת תשרי שאין מעברין בשבילה לבד רק בסיוע אביב או פירות אילן והא לא יתוקן ע"י עיבור החדש ע"כ מוטב לעבר השנה ויתוקן הכל ע"כ. ובזה נראה ליישב היטב מה שעמדו רש"י ותוס' בר"ה דכ"א על הא דרהב"א דהא אף אי משכה תקופת טבת עד י"ו בניסן ניעברה לאדר ויהי' התקופה בחידוש הלבנה ורש"י כ' משום זה דחידוש הלבנה הוא רק י"ד ימים והתוס' תמהו עליו מש"ס דסנהדרין דמ"א דמבואר דחידוש לבנה היא ט"ו יום ע"כ דחקו לפרש הא דקאמר רהב"א עד י"ו בניסן היינו אחר עיבור אדר או דעד ועד בכלל וכ"ז דחוק ולפי הנ"ל איש דדוקא לפי ההו"א דמיעוטו היינו י"ד יום מעברין והיינו אם נפלה התקופה ביום ט"ו ניסן ובין לשטת רש"י דטעמא הוא משום דחידוש הלבנה הוא רק י"ד יום. ובין לשטת התוס' משום דס"ל דיום התקופה גומר מ"מ תקופת תשרי שאחריו הוא ביום כ' ואף אי יום תקופה גומר יש עכ"פ מקצת החג בתקופה החדשה וא"כ משום תקופת תשרי א"צ לעבר רק משום תקופת אביב לבד ושפיר פריך ונעברי' לאדר ויתוקן בזה תקופת האביב אבל למה דמשני תנא מלמעלה למטה קחשיב. והיינו דאם התקופה בט"ו אין מעברין רק כשנפלה בי"ו וא"כ אף אם נאמר כדעת הר"ן שם דלענין תקופת האביב דבעינן שיהי' בחידוש אין חילוק בין אם יום התקופה מתחיל או גומר דהעיקר תלוי בנפילת התקופה אם הוא בחידוש. וכ"נ שהוא שטת התוס' בר"ה שלא תי' על הא דרהב"א דס"ל דיום התקופה גומר כמו שתי' בסנהדרין ל"ק דמעברי' לאדר כיון שהתקופה הוא בי"ו ממילא שתקופת תשרי הוא בכ"א ואם יום תקופה גומר אפי' מקצת חג ליכא בתקופה חדשה כדאי' שם בש"ס לר"י ותקופת תשרי לא יתוקן ע"י העיבור אדר משום אד"ו כמ"ש רש"י וא"כ אף שבשביל תקופת תשרי לבד אין מעברין מ"מ כיון שבלי עיבור חדש איכא תרתי תקופת אביב ותקופת תשרי וא"כ אף שאפשר לתקן תקופת אביב ע"י עיבור חדש אכתי לא יתוקן עי"ז תקופת תשרי ובכה"ג אין מעברין החדש אלא השנה כנ"ל בדעת הרמב"ן. והא דלא משני הש"ס דאחרים ס"ל דכולי חג בעינן ומש"ה לא עברינן לאדר דאכתי לא יתוקן תקופת תשרי כנ"ל י"ל דבלא"ה לפי הס"ד ע"כ דגם לענין תקופת האביב אי יום תקופה גומר אף אי נפלה התקופה ביום ט"ו מעברינן מה"ט ואף דבאמת לא מסתבר למימר הכי כמ"ש הר"ן. מ"מ ע"כ כיון

דאחרים קאמרי הכי ע"כ דס"ל הכי אבל כיון דבלא"ה תקשי וניעברי' לאדר ניחא ליה לשנויי דתנא מלמעלה למטה חשיב ורק כשהתקופה ביום י"ו מעברין וא"כ ממילא אף אי לא בעינן רק מקצת חג בתקופה חדשה מעברין בכה"ג ולא מעברין לאדר מה"ט. אבל רהב"א בר"ה ס"ל דכוליה חג בעינן בתקופה חדשה וא"כ אף אי יום תקופה מתחיל שפיר מעברין אי משכה תקופת טבת עד י"ו ולא מעברין לאדר דהא אכתי לא מתוקן משום תקופת תשרי ובכה"ג לא מעברין החדש אלא השנה שיתוקן הכל כנ"ל. אבל ודאי דהלכה כר' יוסי בתרתי דרק מקצת חג בעינן בתקופה חדשה וגם יום תקופה מתחיל וא"כ אף אי משכה תקופת טבת עד י"ו בניסן שפיר יש תיקון ע"י דנעברי' לאדר כיון דאין בזה קלקול תקופת תשרי ולגבי תקופת האביב לבד נעברי' לאדר. וזהו השגתם ע"ד הרמב"ם ולפ"ז כיון דעפ"י קביעותינו בשנת ט"ז למ"ק התקופת ניסן הוא בי"ו לחדש ולא מעברינן לא לאדר ולא לשתא לא אתי לכ"ע (א) והמחוור לפענ"ד בזה הוא עפ"י הרמב"ם בס"פ יוד דחשבון התקופות הן למר שמואל הן לרב אדא הכל בקירוב הוא ובמהלך האמצעי. אבל במקום השמש האמת תהיה תקופת ניסן בזמנים אלו בכמו שני ימים קודם שתי התקופות שיוצאין בחשבון זה בין בחשבון מי שחשב רביעי יום גמור (הוא תקופת שמואל) בין למי שמחשב לפחות מרביעי יום (הוא תקופת ר"א) ע"כ. ונראה שכן היה דעת ר' הלל מתקן קביעות השנים והמועדת דהא דשלח רהב"א לרבא היינו תקיפה במקום השמש האמיתי שהוא שני ימים מקודם והוא לא תבא לעולם בי"ו בניסן לפני קביעותינו וכ"ז בתקופת ר"א אבל בתקופת שמואל אף במקום השמש האמיתי תהיה אחר י"ו ניסן בכמה שנים דהרבה פעמים נופלת התקופה שבמקום השמש האמצעי שאנו מחשבין אחר הפסח. וא"כ אף שבמקום השמש האמיתי הוא בערך שני ימים מקודם עכ"פ הוא אחר י"ו בחדש וזה נראה מבואר בלשון הרמב"ם שבכ"א מחשבין התקופת לכל מר כדאית ליה מקדמת חשבון התקופה שבמקום השמש האמיתי על חשבון התקופה שבמהלך השמש האמצעי בערך שני ימים דלא כמו שנראה מד' המפרש שם. וכ"ה באמת לפי המבואר אח"כ ברמב"ם בפרקים שאח"ז ואכמ"ל וא"כ שפיר כ' המ"ב שע"כ החשבון והקביעות והמועדים שלנו הוא רק עפ"י תקופת רב אדא ולא עפ"י תקופת שמואל. זהו מה שנלע"ד ברור ואמת וה' ינחיני בדרך אמת:
שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה לד

סקאלא יום ג' כ"ד סיון תרכ"ד לפ"ק:

אשוב ואו"ש לכבוד הרבני המופלג מ' יהודא נ"י מק' חראסקוב. **מכתבו** קבלתי ולרוב טרדותי לא יכולתי לעיין בו עד עכשיו וע"ד שאלתו בנידון הס"ת בכפר שמחזיק הפ"פ מחזיק הס"ת בבית התלמוד ולפעמים כשיש מנין בימי החול מתפללין שם אמנם ביום ש"ק מוכרחין להתפלל בבית הגדול שדר בו המחזיק הפ"פ עם אשתו וקורין שם בס"ת וקשה בעיני מעל' טלטול הספר בכל שבת ממקום למקום ע"כ הוטב בעיניו יותר שיחזיק הס"ת במגדל שקורין אלמיר שבבית הגדול ואף שהבעה"ב דר שם עם אשתו אין בזה חשש משום שהאלמיר מחזיק ארבעים סאה וכ' המג"א בסי' ר"מ סקי"ט דאין בזה בית מיחוש אמנם הט"ז ביו"ד סי' רפ"ב סק"ד אוסר והנה"כ חולק עליו ע"כ שואל חוו"ד. הנה בט"ז היטב לראות דלהט"ז גם לענין זה אסור אבל מ"ש בשם הנה"כ לא דק דהנה"כ מתיר אף בארגז קטן ליישב עליו מטעם שכ' שם אבל בהא שמחמיר הט"ז משום אהל זריק לא השיג על הט"ז. אמנם האמת שדברי הט"ז הם תמוהים מאד דמה ענין אהל זריק לכאן דא"כ תקשי מתני' רפ"ח דאהלות דמזה הביא רמ"א בתשו' סי' ל"ד והובא בנה"כ ראיה דבכה"ג חולקת רשות לעצמה ואם נאמר דהא מתני' ר"י בר"י הוא דפליג ארבי כיון דסתם מתני' כר"י אתי הו"ל למיפסק כוותי' וגם הרמב"ם פי"ב מה' ט"מ ה"ב פ' כסתם משנה הנ"ל. וגם זה הביא רמ"א שם אע"כ דאין זה ענין לאהל זרוק דל"פ רבי ור"י אלא בשעה שהוא זרוק אבל בשעת הנחתו ודאי הוי אהל לכ"ע וכן מפורש בש"ס נזיר ריש דנ"ה בברייתא דהתם ר"י בריי"א תיבה כו' וזרקה כו' טמאה ואם היתה מונחת טהורה ואף שהתוס' בעירובין סוף ד' ל"א כ' דפלוגתייהו דרבי וריב"י הוא דוקא כשמונח אבל בשעת זריקה אפי' ריב"י מטמא. ע"כ כוונת התוס' שם במ"ש כשמונח היינו כשמהלך על הארץ ולא בזריקה באויר וכ"כ בחי' מהרש"א שם ושטתם בעירוכין הוא כמו הפירוש אחר שבתוס' נזיר ריש דנ"ה ושטה זו ל"פ אשטה ראשונה שבתוס' נזיר שם רק בפירושא וגירסא דשמעתתא דהתם אבל לדינא ל"פ ולשני השיטות בעת שמונחת ודאי לא הוי אהל זרוק ושמי' אהל ובשעת זריקה באויר לכ"ע לא הוי אהל. דפלוגתתם הוא בהולכת כמ"ש התוס' בחגיגה דכ"ה ד"ה אהל וכ"כ המל"מ ברפי"א מהט"מ ע"ש בד"ה עוד נראה ויותר מזה כ' המל"מ שם דנראה דבמהלכת בארץ לא הוי אהל זרוק רק כשמהלכת באויר כל שאינו בזריקה בהא פליגי רבי ור"י ב"י. אבל במונחת לגמרי ודאי דלא מקרי אהל זרוק לכ"ע. וכן פרש"י בגיטין ד"ח ע"ב בפי' וז"ל בד"ה רבי מטמא כו' אהל המוטלטל אינו אהל בשעת טלטולו כו' ע"ש ודברי הט"ז תמוהים מאד ובכדי שלא נשוי להט"ז ח"ו לטועה חשבתי ששטתו נכון עפ"י ד' הרשב"א בתוספות בעירובין שם ריש דל"א והמעיין בצדק יראה משטחיות דברי הרשב"א שסובר דאף במונחת ממש הוי

אהל זרוק ואפ"ה לא תקשי לי' מתני' רפ"ח דאהלות משום דהרשב"א הוא הר"ש מחבר פי' המשניות בסדר זרעים וטהרות והר"ש ברפ"ט דאהלות כ' דהא דמצלת דוקא לענין כלים הנתונים בתוכה דכיון שאינה מקבלת טומאה חוצצת בפני הטומאה לענין הכלים שבתוכה אבל למה שתחתיו וע"ג אינה מצלת דלא נחשבת אהל וע"ש ברע"ב וכן פי' הרא"ש שם בפירושו. והכ"מ רפי"ט מהט"מ בד"ה כ' הראב"ד א"א אין כאן טעם חילק בא"א בין הני תרתי משניות דרפ"ח ורפ"ט ע"ש. (והוא חילוק הראב"ד בהשגות שם פי"ג ה"ד לענין כלי גללים שאינם באים במדה. ודברי הכ"מ שם סותרים למ"ש כאן למעיין היטב. אמנם זה אמת שבזה מחילוק הרמב"ם עם הראב"ד ותוס' אי צריך ביטול דוקא אם סותם הכלי כמבואר ברמב"ם וראב"ד וכ"מ שם פט"ו ה"ב וע' בפי' הרע"ב ותיו"ט שם פ"ו מ"ב ואכמ"ל) ואף שד' הרמב"ם רפי"ב ורפי"ט אינו כן וגם הראב"ד בשני המקומות הנ"ל כד' הרמב"ם בזה. וכבר הרגיש כן בתיו"ט רפ"ו ורפ"ט דאהלות וכ"נ שהוא שטת ר"ת בתוס' עירובין וכן מבואר משטת רש"י בגיטין הנ"ל דכל שמחזקת ארבעים סאה חולקת רשות לעצמה והוי אהל בפ"ע כשהוא מונחת לגמרי אליבא דכ"ע מכל מקום יש מקום לשטת הט"ז ע"פ ד' הר"ש והרא"ש והרע"ב והכ"מ הנ"ל דלדידהו ע"כ לאו אהל בפ"ע הוא. וע"כ הא דחוצץ לענין הכלים שבתוכה משום שאין מקבלת טומאה הוא ולאו אהל הוא וא"כ ל"מ להא לענין חציצה בפני הס"ת לכל מילי. שוב ראיתי בס' בכ"ש בעירובין שם שעמד ע"ד הט"ז הנ"ל בכמה דברים שכתבתי וגם הרגיש בד' הרשב"א הנ"ל אלא שכ' דלשטת הרשב"א ע"כ מתני' דרפ"ח אתיא כר"י ב"י וכ' דדברי הרשב"א יחיד הם ע"ש ולדבריו גם לד' הרשב"א י"ל יותר כר"י ב"י דסתם מתני' דאהלות כוותי'. אמנם לפמ"ש למעלה דעת הרשב"א לאו ד' יחיד הוא שכ"ד הרא"ש והרע"ב והכ"מ והרמ"א בתשו' הניח בצ"ע. והנה אף דבהך דינא דישיבה ע"ג ספרים בלא"ה הקילו הב"ח

**((א

) עיין בפ"י בר"ה דכ"א מה שתי' לקושיא זו.)** והנה"כ וע"ש בבכ"ש אבל לענין נדון המג"א שהוא נ"ד קשה להקל לכתחלה במקום שאין צורך גדול וחוץ מזה גם לד' המג"א י"ל שלא הכריע להקל רק בשאר ספרים דבהא מיירי הרמ"א בתשו' כמבואר. וכן המג"א קבע דבריו אשאר ספרים דוקא אבל בס"ת דאף מחיצה יוד דודאי חולק רשות לעצמו ואפ"ה לא מהני לכתחלה בס"ת עד שיוציאנה דוקא א"כ גם כלי שמחזיק מ"ס ל"מ. אמנם מ"ש מעל' לדייק מד' המג"א סקט"ז שכתב בית אחר פי' חדר דאתי למעוטי כה"ג אין בזה ממש וכוונת המג"א פשוט דל"ת דבעינן לכתחלה בית אחר לגמרי ועיין במג"א לקמן רס"י תל"ח שמחולק שם עם הב"ח בפי' בית שהב"ח מפרש בית ממש והמג"א פי'

חדר וה"ה דהכא כוונתו כן. ובדבר טילטול הס"ת ממקום למקום הנה מקור האיסור הוא מירושלמי רפ"ז דיומא ופ"ו דסוטה ה"ו דקאמר הכי על הס"ת שהביאו לעזרה לכה"ג לקרות בו ולכאורה הביהכ"נ שבו הי' מונח הס"ת בעזרה הי' כדקתני במ"ס פ"ו ה"ד שלשה ספרים נמצאו בעזרה ולפ"ז מוכח דאף טלטול ממקום למקום בעזרה עצמה הי' אסור אי לאו משום כבודו דכה"ג אבל רש"י ז"ל פי' במתני' ר"פ בא לו דהביהכ"נ הי' בהר הבית סמוך לעזרה ע"ש וא"כ י"ל דכל שהוא בתוך בית א' מותר לטלטל מחדר לחדר ובלא"ה י"ל דכיון דהתירו בירושלמי משום כבוד כה"ג או ריש גלותא וכן בש"ע סס"י קל"ה משום אדם חשוב י"ל דה"ה או כ"ש מפני כבוד הציבור והרי אמרו שם בש"ס דיומא ד"ע דמש"ה קורא ובעשור שבפ"פ בע"פ מפני כבוד הציבור כ"ש בזה והא דמקשי בירושלמי מטלטול הספר היינו משום דבלא"ה הי' צריכין לילך לעזרת נשים לקרות מש"ה פריך ומשני מפני כבודו של כה"ג שנראה שהס"ת הולכת אצלו כדאמר כעין זה התם בדס"ט סע"א. ונראה ראיה לזה מש"ס ביומא שם ד"ע ובסוטה דמ"א דקאמר שכאו"א מביא ס"ת מתוך ביתו וקורא בו וכ"כ למה כדי להראות חזיתו לרבים והוא משום תפארת בעליו שטרח להתנאות במצות כמ"ש רש"י שם ביומא וקשה דאיך הותר לטלטל ס"ת מביתו לשם בכדי להראות תפארתו ואף שרש"י פי' שם ומערב יוה"כ הביאם שם היינו אי ירושלים הי' רה"ר ויש עירוב והוצאה ליוה"כ ועיין בש"ס בעירובין דק"א ובתוס' פסחים דס"ו ד"ה תוחב אבל פירושו דחוק דהא קאמר הש"ס שם ביומא וסוטה ואחר כך כאו"א מביא ס"ת מביתו ע"כ נכון יותר פי' רש"י בסוטה שפי' דאתי כמ"ד אין עירוב והוצאה ליוה"כ או בזמן שהיה מותר לטלטל בירושלים וע"כ טעמא דמשום כבוד רבים שרי. (א) ונסתר בזה ראיית תשו' גא"ו חיו"ד סי' כ"ד וא"כ בנ"ד כפי שהציע מע"ל ציור השאלה שבש"ק מוכרחין להתפלל בבית הגדול אם כן אף אם בדוחק יוכלו לילך לחדר שס"ת שם יראה להתיר מפני כבוד הציבור לטלטל הס"ת ממקום למקום מפני כבוד הציבור לקחתו לחדר הגדול שמתפללין הציבור שם לקרות בתוכו בפרט שהוא רק מחדר לחדר בבית א' רק שישגיחו שהמקום בהחצר שדרך שם נושאין הס"ת יהי' נקי זהו הנלע"ד ושלום כנפשו ונפש הדוש"ת באהבה:
שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה לה

סקאלא מוש"ק כ"ח אד"ש תרי"ט לפ"ק. החיים והשלום לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג החריף ושנון מ' אפרים זלמן נ"י מ"צ בק' זבלאטאב.

מכתבו קבלתי וע"ד שאלתו ע"ד איש יהודי מק' התקשר א"ע עם בעלי הפאבריק מטאלמיטש להעמיד להם גחלי אבן מכפר נאווסעליץ לטאלמיטש והנהוג הוא שנכרים בעלי העגלה מביאים הגחלים מנאווסעליץ לק' ופורקין מהעגלות לבית היהודי ואחר כך באים נכרים אחרים עם עגלות וטוענין הגחלים מביתו על העגלות שלהם ומוליכין אותם לטאלמיטש והיהודי אינו קוצב עמהם בכל פעם כי כבר הקצבה ידוע בשם שמקבלים מכל מדה כו"כ ש"ע וכ"פ שמביאין בשבת קודש ופורקין מהעגלות וגם באים אחרים וטוענין על העגלות שלהם בשבת ורו"מ כתב להתיר הפריקה וצידד להתיר גם הטעינה ושאל חוו"ד ואשיב בקצרה לאפיסת הפנאי הנה ע"ד הפריקה נסמך ע"ד הרמ"א סס"י ש"ז אבל הלא כ' המג"א שם סקל"ב דאם היה של ישראל אסור ומ"ש רו"מ דשאני הכא דגוף הגחלים אינם של ישראל אין זה כלום דהא מעת שקבלו משם ע"ש הישראל הם באחריותו ועליו להעמידם עד לטאלמיטש וכל מלאכת העמדתם חל עליו מה בכך שגוף הסחורה אינו שלו ועוד דעיקר היתר הרמ"א הוא משום דמותר לומר לו שיעשה מלאכת עצמו כמבואר שם סכ"א וכל שהישראל נהנה מזה אסור כמבואר שם במג"א סקכ"ט ואף שעושה הנכרי מלאכה בשלו כמבואר בסי' רמ"ה ס"ה ע"ש ואף אם אין הישראל אומר כלום רק שנותן לו מפתח לפתוח אוצרו לזה הוי כאומר כמבואר מלשון הרמ"א סש"ז ומשום דרמיזה כאמירה בזה כמ"ש רמ"א שם. אמנם אם אין הישראל אומר כלום א"כ אין מקום להחמיר רק דכיון שמוליכין לבית הישראל דאף בקיבולת אסור בבית הישראל כמבואר בסי' רמ"ד ס"ה ובסי' רנ"ב סיב מ"מ כיון שזה אינו מצוי כלל שישכרו בעל העגלה ליום ורובא דרובא שוכרין בקיבולת כידוע בזה אין חשש מ"ע וע' בתשו' נו"ב קמא חאה"ע סי' י"ב ואף דאכתי יש מ"ע דאמרו דהפורקין המשאי הם אחרים ששכר בשבת וע' ברש"י מ"ק ריש די"ב אמנם אם הנהוג בעירכם שעל הבע"ג מוטל לפרוק המשאי לבית א"כ אין זה חשש ואף שאולי המנהג במק"א בא"א אין כאן חשש רק לאחרים הבאים שם וכיון שאין כאן מלאכה גמורה רק שבות אף אם נושאים מרחוב לחוץ כיון שבזה"ז אין רה"ר לרה"פ אין לחוש לאורחים וע' בנו"ב שם ועוד דזה גופא אינו מפורש בפוסקים לחוס למ"ע בשבות דשבות וע' בנו"ב מה"ת חא"ח ססי' כ"ט וא"כ אם הנהוג שכל המביאים סחורה עליהם לפרוק ואין חשש מ"ע רק דשמא שכירי יום נינהו א"כ הוי רק מ"ע במקום שבות דשבות ואף שאין לסמוך ע"ז לבד וע' בנו"ב שם מ"מ צירוף הוא להתיר להא דלעיל. ואכתי לבי מהסס להתיר בכדי שלא ירגילו הנכרים להביא תמיד בשבת וע' במג"א סי' רנ"ב סק"ה בפרט שיש עוד לצרף חד דיעה להחמיר והוא דעת הר' שמחה בהגהמ"ר פ"ק דשבת דס"ל דהא דאסרו בירושלמי קיבולת בביתו של

ישראל אינו רק משום חשש מ"ע לבד רק מטעם כיון דהוא בבית ישראל והישראל שותק הו"ל כאלו הישראל צווהו לעשות בשבת וזה אסור אף בקיבולת כמבואר בסי' רמ"ה ס"ה ובשבת פשיטא דאסור וכ"מ בסה"ת סי' רכ"א עש"ה אלא שמדברי שאר פוסקים ל"מ כן וע' במג"א סי' רנ"ב סק"ט ובסי' ער"ו סק"ד ובסי' ש"ה סקי"ד ויש בזה עיון רב ואכ"מ ומ"מ מחמת שרו"מ כ' שיש בזה חשש הפסד גדול הי' דעתי נוטה יותר להקל אם היהודי אין אומר כלום לא בתחלה ולא בעת ההבאה וגם אינו נותן להם המפתח ועדיין איני מחליט למעשה אבל לקבל על העגלות בשבת מביתו הנה רו"מ הביא מקום האיסור מסי' רנ"ב ס"א וסי' שכ"ה ס"א ולמד דין זה משם שיש ג"כ חשש מ"ע בזה לזאת רצה להקל דכאן הכל יודעין שאין גוף הסחורה שלו רק שכיר הוא ובאמת דין זה כמו שהוא מבואר ברמ"א סי' ש"ז ס"ד וע"ש במג"א מה שהחמירו בזה והמ"ע בזה הוא משום שמא יאמרו ששכרו בשבת א"כ מה נ"מ אם גוף הסחורה הוא אינו שלו כיון שעליו לשכור עגלות להעמידם חשש המ"ע במקומו ומה שצידד רו"מ להתיר משום שאפשר שיבא לידי פסידא אין זה כלום דהרי מבואר באחרונים דדוקא במכס וכדומה התירו משום פסידא ולא במק"א וע' תשו' רש"ל סי' ק' ובפרט בנ"ד שההפסד הוא חשש רחוק שאין להתיר משום זה איסור מראות עין ועוד אני אומר שלפי הבא בציור השאלה יש כאן איסור מדינא חוץ איסור מ"ע דהא כ' המג"א בסי' רנ"ב סק"ה דהיכא דלא ייחד לו מקום מבעו"י ולא קנהו הנכרי בקנין המועיל אף שקנה ממנו בע"ש כל שלקחו בשבת הו"ל כמכרו בשבת אף שקצץ עמו המקח והשוה עמו על המקח בע"ש מכ"ש הכא שלא קצץ לו דמים בע"ש כלל אף שהיכא שהקצבה ידוע הוי כקצץ כמ"ש המג"א שם סק"ו מ"מ אכתי לא נתחייבו זל"ז כלום והשכירות מתחיל מעת שלקחו הנכרי המשאי על העגלה לפני הישראל א"כ הוי כשוכרו בשבת וחוץ מזה יש איסור מדינא לפי דעת ר' שמחה הנ"ל כיון שלקחו מביתו של הישראל והישראל רואה ושותק הוי כצווהו וזה אסור אף בקיבולת כלל הדברים שעל הפריקה בש"ק באופן הנ"ל דעתי נוטה להתיר אם הוא באופני ההיתר שכתבתי למעלה ואעפ"כ אינו מחליט למעשה אבל על הטעינה בש"ק אין מקום להתיר והוא איסור גמור ועל רו"מ למחות בחזקת היד ולא יעשה כן בישראל וע"ד מכירת חמץ הנהוג בעירו מכבר הנה היה בזה מחלוקת רב לפני כמה שנים בין הרבנים הגדולים שהי' בעיר יאס וכ"א פירסם דעתו במכתב שהדפיס ומעת בואי לכאן אינו נוהג במכירה עד"ז אמנם בהרבה מקומות ועיירות גדולות כבר הוקבע המנהג כן מהרבנים הגדולים שהי' שם לכן אל יבטל רו"מ המנהג מכבר רק שישגיח שיהי' הכל עצהיו"ט ויפרטו להנכרי הקונה כל ענין המכירה היטב ובעסק שכירות

המקומות שהעיר רו"מ יש לדבר הרבה אך לא רציתי להאריך ויניח להם על מנהגם ומה טוב שיהיו המכירה לנכרי ביי"ג לחדש ולא במ"פ. ושלום כנפשו ונפש הדו"ש. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל:

תשובה לו

סקאלא מוצאי ש"ק טו"ב טבת תרי"א לפ"ק. אשוב ואו"ש לכבוד אהו' הרבני המופלג בתו"י כ"ש מוה' שלמה זלמן נ"י. **מכתבו** קבלתי וראשונה התפלא על הנוסח אשר שלחתי לקבל הנכרי להיות שותף בהעסק על חלק שביעית ומחצה ולהתנות עמו בתחלת השותפות שמחצות היום של עש"ק עד חצות הלילה של מוצש"ק יהיה של הנכרי לבד עבור חלקו וע"ז תמה מעל' כי אף שהתנו עמו בתחלת השותפות מ"מ כיון שהעסק הי' מתחלה של הישראל לבד והי' מוטל הכל על הישראל הוי כמעמיד פועל ולא התירו רק באופן שלא היה להישראל מתחלה שום חלק בהעסק עכ"ד ואני אומר שז"א דא"כ לדבריו יהי' אסור לישראל למכור רחיים שלו לנכרי דמתחלה היה כל העסק של הישראל וכשמכרו לנכרי הרי כל העסק הוא של נכרי והוי כמעמיד פועל דהא לדברי מעל' כל שהעסק הוא של ישראל לבד הוי כאלו מוטל עליו גם עבודת יום שבת. וא"כ כשמכרו לנכרי ומעתה כל העסק הוא של הנכרי הוי כאלו מטיל גם עבודת יום השבת על הנכרי הוי כמעמיד פועל וגם הרי במכס שהתירו בסס"י רמ"ד להשכיר לנכרי כל השבתות ג"כ נימא שכל העסק המכס הי' מתחלה של הישראל לבד. ולדברי מעל' הוי כאלו מוטל היה עליו עבודת המכס גם ביום השבת ועתה כשמשכיר ימי השבתות לנכרי הוי כמעמיד פועל במקומו ונ"ד ממש דכוותי' הוא וגם בענין שכירות רחיים ושדה לולא איסור שכר שבת היה מותר להשכיר לנכרי ימי השבתות לבד ואין בזה איסור משום מעמיד פועל במקומו וגם הרי גם בחנות מועיל התנו בתחלה אף שמתחלה היה

**((א

) וכן יש להביא ראיה ממעשה שנעשה בציפורי שהובא בש"ס עירובין דפ"ו ובסוכה דט"ז עש"ה פרש"י דאמאי לא הלכו הם אל הס"ת אלא ש"מ דמשום כבוד רבים שרי.)** לישראל סחורה בפ"ע. ל"א דהיה מוטל מתחלה התעסקות מסחורה שלו גם ביום השבת. ומ' בלשון המחבר סי' רמ"ה ס"ב. וגם מדברי הג"א ספ"ק דע"ז ומדברי ר"ש גאון שהובא בב"י סי' רמ"ה מבואר שאף שמתחלה היה כל העסק של הישראל לבד מותר להשתתף בזה עם הנכרי ולהתנות עמו בתחלת השותפות עש"ה. והטעם פשוט לפע"ד דכיון שעכ"פ בעת שנשתתף תיכף אז מתנה עמו שהעסק יהי' ביום הש"ק של הנכרי

לבד עבור חלקו אין בזה משום מעמיד פועל אף שהעסק היה בראשונה של הישראל לבד מי כפהו אז לעסוק בשבת שנימא דעכשיו מעמיד פועל במקומו ודוקא כשהי' מכבר שותף עם הנכרי בסתם דאז הוטל ההתעסקות על שניהם בשוה בכל יום ויום השבת בכללי דהשותפין שכירין זה לזה לעסוק בכל העסק תמיד ע"כ היו מוטל גם על הישראל ההתעסקות גם ביום השבת מש"ה כשהנכרי עוסק בעבורו אח"כ בשבת והישראל כנגדו בחול הוי כמעמיד פועל במקומו אבל אם בתחלה כשהכניס הנכרי עמו לשותפות הותנה עמו שלא יהי' מוטל עליו עבודת השבת. ויום השבת יהיו שייך להנכרי לבד מה איכפת לן שבראשונה היה העסק של הישראל לבד וזה ברור לפע"ד (א) שנית התפלא מעל' דהא בנ"ד הוי שכר שבת שלא בהבלעה והאריך בזה ולא ידענא מאי קאמר דהא בנ"ד היה מתחלה כל העסק של הישראל לבד ועכשיו הנכרי מקבל הריוח של כל השבתות מה ענין זה לשכר שבת ול"ד למ"ש הריב"ש בתשו' הובא בב"י סס"י רמ"ה בענין ישראל ונכרי שהי' שותפים בבהמות לטחון ברחיים. דאם לא התנו מתחלה אסור לומר אח"כ טול חלקך בשבת ואני בחול משום שכר שבת וע' במג"א סי' רמ"ו סק"ג דשאני התם דכיון שנשתתפו מתחלה סתם. א"כ היה שייך ריוח מחצה מיום השבת לישראל. וכשאומר הישראל אח"כ שהנכרי יטול כל הריוח של שבת והוא יקבל הריוח של יום חול כנגדו זה הוי שכר שבת שהישראל לוקח עבור מחצות הריוח שלו שביום השבת מחצית הריוח המגיע להנכרי מיום החול. משא"כ בנ"ד דמתחלה היה שייך כל הריוח להישראל ועתה השתתף עם הנכרי באופן שיקבל הנכרי הריוח של יום השבת מאי ענין שכר שבת לכאן ויותר מזה אני אומר שאף אם היה משתתפים מתחלה סתם ואח"כ התנו אף דאסור כה"ג משום מעמיד פועל. אבל לענין איסור שכר שבת יש לדון כי לכאורה היה קשה לי על הריב"ש דאסר בנידון הנ"ל משום שכר דהרי כ' הר"ן ר"פ השותפין דמש"ה סובר ראב"י התם בחצר שאין בו דין חלוקה ונדרו מותרין לכנוס לחצר משום דזהו נכנס לתוך שלו משום דמשעה ראשונה שלקחו בחצר בשותפות ע"ד כן לקחוהו שבשעה שישתמש בה אחד מהם תהא קנוי לו כולה קנין הגוף. ועכשיו בשעה שא' מהם משתמש בה הוברר הדבר למפרע שעכשיו כולו שלו ע"ש. וא"כ מה בכך שלא התנו מתחלה כיון שהגוי משתמש בה בשבת. והישראל בחול הוברר הדבר למפרע שבשעה שהשתמש בה הגוי קנוי קנין הגוף להגוי לבד ובעת שהשתמש בה הישראל בחול הוא קנוי להישראל לבד וא"כ לא היה שכר שבת כלל דהא לענין נדרים גם בשותפים בדבר המטלטל נמי דינא הכי כמבואר בטח"מ סס"י ק"פ ובהג"ה ביו"ד סי' רכ"ו סס"א. ודוחק לומר דבנדון הריב"ש מיירי דוקא ביש בו דין חלוקה. ע"כ עלה ע"ד לומר דדוקא כשא' מהשותפים

משתמש בדבר המשותף לצורכו הוא דאמרינן דבשלו הוא משתמש דהוי כאלו כולו שלו בשעת תשמישו וכמ"ש הר"ן ואף דשם במשנה מבואר דלראב"י אף א' מן השוק יכול לומר לתוך של חבירך אני נכנס היינו באופן שאין השותף מקבל ממנו שכירות עבור מה שנכנס. רק שנכנס לצורך השותף כמ"ש הר"ן שם בשם הרשב"א אבל אם שותף א' משכיר לאחר דבר המשותף על איזה זמן אינו יכול לומר את שלי השכרתי לבדי ודבר זה מבואר מתוך תשו' הרשב"א שהב"י בח"מ סי' קע"א הביא תשו' הרשב"א דבדבר שאין בו דין חלוקה. והשתמש א' מהשותפים כמה שנים יכול לומר בשלי השתמשתי ואין חבירו משתמש כנגדו וגם אינו מעלה לו שכר והוקבע להלכה בהגהת רמ"א שם סס"ע ח'. ובסי' שס"ג הביא תשו' הרשב"א דאחד מהשותפים שהשכיר בית המשותף לאחר על זמן שייך השכירות לשניהם וא"י לומר בשלי השכרתי והוקבע להלכה בהגהת רמ"א שם סס"י שס"ג הרי מבואר כמ"ש ובס' נה"מ בסי' קע"א סק"ב כ' לחלק כן מסברת עצמו ושכח שמבואר כן ברמ"א סי' שס"ג (ב) ומש"ה בנדון הריב"ש דמיירי שהי' שותף עם גוי בבהמות לטחון ברחיים כמבואר שם וא"כ הם מקבלים שכר טחינה עבור שמשתמשים בבהמות של השותפים בזה יפה פסק הריב"ש דבלא התנו מתחלה יש איסור משום שכר שבת אבל בנ"ד כיון שעושים בכל העסק לצורכם אף אם הי' משתתפים בתחלה סתם אין כאן שכר שבת דכ"א בשעה שהוא משתמש לצורכו הוברר הדבר למפרע דאז קנוי לו הכל לבד כמ"ש הר"ן ואין כאן שכר שבת כלל (ג) אלא שלכאורה עומד קצת נגד זה דברי הריצב"א בתשו' שבהגמ"י פ"ק משבת ויש בזה לפלפל הרבה אבל בהתנו מתחלה בעת שהכניס את הנכרי לשותפת כמו בנ"ד אין מקום לומר דהוי שכר שבת וכנ"ל וא"ל דכיון שהישראל מקבל מעות מהנכרי עבור חלק שביעית ומחצה שלו והתנה עמו שחלקו קבל בשבח הוי שכר שבת ז"א מתרי טעמי חדא דהא מכר לו חלק שביעית ובמכירה לא הוי שכר שבת כמ"ש המג"א סס"י רמ"ד לענין מכס. שנית דהרי אין מקבל מהנכרי מעות עבור חלק הריוח רק עבור שמכר לו חלק שביעית ומחצה בתבואת והעצים ומאי ענין שכר שבת לכאן אלא שעכ"ז מה שהצרכתי לקבל הנכרי לשותפת שיהי' לו חלק בהעסק שביעית ומחצה ויתנה עמו שמחצות היום של ע"ש עד חצות הלילה של מ"ש יהי' של הנכרי לבד הוא מחמת שיש לי חשש בענין זה משום שכר שבת באופן אחר והיינו כיון שהישראל שכר מתחלה הגראלניא מהאדון ואחר כך השכיר חלק מהגראלניא להגוי והתנה עמו שחלקו יהיה ביום השבת א"כ הוי כהשכיר להנכרי הגראלניא על שבת לבד ע"כ הגם שאין חשש שכר שבת מכח הריוח והמינים רק בזה שהישראל מקבל מעות מהנכרי עבור שכירות חדרים שבהגראלניא והכלים עבור שבת בזה לכאורה יש

מקום חשש איסור שכר שבת והגם שלענ"ד נראה שיש בזה היתר מתרי טעמי חדא דהא כתב המג"א גבי מכס דבמכירה אין שייך שכר שבת וטעמו נראה דלא אסרו חז"ל שכר שבת רק משום גזירת מקח וממכר כמ"ש רש"י ז"ל בכתובות דס"ד ע"ש והיינו דאף שאין הישראל מרויח בשבת דהא השכיר להגוי הדבר קודם השבת מכל מקום כיון שגוף הדבר הוא אף בשבת של הישראל ואין להגוי בו בשבת רק קנין פירות מש"ה דבר של הישראל מרויח בשבת וא"כ יש בזה גזירת מו"מ בשבת אבל במכירה כמו במכס אף שמכר לו רק על שבת א"כ כבר הרויח קודם השבת ואין דבר של ישראל מרויח בשבת שנגזר בזה אטו מו"מ דשבת דקודם שבת אטו שבת לא גזרינן וא"כ בנ"ד נמי כיון שהגראלניא אינה של הישראל ממש רק מושכרת לו מהאדון ועתה כשמשכירה לנכרי על יום השבת נמצא שלא נשאר להישראל ביום השבת בה לא קנין גוף ולא קנין פירות ואין שלו משתכר בשבת וקנין פירות שהי' לו בה כבר השכיר קודם השבת ומש"ה שרי כנ"ל ולפ"ז מה שמבואר ברמ"א סי' רמ"ג דאם אין התנור והמרחץ של ישראל רק שכרם מעכו"ם וחזר והשכירו לעכו"ם שרי דאין בזה משום מ"ע לפ"ז יהי' מותר להשכירם אף לשבתות לחוד אף דזה אסור מדינא משום שכר שבת כמ"ש המג"א שם ברס"י רמ"ג בשם הקדמונים זה בשהגוף הוא של הישראל משא"כ כשאינו רק בשכירות בידו ואכתי צע"ק לדינא אבל כן הדעת נוטה הא חדא:

שנית נלע"ד להקל בנ"ד דהא לא קצב הגוי להישראל סכום בפני עצמו עבור שכירות הגראלניא לבד רק כלל קצבת דמי שכירות הגראלניא ביחד עם קצבת דמי חלקו בקניות המיני תבואות והעצים הנמכרים לו וא"כ אף אם יהי' חשש בשכירות הגראלניא משום שכר שבת יהי' שכר שבת בהבלעה דמה לי שמובלע שכירות בין שכירות ימי החול או שמובלע שכר השבת בין דמי מקח של שאר דברים ואף שכ' המ"א בסי' ש"ו ס"ד דאם קצב שכירות לשלם לו כל יום ויום אף ששכרו לחדש הוי שכר שבת שלא בהבלעה הכא לא קצב לו השכירות של שבת בפ"ע רק כלל עם דמי המקח וגם דשם האיסור הוא כמ"ש הראשונים ז"ל בפ' אע"פ משום שיכול לסלקו באמצע השבוע כמו גבי מורד ומש"ה לא הוי בהבלעה משא"כ בנ"ד שכולל דמי השכירות עם דמי המקח ביחד ופשיטא שא"י המוכר ליתן לו זה בלא זה דיכול לומר הנכרי במקח שלם אני רוצה. ועיין בש"ע ח"מ סי' קפ"ב ס"ח ועיין בר"ן פ' האיש מקדש בשמעתתא דקידש חמש נשים בכלכלה של תאנים מ"ש בד' הרמב"ם ול"מ לד' הרמב"ם פכ"ד מה' מכירה הי"ג שפ' במכר לו קרקע ודקלים דאם אינו נותן לו דקלים דיכול הלוקח לחזור גם מן הקרקע משום דיכול לומר במקח שלם אני רוצה כמ"ש ה"ה שם ועיין בספר מחנה אפרים בה' קנין. ומשיכה סי'

א' דודאי בנ"ד הכי הוא אלא אפי' לדעת הרשב"ם החולק שם ועיין בט"ז ח"מ סי' רט"ז ס"ה ובמל"מ סוף ה' זכיה מכל מקום כאן אומדנא דמוכח דלא קנה זה בלא זה ועיין בר"ן בפ"ב דגיטין בשמעתא דעציץ וזרעים עש"ה ועיין בנה"מ בס' קפ"ב שם. ובלא"ה בנ"ד כיון שעשה הכל כדינא ומכר והשכיר לעכו"ם באה"מ וא"י לחזור בו משום דבר ע"פ הדין וכלל קצבת דמי השכירות בתוך דמי המקח הוי לי' שפיר בהבלעה לענ"ד ואף שבש"ס בכתובות דס"ד גבי מורד קאמר דלא יהבינן לה דשבת משום דמחזי כשכר שבת אף דאין נותנין לה הסך בפ"ע רק כוללין עם הכתובה כדקתני מוסיפין לה על כתובתה וכמ"ש הר"ן שם במשנה מ"מ אף דבשבת הגבייי' הוא בהבלעה עם הכתובה מ"מ בעת המרד שקוצבין לה בעד כל יום אם יוסיפו לה גם בעד שבת חצי דינר הוי שכר שבת בעת הקצבה אבל בנ"ד אף בעת הקצבה הוא בהבלעה שהבליע קצבת השכירות יחד עם דמי מקח של המינים ברור לפענ"ד דהוי בהבלעה ושרי (ד) ומ"מ אף ששני טעמי היתר ברורים בעיני אעפ"כ מחמת חומר

**((א

) אבל אעפ"כ הנהוג אאמו"ר הג' ז"ל בעצמו לכתוב הנוסח בשטר מכירה בענין להשכיר מקודם לישראל אחר ואחר כך ישכור בחזרה המחזיק עם נכרי בשותפות והיא מטעם אחר שכ' לקמן בתשו' סי' נ"א ע"ש.

ב בס' שער המשפט בסי' קע"א כ' חילוק אחר בין הדין דסי' קע"א לסי' שס"ג אך דברי הנה"מ ואאמו"ר הגאון זללה"ה נראין יותר.

ג ועוד אפשר לומר בזה לפענ"ד ע"פ דברי הגאון בישועות יעקב סי' ש"ז דהקשה שם על הדין דש"ע שם ס' יו"ד ומקורו מש"ס שבת דקכ"א דמותר לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירותיך שבתחומי והא הוי שכר שבת דקיי"ל שמור לי ואשמור לך הוי ש"ש ותי' דלענין שכר שבת בעינן שכר ממש אבל הנאה לא הוי ש"ש והוכיח מהא דמורדת דפוחתין לה גם בעד יום השבת דפשיטא דניכוי מחוב הוי שכר ממש אלא ע"כ דלענין ש"ש בעינן שכר ממש דבר קצוב וכן מורין דברי הגהמ"י פ"ו אות ק' שהביא הרמ"א בהג"ה סס"י רמ"ו וצ"ע דעובדא דר' אלחנן שבתוס' ע"ז דכ"ב הובא במ"א סי' רמ"ה סק"ג התם שאני דהי' גובין שכר ממי שאפה בתנור והי' להאופה חלק בזה והוי ש"ש וא"כ בהאי דינא דאין מקבל שכר מאחרים לא הוי ש"ש כנלע"ד.

ד מצאתי תנא דמסייע לי' הג' בעל נו"ב במה"ת חא"ח סס"י כ"ו עש"ה.)** איסור שבת הי' עצתי להשתתף עמו שיהי' לו חלק שביעית ומחצה ולהתנות שמחצות היום של ע"ש עד חצות של מ"ש יהי' שלו לבד שיהי' גוף השכירות נמי קצת בהבלעה וכן מבואר להדיא

בס' תוספת שבת סי' רמ"ד ס"ק ט"ז י"ז דבכה"ג שמשכיר לו גם על קצת היום של עש"ק הוי הבלעה ע"ש ואין כאן פקפוק עוד. שלישית כתב רו"מ לפקפק מכח דהוי הערמה ואף דבמכירת חמץ קוה"פ נמי הערמה הוי התם עכ"פ כיון שע"י מכירה שמכר כדין לאו שלו הוא עכ"פ אינו עובר על בל יראה משא"כ בנ"ד עיקר האיסור הוא משום דמחזי כשלוחו מה נועיל במכירה זו אכתי מחזי כשלוחו. וגם דעת הראב"ד דסובר דאף בהתנו אסור בבאו לחשבון דהוי הערמה והיינו משום דאכתי מחזי כשלוחו ואף להחולקים עליו י"ל דסברו דאף בבאו לחשבון לא הוי הערמה משא"כ באופן דהוא הערמה אסור עכ"ד מעל' אף שלשונו מגומגם אבל בדבריו אין טעם דאם נאמר דבמכירה בהערמה לא יצאנו מידי מראות עין א"כ אכתי תקשי לענין מכירת חמץ בהערמה ולא חיישינן למ"ע שיאמרו שהוא של ישראל ועובר בב"י וא"ל שאין חוששין למ"ע רק באופן שיחשדהו שעוקר ועושה מעשה בידים משא"כ בחמץ דהחשד הוא רק שעובר בשוא"ת מש"ה אין חוששין למ"ע ז"א דהרי גזרו חז"ל לחייב בציצית טלית שאולה לאחר ל' יום משום שנראית כשלו ומבואר דאף בכה"ג חששו למ"ע דהא ציצית ג"כ שוא"ת הוא כמ"ש התוס' ביבמות ד"צ ריש ע"ב ע"ש וא"ל משום דבחמץ אין כאן חשד רק שעובר אדרבנן וגם בשוא"ת דהא מה"ת סגי בביטול לכן לא חששו למ"ע ז"א דהא מבואר בש"ס שבת דכ"ג דחצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות משום חשדא וקאמר התם ומנא תימרא דחיישינן לחשדא ומייתי ראיה מפיאה ע"ש ואי איתא מאי ראיה בפיאה שפיר שייך דחיישינן לחשדא שעבר על מ"ע ש תורה משא"כ בנ"ד שאינו רק מצוה דרבנן וגם מגוף הך דינא דצריכה שתי נרות משום חשדא וקיי"ל הכי מבואר דאף בדרבנן ובשוא"ת חיישינן לחשדא וא"כ אם נאמר שבמכירה בהערמה יש מ"ע א"כ אמאי מותר למכור חמץ בהערמה ולא חיישינן למ"ע ומבואר מזה דבמכירה לא חיישינן כלל למ"ע והראב"ד שאוסר בבאו לחשבון אף בהתנו משום הערמה לאו משום מ"ע הוא כמ"ש מעל' אלא שסובר הראב"ד דאם באו לחשבון שאמר אחר כך מלא לי כענין שמבואר בתשו' הי' שהובא בב"י זהו הערמה מפורשת הוא והוכיח סופו על תחילתו שהתנאי דמעיקרא לא הי' רק הערמה בעלמא ולא ע"פ אמת דהא אמר בפי' מלא לי והערמה כי הא מבטלת התנאי או המכירה או המתנה לגמרי וכעין זה כ' המג"א בסי' תמ"ח דאח"פ כשהעכו"ם אינו רוצה להחזיר החמץ אסור לתבוע אותו בדיניהם והיינו דאם יתבע אותו אח"פ להחזיר לו הא עצמו מגלה שלא היתה המכירה רק להערמה בעלמא ובטלה המכירה למפרע וכ"כ הב"י סי' תמ"ח אהאי דתניא בתוספתא ובלבד שלא יערים היינו שלא יפרש התנאי והב"ח מפ' שלא יניח חותם או יעשה שום דבר שהי' נראה שאין זו מכירה גמורה הא זולת זה אף

שהכל יודעין שהוא הערמה בעלמא כמ"ש ב"י בסי' תמ"ח על כל מכירת חמץ הנהוג שאין לך הערמה גדולה מזו. ואפ"ה מכירה גמורה הוא כל שלא גילה דעתו בפי' שאינה רק הערמא שאם גילה דעתו כן בטלה המכירה לגמרי וכן מבואר בש"ס בנדרים ס"פ השותפין דתנן התם המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה מעשה בא' בבית חורין כו' ובש"ס שם פריך מעשה לסתור ומשני חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחילתו אסור ומעשה נמי בבית חורין כו' וע"ש בש"ס וז"ל הר"ן שם ואם הוכיח סופו על תחלתו שהוכיח סוף דבריו על תחלתן שאינו אלא הערמא וכגון מתנת בית חורין דאסיק למילתי' ואמר והיכן לפניך אבל כשלא אמר בפירוש אע"פ שהענין מוכיח בעצמו דלא יהיב לי' אלא כי היכי דליתהני מודר אפ"ה הוי מתנה ע"כ והרי מבואר כמ"ש והפוסקים החולקים על הראב"ד י"ל דסברי דדוקא בהך דבית חורין שגילה דעתו להערמא בשעת המתנה. משא"כ אם גילה דעתו אחר כך לא איכפת לן בדיעבד וע"ש בר"ן דמ"ח סע"א שהביא מחלוקת הרמב"ם והרשב"א וכ"כ האחרונים בסי' תמ"ח לענין חותם שיש חילוק בדיעבד בין אם לא הניח החותם קודם המכירה או אח"כ וע"ש בחק יעקב או י"ל דס"ל להחולקים על הראב"ד דאף שהערמא מפורשת מבטלת המכירה מ"מ כיון שאף בלא התנאי אין האיסור רק משום דמחזי כשלוחו ע"כ מועלת בכה"ג מכירה או תנאי אף שאינה ע"פ הדין וכיוצא בזה כ' התוס' פ' איזהו נשך סוף דס"ג ד"ה כשמשך וז"ל ומשיכה דהכא לא הוי רק לענין היתר פיסוק דמים ולא לקנות ממש ע"כ. והיינו אף שבאמת רק הערמה הוא ואינה לקנות ממש מועלת על כל פנים לסלק איסור דמחזי כרבית. וכן פי' בספר בכור שור שם סוף דס"ה דברי התוס' הנ"ל. והתוס' באמת הם מהחולקים על הראב"ד בספ"ק דע"א בהך דבאו לחשבון ע"ש וכ"ז הוא להיפך מדברי מעל' ונחזור לענין שכבר הוכחנו דאין חשש מ"ע במכירה בהערמא וכ"כ בס' ש"ת בסי' רמ"ד בשם תשו' פמ"א ותשו' גו"ר דבמכירה אין חוששין למ"ע כלל ואף שבתשו' צ"ץ סי' ל"ה כ' דאף במכירה יש חשש מ"ע מבואר שם דדוקא במכירה לשבת לבד הוא דחשש למ"ע הא לא"ה אין חוששין למ"ע ואף בנדון שלו לא אסר מטעם זה לבד רק סנפו בין שאר טעמים שכ' שם לאסור בנדון שלו רק שעומד לנגד דברינו הנ"ל דברי המג"א בסי' י"ג שכ' דמש"ה לא מהני תקנה כשנפסקו הציצית בשבת שיתן הטלית במתנה לאחר וישאיל ממנו משום דאכתי נראית כשלו ע"ש ומבואר מזה דאף במתנה בהערמא חוששין למ"ע והוא תמוה לכאורה דהא במכירת חמץ אף שהוא הערמא ל"ח למ"ע וכנ"ל והנלע"ד דדוקא במתנה או במכירה לישראל הוא דכתב המג"א דיש חשש מ"ע אבל כשמוכר לנכרי אין חשש מ"ע משום דעכו"ם

מפעי פעי כמבואר בש"ס בחולין דקל"ג שיש חילוק בכה"ג בין ישראל לעכו"ם ע"ש ועוד נלע"ד לחלק דשאני בדין המג"א דסי' י"ג דהוא עצמו לבוש בהטלית והוא תחת ידו אף שנתנו לאחר יש מ"ע משום דהרואים יאמרו ששלו הוא דהא חזקה אלימתא הוא שכל מה שביד אדם בחזקת שהוא שלו כמבואר בח"מ סי' צ"ט וע"ש בש"ך משא"כ במכירת חמץ שמוכרין החדר ג"כ שהחמץ בתוכו ובזה נתחדש לי טעם חדש למ"ש הפוסקים בסי' תמ"ח שהחמץ הנמכר יהי' דוקא חוץ לביתו והיינו דאם הוא בבית שלא נמכר יש חשש מ"ע משום חזקה הנ"ל וזה טעם נוסף לה טעמים שכ' האחרונים ז"ל שם ועכ"פ בנ"ד דיש הני תרי טעמי לטיבותא אין חשש מ"ע ובלא"ה יש סניף בנ"ד להקל דכתבו כמה פוסקים דבהפסד גדול ל"ח למ"ע בפרט היכי שי"ל דהוי כמציל מידם כמ"ש היתר זה בסס"י רמ"ד לענין מכס ובנ"ד נמי אחר שע"פ הרוב מפשרין עצמן בענין תשלומי האקציז לכל חודש כידוע ובין אם יעסקו בהגראלניא או לא חל עליו התשלומין כפי ההשוואה א"כ הוי כמציל מידם וגם ההפסד בהשבתת העבודה הוא ע"פ הרוב הפסד גדול כידוע ע"כ יש סניף להקל:

ועל הרביעית. אשר שאל מעל' למה הצרכתי שיהי' להנכרי חלק שביעית ומחצה בהשורים העומדי' בהרפס אפרש כוונתי שהצרכתי לזה מתרי טעמי טעם א' דאם לא יהי' להנכרי חלק שביעית ומחצה גם בהשורים כמו שיש לו בכל העסק יהי' א"כ הערמה ניכרת וברורה בשעת מעשה דהא יש להנכרי חלק שביעית ומחצה בהפסולת המתהווה מהמינים שיש להערל בהם חלק שביעית ומחצה ואם המכירה הוא באמת איך שותין השורים שהם של הישראל לבד את הפסולת שיש גם להנכרי חלק בזה. שנית דידוע שבעת שנותנין הפסולת הנ"ל מעורב במורסן או בגרעינין של תבואה להבהמות בשבת לשתות עושין אז כמה מלאכות האסורים בשבת והעכו"ם שיעשה כן לטובת ישראל הוא עושה והוי כשלוחו ע"כ הוצרכתי שיהי' להנכרי חלק שביעית ומחצה בבהמות ושיהי' חלק הריוח מכל העסק משבת לו לבד ובצירף שני הטעמים הנ"ל א"א לדעתי לעשות בא"א רק שיהי' להנכרי חלק בהשורים כמו בכל המינים ולהתנות עמו בחלק הבהמות ג"כ כמו בשאר המינים והמבין יבין. החמישית אשר התפלא מעל' במ"ש שבאם לא יהי' באפשרי לכתוב שטר בכ"פ בעת שיקנו מין מחדש אזי יראו שיקנו ממעות השותפים בידיעת הנכרי ובשעת הדחק אפשר לסמוך ע"ז וע"ז התפלא מאד דעכ"ז איך יקנה לעכו"ם הא אין שליחות לעכו"ם הנה אכתוב לו טעמי שיש בזה כמה צדדים להקל.

א) הנה מבואר בספר מחנה אפרים ה' שלוחין סי' ט"ו דאם עשה הגוי לישראל שליח לקנות לו קרקע במעות הגוי וכן עשה הישראל וקנה ניקנית הקרקע להגוי אף דאין

שליחות לעכו"ם בזה א"צ שליחות משום שהישראל מעשה קוף בעלמא הוא דקעביד ומעותיו הוא שקונות לו כמ"ש בפ"ק דקידושין בכסף על ידי אחרים אף לר"מ משום דקבלת רבו גרמה לו ע"ש בדכ"ג ובפרש"י ועיין בספר קצוה"ח סי' קכ"ג סק"ה ובסי' קצ"ה סק"ט ועיין בס' נה"מ סי' קפ"ב סק"ב ואף שבמטלטלין לדעת ר"ת שסובר דעכו"ם אינו קונה במטלטלין רק במשיכה ודאי דלא מהני משיכה של הישראל שיקנה העכו"ם דאין שליחות לעכו"ם מ"מ לדעת רש"י ודעמי' שעכו"ם קונה מטלטלין בכסף דינא הכא דמעותיו קונות לו וכ"כ בס' מח"א שם וא"כ בנ"ד כיון דאין כאן רק שבות דרבנן אולי יש לסמוך בשעת הדחק אדעת רש"י וגם המ"ב בתשו' סי' כ"ט כ' לסמוך אדעת רש"י במכירת חמץ בדיעבד אלא שע"ז לבד לא הייתי סומך להקל אף בשעת הדחק משום דרוב האחרונים חלקו על המ"ב וסוברים דרוב הפוסקים סוברים כר"ת רק בחמץ סמכו אטעם השני שבתשו' מ"ב שם. וזה לא שייך בנ"ד. שנית שאף שהמח"א והאחרונים הנ"ל כ"כ. מכל מקום מתשו' מ"ב סי' צ"ז שהתיר שם מטעם דעכו"ם לעכו"ם נעשה שליח. והאחרונים בסי' תמ"ח חלקו עליו ואם נאמר כהמח"א הנ"ל א"כ להמ"ב שסומך ע"ד רש"י בדיעבד בלא"ה כיון שהעכו"ם השליח נתן כסף שלו להישראל המוכר קנה העכו"ם מדין עבד כנעני כמ"ש המ"ב שם אח"כ. וע' בקצה"ח הנ"ל. ויש לפלפל בזה הרבה ואכ"מ. ועכ"פ סניף גדול להקל הוא בשעת הדחק. שנית אף אם נאמר בהחלט כד' ר"ת דמשיכה דוקא בעכו"ם מישראל עכ"ז מה דפשיטא ליה למעל' שאין חילוק בזה בין שליח לשיתוף. ואני אברר שלדעת רש"י ודאי יש חילוק ולד' התוס' יש לדון לכאן ולכאן והנה בש"ס פ"ק דב"מ ד"ח דקאמר רבא תדע שאלו אמר לשליח צא וגנוב לי וגנב פטור ושותפין שגנבו חייבין מ"ט לאו משום דאמרינן מגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי' ע"ש. והנה שטת רש"י שם דשותפין שגנבו היינו שגנב א' מהשותפין לדעתו ולדעת חבירו ע"ש והתוס' חלקו על פרש"י ופי' דשותפין שגנבו היינו שהגביהו שניהם ע"ש ומעתה לשטת רש"י שסובר דאף שותף א' שגנב לדעתו ודעת חבירו אמרינן דשלוחו כמותו ואף דבאמר לשלוחו לא וגנוב לי וגנב פטור המשלח משום שאין שלד"ע כמו שפרש"י שם. ואפ"ה בשותפין מתחייב משום מגו דזכי לנפשי' וה"ה בעכו"ם וישראל שותפין וקנה הישראל בידיעת העכו"ם שותפו איזה דבר אף אם נאמר דעכו"ם אינו קונה רק במשיכה מ"מ מהני משיכת הישראל נמי שיקנה שותפו העכו"ם דאף שאין שליחות לעכו"ם אמרינן מגו דזכי לנפשי' כו' ואף לדעת התוס' שחלקו שם על רש"י ומבואר מדבריהם דאם הגביה הגנבה לצרכו ולצורך שותפו אעפ"כ אנו אומרין אין שליח לד"ע י"ל דדוקא לענין דבר ערוה הוא שכ"כ. דטעמא דאשלד"ע הוא משום דדברי הרב כו'

וה"ט שייך נמי בשותפין שהגביה א' מהם. אבל לענין אין שליחות לעכו"ם דאימעוט מגזה"כ דאתם גם אתם י"ל דלא אימעט רק בשליח בעלמא. אבל לא בשותף דאיכא למימר מגו דזכי לנפשי' ויש לעשות סמוכים לדברינו דהא בש"ס רפ"ב דקידושין דבעי ש"ס למילף שליחות בכל התורה מקרא דושחטו אותו דפסח. ודחי הש"ס ודלמא שאני התם דאית ליה שותפות בגוי' ע"ש ומבואר דאף אם נאמר דבכל התורה אין שליחות כלל. מ"מ בפסח יש שליחות משום דאית לי' שותפות בגוי' וע"כ נמי להלכה דיש שליחות בכל התורה. מ"מ אף דבעכו"ם אין שליחות. מ"מ באית לי' שותפות בגוי' יש שליחות. וראיתי בס' נה"מ בסי' ק"ה סק"ג דסובר בפשיטות דלשטת התוס' הנ"ל. ה"ה בכל אותן שאינן בני שליחות אף שזכה א' מהם לו ולהם בשותפת לא מהני אף דאיכא למימר מגו דזכי לנפשי' ע"ש. ואין דבריו מוכרחים ואדרבה נראה כמ"ש מכח ראיה שהבאתי היוצא לנו מזה דעכ"פ לשטת רש"י ודאי קנה העכו"ם חלקו ולשטת התוס' יש להסתפק. והנה הקצוה"ח בסי' שמ"ח הוטב בעיניו שטת רש"י והנה"מ בסי' ק"ה שם הוטב שטת התוס' אבל בעניותינו מידי פלוגתא דרבוותא לא נפיק. וע' בח"מ סי' קע"ו סי"ב בהג"ה ובסס"י קע"ז ולכאורה יש להקשות על דעת רש"י דא"כ מאי פריך הש"ס בב"ק דנ"א בור של שני שותפים היכי משכחת לה אי דשוו שליח תרווייהו ואמרי ליה זיל כרי לן ואזל כרה להו אין שלד"ע ומאי קושיא והא משכחת לה בשאמר לחבירו שיכרה בור לשותפת ואזל וכרה על דעתו וע"ד חבירו דבכה"ג יש שליח לד"ע לפי שטת רש"י אבל באמת לק"מ דהא עיקר טעמא הוא משום מגו דזכי לנפשי'. ובבור ברה"ר לא שייך זכיי' כלל דהא באמת אינו ברשותו של אדם כמבואר בש"ס ב"ק דכ"ט ובפסחים ד"ו וע"ש בפרש"י וע"כ לא שייך לומר מגו דזכי לנפשיה. דהא באמת אין לו בו שום זכיה. רק דהתורה אוקמי ברשותי' להתחייב עליו. ומש"ה אף בשותפים אשלד"ע ולק"מ ז"כ. וע' באחרונים בח"מ סי' ק"ה ס"ב. ועכ"פ המתבאר דלשטת רש"י הנ"ל ודאי קנה העכו"ם חלקו בהמין שיקנה ולשיטת התוס' יש להסתפק וא"כ בנ"ד דאינו רק איסור שבות יש בזה סניף טוב להקל. (א) שלישית:

הנה הארכתי בתשו' אחת בענין בכור. בישראל שקנה מקח עבור עכו"ם. דנהי דאין שליחות לעכו"ם ולא קנה הנכרי מ"מ לענין אם קנהו הישראל יש להסתפק הואיל ולא נתכוין לקנות לעצמו. ומקום הספק הוא עפ"י ד' התוס' בב"ק דק"ב ע"ב עש"ה. שנסתפקו בדין כיוצא בזה. וגם הבאתי שם שטת רש"י ותוס' בביצה דל"ט ע"ב ע"ש היטב. והארכתי בזה לפלפל בדברי הריב"ש בתשו' סי' ת"א הובא ברמ"א בא"ח סי' ת"ן ובמג"א שם סק"י. ואכמ"ל וא"כ אם נימא דישראל הלוקח לא קנה חלקו של העכו"ם

מטעם הנ"ל. אף שגם העכו"ם לא קנהו. לא איכפת לן בנ"ד בפרט שבעת שמגיע חצות היום של ע"ש שאז הגראלניא והמקומות שנכנס להעכו"ם קנה העכו"ם חלקו אז ע"י חצירו לרוב האחרונים דחצר המשתמרות קונה לעכו"ם ועכ"פ בצירוף כל הני טעמי היתרי פשוט לענ"ד דבאיסור שבות דרבנן ובשעת הדחק יש להקל. כל הנ"ל ראיתי להשוב לרו"מ הפעם ואם הייתי משיב לכל מי שאינו מבין דברי לא יספיק הזמן. רק נמצאתי כעת להשיבו יען אשר ראיתי שדברי הם נפלאים בעיניו מאד כספר החתום הראיתיו שב"ה אני מדקדק בדקדק יפה כל דברי אין בהם עקש ונפתל. ודי בזה ואמנם כגון דא צריכנא לאודעי שאם ימכור הישראל בהנוסח הנשלח ע"י הב"ד ימכור בא' משאר ימי השבוע ולא בע"ש כיון שצריך להשכיר חלק מהגראלניא והכלים העושין מלאכה יש לחוש לדעת האוסרין בסס"י רמ"ו להשכיר לעכו"ם בע"ש כלים שעושין בהם מלאכה ואף שי"ל דכאן כיון שאינם של הישראל ממש רק מושכרים אצלו. והוא משכיר לעכו"ם עד כלות המשך ומתנה לחלקו יהי' בשבת. א"כ הוי כמכירה. כיון שאין להישראל בהם בשבת לא קנין גוף ופירות ובמכירה ודאי נראה דמותר למכור אף בע"ש לעכו"ם אף כלים שעושין בהם מלאכה ואף שראיתי בפמ"ג בא"א בסי' רמ"ו סק"ט שרוצה להחמיר אף במכירה בזה אינו נלע"ד וסוגיין דעלמא יוכיח. מ"מ למעשה לבי מהסס קצת אם דומה למכירה לנדון זה דטעם החומרא דמחזי כשלוחו כמבואר בראשונים ספ"ק דשבת. ע"כ לא ימכור בע"ש רק ביום משאר יומי החול. ובשביל זה הי' לפני נוסח זה יותר מקובל ממה שימכרו לעכו"ם לגמרי בכל שבוע. כי ודאי כשמוכרין הכל לחלוטין. צריך למכור בע"ש לא קודם לכן כי איך ימכרו הכל ואח"כ קודם השבת אחר המכירה יהי' הישראל נושא ונותן בהעסק. וזהו ודאי הערמה מפורשת וניכרת. וכיון שימכרו בע"ש וצריך להשכיר גם אז הגראלני' עם הכלים חזר חשש איסור הנ"ל שאסור להשכיר לעכו"ם כלי שעושין בהם מלאכה בע"ש. הגם שכבר כתבתי שלדעתי יש להקל בזה מטעם הנ"ל. מ"מ כבר כתבתי שלבי מהסס קצת למעשה ע"כ הי' נראה לי יותר למכור בהנוסח הנשלח ע"י הב"ד וזה יכולין לעשות בא' משאר ימי החול והישראל יכול לעסוק בהעסק אף אחר המכירה כל השבוע עד חצות היום של ע"ש. כי כך התנו מתחלה שמחצות הלילה של מ"ש עד חצות היום של ע"ש יהי הכל של ישראל. ואם יבחר בעיני מעל' יותר למכור בכל ע"ש במכירה לחלוטין בפשיטות. עכ"פ עצתי שלא יכתוב שמשכיר לו הכלים רק שמשכיר לו הגראלניא עד כלות המשך בעד סך פ' ורשות ביד הערל להשתמש בהכלים המחוברים והתלושים עד כלות המשך בלי שום שכירות וטרם אלא לאודעי קבעינא. שלא יתלה שום אדם ההיתר בי לומר שאני מתיר לעסוק

בגראלניא בשבת ע"י מכירה לנכרי וזה שנים רבות אשר ע"י התחדשות בענין האקציז הי' קשה מלהניח לשבות בעסק זה ביום השבת ואז שאלתי ע"ז מאנשי עירנו בחיי כבור אדמו"ר הרב הגאון הק' זצוקללה"ה מבוטשאטש וכ' אליו בזה פלפול לצדדי להיתר בשעת הדחק ע"י מכירה והשיב לי שאין רצונו לומר בזה לא איסור ולא היתר. בפרט שבאמת יש בזה כמה חששות ואז השבתי להשואלים אני איני רוצה להזדקק בזה. אם יבואו לפני מורה אחר ויכתוב להם נוסח שטר מכירה לא אמחה בידם וכן עשו ונסעו לרב א' סמוך לכאן וכ' להם נוסח שטר מכירה. וע"ל דלא אפשר לי לאשתמוטי באיזה פעם מהשייכים לגבולי אני אומר לאיזה למדן בכאן עצתי לכתוב שטר מכירה בנוסח זה או בנוסח זה ואני אומר בפי' שאינני אומר לא איסור ולא היתר אף ע"י שטר מכירה יהי' באיזה אופן שיהי' רק הואיל שכבר נשתרשו במו"מ זה בעתים הללו ויש הפסד גדול אם ישבית העסק לגמרי ביום שבת ואף אם יורו להם להחמיר לא ישמעו מוטב לכתוב שטר מכירה בנוסח טוב ומועיל. ממה שיכתבו כ"א מן הבא בידו שלא יעברו ח"ו על איסור לגמרי ועכ"פ כשמוכרים באוה"מ אין למחות לדעתי כי יש להם בשעת הדחק על מה שיסמוכו ודי בזה. ב) וע"ד שאלתו בה' נדה הנה במה דסיים אפתח. מה שהק' מעל' על תשו' מע"צ הובא בס' ס"ט סי' קצ"ו שנשאל באשה שתתחילה לספור ז"נ ובאמצע ימי הספירה מצאה כתם טמא והתחילה לספור מחדש ז"נ ואח"כ אמרו לה איזהו טועות שגם על הכתם שנמצא בימי הספירה צריכה להמתין חמשה ימים קודם ספירת ז"נ ומאז בא ספרה שני ימים ואח"כ נתוודע לה שא"צ להמתין ה' ימים בזה ויכולה לספור מיום שאחר מציאת הכתם. ועתה השאלה אם יצרפו הימים הקודמים לספירת ז"נ והשיב המע"צ דאחר שלא כיוונה אז לספירה לא עלו לה. ובפרט למאן דבעי ספורין לפנינו וע"ז תמה מעל' שהוא נגד המשנה והטוש"ע דחרשת ושוטה פקחת מתקנות אותן. ואיך סופרת ז"נ והא לאו בני כוונה נינהו עכ"ד מעל' ולק"מ דהא קאמר הש"ס בחולין דל"א ע"ב כוונה דחברתה כוונה מעליותא הוא ע"ש וכאן לענין ספירה נמי י"ל כן. ואע"ג דבשוטה לא מהני עע"ג ועיין בתוס' בחולין די"ב ע"ב וביבמות דק"ד ע"ב ובגיטין דכ"ד ע"ב מ"מ בענין הספירה והבדיקה קים להו דמהני כוונת חברותיה ובפרט דכיון שהן הן הבודקת וטובלת אותן מהני כוונתן ולק"מ. אמנם על טעם השני שבתשו' מע"צ שכ' דכיון שהסיחה דעתה אז שמא ארגשה ולאו אדעתה ע"ש זהו ודאי תימה שהוא נגד המשנה והטוש"ע הנ"ל ותמהתי על רו"מ שלא הרגיש בזה דא"כ בשוטה מה מהני ז"נ דלמא ארגשה וע' רפ"ק דנדה ד"ג דקאמר והאיכא שוטה מודה שמאי בשוטה וע"ש. אמנם באמת שבלא"ה טעם השני שבמע"צ הוא תמוה כי למה לנו לחוש שמא

ארגשה אחר שבדקה ומצאה טהורה בחזקת טהורה היא כמבואר במשנה דנדה דס"ח וע' בתוס' ריש גיטין ד"ב ע"ב סד"ה ע"א ובחי' מהרש"א שם וכבר הארכתי בענין זה בכמה תשו' שבימי ספירתה בחזקת טהרה הוא ואכ"מ ע"כ לפענ"ד לא כ' המע"צ טעם השני רק לסניף בעלמא לטעם הראשון וע"ד אשר הרעיש מעל' על נשי קהלתו לאשר אין שם מורה קבוע וכאשר מוצאת כתם ע"כ צריכה לע"ע לטמא מספק וכן כשנמצאת כתם בימי ספירתה צריכה מספק להתחיל לספור מחדש ואח"ז בעבור דרך שם מורה והיא מראית הכתם לפני המורה ואומר שכתם טהור הוא. הוא חושבת הימי נקיים מעת שהתחילה לספור קודם מציאת הכתם. ומעל' כותב שהוא עון פלילי מכח דברי המע"צ הנ"ל. ואני אומר שיש בדבר זה להקל ולהחמיר דאם באמת כבר הסיחה דעתה לגמרי מלספור אותו היום כי סברה שודאי כתם טמא הוא. או שסברה שודאי לא תמצא מורה הוראה עד אחר עבור ימי ספירתה ולזאת התחילה לספור מחדש מיום שאחר מציאת הכתם בזה ודאי הדין כדברי מעל' שאף שאח"כ עבר שם מורה הוראה והורה שהכתם טהור אין יום זה עולה לנקיים כדברי המע"צ ע"כ אין הנקיים מתחילין עד יום שאחר מציאת יום הכתם. וע' בס' ס"ט סי' קצ"ו ס"ק ל"ד סד"ה ועפ"י ע"ש אבל אם לא הסיחה דעתה לגמרי מלספור יום מציאת הכתם לז"נ והיתה מסופקת מה יעלה לה ומתי ישלימו הז"נ שלה ואף שע"כ התחילה לספור מחדש יום שאחר יום מציאת הכתם מחמת שלא יודעת דין הכתם שמצאה עכ"ז לא הסיחה דעתה לגמרי ביום מציאת הכתם. והיתה סבורה שאם יבא חכם תוך ימי הספירה ויאמר שהכתם הוא טהור אז תחשוב הז"נ מיום שהתחילה לספור קודם מציאת הכתם ואם יאמר החכם שטמא היא. או שלא יבא כלל. תחשוב מחשבון האחרון בזה אני אומר שאם בא חכם וטיהר יכולה לחשוב מחשבון הראשון ואף שלפי חשבון השני היו חושבת

**(א

) ואני אומר דע"כ א' משני הטעמים שנתן אאמו"ר הג' ז"ל מוכרח מהא דאיתא בא"ח סי' ש"ע ס"ב בהג"ה בשם מהרי"ק וז"ל א' ששכר בית מן העכו"ם והשכיר א' מן הבירה לחבירו אם מתחלה לא שכרה אדעתא דהכי הוי לי' כאלו כל הבירה שלו והשכיר א' מהבתים לחבירו אבל אם שכרה מתחלה אדעתא דהכי הוי לי' שני בתים ול"מ אע"פ שיש לא' מהם תפיסת יד בבית חבירו וע"ש במ"א סק"ו דמעת ששכרה לא יוכל לסלק לחבירו מן הבית וקשה אע"פ שהם שליחי ישראל הא צריך שגם המזכה יהיה ישראל כמבואר בתוס' ב"מ דע"א ע"ב ד"ה בשלמא ע"ש ובמח"א ה' זכי' סי' ל"ג. ובקצה"ח סי' קס"ג וכ"ד ובנה"מ סי' ק"ה סק"ב וא"כ במה קנה הישראל הב' הבית לענין עירוב ע"כ

מא' משני טעמים שכ' אאמו"ר הגאון ז"ל. ומשמעות דברי הש"ע שהישראל השני לא נתן מקודם מעות להשוכר בעת שהלך לשכור מהעכו"ם משמע ששם ההיתר ע"פ טעם הב' של אאמו"ר ז"ל.)** יום שאחר מציאת הכתם ראשון לספירה. ועכשיו יהיה שלישי או רביעי וכדומה דבר זה אין קפידא כלל וע' בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' קכ"ח. ואף שאחר מציאת הכתם לא החזיקה יום מציאת הכתם רק לספירת ספק אפ"ה הוי ספורין לפנינו כיון שעכ"פ החזיקה יום הזה נמי לספירת ספק ונלע"ד להביא ראיה מש"ס נדה דכ"ט בשמעתתא דטועה. דקאמר שבוע שני' מטבילין אותה בלילותא. אימר יולדת נקיבה הוא ביממא אימר יולדת זכר בזוב הוא שבוע שלישית מטבילין אותה ביממא אימר יולדת נקבה בזוב הוא ע"ש ומבואר שם דאף דשבוע ראשונה ושני' הוא סופרת מספק דהא אפשר שיולדת נקבה בזוב הוא והאי תנא ס"ל דימי לידה שאינה רואה בהם אינם עולין לספירת זיבתה וגם סובר כר"ע דבעינן ספורין לפנינו כדאי' שם בש"ס וע"ש ברש"י ואפ"ה מקרי ספירה כיון שעכ"פ ודאי ספרה ספירת ספק. ודוקא שבוע ראשון לא מטבלינן אותה ביממא משום דבעינן ספורין לפנינו. והיינו משום דכיון דקודם שבאתה לפנינו לא ספרה כלל ולא כוונה דעתה לספירה. אף שאכתי יכול להיות שיהיו נקיים ולא ראתה בהם מ"מ לאו ספירה הוא וע' בס' ס"ט שם סקי"ח ד"ה והן אמת משא"כ שבוע שני' ושלישית מטבלינן לה ואע"ג דשמא יולדת בזוב הוא ולא עלתה לה ספירה מ"מ ספירת ספק ספירה הוא אף למאן דבעי ספורין לפנינו ואף שיש לדחות ראיה זו ולומר דשאני בהך דטועה דעכ"פ ספרה שבוע ראשונה ושניי' בפנינו והיה ודאי נקיים. ואף דיש ספק שמא תוך ימי לידתה הם ואינן עולין לספירה מ"מ כיון שעכ"פ ודאי נקיים היו. אלא שספק שמא אינם עולין מש"ה הוי ספורין לפנינו אבל בנ"ד שיום מציאת הכתם היה אז בספק דשמא טמא הוא ואין היום נקי ע"כ י"ל דלר"ע דבעינן ספורין לפנינו ספירת ספק לאו ספירה הוא. וכן משמע נמי קצת מלשון רש"י שם דכ"ט ע"ב דלר"ע דבעי ספורין לפנינו נקיים ודאי בעינן ולא ספק ע"ש בד"ה אימר מ"מ נלע"ד ברור שכיון שהוחזקה עכ"פ יום מציאת הכתם לספירה מספק ע"ד שאם יתברר לה שהכתם טהור הי' גם היום יעלה לה לספירה אף שאז ביום ההוא לא מחזקת אם טהור היה כדי שיעלה היום לספירה מ"מ כשטיהר החכם הכתם. איגלאי מילתא למפרע שטהור היה מעיקרא. והוברר הדבר למפרע שגם יום הכתם בכלל הספירה הוא וספירה ודאי הי'. ואף שכ' בס"ט שם דמש"ה סבירא להו להש"ס דאי בעי תחלתן דוקא י"ל דהוו ספורין לפנינו משא"כ אי סגי בסופן אע"פ שאין תחלתן ע"כ דלא בעי ספורין לפנינו. הוא מה"ט משום דאי בעי תחלתן י"ל דהוי תפורין לפנינו משום דכיון דכבר איתחזיק יום ראשון

בטהרה א"כ הוי לכל הימים ספירה ודאית דהוי כיודעת בכל יום מימי ספירה שהוא נקי מחמת חזקת יום ראשון אבל אי סגי בסופן לבד. א"כ בשעת ספירת כל יום ספירת ספק היא אף שבדקה ביום הז' ומצאה טהור לא מהני כיון דבשעת הספירה שבכל יום לא ידעה בודאי אם נקי הוא אף שבאמת הוחזק למפרע ע"י יום השביעי לא מהני משום דבעינן ספורין ודאי בשעת הספירה ע"ש ודבריו מוכרחים בש"ס דס"ט נלע"ד דהתם שאני דהא בשעת הספירה שבכל יום ויום ספק הוא אם הוא נקי כיון שלא בדקה ואף שאח"כ כשבדקה ביום השביעי ומצאה טהור איגלאי מילתא והוברר למפרע שגם אז בימים הקודמים טהורה היתה לא אמרינן הוברר הדבר למפרע כמו דאמרינן בעלמא אין ברירה. והיינו דלא אמרינן דליתכשר הגט או העירוב למפרע ממאי דאיתברר השתא. וכאן בעת הימים הקודמים ליום השביעי ספק הי' אם יום השביעי יהי' נקי בכדי שע"י יתחזקו הימים הראשונים לנקיים. ומש"ה אף שבאמת הגיע יום השביעי והי' נקי לא מהני לומר דהוברר למפרע דאין ברירה משא"כ כאן דהי' היום נקי בודאי רק שהיתה מסופקת אולי אינו נקי מחמת הכתם שמצאה דשמא כתם טמא מצאה. אבל הכתם כבר הי' בעולם גם אז. וא"כ לא נתהוה אח"כ ענין חדש. דהא הכתם כבר הי' אז רק שלא היתה יודעת הדין וכיון שנתברר הדין שהכתם טהור גילוי מילתא בעלמא היא. והוי ספירה ודאית וחילוק זה מבואר בש"ס בעירובין דל"ו ע"ב דפריך מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה למזרח ומערב נמי א"ב. אמר ר' יוחנן וכבר בא חכם וע"ש ובפרש"י וזה החילוק הוא מוכרח גם בש"ס יבמות בפ' החולץ דהתם בר"פ החולץ קיי"ל דחליצת מעוברת ל"ש חליצה ול"א אם יבא אליהו ויאמר כו' איגלאי מילתא למפרע ובדמ"א שם גבי ספיקות חולצת אמרינן אלו אתי אליהו ויאמר וע"ש והיינו כחילוק הנ"ל. וכן כוונת התוס' שם דל"ה ע"ב ד"ה תיגלי עש"ה (א) ויש לי לפלפל עוד הרבה בענין זה ואכ"מ. בפרט שעיקר דין של המעיל לדקה. אף שבס"ט

**((א

) בתשו' פמ"א הובא בשעה"מ פ"ה מה' עירובין ה"א כתב דהא דכבר בא חכם ל"מ רק לגבי מלתא דרבנן כמו גבי עירובי תחומין אולם השעה"מ דחה דבריו שם ע"פ דברי הרא"ש והסמ"ג דכ' דר' יהודה ס"ל תחומין דאורייתא ולפענ"ד יש להביא ראיה ברורה לזה מש"ס פסחים דפ"ח ע"ב דהנה על המשנה הא' דפ' האשה שם על הא דיתום ששחטו עליו אפיטרופסין יאכל במקום שרוצה מקשה הש"ס ש"מ יש ברירה ומשני מאי רוצה בשעת שחיטה וכן על המשנה ג' דפ"ט בהא דאומר לבניו הריני שוחט הפסח על מי שיעלה מכם ראשון מקשה הש"ס כמו כן ש"מ יש ברירה ומשני לה אר"י כדי לזרזם

במצות ובמשנה הב' דפ"ט איתא שכח מה שאמר לו רבו כיצד יעשה ישחוט טלה וגדי ויאמר אם גדי כו' ולא מקשה הש"ס כלל ש"מ י"ב דהא בפסח מחשבת השוחט נמי בעינן אלא דזה דומה לכבר בא חכם ולהכי כ"ע אית לי' ברירה וז"ב לכן מפורש בתשו' מהרי"ט ס"א סי' כ"ב ובחח"מ סי' כ"ח וז"ל שם וא"ל עוד מדתנן פ' מ"ש האומר תלד אשתי זכר יטול מנה ואם נקיבה מאתיים ילדה זכר נוטלת מנה נקיבה נוטלת מאתים והא התם לא הי' מבורר לו מה יהי' אם זכר או נקיבה ואעפ"כ זכה במתנתם ז"א דהתם אע"פ שאין הדבר ידוע למפרע איגלאי מלתא מה היה באותה שעה וכדמוקי לה בש"ע בשהוכר עוברה ומה שהי' היא שיהיה כי לא ישתנה מזכר לנקיבה וכיון שכן אפי' למאן דל"ל ברירה קנה דגילוי' מלתא בעלמא היא תדע מדפרכינן בש"ס פ' ב"מ אמתניתי' דאין מתנה אשני דברים כא' מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה למזרח ולמערב נמי א"ב אר"י וכבר בא חכם ופרש"י שבא חכם כבר בין השמשות אבל זה לא היה יודע ולמחר כשנשמע לו גילוי' מלתא בעלמא הוא ואין זה סמיכה על ברירת ס' אלא קני' ודאית היא אלמא אפי' למאן דל"ל ברירה כה"ג קנה שפיר כו' ע"כ לשון הזהב של המהרי"ט זללה"ה. ולכאורה יש להקשות על האי כללא מהא דב"ב דקמ"ב ע"א דאיתא שם גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר החזירו הכל ואחר כך שמעו שמת בנו או שהפילה אשתו החזיק בשני קנה בראשונה ל"ק וע"ש בפירשב"ם וקאמר רבא הטעם דרפי' מרפין בידו וכ' רשב"ם דמעיקרא כשהחזיקו לא נתכוונו להחזיק לגמרי דהא מספקי' להו אם יש לו יורשין כמו שהוכיח סופו על תחלתו ששמעו לבסוף שהי' לו בן או אשתו מעוברת ושמא לא תפיל וכו' ע"ש ועיין ברמב"ם ספ"ב מה' זכי' ובש"ע ח"מ סי' ער"ה דפי' דבאמת מת או הפילה קודם שהחזוקי ועיין במל"מ שכ' שגם דעת הרשב"ם כן הוא וא"כ חזינן דהחזקה שעשה מס' ל"מ אף דבירר הספק הי' בעצם קודם כלות החזקה רק דאנחנו לא ידענו וקשה אמאי ל"א בזה דהוי כוונה מעלי' כמו דאמרינן וכבר בא חכם. ובהשקפה ראשונה רציתי לתרץ הקושי' ע"פ דברי הישועות יעקב באה"ע סי' ל' דהקשה אהא דאין חצר השותפים קונה זה מזה הא קיי"ל כראב"י דשותפים שנדרו הנאה זה מזה מותרין לכנוס לחצר כדכתב הר"ן ר"פ השותפין דאפי' מאן דל"ל ברירה ומודי בזה דכ"א בשעה שמשתמש שלו היא וא"כ נימא כמו כן לענין קנין לזה העלה דבקנין ל"ש כלל דיני' דברירה דבעינן שיהיה מבורר קודם חלות הקנין וא"כ אפ"ל גם לענין זה אף דבעלמא מהני בענין כזה דכבר בא חכם אבל לגבי קנין לא אולם מדברי תשו' מהר"ם בר' ברוך סי' שכ"ה שהביא הקצה"ח סס"י ר"ס לא משמע כדברי הישי"ע הנ"ל עש"ה וע"כ לחלק דלא כ' הישי"ע רק היכא דבא להוציא

מחבירו דהוא נגד חזמ"ק וכ"כ בהדיא בספרו באו"ח סי' תי"ג עש"ה וא"כ אכתי קשה מהא דב"ב דהא התם ליכא חזמ"ק ואמאי ל"ק הא בענין כזה לא שייך ברירה וגם קשה מדברי מהרי"ט בתשו' הנ"ל וגם גוף דברי הישי"ע סובבים ע"פ דברי הש"ך דל"א קניינו וחצירו באים כא' דכבר חלקו האחרונים ע"ז עיין במח"א בה' קנין חצר סי' י"ז ובקצה"ח סי' ר"ב ובנו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ג וקשיית הישי"ע מהא דחצר השותפין נתיישב יפה בס' נה"מ בסי' קע"ו סק"ב דאדרבה כיון דבזה יש ברירה להכי מקום שעומד בו הדבר של השיתוף המקנה הוא שלו לבד ואין אומרים בזה ברירה ואני אבאר הדבר ביותר ביאר דברירה לא הוי רק כגון לאיזה שתצא בפתח תחילה או אם יבוא חכם למזרח או למערב בזה ודאי נתברר לבסוף רק שלא נתברר בתחילת להכי אמרינן ברירה למאן דס"ל כן אבל הכא כשהשיתוף הקונה לא יקנה א"כ גוף החצר הוא של המקנה מתחילה ועד סוף בעת שעומד בו הדבר שרוצה להקנות וכעין זה כ' אאמו"ר הגאון זללה"ה בספרו ישרש יעקב ד"פ ע"ב לענין חזקה דהשתא דקיי"ל דכשאינו נגד חזקה דמעיקר' הוי חזקה מעליותא זה דוקא כשעכשיו ודאי הוא חזקה טובה ורוצין להחזיק ממנה אלמפרע אבל אם נאמר דאם לא מחזקינן הדבר אלמפרע גם השתא לאו כלום הוא וכה"ג לא מקרי כלל חזקה דהשתא וישב בזה דברי הרמ"א באה"ע סי' קנ"ה סי"ב דלא לסתור דבריו בח"מ סי' רל"ה סי"ב עש"ה שהאריך בדברים מתוקים עריבים לחיך ואני ישבתי בדרך זה דברי הט"ז יו"ד סי' ק"ה לענין ס' כבוש להצילו מקשיית הנה"כ שם והבן ואף דבגט אמרינן אפי' בכה"ג גיטו וחצירו באים כא' שאני בגט וכמש"כ בקצה"ח סי' ר' סק"ה ע"ש היטב (וקצ"ע מדברי הרשב"א במרובה הביאו הקצה"ח בסי' שנ"ג סק"א) וא"כ קושיא הנ"ל מהא דגר שמת במקומה עומדת ומצאתי למחי' הה"ג הר' פייביל הלוי אבד"ק בראטשין בהגהותיו לס' ד"כ בסי' י"ט התעורר בקשיא זו ורצה להוכיח מזה דל"א הסברא דכבר בא חכם רק לגבי עירוב דקיי"ל כר' יוחנן ב"נ דאף ישן קנה עירוב ולא כן בדבר דבעי כוונה ותי' דוחק היא בעיני ובפרט מהא דתשו' מהרי"ט הנ"ל דגם שם בעינן כוונת מקנה ועוד יבואר בדברינו לקמן. ולחומר הנושא נלע"ד ליישב הקושיא בדרך זה בהקדם לבאר מה שקשה על דברי הרמב"ם בספ"ב מה' זכי' א' קשה מאוד לפי הבנת מל"מ שם מה שתמה הוא בעצמו והשאיר בצ"ע דהא הרמב"ם העתיק דבזבזו נכסיו ואח"כ שמעו שלא מת וא"כ אמאי לא קנו כשנתודע שהקול היה שקר הא בעת שהחזיקו תחילה עדיין לא שמעו שלא מת וא"כ הא לא החזיקו בס' רק בתורת ודאי ודוחק לומר דכוונת הרמב"ם דבעת שבזבזו בזבזו מכח ספק דכל כה"ג הוי ליה לפרושי. ב' קשה לי הא אנן קיי"ל בפ' הפרה דמ"ט גבי משכון של גר ביד ישראל והישראל לא ידע שמת הגר ובא אחר

והחזיק במשכון דאם היה המשכון בחצר של הישראל קנה הראשון המשכון אף דלא נתכוון לקנות דחצירו של אדם קונה שלא מדעתו והעתיק הרמב"ם כן לענין הלכה בפ' זה הט"ז וא"כ הא קי"ל דמטלטלי בכלל נכסי' היא וא"כ אמאי לא אשמעינן כאן הש"ס והרמב"ם דזה)** האריך לעשות לו סמוכין הרבה מהש"ס מ"מ לא מצינו הכרח גמור לדינו. וע' בס"ט ריש סי' קצ"ב ע"כ עכ"פ באופן השני שכתבתי יש להקל. בפרט שזה מעשים בכל יום ממש שכמה פעמים שולחים שאלת כתמים לשאול מאיזה כפר למורה שבעיר וביני וביני מתעכב יום שלם או יותר אף בז"נ ולית דחש להחמיר והיינו מטעם שכתבתי ומגודל הטרדות שגברו עלי וגם נתרבו השאלות הבאים ממק"א שצריך להשיב במכתב וכל השבוע פ' שמות הייתי על הדרך וגם ע"י המעתיק נתעכב. ע"כ נתאחר עד עכשיו ז"ז אין לחדש רק חיים ושלום ידידו. שלמה במוהר"י חופ"ק הנ"ל:

תשובה לז

סקאלא יום ו' עש"ק ר"ח מנחם אב תרכ"ג לפ"ק. שפעת שלום לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי מ' יוסף נ"י מו"צ דק' וויזניצא.

ע"ד שאלתו. שמורה א' התיר בקהלתו למוזג א' שמוכר יין בשבתות ויו"ט ליהודים בהקפה ע"ד המותר אמנם יען כי רבו הקונים ולמען לא ישכח שם הלוקחים וכמה לקחו מחזיק לעצמו גוי שיכתוב בקרייט על לוח שחור שם הלוקחים וסכום המדות. ומורה א' התיר לו עפ"י שני טעמי היתר מצופפים. א) שיחזיק שני גוים והמוכר יאמר לגוי א' שם הלוקח וכמה לקח והגוי הלזה יאמר הדברים לגוי האחר. והאחר יכתוב עלי לוח בקרייט עכת"ד. ושאל רו"מ חוו"ד אי איכשר למיעבד הכי והנה חם לבי בקרבי על גודל הפרצה ואין לו להמורה על מה לסמוך אף על משענת קנה רצוץ והרי האחרונים הביאו בשם תשו' חו"י שהג' בעל עה"ג פ' שאסור לומר לנכרי שיאמר לנכרי אחר שיעשה מלאכה והביא ראיות. ובעל חו"י דחה ראייתו. ואין תשו' חו"י לפני אמנם לדעתי יש ראיות ברורות מש"ס כעה"ג אי מש"ס שבת דק"נ ע"א דפריך אמירה לנכרי שבות ולא משני דמיירי שלא יאמר לנכרי שיאמר לנכרי שישכור פועלים דבזה אינו אסור רק משום ממצוא חפציך. ב) מש"ס עירובין דס"ח דקאמר בהאי יניקא דאישתפך חמימי' נושיילי לאימיה אי צריכה נחום לי' אגב אימי' וע"ש בש"ס ומבואר דאי לא צריכא אסור להחם לו והא אפשר לעשות בכה"ג. ג) מש"ס דגיטין ד"ח ע"ב דקאמר ואע"ג דאמירה לנכרי שבות משום ישוב א"י ל"ג ע"ש ות"ל דאפשר לתקן בכה"ג ול"ל לעבור על אמירה לנכרי וגם בדליקה בש"ס ובש"ע סי' של"ד שכ"ו שהתירו לומר כל המכבה אינו מפסיד וכן

בשאר הפסד ע"ש ובסי' ש"ז ס"ט ולא התירו לומר בפי' בכה"ג וע' בנו"ב מה"ת סי' ל"ג שלא התיר להגזבר שיצוה לא"י שיקבע החותם בכתבים שצריך הוא לחתום אף שהי' צורך גדול מאד כמבואר שם ולא אשכח היתר בכה"ג. אמנם לד' החו"י אסור בנ"ד מכמה טעמים חדא דכיון דודאי משלם להנכרי הכותב א"כ אף שלא ציוה לו בפי' ועושה ע"ד הישראל ואסור וע' בש"ס בשבת דקכ"א ע"א. ועוד מבואר במג"א סי' רנ"ב בסק"ט ובסי' ער"ו סק"ד וסקי"ד ובסי' שכ"ה סק"ל דכל שידעינן שעושה כן בשביל ישראל והישראל ניחא ליה בהכי צריך למחות אף אם עושה כן מעצמו. והוא מהמרדכי והגהמ"ר ועוד דבנ"ד שעושה המלאכה בבית ישראל בלא"ה אסור משום מ"ע דהא אף בקבלות וקצץ אסור בכה"ג כמבואר בסי' רמ"ד ס"ה וסי' רנ"ב ס"ב וגדולה מזו מבואר בט"ז רס"י רמ"ד סק"א בשם הג"מ בשם ר"ש ע"ש. ואף החולקים מודי הכא שהמלאכה היא של ישראל וכ"ז הוא פו"ב. וההיתר שכתב בקרייט על לוח פשוט ליתא כלל. ובודאי הוא מלאכה דאו' ולא מקרי כותב בדבר שאינו מתקיים רק בכותב במשקין שהכתב אינו עומד שכתייבש לא יהי' ניכר משא"כ בכותב בקרייט שלא ימחוק רק כשימחקנו בידים ודאי מקרי כתב עומד ומתקיים דהא דיו הכשר לכתוב בו ס"ת לכתחלה כ' הרמב"ם פ"א מה' ס"ת ה"ד שאם תמחקנו יהי' נמחק וע' בש"ס בעירובין די"ג ע"א. ובלשון הרמב"ם פ"ד מסוטה ה"ט. ולדבריו המורה הנ"ל יהי' מותר לכתוב מן התורה ס"ת בשבת בדיו שאין בה קינקנתום שהיא הכשר לכתחלה דייקא לכתיבת ס"ת וע' בס' ג"פ בסי' קכ"ה סק"ב ועוד דבמשכן ודאי הי' כותבין על הקרשים כתב שיוכל למחוק כמ"ש רש"י בשבת דע"ג בד"ה וכותב ועוד דהא בכתיבת גט נמי בעינן דבר שהוא קיימא דוקא כמבואר במשנה בגיטין די"ט ע"א ואי' שם בבריית' דתני א"ח כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר ושיחור הוא פחמין כמ"ש רש"י שם וע' בסג"פ סי' הנ"ל סק"ח ומש"ה צדקו ד' הפר"ח באה"ע סס"י קכ"ד דאין לפסול בנתן לה גט קודם שתתייבש החתומות משום שאינו כתב של קיימא כיון שצריך למחקו ע"י מעשה ונראה דאף המרדכי ומהרי"מ שפסלו משום שאינו של קיימא היא רק משום חומר א"א משום דאתי לאיחלופי וע' בחמ"ח וב"ש שם דלא כהג' בעל לב"ש בתשו' נאות דשא סי' קל"ה ואכמ"ל:

סוף הדבר שהמורה שהתיר צריך כפרה כי לא הורה כשורה ועלינו יערה רוח הבורא. וכל מי שיש בידו למחות מחיוב למחות בחזקת היד שלא יעשה כן בישראל ומחמת הטירדא לא יכולתי להאריך. ושלום כנפשו ונפש הדי"ש:

שלמה במוהר"י זללה"ה.

תשובה לח

סקאלא יום ו' עש"ק ה' שבט תרל"א. שפעת שלום וברכה לכבוד הרבני המופלג החריף ובקי מ' חיים דוד בראנדיס נ"י בק' בוטשאטש.

שלחי שבוע העברה קבלתי מכתבו ויען כי הי' לפני להשיב הרבה תשובות לשאלות קדומות ונחוצות למעשה לא יכולתי לעיין במכתבו כלל עד הנה והיום עיינתי ג"כ רק בראשית מכתבו כי אפפו עלי טרדות עד אין מספר וע"ד שאלתו במי שנו"נ עם איש מזרע יהודים והאיש ההוא מוחזק שכותב כל צרכיו בשבת כשיקבל המעות מהב"ד והנה רו"מ הביא ד' הש"ך ביו"ד סי' קנ"א סק"ו וביאור ד' הדגמ"ר שם ואני אומר שחוץ ממה שדברי הדגמ"ר מוכרחים מצ"ע בביאור ד' הש"כ עוד המה מוכרחים לסלק התמי' על הש"כ מדברי התוס' קידושין דנ"ו ד"ה אבל ובס' נתיבות לשבת סס"י ה' כ' דאישתמיט לש"כ ד' התוס' אלו ולפי ד' הדגמ"ר לק"מ אלא שלענ"ד מצ"א דבריהם תמוהים ממשנה וש"ס דע"ז דנ"ה דמבואר שם דאסור לסייע ידי עוברי עבירה ואף אם מסייע רק בסוף דריכה דהעבירה כבר נעשית בתחלת דריכה ובסוף דריכה אין עוד עבירה אפ"ה אסור לסייע בסוף דריכה וע"ש בתוס' ד"ה דורכין ובחי' מהרש"א ובר"ן שם ובתוס' שם ד"ה אין בוצרין והוא מטעם שכ' רש"י שם ד"ה וישראל דפורשין מהם כדי שלא ירגיל בכך ואף דבכה"ג אין כאן לתא דלפני עור כלל מכ"ש לסייע לו שיעבור העבירה ע"י ישראל אף שיש לו משלו או אפשר לקנות לו ממק"א ושם מזיד הוא לדרוך פירותיו בטומאה אלא שא"כ תקשי נמי ע"ד רש"י שם בע"ז דמבואר מדבריו דמש"ה דורכין עם הנכרי משום דנכרי לאו עובר עבירה הוא שלא נצטוה על כך ומבואר דאם היה הנכרי נצטוה על כך היה אסור לסייע אף בסוף דריכה אף שכבר נעשית העבירה וא"כ מכ"ש דאסור לסייע לעבור אף דיש לו ממק"א **(דוקא כשלא הי' בחצר של הישראל שהחזיקו בראשונה ועוד דכי היכא דחצירו קונה שלא מדעתו מכש"כ ידו כמו שהאריך המהרי"ט בס"א סי' ק"נ ובנה"מ סי' ר' וליכא למימר דס' כוונה יגרע מודאי לא כיון לקנות וכמו שכ' מח' הה"ג הנ"ל לענין עירוב דאף דקונה בלי כוונה מ"מ ספק קני' מגרע גרע משום דא"כ הוי כאין רוצה לקנות ובזה אף חצירו אין קינה לו כמ"ש התוס' בפ' ח"ה דנ"ד רע"א זה ליתא חדא דא"כ הוי הדין כמו בעירוב ושפיר מהני כמו בכבר בא חכם ונסתר חילוק הרב הנ"ל ועוד דהא הש"ך בסי' ער"ה סק"ג כ' בדעת הרמב"ם דס"ל דחצירו של אדם קונה אפי' ידע ולא רצה לקנות דלא כתוס' פח"ה הנ"ל עש"ה ובתשו' מהרי"ט הנ"ל ועוד הדבר פשוט דע"כ לא כתבו התוס' סברתם הנ"ל אלא כשידע והי' יכול לקנות אלא שלא רצה בכיון ועבור זה לא קנה אבל הכי הי' לו ספק אם מועיל חזקתו בודאי גם התוס' מודה וא"כ

מדוע ל"ק המחזיקים הראשונים כמו במשכון. ג' קשה לי דלאביי דלא ידע מתי' רבא דש"ה דרפי' מרפיא בידו וא"כ לדידי' מי ניחא דאמאי ל"מ החזקה דקודם דהא הקול היה שקר וכבר מת בנו או הפילה לכן נלע"ד כדברי הה"מ דשיטת הרשב"ם ושיטת הרמב"ם המה שיטת חלוקות דהרשב"ם מפ' להסוגיא דבאמת מת בנו או הפילה אחר שהחזירו ועיקר הרבותא הוא על מעוברת חדא דמחויבים להחזיר וא"כ מוכח עכ"פ דכשתלד קנה כמ"ש בלח"מ שם (והא דמחויבים להחזיר ול"א דיחזיק' אצלם דשמא יקלקלו הנכסים ויפסידו ול"א דלא נוכל להוציא מידם שמא תפיל ואף דרוב יולדת של קיימא הא אין הולכין בממון אחר הרוב זה אפשר ליישב ע"פ קושית הר"י בסא"ן דהאיך אמרינן ס' ממון קולא לנתבע הא הוי ס' איסור גזל ותי' דאם נאמר דיחזור הוי ספק איסור לגבי אידך ולכך הכי ניחא כיון דלדידי' הוי ספק גזל ולגבי הולד קודה שנולד אינו בר חיוב במצות ואין בו ס' איסור גזל) והב' דאף קודם שנולד קנה והא ראי' דאל"כ אמאי לא החזיקו הראשונים הא נתברר אח"כ דלא הוי בר קיימא לכך משני אביי ירושה הבאה מאלי' שאני ורבא תי' משום דהחזקה ברפיון דהא באמת עצם הס' לא נתברר רק אח"כ וא"כ הוי כמו בכל ברירה דעלמא דל"מ בזה וכך מורה לשון הרשב"ם דהוצרך לדחוק במת ולא מת על העובר עש"ה רק דזה נשמע לרשב"ם לשיטת רבא דהיכא דהחזיק בתורת ודאי ואף דאח"כ הוא דנתברר דקנו למפרע מהני ואפשר דאנן דקיי"ל כאביי דירושה הבאה מאלי' שאני לא ס"ל כן ושיטת הרמב"ם נלע"ד דאף דהיא באמת ס"ל דהקול היה שקר מ"מ החזקה שהחזיק הא' הי' אחר שנתוודע לב"ד שלא מת או שאשתו מעוברת וכן מדויק דמקודם נקט רק לשין בזבז אבל לא עשה בו חזקה המועיל ואח"כ כששמעו בו שמת ומחויבים להחזיר כמו דאיתא בש"ס דלרבא הטעם דס"ל עכ"פ כשתלד קנה כמו דכתבנו לעיל בשם הלח"מ ולאביי הטעם משום דירושה הבאה מאלי' אלא דאח"כ החזיק בו הא' וזה ל"מ אף דנתברר דבאמת הי' הקול שקר ובעת החזקה כבר מת או כבר הפילה מ"מ הא הדין היה להחזיר וא"כ זה ל"ד לקניות ספק כיון דבעת שהחזיקו החזיקו שלא ע"פ דין והי' מחויבים להחזיר דלא כמו שאר ס' שאין מחיוב להוציא מתי' וכך הפ' בש"ס לפענ"ד לשיטת הרמב"ם. גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו (ואכתי לא החזיק כדינו) ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבים להחזיר החזירו הכל ואח"כ שמעו שמת בנו או הפילה אשתו החזיק בשני' (פי' דאם החזיק אחר השמיע שמת) קנה ובראשונה ל"ק (פי' דאם אחר השמיע שלא מת החזיקו לא קנו) וזה הי' פשיטא להש"ס בשמעו שיש לו בן דל"מ החזקה דאחר השמיע שיש לו בן כיון דודאי שלא על פי דין החזיקו רק דהש"ס הקשו על הא דשמעו שהיתה אשתו מעוברת למ"ד דקודם

שתלד ל"ק ואף דבאמת עכ"פ חייבין להחזיר מטעם דכ' לעיל כיון דיש להולד זכי' אחר שתלד והוי ספק גזל עכ"פ החזקה אחר השמיעה לא היה שלא כדין גמור כיון דאפשר שתפיל וא"כ למפרע הי' שלהם לכן משני אביי ירושה הבאה מאלי' שאני וזכה הילד אף קודם שתלד לכן החזקה הוי והוא נגד סוגיות הש"ס שם בע"ז ד"ו סע"א (א) דמיבעיא להו אי משום הרוחה או משום לפני עורכי מאי נ"מ דאית לי' בהמה לדידי' א"א משום הרוחה אסור ואי משום לפ"ע הא אית ליה בהמה לדידי' ליכא אף איסור דרבנן וע' בקונ' אבני מלואים שבס"ס ט"א בחגיגה דמ"ג ואף שהר"ן נמי כ' שם דמדרבנן מיהא אסור אף בדלא קאי בתרי עוברי דנהרא. ע"כ הר"ן רק אכוס יין לנזיר קאי ולא על אמ"ה לב"נ דהא הר"ן כ' שם דטעמו שהרי מחויב הוא להפרישו מאיסור וזה ל"ש רק בישראל משום דכל ישראל ערבין זב"ז כמ"ש הריטב"א שם וזה ל"ש בעכו"ם וכ"כ הש"כ אבל לד' רש"י קשה. וכאמור ע"כ נלע"ד מוכרח כד' הריטב"א בע"ז ד"ו שכ' וז"ל מהו ה"מ לענין לפ"ע כו' דכל היכא דתבעי' לי' סתמא דומיא דמתני' והא דנזיר ואמ"ה שאנו חוששין לתקלה כל היכא דמצי עביד איסור שלא על ידינו לית משום לפ"ע כו' אבל מ"מ אי תבעי ליה בפי' לאיסורא נהי דמשום לפ"ע ליכא אכתי איכא איסורא משום מסייע ידי עוברי עבירה כו' כדקיי"ל שאין מסייעין ידי ישראל בשביעית ואפי' לומר החזיקו אסור ולא עוד אלא שאנו חייבים למחות בידו דכל ישראל ערבין זב"ז כו' ע"ש שסוף דבריו צ"ע ואכמ"ל. ומש"ה לק"מ ע"ד התוס' והרא"ש מש"ס דע"ז דנ"ה הנ"ל דשם כיון דודאי דורך פירותיו אלו בטומאה אסור לסייע לו בכל ענין כמו בפירוש כמ"ש הריטב"א וסרה בזה תמיהת הש"כ ע"ד התוס' והרא"ש שדבריהם בע"ז ד"ו רע"ב סותרים לדבריהם בשבת ריש ד"ג ולפי הנ"ל אין כאן מקום סתירה דשם בשבת שרואה שהישראל עושה עבירת ההוצאה או ההכנסה בכל ענין אסור לסייע כנ"ל ולפ"ז צריך ליישב ד' התוס' בחגיגה די"ג סע"א וקידושין דנ"ו הנ"ל דהא שם ג"כ הכי הוא אלא שלק"מ דבחגיגה שפיר תירצו כיון דבכה"ג דיש כותי אחר שרוצה ללמדו כיון דליכא לפ"ע דאו'. אף אם נאמר דיסברו התוס' כמ"ש רש"י בע"ז דנ"ה הנ"ל דגם בעכו"ם איסור דרבנן איכא בכה"ג בתבע בפי' או בידוע ודלא כנראה מד' הריטב"א והר"ן דהוא רק משום דמחויב למחות דל"ש רק בישראל אפ"ה שפיר תירצו קושיות הר' אלחנן דמש"ה בקש ר' אמי קרא דלא עשה כן וגו' דיש ל"ת מד"ק נוסף על איסור דרבנן אלא שבלא"ה מבואר מד' התוס' והרא"ש בריש שבת כד' הריטב"א והר"ן הנ"ל וגם ניחא ד' התוס' בקידושין דנ"ו דעל לשון רש"י הוא דהקשו דכ' דעבר על לפ"ע וע"ז הקשו דהא על לפ"ע אינו עובר שיוכל לקנות מאדם אחר אבל באמת אינו קושיא כ"כ על פרש"י די"ל דאינו מצוי שיקנה בהמה מנכרי ואף דמצי

לקנות מישראל אחר בכה"ג יש לפ"ע כיון דגם הישראל האחר יעבור על לפ"ע כמ"ש המל"מ פ"ד מה' מלוה ה"ב וע"ש שהוכיח כן מלשון התוס' בחגיגה הנ"ל וע' בתשו' הג' רע"א סי' קצ"ד. וראיתי בס' פ"ת יו"ד סי' קנ"א כ' בשם תשו' אמונת שמואל סי' י"ד שפקפקו ע"ד רמ"א דבגמרא אמרו נ"מ היכא דיש לו בהמה אחרת ול"א דיכול לקנות בהמה אחרת וכיון דל"מ בגמרא רק ביש לו בהמה אחרת לא שרינן בגוונא אחרינא עכ"ד. ותמהני הלא בתוס' חגיגה וקידושין הנ"ל מפו' כד' רמ"א. אלא שבמקנה שם כ' דבאמת רש"י אינו סובר כן וע' בס' נל"ש סס"י ה' ולפמ"ש גם בד' רש"י אינו מוכרח שיחלוק בזה על התוס' אלא דאינו קושיא לדידי' מטעם הנ"ל. ועכ"פ נתברר דבאם ידוע ודאי שיעבור עבירה אף שהוא מזיד אסור לסייעו מדרבנן אף שאפשר לו לעבור בלעדו דלא כד' הש"כ לפי' הדגמ"ר וכ"ע מודי בזה אף התוס' והרא"ש בפ"ק דעכו"ם ובעכו"ם בכה"ג נמי מחמיר רש"י ובזה נראה דאין דעת שאר הראשונים כמותו. אבל בישראל עובר עבירה כ"ע מודי דאסור בכה"ג. והנה רו"מ הביא בשם תשו' שבו"י והוא בתשו' שבו"י ח"ג סי' כ"ג. שנשאל ע"ד הש"ע א"ח סי' ש"ז סי"ד דמותר לקרות באגר"ש שהביאו לו בשבת דשמא יש בו צורך הגוף והק' השואל התינח שהמקבלו מותר לקרות בו אבל הכותב שיודע שאין בו צורך הגוף ויגיע בשבת לחבירו יהא אסור לכתבו. והשיב בעל שבו"י דגרמא כזו אין בו חשש איסור ודומה להא דרבה ספ"ב דב"ק זרק כלי מראש הגג והי' תחתיו כו"כ כו' ה"נ בשעה שכותב לא עביד איסורא כלל ואין זה אפי' גרמא כלל דמי יימר שיבא לידי קריאה בשבת דאולי יתעכב בדרך או המקבלו לא יקרא בו מחמת איזה סיבה ע"ש והנה מ"ש להביא ראיה מהא דרבה הוא תמוה מאד דאין זה ענין לכאן וכאן נמי פשיטא דבשעת הכתיבה אין איסור והאיסור הוא בשעת השליחות האגרת דאז ע"י השליחות שלו בא חבירו לידי איסור ואני תמה על השבו"י דהא מפו' בברייתא בפסחים ד"מ ע"ב ובע"ז דס"ה ע"ב בבגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לנכרי מטעם שמא ימכרנו הנכרי לישראל ומש"ה אמר רבה הנ"ל בפסחים שם בארבא דחטי דטבעא בחישתא ובע"ז שם בכרי דחיטי דנפל עליו יי"נ למכור אף לנכרי שמא ימכרנו לישראל ואף באיסור דרבנן אסור למכור לנכרי מחששא זו כמבואר בש"ע יו"ד סס"י פ"ו ובסי' קי"ב סי"א וע' בתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סס"י ע' וחיו"ד ססי' קפ"ו ומפו' בש"ס חולין ובש"ע סס"י פ"ו הנ"ל דאף דבר מועט כמו ביצה נבילה וטריפה אסור למכור לנכרי שמא ימכרנו לישראל וע' במג"א סי' תס"ז סק"ב ובס' מנ"י כלל מ"ו סקל"ד ואף דגם בודאי איסור איכא ספיקי, טובי דשמא יאכלנו הגוי בעצמו ואת"ל שימכרנו שמא לא ימכרנו לישראל רק לנכרי אחר והשני יאכלנו ומכ"ש בספק איסור דג"כ אסור למכור לנכרי אם

יש חשש שימכרנו לישראל וע' בש"כ סס"י נ"ז ובתשו' מהרי"ט חיו"ד סי' ב' ול"מ לפי הס"ד דרבה בע"ז דט"ו ע"ב דזבין חמרא לישראל חשוד למכור לנכרי מטעמא דקאמר לנכרי קא מזבין לישראל לא קא מזבין ודאי דקשה לכאורה דא"כ בכל הכי דאסרינן למכור לנכרי שמא ימכרנו לישראל דאטו לישראל קא מזבין לנכרי לא קא מזבין אלא אפי' למאי דהדר ביה רבה ואסר הא הק' שם התוס' ד"ה לנכרי מ"ש מלפני דלפני די"ד ותי' שני תירוצים א' דבישראל דמוזהר על לפ"ע הוי חד לפני דאסור למכור לישראל חשוד שלא ימכור לנכרי ויעבור על לפ"ע תי' ב' דבמכירת בהמה יש חשש שהישראל יעבור על איסור שבת בשאלה ושכירות ונסיוני והוי רק חד לפני ע"ש. וזה ל"ש באיסור מכירת דבר איסור לנכרי שמא ימכור לישראל דבזה ל"ש שני תירוצי התוס' הנ"ל וחוץ מזה הא זה הספק שמא יאכלנו הכותי בעצמו זה ודאי ספק טוב הוא דהא קאמר הש"ס בע"ז דט"ו סע"א דר"ה זבין ההוא פרה לעכו"ם משום דאימר לשחיטה זבנה ואייתי ראיה מהא דב"ה בשביעית דמותר למכור פרה החורשת בשביעית מפני שיכול לשוחטה ע"ש וע"ש בראשונים וא"כ אמאי אסרינן למכור ביצת נבילה לנכרי שהוא רק איסור דרבנן ואיכא למיתלי שהנכרי בעצמו יאכלנה א"ו דהא דמתירין בספיקא דאימר לשחיטה זבנה הוא רק לענין לאו דלפ"ע היכא שאין לחוש שיבא הישראל לידי מכשול על ידו בשוגג רק שחשוד על השביעית לעבור ולחרוש במזיד ועובר הראשון על לפ"ע בכה"ג הקילו בספיקא דאימר לשחיטה זבנה וע' בתשו' פנ"י ס"א חיו"ד סי' ג' ובחי' הרמב"ן בע"ז דט"ו ע"ב בד"ה והא דאמר ועפ"י דבריו מובנים דברי התוס' שם ד"ה רה"ט אבל כל היכא דאיכא למיחש שיבא מכשול על ידו לישראל אחר שיאכלנו על ידו באיסור כהך דביצת נבילה אסור וע' בהגה"ת אלפסי פ"ק דע"ז אהא אלפני דלפני לא מפקדינן וע' תב"ש סי' ט"ז סקי"ח ונסתרו דברי השבו"י הנ"ל גם דברי הפר"ח ביו"ד בדיני ס"ס אות י"ח כ' עש"ה. אמנם גם קושיות השואל ל"ק לפע"ד **(שלא בדין גמור ורבא מתרץ דבאמת אפ"ל דקודם שתלד ל"ק יש"ה דרפי' מרפיא בידי' מעיקרא כיון דעכ"פ מחיובין להחזיר שוב לא החזיקו כדין וע"ז חפש הש"ס לאשכוחי נ"מ ואמרינן א"ב ששמעו בו שמת ולא מת (היינו ששמעו קול מהם אומרים מת ומהם אומרים לא מת) ואחר כך מת (פי' דנודע שהקול מהאומרים מת הי' אמת) דלאביי מהני החזקה דאף דהיה חייבים להחזיר מכח ס' גזל כיון דלהולד ל"ש ס' גזל כמו שביארנו לעיל מ"מ כיון דעכ"פ לא היה שלא בדין גמור וא"כ מהני כמו דהוכרח לתרץ ירושה הבאה מאלי' שאני ולרבא גם בזה לא מהני כיון דחייבים להחזיר שוב רפי' מרפיא בידי' והוי החזקה שלא כדין ולא מהני ובזה מתירוץ כל הקושית הן לשיטת הרשב"ם והן לשיטת הרמב"ם כנלע"ד ברור.

א בקושי' זו הרגיש המ"א בסי' שמ"ז ע"ש ומה יפה אף נעים ד' גאון ישראל הרא"ס מרגליות בתשו' סי' נ"ג דלא מקרי מסייע רק אם מסייע בגופו או בממונו משלו דרך שאלה אבל במכרו לגמרי לא מקרי מסייע והרי קיבל דמים ומוכרו לגמרי וברשותו דלוקח קאי דהרי לא אמרו לא תמכור נפה וכברה רק לא תשאיל ובכ"מ שאסרו משום לפ"ע קתני לא ימכור כו' העתקתי דבריו הקדשים כו' המה קילורין לעינים ושפתיים יושק משיב דברים נכוחים ובזה מיושב דברי רש"י ז"ל בטוב ונלע"ד עוד הוכחה לזה מש"ס ע"ז דכ"ב דאיתא שם רשב"א אומר לא ישכור אדם שדהו לכותי מפני שנקראת על שמו וכותי זה עושה מלאכה בחוש"מ אבל נכרי מאי שרי דאמרי ארוסא אריסות' עביד א"ה כותי נמי כו' אלא נכרי מותר משום דאמרי' לי' וציית כותי נמי ציית כותי לא ציית א"ה מאי איריא משום דנקראת על שמו ת"ל משום לפ"ע חדא ועוד קאמר חדא משום לפ"ע ועוד מפני שנקראת על שמו והקשה התוס' שם בד"ה א"ה דאמלתא דרשב"א גופי' היה יכול להקשות ת"ל משום לפ"ע ואמאי קאמר א"ה ונלע"ד ליישב קושייתם דהנה הריטב"א הקשה שם וז"ל קשה היכא שביק תנא טעם דלפ"ע דאורייתא ונקט אידך טעמי דהוי משום מ"ע בעלמא כו' ע"ש ונראה ע"פ מה דהביא אאמו"ר הג' ז"ל לקמן סי' ק"י בשם הט"א (ואינו לפני) דמפרכת הש"ס דהכי ע"כ מוכח דגם בכה"ג דלא קאי בתרי עוברי דנהרי יש איסור מדרבנן ע"ש וע"כ משום מסייע ואע"ג דנקט הש"ס משום לפ"ע ע"כ הכוונה משום מסייע כמו שכ' הש"מ ב"מ ד"ה על הא דאיתא שם דאלת"ה אנן חיותא לרעיא היכא מסרינן הא עברינן משום לפ"ע פי' ואע"ג דהיכא דאית לי' בהמות מדידי' דבלאו הכי מצי עביד איסורא לית בי' משום לפ"ע כדאיתא פ"ק דע"ז מ"מ אין לנו לגרום איסורא דמסייע ידי עוברי עבירה והכי נקטי' קרא לרווחא דמלתא ע"כ ומיושב קושיית הריטב"א דאין כאן רק איסור דרבנן ולכאורה אכתי קשה דעכ"פ מאי עדיפת טעם הזה משום דנקראת ע"ש דנקט לי' מטעם דלפ"ע ובפרט דאיסור חשדא קיל משאר איסורי דרבנן ועוד דבמקום ובאופן דל"ש חשדא מותר לפי טעם הזה יותר הוי ליה למנקט הטעם דלפ"ע דבכל גונא אסור להכי קשקיל וטרי המקשן מאי דעתו של רשב"א בזה דאם נכרי ג"כ אסור ונקיט כותי לרבותא וכש"כ נכרי כמ"ש התוס' שם ד"ה אבל וא"כ נאמר דמש"ה קאמר טעמ' דנקראת ע"ש דמטעם זה לנכרי ג"כ אסור לשכור אף דלא שייך בי' לפ"ע ולאחר מסקנת הש"ס דנכרי מותר פריך א"ה ות"ל משום לפ"ע על דרך שביארנו ומתרץ חדא ועוד קאמר והיינו דבטעם דנקראת ע"ש נכלל בזה תרתי א' משום דחשדינן ליה דהוי שליחו של המשכיר ועוד משום לפ"ע דבאמת במכירה בגונא דיש שדה אחר לשכור לית ביה משום לפ"ע רק משום דנקראת ע"ש דלא יצא מת"י

הישראל לגמרי ולהכי אית ביה משום מסייע דהיא משום לתא דלפ"ע כמ"ש בש"מ הנ"ל ודוק היטב כי נכון היא.)** דכל הני דחיישינן הוא שמא יבא מכשול לישראל שני על ידו בלא ידע ואף שישראל השני כיון שלא ידע בהיתרא קאכיל מ"מ לפי האמת איסורא קאכיל רק שאנוס היה כיון דלא ידע וע' בתוס' ביצה דכ"ה ריש ע"ב ובתשו' ח"צ סי' כ"א משא"כ בהא דא"ח סי' ש"ז דלא אסרו חז"ל לקרות באגר"ש בכה"ג דאינו ידוע לו אם לא נכתבו בו צורך הגוף ואף אם אחר קריאתו יתוודע האמת שלא היה כתוב בו מצורכי הגוף ל"ל בה דחז"ל לא אסרו לו לקרות באם הוא אינו יודע וגדולה מזו מצינו בש"ס קידושין ריש דל"ט לענין ערלה בח"ל דא"ל לוי לישראל ספק לי ואני איכול ר"א ורבב"ח מספקי להדדי וע"ש בר"ן. ומ"מ בנ"ד כיון דאין חשש שיכשול את ישראל שיעבור ע"י בלא הודע רק שיעבור במזיד בכה"ג נתברר דדוקא בפירש או ביודע שבלי שום ספק יעבור אז דאסור מדרבנן לסייע ידי עוברי עבירה אף דאפשר לו לעבור בשלו או ממק"א. אבל באם אפשר גם ע"י צד רחוק שלא יעבור אין איסור בכה"ג כל שיוכל למצוא במק"א דהא בהא שכ' התוס' והרא"ש בפ"ק דע"ז לענין להושיט למומר דבר איסור אף שהדבר ידוע שיאכלוהו כמ"ש התוס' אעפ"כ כ' דאין איסור רק בקאי בתרי עוברי דנהרא. והיינו משום שאפשר לספק ע"י צד הרחוק שלא יאכלוהו וצ"ל דהא דקתני במתני' דספ"ה דשביעית ובגיטין דס"א משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה כו' וכולן ל"א אלא מפני ד"ש אף דאיכא למיתלי בהיתרא בדרך רחוק כדאי' שם בירושלמי והובא בתוס' גיטין והר"ש שביעית שם ואעפ"כ אינו מותר רק מפני ד"ש. משום שהוא תלוי רחוקה כמ"ש התוס' והר"ש שם. צ"ל דמיירי מתני' גם באופן שאין לה נפה וכברה שלה ולא אפשר לה לשאול אצל נכרי ואף שמצוי לה לישאל אצל ישראלת אחרת ל"מ כמ"ש המל"מ הנ"ל ע"כ צ"ל טעמא דמפני ד"ש. וא"כ בנ"ד נמי כיון שאפשר בדרך רחוק שלא יקבל המעות מן הב"ד בשבת לכאורה אפשר להתיר. אמנם באמת אין כאן צד היתר כלל דכאן הוי כמו בתרי עיברי דנהרא דאף שאפשר לו לחלל שבת בלעדי זאת מ"מ כיון שגם על ידו בא לידי חילול שבת הוי כמו בתרי עיברי דנהרא כמ"ש התב"ש באה"ע סס"י ה' סקי"ח. והנל"ש שם הביא ראיה ברורה לדבריו מד' התוס' בע"ז די"ד ע"ב בד"ה מקום ואף דמד' הריטב"א שם ד"ו ע"ב משמע לכאורה להיפך עש"ה מ"מ בלא"ה דבריו שם צע"ג מה שהביא ראיה מש"ס דב"מ שם ובודאי דנקטינן לחומרא כד' התוס' והב"ש ובפרט שדבריהם מוכרחים מצד הסברא ובכה"ג ל"מ אי איכא למיתלי בהיתרא בדרך רחוק כדמוכח ממשנה הנ"ל גם מד' התוס' דט"ו ד"ה אומר וע"ש בחי' הרמב"ן. ומה שהאריך רו"מ לצדד היתר משום דכיון דמנהלי הב"ד המה נכרים ואין

שליחות לנכרי וא"כ הוי לפני דלפני כמ"ש רמ"א בהג"ה סס"י ה' ובב"ש שם ובתה"ד סי' רצ"ט אלא שרו"מ נטה צד להחמיר משום דברי הנל"ש שם שכ' דהא דאמרינן דאלפני דלפני לא מפקדינן הוא דוקא התם דאינו יודע בודאי שימכור לכותי אחר ושמא ימכור לישראל אבל בדין הרמ"א שקונה אותו לסרס בודאי מה לי שכותי זה יסרס או שמכשול השני כיון שבודאי שכותי א' יעבור הישראל הוא המכשילו עכ"ד הנה אין דברי הנל"ש מכריעין דברי התה"ד ורמ"א אף להחמיר מסברא אלא שבלא"ה אין כאן צד היתר משום זה ול"ד להא דתה"ד ורמ"א כלל דבעובדא דידהו אין להישראל בעל התרנגולים שום עסק עם הכותי השני רק עם הכותי הראשון וכיון שהכותי הראשון לא יסרסם רק יתן לגוי אחר לסרסם הוי לפני דלפני כיון דאין שליחות לעכו"ם או אשל"ע והוי דומיא דלפני דלפני דבש"ס ע"ז די"ד ע"א אבל בכ"ד היא להיפך שהישראל מכאן שולח המעות לשם ליהודי החשוד לחלל שבת ואין ליהודי המשלח עסק עם הנכרי מוביל הב"ד כלל רק עם היהודי החשוד ע"כ הוי לפני ממש ולא לפני דלפני ואין ענין דין שליחות לכאן דהא הלאו דלפ"ע הוא שלא יכשיל את השני לעבור על איסור כל שנותן לפניו מכשול יהי' ע"י מי שיהי' אסור וכל מה שכתבתי הוא ברור בלי ספק יקרא את דברי במתינות ויבין הדברים לאשורן. ושלום כנפשו ונפש הדו"ש. הכותב מתוך טרדות שונות ועצומת:
שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל.

תשובה לט

סקאלא יום ג' ג' טבת תרל"א. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג בתורה ובחסידות החכם השלם מ' צבי הירש נ"י.
מכתבו קבלתי עש"ק העבר ומרוב סיבות שונות לא יכולתי להשיבו ואם כי עדיין לבי בל עמי הנני להשיבו בקצרה. ע"ד אשר שאל כ"ת אם מותר לצאת בשבת במקום שאין עירוב במנעלים גמי הנקראים קלאשין ע"ג המנעלים שטיוול. וחושש כ"ת אולי לא מקרי רק אצולי טינוף אם כי הוא דרך מלבוש כי לובשים אותם גם בעת תגבורת הקור להגן מן הצינה עכ"ד. ושאל חוו"ד הנה מצד זה הי' פשוט להתיר דאף באצולי טינוף כל שהוא דרך מלבוש לית לן בה כמבואר בטוש"ע סי' ש"א סי"ד וע"ש במג"א ובב"י שם סוף הסימן. אמנם מה שיש להסתפק בזה מחמת מחלוקת המחבר ורמ"א שם סל"ו בשני חגורות זע"ז ומדלא התיר רמ"א שם רק שני כובעים או שני אנפלאות זע"ז משום דכן דרך ללבשן בחול זע"ז כמ"ש בד"מ וע"ש במחה"ש ואף דבנ"ד נמי כמה אנשים שלובשין קלאשין ע"ג השטיוול גם בחול מפני הטיט או הקור מ"מ הא כ' שם בס' תו"ש דאם רוב

המקומות אין דרכן בכך אף שבמקום הזה דרכן בכך אסור ע"ש וכ"ש בנ"ד שנראה שרוב ב"א אף במקום הזה אינם לובשים כן כ"א מיעוט הנשים וזה גרע יותר וע' בש"ס שבת דקמ"ד ע"ב ובתוס' דצ"ב ריש ע"ב. אמנם אעפ"כ דעתי שאין להחמיר דהא הב"י בש"ע מקיל לגמרי אף בשני חגורות ורמ"א לא הביא דעת הי"א להחמיר רק בשני חגורות אבל מ"ש הב"י בש"ע להתיר בשני חלוקים זע"ז לא הביא רמ"א חולקין אף דאין דרך ללבוש שני חלוקים זע"ז כדאי' בד"מ שם וע"כ דדוקא בשני חגורות החמיר משום דאין דרך לעולם לחגור בשני חגורות זע"ז אבל בשני חלוקים אף דאין דרך ללבוש זע"ז מ"מ כיון דדרך עכ"פ ללבוש כמה מלבושים זע"ז לא חילקו בין שאר מלבושים לחלוקים וא"כ מה"ט כיון דדרך ללבוש ברגל כמה אנפלאות זע"ז מה"ט מותר גם ללבוש שני מנעלים זע"ז ואף שמדברי רמ"א בסופו שלא כ' בפי' להתיר רק שני כובעים או שני אנפלאות ומוכח דלא פסיקא לי' רק במלבושים אלו שדרך ללובשן זע"ז מ"מ כיון שלא כ' בפי' הי"א לאסור רק בשני חגורות זע"ז והוא רק חשש דרבנן כמבואר בסה"ת בפרט שלד' רה"פ אין בזה"ז רה"ר יש לנטות להקל. אמנם העיקר נלע"ד דאף לד' המחמירין בשני חגורות היינו דוקא במקום שא"צ לו אז לחגור בשני החגורות להנאתו רק שמוציא א' לצורך חבירו או לצורך עצמו שצריך להוציא חגורה א' לצרכו למק"א אבל אם צריך להנאתו ללבוש שני חגורות זע"ז נראה דאף הי"א שברמ"א מודים וכ"מ מד' הט"ז סקכ"ה להדיא ומשמע מדבריו דאף אם אין דרך רוב ב"א לחגור זע"ז מ"מ כיון שצריך לזה להנאתו ללבוש זע"ז מותר וכ"מ שם להדיא בבאה"ט בדי הט"ז וכן בס' תו"ש שם שאף שכ' תחלה להחמיר באין דרך רוב המקומות ללבוש זע"ז ותיכף בסמוך אח"כ הביא ד' הט"ז להקל בחגורות הנשים מטעם שצריכה לכך והעתיק בדברי הט"ז שנוהגת קצת הנשים לחגור כן בשני חגורות ע"ש ומבואר כמ"ש. וכ"ש בנ"ד דיש להקל כיון דצריך ללבוש הקלאשין ע"ג השטיוול להנאתו והרבה ב"א לובשים כן בחול כנלע"ד:

ב) וע"ד שאלתו בנדון שאיש א' הביא דורן לאיש אחר איזה חפץ ואמר שנותן לו החפץ ההוא במתנה אדון א' ממונה של שר א' וידוע שהחפץ ההוא גנוב ביד הממונה של השר כי הוא של השר ושאל האיש שהביאו לו עכשיו הדורן אם מותר לו לקבל הדורן ההוא וכ"ת כ' שנראה לו היתר מחמת כמה טעמים רק שמחמת שהאיש הלזה הוא ירא חטא ומתייירא משימצא דשימצא דאיסורא ולזה שאל חו"ד והנה כ"ת כ' בקיצור כמה צדדי היתר ואמרתי להשיב בקצרה מ"ש כ"ת שמצות השבת אינו בעכו"ם הנה אם כוונתו על מצות השבת אבידה. זה כ' כ"ת אח"כ ונדבר מזה לקמן אמנם אולי אגב ריהטא כ"כ וכוונתו על והשיב את הגזילה שזה ג"כ ליתא בגזלת עכו"ם אמת שכ"כ הג'

מהרמב"ח בספרו יום תרועה בר"ה דכ"ח ובתשו' נו"ב קמא חיו"ד סי' פ"א והנה"מ רס"י שמ"ח ויישבו בזה דברי רמ"א באה"ע סי' כ"ח מ"מ אף לדבריהם עכ"פ מדרבנן חייב להשיב כמבואר בדברי הרמב"ם ריש ה' גזילה ובטור סי' שמ"ח אלא שלפ"ז הי' אפשר לומר דבנ"ד שהגנב היא ג"כ עכו"ם אין בזה לתא דוהשיב אף מדרבנן וגם י"ל דאף לד' השעה"מ פ"א מה' גזילו' שהביא ד' מהרמב"ח הנ"ל וחולק עליהם נמי מודה בנ"ד שהגנב ג"כ עכו"ם אבל אני תמה על הגדולים הנ"ל שנראה שבמח"כ העלימו עין מד' התוס' בעירובין דס"ב ע"א שמבואר בדבריהם דאף בגזלן ונגזל עכו"ם חייב הגזלן בהשבה כמו בישראל ע"ש ומרהיטת לשונם משמע שדומה ממש לגזלן ונגזל ישראל עש"ה בסוף דבריהם ועכ"פ זה ודאי מבואר מדבריהם דחייב בהשבה רק שי"ל קצת לפרש בכוונתם דלפי האמת אינו משום עשה דוהשיב רק משום דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד כדאי' בריש תמורה ריש ד"ו ועיין בנו"ב שם. (א) ובס' המקנה בקו"א ע"ד הרמ"א רס"י כ"ח הנ"ל. ועכ"פ מבואר דגם בנ"ד איתא בהשבה עוד כתב כ"ת וז"ל ובפרט שכל הדין שאין מקבלין חפץ שידוע שגנוב הוא רק מטעם השבת אבידה תה אינו בעכו"ם עכ"ל האמת שכ"מ בנה"מ סי' ל"ד ססק"ה אבל ברמב"ם רפ"ה מה' גניבה ורפ"ה מה' גזילה ובטוש"ע רס"י שמ"ו וברס"י שס"ט כ' דעון גדול הוא לקנות שום דבר גנוב או גזול משום שמחזיק ידי עוברי עבירה וא"ל דדוקא בלקנות שייך ה"ט דלא עכברא גנב משום שע"י שקונה ממנו הוא גונב אבל לקבל מהם במתנה ליתא להה"ט דז"א דאמרו בכמה דוכתי בש"ס אי לאו דהו"ל הנאה מיני' לא הוו יהיב לי' מתנה א"כ מתנה שוה למכר ועוד דלד' הנה"מ שם כל שהישראל השני עושה בו אח"כ איזה שינוי הוא הגזלן מחדש אמנם אף לד' הקצוה"ח שם מ"מ כל שאכלו הישראל אחר כך מחיוב הוא לשלם לבעלים הראשונים משום מזיק וחוץ מזה י"ל דדוקא בגנב מישראל דקנהו הגנב לענין אונסין מש"ה לא מקרי השני כגונב או גוזל מיד הבעלים כדין גזול ולא נתייאשו הבעלים דמקרי אינו ברשותו של הנגזל וע"ש בקצוה"ח אבל בגזילת נכרי אם נימא דאינו בכלל השבה רק במ"מ ברשותי' דמרי' קאי משום דכל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד ל"מ כמ"ש הנו"ב שם וע' במקנה רס"י כ"ח א"כ דומה לפקדון דכל היכי דאיתא ברשותי' דמרי' הוא וא"כ לכ"ע הוי השני כגוזל מרשות הבעלים וע"ש בקצוה"ח. וגם בב"ש סי' כ"ח סק"ה מבואר דבלוקח גניבת או גזלת עכו"ם

**((א

) ובזה יש מקום אתי לפ' דברי הש"ס בתמורה ד"ו ע"ב דאמרינן דנ"מ בין אביי ורבא בהא דאעל"מ בשינוי קונה שכ' רש"י בשינוי שמשנה מדעת המקום אי קונה או לא

ונלאו חכמי לב ליישב דבריו דאכתי קשה דמאי נ"מ הא הש"ס תי' כל הסתירות שיש על אביי ועל רבא עיין בתשו' מהרי"ט סי' ס"ט (ועיין לק' בהגהותי בסי' נ"ז) ובזה ניחא דנ"מ לענין גזילת עכו"ם דאין בו עשה דלהשיב רק דאעפ"כ חייב להחזיר משום אי על"מ כמ"ש המחברים הנ"ל וזה לרבא אבל לאביי אין חייב להחזיר וזה נכון.)** איכא איסורא אלא שכתב דאינו רק דרבנן כמו עושק כמ"ש הב"י ריש ה' גזילה ע"ש ודבריו תמוהים דהכ"מ אף בגזלת עכו"ם כ"כ משום דס"ל דגם גזלת עכו"ם אינו אסור רק מדרבנן כמ"ש בתשו' ח"צ סי' הנ"ל בד' הכ"מ וכ"כ בתשו' נו"ב הנ"ל ולד' הכ"מ אבל כבר חלקו עליו הח"צ והנו"ב שם דגזלת עכו"ם וגניבתו למ"ד גזל גוי אסור אסורין מה"ת והח"צ הביא שם ראיות חזקות וכ"כ בס' מחנה אפרים ה' גזילה סי' ג' וע"כ גם רש"י ס"ל כן ומ"ש רש"י בסנהדרין דנ"ז ע"א ע"כ דעל עושק קאי כמ"ש בס' כפ"ת בסוכה ד"ל או כמ"ש הר"ן בחי' שם דסוגיא דסנהדרין כמ"ד גזל גוי מותר ע"ש אלא שמה שמבואר בדברי רש"י הנ"ל דהיכא דאסור רק משום חילול השם אינו רק מדרבנן וכ"כ הכ"מ ריש ה' גזילה בפשיטות. וכ"כ בתשו' מהרי"ו סי' קל"ח שממנו מקור דברי הגהת רמ"א באה"ע רס"י כ"ח. אבל בתוס' ב"מ דפ"ז ע"ב. ובבכורות די"ג ע"ב מבואר דהיכא דיש ח"ה אסור מה"ת וכ"כ בתשו' ח"צ הנ"ל בפשיטות. ועיין בספר שעה"מ ריש ה' גזילה וגם מבואר בתוס' ב"ק דקי"ז ע"ב דבגניבה איכא נמי ח"ה ע"ש. וע"כ דדוקא בהא דהפקעת הלואתו דפרש"י שם כי ליכא ח"ה כגון היכא דטען ליה ליורש נתתי לאביך ומת ע"ש דבכה"ג ליכא ודאי ח"ה כיון דאי אפשר להתוודע זאת להעכו"ם לעולם אבל כל היכא דאפשר בשום ענין להתוודע להעכו"ם אח"כ יש ח"ה כמ"ש התוס' ב"ק הנ"ל דבגניבה איכא ח"ה כשידע לבסוף סוף דבר ברור בעיני שאסור להישראל לקבל דורן הזה:

וע"ד שאלתו השלישי באווזא שנשבר בה א' מהעצמות שהם כמו סכינים שהובא בש"ך סי' ל"ב סק"ט וכ' כ"ת שלא מצא מזה באחרונים האמת הוא שכבר מוזכר שאלה זו באחרונים והנני שולח לו העתק מהתשו' שהשבתי שנה העברה בזה לק' סנאטין וממנה יבין כ"ת הדבר לאישורו איך הדין בזה והנה לא יכולתי להאריך יותר מרוב טרדותי וחולשת כחי ושלומו יוגדל כנפשו ונפש הדו"ש באהבה כה"י. שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל:

תשובה מ

סקאלא ה' א' דר"ח כסליו תריו"ד. כבוד יד"נ הרבני המופלג בתו"י החריף ובקי בש"ק כש"ת מ' בנימן וואלף נ"י. **מכתבו** קבלתי וע"ד שאלתו נדון הברזילים הקבועים בדלתות

של חלונות ובליל ש"ק סוגרים אותם דרך נקב לתוך הבית ואיך רשאים לסוגרם ולהכניסם תוך הבית במקום שאין שם היתר צוה"פ. הנה זה ודאי שאין זה הכנסה שאסורה מה"ת כי אגדו נשאר ברשות שהם קבועים ומשנה שלימה שנינו בשבת דצ"א קופה שהוא מליאה פירות ונתנה על האסקופה החיצונה כו' פטור עד שיוצא כל הקופה רק שאעפ"כ פטור אבל אסור וכיון שכן יש כמה צדדים להקל דהא דברי התוס' בעירובין דצ"ח ד"ה אלא דבאגידו בידו אפי' איסור שבות ליכא בכרמלית. וכ"ה דעת הריטב"א הובא בב"י וט"ז ומג"א סי' שנ"ד ולזה הסכימו הג' אבן העוזר בסי' שנ"ב והנתיב חיים שם וחלקו על הרמ"א והמג"א וא"כ בנ"ד שהאגד הוא בכרמלית דהרי רוב הפוסקים דאין לנו בזה"ז רה"ר וכל רה"ר דידן כרמלית הוא ע"כ הסומך במלתא דתרי דרבנן על הפוסקים הנ"ל לא הפסיד ואף לד' קצת פוסקים שאף בזה"ז שייך רה"ר מ"מ ידוע שהנחת החלונות הנ"ל הוא תחת גג הבולט ואף שאין על המקום שתחת גג הבולט דין רה"י כמבואר בסס"י שמ"ו מ"מ ודאי דאין לו דין רה"ר דהא כיון שמקורה אין לו דין רה"ר שאינו דומה לדגלי מדבר כמבואר בש"ס שבת דל"ח. אמנם אף לדברי רמ"א והמג"א שמחמירין מכל מקום בתלתא לקולא בכרמלית ואגדו בידו בלא הנחה מודים להקל כמבואר במג"א סי' שנ"ב סק"ד וכאן אף שהיה הנחה מכל מקום לא היה עקירה והנחה מע"ג מקום ד' דהא הדלת ההוא תלוי על צירי ברזל ואין להם דע"ד דאף שכ' התוס' בשבת ד"ז ד"ה וטח דכיון שנדבקו בפני הכותל חשוב כמונח עלי'. והוא רוחב דע"ד מכל מקום כאן אין דבוק בכותל רק תלוי ע"ג הצירים היוצאין מן הכותל ואף שלפי' הריב"א שם בתוס' יש מקום להחמיר דכתב הטעם כיון שרואה את הקרקע חשוב כמונח ע"ג קרקע מכל מקום באיסור קל כזה שומעין להקל בפרט שהנחה ג"כ אין מקום דע"ד דהא אין מונח רק בחור כל שהוא ואף אם נאמר להלכה דברה"י א"צ מקום דע"ד ועיין בשבת סוף ד' ז' וריש דף ח' וכפרש"י שם. ובר"ן ריש שבת וברמב"ם וכ"מ פי"ד מה' שבת הלכה י"ז מכל מקום הלא כתב התוס' בשבת ריש ד"ח דבחור כיון שא"א לומר ביתא כמאן דמליא דמיא בעינן מקום דע"ד אף ברה"י ויש מקום להאריך אלא שאכ"מ וא"כ אין כאן הנחה דע"ד וכיון שאין כאן עקירה או הנחה מע"ג מקום דע"ד א"כ הוי כמו מונח באויר כרמלית ואגודו בידו דלכ"ע שרי ואף שלכאורה נראה מלשון הט"ז סס"י שנ"ב סק"ד שכתב וז"ל בענין שנח דאין חויב אלא במונח ע"ג משהו ע"ש ומבואר מזה דאם מונח ע"ג משהו אסור אף באגודו בידו בספרי קודש ומינה דבשאר דברים אף בכרמלית אסור ז"א דהט"ז לא קאי רק אהא דבכותל משופע אסור בכ"ק וע"כ דמיירי ברבים מכתפים עליו כמ"ש התוס' בשבת ד"ה ע"ב ד"ה בכותל משופע. ובזה אף אם אין מקום דע"ד חייב מטעם שכ' הר"ן

רפ"ק דשבת דכיון דדרך ב"א לכתף עליו כו' הוי כיד של אדם שהוא חשובה דע"ד או אפשר שכוונת הט"ז עמ"ש בש"ע הגיע לעשרה טפחים התחתונים אם הכותל משופע בענין שנח עליו אסור לגללו ומבואר מזה דאף בפחות מג' טפחים בעינן דוקא שנח עליו היינו משום דקיי"ל כרבא דאף תוך ג' בעינן הנחה ע"ג משהו כמבואר בש"ס עירובין דצ"ח ע"ב אבל למעלה מג' טפחים ואין רבים מכתפין עליו ודאי דאם בעקירה והנחה ליכא מקום דע"ד הרי כמונח באויר ואם יש תלתא לטבותא היינו שאגדו בידו וכרמלית שרי לכ"ע כנלע"ד. ועוד יש לי צד היתר בזה משום דנלע"ד דהא דקאמרי בש"ס ההם בעירובין האי אסקופה ה"ד אילימא אסקופה רה"י וקמה רה"ר ולא גזרינן דלמא נפל ואתי לאתויי ולא קאמר בפשיטות דגזרינן אגודו בידו אטו אין אגודו בידו וש"מ דזה לא גזרינן אלא שגזרינן בהא מלתא גופא דלמא נפל ואתי לאתויי וכ"מ ד' מג"א סי' שנ"ב סק"א וסק"ב דאין בזה איסור שבות כמו בנח בכרמלית דבנח בכרמלית אסור בכתבי הקודש ובאגודו ברה"ר מותר והיינו משום דבאגודו בידו אין בו משום איסור שבות רק משום גזירה בהך מעשה גופא ע"כ אומר אני שבנ"ד בהנך דלתות שקובעין ע"ג צירים שמבחוץ שאין מקום לגזור בזה שיכנוס הכל לרה"י כמובן. ע"כ אין בזה מקום לגזור ואף מרה"ר לרה"י יש מקום להסתפק בכה"ג אם יש לאסור ועיין בפרמ"ג סי' שנ"ד ד"ה דלי דמסתפק בכה"ג ועכ"פ בכרמלית אין מקום לאסור מכל הלין טעמי נלע"ד דמותר בלי פקפוק:

תשובה מא

סקאלא יום ה' ער"ח אייר תרכ"ד לפ"ק. שפעת שלום וברכה ברבי' והמשכה לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי כש"ת מוה' אנשיל אשכנזי נ"י.

מכתבו הגעני בשבוע של פסח העבר ולהמון טרדותי לא יכולתי אף לקרותו ואח"כ נחליתי והוצרכתי בשבוע זו להתעכב כשני ימים אצל דאקטיר וביני ביני השתרגו עלי להשיב הרבה תשובת וגם אני עוסק ברפואת וראשי כבד עלי מאד ע"כ לא יכולתי לעיין בדברי כ"ת החביבים ואשיב בקצרה לגוף הדין ע"ד שאלתו שבעירו צירפו במק"א את הטיליגראף להיות לצוה"פ במקום פירצה להתיר טלטול וכת"ה פקפק מכמה טעמים ובפרט ששני עמודי הט"ג רחוקים מהכתלים יותר מד"ט והבכ"ש החמיר והאריך ושאל חו"ד. והנה בעירנו וסמוך לעירנו לא נקבע הט"ג. אמנם בשבוע זו בנסיעתי אל הדאקטיר נסעתי בפרסה על דרך המלך הבטתי וכפי ראייתי אם במקומכם נעשה הט"ג ע"ד זה אין מקום לצרפו להתיר טלטול כי הוא צוה"פ מהצד כח הברזל שעליו הגבוע נקבע בעמוד

מלמעלה מן הצד ועל הגבוע קרוב לראשו נכרך מן הצד החוט של ברזל שהולך מעמוד לעמוד ואם שהפמ"ג כ' דאם נעץ יתד למעלה על העמוד וכרך עליו החוט מועיל. ע"כ טעמו כיון שהעמוד רחב יותר מהיתד מצד זה ומצד זה א"כ חוט המשקוף נתון למעלה נגד ראש העמוד ומועיל דא"צ ליגע כמ"ש הפוסקים דהלכתא כר"נ בדי"א אבל בנדון הט"ג שהחוט ברזל שנמשך מעמוד לעמוד הוא נמשך לגמרי מן הצד ולא עד ראש העמוד ל"מ אף ששמעתי קצת אומרים שהחוט נקבע ג"כ על ראש הגבוע מ"מ אף אם הוא כן דעתי דל"מ כיון שעכ"פ החוט שנמשך מעמוד לעמוד נמשך מן הצד והמג"א סס"י שס"ב הביא בשם הרא"מ דגם אף אם עשה קנה אחר תחתיו יש לשלוף קנה הפסול מפני הרואים כ"ש בכה"ג דמדינא נראה דאסור כיון דטעמא דמן הצד פסול משום דאין דרך משקוף רק על המזוזת ע"כ כיון דהמשכה מזל"ז הוא מהצד פסול. אמנם אם במקומכם במקום ההוא החוט ברזל נמשך מזל"ז ע"ג הגבוע או עכ"פ נגד ראש העמוד כעובדא דהפרמ"ג מ"מ ודאי דאכתי אין להקל נגד ד' הבכ"ש דרב גוברי' ובתשו' ב"א האריך לדחות מעליו השגת התו"ש ודעמי'. אמנם נלע"ד דפלפולם הוא בצוה"פ העומד תוך חלל המבוי כעין לחי הבולט מדפנו של מבוי בש"ס ד"ה. אבל אם הצוה"פ עומד חוץ למבוי וע"ש בתוס' הנה הב"ח מספ"ל בהעמיד לחי חוץ למבוי אם אינו עומד סמוך למבוי ממש רק רחוק ממנו קצת אף תוך ג' דשמא ל"א לבוד בכה"ג רק בעומד בתוך המבוי וא"כ לפי ראיית הבכ"ש מתוס' ריש די"א א"כ גם בצוה"פ הוי כן. אמנם אף אם נחליט דלא כהבכ"ש וצוה"פ הוי כמחיצה גמורה כמו בכ"ד מ"מ אם רחוק ד"ט בכה"ג ל"מ אם הוא כן משני הצדדים דאף אי צוה"פ הוי כמחיצה גמורה מ"מ הוי מבוי מפולש לגמרי ואף דבכל צד עומד מרובה עה"פ ל"מ במפולש דע"מ עה"פ לא הוי רק כמו לחי כמ"ש התוס' ד"ה בד"ה ק"ו ובמפולש צריך צוה"פ מצ"א והמג"א שכתב בסי' שס"ג סקל"א דאם הנהר רחוק מהבתים יוד אמות צריך תיקון ע"כ כוונתו דבכה"ג צריך תיקון אף אם רחוקים רק מצ"א דאם הם רחוקים משני צדדים אף אם אין רחוקים רק ד"ט הוי מפולש דע"כ דבמבוי מפולש דצריך צוה"פ מצ"א מיירי באין שם יוד אמות דאל אף באינו מפולש צריך צוה"פ דוקא כדקתני בריש עירובין וכן מבואר בש"ס ד"נ ע"א וכן טעמא דנפרץ מצדו בבקעי ביה רבים דבד' הוא מתורת מבוי מפולש במקום כדמוכח התם וכ"כ בתשו' הר"ן רס"י ע"ב. אמנם אף אם אינו רחוק בכה"ג רק מצ"א ד"ט מהכותל נמי נראה דלכ"ע ל"מ וראיה דבש"ס ד"ח פליגי ר"כ ורבא במבוי שצידו א' ארוך וצ"א קצור דר"כ סובר דבפחות מד"א מניח קורה באלכסון ורבא סובר דבכ"ג אינו מניח אלא נגד הקצר וכתב הרא"ש בשם הראב"ד דבצוה"פ מודה רבא דעביד באלכסון דלכ"ע משום מחיצה הוי

ע"ש ומבואר מזה דדוקא באלכסון אבל נגד הארוך ל"מ אף בפחות מד"א הרי כדכתיבנא ע"כ אם במקומכם הוא על תמונה זאת שעמודי הט"ג עומדים חוץ למבוי כל שרחוק עמוד א' מכותל שאצלו ד"ט אין ספק אצלי דל"מ ואמנם אף אם הוא תוך המבוי יש לחוש לד' הבכ"ש כי כן נתפשט המנהג להחמיר וגדולי האחרונים הסכימו לדעתו ע"כ יראו לתקן על להבא ואין להקל משום חשש לעז על העבר ועיין בתה"ד סי' רל"ב ובס' ג"פ סי' קכ"ה סקל"א את זה ראיתי להשיב לכת"ה בקצרה מתוך טרדות שונות כותב בידים רפות הדוש"ת באהבה:

שלמה במוהר"י זללה"ה

תשובה מב

סקאלא יום ג' תמוז תרל"ב. ה' ישפות שלום וברכה לכבוד הרב הגדול החריף ובקי החכם השלם שלשלת היוחסין מ' אורי שרגא פייביל נ"י האבד"ק יאס.

תמול קבלתי יקרת מכתבו וע"ד שאלתו נדון טלטול בעירו בש"ק שעד כה הי' מטלטלים ע"פ הוראת זקינו הגאון מופה"ד מהרא"מ זצ"ל כי יש חריץ סביב העיר עמקו יוד ורחבו ד' ובכל דרך מבוא העירה יש גשר על החריץ. אמנם יש שראנק עליו במקום צוה"פ כעת ע"פ פקודה מהממשלה נלקח ממקום א' השראנק והגשר רחבה יותר מיוד אמות ולמנוע העם בעיר גדולה הזאת מלטלטל בש"ק ובפרט שכבר הורגלו בזה מכבר הוא מהנמנע כמעט לכן צידד כ"ת להתיר ע"י השני עמודים של השראנק שנשארו פס מכאן ופס מכאן וגם יש על הגשר שני לאמטערינס עומדים על עמודים ואף דבפריצה יותר מעשר אינה ניתרת רק ע"י צוה"פ מ"מ בעת הדחק כזאת נוכל לסמוך ע"ד הרמב"ם הט"ו מה' שבת הי"ב שמבואר מדבריו דלטלטל בחצר חף בפירצה יתירה מעשר מותר ע"י פס ד' או ב' פסין משהו וע"כ דס"ל דדוקא בפרוץ לרה"ר יותר מעשר אינו ניתר רק ע"י צוה"פ אבל בפרוץ לים שהוא כרמלית סגי בפסין ואף שהכ"מ כתב שם שד' הרמב"ם מטים לדברי הרשב"ם היינו לאפוקי מפרש"י אבל אינו מפרש כפי' הרשב"ם ממש רק דההיתר הוא ע"י פסין מטעם הנ"ל וכן משמעות לשון הרי"ף בפ"ק גבי הא דלשון ים וא"כ כיון שד' רוה"פ שכל רה"ר שלנו הוא רק כרמלית יש לסמוך ולהתיר ע"י הפסין והאריך ושאל חו"ד. זאת תשובתי הנה האמת שלשון הרי"ף והרמב"ם מורה כמ"ש כ"ת אבל כבר תמה הלח"מ שם במקומו ע"ד הרמב"ם בזה ואם כי מבואר שנפל איזה טעות ודילוג בלשון הלח"מ מ"מ מבואר שם דאף שעלה בדעתו דלדברי הרמב"ם צריך לחלק בין נפרץ לרה"ר או לכרמלית אכתי השאיר ד' הרמב"ם בתימה ולפע"ד אא"ל בזה מדמחלק הש"ס ד"ז

ע"א בין פתוחה לרה"ר בין פתוחה לכרמלית אפלוגתא דת"ק וחנניה ול"ק הכי אמתני' דהרחב מעשר אמות ימעט דל"ש אלא בפתוחה לסרטיא ופלטיא אבל פתוחה לבקעה א"צ למעט ש"מ דאין לחלק בזה ואין לחלק ולומר דדוקא במבוי הוא דבעינן צוה"פ אף בנפרץ לכרמלית משא"כ בחצר דא"כ נסתר הקו' בש"ס ד"ו ע"ב ע"ש ועיין בתוס' די"א ד"ה מה יתר וכן מוכח להדיא מש"ס דצ"ט סע"א דפריך אלא ביתר מעשר א"ה אפי' מרוח א' נמי והתם לא מיירי בנפרץ לרה"ר ע"ש בתוס' סד"ה מאי שנא וכ"מ בש"ס ד"ו ע"א דפריך אילימא ביתר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום ולא משני דמיירי בפתוח לכרמלית ובהא פליגי רב ושמואל א"ו דפשיטא ליה דאין לחלק כלל וע"כ אם נפרש ד' הרי"ף והרמב"ם כפשטן צ"ל דדוקא בנפרץ לים הוא דמותר בפסין אף בנפרץ יותר מעשר וטעמא נראה ע"פ מ"ש בתשו' מהרי"ט ס"א סי' צ"ד דהא דמבוי שצידו א' ים דאי ל"ח שמא יעלה הים שירטון הוי הים כמחיצה היינו אף בפירצה יותר מעשר וכן הוכיח דאף אם אין שפת הים גבוה עשרה מ"מ הים עצמו הוי מחיצה והא דנקט רש"י דשפתו גבוה עשרה רבותא אשמועינן למ"ד דחיישינן שמא יעלה הים שירטון ע"ש (וזהו דלא כמ"ש המג"א סי' שס"ג סק"ל והדברים ארוכים אכ"מ) והק' מהרי"ט שם דא"כ מה פריך הש"ס די"ב אהא דלשון ים הא טלטלי מטלטלינן ואמאי לא הא הים הוי מחיצה ותי' מהרי"ט דאף דים מתיר המבוי אף פירצה יותר מעשר מ"מ בחצר אינו מתיר כמ"ש הרשב"א דחצר שעשוי לתשמיש הצנע צריך מחיצה יותר ממבוי ע"ש ומש"ה י"ל ד' הרי"ף והרמב"ם דבהך דלשון ים מהני פסין אף בפירצה יותר מעשר כיון דהים עצמו מועיל במבוי אף בפירצה יותר מעשר אף דבחצר דצריך סתימה יותר ל"מ הים לבד עכ"פ מהני בצירף הפסין אבל בעלמא פשיטא לי דגם הרי"ף והרמב"ם מודים דבפרצה יותר מעשר אף בפרוץ לכרמלית ל"מ פסין רק צוה"פ דוקא. וגם בפשיטות יש לחלק ולומר כדאמר הש"ס גופי' שם בדי"ב לעיל מזה דא למ"ד דבעינן שני פסין אפ"ה בלשון ים די בפס א' משום דקל הוא שהקילו חכמים במכס ע"ש בחי' הרטב"א דמפו' לה לענין פרצת החצר שנפרצה לכרמלית של מים להתירו בהיכר כ"ד כשם שהקילו במים להתיר בו מחיצה תלוי והוא דלא כפרש"י וקצרתי ע"כ לדעתי אין בנ"ד שום היתר מחמת הפסין לבד ובלא"ה כיון ששטת הרי"ף והרמב"ם לא הובא בש"ע כלל ואף דהלכה כמאן דמקיל בעירוב הלא כתב הרא"ש בפ"ב דבעירוב אמרו ולא במחיצות ואף דהרא"ש כתב בלשון אפשר הריטב"א רפ"ט כ"כ בפשיטות. וכ"כ תשו' ריב"ש סס"י ת"ה בשם הרשב"א ועיין תשו' נו"ב מה"ת סי' מ"ב ותשו' ח"ס סס"י פ"ט ולרוב חולשת כחי לא יכולתי להאריך יותר ושלום תורתו יוגדל כנפשו ונפש דוש"ת באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה.

תשובה מג

סקאלא יום ו' עש"ק כ"ב תמוז תרט"ז לפ"ק. החיים והשלום לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג החריף מוה' אפרים זלמן נ"י מו"צ בק' טלוסט.

מכתבו קבלתי יום ד' העבר ע"י הב"ד ואם כי אפפוני טרדות שונות וגם הנני טרוד כעת להשיב כמה עניינים שונים להשואלים מרחוק שקבלתי שאלתם ע"י הב"ד יום הנ"ל עכ"ז אמרתי להשיבו בלי איחור ע"ד שאלתו שאיש א' שבת בקהלתכם והוציא לעז על תיקון עירובין שבקהלתכם יען כי יש שם עקום א' פרוץ ורו"מ כותב שמקום ההוא מקום מדרון ביותר ומתלקט ביותר מיוד טפחים מתוך ד' אמות רק שיש בו שביל של יחיד. ואצל השביל יש לחי העומד מאליו גם כל המקום פרוץ אינו מחזיק ברחבו עשרה אמות ע"כ השאלה. זאת תשובתי הנה האיש שהוציא לעז על העירובין מחמת זה הוציא לעז על עצמו שלא למד הל' זו מעולם או למד ושכח וצירופי קילות שיש בזה עצמו מספר ואף שעל ההיתר שכ' המג"א סס"י שס"ג דמש"ה לא חילקו הפוסקים בין בקעי רבים או לא משום דס"ל דלא מקרי רבים פחות מס"ר וע"ז קשה לסמוך מכמה טעמים מ"מ בלא"ה עיקר חומרת המג"א מדברי התוס' בעירובין דכ"ב ע"א הוא תמוה שהוא נגד הש"ס במקומו דאי' התם בעא מיני' רחבה מרבא תל המתלקט י' מתיך ד' ורבים בוקעין בו חייבין עליו משום רה"ר אליבא דרבנן לא תיבעי לך השתא ומה התם דניחא תשמישתי' אמרי רבנן לא אתי רבים ומבטלי הכא דלא ניחא תשמישתי' לכ"ש כו' ומבואר דבתל המתלקט י' מתוך ד' לא מיבעי לי' אליבא דרבנן כלל דלא אתי רבים ומבטלי מחיצתא ואנן קיי"ל כרבנן וגם בתוס' עצמם בריש ד"ה דלמא שהביא המג"א דבריהם מבואר להיפך שכ' דבמעלות ומורדות שבח"ל לר"י חייב אבל לרבנן פטור משום דל"א רבים ומבטלי מחיצה והרי תל המתלקט ומעלות ומורדות בידי שמים הם ואפ"ה לרבנן ל"א רבים ומבטלי מחיצה ועכצ"ל דהא דכתב התוס' סד"ה הנ"ל דמחיצה שאינה עשוי בידי אדם אפי' רבנן מודי דאתי רבים ומבטלי מחיצה כוונתם דוקא בניחא תשמישתי' או ברחב עכ"פ יותר מבית סאתיים ולא הוקף לדירה כמו שהביאו דבריהם למעלה ומש"ה א"ש דא"י ובבל לא הוי רה"י ועיין בתשו' כנ"י מסי' א' עד סי' ז' ובתשו' ח"צ סי' ל"ז ובתשו' ב"א חא"ח סי' כ"ו והדברים ארוכים ליישב דברי המג"א עיין בקו"א שבש"ע להגאון מלאדי בסי' שמ"ה ואכמ"ל עכ"פ ביש סניף להקל יש לסמוך להקל ואני יודע שכמה גדולי הדור שלפנינו סמכו ע"ד המג"א בזה שלא מקרי בזה רבים פחות מס"ר ולא עשו תיקון עירובין בתל המתלקט אף במקום שהיה עובר שם דרך מפולש לרבים אמנם מנהגינו לתקן בצוה"פ בכה"ג. אבל בלא בקעי רבים רק שהוא שביל היחיד אין מקום

להחמיר ובר מן דין הלא מצד הדין אף אם לא הי' תל המתלקט כיון שאין בכל הפרצה יותר מעשרה אמות אף בבקעי בה רבים אם אינה אלא פירצה א' דעת הגאון בעל אבן העוזר בסי' שס"ה שא"צ תיקון כלל דלא כהמג"א שם. ובתשו' הארכתי וביררתי שלדינא דעת האהע"ו נכון ולא מטעמי' אלא משום דכיון דבאותו צד עכ"פ עומד מרובה עה"פ לא גרע מלחי כמבואר בש"ס בעירובין ד"ה ע"ב וע"ש בתוס' וא"כ אף במבוי מפולש די בלחי מכאן וצוה"פ מכאן וכיון שהמבואות שלנו נתקנו בצוה"פ א"כ אף אם פרוץ במקום א' כיון שאין בפרצה יותר מעשר אמות די בלחי והיתר דעומד מרובה עה"פ מועיל כמו לחי אלא שלכתחלה יש לתקן כל הפרצות בצוה"פ כמבואר ברמ"א סי' שס"ג אבל מצד הדין, א"צ תיקון בכה"ג כלל ובנ"ד שבמקום הפרצה יש תל המתלקט כיון דלא ניחא תשמישתי' כמבואר בש"ס בשבת ד"ק ובעירובין דכ"ב. הנה אף לרב הונא דמחמיר בפרצה וסובר דאחד זה ואחד זה בארבעה כמבואר בש"ס בעירובין ד"ו אף אי לא בקעי בה רבים ופריך בש"ס התם על ר"ה מ"ש מדר"א ור"א ומשני עלה התם דאיכא גידודי ופרש"י שנשתייר מן הכותל ביסוד ג' או ד"ט גובה על כל הפרצה שאינה כוחה לעבור בה ע"ש ש"מ דבכה"ג אף ר"ה מודה דפרצתו בעשר וא"כ בתל המתלקט דלא ניחא תשמישתי' להילוך ועיין ברש"י בשבת ד"ק ובעירובין דכ"ב. א"כ הוי כאית בי' גידודי ועיין ברש"י שם בעירובין ד"ה דלא ניחא עש"ה ובסוגיא וא"כ אף ר"ה מודי דפרצתו בעשר מכ"ש לר"ח בעירובין ד"ו דקיי"ל כוותי' דפרצתו בעשר אא"כ בקעי בה רבים דפשיטא דבכה"ג לא מקרי בקעי בה רבים לזאת אין כאן מקום לפקפק ותקיימו וקראת לשבת עונג יתענגו על רוב שלום ושלום כנפשו ונפש הדו"ש. שלמה במוהר"י חונפ"ק הנ"ל

תשובה מד

סקאלא יום ד' ז"ך מנחם אב תרכ"ז לפ"ק. שפעת שלום וברכה לכבוד הרב המופלג החריף ובקי מ' משה רוזין הבבד"ק האסיאטין רוסיא.

היום הזה קבלתי מכתבו כי לא הייתי בביתי עד הנה וגם היום איני יכול לבא בארוכה כי אני חלוש מאוד מטורח הדרך וגם לבי בל עמי לעיין מחמת כמה סיבות שונות לזאת אשיב בקצרה ע"ד שאלתו בעירכם שיש מקום עשוי כצוה"פ ממש היינו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג למעלה מעשרה רק באמצע הגובה כמו גבוה חמשה טפחים מן הארץ עשו האדונים עוד קנה ברוחב מקנה זה לקנה שכנגדו אם יש להתיר הטלטול עי"ז כיון דעד הקנה האמצעות ליכא גובה עשרה וגם הוא באמצע הלחיים והוי צוה"פ

שעשאו מן הצד ומן הקנה האמצעית ליכא גובה עשרה עד הקנה עליון ודעת כ"ת להתיר לטלטל וכ' שרב א' כ' לשם שאסור לטלטל עי"ז וכ"ת האריך להתיר ושאל חו"ד הנה תיכף בקראי מכתבו תמהתי דמה זו שאלה דדין זה בדמותו כצלמו מפורש בס' מהרי"ל בלקוטי דינים שבסוף הספר מהרי"ל ואולי אינו ת"י כ"ת אעתיק לשונו וז"ל חצר הי' כלה לכרם והקיפוה בצוה"פ מג' צדדים והיה שם למטה מן צוה"פ עץ א' מחובר לרוחב הפתח שהיה גפנים קשורים בו ושאלו מאחר דאותו העץ קשור מן הצד ולמטה מעשרה אם מבטל צוה"פ שלמעלה הימנו והשיב מהר"י סג"ל דקיי"ל דצוה"פ מועיל שם בפרוץ מרובה בד' רוחות והפסקת המן נראה דאין מבטל דהא אשכחן דהרשב"א אסר קורת מבוי שהיתה עבוי ביותר שגבהה מקצתה למעלה מעשרה ומקצתה למטה ומדמה לה לקורה מכוסה במחצלת דקורה אין כאן ומחיצה אין כאן והרא"ש דוחה דשאני הכא כ"ש דהוי סתימה טפי ה"נ בנ"ד דע"י העץ המפסיק וקשור שם סותם טפי עכ"ל. הרי מפורש להתיר כהוראת כ"ת. אמנם יען איני מכיר' את רב האוסר. אומר שאולי נמשך אחר דברי הגאון החסיד זכר צדיק לברכה מלאדי בשלחן ערוך שלו סי' שס"ג סכ"ה שכתב אבל קורה שמקצתה בתוך עשרה פסולה שכיון שהחלל שתחתיו אין בו עשרה אין שם מבוי והקורה צ"ל ע"ג מבוי עכ"ל והנה אם כי הג' הנ"ל רב גובריי' אמנם דבריו שבכאן תמוהים מאד בפרט במה שנרשם ב"י ב"ח ומ"ש הט"ז צע"ג עכ"ל והלא בב"ח שם סימן י"ב מפו' להיפך שכ' שם וז"ל ואין חילוק בין כולה למעלה מעשרה ובין מקצתה תוך עשרה עכ"ל ואדרבה לד' הב"ח מותר כאן לטלטל אף לד' הרשב"א דלשטתו טעם הרשב"א האוסר הוא רק משום שהקורה עצמה רחבה עשרה ובזה נפקא מתורת קורה ושם מחיצה עלי' ומתורת מחיצה אינה מתרת משום שהוא מחיצה תלוי ומש"ה חלק על לשון הש"ע דמשמע ממנו שעיקר הרבותא של הרא"ש שהתיר וחלק ע"ד הרשב"א האוסר הוא משום שמקצתה תוך עשרה מש"ה אוסר הרשב"א וע"ז חלק הרא"ש והתיר ולד' הב"ח אף לד' הרשב"א אין חילוק בין אם הוא כולה למעלה מעשרה או מקצתה תוך עשרה רק שהרשב"א אוסר אף אם כולה למעלה מעשרה משום שהקורה רחבה עשרה ונפקא עי"ז מתורת קורה וכ"נ שהוא שטת המג"א סק"כ וע"ש בפרמ"ג ולענ"ד כמ"ש. אמנם שטת הש"ע נראה שהוא כמ"ש הט"ז סקי"ג דמחלוקת הרשב"א והרא"ש הוא משום שמקצתה תוך עשרה טפחים לארץ כי פי' המג"א בלשון הש"ע הוא דחוק מאד ושטת הש"ע והט"ז נסתייעו מדברי מהרי"ל הנ"ל ועכ"פ כיון דקיי"ל כהרא"ש מותר בנ"ד בלי פקפוק. אמנם אף לד' הג' מלאדי מ"מ טעמו משום שקורה אינו מתיר רק במבוי

אבל צוה"פ דמתיר בכ"מ גם הוא מודה אמנם בלא"ה ד' הג' הנ"ל תמוהים כמ"ש (א) ויותר מזה לא יכולתי לעיין כעת ולהשיב באריכות ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה: שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה מה

סקאלא יום ד' כ"ג ניסן תרי"ט לפ"ק. ה' ישפות שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי מ' זכרי' מענדל נ"י מ"צ בק' קאלימיא.

מכתבו קבלתי וע"ד אשר שאל בעובדא שנתקלקל וניתק החבל שע"ג הצוה"פ במק"א שעובר ע"ג דרך המלך והשרים לא הניחו לתקנו וציוה כ"ת להכריז שאסור להוציא מרשות לרשות כי הפרצה שם רחבה יותר מעשרים אמה ונחלק א' עליו שם ואמר שמותר ע"י לחי לבד לזאת הוא מבקש תשובתי בזה. זאת תשובתי הנה זה החילק אינו יודע בין ימינו לשמאלו ומשנה שלימה שנינו ריש מס' עירובין והרחב מעשר אמות ימעט וכו' וגם שם בדט"ו ע"ב שנינו כל פירצה שהוא כעשר אמות מותרת מפני שהוא כפתח יתר מכאן אסור וגם שם בברייתא דט"ז א"י נפרצה ביותר מעשר אסור והדין שוה בזה בין במבוי בין בחצר וע' בתוס' שם די"א ד"ה מה יתר ומה שגומגם כ"ת לפ"ז ע"ד המג"א בסי' שס"ב סקי"ז עפ"י מה שהגי' בס' מחה"ש שצ"ל כמ"ש רס"י שס"ד וראייתו הוא דאף שמפולש לרה"ר ורוחב רה"ר הוא ט"ז אמה ולפי"ז תקשי אמאי סגי בלחי מכאן לזאת מפ' כ"ת דלא כבעל מחה"ש דכוונתו להביא ראיה דמהני צוה"פ בפרוץ מרובה על העומד ולא על יותר מעשר עכ"ד כ"ת ובזה אין דברי כ"ת נכונים דבעשר או פחות מבואר מלשון הש"ע דגם להרמב"ם מועיל צוה"פ גם בפרוץ מרובה עה"ע אף בכל הרוחות ואף שה"ה בפט"ז נסתפק בזה לד' הרמב"ם מ"מ מדברי הש"ע מבואר דהכריע להקל גם להרמב"ם ביתר או פחות. והדין עמו מסוגיות הש"ס די"א דגם ר' יוסף לא קאמר רק מדברי רבינו נלמד חצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצוה"פ והיינו לדברי רב דקאמר אתניי צריך למעט כמבואר שם בסוגיא אבל אנן דקיי"ל דא"צ למעט מכ"ש בעשר אף שפ"מ עה"ע מועיל צוה"פ וכמ"ש התוס' שם סד"ה אילימא בשם השר מקוצי וע"ש בב"י ומ"מ כפי פסק הש"ע אין מקום לדברי כ"ת ועכצ"ל בדברי המג"א כפי' המחה"ש והא דמועיל לחי מצד הב' עכצ"ל דעושה לחי רחב כמ"ש התוס' ד"ו ד"ה ולחי וכמ"ש גם כ"ת. אמנם בלא"ה יש לתמוה על המג"א לפי הנ"ל דאף שהתוס' הוכרחו לפרש כן היינו לפי הס"ד דקתני כיצד מערבין רה"ר אבל הש"ע ברס"י שס"ד שפסק כהמסקנא דה"ק כיצד מבואות המפולשין לרה"ר א"כ מנ"ל להוכיח דאף ביתר מעשר מועיל צוה"פ ותדע דהא רב אמר

התם הלכתא כת"ק וע"כ לדידי' מיירי בעשר דהא הוא קאמר בדי אתניי צריך למעט וע"ש בתוס' בד"ה חצר ובחי' מהרש"א שם בתוס' רד"ה אילימא ואף אם נדחוק בדברי המג"א שסימנא בעלמא ציין לדברי הש"ע רס"י שס"ד וכוונתו למקור הדברים שהוא הברייתא בד"ו וראייתו מהס"ד דכיצד מערבין רה"ר מ"מ דברי המג"א הם מדבר ה"ה פט"ז הט"ז שכ"כ כמ"ש ג"כ המחה"ש וה"ה כ' כמבואר פי"ז בדין הכשר מבוי המפולש ודאי דמקשי כנ"ל אלא שבכונת ה"ה היה אפשר לפרש דלא כפי' המחה"ש אלא כמו שפי' כ"ת דהראיה הוא על פ"מ עה"ע ולא על יתר מעשר דכיון דה"ה ספוקי מספקא לי' לד' הרמב"ם דשמא אף בעשר ס"ל דל"מ צוה"פ בפמעה"ע ולצד זה שפיר הוכיח דבכה"ג עכ"פ מהני צוה"פ ברוח שלישית אבל בדברי המג"א אאל"כ כמ"ש למעלה אלא אי נאמר דה"ה מיירי בעשר כפי' כ"ת והמג"א ביתר מעשר כפי' המחה"ש וראייתו מהס"ד וזה נראה דוחק וצ"ע ומ"ש כ"ת מדברי הרשב"א הובא בה"ה פי"ז שכ' תיקון רה"ר דלת מכאן ולחי או קורה מכאן ורה"ר הוא יותר מעשר וכ' כ"ת ליישב עפ"י דברי תוס' ד"ו ד"ה ולחי ע"כ בלא"ה לק"מ דל"מ דל"ק ע"ד הרשב"א שהביא ה"ה רפי"ז ה"ג דהתם במפולש לרה"ר איירי ולא ברה"ר והיינו באינו רוחב ט"ז אמה כמ"ש ה"ה שם וא"כ י"ל דגם אינו רוחב יותר מעשר ואף לדברי הרשב"א שהביא ה"ה שם בה' יוד דמיירי ברה"ר עצמה נמי לק"מ דהא להרשב"א משכחת רה"ר בפחות מרוחב ט"ז אמה כשאורכו לאורך רה"ר כמ"ש ה"ה בשמו רפי"ד ונראה דלדעתו א"צ אף שיהי' ברוחב י"ג אמות ושליש מה"ט שכ' הרשב"א וכ"מ מלשון הש"ע בסי' שמ"ה ס"ח וס"ט. וע' בס' תפארת שמואל בפ"ק אות ד' וי"ל דגם הרא"ש מודה בזה אלא שהוסיף בשם ר"י דאף ברחבם לאורך רה"ר הוי רה"ר בי"ג ושליש אבל באורכן לאורך רה"ר הוי רה"ר אף בפחות מי"ג אמות ושליש וגם התוס' אינם מחלקים בכה"ג בין אם רחבם י"ג אמות ושליש או פחות דלא כמו שנראה מדברי הת"ש שם וא"כ שפיר י"ל דמיירי אף ברחבו עשר או פחות ולק"מ ועכ"פ זה שכנגדו א"י מה היה לו ואם לא למד אף משניות ראוי לגעור בו בגערה כי אם אינו בר הכי מה לו להכניס א"ע בדיני עירובין להכשיל רבים ח"ו ודין זה אף תינוקות של בית רבן יודעים שפרצה יתירה מעשר אינה ניתרת אלא בצוה"פ את זה ראיתי להשיב לכ"ת מתוך טרדות שונות ושלום תורתו כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה מו

סקאלא יום ג' ה' טבת תרט"ו לפ"ק. אשיב ואו"ש לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג החריף ובקי כ"ש מ' מנחם מענדיל נ"י.

מכתבו קבלתי וע"ד שאלתו בנידון העירובין בק' הנ"ל שתיקון צוה"פ נמשך ע"פ רוחב דרך המלך וקנה א' עומד בצד צפון ברוחב להלאה מהדרך והשני עומד בדרומו להלאה והחבל למעלה ובאורך הדרך בצ"א עומד הטעליגראף אשר הוקם מחדש מטעם המלך והיא ג"כ כתמונת צוה"פ שהשפודין הם על העמודין והחבל של התיקון עירובין הוא למטה מהשפוד של ברזל שע"ג הט"ג ע"כ נסתפק רו"מ כיון שהט"ג עשוי כתמונת צוה"פ ממש א"כ חולק העיר לשני מביאות וא"כ קנה א' מצוה"פ עומד במבוי א' מהתיקון והשני במבוי השני ובודאי דשתי חצירות או שני מבואות ופתח בינהם ועשו תיקון לא' לא מהני לחבירו ע"כ שאלתו. והנה רו"מ בעצמו הרגיש כיון דעיר של יחיד אין מערבין לחצאין וכל העיירות שלנו כן דינם כמבואר במג"א סי' שצ"ב הוי כמבוי א' וחזר ודחה דהא כבר כתב הרא"ש דנ"ט דבצוה"פ שפיר יכולין לחלוק עכ"ד ואני תמה שלא השגיח היטב בדברי הרא"ש דהא כ' שם בשם התוס' דלרחבה מערבין היינו דוקא בצוה"פ או בפסין ומבואר מזה דלאורכה אין מערבין לחצאין אף בצוה"פ והאמת שגם דברי המחבר בש"ע תמוהים מאד בסי' שצ"ב דהא שם בס"ד סתם דאין מערבין לחצאין ולא חילק בין לאורכה בין לרחבה והיינו עפ"י מ"ש בב"י דהלכה כרי"ף ורמב"ם שפ' כל"ב ובס"ו כ' דדוקא בלחי וקורה אין מערבין לחצאין אבל בפסין או בצוה"פ מערבין לחצאין והא אף לל"ק דלרחב' מערבין הוא דוקא בצוה"פ או בפסין כמ"ש הרא"ש וכ"ה בקיצור פסקי הרא"ש שם לד' הרא"ש שפ' כל"ק וכ"ה בטור א"כ לאורכה אין מערבין אף בצוה"פ ולד' הרי"ף והרמב"ם שפ' הב"י כמותם אף לרחבה אין מערבין אף בצוה"פ א"כ דברי הש"ע תמוהים ויותר מזה תמוהים דברי רמ"א שכ' דלרחבה מערבין אף בלחי וקורה והיא היפך דברי הרא"ש וטור וגם המג"א הרגיש להק' על רמ"א ויותר מזה תמוה שהרמ"א כ' כמו שנת"ל סי' שס"ג ושם בסי' שס"ג סל"א מבואר להיפך דליחלק מבוי לשנים לא סגי בלו"ק וזה דומה לרחבה כמבואר ברא"ש והך דסי' שס"ג הוא ירושלמי מפו' ומבואר שם דנתנו אלו ואלו אף הפנימים אסורים אף שהחיצונים אין להם דרך עליהם וזה ודאי **)(א

) צ"ע דלא הביא דברי המג"א סס"י שס"ב דאעפ"כ יש לשלוף הקנה אמצעי מפני הרואין ובעיקר הדין תמה אני על עצמי שלא הביא דברי הגאון בעל אבן העוזר שכתב ראיה ברורה מש"ס עירובין ד"ג דבעינן דוקא שהחלל שתחת הקנה יהיה גבוה יו"ד והשיג על

הב"ח והט"ז וכן ראיתי בס' נשמת אדם מהג' בעל חיי אדם כלל ע"א שהביא כן מביאורי הגר"או ואף שהח"א דחק לדחות הראי' זו מ"מ גם הכרעת דעתו נראה כן להלכה ולכן דברי הגאון מלאדע זיל לאו יחידאה נינהו. אמנם לענין צוה"פ נראין דברי אאמו"ר הגאון ז"ל ואי לאו דמסתפינא היה אפשר לפענ"ד ליישב בזה דברי הרמב"ם החמורים בפי"ז מה' שבת הי"ד וז"ל שם כמה יהי' פתח המבוי ויהיה די להכשירו בלחי או קורה גבהו אין פחות מיו"ד טפחים ולא יותר על כ' אמה ורחבו עד יו"ד אמות בד"א שלא היה לו צוה"פ אבל אם הי' לו צוה"פ אפי' היה גבוה מאה אמה או פחות מיו"ד או רוחב מאה אמה הרי זה מותר ותמהו עליו כל נושאי כליו עיין במ"מ שם ובס' אהע"ו בסי' שס"ג ובספר ישועות יעקב סי' הנ"ל ובתשו' ברית אברהם חא"ח סי' ט"ו שהאריכו בזה ולפי האמור אפשר ליישב דכוונת הרמב"ם והש"ע היא דכלפי מה שאמרו דבלחי או קורה בעינן שהחלל שתחת הפתח יהיה גבוה י"ט אבל בצוה"פ אף לדידן דס"ל דצוה"פ בעינן דוקא למעלה על הלחיים מ"מ אם אחר שנתן הקנה העליון נתן עוד קנה או דף על הלחיים מן הצד ונתמעט הפתח מי"ט ג"כ מועיל כמש"כ אאמו"ר זללה"ה הכרעת דעתי להלכה ובקורה ל"מ בזה לפי מה דכתבו האחרונים שהבאתי ודו"ק.)** דומה לרחבה וגם מסוגיות הש"ס דילן דנ"ט יש ראיה מהא דמייתי פלוגתא דר"ע ורבנן גבי שתי חצירות אדברי ר"פ דלרחבה והא בהך דשתי חצירות ע"כ מיירי בצוה"פ או בפסין בין החצרות דאל"כ אין מערבין שנים וע' במג"א סי' שע"ב סקי"ד וא"כ הא דלרחבה מיירי ג"כ בכה"ג וכ"ד הרא"ש והא דמבוי מבוי בפ"ע מערבין בצוה"פ או בפסין כמ"ש הרא"ש שם אף דל"ל רק חד פתחא דהיינו רה"ר אפ"ה מבוי שלו יכול לסלק ע"י צוה"פ דהא אין לו דריסת הרגל על מבוי שלו ודומה לרחבה ממש ודלא כמהרש"א שם גם מ"ש דעושה לחי לחצי מבוי שהק' מזה התוס' שם הוי ריעותא משום דל"ל אלא חד פתחא הוא תמוה דהא התוס' מהפנימים הוא דקשיא להו והחיצונים אין להם דרך עליהם ושפיר מדמה הרא"ש הך דירושלמי וגם עירוב דמבוי מבוי בפ"ע להך דרחבה ולפ"ז כל"ק בכולהו מערבין בצוה"פ או בפסין ולאורכה בכ"ג אין מערבין לחצאין ולשטת הרי"ף ורמב"ם אף לרחבה אין מערבין אף בצוה"פ או בפסין ודברי המחבר ורמ"א הם תמוהין מאד וגם לכאורה דברי המחבר בסי' שס"ג הנ"ל הם נגד דברי הרי"ף ורמב"ם הנ"ל לפי' הנ"ל וצ"ל בין מבוי לרחבה דרה"ר לדידיה אבל ק' מנ"ל הא דהא הרא"ש מדמי להו וגם דברי המג"א בסי' שס"ד סק"ג הם תמוהים דהא ר' יהונתן ע"כ בצוה"פ מיירי דהא כ' לעיל מיני' דמבוי עקום צריך לחי מכאן ולחי מכאן וצוה"פ בעקממותו ועוד דהא כ' הר"י בעצמו הובא בב"י סי' שע"ב דאם נפרצו החצרות זל"ז ולא נשתייר פסין אין מערבין

שנים ואף במבוי מפו' בירושלמי הובא ברא"ש הנ"ל דלו"ק לא מהני שיהיה מערבין שנים וע"ז כ' דבעינן סילק דוקא כמו בהך דסס"י שפ"ו דודאי יש פתח גמור בין החצר למבואות ואעפ"כ בעינן סילוק דוקא מטעם שכ' המג"א כאן וא"כ מ"ש המג"א וצ"ע על הרב"י שפ' שם בסי' שצ"ב דאף סילוק ל"מ ע"כ כיון על הב"י בספרו הארוך שפ' כרי"ף ורמב"ם דאף לרחבה דהני נפקי בהאי פיתחא כו' ולית להו דריסת הרגל זע"ז אפ"ה לא מהני משום דלא מצי לסלק מרה"ר כדאי' בש"ס דנ"ט וע"ש בתוס' והיינו דאף צוה"פ לא מהני לשיטתי' וכנ"ל. וא"כ מה זה שסיים וע' סי' שס"ג דצוה"פ פשיטא דמהני הא כל הפלפול הוא בצוה"פ ולד' הב"י בסי' שצ"ב ל"מ וגם הך דסי' שע"ח דמייתי הב"י בסי' שס"ד לראיה ע"כ בצוה"פ או בפסין מיירי מדמערבין שנים וגם הך דמבוי עקום ע"כ בעשרה מיירי כמבואר בש"ס ד"ו דבזה פליגי רב ושמואל וא"כ אם עשה בשני הראשים הפתוחים לרה"ר צוה"פ סגי לחלוק הרשיות באמצע בשני פסין כמבואר ברא"ש ובש"ע סי' שס"ג ושצ"ב ולמה נקט המג"א צוה"פ דוקא וגם הקושיא שהק' המג"א כאן על הב"י הי' לו להקשות על המחבר בסי' שס"ג סל"א דפ' דאם חלקו המבוי בצוה"פ או בפסין יכולין כ"א לערב לעצמם ואמאי אין אוסרים הפנימים על החיצונים בדריסת הרגל כיון דמבוי הוי להני כמו להני וכבר תמה כן בס' אהע"ו על המחבר דסי' שס"ג וע' בס' תו"ש וע"כ ניכר מדברי המג"א בסי' שס"ד הנ"ל דבצוה"פ ל"ק כלל דדריסת הרגל לא איכפת לן בכה"ג וכ"כ נו"ב תנינא חא"ח סי' ל"ט והיא תמוה מאד מהך דסס"י שפ"ג דבעינן סילוק דוקא וגם הריב"ש סי' ת"ה הביא ראיה מכל חצרות שאוסרין על המבוי אף בפתח גמור מטעם דריסת הרגל וע' ברש"י ותוס' ד"ז ע"ב וד"ח ע"א וע"כ צריך לחלק דשאני בהך דרגל המותרת במקומה גבי שתי חצרות משא"כ במבוי דשייכי להני כמו להני א"כ במקומן היא ולא שייך לומר אין אוסרת שלא במקומה כמ"ש התוס' דנ"ט ע"א ובדברי הש"ע סי' שס"ג עכצ"ל כמ"ש התוס' שבת דמיירי דגם הפנימים יש להם דרך בפ"ע וע"ש בב"י ודברי המג"א בסי' שס"ד תמוהים ועכ"פ המתבאר דלאורכה אין מערבין לחצאין אף בצוה"פ א"כ אין הטעליגראף חולק העיר לשני מבואות וגם בל"ז הט"ג אינו חולק העיר לשתי מבואות כיון שמרחוק במקום כלות הט"ג יש פרצה מכאן ומכאן דהא אינו רק מצ"א א"כ הכל מעורב וגם לד' הרא"ש ל"מ צוה"פ בבקעה ולד' הרמב"ם ל"מ בפ"מ עה"ע א"כ לא הוי כמחיצה גמורה ועוד דהא אף בהך דסי' שס"ג סל"ג אף בפס ד"א העומד לאורכו של מבוי אף דלקולא עושה המבוי לשני מבואות ולא הוי פרצה יותר מעשר מ"מ ד' הריטב"א דאין דינו כמבוי עקום ואינו רק מבוי א'. וע"ש בס' תו"ש ולדידי א"צ לחי רק בצ"א ואף שד' רוב הפוסקים אינו כן וסוברים דהוי כמבוי עקום ולדידהו צריך בכל

צד לחי כמ"ש ה"ה פי"ז הכ"א שאני התם דהפס מפרידן לגמרי דהא מועיל משום זה לחי וממעט להפרצה שיתירה מעשר וגם אין הלחי ניכר במבוי השני' כמו בהעמיד לחי אחורי המבוי משא"כ כשצוה"פ מפסיק בין הקנים ואף במחיצה פלפלו בש"ס דצ"ב אם אמרינן מחיצה לאיסור ומ"ש מעל' די"ל סילוק מחיצות הוא כמ"ש בש"ס התם אין ענין לכאן למעיין מכ"ש בצוה"פ דאין חילוק רשיות להחמיר ומ"ש רו"מ דרך היתר אם בצ"א הקנה של התיקון אינו רחוק מהט"ג יותר מעשר לזה מהני לחי כיון שהפירצה אינה יותר מעשר וכיון שכן אף שהקנה השני עומד רחוק מעשר מהט"ג מ"מ י"ל כיון שמהני למבוי דידי' בתורת לחי מהני למבוי האחר להצטרף לצוה"פ כהא דאמרינן בש"ס דכ"ד מגו דמהני לחי למתא מהני ג"כ לרחבה עכ"ד ולא כיון יפה דהתם עומד הלחי אפתחא דמתא בין מתא לרחבא ע"כ שפיר אמרינן מגו משא"כ בנ"ד אם נאמר דהט"ג מחלק לשני מבואות איך נאמר דלחי שמועיל במבוי זה יועיל למבוי אחרת וזה לא ניתן להאמר ועוד דהא למבוי ההוא שאין רחוק מהט"ג יותר מעשר א"צ לחי כלל לדברי מעל' דהא ניתר בעומד מרובה עה"פ א"כ אין הלחי מתיר כלל ומ"ש רו"מ לפלפל בענין חצר במפולש וכ' לחלק בין עומד מרובה עה"ע דמותר אף במפולש בחצר ובין פ"מ עה"ע דבעי צוה"פ דוקא יפה כיון בזה ואני הארכתי בתשו' בזה. והוכחתי מדברי התוס' דצ"ד ד"ה ורש דמפולש אוסר בחצר וצריך צוה"פ דוקא וכן הביא ראיה זו בס' אהע"ו בסי' שס"ה. ואני הבאתי ראיה ע"כ מדברי התוס' ד"ה ע"ב ד"ה אינו דן שכ' מה לפס ד"א שכן ל"מ אלא במחיצה רביעית תאמר בע"מ דמהני בכל ד' ע"כ וע"כ בחצר מיירי דמבוי אף ע"מ ל"מ רק במחיצה רביעית כמ"ש שם ד"ה ק"ו. וש"מ דבחצר מפולש בעינן צוה"פ מצ"א אלא שמד' התוס' דצ"ד מוכח דאף במפולש בעיקום צריך צוה"פ מצ"א דוקא דאל"כ מאי פריך בש"ס התם במאי עסקינן ולישני דמיירי בנפרצה לרה"ר אף דבגי' התוס' לא הי' הגי' לרה"ר ע"ש וע' בראש מ"מ אין זה דוחק לשנויי דמיירי שנפרצה לרה"ר דהא יותר מזה דחק המתרץ שמיירי שנפרצה בקרן זוית דהא המשנה לא חילקה וע"כ דגם בעיקום הוי מפולש וצריך צוה"פ והארכתי גם לתמוה על הרמ"א רס"י שס"ד ועתה נתיישבתי שיש ליישב דברי רמ"א ולומר דלא קאי אלא אסוף הסעיף שכ' המחבר דאם צ"א פתוח לרה"ר וצדו השני' לחצר שאינה מעורבת דדי בלחי או קורה בשני הצדדים ע"ז כ' רמ"א דבחצר צריך תיקון חצר משני הצדדים היינו היתר פסין ולהחמיר בא אבל באם מפולש משני הצדדים לרה"ר צריך צוה"פ בצ"א ופסין בצד השני וכן מפורש בס' דרכי משה בסי' שס"ג אות יוד וז"ל וכנ"ל דבחצר מפולש בעינן משני הצדדים צוה"פ או צוה"פ מצ"א ופס ד' או שני פסין משהו בצד השני ע"ש ואע"פ שלשו' רמ"א בהג"ה שכ' וכל זה לא משמע

לכאורה כן. וכן הבינו האחרונים שדעת רמ"א שבחצר מפולש די בפסין משני הצדדים מ"מ אאל"כ בדעתו שיסתור דבריו שבד"מ וגם יהיה נגד דברי התוס' הנ"ל וגם ברשב"א בעה"ק מפורש כן הובא באה"עו שם. אמנם כ"ז בפ"מ עה"ע אבל בעומד מרובה עה"פ פשיטא דמהני בחצר אף במפולש כמפורש במשנה דט"ו ע"ב וכמבואר ברש"י ד"ה ע"ב ד"ה ניתרת ובתוס' שם סד"ה וא"ד ובהכי מיירי ברייתא דחצר שנכנסין לה בזו דהוי רה"י לשבת ובס' אה"עו בסי' שס"ה נדחקו בזה וכבר תמהתי עליו במק"א ע"כ דמיירי בע"מ עה"פ. וכן הך דרב דמבוי שנפרץ במלואה לחצר ונפרצה חצר כנגדו דחצר מותרת אף זה נגד זה לכ"ע אף לרבה כגי' מהרש"ל שם ד"ח ע"ב דלא כמהרש"א וכ"כ בת"ח שם מיירי ג"כ שנשאר בחצר לצד רה"ר ע"מ עה"פ ע"כ אף מפולש כנגדו ממש מותר כמ"ש רש"ל וכ"ה ד' כל הפוסקים דחצר לעולם מותרת וכמבואר ג"כ בטוש"ע סי' שס"ה ס"ג והאהו"ע דחק ליישב ולפי הנ"ל לק"מ ולא יפה עשה רו"מ שדבר גבהות נגד מהרש"ל שכ' שלא ראה דברי התוס' דצ"ד הנה המציאה שמצא כבר קדמו ס' האה"עו וגם אישתמיט מרו"מ דברי כל הפוסקים שפ' בהך דרב דחצר לעולם מותרת אף שנפרץ זה נגד זה ממש והעיקר כדכתיבנא דמיירי בע"מ עה"פ ומה שהעיר אותי רו"מ בד' מהרש"ל ומהרש"א בעירובין ד' כ"ה בתוס' ד"ה וכי אויר. הנה באמת שדבריהם דחוקים מאד. וגם עיקר הקו' של הרש"ל שם על הגי' תוס' דהא חצר אוסר המבוי הפתוח לו אף בפתח גמור ולעיל ד' ח' לא שרינן אלא באין רגילין בו כמ"ש רש"י שם ומהרש"א דחק בזה ואני לא זכיתי להבין דבריהם כלל דלעיל שפיר קאמר רש"י דבכל מקום חצר שלא עירבה עם בני המבוי אוסר אף שהחצר פתוח בפתח גמור להמבוי והיא ראיית הריב"ש שם סי' ת"ה שהבאתי למעלה. והיינו אף שכל בני החצרות שבמבוי עירבו ונשתתפו ביניהם רק חצר א' לא נשתתפה הוא אוסר עליהם שהם אסורים להוציא כלי בתיהם למבוי. מפני האחד שלא השתתף עמהם ויש לו חלק במבוי ודריסת רגלו אוסר עליהם אבל מותר כ"א להוציא כלי מביתו להחצר שעירבו אבל אם נפרצו החצר והמבוי במילואם זל"ז אסור לטלטל כלי הבית אף בחצר חוץ לד"א. מפני שהחצר והמבוי נפרצו כ"א במלואה למקום האסור וכ"ז שלא נפרצו מותר לטלטל בחצר וכן במבוי רק שאסור להוציא מן החצר למבוי וה"נ לרבנן דסברי חצרות רשות לעצמן וקרפיפות רשות לעצמן כ"ז שלא נפרצו זה לזה אף שאסור להוציא מן החצר לקרפף וכן להיפך אבל מותר לטלטל בחצר אף חוץ לד"א וכן בקרפף אבל אם נפרצו זה לזה אסור לטלטל בתוך הקרפף או בתוך החצר חוץ לד"א אם נפרצו שניהם במלואם זל"ז ודבריהם צ"ע. והנה מחמת הדוחק שיש בדבריהם עלה ע"ד לפרש שהתוס' לא בעי למימר בנפקא מיני' לענין אי בעי לחי בין החצר לקרפף רק

הנ"מ הוא דאם נאמר האיסור משום דהקרפף הוי כרמלית אז בעי צוה"פ במקום שנפרץ לרה"ר ואם טעמא משום שנפרץ במלואו למקום האסור א"צ לצד רה"ר רק לחי אבל לצד החצר תלוי בזה דאם נאמר דנראה מבחוץ מהני בכל ענין א"צ לחי אחר ואם נאמר דל"מ או בנכנס כותלי הקרקף לחצר בכל ענין בעי לחי ומ"ש התוס' כדמשמע בפ"ק דמבוי שנפרץ במלואו לחצר א"צ כלום אפי' לא עירבו היינו דשם א"צ אפי' לחי משום שסובר דנראה מבחוץ מהני ועיקר ראייתם שא"צ צוה"פ. אלא שמ"ש אפי' לא עירבו דחוק לפי"ז דהם דברי מותר לכאורה וגם קשה הן לפירושם ז"ל הן לפירושי דאמאי כתבו באמת שאם נאמר דאויר חצר מייתרו בעי צוה"פ לצד רה"ר כיון דע"י הלחי נעשה הקרקף רה"י דכיון דאיכא לחי אין אויר חצר מייתרו וע"ש במהרש"א א"כ הוי כמבוי וחצר שנפרצו זל"ז והמבוי או החצר נפרץ לרה"ר דסגי בלחי אף בצד רה"ר וא"ל דמיירי בנפרצו זה כנגד זה או בכלה בצד החצר דבכה"ג בעי צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן כמבואר לעיל ד"ח ועלה ע"ד לפרש דלא כפירושם ז"ל רק דמיירי שהחצר נפרצה לרה"ר ובזה א"ש הכל דאי נימא דאויר חצר מייתרו א"כ הקרקף הוי כרמלית והוי החצר מפולש מצ"א לרה"ר ומצה"ב לכרמלית ובעי צה"פ לצד רה"ר ומצה"ב בעינן פסין כנ"ל אלא שבחצר יש גיפופים לצד הקרקף כמבואר בש"ס מש"ה לא בעינן רק צוה"פ לצד רה"ר. ומה שנקטו התוס' בלשונם צריך לצוה"פ מכאן ולחי מכאן היינו בעלמא במבוי שנפרך בכה"ג אבל מטעם דנפרץ במלואו למקום האסור לא בעינן רק לחי לצד רה"ר ולא בצוה"פ וא"ש הכל רק שא"כ הול"ל שאם נפרצה ולא שאם נפרץ ואולי ט"ס הוא ואכתי צ"ע ואולי יש לרו"מ פי' נכון בדברי התוס' בלי גמגום וכנראה מלשונו יוכל לכתוב לי רק שלא ילמוד לשונו לדבר גבהות נגד רבותינו מהרש"ל ומהרש"א וכדומה כי טובים צפרנם כו' ואם הראשונים כו' במה שכתב רו"מ על דברי הבכ"ש כבר האריכו בזה בס' תו"ש ובתשו' ב"א ויען אני טרוד מאד מכל צד וגם אני טרוד להשיב בענין גדול ועמוק בהיתר עגונה שהגיע אלי שאלה בנדון עגונה ממרחק וגם כחי כשל עדיין הוכרחתי להפסיק באמצע הפרק ושלום כנפשו ונפש הדו"ש. שלמה במוהר"י זלה"ה חופ"ק הנ"ל.

תשובה מז

סקאלא יום ה' כ"א טבת תרט"ו לפ"ק. ושלום תניינא לכבוד הרבני המופלג החריף ובקי מ' מנחם מענדיל נ"י. **בזו** הרגע קבלתי מכתבו וכל דבריו עברו לפני ואין בהם מתום ומרוב חפצו להשיג כ' שלא בעיון כלל והנה אני טרוד בענייני נחיצים להשיב למעשה וגם איני רוצה לאבד הזמן ולהשיב על דברי רוח. שיש במכתבו הרבה טעותים רק אעפ"כ

אשיב בקצרה בקיצור מופלג על תמצית דבריו בראש מה שהאריך להשיב על תמיהתי על הש"ע ורמ"א סי' שצ"ב. אחר כל האריכות שלו לא השיב מאומה על תמיהתי דהא מבואר ברא"ש ובקיצור פסקי הרא"ש ובטור דאף להרא"ש שפ' כל"ק דלרחבה מערבין אין מערבין לחצאין רק בצוה"פ או בפסין ומינה להרי"ף ורמב"ם שפ' דגם לרחבה אין מערבין לא מהני אף צוה"פ וגם להרא"ש לארכה אין מערבין אף בצוה"פ וכ"ז מבואר ברא"ש ורמזיו ובטור להדיא ומזה מבואר דעשה לחי לחצי מבוי דמהני פסין או צוה"פ לענין הפנימים אף לדברי האה"עו בסי' שס"ג סל"א ע"כ הוי כמו לרחבה וכן במבוי מבוי דינם שוה כמו לרחבה דמהני צוה"פ כמו בלרחבה כמבואר בקיצור פסקי הרא"ש וטור וגם בהרא"ש עצמו מבואר כן אלא שמעל' האריך להעמיס בדברי הרא"ש דברים שאינם ולא יוכל לומר כן בד' הטור ובקיצור פסקי הרא"ש ומ"ש מעל' דבעשה לחי וחצי מבוי הוי כמו לארכה כיון דבני הפנימים אוסרים על החיצונים הו"ל חיצונים רגל האסורה במקומה ואוסרת על הפנימית עכ"ד. לא ידע מה קאמר מה ענין רגל האסורה לכאן כיון דחיצונים אין להם דריסת הרגל על הפנימים דאל"כ אף צוה"פ לא מהני כדין פתח שבין הפנימיות לחיצוניות אם הפנימיות לא עירבה ועיין באה"עו סי' שס"ג סל"א ומה שדחה ראייתי דבלרחבה בעי צוה"פ מדמייתי ע"ה בש"ס פלוגתא דר"ע ורבנן ראייתי מתרתי לישנא דלל"ק הראי' דאי לרחבה סגי בלחי ולאורכה מהני צוה"פ כדברי המחבר ורמ"א מאי פריך רק מהא דלרחבה מערבין כמאן דלא כר"ע הא אף מלארכה ג"כ תקשי דהא עכ"פ בצוה"פ מערבין וכמאן דלא כר"ע ולזה לא היה משני הש"ס מידי דהא כלהו נפקי בחד פיתחא וללי"ב הראיה דאי נימא כהמחבר א"כ אין חילוק בין לארכה בין לרחבה אלא דלארכה צריך צוה"פ ולרחבה א"צ וללי"ב צריך צוה"פ אף לרחבה וא"כ מאי ענין פלוגתא דר"ע ורבנן לכאן הא אינהו מיירי ביש צוה"פ וכל דברי רו"מ מהבל ימעטו ומ"ש לתרץ תמיהתי על המג"א בסי' שס"ד האמת שאיני יודע מה לדונו שלא ידע מה כתב דודאי גם הרר"י מיירי בצוה"פ או בפסין דאל"כ בלא"ה חצר ומבוי א"א לחלק כלל כמבואר בירושלמי שהביא הרא"ש דנ"ט ואפ"ה בעי סילוק דריסת הרגל דוקא כמו דמשני הש"ס הני נפקי בהאי פיתחא כו' הא לא"ה אסור ולדברי הב"י שפסק כרי"ף ורמב"ם דלרחבה אין מערבין אף צוה"פ וסילוק דריסת הרגל ל"מ אף דהני נפקי בהאי פיתחא ולמה כתב המג"א דצוה"פ פשיטא דמהני הא להרי"ף ורמב"ם אף צוה"פ לא מהני אף בסילוקו מדהר"ג ולהרא"ש בעי צוה"פ וסילוק כמו שאמרו בש"ס אהך לישנא דלרחבה מערבין והרר"י ע"כ כרא"ש דאל"כ אף סילוק וצוה"פ לא מהני אלא שלכאורה קשה הא הרר"י פ' דאף לרחבה אין מערבין. אמנם כבר הרגיש בזה הגאון מוהר"ז מבראד בקו"א לתשו'

ב"ח החדשות ואם יש ת"י מעלי העתק ממ"ש כעת יעיין תחלה היטב בתשובתי ואח"כ יראה מה השיג. ואז יראה אם כדין השיג והנה בד' התוס' וכי אויר. ב"ה כוונתי לדעתו מה שהרעיש ברעש גדול אמנם הקשיתי דאם הקרפף נפרץ מצ"א לרה"ר ומצ"ב לחצר כמה כ' התוס' דבעינן צוה"פ לצד רה"ר הא ע"כ מצד הלחי שבאמצע יצא הקרפף מתורת כרמלית כמ"ש מהרש"א דאל"כ מאי מהני צוה"פ לכרמלית ועיין בתוס' דכ"ד ע"ב ומכיון שיצא מתורת כרמלית הוי כמבוי וחצר שנפרצו זל"ז וא' מהם נפרץ לרה"ר דסגי בלחי כמבואר בש"ס רפ"ק ומעל' דחה דא"כ בכל מבוי מפולש אם העמיד לחי באמצע נימא שיהי' סגי בלחי גם לצד רה"ר ולא ידעתי מאי ענין שמטה אצל הר סיני ומאי נ"מ אם הקרפף הוא כרמלית או לא כיון שעושה לחי לצד החצר שוב אין דינו ככרמלית והוי כמבוי וחצר שנפרצו זל"ז כמו אם נימא דאין אויר חצר מייתרו דע"י הלחי אינו מייתרו כמ"ש מהרש"א. וגם ע"כ מיירי בכלה לאמצע החצר דאם לא כן אף אם אויר חצר כו' אסור מטעם שמבואר בש"ס ורש"י ד"ח ע"א. וכיון שכן אף אם אויר חצר כו' מכל מקום כיון שע"י הלחי שבינו לחצר אינו מייתרו כמ"ש מהרש"א א"כ סגי בלחי לצד רה"ר ומה ענין זה לדמיונו של מעל' בהעמיד לחי באמצע מבוי מפולש ע"כ המחוור בעיני כמ"ש בדרך האחרון שמיירי שהחצר נפרצה לרה"ר ואין להאריך עוד ומה שתמה עלי למה לא דקדקתי בלשון התוס' שהביא הרא"ש דנ"ט שכתב דמש"ה בעינן צוה"פ שלא יהי' כו' נפרץ במלואו למקום האסור לו ולדברי הו"ל לומר הטעם בכדי לחלוק הדיורין זמ"ז אין כאן תימה דטעם של שתי חצרות שנפרצו זל"ז אם לא נשאר פסין שהדין שמערבין א' ואין מערבין שנים אם עירבה כ"א לעצמה כ"א אסור אף בשלו משום שנפרץ במלואו למקום האסור לו אלא שהיתר חצר בעלמא הוא דוקא בפסין אבל הכשר מבוי הוא בלחי אבל כיון שהורגלו לערב יחד א"א לחלקם רק בפסין ולחי אינו מועיל וכל שלא נשאר פסין הוי נפרץ כא' במלואו למקום האסור לו ובחנם המה וכ"ז אני משיב על עיקר דבריו אבל כל דבריו נכתבו שלא בהשגחה כלל וחוץ מכבודו אני רואה מתחלה ועד סוף שאינו מכיר את ערכו והניקל בעיניו לדבר גבוהות אף נגד רבותינו הגאונים מהרש"ל ומהרש"א והוטב בעיני מה שאני רואה במכתב של הרב הגאבד"ק בוטשאטש שהוכיחו ע"ז ואיני יודע אם אשוב לו עוד כי איני רוצה להשיב רק אל המבקש את האמת לאמתו ולא לזולתו כי הזמן יקר ואינו כדאי לאבדו בחנם ובפרט שאני טרוד מאד בכמה טרדות שונות הנחוצת באמת לאמתה של תורה. ושלום כנפשו ונפש הדו"ש:
שלמה במוהר"י זלה"ה.

תשובה מח

סקאלא יום א' י"ד מרחשוון תרי"א לפ"ק. שפעת שלום לכבוד אה' יד"נ הרבני המופלג בתורה ויראה ירא ושלם בנן של קדושים כש"ת מו"ה בנימן וואלף נ"י

מכתבו קבלתי וע"ד שאלתו בדין גדר העיר שנפרץ בפחות מעשר לבקעה גדולה ובקעה ההוא נפרצה במלואה מצד אחר לדרך הרבים והבקעה ההוא הולכת לפני המבצר והשר יש בידו למחות לרבים שלא לבקוע בפרצה ההוא. אמנם לע"ע אינו מוחה ורבים בוקעין בה בעגלות וכדומה ורו"מ רוצה לצדד היתר לענין עירוב דלא מקרי פרצה לאסור. יען כי ברשות השר למנוע בקיעת הרבים ואף דלע"ע אינו מונע י"ל כל הראוי לבילה כו' עכ"ד רו"מ ולע"ד פשוט דאין זה סמיכה דשאני התם בהך דבילה וכן כל הנך דמדמי להו בש"ס להך דבילה דיש שם דרשה דבילה אינה מעכבת וכן כל הני כמ"ש ר"פ כיסוי הדם ובפ' בתרא דנדה משא"כ בעלמא ואף אם היה עומד לכך שימנע השר להרבים מ"מ רוב הפוסקים פסקו דלא כר"ש דאמר כל העומד לשרוף כשרוף דמי וכל העומד לזרק כזרוק דמי וע' בח"מ וב"ש ופר"ח באה"ע רס"י קכ"ד ואף להפוסקים שפסקו כר"ש מ"מ הא כתבו התוס' בסוטה דלא קאמר ר"ש רק במקום דאיכא מצוה ע"ש בתוס' דכ"ה ע"ב ובאמת חילוק זה מבואר בש"ס במנחות סוף דק"א ע"ש ועפ"י שיטת התוס' הנ"ל נראה שצדקו דברי הש"ך בח"מ סי' צ"ה סק"ט לדינא ע"ש היטב ואכמ"ל אלא שאם היה ברור שעומד לכך שימנע האדון בקיעת הרבים וגם היה ברור דבמניעת האדון שוב לא מקרי בקעי בה רבים היה אפשר לצדד ולומר כל העומד עפ"י החילוק המבואר בש"ס שם דק"ב בין העומד לפדות כו' משום דלא מחוסר מעשה וע"ש ברש"י ד"ה לן ממש אלא שהפר"ח שם כ' דמסוגיות הש"ס בכ"ד מבואר דלא ס"ל האי חילוקא ובפרט בנ"ד דאינו עומד לכך וגם בלא"ה אף אם הי' כבר מנע האדון אינו מועיל להתיר הפרצה דלא מקרי לא בקעי בה רבים רק כשהיא מטונף או מקולקל כמ"ש רש"י והגה"א בפ"ק דעירובין ד"ו אבל ז"ז מקרי בקעי בה רבים אף שכעת אין רבים בוקעים שם יהי' מאיזה טעם שיהי' ע"כ לפנ"ד אין בטעם זה היתר ובש"ס פ"ק דעירובין ד"ז אמר"י א"ר ל"ש אלא בסרטיא מכאן כו' ומסיים בה משמי' דר"י אם היה המבוי כלה לרחבה א"צ כלום כו' ע"ש כל הסוגיא. וברש"י שם ד"ח ע"א ד"ה אבל זה כנגד זה פרצת חצר כנגד המבוי אסור והאי כנגדו דקאמר רב ואוקימנא טעמא דאיסור כשלא עירבו הא עירבו מותר האי כנגדו ל"ד כו' ובצדי רחבה אפי' זה שלא כנגד זה אסור משום דכותל רחבה מאריך המבוי והוי כמבוי ארוך עד כותל שכנגדו ואסור מידי דהוי אמבוי עקום שיש יותר מעשר בעקממותי' דלכ"ע אסור כו' ע"ש ולכאורה יש לתמוה דמאי דוחקי' דרש"י ז"ל לפרש דהך דהכא

דמיא למבוי עקום ביותר מעשר ולפ"ז באם לא הי' רוחב הרחבה יותר מעשר מותר הא אליבא דרב מבוי עקום הוי כמפולש אף בעשר ופחות כמבואר בש"ס ד"ו ואם נאמר כסברת רו"מ א"ש דהא בש"ס ד"ו מסקינן דלר' תנן בר רבא דקיי"ל כוותי' הא דקאמר רב מבוי עקום דינו כמפולש אף בעשר ופחות היינו דוקא דבקעי בי' רבים והנה בש"ס כאן דף ח' קאמר רב משרשיא דרחבה דיחיד בכל ענין אסור דזימנין דמליך ובני בה בתים והוי כמבוי שכלה לצדי רחבה ואסורי לפ"ז ע"כ מיירי דרחבה רחב יתר מעשר דאל"כ אף לרב לא א"ש דכיון דרחבה דיחיד הוא ובידו למנוע בקיעת הרבים משם וא"כ כי כלה לצדה רחבה מאי הוי הא טעם החומרא דכלה לצדי רחבה היא משום דהוי כמבוי עקום כמ"ש רש"י ז"ל שם והא בלא בקעו רבים אף לרב לא הוי כמפולש עד יותר מעשר אע"כ דמיירי ברוחב הרחבה יותר מעשר ולזה כ' רש"י דבכה"ג לכ"ע הוי כמפולש וזה ראיה לכאורה לסברת היתר שכ' רו"מ אבל באמת אין זה ראיה דהא הנך אמוראי שבש"ס ד"ח אמימרא דר"י דאם הי' מבוי כלה לרחבה קאי ולא אמימרא דרב דמבוי שנפרץ לחצר קאי והנה בש"ס שם דהך מימרא דר"י דשמואל הוא ולא דרב ואף ר' יוסף דשני דרב אדרב נמי ל"ק כאן שעירבו היינו דאתי' נמי כרב וי"ל דר"י כרב עביד אבל אינו בא לומר דדוקא כרב הוא ולא כשמואל היפך מדברי אביי ע"ש בסוגיא ובפרש"י שם ועוד דהא קאמר בש"ס ריש ד"ח שם ולמאי דס"ד מעיקרא כו' בעירבו קמיפלגי בדר' יוסף ושטת רש"י שם דרב לא"ל דר' יוסף ואף בכלה באמצע רחבה אסור ורב יהודא אית לי' דר' יוסף וע"ש בפרש"י ולפ"ז הך דר' יהודא דשמואל הוא וסובר כר' יוסף דכלה באמצע רחבה מותר ואפ"ה בכלה בצדי רחבה אסור ומשום דהוי כמבוי עקום כמ"ש פרש"י ומש"ה הוכרח רש"י לפרש דמיירי שרוחב הרחבה הוא יותר מעשר דמסתמא הכי איתא ומש"ה לכ"ע אסור אף לשמואל וז"ב ע"כ אין מזה שום ראיה להקל ואדרבה נלע"ד מדסתמו כל הפוסקים ראשונים ואחרונים והביאו להלכה הך דר' משרשיא דרחבה דיחיד לעולם אסור ולא חילקו להקל אם הרחבה אינו רחבה יותר מעשר משום דלדידן דקיי"ל כרב במבוי עקום לעולם אסור בבקעי בה רבים אף בפחות מעשר ומסתמא כל שאינו מטונף מקרי בקעי בה רבים ועוד ראיה דאם נאמר כסברת רו"מ לצדד היתר מחמת שהאדון יכול למנוע דרכם דרך הפרצה ההוא א"כ לא מקרי בקעי בה רבים כבר נפל כעת הך דבקעי בה רבים בבירא אף אם נפרץ פרצה לרה"ר דהרי כ' הריב"ש בתשו' הביאו הב"י בא"ח סס"י שצ"א דמש"ה מהני שכירות רשות משר העיר משום שדרך הרבים הוא לעולם של האדון ויכולת בידו לסלק הרבים מדרך הזה וליתן להם דרך אחר ע"ש וע"ש בהגהת רמ"א סי' הנ"ל וכ"כ הרשב"א בתשו' לענין לפתוח מרתף תחת חלל רה"ר הובא

בב"י בטח"מ וע"ש בהג"ה בש"ע חו"מ סי' שי"ז ובסמ"ע שם סק"ד וא"כ לסברת רו"מ אף אם נפרץ לרה"ר ובקעי בה רבים לישתרי א"ו דזה ליתא כלל מטעמא דכתיבנא אמנם בנ"ד בלא"ה לכאורה יש להקל דהא זהו ממש דינא דר"י בש"ס ד"מ דאם כלה לרחבה א"צ כלום והיינו אף דרחבה נפרצה מצ"א כמ"ש רש"י ז"ל שם אלא שצריך שלא יהי' הפרצת זה כנגד זה וגם יהי' באמצע ולא מן הצד כמבואר שם בש"ס ד"ח וא"כ בנ"ד אם הבקעה שבנדון רו"מ פחותה מסאתים או אפי' יותר רק שהקיפה לדירה הוי הך דינא דש"ס הנ"ל שם ממש וכ"פ הטוש"ע סי' שס"ה ס"ג ע"כ אם פרצת הגדר לתוך הבקעה ופרצה של הבקעה לדרך הרבים אינם זה כנגד זה וגם הפרצה של תוך הבקעה היא באמצע ולא מן הצד לא איכפת לן אלא שכפי לשון מכתבו כל הבקעה היא שייך להאדון ויש בזה חשש דר' משרשיא זמנין דממליך ובני בה בתים והו"ל כלה לצדה ואסור וכ"פ כל הפוסקים והנה הט"ז ומג"א סי' שס"ה כ' בפשיטות דבחצר לא איכפת לן בקעי בה רבים והוכיחו מהך דינא דש"ס בעירובין ד"ח וה"ה שבסי' שס"ג ס"ג דחצר מותר בכ"ג אף בבקעי בה רבים ובס' אבהע"ו שם השיג עליהם ודחה הראיה שהביאו מסעיף ג' דשם נפרץ המבוי במלואו לחצר ונשתייר גופיפין מצדדי החצר ע"כ אף שהמבוי יש לו פתח לצד רה"ר ובקעי רבים מרה"ר זה לרה"ר זה דרך חצר ומבוי לא איכפת לן משא"כ היכא דחצר עצמה נפרצה לרה"ר אסור ע"ש ולפי"ז בנ"ד אף דמבוי ודאי אסור בנפרץ אסור מצדו ובקעי בו רבים היינו בנפרץ לרה"ר עצמו אבל כאן דלא נפרץ רק לבקעה והבקעה נפרצה לרה"ר ע"כ אף אם ניחוש כיון שהבקעה הוא של יחיד זמנין דמימלך ובני בתים והוי נפרץ מצדו מ"מ בציור נ"ד אף אם מבואות של עיירות שלנו דינם כמבוי שבש"ס מ"מ הא לדעת האהע"ו דין חצר ומבוי שוים לענין פרצה דבקעי בהרבים וא"כ אף אי מימלך האדון ויבנה בתים משני צדדי הבקעה עד הפרצה א"כ העיר והבקעה שבנ"ד יהי' ממש בציור חצר ומבוי שבש"ס ד"ז ע"ב דהעיר שבנ"ד היא כמו החצר שבש"ס והבקעה שבנ"ד היא כמו המבוי שבש"ס וחצר לעולם מותר מטעם שנשארו בה גפופי' ולא מחזי כנפרצה לרה"ר או לכרמלית לדברי האהע"ו וא"כ לשטתו גם בנ"ד מותר בלי תיקון בפרצה זו. אמנם גוף דברי האהע"ו אינם מתקבלים אצלי כלל דבשלמא בש"ס שם לענין היתר לטלטל במבוי שכלה לרחבה והרחבה נפרץ מצד אחר לרה"ר שפיר אמרו דאם כלה באמצע הרחבה מותר לטלטל במבוי דאף שכלה פתח המבוי לרחבה והרחבה נפרצה מצ"א לר"ה לא הוי כאלו המבוי מפולש לרה"ר משום דכיון דכלה לאמצע הרחבה הרי ע"י שהרחבה יש לה גיפופי' מכאן ומכאן לצד הרחבה כראה שכלה לרחבה ולא לרה"ר וכן במבוי שנפרץ לחצר שהוא דינא דרב ובש"ע ס"ג לענין המבוי שפיר חילקו

בזה אבל לענין החצר בדינא דרב וכן בנ"ד שמצד שנפרץ באמצע הבקעה אין היתר כיון שהוא של יחיד וזימנין דבני בתים והוי כלה מהצד מה אמרת דע"י הגיפופין של החצר לצד החצר וכן בנ"ד מחמת הגיפופים של הגדר של צד העיר יהי' ניכר שלא נפרץ לרה"ר זה אינו עולה על הדעת דע"י הגיפופים שלצד החצר בדינא דרב יהי' היכר שנפרץ למבוי ולא לרה"ר וכן בכ"ד ע"י הגיפופים שלצד העיר יהיה ניכר שהעיר נפרץ לבקעה ולא לרה"ר ז"א עולה על הדעת ואינו בנותן טעם למשכיל על הדבר בטוב טעם והאמת הוא שבתשו' א' הארכתי בדין שנחלקו הט"ז ומג"א שם עם האהע"ו לענין חצר שנפרץ מפולש או בעוקם והוכחתי לדינא כדעת האהע"ו דחצר שוה בזה למבוי דמפולש אוסר כמו במבוי ותמהתי גם על הרמ"א בסימן שס"ד רק שישבתי ודחיתי ראיות הט"ז ומג"א מהך דינא דרב ודס"ג דחצר לעולם מותר דמיירי בע"מ עה"פ דבזה ודאי דעדיף כח חצר ממבוי דמבוי מפולש לא מהני היתר דעומד מעה"פ משום דע"מ עה"פ ל"מ במבוי רק מתורת ק"ו מלחי כמבואר בש"ס פ"ק ד' ה' ואמרינן דיו כלחי ובמפולש צריך צוה"פ מצ"א ולא סגי בלחי משא"כ בחצר מהני עומד מרובה עה"פ בכל ד' רוחות כמבואר ברש"י ותוס' שם והך מתני' דקתני חצר שהרבים נכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו דהוי רה"י לשבת דמייתי בש"ס ד"ח נמי בכה"ג מתפרשת בע"מ עה"פ ולא כמו שנדחק בס' אהע"ו ליישב דמיירי באית בה גידודי ומסתייע מפרש"י לקמן דכ"ב והמעיין שם בפרש"י יראה שדברי האהע"ו תמוהים מאד וגם שא"כ מה פריך בש"ס בד"ח ע"א הא נמי תנינא עש"ה ואכמ"ל אבל האמת הוא שהך ברייתא דחצר שהרבים נכנסין לה כו' וגם הך דרב שמבוי שנפרץ לחצר מיירי בעומד מרובה עה"פ ובזה מותר בחצר במפולש אבל בפרוץ מרובה עה"ע ל"מ היתר פסין בחצר במפולש רק בעינן צוה"פ מצ"א ודלא כרמ"א רס"י שס"ד וט"ז ומג"א סי' שס"ה והארכתי בזה מאד בתשו' ועכ"פ דברי האהע"ו שכ' לדחוק ליישב דהך דרב דכיון שנשתיירו גיפופי' אינו דומה למפולש לרה"ר אינם מוכרחים וגם הם תמוהים כנ"ל וא"כ בנ"ד אין זה מקום היתר וקצרתי וסמכתי על המעיין היטב אלא שבעיקר שאלתו אף אם היה פרוץ לרה"ר ממש בפחות מעשר ורבים בוקעים בו הנה בדבר זה נחלקו המג"א והאהע"ו שהמג"א כ' להחמיר במבואות דידן אם נפרצה פרצה בד"ט ובקעי בה רבים והאהע"ו כ' דדוקא בזמן הש"ס דהיתרא דמבוי בלחי הוא בזה אוסר בש"ס וש"ע פרצה בד' אי בקעי בה רבים משא"כ לדידן דכל המבואות ניתקנו בצוה"פ אף אם נפרצו כמה פרצות בד"ט מצ"א כל שה"מ עה"פ ואין בכל פרצה יותר מעשר א"צ תיקון ע"ש והנה בתשו' אשר כתבתי זה כמה שנים הארכתי בדין זה מאד והעליתי לדינא בנדון המצוי בכמה עיירות שיש ריוח ד' ויותר בין בתי העיר שאם אין

ריוח רק במקום א' א"צ תיקון מדינא כלל אף אי בקעי בי' רבים כל שאין הריוח רחב יותר מעשר ולא מטעם האהע"ו שהוא תמוה רק משום דמבואר בש"ס ד"ה דעומד מעה"פ מהני במבוי ק"ו מלחי וע"ש והנה בש"ס ד"ו מבואר דנפרץ מן הצד דומה למבוי עקום ע"ש וכ"ש הר"ן בתשו' הובא בב"י סי' שס"ד וכיון דקיי"ל דמבוי עקום דינו כמפולש וצריך צוה"פ מצ"א ולחי מצ"א לזאת בזמן הש"ס וש"ע שתיקון המבואות הי' ע"י לחי ע"כ אם נפרץ מצדו בד' ובקעי בי' רבים דינו כמפולש בעיקום וצריך תיקון צוה"פ במקום הפרצה והיתר דעומד מעה"פ ל"מ דהיתר דעומד מעה"פ במבוי ל"מ רק כמו לחי דדי לבא מן הדין להיות כנדון כמ"ש התוס' ד"ה ד"ה ק"ו ע"ש משא"כ לדידן דמתקכין המבואות בצוה"פ אם נפרץ מהצד פרצה ד"ט ובקעי בה רבים שוב א"צ תיקון רק תיקון לחי במקום הפרצה ע"כ היתר דע"מ עה"פ הוא כמו לחי מק"ו כמבואר בש"ס ד"ה ע"כ א"צ תיקון כלל במקום הפרצה זולת אם נפרצו אף שני פרצות כאלו אף בצד א' כתבתי שם להחמיר אם הבתים ארוכים ד' אמות מטעם דהוי כמבוי עקום כמין ח' והארכתי בזה מאד. אמנם כ' שם דכיון דהרמ"א כ' בסי' שס"ג דלכתחלה המנהג לתקן המבואות בצוה"פ דוקא ע"כ לכתחלה יש לתקן כל מקום פרצה בד"ט בצוה"פ דהא ע"מ עה"פ ל"מ במקום צוה"פ אבל בדיעבד או שא"א לתקן שם כל שלא נפרצה רק פרצה אחת שאין בה יותר מעשר ועומד מצ"א סמוך להפרצה הוא מעה"פ א"צ תיקון כלל ומזה נדון רו"מ על השאלה שבנדון שלו זהו הנ"ל ע"ד ברור. וע"ד השאלות אשר שאל בדיני איסור יחוד אשיבהו בקצרה ראשונה שאל הא דפתח פתוח לרה"ר אין בו משום יחוד אי בעינן שיהיו פתוח לגמרי דוקא או נימא כיון שאינו כעול במנעול פתוח קרינן בי' עכ"ד הנה לע"ד כל שאינו פתוח לגמרי לא מקרי פתוח בלשון הש"ס וראיה לזה מפ"ק דשבת גבי אסקופה משמשת שתי רשיות פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ והתם מבואר דדוקא פתוח לגמרי בעינן אז האסקופה כלפנים אבל כל שהפתח מוגף אף שאינו נעול הוא כלחוץ וע' באחרונים בש"ע א"ח סס"י שמ"ו ועוד ראיה יותר ברורה מש"ס בכמה דוכתי דמייתי הא דאמר"י א"ש שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אהל מועד בזמן שפתח הושיב פתוח ולא בזמן שהוא נעול וע' ברש"י זבחים ד' נ"ה ע"ב ד"ה בזמן ושם בזבחים קאמר פשיטא מוגף כנעול דמי ע"ש והיינו דעכ"פ לא מקרי פתוח וע' בירושלמי כתובות פ' המדיר סוף ה"ו ובתשו' הרשב"א א"ח סי' אלף רכ"א וע' בתשו' רדב"ז א"ח סי' קכ"ז וצ"ע וע' במראה הפנים שעל הירושלמי שם (א) שנית שאל אם יש בית שער לפני הפתח ופתח השער פתוח לרה"ר ופתח הבית אינו מכוון כנגד פתח השער הפתוח לרה"ר ע"כ שאלתו לענ"ד דאינו מותר רק בבית שפתחו פתוח

לרה"ר או שעכ"פ אם פתח של חדר החיצון הפתוח לר"ה פתחו מכוון נגד פתח הפנימי אבל אם אינו מכוון לא וע' ברש"י בע"א ד' ס"א ע"א ד"ה וחלון עש"ה ובש"ע יו"ד סי' קל"א. שלישית שאל אם מותר להתייחד עם אמו ואשה אחרת מי אמרי' כיון דמותר עם אמו לבד א"כ האם הוי שומר כמו אם אשתו שם דאמרי' אשתו משמרתו כמו כן אמרי' דאמו משמרתו או לא. ורו"מ האריך בזה ודחק למצוא איזה חילוק ביניהם. והנה בפשוט יש למצוא מקום לחלק דבשלמא באיש ואשתו דאשתו אינה בסוג יחוד כלל שפיר אמרינן דהוית שומר לגבי אשה אחרת אבל חמו דיש בה סוג יחוד רק שהתורה התירה יחוד עם אמו די שתציל את עצמה אבל לגבי אחריני לא הוית שומר ולדינא נלע"ד דדין זה תלוי בפלוגתת הרמב"ם והטור שהרמב"ם פ' לא תתייחד אשה א' עם אנשים הרבה עד שתהי' שם אשתו של א' מהם והטור הביא דבריו וכ' עליו ואיני מבין דבריו כיון שאוסר אשה א' עם אנשים הרבה מאי נ"מ שאשה של א' מהם שם אכתי איכא למיחש לאחריני והב"י כ' ליישב ד' הרמב"ם וז"ל י"ל כיון דאשה של זה לא תזנה מפני בעלה שהוא שם חברת' ג"כ לא תזנה שתירא שזאת האש' ובעל' יגלו סודה ע"כ. וע' באחרונים ובד' הטור עכצ"ל דכיון דהבעל עצמו היא בסוג יחוד עם האשה אחרת שהוא שם רק שאשתו משמרתו וגם האשה אשר בעלה שם עכ"פ היא בסוג יחוד עם האנשים אחרים שהם שם רק שבעלה משמרה וכיון שהם עצמם הם בסוג יחוד רק שיחוד זה מותר להם מפני שיש להם שמירה עכ"פ אינם שומרים לגבי אחרים והרמב"ם סובר כיון שעכ"פ הם ודאי לא יזנו יהי' מאיזה טעם שיהי' ע"כ נעשים שומרים לאחרים. והכי משמע פשיטא דשמעתתא דשלהי קידושין דקאמר דאיש א' לא יתייחד עם הרבה נשים משום שנשים דעתן קלות ושמא שניהם יתפתו וא"כ שודאי אין חשש על אחת מהן נעשית שומר לאחרים ולד' הטור צריך לחלק בדבר

**((א

) עיין בספר פתחי תשובה באה"ע סי' כ"ב סק"ח.)** וקצרתי. ועכ"פ כיון שבש"ע סתם בזה כדעת הרמב"ם א"כ בנ"ד שרי רק כיון שרו"מ הביא בשם הגאון נתיבות לשבת להחמיר ואין ספרו בידי וגם ראיתי בס' זכור לאברהם ח"ב שחוכך ג"כ להחמיר בזה ע"כ איני אומר בזה לא איסור ולא היתר ובשעת הדחק לדעתי המקיל לא הפסיד. רביעית שאל בדין המבואר בש"ס וש"ע דאם יש קטנה היודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה דהוית שומר לאחריני בת כמה שנים תהי' הקטנה לענין זה הנה בבית בס' כ"ב מבואר דעד בת ט' שנים ויום א' מקרית אינה מוסרת עצמה לביאה ע"ש וצע"ק בסוגיות הש"ס דקידושין דפ"א ע"ב. אמנם אינו מבואר בב"ח שם מכמה מקרית יודעת טעם

ביאה. אמנם המעיין בלשון רש"י ז"ל בקידושין שם סוף דפ"א מבואר דאם בושה לעמוד לפניו ערומה יש בה טעם ביאה עכ"ל ע"כ לעד"נ דבסתמא כל שבושה לעמוד ערומה לפני אנשים עד שתגיע לתשעה שנים ויום א' הוית בכלל קטנה היודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה זהו הנלע"ד:

חמישית שאל על הרמ"א שם סי' כ"ב ס"ה דבלילה בעינן ג' אנשים והטעם הובא בב"ש משום דחיישינן שמא יישן א' מהם ויתייחד השני עמה והק' רו"מ דלפ"ז מ"ש תרי מתלתא דשמא יישנו שנים עכ"ד. יידע רו"מ שדברי הרמ"א נובעים מדברי הראב"ד בס' בעה"נ בשער הפרישה שכ"כ בשם י"א שהוציאו כן מהש"ס דקתני בריש כתובות בכלה שפרסה נדה הוא ישן בין האנשים כו' ומוכח דבעינן שנים חוץ מהחתן וסברי דגם בעלמא היכא דאיכא איסור יחוד בעינן שלשה דוקא בלילה רק דשמירת נשים לא בעינן רק בכלה ע"ש ועל הש"ס ודאי דאין להקשות מ"ש שנים משלשה חדא די"ל דלשינה דחד חיישינן ולשינה דשניהם ל"ח כמ"ש בש"ס יבמות דכ"ו למיתה דתרי ל"ח ואף דבריש יומא ר"י הוא דס"ל הכי אבל רבנן סברי דאי איכא למיחש לתרי ולתלת נמי כמבואר בש"ס יומא די"ג כבר הרגישו בזה בתוס' ריש יומא ושם ביבמות ע"ש מה שתירצו ועוד י"ל דהכי קים להו להש"ס דאף אם ישנו שניהם אין איסור יחוד דאינו בא לידי עבירה דמימר אמר דלמא ביני וביני יקוץ או האי או האי משא"כ באחד (א) ואין להאריך עוד. את זה ראיתי להשיב לרו"מ באפס כח כי מאז הגיע מכתבו לידי לבי בל עמי וראשי כבד עלי ואינם במזג הבריאות וה' יגדור פרצותינו ברחמים ידידו דו"ש באהבה.

תשובה מט

סקאלא יום א' בדר"ח תמוז תרכ"א לפ"ק. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג החריף ובקי מ' דוד שלמה נ"י.

היום קבלתי מכתבו וע"ד שאלתו נדון העירובין שרוצים לעשות ביושב זווינעטשקא שדרך המלך עובר באמצע ובשני רוחות שבצדדין יש הרים גבוהים והנה כבר דברתי עם רו"מ פא"פ מצד שאלת השואל. בנדון הדרכים שאין ההרים לישוב ההוא ועתה רו"מ שאל דאיך אפשר לחשוב ההרים שמשני הרוחות למחיצות דהא הוי היקף ולבסוף ישב דל"מ כמבואר בסי' שנ"ח שנית כיון דהם בידי שמים אתי רבים ומבטלי למחיצות כמ"ש התוס' בעירובין דכ"ב ד"ה דלמא ובשגם שדרך המלך הולך באמצע הישוב מפולש והאריך רו"מ ודבריו תמוהין מאד דהא ודאי בשני הרוחות שהדרך המלך הולך שם צריך תיקון צוה"פ מזה ומזה ולא נסתפק בזה השואל כלל ולפ"ז מאי איכפת לן מה שמחשבין

ההרים שמן הצדדים למחיצות ולא אמרו דכל שלא הוקף לדירה ל"מ רק אם כל הארבע רוחות אין מוקפים לדירה אבל אם עכ"פ יש פירצה יותר מעשר ברוח אחת וגדרה אחר שנעשו הבתים הוי מוקף לדירה כמבואר שם ס"ב וה"ה אם עשה צוה"פ אח"כ במקום הפירצה כמבואר שם במג"א סק"ה ובסי' ת"א וכאן ששני צדדיו האחרים שמצד דרך המלך מזה ומזה הם פרוצים לגמרי וצריך לעשות שם צוה"פ מכאן ומכאן מאי איכפת לן ששני צדדיו מוקפים ע"י הרים. ושאלתו השני' הוא תמוה ביותר דהתוס' ל"כ רק אם רבים בוקעים במקום המחיצה אז המחיצה בטלה ע"י בקיעת הרבים אבל מה שרבים בוקעים ברוחת שמצד מזרח ומערב וההרים הם בצד דרום וצפון כמו בנ"ד מאי איכפת לן בזה, ותמהני על רו"מ שכ' מכתבו שלא בהשגחה כלל רק עיקר הספק היה אז להשואל ששאל לפני היה מצד שיש איזה דרכים גם מן ההרים עצמם לתוך הישוב לדרך המלך בזה יש להסתפק מכח דברי התוס' הנ"ל והובא דבריהם במג"א סי' שס"ג סק"ל וסק"מ ואף שכתב המג"א דאפשר דל"מ רבים פחות מס"ר מ"מ לא הוחלט וגם אייתי עלה הך דסי' שמ"ה ס"ז ושם לא הכריע הש"ע וכבר האריכו בזה האחרונים והב"א סי' כ"ו האריך מאד אלא שכפ"ד השואל אין רוחב הדרך שמה יוד אמות לזה אמרתי שאם אין שם בההר שמהצד רק דרך א' פחות מרוחב יוד אמות ודאי יש להקל ע"פ מה שהארכתי בתשו' דאף דמבואר בסי' שס"ה ס"ב דאם בקעו רבים שיעור בד"ט זהו במבוי שלא הותר רק בלחי וקורה אבל במבוי שניתר בצוה"פ לא איכפת לן בפרצה מן הצד בפחות מיוד א' דכיון דאף במבוי מפולש די בצוה פ מצד א' ומצד הב' לחי או קורה ועומד מעה"פ מהני כמו לחי כמבואר בש"ס ד"ה ע"ב ובזה חזקתי דברי האה"עו שם. אבל אם מפולש בשני מקומות אף מצ"א הנה הצר הזה עצמו יש לדמותו למבוי מפולש כמין ח' ועיין בתוס' ד' יוד ריש ע"ב ובראב"ש שם וכיון שצריך צוה"פ דוקא בפירצה א' ועומד מעה"פ ל"מ במקום צוה"פ דליכא ק"ו דר"ה ברי' דר"י שם בש"ס ד"ה ודברי המק"ח בסופו בקו' תיקון עירובין בזה תמוהים דודאי בכל עיר ששני הפירצות הם בצ"א ד"מ בצד מערב יש בתים גם בצד מזרח העיר ודומה ממש להדין שבסי' שס"ג סל"ג דע"י שני הפרצות והבתים שבאמצע הוי כמבוי עקום כמין ח'. אמנם כ"ז אם הבית או הבתים שבאמצע ארוכים ד' אמות שהוא שיעור מבוי כמבואר שם סל"ג. אבל בנ"ד דההר נחשב כמחיצה אף שהמחיצה נחשב גובה ההר מה שלמעלה מיוד מתוך ד' ועיין ברש"י בשבת ד"ק ע"ב ד"ה אות מבוי מ"מ נראה דחשבינן בתל המתלקט כאלו זקוף כולו כמ"ש רש"י שם וא"כ אין נכנס לתוך משך המבוי באורך ד' אמות ועוד דהא בלא"ה יש לתמוה על הדין דסל"ג דאמאי נימא דע"י הפס שבאמצע דינו כמבוי עקום הא לא מצינו מחיצה לאיסור ועיין

בעירובין דצ"ב צ"ג וע"ש במק"ח. אמנם לק"מ דהא בלתי הפס הי' פירצה יתר מעשר ולא הוי מהני לחי א"כ הפס הוא המתיר ע"כ שפיר יש לדונו כמבוי עקום. משא"כ בנ"ד דאף אם הי' הדרך רחב עד השיפוע ששם יש גובה עשרה לא איכפת לן דהא הגובה של עשרה הוא במקום המחיצה א"כ לא מוגרע בזה במה שיש עוד שם הפסק הר בין שני הדרכים דל"מ מחיצה לאיסור ועוד דהא הש"ס ד"ו מדמה דין מבוי עקום לדין מבוי שנפרץ מצידו עש"ה ועיין בתשו' הר"ן סי' ע"ב והובא בב"י סי' שס"ד ובמבוי שנפרץ מצידו מבואר שם בש"ס דבאיכא גדודי מותר אף לר"ה ופרש"י משום שאין נוח לעבור בה וא"כ כ"ש לר"ח שם דקיי"ל כוותי' דמותר בכה"ג. וא"כ בנ"ד שהדרך עובר על תל המתלקט יוד מתוך ד"א דודאי לא ניחא תשמישתי' ולעבור דרך שם כמבואר בש"ס דכ"ב ע"ב וגם בלישנא דש"ס שם מדמי להו לגדודי וע"ש בפרש"י ד"ה דלא ניחא וא"כ לא איכפת לן בבקעי בה רבים כל שהוא פחותה מעשרה אמות וחוץ מזה כיון שהמג"א נוטה להקל בכה"ג כיון שאין עוברים שם ס"ר וד' הכנ"י בתשו' להקל דגם התוס' ל"כ דבמחיצה שבידי שמים אתי רבים ומבטלי מחיצתא דוקא במקום שדינו כקרפף כמו ב"ס ולא הוקף לדירה אבל בנפרץ במקום א' פירצה יתירה על י"א וגדרה מהני לצרף התל למחיצה אף שבקעי בה רבים עש"ה והגי' אאליון נראה שהסכים עמו ויותר מזה כראה ד' מבואר דכל שלא ניחא תשמישתי' בכ"ע ל"א אתי רבים ומבטלי מחיצתא אף במחיצות שבידי"ש עכ"פ יש להקל בנ"ד באם אין רוחב דרך שעל ההרים כעשרה אמות ואף דלכאורה כיון שבקעי רבים על מקום ומצדדי הדרך אין שם דבר המפסיק בין מקום הדרך ובין שאר צדדי ההר א"כ י"ל דנתבטל המחיצה לגמרי כמו בפרצה ד"א ובקעי בו רבים דאף דלא בקעי רבים בכל רוחב הפרצה ל"א דהוי כפרצה בפחות מד' ואינו אוסר אלא דודאי כיון דעכ"פ בקעי רבים בפירצה ההוא ורוחב הפרצה ד"ט אוסר לר"ח דקיי"ל כוותי' בסי' שס"ה ס"ב וא"כ ה"כ נימא לכאורה דכיון שבקעי רבים על מקום, א' מההר נדון כל ההר גם מה שבצדדין לפרצה אלא שנראה שז"א דודאי א"ל דאם יש דרך באיזה מקום מן ההר שלא לידון כל משך ההר למחיצה דהדרך אינו מבטל המחיצה רק במקום ההוא דבקעי בה רבים ולא בשאר דוכתי וראיה לזה מדברי המג"א בסי' שס"ג סק"ל שכ' דהא דהים נחשב למחיצה הוא דוקא במקום שאין הספינות עוברים משם לנמל דשם הוי הים מחיצה הא במקום שעוברים משם לנמל לא הוי מחיצה משום דאתי רבים ומבטלי מחיצתא כמ"ש התוס' דכ"ב ע"ש ועיין בזה בתשו' כנ"י באריכות ומבואר דל"א כיון דבמקום א' בקעי רבים מים לנמל תתבטל כל המחיצה של הים ה"נ דכוותי' ע"כ היה נראה להקל בכה"ג אף שיש כמה מקומות שבקעי בהם רבים על ההרים שמצד

זה ומצד זה כל שאין רוחב שום דרך יותר מיוד אמות מטעם הנ"ל אף שהוא מפולש מזה לזה לא איכפת לן מהנך טעמי בתראי הנ"ל אלא שלמעשה איני

**((א

) בהגהות פרישה שם כתב דמיירי דוקא דיתכוונו האנשים להקיץ אלא שא"א שלא ינום חד מניהי' לפרקים ולא חיישינן שינייומו תרווי' אבל כשלא נתכוונו להקיץ אסור לפ"ז ואין היתר אלא לדעת הרי"ו (שהביא הב"ש סק"ט) שמשמעות הפוסקים דלא כדבריו אולם קצ"ע בעיני דברי הש"ס סוכה דכ"ו דאיתא שם דאין ישנים סוכת ארעי חוץ לסוכה מ"ט אמר רב אשי גזרה שמא ירדם א"ל אביי אלא הא דתנן ישן אדם שינת ארעי בתפילין אבל לא שינת קבע ליחוש שמא ירדם אמר רב יוסף ברי דרב עילאי במוסר שינתי' לאחרים מתקיף לי' רב משרשיא ערבך ערבא צריך ופירש"י שמא אף היא ישכב ויישן אלא אר"ב ב"ח אר"י במנוח ראשו בין ברכיו עסקינן ע"כ. והנה הרב התניא בקונטרס אחרון בה' פסח סי' תל"א העיר על הא דקיי"ל דשנים קורין לאור הנר בשבת שאם יבוא אחד להטות יזכרנו חבירו וכ"כ אחרונים בסי' תל"א לענין בדיקה וכתב ח"ל וצריך לחלק בין זה להא דאמרינן פ"ב דסוכה דל"מ מוסר שינתי' לאחרים משום דערבך ערבא צריך ולדעתי מזה לק"מ דש"ה דשניהם אינם ישנים מש"ה לא חיישינן שמא יישן א' מהם דאז יראה חבירו שהיא ישן ויקיץ אותו או לא יקרא משא"כ גבי סוכה. וגם לד' להא דיחוד דחיישינן שמא יישן א' מהם ואין היתר רק בג' ש"ה דחיישינן שיצרו תקפו ולא יקיץ את חבירו וזה ל"ש גבי שבת ובדיקה אולם הא צ"ע דלפי הוכחת אאמו"ר ז"ל דלשיני' דתרי ל"ח הוי לי' להש"ס לישני דמיירי במוסר שינתי' לשני אנשים ואז ל"ח שמא יישן שינת קבע. והי' אפשר לומר דמפני זה העתק רש"י בלשון הש"ס בד"ה מוסר שינתו לאחר ולא כ' לאחרים משום ה"ט דבתרי לא שייך קושיית הש"ס ועכצ"ל דהש"ס עדיפא מני' משני אולם קצת דוחק בעיני אבל לפי תי' הב' שכתב אאמו"ר הג' ז"ל לק"מ. אך אכתי צ"ע דברי רש"י בסוכה דהא ביום לשינה פתאומיות ל"ח ובגיטין דכ"ח כ' רש"י דשמא יפשע וגם זה צ"ל יאכמ"ל.)** מחליט להקל לע"ע רק להדרכים שבצד א' של ההר שכל שהדרכים שמ"ג ההר שמצ"א אין ברוחב כל דרך יותר מיוד אמות א"צ שם שום תיקון אף אם יש כמה דרכים מההר ההוא לישוב הנ"ל ואם אין בההר שכנגדו מקום דבקעי ביה רבים נגד הישוב הנ"ל א"צ תיקון רק בהצדדים שדרך המלך עוברת שם צריך לעשות צוה"פ מזה ומזה ולא יותר. אמנם אם גם בצד ההר שמעבר השני יש ג"כ דרך או דרכים מפולשים להישוב הנ"ל ועשה שם צוה"פ ברוחב כל הדרך בתחתיתו. אמנם לא בתחתיתו ממש רק במקום שאין שם יותר ממשך ג' טפחים למקום הגבוה שיהי' שם

מתלקט יוד טפחים בגובה עכ"פ במשך ד"א או פחות כי י"ל דשם במקום הגובה הוא המחיצה ועיין רש"י בשבת ד"ק הנ"ל ורו"מ אחר העיון יבין הדבר לאשורו ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה הכותב בידים רפות:
שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה נ

ואודת הנוסח משטר מכירה של הברייהויז. הנה יש ת"י נוסח משטר מכירה אבל קשה עלי מאד לחפש אחריו כי אני חלוש כח מאד ואני עוסק ברפואות והשם ירחם עלי ואף הכתיבה קשה עלי מאד לכן אכתוב לרו"מ תורף ההתנהגות בזה ורו"מ יבין דבר מתוך דבר בראשונה ימכרו מחזיקי הברייא הויז כל המינים שיש להם לאיש אחר וגם ישכירו הברייא הויז עם כל הכלים המושכרים להם להאיש ההוא עד תום המשך שמושכר להם ויקצבו מקח על המכירה וגם על השכירות וימכרו בקגא"ס כד"ת אחר שיתפרדו זמ"ז בעוד שלא יהי' עסוקים באותו ענין יחזרו וישכרו מחדש הב"ה עם הכלים בשותפות עם נכרי א' ויהיה להם בזה ערך חמשה חלקי שביעית ומחצה ולהנכרי חלק שביעית ומחצה (כפי שישער רו"מ שיפול על הנכרי משני שעות קודם ש"ק עד שני שעות במוש"ק וכן ביו"ט שבמשך השכירות שבעסק הב"ה) וגם יקנו ממנו בחזרה המינים בשותפות עם הנכרי ע"ד הנ"ל ויתנו עם הנכרי בתחלת השותפות שכל המלאכות שבכל המשך השכירות בכל שבוע ושבוע משני שעות בעש"ק קודם הלילה ליל ש"ק ובליל ויום ש"ק עד שני שעות במש"ק בתחלת הלילה (היינו שנכלל בזה גם ביה"ש ותוספת שבת וקצת הרחקה לרווחא דמילתא) יהי' מוטל רק על הנכרי לבד ולא על הישראלים שותפיו וכן בכל ימים טובים יהי' מוטל כל המלאכות שבעסק הב"ה מן ב' שעות בעיו"ט קודם הלילה ובימי יו"ט וחוה"מ עד ב' שעות בליל מוצאי יו"ט ולא על הישראלים כלל וכנגד עמלו יטול הנ"ל בריוח העסק בגמר משך השותפות בריוח העסק ובשאר הימים והעתים שבתוך המשך הנ"ל יהי' חל כל המלאכה על הישראלים לבד ולא על הנכרי שותפם וכנגד זה יטלו הם בריוח העסק בגמר משך השותפות (עיין במג"א סי' רמ"ה סק"ב ובאחרונים שם) וכל הפועלים נכרים שעובדים בעסק הב"ה אינם מושכרים להישראלים בכל המשך המלאכה המוטל על הנכרי כנ"ל וכן כל הבהמות שקונים עכשיו בשותפות אין להישראל חלק בהם בכל המשך הן שני שעות קודם ליל ש"ק וש"ק עד שני שעות במוש"ק בכל ש"ק וש"ק וכן בכל יו"ט שבתוך המשך ובשאר הזמן בתוך המשך שייכים רק להישראלים ואין להנכרי חלק בהם וגם יתנו עם הנכרי השותף שכל הפרידיקטין

שיצטרכו לקנות תוך המשך מחויבים הישראלים לקנות לשותפות שיהי' להישראלים חמשה חלקי שביעית וחצי ולהנכרי חלק שביעית ומחצה ועבור זה יקבלו הישראלים מכל מאה ריינש א' פ' שכר עמלה (ואף דאין שליחות לנכרי גם אנן לדידהו ועיין בש"ע א"ח סי' ת"ו ס"ו ברמ"א ובמג"א שם סק"י מ"מ כיון שהישראל קונה לשותפות שייך מגו דזכי לנפשי' כו' אף במקום שאין שליחות ועיין רש"י ב"מ ד"ח ע"א ד"ה תדע וד"ה ואלו ובקצוה"ח סי' ק"ה סק"ב ובסי' שמ"ח סק"ד וע"ד הנ"ל יש עוד קולא משום שהישראלים הם פועלים של הנכרי שחייבו א"ע לקנות לשותפת עבור תשלומי שכירות ופועל ידו כיד בעה"ב אף בנכרי ועיין במח"א סוף ה' קנין משיכה ובנה"מ סס"י קפ"ח. ועוד יש שאר טעמים וקצרתי) וגם באלו העסקים שיקנו יהיה על הנכרי כל המלאכות בש"ק ויו"ט כנ"ל ועל הישראלים בשאר הימים כנ"ל ונוסח השטר מכירה יהיה באופן זה שהישראל האחר שקנה מאתו יתן שטר מכירה איך שהשכיר הברייא הויז והכלים מעכשיו ועד משך פ' להישראלים פו"פ ולהנכרי פ' בעד סך כו"כ. ואגש"ק מכר להם הבהמות בעד כו"כ וכל מין ומין בעד כו"כ ומפו' שבכל זה יהי' להישראל פו"פ חמשה חלקי שביעית ומחצה ולהנכרי חלק שביעית ומחצה הן בשכירות הנ"ל הן במכירה הנ"ל וכבר קיבל כל דמי השכירות והמכירה מהישראלים הקונים עפ"א (היינו שיסלק להם במה שמגיע להם ממנו דהא לא שילם עדיין בעד השכירות והמכירה ששכר וקנה מהם) ומהנכרי קיבל על חלקו אדראן סך כו"כ ומותר המעות סילקו שותפיו הישראלים והם זקפו עליו במלוה עד יום פ' (היינו עד כלות משך השכירות) והישראל המשכיר והמוכר יחתום א"ע על שטר מכירה הנ"ל ואח"כ יכתבו הישראלים השותפים על הנייר הזה התנאי שהתנו עם הנכרי בתחלת השותפות כנ"ל וגם שהם מחיובים לקנות מעכשיו לשותפת שיהי' להנכרי חלק שביעית ומחצה בהפרידיקטין שיצטרכו לעסק הב"ה בכל המשך וקבלו מהנכרי ע"ז כך וכך והמותר יקבלו שכר פעולתם ממה שיקנו מכל מאה ריינש כו"כ וגם הי' להם תנאי מפורש עכשיו עם הנכרי גם על מה שיקנו שכל ימי שבתות ויו"ט שבכל המשך הנ"ל כנ"ל. ויחתמו א"ע הישראלים השותפים ע"ז וימסרו השטר ליד הנכרי. וזאת יהי' לו למזכרת שקודם הפסח קודם מכירת חמץ יחזרו ויקנו מהנכרי חלקו שיש לו בשכירות בהב"ה תן במינים שהוא משותף בהם שלא יבא לידי מכשול ואז ימכרו הכי לנכרי כנהוג ואחר הפסח כשיקנו בחזרה מהנכרי יחזרו ויעשו כנ"ל.

תשובה נא

סקאלא יום ה' י"ט תמוז תרכ"א לפ"ק. ושלום תנינא לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג החריף ובק' מ' דוד שלמה כ"י בק' זאלישטשיק.

היום קבלתי מכתבו ואני חלוש כח מאד בפרט שלדינא כבר השבתי. ורו"מ מטריח א"ע להשיב על המערערים שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם ואם לא למדו מעולם הלכות אלו למה להם להכניס א"ע בזה. אמנם בכדי לסתום פי המערער מוכרח אני להשיב שנית. הנה המציאה אשר מצא המערער בש"ע של הגאון מוהרש"ז סס"י שס"ג ידעתי מזה ידעתי אבל מעודי תמהתי אם יצאו דברים אלו מפיו ול"מ כפי משמעות פשטות דבריו שאם בקעי רבים רק תוך המחיצות במקום המבוי אף דלא בקעי רבים במקום המחיצות הוי רה"ר הנה זה ודאי תמוה מאד ולא ניתן להאמר כלל דמה לנו בזה שבוקעים רבים תוך המבוי ופלוגתא דרבנן ור"מ במשנה דעירובין דכ"ב אי אתי רבים ומבטלין מחיצה היינו אם בקיעת הרבים הוא במקום המחיצה כדקתני אם הי' דרך הרבים מפסקתן היינו שמפסיק בין הפסין ומבטל המחיצה וע"ז קאמרי התוס' דאף דרבנן ס"ל דל"א רבים ומבטלין מחיצתא זהו במחיצות שבי"א אבל מחיצות שבידי"ש אתו רבים ומבטלין מחיצתא היינו כשרבים דורסין והולכין במקום המחיצות או בין המחיצות כדאי' שם בש"ס אבל מה שהרבים בוקעין תוך המבו' והמחיצות מקיפות המבוי ודאי דאין המחיצות בטלות בכך ואף בר ב"ר דחד יומא לא יטעי בהכי וכ"מ במג"א סי' שס"ג סק"ל ובתשו' כנ"י דכל האחרונים דקפידא דבקעי בו רבים היינו במקום המחיצה אבל לא תוך המבוי ומבואר בש"ס דירושלים אלמלא דלתותי' נעולת כו' חייבין עליו משום רה"ר הא כיון שדלתותי' נעולות ויש לה מחיצות לכ"ע לא הוי רה"ר אף דבקעי בה ס"ר עיין ברש"י ד"ו ד"ה ירושלים וברש"י ותוס' דנ"ט ע"א אף אליבא דר"י דאית לי' דאתו רבים ומבטלין מחיצתא וע"ש בש"ס דכ"ב ולר"י אף בשתי מחיצות גמורות לא אתי רבים ומבטלי מחיצות כמבואר שם אף שבקעי רבים בין שתי המחיצות וע"ש בתוס' ד"ה חייבין ובד"ה אלא לאו וע"ש במאור ומלחמות מבואר שם במלחמות להדיא כן עש"ה אבל עכ"פ לכ"ע כל שיש מחיצות מכל הצדדים אף דבקעי ס"ר בעיר או במדינה ודלתותי' נעולת בלילה אין עלה דין רה"ר וה"ה לרבנן במחיצות שבי"ש ואף שהמאור שם הביא ד' ר"א דפ' דרה"ר לא מערבא אף בדלתות זהו רק מדרבנן אבל בם לדעתם אין לו דין רה"ר ובעה"מ דחה דעת הר"א הנ"ל. האמנם יש ד' אחרת לרמב"ן הובא שם בריטב"א דאם המחיצות מרוחקת מאד שאין רואה עצמו תוך המחיצות אין לו דין רה"י אלא שכל הפו' זולתו לכ"כ ועכ"פ כפי פשטות דברי הגאון בש"ע הנ"ל דבריו לא

ניתנו להאמר כלל ועכצ"ל דכוונתו דבקעי רבים ג"כ ע"ג המחיצה ואדלעיל אסיום דבריו שם בס"ס מ"ב קאי אז ס"ל דהוי רה"ר וגם בזה יש סתירה מדבריו אלו למ"ש הוא בעצמו בסעי' מ"ב דמה"ת אף אי בקעי רבים ע"ג המחיצה אינה מבעל שם מחיצה בבקיעת רבים והוי רה"י מה"ת אלא שהגאון הנ"ל כתב בקו"א סי' שמ"ה סק"ב לתמוה על התוס' שכ' דאתו רבים ומבטלין מחיצה העשוי ביד"ש שהוא נגד סוגיות הש"ס במקומו מגובה בית מרון ושבילי בית גלגול דקאמר אליבא דרבנן ודאי דלא"ר ומ"מ אף דשם אינו עשוי ביד"א דע"ז כ' לתרץ שם דאף דאין גוף המחיצה נתבטלת ע"י בקיעת הרבים והזורק עליו מרה"ר חייב מ"מ אינה מבטלת בקיעת הרבים שלהלאה מהמחיצה והיינו דבקעי רבים ג"כ על המחיצה וכנ"ל זה ג"כ כוונתו כאן בפנים סס"י שם שס"ג. והנה חוץ שחילוקו דחוק מאד ואינו מתקבל לא הועיל בתירוצו כלום דהא ע"כ בהך דמעלות רבית מרון דבעי התם בש"ס לענין תל המתלקט ע"כ האיבעיא הוא אי חייבין עליו משום רה"ר היינו לענין אם זרק ע"ג התל למעלה אחר שכלה גובה העשרה טפחים כמ"ש רש"י בשבת ד"ק ע"א דהגובה הוא המחיצה וע"כ דמיירי נמי דבקעי רבים ע"ג התל שלולא שהוא בגובה עשרה מתוך ד' הוי רה"ר ואעפ"כ קאמר התם דלרבנן לא"ר ומבמ"ח וא"כ זה הוא נגד תי' תוס' שם בד"ה דלמא דהא א"י ובבל נמי כמו תל המתלקט הם דמקפי להו סילמא דצור ודגלת וכן כ"ע ע"י דמקפי אוקיינוס ורבים בוקעים עליו אלא שכבר הרעיש כקו' זו בתשו' כנ"י וכבר קדמו בקו' זו בס' תו"ח במקומו ולדברי המג"א עכצ"ל דס"ל דע"כ תל המתלקט שנאמר שם בש"ס וכן מעלות בית מרון ושבילי בית גלגול כולהו נעשו בי"א כמ"ש בחסד ב"א א"ח סי' כ"ו. ואחר כל הנ"ל הנה גם דברי הגאון הנ"ל שם סס"י שס"ג לענין לא בקעי רבים במבוי דכ' דאסור מד"ס ג"כ תמוהים מאד דאם כוונתו היינו שלא בקעי רבים במבוי אבל בקעי על המחיצה ואדלעיל קאי כנ"ל הנה בזה אף במחיצה רביעית ל"מ לפי פסק המג"א וכ"פ הג' בעצמו בסמ"ב ואף שבקו"א הנ"ל מתחלה דחה ד' המג"א מ"מ בסוף החזיק בהם ע"ש ואם כוונתו אף דלא בקעי רבים במבוי וגם על המחיצה ואעפ"כ אסור מדרבנן כששני המחיצות הם תל וזה המציאה מצא המערער הנה חוץ שלפ"ז ע"כ דהא דכ' ברישא דבבקעי רבים הוי רה"ר גמור היינו אם בקעי רבים במבוי אף דלא בקעי על המחיצה וזה לא ניתן להאמר כמ"ש למעלה ועוד גוף הדין דכאן תמוה דהא מפורש בש"ס דכ"ה שאם עשה מחיצה ע"ג התל שהועיל וכתב שם הרא"ש שדי אם עשה בצד א' מחיצה יותר מעשרה אף ששאר המחיצה וגם השלשה מחיצות הם מחיצות התל עצמם ואעפ"כ מותר לטלטל בהתל. ועיין תשו' ח"צ רס"י ה' ואף בלא מחיצה כלל הי' מותר לטלטל ע"י מחיצות התל אם הי' פחות מסאתיים ואף

אם נדחוק ונאמר דתל שבש"ס הנ"ל היינו שנעשה בי"א אלא שלא נעשה לדירה כמו שצ"ל לדברי המג"א הך דתל שבש"ס דכ"ב ע"ב כמ"ש בתשו' ב"א הנ"ל מ"מ הא מפורש בש"ס דט"ו ע"א בברייתא דמייתי התם בשבת בתל ונקע דעד בית סאתיים הוי רה"י גמור אף ששם התל ונקע בי"ש נעשו כמפורש שם בש"ס וע"ש ברש"י ותוס' ד"ה תל ונקע ואף ביותר מסאתיים דאין המחיצות מועילות הוא רק משום שאינו מוקף לדירה כמבואר שם ברש"י ד"ה והוא. הא כיון שעשה בו בא' מחיצה מצדדיו יותר מעשרה מהני כמבואר בש"ס והרא"ש דכ"ה הנ"ל וכן בברייתא דמייתי הש"ס שם דס"ז ע"ב בסלע שבים פחות וסאתיים מותר לטלטל עליו ואף שכל מחיצותיה בי"ש הם וביתר מסאתיים דאסור לטלטל הוא משום שמחוסר דיורין הא אם הי' בו אח"כ בית דירה ועשה מחיצה יותר מעשר בצד א' מהני וכנ"ל. ועיין תשו' ח"צ סי' ה' האריך הרחיב בזה הדיבור דמחיצות של תל שהוא ע"י גוד אסיק מחיצות גמורות הן לענין שבת אף לטלטל וממילא דמוכח דאף מחיצות שבי"ש מהני ודברי הגאון שבש"ע הנ"ל תמוהים מאד ול"ל פתרי והא שהביאו להג' הנ"ל לכ"ז הם דברי המג"א בסי' שמ"ה סקי"ד דימים ונחלים אפי' עמוקים יוד מתוך ד' הוי כרמלית דרבנן כמו קרפף ותל וכ' הגאון שם בקו"א דלדוגמא בעלמא נקט קרפף אבל הם כרמלית דרבנן אף בפחות מסאתיים משום דהמחיצות הם בי"ש וע"ש בקו"א באריכות אבל בס' תו"ש שם הבין דברי המג"א כפשטן דדוקא ביתר מסאתיים קאמר משום דמחוסר דיורן כמו קרפף וכ"פ שם בס' מחה"ש בפשיטות אלא שבס' פרמ"ג שם כתב לפ' דברי המג"א דאף בפחות מסאתיים הוי כרמלית דרבנן משום שהמים צפים ומכסים ע"ש ויש לפי' זה סמך בדברי הראב"ד בהשגות פי"ד משבת ה"ו ואף שמד' הראב"ד מבואר דפוסק כת"ק דר"ש בשבת ד"ק והמג"א בשם הרא"ם פ' כר"ש ע"כ ס"ל דת"ק ור"ש ל"פ כמ"ש הפרמ"ג בשם חה"ר מ"מ י"ל דגם ר"ש מודה דמדרבנן הוי כרמלית מה"ט אבל עכ"פ כ"ע מודי דלולא שהמים צפים ע"ג הוי רה"י גמור אף לטלטל אף שהמחיצות הם ביד"ש וראיתי בקו"א בש"ע הנ"ל בסי' שמ"ה שם שגם הוא נחית בסוף דבריו לסברא זו דמש"ה הוי גומא שבים כרמלית מד"ס משום שהמים צפים ע"ג ואינו ניכר אם עמוק עשרה וא"כ אדרבה מבואר ממסקנת דבריו דלולא זאת הוי רה"י גמור אף אם כל המחיצות ביד"ש וצ"ל שדבריו אלו שבסס"י שס"ג הם לפי מה שעלה ע"ד בתחלה ומשנה לא זזה ממקומו והרב עצמו חזר בו אחר כך וזה מצוי לרוב בש"ע אלו להרגיל בו שנכתבו שם לפי העולה ע"ד בהשקפה ראשונה ואח"כ נסבב הגאון ז"ל בעצמו כי לפי עיונו אח"כ חזר בו ונסבב כי נדחה אח"כ לפי דעתו ובדפוס לא נסבב בטעות. אמנם נראה שאף לפי מה שעלה ע"ד הרב בתחלה כמו שהודפס בסי' שס"ג לא

החמיר רק באופן דבקעי בה במקום המחיצה רק דלא בקעי ס"ר בהא הוא דמחלק בין אם אין התל רק למחיצה רביעית או לשני הצדדים וכ"מ מדקדוק לשונו שם וכן מפורש בדבריו בסי' שמ"ה בתחלת דבריו שמשם מקור דבריו אלו שבסס"י שס"ג עש"ה ובזה סרו קצת מעליו חומר הקושיות שהקשיתי למעלה וא"כ בנ"ד כיון שכ' לעשות צוה"פ בצד א' במקום שבקעי בה א"כ אף לד' הרב הנ"ל אין מקום להחמיר אבל האמת הוא כמ"ש למעלה ותא פוק חזי תשו' של הט"ז בסי' שס"ג סק"כ שמבואר שם דלולא החשש של המים שנקרשין הי' מועיל מחיצות המים מכל צדדי העיר ומקום מדרון שמתלקט יוד מתוך ד' מהני בכל הרוחות וע"ש בס' פרמ"ג וכן מבואר להדיא בתשו' כנ"י מן סי' ב' עד סי' ואו לענין עיר ראטרדם ודי בזה לבד לסתום פי המערער שאין לו יד רק במה שרואה מפורש כ' באיזה אחרון. והנה עכשיו ראיתי בנ"ד עוד דרך חדש להיתר לענין הדרכים שהולכים ע"ג ההרים. והנה על עיקר תי' התוס' דכ"ב סד"ה דלמא שמשם עיקר החומרא שהוציא המג"א בסק"ל וסק"מ בבקעי בה רבים יש לתמוה שלכאורה דבריהם הם נגד משנה מפורשת בשבת ד"ק ע"ב דתנן אם הי' רקק מים ורה"ר מהלכת בו הזורק לתוכו ד"א חייב וכמה הוא רקק פחות מעשרה טפחים ע"כ ומבואר דרקק עמוק מיוד טפחים אף שרה"ר מהלכת בו אין דינו כרה"ר. ומבואר מזה שאף שמחיצות גומת הרקק נעשה ביד"ש ורבים מהלכת בו ואעפ"כ לא אתו רבים ומבטלין מחיצה ועכ"פ רה"ר לא הוי וא"כ הדר"ק התוס' בעירובין לדוכתי' א"כ כל א"י לא תהוי בו רה"ר ע"י סולמא דצור ומחתנא דגדר ובש"ס קאמר ירושלים כו' הוי רה"ר וגם בבל לא יהי' רה"ר ע"י דמוקף לי' דגלת וכ"ע נמי מקיף איקיינוס וא"כ לא משכחת רה"ר כלל וע"י רבים דבקעי ל"מ לשווי לרה"ר כמבואר במשנה הנ"ל לזה אני אומר דבר חדש. דהא הג' מהר"ש אאליון בתשו' כנ"י סי' ג' כ' לדחות ק' הכנ"י שהקשה על תי' התוס' הנ"ל מש"ס במקומו דבעי רחבה תל המתלקט אליבא דרבנן לא תיבעי לך כו' ואם איתא גם אליבא דרבנן אתי רבים כו' כיון שהמחיצות ביד"ש וע"ז תי' מהרש"א דעכ"פ בלא ניחא תשמישתי' פסיקא להו להש"ס דלרבנן לא א"ר ומבטלין אף מחיצות שבי"ש כיון שס"ל דלא א"ר ומבטלין מחיצות שבי"א אף בניחא תשמישתי' ע"ש. אמנם דבריו תמוהים דהא ע"כ הא דקאמר הש"ס אילימא משום דמקיף לי' סולמא דצור היינו שהוא גבוה יוד טפחים כמ"ש רש"י שם. ואם הוא משופע ע"כ שמתלקט יוד מתוך ד' דבלא"ה פשיטא דא"ל דהוי מחיצה דהא ארעא סמיכתא הוא כמבואר בש"ס וברש"י די"ט ע"ב ובדנ"ח ע"ב אע"כ דמיירי שמתלקט יוד מתוך ד' וגם מחתנא דגדר שהוא חריץ עמוק יוד ורוחב ד' נמי מקרי לא ניחא תשמישתי' ועיין תשו' ח"צ סי' ה' ובכה"ג לא הוי ניחא תשמישתי' כמ"ש שם בש"ס

דכ"ב ואפ"ה לפי האמת יש רה"ר בא"י אלא שאני אומר יהי' יושב קושיות הכנ"י באיזה אופן שיהי' או כמו שתי' הכנ"י או כמו שתי' הב"א סי' הנ"ל. מ"מ אני אומר דחילוק מהרש"א הנ"ל הוא אמיתי דאף דחידשו לנו התוס' דמחיצה שאינה עשוי ביד"א ל"ח כ"כ וגם רבנן מודי דא"ר ומבמ"ח. ועיין בש"ס דט"ו ע"א ובתוס' שם ד"ה תל היינו בניחא תשמישתי' אבל בלא ניחא תשמישתי' לרבנן לא"ר כו' אף במחיצה בי"ש אלא שכ"ז באם לא ניחא תשמישתי' במקום המחיצה דאז ל"א דבקיעת הרבים תיבטל המחיצה כיון דלא ניחא בקיעה דידהו אינו מבטל. אבל אם במקום המחיצה ניחא תשמישתי' א"כ שפיר בטל המחיצה ע"י בקיעת הרבים שם. והנה תל דנעשה רה"י אינו ע"י מחיצת שלמטה דהא גדר רה"י הוא מקום המוקף מד' מחיצות ותל אינו מוקף כלל אלא שהלמ"מ דאמרינן גוד אסיק והוי כאלו מקיפות מחיצות אותו למעלה כמ"ש רש"י בשבת ד"ו ע"ב ד"ה קמ"ל וע' בעירובין דפ"ט סע"א ברש"י שם. והנה שם בד"צ פליגי רו"ש לענין טלטול על גג יותר מבית סאתיים דשמואל אוסר משום דמחיצות למטה עבידן למעל' ל"ע והוי כקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה ופרש"י שם דאף דהיתר טלטול על גג הוא משום גוד אסיק אעפ"כ ל"א כיון דהמחיצות למטה הם מוקפים לדירה ואמרינן דאסיק מחיצות אלו למעלה והוי גם למעלה כמוקף לדירה זה ל"א דמ"מ אף דהלמ"מ דאמרינן גוד אסיק מ"מ לא נעשו לדירה רק למטה ואף אי מסקינן להו למעלה מהלמ"מ מ"מ לא נעשו למעלה היקפן לדירה ורב ס"ל דכיון דמחיצות אלו נעשו לדירה אע"פ שלא נעשו לדירת מעלה מ"מ כיון דמסקינן להו למעלה א"כ הוי מוקפין לדירה ע"ש בפרש"י סע"א וריש ע"ב וזה לענין היקף לדירה אבל לענין לא ניחא תשמישתי' אף רב מודה דאין מקום לומר כיון דלמטה לא ניחא תשמישתן כי מסקינן להו למעלה מחמת גוד אסיק יהי' ג"כ מקרי לא ניחא תשמישתן דזה מוכחש מהחוש דאף שמהלמ"מ הוא כאלו הם למעלה. מ"מ כיון שבאמת אין בשם מחיצה למעלה ניחא תשמישתי' במקום המחיצה בזה קאמרי התוס' דגם לרבנן במחיצה שאינה עי"א אתו רבים ומ"מ אבל במשנה הנ"ל שמחיצות הגומא הם מקיפות הגומא ולא ניחא תשמישתיה במקום המחיצה בכה"ג אף במחיצה שבי"ש לא"ר מ"מ והא דמותיב בדכ"ב לרבא מהך דחצר שהרבים נכנסים לה כו' אלא לאו ר"י הוא ולפי הנ"ל מאי פירכא דלמא בכה"ג דלא ניחא תשמישתי' במקום המחיצה מטעם שפרש"י שם ד"ה דלא ניחא גם רבא מודה. י"ל מדאמר רבא דחייבין ואפי' עולין לה בחבל ואפי' במעלות דבית חורן ומנ"ל לרבא דס"ל לר"י הכי אלא ע"כ כיון דקאמר ר"י סתם אם הי' דרך רה"ר מפסיק ס"ל דסתמא קאמר דבכ"ע אתי רבים ומ"מ ומש"ה פריך לי'. וניחא לן לומר דרבא למד הכי מהא דאמר מעלות ומורדות

שבא"י כו' אבל בח"ל חייבין וע"ש בתוס' ד"ה תל ומורדת היינו שהתל היא מחיצה למה שלמטה וש"מ דבכל ענין ס"ל דלר"י לא"ר ומ"מ ומש"ה פריך ליה מהא דחצר ועוד י"ל עפ"י מ"ש התוס' שם בד"ה יהושיע דהך דחצר מקרי ניחא תשמישתי' לגבי שבילי בית גלגול עש"ה ומכ"ש דמקרי ניחא תשמישתי' לגבי מעלות בן חורן וכיון דרבא ס"ל דלר"י חייבין אף במעלות ב"ח דלא ניחא תשמישתא כלל מכ"ש דחייבין בהך דחצר אף דלא ניחא תשמישתי' קצת במקום המחיצה ומש"ה מותיב לי' אבל רבנן דס"ל דלא"ר ומ"מ רק שמחמת תמיהת התו' הוכרחו לחלק דבמחיצה שא"ע בי"א ל"א מחיצה כ"ה ואפי' רבנן מודי דא"ר ומ"מ שפיר י"ל דבלא ניחא תשמישתי' גם במקום המחיצה בזה לרבנן אף במחיצה שבי"ש לא"ר ומ"מ ומש"ה ל"ק ממשנה הנ"ל ולפ"ז בנ"ד שההרים הן מחיצות למבוי שלמטה אף אם יש דרך הרבים מן ההרים למבוי ל"א א"ר ומ"מ אלא דאכתי איכא לעיונא דהא מבואר מרש"י שם בשבת ד"ק דאף בעומק הרקק הוא י"ט נהי דרה"ר לא הוי מ"מ כרמלית הוי וא"כ נסתר ההיתר הנ"ל וא"ל דרש"י מירי שהשיפוע הוא שאינו מתלקט יוד מתוך ד"א וע' בתיו"ט שם ואף דבכה"ג הוי בעלמא רה"ר כמ"ש רש"י שם ד"ק ע"א ד"ה תלי מ"מ י"ל דכאן מחמת המים לא הוי רה"ר רק כרמלית כמ"ש המג"א סי' שמ"ה סקי"ד דז"א דא"כ אף בפחות מיוד לא הוי רה"ר רק כרמלית דהא בים דינא הכי כמ"ש שם בש"ס ד"ק ע"ב דפריך זמנין דליכא עשרה וקמטלטל מכרמלית לרה"י וע' במג"א סי' שנ"ה סקט"ז בשם הב"ח וא"ל דכאן מש"ה הוי רה"ר בפחות מיוד משום דבקעי בה רבים שרה"ר מהלכת בו וע"ש במג"א דא"כ אף ביוד כיון שהשפיע אינו מתלקט יוד מתוך ד' להוי רה"ר מה"ט אע"כ דהאמת כן הוא דהיכא דרה"ר מהלכת בו ל"מ המים להוציא מדין רה"ר ובעינן דוקא שיהי' מתלקט יוד מתוך ד"א ועמ"ש אי"ה לקמן. ודברי התיו"ט שם במשנה צ"ע וע' בפרמ"ג בא"א סי' שמ"ה סקי"א. אמנם לפמ"ש למעלה י"ל דהא דמבואר מרש"י דעכ"פ הוי כרמלית הוא רק מדרבנן משום שהמים צפים ע"ג כמ"ש הפרמ"ג בטעמו של המג"א הנ"ל סי' שמ"ה סקי"ג וא"כ בנ"ד דאין מים לא הוי כרמלית אף מדרבנן אלא שלכאורה יש לסתור מ"ש מדברי רש"י בעירובין דפ"ז ע"א בד"ה שלא היתה כשיעור עש"ה דלפ"ז קשיא דאמאי אמת המים שבחצר אין ממלאין ממנה. כיון דמדינא בעמוק יוד אף האמה שברה"ר הוי רה"י רק דרבנן גזרו משום שהמים צפים ונראה כאין עמוקה יוד. א"כ מהאמה שבחצר ממ"נ מותר למלאות אם אין עמוקה יוד אינה נעשית רשות לעצמן והוי רה"י ואם עמוק יוד אף אלו שמחוץ הוי רה"י א"כ מה החשש שהמים שבחצר מחוברים להמים שמחוץ והנה הא ודאי דאמת המים שבחצר שאין ממלאין הימנה דקתני התם ע"כ מיירי שהשיפוע הוא מתלקט יוד

מתוך ד"א וראיה לזה מדברי הראב"ד בהשגות פט"ו משבת הי"א שכ' דהא דקתני אין ממלאין היענה ומשמע דבחצר שרי לטלטל ול"א דנפרץ במלואו לאמה שהוא כרמלית כדפריך הש"ס לעיל די"ב סע"א. משום שהוא עצמה נעשית מחיצה בינה ובין החצר שהרי עמוקה יוד ע"ש וע' בתוס' די"ב ריש ע"ב והובא במג"א סי' שנ"ו סק"ב. וכ' המג"א דע"כ מיירי שמתלקט יוד מתוך ד"א דבלא"ה לא הוי מחיצה ע"ש. ולכאורה ק' דא"כ אמאי לא פריך הש"ס עלה דאמת המים כדפריך לעיל די"ב ולישני דהבמ"ע במתלקט י"ט מתוך ד"א א"ו מוכח דאי לאו דמתלקט י"ט מד"א מותר למלאות דאינו חולק רשות לעצמו וע"כ מיירי מתני' במתלקט י"ט מד"א ולק"מ. ולכאורה ק' דטעמא מאי דהא מים חולקים רשות לעצמן אף אינו מתלקט י"ט מד"א כמ"ש המג"א סי' שמ"ה אלא דא"כ אמתני' גופי' תיקשי דהא מים הוי כרמלית אף בפחות מעומק י"ט כמפו' בש"ס שבת ד"ק ע"ב שהבאתי למעלה. אלא שלק"מ דהא ודאי שאין לדמות רה"י לרה"ר דברה"ר יש חילוק רשיות דגובה או עומק מג' ועד י"ט הוי כרמלית וביוד הוי רה"י ברוחב ד"ט ובפחות מד"ט כל שגבהו או עמוק מג"ט הוי מקום פיטור. אבל ברה"י אין חילוק רשיות ובור ברה"י אפי' עמוק כמה רה"י הוא. וכן בגבוה כמה. וע' בתוס' שבת ד"ט סע"א והא דמדמה רש"י שם בעירובין דפ"ז רה"י לרה"ר היינו דכיון דבעומק יוד אף שרה"ר מהלכת בו אפ"ה חילק רשות לעצמו אף שע"כ רה"ר מהלכת בתוכו ואעפ"כ ע"י העומק הוי רה"י. היה דחולק רשות לעצמו ברה"י מחצר שהוא בתוכו ונתחבר לאמת המים שחוץ לחצר שיהיה כרמלית כמוהו. וכבר כתבנו למעלה דברה"ר מהלכת בו לא הוי רה"י בעומק יוד ורוחב ד' עד שיהי' מתלקט ד"ט מד"א. ומש"ה גם ברה"י אינו חולק רשות לעצמו רק בכה"ג ולק"מ. והנה הא ודאי דהך דאמת המים שבחצר דאין ממלאין ממנה ודאי מיירי אף באמה שאין רה"ר מהלכת בו כלל גם מחוץ לחצר דסתמא קתני ובכה"ג ודאי דמה"ת כה"י הוא אם מתלקט י"ט מד"א כמ"ש המג"א סי' שמ"ה סקי"ד. וא"כ אף בלא דברינו הנ"ל תיקשי דהא אף שכ' המג"א שם דאף במתלקט י"ט מד"א הוי כרמלית הוא מטעם שכ' הפרמ"ג משום שהמים מכסים מלמעלה והבאתי למעלה סמך לזה מדברי הראב"ד. וא"כ אמאי אין ממלאין בחצר ממ"נ אי נדע שיש עומק יוד אף מחוץ הוי רה"י ואם מחמת שהמים מכסים נטעה שאין עומק יוד א"כ בכה"ג אין חולקים רשות לעצמם וא"כ עכ"פ המים שבחצר רה"י הם. אע"כ דלק"מ חדא דרוב אמת המים יש בשיעור כל המים יותר מבית סאתיים ואז הוי כרמלית מדרבנן כמו קרפף אף בעומק יוד ורוחב ד' ועוד דאכתי שמא יטעו ויאמרו דבחצר יש עמוק יוד ולא מחוץ והוי כרמלית ומש"ה אין ממלאין ומש"ה אין סתירה לדברינו הנ"ל וגם מדברי המג"א עצמו

נראה מוכרח כחילוק הנ"ל. דהא כ' בסי' שס"ג סק"ל דבמקום שהספינות עוברת משם לנמל לא הוי הים מחיצה משום דא"ר ומב"מ וק' דא"כ למה כ' בסי' שמ"ה סקי"ד דאם הים מתלקט י"ט מד"א הוי הים רה"י מה"ת הא א"ר ומבמ"ח במקום שהספינות הולכות לנמל וכבר העיר קצת בזה הג' מהרש"א בתשו' כנ"י והרואה יראה דאין תי' כנ"י שם מספיק ליישב הק' באופן הנ"ל ולפי הנ"ל שיש חילוק בין גובה התל להעומק מטעם הנ"ל לק"מ ואעפ"כ למעשה אינו מקיל רק באופן שכתבתי במכתבי הקדום שבצד א' יעשו צוה"פ בכל מקום שבקעי בה רבים ולצד השני א"צ רק באופן שהדרכים שבצד השני אין רוחב כל א' מהם יותר מעשר אמות. ואם יש א' מהם שרחב יותר מעשר אמות יעשה לו צוה"פ רק במה שכתבתי בשלהי מכתבי שהצוה"פ לא יהי' בתחתיתו ממש עכשיו ראיתי שהאמת הוא שכל השיפוע נחשב למחיצה וכאלו זקוף כולו. רק דלא הוי רה"י עד למעלה היינו במקום שעלה לגובה י"ט. אבל המחיצה נחשב כל ההר כאלו זקוף לגמרי רק שיש לדקדק שבמקום שיעמוד הקנים יהי' מתחיל שיפוע כ"כ שמתלקט י"ט מד"א וד' התו"ש סי' שמ"ה סק"ב צע"ק בעיני ואכ"מ והמעיין היטב בדברינו הנ"ל יבין הדברים לאשורן:

אחר כותבי בא לידי תשו' ח"ס חא"ח וראיתי שם סס"י פ"ט ונראה מלשונו שם שגם הוא מפרש בדברי התוס' עירובין דכ"ב הנ"ל דאתו רבים ומבטלין מחיצתא היינו ע"י שבקעי רבים ברה"ר תוך היקף המחיצות. ונשתוממתי על המראה ואני במקומי עומד והנה בד' המג"א סי' שס"ג סק"ל מפר' כדברי דרבים מבטלין מחיצות היינו שבקעי במקום המחיצה. וזה כוונת המג"א ג"כ בסק"מ. וכ"כ שם בפירוש בס' מחה"ש שכ"כ התוס' הנ"ל. וכבר כתבתי בכאן בריש דברינו שא"א לפרש דברי התוס' לומר שבקיעת הרבים תוך המחיצות ובטלו המחיצות. וכאן נוסיף אומץ דהא גם לר"י דס"ל דא"ר ומ"מ אף במחיצות שנעשו בי"א ע"כ דאין בקיעת רבים שבתוך ההיקף מבטלין דהא ירושלים לא הוי רה"ר כיון שדלתותיה נעולות בלילה ואף ר' אפרים שמביא המאור ר"פ ע"פ דסובר דרה"ר לא מערבא אפי' בדלתות ודאי כוונתו דהוי כרמלית כדאי' בש"ס דק"א ע"א על ירושלים ונראה שזהו דעת ר' אפרים שהביא המרדכי פ' מי שהוציאוהו והובא בתה"ד סי' ע"ג בשם ה"ר אפרים מרעגנשבערג. וע' במהרי"ל סוף ה' ע"ח. אבל בתה"ד שם האריך דהעיקר כרש"י דירושלים לאו כרמלית הוא אלא כחצר שאינה מעורבת ע"ש וע' ברש"י ד"ו ע"ב ד"ה ירושלים ובדק"א שם וע' במג"א סי' שס"ג סקכ"ז אבל עכ"פ גם להר' אפרים לא הוי רה"ר זולת הרשב"א בעה"ק סובר דפלטיא אף כשמוקפת הוי רה"ר ויחיד הוא כמ"ש הח"צ סס"י ל"ז ומ"ש הח"צ שם שנראה שהוא ג"כ ד' ר"א הנ"ל צע"ג. דר"א לא

ס"ל רק דכרמלית הוא ולא רה"ר. וגם דברי הרשב"א צ"ע דהא ירושלים עכ"פ לא הוי רה"ר קודם שנפרצו בה פרצות ומ"מ כל הפוסקים הסכימו דאף מדינה גדולה שהוקפה מחיצות דין רה"י עליו כמ"ש הרמב"ם ריש ה' עירובין וע"ש בה"ה ופשיטא דגם לר"י הוי הכי דלא קאמר דרבים מבטלין מחיצה. רק באם דרך הרבים מפסיק בין הפסין כמ"ש הרמב"ן במלחמות. ויותר מזה נראה מבואר בתוס' דכ"ב ד"ה קשיא דאם נאמר דר"י סובר שתי מחיצות דאו' ודאי דלא איכפת לן מה שהרבים בוקעין בין שתי המחילות כיון דלא בקעי במחיצות עצמן ודוקא בבין הפסין שבוקעין במקום המחיצות עצמן הוא דס"ל לר"י דרבים מבטלין המחיצות וכ"כ בחי' מהרש"א שם בתוס' ד"ה חייבין ע"ש. וכיון שכ' התוס' שם סו"פ דלמא וז"ל וי"ל דמחיצה שאינה עשוי בידי אדם ל"ח מחיצה כולי האי ואפי' רבנן מודי דא"ר ומ"מ ע"כ. היינו דכיון שהמחיצות אינם עשיות בידי אדם ל"ח מחיצה כולי האי ואפי' רבנן מודי בזה לר' יהודה דבכה"ג א"ר ומ"מ וכבר בררנו דהא דלר"י א"ר ומ"מ הוא דוקא בבקעי במחיצות עצמן כמבואר בתוס' ומהרש"א הנ"ל. ובמחיצות שאינם עשוין ביד"א גם רבנן מודי בהו לר"י דדוקא בכה"ג א"ר ומ"מ אבל בבקעי תוך היקף המחיצות ודאי דלא"ר ומ"מ כמו לר"י במחיצות שביד"א וגם מדכתבו בקושייתם שם ותימה דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה רה"י ע"י סילמא דצור כו' משמע דלר"י ניחא. וכבר הוכחנו דגם לר"י לא"ר ומ"מ רק אי בקעי על המחיצות וח"כ לא ניחא גם לר"י לפי הס"ד שלא ידעו לחלק בין מחיצות שבי"א לבי"ש. אע"כ דלר"י ניחא משום שבקעי רבים על המחיצה היינו על סילמא דצור מח"ל לא"י. וא"כ גם מה שתי' לרבנן דמחיצה שאינה עי"א גם רבנן מודי ע"כ שבכה"ג הוא ולא בבקעי תוך היקף המחיצות וז"ב כשמש. ועתה אוסיף לברר שהג' הנ"ל כ' שם. שתל שביד"ש אינו מועיל להתיר במקום מחיצה רק במקום מחיצה רביעית שדי בלחי וקורה ומחיצת תל הוי עכ"פ כלחי וקורה. והנה דבריו נסתרים מדברי הב"י במקומו שתמה על הטור שכ' שהתל עולה במקום לחי והא עולה במקום מחיצה וע"ש מ"ש לתרץ ומש"ה כ' רמ"א באמת שהתל הוי כמחיצה וע' ביד אפרים ולד' הג' בש"ע הנ"ל אינו רק במקום לחי. וחוץ מזה דבריו נסתרים מדברי רש"י ד"ח שכ' בד"ה צדו א' לים שכ' דרנ'נזי א' מתוקן בלחי וקורה וא"כ הי' הים במקום מחיצה השלישית ואפ"ה לולא החשש דשרטון הוי מהני הגידוד של הים במקום מחיצה השלישית ועוד דכיון דמבואר שם דאם יש בצד א' ים ובצ"א לחי וקורה מותר לטלטל לולא חשש שרטון מכ"ש היכא דאיכא בשני צדדים מחיצה של תל דהא תל עדיף מלחי וקורה כמ"ש הג' הנ"ל בעצמו וגם מן הש"ס דכ"ד ע"ב מבואר דגם במבוי מפולש שיש בצ"א גדודין של נהר גבוה עשרה ומצה"ב לחי מותר לטלטל

במבוי וע"ש ברש"י ד"ה היכי ובד"ה לשביל ובתוס' דיה וליעבד לחי ובמג"א סי' שס"ה סק"ט. וגם מדברי מהרי"ק שמ"ו מבואר להדיא דהרים שמקיפים את כל העיר מכל הצדדים מועיל כמו מחיצות אף הרים שנבראו מימות עולם רק משום שהעיר יתירה מבית סאתים ולא הוקף לדירה. אבל אם גדר פרצה יותר מעשר אמות או עשה צוה"פ לפרצה זאת מועיל כמבואר בסי' שנ"ח ואלו ראיות חזקות נוספות להראיות החזקות אשר כתבנו למעלה שכל כי הני מילי לימרו משמאי ויסכרו פי המערערין ובגוף הדבר דאתאן עלה ע"ד המערער שערער על הוראתי בנ"ד מכח ד' הג' מוהרש"ז בש"ע שלו סס"י שס"ג הנה כבר הארכנו למעלה לברר הדברים כשמלה:

אמנם אחת ראיתי להעיר אשר לא עלה ולא יעלה על לב המערער. שכיון שרוצים להעמיד הצוה"פ לרוחב הדרך סמוך אל ההרים א"כ אם הדרך רחב ט"ז אמה י"ל דהוי רה"ר אחר שרבים בוקעין תמיד ממקום למקום על דרך המלך ולרה"ר עצמו אינו מועיל צוה"פ כמבואר בש"ס ד"ו ויותר מזה החמיר בהג"א אף אם אין הדרך רחב כ"כ ע"ש בהג"ה המתחלת הלכה כת"ק וע' בתוס' ד"ו ד"ה וכ"ת וברא"ש שם ובה"ה רפי"ד ובש"ע סי' שמ"ה סי"ט והארכתי במק"א ואכ"מ ובשלמא בכל העיירות שדרך המלך הולך באמצע כיון שיש עכ"פ בתים גם בהצדדים שדרך המלך בינהם א"כ עכ"פ יש שם ד' מחיצות ובכה"ג לרבנן דכ"ב דקיי"ל כוותייהו ל"א רומ"מ. אבל בנ"ד שנראה שאין בתים מן הצד במקום הזה רק בשני הצדדים שנגד דרך המלך ובפרט שיעמיד הצוה"פ סמוך להרים א"כ יש חשש בזה להסוברים דגם עכשיו יש רה"ר. וכבר האריך הרחיב בזה בתשו' ב"א חא"ח סי' כ"ו. ע"כ מהראוי לעשות בנ"ד כמ"ש בתשו' ב"א סס"י הנ"ל בד"ה ובספר כו' לעשות לשתי הרוחות עמוד מכאן ועמוד מכאן רחב אמה ע"ש וא"כ הוי נמי שם ד' מחיצות. ובנ"ד יעשה כן בין ההרים ובין הצוה"פ והגם שנראה שגם העמודים מן הצוה"פ עצמם מועילים אם הם בעובי רחב אמה עכ"ז יותר טוב להציב בינם ובין ההרים עמוד מכאן ועמוד מכאן או מעץ או מאבנים שיהי' גובהים יוד טפחים ובזה כבר יצאו מחשש זה. עוד א' ראיתי להעיר בנ"ד כי אולי יש במקום הזה תוך הכפר תוך היקף התיקון גינות וזרעים ובימי הקיץ שהגינות זרועות הזרעים מבטלין הדירה והוי כל המבוי כקרפף שלא הוקף לדירה כמבואר בסי' שנ"ח ס' יוד. לזאת אם יש שם גינות זרועות צריך להשגיח אם מקום הזרוע אינו רק מיעוט דאם הוא רוב אף אם הוא בכמה מקומות ובכל מקום אינו רק מיעוט כיון שע"י צירוף הוא רוב דין כל המקום כקרפף שלא הוקף לדירה. ואם כל הגינות בצירוף הם רק מיעוט צריך להשגיח עכ"פ שיהיה בכל מקום ומקום פחות מבית סאתיים ואז מותר עכ"פ לטלטל במקום שאינו שרוע אף מבית לתוכו. וע'

בט"ז ומג"א סס"י שנ"ח ובתשו' ח"צ סי' נ"ט ובתו"ש סי' שנ"ח סקכ"ו וצריך להשגיח ע"ז היטב. כי גם אנכי משגיח ע"ז בכאן בכל קיץ שהיקף התיקון מרובה מאד מחמת המרחץ ויש גינות באמצע זולת גינה שהוא גדורה בגדר סביב בלי פרצה וגובה הגדר הוא עכ"פ יוד טפחים הגינה זו אינה מזקת לשאר מקום. והחכם עיניו בראשו. והנה בתשו' ח"צ שם סי' נ"ט הביא בשם תשו' דיש להקל בשעת הדחק מחמת ספיקו של הרא"ש בדכ"ד וע' בקיצור פסקי הרא"ש שם. ובפסקי תוס' ולענ"ד ק' להקל נגד סתימת הש"ע. ומה שצדד הח"צ שמא במדינה או עיר כולה יש להקל יותר הנה בתשו' מהרי"ק הנ"ל שורש מ"ו החמיר בפי' לכן אין בידי להקל אם לא באופן הנ"ל גם מ"ש הח"צ שם להקל דא"ל לבוד בדבר ממשיי המפסיק. דבריו צ"ע מש"ס ריש סוכה ד"ג ריש ע"ב ע"ש וברש"י ויותר צ"ע מדברי התוס' שם בסוכה ריש די"ח סד"ה אין לבוד עש"ה. וע"ש בד' הקרבן נתנאל מ"ש על הח"צ בענין לבוד להחמיר. ולאפס הפנאי וחולשת מזגי הצרכתי להפסיק. ורו"מ יעיין היטב בכל דברינו בכדי להבין הדברים לאשורן:

וטרם אצא אעורר את רו"מ עוד בד"א. הנה בש"ע סי' שס"ב ס' יוד הביא ד' הרמב"ם דאין צוה"פ מועיל לפרצה יותר מיוד אמות אא"כ ע"מ עה"פ וכ' המג"א בסקי"ז דברוח ג' של מבוי מהני כמ"ש סי' שס"ד ס"א כן הגיהו האחרונים עפ"י ד' ה"ה פט"ז הט"ז אמנם דברי המג"א תמוהים בראייתו דה"ה שפיר כ' לפי דמספקא לי' דשמא להרמב"ם ל"מ צוה"פ לפ"מ עה"מ אף בפרצה עשר ופחות. אבל המג"א דקאי ע"ד הש"ע דהא דל"מ לרמב"ם צוה"פ לפ"מ עה"מ דוקא בפרצה יותר מי"א ובודאי דכ"מ מסוגיות הש"ס די"א ע"א דלמאי דקיי"ל דלא כרב אף בפ"מ עה"מ מהני צוה"פ וא"כ מאי ראיה מרס"י שס"ד הא ע"כ שם מיירי בפרצה פחותה מי"א מדמועיל לחי וקורה מצה"ב. וא"ל כמ"ש התוס' ד"ו ד"ה ולחי דעושה לחי רחב עד שיתמעט האויר מיוד דאכתי קורה מא"ל. וזה ע"כ כוונת התוס' שם ד"ו ע"ב רד"ה וכ"ת ושם בברייתא ד"ו י"ל דלפי הס"ד כב"ש אתי' דבעינן לחי וקורה במשנה די"א ע"ב. וב"ה אליבא דחנניא דאמרי לחי וקורה מכאן ע"כ פליגי אב"ה דמתני' הנ"ל. או י"ל דלהס"ד ע"כ ברה"ר גם ב"ה אליבא דחנניא מחמרי להצריך לחי וגם קורה אבל על המג"א דאייתי מרס"י שס"ד תמוה מאוד וצ"ל דהמג"א כוונתו על מה שציין לרס"י שס"ד היא על מקור הדין דנובע מברייתא ד"ו ולפי הס"ד שם דמיירי מרה"ר ממש דרחב ט"ז אמה וע"כ הא דקאמר ת"ק עושה לחי וקורה היינו לחי רחב כמ"ש התוס' ואפ"ה מהני בצד הב' צוה"פ כנ"ל כוונת המג"א ועכ"פ אינו ראיה רק לרוח רביעית דהא רוח שלישית ע"כ אין הפרצה יותר מעשר בה מדמועיל לחי כנ"ל. וע"כ דעושה לחי רחב וא"כ אין הפרצה יותר מעשר וצ"ל דגם כוונת המג"א כן הוא. א"כ בנ"ד

עכ"פ צריך להשגיח שמצ"א במקום צוה"פ אם רחב יותר מעשר לא יהי' פ"מ עה"ע אלא שבלא"ה שטת הרמב"ם תמוה מאד דבש"ס די"א שם רצה לאתויי דר' יוחנן ס"ל כרב מדאמר על מלתא דד' קונדיסין לכלאים התירו ולא לשבת וע"כ ביתר מעשר וכרב ע"ש. ולהרמב"ם מאי ראיה הא אף לדידן דלא קיי"ל כרב מ"מ בהך דקינדיסין שכל הרוחות פרוצין לגמרי ל"מ צוה"פ לפרצה יותר מעשר. וכבר עמד בזה שם בס' תו"ח לזאת אין מקום ליישב דברי הרמב"ם רק לומר דהרמב"ם ס"ל כשטת הריצב"א שם בתוס' ד"ה אילימא דבהך דר' יוחנן ע"כ לא מיירי בפרוץ לגמרי מד' רוחות רק בשתי רוחות ע"ש וא"כ עכ"פ מוכח דרמב"ם מודה דאף במפולש משתי רוחות לגמרי מועיל צוה"פ גם לפרצה יתירה מי"א. ואף דלפי מ"ש בסי' ק"נ על הרא"ש בסקנ"ג י"ל דהרמב"ם לא מפרש ממש כריצב"א רק בפרוץ מרוח א' מיירי מ"מ אין נראה דמצ"א ל"ד כלל לכלאים מארבע רוחות ע' היטב בלשון ריצב"א שבתוס' ודברי הח"ס א"ח סי' פ"ח ד"ה וריצב"א צ"ע שכ' בלשון הריצב"א היפך ממ"ש התוס' בשמו ואולי מבואר בריטב"א בזה בשטת הריצב"א כמ"ש שם בח"ס בד"ה תו. ואין ס' ריטב"א כעת ת"י ומ"מ הגם שלדעתי אין להחמיר גם לד' הרמב"ם בשתי רוחות גם במפולש גם בפרצה יתר מעשר מ"מ זה ודאי צריך להשגיח לדעתי שיהי' הצוה"פ סמוך להבתים ולא רחוק מהם וע"ש בח"ס בסוף הח"א. ויש בזה אריכות רב ואכ"מ כי אין הפנאי והבריאות מסכים עמדי ומ"מ יעשה רו"מ באופן זה שאצל ההר יעמוד עמוד א' שיהי' עוביו יותר מאמה וגבהו י"ט ואח"כ יעמיד הקנה של צוה"פ והקנה הא' יעמיד בקצה של א' מהבתים ויניח החבל עליהם ואח"כ יעמוד קנה א' בקצה השני של הבית וקנה א' בקצה של הבית שנגד הבית הנ"ל שדרך המלך מפסיק באמצע ויניח החבל עליהם ואח"כ יעמוד קנה בקצה השני של הבית הנ"ל וקנה האחר סמוך להעמוד שיעשה אצל ההר שכנגדו וימשך החבל עליהם וכן יעשה בצד השני של המבוי רק שידקדק בתחלה בקצה א' שבאם יהי' פ"מ עה"ע בפרצה יותר מעשר אמות ירבה בקנים באמצע עד שלא יהי' בין קנה לחבירו יותר מי"א כמ"ש הח"ס שם בסוף התשובה עצה זו הגם שעצה זו לא נתקבלה בעיני שלא יהי' עי"ז פירצה יתירה מי"א וע' בש"ת סי' שס"ג סק"ט מ"ש בשם תשו' אהל יעקב. מ"מ כיון שכבר נהגו לעשות בכעין זה בכ"מ שהפרצה רחבה מאד יעשה כן ונוכל לסמוך ע"ז לכתחלה כי בלא"ה נראה יותר בד' הרמב"ם כמ"ש למעלה בפרט שרה"פ חולקים על הרמב"ם ובצה"ב א"צ להשגיח בזה ואף בפרצה יותר מעשר מותר לכ"ע בצוה"פ ולא יכולתי להאריך יותר ושלום.

וע"ד אשר כתבתי במכתבי שישכרו הרשות על עשרים שנה. והי' דבר חדש בעיניו ובעיני כל הלומדים א"י מהו הדבר חדש הנה מה שכתבתי שישכרו על זמן קצוב ולא

בסתם זהו גלוי לכל יודעי ספר שבלי זמן קצוב יש כמה עקולי ופשורי להמבואר בש"ע סי' שפ"ב. והחשש היותר מצוי מחמת ששוכרים רק ממונים של המלך אם שוכרים סתם כיון שנסתלק מהיות ממונה עוד נתבטל השכירות משא"כ בשכרו לזמן תוך הזמן כמבואר שם סי"ד והנה נראה שדרך הגדולים והרבנים הקודמים הי' לשכור הרשות על חמשים שנה כמבואר בלשון ב"ח החדשות סי' ד'. ונראה שהא שלא בחרו להם לשכור על יותר מזמן הנ"ל. ובפרט לד' הא"ר שפ' דבשכרו לזמן אף אם מת תוך הזמן לא נתבטל השכירות וא"כ היה יכולין לשכור אף לאלף שנה. אע"כ דלא רצו להתיר לשכור בפ"א לזמן רב מאד דלא להוי מלתא דרבנן כחוכא ועיין תשו' ח"צ סי' ואו אבל בתשו' ח"ל שם פקפק גם על שכירות לחמשים שנה שכתב די"ל דהרשב"א דוקא נקט שנה או שנתים דמסתמ' אין דרך להקפיד על זמן כזה אבל על חמשים שנה שדרך המלך להקפיד לא תועיל השכירות לאחר שסילקו להממונה. והנה הא ודאי דחמשים שנה דנקט הח"צ ל"ד נקט אלא על זמן רב קפיד ומחמת שהשאלה היה על חמשים שנה השיב כן. וגם שדרכם הי' בכך לשכור על חמשים שנה כמבואר בתשו' ב"ח הנ"ל. ומ"מ נראה כיון שהב"ח נראה דלא חש ולא ערער על הרב משודליב ששכר הרשות משכירו דשכירו של המלך על חמשים שנה וגם הח"צ לא החליט לאיסור עכ"פ אני מתיר גם לכתחלה לשכור על עשרים שנה שהוא מיעוטא דמינכר מחמשים שפקפק הח"צ אבל על יותר מזה אין רצוני להתיר לכתחלה ויהי' זה נרשם לזכרון שאחר עשרים שנה ישכרו הרשות שנית וכן עשה הרב שהביא הב"ח ע"ש:

א ועד"ד הברייא הויז שהצרכתי ששוכרי הב"ה ישכירו לאיש אחר והאיש אחר יחזיר וישכיר להמחזיקים בשותפת עם נכרי וכתב רו"מ שהשותפים שאלו למה לא בחרתי שהם ישכירו העסק לאיש אחר בשותפ' עם נכרי ויתנו בתחלה ודרך זה ישר לפניהם יתר כי בושה לפניהם שיהי' הם עם נכרי בשטר א' הנני תמה עליהם ועל רו"מ הכי לא ידעתי שדרך זה ניקל יותר ואפוכי מטרתא ל"ל וגם לפ"ז למה הצטרכתי לדרך שכתבתי כלל היה לי להניח דרך רו"מ שישכירו העסק לנכרי לבד על כל השנה וכן עושין כל הרבנים ששמעתי. אלא שלא הוכשר בעיני דרך זה מתרי טעמי. א' כפי שאמרתי לרו"מ פא"פ שאין לך הערמה ניכרת יותר מזה שהעסק יהי' שייך להנכרי והישראלים עוסקים בה לבד כל השנה וקונים ומוכרים לבד כל השנה והדבר רק כצחוק בעלמא ולא התירו חז"ל ענין כזה והוא גרוע יותר ממתנת בית חורן שאמרו בש"ס נדרים ס"פ השותפין דכל שהוכיח סופו על תחלתו אינו כלום. אף דשם בעינן שיאמר בפי' אח"כ מ"מ אין לך אמירה בפי' אחר כך יותר מזה שנושא ונותן בה כל השנה ועושה כל התפעלות להרויח

ומצטער על הפסדו ועוד דהא באיסורי שבת הנעשים ע"י עכו"ם חששו חז"ל טובי למראית עין במקום דאיכא למיחש ומי איכא מראית עין יותר מזה שרואים שהעסק היא של הישראל ועיין תשו' צ"צ סי' ל"ה אבל לפענ"ד דבכה"ג אסור מצד הדין כמ"ש שנית דהא מפורש בש"ס ספ"ק דע"א ובטוש"ע סי' רמ"ג דאסור להשכיר לנכרי מרחץ ותנור משום שנקרא על שמו והנכרי עושה בו מלאכה בשבת ויאמרו שהעכו"ם היא שכיר יום של הישראל ופשוט דברייאהויז דכוותי' היא ואף שכתב רמ"א שם ס"ב דאם אינו של הישראל ממש רק ששכרו מעכו"ם וחזר והשכירו לעכו"ם שרי הא כתב רמ"א הטעם משום שאין שם הישראל נקרא עליו ומבואר דאם שם הישראל נקרא עליו אסור. וכ"כ הט"ז שם ססק"ב וכ"מ להדיא בספר פרמ"ג שם ובהברייאהויז הזה ודאי שם הישראלים המחזיקים נקרא עליו דהא הם הנושאים ונותנים בשנה כולו בעסק זה ע"כ הדרך של רו"מ שהוא הדרך הקל שעושים כל הרבנים לא הוטב בעיני מטעמים שכתבתי ומטעמים אלו גם הדרך שבחרו להם המחזיקים אינו נכון מחמת אותם הטעמים עצמם אבל הדרך שהמצאתי הוא מסולק מכל פקפוק דאין זה הערמה ניכרת כלל כיון שהישראל מחיוב לעסוק כל ימות החול והריוח שייך לו וגם החשש דלא ישכיר מרחצו לנכרי ג"כ ל"ש דהא הישראל המחזיק המשכיר לישראל אחר ודאי דאינו עושה איסור והשני שמשכיר להמחזיקים בשותפות עם נכרי ג"כ אינו עושה איסור דהא לא נקרא הברייאהויז מעולם על שמו ואינו חל איסור של חז"ל לא על השוכר ולא על המשכיר וכבר נתפרסם דרך זה לפני רבנים מובהקים ותפסוהו כמרגליות ואשר אמרו המחזיקים שד"ז להם לכלימה להשתתף עם נכרי. הנה איני מבין מה הכלימה הזאת ואם יתרחש להם איזה מוסחר טוב בריוח גדול בשותפת עם נכרי ודאי לא הי' נמנעים ואין להם ריוח גדול יותר מזה להנצל עצהיו"ט מחשש איסור שבת ואף שאסרו חז"ל להשתתף עם נכרי לכתחלה מ"מ להשתתף כמו בנ"ד ל"ש החשש הנאמר בש"ס דשמא יתחייב לו שבועה כמובן בשהגם שיוכל לפרש בפי' שהנכרי נותן לו בנאמנות בדיבור בעלמא בפרט שהרמ"א בא"ח סי' קנ"ו הביא יש מקילין בעשיית שותפות עם העכו"ם בזה"ז ועיין ברמ"א ביו"ד סי' קנ"א סס"א ובש"ך שם סק"ז. ודברי הג' מהר"ש בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' קמ"ח תמוהים מאד בזה ואכ"מ ועכ"פ בנ"ד ודאי דאין חשש ובפרט שעושה כן בכדי להנצל מאיסור שבת וז"ב:

תשובה נב

וע"ד שאלתו בש"ץ שטעה ואחר חזרת תפלת שחרית שהיה לו לומר חצי קדיש אמר ק"ש עם תתקבל ונחלקו הלומדים כת א' אמרו שיאמר אח"כ אחר ס' קדושה ח"ק וכת ב' אמרו שיאמר אח"כ ק"ח בלא תתקבל ורו"מ דעתו שיאמר אח"כ שנית ק"ש עם תתקבל והאריך רו"מ מאד ובאמת הענין אינו סובל אריכות ולא פלפול דדברי כת הא' לא ניתן להאמר כלל דמי גרע אשרי שאמר אח"כ משיר של יום שאומרים אח"כ ק"ש אמנם המחלוקת של כת הב' עם רו"מ תולה במה שנחלקו המג"א והא"ר רס"י תרצ"ג לענין ק"ש שאחרי ס' קדושה בליל פורים ואם שהפרמ"ג בספרו נועם מגדים סס"י י"ד כתב שאין בידו להכריע אם כהמג"א או כהא"ר מ"מ בספרו פרמ"ג שם כ' שבהמקומות שהיה שם המנהג כהמג"א וכן המנהג בכל גלילותינו לזה העיקר כד' הכת הב' לומר ק"ש בלא תתקבל ז"ז אני מבקש את רו"מ

(א**)** בספר יהושע סי' ז' קצב זמן על עשרה שנים כלשון הרמב"ן בבדה"ב לכן יש לנהוג כן למעשה כי היא דבר נקל.)** שלא יטרידיני עוד בכ"פ בי לא רק לרו"מ אני צריך להשיב וגם א"א לי לבטל מלומודי כ"ע וכחי כשל מאד בעו"ה בעתים הללו ואם יצטרך איזה פעם בדבר הנחוץ לו למעשה יוכל לכתוב רק באופן שאשיב לו בקצרה לדינא כי הכתיבה קשה לפני מאד וגם מזיק לי מאד כעת לשמירת בריאת גופי. וזה הפעם שאני משיב נגד המערערים כי משום זה רציתי למשוך ידי אחור מבלי השיב לקהלתכם כלל כאשר כתבתי לרו"מ כבר כי ידעתי שדברי לא ייטבו בשום פעם להחושבים עצמם ללומדים בקהלתכם כי לא באלה חפצם לקבל האמת ממי שאמרו רק לקנטר ולמה לי לבלות זמן יקר בחנם נגדם והאלקים אמת ידריכיני בדרך אמת ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה:

שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל.

תשובה נג

סקאלא ב' ו' סיון תר"ז לפ"ק. אשיב ואומר שלום אל כבוד ידידי הרב המופלג בתורה ויראה כ"ש מ' יעקב משה נ"י מ"צ בק' קוטב.

ע"ד שאלתו וז"ל יודיע לנו דעתו בעירובין בעיר שאינה מוקפת חומה. ומכל מקום עומד מרובה על הפרוץ בכל ד' רוחית והפרצות מתוקנין בצורת הפתח רק בצד אחד באמצע יש פרצות פחותין מעשר בין בית לבית הגם דלכתחלה יש לתקנן מ"מ בא"א לתקן מה דינם כי לכאורה הגם שנותן על המבואות חומרא דחצר ומבוי מ"מ כיון שבכל הצדדים

מתוקנין כד"ת. ובצ"א באמצע הפרצות ההם הפחותין מעשר ואינם במלואם הגם דבקעי רבים בהם לא ידענא וכי במבוי המתוקן בלחי או בנשתייר גיפופי לא בקעי בו רבים גם אם יש לחלק בין פרצה א' ובין הרבה פרצות כיון דבצד א' הם ובמה יהי' התיקון כי בודאי בלחי סגי עכ"ל מעל'. והנה בגוף שאלתו נחלקו האחרונים ז"ל ואמרתי לברר הדברים בס"ד הנה מבואר בש"ע סי' שס"ה ס"ב דמבוי שנפרץ מצדו אי בקעי בה רבים אף פרצה ד' צריכה תיקון וכתב שם המג"א וז"ל ואמרינן בגמרא ד"ה דחצר פרצתו ביוד אמות וכמ"ש ס"ג וצ"ע במבואת שלנו אם יש להם דין חצר לענין זה כו' ויש להחמיר עכ"ל ובספר אבן העוזר שם כתב על דברי המג"א דפשוט דשרי. דדוקא במבוי שניתר בלחי וקורה בזה אוסר בש"ס וש"ע בפרצה ד"ט כיון דיש כבר פתח בצד הרביעי שבו לחי או קורה לכן כל שיש עוד פתח לא התירו דחד פתחא שרי ולא שנים. אבל לדידן דכל מבואות נתקנו ע"י צוה"פ כו' כיון דאין שום פתח רק מצ"א אפי' נפרץ בצד א' כמה וכמה פרצות שרי רק שלא יהיה ח' מהם יתר מיוד אמות ל"מ אם הצד זה שנפרץ הוא עומד מרובה על הפרוץ פשיטא דשרי דלא גרע מלחי כמ"ש בש"ס ד"ה אפי' בפרוץ מרובה על העומד משכחת לה דשרי אי הוי כל הפרצות מצ"א בכה"ג שנתבאר סי' שס"ג סל"ד ע"ש אבל אם נפרץ משני צדדים וכל פרצה ד"ט אוסר עכ"ל האה"עו ובתשו' בית אפרים חא"ח סי' כ"ה האריך מאד לחלוק על האה"עו והחזיק בדברי המג"א וכתב שם דמ"ש האה"עו בטעמו דש' וש"ע דאסור בנפרץ מהצד פרצה ד"ט ובקעו בה רבים משום דחד פתחא שרי ולא שנים הנה טעם זה לא נמצא כלל בש"ס וש"ע ואם נאמר דהאה"עו לא דק בלשונו וכוונתו דאיכא למיחש דשבקי פתחא קמא רבה כמבואר בש"ס ד' יו"ד הך טעמא אליבא דר"א ור"א מ"מ הא מבואר בש"ס ד"ה דאם יש פס ד' מתיר בפרצה עד עשר וטעמא כמ"ש רש"י שם משום דמבוי אינו נפסל בפתחים הרבה. וא"כ שבקי בני מבוי פתחא קמא כו' לא איכפת לן ע"ס וא"כ אף אם בקעי בה רבים י"ל כן וע"כ טעמא דבקעי בה רבים אסור משום דהוי כמבוי עקום כיון דמפולש בעקום ודינו כמפולש כיון דבקעי בה רבים בהך פרצה וכן מבואר בתשו' הר"ן סי' ע"ב הביאו הב"י סי' שס"ד ע"כ העלה הב"א דבמבוי אם נפרץ מן הצד בד"ט ובקעי בה רבים אף אם עשו לראש המבוי צוה"פ צריך תיקון בפרצה מן הצד עכ"פ בלחי כדין מבוי מפולש שצריך צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן ובחצר בכה"ג ל"א לן דחצר עקומה אין דינו כמפולש וכיון שיש צוה"פ מצ"א אף שנפרצה מצדה ובקעי בה רבים א"צ תיקון במקום הפרצה כל שאין פרצתה במלואה או בי"א וזה הס' אשר נסתפק המ"א אם דין מבואת שלנו דינן כמבואת שבזמן הש"ס או דינן כחצרות והעלה להחמיר ע"ש בתשו' ב"א שהאריך בזה

ואני בעניי רואה אני דברי האה"עו נכונים וברורים דדוקא היכא שנתקן פתח המבוי בלחי או קורה אם נפרץ המבוי מן הצד אף בפרצה ד"ט ובקעי ב"ר צריך תיקון צוה"פ אבל באם נתקן כל המבוי ע"י צוה"פ כנהוג עכשיו אף אם נפרץ פרצה בצד א' כל שאין בפרצה ההוא יוד אמות אף אם בקעי בה רבים כיון שעכ"פ עומד מעה"פ א"צ שום תיקון וטעמא הוא שאף שודאי שדברי הבית אפרים בזה נכונים שטעמא דבקעי בה רבים הוי פרצת מבוי מן הצד בד"ט הוא מטעם דהוי כמפולש בעקום. וכמבואר בש"ס ד"ו דמדמי בש"ס מבוי שנפרץ מצידו למבוי עקום מכל מקום יש חילוק דבאם ראש המבוי נתקן בלחי או קורה ודאי דצריך תיקון נמי במקום הפרצה שמן הצד דבקעי ב"ר והתיקון הוא בצה"פ כדין מבוי המפולש שצריך תיקון בלחי או קורה מכאן וצוה"פ מכאן ולא מהני בזה עומד מעה"פ משום דהא דעומד מעה"פ מהני במבוי ילפינן בש"ס ד"ה בק"ו מחצר ומה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה ניתרת בע"מ עה"פ מבוי שניתר בלחי וקורה אינו דין שניתר בעומד מעה"פ ומכ"פ הכשר דעומד מעה"פ לא עדיף מהכשר לחי דכ"מ דלחי אינו מועיל אינו מועיל נמי הכשר דע"מ עה"פ משום דאיכא למימר דיו אסוף דינא וכ"כ שם התוס' ד"ה ע"ב בד"ה ק"ו מחצר דמה"ט אינו מועיל הכשר דע"מ עה"פ רק במחיצה רביעית דמבוי אבל שיועיל ע"מ בכל ד' מחיצות ליכא למילף דדיו לבא מן הדין להיות כנידון כמו לחי וע"ש ומזה הטעם עצמו הנה במבוי מפולש שצריך צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן הנה אם בצ"א הי' צוה"פ ובצה"ב הי' ע"מ עה"פ ודאי דמהני שפיר דהוי כמו לחי מק"ו כמבואר בש"ס הנ"ל אבל אם בצ"א הי' לחי או קורה ובצה"ב הי' ע"מ עה"פ ודאי דל"מ במקום צוה"פ דע"מ עה"פ לא מהני במבוי רק במקום לחי או קורה ולא במקום צוה"פ דדוקא לענין לחי או קורה יש ק"ו מחצר דמה חצר שאינו ניתר בלחי וקורה ניתר בע"מ עה"פ מבוי שנית כו' אבל לענין צוה"פ הא גם חצר ניתר בצוה"פ ועוד הרי ודאי הכשר דצוה"פ עדיף מעמה"פ דהרי צוה"פ מהני אף לפירצה יתר מעשרה אמות כמבואר במשנה ריש מכלתין וע"מ עה"פ לא מהני לענין פרצה יותר מעשר אמות כמבואר במשנה דט"ו ע"ב. וגם דצוה"פ מהני לכל ארבע רוחות כמבואר במסקנת הש"ס די"א סוף ע"א וע"מ עה"פ לא מהני במבוי בארבע רוחות כמבואר בתוס' הנ"ל ומש"ה שפיר קאמר האה"עו דבזמן הש"ס שהי' התיקון של המבוי בלחי או קורה מש"ה אם נפרץ המבוי מן הצד בד"ט ובקעו ב"ר דדינה כמבוי המפולש בעיקום דבעינן דוקא צוה"פ במקום הנפרץ ע"כ אין הכשר דע"מ עה"פ מתיר במקום צוה"פ אבל לדידן דמתקנין הכל בצוה"פ אם נמצא ברוח אחת שנפרצה בה פרצה רק שאין בה רוחב יותר מיוד אמות כיון דעכ"פ אף אם נאמר דהוי כמבוי המפולש בעיקום די לתקנם בלחי או קורה כיון

שכבר יש בצ"א שכנגדה וכן בהצדדים שמצדה צוה"פ א"כ כיון שדי לתקן הפרצה בלחי או קורה א"כ שוב א"צ נמי לתיקון לחי או קורה כלל דהא יליף בש"ס ד"ה מק"ו דע"מ עה"פ מועיל כמו לחי או קורה. ח"ב ואמת. אמנם זהו דוקא במבוי אבל בחצר כיון שפ' רמ"א רס"י שס"ד דאף במפולש די בתיקון חצר משני צדדיו ואין חילוק בחצר בין מפולש לסתום א"כ אין מקום להחמיר כלל בנפרץ מן הצד אף בבקעי ב"ר בפרצה פחותה מיוד אמות כלל דל"מ אם עומד מעה"פ דהא מהני בכל ארבעה רוחות כמבואר ברש"י ד"ה ע"ב ד"ה ניתרת וכמפורש במשנה דט"ו ע"ב. ואף בפ"מ עה"ע סגי לדברי הרמ"א תיקון פסין אף במפולש וכל שנשתייר פס ד' מצ"א או פס טפח מכאן ומכאן סגי בשני הצדדים כמו בצ"א ע"כ לדברי הרמ"א ודאי דבחצר אין מקום לדין נפרץ מהצד להצריך תיקון ובאמת אני תמה על הט"ז ומג"א לאיזה צורך כלל כ' ברס"י שס"ה דבחצר ל"א לן בבקעי בה רבים כיון דכבר כתב הרמ"א ברס"י שס"ד דבחצר ל"א לן במפולש ודי בתיקון חצר משני צדדים א"כ פשיטא דאין מקום להחמיר בנפרץ מן הצד דהא אף בנפרץ מפולש זה נגד זה לא איכפת לן כל שנשתייר גיפופי ולא נפרצה במלואה מכ"ש היכא שנפרצה בעיקום אלא שבאמת שורש דברי הרמ"א שברס"י שס"ד לא נרשם לא בהג"ה ולא בד"מ איו מקור מקומו ונראה שהוציא כן מהש"ס דמבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו דחצר מותרת כמבואר בש"ס ד"ז ע"ב וקאמר שם בש"ס ד"ח דאף זה כנגד זה נמי חצר מותרת ואף דלרבה מתוקמ' מלתא דרב בזה שלא כנגד זה מ"מ חצר מותרת בכ"ג אף זה כנגד זה וכגי' מהרש"ל שם ברש"י ד"ח ע"ב ד"ה ולרבה שמוחק תיבות אפי' חצר וכ"ד הת"ח שם ולא כמהרש"א שדבריו שם תמוהים. אמנם תמהתי שלא הביא דברי התוס' והרשב"א שמבואר מדבריהם דאף בחצר שנפרץ מפולש צריך צוה"פ מצ"א וגם פסין מצה"ב עיין בתוס' דצ"ד ע"א ד"ה מאי שנא וכן בתוס' ד"ה ע"ב סד"ה אינו בדין שכ' מה לפס ד"א שכן לא מהני אלא במחיצה רביעית תאמר בעומד מרובה דמהני בכל ד' ע"כ וע"כ בחצר מיירי דבמבוי אף עומד מרובה לא מהני רק במחיצה רביעית כמבואר שם בתוס' סד"ה ק"ו ואפ"ה פס ד' לא מהני אף בחצר רק במחיצה רביעית וע"כ צריך צוה"פ במפולש כמבואר בתוס' דצ"ד הנ"ל. וראיתי שבס' אה"עו שם בסי' שס"ה לעיל מיני' הרגיש בדברי התוס' דצ"ד הנ"ל דמוכח מדבריהם דמפולש אסור אף בחצר וכן בספר בית אפרים הביא דברי אה"עו הנ"ל שהרגיש בדברי התוס' הנ"ל דצ"ד ופלפל הרבה בד' התוס' הנ"ל והוציא מדבריהם דמוכח מדברי התוס' דאף בחצר אם מפולש בעקום דהיינו שדופן הרביעית פתוחה ונתקנה ע"י פסין ונפרצה מן הצד בעי צוה"פ וכן משמע באמת מדבריהם שם וע"ש במהרש"א וגם באה"עו סם מביא בשם הרשב"א בעה"ק

ש"א סי"ד דבחצר מפולש דינו כמו מבוי מפולש דבעי צוה"פ מצ"א וכן העתיק בתשו' ב"א סי' כ"ו באורך דברי הרשב"א הנ"ל. אלא שתמהני מדוע לא זכרו כלל להתפלא על הרמ"א ברס"י שס"ד שכ' נגד דברי התוס' והרשב"א ולדברי התוס' והרשב"א צ"ל דההוא דחצר שהרבים נכנסים לה בזו ויוצאין לה בזו דהוי רה"י לשבת דמיירי בעומד מרובה עה"פ דבכה"ג ודאי מועיל בחצר בכל הרוחות כמבואר ברש"י הנ"ל ודוקא במבוי לא מהני כמ"ש התוס' שם ד"ה סד"ה ק"ו משום דדיו כמו לחי כיון דלא ידעינן דפ"מ עה"מ במבוי דמהני רק בק"ו ואמרינן דיו וכנ"ל אבל לענין חצר ודאי דמהני ע"י ע"מ עה"פ בכל הרוחות ולפ"ז גם הך דרב דמבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו נמי אפשר לאוקמי בהכי שנשתייר בחצר עומד מעה"פ וזהו החילוק שבין חצר למבוי דבמבוי אף בע"מ עה"פ לא מהני רק באם עשו מצ"א צוה"פ שוב מהני אף שנפרץ כנגדו או מן הצד פרצה פחות מי"א כיון שעכ"פ במחיצה שנפרצה נשתייר עומד מרובה עה"פ מהני במחיצה רביעית כמו לחי אבל אם משו תיקון לחי או קורה ונפרצה כנגדו או מהצד לא מהני תיקון דע"מ עה"פ ואף אם גם במחיצה ראשונה ג"כ עומד מעה"פ לא מהני דהכשר ע"מ עה"פ לא מהני במבוי רק כמו לחי או קורה משא"כ בחצר דהכשר ע"מ עה"מ מהני בכל ד' מחיצות כלל הדברים אם הפרוץ מרובה על העומד אף שסתם הרמ"א דבחצר לא איכפת לן במפולש מ"מ לענ"ד קשה להקל נגד דברי התוס' והרשב"א דבעי צוה"פ מצ"א ואם כבר יש צוה"פ מצ"א הנה בחצר מהני בצר הב' בנשתייר פס רחב ד"ט מצ"א או טפח מכאן ומכאן א"כ כל נפרץ במקום א' פרצה יתירה מעשר אמות ואינה במילואה לא איכפת לן אבל אם לא נתקנה רק ע"י פסין כל שנפרץ כנגד או בכותל מן הצד אפי' פרצה ד"ט ובקעי בה רבים צריך צוה"פ לחוש לד' התוס' והרשב"א זולת אם היה עומד מעה"פ דמהני בחצר בכל ענין אבל במבוי אם ניתקנה בלחי או קורה ונפרץ כעדה או מהצד פרצה ד"ט ובקעי בה רבים אף שהע"מ עה"פ צריך צוה"פ דוקא במקום הפרצה ואם ניתקנה בצוה"פ ונפרץ כנגדה או מהצד פרצה פחותה מי"א אם הי' הע"מ עה"פ א"צ תיקון כלום. דהוי כמו לחי או קורה ואם הפרוץ שם מעה"ע בעי תיקון לחי או קורה או אם נשתייר מן הכותל פחות ממשך ד' אמות דהוי כמו לחי כמבואר בש"ע סימן שס"ג סי"ב ומיושב בזה ק' מהרש"א על התוס' ד"ה ע"ב ד"ה אינו דין דמש"ה נקטו פס ד' אמות תוכיח דפחות מד"א מהני אף במבוי מתורת לחי וז"ב. ומזה נבא לנ"ד דמבואות דידן שנתקנו בצוה"פ אם נפרץ ברוח אחת פרצה פחותה מעשר ועמעה"פ לדעתי יש לסמוך על האהע"ו דלא בעי תיקון כלל בדיעבד אף שלכתחלה ודאי יש לחוש ולתקן כל הפרצות בצוה"פ כמ"ש הרמ"א בסי' שס"ג מ"מ בנפרץ בשבת. או בא"א לתקן יש לסמוך

על האהע"ו וכנ"ל. אמנם כ"ז באם כל המבואות נתקנו בצוה"פ דוקא בכל המקומות והפירצה הוא רק בצד אחד והיא פחותה מיוד אמות וגם עומד מעה"פ זה הנלע"ד ברור. אמנם כ"ז הוא אם לא נפרץ רק פרצה אחת אבל אם נפרץ בצד א' שתי פרצות או יותר וכל פרצה הוא פחותה מיוד אמות. הנה האהע"ו כ' שאף בזה א"צ תיקון. ל"מ אם העומד מעה"פ. אלא אפי' פרוץ מרובה על העומד משכחת לה דשרי אי הוי כל הפרצות מצ"א בכה"ג שנתבאר סי' שס"ג סל"ד. ע"כ הנה לכאורה אף בזה דבריו ברורים דל"מ בעיר המוקפת חומה או כדומה בענין שאין בכל השלשה צדדים שום פרצה רק בצד רביעית. הנה לפרצה פחותה מי"א א"צ רק לחי וע"מ עה"פ הוי עכ"פ כמו לחי וכנ"ל. ואף אם יש פרצות בכל הג' מחיצות אם נתקנו בצוה"פ כל הפרצות ל"א לן בהפרצות שבצד רביעית. אף דהוי מפולש או מפולש בעיקום הנה א"צ בצד רביעית רק לחי כיון שבכל הצדדים יש צוה"פ ובמפולש דינא דצוה"פ מכאן ולחי מכאן וא"כ כיון שא"צ בצד הד' רק לחי הנה עומד מעה"פ הוי כמו לחי. אלא שמ"ש ואף בפרוץ מעה"ע משכחת דשרי בכה"ג שנתבאר סי' שס"ג סל"ד ע"כ כוונתו רק לפרצות הקטנות אשר העומד שבצדם מרובה עליהם. דאינהו לא צריכי לחי דהא משתרי נמי מצד עמעה"פ כמבואר בש"ס ד' יוד ע"ב וע"ש ברש"י ד"ה מרחיק. וכן מבואר ברמב"ם פי"ז הכ"א. וכן מבואר להדיא בס' עה"ק להרשב"א הביאו הא"ר סי' שס"ג סקמ"ב וז"ל ואויר שמן הפסין לכותלים א"צ כלום שהרי ניתר בע"מ עה"פ ע"כ. וא"כ אף שיש פרצה בכותל שכנגדם או שבצדם כיון שנתקנו ע"י צוה"פ ולא היה צריך בכותל הרביעי רק לחי משתרי בע"מ עה"פ במקום לחי אבל הפרצה הגדולה שהפרוץ מרובה עה"ע שבצדה. דהא א"א לאשכוחי שצד זה יהיה פרוץ מרובה עה"ע אלא בגוונא שיש בה פרצה אחת עכ"פ. שמרובה עה"ע שבצדה. כה"ג שבסי' שס"ג סל"ד הא ודאי דאף אם אין פרצה אחרת בשום צד צריכה הוא עכ"פ ללחי כמבואר בתוס' שם ד"ה ועושה פס ובמג"א סי' שס"ג סקל"ז ובא"ר שם בשם הרשב"א ומכ"ש בנפרץ בין הבתים דבית ודאי דאינו עולה משום לחי. דסתמו יש ברחבו ד"א וא"כ כ"ש בנפרץ בשאר הצדדים אלא שמתקנים בצוה"פ דודאי צריך במקום הפרצה שהפרוץ שם מרובה עה"מ שבצידה תיקון לחי עכ"פ אבל בהפרצות הקטנות שהעומד שבצדם מרובה על פרצתם א"צ תיקון כלל ובלבד שיהי' עומד א' שבצידם מרובה עה"פ אבל עומד מעה"פ בשני הצדדים ל"מ היכא דאיכא למימר דאתי אוירא דהאי גיסא כו' דודאי לא מהני כמבואר בש"ס שם וע' במג"א סי' שס"ב סקט"ז אלא אפי' היכא דל"ל הכי כגון שהעומדים הם מן הצד וע"ש במג"א. מ"מ יש להחמיר שכן הוא ד' האהע"ו בסי' שס"ב דקיי"ל דעומד מרובה עה"פ בשתי רוחות לא הוי עומד וע"ש בת"ח ד' יוד

ע"ב אמנם כ"ז הוא באם נעשה כן מתחלה שלא קרבו הבתים ברוח רביעית זא"ז ונשאר בינתים וע"ש פרצות פחותין מי"א אבל אם לא הי' הפרצות מתחלה רק נפרצו אח"כ או שהיה מתחלה צוה"פ במקום הזה ונתקלקל הנה לכאורה יש מקום להחמיר עפ"י ד' הטור ריש סי' שס"ה דנפרץ מראשו פרצתו בד' ולא כ' דדוקא שנפרץ בקרן זוית וכ' הב"ח והט"ז שם דס"ל דבפרצה שנפרצה אח"כ יש להחמיר בד' אי בקעי בה רבים למסקנת הש"ס דמחלק בין בקעי בה רבים או לא והנה ל"מ אם היה שם ברוח רביעית פרוץ מרובה עה"ע כגוונא דסי' שס"ג סל"ד דע"כ צריך לתקן פרצה ההוא בלחי כנ"ל אם נפרץ עוד פרצה אחת ד"ט אף שהפרצה קטנה והעומד שבצדה מרובה עה"פ דודאי צריכה תיקון לד' הט"ז דהא אהך דינא גופא דסי' שס"ג סל"ד כ' הט"ז ברס"י שס"ה דדוקא היכא שהיה כך מתחלה. אבל אם נפרץ אח"כ צריך תיקון במקום פירצה הקטנה מחמת שע"י פרצה קטנה הלזו נתבטל פתח הגדול שבאותו צד כמבואר שם אלא אפי' לא היה בצד רביעית רק פרצות קטנות שבמקום כל הפרצות הי' עומד שבצדם מרובה עה"פ הנה אף שאם היה רק פרצה אחת לא היתה צריכה תיקון משום ע"מ עה"פ אבל כיון שיש פרצה שנייי' בצד זה י"ל דצריכה תיקון לד' הט"ז דהא הכשר דע"מ עה"פ לא עדיף מתיקון לחי כמש"ל מדברי התוס' וכיון שאם היה לחי שם נתבטל לד' הט"ז ה"ה די"ל דיתבטל ההכשר דע"מ עה"פ ולדעת הט"ז נראה שצריך בפירצה אחת צוה"פ דוקא בכד' שלא יתבטל ההכשר שבפרצה האחרת שבצד זו שהכשרה בלחי או מצד ע"מ עה"פ דמועיל במחיצה רביעית במבוי כמו לחי כמו בהך דינא דסי' שס"ג סל"ד שאם שבקו פתחא רבה ועייל בזוטא שבטל התיקון וצריך צוה"פ דוקא לזוטא שאז הזוטא כסתומה כ"ה לד' הט"ז בכל ענין שנפרץ אח"כ בראשה פרצה שנייי' ורבים בקעי בה ותמהני על מ"ש בס' פרמ"ג במשבצות סי' שס"ה סק"א דלד' הט"ז סגי שם בתיקון לחי או קורה ודבריו תמוהים שאם היה סגי בתיקון לחי או קורה א"כ לא היה צריך תיקון כלל דהא ע"מ עה"פ הוי כמו לחי וכנ"ל והא ע"כ מיירי בע"מ עה"פ שם במקום פרצה ההוא דהא הט"ז כ' ליישב בזה ק' הב"י שהקשה על הטור מהך דסי' שס"ג סל"ד. ושם במקום הפרצות הקטנות ע"מ עה"פ כמש"ל א"ו דלד' הט"ז צריך צוה"פ דוקא במקום שנפרץ מראשו. וא"כ אם נפרץ ברוח א' ל"מ אם פרצה א' מעה"פ שבצידה דצריכה תיקון ותיקנה בלחי ונפרץ אח"כ עוד פרצה בצד זו דבעי תיקון שם בצוה"פ לד' הט"ז דזהו דינא דהט"ז ממש אלא אף אם כל הפרצות דשם הי' העומד שבצדם רב עליהם. י"ל דלד' הט"ז לא תשאר פרצה רק אחת ושאר הפרצות צריך לתקן בצוה"פ דוקא וכנ"ל אך אם רק מטעם זה הוי הדעת נוטה להקל דהא כל הקדמונים באמת אינם סוברים כד' הטור וס"ל דגם מראשו

בעשר אם לא נפרץ בקרן זוית וכדמשני הש"ס בד"ו וגם בד' הטור יש שטות אחרת דהמג"א כ' בסי' שס"ה סק"ג ליישב ד' הטור דדוקא בתיקון קורה כ' דפרצה מראשו בד' אבל בתיקון לחי פרצתו ביוד ומש"ה ל"ק מסי' שס"ג סל"ד. וא"כ בנ"ד דע"מ עה"פ הוי נמי כתיקון לחי כמבואר בש"ס ד"ה ודאי דאין בזה חשש וגם הב"ח תי' בתי' הראשון דהטור מיירי בפרוץ מעה"ע ומש"ה ל"ק מסי' שס"ג סל"ד. וא"כ בנ"ד שרי ע"כ אין לחוש במלתא דרבנן להחמיר כשטת הט"ז והב"ח בתי' הב' ובפרט שדבריהם תמוהים דא"כ מאי פריך הש"ס ד"י ע"ב אהך דר"י מ"ש מדר"א ור"א הא לדבריהם שאני ושני משום דשאני בדר"י שנעשה כך בתחלה משא"כ בהך דר"א ור"א שנפרץ אח"כ וכבר הרגיש בזה בס' קרבן נתנאל פ"ק אות כ"ט. וראיתי בתשו' ב"א הנ"ל שהרגיש ג"כ בק' זו על הב"ח וט"ז והאריך ליישב אבל דבריו דחוקים. וגם בס' אהע"ו רס"י שס"ה כ' דדברי הב"ח והט"ז בזה דחוקים ורחוקים. וביושב דברי הטור נלע"ד עיקר כתי' קמא של הב"ח דמיירי בפרוץ מעה"ע אלא שעכצ"ל דהטור לא מפרש הך דראשו בד' שבש"ס ריש ד"ו כמו שפרש"י שם ד"ה מראשו שהיה מבוי רחב כ' אמה, וסתמו עשר אמות כו' ונפרצה פרצה באותו הסתומה ע"כ. דהא הב"ח כ' ליישב ד' הטור דאף דהש"ס שם פריך מראשו נמי נימא פתחא הוא והוצרך לשנויי כגון שנפרץ בקרן זוית הוא קודם דידע הש"ס הך חלוקא בין בקעי בה רבים אבל לבתר דמסיק הש"ס הך חלוקא א"כ א"צ לשנויי דמיירי בקרן זוית אלא דמסתמא בקעי רבים מראשו ע"ש:

וא"א דמצייר כרש"י א"כ אף אם לא בקעי רבים כיון דהפורץ מרובה עה"ע א"כ שוב מובטל העומד והוי כאלו גם העומד פרוץ וא"כ הו"ל פרצה יותר מעשר דאינו ניתר בלחי וקורה כמו שפרש"י ז"ל ד' יוד ע"ב ד"ה יעשה פס דבכה"ג פרוץ רבה עה"ע ונמצא פתח רחב מעשר ע"ש א"ו דמיירי שכל המבוי אינו רחב יותר מעשר או אפשר דמיירי שכל המבוי רחב יותר מעשר אלא שהפתח וגם אם נצרף הפרצה וגם העומד שבין הפרצה להפתח לא יהא רחב יתר מעשר וכגון שנשאר עומד ג"כ מן הצד ובזה אין מקום לומר כיון שפ"מ העה"ע יתחשב העומד שמהצד ג"כ כפרוץ ויהיה פתח רחב מעשר דכעומד מהצד ליכא למימר הכי כדמוכח להדיא מהש"ס שם ד"י ע"ב בהך דר"י דמבוי רחב ט"ו אמה דמרחוק ב"א ועושה פס ג"א ול"א דהא עכ"פ נשאר פתח יוד אמות דהא יש פרוץ מרובה עה"ע וכן במתנ' דקתני והרחב מעשר אמות ימעט דמשמע אם רחב י"ב אמות וכדומה יסתם הב' אמות וישאר פתח יוד אמות ול"א כיון שהפרוץ מרובה עה"ע יהיה העומד כאלו אינו ונמצא פתח רחב יותר מעשר א"ו שלגבי עומד שמן הצד ל"א הכי וצ"ל בדברי רש"י ד' יוד הנ"ל. דאע"ג דרש"י פי' הכי בק' המקשה דלא ידע עדיין מתירוצא

דאתי אוירא דהאי גיסא כו' אעפ"כ גם המקשה ידע לחלק בזה לענין אם העומד באמצע הפרצות דאם פ"מ עה"ע דמבטלו להעומד לגמרי והוי כאלו כולו פרוץ י' משא"כ באם העומד מן הצד מכ"ש למסקנת הש"ס דבעומד באמצע אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי' דודאי החילוק נכון דבעומד באמצע כל שהפ"מ עה"ע ואף בפרוץ כעומד מבואר שם בש"ס דבזה הוי כפרוץ מרובה עה"ע ובזה נתבטל האויר לגמרי כמ"ש רש"י שם משא"כ בעומד מהצד וע' במג"א סי' שס"ב סקט"ז וקצ"ע דמוכח מברייתא שהובא בש"ס דט"ז ע"א דאיתא בברייתא שם. ומארבעה טפחים עד עשר אמות כו' ואם הי' פרוץ כעומד כנגד העומד מותר הפרוץ אסור. וה"ה אם היה הפרוץ מרובה כמו שפרש"י ז"ל שם ובלא"ה לר"פ דקיי"ל כוותי' הך דפרוץ כעומד ע"כ בנכנס ויוצא דהיינו שהפ"מ עה"ע כמבואר שם בש"ס ורש"י ואפ"ה נגד העומד מותר וש"מ דל"א בפ"מ עה"ע אף באמצע דיהיה העומד כמאן דליתא. וכן במשנה פ"ד דכלאים תנן נפרצו בה פרצות הרבה אם הע"מ עה"פ מותר ואם הפ"מ עה"ע כנגד הפרצה אסור ע"כ וש"מ כנגד העומד מותר וכ"מ ברמב"ם פ"ז דכלאים. ואין לי לע"ע יושב ע"ז אלא לומר דכלאים שאני בזה משבת ודוחק היא ואין להאריך עוד בזה. כלל הדברים מהנתבאר לעיל שאף אם נפרצו כמה פרצות אם כולם הם מצ"א. והם פחותים מעשר. וכולם ע"מ עה"פ דהיינו שבכל מקום מהפרצות יש עומד בצ"א מרובה על הפרצה. א"צ שום תיקון ל"מ אם הי' כך פרוצים מתחלה דאף הט"ז מודה אלא אף בנפרצו אח"כ אף שלדעת הט"ז יש להחמיר מ"מ ד' יחידאה הוא. ועוד נלע"ד די"ל דאף הט"ז מודה בנ"ד דאף דזה אמת הוא שהכשר ע"מ עה"פ לא עדיף במבוי מתיקון לחי כמ"ש התוס' ד"ה מ"מ בנדון זה דתיקון לא מהני בלחי לד' הט"ז אם נפרץ פרצה בראשו הוא מטעם דבטל הפתח שנעשה בתחלה באותו צד כיון שעכשיו נעשה פרצה במקום שהיה סתום כמ"ש הט"ז שם זה לפע"ד הוא דוקא בענין שבמקום שהפתח הוא היו פרוץ מרובה עה"ע רק שנתקן בתיקון לחי או קורה דבזה כיון שע"י הפרצה הסמוך לו נתבטל הפתח בטל תיקון לחי או קורה ממנה כמ"ש רש"י ז"ל ד"ה ע"א אבל באם הפרצות כולם א"צ לשום תיקון משום דכולם נכשרו מהכשר ע"מ עה"פ לא איכפת לן אף שהכשר ע"מ עה"פ לא עדיף מתיקון לחי לענין זה ע"כ עדיף מהסברא. דזה אינו מטעם תיקון ולא שייך לומר דבטל התיקון. וראיה לזה מהא דפריך הש"ס ד' יוד ע"ב אהך דר"י וליחוש דלמא שביק פתחא רבה ועייל בפתחא זוטא. ופרש"י ת"ל דלמא שביק פתחא רבה. ובטל תורת פתח מני' ובטל לחי המתוקן בו ונמצא מבוי זה בלא תיקון ע"כ ומשני חזקה אין אדם מניח פתח גדול ונכנס בפתח קטן וכו' ע"ש וקשה דא"כ במאי הוכשרו הפתחים קטנים. דהרי חזינן דאם הי' שביק פתחא רבה

ועייל בזוטא. א"כ אין לפתחא רבה עוד דין פתח. א"כ כיון דאין אדם מניח פתח גדול ונכנס בפתח קטן א"כ ליבטל דין פתח מהפתחים הקטנים א"ו כיון דהפתחים הקטנים א"צ שום תיקון משום דנכשרו בע"מ עה"פ. כמ"ש הא"ר בשם הרשב"א בעה"ק הבאתיו לעיל. לא שייך לומר דבטל התיקון ואף דהכשר עומד עה"פ. לא עדיף במבוי מתיקון לחי. לענין זה ע"כ עדיף כנ"ל. ובנ"ד דכוותי' הוא. ע"כ אף להט"ז שרי בנ"ד וז"ב לענ"ד: אמנם כ"ז הוא בענין שכל הפרצות הם באופן שהעומד שבצדם מרובה עה"פ שבצדו כפי המבואר למעלה. אבל באם יש שם בצד ההוא פרצה אחת אשר הוא מרובה עה"ע שבצידה. הנה הפירצה הגדולה ההוא ודאי דצריכה לתיקון לחי עכ"פ כמבואר סי' שס"ג סל"ד ולד' הט"ז אם נפרצו הפרצות הקטנות אח"כ גם הקטנות צריכים תיקון וכבר כ' למעלה שצריכים דוקא תיקון צוה"פ לד' הט"ז. כמו בהך דינא דשס"ג ססל"ד ואף אם נאמר דלא כד' הט"ז עכ"פ ודאי לכ"ע צריך להשגיח דלא לישבק פתחא רבה כו' כמבואר בסי' שס"ג ססל"ד ואף שמסתמא ל"ח לזה כמבואר בש"ס ד' יוד ע"ב הובא במג"א שם סקל"ח אבל אם באמת היה כן צריך צוה"פ לכל פרצות הקטנות כמבואר שם בסי' שס"ג ססל"ד ע"כ היה הנכון לצאת מידי כל חששא לעשות צוה"פ בפתח האחת שם הפ"מ עה"ע. ולענ"ד מ"ש שם בהג"א ומחבר סי' שס"ג ססל"ד אא"כ עשה צוה"פ לזוטא. היינו שאם אינו רוצה לטרוח לעשות צוה"פ לפתחא רבה די שיעשה צוה"פ זוטא אבל אם יש פרצות קטנות הרבה ופרצה א' גדולה די שיעשה צוה"פ לגדולה והקטנים מותרים מטעם ע"מ עה"פ ואף ששבקי פתחא רבא לא איכפת לן לבטל צוה"פ דהא צוה פ אף במקום דלא מקרי פתח כלל רק פרצה כגון ברחב מיוד אמות ובאמת הגאון מוהרש"ק בס' תפארת שמואל פ"ק אות ויו הגיה באמת בהג"א שם דצ"ל לרבה במקום לזוטא ואף שא"א לחלוק על הש"ע שקבע בש"ע סי' שס"ג ססל"ד דאם עבד צוה"פ לזוטא מהני. עכ"פ אם עשה צוה"פ לרבה ולא לזוטא ב"ש דמהני מטעם הנ"ל. ובתשו' בית אפרים סי' כ"ח פקפק באמת למה מהני מה שעשה צוה"פ לזוטא ע"ש ואף שפקפק ג"כ על גי' מוהרש"ק הנ"ל דמה מהני מה שעשה צוה"פ לרבה זה אינו פקפוק מטעם הנ"ל דאף אם בטל פתחא רבה מהיות פתח רק הוי פרצה הא גם בפרצה גמורה מהני צוה"פ כמו ברחב מיוד אמות דודאי הוי פרצה ולא פתח דמהני צוה"פ וז"ב. אמנם עיינתי עוד בזה. וראיתי שבאם נפרץ צד א' בשני מקומות צריך תיקון במקום א' וכן אם נפרץ צד א' בכמה מקומות צריך תיקון בכל פרצה רק פרצה א' א"צ תיקון. אם הע"מ עה"פ אבל שאר פרצות צריכים תיקון אף שהע"מ עה"פ וחומרא זו נובע מדברי התוס' והרא"ש ד' יוד ריש ע"ב. דאיתא בש"ס במבוי הרחב יותר מעשר אמות דאמר שמואל משמיה דלוי

דעושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מבוי ע"כ ומשום דכיון שיש שיעור מבוי בפס זה כיון דמשכו הוא ד"א הוי להו כשתי מבואות וכ' שם התוס' והרא"ש דצריך למבוי זה צוה"פ דהוי כמבוי עקום כמין ח'. ע"ש וכן הוקבע בש"ע סי' שס"ג סל"ג להלכה שכ' המחבר ז"ל ומה שמן הפס עד כותל האמצעי של מבוי יש לו דין מבוי עקום שהרי אלו שני המבואות מתעקמים. ובאמצע פתוחים בשני ראשיהם לרה"ר ע"כ. ובודאי שכוונתו שחוץ ממה שצריך לתקן בפתח שניהם בלחי או קורה כמ"ש ה"ה פי"ז הכ"א וז"ל ונעשה כשני מבואות ונותן קורה על שניהם או לחי בזה ולחי בזה וחוץ מזה צריך ג"כ צוה"פ מן הפס עד כותל האמצעי של מבוי וכ"כ הגאון מלאדי בש"ע שלו סי' שס"ג סל"ט. וז"ל ומן הפס עד הכותל אמצעי של מבוי צריך לעשות שם צוה"פ וכו' ע"כ. והנה ד' הרא"ש והטור דהא דדינו בזה כמבוי עקום דוקא אם יש יוד אמות מהפס עד כותל אמצעי. ובב"י תמה עליהם כיון דקיי"ל כרב א"כ אפי' בד"ט הו"ל מבוי עקום וע' בט"ז מה שתי' על ק' זו ודבריו תמוהים וכבר תמה על הט"ז בסי' ק"נ שם ועיקר התי' הוא כמ"ש הד"מ ומג"א. דאין לו דין מבוי עקום לגמרי כד' הריצב"א שבתוס' שם ומ"מ ביותר מי"א החמיר שלא כד' הריצב"א וצ"ל דאף דהריצב"א לכאורה ע"כ ס"ל כד' הרשב"א הובא בב"י סי' שס"ד דמבוי עקום כמין ח' אין דינו כעקום כמין דלת. ובעקום כמין ח' דינו כסתום. ואנן קיי"ל בסי' שס"ד ס"ג דעקום כמין ח' דינו כמפולש ומסתימת המחבר משמע שם דדין עקום כמין חית שוה לעקום כמין דלת וא"כ אף בפחות מיוד אמות דינו כמפולש. מ"מ י"ל דשאני הכא כיון דשני הפתחים קרובים זל"ז שאין מפסיק ביניהם רק הפס בהא הוא ד' הריצב"א דלא הוי דינו כמפולש והרא"ש והטור ס"ל כוותי' באינו מופלג מכותל אמצעי יוד אמות אבל בעקום כמין ח' גם הריצב"א מודה וכ"כ בחי' מהרש"א ד"י ע"ב בתירוצא קמא בביאור דברי הריצב"א שוב ראיתי במחצית השקל כ"כ בביאור ד' הד"מ ומג"א והנה המחבר בש"ע סל"ג סתם דבכ"ע הוי כמבוי עקום כדעתו בב"י והרמ"א הביא ד' הרא"ש והטור ולא הכריע אבל האחרונים הכריעו כד' הב"י וע"ש במג"א ועתה נבא לנ"ד הנה ל"מ אם הבית או הבתים אשר מצידם הפרצה מכאן ומכאן הם משוכים לצד הרחוב משאר הבתים משך ד' אמות כמצוי לפעמים ד"מ אם הפרצות הם בצד מערב. והבתים העומדים באמצע הפרצות הם משוכים לצד מזרח ד' אמות יותר משאר הבתים שמצדי הפרצה לדעתי ודאי דומה להך דסי' שס"ג סל"ג דדינו כמבוי עקום כמין חית. ובזה לפמ"ש המהרש"א אף הריצב"א מודה. וכיון שכן אף אם אין מקצה מזרח הבתים הנ"ל שבצד מערב עד הבתים שבצד מזרח יוד אמות הוי מבוי עקום ואף הרא"ש והטור מודי דהא. לא הקילו בפחות מיוד אמות רק מכח

ד' הריצב"א. וכיון שלפמ"ש המהרש"א אף הריצב"א מודה בזה ודאי דין זה כמבוי עקום בעלמא דקיי"ל כרב דא"צ יותר מיוד א' אלא בד' טפחים סגי אלא אף אם הבתים שבאמצע הפרצות עומדים בשוה עם שאר הבתים אשר בצדדי הפרצה לענ"ד ג"כ י"ל דכיון שעכ"פ הבתים ארוכים ד' אמות א"כ הבתים שבצדם דינם כשתי מבואות. שכיון שיש מראש מיצר מערב של הבתים האמצעים עד מיצר מזרח ד' אמות והבתים הנ"ל עומדים בין הפרצות ויש בהם שיעור מבוי דהא במבוי כל שאין הכשר מצד הפס שמן הצד שיהי' מתורת לחי. דהיינו שרחבו הוא יותר מד"א כמבואר בש"ס ד"ה ריש ע"ב ובש"ע סי' שס"ג סי"ב דינו כאלו נפרץ במלואו ולא מהני היתר פסין. וא"ב כיון שאם הי' פרוץ במלואו דהיינו שלא הי' שום בתים בצד מערב בצדדי הפרצות מצד זה ומצד זה ודאי הוי דינו כמבוי עקום דהא זה הוא דין התוס' והרא"ש ממש בד"י ע"ב דהא עכ"פ יש במשך הבית או הבתים שבאמצע הפרצות ד"א. ע"כ דין הבתים שבצפון ודרום כשתי מבואות ודינו כמבוי עקום ה"ה נמי כשיש בצד מערב מצדדי הפרצות בתים עכ"פ כיון שהפרצה שבין הבתים מתחיל מקצה מערב הבתים ומשך הבתים שבין הפרצות הוא ד' אמות ע"כ חולקת שתי החלקים שבצפון ודרום לשתי מבואות ודין מבוי עקום להם ולע"ע אינני מחליט הדבר לגמרי אבל דעתי נוטה יותר להחמיר אבל באם אלו הבתים שבאמצע הפרצות משוכין או אפי' בית א' מהם שבין הפרצות משוך לצד מזרח ד"א יותר משאר הבתים שעומדים בצדדי הפרצות ודאי פשיטא דדומה ממש לדין התוס' והרא"ש שהובאו בש"ע סי' שס"ג סל"ג דהוי כמבוי עקום. והנה לדברי הט"ז בסי' שס"ד סק"ב וכ"ה ד' המג"ש שאף במבואות דידן צריכים תיקון בעקמומית ע"כ אם יש הרבה פרצות מצ"א וכלן פחותים מיותר מיוד אמות צריך דוקא תיקון צוה"פ מכלות כותל של הבית שלצד הרחוב עד כותל שבצד השני של הבתים היינו ד"מ אם הפרצות הם בצד מערב צריך לעשות צוה"פ מקצה כותל מזרחי של הבתים שבין הפרצות שבצד מערב עד הבתים שבצד מזרח ובין הפרצות אם העומד שם שבצד הפרצות מרובה עה"פ באופן הנ"ל א"צ תיקון כלום דהא שם די בתיקון לחי והכשר דע"מ עה"פ הוי כתיקון לחי וכנ"ל ואם שם יש פרצה שהפרוץ שם מרובה עה"ע באופן הנ"ל צריך שם תיקון לחי. ולדעת המג"א סי' שס"ג סקכ"ז והסכמת אחרונים דמבואות דידן א"צ תיקון בעקמומית וכן המנהג א"כ אם יש מצד מערב הרבה פרצות רוחב ד"ט ובקעי בה רבים יש לעשות לכל הפרצות צוה"פ רק אחת מהם אם שם הע"מ עה"פ א"צ לעשות לה תיקון משום דהוי כתיקון לחי ואם הפרוץ שם מרובה עה"ע יתקן האחת בתיקון לחי וכ"ז דוקא אם כל הצדדים זולת צד מערב כולם אינם פרוצים כלל או שהם פרוצים ונתקנו בצוה"פ אמנם

כ"ז מעיקר הדין לענין דיעבד אם נפסק הצוה"פ בשבת אד שא"א לתקן במקום זה צוה"פ דהוי נמי כדיעבד אבל לכתחלה יש לתקן הכל בצוה"פ כמ"ש הרמ"א בסי' שס"ג סכ"ו זהו הנלע"ד בדינים אלו:

תשובה נד

סקאלא יום ד' ז' תמוז תר"כ לפ"ק. ישאו הרים שלום לכבוד אה' ידידי הרב המופלג בתורה ובחסידות איש חמודות הזקן שקנה חכמה ויראתו קודמת לחכמתו מוה' יעקב משה נ"י שהיה מ"צ בק' קאסוב היושב בעה"ק צפת תובב"א.

מכתבו קבלתי. וע"ד תורה בא אלא שלשונו מגומגם קצת. אמנם המכוון משאלתו הוא ע"ד העיר שישראל ונכרים דרים בה. אלא שאינם דרים בערבוביא רק שהישראלים דרים בשכונה בפ"ע והנכרים בשכונה בפ"ע רק שהנכרים הולכים ובאים תמיד דרך שכונת ישראל ברגל ובחמורים וגמלים לישא וליתן ולשדות וכרמים ועיירות וכפרים אם צריך לשכור הרשות מהנכרים להתיר הטלטול בשבת או א"צ ע"כ תורף שאלתו. והנה הא ודאי ששאלתו הוא באופן ששכונת הישראל מתוקנת כהלכתה לענין היתר טלטול וגם יש תיקון בין שכונתם לשכונת הנכרים כמבואר במג"א סי' שס"ג סקכ"ז ובסי' שפ"ו סק"ג. אלא ששאלתו הוא אם דריסת הרגל של הנכרים אוסר. והנה בש"ס בעירובין דע"ה ע"ב בעכו"ם בפנימית ושני ישראל בחיצונה קאמר דנכרי ה"ה כרבים ואוסר וטעמא משום גזירה כמבואר שם בש"ס ומבואר דלולא דאיכא למיגזר לא הוי אוסר אף שע"כ דריסת רגלו דרך החיצונה הוא לא הוי כאלו דר בחיצונה ומשום דטעמא דעכו"ם אוסר הוא משום שמא ילמוד ממעשיו ובכה"ג דאינו דר שם בקביעות ל"ח והא שפ' הרמב"ם בפ"ב מה"ע הי"א בישראל ונכרי בפנימיות וישראל בחיצונה או להיפך דאוסר הנכרי על החיצונה עד שישכור שהרי רגלי ב' ישראלים ונכרי מצויים שם ע"ש אין הטעם משום דכיון דהנכרי יש לו דריסת הרגל שייך שמא ילמוד ממעשיו כאלו דר שם ממש דהא ליתא דשם כיון שדר הנכרי עם הישראל א' בקביעות שייך שמא ילמוד ממעשיו. רק דבחד ל"ג רבנן משום דל"ש דדייר משום דעכו"ם חשודי על ש"ד וכיון שהישראל השני דר בחיצונה או בפנימיות מירתת העכו"ם כמבואר בש"ס דס"ה ע"ב ושפיר שייך שמא הישראל שדר עמו ילמוד ממעשיו כמו בשני ישראלים ונכרי בחצר א' והא שהצריך הרמב"ם ליתן טעם משום שרגל ב' ישראלים ונכרי מצוין שם היינו משום דלולא זאת אף ששייך חששא דשמא ילמוד ממעשיו אעפ"כ לא היה אוסר כמ"ש התוס' שם ד"ה התם דמש"ה פנימי במקומו מותר משום דכיון דע"פ הרוב ל"ש חד דדייר ל"פ רבנן ומה"ט

הוא דמוקמינן לה בש"ס התם כר"ע דאמר רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומו דע"י דריסת הרגל הוי נדר שם ואוסר והוי בחיצונה שני ישראלים אוסרין זע"ז ומהני נכרי לבטל עירובן כמ"ש רש"י שם אבל לרבנן אינו אוסר ואף דלא קיי"ל כר"ע בהא כבר כ' בעה"מ שם דהכא משום דירת נכרי החמירו כר"ע גזירה שמא ילמוד ממעשיו וע"ש. וביאור דבריו נראה משום דהכא מדינא אף בלא הא דר"ע שייך שפיר שמא ילמוד ממעשיו משום דנכרי מירתת כדאמר בש"ס ושכיח דדייר רק דאעפ"כ לא הוי אסרי רבנן בחד משום ל"פ כמ"ש התוס' ומש"ה חיישינן בהא לדר"ע ומשוינן כאלו שני ישראלים עם נכרי בחצר א'. אבל לעולם ל"א דכיון שהנכרי יש לו דריסת הרגל דרך חצר הישראלים שיהי' שייך לומר שמא ילמוד ממעשיו עי"ז כיון שאינו דר שם ממש. ואף דעכו"ם הנכנס לשם אכסנאות ברשות עם רגיל לבא אוסר כמבואר בטור וש"ע סי' שפ"ד דשם כיון שרגיל לבא ולכנוס לבית שבחצר לשם אכסנאות הוי כאלו דר שם וכנ"ל וא"כ בנ"ד לא איכפת לן בדריסת הרגל של הנכרים ואף דבנכרי בפנימיות ושני ישראלים בחיצונה, אמרינן בש"ס דה"ה כרבים ואוסר התם טעמא משום גזירה שמא יאמרו דשני ישראלים דרים עמו בפנימיות ואפ"ה מטלטלין בחיצונה בלא שכירות ויאמרו דאין דריסת הרגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה או שיאמרו דעירוב של פנימים וחיצונים מועיל במקום נכרי בלא שכירות כמ"ש רש"י שם ובנ"ד ליכא למיחש להכי דהא ידוע דאין תיקון עירובין בשכונה של נכרים לתקן הפרצות אשר שם וגם החשש הראשון שמא יאמרו דאין דריסת הרגל אוסרת ל"ש מה"ט דהא כתב בתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' ל"ט דל"א דרגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה אלא בענין שהיה יכולין לערב יחד ולא עירבו. אבל באם לא הי' יכולין לערב מפני הפירצות שבה אף באופן שיכולין לתקן מ"מ כיון שלא תיקנו אין יכולין לערב לכן אינן אוסרין וע"ש שהביא סיוע לדבריו מדברי הריטב"א וחילק כיוצא בו מבואר בש"ע סי' שס"ג סל"א וסי' שצ"ב ס"א ומש"ה ליכא למיגזר דאף אם הי' באמת רגל האסורה במקומה אינה אוסרת בכה"ג ומזה אני תמה על דברי הנו"ב שם שכתב שאף אם הי' יכולין לערב יחד אלא שאלו שלא עירבו עמהם יש בניהם נכרים האוסרים עליהם אינם אוסרים על אלו שעירבו בהיתר שאין בניהם נכרים. משום דבכה"ג נמי מקרי אין יכולים לערב עמהם משום הנכרים שבניהם האוסרים עליהם שאף שיכולין לערב ע"י שכירות מהנכרים לא מקרי יכולים לערב דשמא הנכרים לא ירצו להשכיר ע"ש ודבריו תמוהים שהם נגד דברי רש"י הנ"ל דהנכרי שבפנימית אוסר משום שלא יאמרו שמא דרים עמו ישראלים בפנימיות ודריסת הרגל אינה אוסרת ולפ"ד הנו"ב הא אף אם באמת כן הוא אין דריסת הרגל אוסרת א"ו דכיון

שיכולין להשכיר מקרי יכולים לערב ואוסרים אמנם בגוף הדין שבנו"ב שם ביהודים הדרים חוץ לצוה"פ ויש להם מקומת בביהכ"נ שבעיר ויש להם דריסת הרגל ברחוב של יהודים ובאים להתפלל בשבת בביהכ"נ שכ' שפשוט היתרו בכל ישראל שאין אוסרים על אלו שעירבו היושבים לפנים מהצוה"פ מטעם רגל האסורה במקומה נראה לענ"ד טעם ההיתר דהא ת"ק דבמשנה ס"פ הדר דע"ה ל"פ עם ר"ע רק ברגל המותרת במקומה אבל ברגל האסורה במקומה ל"פ כמבואר שם ובש"ס דנ"ט בל"ק קאמר דע"כ ל"ק ר"ע ברגל המותרת במקומה שאוסרת שלב"מ אלא בשתי חצירות זו לפנים מזו דפנימיות לית לה פתחא אחרינא אבל הכא הני נפקי בהאי פתחא והני נפקי בהאי פתחא וקיי"ל הכי בעשו בניהם צוה"פ ועיין בש"ע סי' שצ"ב ס"ו ועיין היטב ברא"ש שם. והארכתי בזה בתשו' במק"א והנה לפ"ז אף ברגל האב"מ נמי אמרינן הכי דכל דאית' לה פתחא אחרינא אינה אוסרת בדהר"ג וראיה לזה דאל"כ מאי מתיב רבינא בש"ס דע"ה מדקתני שכח א' מן הפנימיות ולא עירב שתיהן אסורת טעמא דשכח הא לא שכח שתיהן מותרת אלמא רגל המותרת אינה אוסרת רגל האסורה אוסרת ומאי הוכחה שמא מיירי דהפנימיות יש להם עוד דרך אחר ומש"ה הוא דמחלק בין שכח או לא אבל באין להם דרך אחר אף בלא שכח חיצונה אסורה ור"ע הוא וע"ש בש"ס אלא ע"כ דביש להם דרך אחר אף בשכח דהוא רגל האסורה אינה אוסרת לר"ע ג"כ וב"ש לת"ק דקיי"ל כוותי'. ועוד ראיה דהא אף בחצר שבין שני מבואות קאמרינן בש"ס דמ"ט דאם עירבה רגילה לעצמה וזו שאינה רגילה לא עירבה והוא עצמה לא עירבה דוחין אותה אצל שאינה רגילה משום דכגון זה כופין על מדת סדום וכ"פ הטוש"ע סס"י שפ"ו והרי הדברים ק"ו דמה התם שיש לחצר חלק במבוי ורגילה בו כיון שיש לה פתח נמי לשאינה רגילה דוחין אותה אצל שאינה רגילה שלא עירבה שלא תאסור את הרגילה שעירבה מכ"ש בשאין לה על המבוי רק דריסת הרגל והיא עצמה רגל האסורה במקומה ממש דדחינן אותה אצל מקומה שתצא דרך שם ולא תיאסר כאן ופשוט לענ"ד דכל היכא דאמרינן דדוחין אותה כגון בהך דסס"י שפ"ו הנ"ל וכן בהך דמערבין לרחבה בדנ"ט דקאמרינן הני נפקא בהאי פתחא אין הכוונה שצריכה דוקא לילך דרך פתח זו ואם מברה דרך פתח המבוי של האחרת המותרת אוסרת משום דריסת הרגל כדמשמע מלשון המג"א בסי' שס"ד סק"ג וביותר מדברי המ"ב הנ"ל. אלא נראה לפע"ד דכל שהדין הוא שדוחין אותה אצל הפתח האחרת כיון שמן הדין הפסידה פתח זה לא איכפת לן אף אם עוברין דרך פתח מבוי שעירבה דוקא כיון שאין לה רשות לילך דרך שם דריסת הרגל שלא ברשות אינו אוסר ואם שלפע"ד הדבר ברור מצ"ע מ"מ אביא ראיה לזו מד' הרשב"א בתשו' שממנו מקור הדין שבש"ע סס"י שפ"ה בישראל

שהמיר שאם יש לו פתח לשכונת העכו"ם אפי' הוא פתח קטן שלא סי' רגיל בו דוחין אותו אצל פתח הפתוח לשכונת העכו"ם וכתב שם הרשב"א וז"ל דלא עדיף מישראל דכיוצא בזה אינו אוסר דגרסינן כו' חצר שבין ב' מבואות כו' דוחין אותו אצל שאינו רגילה בו וכו' וכ"ש התועב הזה שא"צ עירוב ודוחין אותו אצל שכונת הגוים כדי שלא יאסור עכ"ל הרי דכ"כ הרשב"א גם לענין מומר והרי המומר ודאי לא יציית מלילך דרך שכונת ישראל ואעפ"כ מתיר מטעם שדוחין אותו אצל שכונת הנכרים והביא ההוא דחצר שבין ב' מבואות הנ"ל ומבואר כמ"ש דכל שדוחין אותו מצד הדין לא איכפת לן אף אם הולך אח"כ דרך מבוי שעירבו משום דשלא ברשות הוא ואינו אוסר וכמ"ש וא"כ בנדון הנו"ב כיון שאלו הדרין חוץ לצוה"פ יש להם עוד דרך אחר למקומת אחרים שפיר דוחין אותם מדרך של העיר שמתוקן בצוה"פ ואף אם עוברין דרך העיר לא איכפת לן וזה הדין עצמו מבואר בהגהת רמ"א בסי' שפ"ו ס"ב שמ"ש שם הואיל ואין להם דריסת הרגל זע"ז כתב המג"א שם סק"ב פי' אע"פ שיש להם רשות לעבור דרך שם מ"מ כיון שיש להם דרך אחר לצאת כופין אותו לעבור דרך שם ע"ש וכבר כתבנו דאף אי עובר דרך מקום שעירבו האחרים לא איכפת לן וכנ"ל ודברי המג"א שם סק"ג תמוהים מאד דביש להם דריסת הרגל זע"ז היינו שאין להם דרך אחר ודאי דל"מ צוה"פ דהא זה הדין דשני חצירות זו לפנים מזו ושכחה פנימיות ולא עירבה דשתיהן אסורת משום דרגל האסורה במקומה אוסרת שלב"מ אף שיש צוה"פ בין זו לזו ועיין בספר אבן העוזר בסי' שס"ג סל"א ובתו"ש שם. וגם קושיא השני' שבמג"א סי' שפ"ו סק"ג תמוה מאד וע"ש בתו"ש גם דבריו שבסי' שס"ד סק"ג תמוהין והארכתי בתשו' אחרת ואכ"מ ומכל מקום דברינו ברורים דביש להם דרך אחר ל"א רגל האסורה במקומה אוסרת שלב"מ. וזה טעם המנהג וברור בעיני ומעתה כ"ש בנ"ד שאין מקום חשש לגזור שיאמרו ששני יהודים דרים שם עם הנכרים ויאמרו דרגל האסורה במקומה אינו אוסר דהא אף אם אמה הוא אין רגל האסורה אוסר כיון שיש עוד דרך אחר לילך מביתיהם וכנ"ל אלא שאחר כל האמור עדיין יש לפקפק קצת על טעם הנ"ל הן בעובדא של הנו"ב הן בנ"ד ע"פ דברי באה"ע בסי' שס"ה ע"ש מה שחולק על המג"א שם סק"ז אלא שדבריו אינם מוכרחים למעיין. ועכ"פ בנ"ד אין מקום לאסור מטעם גזירה הן מטעם הנו"ב הן מטעמא דידן:

שבתי וראיתי שמדברי התוס' בסוגיא זו דע"ה מבואר דגם באין לנכרי רק דריסת הרגל שייך הך גזרה. דשמא ילמוד ממעשיו ודלא כמ"ש למעלה ששם בד"ה נכרי כתבו וז"ל וא"ת ול"ל למימר ה"ה כרבים אפי' לא הי' כרבים אסר דכיון שיש שני ישראלים בחיצונה ואוסרין זע"ז ויש לו דריסה עליהן וי"ל כיון דישראל לא אסר נכרי נמי לא אסר דאין

להחמיר בנכרי יותר מישראל אי לאו דהוי כרבים עכ"ל ואם נאמר דבדהר"ג לבד ל"ש למיגזר כנ"ל אין התחלה לקושייתם אע"כ דגם בזה שייך שמא ילמוד ממעשיו אלא דאעפ"כ אם לא הי' שני ישראלים אוסרים זע"ז לא הוי אסר ועיין בתוס' דס"ה ריש ע"ב ומש"ה הקשו דכיון דכאן יש שני ישראלים בחיצונה אוסרין זע"ז והנכרי יש לו דריסה עליהן ושייך שמא ילמוד ממעשיו ממילא אוסרי אלא שמ"מ לענין הדין כיון שבש"ס אמרינן דוקא מטעם דנכרי ה"ה כרבים ואוסר משום שמא יאמרו שמא ישראלים דרים בפנימיות כדמוכח שם וכ"כ הראשונים ז"ל וע"כ דלולא כן לא הי' אוסר מטעם שכתב התוס' בתירוצם דנכרי לא חמיר מישראל וכל היכא שאיני צריך לערב בישראל בנכרי א"צ לשכור ועיין בט"ז סי' שצ"א סק"ז וכבר כתבנו שבנ"ד לא שייך הך גזירה אלא שהרמב"ן במלחמות ס"פ הדר כתב דבעכו"ם בפנימיות ושני ישראלים בחיצונה מדינא אוסר ע"ש והיינו כקושיות התוס' הנ"ל אלא שכ"כ ע"פ שיטת הרי"ף והרי רש"י ורוב הקדמונים לא ס"ל כפי' הרי"ף ולדידהו ע"כ בשני ישראלים בחיצונה נמי לא אסר רק משום דהוי כרבים והיינו משום גזירה שיאמרו ששרוים עוד ישראלים דבנכרים אין חילוק בין א' לרבים והרא"ש אף לפי פי' הרי"ף כתב דהא דר' אלעזר מיירי בשנים בחיצונה אלא שצל"ע מ"ש דלפי' הרי"ף ניחא דר' אליעזר כר' אדא ומאיזה סברא יהי' קיל יותר שנים בחיצונה וא' בפנימי משלש חצירות ויחיד בכ"א וי"ל ועכ"פ לכל הקדמונים זולת הרמב"ן אף בשני ישראלים בחיצונה ונכרי בפנימיות לא אסר רק משום דהוו כרבים ומשום גזירה ול"ש הכא וכנ"ל. אמנם נראה אף לד' הרמב"ן הנ"ל מ"מ זהו באם אין להנכרי דרך אחר ואז כיון שאין לו דריסת הרגל רק דרך מבוי של ישראל ושכיח אצלם תמיד בזה שייך לומר שמא ילמוד ממעשיו. אבל ביש לו דרך אחר כיון שאינו מצוי אצלו תמיד ל"ח. וראיה לזה מהא דאר"י אמר שמואל דס"ז ובש"ע סי' שפ"ט וה"ה בפתח פתוח לשכונת הגוים כמבואר בתשו' הרשב"א שבב"י סס"י שפ"ה ומכ"ש בנ"ד שאינו יושב בשכונה זו רק שיש לו דרך לשם דודאי מועיל אם יש לו דרך למקום אחר ג"כ וכ"מ להדיא בתשו' מהרי"ל סי' רי"ב וביותר במהרי"ל בסוף הלכות עירובי חצרות דמבוי שדרים בה נכרים ויש להם דריסת הרגל צריך שני פסין או צוה"פ בכדי לסלק דריסת הרגל של עכו"ם ע"ש ובמג"א סי' שס"ג סקכ"ג והא ודאי שאף אחר שעשו צוה"פ או ב' פסין אינם יכולים למנוע דריסת הרגל של הנכרים ואעפ"כ די בזה לסלק את עצמן מהנכרים ולהתיר הטלטול בשכונת הישראל אף דבשני חצרות ושני ישראלים בחיצוניות ונכרי בפנימיות אסור לטלטל בחיצונה אף שמחולקים בצוה"פ דכל חצר יש לו פתח. ועוד דבלא צוה"פ או פסין בלא"ה הוי כחצר א' ועיין במג"א סי' שע"ב סקי"ד ובסי' שס"ג

סקכ"ז וסקל"ד. א"ו דזהו החילוק דכיון שיש להנכרים דרך אחר ליילך מהמבוי שלהם אין דריסת הרגל שלהם בשל ישראל אוסר וכ"מ להדיא במג"א סי' שפ"ו סק"ג ועמ"ש למעלה וכבר נתבארו הדברים היטב:

ב) וע"ד אשר שאל רו"מ במשכנתא בנכייתא והלוה נשאר בבית המשכנתא ומשלם שכירות להמלוה רק שנכתב בשטר השכירות שנעשה ע"י הפסק אחר וכתב רו"מ שודאי אסור ל"מ אם הוא שקר ולא נעשה ע"י הפסק אחר ואף אם הוא אמת כיון שהתנו כן בתחלה רק שמסופק אם הוא ר"ק או א"ר ושאל חו"ד הנה הודאה בשקר פשיטא דל"מ בזה כמ"ש הט"ז יו"ד סי' קס"ט סקי"ד ועיין בקצוה"ח סי' קצ"ד סק"ד ובס' מק"ח סי' תמ"ח סק"ה ובכה"ג דליכא למימר דהודאתו הוי קנין גם הקצוה"ח מודה וקצרתי. אמנם אף אם הודאתו אמת. מ"מ כיון שהתנו כן מתחלה הוי ר"ק כמ"ש הטור בסי' קע"ב בשם הרמ"ה. ואף שהביא שם ד' הרא"ש דלא הוי רק א"ר מ"מ נראה שהטור הסכים לדעת הרמ"ה וכ"ה הסכמת האחרונים כמבואר בט"ז וש"ך סי' קע"ב סעיף ב':

ג שלישית אשר שאל ע"ד המשקה שעושין בא"י ממשרת התאנים שהתאנים לקחו מנכרים והישראל עושה מהם משקה אם צריכים לתרום ולעשר מזה כמו שתורמין המשקה הנעשית מצמוקין של עכו"ם הנ"ל. הנה ל"ד זל"ז. דמשקה היוצא מצמוקין יין הוא וממנו עיקר חיוב תרומת ומעשרות מה"ת לדעת רוב הפוסקים שסוברים שאין חיוב בתרומה ומעשר מה"ת רק דגן תירוש ויצהר והרמב"ן בפי' התורה פ' ראה כתב שאפי' זתים וענבים מעשר שלהם אינו מה"ת עד שיעשו תירוש ויצהר ולכאורה קשיא הא דקתני במתני' פ"א דתרומת מ"ד אין תורמין זיתים על שמן וטעמא משום שאין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתן לדבר שנגמרה מלאכתן או משום גזל השבט וע"ש בירושלמי ובהר"ש ות"ל דהוי מן הפטור על החיוב ויש ליישב. ועיין ברש"י חולין דק"כ ע"ב בד"ה תירוש ויצהר וא"כ עיקר חיוב של תורה הוא בעת שנעשה יין מש"ה מקרי גמרו ביד ישראל וחייב במעשר כמ"ש בס' חרדים ובשל"ה בשער האותיות דענבים שקונין מן העכו"ם לעשות מהן יין דהוי נגמרה מלאכתן ביד ישראל ומ"מ דין זה אמת גם לדברי הרמב"ם ודעמי' דכל פירות חייבות בתו"מ מה"ת משום דסתם עכבי' להוציא יין מהן עומדין ועיין בש"ס שבת דקמ"ג ע"ב ומש"ה בעודם ענבים מקרי לא נגמרה מלאכתן כמבואר במשנה דתרומת הנ"ל ובירושלמי שם והוי גמרו ביד ישראל. ועדיין צל"ע דהא סתם צמוקים לאכילה עומדים ורו"מ כתב שבארץ ישראל פשוט שמעשרין אם קנו צמוקים מנכרים ועושין מהם משקה אז תו"מ המשקה:

ואמאי הא גמרו מקרי ביד עכו"ם ועיין בפ"א דתרומת משנה ט' ובפי' הרע"ב ותיו"ט שם וצ"ל דאעפ"כ כשעשו מהם משקה הוברח הדבר דלמשקה עומדין ועיין בש"ס ביצה ד"ד ע"א ואעפ"כ כל שבשעה שתרם הי' בדעתו לאכילה והי' חשיב נגמרה מלאכתן ואף שנמלך אחר כך לעשות מהן יין א"צ לחזור ולתרום כמבואר במשנה דתרומת הנ"ל כיון דתרם בהיתר כמ"ש הר"ש והרע"ב שם אבל בשריות מי תאנים ודאי דלא נקרא גמרו ביד ישראל דהא שאר פירות סתמא לאכילה עומדין כמבואר במסכת שבת הנ"ל. ועוד דהא משקין היוצא מהן אינן כמותן ואף דבש תמרים לענין תרומה כמבואר במשנה פי"א דתרומת משנה ב' ומשנה ג' לר"י דקיי"ל כוותי' וע"ש בהר"ש מה שהביא בשם הירושלמי ומבואר יותר בהירושלמי גופי' שם וע' בהר"ש ספ"א ממעשרות ובש"ס בחולין דק"כ ובברכות ריש דל"ח ע"כ ודאי דמקרי גמרו ביד עכו"ם ופטור מתו"מ והדבסי' שהביא שם בס' חרדים נראה שנעשה מענבים והמקיל שהביא בעל החרדים שם נראה שהוא מהריט"ץ כמבואר בתשו' מהריט"ץ סי' זיין ומבואר שהשיב על דבש שעושין מענבים אבל על המשקה מתאני' נלפענ"ד דפטור מתרומ' ומעשרות כמ"ש למעל' וע' תשו' מבי"ט ח"ב סי' קצ"ו שהאריך ודעתו שאף שקנה ענבים שגדלו בקרקע של גוי בכדי לעשות מהן יין ועשה מהן יין דפטור מתרומה ומעשרות אלא שכיון שכבר נהגו להפריש לא רצה לבטל המנהג אמנם יפרישו בלא ברכה וע"ש באריכות אמנם מבואר שם שדעת מהרי"ק הוא שחייבין מדינא וכן הסכים עוד חכם א' שמו ר' דוד ע"ש אבל במשרת התאנים נראה דפטור כמ"ש:

תשובה נה

סקאלא יום ג' ואו שבט תרי"ט לפ"ק. ה' ישפות שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרב המופלג חריף ובקי כש"ת מ' יחיאל מיכל נ"י אבד"ק ניזנוב.

מכתבו קבלתי יום ו' עש"ק העבר ויען כי לא הייתי במזג הבריאות לאשר באתי יום ה' העבר מדרך רחוקה שנתעכבתי בה כעשרת ימים וגם ביני וביני השתרגו עלי טרדות שונות לכן נתעכבה תשובתי עד היום וע"ד שאלותיו בדיני עירובין. א) שבקהלתו עשו צוה"פ חדשים לעיר ונסתפק רו"מ אם לסמוך בפשיטת בנדון קניות הרשות מעכו"ם על הראשונות לאמר כיון שטלטלו מכבר שם בש"ק בודאי קנוי הרשות כדינא או נאמר דשמא קנו אז הרשות באופן שעכשיו כבר נתבטל השכירות כאשר האריך רו"מ ושאל חו"ד הנה לכאורה אף במקום ספק הי' לנו להקל ולומר דספיקא דרבין לקולא בפרט בע"ח וע' בש"ס עירובין דמ"ו וע"ש ריש ע"ב ובתוס' שבת דל"ד ד"ה שניהם ואף דכיון

דקונין מעכו"ם רשות אפי' בפחות משוה פרוטה א"כ הפסד מועט הוא והוי דשיל"מ כמ"ש הש"כ יו"ד סי' ק"ב סק"ח בשם מהרי"ל אמנם הא בלא"ה כל איסורי תחומין וחצרות הוי דשיל"מ ואפ"ה מקילין בספק וכבר הרגישו בזה בתוס' עירובין סוף דמ"ה בד"ה איבע"א וכ' דבתחומין הקילו ע"ש וא"כ כ"ש לענין ע"ח דקיל מתחומין כמבואר שם בש"ס דמ"ו ריש ע"ב ובתוס' שבת הנ"ל ומ"מ בנדון זה דאיכא כמה ספיקי להחמיר ולומר דאולי נעשה בדרך שנתבטל השכירות כמ"ש האחרונים בסי' שפ"ב ובתשו' ח"צ סי' ואו ובס"ס להחמיר אף בדרבנן יש להחמיר לחד תירוצא שבתוס' עירובין דל"ה ריש ע"ב והמל"מ העיר בזה בכ"מ. וע' בספנ"י בכתובות ד"ט בתוס' ד"ה ל"צ ובתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' ס"ד והארכתי בזה בכ"מ מכ"ש בנ"ד שקרוב הדבר מאד שנתבטל השכירות לכ"ע יש להחמיר אף בדרבנן. בפרט שהוא רק כמו לכתחלה להצריך שכירות מחדש וכן נהנתי גם אני פ"ק. ב) ואשר נסתפק רו"מ אם די לשכור משופט העיר. או אף מראשי הקהל כיון דמשועבדים לעמוד על משמרת המלך לא גרעי משכירו ולקיטו הנה מלשון הפוסקים בזה נראה קצת דשכירו ולקיטו היינו שמקבלים פרס מהמלך ואולי בזה הדבר תלוי דוקא אמנם שאלתינו נפשטא לקולא מדברי הרמב"ם פ"ב מה' עירובין הי"ב שכ' וכן שכירו ושמשו כו' ואפי' היה שכירו או שמשו ישראלי כו' ע"ש וכ"כ הכלבו סי' ל"ג וכן שכירו או שמשו כו' ואפי' הי' ישראלים כו' ע"ש ונראה שהם מפרשים לקיטו שמשו כמ"ש מהרי"ט ס"א סי' צ"ד וא"כ די בשכירות מהשופט או מראשי הקהל בפרט לפי הטעם שכ' הריב"ש דגם הממונה יכול להניח מטעם האדון כליו של האדון בבית הנכרים יע"ש במהרי"ט וטעם זה מספיק נמי לשופט העיר וגם לראשי הקהל כיון שעכ"פ הם שלוחים להטפל בעבודתו של מלך כמ"ש מהרי"ט שם אמנם אף שנראה ברור בעיני כמ"ש מ"מ לכתחלה נראה דטוב לשכור ממי שהוא מקבל פרס מהמלך אפי' מעבד מעבדיו הקטנים כיון שמלשון קצת פוסקים משמע קצת דתליא בהא שמקבל פרס מהמלך וע"ש במהרי"ט. וע' בת"ש סי' שפ"ב סקכ"ה:

ג) ואשר כ' רו"מ לספק ולפקפק על מה שנהגו לתחוב מסמר למעלה על הקנים שמכאן ומכאן ומכאן ומחברין השלשלת שלמעלה עליו אי צריך דוקא לחברו בראש גובהו. כיון שהמסמר מחובר להקנים א"כ הוי כהקנה עצמו וא"כ אם יוצא מעט מהמסמר למעלה או שמחובר אליו מן הצד אכתי הוי צוה"פ מן הצד ורו"מ האריך בדברי המק"ח ואני אומר כיון שנהגו כן ברוב ערי ישראל ובס' פרמ"ג במ"ז סס"י שס"ב ובסי' שס"ג סקי"ט כ' שהוא עצהי"ט אין לפקפק וטעמא דהא טעמא דצוה"פ שעשאה מן הצד ל"מ כ' הרא"ש משום שאז אינו דומה לפתח שהמשקוף נתון על שתי המזוזות ע"ש וא"כ כל שהמשקוף

נתון על שתי המזוזות אף שבאמצע בולט קצת מהמזוזת ל"ל בה ומ"מ במקומי נהגתי עצהיו"ט שכאשר תחבו המסמורת העשוין כעין חצאי טבעות הנקראים סקאביס לתוך השלשלאות למעלה לתחוב היטב המסמורת בעומק הקנים עד שלא יהיה בולט למעלה מהשלשלת רק עובי' ראש המסמר וכיון שנתחבר היטב להשלשלת מכלל השלשלת יחשב וזה הוא עצהיו"ט:

ד) ואשר שאל בהקנים מצוה"פ שהמה סמוכים לכותלי הבתים בכ"מ והגג בולט הרבה מהכותל יותר מג' טפחים אם צריכין ליתן אבנים בין הכותל להקנים שלא יהיה רחוקים ג' טפחים מהכותל. או נימא כל שדבוק להגג אמרינן גוד אחית ע"כ שאלתו ובאמת לאו ספיקא הוא כלל דל"מ בגוונא דנ"ד דתחת הגג הבולט איכא בקיעת גדיים דאף שהגג גבוה עשרה טפחים ויותר לא אמרינן גוד אחית לענין מה שלמטה כמ"ש התוס' בשבת ריש דצ"ט ד"ה שתי גזוזטראות אלא אפי' במקום דליכא בקיעת גדיים ל"א גוד אחית לענין מה שלמטה כמ"ש התוס' שם סוף דצ"ט ד"ה זרק דף וע"ש בחי' מהרש"א ובתוס' שם דק"א ד"ה וזרק ובחי' מהרש"א שם וע' במג"א סי' שמ"ה סק"א ובתו"ש שם ופ"ת יורד וסותם נמי ליכא למימר ע' בתוס' סוף דצ"ט הנ"ל כמבואר בסי' שס"א וכן מפורש ברמ"א סס"י שס"ו דבגגין שלנו הבולטין לפני הבתים החלל שתחת הגגין הוי כרשות שלפניהן וע"ש בט"ז ובט"ז סי' שס"ה סק"ו לזאת אם הגג בולט רחוק מן המחיצות יותר מג' ט' אין תקנה רק או לעשות נקב בגג סמוך ג"ט לכותל ולהעמיד שם הקנה. וע' בט"ז סי' שס"ג סקי"ט. או לעשות מחיצה גבוה י"ט מאבנים וכדומה בין הכותל להקנה. וכן אני נוהג:

ה) ועל מה שמסתפק רו"מ במ"ש המק"ח שאם מעמיד הקנים תוך גדר המוקף מארבע רוחות לאו כלום הוא משום דכמאן דמליא דמיא אם כוונתו דוקא אם הקנה אינו גבוה דוקא מז הגדר או אף אם הוא גבוה יותר הנה מלשון המק"ח מבואר דאף אם הם גבוהים יותר מן הגדר ל"מ. כיון דביתא כמאן דמליא דמיא והא רה"י עולה עד לרקיע וע' בש"ס בגיטין דע"ט אלא שטעם המק"ח בלא"ה תמוה דהא מבואר בש"ס בשבת ד"ה דל"א ביתא כמאן דמליא דמיא רק ברה"י מקורה אבל שאינו מקורה לא אלא שכבר נתפשט המנהג להחמיר כדברי מק"ח וע' בש"ת סי' שס"ג סק"ז. (א) ו) עוד שאל רו"מ אם הגדר שהקנה סמוך לו נמוך מעשרה טפחים ועכ"פ אי נסמוך להקל אי קנה א' מהצוה"פ סמוך לכותל

**((א

) ולכאורה בש"ס עירובין דל"ב ע"ב משמע להלכה דאף ברה"י שאינו מקורה אמרינן ביתא כמאן דמלי' דמי דאהא דאמרינן התם נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב למטה מי"ט עירובו עירוב אמר רבא ל"ש אלא באילן העומד חוץ לעיבורה של עיר אבל אילן העומד בתוך עיבורה של עיר אפי' למעל' מעשרה הרי זה עירוב דמתא כמאן דמליא דמי וע"ש בפרש"י ואף דהתם הוי רשות שאינו מקורה הגם דהמ"מ פ"ו מה' עירובין כ' דהרי"ף והרמב"ם לא פסקו כהא דרבא מ"מ הא הרא"ש והטור פסקו כדבריו ועכ"ל דדחו סתמא דהש"ס דשבת ד"ה מפני סוגית הש"ס גיטין דע"ט כמו שכ')** גבוה אף שהשני אצל כותל נמוך ע"כ שאלתו הנה הא ודאי דכותל או גדר הנמוך מעשרה טפחים לא מקרי כוחל לענין עירובין אמנם אם צד א' סמוך לכותל הגבוה בזה מכשיר בס' מק"ח והסכים ע' בתשו' ב"א חא"ח סי' כ"ח דאף אם קנה השני שכנגדו הוא רחוק ג"ט מהכותל ל"ל בה אמנם בנידון ששאל רו"מ ממ"נ אם הכותל אינו נמוך במשך ג"ט בלא"ה כלבוד דמי ואם יש מקום נמוך במשך ג"ט בלא"ה הו"ל כפרצה ג"ט במצדו כלפי ראשו המבואר בש"ס בעירובין ד"ה ע"א ובטוש"ע רס"י שס"ה ואף דעכ"פ נשאר כותל נמוך במקום הפרצה והו"ל עכ"פ כאיכא גידודי וע' בתשו' הר"ן סי' ע"ב. מ"מ בהך דר"א ור"א אף אי איכא גידודי ל"מ כמבואר שם בש"ס בעירובין ד"ו ע"א עש"ה. אלא דאכתי איכא לאשכוחי בשכל מקום הנמוך אינו במשך ג"ט ממקום שעומד הקנה ולצד העיר אמנם בכל המשך יש בו שיעור ג"ט ויותר וכבר כ' בזה שהמק"ח והב"א מקילין בכה"ג אם קנה שכנגדו עומד סמוך לכותל גבוה י"ט הנה כבר השבתי לו על בל ספיקותיו בעינן זה:

וע"ד הענגלישע קעכין. ודאי מהראוי למחות כי כמה מכשולות באים עי"ז אבל לא יכריז רק יפרסם שדבר זה הוא אסור אבל בתנור קטן שבתנור בית החורף כבר נהגו היתר בכל המקומות אבל מצוה לפרסם שח"ו לישראל להעמיד הקדירה אל התנור קטן אף קודם שהסיק העכו"ם התנור רק שהנכרי יעמוד הקדירה ודוקא קודם שהסיק תנור ביה"ח כמ"ש רמ"א סס"י רנ"ג:

ז) וע"ד שאלותיו בדיני בב"ח א' שאל שבשלו בשר עוף בקדירה של חלב ב"י ואח"כ נתרו בשר עוף זה בתוך קדירה שעם בשר בהמה ולא היו ס' נגדו וכ' רו"מ שהורה להתיר בהנאה גם הבשר בהמה ל"מ אי איכא ס' בבשר בהמה נגד החלב דאף אי היה גם הבשר הראשון בשר בהמה מותר הבשר השרי בהנאה מטעם שכ' הפרמ"ג במ"ז סי' פ"ז סק"ב אמנם בנ"ד שהבשר הראשון היה בשר עוף מותר הבשר בהמה בהנאה אף אי לא היה בו ס' נגד החלב מטעם דלענין איסור הנאה הוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא וכ' רו"מ שהציע

הדברים לפני חכם מחכמי דורינו ולא הוטב הוראתו זאת בעיניו. ולפע"ד ברור שיפה הורה רו"מ בלי ספק. ואף שטעם רו"מ יש לדחות קצת ולומר דכיון דעכ"פ גם בשר עוף בחלב אסור באכילה לא הוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא גם לענין הנאה וע' בפי' המשניות להרמב"ם בכריתות פ"ג במשנה דיש אוכל אכילה אחת וקצרתי מ"מ מטעם אחר מותר בהנאה דהא לענין איסור תורה הוי בשר עוף כמו ירקות והוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא אלא שחז"ל אסרו בשר עוף בחלב ומדרבנן אסור ולא הוי נ"ט בר' נ"ט וכיון שאינו אלא בב"ח דרבנן מותר בהנאה. ח) וע"ד שאלתו האחרונה שחתכו טאלפין מלח בסכין חולב ואח"כ חתכו ממקום ההוא בסכין בשר דק דק מלח הרבה ומלחו בו בשר וכ' רו"מ דכיון דיש דעות בסי' ס"ט דיש ס' נגד המלח ועכ"פ שלשים יש בודאי א"כ עכ"פ ודאי יש ס' בהבשר נגד הנטילה דהא לא נעשה המלח חולב רק כ"נ וא"כ לא נאסר רק כ"נ והמלח שמלחו בו הבשר הי' מהכ"נ וגם מלמטה מהכ"נ א"כ יש בהבשר ס' נגד הכ"נ והאריך לפלפל אי מלח לאחר שנידק דק דק הוי לח בלח או יבש ביבש והנה בזה כ' בתשו' במק"א לפלפל אי הוי לח בלח אך אינו ענין לכאן ולא רציתי להאריך אלא שאני רואה שרו"מ נמשך אחר דברי הפרמ"ג בסי' ס"ט במ"ז סקכ"א ובאמת אין זה ספק כלל דדבר זה מהנמנע שיהיו ס' בבשר נגד המלח ואף שלשים פעמים לא יהיה בשום אופן וזיל שאל לנשי ומה שיש דעות אי יש ס' בח' ונגד דם ומלח לענין ח' שנתבשלה בלא הדחה אחרונה הוא נגד לחלוחית הנשאר על הבשר לאחר שנטף ממנה הדם והמלח בכל שיעור המליחה. אבל נגד כל המלח שמלחו בו לא יהיה בשום אופן אפילו שלשים בח' ואין זה ספק כלל וכמדומה לי שבס' יהושע בפסקיו שבסוף ספרו תמה בזה על הפרמ"ג ודבריו אמיתים. אמנם אף אם הי' ח' גדולה ומלחו אותה במלח הרבה כמה פעמים יותר מהכדי נטילה שבודאי יש ס' בהבשר נגד הנטילה אעפ"כ יש לעיין דבכל פעם שחותך המלח בסכין נאסר הסכין מהבלוע וחוזר ונבלע במלח בכל פעם כ"נ ואף אי יש ס' בבשר נגד כל הסכין של חלב מ"מ הא בכל פעם נאסר המלח כ"נ וכ"נ ונבלע בסכין. וחוזר ואוסר המלח אמנם לפ"ז גם בהך דמי לימוניש בסי' צ"ו ס"ד ק' קושיא זו וכבר עמד ע"ז שם בס' מנ"י כלל ס"א סקכ"ו ומה שתי' שם. הוא תמוה וע' בפרמ"ג בש"ד בסי' צ"ו סק"כ ובס' חו"ד שם תירץ משום דבלוע כחוש א"י בלא רוטב ובכל כלי הולכין אחר רוב תשמישו ואינו בשמן דבריו תמוהין דהא רמ"א פ' בא"ח סי' תנ"א ס"ו דאין הולכין אח"ר תשמישו. אלא שזה ל"ק דהא הרמ"א לא החמיר רק לכתחלה שם אבל בלא"ה הדבר תמוה דאף המחבר בש"ע שם שהקיל הוא מטעמא שכ' הרמ"ע בתשו' משום שהכלי אב"י ואף בחמץ בפסח אינו אסור רק מדרבנן והם אמרו לילך אח"ר תשמישו והובאו דבריו במק"ח

שם בסי' תנ"א סק"ה אבל אם הוא ב"י פשיטא דאף אם נשתמש בו רק פ"א בדרך שנאסר אסור ואין הולכין אחר רוב תשמישו וכ"כ הח"י שם בסי' תנ"א וא"כ תי' החו"ד הנ"ל תמוה י ומטעם זה דרכי להחמיר במקום שאין הפ"מ במה שדרך המורים להקל בחתך צנון או מלח בסכין חולבת ואח"כ חתך באותו מקום בסכין של בשר ומקילין להכשיר הסכין מטעם שאין בלוע יוצא בלא רוטב מהמלח לסכין כמ"ש הפרמ"ג בא"ח סי' תמ"ז לענין חמץ וע' בלב"ש בח"ד ס"מ ולפע"ד ל"ד דחמץ ודאי הוי כחוש משא"כ בסכין של איסור או של בשר או חלב כיון דד"ח אף שאב"י משוי לשבח א"כ ודאי לפעמים נבלע בו שמן וחורפי' אף באב"י הוי מה"ת כמ"ש האחרונים ואין הולכין בכה"ג אחר רוב תשמישו ואף שהח"ד כ' בסימן צ"ז סק"ה וסקט"ו בסי' ק"ה דמאוכל לכלי אף בלוע שמן א"י בלא רוטב. מ"מ מדברי כל האחרונים זולתו ל"מ כן וגם דבריו סותרים למ"ש הוא בעצמו בסס"י צ"ו סק"ז אלא שבעיקר הדבר נראה דכיון שפ' רמ"א בסי' צ"ח סס"ד דאיסור שנפל לקדירה א' שני פעמים א"צ רק פ"א ס' כנגדו אף דלענין חתיכת איסור ל"ש הטעמים שכ' התה"ד סי' קפ"ג לענין חתיכת כף בקדירה ב"פ וע"כ הוא מה"ט משום דמה"ת אף שני איסורים ממש כל שטעמים חלוקין אף אם הם משם א' מבטלין זא"ז. אף דמדרבנן כל שהם משם א' בעינן ב"פ ס' וע' בתב"ש סי' ל"ג ססק"ה וע' בפרמ"ג בשער התערובת ח"ג פ"ה ובחו"ד סי' צ"ב סקט"ו ובסי' צ"ח סק"ח ובתשו' אבני מלואים סי' ד' מ"מ כיון דאין שם איסור חדש מקילין בכה"ג וע' פרמ"ג בש"ד סק"ו אלא דאכתי ל"ד דכאן כל חתך שבמק"א בטאלפין הו"ל נפילה לקדירה אחרת שבסי' צ"ח הנ"ל וכן בימי לימונים נמי כה"ג הוא. ואף שי"ל דכיון שאח"כ נתערבו יחד ולא נודע באיסור רק עד אחר שנתערבו הוי לענין זה כמו לקדירה אחת מ"מ מדברי הפרמ"ג בש"ד הנ"ל בהתשו' שם מבואר להחמיר בכה"ג אמנם בנ"ד שיש בלא"ה צד להקל כיון שאינו דרך בישול כמ"ש בח"ד שם סס"י צ"ו ואף דכאן יבשלו אח"כ הבשר וע' פרמ"ג בש"ד ססק"ט מ"מ לענין המלא ל"ל בה והבן. וסניף להקל הוי בהדי סניף דלעיל ואעפ"כ למעשה לדעתי אין להתיר רק באם הי' הסכין חולב אב"י דאיכא נמי ד' מהר"ם להקל או אפי' שהיה ב"י כמבואר בשאלת רו"מ אם עכ"פ ידוע שלא שימשו בו תוך מעל"ע בשמן כמו חמאה בכה"ג המקיל לא הפסיד הא אי שימשו בו תוך מעל"ע בשמן אין להקל לפע"ד את זה ראיתי להשיב לרו"מ מתוך טרדות שונות ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה:
שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה נו

סקאלא יום א' ז"ך תמוז תרכ"ד לפ"ק. החיים והשלום יחדיו יהיה תמים לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובק' מ' זכרי' מענדל נ"י ראבד"ק קאלאמיא.
מכתבו קבלתי יום. ה' העבר לע"ע ואז הייתי טרוד להשיב תשו' למח' הרב אבד"ק מילניצא וגם היום הייתי טרוד להשיב ת ובה נחוצה להרב אבד"ק חראסקוב. ע"כ יבואו דברי אלה בקצרה והנה לשון כ"ת במכתבו מגומגם קצת. אמנם שורש שאלתו הוא באיש א' דר רחוק הלאה מקצה עיבורה של עירכם כחמש מאות אמה ובינו לבין תוך העיר ששם תיקון העירובין בצוה"פ הוא רחוק יותר מתחום שבת ע"כ צריך הוא כשרוצה לכנוס לתוך העיר ממש להניח עירובי תחומין בתוך מקום שבעיבורה של העיר שהוא תוך תחום שבת מביתו כי בלא עירוב אינו יכול לכנוס לשם כדין מודד שכלתה מידתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר ונסתפק כ"ת אם ע"י העירוב שמניח תוך עיבורה של העיר נחשב כל העיר ועיבורה כד"א כדין שבת בעיר או בעיבורה או דבמניח לא נחשב כל העיר כד"א רק במניח עירובו בתוך עיר המוקפת מחיצות ולא בתוך עיר שאינה מוקפת מחיצות וה"ה בעיבורה של עיר כיון שעיבורה לא ניתקן בצוה"פ וכ' כ"ת שמלשון רש"י בעירובין דס"א ע"ב משמע דבעינן היקף מחיצות דוקא וכ"מ מלשון הטוש"ע סי' ת"ח אבל מלשון התוס' דמ"ז ע"ב בד"ה כולה מברכתא שכ' ה"מ לשובת או נותן עירובו כו' משמע דמהני בנותן עירובו אף בעיבורו של עיר דלהוי כד"א וכתב כ"ת שי"ל דהתוס' לא כ"כ רק לענין שיהיה הוא ועירובו במק"א לרבא אבל לא לשאר דברים ושאל חו"ד זאת תשובתי הנה מלשון הרא"ש שם דמ"ז משמע לכאורה כמ"ש כ"ת באחרונה שכ' וז"ל וה"מ לשובת שם או נותן עירובו בו כו' נחשב הכל כד"א אפי' מה שהוא חוץ למחיצות לענין זה דחשיב הוא ועירובו במק"א אפי' נתנו באילן למעלה מעשרה ע"כ והרי זה כדברי כ"ת האחרונים אבל מדברי התוס' לעיל דל"ב בד"ה והא משמע להדיא דאף לענין חשבון העירוב גם בנותן עירובו בעיבורו הוי כד"א. דהא כ' שם וז"ל וכיון דחשבינן עיבורו של עיר כו' שהוא חשיב בכלל שעיר כד"א לענין תחום שבת וכן לנותן שם עירובו לקמן ד' ס' כו' ע"כ. ובד' ס' לא מיירי בהא דרבא רק לענין אי חשוב כד"א לענין החשבון וע"כ דגם לענין זה חשיב עיבורו של עיר כד"א גם במניח עירובו והנה לכאורה אין דבריהם מובנים דמאי ראיה מלקמן ד"ס אי משום דקתני הנותן עירובו בעיבורו של עיר לא עשה ולא כלום הא שם הטעם כמ"ש רש"י שהרי בלא עירוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח וכל העיר הוי כד"א ע"ש ולענין שבת ודאי עיבורה של עיר כעיר אבל לענין מניח מנ"ל כספיקו דכ"ת. אמנם באמת דבריהם ברורים

בראייתם משם דאל"כ אמאי קתני לא עשה ולא כלום הא אדרבה הפסיד את כל עיבורה של עיר ולפעמים הפסיד נמי את כל העיר דהא קודם שהניח העירוב היה כל העיר עם עיבורה כד"א ועכשיו שהניח בעיבורה שלא במקום היקף מחיצות העיר מתחיל המדידה ממקום העירוב ואם כלתה מדתה בחצי העיר אין לו עכ"פ אחר העיר כלום וע' בתוס' סוף ד"ס ובטוש"ע רס"י ת"ח אע"כ דגם במניח בעיבורו **(התוס' בשבת שם. אלא דאפשר לומר דהתם רק לקולא אמרינן כן דיהי' נחשב היא ועירובו במק"א דהא באמת היא במקום שאינו מוקף מחיצות וכמש"כ רש"י דאם הוציא ממעלה למטה חייב וכמו דהאריך הריטב"א ע"ש וע"כ דרק לענין היא ועירובו במק"א הקיל רבא כן וא"כ נופל לומר דהקיל שו הסברא אף ברשות שאינו מקורה אבל לחומרא קיי"ל דל"א ביתא כמאן דמליא דמי רק ברה"י שאינו מקורה ודלא כהמק"ח ולענין דינא עיין בזה בתשו' ח"ס חא"ח סי' צ"א וסי' צ"ו.)** של עיר נחשב הכל כד"א והוא ראיה ברורה הרי ראיה מפו' מן המשנה לפשוט שאלתו דגם במניח בעיבורו נחשב כל העיר ועיבורו בד"א. ועוד ראיה מדברי התוס' ריש דנ"ב בד"ה האי להקל ע"ש מה שהקשו ותירצו. ואם נאמר דבמניח בעיבורו של עיר אינה נחשבת כד"א אף דבשבת נחשב כד"א א"כ למה הקשו משמואל דלית הילכתא כוותי' להקשות לכ"ע דהאי להקל להחמיר הוא במניח עירובו בעיבורו. וגם תירוצם לא יספיק כ"כ בזה א"ו כדאמרן ומה שהביא כ"ת מדברי רש"י דס"א ע"ב אולי כוונתו מ"ש רש"י שם ריש ע"ב אבל מחיצותיה קיימות סביב לה לאו ראיה היא כלל דשם חרבה מדיורי' ואם חרבה נמי מחיצותיה פשיטא דליכא מקום לומר דתהא נחשבת כד"א וכן הא שכתב רש"י שם בד"ה אף עיר חריבה וע"כ חריבה מדיורין ולא מחומה ע"כ דהיינו דאי חריבה נמי מחומה ודאי דלא הוי מהלך את כולה כיון דלא שבת באויר מחיצות אבל לעולם דאי לא חרבה מדיורין אף שחרבה מחומה דהא לענין שבת ודאי דהכי הוא וגם מהש"ס שם ד' ס"א ע"ב גופא מוכח קצת כמ"ש דאל"כ לא הי' צריך לאוקמי הא דעיר ומערה כר"ע ליקמי כרבנן וכחרבה מדיורין ולא מחומתו ובהא נמי שבת אין הניח לא אלא שי"ל דמערה כיון שנתרבה חומותי' ודאי אין בה דיורין אבל הדין ברור כמ"ש מראיות הנ"ל גם מטוש"ע סי' ת"ח ס"ב אין ראיה להיפך דשם בליכא דיורין מיירי אבל באיכא דיורין ל"ב היקף וקרוב אצלו לומר דמ"ש הרמב"ם וכ"ה בש"ע סי' ת"ח ס"ג וז"ל וכן אם נתן עירובו במקומות המצטרפין לעיר שמודרין התחום חוץ מהם ה"ז כנותן בתוך העיר ע"כ דלא קאי דוקא אירשא אמניח עירובו בעיר ששבת בה. אלא דבכל ענין קאמר דהנותן עירובו בעיבורו של עיר אף בעיבורו של עיר אחרת ה"ה כנותן בתוך העיר וא"כ הדין מפו' בש"ע בנ"ד. ועכ"פ ברור לדינא דהנותן עירובו בתוך עיבורו

של עיר הוי כנותן בתוך העיר והכל נחשב כד"א ויש לו אלפים מאחר כלות עיבורו של עיר שכנגדו וז"ב:

אשר תמה כ"ת על הבכ"ש שפ' שאין להרחיק לחיי הצוה"פ מהכותל ג"ט משום שלא תהי' מחיצה שהגדיים בוקעין בה ותמה כ"ת מברייתא דט"ז דקתני כ"ש פחות מג' צריך כו' כדי שלא יזדקר הגדי כו' ומג' עד ד' כו' מוכח מכאן דכל שהמחיצה יותר מג' ל"ח מחיצה שהגדיים ב"ב והאריך ואני תמה על תמיהתו ואני אומר וליטעמיך ליתבי' ממתני' שם דט"ו דכל פירצה שהוא כעשר אמות מותרת וכן מלא בש"ס דפרוץ כעומד ועכ"פ עומד מרובה על הפרוץ מותר ואף פרצה יתירה משלש דפחות מג' אף פ"מ עה"ע מותר ולדברי הבכ"ש כל שהוא פרצה ג' ויותר ל"מ משום בקיעות גדיים וכן ממקום שהביא הבכ"ש עצמו מד' התוס' ד"י ע"ב ושם קאמר מרחיק שתי אמות וגם עיקר ד' הבכ"ש תמוהים דל"ק הש"ס די"ד ודט"ז ה"ט אלא לענין דלא הוי לבוד אף לרשב"ג כיון שהוא למטה ואיכא בקיעת גדיים אבל בע"מ עה"פ אצ"ל לבוד אלא כיון דע"מ עה"פ והפרצות אין בהם יותר מעשר כ"א הוי פתח לא מיפסלי א"ו דכוונת דבכ"ש הוא דהא רבא קאמר בלחי שהרחיק מכותל ג' לא עשה ולא כלום ואפי' לרשב"ג ל"א לבוד משום בקיעת גדיים ש"מ דקים להו לחז"ל דלחי אינו מועיל רק כשהוא סמוך למחיצה או עכ"פ תוך ג' דהוי כסמוך משום לבוד. אבל בג' דלא הוי לבוד לכ"ע פסול ה"ה בצוה"פ כמו שהוכיח הבכ"ש מד' התוס'. וא"כ מכל הנ"ל לק"מ דכל שהוא מתורת עומד ממש ודאי דכל היכא דע"מ עה"פ א"צ ללבוד רק שאינו מובן כיון דדחה הבכ"ש דא"ל בצוה"פ אתי אוירא כו' דהא אף בנעץ ד' קונדיסים כשר ה"ה דמוכח דא"צ שיהי' סמוך לכותל וכבר עמד בזה בס' תו"ש אמנם טעם הבכ"ש נראה דבנעץ ד' קונדיסים דכל הארבעה רוחות מחוברין יחד ע"י צוה"פ שפיר מועיל משא"כ בצוה"פ שהרחיק מן הכותל דאין לו חיבור לשום מקום ל"מ אמנם העיקר מה שיש לתמוה על הבכ"ש הוא מד' הא"ז שהביא הד"מ רס"י שס"ג שמפורש להיפך וכן בתשו' הג' רע"א סי' י"ח כתב להקל בשעת הדחק משום דברי הא"ז הנ"ל. אמנם בתשו' ב"א סי' כ"ח יישב את דברי הבכ"ש שלא יהיה נגד דברי הא"ז וע"ש שכתב בפי' דבריו ע"ד שכתבתי ואני חפשתי בא"ז שלפנינו ולא מצאתי ולדינא בודאי יש לחוש לדברי הבכ"ש. וע"ש בתשו' ב"א:

ואשר העיר כ"ת עמ"ש הפרמ"ג רס"י שס"ג די"ל דצוה"פ לא מהני במים משום דפתחא במים לא עבדי אינשי וכתב כ"ת דמתוס' דכ"ד ע"ב שכ' והנהר לא היה רחב יותר מעשר א"כ מוכח דעבדי אינשי פתחא במיא דהא בקרן זוית דלא עבדי אינשי פתחא פרצתו בד' אף דמצידו בעשר מטעם פתח כדאמר בש"ס ד"ו וע"כ כיון דבנהר פרצתו בעשר ש"מ

דעבדי פתחא במיא עכ"ד כ"ת ויפה העיר. אמנם כבר קדמו בזה הג' מהר"ם א"ש בתשו' ח"ס א"ח רס"י פ"ז ע"ש. אמנם לדעתי לאו ראיה הוא דהא ד' רה"ג הובא ברי"ף ורא"ש דצוה"פ שעשאה מן הצד היינו שעשאה מצדו של כותל דהו"ל פתחא בקרן זוית ע"ש וע"כ דלא מיירי בקרן זוית ממש דמן הצד ל"מ הכי אלא הול"ל בקרן זוית כדאמר הש"ס בד"ו ובדצ"ד אע"כ דמיירי שעשה הצוה"פ בהתחלת הכותל בזוית וכ"כ הריטב"א שם אף דפירצה פחות מיוד ל"א לן בכה"ג כדאי' בש"ס ד' יו"ד ע"ב מרחיק שתי אמות. וכן לרב יוסף אליבא דרב בש"ס די"א דחצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצוה"פ וכתב שם התוס' דטעמא דפתחא בארבע רוחות לא עבדי אינשי אף דע"מ עה"פ מהני בכל ארבע רוחות כדאי' בברייתא דמייתי התם. ומבואר דל"ד היתר דצוה"פ להיתר דע"מ עה"פ דאף במקום דאינו מועיל צוה"פ בפירצה יותר מעשר או בפרוץ מעה"ע משום דלא עבדי פתחא בכה"ג אעפ"כ מועיל עומד מרובה עה"פ בגוונא זו ול"א דכיון דלא עבדי פתחא בכה"ג הוי פרצה ולא פתח ומשום דפרצה בעשר או פחות בע"מ עה"פ ודאי פתחא הוא אף דפסיקא לש"ס דבקרן זוית אף בכה"ג ל"מ משום דפתחא בקרן זוית ל"ע אינשי דוקא בזה אמרו ולא בע"א א"כ אין ראיה נמי לנ"ד דהפרמ"ג. אמנם בירושלמי פ"ח ה"ז מבואר דצוה"פ מהני אף במיא להתיר החצר ע"ש ולכאורה דברי התוס' הנ"ל דכ"ד צ"ע דאף שהנהר. אינו רחב יותר מעשר הא הוי מפולש דנהי דמצד שהמבוי פתוח לרה"ר או לכרמלית הי' בו צוה"פ או סתום לגמרי כמ"ש שם התוס' בד"ה ההוא וע"ש בפרש"י בד"ה ומגו מ"מ במקום שפרוץ להנהר נהי שהנהר לא הי' רחב עשרה ומצטרפין הגידודין שמעבר הנהר מ"מ כיון שנפרץ מהצד פרצה פחותה מעשר זה נגד זה והוי פרוץ במפולש וכבר כתבתי בתשו' אחת דהא שכתב המג"א סי' שס"ג סקל"א דאם הנהר רחוק מהבתים יוד אמות צריך תיקון והביא דברי תוס' אלו דמיירי אף אם רחוקים דק בצ"א דאם רחוקים משני הצדדים הוי מפולש ואף בפחות מעשרה צריך תיקון ול"מ ע"מ עה"פ משום דע"מ עה"פ לא הוי רק כלחי ובמפולש ל"מ לחי כמ"ש התוס' ד"ה ע"ב ד"ה ק"ו ועוד דמאי קאמר וליעבד לחי כו' דמגו דמהני לשביל ולמה מהני לשביל הא הוי מפולש וצריך צוה"פ מצ"א וא"כ גוף ד' התוס' צ"ע אלא שלק"מ דהא עכ"פ איכא גידודי גם בצד זה של הנהר אף שהתוס' דכ"ד כתב שמצד השביל הי' נמוך היינו שלא הי' הגדודי שם גבוהים עשרה אבל גדודי הוי ומבואר בש"ס ד"ו ע"א בנפרץ מצדו דהוי נמי כמו מבוי מפולש בעיקום כדמוכח שם בש"ס ועיין תשו' הר"ן סי' ע"ב באיכא גדודי שריא לכ"ע וע"ש בפרש"י ד"ה התם ולרב חנן שם דקיי"ל כוותי' אף בליכא גידודי כל דלא בקעי בה רבים בעשר ונהר לא מקרי בקעי בה רבים דלא ניחא תשמישתי' ועיין

במג"א סי' שמ"ה סקי"ד וא"ש והא שכתב התוס' דע"כ הנהר לא הי' רוחב יותר מעשר היינו דאם הי' רוחב יותר מעשר כיון שלא הי' הגדודים שמעבר הנהר מצטרף והשביל במקום שפתוח לנהר היה רוחב יותר מעשר כמ"ש התוס' שם בד"ה ליעבד מחיצה ואפי' לא בקעי בה רבים צריך בכה"ג מחיצה או צוה"פ וז"ב ועיין בט"ז סי' שס"ה סק"ג ובמג"א שם סק"ד ובס' אה"עו שם והארכתי בכמה תשו' בזה ואכ"מ וגם מה שיש לפלפל בד' התוס' מש"ס דפ"ז ופוסקים סי' שנ"ו הארכתי בענינים אלו הרבה בתשו' ואכ"מ. ואשר כתב כ"ת שמה שעלה בלבו להסתפק לענין אבילות אי בעינן ל' יום מעל"ע דוקא הוא משום שכתב בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' ז' לחלוק על הפרמ"ג שכ' דבבהמה בעינן ז' מעל"ע דוקא וחלק עליו בנו של הגאון נו"ב שם משום דלא נאמר ז' ימים שלימים ומש"ה כיון שמצא כ"ת שבזה נאמר ל' יום שלימים עלה בדעתו דבעינן מעל"ע עכ"ד תמה אני על הגאון מהר"ש בתשו' נו"ב הנ"ל וגם על כ"ת שלא הרגיש שברמב"ם פ"ב מה' אה"ט ה"ו כ' ולד בהמה שלא שהה ז' ימים גמורין מ"ש אלא שבאמת שמלשון זה אין ראיה כמ"ש לענין ל' יום ועיין בספר בית מאיר סי' נ"ג ולרוב הטרדא לא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדרש באהבה:

שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל.

תשובה נז

סקאלא יום ד' ער"ח אלול תרל"א. כוח"ט לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי מ' מנחם מענדיל נ"י.

זה כשני שבועות אשר הגעני מכתבו בכמה שאלות באריכות גדול. ולא יכולתי אף לקרותו כי בעו"ה אינני במזג הבריאות כלל ועכ"ז הצרכתי בעת הזאת להשיב בכמה מקומות על שאלת הנחיצות מאד לשעה וכאשר עוררני כ"ת שנית הנני מוכרח להשיב בקצירת אומר.

השאלה ראשונה שאל בדיני עירובי תחומין שאיש א' יושב בקרעטשמיא שיש משם עד העיר ארבעה אלפים אמות ודרכו תמיד להניח ע"ת בסוף אלפים ולילך לביהכ"נ להתפלל וצווחו עליו אנשים ושאל לרב א' והתיר לו אם אין יותר מאלפים אמה מן העירוב עד התחלת העיר וכ"ת כ' שאסור כיון שעד הביהכ"נ יש יותר מאלפים עד מקום עירובו רק שרוצה כ"ת להתיר כי זאת נחשב שעת הדחק ובשעת הדחק כ' האחרונים לסמוך על האומרים ששיעור ע"ת הוא אלפים אמה באלכסון שהוא חלפים ות"ת אמה שהרי אפי' לענין טלטול דאו' ברה"ר כ' שהוא ד"א אפ"ה כתב הב"י דבשעת הדחק יש לחשוב

הד"א באלכסון כ"ש בתחומין דרבנן עכ"ד. ולא יכולתי להאמין אם ימצא חכם שהורה כן נגד משנה מפורש בש"ס עירובין ספ"ה דאם כלתה מדתו בחצי העיר ואפי' במערה אין לו רק חצי העיר או חצי המערה. אמנם גם כ"ת לא כיון יפה ותמהני מ"ש בשם האחרונים ולבי אומר לי שלא ראה זה רק בספר חיי אדם ריש כלל ע"ו. ואגב שיטפי' כ' שם כן דבאמת דעת הראב"ד דד"א שברה"ר לענין טלטול הי' ד"א ואלכסונן וכ"ה ד' כה"פ חוץ מהרמב"ם שס"ל דכל יותר מד"א עד ד"א ואלכסונן אסור מדרבנן אבל כה"פ כ' דעד ד"א ואלכסון היתר גמור הוא והא שאין הראב"ד מתיר רק בשעת הדחק היינו משום דהראב"ד סובר דגם לטלטל פחות מד"א מותר רק בשעת הדחק וע' בד' הראב"ד בהשגות ספי"ב מה' שבת ותראה שכן הוא משא"כ לענין תחומין דכל פחות ממיל היתר גמור הוא אמנם הק"ו שדן נמי בעל ח"א ק"ו פריכא הוא. דדוקא לענין טלטל ד"א ברה"ר הוא דבעינן הן ואלכסונן מטעם שכ' רש"י בעירובין דנ"א ע"א בד"ה הן ואלכסונן משא"כ לענין תחום שבת דמקום שפיר פיאות באלכסון של תחום מקומו. רק דעת ר"ת הוא כן וכה"פ ראשונים חלקו עליו והביאו ראיות להיפך וע"ש בחי' הריטב"א בדנ"א שהאריך לתמוה ע"ד ר"ת תמיהות עצומות והחזיק בד' רש"י והרמב"ם שמדת תחום שבת אינו רק אלפים ולא יותר רק באלכסון של תחום עצמו. וכן סתם בש"ע סס"י שצ"ט והח"א חוץ מכבודו נתן מכשול בזה ואעפ"כ גם הוא לא החליט לסיים בצ"ע וכ"ת רצה לסמוך ע"ד דחוים וישתקע ולא יאמר. ב) השאלה השב י' באחד שנגנבה פרתו. והיתה מעוברת מבכרת ולאחר כמה ימים שהיעשה ולא מצאה נתייאש הימנה ואח"כ נמצאה הגנבה בבית עכו"ם א' וילדה שם בכור והנכרי אומר שמצאה מעוברת תועה בשדה. והאריך פ"ת מאד ושאל חו"ד. אם יש להולד הזה קדושת בכור והנה הביא בכיוצא בזה ד' הג' מהרש"ק מבראד שהשיב בחיבורו טט"ד סי' רס"ח להתיר מחמת כמה טעמים. ולענ"ד להשיב על כל דברו. טעם הראשון כ' דהא יש מחלוקת בש"ע ח"מ סי' שנ"ד אם לידה חשוב שינוי וכאן העכו"ם מוחזק וא"כ א"א להוציא ממנו עפ"י הדין דשמא קנאה בשינוי א"כ הוי יד עכו"ם באמצע ופטור מן הבכורה וכ"ת דחה דאף דאם היה ודאי קונה עפ"ו דינינו. אף שבדיניהם לא הוי קנין הוי פטור מבכורה מ"מ בכה"ג דבדינינו הוי ספק ובדיניהם ל"ק אזלינן בתר דיניהם וכדין ישראל ועכו"ם שבאו לפנינו לדין דאם אתה יכול לזכותו בדיניהם זכהו והאריך ולענ"ד ליתא דאם היה ישראל זוכה בדיניהם מחמת הספק היו מקום לד' כ"ת. אבל ודאי דגם בדיניהם מספיקא לא מפקינן ממונא וכדאמרינן בש"ס דהמע"ה סברא הוא ולא בעינן קרא להכי וע' בש"ס רפ"ה דב"ק. רק דבדיניהם שינוי אינו קונה א"כ כיון דבדינינו שינוי קונה שפיר הוי קנין לפטור מבכורה

כמבואר בתשו' צ"צ סי' ס"א וכ"כ האחרונים בא"ח סי' תמ"ח והנה לכאורה מצינו ראיה לד' הג' מהרש"ק מד' התוס' בבכורות רפ"ב בד"ה קנה וחייבת בבכורה וז"ל ואע"ג דשמעינן קנה איצטריך לאשמועינן דחייבת בבכורה דלא תימא קנה מספק כו' קמ"ל דקנה קנין גמור עכ"ל. ומבואר מפשטות דבריהם דאי הוי קנה רק מספיקא היתה פטורה מבכורה מש"ה מדקתני וחייבת בבכורה שמעינן דקנה קנין גומר ולא מספיקא וכ"כ הג' מהרייט"א בביאורו לה' רמב"ן שם רפ"ב וה"ז בד' הג' מהרש"ק אמנם בתשו' במק"א כתבתי דאאל"כ דא"כ תקשי אתשו' רמ"א ותשו' מ"ב ותשו' צ"צ שמבואר מדבריהם דישראל שקנה פרה מנכרי בכסף לבד בלא משיכה דאי פלוגתת רש"י ור"ת הוי ספק השקיל. הוי ספק בכור וה"ז סתירה לד' התוס' הנ"ל. ע"כ כתבתי בתשו' ביאור אחר בד' התוס' הנ"ל ולפי ביאור הנ"ל יהיה מוכח מד' התוס' איפכא ולא רציתי לכפול הדברים ועכשיו אני אומר לנ"ד דאף אם נאמר בביאור ד' התוס' כפי שהבין הג' מהרייט"א מ"מ כיון שכ' הראשונים וה"ה בהא דקאמר הש"ס ספ"ק דכתובות ברוב נכרים ונגח תורא דידיה לתורא דידן משלם נ"ש אף דאין הולכין בממון אחה"ר משום דעכו"ם לית ליה חזקת ממון וכן האריך בזה הג' מהריוט"א שם וכ' שכ"ד התוס' בבכורות הנ"ל וא"כ שאני בהא דהתוס' רפ"ב דבכורות דאף דהנכרי המוכר ל"ל חזקת ממון מ"מ עכ"פ חזקת מ"ק אית לי' ומש"ה בספק אם קנה הישראל פטורה מבכורה ואף אם נאמר דכיון דעכו"ם ל"ל חזקת ממון א"כ גם חזקת מ"ק ל"ל ועכצ"ל משום דעכ"פ ספיקא היא וממון המוטל בספק חולקין הוי כמו שותפת עכו"ם ופוטר מבכורה כמ"ש הג' מהרייט"א שם. היינו משום דעכ"פ גם לה להישראל ליכא שם לא חזקת מ"ק ולא חזקת ממון דהא הפרה היתה של נכרי מעיקרא וגם הוא אצל הנכרי משא"כ בנ"ד כיון דהנכרי לית לי' חזקת ממון אזלינן בתר חזקת מ"ק של הישראל דהא קיי"ל כחכמים דפליגי אסומכוס וס"ל דקיימא באגם דתרווייהו לית להו חזקת ממון אזלינן בתר חזקת מ"ק והוי של ישראל וקדוש בקדושת בכורה ואף שכ' התוס' בב"ב דל"ב ע"ב בשס רשב"ם דבספיקא דדינא ל"א בתר חזקת מ"ק והכי קיי"ל כמ"ש הרא"ש בתשו' סוף כלל א' וע' במל"מ פ"ז מה' שכירות כתבתי בתשו' דזה דוקא להוציא מהמחזיק אבל היכא דליכא מחזיק מועיל חזקת מ"ק אף בסד"ד וע' תוס' ספ"ק דגיטין די"ד דיה וחכמים ובמל"מ פט"ו מה' טוען דחש"ו וה"ה בעכו"ם דל"ל חזקת ממון והנה ל"מ בנדון שדן עליו הג' מהרש"ק דודאי ליתא לטעמו. אמנה אף בנ"ד שלפי ציור השאלה שצייר כ"ת הנכרי אומר שמצאה תועה בשדה ובזה יפה אמר כ"ת דאף אם מצאה קודם יאוש קנאה אח"כ העכו"ם ביאוש כיון דהנכרי אינו מצווה על השבת אבדה א"כ אין בזה סברת הרמב"ן במלחמות פ"ב דב"מ

דמש"ה ל"מ יאוש באבדה אחר שבא ליד המוציא משום דהמוציא הוי שומר דהבעלים וידם כיד הבעלים וזה ל"ש בנכרי ולזאת כ' כ"ת להתיר בנ"ד משום ס"ס דשמא האמת כדברי הנכרי וקנאה ביאוש ואת"ל שגנבה שמא הלכה דלידה הוי שינוי וקנאה בשינוי ולפי הנ"ל ליתא כיון שכ' הג' מהרייט"א דמש"ה אם מכר ישראל בהמתו לנכרי בכסף לבד הוי ס' בכור אף דאיכא ס"ס בפלוגתא דרבוותא ע"ש מ"מ כיון דאין הולכין בממון אחר רוב וה"ה בס" א"כ נשאר לענין ממון הבהמה של הישראל וממילא גם לענין בכורה הוי של ישראל מספק והנה ד' מהריב"ל דכמו שאין מוציאין ממון ברובא וס"ס ה"ה דאין הולכין בתר רובא וס"ס להוציא מחזקת מ"ק. ואף שבס' ש"ש ש"ד חולק עליו כבר הכרעתי בתשו' כדעת מהריב"ל והבאתי ראיה מש"ס ר"פ הפרה דזה בכלל אתי לרבויי דאין הולכין בממון אחר הרוב אף דשם מיירי בקיימא באגם רק דיש חזקת מ"ק כמ"ש התוס' שם וש"מ כד' מהריב"ל ולא רציתי לכפול הדברים באריכות א"כ נסתר ההיתר של כ"ת דהא גם בנ"ד יש להישראל חזקת מ"ק ול"מ ס"ס ועוד אכי אומר מטעם אחר לסתור ההיתר של הג' מהרש"ק והנה לכאורה יש לסתור ההיתר שלו בפשיטות. דהא אף לתך דיעה דלידה חשוב שינוי ודאי דלא הוי שינוי רק אחר יציאת רוב הולד דאז חשוב לידה וא"כ כיון דביציאת רוב הולד נתקדש הולד בקדושת בכורה א"כ קדושה בכורה קדים להשינוי אמנם לפי מ"ש הרשב"ח בחי' לב"ק דס"ז בהא דקאמר בש"ס דהגנב והגזלן הקדישן הקדש לאחר יאוש משום דהוי יאוש ושינוי השם דמעיקרא חולין והשתא הקדש והק' הרשב"א דאכתי היכא חל הקדש דהא בשעה שהקדיש הוי דבר שאינו שלו. ותי' משום דקנייתו והקדשו באים כא' ע"ש ומבואר דהגזלן קונה בשעת משינוי א"כ ה"ה בנ"ד הנכרי קונה בשעת יצאת רובו. אמנם הא פליגי בש"ס בחולין דס"ט ע"ב בהקדיש שליש ומכרו לנכרי וחזר ויצא שליש אחר דר"ה אומר קדיש דלמפרע קדוש ולאו:

כלום זבין ורבה סובר דמכאן ואילך קדיש ושפיר זבין ונחלקו הרמב"ם והרא"ש דהרמב"ם פסק כר"ה והרא"ש פסק כרבה וגם פליגי בזה שני דעות בש"ע ורמ"א יו"ד סי' שי"ט א"כ ל"מ בנידון הג' מהרש"ק איכא ס"ס לאיסורא דשמא שינוי אינו קונה ואת"ל דקונה שמא הלכה כר"ה וא"כ דל"ק הנכרי רק בשעת יציאת רובו ולר"ה ל"מ ואף בשאלת כ"ת אין כאן ס"ס להקל עכ"מ דבשלמא ספק הראשון דשמא מצאה הנכרי הוי ספיקא מעליא אבל הספק השני דשמא לידה הוי שינוי לאו ספיקא מעליא דבי' איכא ס"ס לאיסורא דשמא לידה לא הוי ואת"ל דהוי שינוי שמא הלכתא כר"ה ולמפרע קדוש וכה"ג כ' התוס' בפ"ק דכתובות ד"ט ע"ב בד"ה אי למיתב וע"ש בספב"י ובס' ש"ש ש"א פי"ט עש"ה ועוד אני אומר טעם אחר לסתור היתר הנ"ל דבש"ס בתמורה דכ"ה איבעי להי אמר על הבכור

עם יציאת רובו עולה עולה הוי או בכור הוי ומסיק דבכור הוי משום דכיון דבהדי הדדי אתי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ע"ש. וא"כ ה"ה לנ"ד כיון דהשינוי הוי בשעת יציאת רובו קדושת בכור קדים משום דברי הרב וכו' וכיון שהשינוי נעשה ממילא לא עדיף מדיבור ה"ז עולה דהתם וע' בס' קצוה"ח סי' ר"ס סק"י וכל אלו הטעמים ברורים ונכונים. לסתור דברי הגאון מהרש"ק וגם דברי כ"ת:

עוד כתב הגאון מהרש"ק טעם להיתר משום ד' הרא"ש דיאוש קונה מדרבנן ואף דמבואר בש"ם דב"ק דצ"ו לענין שבח דגזלה דתקנתא לעכו"ם לא עבדינן ע"ז כ' סברא חלושה לחלק ע"ש. ולכאורה לפמ"ש הנה"מ בסימן ס"ו סקל"ה לחלק בין הא דמע"ש דלא תיקנו בעכו"ם ולענין מכירת שט"ח דמועיל בעכו"ם אף אי מכירת שט"ח מדרבנן כמ"ש הש"כ שם סקפ"ה וכ' דכל היכא דלא הוי קנין בדיניהם לא תיקנו רבנן קנין לגבי עכו"ם מש"ה במע"ש דבדיניהם ל"מ לא תיקנו חז"ל בעכו"ם משא"כ במכירת שט"ח ע"ש ולפ"ז ביאוש דודאי לא הוי קנין בדיניהם כמבואר בהגהת רמ"א סי' שנ"ו ס"ז ודאי לא תיקנו בעכו"ם אלא שדברי הנה"מ תמוהים ובמח"כ אישתמיט ליה ד' התוס' והרא"ש במקומה ספ"ק דגיטין דמבואר שם בפי' דעפ"י דיניהם מועיל מע"ש ע"ש אמנם עיקר ד' הנה"מ ליישב קו' התומים שם. ובאמת לק"מ דדוקא במע"ש הוא דכתבו התוס' והרא"ש דלא תקינו בעכו"ם משום דמע"ש הוא הלכתא בלא טעמא והבו דלא לוסיף עלה אבל שאר קנין דרבנן י"ל דשפיר לא חלקו חז"ל ומועיל גם בעכו"ם וא"כ אין מזה דחי' ע"ד מהרש"ק הנ"ל אמנם בלא"ה ליתא ופשוט הוא דהא אף לרבה דיאוש קונה מדרבנן הוא רק משום תקנת השבים ובודאי לא עשו חז"ל תקנת השבים לעכו"ם כמו לענין שבח וגם דעה הרא"ש יחידאה הוא ורה"פ פסקו כרב יוסף דיאוש אינו קונה כלל ולא הובא דעת הראש בש"ע רק שחש רמ"א לדעתו לענין קידושין בהי' כ"ח משום איסור א"א החמיר אבל בעלמא לא הוי ספיקא כלל בפרט להקל ע"כ נסתר גם היתר זה. ההיתר השלישי כ' הג' מהרש"ק דאף דיאוש גרידא ל"ק מ"מ אף שהגזלן עצמו לא זכה בו משום דבאיסורא אתי לידי' מ"מ הוי הפקר לכ"ע משום יאוש והפקר פוטר מן הברורה כמבואר בתוספתה דבכורת וכיוצא בזה כ' כ"ת בשם הגאון מסטאניסלאב שרצה להתיר מטעם זה גם בנדון דכ"ת והנה יפה תמה כ"ת דיאוש איבו כהפקר גמור כ"ז דלא אתי ליד זוכה כמו שהאריך בזה במק"ח סי' תמ"ח ובנה"מ סי' רס"ב אלא שיותר אני תמה עליהם דודאי כיון דיאוש דגזלה ל"ק לא הוי הפקר כלל ושום אדם אינו יכול לזכות בו כמבואר בש"ע סי' שס"א ס"ה וס"ו והא שכ' התוס' בב"ק דס"ט סע"א דלמ"ד יאוש כדי ל"ק כלל וכל המחזיק בה זכה בה והנגזל א"י לתבוע מן המחזיק בה אחר יאוש ע"ש נראה ברור שהתוס' ס"ל

דבכה"ג הוי שינוי רשות ודלא כפסק הש"ע הנ"ל וכ"מ להדיא מדבריהם שם דקי"א ע"ב ברד"ה גזל ועש"ה אבל מד' הרא"ש שם בדקי"א מבואר להדיא איפכא. והוא כמסקנת כל הפוסקים הראשונים וכפסק הש"ע דכל שלקחו מהגזלן בע"כ לא הוי שינוי רשות שוב ראיתי שכ"כ בס' מח"א ה' גזילה סי' כ"ח ע"ש ונהניתי וע"ש בהג"א ר"פ הגוזל בתרא ובס' מח"א שם סי' א'. ומ"מ גם לדעת התוס' נהי דהנגזל א"י לתבעו מ"מ אסור לכל אדם להחזיק בה משום שהוא צריכה לגזלן ליפטר מן הנגזל ע"ש וא"כ לא הוי הפקר ולכאורה אפשר דלד' התוס' הנ"ל כיון שבנ"ד הגזלן הוא נכרי ולשטת רש"י בעירובין דס"ב בד"ה לא ניתן להשבון דגזלן נכרי ליתא בהשבה ע"ש וא"כ ל"ש סברת התוס' הנ"ל אלא שהתוס' שם בעצמם בעירובין האריכו לחלוק ע"ד רש"י דאף נכרי גזלן חייב בהשבה. ורש"י עצמו נראה דחזר בו משיטתו בע"ז ריש דמ"ב וע"ש ברש"י ובפרט דכה"פ ס"ל דל"מ זכיית שום אדם כ"ז שהגזלה בעין אחר יאוש גרידא וכנ"ל א"כ אין מקום להתירו של הרבנים הנ"ל ובמה שהאריך כ"ת לענין אי בהמות הפקר פטור מן הבכורה והביא דעת הג' מהריו"ט אלגזי הנה כבר הארכתי בכמה תשובת והחלטתי דבהמות הפקר פטורה מן הבכורה בכל ענין והנה ד' מהריט"א מה שרצה לחדש דבהמת הפקר אינה פטורה מהבכורה, רק כשזכה אח"כ נכרי הולד מן הפקר אבל כשזכה בו הישראל מהפקר חייב. דבריו תמוהין כאשר תמה גם כ"ת דהא בכור בלידה תליא רחמנא אמנם חוץ מזה תמוהין דבריו דראיית מהריט"א הוא מדאי' בש"ס חולין ד' הל"ח דבכור חייב בלוקח ואיך משכחת לקוח בבכור דהא אין לו בו רק ט"ה אע"כ דמשכחת בזכה מהפקר עכ"ד וזה תימה גדולה דהא רש"י בבכורות ריש דכ"ו כ' דבכור קדוש בלקוח ומתנה שהרי משעה שנולד קדוש ע"ש וא"כ אי נימא כד' מהריט"א הא משכחת בכה"ג דע"כ אינו קדוש משנולד וע"כ דבאמת בכה"ג פטור רק בלקוח ממש גם על קו' מהריט"א לכאורה יפה השיב כ"ת דמשכחת לה שמכר לו הט"ה אלא דלכאורה אאל"כ דא"כ מאי היה ההו"א דיהיה פטור כיון דגוף הבכור הוא של המוכר כמעיקרא. אמנם לפמ"ש בתשו' במק"א בד' הטור סי' שכ"א שכ' דכיון דכהנים ולוים פטורים מפ"ה גם שותפות שלהם פוטר וע"כ טעמו דאף דבזה ל"כ מיעוטא דכל למעט שותפות כמו לענין שותפות עכו"ם כדאמר הש"ס ריש בכורות מ"מ כיון דאימעט שותפות עכו"ם מדכתיב כל מזה ילפינן דכל הפטור פוטר שותפיו וא"כ אם נאמר דלקוח פטור אף שהלוקח יש לו בו איזה קצת שותפות דהיינו הטו"ה היה הו"א דפוטר אלא דבאמת לקוח חייב כיון שנתחייב משנולד. אמנם אכתי אינו עולה יפה ליישב קו' המהריט"א דהניחא למ"ד טו"ה ממון אבל הא קיי"ל דטוהא"מ וא"כ איך משכחת לה לקוחז דכיון דטוהא"מ ליתא במכירה כלל. וע'

בהגה"ת רמ"א בח"מ ססי' ער"ו ובסמ"ע שם ובקצוה"ח רס"י ר"ג. אמנם אני תמה על תמיהת המהריט"א דאין התחלה לקושייתו דהא משכחת לה בכור של כהן שנולד לו מעדרו דקדוש בבכורה והיא שלו וכדקתני במתני' ריש מס' מע"ש הבכור מוכרין אותו תמים חי כו' ע"ש ואף דבש"ס ב"ק די"ב ותמורה ד"ז מוקי לה דוקא בבכור בזמן הזה. מ"מ הא משכחת לה אף בזמן שביהמ"ק קיים ובבכור בח"ל כדאי' התם בש"ס עש"ה. ואגב אורחא ראיתי מלתא דתמיהא טובא בביאור הג' מהריט"א פ"ק שהאריך והעלה דגם בכור בהמה טהורה איתקש לבכור אדם וכשם שהכהנים ולוים פטירי מפ"ח מדאיתקש לבכור אדם ה"ה דפטורי מבכור בהמה טהורה והא דאי' במשנה רפ"ב דכהנים ולוים חייבים היינו דהבכור קדוש בבכורה אבל הוא שלהם. והוא תימה גדולה דא"כ למה איצטריך לאוקמי מתני' דמע"ש בבכור בזה"ז וכן ברייתא דמייתי התם בבכור בח"ל ולא אוקמי בכהן שנולד לו בכור בעדרו דבכה"ג ממון בעלים הוא כיון דבהמה שלו פטור מבכורה א"כ אינו מכ"ד מתנות כהונה כלל וכן ברמב"ם פ"א מה' בכורות ה"ז רק שבכור של כהן הוא של הכהן אחר הקרבתו אבל הלוי צריך ליתנו לכהן וכ"כ הש"כ רס"י ש"כ בפי' בשם העט"ז. (א) ועכ"פ הך תוספתא הלכה הוא דבהמת הפקר פטורה מבכורה בכל ענין רק בתשו' עה"ג סי' כ"ה כתב להחמיר מדרבנן. ומ"מ ביש סניף להקל יש להקל כי נראה שבעה"ג לא ראה התוספתא הנ"ל אמנם בנ"ד לא מצאתי מקום להקל וא"ל דכיון שיש ספק אם מצאה העכו"ם או גנבה. ויש להבכור חזקת היתר שהיה חולין במעי אמו והעמידנו על חזקתו כמ"ש התוס' והרא"ש בבכורות ובכמה דוכתי אלא שאאל"כ דא"כ הא ברייתא דמייתי בש"ס פ"ק דב"מ על מתני' דספק בכורות דתני עלה אסורין בגיזה ועבודה וכ"ה ברמב"ם וטוש"ע רס"י שט"ו ואמאי לא מוקמינן ליה אחזקת היתר שממעי אמו ודוחק גדול לומר דמיירי דוקא בספיקא דדינא דל"א בתר חזקה כמ"ש הש"ג פא"ט והמל"מ הט"צ והתב"ש סי' כ"ט משום דבשביל החזקה לא ישתנה הדין דזה דוחק גדול וגם רש"י פי' שם ספק בכורת כגון בהמה שילדה וא"י אם בכרה כבר או לא אלא שי"ל דבכה"ג שפרש"י יש נגד חזקת חולין שממעי אמו חזקה אחרת כנגדו דאוקמי אחזקה שלא ילדה וע"ש בתוס' והרא"ש הנ"ל. אמנם פשטות הברייתא משמע דבכל הספיקות מיירי וע' בהרא"ש בבכורות פ"ב סי' ד' אהא דקתני זכר ונקבה אין לכהן כלום וכ' הרא"ש אלא ירעה עד שיסתאב כו' ובתשו' במק"א הארכתי ליישב אח"כ בא לידי תשו' הג' רע"א וראיתי בסי' קס"ז שדיבר מזה. אמנם אני כתבתי בתשו' בא"א קצת ועכ"פ כיון דל"א בספיקות שבבכורות אחר חזקת זו שממעי אמו בפרט בנ"ד שיש חזקה נגדיות לזו חזקת מ"ק דשל ישראל הוא ע"כ חו"ד שאין להתיר הבכור הזה. ג) השאלה השלישית שאיש א'

אמר קודם מותו שלא יקברו אותו בטלית שלו רק בטלית אחר ונתן איש אחר טלית שלו לקברו בו. ואח"כ שאל האיש את אשת המת טעמו ואמרה משום שקנה הטלית מאיש א' המוחזק לגנב ועתה שואל האיש ההוא אם מותר לברך על טלית הזה וכ' כ"ת דבכה"ג דהוי יאוש ושינוי רשות ודאי דמותר לברך. (ב) אך כיון דכאן לא נודע אם בשעה שקנה הטלית אם הוא גנוב שמא אז לא ידעי הבעלים מהגניבה אף שעתה ודאי נודע להבעלים עכ"פ הוי שינוי רשות תליא בשני הדעות שבש"ע ח"מ סי' שנ"ג ס"ג אי שינוי רשות ואח"כ יאוש מהני כמ"ש הש"כ שם סק"ד. אמנם כתב כ"ת דאעפ"כ מותר לברך עליו משום דאלו ידע הנגנב הוי ניחא לי' דניחא לי' לאינש דליתעבד מצוה בממוני' עכת"ד כ"ת. והא ליתא כלל דודאי אנן סהדי שאלו הוי ידע לא הוי ניחא ליה רק שיחזירנו לו כפי שיקיים הוא עצמו המצוה והרי אף ליקח טלית חבירו בתורת שאלה שלא מדעתו אינו מותר רק באקראי ולא בקביעות ואף באקראי אינו מותר להניחו רק במקום שהניח הבעל הטלית טליתו ולא ללקחו למק"א וכ"ש בנ"ד. (ג) גם מ"ש כ"ת בפשיטות דביאוש ושינוי רשות מותר לברך לכ"ע הנה אף שד' המג"א בסי' תרמ"ט סק"ב כן אבל בט"ז סי' כ"ה סקי"ז מפו' להיפך לענין ציצית. אמנם בנ"ד צדקו דברי כ"ת דלכאורה דברי הט"ז צ"ע מן הש"ס רפ"ג דסוכה גבי אוונכרי דמוכח דביאוש ושינוי רשות מותר גם לברך עליו. א"ו צ"ל כמ"ש הח"י סי' תנ"ד וכ"כ השעה"מ בפ"ח מה' לולב דבכה"ג דאוונכרי דאוונכרי (א**

) הרמב"ם בספר המצות מצות עשה ע"ט כתב בהדיא דהלוים אין חייבים בו וגם הרמב"ן במלחמתו השיג עליו בהשגתו על מ"ע על הא דכתב בהלכה זו דאינו נוהג בח"ל ובזה שתק ליה ש"מ דאידוי' אודה לי' וא"כ צדקו לכאורה דברי הרי"ט אלגאזי. שוב מצאתי בתשו' הרא"ש כלל מ"ט דין ב' בסה"ד כתב בהדיא דאין כהנים ולוים חייבין בבכור בהמה טהורה אלא דבאמת כל הרואה יראה דמוכרח לומר ע"כ דט"ס היא בד' הרא"ש האלו מדכ' בדין ג' שם לענין פדיון פטר חמור דכהנים ולוים חייבין בו והיא נגד ההלכה וע"כ דט"ס יש בדבריו מהיפך אל היפך ומצאתי שהרגיש בזו בספר יהושע בפסקים וכתבים וא"כ לפענ"ד הקלישה דגם בדברי הרמב"ם בס' המצות נפל איזהו טעות כי לענ"ד הרבה טעות נפלו בספר המצות כאשר הראיתי לדעת במ"ע רל"ו שכתב ודע שדיני' הקנסות אלו כולם דיני אדם באדם וכן כשהזיקה בהמה את האדם או האדם את הבהמה הנה לא ידונו בהם לקנסו זולת הב"ד הסמוכים בא"י ע"כ והיא נגד ש"ס מפורש בפרק החובל דפ"ד וברמב"ם ה' סנהדרין וטור וש"ע חו"מ סי"א וכבר כתבתי זאת להגאון המפורסים מאור הגולה מהרי"ש אבד"ק לבוב זללה"ה וכתב שהוא תמי' עצומה וע"כ

לומר דאיזה ט"ס יש שם כן מוכרח לומר גם בדבריו מצוה ע"ט ודברי אאמו"ר הג' ז"ל שרורין וקיימין. אמנם בעיקר הדין תמה אני על שני גאוני עולם הג' מהרש"ק ואאמו"ר הג' ז"ל שפלפלו בזה ולא הביאו דברי רבינו הרמ"א בתשו' סי' פ"ז שנשאל בכיוצא בזה וסיים וז"ל וכ"ש אם נולד זכר זה בבית גנב או בבית שמשכן דהוי ש"ר ושינוי השם ולכן פטירו ע"כ וע"כ הא דנקט ש"ר קאי רק על בית שמשכן ובבית גנב פטור משום דהוי שינוי השם ובש"ע סי' שנ"ד לא מיירי במבכרת אבל במבכרת הוי שינוי השם דמעיקרא עגלה והשתא פרה ועיין בש"ך רס"י שנ"ג וכן מצאתי בס' זכור לאברהם בחיו"ד אות ב' שהביא כן להלכה בשם הרב מר דודי וצע"ג.

(ב) כנראה שגם אאמו"ר הג' ז"ל הסכים עם השואל בזה וקצ"ע בעיני אם לא נדמה טלית של מצוה שבזה"ז לספרים שכתב התוס' בב"ק דקי"ד ע"ב ד"ה המכיר דאפי' בגנב ישראל אין רגילות להתייאש מספרים דסוף יבוא ליד ישראל דאין גנבין מוכרין אותו רק לישראל ולבסוף חוזרין לבעלים ע"ש. וכן מבואר באריכות בש"מ ב"מ דכ"ד בתשו' שאלה להר' יוסף הלוי וכן פ' הרמ"א בח"מ סי' רל"ו ס"ח וסי' רנ"ט ס"ג וצ"ע.

(ג) אפשר לקיים קצת דברי השואל ע"פ מה שהביאו האחרונים בשם תשו' שער אפרים סי' ב' (ואינו ת"י) דהקשה על דברי רש"י בסוכה ד"ל בסוגיא דאוונכרי דכ' דגזלי ארעא מישראל והקשה הוא דאם כן אמאי לא נימא ניחא לי' לאינש למעבד מצוה בממוני' וביאורו האחרונים דבריו כיון דב"כ וב"כ כבר גזל העכו"ם השדה מישראל והעכו"ם מוכר לישראל השני א"כ בודאי ניחא ליה להנגזל הישראל שזה הישראל הלוקח מהעכו"ם הגזלן יקיים המצוה דכל שהעכו"ם אנס לגזלן ולא החזיר השדה עכ"פ יקיים הישראל המצוה וז"ב בכוונת ש"א וא"כ גם כאן אפשר לומר הכי אולם ממה שאנו רואין מסתמא דש"ס גבי איונכרי דל"א הכי ואפי' הרמב"ן והרשב"א דכתבו דסתם עכו"ם גזלי שדות מעכו"ם היינו משום הקושיא שהי' קשה להו דבגזילת הישראל הקשה על קושיית הש"ס ולקני בשינוי השם דהא הוי לי' עכ"פ מצוה הבאה בעבירה אלמא דפשיט' להקדמוני' דלא כסברת ש"א וע"כ לומר דלא ניחא ליה דישראל יקיים המצוה בכדי דלא יקנו ממנו ומשום זה אפשר דישוב הגזילה לבעלים ואדרבה בדבר דאינו ראוי רק למצוה בודאי אמרינן הכי וא"כ צדקו דברי אאמו"ר הג' זללה"ה. והנה בהאי עניינא דניחא לי' לאינש למעבד מצוה וכו' נסתבכו בו קדמאי ובתראי מסתירת הש"ס פסחים ד"ד ע"ב דאמרינן שם גבי שוכר בית בחזקת שהיא בדוק ונמצא שאינו בדוק דלא הוי מקח טעות דניחא לי' לאינש למעבד מצוה בממוני' ואינו מחויב המשכיר להחזיר לו אפי' המעות שנתן בעד הבדיקה כשיטת ריב המפרשים ובב"מ דפ"ט אמרינן לענין להשאיל ספר

חבירו מ"ד ניחא לי' לאינש למעבד מצוה בממונו קמ"ל דלא. והנה המ"א סי' י"ד והפר"ח סי' תל"ז כיוונו לד"א לחלק בין הפסד מועט למרובה ולבי מהסס בזה דמאי פסקא הא לפעמים עולה שכר הבדיקה יותר מהפסד לימודו בספר וכל כי האי מלתא וכו'. אולם הקדמונים הריטב"א בב"מ והמרדכי שם תי' דל"א הסברא דניחא וכו' רק דהיא גופא יעשה המצוה בממונו מדעתו אבל שחבירו יעשה המצוה בממונו שלא מדעתו לא אמרינן אבל לענ"ד מד' התוס' פסחים והר"ן שם נראה דלא ס"ל האי חילוקא דתוס' כתב שם דהאי בעיא ביום י"ג איירי דאי בי"ד על המשכיר לבדוק והר"ן פליג עליהם וכ' דאפילו בי"ד על השובר לבדוק משום דלמא אתי למיכל מיני' אלמא דס"ל דעיקר החילוק היא דדוקא היכא דהוא מחיוב במצוה אמרינן דניחא ליה כו' אבל היכא דאינו מחיוב כלל ל"א ניחא לי' כו' אפילו שהיא עבד המצוה מדעתו וסברתם נכונה וברורה ולפ"ז נלע"ד דלא קשה כלל מש"ס דב"מ דאף דמצוה קעביד מה שבסיבתו עושה חבירו המצוה ומהאי טעמא כתב הר"ן בתשו' דהשואל ספר מחבירו פטור מאונסין דאין כל הנאה שלו עכ"פ כיון דגוף המצוה עושה חבירו דהיא הלימוד ורק דהיא מסייע לו שע"י בא חבירו לידי מצוה וזה לא ניחא לי' לאיניש רק היכא דאין בו שום הפסד וסעד לסברא זו אמינא מתשו' הרא"ש כלל סי' ס"ג הביאו הרמ"א בח"מ ססי' רצ"ב דמי שיש לו ספרים כופין אותו להשאיל לחבירו אבל חבירו מחיוב לשלם לו הפחת ואולי במצוה שלו אף היכא דיהי' לו הפסד ממון כפינן לי' עיין ש"ס כתובות דפ"ו גבי פריעת בע"ח מצוה להכי דלענין שהוא בעצמו יעשה המצוה דחזינן דכופין אותו אף בהפסד ממון להכי אמרינן לדעתו בסתם דליכא ודאי גזל רק חשש גזל מש"ה כל שאינו מצוה בעבירה מותר גם לברך עליו וא"כ בנ"ד נמי כיון שא"י בודאי שהטלית גנוב כל שיש יאוש וש"ר מותר גם לברך עליו. אמנם אכתי ספיקא הוא מחמת שני דעות הנ"ל כמו שהעיר כ"ת והנה לפמ"ש התוס' בסוכה ד"ט דמה"ב לא הוי רק דרבנן היה אפשר להקל בספק. אמנם מד' התוס' בגיטין דנ"ה וב"ק דס"ו מבואר דס"ל דמה"ב הוי מה"ת ועוד דאף אם נאמר דמה"ב הוי רק דרבנן מ"מ הא ציצית גזולין הם פסולין מקרא דועשו להם ציצית משלהם. וא"כ הוי סד"או. אמנם נראה להכשיר מספק דממ"נ אם נאמר שהוא באופן שלא קנאו ביאוש וש"ר א"כ הטלית הזה מה"ת פטור מציצית כיון דלאו דידי' הוא כדין טלית שאולה ואף דגם טלית שאולה אחר ל' יום חייב מדרבנן מפני שנראית כשלו עכ"פ כיון שאינו חייב רק מדרבנן שוב הוי סד"ר ולקולא וזהו עצה נכונה אלא שע"ז לבד לא הייתי סומך דכיון שהכריע רמ"א בח"מ סי' שנ"ו כד' הרא"ש וסייעתו דשינוי רשות ואח"כ יאוש ל"ק קשה לדין ד' הרמב"ם והש"ע לספק כמ"ש האחרונים אלא שבלא"ה כיון שאין כאן רק מצוה

דרבנן כנ"ל בלא"ה יש שני דעות בראשונים רפ"ג דסוכה ובש"ע תרמ"ט ס"ה אי בדרבנן חיישינן למה"ב (א) אף דגם שם כ' רמ"א דהכי נהוג להחמיר מ"מ בצירף שני הדיעות וגם כיון דלא ידעינן בבירור שהוא גנוב ודאי שהוא רק ספיקא מכל הנ"ל ובדרבנן הוי סד"ר ולקולא ואף דשני הדעות הנ"ל הם רק לענין מצוה ה"ב אבל לא לענין דועשו להם משלהם י"ל דדוקא בדאו' פסלינן מה"ט ולא בדרבנן כמו בלולב שאול **(דניחא ליה לאינש למעבד מצוה בממונו אבל היכא דגוף המצוה עושה חבירו אלא דהיא מסייע לו בדדר דקיי"ל דאין כופין אותו רק לסייע אבל לא בהפסד ממון כמש"כ בתשו' הרא"ש הנ"ל והכי נמי בסתם ל"א ניחא ליה וכו' רק באופן היכא דלא יהי' הפסד כלל דאז כיון דכופין אותו אמרי' ג"כ ניחא לי' כו' כמש"כ הרא"ש בפ' כ"כ ובתשו' תה"ד ולדעתי דבר זה מפו' בתו' פסחים ד"י ע"ב ד"ה בממוני' לא אטרוחוה רבנן פי' הכא דוקא דשמא יוציאנה או יאכלנה אבל היכא דאיכא חמץ אמר לעיל ד"ד דניחא לי' לאינש למעבד מצוה בממוני' עכ"ד הרי לך בהדיא דהדמיון הנ"ל היא אמת דהיכא דלא אטרוחוה רבנן בממונו ל"א ג"כ בסתם ניחא ליה וכו' ובזה מיושב מה שראיתי בתשו' ח"ס חא"ח סי' ב' שהביא קשיא בשם ח"א שהקשה על הכ"מ סוף ה' נחלות דכ' דטעם הרמב"ם דמי שנשתטה נותנין צדקה עבורו דהוא משום דניחא לי' וכו' והקשה דלפי תי' המ"א גם לפי' תי' המרדכי אינו מכוון דברי הכ"מ הנ"ל ולדברינו לק"מ דהא כופין על הצדקה להכי אמרינן ג"כ דניחא ליה כו'. ובזה ראיתי בקו' הג' רמ"ז בן הג' בעל ישועות יעקב באו"ח סי' תקפ"ו דהקשה על הא דשומר אבידה הוי ש"ש משום פרוטא דר"י והא אמרינן ניחא לי' לאינש וכו' ותי' מדעתו ע"פ סברא זו דאמרו דעוסק במצוה פטור ממצוה וא"כ אינו מחויב לעשות המצוה בכה"ג ל"א ניחא לי' וכו' אולם לכאורה דבר זה צ"ע מסוגית הש"ס בכורות דנ"ח דאי' שם דלהכי מחזיק אינש הבהמות עד הגורן כדי לעשרם והא תנן עד שלא הגיע הגורן מותר למכור וא"כ אינו מחיוב במצוה כלל ואף דלפעמים יהי' לו הפסד מזה אעפ"כ אמרינן דשיהה אותם עד הגורן משום דניחא לי' וכו' אלא דבאמת קושיא זו יישב רש"י ז"ל במתק לשונו מצוה להתעשר וליעשר והוא אע"פ דאינו מחיוב במצוה זו ויכול לשחוט ולאכל ואין כופין עלי' מ"מ כיון דבמצוה זו יש בה סגולה דמעשרת שוב ניחא לי' וכו' אך שוב יקשה קושיית הג' הנ"ל גבי פרוטה דר"י דמאי הנאה יש לו בזה דפטור מפרוטא הא בצדקה ג"כ כתיב יברכך ד' אלקיך ואף דבזה פליגי הפוסקים ריש ה' צדקה אם בצדקה מותר לנסות כמו במעשר עיין בטור וב"י וברמ"א שם מ"מ כתיב בפי' דהוא מברכת ולהכי השוו התוס' בחולין דק"ו מצות צדקה למעשר שמתן שכרה בצדה וכן איתא בגיטין ד"ח אם רואה אדם שמזונותי' מצומצמים ועשה בהם צדקה וא"כ

תעיר הקושי' הנ"ל וכאשר נחפשה דרכינו נראה דלזה כיון רש"י ז"ל בלשונו הזהב נדרים דל"ג ע"ב שכ' פרוטה דר"י ל"ש דל"ש כה"ג דלהוי שביק ולא יהב פרוטא לעניא משום אותה מצוה והיא מטעם הנ"ל והנה הפ"י בב"מ דכ"ט המציא זה מדעתו ואחר כך מצא. זה בתוי"ט וכתב והנאנו מאוד שכוונתי לדעתי וכמה הי' שש ושמח אולי הי' נודע לו אז שכיון לדברי רבינו רש"י ז"ל, וע"כ דשאני גבי אבידה דלהוי כש"ש כיון דאי בעי הי' נהנה מזה אף דאין רצונו בכך כמש"כ התוס' והרא"ש בנדרים שם לחלק בין מודר הנאה למשיב אבידה לשיטתם עשיה ובש"ך ח"מ סי' רס"ז. שוב ראיתי שכ"כ בהדיא בספר תורת השלמים תשו' ט"ו וז"ל דהא משמעות הש"ס והפוסקים דאף. דפטור מליתן פרוטה לעניא מ"מ אם היא נותן זכור לטוב אלא ודאי דאין בכך כלום דכל שאפשר לבא לידי הנאה ש"ש מקרי כו' ע"כ.

והנה עוד אחת יש לעורר בזה מהא דנדרים דל"ו איבעי' להו התורם משלו על של חבירו צריך דעתו או לא מי אמרינן כיון דזכות היא לו ל"צ דעת או דלמא מצוה דילי' וניחא לי' למעבדי' ופי' הרא"ש ביותר הוא חפץ בחסרון ממוני' ממה שיעשה אחר מצותו כו' והנה הרמב"ם בה' תרומות פ' דאין צריך דעת וקשה טובא מהאי סוגיא דפסחים דאמרינן ניחא לי' כו' וראיתי בספר נדרי זרוזין שהקשה כן וסיים בצ"ע והיא תמי' עצומה לכאורה ומצאתי לא' קדוש מדבר הוא הגאון בעל מחנה אפרים בה' צדקה סי' יו"ד שכ' וז"ל וכמה דיו נשתפכו ע"ז היכא אמרינן ניחא לי' כו' ואני בע"ד בלמדי מסכת נדרים דקדקתי מאותה סוגיא דהתורם משלו על של חבירו דכי אמרינן הכי היינו במצוה דרמי' עלי' ובמק"א הארכתי ע"כ לא זכיתי לאורו ואם כי סברתו חביבא עלי כי ב"ה כיוונתי בזה לדעתו והחזקנו אותה במסמורת בדברי התוס' והר"ן פסחים כמו שהארכנו בזה למעלה אולם מה שנראה מדבריו שבזה מיושב הסוגיא דנדרים לא זכיתי להבין כלל דאדרבה עיקר מצות תרומה היא על הבעלים כמ"ש כן תרומו גם אתם מה אתם לדעתכם וחשבתי בכוונתו ע"פ דברי רש"י בגיטין דמ"ז ד"ה מדאורייתא דכ' דבמעשר לא רמי' המצוה אלא א"כ אכלן או מכרן דמשתרשי לי' ודברי רש"י הללו אשתמוטי להט"ז ביו"ד סי' א' ס"ק י"ז וכבר הרגיש בזה בשו"ת טוב טעם סי' י"א ובזה הי' אפשר ליישב מה דהקשה בתשו' הנ"ל על דבר רש"י הנ"ל מסוגיא דנדרים דאמרינן מצוה דילי' וניחא לי' למעבדה די"ל דזה היא באמת הבעי' בש"ס אי הוא מצוה דרמיא עלי' ובזה בודאי אמרינן דחוב הוא לו דניחא לי' וכו'. או דלמא היא מצוה דלא רמי' עלי' להכי ל"א דניחא לי'. אולם לפי מה דהוכחנו לעיל מסוגיא דבכורות דבתרומה ומעשר אף במצוה דלא רמי' עלי' ואין כופין עליהם אפ"ה אמרינן ניחא ליה כמ"ש רש"י מצוה להתעשר וליעשר נשאר

הקושיא מסוגיא דנדרים ועוד ק' ע"ז מבכורות די"א דאיתא שם אר"ה פודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדי' מזה כתבו הקדמונים דאפשטא ג"כ האבעי' דגבי תרומה ולא ס"ל כסברת התוס' שם דבפ"ח לא בעינן דעת, הבעלים עיין מל"מ פ"ד מה' תרומות שהאריך בזה. והביא דעת כמה קדמונים שס"ל הכי ובזה ודאי ק' דאמאי ל"א ניחא לי' וכו' דהא זה מצוה דרמיא עלי' ובכל שעה אחר ל' יום עובר בעשה עיין בכורות די"ג וברמב"ם פי"ב מה' בכורים ה"ו ובכ"מ שם ובש"ע סי' שכ"א והתבוננתי בספרים וראיתי במהרי"ט אלגאזי שהביא דברי הה"מ פ"ד מה' זכיה לענין זכין לאדם שלא בפניו דיש ג' דרכים א' היכא דהוא זכות גמור אפילו לא נתרצה כ"כ כששמע ב) היכא דאיכא צד זכות וצד חובה בכה"ג בעינן נתרצה ג) היכא דהיא חוב גמור בכה"ג אפילו נתרצה כששמע אינו כלום ועפ"ז כתב שם וז"ל והנה לפי סברת הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והריטב"א דס"ל דבעי' דתורם משלו על של חבירו מיפשטא מהא דר"ה בפודה פ"ח של חבירו דכשם דלענין פדיון פדי' כן לענין תרומה תרומתו נלע"ד דהיינו דוקא כשנתרצו הבעלים כששמעו דכיון דגלי דעתי' אחר כך דניחא לי' נתקיים המעשה למפרע וכו' אבל אם לא נתרצו אח"כ אין תרומתו תרומה ואין פדיונו פדי' דהא ודאי עיקר האיבעי' הוא שמא מצד דניחא לי' כו' חוב גמור מקרי ואין חבין לאדם שלב"פ דבהכי אפי' נתרצה אח"כ ל"מ ואם נפשטה האבעי' דלא הוי חוב גמור מ"מ פשיטא דלא הוי זכות גמור דהא איכא צד חובה דזמנין ניחא לי' למעבד מצוה דלי' כו' ע"כ ובזה מיושב הקושיא דאע"פ דבכ"מ אמרינן ניחא לי' מ"מ עכ"פ קצת זכות היא (וזה היא בהיפך מדברי הט"ז ביו"ד סי' ש"ה דזה חשיב רק קצת חוב דבעלמא איפכא אמרינן ניחא לי' כו') ואיבעי היא רק אי אמרינן דחוב גמור ול"מ אפי' נתרצה אח"כ או כיון דעכ"פ קצת זכות דאפשר דניחא לי' לכך לא הוי כחוב גמור ועכ"פ מועיל אם נתרצה אח"כ ואם כנים הדברים הי' אפשר ליישב בנקל הסתירה מסוגיא דפסחים ד"ד לסוגיא דב"מ דכ"ט דש"ה בפסחים דאין יכול להוציא מעות הבדיקה מהמשכיר מטעם זה דשמא ניחא לי' ובספר אין רשאי להשאיל דשמא לא ניחא לי' אולם כ"ז דוחק ומשמע מש"ס וכה"פ דבכ"ע אין השוכר יכול להוציא מהמשכיר אפי' כשהוא תפוס ומוחזק ועיין בח"מ סי' ש"ט ובאחרונים שם וגם בכל הסוגיא דנדרים ומסתימת הפוסקים משמע דהבעי' דהתורם היא אפי' בלא נתרצו אח"כ לכן חלקי אמרה נפשי דשאני בתרומה דאפי' אם אחר עשה זה המצוה המצוה נקראת ע"ש בעה"ב כה"ג לא ניחא לי' וכו' כמ"ש המח"א בה' זכי' סס"י ז' וז"ל ול"ד להאי דתורם משלו על של חבירו דתורם דכיון דקא מרויח לי' מינח ניחא לי' דהתם לא מפקיע לבעלים ממצוה דגם זה התורם שליחותי' דבעה"ב קעביד וכן האריך בזה בה'

שלוחין סי' כ"ה ואע"פ דהיא כ' דפדיון פ"ח לא נקרא המצוה ע"ש הבעלים זה היא רק לדעת התוס' אבל לדעת שאר הקדמונים שהביא המל"מ פפ"ח שוה לתרומה דבשניהם בעינן דעת בעה"ב וכשאחר עושה המצוה מממונו שלא מדעתו המצוה נקראת ע"ש הבעה"ב ולהכי ל"א ניחא ליה לאינש כיון דאין מפקיען ממנו המצוה ואע"פ שהמח"א בה' שלוחין סי' כ"ה כ' דמרש"י והרא"ש בנדרים ל"מ הכי אפשר דזה הוא רק התחלת הבעי' אבל לפי מה דקיי"ל דתרומתו תרומה דנפשטה הבטי' מפפ"ח י"ל דטעמא מש"ה היא דאין מפקיע הבעה"ב מהמצוה אבל בשאר דברים שפיר אמרינן ניחא לי' לאיניש למעבד מצוה בממונו כנלע"ד.

א ראיתי בזה קושיא עצומה בספרו של חכם אחד מחכמו דורינו על הא בש"ע יו"ד סי' ש"מ סכ"ט הקורע בחלוק הגזול לא יצא ידי קריעה והא מצות קריעה הוא רק דרבנן כמו שכתב הב"י ומבואר בש"ך שם והא המחבר ס"ל באו"ח סי' תרמ"ט כשיטת הרמב"ם דבמצות דרבנן ל"א מצוה הבאה בעבירה והא דהירושלמי שממנו הוציא הרמב"ן בתה"א האי דינא התם קאי לענין קריעה בשבת דאי נימא דלא יצא ידי קריעה לא איתעבד גוף העבירה כדאמרינן בש"ס ר"פ האורג להכי לכ"ע אית בי' משום מה"ב וכמו שחילק כן הרשב"א ביבמות דק"ג אבל לענין חלוק הגזול קשה טובא דדברי המחבר סותמים א"ע והיא לכאורה תמי' עצומה ומה שנלע"ד ליישב ע"פ דברי הגאון מהר' ברוך פרענקיל בהגהותיו לחו"מ סי' ד' שהאריך שם בדברי חכמה להוכיח מדברי הרמב"ם והטור דמי שמשיב הגזילה בעינה ל"מ רשע כלל אבל אם אבדה או שרפה או קרעה ומשיב דמי' נקרא רשע כיון דאינו)** ביו"ט שני כמבואר בסוגיא רפ"ג דסוכה וע' בשאנא"ר רס"י צ"ד אלא שזה אינו ברור לע"ע אמנם בל"ז הא החיוב מדרבנן הוא רק משום שנראית כשלו וא"כ כיון שהטלית יש בו ציצית מכבר א"כ אם הטלית נראית כשלו א"כ גם הציצית נראין כשלו וא"כ מצד ילפותא דלהם משלהם ל"א לן רק דהחשש היא משום מה"ב וא"כ שפיר מועיל לצרף דעת המקילין לענין מה"ב בדרבנן ועכ"פ שפיר הוי סד"ר ולקולא ומותר לברך עליו וע' במג"א סי' י"ד סק"ח עש"ה והנה לכאורה יש לתמוה אהא דמבואר בש"ס גיטין דמ"ה דס"ת הניקח מן העכו"ם מותר לקרות בו וטעמא משום דתלינן שישראל כתבו דאין דרך עכו"ם לכתוב וכן פסקינן בש"ע א"ח סי' ל"ט ס"ו לענין תפלין ולכאורה קשה כיון דודאי ע"כ של הישראל הי' א"כ איך מותר לברך על ס"ת וכ"ש על תפלין אלו ולצאת בהם יי"ח. והא סתם גוי אנס הוא כמו דאמרינן בהא דאוונכרי וכן מה"ט עכו"ם אין לו חזקה בשל ישראל וא"כ מדוע לא נאמר בודאי גזלו או גנבו מישראל בפרט כיון דודאי אסור למכור להם ס"ת או תפלין דהא אדרבה מצוה לקנותם מהם שלא

יזלזלו בהם ע"כ ודאי דיש לחוש יותר לגניבה וגזילה מישראל ול"מ לד' הש"כ בח"מ סס"י שס"ח דסתם גניבה בעכו"ם נמי לא הוי יאוש דודאי קשה אלא אפי' לד' הש"ע ורמ"א שם אכתי כיון שסתם עכו"ם אנס הוא שמא גזלו מישראל וסתם גזלה בעכו"ם לא הוי יאוש ועוד דלד' רמ"א בסי' שנ"ג ושנ"ו יש לחוש לשינוי רשות קודם היאוש כמ"ש הש"כ שם. אבל באמת לק"מ. דמצד שאינו שלו ודאי לית לן בה דהא מותר לברך על ס"ת שאינו שלו וכן יי"ח בתפלין שאולין ולברך עליהם דבתפלין א"צ שיהיה שלו רק על גזולין אסור משום שהוא מה"ב כמ"ש בש"ע סי' כ"ה סי"ב וע"ש בט"ז ומג"א א"כ בס"ת ותפלין שביד עכו"ם כיון דמצוה לקנות מהם כדי שלא יזלזלו בהם א"כ ל"ש לומר דהוי מה"ב דהא אדרבה מצוה קעביד וא"ש. אמנם אכתי קשה בהא דאמרינן במנחות הלוקח טלית מצוייצת מן העכו"ם מן התגר כשרה ואע"פ שאמרו אין אדם רשאי למכור טלית מצוייצת לעכו"ם ע"ש דנהי דתגר נאמן שהישראל עשאם אעפ"כ תקשי דלמה נתלה שלוקח מישראל טלית מצוייצת והישראל עשה שלא כדין הא סתם גוי אנס הוא ושמא גנבה או גזלה מישראל ולהא ל"מ אמירת התגר וע' בתשו' נו"ב חא"ח סי' ע"ב וקצרתי. ובודאי גם תגר גוי לא יצא מכלל אנס. וע' במג"א סי' כ' סק"ב ולפמ"ש למעלה א"ש דאדרבה אם לא קנהו הישראל ביאוש וש"ר א"כ מה"ט פטור מציצית כדין טלית שאולה ואף דמדרבנן חייב בציצית ל"מ לשיטת הפוסקים דבדרבנן ל"ח למה"ב דא"ש אלא אף להחולקים עליהם מ"מ כאן שספק הוא הוי סד"ר ולקולא וזה ראיה למ"ש למעלה ובהיות כן יש לתמוה ע"ד הט"ז שם ברס"י כ' שהתיר לקנות ציצית מגוי שאינו תגר משום דכיון שהוא באקראי תלינן דמישראל באו כמו גבי תפלין ולפי הנ"ל דבריו תמוהין דגבי תפלין שאני דבשביל שאינם שלו לא איכפת לן ומשום מה"ב ל"ש בתפלין כיון דמצוה לקנותם מעכו"ם משא"כ בציצית אם גנבם או גזלם מישראל והישראל יתלם בטלית שלו ודאי יש לחוש שהעכו"ם גנבם או גזלם מישראל ולא הוי עדיין יאוש והציצית פסולין שאינם שלו וגם הוי מה"ב כדין ציצית גזולין בסי' י"א ס"ו ודברי הט"ז אלו צע"ג (א) ועכ"פ בנדון דידן נתברר דרשאי הישראל הזה ללבוש הטלית הזה ולברך עליו כנלע"ד:

ד) השאלה הרביעית באשה מיניקת שאמרה לבעלה שהוא טמאה והחזיקה א"ע לטמאה יותר משלשים יום ואח"כ לעת ערב הלכה מביתה ושהתה כדי טבילה ובאתה לביתה ואמרה שטבלה ושמשה עם בעלה ולמחרת נודע שלא היתה בבית הטבילה ושאלו אותה והשיבה שמעולם לא היתה טמאה, כי הוא מסולקת דמים מחמת שהוא מניקה רק מחמת שהבעל מכה אותה בכל פעם אמרה כן והנה כ"ת הביא ד' הב"ש סי' י"ט דלאחר ל' יום ל"מ אמתלא וכן הביא הדגמ"ר ביו"ד סי' קפ"ה ד' הב"ש אלו. אלא שכ"ת בא לצדד

להיתר מכח ד' רמ"א בתשו' וע"כ נראה לו לכ"ת להקל ושאל חו"ד. הנה חו"ד שזו האשה הרעה לעשות והוא כמעט לדעתי כשמשתה נדה כי הרמ"א לטעמי' אזיל שס"ל דכל שלא היה אפשר לעשות בא"א מהני אמתלא אף בהוחזקה נדה. וכ"ד הש"ך סי' קפ"ה אבל אינו מוסכם וע' בס' חוו"ד שם ובתב"ש סי' א' סקע"ח ובט"ז ופר"ח שם ומ"מ אף לד' הרמ"א והש"כ ונאמר דנ"ד להא דמיא וע' בתשו' ח"ס יו"ד סי' ט' מ"מ ודאי דאף במקום אמתלא צריכה להוציא אמתלא בפיו כמ"ש הש"כ סי' קפ"ה סק"ד. וע' בקצוה"ח סי' פ' סק"א ובנה"מ סי' פ"א סק"ח וא"כ כאן שלא אמרה מקודם רק שטבלה ושמשה ול"א אז שלא היתה נדה ונתנה אמתלא הוי כשמשתה נדה. וכ"כ בתשו' ח"ס הנ"ל בפי'. וחוץ מזה האמתלא זו יש לפקפק בה וע' בנו"ב מה"ת חאהע"ז רס"י ל"ח וקצרתי וסמכתי על המעיין. גם מ"ש כ"ת **(מקיים מצות עשה דוהשיב הגזילה אינו מתקן בזה הלאו. דמצות והשיב הוא דוקא אם יחזיר בעין גוף החפץ רק דהתורה פטרה משום דהיא לאו ניתק לתשלומין אבל נקרא רשע וצריך תשובה על חטאתו אשר חטא עש"ה דבריו כי נעמו (ובזה ישבתי במק"א דברי הש"ס בתמורה ד"ו ע"ב אלא בשינוי קונה ע"ש בפרש"י ושני הדרכים המה בחזקת סכנה כמו שכתבו המפרשים דפי' הא' תמי' דאכתי קשה דמאי נ"מ הא כל זה הא קשיית הש"ס. ופי' הב' קשה מאד עד שמהרי"ט צוה למחקו מן הספר דהא רבא ס"ל בב"ק דשינוי קונה וגם יפלא דהאיך יסתר הש"ס דבריו תכ"ד מדף ה' דאמרינן שם דגם לרבא ס"ל דשינוי קונה. והנה הקצה"ח בסי' ש"ס והנה"מ סי' ל"ד שניהם כיונו לד"א לתרץ הקושיא דהנ"מ בין אביי לרבא בשינוי דהדר דאביי ס"ל דקונה מקרא דאשר גזל ולרבא צריך הקרא לשינוי דלא הדר ולהכי אינו קונה שינוי דהדרא מלבד שאינו מתי' בזה קושיא השני' דהש"ס סותר א"ע דבריו דלעיל דאמרינן דאביי לא יליף כלל שינוי קונה מהאי קרא דאשר גזל אף גם אני תמה דהא קאמרינן בש"ס ר"פ הגוזל דאמר אביי תנא דידן קאמר שינוי דרבנן דהדרא עי"ש בפרש"י ותוס' ד"ה תנא דידן וצ"ע. ולהנ"ל מיושב היטב דלאביי דלא ס"ל שינוי קונה מקרא דאשר גזל רק מהן ולא שיניהן וממילא קונה אף בגזילה מכח דאי עביד מהני וא"כ נאמר דקרא דוהשיב את הגזילה משמע כל מילי הן בעין הן אינו בעין דיחזור דמים וא"כ כשר לעדות גם בהחזיר דמי הגזילה אבל לרבא דס"ל דשינוי קונה רק מקרא דאשר גזל והפי' הוא דאשר גזל דוקא אם היא כעין שגזל. וא"כ קרא דהשיב לא קאי רק אם הוא כעין שגזל וא"כ אם מחזיר דמים פסול לעדות עד שיחזור בתשובה כמש"כ הרמב"ם וא"כ זה היא כוונת הש"ס דפליגי בשינוי קונה היא בטעם דשינוי קונה וא"כ יש בזה כ"מ לדינא אי מקרי רשע בהחזיר דמים ופסול לעדות קודם שיעשה תשובה) והנה המרדכי ר"פ לולב

הגזול הקשה על הא דהי' ענביו מרובין מעליו דאין ממעטין ביו"ט ואם מיעטו כשר ואמאי הא הוי מה"ב ותי' דלא הוי מה"ב כיון דבעת שעשה המצוה העבירה כבר נעשתה ואח"כ עושה המצוה ל"ש בזה מה"ב עש"ה ובשעה"מ פ"ח מה' לולב והנה בהא דלולב הגזול הלא כבר נעשתה העבירה בעת הגזילה אך עכ"פ בכל רגע שאינו משיב הגזילה עובר על מ"ע דוהשיב את הגזילה והנה המהרש"א בח"א פרק יוה"כ כ' וז"ל דמסתברא להקל עונש עובר בעשה דיושב ואינו עושה מעובר בל"ת שעובר במעשה והיא ש"ס מפו' ביבמות ד"ז להכי אמינא דע"כ לא חילקו הפוסקים בין מצות דאורייתא לדרבנן בענין מה"ב רק גבי לולב הגזול דבמצוה שמקיים אינו עובר רק דאינו מקיים העשה דוהשיב את הגזילה דהעבירה של לא תגזול כבר נעשתה אבל בקורע את החלוק דבעת הקריעה נגמר הלאו דלא תגזול דא"א שוב מעת הקריעה בחזרה ומקרי רשע ופסול לעדות בזה אף במצות דרבנן אית ביה משום מה"ב והשתא דאתינא להכי נלע"ד דבאמת גם ביו"ט הב' אינו יוצא במצה גזילה וכן במרור הגזול אף שהיא מדרבנן בזה"ז ועיין בפ"ח סי' תע"ה ולדברינו א"צ להיקש בזה רק דכך הוא גוף הדין לפי פסק הש"ע ביו"ד סי' ש"מ וזה נכון לפע"ד.

ועוד נלע"ד ליישב הקושיא ע"פ דברי הפ"י בסוגיא דאוונכרי שם דכתב דשמואל נמי ס"ל מה"ב אלא דס"ל דהיינו טעמא דיוצא בגזול ביו"ט ב' כיון דשאול כשר נהי דאיהו מתכוון לגזול אבל עכ"פ אלו הי' רוצה הי' יוצא ע"י שאלה לכן אין העבירה גורמת המצוה עש"ה שכ' שבזה עולין יפה דברי הש"ס מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול. והנה בחי' של הגאון ח"ה בסוגיא שם תמה עליו דהא שואל שלא מדעת גזלן הוא אבל לפע"ד אין מזה קשיא על הפ"י ע"פ דברי הרא"ש בתשו' שהביא הרמ"א בח"מ סס"י רצ"ג הובא בדברינו לעיל דמי שיש לו ספרים כופין אותו הב"ד להשאיל לאחרים במקום שאין בו חסרון כיס ופשיטא דה"ה בכל דבר הצריך למצוה וז"ב בעיני וא"כ דברי הפ"י נכונים וזה תינח גבי אתרוג אבל לקרוע בחלוק של חבירו דבזה ודאי אין כופין דיש חסרון כיס גדול וה"ל גזלן ולהכי הוי מה"ב ולא יצא ודו"ק.

א לא זכיתי להבין קשייתו על הט"ז דא"כ איך יפרוס דברי הש"ס בסוגיא דאוונכרי דאמרינן שם הלכך לגזיזי' איניהו כי היכא דלהוי יאוש בעלים בידי' דידהו וש"ר בידייכו אכתי קשה הא סתם גזילה לאו יאוש בעלים תהו כמו דאמרינן בש"ס לעיל מינה אבל גזול אימא סתם גזילה יאוש בעלים היא וכדידי' דמי קמ"ל ועיין בש"ך ח"מ סס"י שס"ח וא"כ האיך אמרינן דהוי יאוש בעלים ונבכתי מאוד בזה עד שמצאתי את שאהבה נפשי בספר ישועות יעקב סי' תרמ"ט שהעיר בזה והוכיח מזה דע"כ הא דאמרינן סתם גזילה

לאו יאוש בעלים הוא דוקא בודאי גזילה ולא בספק ע"ש מה שכתב דבר נחמד ונעים לתרץ עפ"ז שיטת רש"י שם ואני הסברתי הדבר ביותר לפי דברי הט"ז בסי' תרס"ד דכ' דלהכי לא העתיקו רוב הראשונים דברי ר"ה דאוונכרי דבאמת אין דין זה רק בבבל דשם הי' מוחזקים גוים לאנסים ועיין בח"י סס"י תנ"ד ומסתמא היה הדבר מפני שלא הי' אז שופטים בארץ וא"כ הא הטעם דסתם גזילת עכו"ם לאו יאוש בעלים הוא דדייני בגיותא (עיין ברש"י ב"ק דקי"ד בגיותא בנאוה ובזרוע) וא"כ כי יש שופטים בארץ בודאי לא מחזקי עכו"ם לאנסים עכ"פ מבואר מדברי הש"ס הנ"ל דשני דינים הללו דסתם עכו"ם אנס היא וסתם גזילת עכו"ם לאו יאוש בעלים היא לא יצדקו מחובר ועיין בשעה"מ פ"א מה' גירושין במה דכ' שם לתרץ דלא לסתור דברי התוס' שם בסוכה דל"א ע"א בד"ה אבל גזל לדבריהם בד"ל ד"ה ולקנוני' ודו"ק. שוב ראיתי בס' בית מאיר אה"ע רס"י כ"ח כתב שם לתרץ קושיית הסמ"ע בסי' שס"ח סק"ג במה שהוקשה על דברי הרמב"ם בפ"ה מה' גזילה ה"ו שכתב דאפי' במוכס עכו"ם דחזקתה שנתיאשו הבעלים ממנה הא אנן קיי"ל סתם גזילת גוי לאו יאוש בעלים היא ותי' הב"מ דבמוכס דין הוא אם בגזילה ביד המוכס אלא ע"י מסתמא החזיק בגזילה אתא הסתמא דיאוש ומפיק מסתמא דגזל ע"ש שכתב שהרמב"ם הוציא זה מדוקדק בדברי הש"ס ב"ק ולפענ"ד הדבר מפורש בסוגיא דאוונכרי וא"כ מיושב גם קשיית אאמו"ר זלל"ה על הט"ז כנלע"ד.)** דבנ"ד אף שהוחזקה נדה ל' יום מ"מ נאמנת דמגו דטבלתי ז"א וע' בס' חוו"ד סי' קפ"ה שמפ' שם דא"נ במגו. ולפי העולה על זכרוני גם בהפלאה בפ"ב דכתובות כ"כ ואינו כעת לפני ומ"מ ודאי דנכון דא"א מגו במקום חזקה זו דסוקלין ושורפין בהוחזקו ל' יום ואף שכ' הר"ן בקידושין פ' האומר דמגו דבידו מועיל גם נגד חזקה הנה מבואר שם דדוקא נגד החזקה שיש לו אחין מהני מגו משום שאפשר שהי' לו אחין ומתו וא"כ לא הוי לגמרי נגד החזקה אבל אם אמר שלא הי' לו אחין מעולם א"נ אף במגו דבידו נגד החזקה ע"ש וא"כ בנ"ד שמכחשת החזקה לגמרי אינו נאמנת אף במגו דבידו. וכ"ז נ"ל ברור לפע"ד הנה השבתי לו על כל שאלותיו מתוך טרדות שונות ומרובות ועצומות גם תש כח מאד. ובקשתי שלא יטרדוני כפעם בפעם כי א"א לי למלאות רצון כל השואלים מחמת חולשת כחי וגודל טרדתי ושלום כנפשו ונפש הדו"ש שלמה במוהר"י זללה"ה

תשובה נח

סקאלא יום א' יוד סיון תרי"ח לפ"ק:

ה' ישפות שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג חריף ובקי מ' שלמה אשר זלמן נ"י מ"צ בק' טלוסט.

נפשו בשאלתו. ע"ד אשר נשאל מאיש א' מכפר השייך לגבולו בענין מדידת תחומין מביתו שבכפר לעירכם אם למדוד מביתו או מסוף הכפר וכ' רו"מ שהבתים שבכפר ההוא רחוקים זה מזה ערך מאה אמה. אך כל בית מוקף בגדר ובו גינה זרועה ואם נחשב גם ההיקף כמו דירה לא נשאר פנוי בין הבתים שבעים אמה ושירים או שנאמר שהזרעים מבטלים הדירה כמו לענין טלטול בסי' שנ"ח. ורו"מ צידד להקל עפ"י דברי תשו' ח"ס סי' צ"ה שהוכיח דלענין עיבור לעיר קיל יותר מלענין טלטול וראיה מבורגנין שאינם נחשבים דירה לענין טלטול ואפ"ה עושין עיבור אותן לעיר באתרי דקביעי כמבואר בפ' עושין פסין דכ"א ומזה צידד רו"מ להקל גם לענין גינה וזרועה עכ"ד רו"מ. ושאל חוו"ד: זאת תשובתי תניא בס"פ עושין פסין דכ"ו עיר חדשה מודדין לה מישיבתה. וישנה מחומתה איז הוא חדשה ואיזו הוא ישינה חדשה שהוקפה ולבסוף ישבה ישנה ישבתה ולבסוף הוקפה ופסקו כן להלכה הרמב"ם פכ"ח מה"ש והש"ע סס"י שצ"ח. וטעם החילוק בזה הוא דבישבה ולבסוף הוקפה הוי מוקף לדירה משא"כ בהוקפה ולבסוף ישבה כמבואר בש"ע סי' שכ"ה ס"ח. ובסי' ת"א וכן הדין לענין טלטול ברס"י שנ"ח ומבואר דכל דלא הוי מוקף לדירה לענין טלטול אינו מתעבר עם העיר לענין תחומין ובד"מ סס"י שצ"ח כ' וז"ל כ' בא"ז מעשה היה שהלכו ב"א יותר מפרסה בשבת במשעול הכרמים והיה אומרים כי הכרמים והגדרים הן מן העיר וגערו עליהם רב שמואל בר נטרונאי ורשב"ם דאין מוסיפין על העיר רק בית ע"כ. אמנם ראיתי בחיבור לא' ממחברי זמנינו הביא בשם תשו' הריב"ש סי' ר"א דאם יש גדרים או גנות וכרמים המוקפין מחיצות ויש בתוכן בית או פתח פתוח לתוכן מביתו אף שהם הולכין כמה פרסאות מודדין מסוף הגדרים וגנות וכרמים ע"כ. ותשו' ריב"ש אינו לפני כעת ונראה דהריב"ש ל"פ על הך דא"ז דהריב"ש מיירי באופן שהגדר נקרא מוקף לדירה והא"ז מיירי באופן שאינו מוקף לדירה על האופן המבואר בסי' שנ"ח דהא גם לענין עיבור לעיר בהא תליא כמבואר בברייתא הנ"ל. ועכצ"ל דהא דעושין בורגנין עיבור לעיר באתר דקביעי כמבואר בערובין דכ"א ובשבת דק"נ ע"ב לא כמ"ש בתשו' ח"ס הנ"ל. דלענין עיבור קיל יותר מלענין טלטול. דכיון דנתבאר דמה שאינו מוקף לדירה ול"מ לענין טלטול אין עושין עיבור לעיר כ"ש ורגלין דל"מ לענין טלטול משום דהוי דירה שתשמישה לאויר דגריעה מאינו מוקף לדירה דהא אינו מוקף לדירה מהני קירוי כמ"ש התוס' בעירובין ד"צ ד"ה אלא ובדירה שתשמישו לאויר אף קירוי ל"מ כמבואר ברש"י שם דכ"ב ד"ה וכל דירה וע'

בס' ת"ש רס"י שנ"ח מכ"ש דאינו מתעבר עם העיר אלא נראה דהא דבורגנין משני לענין עיבורי מיירי באין בכ"א מהם רק בית סאתים או פחות דמותר לטלטל בהם כמבואר שם דכ"ב ובכה"ג מתעברין נמי עם העיר דנראה דלענין עיבור לעיר בהיקף שאינו מוקף לדירה איתא נמי להאי חילוקא בין אם הוא יותר מסאתים או פחות כמו דתניא בברייתא בפ"ק דט"ו ומייתי לה בסוכה דכ"ה שבת בתל כו' והוא מארבע אמות עד בית סאתים וכן ביקע' כו' והוא מד' אמות עד בית סאתים וקמה קצורה ושיבולת מקיפות אותה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה ע"כ הרי דגם לענין תחומין מחלקינן באין מוקף לדירה בין אם הוא יותר מסאתים או פחות ומש"ה לענין עיבור לעיר דכוותי' הוא. והך דבורגנין מיירי באין בהם יותר מבית סאתים דבכה"ג הוי היקף לענין טלטול ונמי עושין אותן עיבור לעיר והך דעיר חדשה מיירי שיש בחלל שמהחומה עד הבתים יותר מבית סאתים ומש"ה מודדין לה מישיבתה ואף שמבואר מלשון הרשב"א בס' עה"ק ה' ע"ת דין ואו דדוקא אי קיי"ל כר"מ דנותנין קרפף לעיר הוא דמוקי להך דעיר חדשה דמודדין לה מישיבתה ברחוקה החומה מהבתים יותר משבעים אמה ושירים דאל"כ הא בלא"ה נותנין קרפף לעיר ע"ש דמשמע להדיא דלחכמים מיירי אף בקרובה בפחות מזה אפ"ה אין מודדין מחומתה רק מישיבתה וכ"כ ה"ה בפכ"ח מה"ש ה"ה ע"ש. אין מזה סתירה לדברינו דנראה דהם לא קאמרו אלא דמיירי אף שקרובה החומה להבתים בכל צד פחות משיעור קרפף שהוא שבעים אמה ושירים אבל עכצ"ל שבכל מקום הפנוי שבין הבתים להחומה מכל הצדדים ע"כ יש יותר משבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים.. בהא הוא דמודדין מישיבתה ולא מחומתה אבל באין בה כ"כ ודאי מודדין מחומתה דמי גרע משבת בתל או בנקע דחשיב כולו כד' אמות ונותנין אלפים אמה חוצה לו לכל רוח אם אין בו יותר מסאתים וכמבואר בברייתא הנ"ל ופסקה הרשב"א עצמו שם אעכצ"ל כמ"ש וז"ב. ומעתה בנ"ד. אם יש בכל גינה וגינה יותר מבית סאתים ורובה זריעה כיון שזרעים מבטלין הדירה כמבואר בסי' שנ"ח ס"ט וס' יוד לענין טלטול. וה"ה לענין עיבור דכוותי' הוא ואינו נחשב מכלל הכפר רק מכל האלפים אמה. כיון שכבר נתבאר דכל שאינו נקרא מוקף לדירה לענין טלטול ה"ה שאין עושין אותו עיבור לעיר. א"כ אין למצוא בזה קולא כלל. ועוד דהא רש"י כ' בדכ"ג ע"ב דטעמא דזרעים מבטלים הדירה משום דבזרעונים לא דיירי אינשי א"כ הוי כאינו מוקף לדירה. וכל שאינו מוקף לדירה אינו מתעבר עם העיר ועוד נראה ראיה לזה מדברי התוס' בסוכה ריש דכ"ה סד"ה קמה שכ' דמש"ה בשבת בקמה קצורה ושיבולת מקיפות אותה דמהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה דוקא עד בית סאתים אבל יותר מבית סאתים לא היינו משום דליכא

סכך אלא אויר ואפי' הקיף ולבסוף פתח ל"ח מוקף לדירה כדאי' בפ' ע"פ עכ"ד ע"ש. ולכאורה ק' מה פסקא דהא לפעמים משכחת לה שתהא מוקפת לדירה בפתח ולבסוף הוקף לזאת נראה לכאורה בכוונתם דכאן בכל ענין לא הוי מוקף לדירה משום דהזרעים מבטלים הדירה. וכ"כ בס' תו"ש בסס"י שצ"ו בכוונת דבריהם. וכיון דאף בשבת בתוכה לא הוי כד' אמות לענין תחומין בכה"ג כ"ש דאינו נעשה עיבור לעיר בכה"ג אלא שאין דברי התו"ש מוכרחים כ"כ בפי' דברי התוס' הנ"ל ואכמ"ל ומ"מ אף בלא ראיה זו הדבר מוכרח כמ"ש למעלה דכל דלא הוי היקף לדירה לענין טלטול ה"נ דאינו נעשה עיבור לעיר. אמנם כ"ז הוא באם יש בגינה יותר מבית סאתים. אבל בפחות מזה נראה דנעשה עיבור לעיר כמו דחשוב כד"א לענין אם שבת בתוכה כמו דאי' בברייתא דשבת בתל ונקע וקמה קצורה וכ"נ ראיה לדברינו הנ"ל שד"ז אי חשוב מקום המוקף כד"א תליא אי חשוב היקף לענין טלטול מלשון התוס' בסוכה הנ"ל שכ' וז"ל אע"ג כו' ל"ש כאן לאקשויי אי הכי נטלטל בכולה כו' ע"ש. ולכאורה מאי שיאטי' דטלטול לברייתא זו. דהא לא מיירי ברייתא זו לענין טלטול אלא אי הוי כד' אמות לענין מדידות התחומין אלא שזה תלוי במה שמקרי מוקף לענין טלטול וכמ"ש וכ"מ נמי מדברי הרשב"א בעה"ק שם שכ' וז"ל שבת בתל כו' והוא מד' עד ב"ס וכן בנקע כו' או קרפף שאינם יתירים על ב"ס ה"ה כד"א ומהלך את כולן וחוצה להן אלפים אמה לכל רוח וכן שדה כו' ואין בה יותר מסאתים. הי' יתירים מבית סאתים הואיל ואינו יכול לטלטלן בתוכן אלא בארבע אמות אין מקומו אלא ארבע אמות כאלו שבת בבקעה עכ"ל הרי דתלי זה בטלטול אי הוי כארבע אמות לענין שבת בתוכו ומזה ממילא משמע דלענין אי נעשה עיבור לעיר נמי תלי בזה וכמו שנתבאר למעלה וז"ב. ואם יש בכל גינה יותר מבית סאתים אמנם עשוי ערוגת ערוגת כבר נשאל בזה הגאון בעל ח"צ בתשו' סי' נ"ט לענין טלטול. ואם רובה זרועה החמיר אבל אם מיעוטה זרועה רק שיש בהזריעה יותר מבית סאתים נטה להקל. אלא שיש לפקפק על דבריו דמ"ש שם אי אמרינן לבוד להחמיר יש בזה אריכות רב וע' במג"א סי' תק"ב סק"ט ובסס"י תרל"ב וע' בס' ק"נ פ"ק דסוכה אות קמ"ג ומ"ש שם בתשו' ח"צ להקל משום דל"א לבוד רק באויר ולא בדבר שיש בו ממש צ"ע מש"ס רפ"ק דסוכה ד"ד ריש ע"ב וע' בתוס' בשבת ד"ז ריש ע"ב ובראש"ש שם ואכמ"ל. אמנם אם אין בכל גינה יותר מבית סאתים נראה דמתעברית עם הכפר כמ"ש למעלה אבל אם יש בכל גינה או ברובה יותר מבית סאתיים אינה מתעברית עמה וכמ"ש. ואשר צידד רו"מ להקל בגינה הסמוכה להבית משום דבתוס' והרא"ש בפ' עושין פסין מספקא להו בחצר ורחבה. אי הזריעה מבטלת דירתן דשמא ל"א דזריעה מבטלת הדירה רק בקרפף

ולא בחצר ורחבה והרא"ש סיים דמסתבר להקל ואף שסיים בצ"ע והטור בסי' שנ"ח כ' דטוב להחמיר מ"מ אכתי ספיקא הוא. ובעירובי תחומין שהוא דרבנן הוי סד"ר ולקולא עכ"ד רו"מ. ואני אומר להחמיר דהא אף לענין טלטול ספיקא דרבנן הוא דהא מה"ת אף קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה רה"י גמורה הוא והזורק מרה"ר לתוכו חייב כדאי' בש"ס פ"ק דשבת ריש ד"ז ובעירובין דס"ז ע"ב ואעפ"כ פ' הטוש"ע בסי' שנ"ח להחמיר גם בחצר ורחבה זרועים דשמא דינם כקרפף אלא שלכאורה יש לחלק דשאני איסור טלטול ד"א דיש לו עיקר מה"ת ברה"ר משא"כ לענין תחומין דהרבה פוסקים ס"ל דתחומין אין להם עיקר מה"ת כלל מ"מ הרי דעת הגמי"י בפ"ב מה' חמץ הט"ז בשם הרא"ם ושאר גאונים דכל תיקו דאיסורא לחומרא ואפי' בשל סופרים ע"ש. ואף שד' הרמב"ם ורוב ראשונים אינו כן. וע' בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סס"י ס"ד. מ"מ הא אף במקום פלוגתא היה הו"א בש"ס דמ"ו ע"ב דהא שאמרו הלכה כדברי המקיל בעירוב ה"מ בע"ח אבל בע"ת לא. ואף דמסקינן דאפי' בע"ת הלכה כדברי המיקל בעירוב מ"מ י"ל דבתיקו בע"ת אזלינן להחמיר. ומה"ט פ' הרא"ש ורה"פ לחומרא בהך איבעיא אי יש תחומין למעלה מעשרה בש"ס ד' מ"ג וע' בב"י ובב"ח רס"י ת"ד וע' בס' ק"נ בפ"ק אות פ"א ובפ' מי שהוציאוהו אות כ"ח. אמנם אף לד' הרמב"ם והש"ע סי' ת"ד דפ' לקולא בבעיא דתחומין למעלה מיוד מ"מ בכה"ג דנ"ד דלקמאי עצמם מספקא להו דינא ודאי אזלינן לחומרא אף בשל סופרים דהוי כמו ס' חסרון ידיעה וכמ"ש המנ"י בכלל א' סק"ו ע"ש שדבריו ברורים וכ"כ בספרו תוה"ש בקונטרס הספיקות במחודשים דין ח' וע"ש בסק"ח וט'. ואף שכ' שם התוה"ש סק"י דבעירובין מקילין אף בס' כי האי והביא ראיה מש"ס בעירובין דס"ה ומרש"י שם ד"ה לשכור היינו בע"ח ולא בע"ת וע' בתוס' שבת דל"ד ע"א וברא"ש שם ועוד דנראה תי' הראשון שבתוה"ש שם עיקר ואון ראיה להקל בס' כי האי אף בע"ח אלא שכיון שהח"צ סי' נ"ט שכ' לחזק דברי תשו' דגר שמואל שבשעת הדחק יש לסמוך אמסתברא דהרא"ש להקל בחצר דאין זריעה מבטל הדירה ע"ש אמנם נראה דדוקא בשעת הדחק דהתם שהיה קלקול בזה לכל העיר וא"א בשום אופן אחר לתקן שלא יכשלו רבים כמבואר שם. ואכתי צ"ע אחר שבש"ע סתם להחמיר אבל בנ"ד דאין שעת הדחק כולי האי ודאי נראה שאין לסמוך להקל. ועוד אעיקרא דדינא אני אומר דמי הגיד לרו"מ דגינה זו שסמוכה לבית יש לה דין חצר או רחבה זו דנראה יותר דדין קרפף זרוע יש לה וע' ברא"ש דכ"ד ע"כ אין להקל מטעם זה והעיקר לדינא כמ"ש למעלה:

וע"ד. אשר נסתפק רו"מ בכפר הנ"ל. אם הבתים שבהשכונה אחרת מכוונת נגד אויר הבתים האלה. אם רואין אותם כאלו הם בין בתים האלה ואז לא יהיה בין בית לבית שבעים אמה ושיריים כמו דאמרינן הכי בשלשה כפרים משולשין לענין שיעור קמ"א אמה ושליש הגם דבית א' אין נותנין לו קרפף. היינו שני קרפופים שהיא קמ"א אמה ושליש. אבל קרפף א' נותנין וכ"מ בתוס' ריש סוכה דלענין קרפף א' בית שוה לעיר וא"כ אפשר לענין ע' אמה שוה בית לעיר עכ"ד רו"מ ואפריון נמטי' ליה כי יפה העיר לצדד בכחא דהיתרא ואם כי לא מצאתי דין זה בשום א' מהפוסקים מ"מ סברת הלב הוא להקל בזה. ובתוס' דנ"ז ד"ה אלא כתבו וז"ל ונראה דלחייא בר רב נמי צ"ל דלאו משולשין ממש. דאי משולשין ממש קאמר אמא נקט בין שנים החיצוניות קמ"א אמה ושליש וכולל אויר שמכאן ומכאן בב"א הול"ל אם יש בין זל"ז ע' אמה ושיריים וא"כ דמודה חייא בר רב למסקנא זו אין רא ה מכאן דהלכה כר"ה עכ"ל. ולכאורה לפ"ז חייא בר רב מוקי סיפא זו כר"מ דבין שני כפרים או עיירות נותנין שני קרפיפות כמו שעלה על דעתם בד"ה הא ליכא לקושייתם וכ"כ שהבין מהרש"א למעיין וכן מפו' בדברי הר' יהונתן אמנם לפ"ז כל הרואה ישתומם דא"כ הד"ק התוס' בד"ה הא ליכא לדוכתי' דכיון דגם לחייא בר רב צ"ל דלאו משולשין ממש קאמר מכח הוכחה שהוכיחו א"כ המקשה דלא אסיק אדעתי' דלאו משולשין ממש קאמר דמקשי לר"ה וא"כ לחייא ב"ר נמי תקשה. ומדברי מהרש"א מבואר שהרגיש בזה ותיקן אמנם בדוחק כמבואר ועו"ק במ"ש בסוף דבריהם דלשטתם אין ראיה מכאן דהלכה כר"ה דמה נ"מ בזה כיון שעכ"פ לחייא ב"ר סיפא כר"מ א"כ לדידי' הלכה כר"מ כיון דהוי מחלוקת ואח"כ סתם וכמ"ש לעיל סד"ה ר"ה ואדרבה עכשיו תרי סתמי לדידיה כר"מ בבא דאם יש לזו כו', ובבא דוכן ג' כפרים המשולשין. והאמנם שדברי ר' יהונתן בזה צע"ג שמפרש אליבא דחייא ב"ר ג"כ דלאו משולשין ממש קאמר והנך תרי בבי בתרייתא לדידיה כר"מ ואפ"ה פסק להלכה כחייא ב"ר ותקשי הא מחלוקת ואח"כ סתם הוא כיון דהני תרי בבא בתרייתא כר"מ מיהו בלא"ה טעמו נסתר דאמאי פסק להחמיר כחייא ב"ר והא הלכה כדברי המיקל בעירוב ומכ"ש דר"ה היה גדול טפי מחייא ב"ר כמ"ש התוס' לעיל וצ"ע. אמנם ליישב שטת התוס' נראה דגם למסקנא לחייא ב"ר אתי' בבא זו דוכן שלשה כפרים כרבנן כמ"ש התוס' לעיל בד"ה אלא בתירוצם רק שחידשו בכאן דגם לחייא ב"ר לאו משולשין ממש קאמר וגם המקשה דמקשה אר"ה אסיק אדעתי' דיש לאוקמי דלאו משולשין ממש קאמר דמש"ה ניחא לחייא ב"ר והא דמקשה לר"ה היינו דלחייא ב"ר ניחא מתני' כפשטא הא דקתני אם יש בני שני החיצונים קמ"א אמה ושליש היינו בין שני החיצונים ממש

ומלתא דפסקא נקט דאם אין בין שני החיצונים רק קמ"א אמה ושליש אף שהאמצעי קטן הרבה שפיר עושה האמצעי את שלשתן להיות א' כיון דרואין את האמצע כאלו הוא ביניהן א"כ כ"א עומד תוך ע' אמה ושיריים לחבירו וטעמא דאיכא אמצעי אבל ליכא אמצעי לא כיון דלדידי' אין נותנין לרבנן אלא קרפף א' לשתיהן אבל לר"ה אף אי נימא דלאו משולשין ממש קאמר אכתי לא ניחא הא דקתני אם יש בין שנים החיצונים קמ"א אמה ושליש דבכה"ג אף אי ליכא אמצעי נמי ואי איכא אמצעי אף אי יש כפלים שהוא רפ"ג אמה פחות שליש מלבד רוחב הכפר האמצעי ע' בש"ע סי' שצ"ח ס"ח נמי עושה את שלשתן להיות א'. והתרצן השיב לו דלר"ה ה"פ דאין בין זה לזה אלא קמ"א אמה ושליש היינו בין כ"ח מחיצונים לאמצעי כמ"ש התוס' ברד"ה אלא והא דקתני אם יש בין שנים החיצונים. היינו בין כ"א מהחיצונים ובין האמצעית והא דלא קתני אם יש בין זה לזה היינו כיון דלא משולשין ממש קאמר לא מצי למיתני אם יש בין זה לזה כיון שאין האמצעי ביניהם כמ"ש התוס' ומש"ה נקנו בתירוצו לא משולשין ממש אף דגם המקשה אסיק אדעתי' דאיכא לאוקמי דלאו משולשין ממש וכנ"ל. אלא בא ליישב בזה לר"ה דמש"ה קתני אם יש בין שנים החיצונים ולא קתני אם יש בין זל"ז כמ"ש התוס' ומש"ה לחייא ב"ר אתי' סיפא זו כרבנן. ומש"ה גם לדידיה אין הלכה כר"מ אף דסתמא דאם יש לזו לדידי' כר"מ אתיא כדאי' בש"ס מ"מ סיפא דבתרי' דוכן ג' כפרים אתיא כרבנן. ושפיר הלכה כרבנן וכיון שכן שפיר כ' התוס' דאין ראיה מכאן דהלכה כר"ה ואדרבה י"ל דהלכה כחייא ב"ר דסיפא דוכן ג' כפרים מתפרשה לדידיה בפשיטות טפי כנלע"ד בפי' דברי התוס' ואם כנים אנחנו בפי' דבריהם שפיר יש לנו ראיה לנ"ד דכיון לפי הנ"ל לחייא ב"ר גם לרבנן אמרינן רואין והתוס' כ' בד"ה ר"ה דלחייא ב"ר לרבנן אין חילוק בין בשתי כפרים או עיירות ובין שני בתים וכ"כ הרא"ש וכ"כ התוספות בסוכה ד"ג. א"כ מבואר דגם בין בית לבית אמרינן רואין אם יש אמצעי נגד האויר שבין שיניהם וכל שאלו מכניס אמצעי ביניהם ואין בין כ"א מהחיצונים ובין האמצעי יותר משבעים אמה ושיריים עושה את שלשתן להיות א' ור"ה לא פליג בזה אחייא ב"ר כנלפע"ד וגם מצד הסברא נראה שאין לחלק בזה כמ"ש למעלה. אמנם שכיון שלא נתבאר ד"ז בפי' בא' מהפוסקים רצוני שיסכים לזה למעשה עוד רב מובהק בהוראה:

וע"ד שאלתו שבקהלתו בצ"א יש פרצה פחותה מעשר ואין רבים בוקעין שם אם צריכה תיקון במקום ההוא ובמה יהיה התיקון אם בלחי או בצוה"פ הנה לא מקרי בקעי בה רבים רק במקום מטונף או מקולקל בטיט או אם נשתיירו גידודי כמ"ש המג"א סי' שס"ה סק"ד וז"ז אף אי לא בקעי בה רבים מקרי בקעי בה רבים. אמנם אף בבקעי בה רבים

אם הוא פחותה מעשר כבר הארכתי בתשו' במק"א שמצד הדין א"צ תיקון כלל כדברי הגאון בעל אהעו"ז ולא מטעמו רק כיון שהמנהג לתקן כל המבואות בצוה"פ כמ"ש רמ"א בסי' שס"ג סכ"ו א"כ לא חמיר בבקעי בה רבים מן הצד ממבוי המפולש בעיקום כמ"ש הר"ן סי' ע"ב הובא בב"י סי' שס"ד וכ"מ מש"ס ד"ו דמרמי להו ובמבוי מפולש די בתיקון צוה"פ מצ"א ומצה"ב די בלחי או קורה וא"כ כיון שכל הפרצות מתוקנים בצוה"פ רק פירצה א' נשארת שלא נתקנה והיא פחותה מעשר די לה בתיקון לחי או קורה וכיון שכן א"צ אף תיקון לחי או קורה כיון שודאי הוא שם עומד מרובה עה"פ וזה מהני במקום לחי מק"ו כמבואר בש"ס ד"ה ע"ב ומכ"ש אם נאמר דדין מבוי דידן כחצר דעומד מרובה עה"פ מהני בחצר גם בכל ארבע רוחות כמפורש במשנה דט"ו ועיין ברש"י ד"ה ע"ב ד"ה ניתרת וכ"ז ברור. אמנם לכתחלה מהיות טוב כיון שכתב רמ"א שהמנהג לתקן כל מבואות בצוה"פ ועומד מרובה עה"פ ל"מ במקום צוה"פ משום דבזה ליכא ק"ו ועיין בתוס' שם סד"ה ק"ו מחצר ע"כ לכתחלה נוהגין לתקן כל המבואות וכל הפרצות בצוה"פ אף הפרצה הפחותה מעשר בצוה"פ אם יש חשש בקעי בה רבים כנ"ל. אבל מצד הדין בשעת הדחק או חם נפרץ בשבת ואין שם תיקון אם כל הפרצות נתקנו בצוה"פ רק פרצה א' לא נתקנה אם היא פחותה מעשר אף דבקעי בה רבים כיון שהוא רק פירצה א' והוא פחותה מעשר לא איכפת לן אם בצד ההוא העומד מרובה עה"פ וכמ"ש וכ"ז רק בפירצה א' אבל בשני פרצות צריכה עכ"פ תיקון א' מצד הדין בצוה"פ והארכתי מזה בתשו' במק"א ולא אכפול הדברים בכאן את כל זה ראיתי להשיב לרו"מ מתוך טרדות שונות ושלום כנפשו ונפש הדו"ש. שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל

תשובה נט

סקאלא יום ה' טוב שבט תרט"ז לפ"ק:

ה' ישפות שלום וברכה וכ"ט סלה לכבוד אה' חתני חביבי כנפשי ולבי. הרב המאוה"ג החריף ובקי החסיד מ' ברוך מאיר כ"י האבד"ק פאטק.

מכתבו מיום ב' נתעכב הרבה והגעני בשעה זו. והנה לגופא דעובדא אשר שאלני נדון העבריין שנשא אשה טרם שנתוודע לו אם אשתו הראשונה קיבלה הג"פ אשר שלח לה השבתיו יום ו' עש"ק פ' וארא שמוטל על הב"ד להפרישו בלא ספק עד שיתוודע הדבר ולאשר הבטחתיו לעיין בפלפולו הגם כי עדיין טרידנא טובא אמנם לאשר הזכרני כעת במכתבו אמרתי להשיבו דבר מה ע"ד אשר הקשה כ"ת על שיטת הרז"ה והרמב"ן הסוברים דאין לתחומין עיקר מה"ת כלל ואף יותר מי"ב מיל ותמה עליהם כת"ה מש"ס

דעירובין דנ"ה ע"ב דקאמר ר"ה יושבי צרופין אין מודדין להם אלא מפתח בתיהם ופריך מהא דויחנו על הירדן וגו' ואמר רבב"ח אר"י לדידי חזי לי כו' והוי ג' פרסא ע"ג פרסי ותניא כשהן ניפנין אין ניפנין לא לפניהם ולא לצידיהן אלא לאחיריהן ע"ש. ובשלמא לדעת הרי"ף והרמב"ם א"ש דהוכרח להביא הא דתניא משום דרוצה להוכיח שהלכו מן המהלך בראש דהוצרך לילך לאחוריו י"ב מיל שהוא תחום דאו' אבל לשיטת החולקים הנ"ל דנהי דנאמר דפסיקא לי' להש"ס ששמרו אז במדבר אף מה שתיקנו מדרבנן מ"מ ל"ל לאתויי הא דתניא כו' דבלא"ה הי' יכול להוכיח מהאמצעי שעכ"פ הלכו יותר מתחום שבת מדרבנן וכ' כת"ה ליישב משום דהרי בלא"ה קשה עוד להשיטות הסוברים דתחומין מדרבנן דנהי דמייתי ראיה מתחומין דרבנן ומאי ראיה והרי אמרינן בדמ"א ע"ב דכבוד הבריות דוחה תחומין דרבנן והכא שהי' צריכין לילך לפנות נימא דמשים כבוד הבריות דחו אע"כ דראיית הש"ס הכי הוא משום דסברו דהא דאין ניפנין אלא לאחוריהן לאו משום איסורא היה להם לפנות לפניהן או לצידיהן דהא בקרא אינו אוסר רק תוך המחנה ובע"כ הברייתא אשמיענו רק החומרא שהי' אז מחמירין עליהם לכבוד השכינה ולא הי' ניפנין אפי' חוץ למחנה לא לפניהן ולא לצידיהן ומטעם שכ' רש"י שם ע"ש וזה דפריך הש"ס דא"כ חומרא דאתי לידי קולא היא לעבור על תחומין דרבנן דהא מדינא הי' יכולין אותן שמהלכין בראש המחנה לילך לאחד מהצדדים לפנית סמוך לו ולא יעבור על איסור תחומין ולזה הוכרח הש"ס להביא הך ותניא כו' דבלעדי זאת לא הי' מתחיל שום פירכא דהי' דוחין משום קושיא הקודמת מד' מ"א ע"ב והא בהא תליא עכ"ד כת"ה. ודבריו נאמרו בהשכל רב ותעלוזנה כליותי בדבר שפתיו מישרים אמנם אני אומר דהקושיא שהקשה מדף מ"א היה יכול להקשות גם לדברי הרי"ף והרמב"ם דנהי דתחום יותר מי"ב מיל מה"ת הוא מאי מקשה הש"ס. וכי הי' יכולין לעצור עצמן כל היום ולא לפנות ויבואו לידי סכנה:

וגם יעברו על ב"ת וי"א שהוא איסור תורה ע' תב"ש רס"י י"ג ומה"ט מוכח נמי דהך שאין נפנין אלא לאחוריהן נמי מה"ת הוא דאל"כ איסור ב"ת מי התיר להם ואף שאפשר לדחות קושיא זו מ"מ מלשון הש"ס סוף יומא דע"ה דקאמרי לאחר שסרחו אמר הקב"ה כו' עכשיו אני מטריח אותם שלש פרסאות דכתיב ויחנו וגו' ותניא כשהן נפנין כו' משמע שאיסור תורה הוא שלא יפנו אלא לאחריהן וכוונת הש"ס בעירובין נמי מזה דא"א דיש בכה"ג איסור תחומין נהי שענשן הקב"ה לטרוח אותן בטרחת הגוף אבל איך אפשר שענשן בעונש שיעברו עי"ז איסור תחומין בכל שבת גם מה שעלה על דעת כת"ה שלשטת החולקים ע"כ מדרבנן הוא דמייתי הש"ס הוא תמוה דמאי הוכחה וקושיא

מישראל במדבר לענין תחומין דרבנן. וכת"ה הביא ראיה וסמך מתוס' עירובין ד"ה ד"ה שפרצתו נראה שכיון לפי' הרש"ל שם אבל אינו ענין לכאן גם דברי מהרש"ל תמוהים שם ועיין במהרש"א ואם הי' מפורש בתורה להיתר הי' א"ל ע"פ דברי הט"ז בא"ח סס"י תקפ"ח וביו"ד רס"י קי"ז ובריש ש"ע ח"מ והבאתי ראיה לדבריו מתוס' יבמות ד"כ ע"ב ד"ה א"ה ומתוס' ב"מ דס"ד ע"ב וד"ע ע"ב אמנם הא אינו מפורש ההיתר בתורה רק שידעינן שודאי הי' ניפנין חוץ לתחום ע"כ אא"ל כד' כת"ה ובאמת הרמב"ן בנימוקיו ספ"ק דעירובין הרגיש בזה לשטתו דמאי מקשה בדנ"ה הא תחומין אף י"ב מיל מותרים מה"ת וניחא לי' דמקשה מר"ע וסייעתו דסברי תחומין דאו' ומוכח דיושבי צרופין כיושבי העיר דמי ומיני הו נשמע לרבנן. ואמנם לתרץ קושיות כת"ה לשטת הרמב"ן וסייעתו מאי מייתי הש"ס הך דותניא לקושייתו אי בעינא אמינא דאגב דהוצרך הש"ס להביא הך דותניא ביומא הנ"ל לענין שאמר הקב"ה אני מטריח אותם כו' ג"פ אגב גררא מייתי הך דותניא נמי הכא וכן מצוי בכל הש"ס לבקי קצת. אמנם ע"ד חידוד קצת י"ל בא"א דהנה הסוברים דתחום י"ב מיל הוא מה"ת כהירושלמי ע"כ ילפי מאל יצא איש ממקומו כמ"ש הרי"ף והרא"ש ספ"ק וז"ל ומי"ב מיל ולמעלה לוקה עליהם לדברי הכל כדכ' אל יצא איש ממקומו והיינו י"ב מיל כנגד מחנה שכינה ע"ש. אבל הרמב"ן בנימוקיו שם כתב וז"ל שאא"ל שהכתוב מזהירן שלא לצאת ממחנה ישראל שהוא ג' פרסאות שהמחנה כעיר גדולה דמי ומהלכין את כולה וחוצה לה בתחומי שבת כדאמרינן לקמן מתיב ר"ח ויחנו וגו' ואמר רבב"ח וכו' ותניא כשהן ניפנין כו' ומתרץ רבא דגלי מדבר קאמרת כיון דכתי' ע"פ וגו' כמאן דקביעי להו דמי לומר שהמחנה כעיר וא"ת דשיעור מקום בלבד גמרינן שהוא כמחנה ישראל ג"ז לא מחוור עכ"ל הרמב"ן נמצא דאי הוי אמרינן דדגלי מדבר כיושבי צרופין דמי שפיר הוי ילפינן מאל יצא איש ממקומו לתחום י"ב מיל שהוא מה"ת וא"כ שפיר פריך הש"ס מדגלי מדבר ושפיר מייתי הך דתניא להוכיח שהלכו לפנות י"ב מיל ואם נאמר דכיושבי צרופין דמי ודאי כ"ע הי' מודי שהוא מה"ת מהך דאל יצא איש ממקומו אבל להמסקנא דכיון דכתי' ע"פ וגו' כמאן דקביעי דמי א"כ אא"ל דאל יצא איש ממקומו קאי על מחנה ישראל דבעיר גדולה דמי ומהלך את כולה וע"כ שפיר סברי הרמב"ן וסייעתו דאין לתחומין עיקר מה"ת ודוק כי נכון הוא:

שלמה במוהר"י חופ"ק הנ"ל. אחר כותבי מצאתי בתשו' ב"ח החדשות סי' ז' כ' וז"ל לפי שנ"ל ראיה ברורה מן התלמוד פ' כיצד מעברין דתלמוד שלנו נמי ס"ל כהירושלמי שהביא האלפס ספ"ק דעירובין דאסור מדאו' ע"ש ובודאי כיון להראי' הנ"ל וכ"כ בקו"א

שם ואחר כמה שנים הגיע לידי ס' שעה"מ. וראיתי שבפכ"ז משבת האריך והביא ראיה זו ולענ"ד אינו קושיא על החולקים מטעם שכתבתי למעלה:

תשובה ס

סקאלא יום ג' יוד ניסן תרט"ז לפ"ק. את חג המצות יחוג בחדוה ודיצות הוא כבוד אה' ידידי הרבני המופלג השנון האברך מ' יהודא ליב נ"י בק' זאלישטשיק.

מכתבו קבלתי וע"ד אשר שאל במי דבש של פסח שהושם קוה"פ בכלים שהוחזקו בהם יי"ש לפני כמה שנים והמ"ד נשתהא בהם כמה ימים אם לסמוך אתשו' ח"צ סי' ע"ה דמתיר לענין חמ"פ וד"ח אם לא נשתמש בהכלי תוך יב"ח וה"ה לענין חמץ בפסח עכ"ד הנה לדעתי ק' לסמוך על הח"צ מחמת תשו' הרשב"א ח"א ס' תקע"ה שכ' בפי' דלא מהני ישון אלא בכלי יין וע"ש שרוצה להביא ראיה מפינכא דר"א בחולין דקי"א דתברא ודחה דאולי משום שלא ישתמש בה קודם ומ"מ להלכה מסיק כן וכתב מיהו ביין דוקא סברא שכלה הלחלוחית ע"ש ואף שטעמו אינו מובן לכאורה י"ל דסובר כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' קל"ה סקל"ג לחלק בין יי"נ לשאר איסורים והרואה יראה שהח"צ העלים אז עין מתשו' הרשב"א הנ"ל בכל דבריו וקצרתי. ואם נאמר דכוונת הרשב"א לחלק בין אם נבלע בצונן ובין אם נבלע בחמין כמו שחילק בתשו' פמ"א מ"מ יפה כ' מעל' דיי"ש חריף ביותר והוי כתשמישו בחמין וכ"כ סברא זו בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' ס"ז לענין כלי שהי' בתוכו כבוש יי"ש של נסך דאף להאומרים דביי"נ אף אם נכבש בכלי מעל"ע אינו אוסר רק כדי קליפה מ"מ ביי"ש שהוא חוזק וחריף מאוד אוסר בכולו וגם הח"צ לא כתב להקל בכלי שנבלע בו יי"ש דאולי אין טעמו נפגם גם אחר ימים ושנים ואף שהמ"א סי' תנ"א בסק"מ לא למד להחמיר בכלי יי"ש שאב"י רק מיי"נ וביי"נ גופי' מהני ישון יב"ח וגם במג"א סי' תמ"ז ססקכ"ה לא נסתפק להחמיר בכלי יי"ש רק מטעם דאפשר יי"ש דמי ליי"נ דלא מהני בו מה שאב"י וא"כ י"ל דיו לבא מ"ה להיות כנדון דמהני בי' ישון יב"ח מ"מ כיון דהא דל"מ בכלי יי"נ מה שאב"י הוא מסברא כמ"ש הרא"ש בתשו' כלל י"ח סי' ואו משום דהיי"נ משביח בתוכם ועיין בתה"ד סי' ר"א א"כ י"ל דביי"ש שהוא חריף יותר אף ישון יב"ח ל"מ מה"ט ובלא"ה יש לדחות ראיית הח"צ ולחלק בין יי"נ לחמץ דכמה קילות הקילו ביי"נ משא"כ בחומרא דחמץ עיין מג"א סס"י תנ"א סקמ"ט ובמנ"י כלל פ"ה סקי"ב ואף אם הושב יין לתוך כלי יי"ש קוה"פ ושהה בתוכה מעל"ע הייתי מחמיר מלשתותו בפסח אף שמעל' כ' דפשוט לו להיתר בזה מכח דברי הפמ"א הובא בשערי תשובה סס"י תמ"ז משום שיי"ש נוטל"פ ביין מ"מ קשה לסמוך ע"ז דבעל

או"ח והנו"ב שניהם דעתם להחמיר אף לענין איסור יי"נ בכה"ג כשהושם יין כשר לתוך כלי שהושם תוך כלי הבלוע מייי"ש של נסך דלא הוי נטל"פ עיין תשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' ס"ז וכ"ש שיש להחמיר לענין חמץ בפסח את זה ראיתי להשיב לרו"מ בקצרה מתוך טרדות שונות דברי הדו"ש. שלמה במוהר"י חונ"פ הנ"ל.

תשובה סא

סקאלא יום ד' כ"ד אד"ש תרנ"ב. שפעת שלום וברכה לכבוד הרבני המופלג החריף מ' צבי דוד נ"י מק' אוסטילא.

מכתבו קבלתי. והאריך בשאלתו לענין מכירת חמץ. אמנם תורף שאלתו תלוי שפקפק על מה שנהגו למכור חמצו בע"פ ולהשכיר החדר שהחמץ בתוכו הא מבואר בא"ח סי' ת"ן דאסור להשכיר חדר להניח בתוכו חמץ אם הוא ע"פ או בחוה"פ. ואני א"י שום מקום פקפוק דהא מבואר שם באחרונים דדוקא אם משכירו בפי' לשום בו חמץ אבל בסתם מותר אף שיודע שהנכרי יחזיק בו חן וא"כ אף שמשכיר החדר ומוכר החמץ שבתוכו הא יכול להיות שהנכרי יוציא משם החמץ תיכף ויחזיק שם ד"א וכ"כ הג' בעל נו"ב בנוסח ש"מ שלו שנדפס בתשו' ש"צ ס' יוד וסי' י"א. והרשב"א בתשו' קע"ז שהק' אד' הירושלמי פכ"ש דאסור להשכיר חדר ליתן לתוכו חמץ מש"ס דילן פ"ק דקתני ייחד לו בית א"צ לבער ושם בשכירות מיירי כדאי' התם וע"כ כ' דש"ס דילן חולק אירושלמי היינו משום דשם משמע דייחד לו בית על החמץ וא"כ פי' לו שיחזיק שם חמץ ואפ"ה מותר לש"ס דילן אבל הח"י בסי' ת"ן כ' גם על קו' הרשב"א דלק"מ דמיירי שהשכיר לו סתמא וייחד לו בית היינו להחזיק בו דברים ומטלטלין שלו והוא נתן שם החמץ אבל אין שום פקפק על שטרי מכירות הנהוגין:

א ואשר הביא ד' המק"ח לפקפק מכח אחריות לשטת רש"י וסייעתו דייחד לו בית ל"מ בקע"א הנה כבר הארכתי בכמה תשו' בזה ואיני רוצה כעת לכפול. אמנם גם המק"ח ל"ק גם בבית שלו ממש. אבל אם הבית אצלו בשכירות גם המק"ח מודה שכיון שהשכיר הבית לנכרי ולא נשאר אצלו שום זכות אין חשש לכ"ע מחמת קבלת אחריות כמ"ש במק"ח בסי' ת"מ בפי'. ומשמע דאף אם גוף הבית הוא של ישראל אחר והטעם כתבתי בתשו' אחרת. אמנם בתשו' ש"צ הנ"ל מבואר דהג' בעל נו"ב תיקן רק להשכיר החדר ולא למכור בכדי שלא יבא לידי מכשול כי לפעמים אין החדר שלו רק בשכירות אצלו לכן תיקן רק להשכיר תמיד משום לא פלוג ע"ש:

ואשר הקשה על תו"י ס"פ כירה הנה בלא"ה ט"ס שם במ"ש ומש"ה מוקי מתני' כר' יוסי וצ"ל כרבנן אמנם בל"ס שבשיבוש נדפסו כל הדברים כי הם אות באות מ"ש התוס' ועוד דאיכא למימר כו' אלא מחמת שנפל ט"ס כר' יוסי במקום כרבנן סברו המעתיקים או המדפוסים הראשונים שהוא חדשות שלא כתי' התוס':

ואשר נתקשה בד' רש"י בסנהדרין דצ"ה ע"ב בד"ה ה"ג ויצא מלאך כו' כבר פי' כוונת רש"י שם הרי"ף בעין יעקב אמנם גם לפירושו צ"ע דשמא פירכת הש"ס הוא מדכ' בסיפא דקרא וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים אף שע"כ לאו כלם ממש דהא כ' וישכימו בבקר. אלא דלק"מ דלרוב נמי קרי כל. ע' בש"ס יבמות ריש דכ"ז ובהוריות ד"ג ע"ב ובט"ז א"ח סי' ש"פ ובסי' תקפ"ב סק"ג וע"ש בש"ס לקמן בסמוך. להכי שפיר פריך אברייתא דקתני שהי' מאתים וס' רבוא וא"כ לא מתו רק מעט יותר מחלק עשירית. ומחמת שלבי בל עמי לא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדו"ש שלמה במוהר"י זללה"ה.

((א) זאת צריך לדעת אודות היורה שמשכירין בהגראלני' אף שמבואר במק"א סי' ת"נ במחודשים סקי"א דאם משכיר ב' או ג' ימים קודם פסח מותר וכ' כן שם המ"א ולפע"ד צ"ע כי המ"א לא כ"כ רק בסק"ו לענין בית אם משכירו בפי' להשים בו חמץ דאסור משום משתכר באה"נ לזאת אם משכירו על כמה ימים קודם פסח נחשב השכר לשעת היתר אבל הכי דאין אסור משום השכר רק משוה דרוצה בקיומו שלא יתבקע הכלי אף אם משכירו גם על קודם פסח מאי מהני והנה העט"ז הביאו הבה"ט כ' להתיר בג' או ד' שבועות קודם פסח וגם חילוק זה צ"ע ואפשר דהמק"ח אזיל לשיטתו דמבאר בביאורים דהעיקר היא משום השכר עש"ה אבל באמת תמי' היא בעיני דהא בעצמו בנה"מ סי' ש"ט פליג על הש"ך שם וכתב. דהמרדכי מיירי דוקא בהתנה שישלם כשעת השכירות אז א"צ לשלם השכר ועיין מזה באורך בתשו' בית אפרים וביארתי זה בהגהותי לקמן סי' ע"ח באריכות וא"ל דמיירי בענין שכ' התומים כמו שהבאתי דבריו בהגהותי שם אבל זה דוחק שוב ראיתי בש"ע של הרב בעל התניא ז"ל שביאר כן בהדיא דאף קודם פסח כמה ימים אסור בזה לכן היטב בעיני נוסח השט"מ של אאמו"ר הג' ז"ל שכ' בהדיא דמפורש הותנה עם הערל השוכר שבאם יתבקעו היורות תוך משך זמן השכירות דחל ההפסד על השוכר וצריך לתקן אותם ואעפ"כ לא ינכה כלים מתשלומי השכירות ובזה יצאנו מידי כל פקפוק.)

תשובה סב

סקאלא יום ד' אדר"ח אייר תר"ד לפ"ק:

ע"ד האי עובדא דאתי לקדמנא באיש א' שמכר חמצו לעכו"ם בע"פ. ע"י קנין אג"ק בשטר כנהוג וגם קיבל אדראף והשאר זקף עליו במלוה כנהוג לכתוב בכל שטרי מכירה. ואחה"פ כשבא לידו השטר מכירה מהעכו"ם בחזרה אחר שחזר וקנה החמץ מהעכו"ם ראה ששכח לחתום א"ע על השטר מכירה והחמץ עולה לסך רב שנמצא שם משקים יקרים הנעשים מחמץ ושאל השואל מה דין החמץ הנ"ל. תשובה. הנה זה ברור דהך שטרא לאו כלום הוא כיון שנכתב בכתב יד אחר והבע"ד אינו חתום עליו וגם לא חתמו עליו עדים פשיטא דלא הוי שטרא לקנות ע"י כדמוכח להדיא בש"ס בגיטין פ"ק דמש"ה פריך אשטר מתנה הנעשה בערכאות חספא בעלמא היא:

אף שהדבר אמת דלא מרעי נפשייהו מ"מ כיון שאין עדים כשרים בעיקר הדבר לא מהני וכ"כ בס' המקנה לקידושין דכ"ו ומאי דמשמע לכאורה מדברי התוס' בגיטין שם ד"ה חספא להיפוך כבר האריך בזה בס' קצוה"ח רס"י מ"ב בדברים ברורים בביאור דברי התוס' שגם כוונת התוס' כן. וכ"כ התומים באריכות ס"ס מ"ח בביאור הדברים וכיון שכן א"כ מכירת הקרקע בטילה דהא עכו"ם אינו קונה קרקע בכסף לבד רק עם השטר כמבואר ברמב"ם פ"א מה' מכירה ומה' זכיי'. ובש"ע רס"י קצ"ד א"כ יש לחוש לכאורה בנדון החמץ תלתא חשש' כאשר יתבאר. וגם יתבאר לפנינו דרכי היתר שיש בזה לפי קט שכלי:

חששא ראשונה אחר שלא קנה העכו"ם הקרקע א"כ לא נקנה החמץ אג"ק ולא בקנין חצר רק בכסף והלא הסכימו רוב הפוסקים דעכו"ם מישראל אינו קונה מטלטלים בכסף אלא שהמ"ב כ' בתשו' סי' נ"ט דדיעבד סמכינן במכירת חמץ בקנין כסף לכ"ע מטעם דחמץ בלא"ה אינו ברשותו של אדם רק דרחמנא אוקמי ברשותי' לעבור עליו בב"י וההיא כיון דמכר לעכו"ם קודם זמן איסורו גלו בדעתיו דלא ניחא ליה למהוי זכותי' בגוי'. הלכך בקנין כ"ד נפיק מרשותי' לרשות הנכרי ע"כ. והביאו האחרונים לפסק הלכה אלא שלכאורה דבריו סותרים לדברי הרמב"ן במלחמות בשמעתתא דנכרי שהלוה את ישראל שנראה מדבריו שם דמש"ה בעי הרהינו לרבא ולא סגי במעכשיו לחוד. משום דעכו"ם במשיכה קונה דוקא. וא"א לדברי המ"ב הא בחמץ אף למ"ד דעכו"ם במשיכה מהני קנין כסף ג"כ מה"ט כנ"ל. וא"כ למ"ל הרהינו ליקני' בכסף דמי הלואתו. וא"ל משום דבמלוה אינו קונה במקום כסף הא כיון דמעכשיו אמר ליה א"כ מההוא שעתא דהלוהו קני למפרע ולאו מלוה הוא ודוחק לחלק דשאני בההוא דמ"ב דהוי המכירה בע"פ מש"ה הוי גילוי מילתא טפי משא"כ בהך דנכרי שהלוה כו' דמיירי נמי אף בזמן רב קוה"פ דלא הוי גילוי דעת כ"כ דזהו דוחק אלא שאפשר לומר דשאני בהך דנכרי שהלוה כיון

דהישראל מתחלה לא החליטו ביד העכו"ם ע"י מכירה חלוטה משעה ראשונה מש"ה לאו גילוי מילתא היא דאם לא היה חפץ בהחמץ הי' מוכרו לחלוטין משעה ראשונה ודברי הרמב"ן במלחמות צע"ק דהרי בתה"א בית ה' סוף ש"ב כ' בשם הרמב"ן דאף למ"ד מעות קונות נכרי קונה בא' משני קנינים או במשיכה או במעות דלא קיי"ל כהך סוגיא דבכורות וא"כ אף אם נאמר דרבא ס"ל כר"י דבישראל מעות קונות וע' בתוס' רפ"ב דבכורות מ"מ למ"ל הרהינו ומ"מ אף אם נאמר דדברי המ"ב כזה אינם מוכרחים דלמ"ד בעלמא נכרי במשיכה דוקא בחמץ סגי בקנין כסף מ"מ כיון דפלוגתא דרבוותא הוא עכ"פ אם נכרי קונה בכסף א"כ בחמץ שעה"פ שהיא קנסא דרבנן יש להקל אף שהאחרונים חלקו על המ"ב במ"ש דרוב הפוסקים ס"ל כרש"י והם כתבו להיפך מ"מ אכתי מידי פלוגתא דרבוותא לא נפיק דהרבה מרבוותא הסכימו לדעת רש"י ומה שגמגם בס' פרמ"ג דכין דבפסח עצמו הו"ל ס' דאורייתא א"כ ל"מ להקל אחה"פ דהוי ס' דרבנן ע"י גלגול ז"א גמגום בנ"ד לפי מה שהסכימו האחרונים ז"ל דאם לא נודע הספק איסור עד אחר שנעשה דרבנן יש להקל. אמנם בס' פרמ"ג כ' להחמיר באם עבר על ס' ב"י לאסור החמץ אחה"פ מטעם אחר דכיון דקנסא הוא דקנסוהו רבנן וכיון דעבר עכ"פ על ס' ב"י קנסוהו רבנן כיון דעבד איסורא. אמנם כ"ל להביא ראיה דהיכא דעבר על ס' ב"י לא קנסוהו. מהך דנכרי שהלוה לישראל על חמצו דאחה"פ מותר והנה הב"ח כ' דמש"ה נקטו התנא אחה"פ ולא לענין פסח עצמו דבפסח צריך לבער כיון דבידו לפדותו ואח"כ גמגם בזה ע"פ דברי הר"ן דבמחוסר ממונא לא הואיל ובט"ז כ' להתיר אף לכתחלה הואיל ודעתו לשקעו ביד העכו"ם. והאחרונים הראו פנים להחמיר לדינא דהא עכ"פ בפסח עצמו ס' איסור הוא דאולי יכוף העכו"ם לפדותו דע"י התנאי שהתנה הישראל מעכשיו שעבודו דעכו"ם משאר נכסיו לא פקע דהתנאי התנה הישראל לטובת העכו"ם אבל הברירה ביד המלוה העכו"ם לומר שאינו רוצה שיהי' החמץ נקנה ונחלט בידו רק שיפרע הישראל החוב ובס' מק"ח האריך בזה והביא סמוכים מדברי הש"כ סי' ע"ג ומדברי המג"א סי' תמ"א ודבריו נכונים למעיין והנה בתשו' צ"צ סי' ס"ט השיב על קו' חתנו הגאון בעל עה"ג שהקו' על הרשב"א בביצה ס' טריפה שכ' דלא הוי דשיל"מ משום שאין המתיר עתיד לבוא בודאי ות"ל דבטלה ממ"נ אם אסורה הוא לא הוי דשיל"מ ואם מותרת הוא א"צ ביטול והשיב הצ"צ שם וז"ל האמת הוא אפי' אם תימצא התרנגולת אח"כ שלא היתה טריפה כו' מ"מ האי דאוכל ביצתה בעוד שהיתה בס' איסור קודם שנודע היתרא עביד איסורא ולא פקע מיני' האי איסור אפי' כשתמצא אח"כ שלא היתה טריפה מעיקרא דאיהו מיהו איסורא עביד ואלו עביד כה"ג היכא דאיקבע איסורא כגון

שהיה ב"ח א' חלב וא' שומן ואכל א' וא"י איזה אכל חייב א"ת ול"א דלמא שומן אכל ומייתי חולין לעזרה דזה עצמו הוא האיסור שאכל ס' איסור וע"ז חייבה התורה בקרבן ואפי' אם יוודע לו אח"כ שאכל שומן ל"א למפרע שהביא חולין לעזרה דכיון שעבד איסורא ואכל ס' איסור ולא ידע חייב להביא קרבן וכו' וע"ש באריכות. ונלע"ד להביא ראיה לדברי הצ"צ משס"ס יבמות דל"ו ע"ב וע"ש ברש"י דיה תנא וד"ה באיסור וד"ה אבל וקצ"ע לפ"ז בדברי האחרונים סס"י קפ"ה (א) וא"כ בעכו"ם שהלוה לישראל ע"ח כיון שבפסח הי' חייב לבערו מחשש ס' בל יראה וכנ"ל והוא השהה אותו ועבר על ס' ב"י ואף שאח"כ נשקע החמץ ת"י העכו"ם דהעכו"ם לא כפאו לפדותו וקנהו העכו"ם בתנאי דמעכשיו ונעשה של העכו"ם למפרע עכ"פ איסורא דעבד עביד ואמאי לא קנסוהו רבנן לאסור החמץ אחה"פ אלא ע"כ דבס' ב"י לא קנסוהו רבנן אלא שלדברי הח"י בסי' ת"מ שסובר דבחמץ של עכו"ם שתחת הישראל וקיבל הישראל אחריות דאינו נאסר אחה"פ אף שהישראל עבר על ב"י מ"מ גוף החמץ הוא של עכו"ם וא"כ היה לכאורה מקום לדחות ראיה, זו מ"מ ע"כ הח"י מודה בזה שלא היה תיכף אח"פ מוחלט של עכו"ם דאל"כ נדחו דבריו מדברי הרא"ש שם כאשר נבאר לקמן ובזה נלע"ד להביא סמוכים לדברי הרמב"ם שפ' דחמץ של ישראל שע"ע הפסח אסור אף שהניחו שוגג או אונס וה"ה וכל האחרונים נלאו למצוא פתח מאין הוציא הרמב"ם דינו וע' בתשו' נו"ב מ"ק סי' י"ט ולפי הנ"ל א"ש דהרמב"ם הוציא דינו מסיפא דמתני' דישראל שהלוה לעכו"ם אחה"פ אסור בהנאה והנה אף אם נאמר כדעת הב"ח והט"ז דאף בפסח מחיוב לבערו וכ"כ רש"י להדיא הביאו הט"ז מ"מ הוא רק ס' איסור דשמא לא יפדנו העכו"ם אח"פ ונמצא עובר למפרע וא"כ כשאנו אוסרים אח"פ לא מטעם שעבר במזיד ס' איסור דהא על ס' ב"י לא קנסו אע"כ דקנס הוא משום דכיון דהעכו"ם לא פדאו אח"פ איגלאי מילתא למפרע דעבר על ב"י והא אח"פ אין זה ביד הישראל שיפדנו העכו"ם ואנוס הוא ומזה ראיה דאף באונס קנסו. אמנם לדעת המג"א שם דבפסח אינו חייב לבערו ולישנא דמתני' מסייע לו דנקט הדין על אח"פ א"כ דברי הרמב"ם מפורשים במתני' דהא זה אונס גמור היא דבפסח לא היה צריך לבער ואח"פ כשלא פדאו העכו"ם אנוס היא ואעפ"כ אסור בהנאה לאח"פ וש"מ דאף באונס קנסו והנה האחרונים תמהו על המג"א מדברי רש"י ד"ה הגעתיך שהביא הט"ז שמבואר שם כמ"ש הט"ז וגם מצד הדין הוא תמי' דכיון דס' איסור דאורייתא הוא שמא לא יפדנו העכו"ם ויעבור למפרע בב"י פשיטא דצריך לבערו קודם פסח ובס' א"ר כ' ליישב ד' המג"א דמיירי שבטל קודם פסח החמץ. ובזה א"צ לבער ואף דבשאר חמץ צריך ביעור מדרבנן אף שביטל מ"מ בחמץ זה שעדיין היא ברשות

העכו"ם דשמא יפדנו מהני ביטול וא"צ ביעור אף מדרבנן וצ"ל דאעפ"כ אח"פ כשלא פדאו העכו"ם כיון דאיגלאי מילתא למפרע דעבר אדרבנן קנסוהו ואסרו החמץ. והנה בתשו' האחרונים האריכו באם יש תרתי לטיבותא שביטל וגם הי' אנוס על הביעור אם החמץ אסור אחה"פ ועיין בתשו' תוה"ש ובנו"ב ולפי הנ"ל הדבר מוכרח דאף תרוייהו יחד לא מהני דהא כבר כתב דמלישנא דמתני' דנקט הדין באחה"פ ש"מ כדברי המג"א דבפסח עצמו א"צ לבער וע"כ בביטל מיירי כדברי הא"ר הנ"ל ואפ"ה כשלא פדאו העכו"ם קתני במתני' דאסור לאחה"פ. ומזה מוכח דאף בתרתי לטיבותא אנוס וגם ביטל אסור החמץ לאחה"פ. שוב עיינתי בחי' הרמב"ן בפ' כ"ש דל"א בשמעתתא דחנות של ישראל דגרס בגירסת ר"ח דחנות ומלאי של עכו"ם ופועלים ישראלים דחמץ שנמצא שם אח"פ אסור בהנאה וה' הרמב"ן וז"ל שמא מיד פועלים ישראלים נפל קוה"פ ואין בעל החנות זוכה בו כו' משום מציאה שהרי שנינו מצא בחנות הרי אלו שלו וכיון שאין בעל החנות זוכה בו אלא הרי הוא של מוצאו כל זמן שלא זכה בו אדם ברשות הבעלים הראשונים היה עומד ול"מ למ"ד בס' נדרים הפקר כמתנה כו' דהו"ל חמץ של ישראל. אלא אף למאן דל"ל הכי הכא גזרינן ובודאי דהא מתניתא כר"ש כו' וש"מ דכי קניס ר"ש בחמץ של ישראל שעה"פ לאו דוקא בעבר עליו בב"י וב"י. אלא בין שוגג

**((א

) בודאי כוונתו למ"ש הרמ"א שם והאשה אין צריכה כפרה ואם שמשה שלא בשעת וסתה וכו' משמע דמקודם איירי בשימשה בשעת וסתה ואפ"ה אינה צריכה כפרה אולם עיין בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' פ"ה שפי' גם דברי הרמ"א דקודם דמיירי שלא בשעת וסתה אכן עכ"פ לשון הנו"ב שם בד"ה דע שכתב על אשה שיש לה וסת ואם זו שמשה ומצאה אח"כ על עד שלו אפילו בדקה לפני תשמיש הוא והיא צריכין כפרה משמע דאם לא מצאה כלום א"צ כפרה אלא די"ל דא"צ כפרה בקרבן אבל עכ"פ צריך תשובה כמ"ש בספר תוה"ש סי' קפ"ד סק"ג בשם הש"ד. וכן מצאתי בהדיא בתוס' סוטה דכ"ח ע"א ד"ה מה ת"ל וז"ל די"ל הכתוב אסרה קודם שתייה כאלו היא ודאי ואע"ג דליכא מלקות כדמוכח בפ"ק דיבמות מיהו לאו הבא מכלל עשה איכא ואפי' אם היא טהורה נענש בב"ד של מעלה אם בא עלי' כמו על חייבי עשה ולא כשאר ספיקות כגון ספק חלב ס' שומן ואכלו ונודע שהיא שומן אע"ג דצריך כפרה וסליחה מיהו לא חמיר כחייבי עשה מכ"ד ובעיקר הדין אם קונסין אה"פ בעבר על ספק בל יראה עיין בתשו' ב"א חאו"ח סי' מ"א כ' דאפי' למאן דמחמיר דוקא בספיקא דמעשה ולא בספיקא דפלוגתא מש"ה בנועם לשונו.)** בין מזיד בין באונס בין ברצון קונסין אותו דהא חמץ זה שנמצא בחנות שאסור

בהנאה קודם פסח אבד הימנו והרי היא של מוצאו ולא עבר כלל בב"י וב"י ואעפ"כ אסור לאחה"פ וטעמא משום קנסא כו' ומסתייעא נמי הך סברא מההוא דב"ק דגרסינן גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך כו' אלמא אסור בהנאה בין לו בין לאחרים ואע"פ שלא עברו בעליו בב"י וב"י וא"ת כיון שגזלן חייב לבערו ועבר עליו מש"ה אסור והלא אין קנס זה אלא לבעלים הראשונים והם לא עברו עליו בכלום. אלא ש"מ שקנס זה בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין לו בין לאחרים ובירושלמי הפקיד חמצו בי"ג כו' עכ"ל הרמב"ן ואולי מכאן הוציא הרמב"ם דינו לענין דקנסו לאח"פ אף באונס וכמה הלכתא גבורתא איכא למישמע מיני' דהרמב"ן ז"ל מדבריו הנ"ל דמשמע מדבריו דאף אם הפקיר חמצו וה"פ בהפקר גמור אסור לאחה"פ ודלא כמו שעלה ע"ד קצת האחרונים הקל גם מוכח להדיא מדבריו דהא דהחמץ שת"י הגזלן נאסר משום לתא דהנגזל הוא דעל מה שעבר הגזלן בב"י לא הוי קנסינן להנגזל דהא הגזלן אומר הרי שלך לפניך וכ"כ הנו"ב סי' כ' ואף דהנגזל פשיטא דלא עבר אב"י דהא אינו ברשותו וא"י להקדישו וכמו שהאריך בזה בנו"ב. מ"מ כיון שמדרבנן אף היכא שאינו עובר בב"י חייב לבער ולא מהני להו תק"ח שהצריכו ביעור מה שהוא ת"י הגזלן אף שבאמת אנוס הוא על הביעור כיון שהוא ת"י הגזלן ואונס רחמנא פטרי' מ"מ לענין קנס שאחה"פ ל"מ אונס ובזה ניחא דלא סתרי אהדדי דברי הרמב"ן הללו למ"ש הר"ן בשמו וכ"ה בחי' הרמב"ן שם פ"ק דכ' שבחמץ של ישראל המופקר ביד עכו"ם דאינו עובר בב"י וב"י וכת' שם דעכ"פ מדבריהם צריך ביעור והביא ראיה מברייתא דנכרי שהלוה את ישראל כו' אחה"פ עובר דש"מ דאסור הואיל ועבר מדבריהם דהתם שפיר מביא ראיה דאם נאמר דאף מדבריהם אינו חייב לבערו חמצו המופקד ביד עכו"ם א"כ פשיטא דמותר לאחה"פ דהו"ל כחמצו של עכו"ם שעשה"פ ומש"ה ש"מ דעכ"פ מדבריהם צריך ביעור. ומש"ה גם בנדון דגזל חמץ אף שהוא ת"י הגזלן ועדיף מהפקיד אצל עכו"ם דלאו ברשותי' הוא כלל אף להקדישו ולמכרו מ"מ מדרבנן צריך ביעור. ואף שבאמת גם מדרבנן פטור ולא עבר הנגזל אף אדרבנן זה הפטור הוא משום דאנוס הוא ואונס לא מהני בזה להתיר החמץ אחה"פ וממילא יצא לנו הדין דאף בעכו"ם שגזל חמץ מישראל קוה"פ והיא ת"י עכו"ם הגזלן כל ימי הפסח אסור החמץ אחה"פ משום לתא דהנגזל וזה כדמשמע להדיא מדברי הח"י רס"י תמ"ח סק"ד והאחרונים תפסו עליו דבזה אין לקנסו כיון שהנגזל לא עבר בכלום ובנו"ב סי' כ' יצא לידון בדבר החדש דאף בגזלן ישראל שגזל מישראל קוה"פ ועה"פ ת"י הגזלן דהחמץ מותר לאחה"פ כיון דדינא דהגזלן אומר להנגזל הש"ל ואין כאן קנס להגזלן והנגזל לא עבר אמידי והאריך בזה מאד והרי דברי הרמב"ן לפנינו

היפך דבריהם. ורוח ה' דיבר בהגאון שבו"י בתשו' תוה"ש סי' וא"ו שכיון לדברי הרמב"ן בזה שמוכח מהך דגזל חמץ כו' דאף באונס קנסו והאחרונים דחו דבריו דשאני התם דמשום לתא דגזלן הוא והרי מפורש בדברי הרמב"ן היפך דבריהם. אלא שמה שהיקל שם בתוה"ש בצירף ביטול וגם אונס הוא תמי' דהא בגזל חמץ עדיף מביטל דהא הנגזל פשיטא דא"צ לבטל ולא עבר אב"י ואף הערמה רחוק לומר דשייך בזה וגם הוא אנוס על הביעור אפ"ה קנסו אלא ש"מ דלא חלקו חכמים בהך קנסא ואונס בצירף ביטל ג"כ לא מהני. ונחזור לנ"ד דעכ"פ בנ"ד שנשאר עכ"פ על גוף החמץ קנין כסף בדיעבד מותר ובפרט שכל האחרונים הסכימו לדינא להמ"ב דבדיעבד סמכינן על קנין כסף אף בנודע בפסח דיש חשש איסור דאורייתא מכ"ש בנ"ד שלא נודע עד לאחה"פ שאינו רק מדרבנן פשיטא דיש לסמוך בדיעבד על קנין כסף וז"ב. החששא השני' שבנ"ד הוא משום דכיון דעכו"ם אינו קונה קרקע בכסף והוא קנה הקרקע והחמץ בקנין א' א"כ אף אם נאמר דבדיעבד סמכינן לענין החמץ על קנין כסף מ"מ כיון שהקרקע לא קנה גם החמץ לא קנה ואף שבקני את וחמור קיי"ל כר"נ דקנה מחצה מ"מ הא פ' הרמב"ם בפ"ט מה' אישות בקידש נשים רבות והי' בהן אחיות דאף הנכריות אינן מקודשות רק באומר הראוי לביאה תתקדש וכ"פ בה"ג וכתב הר"ן שם בטעמא דאף דקיי"ל כר"נ בקני את וחמור דקנה מחצה הכא לא מקדישיא חדא מינייהו דבשלמא במקנה איכא למימר שדעתו שיקנה. מי שיוכל לקנות כו' אבל מקדש זה קונה הוא אותן נשים בכלכלה של תאנים ולא ניתנה להן אלא כדי שיזכה בכולן שכן דרך הלוקח ליקח רע ויפה כאחת ומוכרים יעשו פשרה ביניהם וכשם שלוקח ממוכר א' יכול לומר כל מקחי אני רוצה ולא חציו בחצי דמיו כדמוכח בה' בית כור כו' אמרינן דכור בשלושים אני מוכר לך דיכול לחזור בו אפי' בסאה אחרונה כו' ע"כ והמחבר בש"ע אה"ע סי' מ"א הביא גם דעת הרמב"ם וא"כ בנ"ד לכאורה דכוותי' הוא ואף שאכתי מידי פלוגתא דרבוותא לא נפיק מ"מ קשה להקל כ"נ לכאורה אחר שבקנין כסף עצמו יש דעות דלא קנה כנ"ל די להקל בקנין כסף בחמץ עצמו אבל בהצטרף ריעותא זו עוד דעת בה"ג והרמב"ם אולי יש להחמיר אלא שבספר בית מאיר שם כתב דדעת הר"ן יחידאה הוא דאף לדעת הרמב"ם י"ל כמ"ש הרמב"ן דטעמו משום דבדיבור א' כולל כולם שאמר כולכם וז"א בנ"ד ועוד נלע"ד ברור דטעמא דהר"ן הנ"ל לאו משום דבקנין א' הקנה את שניהם אלא ס"ל דאף אם היו מקנה לאדם א' במכר שני דברים ולכל א' קצץ סך מיוחד והקנה בק"ס א' וא' מהם לא קנה מ"מ קנה השני שפיר למאי דקיי"ל כר"נ דקנה מחצה מ"מ אם כלל שני הדברים בסך א' שמכר שניהם בסך א' כיון שבטל א' מהם לא קנה השאר משום דמקח א' הם ומכרם בסך א' ח"כ יכול

לומר במקח שלם אני רוצה כמבואר בא"מ סימן קפ"ב ס"ח. והראיה דהא הר"ן הביא ראיה מהך דכור בשלושים והתם מפורש בש"ס דאם אמר כור בלמ"ד סאה בסלע ראשון ראשון קנה. וכן מפורש להדיא בד' ה"ה פכ"ד מה' מכירה הי"ג בטעמא דארעא ודקלי דטעמא דהרמב"ם שם דאם אינו נותן לו דקלים בטל המכר מהקרקע משום דמכר לו שניהם בערך א' ולא פרט ערך לכ"א בפ"ע ע"ש. ואף הרשב"ם דפליג י"ל כמ"ש המל"מ סוף ה' זכי' דס"ל לחלק בין שני דברים שהם ממין א' כההוא דכור בלמ"ד ובין שני דברים משני מינים כההוא דארעא ודקלי. ובזה נלע"ד ליישב לשון הר"ן דכאן כ' סברא זו בהחלט עכ"פ לענין ליקח ממוכר א' ב' דברים בסך א' ובפ"ב דגיטין בשמעתתא דעציץ וזרעים כי נמי הך סברא דכיון דבב"א מכר לו עציץ וזרעים ולא קנה זרעים אף קניות העציץ לא נגמרה. והביא ראיה מהך דכור בלמ"ד וכ' שם הדבר בלשון אפשר ולחליקו של המ"ל הנ"ל א"ש דשאני בהך דעציץ וזרעים דשני מינים הם משא"כ בהך דחמש נשים דמין א' הם והוא קידש אותן בכלכלה א' א"כ הו"ל כמין א' במקח א' דאם בטל א' מהן יכול לבטל השאר וכ"ה דעת הר"ן בר"פ האיש מקדש גבי כל דבר שבמדה ובמשקל ע"ש. משא"כ בנ"ד שקצב סך הקרקע בסך בפ"ע וערך החמץ ג"כ בסך מיוחד למאי דקיי"ל כר"נ אף שהמקח בטל לגבי הקרקע קיום לגבי החמץ ודלא כמו שנראה מס' בית מאיר שם שאינו מחלק בזה לפ"ד הר"ן והברור נלע"ד כמ"ש והנה באמת שיטת הר"ן בקידושין הנ"ל צ"ע דאם נאמר דשיטת הש"ס אף לר"נ דקנה מחצה ואין הקנין של מי שראוי לחול נגרע ממה שצירף עמו דבר שאינו ראוי לחול רק דפריך משום דמקח טעות הוא דיכול לומר במקח שלם אני רוצה א"כ מאי משני הש"ס אליבא דרבא דאמר כולכם וא' משתי אחיות וכו' ע"ש ובפרש"י. ולדברי הר"ן מאי מהני הא עכ"פ כיון דאין האחיות מקודשת לו יהיה מאיזה טעם שיהיה עכ"פ יכול לבטל המקח מהנכריות נמי משום דיכול לומר במקח שלם אני רוצה וצ"ע. שוב ראיתי שהרגיש בזה בס' פנ"י. ותמהני על הב"מ שהביא מסוגיא זו לסייע לשיטת הרמב"ן דלשטתו א"צ לדחוק כפרש"י ולא הרגיש דלהר"ן אין מרפא אף בפרש"י וצ"ע. מ"מ נתברר לפנינו דאף לשיטת הר"ן אין כאן בית מיחוש בנ"ד ועוד בלא"ה אינו דומה נ"ד לקני את וחמור ועדיף נ"ד מההוא דר' שמחה במרדכי פ' מי שמת בהקנה בק"ס מטלטלין ומטבע כא' דס"ל לריש דעכ"פ הקנין קיים לגבי מטלטלין משום דעכ"פ אף מטבע בת קנין הוא בשאר קניינים וכאן עדיף טפי דהא באמת קנין כסף בקרקע ג"כ קנין הוא אלא שבעכו"ם ל"מ בלא שטר משום דלא סמכא דעתי' וכן בישראל במקום שכותבין שטר ובעינן שטר עם נתינת הכסף וא"כ עכ"פ גם הכסף קנין הוא ואינו דומה לאת וחמור ולכ"ע מכירת החמץ קיים אלא שלסברת הר"ן ק'

לחלק בכך וגם חילק ר"ש אינו לפי סברת הר"ן כמ"ש בס' בית מאיר אלא שכבר כ' דהך דסברת הר"ן אינו בנ"ד ועכ"פ מכירות החמץ קיים וזה ברור ויש מקום לפלפל בש"ס נדרים דכ"ו וע' בס' שעה"מ פי"ב מה' נדרים הלכה יוד מ"ש בשם ס' קול יעקב ומ"ש שם עליו ואכמ"ל. החששא השלישית שבנ"ד הוא משום דהעכו"ם אף שקנה החמץ כיון שלא קנה המקום שהחמץ בתוכה הו"ל חמצו של עכו"ם ברשות ישראל ואחריות על ישראל ובס' מק"ח סי' ת"מ ותמ"ח החמיר מאד בזה באם שלא הקנה לעכו"ם המקום שהחמץ בתוכו אף שקנה העכו"ם החמץ בקנין המועיל אסור החמץ אחה"פ מטעם הנ"ל אלא שדבריו אינם מוכרחים לפע"ד. ומכ"ש בנ"ד וז"ל בס' תמ"ח ואם לא הקנה הרשות שהחמץ בתוכו אף שהקנה לו אג"ק לא מהני כיון דאחריות על ישראל כיון שעומד ברשות ישראל והעכו"ם חייב לו מעות הוי כמו משכון ובההוא הנאה דתפוס ליה אזוזי הוי ש"ש ואף דאין שומרים לעכו"ם מ"מ במשכון אף בעכו"ם הוי ש"ש כמ"ש הרמב"ם ס"פ ה' האומנין עכ"ל ודבריו תמוהים דדוקא לטעמא דשמואל דהו"ל כאלו פירש שאם יאבד המשכון יפסיד החוב הוא דקאמרי התוס' דאף במשכון של עכו"ם חייב הישראל באחריות מה"ט דלאו מדין שומרים הוא. אלא מדין תנאי הוא וכל תנאי שבממון קיים וכ"ה בתוס' ס"פ שבועות הדיינים. אבל משום ההוא הנאה דתפוס לי' אזוזי פשיטא דהך הנאה לא עדיף מאלו נתן לו העכו"ם שכר שמירה מכיסו דודאי הנאה הוא ואפ"ה פטור הישראל מאחריות דרעהו כתיב וכ"כ התוס' להדיא בשבועות ומהך טעמא דשמואל א"א לחייבו בכ"ד דהא לא נתן לו העכו"ם החמץ בפי' בתורת משכון שנאמר דהו"ל כאלו פירש ולא גרע ממשכון שלא בשעת הלואתו כמבואר בהג"א ס"פ האומנין ובד"מ לטור ח"מ סי' ע"ב. דלא שייך הך דשמואל. ועוד דהא הך דשמואל ספיקא היא והפוסקים דפ' כר' יוסף ל"ל דשמואל וממילא בענין חמץ שעה"פ יש להקל. אלא שצ"ע לשיטת התוס' והרא"ש בכ"ד דטעמא דהוי ש"ש משום דר' יצחק הוא משום בההוא הנאה דיכול לקדש בו האשה וא"כ בישראל שהלוה לעכו"ם ע"ח אמאי עובר לר"מ ולרבנן דאמרי אינו עובר הוא משום דבמשכון עכו"ם ל"ל דר' יצחק ות"ל דאף אי שייך דר"י וקנה משכון הא אין דין שומרים בשל עכו"ם. וצ"ל דאם נאמר דהך דר"י אף במשכון עכו"ם איתא. א"כ אף שאין הישראל חייב באחריות מ"מ עובר משום דקני ליה כדר"י והוי כשלו. וכ"מ מד' התוספות פסחים ל"א ד"ה שקונה אלא שמד' התוס' ס"פ האומנין לא משמע כן לכאורה וכן משמע להדיא מד' ה"ה פ"ד מה' חו"מ שהיה עש"ה. וכ"מ להדיא בפר"ח רס"י ת"מ וצ"ע. ועכ"פ דברי המק"ח תמוהים עוד כ' בס' מק"ח וז"ל ואפי' אם התנה בפי' שפטור מאחריות מ"מ כיון שידוע שהעכו"ם לא ישלם לו כשיאבד הוי כאחריות אלם עליו דאסור

כו' ואח"פ אסור ג"כ החמץ מצד אחריות ואין לסמוך על הח"י שפ' דחמץ של עכו"ם שקיבל עליו הישראל אחריות דלא נאסר החמץ דבמשכון גרע כו' ע"כ. והנה הגם שזה אמת שכן מבואר בס' פנ"י בפסחים דל"א דבמשכון של עכו"ם שת"י ישראל והישראל קיבל אחריות דאסור אחה"פ וכדמוכח להדיא מד' התוס' והרא"ש שם ובהאומנין וביוחד בתוס' ס"פ שבועות הדיינים מ"מ הא כ' הפנ"י שם בטעמא דאף דבשאר פקדון אף שהאחריות על הישראל מותר לאחה"פ כמבואר בירושלמי מ"מ במשכון גרע משום דקנוי לישראל לשיעבוד ולאפותיקי כמ"ש הפנ"י שם וזה לא שייך בנ"ד דהא לא הלוה בפי' על החמץ וכבר כתבו הרשב"א והר"ן בפ"ב דקידושין דמ"ח ע"ב דאף באומן דקאמר בש"ס דהוי ש"ש מטעם דתפיס ליה אאגרי'. מ"מ אין דינו כמשכון ועכ"פ כל היכא דלא שמעינן בהדיא דתפיס ליה אאגרי' אליבא דכ"ע אין דינו כמשכון. כמ"ש הב"ש באה"ע סי' כ"ק ס"ק מ"ם. ואף לדעת הרמ"א שם בסי' כ"ח סט"ו. שנשמע מדבריו בד"מ ובהג"ה דלדעת ר' ירוחם באומן בכ"ג הו"ל כמשכון מה"ט דתפיס ליה מסתמא אאגרי' כמ"ש הב"ש שם. וכ"מ באמת בדברי הרא"ש פ"ק דקידושין ד"ח ע"ב סי' יוד היינו דוקא באומן דאמרינן שמסתמא תפס לי' אאגרי' כמבואר בש"ס ב"מ ד"פ ע"ב. אבל בעלמא אף שיש לו של חבירו בידו ל"א דהוי כמשכון בידו משום דיכול לתוספו בעד חובו כמבואר בד' הרמ"ה שהביא הטור שם בסי' כ"ח בענין אם קדשה במלוה שלה שיש עליו משכון וזהו כוונת הד"מ שם אות זיין. ע"כ מ"ש בס' מק"ח שבכאן כיון שהחמץ הוא ברשות ישראל והעכו"ם חייב לו דמי החמץ הו"ל כמשכון הוא תמוה. גם מ"ש הרב בעל מק"ח בספרו נתיבות המשפט סי' רצ"א סק"ג דאם מכר א' לחבירו סחורה בהקפה. והיא זבינא דרמי על אפי'. וגוף הסחורה הוא עדיין ת"י המוכר רק שהקנה אותה להלוקח בק"ס וכדומה ופ' שם דהמוכר הוי ש"ש מטעם דהוי כמשכון ובההוא הנאה דתפיס ליה אזוזי וכו' ומשמע שם להדיא דבזה אף אם לא אמר בפירוש שתופס הסחורה עד שישלם דינו כמשכון ע"ש לפי הנ"ל ליתא דדוקא באומן אמרינן דהוי ש"ש מטעם דמסתמא תפיס לי' אאגרי' ולא בעלמא. ומש"ה לא הוי רק ש"ח וע' היטב בחידושי הרשב"א בקידושין הנ"ל. בפרט בנ"ד שהישראל סבר כל ימי הפסח שהשטר מכירה כדינו שחתם עליו א"כ הי' ברשות העכו"ם ולא קיבלו לשיעבוד ולאפותיקי בפרט שהפנ"י בעצמו כ' דלשטת רש"י אף במשכון וקיבל אחריות מותר אחה"פ וששטה זו מחוורת בעיניו. אמנם בגוף הך דינא דחמץ עכו"ם ואחריות על ישראל דפליגי בזה המג"א והח"י בסי' ת"מ. הנה האחרונים ז"ל הביאו ראיה לד' המג"א מדברי הרא"ש דל"א שכ' דמש"ה אליבא דאמת בעי הרהינו לרבא ולא סגי במעכשיו לחוד. משום דאל"כ אף דהוי של עכו"ם למפרע

מ"מ מטעם אחריות אסור וע' בב"ח והתם אח"פ מיירי ובס' מק"ח כ' ליישב בסי' תמ"א דשאני בהך משום דאם אנו אוסרים החמץ ממילא פקע הקנין מעכשיו דהא אם לא יפדנו אמר וכיון שנאסר אינו ראוי לפדותו כמ"ש התומים סי' ע"ב סקי"ג. ומש"ה שפיר קנסינן לי' ולא שייך סברת הירושלמי חמצו של עכו"ם הוא ישראל עבר עליו דאם יקנסו אותו לאסרו שוב יהיה חמץ של ישראל ומש"ה מיישב המק"ח הא דתמהו המחברים דהא לדברי הרא"ש דהרהינו בעי מטעם אחריות א"כ גם לאביי צריך הרהינו ובש"ס משני אליבא דרבא הב"ע כשהרהינו משמע דלאביי א"צ הרהינו. ולפי הנ"ל א"ש דלאביי דלמפרע גובה אף שהאחריות על ישראל אינו נאסר אחה"פ כדברי הירושלמי והאריך בזה ותמהני איך אישתמיט לי' ד' הרא"ש תכ"ד שכ' דלאביי ג"כ בעינן שאם הוא ברשות ישראל לא יהיה אחריות על הישראל וע"ש. ובעיקר ד' הרא"ש שלכאורה הם תמוהים מאד דאמאי ניחא כי' לאביי בלא הרהינו וצ"ל דמוקי באין אחריות על ישראל א"כ לפי האמת גם אליבא דרבא למה בעינן דוקא הרהינו והא אף בלא הרהינו מותר במעכשיו כמו לאביי בלא מעכשיו והיינו כשאין האחריות על ישראל נלע"ד ליישב דבריו דהנה לכאורה יש להבין בש"ס שם דפריך ממתני' דנכרי שהלוה את ישראל ע"ח דאחה"פ מותר וקאמרי בש"ס בשלמא למפרע הוא גובה אמטו להכי מותר בהנאה כו' וק' לשיטת ר"ת וסייעתו דעכו"ם אינו קונה בכסף רק במשיכה א"כ למ"ד למפרע הוא גובה ג"כ לא ניחא דבמאי קני העכו"ם למפרע דהא בדמי הלואתו לא קני דהא עכו"ם אינו קונה בכסף. אמנם האמת שזה לק"מ דהא הך מ"ד דלמפרע גובה הוא אביי ואביי אית ליה להדיא ברפ"ב דבכורות דעכו"ם בכסף הוא דקונה רק שהר"ת ל"פ כוותי'. אלא דאכתי תיקשה על הש"ס דפריך אא"א מכאן ולהבא הוא גובה אמאי מותר בהנאה כו' ומשני הבמ"ע כשהרהינו אצלו ותקשי הא הך מ"ד דלהבא הוא גובה הוא רבא והא שיטת ר"ת שם בבכורות דרבא ס"ל כר"י דישראל בכסף ועכו"ם במשיכה א"כ לדידיה אף אם היה סובר דלמפרע גובה צריך הרהינו דוקא דבלא"ה במאי קני הנכרי למפרע דהא כסף גרידא אינו קונה בנכרי ונראה דהנה הר"ן בר"פ שבועות הדיינים הביא בשם הר"י הלוי דבמודה במקצת ונתן משכון לא הוי הילך והביא ראיה מהך דפ"ק דקידושין דמנה אין כאן משכון אין כאן והראשונים תמהו על ראייתו וביאר הר"ן ז"ל דבריו דס"ל להר"י הלוי דבע"ח אינו קונה משכון רק אם משכנו שלא בשעת הלואתו ע"פ ב"ד מגזה"כ או בשעת הלואתו משום דקני ליה לשיעבוד במעות ההלואה אבל במסר לוה למלוה משכון שלא בשעת הלואתו מדעתו במאי קנה להך משכון אם בכסף אין כאן כסף דהא עתה אינו נותן לו שום דבר ובמלוה שהלוהו מקודם זה אינו כסף דהא מלוה אינו קונה בתורת

כסף וא"ת דקני ליה במשיכה זה יליף הר"י הלוי מהך דפ"ק דקידושין דמשיכה לא מהני רק לקנות גוף החפץ ולא לענין שיעבוד ע"כ. ודבריו אלו הובא בנימוקי רפ"ק דמציעא בשם הר"ן ז"ל בביאור דברי הר"י הלוי ז"ל. וק"ל דלדבריו אמאי קאמרי בש"ס טעמא דברייתא דנכרי שהלוה את ישראל ע"ח אחה"פ עובר משום דעכו"ם מישראל אינו קונה משכון דל"ש בי' ולך תהיה צדקה. ותיפוק לי' דבלא"ה במאי קני דהא עכו"ם אינו קונה בכסף רק במשיכה והא הורינו הר"י הלוי דמשיכה ל"מ לענין שיעבוד וא"ל דזהו כוונת הש"ס שם דמש"ה עכו"ם מישראל לא קני משכון דא"כ אמאי פליגי בישראל מעכו"ם אי שייך דר"י כמבואר שם ות"ל דהא ישראל מעכו"ם ועכו"ם מישראל לענין קני' חד דינא אית לה כמ"ש הש"כ בח"מ סי' קצ"ד. ועוד דא"כ למאי דס"ד במאי דמשני אמתני' כשהרהינו משום דבע"ח קונה משכון כמו שפרש"י ז"ל שם. ואיך אל"כ והא עכו"ם אינו קונה בכסף ומשיכה לשיעבוד ל"מ. ונתקשיתי בזה עד שמצאתי שבס' קצה"ח רס"י ע"ב הרגיש בזה ותי' עפ"י ד' הג"א בהזהב דבמקום דל"ש משיכה מעות קונות לכ"ע כמו בנתן לבלן ומש"ה בשעבוד דלא שייך משיכה מעות קונות ע"ש. ומש"ה מיושב ק' הנ"ל דרק לרבא משום דסובר מכאן ולהבא גובה היא דקשה מהך דנכרי שהלוה לישראל ע"ח אבל אי הוי סובר למפרע גובה היה ניחא אף בלא הרהינו משום דלענין שיעבוד כיון דל"ש משיכה א"צ משיכה כלל אלא שלפי"ז קשה על הרא"ש דהא למאי דמסיק הש"ס אליבא דרבא דמיירי דא"ל מעכשיו ופי' הרמב"ן במלחמות והרא"ש ז"ל דהפי' הוא דא"ל קני מעכשיו אם לא אפרע עד יום פלוני וע"ש וכיון דא"ל קני מעכשיו א"כ הקנה לו החמץ שיהי' לו קנין בגוף החמץ לא לענין שיעבוד וע' בהרמב"ן שם א"כ למ"ל הרא"ש לומר דטעם דבעי הרהינו משום אחריות ות"ל דבלא הרהינו ל"ק לרבא משום דעכו"ם אינו קונה בכסף במקום דשייך משיכה והנלע"ד דבלא"ה לק"מ אף אם נאמר שלא כדברי הר"י הלוי אלא כדעת הרבה ראשונים דמשכון ג"כ ניקנה במשיכה לענין שיעבוד אפ"ה א"צ כאן משיכה משום דהא כתב בהג"א הנ"ל דהיכא דא"א במשיכה מעות קונות וא"כ ל"מ למ"ד למפרע גובה איך אפשר לומר דאפשר במשיכה הא בעת התחלת השעבוד נשתעבדו לו כל הנכסים של לוה מקרקע ומטלטלי רק כשגבה איזה דבר מנכסים אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע שיקנה מעות ההלואה ועכ"פ בעת ההלואה ל"ש בי' משיכה במה שגבה לבסוף דבשלמא בקונה חפץ פרטי שייך בו משיכה משא"כ בזה דהא נחית אדעתא דשיעבד על כל הנכסים ול"ש בהו משיכה אלא אף לא"ד מוקי אליבא דרבא דמיירי בקני מעכשיו עכ"פ שיעבודא משאר נכסים דלוה לא פקע כמ"ש בס' מק"ח רס"י תמ"א דהתנאי לטובת המלוה הותנה הא אם רוצה המלוה לגבות יכול

לגבות חובו משאר נכסים והביא ראיה מד' הש"ך והמג"א וא"כ אין שייך בזה משיכה ושוב מעות קונות וא"כ למה צריך הרהינו וע"כ כ' הרא"ש דאעפ"כ צריך הרהינו לרבא משום דאל"כ אסור משום דאחריות על הישראל וא"ל דמאי פסקא לוקמי באין אחריות על ישראל וא"צ הרהינו ז"א דאיך משכחת שלא יהיה אחריות על ישראל הלוה שלא יצטרך לשלם החוב משאר נכסים ולא משכחת רק בעשה החמץ אפותיקי מפירש שלא יהי' פרעון אלא מזו דבזה אם שטפה נהר אינו גובה משאר נכסים וכיון שכן א"כ בלא"ה צריך הרהינו דאל"כ עכו"ם אינו קונה לרבא בכסף וא"ל משום דאין לו רק שעבוד ולא שייך משיכה כדעת הר"י הלוי ז"א דהא לרבא מיירי בקני מעכשיו וא"ל משום דהשעבוד ג"כ על כל נכסיו ול"ש משיכה ז"א דהא ע"כ מיירי באפותיקי מפו' ואין השעבוד על שאר נכסים וזה לרבא וממ"נ צריך הרהינו אבל לאביי דאית לי' למפרע גובה וגם דעכו"ם קונה בכסף א"כ שפיר אף בלא הרהינו ובלא אחריות באפותיקי מפו' דל"מ לשיטת הר"י הלוי דבמשכון ל"ש קנין ע"י משיכה דא"ש אף אם אין העכו"ם קונה רק במשיכה אלא אף לדעת החולקים מ"מ הא לשטת אביי עכו"ם קונה בכסף וזה נכון לפע"ד בע"ה. אמנם ליישב דברי הח"י שלא יהי' נסתרים מדברי הרא"ש הנ"ל דמוכח להדיא מדבריו דבקיבל אחריות והחמץ ת"י ישראל אסור לאחה"פ לכ"ע נלפע"ד לחלק דבאמת זה סברא נכונה כמו שהביא הח"י מהירושלמי דחמץ של עכו"ם ישראל הוא שעבר עליו ואין לקנוס חמץ של עכו"ם בשביל ישראל ועיין בחי' הרמב"ן הנ"ל וזה אם הי' בעת התחלת איסור הקנס דהיינו תיכף במוצאי פסח (ועיין בנו"ב סי' י"ט וכ') חמצו של עכו"ם ע"כ אין כח ביד חכמים לבטל איסורם ע"ח של עכו"ם אבל אם במוצאי פסח עדיין הוא חמץ ישראל כמו בעכו"ם שהלוה לישראל ע"ח דעכ"פ במוצאי פסח כיון שעדיין לא הגיע הזמ"פ ויוכל להיות שיפדנו החמץ אסור וע"ש בב"ח אף ע"ג דאח"כ כשלא פדאו הישראל איגלאי מילתא למפרע דהי' של עכו"ם אינו ניתר למפרע דאיסור הקנס לא פקע מיני' אחר שעכ"פ הישראל עבר עליו בב"י וב"י ודוקא בלא קיבל הישראל אחריות או שהי' בבית עכו"ם דאף דבמוצ"פ הי' אסור דשמא יפדנו מ"מ כיון שאח"כ לא פדאו איגלאי מילתא למפרע שהקנס שלא כדין דהא לא עבר בב"י אבל באם הי' בבית ישראל וגם קיבל עליו אחריות א"כ אח"כ אף שלא פדאו הקנס כדין עכ"פ דהא עכ"פ עבר בב"י וב"י כיון שהי' בבית ישראל על אחריותו רק שאיגלאי מלתא שהי' חמץ של עכו"ם ואינו מן הדין לקנוס חמץ של עכו"ם זה לא מהני כיון דבעת התחלת איסור כשחלה הקנס עדיין לא הי' בהחלט של עכו"ם וז"נ לפע"ד ליישב שטת הירושלמי והח"י שלא יסתרו דברי הרא"ש אלא שלדינא קשה לסמוך אתך היתרא דח"י הנ"ל נגד ד' המג"א אחר שלשון

הרמב"ם ז"ל הוא להדיא נגד דברי הח"י שכ' בפ"ד מה' חו"מ ה"ג וז"ל ואם לא קיבל עליו אחריות מותר לקיימו אצלו ומותר לאכלו אחה"פ כו' ע"כ דמשמע להדיא דברישא בקיבל אחריות אסור לאחה"פ אלא שכ"ז לענין היתר אכילה אבל לענין היתר הנאה יש לסמוך על הח"י דבזה אין סתירה לדבריו מדברי הרמב"ם וכ"כ הא"ר הכרעה זו בשם הראב"ן ז"ל. אמנם בעיקר הדבר שבנ"ד הנה אין כאן קבלת אחריות בפי' רק מצד שהעכו"ם אלם כמ"ש המק"ח. והנה אף שהסכימו רוב הפוסקים לדעת הרמב"ם להחמיר אף בדיעבד מ"מ לענין אחה"פ נראה מדעת האחרונים שיש להקל כדעת הראב"ד וא"ל דאף לדעת הראב"ד יש להחמיר בנ"ד דהא אם חייב באחריות מדינא דמלכותא מודה הראב"ד דצריך לבער וכאן אם יאבד החמץ פשיטא דבדיניהם יפסיד הישראל שלא ישלם העכו"ם דמי החמץ דהא בדיניהם אינם מחזיקים במכירה רק להערמה בעלמא וכ"נ מלשון המק"ח סי' ת"מ גם זה אינו מחוור בעיני דהא ד"ז חידוש הוא דאזלינן בתר דיניהם ואטו כל שטרי מכירות דידן נעשו ע"פ דינא דמלכותא ואעפ"כ הם קיימים מחמת ד"ת אף שמצד דין המלכות אינו מכירה והוי חמץ של ישראל מ"מ לא איכפת לן אחר שיצא מרשותינו ע"פ ד"ת [והך דפ' חז"ה דמלכא אמר לא לקני' אלא באגרתא כבר דברו מזה המחברים] רק דגבי אחריות דינא הוא. דאף אם מחק המלכות חייב לשלם הו"ל כדידי'. וזה אם דין המלכות לחייבו מדין אחריות אבל אם דין המלכות שאין המכירה כלום וממילא כדידי' הוא בין אם יאבד או לא מאי שייך כאן גורם לממון ממ"נ אם נאמר דניזל בתר דין המלכות בלא"ה דידי' הוא ועובר עליו אף אם הוא ברשות עכו"ם להרבה פוסקים ולפי ד"ת בכל ענין לאו דידי' הוא אף אם יאבד ואף שאין העכו"ם בטוח דגברא עניא הוא ג"כ לא איכפת לן לומר שזה הוי אחריות על ישראל דאטו אם עכו"ם חייב מעות לישראל ויש לו חמץ בבית ישראל ולא קיבל הישראל אחריות והעכו"ם אינו אלם רק שממילא אם יאבד החמץ לא יהי' להעכו"ם לשלם ממקום אחר מחמת דחקו הכי בשביל זה יעבור הישראל בב"י על החמץ זה לא ניתן להאמר ודבר זה היא עיקר שאם חיוב התשלומין בא מצד החמץ יוקם ברשותו ע"י אבדתו הן מצד ד"ת הן מצד דד"מ אבל מצד אחר אין גרם חיוב ישראל מחייבו בביעור וז"ב לפע"ד. (א) ועוד בר מן דין אף אם נאמר דזה הוי כמו קע"א מ"מ כיון דבשעבוד סמכינן אדעת ר"ת דיוחד לו מהני זה הוי כמו יוחד לו בית אף שלא קנה העכו"ם המקום דל"מ לד' הפר"ח שסובר דלר"ת דיוחד מהני אף אם לא יוחד ועשה בעצמו מחיצה יוד אף שלא בפני עכו"ם שרי משום דאינו מצוי בידו כ"ש בנ"ד דמהני ואף לדעת הב"ח והאחרונים הסכימו עליו דל"מ מחיצה שלא בפני העכו"ם ה"ט כמ"ש הב"ח דדלמא העכו"ם אינו חפץ רק שיהי' ברשות

ישראל משא"כ בנ"ד. ועוד י"ל סברא אחת להקל בנ"ד ע"ד החידוד והו"א לכאורה בנ"ד והוא דהנה מריש הוי קשיא לי על הך דפחז"ה וברמב"ם וש"ע סי' קצ"ד דישראל שקנה קרקע מעכו"ם ונתן דמים ולא קיבל שטר דדינא דכל המחזיק בהם זכה בהם וטעמא מבואר שם דעכו"ם מכי מטא זוזי לידא איסתלק לי' ישראל לא קני עד דמטי שטרא לידי' ומש"ה הוי הפקר דש"מ דאף שהישראל לא קני אפ"ה העכו"ם אינו יכול לחזור מהמקח דלגבי עכו"ם הוי קנין גמור בכך לענין דנפיק מרשותי' והוי הפקר וכן מבואר להדיא ברא"ש שם וע"ש ומדוע בישראל שקנה מישראל קרקע בכסף בלא שטר באתרא דכתבי שטרא דאינו קונה כלל כמפו' פ"ק דקידושין ושניהם יכול לחזור בהם וגם לא הוי הפקר כלל רק הדרי' למריא הא בתרווייהו טעמא דלא קני משום דלא סמכא דעתי' דהלוקח בלא שטר ומצאתי שהעיר בזה שם בס' נה"מ וכתב שם לתרץ בטעמא דמלת' דבשלמ' בישראל מישראל כיון דהמוכר יודע שאין הלוקח קונה בכסף לבד משום דל"ס דעתי' גם הוא לא גמר ומקני מש"ה הדרי' למרי' משא"כ בישראל מעכו"ם אף שהישראל הלוקח ל"ס דעתי' ולא קני מ"מ העכו"ם א"י מזה וגמר ומקני מש"ה הוי הפקר. והנה בעכו"ם שקנה קרקע מישראל בכסף בלא שטר דלא קני הוא ג"כ מטעם דל"ס דעתי' דעכו"ם דאף דטעמא שאין העכו"ם קונה בחזקה בלא שטר הוא משום אלמותו דעכו"ם שלא יחזיק בשל ישראל בחנם אבל בכסף בלא שטר ל"ש ה"ט וטעמא דלא קני בכסף בלא שטר הוא משום דל"ס דעתי' והמעיין בה"ה וכ"מ בפ"א מה' מכירה וזכיי' ובסמ"ע יראה שכן הוא. והנה בס' מק"ח תמה על המ"ב שכ' דקנין כסף מהני בחמץ לכ"ע משום דבגילוי דעתא סגי ותמה עליו משום דאף דזו סברא טובה לומר דמשום שלא יעבור בב"י גמר הישראל ומקני מ"מ במכר בעינן דעת שניהם ואין הכותי גומר וקונה ואף דשוב הוי הפקר כיון שהישראל המוכר גמר ומקני מ"מ בענין חמץ ל"מ הפקר והאריך בזה וא"כ בנ"ד שבודאי ג"כ הישראל גומר ומקני הקרקע ג"כ בכדי שלא יעבור בב"י על החמץ המונח ברשותו ואף שהעכו"ם ל"ס דעתיי לקנות הקרקע בלא שטר מ"מ הוי הקרקע הפקר אלא שמש"ס פ"ק דב"מ בשמעתתא דחזר ולקחה מבעלים הראשונים מוכח דאף במקום שיש סברא טובה דהמוכר גמר ומקני כל של"ס דעתי' דלוקח לאו כלום הוא וצ"ל דאף דרוצה לגמור ולהקנות מ"מ כיון שיודע שהלוקח ל"ס דעתי' לא גמר ומקני ויש לדחות ואכמ"ל. אמנם בנ"ד כיון שהמוכר לא ידע כלל אם לא חתם א"ע על השטר וסבר דשטרא מעליא הוי בודאי גמר ומקני אף שהלוקח ל"ק מטעם שאין זה שטר וכיון שאם לא הי' שטר כלל לא ה' קונה מטעם דל"ס דעתי' ה"ה בשטר פסול אף דלא ידע העכו"ם מזה ולא שייך ה"ט מ"מ לא חלקו חכמים מ"מ עכ"פ המוכר הישראל גמר ומקני ואף אם נאמר דהוי הפקר

משום זה כמ"ש הנה"מ רס"י קצ"ד מהך מאי אפשי מ"מ כיון שעכ"פ החמץ נימכר לו ע"י כסף ונקנה לגמרי להעכו"ם מאי איכפת לן שחמצו של עכו"ם ברשות הפקר והישראל קיבל אחריות פשיטא דאין עובר עליו הישראל בב"י כמו בחמצו של עכו"ם ברשות עכו"ם והישראל קיבל עליו אחריות דאינו עובר כן ה"ה אם הוא ברשות הפקר. אמנם באמת הראיה שהביא הנה"מ שם מהך דאי אפשי תמוה דהא זה הוא שיטת ר"ה גאון בס' המק"ח והרשב"ם בב"ת דקל"ח דהיכא שהמוכר גמר ומקני אף שהלוקח לא רצה לקנות מעיקרא כלל הוי הפקר אבל התוס' וכל הקדמונים חלקו עליהם דבזה הדרי' למרי' משום הך טעמא דאיתא התם בכריתות דכי יהיב אינש אדעתי' דליקבלי מיני' והביאו ראיה מהך חמרא דרב ספרא בהגוזל וא"כ אדרבה משם ראיה לסתור דאף דהמוכר או הנותן גמיר ומקני כל שהלוקח או המקבל אינו רוצה לזכות הדרי' למרי' אלא שלענין הדין עכ"פ צריך לחלק בין הך דאי אפשי להך דנכסי עכו"ם ה"ה כמדבר דאל"כ אינו מובן דברי הש"ס אמאי הוי הפקר דאף דעכו"ם מכי מטא זוזי לידי' איסתלק מ"מ הא לא נסתלק רק אדעתא שיזכה בה הלוקח ולא אדעתא דכ"ע וכמו בהך דא"א לשטת התוס' וסייעתם וכמו בהך דרב ספרא וע"כ צריך לחלק או בין מכר למתנה או דשאני התם בהך דא"א משום דהמקבל אינו רוצה לזכות אבל בהך דנכסי עכו"ם הוא רוצה לקנות אלא דל"ס דעתי' מ"מ בין כך וב"כ דברי נלפע"ד נכונים בגוף הדין דכיון דהישראל המוכר בנ"ד גמר והקנה רק העכו"ם ל"ק משום דל"ס דעתי' עכ"פ דמי ממש להך דנכסי עכו"ם דהוי הפקד וז"ב אלא שתמוה מאד על הנה"מ שהביא ראיה לסתור:

והנה האחרונים ז"ל בתשובותיהם האריכו בענינים אלו אם לצרף היתר מחמת הביטול מחמת שעכשיו כולם מבטלים החמץ בנוסח כל חמירא ול"ש הערמה ולא ראיתי להאריך בזה בנ"ד ל"מ אם נאמר דהקנין הי' קנין גמור רק דהחשש הוא משום חמצו ש"ע באחריות ורשות ישראל כיון לא קנה הקרקע פשיטא דאין הביטול סניף להקל דהא בחמץ כזה לא מהני ביטול כמ"ש הפנ"י ובתשו' ש"א אלא אף נאמר דבקנין חמץ נמי יש לפקפק מ"מ הי' מקום לכאורה לומר היפך ממ"ש התוה"ש דהיכא דהי' סבור שהמכירה הי' כדין מהני הביטול והסברא נותנת לדין להיפך דבזה ודאי הביטול לאו כלום היא. כיון שהי' סבור שמכרו א"כ לא הי' בדעתו לבטלו אחר שאינו שלו ואף שהי' בטעות ושלו הי' מ"מ לא הי' דעתו לבטלו. ולכאורה יש לדמות זה להך סברא דאמרינן בס"פ אין בין המודר אליבא דר' יוסי דלא נפיק מרשותי' קודם דאתי לרשות זוכה אעפ"כ אם הפקרו קודם לנדרו מותר משום דאין דעתו על מה שהפקיר וה"ה בנ"ד. אלא די"ל דש"ה דאף עפ"י האמת נפיק קצת מרשותו דאם הי' זוכה בו אחר קודם שחזר בו הי'

מהני אבל במה שהוא עפ"י האמת שלו לא אמרינן הכי וראיה מש"ס ב"ק דק"ב דאידחי התם טעמ' דר' אבא דכל המקדש אין דעתו על כסות אשתו ובניו ואכתי מצד הסברי יש לומר דאחר דבדעתי' הי' הדבר בהחלט שכבר מכרו פשיטא דלא הי' בדעתו לבטלו. הן אמת שהראיה מס"פ אין בין המודר שכתבתי למעל' ליתא דהא רבא דחי לה התם מהך דמקצתן לראשון ואף דלפרש"י שם לא דחי רבא הך מילתא מ"מ המעיין יראה שפרש"י שם הוא תמוה מאד ואין לפ' בהסוגי' אלא או כפי' הר"ן או כפי' הרא"ש שם וב"כ וב"כ אידחא לה הך סברא ואף שבש"ס שם לקמן קאי כל הסוגיא דטעמ' דר"י משום דהפקר כמתנה וכיון שכן צ"ל כהך תי' דלעיל דאין דעתו על מה שהפקיר מ"מ הא כ' הר"ן דכל הך סוגיא אידחא לה מכח הך דרבא וכ"כ עוד הר"ן דמ"ו ע"ב. ובאמת הך דאין דעתו על מה שהפקיר והך דאין דעתו על כסות אשתו ובניו שבב"ק תרווייהו ר' אבא קמשני להו ואידחא לה בשתי המקומות אלא שאעפ"כ מצד הסברא לענין הדין דבריו נכונים דאף לפי פי' הר"ן י"ל דשאני התם בהך דמקצתן לראשון די"ל דמש"ה שני קונה הכל משום דידע דאין במתנת הראשון ממש וידע הדין ומש"ה דעתו על מה שנתן כבר וכן בהפקר אם נימא דלא הוי יצא מרשותו עד דאתי לרשות זוכה משא"כ כאן כיון דבאמת סבר שנמכר כדין אלא דלפי פי' התוס' בשם ר"ת והרא"ש בפי' קמא שם בהך דמקצתן לראשון א"כ נידון זה ק"ו מהתם דהא התם באמת הראשון קנה ואפ"ה אמרינן דלשני נתן גם מה שנתן לראשון אלא שהמעיין יראה ששטה זו דחוקה היא מאד ובלא"ה לשטת הרמב"ן והריטב"א בד' הרמב"ם בהך דכולכם מקודשת דאין הנכריות ג"כ מקודשת משום דבדיבור כולל כולם ע"כ א"א לומר כשטתם דא"כ בלא"ה דאם עמד חתר בל"ז שני לא קנה כיון דנתן לו כל הנכסים בדיבור ומקצתן כבר אינן ניקני' שכבר נתנם לראשון והשטה המחוורת היא שטת התוס' והרא"ש בפי' בתרא וכ"ה שטת הר"ן ושפיר איכא למימר דהיכא דהי' סבר שנמכר כדין לכ"ע אינו בכלל הביטול אלא הך סברא לחלק בין הפקר לנ"ד משום דבהפקר אף אליבא דר"י נפק מרשותו במקצת דהא אם זכה בה אחר קודם שחזר בו המפקיר מהני זה אי אפשר לומר לפי פי' הר"ן וסייעתו הנ"ל דא"כ לא הקשה הש"ס מידי מהך דמקצתן לראשון ולפי שיטתם אלא שלענין דינא בלא"ה לא כ"מ דסניף דביטל בודאי לא מהני ובשהגם דכבר האריך בתשו' פנ"י וכל האחרונים נמשכו אחריו דהחמץ הזה אינו בכלל הביטול כיון שדעתו לזכות בו אחה"פ כמ"ש הרשב"א בתשו' סי' ע' ובביטול והפקר בעינן דוקא פיו ולבו שוין כמבואר בש"ס ס"פ אין בין המודר מפני הרמאין וכמו שפירשו הראשונים ז"ל וכ"כ הר"ן ריש פסחים

וכ"כ הרמב"ן בחי' ריש פסחים. וראיתי בס' פרמ"ג סי' תמ"ח דמסיק שא"צ פיו ולבו שוין כענין הביטול ואף כשלבו בל

**((א

) ואני העירותי זה כביר על דברי המק"ח הנ"ל מדברי הש"ך חו"מ בסי' רמ"ח עש"ה ודו"ק.)** עמו מועיל ביטול והפקר וז"א כנ"ל ומ"ש ראיה מירושלמי דשבועות לא ראה הד"מ בסי' תמ"ה שכ' בשם הא"ז דמותר להפקיר חמץ קוה"פ ע"ד שיזכה בו אחה"פ והביא ראיה מירושלמי והרואה שם יראה שכיון לירושלמי דשבועות הנ"ל והד"מ כ' שאין לסמוך ע"ז והא"ז הנ"ל הובא בקצרה בהג"א פכ"ש ומצאתי בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תל"ו שנשאל אם מותר לעשות כן להפקיר חמץ קוה"פ ולזכות בו אחה"פ ושיש שהורו להתיר והשיב שהמתירים סמכו על הירושלמי דשבועות הנ"ל ודחה היא דבריהם ומחלק בין איסור שבועות לאיסור חמץ וכ"ז הי' בהעלם מהפרמ"ג הנ"ל. ועוד דהא מדברי הרמב"ן בחי' פכ"ש שהעתקתי למעלה מוכח להדיא דאף הפקר גמור לא מהני להתיר החמץ אחה"פ ע"כ אין מזה אפי' סניף להקל לפע"ד. אמנם ממ"ש למעלה בהנאה פשיטא דיש להקל דהא אף בחמצו של עכו"ם ברשות ואחריות ישראל הסכימו האחרונים דעכ"פ מותר בהנאה אחה"פ ואף באכילה יש לצדד להקל בהפ"מ כזה מחמת הני טעמי דכתיבנ'. אמנם למעשה חלילה לסמוך עלי עד שיסכים אתי א' מחכמי הדור המפורסמים. והסכים על ידי הגאון ראבד"ק בראד שבהנאה ודאי מותר ואף באכילה אם היא הפ"מ יש להתיר מטעמא דכתיבנא.

תשובה סג

נשאלתי עוד ממק"א שאלה כעין הקודמת ממש רק שבנדון ההוא יש עוד סניף גדול להקל יען חקרתי והי' שני אנשים כשרי' לעדות בבית המוכר בע"פ שראו היטב המכירה וגם ראו מסירת השטר שמסר הישראל ליד העכו"ם. והנה לרוב הפוסקים שפ' הלכה כר"א אף בשטרות ובפרט בשטרי קנין א"כ שטר כשר הוא לקנות בו ואף שהעדים לא קראוהו מ"מ בדיעבד כשר כמ"ש הראשוני' ז"ל בגיטין די"ט אם קראוהו בסוף ואף בלא קראוהו כלל לא בתחלה ולא בסוף ונאבד רבו הדעות בגט כמבואר שם ובאחרוני' סי' קל"ה א"כ פשיטא דיש להקל בנ"ד. אמנם יש לעיין אחר שלא חתם תחתיו המוכר א"כ לא נזכר בשטר שם המוכר כלל. והנה המק"ח בסי' תמ"ח כ' דבשטר שכ' ביתי מכורה לך ול"כ בו שם המוכר דאינו כשר רק בע"מ או בכת"י המוכר או בח"י. והנה בח"י פשוט הוא דהא מוזכר שמו בחתימתו אבל בכת"י בלא ח"י ולא נזכר שמו זהו מחלוקת ישינה

בין גדולי הראשונים הובא בב"י ח"מ רס"י ס"ט ובש"כ שם סק"ד. וראיתי בס' קצוה"ח רס"י מ"ה שהביא ראיה דכת"י אף בלא חתימה ולא נזכר שמו הוי שטרא מעליא לקנות ע"י מהא שכ' התוס' בגיטין ד"ה מודה ר"א דאם העדים חתמו תחלה ואח"כ נכתב גט ע"ג חתימתם לאו עדות היא כלל. ומה"ט הוציא הקצוה"ח דה"ה גבי כת"י אינו משתעבד בחת"י רק אם נכתב שדה קנויה לך קודם שחתם א"ע אבל אם חתם א"ע תחלה ואח"כ נכתב כת"י אחר ע"ג חתימתו שדה קנויה לך לא מהני שט"ז לקנות ע"י כמו בחתימת עדים. ועפי"ז הק' דא"כ בהאי שטרא דהוי כתוב בו אני פ' לויתי ממך מנה דמהני הא התם שמו נחתם תחלה קודם הכתב ולזה תי' דהתם ע"כ כשהכל היה כת"י ומש"ה מהני דהא אף בלא תיבות אני פ'. רק אלו התיבות לויתי ממך לבד מהני ומזה הוציא דלא בעינן חתימת שמו כלל. ובאמת דבריו הם נגד ד' הר"ן ס"פ המגרש שהובא בש"כ שם וכ"מ להדיא מד' התוס' ר"פ הנושא ד"ה דאמר ליה ועוד מפ' שם רש"י ד"ה ה"ג לעולם כו' שמסר לן שטר לפנינו וכתב בו אני חייב לך מנה ואע"פ שכת"י הוא הואיל ולא חתם פטור. והא דתנן הוציא עליו כת"י גובה מנב"ח כגון שחתם בו אני פ' לויתי מפ' מנה וכו' ע"כ. הרי דאם היה כתוב אני חייב לך מנה ל"מ לפרש"י מ"מ בהזכרת שמו תחלה מהני ודלא כהקצה"ח. אמנם זהו בכת"י אבל בנמסר בע"מ נראין דברי המק"ח דדוקא בגט פסול בל"כ שמו ושמה משום דבעינן ספירת דברים שכורתין בינו לבינה כמ"ש הר"ן משא"כ בשאר שטרות וכ"נ להדיא מתשו' הרשב"א שהביא הב"י סי' ל"ב. אמנם עלה בלבי לפקפק מדברי התוס' בר"פ הנושא ד"ה אליבא דב"נ שכ' וז"ל וא"ת אמאי לא הוי שעבוד בזה השטר בע"מ י"ל דלא חשיב האי שטרא לאישתעבודי בי' כיון שאין כ' בו שם הערב אלא כתיבתו דכיון שאינו מוכיח מכתיבתו שהיא מכרו לא מצי לאישתעבודי ביה ע"כ הרי דאף בשאר שטרות כל שלא כ' שמו אף ע"מ ל"מ והנה לפי' אחרון שכתב שם בחי' מהרש"א דבאמת לר' ישמעאל כמו דהוי הודאה גמורה ע"י שט"ז כ"כ חשיב לאישתעבודי בי'. והתוס' הק' רק לר"נ דפליג אר"י וע"ז תי' משום דלא כ' בו שם הערב לא חשיב שטר א"כ אדרבה מוכח מדברי התוס' דלדידן דקיי"ל כר"י שפיר משתעבד בהאי שטרא אע"ג דלא נכתב בו שם הערב וא"כ מכ"ש בשטר קנין דעלמא ואף לפי' א' שפי' שם בחי' מהרש"א דלפרש"י ל"פ ר"י ור"נ רק אי הוי הודאה אבל להשתעבד ל"מ לכ"ע ע"י שט"ז והק' התוס' לכ"ע וא"כ לתי' התוס' מוכח דלכ"ע כיון שלא כ' שם הערב ל"מ לענין שעבוד מ"מ י"ל דשאני התם דהא התוס' שם הק' לר"ת דהאיך אפשר להשתעבד בשטר זה הא אין מטלטלין ניקנין בשטר ותי' דכיון דטרח לכתוב שטר גמור ומשעביד נפשיה ובזה הוא דבעינן שיכתוב שמו דהא בלא"ה מדינא ל"מ שטר. אבל

בשטר קנין דמדינא מהני א"כ אף בלא הזכרת שמו הו"ל שטרא מעליא וגם בחי' מהר"ם שיף שם בסוף הדיבור מסיק דעיקר דבריהם בזה הוא רק לר"נ אבל לר"י שפיר משתעבד בזה השטר ע"י ע"מ אף בלא נכתב שם הערב וגם אף לגבות בו ממשעבדי' תמהו בתוס' שם בסוף דבריהם למה לא יגבה לר"י בזה השטר וה אריך שם ע"כ בנ"ד שטר גמור הוא ועוד עלה בדעתי לומר שיש לפקפק קצת לפי שטת הריטב"א בקידושין דמ"ג דטעמא דעידי הכמנה ל"מ בקידושין משום דבדבר שצריך עדים לגוף המעשה ל"מ רק אם יכווין להעדים. וא"כ בנ"ד נמי כיון דלא נעשה שטר רק ע"י מסירה י"ל דבעינן נמי שיכוין דוקא למסור בפני העדים. ובנ"ד לא הוי הכי. אמנם הא האחרונים באה"ע סי' מ"ב השמיטום טעם הריטב"א וכ' ט"א בזה דל"מ עידי הכמנה בקידושין וש"מ דלא ס"ל כהריטב"א וגם הריטב"א עצמו כ' עוד טעם שני בהך דהכמנה והוא כטעם שכ' מהרי"ט בחי' ובס' בית מאיר כ' דטעם הראשון שבריטב"א הוא כמהרי"ט והוא תמוה ובלא"ה יש לחלק בין קידושין לענין זה ועוד בקידושין נמי פשיטא דזהו דוקא אם הכמין לו עדים ולא ראו הם את העדים בודאי אבל אם העדים בבית מבואר בש"ס שם דאצ"ל אתם ולא כ"כ לומר דלא כוונו לקדש בפני עדים דדברים שבלב א"ד. כ"ש בנ"ד דשטרא מעליא הוא ועוד דהא לדעת הרשב"ם וסייעתו עכו"ם לא גרע מישראל והא דמבואר בש"ס דישראל מעכו"ם ל"ק בלא שטר היא במקום שכותבין שטר דאף בישראל מישראל ל"מ בלא שטר וא"כ ה"ה בעכו"ם מישראל ולפ"ז במקום שאין נוהגין לכתוב שטר קנין רק שטר ראיה מהני שטר ראיה כמ"ש הר"ן ספ"ק דקידושין וא"כ בעכו"ם נמי והא דקאמר דכ"ז שלא קיבל השטר הוי הפקר מיירי באתרי דנהגו לכתוב שטר קנין דאל"כ למה היא הפקר הא כשיכתוב לו העכו"ם אח"כ שטר קני למפרע שם כמ"ש הר"ן שם וא"כ לדידהו אף בשטר ראיה ג"כ מהני במקום שאין נוהגים לכתוב שטר קנין וכבר כ' הקצוה"ח רס"י קצ"א דשטרי דידן אינם שטרי קנין משום דהא הלוקח נותן שכר הסופר ולא הוי שטר מקנה וא"כ אף שלא יחדם לעדים הוי עכ"פ שטר ראיה ע"י העדים שראו המסירה. אלא שלפי דעת שאר הפוסקים שסוברים דבש"ס סתמא איתמר וישראל מעכו"ם ל"ק בכ"ע אף במקום שאין כותבין שטר וע"כ דבעינן שטר קנין דוקא דאל"כ אמאי הוי הפקר כמ"ש הר"ן שם ועכ"פ בנ"ד יש כמה צדדים דהשטר הזה שטר מעליא היא יש להקל לפע"ד ואף שבנוסח שט"ז מתחיל בלשון ח"י דלמטה וגם סיים בעה"ח פשוט דאין זה מוגרע כח ע"מ דל"פ בזה עדים אחרים. וז"פ.

תשובה סד

סקאלא. יום ב' יוד אייר תרי"א לפ"ק. לכבוד אה' הרב המאוה"ג המופלג בתו"י השנון כ"ש מ' ישראל נ"י אבד"ק איסטשינישקיא:

מכתבו קבלתי. וע"ד איש א' מקהלתכם לא מכר חמצו בע"פ בשעת היתר. וכשבא לביתו ע"פ אחר חצות מכר חמצו לנכרי. וזה נוסח השטר מכירה איך שאני הח"מ מכרתי לערל פ' את הקעליר שלי כו' בעד סך פ'. ואג"ק הקניתי לו כל החמץ העומד בתוכו היינו וויישניק בעד סך פ' עם החביות כו' גם מכרתי לו ב' כלים יי"ש עד למדידה כו' בעד א' ריינש ק"מ והיי"ש הנ"ל עומד בבית הכניסה שלי הנקרא הויז ומקומו של היי"ש הנ"ל מושכר לו בעד סך א' ריינש ק"מ על משך עשרה ימים מיום דלמטה גם מכרתי לו א' כלי יי"ש העומד בבית של רח"ל שיפמאן ג"כ בהפרייז הנ"ל ומקומו מושכר לו ג"כ על הזמן הנ"ל בע"ס א' פערצקיר וחצי וכל הנ"ל מכרתי לו עם הכלים עצמן וכו' עכ"ל השטר הצריך לענינינו ואחר שמכר הכל לנכרי כנ"ל. נכרים הוציאו היי"ש הנ"ל קודם הלילה למקום הפקר ועמד שם במקום הפקר כל ימי הפסח ואחה"פ חזר וקנה היי"ש בחזרה מהנכרי כנהוג והביא היי"ש לביתו ושאל את רו"מ מה לעשות וכשהביא השטר מכירה אח"פ לפני רו"מ ראה שיש עוד ריעותא ששכח לחתום א"ע על השטר מכירה. ועתה נפשו בשאלתו נדון החמץ הנ"ל כי הוא הפסד רב בערך חמשה מאות ריינש ק"מ ויותר. תשובה:

הנה החמץ שכבר נאסר בהנאה ודאי שאינו במכירה כמ"ש המחברים בתשובותיהם. והביאו ראיה מד' התוס' בסנהדרין ד"פ ע"א ובזבחים דע"א ע"א. ובתשו' א' כתבתי שאף שמד' התוס' בכתובות דל"ג ע"ב ד"ה גנב משמע שסברו דאיסורי הנאה כמו שור הנסקל איתא במכירה לנכרי ע"ש לא שבקינן תרתי מקמי חדא. ועיין בתשו' צ"צ סי' י"ג. אמנם המקום של החמץ ודאי דקנה הנכרי ואף דנכרי אינו קרקע בכסף בלא שטר ובנ"ד כיון שהי' כתב יד אחר והמוכר לא חתם עליו לאו שטר הוא מ"מ הא שכירות קרקע נקנה בכסף לבד כמבואר ברמ"א סי' קצ"ד וכאן נמי השכיר לו המקומות שהיי"ש עומד עליהם ואין לפקפק דכיון שקיבל האדרויף על מכירת המרתף וגם על מכירת החמץ וגם על שכירות הקרקע שהחמץ עומד עליו. והחמץ והמרתף לא קנה כנ"ל. דהחמץ לא קנה כיון דלאו דידי' הוא שכבר נאסר בהנאה והמרתף לא קנה דהא עכו"ם אינו קרקע בכסף בלא שטר. וא"כ לכאורה יש לפקפק גם על שכירת הקרקע שהיי"ש עומד שם. ע"פ דיעה הראשונה שמבואר בח"מ ברמ"א סס"י ר"ג. אבל ז"א פקפוק. חדא דהא להלכה העיקר כמו שסתם הרמ"א בסי' ר"ט דקנה הדבר שנתפס בו הקנין וע"ש בסמ"ע סס"י ר"ג. ועוד

דמכירת המרתף נראה דאינו מבטל שכירות של המקומות משום דבאמת הכסף קנין הוא גם לענין מכירות קרקע רק שהעכו"ם אינו קונה משום דלא סמכא דעתי' ומש"ה עדיף מהך דר' שמחה שבמרדכי פ' מי שמת הובא בסמ"ע שם ול"ד לקני את וחמור דחמור לאו בר קנין הוא כלל. ומכירות החמץ אינו מבטל שכירות הקרקע. דהא באמת החמץ נמי בר קנין הוא בשאר ימות השנה רק דעכשיו אינו יכול למכרו משום שאסור בהנאה ואינו שלו ואינו ברשותו. וכבר הארכתי בזה בתשו' לא כביר דאם הקנה לא' דבר שברשותו עם דבר שאינו ברשותו בקנין א' מועיל לדברי הכל לקנות הדבר שברשותו. משום דהא הדבר שאינו ברשותו נמי בר קנין הוא למי שהוא ברשותו. וישבתי בזה קושיות הנו"ב מ"ק חח"מ סי' כ"ו מתוספתא שהובא בבע"ת שער מ"ג ולפי"ז מיושב היטב. וכ"נ ראיה ברורה מהך דינא שבש"ע ח"מ סי' רט"ז ס"ה בפלוגתת הרמב"ם והרשב"ם בקרקע ודקלים דעכ"פ כשנותן לו דקלים מכירת הקרקע קיים לכ"ע אף שבשעת המכירה לא הי' הדקלים ברשותו וע"ש בט"ז ולפי הנ"ל מיושב וכ"ז לרווחא דמלתא אבל בלא"ה הא העיקר דבכל ענין להלכה קיי"ל דקנה מה שמועיל בו הקנין אף שהקנה בקנין א' עם שאינו מועיל בו הקנין וכן מבואר נמי מד' המחבר בח"מ סי' רמ"ח ס' י"ב עש"ה ע"כ ברור ששכירות הקרקע שהיי"ש עומד עליה קיימת. ומעתה נבא לדין היי"ש הנה בקנין אג"ק ודאי דלא נקנה היי"ש להעכו"ם כיון דאין כאן ד"א מקנה כיון שאחר שש אין לו בעלים. ואף שלדעת קצוה"ח סי' ער"ה דהפקר ג"כ נקנה אג"ק כשהם צבורים בתוכם ע"ש באריכות מ"מ מבואר שם דכ"ז הוא לד' הרמב"ם שסובר דבצבורין אצ"ל קני אג"ק. אבל לדעת החולקים דבכל ענין צ"ל קני אג"ק ממילא אינו מועיל בהפקר. והא הרמ"א כתב בהג"ה סי' ר"ב שהעיקר כדעת החולקים ובפרט שבלא"ה בשטר לא נזכר שמוכר היי"ש אג"ק של המקומות ולדעת החולקים צ"ל קני אג"ק אף בצבורין ואג"ק של המרתף לא קנה דהא המרתף לא קנה כיון שלא חתם א"ע על השטר מכירה ועוד דהא כיון שאין כאן ד"א מקנה א"א לו לקנות אף לדעת הקצוה"ח רק אג"ק שמונח עליו. וכ"ז אם נאמר כד' הקצוה"ח אבל באמת דבריו תמוהים ועיין בנה"מ שם סי' ער"ה ובסי' ר"ב סק"ב וגם בתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ג מבואר להדיא דלא כדברי הקצוה"ח הנ"ל ומבואר שם שחמץ אחר שנאסר בהנאה אינו נקנה אג"ק ועתה נבוא לקנין חצר שקונה אף בהפקר. והנה בתשו' נו"ב הנ"ל השיב על א' שמכר חדרו ובתוכו חמץ בע"פ אחר חצות. והשיב שאם העכו"ם עמד שם בשעת המכירה אז קנה החמץ מתורת חצר דבעומד בצדו חצר מטעם ידו איתרבאי ובזה אף עכו"ם קונה והחמץ מותר לאח"פ אבל אם לא עמד העכו"ם שם בשעת המכירה אז אין חצר קונה רק מטעם שליחות ואין עכו"ם קונה בכה"ג דאין

שליחות לעכו"ם והחמץ אסור לאח"פ ומעתה גם בנ"ד לענין השני כלים יי"ש שהי' בהויז שלו. כיון שהעכו"ם הי' שם בשעת המכירה נקנו להעכו"ם בתורת חצר ושוב לא עבר על בל יראה ומותר החמץ לאחה"פ ואף שעבר על מ"ע דתשביתו הנה הסכימו כל גדולי האחרונים בתשובותיהם ה"ה השאג"א והנו"ב מ"ק ומה"ת בכמה תשו' ועוד כמה גדולים דאף שעבר על מ"ע דתשביתו כל שלא עבר על ב"י לא קניס ר"ש והחמץ מותר לאחה"פ ואף שבס' קצוה"ח סי' קצ"ד כ' דאף בעומד בצדו מטעם שליחות הוא בחצר דגברא רק בחצר דאיתתא דוקא משום יד הוא כשעומדת בצדה. ובעכו"ם דליתנייהו בתורת גיטין אין חילוק בין זכר לנקיבה ואינו רק משום שליחות וחולק שם אתשו' הגאון מוהרש"ק באמת מדברי הרא"ש פ"ק דמציעא מבואר כדברי מהרש"ק והנו"ב דכל שעומד בחצרו בצדו לעולם משום יד הוא והא דאין חצר קונה לקטן אף בעומד בצדו צ"ל משום דקטן לית לי' יד וע' בנה"מ בפתיחה לסי' ר' ובס' בית מאיר רסי' קל"ט אלא שאכתי צ"ע דהא כ' הרמ"א בהג"ה רס"י ר' דעומד בצדו היינו עומד בתוכו דוקא אבל חוצה לו לא מהני ובנ"ד כיון שלא השכיר רק המקומות שהחמץ עומד עליהם א"א לאשכוחי עומד בתוכו רק שעמד על החמץ עצמו וזה לא הי' אלא שנלפע"ד דאף לדעת הרמ"א הנ"ל דעומד חוצה לו לא מהני היינו במקום דמיפסיק מחיצה בינו ובין החצר אבל במקום דלא מיפסיק מחיצה כמו בנ"ד שהשכיר לו מקום בהויז והעכו"ם הי' ג"כ עומד בההויז אף שלא במקום שהשכיר לו ממש כגון שעמד סמוך למקום ההוא מקרי עומד בצידו דהא מקור הך דינא הוא מדברי רש"י בעירובין ד' צ"ב בהא שאמרו שם אשה בקטנה וגט בגדולה והתם במיפסיק מחיצות מיירי וראיה לזה דאל"כ קשה לשטה זו דהא קיי"ל כעולא ר"פ הזורק דבגט אפי' בחצר המשתמרת לדעתה אינה מגורשת אלא בעומדת בצידה וא"כ איך אמר רבא שם כתב לה גט ונתן ביד עבדה ישן ומשמרתו ה"ז גט בכפות והוא מטעם חצר כמבואר שם וכיון שעומדת חוץ החצר לא מהני רק שתהי' עומדת בתוכו א"כ גם כאן לא יועיל רק שתהא עומדת ע"ג העבד וזה תימא וגם מבואר במשנה ר"פ הזורק דזרק לתוך קלתה ה"ז מגורשת והוא משום דכליה קונות לה כמבואר שם בש"ס וכן בזרק גט לקופה שלה בש"ס שם דע"ט ע"ב והא כליו של קונה משום חצר הוא דקונות כמבואר בשטה מקובצת פ"ק דמציעא ד"ט ואיך אפשר שתהי' האשה עומדת תוך הקופה או תוך קלתה א"ו כדפרישית דדוקא היכא דמיפסקי מחיצות החצר בינו ובין החצר לא מהני לדיעה זו הא לא מיפסקי מחיצות מועיל אף כשעומד בצידו ולא בתוכו ומחיצות הכלים לא חשיב להפסיק משום שאינם קבועות וע"ש בתוס' פ' הזורק דע"ט וכן יש להביא ראיה מדברי הרב המגיד שממנו נובע דין י"א שברמ"א הנ"ל שבפט"ז מה'

גזילה ואבידה סתם כן דחוצה לו לא מהני ובפ"ה מה' גירושין כ' לבאר דברי הרמב"ם שכ' דאם השאיל לה הבעל מקום בחצרו ולא ייחדו לה וזרק לה גט דאינה מגורשת אא"כ נפל הגט תוך ד"א שלה שהוא עומדת בהם וכ' ה"ה בטעמו משום דכיון דלא השאיל לה מקום מיוחד אינה קונות רק המקום שהגט נפל עליו ובגט בעינן שתהי' עומדת בצד החצר ע"כ כשעומדת תוך ד"א למקום הגט מקרי עומדת בצד החצר אבל כשרחוק ד"א אינה עומדת בצד החצר ע"ש ומבואר מזה בלא בעינן עומדת בתוכו ממש דוקא ועומדת בצידו נמי מהני אע"כ כמ"ש וא"כ כיון שעמד העכו"ם בשעת המכירה תוך ד' אמות למקום הכלים של הי"ש שפיר מקרי עומד בצידו וקנה ואף שיש לי קצת תיוהא לפמ"ש רו"מ שבעת מיקר המכירה עמד הקונה בפנים בבית ולא בהויז. וא"כ בכה"ג ודאי לא מקרי עומד בצידו לדיעה זו ואף שכתב שאח"כ בא העכו"ם גם למקום הי"ש מ"מ אז לא נתכוין העכו"ם לקנות וקנו שלא בכוונה בהפקר לא מהני לכ"ע כמבואר בש"ס יבמות דנ"ב בעודר בנכסי הגר וכסבור ששלו הן לא קנה. רק שבדעת אחרת מקנה יש דעות חי בעינן דעת וכוונת קנין ועיין בקצוה"ח סי' ער"ה ובנה"מ סי' ר' וכאן לא הוי ד"א מקנה כיון שאין לו בעלים. ואף שכתב מהרי"ט בתשו' ספר א' סי' ק"ן ובס"ב חח"מ סי' מ"א כ' דבקנין חצר לא בעינן כוונה לקנין משום דחצרו קונה שלא מדעתו מ"מ הא בתוס' ב"ב דנ"ד מבואר דאף חצרו אינו קונה שלא מדעת קנין אם הוא יודע שהוא בחצרו ע"ש. אלא שבס' מח"א בה' קנין משיכה סי' ה' כ' דתליא אם חצרו מטעם שליחות הוא קונה אף בלא כוונת קנין. אף אם יודע שהוא בחצרו ואם חצר מטעם יד הוא אינו קונה בכה"ג. מ"מ בעכו"ם דע"כ אינו קונה רק מטעם יד לא מהני בלא כוונת קנין ואף שהש"ך בסי' ער"ה כתב ליישב דברי הרמב"ם שסובר דאף ידו קונה שלא בכוונת קנין ע"ש באריכות בסק"ג דבריו תמוהים והם נגד ש"ס ערוך בב"ק דכ"ט ע"ב ע"ש היטב וכבר הארכתי בזה במק"א ואכ"מ ועוד דאם נאמר כדעת הרמב"ם הא לדעת הרמב"ם לא קנה בעומד בצידו רק באומר זכתה לי שדי ועיין בש"ע ח"מ סי' רס"ח סס"ג. אמנם לפי שאמר מוכ"ז המוכר שכעת המכירה הי' ג"כ עם הלוקח סמוך למקום הי"ש בעת שהי' עסוקין בענין המכירה נראה דבכה"ג אין לומר שלא נתכוין לקנות דודאי נכרי כיון שבענין מכירה עוסק נתכוין לקנות בכל מה שיקנה ועיין בס' מח"א שם דכל שעוסק בזכיי' אף שלא נתכוין לקנות בקנין זה קנה לרוב הפוסקים ויש לסמוך ע"ז בנ"ד. אמנם כ"ז הוא אם באנו לחוש לדעת הרמ"א שברס"י ר'. תהו דעת רש"י בעירובין שם. אבל לשטת הר"י שבתוס' שם נראה שחולק בזה על רש"י ולדידי' עומד בצידו אף חוצה לו סגי. ולדידי' לכאורה אף אם לא הי' הנכרי הקונה בהויז כלל רק בבית שבהויז בעת המכירה נמי קנה ובחמץ שעה"פ

שאינו רק קנסא דרבנן יש לסמוך אדעת התוס'. וג"כ מלשון הרמב"ם והט"ו שסתמו בזה. וכ' דבעומד בצדו סגי אלא שכפי שנראה מדברי ה"ה פ"ה מה' גירושין הנ"ל דלא מקרי עומד בצדו אלא בתוך ד' אמות ואולי עמד בעת המכירה רחוק מד' אמות ממקום הי"ש. אמנם כבר כתבתי הנלע"ד דכל שבא בעוד עסוקין באותו ענין סמוך לתוך ד"א ממקום הי"ש קנה לפע"ד. אמנם כבר כתבתי הנלע"ד דכ"ז אם כאמר דחצר אינו קונה לעכו"ם רק בעומד בצדו אבל דעת הקצוה"ח בסי' קצ"ד דעכו"ם קונה בחצר המשתמרת אף אינו עומד בצדו כמו ישראל וע"ש בטעמו ושהביא ראיה ברורה לזה וכ"כ בס' מק"ח סי' תמ"ח והביא גם הוא ראיות הקצוה"ח הנ"ל וגם כ' בס' מק"ח בסי' תמ"א שבהפקר וגם בחמץ אחר שש כ"ע מודי דיש חצר לעכו"ם בכל ענין רק שהחמיר שם במכר אחר שש מטעם אחר אך בטלה דעתו בזה נגד דעת גדולי האחרונים ז"ל בפרט לענין חמץ שעה"פ שהוא רק קנסא דרבנן ובנה"מ בפתיחה לסי' ר' כ' שתלוי בפלוגתא שלדעת הרי"ף והרא"ש אין קונה חצר לעכו"ם רק בעומד בצדו ולדעת הר"ן קונה בכל ענין ועכ"פ בחמץ שעה"פ יש להקל. אמנם כל זה בחצר המשתמרת אבל בחצר שאינו משתמרת הא אף בישראל אינו קונה רק בעומד בצדו ע"כ אם בנ"ד בא הקונה למקום הי"ש תוך ד"א בעת שהי' עסוקין עוד בענין המכירה כבר כתבתי שלענ"ד דזה נקרא עומד בצדו אבל אם לא הי' כן הנה לדעת מהרש"ק והנו"ב פשיטא דל"ק דאף בחצר המשתמרת דעתם דעכו"ם אינו קונה רק בעומד בצדו ועומד בצדו לא מקרי אלא כשעומד עכ"פ בתוך ד"א כמש"ל בשם ה"ה. אבל לדעת הקצה"ח והמק"ח נר' דבנ"ד בכ"ע קנה דאף שהיה הי"ש מונח בהויז. מ"מ זה נמי מקרי מצד עצמו חצר המשתמרת וע' בנה"ט בסי' ר' סק"ג דכל שיש מחיצות סביב אף שאינו כעול במנעל מקרי חצר המשתמרת. רק שיש מקום לפקפק עפ"י מה שהק' התוס' בפ"ק דמציעא דף י"א ע"ב דמאי פריך וכי מצד ביתו של ר"ג היה עומדין הא ביתו של ר"ג היה משתמר ותי' דלגבי זקנים לא היה משתמר שלא היה הפסק בין תבואתו לתבואתן ע"כ ובגיטין ד' ע"ט ע"ב כ' וז"ל מ"מ לא הוי משתמרת מפני ב"ב של ר"ג ע"כ וא"כ בנ"ד שלא השכיר רק מקום. בהויז ושאר הויז נשאר להמשכיר א"כ הוי דומיא דהתם ולא הוי משתמרת אמנם נלע"ד דכיון דהחצר היא משתמרת מצ"ע כנ"ל רק שאינו משתמרת לדעתו מפני ב"ב של המשכיר כל בי האי גוונא מהני אם עומד בבית הפתוח לחצר תה נמי מקרי עומד בצדו לענין זה וראיה לזה מדברי התוס' שם דתי' אקושייתם שהק' אההוא דפ' השואל דהזבל של משכיר משום דקנתה לו חצרו אע"פ שאינה משתמרת מן המשכיר ותי' דמיירי שיש גם למשכיר בית פתוח לאותו חצר ומקרי עומד בצד חצרו ע"ש. ומבואר מזה דבעומד בבית הפתוח לאותו חצר מקרי עומד בצדו

לענין זה. ועוד דהא כבר כ' דיש לסמוך אדעת ר"י בעירובין שנראה שחולק על רש"י וכ"נ מסתימת לשון הרמב"ם והטוש"ע דבעומד בחוץ מקרי נמי עומד בחצרו. רק שעכ"ז היה מקום לחוש בעומד רחוק ד"א עפ"י דברי ה"ה פ"ה מה"ג שכ' דבכה"ג לא מקרי עומד בצדו. ובאמת מדברי התוס' בגיטין דע"ח סע"ב מבואר דלא ס"ל כד' ה"ה הנ"ל. דהא כ' שם דהך משנה דהיתה עומדת על ראש הגג מיירי שעומדת רחוק ד' אמות ממקום הגט ומש"ה פריך והא לא מינטר ע"ש ובש"ס דע"ט מוקי להך מתני' דאושלה מקום. ובאושלה מקום לא קנתה רק מקום הגט כמ"ש ה"ה שם וברור הוא. ואעפ"כ הוי עומד בצדו אף ברחוק ד"א ממקום הגט. ומבואר שחולקין בזה אדברי ה"ה הנ"ל. ועוד דהא לדעת קצוה"ח בסי' קצ"ד אף אם נימא דחצר מטעם שליחות היא חצר קונה לעכו"ם ע"ש בטעמו. וא"כ כיון שכ' רו"מ שעכ"פ זה ודאי שבא העכו"ם אח"כ למקום החמץ אעפ"י שלא כיון לקנות אז הא אם כאמר דחצר מטעם שליחות לא בעינן בקנין חצר כוונה לקנין כמש"ל בשם המח"א ע"כ נלע"ד דשפיר נקנה השני כלים יי"ש להעכו"ם בתורת חצר והנה לכאורה יש לפקפק קצת בנ"ד דכיון שלא נמכר לו המקומות רק השכיר לו ובשכירות תלוי לכאורה בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד פ"ו מה' שכירות דלדעת הראב"ד דחצר המושכרין קונה להשוכר שפיר קנה הנכרי החמץ מדין חצר כנ"ל. אבל לדעת הרמב"ם שהמשכיר קונה ולא השוכר משום דשכירות לא קניא כמ"ש הש"כ בח"מ סי' שי"ג א"כ יש לכאורה לפקפק בכ"ד. והנה לפי תי' השני שבש"כ שם אקושיות הראב"ד מהך דשוכר את מקומו דכיון שמונח שם לדעת השוכר קנה השוכר א"כ בנ"ד קנה נמי לכ"ע. אבל לתי' הראשון שחילק דדוקא בד"א מקנה קנה השוכר אבל במציאה והפקר לא קנה לד' הרמב"ם אם כן בנ"ד תלוי בהך פלוגתא. אמנם לפי מה שכתב הקצוה"ח שם דדוקא לענין זבל סובר הרמב"ם דקנה המשכיר משום דלא מכר הרפת אבל לענין שאר מציאות והפקר קונה השוכר אף להרמב"ם ע"ש שדבריו נכונים וא"כ אין לפקפק בנ"ד אף לדעת הרמב"ם הנ"ל. ועוד נלע"ד דאף הרמב"ם לא קאמר רק היכא שגם המשכיר רוצה לזכות. אז ס"ל דקונה המשכיר ולא השוכר. אבל בנ"ד דכיון דאין החצר קונה להמשכיר דהא איסורא לא ניחא ליה דליקנא כמ"ש הטור א"ח סימן תמ"ח וע"ש בב"י ובאחרונים וע' תשו' נו"ב מ"ק חא"ח סי' י"ט ד"ה ואמנם מ"ש. ובפרט בנ"ד שמכר החמץ וגם השכיר המקום להנצל מאיסור ב"י בין אם הוא מכירה או לאו עכ"פ ודאי דאיכא גילוי דעת גמור שאינו רוצה שיקנה לו המקום את החמץ שעליו בזה אף הרמב"ם מודה דכיון שאין המקום זוכה להמשכיר דקנה השוכר וכיוצא בזה כ' בס' בית מאיר ברס"י קל"ט ע"ש וז"ב לפע"ד ע"כ נלפע"ד דשפיר קנה הנכרי השני כלים יי"ש על ידי חצרו

המושכר לו ולא עבר על בל יראה וליכא למיקנסי'. אמנם כ"ז לענין השני כלים יי"ש שהי' עומדים בהויז שלו אבל לענין הכלי יי"ש השלישית שהי' עומד בהויז של ר' חיים ליב שיפמאן. אף שכפי שאמר לי מוכ"ז המוכר הי' רשות בידו להשכיר המקום כי הי' ת"י בשכירות מ"מ אף שהמקום נקנה להנכרי בשכירות במה קנה החמץ בתורת אג"ק ודאי דלא קנה כנ"ל ובתורת חצר הא לא עמד בצדו וכיון שמקרי אינה משתמרת מפני ב"ב של ר' חיים ליב וגם דודאי יש לר' חיים ליב ג"כ איזה דברים בהויז ואין מחיצה מפסקת ביניהם ג"כ נראה דמקרי ודאי חצר שאינה משתמרת מפני ב"ב של רח"ל וע' באחרונים סי' ר' וא"כ בכה"ג אף ישראל אינו קונה דבר המופקר לכ"ע רק בעומד בחצרו ובנ"ד לא עמד העכו"ם בצדו ואף שכתב רו"מ שאח"כ הי' הנכרי הלוקח גם אצל היי"ש הזה מ"מ כיון שהי' אחר המכירה איזה שעה ולא עסק אז כלל בענין המכירה ודאי לא נתכוין לזכות וכבר נתבאר למעלה דחצר אינו קונה לעכו"ם בלא כוונה כיון דע"כ מטעם יד הוא ויד אינו זוכה שלא בכוונה רק שלפי דעת הקצוה"ח דאף אם נימא דחצר משום שליחות קונה לעכו"ם ע"ש בסי' קצ"ד ולפ"ז הי' אפשר לומר דכיון שבא העכו"ם אח"כ למקום היי"ש קונה אף שלא בכוונה אכן קשה לסמוך אדעת יחיד וגם י"ל דדוקא במשתמרת הוא מטעם שליחות אבל באינה משתמרת ועומד בצדו לאו מטעם שליחות הוא רק מטעם יד וכמו שנראה מדברי הרא"ש בפ"ק דמציעא וע' בנה"מ בפתיחה לסי' ר' ושם בסק"ג ובס' בית מאיר רס"י קל"ט ויש בזה אריכות רב ואכ"מ ועכ"פ קשה לסמוך להקל לענין הכלי השלישית שבהויז של רח"ל שיקנה הנכרי בתורת חצר ועלה בדעתי דרך קנייי אחרת דהא מבואר בהשטר מכירה שמכר לו החמץ עם הכלים עצמן והכלים ודאי דנקנו להעכו"ם אף אחר שש דהא לא נאסרו בהנאה ובני מכירה נינהו וא"כ אף שהיי"ש עצמו ליתא במכירה משום שאין לו בעלים שכבר נחסר בהנאה מ"מ הם נקנים לעכו"ם דהא כלים של אדם קונות לו בכל מקום שיש רשות להניח כליו ואף דבר הפקר נקנה לו ע"י כליו כמבואר בש"ס גיטין דס"א וע"ש ברש"י ד"ה כ"ע. ובטוש"ע סי' ער"ג ומפורש בש"ס דע"א ע"ב דכלים של עכו"ם קונות לו דפריך התם בפשיטות ותיקני ליה כליו ע"ש. ואף שע"כ כלים מטעם חצר הם קונים כדמוכח בש"ס פ"ק דמציעא כ"ט ע"ב. וכ"כ שם בשטה מקובצת בשם הקדמונים וחצר אינו קונה באינה משתמרת רק בעומד בצדו מ"מ כלים כיון שמוקף במחיצות מה שמונח בהם הוי כמונח בחצר המשתמרת וע' בס' נה"מ סי' ר' סק"ג וס"ק ואו וכן מוכח מדברי הרמב"ם פ"א מה' זכיה והטוש"ע סי' ער"ג שהפורס מצודה בשדה שאינה משתמרת וצד בה אם המצודה יש לו תוך קנה קנין גמור ע"ש. ומשמע שם אף כשאינו עומד בעל המצודה בצד המצודה מיירי וע"ש

היטב. וכ"מ בש"ס גיטין שם דקאמר באוזלי ואוהרי כ"ע לא פליגי ע"ש ואם איתא לוקי פלוגתייהו אף באוזלי ואוהרי ואין עומד בצדם אע"כ כמ"ש. אמנם כיון שעכ"פ קנין כלים מטעם חצר הוא א"כ בעכו"ם תלוי בפלוגתא דלמהרש"ק והנו"ב אינו קונה רק בעומד בצד הכלי שהוא מנועם יד הא לא"ה אינו קונה דאין שליחות לעכו"ם ולדעת הקצוה"ח והנה"מ קונה בכל ענין אם הוא משתמרת וכבר בארנו דכלי בכ"ע קרוי משתמרת ואם כן תלוי נדון הכלי יי"ש השלישית בפלוגתא הנ"ל ואף שהקצוה"ח הכריח מכח זה דלא בעינן עומד בצדו דהא לדעת רמ"א בעינן עומד בתוכו דוקא וא"א בכלי ז"א דהא כבר נתבאר דבכלי כיון דלא מיפסקי מחיצות קביעות לא בעינן עומד בתוכו ודי בעומד בצדו וע"ש שהוכרחתי זה בראיות ברורות. אמנם אעפ"כ כיון שחמץ שעה"פ אינו רק קנס דרבנן היה נראה להקל כדעת הקצוה"ח והנה"מ ובפרט שדעת הר"ן בפ"ק דמציעא הובא בנימוק"י מפו שסובר דאף חצר המשתמרת מטעם יד הוא אמנם יש בזה תיוהא מצד אחר דהא לא קצב דמים בפני עצמו על הכלים לבד. רק מכרם בסך א' עם היי"ש שבתוכם ומפו' בר"ן רפ"ב דקידושין דכל שמכרו לו קרקע בסך א' ואין לו רק מקצת המקח בטל לגמרי וכ"כ הר"ן שם עוד בפ"ב דקידושין בשמעתתא דחמש נשים ליישב בזה דעת הרמב"ם שפסק שצריך שיאמר הראוי לביאה מכם תתקדש לי דלולי זה בטל אף קידושי הנכריות דהואיל שקידש אותם יחד דרך הלוקח ליקח רע ויפה יחד ואם אינו נותן לו כל המקח הכל בטל וע"ש ואף שכתבתי למעלה נדון שכירות הקרקע שהוא קיים אף שנתבטל מכירת המרתף ומכירות החמץ היינו טעמא משום דקצב לכל א' וא' סך בפ"ע ואין א' תלוי בחבירו רק שהי' מקום לבטל כיון שהקנה בקנין א' י"ל שנתבטל כולו כמו שסוברים הדיעה ראשונה שבסס"יי ר"ג לזה כ' דאין לחוש לזה אבל בענין מכירת היי"ש והכלים שכללם ומכרם בסך א' שמכר היי"ש כל טף בע"ס אר"כ עם הכלים א"כ ודאי דזהו דין הר"ן ממש וכ"פ הב"י רס"י רל"ב כדעת הר"ן הנ"ל וע' בסמ"ע שם מ"מ הא כ' המל"מ סוף ה' זכייה דאם מכר לו שני דברים שאינם שוים כא' כגון פירות וכלים בשער א' איכא למימר דאפי' מאן דס"ל שאין המקח נקנה לחצאין במין א' בשני מינין שאני ונקנה כ"א בפ"ע אם הא' אינו בעולם אלא שאח"כ כ' המל"מ דתלוי בפלוגתא דרבוותא דהרמב"ם והרשב"ם בארעא ודקל וכ"מ מדברי הר"ן בפ"ב דגיטין בשמעתתא דעציץ וזרעים דאם מכר עציץ וזרעים יחד ולא קנה זרעים דאפשר דאף עציץ לא קנה וע"ש. ולכאורה צ"ע אמאי כ' כאן לשון אפשר הא כן הוא ודאי לפמ"ש בפ"ב דקידושין בשני מקומות כנ"ל ולפי הנ"ל א"ש דשאני בעציץ וזרעים דשני מינים הם אמנם עכ"פ תלוי בפלוגתא דהרמב"ם והרשב"ם בארעא ודקלי. ובספיקו של הר"ן בעציץ וזרעים.

אמנם כיון שחמץ שעה"פ אינו רק קנס דרבנן נקטינן להקל בספיקו. אלא דלכאורה איכא כאן כעין ס"ס להחמיר דעת מהרש"ק והנו"ב הנ"ל ודעת הרמב"ם בההוא דארעא ודקלי ואם יש ס"ס להחמיר י"ל אף באיסור דרבנן אזלינן לחומרא ובמשנה למלך נסתפק בזה בכמה מקומות וע' במל"מ פ"ד מהי בכורת ובפ"ח מה' אה"ט ובפ' יוד מה' מקוואות. אמנם דעתי נוטה יותר דאף בס"ס להחמיר מקילנן בדרבנן ויש לי ראיה ברורה לזה מדברי הרמב"ם בתשובה הובא בב"י בא"ח סי' רמ"ח שהשיב וז"ל אבל במים שאין שם איסור תחומין דאורייתא משום דלא דמי למחנה ישראל כיון דלא מיתסר אלא מדרבנן נקטינן בעיין לקולא דאין תחומין למעלה מיוד ואפי' היכא דמספקא לן אם הם למעלה מיוד או לאו מותר להלך בהם עד שיתאמת לנו שבגבהן פחות מי' טפחים שאז אסור להלך בהם חוץ לתחום מדרבנן ע"כ ומבואר מזה דאף שיש ס"ס להחמיר אזלינן לקולא מדרבנן וכן מבואר ג"כ מלשון המחבר בש"ע סי' רמ"ח ס"ב עש"ה. וזה ראיה ברורה הגם שאיני מחליט למעשה דבר זה שנסתפקו בו המחבר. מ"מ העיקר נלע"ד כמ"ש ועוד אני אומר שבלא"ה יש להקל בנ"ד דבשלמא בהך דארעא ודקלא שפיר אם אינו נותן לו הדקלים יכול לחזור בהם משום שיכול לומר במקח שלם אני רוצה משא"כ בכאן דהא אף אם לא קנה העכו"ם מתחלה בתורת מקח רק הכלים ולא הי"ש מ"מ תיכף נקנה לו הי"ש ג"כ העומד בהכלים מתורת חצר אם כן לא איכפת לן כיון דעכ"פ יהי' איך שיהי' קנה הכל ע"כ לענ"ד דהכל מודים דקנה הכלים וראיה לזה דהא אף לדעת הרמב"ם בההוא דארעא ודקלא אם קונה המוכר ונותן לו דקלים המקח קיים ול"א דתיכף כשלא הי' לו בשעת מכירה הדקלים הכל בטל. ואח"כ כיון שעכ"פ נותן לו דקלים ואינו יכול לומר במקח שלם אני רוצה המקח קיים ועיין בט"ז שם בסי' רט"ז וכן בהך דהר"ן ר"פ האיש מקדש בהך דכל דבר שבמדה ובמשקל אפי' פחות מכדי אונאה חתר היינו בדבר שא"א להשלים המקח בטל אבל בדבר שאפשר להשלים משלים אף שלא הי' לו בשעת המכירה ועיין בטור וב"י וש"ע והאחרונים בח"מ בסי' רל"ב ומבואר מזה דכל שעכ"פ לא יחסר להקונה בסוף ממה שקנה המקח קיים וה"נ דכוותי' ע"כ שפיר קנה העכו"ם הכלים של הי"ש אף הכלי שעומד אצל רח"ל. וממילא שוב נקנה לו הי"ש שבתוכם ואף הי"ש שבכלי שבהויז של רח"ל נקנה לו מתורת קנין כלים שהוא מתורת קנין חצר אף שלא עמד בצדו לדעת קצת מהאחרונים הנ"ל שעכו"ם קונה ע"י חצר המשתמרת אף באינו עומד בצדו ואין לחוש ולפקפק כיון שצוה להוציא אח"כ הי"ש למקום הפקר אולי בזה מיגזל גזלי' ועומד ברשות הישראל. אמנם אין כאן בית מיחוש לפמ"ש רו"מ שהעכו"ם הקונה סייע להוציא הי"ש בעצמו א"כ בהסכמתו נעשה הכל ועוד הארכתי

בתשו' במק"א שעה שגזלן שגזל חמץ ועה"פ דמוכח בש"ס דהחמץ אחה"פ אסור בהנאה משום לתא דהנגזל הוא ולא משום דהגזלן דלא כתשו' נו"ב והאחרונים שנמשכו אחריו והבאתי דבר' הרמב"ן בחי' פ' כ"ש שמפ' כן וחי' הרמב"ן לא נדפס בימיהם וא"כ אין כאן בית מיחוש ועוד יש כמה פנים שאין בית מחוש מחמת הנ"ל. והנה מכל האריכות שהארכנו למעלה וברורנו שקנה העכו"ם הי"ש בקנין חצר ובקנין כליו. הנה המקח בסוף סי' ת"מ כתב להחמיר אף שמשך הנכרי החמץ לביתו אחר שש מטעם דכבר אוקמי רחמנא ברשותו בע"כ דידי' לעבור על ב"י. וכן בתשו' בית אפרים חא"ח סי' ל"ז הביא תשו' פנ"י כת"י שמסתפק אם מועיל אבל כיון שכל גדולי האחרונים בתשובותיהם כ' להקל באם זכה העכו"ם ע"פ הדין בהחמץ אף שנמכר אחר שש ודאי שיש לסמוך עליהם בפרט באיסור דרבנן. שוב מצאתי בתשו' נ"ש סי' ז' כ' ג"כ בעובדא כיוצא בנ"ד להיתר מטעם דכיון דנקנו הכלים להנכרי הקונה זכה הי"ש דכליו קנו לו דבר הפקר. גם הביא שם דברי הר"ן בגיטין מעציץ וזרעים וכ' לחלק כעין מ"ש למעלה. אמנם תמוה שמתחלה החליט דאין חצר לעכו"ם ואח"כ כ' בפשיטות דכליו קונות והא כלים מטעם חצר הם כמ"ש השטה מקובצת בפ"ק דמציעא בשם הקדמונים וכדמוכח להדיא מש"ס שם ד"ט. וכבר הארכנו ב"ה למעלה בכל פרט ופרט. סיומא דפסקא הנלע"ד כפי הנדון שהוא הפסד גדול ובעל החמץ אינו איש אמוד שהי"ש שבשלשה כלים הנ"ל מותרים בהנאה דאף בהכלי השלישית שהי' בבית רח"ל ההיתר ברור לפע"ד אף שתלוי במחלוקת שבין הפוסקים אם קונה עכו"ם בחצר המשתמרת באינו עומד בצדו מ"מ בזה להקל שומעין בפרט שביי שיש סניף תשו' פ"י שכ' דיי"ש אינו רק חמץ דרבנן ועיין בתשו' פנ"י הנדפסת בתשו' בית אפרים חא"ח סי' מ"ח ובפרט ביי"ש הלזה שעיקרו מתבואה שאינו חמוצה רק שיש תערובת מתבואה חמוצה יש סניף גדול להתיר בהנאה עיין בש"ע של הגאון החסיד מלאדי' בסי' תמ"ב סעיף יוד ואולי אין בתערובת כזית בכא"פ ועיין בתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ו וקצרתי כי כל זה היא רק לסניף לרווחא דמלתא רק אינו מתירו בהנאה רק באופן שלא יהי' חשש שישתה ישראל ממנו. אמנם לאשר גם זה הוא הפסד גדול לפני השואל. אם יצטרך למכור כל הי"ש על אופן זה בפרט שביני וביני יהי' מחוסר פרנסה בשהגם שאני חושש שבמכירות יי"ש מרובה כזה אולי יבא לידי מכשול שישתה הישראל ממנו ע"כ חו"ד שהשני כלים שעומד בביתו של המוכר יש להתירו אף בשתיי' באופן שיבטלו ברוב יי"ש של היתר. ונצרף לזה תשו' פנ"י הובא באחרונים ועיין בספר דגול מרבבה סס"י תמ"ז וקצרתי אבל הי"ש שבכלי העומד בבית רח"ל אינני מתיר רק בהנאה באופן שלא ישתה הישראל ממנו דהיינו שימכרנו לאיזה מוזג יהודי

ולהזהירו שלא ישתה ישראל ממנו והכלים עם יי"ש ועם ווישניק שעומדים במרתף כיון שלא חתם על השטר מכירה ע"כ לא נקנה המרתף וכיון שכן יש בזה עוד שני טעמים לאיסור א' דכלים של לוקח ברשות מוכר לא קנו וגם מצד חומרת המק"ח שאף אם קנה העכו"ם דינו כחמצו של עכו"ם ברשות ישראל ואחריות על ישראל אף שיש בזה ג"כ לצדד כאשר הארכתי בזה בתשו' במק"א נגד דברי המק"ח הנ"ל ובפרט שהי' עדי מסירה ואף שלא קראוהו וגם לא נכתב בו שם המוכר מ"מ צדדתי בתשו' להקל מ"מ בנדון זה דאית בי' כמה תיוהא בלא"ה ע"כ דעתי שאין להקל אף בהנאה בפרט שאין כאן הפ"מ וישפכו ונדון היי"ש שבשלשה כלים הנ"ל הדין כמו שכתבתי למעלה זה הנלע"ד וכ"ז אני אומר להלכה אבל למעשה אינני מחליט עד שיסכים עוד א' מחכמי הדור.

תשובה סה

סקאלא מוש"ק ז' אייר תרכ"ו לפ"ק. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי מ' חנוך זינדל נ"י מ"צ ביושב אוברווישווא במחוז מארמאריש אשר במדינת אונגרין.

מכתבו קבלתי וע"ד שאלתו בא' שמכר חמצו לנכרי בע"פ העבר כנהוג ופרט בהשטר מכירה כל מיני חמץ ובהעלי' שע"ג בית שמכר הי' מונח ערך י"ב קאריץ מאלץ שלא הי' מוזכר בהשט"מ והשליח שבא לישאל השאלה נאבד ממנו השט"מ בדרך. ואמר שבסוף השטר מכירה נכתב כלל שמוכר לי כל המטלטלין שבבית הנ"ל או כל דברים חמוצים שבבית הנ"ל וכתב כ"ת שבתשו' ח"ס מחלק בין אם נכתב כל המטלטלין דל"מ אבל אם נכתב כל החמוצים מהני דזה הוי כמינו ידוע. והביא דברי המק"ח שגם אם כ' כל החמוצים כל שלא פרט מין החמץ הוי כמוכר דבר שאין מינו ידוע דל"מ. אלא שצידד להתיר משום דכ' בתשו' ב"א דאם המאלץ נפסל לגמרי מאכילת אדם לגמרי הוי רק חמץ נוקשה עכ"ד. ושאל חוו"ד. הנה ד"ז לומר דמאלץ שאינו ראוי לאכילה כלל לומר דהוי רק חמץ נוקשה אף שבתשו' ב"א סס"י ל"ד הביא כן בשם הג' בעל פנ"י ז"ל לדעתי אין לסמוך ע"ז אף לסניף דכיון דבעת שנתבקעו השעורין או אף בעת שהתחילו לצמוח היה ראוין לאכילה אף שאחר שצמחו הרבה שוב אינן ראוין לאכילה הוי חמץ מן התורה עד שיופסל מאכילת כלב. וחמץ נוקשה לא הוי רק אם מעולם לא היה ראוי לאכילה מעת שהתחיל להחמיץ כמ"ש המג"א סי' תמ"ב ודבריו מוכרחים. וע"ש בפרמ"ג ובפתיחה ח"ב פ"ב באריכות, א"כ אין שום אופן להתיר בנדון השאלה רק מחמת שנכתב בסוף השטר שמוכר לו כל החמוצים הנה כ"ת קיצר מאד בציור השאלה כי אם לא

נכתב בסופו בכולל באופן שמוכר לו כל החמוצים בסך כו"כ חוץ מהפרטים שהזכיר ראשונה אלא שמתחלה פרט ואח"כ הזכירם בכלל כמו שהנוסח נכתוב א"כ אין בכלל אלא מה שבפרט ואדלעיל מיני' קאי וא"כ לא מכר זולת החמוצים שהזכיר תחלה ואין שום צד להתיר. אמנם אם הלשון היא שחוץ מהפרטים שלמעלה מכר לו ג"כ עוד כל מיני חמוצים הנמצאים שם בסך כו"כ או שנכלל דמי המכירה מהחמוצים ההם תוך דמי המכירה שלמעל' אז יש מקום לדברי רק נמי באופן שנכתב שמוכר מיני החמוצים בסך כו"כ או שנכלל קצבתם בהסך שהזכיר למעלה דאל"כ ג"כ ל"מ כמבואר בש"ע ח"מ סי' ר' רס"ז. אמנם אם נאמר שחוץ מפרטים מוכר מיני החמוצים הנמצאים עוד בסך כו"כ או שדמיהם נכלל בסך דמי המכירה הנ"ל בזה יש מקום לדבר והנה עוד קיצר כ"ת מאד ולא פי' מה אמר בע"פ להנכרי הקונה אם מכר המאלץ בפ"ע או אמר לו כפי הלשון שנכתב בהשטר מכירה או שלא אמר לו כלל גם הלשון ההוא וגם לא ביאר אם מכר עכ"פ העליי' שהמאלץ היה מונח שם או שכ' ב שט"מ שמוכר לו הבית מתהום ארעא ועד רום רקיע שאז גם העליי' בכלל. וכעובדא דהפנ"י שהובא בתשו' ב"א הנ"ל ממש ע"ש. או שלא נאמר בהשט"מ רק שמוכר לו הבית ולא נכלל בלשונו העליי' שע"ג הבית. ע"כ מוכרח אני להאריך בחנם בדברים פשוטים לבאר כל הפרטים. והנה אם יש תרתי לטיבותא דהיינו שנכלל העליי' ג"כ בכלל המכירה ובע"פ מכר לו בפי' גם המאלץ לית דין צריך בושש דאף אם לא היה נכתב שום כלל בתוך השטר המאלץ מותר אף באכילה כיון דמכרו בפי' דעיקר השטר הוא רק משום הקרקע משום דאין נכרי קונה קרקע רק בשטר ואם לא אמר להנכרי בע"פ שמוכר לו המאלץ וגם לא אמר לו בע"פ שחוץ מהפרטים מוכר לו עוד דברים חמוצים בסך כו"כ פשוט דהמאלץ אסור בהנאה ואף אם היה פרטו בפי' בשטר נראה דל"מ כלום דעיקר המכירה הוא מה שאומר לנכרי שמוכר לו והנכרי מתרצה אבל אם היה מוסר לו שטר ואינו מדבר עמו כלום מענין המכירה ל"מ. וזה הוא אף אם נכלל מקום העליי' בכלל המכירה ועמ"ש לקמן ואם דפרט לו בע"פ גם המאלץ והעלי' לא היתה בכלל המכירה. הנה לד' המק"ח החמץ אסור בהנאה דנהי דהחמץ נמכר מ"מ כיון שלא נמכר המקום שהמאלץ בו הוי חמצו של נכרי ברשות ישראל והאחריות על ישראל דאסור בהנאה לאחה"פ ולפ"ז אף אם היה נכתב בפי' בהשט"מ ל"מ. אמנם בכמה תשובות הארכתי לפקפק ע"ד המק"ח הנ"ל והעליתי בכה"ג להתיר בהנאה. בפרט דבלא"ה הכריע הא"ר בשם הראב"ן להתיר בהנאה בחמצו של נכרי ברשות ישראל ואחריות על ישראל ורק באכילה אסור אח"פ ולא בהנאה אמנם אם לא פי' לו המאלץ בפי' בע"פ רק אמר לו בעת המכירה כלשון השטר הנה אם היה

נכתב כנוסח שטר מכירה הנהוג שמוכר לו אג"ק כל החמץ שבתוכו א"כ ממילא המאלץ אינו בכלל המכירה כלל כיון שלא מכר לו העליי' ואין מקום לספיקא אי מה שנכתב כל החמוצים הוי כמינו ידוע או לא רק כשאמר לו ג"כ לשון זה בשעת המכר גם באופן שהעליי' היה נכלל בלשון המכירה וע"ז אני משיב מעתה. והנה בזה לפע"ד צדקו דברי כ"ת שמסתברא כד' המק"ח שזה הוי כאין מינו ידוע וכן כתבתי בתשו' זה לא כביר. אמנם עתה עלה בדעתי לחדש צד היתר בזה לפ"ד הקצוה"ח בסי' קצ"ד דקנין אודייתא מועיל גבי מכירת חמץ אף ששניהן יודעין שאינו כן ע"ש. ואף שבתשו' פקפקתי עמ"ש הקצוה"ח שם דאף לפ"ד התוס' בב"ק דקנין אודייתא ל"מ בדאורייתא מ"מ מהני גבי מכירת חמץ משום דמדאו' בביטול בעלמא סגי ואני פלפלתי ע"ז ובארתי שדברי המ"ב עיקר שאם אינו גומר בלבו לבטל ל"מ הביטול כמ"ש הר"ן ריש פסחים מ"מ הא המ"ב בלא"ה כ' דבחמץ מהני קנין כ"ד עפ"י דברי הר"ן שם משום דבלא"ה אינו ברשותו של אדם. אף שבמק"ח סימן תמ"ח סק"ה חולק עליו. אין דבריו מוכרחים וע' בתשו' מוהר"י מינץ סימן ל"ה. ומ"מ אף לד' המק"ח הנה עיקר השגתו הוא דנהי שכ' הר"ן דמש"ה מועיל לשון ביטול משום דבלא"ה חמץ אינו ברשותו של"א מש"ה אף בגילוי דעת סגי. מ"מ כיון שמדרבנן ל"מ ביטול אף בקנין גרוע ל"מ ע"ש. וכיון שעכ"פ מה"ת מהני מכירה זו שוב שפיר מהני קנין אודייתא אף מדרבנן דהא בדרבנן מהני קנין אודייתא לכ"ע. והנה בנ"ד כיון שנכתב השטר מכירה בלשון עבר איך שמכרתי כפי הנוסח אף שלא נכתב רק בדרך כלל כל החמוצים מ"מ ודאי דאם יתבענו הנכרי לדין ויאמת שבאמת פרט לו כל המינים בע"פ אף שבשטר נכתב בלשון כלל בודאי יהיה הדין עם הנכרי כיון שהודה בשטר שמכר כל המינים החמוצים אמרינן שודאי מכרם באופן המועיל. ופרטם בשעת המכירה כמבואר בהגה"ת רמ"א בח"מ סי' ס' סס"ו בכיוצא בזה וע' בתשו' נ"ש סס"י מ"א. ואף שהנכרי הודה שלא פרטם זהו קנין אודייתא דאף ששניהם מודים שאינו כן מועיל. ואף שכ' הקצוה"ח בסי' מם דקנין אודייתא ל"מ בלא עדים. מ"מ כיון שהמוכר חתם א"ע על השט"מ ח"י כעדים דמי כמ"ש התוס' בגיטין ד"ג בד"ה שלשה וע' בש"כ סי' מם סק"ה והארכתי בזה בתשו' ולפי"ז לכאורה י"ל דאף אם לא אמר לו בע"פ כלום מהני מדין קנין אודייתא דהא בסי' מ' מבואר דאם כ' לו בשטר הריני חייב לך מנה מועיל ולפמ"ש הקצוה"ח שם הוא משום קנין אודיתא וה"ה לכת"י כמ"ש הש"כ שם. וא"ל דכיון דהנכרי לא ידע אם יש חמץ חוץ מהפרטים נהי דאודיתא הוי קנין מ"מ קנין בלא כוונה ל"מ כמו בעודר בנכסי הגר וכסבור שלו היא ביבמות דנ"ב ואף שכ' הפוסקים דבד"א מקנה הוי קנין בלא כוונה וע' בקצוה"ח סי' ער"ה סק"ד מ"מ הא הישראל נראה ששכח

מהמאלץ אז וא"כ גם הוא לא נתכוין להקנות ולא הוי ד"א מקנה מ"מ לפמ"ש במק"ח סי' ת"מ ליישב ד' הגאונים משום דחצר גם של נכרי קונה בלא כוונה וכדאמר הש"ס חצרו של אדם קונה לו שלא מדעת וכ"כ בתשו' מהרי"ט ס"ב חח"מ סי' מ"א וא"כ שפיר קנה הנכרי את המאלץ מתורת קנין אודיתא מתורת חצר אם העליי' ג"כ בכלל המכירה כנ"ל. אף שלא אמר בע"פ כלום אמנם לפ"ז אף אם לא היה נכתב שום רמז מהמאלץ וגם לא היה נכתב כלל כל דברים חמוצים יתהוה לנו חדשות דאם נמצא חמץ ששכח למכור רק שעומד תוך חדר הנמכר לנכרי היה מותר לאח"פ משום דכיון דהגיע זמן איסור חמץ הוי החמץ הפקר וקנהו הנכרי ע"י חצרו וע' בתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ג ולפמ"ש המק"ח שם בסי' ת"מ היא כן וכ"נ שהיה מצדד השואל של הג' בעל פנ"י שהובא בתשו' ב"א להקל בזה מחמת זה. והפנ"י לא דחה דבריו לגמרי וע"ש במק"ח ובתשו' פנ"י מהג' בעל מג"ש ס"ב חא"ח סס"י ה' מה שכ' בזה להג' בעל ח"מ. אמנם בתשו' הארכתי דאין מקום להקל מחמת זה כי מבואר בתשו' ב"ב דנ"ד ע"א דאף חצר אינו קונה באינו מתכוין לקנות וכן משמע מדברי התוס' ב"ק שכ' דהוי האי גלל בכליו ע"ש וכליו מטעם חצר היא וע' במק"ח סק"ה ובקצוה"ח סי' קצ"ד בשם הש"מ פ"ק דב"מ ובתשו' פנ"י הנ"ל ואפ"ה קאמר בש"ס שם בב"מ דאם לא נתכוין לזכות בהם פטור ומבואר דאף חצר אינו קונה בלא כוונה. וגם מהרי"ט בח"א סי' ק"ן הביא הש"ס שהביאו התוס' דב"ב הנ"ל דמוכח דאין חצר קונה בלא כוונה ע"ש. ונלאיתי להאריך כאן וגם הג' בעל מק"ח בעצמו כ' בנה"מ סי' ר' סקט"ו דעכ"פ נכרי ודאי אינו קונה בלא כוונה אף ע"י חצרו ע"ש וא"כ אם לא אמר להנכרי כלום מהמאלץ לא בפרט ולא בכלל אף אם היה הנכרי יודע שיש שם מאלץ לא היה נתכוין לזכות בו ול"ק כמ"ש התוס' בב"ת הנ"ל ועוד דרמ"א בח"מ סי' רס"ח ס"ג כ' דבדבר דלא אסיק אדעתיה אין חצר קונה שלא מדעתו ע"כ גם קנין אודיתא ולא שאר קנינים ל"מ בכה"ג היכא דל"א להנכרי כלום אמנם אם אמר להנכרי בע"פ ג"כ בלשון כלל כנאמר בהשט"מ א"כ שפיר מתכוין לקנות ג"כ עוד חמץ שיש שם חוץ מהפרטים. רק שהחסרון בהקנין היא משום שאינו מינו ידוע לזה שפיר מועיל קנין אודיתא כנ"ל אלא שלפי המבואר מדברי רמ"א בח"מ סי' ס' הנ"ל ומתשו' רמ"א רס"י צ"ב בההוא דנתתי שאם הודה המקבל מתנה שלא הקנה לו מקודם באוה"מ ל"מ וע"כ הא דל"מ מתורת קנין אודיתא כבר עמד שם בנה"מ עי"ז בסקט"ו ותי' משום דנתתי שתי לשונות משמע ולפיכך אם הודה המקבל מתנה שלא הקנה לו מקודם אמרינן דלאו לשון הודאה הוא אלא לשון קנין ול"מ ע"ש ודבריו מוכרחים ע"כ נדחה ההיתר הנ"ל. אמנם כ"ז הוא רק אם לא נכתב לשון הודאה בפי'. אבל אם נכתב בפי' לשון הודאה או

שנכתב סוף השט"מ כ"ז נעשה בכאוה"מ כנהוג א"כ ודאי הוי הודאה ושפיר י"ל דמועיל מקנין אודיתא כמ"ש הקצוה"ח (א) ואף שבמק"ח סי' תמ"ח כ' דל"מ קנין אודיתא לענין מכירת חמץ כבר מבואר שיש לסמוך ע"ד הקצה"ח בזה ובפרט לענין חמץ שאחה"פ לזאת סיומא דפיסקא הנלפע"ד אם נכתב בשטר לשון הודאה נראה ודאי להתיר המאלץ בהנאה היינו לעשות ממנו יי"ש למכור לנכרי ולא לישראל וע' בתשו' ג"ש סס"י ל"ה ומ"מ אם יסכים עמו עוד רב מובהק וגם כ"ת הנני מצטרף להתיר היי"ש הנעשה ממנו אף בשתיי' לישראל רק באופן שיערב המאלץ קודם עם מאלץ כשר אחר ויבטלנו ברוב. דאף דבלא"ה נעשה היי"ש מתערובת ד"א מ"מ כיון שהמאלץ היא מעמיד הוי כאלו הוא בעינא כמ"ש הפוסקים סי' תמ"ב וחמור מתערובת וכן מפורש בש"ס פ"ק דחולין ד"ו ע"א לענין מלתא דעבידא לטעמי' דחמור מתערובת ע"ש ועיין בתשו' נט"ש סי' י"ח וכ"ה בש"ס בע"ז ר"ש דל"ה כיון דאוקמי קא מוקים חשיב לי' כמאן דאיתי לאיסורי' בעיני' ועיין בפר"ח יו"ד סי' צ"ח סק"י ע"כ יבטלנו ברוב מאלץ אחר ויש עוד סניף דעת הר"י שבר"ש שסובר דחמץ אח"פ מותר לבטל לכתחלה ברוב וגם בתשו' פ"י ס"א חא"ח סס"י י"ג צירף דעת הר"י בעובדא כזו. אמנם אם לא נכתב בפי' לשון הודאה איני נמנה להתירו רק בהנאה לעשות ממנו יי"ש למכור עבור נכרים ושלא ישתה ישראל ממנו דלענין הנאה יש לסמוך ע"ד הח"ס בפרט שהביא הנוסח בשם רבו הג' מהרנ"א זצ"ל שלא פרט וכ' כלל כל מיני חימוץ וגם בנוסח הנדפס בתשו' שיבת ציון בשם אביו הג' בעל נו"ב זצ"ל שוא כעין נוסח זה כדאי הגאונים אלו לסמוך עליהם להתיר בהנאה עכ"פ אף שכדברי המק"ח מסתברים. בפרט שיש כמה סנופים הנ"ל להקל וגם לצרף סינופים שכבר נמצאו בספרי אחרונים בביטול ונאנס. אמנם כ"ז דוקא אם הזכיר עכ"פ בע"פ בעת המכירה בדרך כלל כל החמוצים שמוכר לו בכו"כ חוץ מהפרטים וגם העליי' הי' בכלל המכירה כנאמר למעלה אין צורך לכפול הדברים ולא יכולתי להאריך ולפלפל בארוכה יותר כי רבו כמו רבו עלי הטירדות מכל צד ושלום שנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה סו

סקאלא יום ו' עש"ק ר"ח אייר תרכ"ד לפ"ק. תרווייהו רבנן הודם כזית רענן לכבוד אה' ידידי המופלג החריף ובקי מ' אלטר מהרא' וכבוד ידידי ימח' המופלג החריף ובקי מ' אהרן יהודא אריק נ"י בק' סרימליב.

מכתבם קבלתי ויען כי אפפוני טרדות רבות וכתי כשול אשיב בקצרה ע"ד שאלתם שהמנהג מקדם בעירכם שא' מופלג קונה כל החמץ מהיחידים שבק' והוא מוכרם לנכרי בער"פ ובע"פ העבר מכר האיש לנכרי קטן בקומה והוא בן ט"ו שנה ונפשם בשאלתם על החמץ לאחה"פ וגם אי יאות למיעבד הכי לכתחלה. והנה שורש דברי המחמירים הוא משום שבדיניהם עדיין אין לו יד לקנות כל שלא הגיע לכ"ד שנים כידוע. עיני החריף מ' אהרן יהודא שפיר חזי בתשו' צ"צ סי' ס"א ובתשו' עה"ג סי' ק"ב שמבואר מדבריהם דכל שקונה בדינינו אף שאינו קונה בדיניהם שפיר מועיל להפקיע קדושת בכורה ואף שי"ל דהתם משום דכל שיד נכרי באמצע פוטר מבכורה ובכ"ד יד נכרי באמצע פוטר דל"ק כו' כל מקנך תזכר כמ"ש התוס' בב"מ ד"מ מ"מ גם בחמץ בקנין כ"ד סגי כמ"ש המ"ב סי' נ"ט ואף שי"ל דשאני בהא דמ"ב די"ל טעמא דגמר ומקני כמ"ש התוס' בע"א דע"א סד"ה ר"א ואף שבמק"ח סי' תמ"ח סק"ה פקפק הנה לא ראה אז דברי תשו' מהר"מ ני"ץ סי' ל"ה דהגוי ג"כ גמר ומקנה כי יודע שיוחזרו ויקנו ממנו ויתנו לו ריוח ולכאורה בנ"ד ל"ל הכי מ"מ י"ל דגם בנ"ד מועיל אף במקום שאינו מכירה מעליא מצד הקונה כדאמר בש"ס ב"ב דאף אי מזכה לעובר ל"ק בעובר שלו קנה משום דגמר ומקני ע"ש בדקמ"ב ופירשב"ם שם ד"ה קרובה. ועוד דהמ"ב לא מה"ט אתי אלא מטעם דברי הר"ן ריש פסחים ומה שפקפק עליו בס' מק"ח שם אין פקפוק למעיין ועוד דהצ"צ והעה"ג לא מה"ט אתי עלה בזה אלא דכל שהקנין מועיל בדינינו אף שא"מ בדיניהם הוי קנין גמור וכ"כ בתשו' מהר"מ מיכן סס"י ה' וכ"מ מדברי המק"ח בסי' ת"מ להדיא וכ"כ בס' מח"י סי' תמ"ח בפי' ע"ש באריכות ויותר מזה כ' בתשו' המיוחסת סי' רכ"ה לענין בכורה דאזלינן רק בתר תורה ולא אחר המנהג והארכתי בתשו' במק"א בביאור תשו' זו וע' בס' מח"א ה' קנין מעות סי' ח' סי' ט' וגם כיון שכ' התוס' בע"ר הנ"ל דאנן סהדי דישראל גמר ומקני וא"כ כ"ש בחמץ וכיון שכן נגד הנכרי אמרינן כך דינינו ודינא הוא וע"ש בתשו' המיוחסת וקצרתי א"כ מטעם זה אין מקום פקפוק. אמנם מה שיש לדבר בזה הנה בתשו' ח"ס יו"ד סי' שי"ז השיב על א' שמכר בהמה מבכרת לנכרי קטן בן ט' והביא ד' הרמב"ם פ"י מה' מלכים שכ' ולעולם אין עונשין מהן לא קטן כו' לפי שאינן בני מצוה וכתב דהרמב"ם מיירי בקטן מאד שעדיין לא הגיע לכלל דעת אבל בקטן שהגיע לכלל דעת הוי בנכרי כגדול דשיעורין לא ניתנו לב"נ כמ"ש הרמב"ם שם ע"כ העלה דאם הנכרי קטן הוא בר דעת שלם שפיר הוי כגדול וקונה מה"ת ולי אין דבריו מתקבלים בפרט בלשון הרמב"ם דאף דסתם קטן ותינוק דקתני בג' משניות ספ"ג דטהרות ע"כ בקטן מאד מיירי שאין בו דעת לישאל דקטן שיש בו ד"ל ספיקו טמא ברה"י כדקתני בסוכה דמ"ב מ"מ לא

הו"ל להרמב"ם לסתום בהא לשטתו קטן דקתני במתני' ריש חולין ע"כ לאו בקטן לגמרי הוא כמ"ש הכ"מ פ"ד משחיטה ה"ה. ועיין בש"ס ברכות דט"ו ומגלה די"ט וגם קטנה סתמא דנקט הרמב"ם פ"ב מסוטה ה"ד ע"כ ביש בה ד"ל מיירי דאל"כ ספיקו טהור וע' בפיה"מ להרמב"ם פ"ג מטהרות מ"ו ובזה א"ש ד' הירושלמי פ"ק דסוטה ה"ב דקאמר דהא דדשאב"לד דספיקו טהור ילפינן מסוטה וקאמר מיליהון דרבנן פליגי דמר"ז ר"י בשם ר"י קטנה שזינתה אין לה רצון ליאסר על בעלה והא תנינן כל שאבד"ל ספיקו טהור הא אם יבד"ל ספיקו טמא ברם הכא אעפ"י שיבד"ל ספיקו טהור והפ"מ נדחק דמה ספק יש כאן ולפי הנ"ל י"ל דה"ק דכיון דקטנה אין לה רצון א"כ מנ"ל למעוטי מסוטה דשאב"לד דהתם הא דמיעט קטנה הוא משום שאין לה רצון אבל הרמב"ם דכ' בפירושו דילפינן מסוטה כנ"ל מש"ה לא פסק כהנך רבנן ומיושב קושיות ה"ה מה שתמה עליו בפ"ג מהא"ב מהירושלמי ועיין בחי' מהרי"ט כתובות ד"ט מה שפי' בדברי הירושלמי הנ"ל לד' הרמב"ם ושהרמב"ם הוציא דבריו מהירושלמי ועכ"פ קטנה דקתני היינו קטנה שיב"ד ומכ"ש לפמ"ש הפ"מ ברפ"ב דסוטה בשם הג' מהרש"ל דקטנה דנקט הירושלמי ורמב"ם מיירי בהגיע לכלל שנים אלא שלא הביאה סימנים ע"ש וא"כ לא ניתן להאמר דהרמב"ם דנקט קטן בה' מלכים מיירי דוקא בקטן מאד שאב"ד. ועוד דהא הרמב"ם סיים לפי שאינן בני מצות ולשון זה תנינן במתני' ר"פ בן סורר אקטן דאו' ועדיין יש לדחות ולומר דאף דסתם קטן יקטנה דישראל נקנו אשלא הגיע לשנים וסימנים מ"מ קטן דנכרי דנקט הרמב"ם י"ל דנקט סתמא ופירושו דלא אתי לכלל דעת דוקא כיון דדינא הכי לד' הח"ס מש"ה נקט קטן סתמא מ"מ בע"ז דנ"ז דקתני גדולים כו' קטנים כו' ואלו הן גדולים כו' יודעים קטנים א"י כו' משמע דסתמא גדולים גדולים ממש קטנים קטנים ממש כמו בכ"ד ועוד נראה ראיה מהא דקאמר ר"ה בכתובות די"א ג"ק מטבילין אותו ע"ד ב"ד וכיון דנקט קטן אגר וא"כ שיעור קטנותו כישראל הוא ומשמע דאף דכבר בא לכלל דעת אפי"ה אין מטבילין אותו רק ע"ד ב"ד ול"ל דעת ב"ד כיון שמעיקרא נכרי הי' וכבר בא לכלל גדלות אף שרש"י פי' שם שאמו הביאתו להתגייר וכתב שם בחי' הריטב"א שכוונתו משום דאין מגיירין גר קטן שאין בו דעת הבא מעצמו להתגייר וע"ש בש"מ ובב"י יו"ד סי' רס"ה מה שכתב בד' בה"ג ובחיבורי ליבמות דע"ח וש"מ דבקטן שאב"ד מיירי היינו דר"ה סתמא קאמר ולכך פרש"י הכי אבל ע"כ ר"ה נמי מיירי בקטן שכבר בא לכלל דעת ובא מעצמו להתגייר דסתמא קאמר וכ"כ הריטב"א שם בפירש וכ"כ הש"מ שם ואעפ"כ קאמר ר"ה דבעינן ע"ד ב"ד דוקא ור"י קאמר דהגדילו יכולין למחות ועוד דהתוס' ר"פ בן סורר הקשו דאי קטן ל"ל זכי' מה"ת איך מיל גר קטן מה"ת

ע"ש ומאי קושיא והא משכחת שיתגייר פחות מבן יג"ש וכבר בא לכלל דעת דבכה"ג שפיר הוי גר מה"ת כיון דבעת שבא להתגייר והי' נכרי גדול הוא. וא"ל דטעמא דכיון דעי"ז באין לעשותו גר ובעת שנעשה גר דינו כישראל ואז נעשה קטן מש"ה אף שבתחלה קודם שנתגייר הוי גדול אפ"ה ל"מ דדינו כקטן ז"א. דהא התוס' שם בכתובות ובסנהדרין הקשו דמה יועיל ע"ד ב"ד משום זכי' והא נכרי הוא ול"ל זכי' ותי' שם דכיון דבהך זכי' נעשה ישראל דינו כישראל ע"ש וכיון שע"כ אף דמעיקרא לאו בר זכי' אזלינן בתר בסוף ואית לי' זכי' מכ"ש אי מעיקרא הוי גדול אף דבסוף לא הוי גדול דאזלינן בתר מעיקרא כדמוכח בש"ס שבת דצ"ט ע"ב דיותר אזלינן בתר מעיקרא מדאזלינן בתר בסוף ע"ש היטב. אלא דלפמ"ש התוס' שם ד"ב ד"ה רחבה אין משם ראיה אמנם יש ראיה דהא התוס' שם בסנהדרין כתב דמש"ה אזלינן בתר בסוף כיון

**((א

) ואני מצאתי ראיה ברורה לדברי המק"ח מדברי הרשב"א בפ' השולח הביאו הב"י באה"ע סי' קל"ד עיין בט"ז שם סק"ד ועיין בתוס' גיטין דס"ד ד"ה שאני.)** דזכייתו וידו באים כא' וכ"כ בחי' הריטב"א בכתובות שם. והרי במשנה דקידושין דכ"ב ס"ל לחכמים בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו משום דל"ל גיטו וידו באים כא' וע"ש בש"ס ומש"ה ע"י עצמו לא דידו כיד רבו. ואפ"ה קתני התם ברישא דנקנה בשטר ומשמע אף ע"י עצמו והגם ששטת הר"ן שם דגם רשב"א אית לי' גיטו וידו באים כא' אבל רש"י ותוס' לא ס"ל הכי וש"מ דאף דלא אזלינן בתר בסוף אזלינן בתר מעיקרא מכ"ש לדידן דאזלינן בתר בסוף נמי כ"ש דאזלינן בתר מעיקרא האמנם לפמ"ש התוס' שם בסנהדרין דגם בגר גדול צ"ל דזכייתו וידו באים כא' אין זה ראיה דא"כ ממ"נ בהיותו נכרי אף שהוא גדול ל"ל זכי' וצ"ל זכייתו וידו באים כא' ועכשיו קטן הוא אבל דברי התוס' אלו צע"ג דא"כ לחכמים דהם רשב"א בקידושין שם דל"ל גיטו וידו בכ"א איך משכחת גר מה"ת כלל אע"כ דבגר גדול ל"צ לומר כן וכ"מ להדיא מדבריהם בכתובות שם ויותר מד' הריטב"א שם דל"ק להו רק. על גר קטן אבל גר גדול מנפשי' מצי זכי' וא"כ קם ראיה הנ"ל דמוכח דנכרי וישראל אידי ואידי חד שיעורא וכל שלא הגיע לכלל גדלות בישראל היינו בן י"ג שנים וסימנים אף בנכרי הוי הרי. ואף דשיעור גדלות היא בכלל שיעורין כמ"ש הרא"ש בתשו' ריש כלל ט"ז וכ"כ בתשו' מהרי"ל סי' נ"א. ועיין בש"ס בנדה דמ"ה ע"א והרמב"ם פ' שם דלא נאמרו שיעורין לב"נ ע' בה' מלכים מ"מ שיעור דגדלות ע"כ זו"ז שוין. והנה אי הוי אמרינן כד' הח"ס דגם בזה אין נכרי שיעור גדלותו שוה לישראל שהוא בכלל שיעורין הי' אפשר לומר איפכא דנכרי לא הוי גדול עד שיהי'

בן כ' שנה שאז הוא בן דעת שלם כמו שאחז"ל בגיטין דס"ה וב"ב דקנ"ה והכי קיי"ל כש"ע ח"מ סי' רל"ה דע"כ הכי שיערו שאז הוי בן דעת שלם ולא קודם לכן. ובזה הי' אפשר ליישב קושיות הרא"מ ר"פ חי' עמ"ש רש"י בת ק' כבת כ' לחטא שהחי אינה בת עונשין דהא בב"ר שלמטה הוא בת עונשין מקודם על ז' מצות ב"כ ולפי הנ"ל א"ש. אמנם הא מצינו שעשו מכר בכורתו ליעקב ואז לא הי' רק בן ט"ו שנים ביום שמת אברהם אלא שלפמ"ש התוס' בסנהדרין ריש דס"ט דדורות הראשונים הגיע לגדלות בהיותם בן ח' או בן ט' אין ראיה ובזה הי' מיושב מה שהקשו הראשונים על שנענשו עד ואונן אף שלא הי' רק בן ח' שנים כדאי' בס"ע אלא שא"כ נסתר הדרשה דבת ק' כבת כ' והיא בב"ר ר"פ חי' וע"ש ברא"מ ואכמ"ל אלא שהעיקר כמ"ש למעלה דב"נ שיעור גדלותו כישראל וכ"מ מדברי הרא"מ ר"פ חי'. ומדברי הפנים יפות ס"פ לך דאף קודם מ"ת היה כן שיעור גדלות. וכיון שכן אף שהנער הנכרי בנ"ד הוא בן ט"ו שנה. מ"מ הא לענין גדלות בעינן נמי הבאת סימנים וה"ה לענין מו"מ כדאי' בב"ב ד' הנ"ל ובח"מ סי' רל"ה ס"ח. וכאן א"י אם הביא סימנים. ואף שהתוס' בב"ב דקי"ד ריש ע"ב הקשו דל"ל בדיקה הא איכא חזקה דרבא. וע"ש מה שתירצו כבר עמדו ע"ד התוס' אלו בס' מח"א ה' אישות סי' א'. ובנו"ב קמא חאה"ע סי' ס"א ובחח"מ סי' ד' ואם שלפמ"ש המח"א והנו"ב חאה"ע ס"ל להתוס' דחזקה דרבא אלים להוציא ממון. מ"מ הם בעצמם כ' שרבים חולקים וכ"מ מדברי הרמב"ם והש"ע חו"מ הנ"ל בפרט לפמ"ש הנו"ב בחח"מ גם התוס' מודי וע' בס' בית מאיר סי' קע"ב אמנם האמת בפי' דברי התוס' הנ"ל בקושייתם נראה כמ"ש הג' מוהר"צ מברלין בתשובתו שבתשו' בית אפרים סי' מ"ג שכוונתם להקשות אמ"ש לעיל שאם בדקנו ומצאו שערות חיישינן שמא לבנות היה או לא היה בהם גומת והיה שומת ועתה הושחרו ונעשית תחתיהם גומת והם כדמות סימנים ולמה לחוש כ"כ הא איכא חזקה דרבא וכן פי' דבריהם בתשו' נט"ש סי' ס"ז. וא"כ גם התוס' מודים דחזקה דרבא ל"מ לענין ממון כמו שהאריכו הגדולים הנ"ל בהוכחת ברורת. וכיון שיש לספקו בקטן יש לפקפק לכאורה על מכירת החמץ דאף דהפעוטת מקחן מקח במטלטלין זהו מתק"ח ול"מ לד' הע"ש והסמ"ע בסי' ס"ו דשום קנין דרבנן ל"מ בנכרי דל"מ בנכרי קטן. אלא אפי' לד' הש"כ שם סקפ"ה דכל דתיקן רבנן כו' ועכצ"ל דל"ד למ"ש ר"ת ספ"ק דגיטין דמע"ש ליתא בנכרי משום דהתם הוי הלכתא בל"ט והבו דלא לוסיף אכתי מכ"ש בקניית קטן דתיקנו משום כדי חייו ומש"ה ביש לו אפיטרופס לא תקנו כ"ש בנכרי דאין מצוון להחיותו. (א) ואף שפ' הרמב"ם ובש"ע סי' רל"ה ס"ז דקטן שקנה קרקע תעמיד בידו הא כ' טעמא שזכין לאדם שלא בפניו וזהו ל"ש בנכרי דל"ת רבנן זכי' וע' בקצוה"ח שם סי'

רל"ה וסי' ער"ה וד' המח"א ה' זכי' סי' ה' דבמטלטלין ל"ק הרמב"ם הכי. וגם בלא"ה כיון שלא תקנה חמץ רק ע"י אג"ק או ע"י חצר לכל מר כדאית לי' ל"מ בקטן כיון שלא בא הדבר הנקנה ליד הקטן ואף במתנה ל"מ בכה"ג כמ"ש הר"ן בגיטין פ' התקבל וע' בש"ע סי' רמ"ג סי"ט ובסמ"ע שם סקל"ג ובש"ע סי' רל"ה ס"ו ובסמ"ע שם. ונראה דמה"ט כ' הרמב"ם וש"ע שם ס"ז והחזיק בקרקע דאז מהני משום שירד לקרקע הוי כמו משיכה במטלטלין אבל קנין אחר ל"מ בקטן כיון שאינו תחת ידו כמו במטלטלין כנ"ל וחוץ מזה לפמ"ש הסמ"ע סקכ"ט דאף חזקה ל"מ עד שיתן דמים לטעם זה בעינן שיתן כל הדמים דוקא. ואף שכותבין שהמותר זקף עליו במלוה מ"מ כיון שהקטן לאו בר חיוב הוא ואף דבמה שחייב מכח מו"מ לאחר שהגיע לעונת הפעוטות חייב לשלם כדאי' בש"ע סי' צ"ו זהו הכל מתק"ח משום כדי חייו וליתא בנכרי. וכיון שכן אומדנא דמוכח הוא דלא מכר לו ע"ד כן שלא יקבל רק מקצת דמים והשאר פטור ואם אינו משלם בטל המקח וע' בנה"מ סי' ק"צ סק"ז והארכתי בתשו' במק"א ואכ"מ. ואדרבה כיון שהאיש המוכר בא בכו"ה מאנשי העיר יש לפקפק מטעם אחר כיון שלא נתחייב הקטן לשלם יש עוות בהשליחות ובטל השליחות וחוץ מזה אלכתחלה בודאי יש לפקפק כיון דהקטן ודאי יכול לחזור בו אף לד' הרמב"ם כמ"ש ה"ה שם בפ"כ מה' מכירה הי"א והסמ"ע סי' רל"ה סק"ב. וסקכ"ט וברור הוא כמו הגדילו יכולין למחות בכתובות די"א. א"כ יש חשש שמא יחזור בו ויבטל המכירה למפרע ועמ"ש בחיבורי ליבמות דס"ז ובאחרונים בא"ח סי' תמ"א. האמנם לפמ"ש הבכ"ש בפסחים דמכירת חמץ הוא רק להפקיע איסור דרבנן דמה"ת בביטול בעלמא סגי וכיון שכן ל"ח שמא יחזור בו כמ"ש בחיבורי שם. אלא שא"כ בלא"ה אין כאן בית מיחוש מצל הנ"ל דהא בדרבנן סמכינן אחזקה דרבא. וע' במג"א רס"י ל"ט ובסי' נ"ה סק"ז ובסי' קצ"ט סק"ז. ובתשו' מהרי"ט ס"ב חאה"ע סי' מ"א. אלא שכבר הארכתי בתשו' לתמוה על הבכ"ש והעליתי דחמץ הנמכר אינו בכלל הביטול. והבאתי דברי תשו' פ"י ס"א חא"ח סי' י"ד. אמנם לענין לאחה"פ שהוא רק חשש דרבנן ודאי מועיל חזקה דרבא ע"כ תרי הצדדים לא אישתבשי דלכתחלה לא יאות למיעבד הכי כמ"ש למעלה ואעפ"כ אין מקום לתפוס על ידידינו המופלג החסיד מ' חיים גבריאל שהוא היה המוכר דלש"ש נתכוין כמו שראיתי הוצעת מכתבו וגם לפ"ד הח"ס הנ"ל מותר אף לכתחלה בזה אם הנכרי הוא בר דעת שלם אמנם עתה אין שום מקום לפקפק כלל דהא בדרבנן ודאי סמכינן בכל מילי אחזקה דרבא בפרט לד' המח"א והנו"ב דאף בדאו' הא דל"ס אחזקה דרבא הוא משום שאין סומכין על החזקה במקום שיכולין לבררו וכ"נ מדברי הט"ז באה"ע רס"י קנ"ו. ע"כ עתה אין מקום לפקפק והחמץ הלזה

מותר באכילה ושתי' לכל ישראל אף למהדרין מן המהדרין ויען כי כחי כשל מאד ואני עוסק ברפואות לכן לא יכולתי להאריך יותר. ושלום כנפשכם ונפש הדוש"ת באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל.

וע"ד השאלה בנדון שא' קנה מפאבריקאנט נכרי מלבוב כמה מדות אריק וקודם ביאת האריק מכרו לנכרי בע"פ קודם זמן איסורו כדינא ואח"כ הביאו האריק בע"פ אחז"א והעמידו העגלן בבית גוי א' ועמד שם כל ימי הפסח ועתה שואל מה דינו שאלתו סתומה ואם היה העגלה של נכרי אין מקום שאלה דמותר אבל אם היה העגלן ישראל זהו השאלה כיון שהעגלן חייב באחריות. אמנם כבר נשאלתי על כיוצא בזה זה כמה שנים שהובא בתוה"פ. והשבתי דהעיקר כנראה מתוך דברי הרמב"ם שכתב ואם לא קיבל עליו אחריות כו' ומותר לאכלו אחה"פ ש"מ דבקע"א אסור באכילה אחה"פ אבל בהנאה כבר הביא הא"ר בשם ראב"ן דאסור באכילה ומותר בהנאה בקע"א. וכ"כ בספנ"י בפסחים דל"א. וכתבתי שם לפלפל דהמק"ח כ' דהיכא די"ל דתפיס ליה אזוזי חמיר יותר דהוי כמשכון וה"נ בעגלן די"ל דתפיס ליה אאגרי' ודחיתי ד"ז וגם כתבתי לפלפל די"ל דאומן קונה בשבח כלי וידוע דהכא איכא שבחא ששוה יותר כאן מה ששוה בלבוב ודחיתי ג"כ. חדא דהרבה פוסקים ס"ל דאין אקבש"כ וגם אף להסוברים אקבש"כ ל"ק רק כנגד השכר ובטל ברוב והוא מב"מ. וגם הבאתי שם ראיה דגם הרמב"ן בנימוקי פסחים סובר כד' הראב"ן הנ"ל ובפרט בייי"ש שלנו דאיכא בלא"ה קצת צד להקל ע"כ העליתו שם להתיר בהנאה למכרו לנכרים לשתות בביתו ואם היא סך רב שיש הפסד להשהותו למכרו לנכרים שישתו בביתו דוקא התרתי שמה שימכור לנכרי שיקח לביתו מעורב תחלה ברוב כשר וימכרנו לנכרי. ולא רציתי גם לא יכולתי כעת להעתיק כל הפלפול העצום שכתבתי באריכות וכ"ש בנ"ד שמכרו לבית נכרי בע"פ אחז"א ועמד כל ימי הפסח בבית כ רי דיש עוד כמה צדדים להקל כמ"ש כ"ת ודאי דיש להקל כנ"ל. שלמה הנ"ל:

תשובה סז

סקאלא יום ד' ל"ד למב"י תרכ"ד לפ"ק. ושלום תנינא לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג החריף ובקי מ' אהרן יהודא אריק נ"י.

תמוה קבלתי מכתבו ומחמת חולשת כחי לא יכולתי להשיב רק בקצירת אומר מ"ש כ"ת עמ"ש דשייך גמר ומקני אף במקום דאין לקונה יד גמור לזכות והבאתי ראיה מש"ס ב"ב דקמ"ב ופירשב"ם שם דיה קרובה. וכ"ת פקפק מדברי הש"כ סי' ס' ע"כ. תמה אני

שלא השגיח לעיין בתשו' מהר"מ מינ"ץ סי' ל"ה שהבאתי דשם מפו' כדברי לענין בכורה דמש"ה מועיל מכירת העובר לד' הא"ז אף דהוי דשלב"ל משום דגמר ומקני והביא ראיה מש"ס ורשב"ם הנ"ל. וגם הביא פיר"י שכ"כ בפי' לענין דשלב"ל דמועיל במקום דגמר ומקני ומוכיח כן מש"ס הנ"ל ע"ש ודברי ר"י אף שלא מצאתי כן בתוס' שלפנינו מ"מ דבריו נאמנו דבידאי היה כן בתוס' שלפניו או בתוס' שאנץ וכצ"ל בדברי מהרא"י בפסקיו סי' ק"ל וע' בתשו' מ"ב סי' ל"ה ובצ"צ סי' ס"ב. ודברי מהרמ"מ הנ"ל היה בהעלם מן הג' בעל גא"י והגדולים שפלפלו עמו ע"ש בסי' נ"ח נ"ט ס' והגא"י חידש כן מסברתו והן הן דברי מהרמ"מ הנ"ל וע' בש"ס דגיטין ריש דף י"ד. ובנידון השגת על ד' הח"ס יו"ד סי' שי"ז. הנה בלא"ה דברי הח"ס לכאור' הם נגד הש"ס בנזיר דס"ב ע"א עש"ה אלא שי"ל דהתם לענין נדרים דאיתרבי נכרים מדכ' איש (וצ"ע דשם בנזיר מבואר דמאיש דנדרים מרבי

**((א

) כעין זה מפו' בש"ס ב"ק דצ"ו איל רב אחא מדיפתי' לרבינא תקנתי' לעכו"ם ניקום. ונעבד ותימה על תשו' ושב הכהן שהביא בשערי תשובה סי' תמ"ח סקט"ו שלא הרגיש בזו וצ"ע:)** נכרים ומש"ס מנחות דע"ג ע"ב מבואר דמאיש איש דקרבן בויקרא כ"ב מרבי וכ"מ מש"ס בנזיר שם דס"א ע"ב וע"ש בפרש"י ותוס' וכ"כ רש"י בחולין די"ג ע"ב ובתמורה ד"ב ע"ב) ולשון איש הוא דוקא בן י"ג שנים ויו"א כדדרשינן בסנהדרין דנ"ב ובקידושין די"ט וביומא דמ"ג ובירושלמי ריש מס' תרומות ובש"ס סנהדרין דפ"ט ועיין במ"ר פ' וישלח פ' פ' ובהרע"ב ותיו"ט פ"ה דאבות משנה א' וע' בתיו"ט רפ"ב דזבחים וצ"ע לפ"ז ועיין בש"ס עירוכין ד"ג. גם י"ל כיון דעיקר פרשה בישראל כתיבא ונכרי איתרבי שיהי' נודרין נדרים ונדבות כישראל לא חמירא מישראל ובעינן דוקא בן י"ג שנים רק דאיתרבי מאיש כי יפליא ומופלא דעירוכין סמוך לאיש בנכרי אף למ"ד דבישראל ל"ד. וכיוצא בזה כ' התוס' בסנהדרין דנ"ו רד"ה ואליבא עש"ה. שוב ראיתי בתשו' ח"ס שם בריש דבריו שהרגיש בהא דנזיר וכ' ג"כ כזה אלא שלפ"ז א"כ שם בסנהדרין דנ"ז ע"א דמרבי מאיש איש דעריות נכרים שמוזהרין על העריות כישראל ע"כ לא מרבי אלא בן י"ש כנ"ל. ואף דקאמר שם בש"ס דמיירי בעריות דידן. מ"מ הא מסיק התם ר"י דתניא כוותיה דל"נ אלא לנערה המאורסה ושטת רש"י שם דאף בנערה המאורסה דליתא בדידהו אעפ"כ ל"ב עדה ועדים והתראה משום קושיות הש"ס מיגרע גרע ואף שבס' תו"ח שם חולק על שטת רש"י מ"מ דברי רש"י מוכרחין מסוגיות הש"ס שם דע"א ע"ב דמבואר שם דאף בנערה המאורסה מקרי נתגייר אישתני דינו וע"כ היינו משום

דמעיקרא הי' נדון בלא עדה ועדים והתראה כמ"ש רש"י שם והיינו כשטת רש"י הנ"ל וכ"כ בחי' הר"ן שם וכ"מ מסוגיא גופא שם דנ"ז מדקאמר אלא אר"י וקאמר נמי תניא כוותי' דר"י ולפי שיטת התו"ח א"כ ר"י נמי יוכל לסבור להא דר"נ אר"א ושמא ר"נ אר"א נמי כוותי' והתו"ח שם נדחק מאד אע"כ כפרש"י דגם בהא ע"כ לא מיגרע גרע וכיון שכן א"כ כיון דבעריות דישראל בנערה המאורסה ע"כ לא מיזהר ונענש עד יג"ש ע"כ גם בעריות דידהו לא הוי בר עונשין בפחות מזה דאל"כ תיקשי מיגרע גרע וכיון שכן א"כ ע"כ גם לשאר מצות ודינין דכוותי' הוא כמ"ש שם בש"ס דנ"ז ע"א דכיון דגלי רחמנא בחדא וה"ה לכולהו והכי קיי"ל וה"ה דל"ח גדול לקנין עד יג"ש ודלא כח"ס וז"ב ואשר האריך לדחות השגתי מעל הח"ס בחנם האריך כי תמצית דברי שדוחק לפרש דהרמב"ם קרי לקטן דוקא קטן שבקטנים דקטן שדיברו חכמים בכ"מ כל שלא בא ליג"ש בכלל קטן הוא וכמבואר בכל הני דמיעט בש"ס מאיש ולא קטן ואדרבה כ"פ שאיתמר קטן אינו בקטן שבקטנים כמו שהבאתי. ואף דלפעמים נקרא קטן דוקא קטן שבקטנים כמ"ש במכתבי וע' בתוס' גיטין דס"ה ד"ה צרור ובש"ך ח"מ סי' רמ"ג סק"י בשם הירושלמי מ"מ ע"פ הרוב לאו הכי הוא כמ"ש ובש"ס שם בגיטין אמרו ג' מדות בקטן וע"ש בספר קצוה"ח סק"ה ובלא"ה דברי הש"ך צ"ע דהא בירושלמי שם דמייתי בשם ר' יוחנן כמ"ש הראשונים דאין גזילו גזל גמור עד שיביא ב"ש וא"כ אין השגתו כלום ואכמ"ל:

ומ"ש לדחות דברי מהא דר"ה בכתובות די"א דר"ה ע"כ מיירי בקטן שאינו בר דעת דאל"כ שמא טעם טעמא דאיסורא אע"כ דבכה"ג א"צ לזכיות ב"ד והביא כן בשם הפלאה. הנה דברי הפלאה צע"ג דכיון דקטן הוא עדיין כמבואר מדבריו עכ"פ אין לו זכיי' מה"ת לד' כל הראשונים כנ"ל ובפרט דבכה"ג חוב הוא. אמנם גם לד' הח"ס מי לא משכחת קטן בן ט' שלא בא עדיין לכלל דעת שלם וקטן הוא אף לד' הח"ס כמבואר בדבריו ואעפ"כ ראוי לביאה היא וטעים טעמא דאיסורא. וחוץ מזה ולדידי' מי ניחא אף שהוא קטן שאינו ראוי לביאה מי לא טעים טעמא דמאכלות אסורות וכל הנאות שישראל מיזהר עליהן ובזה הי' מקום ליישב קושיות התוס' והראשונים שם בפשיטת דאף דרבנן פליגי אר"מ בעבד היינו משום דגם עבד מוזהר בכל רק דמותר בשפחה ולכן לא הוי חוב לדידהו. אבל נכרי שהי' הפקר לכ"ד גם רבנן מודי אלא שקושייתם היא מדקאמר והא קיי"ל דודאי עבד בהפקרא כו' ש"מ דגם בעבד קיי"ל הכי. אמנם רש"י בלשונו הזהב ביאר וכתב וטעים לי' והיינו דגדול כבר נעשה מיטעם בעיניו טעמא דאיסורא ולא קטן אף שאיתא בש"ס ע"ז רדל"ז מ"ד האי ידע לארגולי מ"מ לפי האמת קמ"ל ר"ה דקטן אינו מיטעם ליה כ"כ שיהי' נחשב רוב וז"ב ואמת. ומ"ש על הראיה שהבאתי מד' התוס' שם ובסנהדרין

דהא ד' התוס' בחולין דל"ג דנאמרו שיעורין לב"נ כמ"ש הגו"ר כמ"ה אין זה חדשות כי גם בפרמ"ג כ"כ בסי' ס"ב. אבל אינו ראיה די"ל דהתוס' לא נחתו לזה בקושייתם ולפשיטות הקשו. ואמנם מתירוצם מבואר דלא כח"ס דלדבריו תיקשי דמי איכא מידי כקושייתם אע"כ דגם לד' הרמב"ם דל"נ שיעורין לב"נ ע"כ זהו בשיעור האיסורין דל"ש מי איכא מידי כיון דח"ש אסור מה"ת כתירוצם אבל לא לשיעור גדלות ובזה נסתר הרבה מדברי רו"מ וע' ברש"י בנזיר דס"ב בד"ה לאתויי ובתוס' שם דס"א. ואשר תמה על שהבאתי ראיה דאף אי ל"א בתר בסוף אזלינן בתר מעיקרא מרישא דמתני' דקידושין דכ"ב ותמה דהא שטר דהתם העבד כותב ונותן לרבו יפה תמה אמנם האמת שראייתי חזקה אלא שלרוב המהירות נפל ט"ס. וראייתי הוא דכיון דסבירא ליה לרבנן דל"א ידו וגיטו באים כא' ול"א בתר בסוף א"כ למה ל"פ ארישא דלפ"ז אין ע"כ נקנה בכסף ע"י עצמו היינו שאם מוכר עצמו ומקבל הכסף דהא כל מה שקנה עבד קנה רבו אף במה שנותן לו רבו כמ"ש הרא"ש שם והתוס' שם דנ"ד. וכ"פ בכ"ד אלא ע"כ דאזלינן בתר מעיקרא מש"ה נקנה לו הכסף וז"ב. וע' בס' המקנה לקידושין ד"ז ע"א ד"ה דין עבד כנעני. ובלא"ה יש ראיות מכמה מקומות דאזלינן בתר מעיקרא ע' בחולין ד"מ ע"ב ובב"ק דע"א ודע"ב דאי בהדדי אתי ל"ק לאו דמרי קטבח אף דבעת החיוב לאו דמריה הוא. וע"כ כנ"ל ויותר מזה כ' התוס' שם בב"ק בד"ה דאי וביבמות דנ"ט ע"ב בד"ה אלא ע"ש ובחיבורי שם וקצרתי וגם יש לי להביא ראיה דאזלינן בתר מעיקרא ממ"ש רש"י בגיטין דנ"ד בד"ה בשוגג כו' דהא אוכל תרומה שוגג לפי מדה משלם והתוס' שם ד"ה אכל תמהו עליו תמיה חמורה. ועכצ"ל בשטת רש"י כמ"ש בספנ"י שם דרש"י ותוס' לשיטתם ע"ש וכ"כ הישי"ש ביבמות פ' האשה רבה סי' י"ח ליישב שיטת רש"י בקצרה וכיון לדברי הפנ"י כמ"ש שם בחיבורי ד"צ בתוס' ד"ה חסורי ומזה ראיה ברורה דאזלינן בתר מעיקרא עש"ה ובזה אמרתי לדחות ראיית הנו"ב מה"ת חיו"ד רס"י קמ"ב שחידש ראם עשה נקב בכלי ודעתו לסתמו בברזא דאף קודם הסתומה הוי כלי כיון שדעתו לסתמו והביא ראיה מדברי רמ"א בא"ח סי' קנ"ט ס"ה דכלי שיש בו ברזא דמותר ליטול ממנו לידים ומשמע דאף שנוטל ידיו דרך הברזא ואז אין הברזא בחביות ואעפ"כ מיחשב כלי ע"ש. ובאמת חידש דין זה תמוה כמ"ש בתשו' ב"א חיו"ד סי' נ"ג אבל מה שדחה ראייתו מהא דרמ"א הנ"ל אין חילוקו מובן שפיר ע"ש. ולפי הנ"ל אין ראיה דשאני התם דבתר מעיקרא אזלינן ובעת פתיחת הברזא שיבואו מים על ידיו אז הי' עדיין כלי ואף שאחר הסרת הברזא נתבטל מתורת כלי בתר מעיקרא אזלינן. וע' בתשו' ח"ס ליו"ד סי' קצ"ח דלפי הנ"ל חילוקו מובן ומ"ש דמדברי הריטב"א מבואר דס"ל כמ"ש התוס' בסנהדרין מדכ' בקושייתו והא גוי

אפי' גדול אין לו זכיי' מה"ת עכ"ד ליתא דא"כ מה ענין קושייתו לדר"ה הו"ל להקשות אכל גרים. א"ו דלא ס"ל כתוס' הנ"ל וכמ"ש בתשובתי רק דאגר קטן הוא דקשיא ליה דאף דמחמת קטנותו זכין לו משום דאתי לכלל זכיי' כמ"ש הש"ס פא"נ אבל כיון שהוא נכרי אפי' גדול אין לו זכייה א"כ ל"א לכלל זכייה וא"כ איך זכין לו אבל אגר גדול לק"מ דזוכה בעצמו דלא כתוס' ומ"ש ליישב קושייתי דמשכחת לה גר לרשב"א לטעמי' דס"ל ביבמות סוף דמ"ז דכופו לטבול לשם עבדות ואח"כ כופו להטבילו לשם שיחרור עכ"ד תמהני שלא השגיח לראות דברי הש"ס במקומו דקאמר טעמא דרשב"א עבד איש אתה מל בע"כ ואי אתה מל בן איש בע"כ וע"ש בפרש"י ותוס' ומבואר דמדעתו הוי גר. ועוד לרשב"א עכ"פ רות האיך נתגיירה מדעתה וכן נעמה העמוניות וכן הגבעונים ובמגלת אסתר כ' ורבים מע"ה מתייהדים וגם כל הני גרים דמייתי בש"ס ומדרשים. כמו נבוזראדן גר צדק הי' מב"ב של סיסרא מב"ב של סנחריב וגם ע"פ ויצא בן אשה ישראלית וגו' מלמד שנתגייר וכן אמרו בנירון קיסר דאיגייר ונפיק מיניה ר"מ וכן גרים דהלל בפ"ב דשבת וכיוצא הרבה תיקשה לרשב"א. ועוד התוס' בסנהדרין שם ס"ל דאבותינו בשעת מ"ת הי' כמו גרים גמורים ע"ש. והוא כדמשמע פשטות הסוגיא ביבמות דמ"ו דילפי ר"א ור"י מינייהו לענין מילה וטבילה בגר ואיך מועיל לרשב"א. וכל דברי בתשובתי ב"ה ברורים כשמש. ומחמת חולשת כחי לא יכולתי להאריך יותר. ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל.

תשובה סח

סקאלא יום ד' כ"ו אייר תרל"א לפ"ק. שפעת שלום וברכה לכבוד הרב המופלג החריף ובקי מ' מענדל נ"י בק' לאנצקריניא.

מכתבו מן אחר פסח הגעני. אמנם לאשר השתרגו עלי להשיב תשו' רבות ונחוצת לשעה לא יכולתי להשיב עד עתה. וע"ד שאלתו באיש עני שהיה לו חביות יי"ש ובליל ע"פ העבר אמר לגוי הידוע לו בזה"ל קח לך החביות יי"ש זה ולך לביתך ותוכל למכרו לאשר תחפוץ כי אתה יודע המקח מכבר. ובבוקר תבוא ואתן לך קאנטראקט עליו והגוי קיבל החביות יי"ש לביתו ולא בא אל הישראל עד אח"פ. וכ"ת כ' שזה אין ספק בעיניו דכיון דאמר לו קח הוי לשון קנין דגמרינן משדה עפרון ול"ד קיחה בלה"ק דודאי עפרון לא הי' מכיר בלה"ק ואאע"ה אמר לו בלשון חתית והתורה העתיקה ללה"ק. והגוי משך החביות לביתו א"כ קנהו במשיכה. ואף דלכתחלה מחמירין להצריך נמי כסף בכדי לצאת ד' רש"י מ"מ בדיעבד ודאי מועיל קנין משיכה לבד כד' רה"פ. וא"ל כיון דאמר לו הישראל

שיבא למחר ויתן לו קאנטראקט א"כ גלי דעתיה דלא ניחא דליקני במשיכה לחוד רק בשטר דאנן סהדי דאלו הי' הישראל יודע שמשיכה לבד מועלת לא היה מזכיר כלל שטר. ועוד דהוי מתנה עמ"ש בתורה עכת"ד כ"ת וכל דבריו בזה ליתנייהו לפענ"ד. ומה דסיים אפתח ואשיב בקצרה ממטה למעלה מ"ש דכה"ג הוי מתנה עמ"ש בתורה ליתא. ועיין בטוש"ע ח"מ סימן קצ"ח ס"ז וס' י"ב. ומ"ש דאלו היה יודע כו' הי' גמר ומקנה בלא שטר מחמת איסור חמץ ליתא. וראיה מש"ס ב"ב דקנ"ב דשמואל קאמר שמא לא גמר להקרותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ. אף דסתם שכ"מ רוצה שתתקיים מתנתו דמה"ט תקנו חז"ל שדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין בכדי שלא תטרף דעתו כדאי' שם דקמ"ז. ועוד דאף אם נאמר דהוא הי' גומר ומקנה מחמת איסור חמץ מ"מ כיון שאמר כן להנכרי א"כ הנכרי לא גמר וקנה כיון דלדידי' לא איכפת לי' איסור חמץ וכ' המק"ח סברא זו בסי' תמ"ח סק"ה ובתשו' הארכתי ליישב דבריו ולא אכפול אמנם בלא"ה אין זה חשש וש"ס מפו' הוא בב"ב דע"ז ע"א זכו בשדה זו לפ' וכתבו לו השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה רק כשאמר ע"מ ע"ש וע' בסמ"ע סי' רמ"ג סקי"ג ובט"ז באהע"ז סי' נון סקי"ב וכ"מ להדיא מד' המק"ח שם סק"ט שכ' דבשכירות אין חשש כלל כשנתבטל השטר מכירה דשכירות קרקע נקנה בכסף ול"א דכיון שכ' לו שטר גלי אדעתי' דאין רצונו להקנות בלא שטר וכ"ש בנ"ד. אמנם מ"ש דקיחה אף בלע"ז היינו נעמין וכן בלשון רוסיא ביראטע היא לשון קנין והביא ראיה מעפרון דבריו המה שלא בהשגחה כלל דמנ"ל דאאע"ה אמר בלע"ז נעמין שמא אמר בלעז קופין והתורה כתבה קיחה. ועוד דהא באמת בשדה עפרון לא כתיב קיחה על השדה רק על המעות שנתן אברהם לעפרון וע' בתוס' ריש קידושין ושם פירושו באמת נעמין רק כיון דכתיב בתורה קיחה אצל שדה עפרון גבי הכסף וכ' באשה לשון קיחה ילפינן בגז"ש דקידושי אשה בכסף והאמת הוא דרובה דרובה קיחה או לקיחת הנאמר בתורה כולם לשון קבלה הם נעמין ות"א ויקח ונסיב קח סב ובחומש ויקרא נאמר לקיחה וקיחה כ"פ אין מספר וכולם הם מלשון זה ותרגומו כנ"ל ואינו לשון קנין כלל ולא ילפינן בגז"ש קיחה קיחה משדה עפרון על כל קיחה שבתורה רק לענין קיחת אשה אף דתרגומו ג"כ כנ"ל וכן בל"א נשואי אשה אומרים נעמין אעפ"כ לשון קיחה באשה נאמר רק או בקידושין כמו כי יקח איש אשה וע' בתוס' קידושין ד' סד"ה כל או בנשואין כמו דכ' ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה וע' בס' פ"י שם וע' בש"ס ביבמות דנ"ט קמיבעי לי' והוא אשה בבתולי' יקח מאי קיחה דקידושין בעינן או קיחה דנישואין בעינן ולפעמים נאמר קיחה באשה על בעילה כדכ' ואיש כי יקח את אחותו וע' בש"ס ביבמות דצ"ז ע"א ובתוס' שם ד"ה הראוי ובתוס' שם ביבמות

דנ"ה ע"ב ד"ה קיחה ובתוס' בקידושין ד"ב סע"א ושם בתוס' בקידושין דיד ע"ב בד"ה ובעלה וע' בפי' הרמב"ן על התורה בפ' קדושים בפ' ואיש אשר יקח את אחותה דאסברה לה שהוא מלשון קיחה וקריבה אליו. אמנם בלשון חז"ל נקרא גם קניית חפצים בלשון קיחה כדמייתי התוס' ריש קידושין הא דקתני הכל ניקח בכסף מעשר והש"ס מלא מזה דהקונה נקרא בשם לוקח וגוף דבר הנקנה נקרא בשם מקח אמנם ודאי דאינו נקרא הלוקח בלשון אשכנז בשם נעמ"ר רק בשם קייפער והמקח נקרא בשם דאס געקאפטע אבל לשון נעמין בלשון אשכנז וכן בלשון רוסיא לא נאמר על קנין שקונה לעצמו כלל. הכלל שלשון קיחה ולקיחה שבתורה כולם הם לשון קבלה גרידא שמקבל הדבר לידו וכדומה זולת קיחה הנאמר גבי לקיחת אשה הכוונה על אירוסין או נשואין או ביאה כ"א לפי עניינו אמנם שורש היא ג"כ מלשון לקיחה ממש ותרגום של כולן נסיב כמו שת"א על כל לשון לקיחה או קיחה וכן אף קיחה הנאמר גבי אדם כמו ויקח תרח את אברם בנו וכן קח את אהרן ואת אלעזר בנו דת"א דבר ויש מקומות שנכתב כן כמו קח את אהרן ואת בניו אתו וכן קח את הלוים דשם ת"א קריב. אמנם שורש קיחה היא לשון קבלה אלא שת"א כ"א לפי עניינו ומ"מ לשון נעמין בל"א וכן בלשון רוסיא ידוע שאין פירושו רק קבלה גרידא אבל לא לשון קנין ללוקח רק בלקיחת אשה אומרים נעמין בל"א וכן בלשון רוסיא אבל לא בקניות קרקע ומטלטלין רק אומרים קופין וכן בלשון רוסיא ע"כ לדעתי ברור בלשון נעם בל"א וכן ברע בלשון רוסיא אינו מתפרש בלשון ב"א רק על קבלה גרידא ולא על קנין כמו שהכוונה בקיחה ולקיחה רובא דרובא שבתורה וחוץ מזה הנה לא קצבו ביניהם שום סכום על המקח וקשה לומר שבזה שאמר לו כי אתה יודע המקח מכבר הוי כקוצב לו ובלא קציבת מקח ל"מ וע' בש"ע ח"מ סי' ר' ס"ז וכבר הזהירו האחרונים בא"ח סי' תמ"ח להזהר כן במכירת חמץ ויותר עלה על דעתי לומר שכיון שאמר להגוי בלשון רוסיא קח לך י"ל דלשון מתנה היא במו תקח לה דתמר וע"ש בפי' אב"ע וכמו ואת הבנים תקח לך. אמנם במה שסיים אח"כ בלשונו ותוכל למוכרו באשר תחפוץ הוספה זו קלקול הוא ומתפרש יותר ששליח שמוהו למכרו למי שיחפוץ ואע"פ שכותבין בכל שטרי מכירות שרשות ביד הלוקח למכור ולהשכיר ולהשכין ולעשות בו כל חפצו והוא רק שופרי דשטרא וע' בטור וש"ע ח"מ סי' רנ"ג ס"ד ובב"י שם סי' רמ"ח ס"ט בשם הר"ן מ"מ בנ"ד כיון שיש גמגום בלשון המתנה לענ"ד י"ל דמתפרש יותר בלשון שליחות ולא בלשון מתנה ע"כ לענ"ד אין להתיר הי"ש הנ"ל בשתיי'. אמנם בהנאה יש להתירו דבלא"ה צדדתי בתשו' דביי"ש שלנו שעיקרו מקטניות או מתפוחי אדמה רק שיש בו תערובת מאלץ ושמרים נראה יותר דאינו רק חמץ דרבנן והארכתי

בזה ואף שאין לסמוך ע"ז לבד מ"מ יש לצרף זה לסניף כיון דבלא"ה יש לומר דלשון מתנה היא וע' בפרש"י בשבת דק"כ ע"א ד"ה מהיפקרא וכנ"ל יש לצרף לומר דהוי רק חמץ דרבנן ודומה לחמץ נוקשה שעה"פ שמותר בהנאה עכ"פ כנלע"ד:

ב) וע"ד שאלתו נדון שור בכור שנצרם אזנו. והאריך מאד ותו"ד הוא שאף שרש"י פי' ברפ"ו דבכורות מן החסחום תנוך האזן. וכעין זה כ' התוס' שם ותנוך דכ' גבי מצורע הוא גדר האמצעי שבאוזן כמ"ש רש"י בפ' מצורע והוא מהת"כ. מ"מ לענין מום באדם ובבהמה כל שנצדם מן הסחום דהיינו באוזן במקום שהוא קשה הוי מום אף למעלה מגדר האמצעי ולא מיעטה המשנה רק האלי' מקום הרך שבאוזן שסביב המקום הקשה אבל כל המקום הקשה הוא הסחום. ורש"י ותוס' דנקטו תנוך ל"ד הוא כאן ושגירת לישנא היא דנקטי משום שתנוך האזן נמי סחום הוי שקשה הוא והאריך בזה מאד. והאמת אגיד שדבריו בזה ישרו בעיני מאד. וכ"מ מדברי רבותינו גדולי חכמי אשכנז מהרי"ל ומהרא"י ז"ל. וז"ל מהרי"ל בתשו' סי' מ"ב על אודת הבכור אם המום מום מובהק שצרם אזנו מן הסחום דהיינו עב שבאוזן אז מותר לשחטו. וז"ל פסקי מהרא"י סי' רס"ד וההוא דנפגמה אזנו מן הסחום נראה דסחום הוא קשה במשמוש היד ויש לו גובה קצת מבפנים בתוך האוזן ובאזני אדם נמי ניכר כך דכל בשר שהוא קצת קשה וקצת רך ואנו קורין אותו קרישפל זהו נקרא סחום כמו ראשי כנפים והסחסוחין בפ' כיצד צולין במשנה עכ"ל גם מד' רש"י עצמו בבכורת ד"מ ע"ב נראה דכל גובה האוזן נקרא תנוך ע"ש בד"ה בזמן ובד"ה חסחום וע"ש בתוי"ט וז"ל הערוך בערך סחס (פסחים פ"ד) ראשי כנפים והסחוסין (בכורות ל"ז) שוחטין את הבכור נפגמה אזנו מן הסחום פי' אותו של מעלה מן האוזן או בדיל אוזן תרגום או הסחוסין דאודן עכ"ל מכ"ז משמע להדיא כד' כ"ת אלא שמדברי הט"ז סי' ש"ט סק"ד שמביא שם פרש"י פ' מצורע משמע להדיא דגם תנוך הנאמר בש"ע כאן לענין מומי בכור הוא דוקא בגדר האמצעי וכ"ת דחק מאד לפרש דברי הט"ז לדעתו בדברים שלא ניתן להאמר וכ"מ קצת מד' התיו"ט רפ"ו דבכורות ואחר אחרון אני בא שזה שנים לא כבירים נדפס תשו' השיב משה מהג' הצדיק זצלל"ה אבד"ק אוהעל ושם בחיו"ד סי' כ"ז וז"ל השואל נשאלתי בכור שור שהובא לפני ונחתך אזנו מקצה העליון כמו ב' או ג' אצבעות עד מקום שמתחיל להתקשות האזן ונסתפקתי אם הוא בכלל צורם האזן כי אולי בהאני' הרכה אף במקום שנתקשה אין בו משום צרימת האזן כו' והמחבר הנ"ל האריך ובתוך דבריו כ' וז"ל ולידע איזה סחום ואיזה עור עיין בש"ע סי' ש"ט ובט"ז סק"ד וה' ובתה"ד בפסקים וכתבים סימן רמ"ד ובתשו' מהרי"ל סימן כ"ח והעיקר בתיו"ט במסכת בכורות פ"ו מ"א כו' ואחר העיון מבואר דאין בידינו

להתיר על ידי שום מום שבאזן רק אם הוא בגדר האמצעי שבתנוך האזן בפנימי אבל בכל המקיף לגדר האמצעי מבחוץ אין בידינו לפסול על ידי שום מום לפי הנראה מהרמב"ם ות"כ והוא העיקר עכ"ל העתקתי כי אולי אינו ת"י כ"ת. ואם שלשונו וגם לשון השואל מגומגם עכ"ז מבואר דהג' הנ"ל הרגיש שמתשו' מהרי"ל ותה"ד יש לצדד להקל. ועכ"ז לא רצה להקל רק באם הוא בגדר האמצעי ובנדון שנשאל כ"ת לא הוי הכי. ואם שכ"ת כ' שי"ל שממקום שמתחיל הגבשושין לאורך מבפנים הם במקום גדר האמצעי זה אינו לפע"ד כלל וגם הא בשאלה שבתשו' הנ"ל נאמר שנחתך ב' או ג' אצבעות ובודאי כבר נחתך גם ממקום שמתחיל הגבשושין ואעפ"כ לא הסכים בעהמ"ח הנ"ל להתיר ע"כ לא מלאני לבי להתיר בזה ויותר מזה לא יכולתי להאריך. ושלום כנפשו ונפש הדוש"ת:
שלמה במוהר"י זללה"ה:

תשובה סט

סקאלא יום ב' כ"ב אייר תרכ"ו לפ"ק:
שפעת שלום וכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי מוה' יחיאל מיכל נ"י אבד"ק ניזנוב.
תמוּל קבלתי מכתבו. ע"ד שאלתו בנדון הבא לפניו שאיש א' שלח קו"פ העבר אל כ"ת שיכתוב לו שט"מ על חמצו וע"י סיבה לא כתב כ"ת בהשט"מ השורים שיש להאיש הנ"ל אצל ישראל אחר רחוק ממנו כמה פרסאות ששותין שם בראה ונזכר כ"ת בזה בע"פ אחר חצות היום ונבהל ונסע רו"מ למקום האיש וכתב לו שט"מ על השורים ובנדון הבראה הסכים מתחלה שיאמר בפני שלשה שלא ניחא ליה לקנות הבראה שיתהוה בכל יום יען אין להישראל הזה זכות רק אחר שיתהוה בראה א"כ יכול לסלק א"ע טרם שיבא לעולם ואחר כך נתיישב כי אולי יש להישראל זכות בגוף המאלק רק שא"י ליטול חלקו עד אחר שיתהוה בראה וגם הלא יש בראה בעין אז בע"פ אחר חצות ולזה ל"מ סילוק. ע"כ צוה רו"מ שימכור אז לנכרי אחר חצות כל החמץ שיש לו בעין בהגראלניא של הישראל שהבהמות עומדין שם אצלו והאריך רו"מ בדברי הפרי מגדים סימן תמ"ג דאם מכר חמץ אחר חצות אינו עובר על בל יראה ממכירה ואילך דכיון שיש ידים זוכת יוכל להקנות ע"כ צוה כ"ת שהישראל ההוא ימכור כל חמצו שיש לו בהגראלניא הנ"ל ויקנהו להנכרי בקנין סטומתא דהיינו בקבלת מקצת מעות ובת"כ כדרך התגרים והאריך באריכות רב בענין זה דיכול למכור חמץ אף אחר זמן איסורו ושאל חות דעתי והנה האמת הוא שלא רציתי לעיין בפלפולו כי היטב חרה לי ונשתומתי על המראה על שהורה למכור חמץ

בע"פ אחר חצות היום וחש לחשש איסור בל יראה אשר הרבה פוסקים הסכימו דבכל ענין כיון שכבר ביטל אינו עובר על בל יראה מה"ת ולא נתיישב שעושה איסור תורה במכירה. דכל איסורי הנאה אסור למכרם מה"ת כמבואר במשנה פכ"ש ובש"ס שם דאמר ר"א כ"מ שנא' לא יאכל כו' איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה והיינו היתר מכירה כדכ' או מכר לנכרי ומבואר דאיסורי הנאה אסור למוכרם מה"ת וכ"ה לחזקי' דדריש מלא יאכל כמ"ש רש"י שם בד"ה לא יאכל וכן מפו' בש"ג שם דאם מכר לנכרי איסורי הנאה לוקה וכ"כ המל"מ בפ"ה מה' יסודי התורה ה"ח בריש דבריו שם אלא שהרמב"ם סובר דאין לוקין על הנאה אבל לכ"ע מכירה לנכרי בכלל הנאה ובאיסור הנאה מה"ת גם איסור מכירה מה"ת היא וכ"כ התוס' בע"ז דס"ב בד"ה בדימיהן ואפי' אם הי' ודאי עובר על ב"י ח"ו ליתן עצה מקולקלת כזו למכור חמץ בע"פ אחר חצות היום ולא אמר כן שום בן תורה מעולם והפרמ"ג שם כ' שעבר ומכר וכן כה"פ המדברים מכי צא בזה ע' תשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ג ותשו' נטע שעשועים סי' ג' אבל ח"ו להנצל ליפול אל הפחת ואף אם לא הי' מקום להנצל מלאו ב"י רק ע"י מכירה לנכרי ח"ו להורות לעבור על לאו במעשה בכדי להנצל מלאו בשוא"ת וכדאמר לי' ר' יהושיע לר"א במשנה בזבחים ד"פ כשנתת עברת על ב"ת ועשית מעשה בידך כשלא נתת עברת על ב"ת ולא עשית מעשה בידך וע"ש בפרש"י וע' בש"ס עירובין ד"ק סע"א ובפרט דכאן אם חשש לאיסור בל יראה הו"ל להורות לשפוך כל הבראה שיתהוה ואם בעל החמץ לא ישמע לו אין על כת"ה אשמה ואף שכ"ת כ' שלא הי' באפשרי להגיע לשם קוה"פ בעת שא"י לשפכו אנוס הוא ואינו עובר כמ"ש הכ"מ בפ"י מה' חמץ ה"ו וע"ש. ועוד דהא דעת ר"י בתוס' פסחים דכ"ט דהמשהה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר באותה שהי' בבל יראה ניתק לעשה וע' במג"א סי' תמ"ו סק"ב וגם תמהתי למה לא חשש רו"מ לעשה דתשבותו כיון שמכרו לנכרי כבר עבר על עשה דתשבותו חוץ מלאו דאיסור הנאה וא"ל דכיון שכ' רו"מ שלא הי' יכול להגיע לשם עד חוה"פ ב"כ וב"כ הי' הבהמות שותין חמץ ועובר ג"כ על הנאה ז"א דבעוד שלא הי' יכול להגיע לשם הוא או שלוחו אנוס הוא ועוד דבלא"ה הא כבר מכר הבהמות לנכרי כהוראת כ"ת ואף דאסור להאכיל חמץ בפסח אף לבהמות אחרים או הפקר הנה אף שזה מירושלמי ודריש מקרא דלא יאכל חמץ אפי' לבהמות הפקר מ"מ היא רק מדרבנן כמ"ש בתשו' פ"י ס"א חא"ח סי' י"ב וע"ש מ"ש מדברי רש"י רפ"ק דפסחים ד"ה ריש ע"ב ואף דלהאכיל לבהמות נכרי אסור אף בכל אה"נ זהו דוקא בפני הנכרים וכאן היה הנכרי הקונה שלא במקום הבהמות וע' בתוס' פסחים דכ"ב ריש ע"ב ועוד בלא"ה כיון שהוא אינו נותן לפניהם ליכא איסורא

כמ"ש המג"א סי' תמ"ה סק"ב הכלל לא ידעתי מה הי' דעת כ"ת בעצה זו ובעיקר הדבר אי חל המכירה בחמץ לאחר שש כבר הארכתי מאד זה בכמה תשו' וביררתי הדברים כשמלה שבחמץ לאחר זמ"א דהכל מצווין עליו לשורפו הכ"מ שאין לו בעלים ואין בר מכירה לענין דאין המוכר יכול להקנות אותו בקנין כסף או קנין סטימתא דבכל קנינים הכל צריך להיות ד"א מקנה כ"ז ל"מ באה"נ בפרט בחמץ רק אם עשה הנכרי קנין משיכה בו או קנין חצר להאומרים דחצרו של נכרי קונה לו מהני דקנהו מהפקר דאה"נ בפרט חמץ בפסח הוי הפקר הכל כהוראת הג' בעל נו"ב בתשובותיו בנו"ב קמא סי"ט י"ט ובתנינא סי' ס"ג וכ"כ בתשו' נטע שעשועים סי' ז' ואף בזה החמיר במק"ח סס"י ת"מ אבל בקנין כסף או בקנין סטימתא או בק"ס ודאי דא"י למכרו ודלא כמ"ש בתשו' ב"א ובתשו' בר"א באריכות ולא רציתי לכפול הדברים בפרט כי אני טרוד מאד ואעפ"כ עובר בלאו אם מכרו כיון דהתורה אסרה המכירה לר"א מדגלי היתר מכירה בנבילה ולחזקי' מלא יאכל כמ"ש רש"י א"כ אף שאינו מכור התורה אסרה מכירה זו כמו דאמר רבא ריש תמורה והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא וכמו שכ' בנו"ב קמא סי' הנ"ל להאומרים דאין זכי' באה"נ אפ"ה שפיר פסק הרמב"ם דאם קנה חמץ בפסח לוקה דלענין ב"י אוקמי התורה ברשותו וכ"ה לענין איסור מכירה. אמנם לענין גוף הנדון הארכתי בתשו' בכיוצא בזה דנראה דזהו רק חיוב היא אקרקפתא דגברא המחזיק הגראלניא לזון את הבהמות כהבראה שיתהוה וא"כ בדיעבד מהני שיאמר שפוטר אותו מחיוב שלו וע' במק"ח סס"י תמ"ב וע' בט"ז סס"י ת"ן לענין הארנדיש ובס' מק"ח שם ובס' מח"י שם וע"ז יש לסמוך בדיעבד בפרט שכאן בעל הגראלניא ודאי מכר כל החמץ שבגראלני' לנכרי א"כ לא גרע ממי שהפקיד חמצו אצל חבירו דרשאי הנפקד למכרו שלא יעבור עליו המפקיד כמבואר בסי' תמ"ג ס"ב וע"ש במק"ח סק"ה ע"כ בדיעבד אין חשש לדעתי נמצא שהוראת רו"מ ראשונה הי' נכון והוראתו השנית היתה בשגיאה גדולה ומרוב טרדותי לא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל:

תשובה ע

סקאלא יום ג' כ"ז ניסן תרל"א. שפעת שלום וברכה. לכבוד אה' יד"נ הרב המופלג החריף ובקי מ' אפרים זלמן כ"י מ"צ בק' זאבלטאוו:

תמוה קבלתי מכתבו ולרוב טרדותי וחולשת כחי אשיבהו בקצרה. והנה הגם שהשטר מכירה יש בו תיוהת רבות עכ"ז עכשיו לענין חמץ שעה"פ שהיא רק קנס דרבנן לדידן

יש לצדד להקל כפי האפשר והנה מ"ש כ"ת בפשיטות שבהשטר מכירה דילג בסוף בהזמן תיבת עשרה וכתוב בו ארבעה יום לחדש ניסן וכ' כ"ת שפשוט שהשטר פסול משום שהוא מוקדם ואני כמעט פשיטא לי איפכא דכיון שהשטר מכירה היא רק בח"י המוכר בלא עדים לא נפיק מיני' חורבא ממה שהקדים הזמן. וע' בש"כ ח"מ סי' מ"ח סק"ב בד"ה ע"כ בסמ"ע וז"ל ומיהו נראה ע"ש ואף שמד' התוס' גיטין ד"ג ע"ב סד"ה כתב מבואר לכאורה דמועיל תפיסה בכה"ג וא"כ לכאורה דנפיק מיניה חורבא באם מכר הבית אחר ארבעה ניסן קודם ארבעה עשר דהנכרי הנכנס בבית ומוחזק בו יאמר ששטר מכירה שלו מוקדם. אמנם לפי מה שפי' שם בחי' מוהר"מ מלובלין דבריהם אין ראיה מדבריהם וכ"מ מתשו' מהר"ם אלשיך סי' ס"ב שהובא בש"כ שם דשם בתשו' מהרמ"א נמי אותו שבא בשטר מכירה בכת"י המוכר נמי מוחזק בבית. ואעפ"כ כ' שא"א לו להוציא משועבד חבירו ע"י הזמן המוקדם הנאמר בהכת"י. הגם שבקצוה"ח רס"י ס"ט חלק על תשו' מהרמ"א הנ"ל מכח ד' התוס' הנ"ל. ודחה פי' מהרמ"ל הנ"ל. וע' בקצוה"ח סי' מ"ח סק"ד אמנם הרואה יראה שאין דבריו מוכרחים ותימה על הקצוה"ח שלפ"ד לא היה צריך להשיג ע"ד מהרמ"א משום שראובן הוא ודאי לוקח ושיעבוד לוי הוי ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וכההוא דפמ"ש דקנ"ז. ות"ל דהא בהך דתשו' מהרמ"א ראובן היה מוחזק בהבית. והן אמת שמתשו' המיוחסת להרמב"ן סי' כ"ב מבואר לכאורה דאם הוא מוחזק בהבית ע"י שטר מכירה בכת"י אין המאוחר יכול להוציא מידו מספק והיא לכאורה נגד תשו' מהרמ"א הנ"ל. אלא דא"כ תיקשי על הרשב"א דידיה אדידיה דהא ידוע דתשו' המיוחסת הם להרשב"א והא בתשו' הרשב"א והובא בב"י סס"י מ"ז בענין נמואל ואלמנת ראובן מבואר איפכא. ובהרמ"א שם הוציא דבריו מתשו' הרשב"א הנ"ל ע"ש. וגם הש"כ סי' מ"ח הביא תשו' הרשב"א הלזו בקצרה לראיה לדבריו. ואף די"ל דתשו' הרשב"א לא היה נמואל מוחזק בנכסי ראובן כנראה שם מלשונו. עכ"ז הוי נמואל מוחזק נגד האלמנה מטעם שכיון שהאלמנה אין לה רק ספק שיעבוד אין ספק מוציא ודאי כמו שהביא הקצוה"ח ראיה מהא דב"ב. א"ו צ"ל דבתשו' המיוחסת עיקר טעמו כמו שסיים שהוא מצד דינא דמלכותא בכה"ג דלא נתברר אם הזמן נכתב בזיוף אזלינן בתר דד"מ כמבואר שם הא לולא זאת לא היה מהני חזקתו מפני הזמן הנכתב בכת"י ועכ"פ מה שתמה הקצוה"ח ע"ד מהרמ"א הנ"ל הוא תמוה. דכיון שהביא הקצוה"ח תחלה בקצרה תשו' הרשב"א שהביא הב"י סס"י מ"ז ומהרמ"א תמך יסודותיו ע"ד הרשב"א אין מקום לתמוה עליו וא"כ אף אם נאמר בפי' ד' התוס' דגיטין הנ"ל דלא כפי' מהרמ"ל אלא כפי' התלמודים שהסכים הקצוה"ח עמהם. וגם נאמר דאף בקרקע אין מוציאין לדידהו

מיד המוחזק כמו שנראה לכאורה מתשו' המיוחסת הנ"ל. מ"מ כיון שבתשו' הרשב"א ומהרמ"א הנ"ל מבואר איפכא וכדבריהם פ' הש"כ ודאי דאין להחמיר בס' חמץ שעה"פ שהוא רק חשש קנס דרבנן וז"ב לפע"ד:

וע"ד שלא נכתב בהשט"מ כל מין חמץ בפרוטרוט רק שנכתב שמוכר לו כל החמוצים כפי השער שבשוק. הנה באמת בס' מק"ח מחמיר בזה משום דכיון דאינו פורט המין אף שמוכר רק מין חמץ. מ"מ הוי כאין מינו ידוע דל"ק כמבואר בח"מ סי' ר"ט ס"ב ולכאורה היה מקום לומר דל"ק הרמב"ם והש"ע ח"מ דל"ק רק כמ"ש בלשונם שאומר כל מה שבבית מכור לך בכך וכך בזה ל"ק משום דהוי כמשחק בקוביא כמבואר שם וכ"מ דעת הר"א כלל קכ"ד שסיים ע"ד המק"ח הנ"ל שהרי א"י אם שוה הרבה או מעט. אבל בנ"ד שלא מכר בקצבה רק כפי השער י"ל דאין חשש מ"מ מסתימת דברי הרמב"ם והש"ע נראה דאין לחלק וע"ש בש"כ סק"ב ובביאור הגר"א והארכתי בתשו' אחרת ואין רצוני לכפול אמנם בגוף הדבר הנה מד' תשו' ח"ס סי' קיט משמע להדיא דלא כמק"ח וע"ש מ"ש בשם רבו הג' מהנ"א זצ"ל ומשמע שם דכיון שאומר שמוכר לו כל חמץ הוי כמינו ידוע וכ"מ בתשו' שיבת ציון בנוסח שט"מ מהג' בעל נו"ב בצירף דייני מו"ש זצ"ל וא"כ אף שד' המק"ח מסתברים לפע"ד יותר מ"מ יש לחפש צדדים להקל עתה כיון שהוא לאחה"פ. והנה ראשונה אומר לשאול את הישראל המוכר כי קרוב להיות שבהשטר מכירה תפס לשון קצרה אבל בע"פ באמת חישב להנכרי הקונה כל מין חמץ ואם יאמר הישראל שהי' כן אין מקום פקפוק והחמץ מותר כי עיקר הצרכת השטר היא רק למכירת הקרקע כידוע. אמנם אם יאמר שגם בע"פ לא חישב כל מין רק אמר בכלל כמו שנכתב בהשט"מ. אעפ"כ צדדתי בתשו' להקל בכיוצא בזה כיון שבתחלת השטר נכתב כפי העתקת כ"ת מודה אני הח"מ בהודאה גמורה א"כ לפמ"ש הקצוה"ח סי' קצ"ד דקנין אודיתא מועיל במכירת חמץ ובתשו' החזקתי דבריו וא"כ קנה הנכרי החמץ בקנין אודיתא. דהא ודאי אם יתבענו לדין ויאמר שבאמת פרט לו כל המינים בע"פ אף שבשטר נכתב בלשון כלל ודאי יהיה הדין עם הנכרי כיון שהודה בשטר שמכר לו כל המינים החמוצים אמרינן שודאי מכרם באופן המועיל ופרטם בעת המכירה כמבואר בהגה"ת רמ"א בח"מ סי' ס' סס"ו בכיוצא בזה וע' בתשו' נטע שעשעים בסי' מ"א. ואף שהנכרי מודה עכשיו שלח פרטם מ"מ זהו קנין אודיתא דאף ששניהם מודים שאינו כן מועיל. ואף שמלשון הגה"ת רמ"א הנ"ל וביותר מתשו' רמ"א סי' צ"ב מבואר שאם הודה המקבל מתנה שלא הקנה לו באוה"מ ל"מ. באמת כבר עמד שם ע"ז בנה"מ סק"ט ע"ש תירוצו ומ"מ בנ"ד שנכתב בפי' לשון הודאה בתחלת השטר ודאי מהני מתורת

קנין אודיתא אף שבאמת לא היה כן. ולא אאריך עתה במה שהארכתי כבר ומסקנתי שם דבהנאה ודאי מותר ואף באכילה נמי יש להתירו ע"י ביטול ברוב של היתר. אמנם כ"ז לענין החמץ שהיה במקום שנמכר המקום ההוא ג"כ להנכרי. אמנם החמץ שמכר שעמד ברשותו שלא נמכר הרשות לנכרי כבר ידוע שבס' מק"ח החמיר בזה מאד מטעם אחריות ובפרט בשט"מ זה שמכר עד למדידה אבל האחרונים הבאים אחריו פקפקו עליו גם אני פלפלתי בזה בכמה מקומות ותשובות ומסקנתי להתיר עכ"פ בהנאה בפרט שבלא"ה הכריע הא"ר בשם ראב"ן בחמצו של נכרי ברשות ישראל ואחריות על ישראל דאין אסור אח"פ רק באכילה ובהנאה מותר ע"כ גם בחמץ הזה הוא כן לפע"ד ביתר דבריו לא רציתי להאריך מרוב טרדותי וחולשת כחי. ב) וע"ד המחט שבטרפשא דכבדא הנה העיקר תלוי בראות עיני המורה ואי איכא מידי למיתלי כמו בהא דתשו' צ"צ סי' קיז ובנ"ד י"ל דאף החולקים מודים משום דבעל הבהמה אמר דאינה מאמנת להריבה ואף לפמ"ש בספר חו"ד סי' קכ"ז ססק"ב מ"מ כאן איכא חזקה מבוררת דודאי לא נולדה עם מחט בתוכה כמ"ש התב"ש סי' כ"ט ובהכי ניחא דל"ק על חילוק החו"ד מתשו' ח"צ סס"י ע"ד ונלאיתי להאריך מרוב חולשת כחי וטרדותי ושלום כנפשו ונפש הדו"ש. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה עא

סקאלא מוש"ק ט' אייר תרל"א. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי מ' מנחם מענדל נ"י מעהר מו"צ דק' פעטשיניזין ולע"ע בק' זבלאטאב.

מכתבו הגעני מיום ג' תו"מ ראשית שבוע העברה ולאשר שיערתי שעדיין לא הגיע תשובתי להרב מ' זלמן המ"צ דשם אמרתי לא אכפול בפרט כי טרדותי רבו נוסף על חולשת כחי וגם הנני בעו"ה עמוס התלאות וכעת השגתי מכתבו שנית עת הכנסת ש"ק העבר. והנה קשה עלי להעתיק מחדש תשובתי שהשבתי לר' זלמן לזאת הנני גוזר על ר' זלמן המ"צ להראות תשובתי לכל וגם לכ"ת ומשם יראו תשובתי להלכה וגם טעמי ונימוקי. אמנם מ"ש כ"ת צד היתר נדון החמץ שאף אם נאמר שהשטר פסול משום מוקדם אינו רק פיסול דרבנן ודינו כחמץ נוקשה דמותר לאחה"פ עכ"ד ותמהני שנעלם ממנו ד' המג"א במקומו סס"י תמ"ז סקמ"ו ע"ש וכאן גרע יותר דאם רבנן בטלו המכירה לד' רה"פ שוב גם מדאו' ל"מ משום דהפקר ב"ד הפקר וע' בס' פנ"י בב"מ דמ"ח ע"ד רש"י שם ד"ה קאי ומ"ש כ"ת דלד' הב"י בש"ע ח"מ סי' מ"ג ס"ז דמוקדם כשר לגבות מב"ח א"כ שטר כשר הוא לקנות על ידו עכ"ד לא ראה ד' הנה"מ שם סקי"ב שכ' דאף

לד' המחבר אם הוא שטר מקנה הוי חספא בעלמא ע"ש שהוכיח כן והאמנם שכפי דמיוני מוכח מד' תשו' הריב"ש סי' שפ"ב איפכא ואינו כעת לפני. אמנם לפע"ד מדברי הר"ן שלהי גיטין מוכח כהנה"מ מדכ' דאף לדברי רש"י גט מוקדם פסול ואף אם נשאת תצא משום דמוקדם פסול בשאר שטרות אף דלדברי רש"י בב"מ דע"ב אין מוקדם פסול רק לגבות ממשעבדי ולנה"מ ניחא ועוד נראה טעם נכון דדוקא בשטר הלואה דמוקדם פסול גם משים גזרה שמא יגבה בו מלקוחת מזמן ראשון ע"כ לא פסלו משום גזרה זו רק לענין טריפת לקוחת גם מזמן שני משום גזרה הנ"ל אבל לא פסלו לענין ב"ח דל"ג ב"ח אטו משועבדים אבל בשטר מתנה דמאוחר פסול משום שמא יחזור ויקח ממנו א"כ למוכר גופא יפוק חורבא ע"כ פסלו אותו דליבטל השטר מתנה לגמרי מזמן שני אטו מזמן ראשון ומיושב קו' הנה"מ שם א"כ ממילא גם בנ"ד דחשש הוא שמא מכר או נתן הבית קודם לאיש אחר וע"י הקדמת הזמן יחזיק הלוקח השני הבית שלא כדין א"כ החשש הוא לענין גוף המתנה ממילא יש לבטל המתנה לגמרי גם מזמן שני כנ"ל וז"נ לפע"ד. אמנם גם אני הכשרתי השטר מטעם שלא הי' רק כת"י ולא נפיק מיני' חורבא וע"ש שהארכתי בטוב טעם ולא רציתי לכפול כי יראה דברי תשובתי הראשונה ובמה שלא פירש בהשט"מ כל מין הנה יראה כ"ת שמה שעלה ע"ד כ"ת לחלק מחמת שמכר לו כפי השער הנה כתבתי בתשובתי שלכאורה יש לחלק כן אמנם לא עלה לפני לרצון ע"ש. אמנם כתבתי שאם יאמר המוכר שבע"פ פרט לו כל מין אין מקום פקפוק ומותר בלי פקפוק. אמנם אם יאמר שגם בע"פ אמר בדרך כלל בזה יש לדבר וצדדתי להיתר מטעם אחר רק שכתב לי המ"צ הרב ר"ז שיש חמוצים שהיה מונחים במק"א שהמקומות לא נמכרו כלל בזה לא התרתי רק בהנאה ומה לי לכפול וכ"ת יראה כל תשובתי. ב) וע"ד השאלה מנדון המחט שנמצא בטרפשא דכבדא והיתה כולה טמינה ונבלעת בבשר הטרפש שהכשיר הרב ר' זלמן וכ"ת הרעיש אף על הכלים הנה יראה כ"ת בתשובתי שהשבתי להרב הנ"ל שלא הסכמתי עמו רק אי הי' למיתלי באחר שחיטה כמו בעובדא דהצ"צ סי' ק"ז. ואף באופן זה התניתי שתלוי בראות עיני המורה כי הרב ר"ז כ' לי כמה הוכחת שודאי נתחבה לאחר שחיטה ואמנם לענין דיעבד שכבר הכשיר בהפ"מ וכבוד שבת חו"ד שאין להרעיש עליו כ"כ כפי שכתב לי ר' זלמן בציור השאלה שהקצב בעל הבהמה צווח שאינו מאמין להריבה שאמרה שמצאה המחט תחובה ור' זלמן עצמו כ' שנראה דדברי הקצב אמיתים כי לא הי' שום רושם חלודה ולא שום קורט דם. והנה הטוש"ע סי' קכ"ז פ' דאם הבע"ד שותק מפני שא"י בירור הדבר ומכ"ש כשאומר איני מאמינך מותר והיינו שמותר לכל העולם אם אינו בידו כמ"ש הש"ך שם סק"ו בשם

האו"ה וד"מ ובס' חו"ד תמה ממעשים בכל יום כשבא א' ואמר שמצא נקב בדקין וכיוצא בו אוסרין הבשר אף שהקצב אומר איני מאמינך ותי' משום דאף דנשחטה בחזקת היתר עומדת היינו רק משום דרוב בהמות כשרות אבל חזקה מבוררת אין לה כמ"ש התוס' בחולין די"א ד"ה אתיא מש"ה ע"א נאמן לאסור והיינו משום דע"א נאמן נגד רובא כמ"ש הפנ"י בקידושין דס"ג וכ"כ בתשו' נו"ב קמא אה"ע סי' ס"ט והארכתי בזה בכמה תשובות ונסתלק השגת הג' מהרב"פ מעליו וכ"כ בתשו' ס' יהושיע בפסקיו שהביא כ"ת במכתבו. וא"כ בנ"ד שהריבה אמרה שמצאה מחט וזה ודאי נגד חזקה ברורה הוא דהא כשנולדה לא הי' בה מחט וכ"כ התב"ש בסי' כ"ט דמה"ט הקשו התוס' מישב לה קוץ בושט דנימא נשחטה הותרה משום דזה חזקה ברורה הוא מטעם הנ"ל וא"כ אף אם הקצב אומר א"י וכ"ש כשאומר איני מאמינך מותר לפ"ד הט"ו. וא"ל דגם בנ"ד נאמנת במגו דאמרה דמצאה נקב גרידא דז"א חדא דהוי מגו נגד רובא וחזקה יחד וי"ל דלכ"ע לא מהימן בכה"ג ועיין בספרי ישי"ע ר"פ האשה שלום דקט"ו ע"א. שנית דאם תעשה נקב ותביא לפנינו נכשיר דניתלי במישמוש ידא ואם תעשה נקב פתוח ג"כ מתייראת שמא יהי' ניכר לרואים כמ"ש החו"ד שם ועיין פרמ"ג סי' ל"ט במ"ז סקי"ט. ואם תאמר שמצאה נקב ונאבד הטרפש סברת שלא יאמינו לה בכה"ג דכלהי נשי לאו דיני גמירי כמ"ש הרא"ש פ' הכותב סס"י כ"ח ואף דהש"ך ח"מ סי' ס"ו ס"ק כ' האריך לחלוק על הרא"ש מ"מ בכה"ג נראה דגם הש"ך מודה כיון דכמה מחברים ס"ל דאין עא"נ נגד רובא והארכתי בתשו' ועיין בלב"ש סי' ל"ט ס"ק קפ"ו ובס' ש"ש ש"ו פ"ז. ועיין בש"ך ח"מ סי' שנ"ו סק"ז. ומכ"ש דא"ש לפמ"ש החו"ד שם סק"א וסק"ב וסק"ח דאין עא"נ לאסור נגד חזקת היתר אף במגו רק במסרוהו לידו דהוי כבעלים ע"ש ועיין בנה"מ סי' נ"ו סקי"ח ואף דגם קטן נאמן באמר שמצא מחט תחב בכרס כמבואר סס"י מ"ח שם מיירי ביש רג"ל דוקא כמ"ש בהגה"ת רמ"א סי' קכ"ז סס"ג וכאן אדרבה איכא רג"ל להיפך כמ"ש הרב מהר"ז בהוצעת השאלה. וכיוצא בזה כ' הפרמ"ג במ"ז סס"י מ"ח וכ"כ בתשו' ח"צ סס"י ע"ט דע"א האומר שמצא מסמר בכרס א"נ אלא בשהלה שותק ומטעם הודאה או בשרג"ל ע"ש. ומסתימת דברי הח"צ נראה דאף לדברי הרשב"א וסייעתו שהביא השיך סי' קכ"ז סקט"ז דכל שאינו מכחישו בברי אף במקום דל"ל שתיקה כהודאה נאמן העד זהו נגד חזקה גרידא אבל נגד רובא וחזקה ודאי דאין עא"נ לכ"ע ועיין בספר פרמ"ג בפתיחה לה' שחיטה בד"ה השורש הה' ובמ"ז סי' א' סק"א ד"ה קשיא לי ועיין בס' ט"א רפ"ב דר"ה. ואמנם אף אם נאמר דהרשב"א וסייעתו מחמירים אף במקום רובא וחזקה דעא"נ מ"מ כיון שהט"ו והרבה פוסקים ס"ל דאין עא"נ נגד חזקה גרידא עכ"פ

הוי ספיקא בפלוגתא דרבוותא ועיין בספ"י בקידושין דס"ה ע"ב וכיון שמחט בטרפשא לא הוי רק ס' טריפה כמבואר בטוש"ע סס"י מ"א וא"כ בנ"ד איכא ס"ס להיתרא ועוד אני אומר דאף שהש"ך הביא ראיות לחזק ד' הרשב"א וסייעתו משום דמספ"ל בש"ס אי עא"נ במקום דאיתחזק איסורא ואף דקיי"ל דאין עא"נ במקום דאיתחזק איסורא היינו מספיקא וא"כ להיפך אי ע"א מעיד לאיסור נגד חזקת היתר נמי אסור מספיקא ע"ש. וא"כ גם לד' הרשב"א וסייעתו אינו אלא ספק וא"כ איכא שפיר בנ"ד ס"ס להיתרא. ובזה הי' אפשר לומר דמש"ה השמיטו בעל הש"ע בסי' קכ"ז ד' הרשב"א וסייעתו משום דנסך גמור אינו מצוי בינינו כלל.. וא"כ הך דנתנסך שבסי' קכ"ז היינו ע"י מגע עכו"ם שהוא רק דרבנן ובכה"ג אף הרשב"א וסייעתו מודים אלא שמלשון הרשב"א בחי' בקידושין ל"מ הכי ועיין בס' פנ"י בקו"א שם ולא ראיתי להאריך יותר ועכ"פ בדיעבד וכבר נאכל הבשר והשאלה היא רק על הכלים ועתה הם אב"י אין להרעיש העולם בשביל זה ואולי עון דהלבנת פנים חמור יותר מגררא דאיסורא שיש בזה וימחול כ"ת לעיין בתשו' נו"ב קמא חיו"ד סס"י א' מ"ש ואנן מה נענה אבתרי' תרב הצלחתו והרמת קרנו כנפשו ונפש הדו"ש. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה עב

סקאלא יום ב' כ"ח ניסן תרכ"ב לפ"ק שפעת שלום לכבוד אה' חתני חביבי הרב המאוה"ג ה ובקי המפורסם לשבח מ' ברוך מאיר נ"י האבד"ק אוסטציא.

השתא קבלתי מכתבו ע"י הציר ולרוב הטירדא לא יכולתי כמעט לקרותו והציר אץ עלי ויען שהשאלה נחוצה הנני מוכרח להשיבו בלי עיון כלל ע"ד שאלתו שמחזיקי הגראלניא בכפר האריישוויא מכרו החמץ שבהגראלניא לנכרי קוה"פ ונכתב בהשט"מ שקבלו אדראף סך כו"כ והם שכחו באמת לקבל אדראף מנכרי הקונה רק מסרו לו השטר ונזכרו אח"פ מזה. והנה מה שאומרים עכשיו שאמרו אח"פ להנכרי שניכו לו הסך האדראף מהמעות שהיה חייבים לו משכר פעולה שעבד אצלם כבר. וכתב כ"ת שלכאורה זה תלוי בשני הדעות אם חוב קונה במקום כסף כמבואר בש"ע ח"מ סי' ד"ר ס"ל. ומבואר בתשו' מ"ב ובאחרונים בנדון הקנינים כסף ומשיכה שיש ג"כ מחלוקת הפוסקים איזה קנין מהני בנכרי ובדיעבד בחמץ שלאה"פ סמכינן אחד מהם. הנה יפה כ' כ"ת שבנ"ד אין מקום לזה כיון שלא אמרו לו כלום בשעת המכירה מזה אלא שכ"ת כ' שיש להתיר משום שכבר כתבו בהשטר שקבלו מהערל אדראף אף שבאמת לא קבלו ממנו כלום מ"מ נגמר הקנין ע"י אודיתא ומבואר בקצוה"ח שקונה אפי' לענין איסור

ואף שהמק"ח בסי' תמ"ח חולק עליו אולם נראה דזה דוקא אי מקנה לו החמץ גופו ע"י אודיתא דאז הוי גוף האיסור ובזה סברת המק"ח דבאיסורא לא מהני אודיתא משא"כ בנ"ד החמץ מכר לו במחיר כסף ואגש"ק ובתורת קנין חצר והעיקר האודיתא היא על הכסף וזה מהני לכ"ע ואע"פ שעי"ז יצמח ג"כ תועלת לקנין החמץ לא איכפת לן ובזה לא פליג המק"ח אך עדיין חשש כ"ת על היתר זה כיון דהקצוה"ח התנה שם דבעינן דוקא בקנין אודיתא בפני עדים וכאן לא הי' עדים רק שהמחזיקי הגראלניא הם שחתמו על השטר ולדעת הקצוה"ח לא מהני אך כיון שהנה"מ שם חולק על הקצוה"ח כ' כ"ת שלענין חמץ שעה"פ יש לסמוך כל הנה"מ עכ"ד. הנה ע"ז אין מקום סמיכה כי דברי הקצוה"ח ברורים ומוכרחים ובקונ' משו"נ חיזק דבריו ע"ש. (א) אמנם תמהני על כת"ה דלא קאמר הקצות החשן רק באודיתא בע"פ אבל כאן שחתמו את עצמו על הודאה זו ודאי מועיל דכת"י לענין קנין כשטר בעדים דמי וע' בתוס' בגיטין ד"ג ד"ה שלשה ועיין בש"ך בסימן מ' סק"ה וז"פ

**((א

) וזה כביר הבאתי ראי' מפורשת להקצה"ח ודלא כהנה"מ מדברי הרשב"א שהביא הב"י בח"מ סי' רנ"ב אלא שלשונו שם מגומגם קצת וכצ"ע לענ"ד ואם לא הי' עדים ושניהם מודים כו' עש"ה ודוק.)** ע"כ מועיל להיות אודיתא אף לקצוה"ח. אמנם בגוף הדבר אי מהני אודיתא בשקר להיות קנין לענין איסור כבר נחלקו בזה הקצוה"ח והמק"ח וכ"ת כ' דאף המק"ח לא החמיר רק כשהאודיתא היא על גוף המקח אבל כאן שהוא רק על הכסף מהני לכ"ע הנה הקצוה"ח בעצמו בסי' קצ"ד הביא בשם התוס' בב"ק דק"ד שכ' דל"מ לענין פדיון מע"ש בהקנה לו המעות אג"ק בדלית לי' קרקע אף שהודה והיא ממש כנ"ד ושם קיל יותר דעכשיו פודה במעות רק שהמעות עצמם לא ניקנו לו רק ע"י אודיתא ול"מ להתוס' ב"ק הנ"ל ואף שהקצוה"ח רצה לרפאות על נקלה דשם לא כ' התוס' רק דלא הוי קנין דאו' וכיון דמדאו' בביטל בעלמא סגי ע"כ מועיל אף קנין דרבנן האמת שמדברי הבכ"ש בפסחים דכ"ג מבואר ג"כ הכי שכ' דמש"ה מועיל במכירת חמץ מכירה ע"י הערמה משום שאינו אלא איסור דרבנן אבל בר"ן ריש פסחים מבואר שאם אינו גומר בלבו שיש לו לגמרי אינו מועיל כלום אף מה"ת וידוע שחמץ מסך רב כזה ודאי אינו מבטל בלבו לגמרי וכ"כ בתשו' מ"ב סי' נ"ח ובחנם תמה עליו בתשו' נו"ב קמא סי' י"ח וי"ט שדברי המ"ב הם דברי הר"ן וכ"כ בתשו' הרשב"א סי' ע' וכ"כ בתשו' פ"י ח"א חא"ח סי' י"ד באריכות מדברי הרשב"א הנ"ל ומפ' כן ד' הירושלמי דקאמר טעמא משום הערמה היינו הערמה שבלבו שמכוין לחזור ולזכות בו אח"פ וחיזק דברי

המ"ב הנ"ל ובאמת כן מבואר בש"ס דילן בנדרים דמ"ד דקאמר מפני הרמאין דמפקירין והדרין בהון וע"ש בר"ן דמ"ג ע"ב וע' בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תל"ו. ואמנם חוץ מזה כיון שמכר הי"ש קודם הביטול שבשעת שריפת החמץ א"כ ודאי לא הי' בכלל הביטול אף שעכשיו נתגלה שאין המכר כלום מ"מ הוא הי' סבור שמכרו ואין דעתו ובטל מה שכבר מכר וכ"כ שם בתשו' פ"י סברא זו ובנו"ב שם סי' י"ח עלה בדעתו ג"כ לומר כן ודחה דכיון דאמר כל חמירא דאיתא ברשותי א"כ כיון שבאמת הוא ברשותו ה"ז נכלל בזה ע"ש ותמהני שהסברא ברורה כמ"ש וראיה ברורה לזה מש"ס נדרים שם דמ"ג דקאמר דגם לר' יוסי דל"מ הפקר עד דאתי לרשות זוכה מ"מ מותר בהפקירו קודם לנדרו משום דכל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר וכיוצא בזה נאמר בש"ס נזיר די"ב כי משוי שליח במילתא דקיימי קמי' ע"ש וע' בתשו' מהרי"ט ס"ב חח"מ סס"י כ"ג ובמל"מ רפ"ט מה"א וכ"ש בנ"ד שסברו שמכרו ואינו ברשותו כלל. אמנם בי"ש הנה דעת הפ"י שם סס"י י"ד וסס"י ט"ו דאינו רק חשש נוקשה ואף שע"ז לבר קשה לסמוך נגד ד' רה פ וע' תשו' ח"צ סי' כ' מ"מ י"ש שננו שעיקרו נעשית מקטניות רק שיש בו תערובת חמץ מאלץ מ"מ שהרוב י"ש הוא והקטניות א"כ מה"ת הי"ש שנעשה מחמץ בטל ברוב כדין מב"מ ואף שנימא שיש קצת שינוי טעם בין הי"ש שנעשה מהקטניות ובין הנעשה מחמץ מ"מ כיון שאינו שינוי טעם גמור כל שהוא מב"מ בשמא הוי מב"מ ובטל מה"ת וע' בפרי תואר סק"ה באריכות ובתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ו ואף שהמאלץ היא מעמיד מ"מ רה"פ הסכימו דמעמיד ג"כ אינו רק מדרבנן וראיתי בדרך העברה בתשו' ח"ס שכ' דאף שעכשיו היא מב"מ מ"מ בעת הבישול הוי מבשא"מ ואין לדבריו הבנה כיון דקוה"פ היתר הוא ועכשיו היא מב"מ אחר הבישול שנעשה י"ש משניהם קוה"פ וע' במג"א סי' תמ"ז סקל"ח א"כ בטל מה"ת ועוד ראיתי בתשו' הנ"ל שכ' דכיון דבשעת שנעשה י"ש בא לעולם ע"י תערובת אינו מבטל מה"ת כמ"ש המרדכי פ' הזרוע מהא דיבמה שרקקה דם וזב שראה קרי ע"ש ולפע"ד ליתא דלהאומרים שיי"ש הנעשה ממאלץ היא חמץ מה"ת הוא מטעם דהוי כהמחהו לגוף החמץ וזיעה כממש אבל אין כאן ברי' חדשה אלא שהחמץ מכבר היא עדיין בעין וע' במל"מ פ"א מה' מ"מ הי"ד וע' בש"ס ביצה ד"ד ע"ב ועוד דכיון דקודם הפסח הי' הי"ש כולו היתר וכשהגיע הפסח הוא, דנאסר הי"ש מהחמץ א"כ אדרבה בכה"ג בטל אף בדברים שאין מתבטלים וע' בט"ז בא"ח סי' שכ' סק"ג ובמג"א שם סק"ה וכ"פ רמ"א ביו"ד סס"י ק"ב ודוחק לחלק בין שם לנדון זה וגם בתשו' חו"י סי' קל"ג הובא בפרמ"ג שם רס"י ק"ב מבואר כמ"ש וכ"מ בפי' מדברי הכו"פ שם סק"ח וע' בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' ח' ובהג"ה שם ושם סס"י נ"ד נ"ה:

א וראיה לזה מש"ס דנ"ח דקאמר דאי זוז"ג מותר אז ולד וביצה טריפה מותרים משום זוז"ג וע"ש בתוס' דס"ט ד"ה תלתא וק' לפמ"ש הר"ן בפ"ג דע"ז דזוז"ג מטעם ביטול הוא ומש"ה כ' הפוסקים דבאיסור משהו לא מישתרי זוז"ג וע' ט"ז וש"כ יו"ד סי' קמ"ב ובמג"א סי' תמ"ה א"כ אמאי מהני בביצה ובולד זוז"ג והא כיון שבא לעולם כך ל"מ ביטול וזוז"ג ולפי הנ"ל א"ש דכל זמן שלא נוצר הולד והביצה אין איסור בהש"ז של טריפה דפירשא בעלמא הוא כמ"ש התוס' בחולין דס"ד רע"ב ואח"כ הוא דנאסר מגזה"כ ולהכי בטיל שפיר אלא שקמה כחומה קו' הכו"פ שם ממשנה סוף מעילה מפרוטה בכיס זה הקדש וכן תיקשי מהא דתמורה ד"ל בשני שותפים דכשנגד הכלב אסור ולישתרי כולהו משום דבטיל ברוב לדברי רמיא הנ"ל וע"כ לומר דבכה"ג הוי כבא לעולם ע"י תערובת כדברי הח"ס הנ"ל וכ"מ לכאורה מד' המקנה דס"ד ע"ב שסובר כן עש"ה אבל לפע"ד נראה כמ"ש וקושיות הנ"ל לק"מ דשם כיון שכולם בכנסו בספק מחיר כלב זה כמו זה אף שרק א' מהן היא מחיר כלב מ"מ יכול לחול ע"ז כמו ע"ז וכן בפרוטה בכיס זה הקדש הוי מין במינו גמור ולא בטיל לכ"ע אף מן התורה כמו שכתב הר"ן בנדרים דנ"ב מש"ה. וכן ראיתו בתשו' ב"א חיו"ד סי' ע' ע"ש ודבריו נכונים וברורים ובזה י"ל גם דברי המקנה הנ"ל למעיין בדבריו ונדחו בזה דברי המק"ח סי' תמ"ח סק"ג ע"ש ועכ"פ בנדון יי"ש שלנו אין איסור תורה וכיון שכן מועיל קנין אודיתא אף לדברי התוס' ב"ק הנ"ל. אלא שהיתר זה אינו מועיל רק לענין היי"ש שנתהוה קודם פסח מכרו לנכרי. אבל לענין היי"ש שנתהוה בפסח מתערובת מאלץ ל"מ זה דהא המאלצ היה חמץ מה"ת ולד' התוס' ב"ק קנין אודיתא אינו מועיל בשל תורה. וגם לענין הקמחים חמוצים שהם עדיין בעין אלא שי"ל דבמכירות חמץ מהני לכ"ע קנין כ"ד מטעם שכ' המ"ב סי' נ"ט עפ"י דברי הר"ן. אף שבמק"ח סי' תמ"ח סק"ה חולק עליו ע"ש אין דבריו מוכרחים. וע' בתשו' מהר"מ מינ"ץ סי' ל"ה ומ"מ אף לדברי המק"ח מועיל המכירה לענין להפקיע איסור תורה מטעם הר"ן ולענין איסור דרבנן שפיר מועיל קנין אודיתא ועוד יש צד להתיר בנ"ד דכיון שהקונה היה א' מן הפועלים בהגראלניא אם עמד החמץ שם במקום שהשכירו לו א"כ נקנה שכירות הגראלניא להשוכר הערל בלא כסף רק במה שנשתמש בו קוה"פ אחר השכירות דשכירות קרקע נקנה בחזקת תשמישי כמ"ש המח"א ריש ה' שכירות וכיון שכן נקנה לו החמץ מתורת חצר. וע' בתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ג שהקיל בכה"ג אם עמד בצידו. ובס' קצוה"ח סי' הנ"ל ובמק"ח סי' תמ"ח הקילו דבחצר המשתמרת קונה נכרי אף באינו עומד בצידו וע' בנה"מ בפתיחה לסי' ר' ואף שבנה"מ סי' קצ"ב פ' דבחזקת תשמישין לא נקנה לו חצר המושכר שיהיה קונה על ידו דבר אחר מתורת

קנין חצר. מ"מ במח"א מבואר שקונה אף לזה ע"ש שהביא ראיה ברורה והנה"מ עצמו כ' שלא ראה אז ס' מח"א. ואף שלא העמיד כלים שלו מ"מ כיון שהשתמש בו בכלים שהשכירו לו והכלים ודאי דקנה בהגבהה א"כ שפיר קנה גם הגראלניא בשכירות בחזקת תשמישין ויש כאן מקום להאריך אלא לקצר אני צריך. ועוד י"ל דכיון שנהגו הסוחרים לקנות עפ"י שליש צעטליך שעושין ביניהם מועיל מצד קנין סטומתא וע' בתשו' הרא"ש כלל י"ג סימן כ' בכיוצא בזה ולא יכולתי להאריך יותר ומכל מקום לא מלאני לבי להקל לענין היי"ש שנתהוה אחר השכירה וכן לענין הקמחים של חמץ רק לערבם ברוב של היתר וע' בתשו' פ"י הנ"ל אבל היי"ש שמקודם נלע"ד להתיר בעין ומכל מקום לא יסמוך כ"ת עלי רק אחר שיעיין בדברי היטב ויסכים עמדי כי מחמת הטירדא והנחיצה אני כותב בלי עיון רק מה שעלה בלבי בהשקפה ראשונה. ושלום כנפשו ונפש חותנו אוהבו בלונ"ח. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה עג

סקאלא. יום ג' ואו אייר תרכ"ב לפ"ק. ושלום תנינא. לכבוד אה' חתני חביבי. הרב המאוה"ג החריף ובקי המפורסם מ' ברוך מאיר נ"י אבד"ק אוסטציא.

היום קבלתי מכתבו ואני טרוד מאד בלי שיעורץ ומוכרח אני להשיבו בקיצור על השגותיו על אשר כתבתי דפשוט דגם הקצוה"ח בסי' מ' מודה דאודיתא בח"י מועיל דכת"י כעדים דמי כמ"ש התוספות בגיטין ד"ג ד"ה שלשה וכ"כ הש"כ סי' מ' סק"ה. ע"ז השיג כ"ת דכיון דהקצוה"ח כ' דבאודיתא צריך עדים לגוף הקנין הוי כקידושין דלא סגי בלא עדים ולא מישתמיט בקידושין לומר דדי בכת"י ונסתייע מלשון הקצוה"ח שם שכ' ואע"ג דבכל הקניינים לא איברי סהדי אלא לשיקרא היינו משום דהקנין נגמר בפני עצמו בלא עדים אבל קנין אודיתא אף היא אינו נגמר אלא בפני עדים ושוב הביא בשם ס' בית מאיר סי' קל"ג דעתו כן דהיכא דהקנין אינו נגמר בלא עדים גם כת"י לא מהני עכ"ל במח"כ כ' שלא בהשגחה כלל. דהרי גבי גט ל"מ בל"ע ואפ"ה מועיל בכת"י כמ"ש התוס' הנ"ל דאף לר"מ דס"ל דכותב דקרא אחתימת עדים קאי ולא סגי בל"ז מכל מקום מועיל גט בכת"י. וגם בש"כ הנ"ל הביא דברי המ' והג"א וטור בשם ר"ת דכ' בכת"י בדבר שאינו חייב מהני ולקצוה"ח מטעם אודיתא היא ומ"ש מענין קידושין בכת"י. תמהני דהא הרא"ש ביבמות ד"ל כ' בפשיטות דכת"י כשר בקידושין והתוס' שם דל"א דמספקי להו היינו דכיון דבגיטין פסול לכתחלה שמא ה"ה בקידושין. אבל באודיתא לא עלה ע"ד שום אדם להסתפק וגם הנמק"י שמסתפק ליה בקידושין משום דשם ל"מ הודאת

בע"ד דמחייבי לאחריני וע"ש בחה"ר. וברמ"א אהע"ז סי' ל"ב מה שאין כן בממון וע' בתוס' גיטין דף ד' סע"א וע' בתומים סי' ס"ח ססק"ח ובקצוה"ח רס"י מ"ב ובמק"ח סי' תמ"ח ססק"ט בדברי המתחיל הנה והדברים ברורים כמו שכתבתי:

ב' על מה שכתב לתמוה על הח"ס וכ"ת והאריך ונסתבך בהם מאד ולא דק כלל. ותורף דברי הוא שהח"ס כ' להחמיר ביין שרף אף אם רוב היין שרף בא מדברים שאינם חמוצים והמיעוט בא ממאלץ לא מהני ביטול ברוב כיון שהיין שרף נתהוה מתערובת על פי המרדכי פ' הזרוע מזב שראה קרי. ואני כתבתי להיפך. חדא כיון דהאיסור ביין שרף הוא מטעם דכיון דזיטא כממש כמ"ש הריב"ש הוי כהמחהו וגמעו דחולין דק"כ כמו שכתב הח"צ אם כן אין כאן בריה חדשה והבאתי ראיה מביצה דף ד' עש"ה. שמת דהא כ' הכרו"פ והפרמ"ג והחו"ד ביו"ד סי' ק"כ דדברי המרדכי הללו אינם סותרים לדברי המרדכי שממנו פסק רמ"א סי' ק"ב דאף דשיל"מ בטל באם שלא ניכר האיסור קודם שנתערב והיינו משום דבמרדכי דהזרוע הנ"ל לא היה ההיתר ג"כ מעולם בפ"ע. מה שאין כן בהך דסי' ק"ב אדרבה ההיתר היה מתחלה בפ"ע והאיסור בא לעולם מעורב **((א

) וכן הוא ביותר ביאר בצל"ח ביצה דיד עש"ה במה שתי' ע"פ סברא זו סוגיות הש"ס שבת דכ"ט והבן.)** ולפי זה ביין שרף שנתהוה קודם פסח דאף שכשמגיע הפסח נאסר היין שרף שנתהוה מחמץ מ"מ כיון שקודם הפסח היה היי"ש מותר א"כ ההיתר היה מתחלה בפ"ע דהא היה כולו היתר ובשעת שהגיע הפסח שאז נאסר היי"ש שבא מהמאלץ מ"מ כבר הי' מעורב בהיי"ש שבא מהקאקוריזיס או מהבארבאליס ולא היה ניכר האיסור בפ"ע רק ההיתר אם כן בטל אף בדשיל"מ ויען כי היה מקום לחלק בין זה להך דסי' ק"ב. ע"כ הבאתי ראיה מתשו' חוות יאיר בבהמות שנתערבו ואחר כך שחט ולד של א' מהן דמותר לשחוט הבהמות באותו יום אף דבע"ח לא בטלו משום דקודם ששחט ברתה היה כולם היתר ובעת ששחט הבת נאסרה האחת כבר היתה מעורבת בין שאר הבהמות וכיוצא בזה כ' הפרמ"ג במ"ז בסי' ס"ט סק"ה בשם או"ה וחילק מה"ט בין דין או"ה לדין המרדכי דהזרוע הנ"ל ע"ש. וגם הבאתי ראיה ממה שהקשה הכרו"פ ע"ד רמ"א בסי' ק"ב הנ"ל ממשנה דמעילה דפרוטה בכיס זה הקדש דמעל וע"כ הוא מטעם דשיל"מ או משום דמטבע חשיב ולא בטיל ולדברי רמ"א סי' ק"ב שפיר בטיל דהא לא היה ניכר האיסור קודם שנתערב ע"ש בכרו"פ ודלא כמו מי שחישב דהכו"פ הק' על המרדכי דהזרוע דאמאי צריך הכ"מ לטעם דשיל"מ לא בטיל ות"ל דבא לעולם ע"י תערובת ולא כן הוא כי טעם דשיל"מ נצרך על הדין דבמשנה דנפלה פרוטה של הקדש לתוך הכיס

אלא שקושיות הכו"פ הוא על הרמ"א סי' ק"ב דאמאי פרוטה בכיס זה הקדש לא בטיל ואף דהוי דשיל"מ מ"מ בכה"ג בטיל ע"ש בכו"פ ותראה שכן הוא ומזה מבואר כדברי דכה"ג דיי"ש דנ"ד בטל אף בדברים שאינם מתבטלין דלא כח"ס. אמנם אח"כ כתבתי דלפ"ז צריך ליישב קו' הכו"פ מהך דמעילה וגם מה שקשה מהך דתמורה לזה כתבתי תי' נכון דשם מש"ה לא בטיל דשאני באיסור שנתערב בהיתר אף שאין האיסור ניכר או שלא נודע מעולם או בזוז"ג אף דאין גורם דאיסור ניכר בפ"ע והיתר בפ"ע מ"מ גורם דאיסור איסור הוא וגורם דהיתר היתר הוא ואיסור בהיתר בטל משום דלא הוי מין במינו כמ"ש הר"ן בנדרים דהא זה איסור וזה היתר. אבל בהך דמעילה בפרוטה בכיס זה הקדש אם היה בכיס שלשה פרוטות הנה לא נתברר ולא יתברר לעולם אפילו ע"י אליהו וכל פמליא של מעלה איזה פרוטה הוי הקדש דהא לא פרט איזה פרוטה מהשלשה פרוטות יהיה הקדש רק שפרוטה א' מהשלשה פרוטות יהיה הקדש וכן בהך דתמורה בשותפים שחלקו א' נטל בבת אחת עשרה טלאים ושכנגדו נטל כנגדן בב"א תשעה טלאים וכלב א' ויש בין עשרה טלאים של ראשון טלה א' מחיר כלב. הנה לא נהברר ולא יתברר לעולם אף ע"י אליהו ולא ע"י כל מלאכי השרת איזה מהטלה הוא המחיר כלב רק א' מהעשרה הוא מחיר כלב אם כן כל א' מהטלאים וכל א' מהפרוטות יכול לחול עליו שם היתר ושם איסור א"כ הוי מב"מ גמור ולא בטיל בכה"ג אף לרבנן דר"י כמ"ש הר"ן בנדרים דנ"ב. אמנם לענין גוף השאלה הנה כ' כ"ת שנתברר לו שהעובדא היה שקודם כן הם גמרו עם הנכרי שיקנה החמץ שלהם ויתן להם אדראף סך למד צ"ל ומסרו אח"כ השטר להנאמן ע"ד שימסרנו להנכרי ויקבל ממנו אדרויף והנאמן שכח לקבל ממנו אדראף וכ' כ"ת שאם כן לח הוי אודיתא כי הם מסרו השטר ליד השליח והאמינו לו שלא ימסור השטר עד יקבל ממנו אדראף והשליח שכח ואם כן אין כאן רק שטר אמנה שהם בדעתם היה באמת לקבל אדראף ולא להקנות לו לכתוב שקבלו ושלא יקבלו דכל אודיתא הוא שיודע בעצמו שהחפץ שלו ומחמת שרצונו להקנותו לחבירו מודה שהוא של חבירו ומכוין להקנותו לו משא"כ בנ"ד עכת"ד. ובודאי שהוא תיוהא גדולה מאד. אמנם אחר שהוא הפ"מ גדול על סך כמה אלפים נראה לי לצדד היתר דל"מ אם נכתב בסוף השט"מ וכל הנ"ל נעשה בכאוהו"מ לדחז"ל כנהוג לכתוב בכל שט"מ א"כ זהו בעצמו קנין אודיתא הוא דכיון דהודה דנעשה בכאוהי"מ אף אם לא נעשה בו קנין כסף הודאת בע"ד כמאה עדים ונעשה המכירה ע"י קנין אחר המועיל אלא אף אם לא נכתב בו כן נלפע"ד דודאי אם לא הי' רוצה הנכרי להחזיר החמץ והי' מחזיק בקנינו והי' באים לפנינו לדין נראה דלא הי' יכולין להוציא מהנכרי כיון שנכתב בשטר שקיבל ממנו אדראף ותפיסתו מוכחת

עליו שבא השטר לידו מיד המוכר או שלוחו כמ"ש הראשונים דמש"ה לא בעי עידי מסירה שתפיסתו בהשטר כעדים דמי כמ"ש הרשב"א בחי' גיטין בשמעתתא דשליש והר"ן שילהי גיטין בשמעתתא דשלש גיטין פסולין ואף שהנכרי מודה שלא קיבל ממנו כלום מ"מ כיון שהודה בכת"י שקיבל זהו הוי אודיתא ואף שלא מסר השטר רק להשליח והשליח מסרו שלא כדין מ"מ הא קיי"ל בסוגיא דשליש כר"ח דהיכא שהשליש אומר לגירושין דהשליש נאמן משום דהא הימני' ופי' התוס' דהא הומני' כיון שמסר לידו ע"ד כן מסר לו שיהיה וגירושין אם יאמר לגירושין אע"פ שהוא משקר ע"ש בתוס' ובחה"ר באריכות. ומזה הוציא הרשב"א הדין המבואר בח"מ סי' מ"ה ס"ג וע"ש בסמ"ע סק"ה עשיה ואף דשם מיירי שהשליש אומר לגירושין שם הגט ביד השליש אבל כשהגט בד האשה והוא אומר שלגירושין נתן לה אף שגם השליש אומר לפקדון לא מהימן וע"ש בחה"ר ובש"כ ח"מ סי' נ"ו סק"כ עש"ה ואף דכאן גם הנכרי מודה שלא נתן לו אדראף מ"מ עכ"פ לדבריהם מסר לו השטר לקנין ותפיסתו מוכחת עליו א"כ זהו קנין אודיתא ממש דאף ששניהם מודים ששקר הוא אפ"ה מועיל לענין ממון וכאן נמי אף שהשליח וגם הנכרי מודה שלא נתן לו אדראף מ"מ כיון שמסר השטר ליד השליש ליתנו להנכרי וחתם א"ע שקיבל אדראף והימני' להשליח להתחייב במסירת השליח כמו במסירתו א"כ גמר בדעתו להתחייב במעשה השליש כמו במעשה עצמו והרי גם בדין דסי' מ"ה מבואר בתשו' המיוחסת והובא בסמ"ע דמדמי לה להך דשליש אף ששם יש עדים שחתם עד שלא קראו וגם המלוה מודה בכך אעפ"כ מתחייב בכל מה שכ' בו וכ' הרשב"א דמתחייב כיון שסמך על הסופר בדעתו להתחייב בכל אותו חיוב אף שלא לוה כמו בהך דשליש ועיין בתשו' המיוחסת הנ"ל בסי' ע"ו ובסמ"ע הנ"ל ותראה שכן הוא אלא שלכאורה יש מקום לבטל הקנין מטעם שליח ששינה שהשליחות בטל ועיין בש"ס גיטין דס"ה אלא שנראה דבנ"ד אנן סהדי דניחא ליה דאף אם השליח ימכרנו בקנין אחר תהיה המכירה קיימת להנצל מאיסור בל יראה או עכ"פ מאיסור דרבנן וגם שלא יאסר החמץ ויבא לידי הפסד ואף בשלח שליח לקנות חטים וקנה שעורים אם הריוח הוא לאמצע אף ששינה ועיין בש"ס ב"ק דק"ב. אלא די"ל דשאני התם שלא הודיעו שהוא שליח של פ' ועיין בסמ"ע סי' קפ"ב סק"י ובש"ך שם. ועוד י"ל דבמוכר מיגרע גרע וע' בח"ש בכתובות דנ"ט ע"ב ובנה"מ סי' הנ"ל סק"ד מ"מ כיון דדעת הראב"ד הובא בסמ"ע שם דבכל שליח שעיוות אם רוצה המשלח לקיים המקח המקח קיים בהפ"מ באיסור קל דרבנן יש לסמוך ע"ד יחיד. ובפרט שבנ"ד אנן סהדי דודאי המוכר ניחא ליה בקיום המקח אף ששינה י"ל דכ"ע מודי דלאו קפידא הוא. ועוד נראה דאף אם נאמר דכיון

ששינה השליחות בטל הא גם בישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל אחר מחיוב הנפקד למכור החמץ משום השבת אבידה והמקח קיים אף שלא עשאו המפקיד שליח כלל משום דודאי מינח ניחא ליה להמפקיד ואף דודאי איש א' א"י למכרו רק המפקיד מ"מ בנ"ד שהמשלח סמוך על השליח שימכרנו מוטל עליו למכרו משום השבת אבידה ואף אם מכרו בדרך אחר שהשליחות בטל מ"מ לא יהיה שלא היה שליח כלל דהמקח קיים. ועיין במק"ח סי' תמ"ג סק"ה וחוץ מכ"ז אני אומר לצדד היתר דכיון דזה גופא אינו ידוע דשמא באמת קיבל השליח ממנו אדראף כמו שצוהו המשלחים אמרינן דחזקת שליח עושה שליחתו ובודאי קיים כפי שליחותו וקיבל ממנו אדראף ולא נעלם ממנו שכבר האריך המשנה למלך בפ"ד מבכורת בכיוצא בזה לענין מכירת בכור והעלה לאיסור אלא שטעם הראשון והאחרון שכ' המל"מ לאיסור בנדון דידיה ל"ש כאן דטעם הראשון שכ' שם משום שהשליח מתעצל באותו יום ואח"כ שמא אירע לו אונס ול"א חזקת שע"ש רק באופן שאם לא יעשה השליח שליחותו תיכף יוכל המשלח לבא לידי איסור ע"ש בנ"ד ליכא למימר הכי כיון שהי' ידוע שהשליח לא ימכור עד ע"פ ואם לא ימכרנו אז כדינא ודאי יבא המשלח לאיסור תשביתו ובל יראה דאחר זמן איסורו אין בידו למכרו אמרינן דודאי מכר וקיבל מעות כמו שצוהו המוכר משום חזקה שע"ש הטעם האחרון שכ' המל"מ משום דכמה פוסקים פסקו כר"נ דבדאו' ל"א חזקה שע"ש בנ"ד דיי"ש שלנו לא הוי רק איסור דרבנן וגם איסור חמץ שעה"פ הוא רק דרבנן אמרינן חזקה שע"ש ואף שהמל"מ כ' אח"כ להחמיר אף שנעשה אחר כך מום בבכור משום דעיקר בכור הוא מה"ת מ"מ בנ"ד דאיכא תרי דרבנן כנ"ל יש להקל. ועוד דאף שהמל"מ הביא ראיה מדברי התוס' בעירובי דלר"נ כל שעיקרו מה"ת ל"א חזקה שע"ש אף בדרבנן זהו לר"נ. אבל לדידן דיש פלוגתא דרבוותא אי הלכה כר"נ או כר"ש אם כן באיסור דרבנן יש להקל כדין סד"ר לקולא אף שעיקרו מה"ת ולא נשאר הטעם להחמיר רק הטעם הב' שבלמל"מ דכאן ל"ש שע"ש כיון שהוא תלוי ביד אחרים ואפשר שלא ירצה העכו"ם לקנות מ"מ הלא כ' בעצמו דמש"ה ד' הרמב"ן בפ' התקבל דבההוא דנזיר אמרינן שע"ש אף שתלוי גם בדעת האשה דשמא לא תרצה להתקדש משום דודאי תרצה דאיתתא בכ"ד ניחא לה ע"ש. י"ל דבנ"ד נמי כיון שכבר פסקו עם הנכרי ונתרצה שיקנה ויתן אדראף כמ"ש כ"ת אמרינן דודאי נתרצה גם עכשיו. וראיתי בנו"ב קמא חאה"ע סי' ב' האריך לחלוק על המל"מ ופ' דלהלכה יש לפסוק כר"ש דאף בדאו' אמרינן חזקה שע"ש בדבר שיוכל המשלח לבא לידי איסור אלא שכ' להחמיר בנדון דידי' ששלח ג"פ לאשתו דשמא לא רצתה האשה להתגרש ואף ששלחתו מ"מ כיון שהבעל קבע זמן אולי אם היתה מרוצה

וכיון שהבעל דחה האשה שוב לא נתרצית ע"ש. ובנ"ד דלא דחה השעה שפיר אמרינן דכיון דנתרצה הנכר מתחלה גם עכשיו ודא נתרצה ואף שהנו"ב כ' עוד טעם להחמיר בנ"ד דכיון שהאשה היתה צריכה לשלם שכר סידור הגט אולי לא היה ביד האשה לשלם להרב פרס כרצונו ע"ש. הנה בנ"ד ל"ש לומר כן דהא כבר השוו א"ע עם הנכרי שיתן אדראף סך למד צ"ל וגם הוא דבר מועט. ועוד היה הנאמן יכול ליתן להקונה למד צ"ל שהי' מגיע ש"ט ממקודם כמ"ש כ"ת במכתבו הראשון. ולומר דשמא לא היה גם לנאמן למ"ד צ"ל הוא דחוק. ועוד דיכול היה סלקו בקמח קאקיריזס בעד סך הנ"ל ולקבל זה תמורת האדראף לזאת נלפע"ד דשפיר יש להקל ולומר דודאי קיבל אדראף כמו שנצטווה ממשלחיו דחזקה שע"ש. שוב ראיתי בתשו' ר"ב אשכנזי סי' כ"ט שהשיב על שנשאל בראובן שהוציא כ"ת על שמעון שחייב לו מנה וטען שמעון שהכת"י שלח ליד לוי שימסור לו השליח אחר שישלח לו סחורה בעד מנה וראובן השיב חזקת שע"ש והאריך והביא דברי התוספות והרשב"א בסוגיא דשליש שהבאתי למעלה. ובאמצע דבריו כתב וז"ל אבל בנדון דידן כל שכתב לו בכת"י הריני חייב לך מנה הרי זה חייב אף על פי שלא היה חייב לו כלום כו' ולא מיחסרא אלא שתגיע ליד הלה שנתחייב לו וכיון דכתב יד זה יוצא מתחת יד לוי תפיסתו מוכחת עליו דאיהו יהבי' נהלי' וה"ה במקום השליש ותו ל"צ לעדותו של השליח ע"כ ושמחתי כי הוא ממש כדברינו שלמעלה ואח"כ כ' שם הגאון הנ"ל וז"ל דתפיסתן מוכחת עליו דהשליש יהבי' נהלי' ולא היה שום תנאי בדבר ואם היה בתנאי קיים תנאו ושוב נתן הכת"י לידו ואע"ג דפליגי אמוראי אי אמרינן חזקת שע"ש היינו כי מספקא לן בעיקר השליחות אי עשאו השליח או לאו אבל היכא דודאי נעשה השליחות דאנן סהדי בהם אלא דמספקא לן אי שינה השליח או לאו בהא ודאי ל"א דשינה השליחות אלא חזקת שליח דאינו משנה בשליחותו וכיון דהא קמן הכת"י יוצא מתחת יד לוי לא חשבינן להשליח דשינה ולוי במקום השליש קאי כו' ע"ש ודברים אלו הובאו בקצרה במג"א סימן ת"ט ססקי"ז ע"ש ובנ"ד דכוותי' הוא וא"כ אף לד' המל"מ אמרינן כאן חזקת שע"ש ובודאי קיבל האדראף כמדובר. ועוד אני אומר דע"כ ל"פ ר"נ ור"ש בעירובין ל"ב אי אמרינן בשל תורה חזקה שע"ש והתוס' כ' שם דבמקום שלא יבא המשלח לידי איסור גם ר"ש מודה דל"א חזקת שע"ש ע"ש ובגיטין דס"ד כ' התוס' דהיכא שתלוי ביד אחרים ל"א חזקה שע"ש ע"ש כ"ז הוא דוקא באם שאנו באים ע"י חזקה זו להוציא מחזקה אחרת כמו בעירוב דבאנו להוציאו מחזקת תחום ביתו וע' בתוס' בעירובין ד' ל"ו ד"ה העמד ובתוס' שם דל"ה ד"ה אר"י וגם בחדש וטבל דמייתי שם דל"ב דבאנו להוציא מחזקת איסור הקדום וכן בהך דנזיר די"ב דיש חזקת פנוי דקרובת

וחזקת היתר שלהם וע' בר"ן דגיטין פ' התקבל וכן בההוא דשליש אומר לגירושין בגיטין דס"ד דבאים להוציא האשה מחזקת א"א אבל היכא דאין באים להוציא מחזקה אחרת לכ"ע אמרינן חזקה שע"ש בכל ענין אף בשל תורה והדבר מוכרח מדברי המל"מ עצמו דהא לא מספקא לי' אלא היכא שהשליח אינו לפנינו ומבואר דהיכא שהשליח לפנינו ואמר שמכר המבכרת לנכרי וילדה זכר מותר ואמאי לא מוקמינן הבהמה בחזקת מ"ק וגם השליח לא יהי' באמן דהא אין עא"נ בדבר שאיתחזיק איסורא א"ו דאף להמל"מ שסובר דהך חזקה שע"ש לומר שמכר יש בה הרבה ריעותות כמ"ש שם אפ"ה אכתי הוי כחזקה אחרת עכ"פ אלא שאם לא הי' ריעותות בחזקה זו דשע"ש וגם הוי פסקינן כר"ש דחזקה שע"ש מועיל גם בשל תורה הוי עדיפא מחזקת מ"ק כמבואר בכל הני דמייתי ר"ש בעירובין שם ומש"ה כ' המל"מ כיון דהרבה פוסקים פסקו כר"נ וגם יש בה הרבה ריעותות משום שהמשלח לא יבא לשעה לידי איסור וגם אינו בידו לא אלימא חזקה זו יותר מחזקת מ"ק וא"כ כיון שהשליח אינו לפנינו אסור הבכור מספק משום דאוקי חזקת שע"ש נגד חזקת מ"ק אבל אם הוא לפנינו ואמר שמכר נאמן כיון שנגד חזקת מ"ק יש חזקת שע"ש ועוד ראיה לזה מדברי הבע"ת הובא בש"כ ח"מ סי' צ"א סקי"ב עש"ה.

והנה בנ"ד אין שייך לומר דנוקי הי"ש בחזקת מרי' קמי' שלא נמכר והוא של הישראל דהא כיון שכבר הגיע שעה חמישית ונאסר בהנאה שוב אין לו בעלים כמ"ש הרשב"א בתשו' סימן תשמ"ו ותשמ"ז הובא ברמ"א בד"מ ובהגהותיו לש"ע א"ח סי' תרמ"ט ס"ב וכ"כ הריטב"א ספ"ב דקידושין וכ"מ בתשוב' הרשב"א סימן תר"ב וכמ"ש בר"ן בנדרים דפ"ה ע"א עש"ה וע' בנו"ב קמא חא"ח סימן י"ט ובחמץ בפסח מבואר בש"ס שני דברים אינו ברשותו של אדם ובקצוה"ח סימן נ"ה כ' דאף דיש להם בעלים מ"מ אינו ברשותו ומש"ה א"י לבטלו אח"ז איסורו ע"ש והוא תמוה דא"כ אף אי אינו ברשותו עובר עליו כל שהוא שלו לד' רה"פ וא"כ למה אמרו ועשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו וגם ברש"י פסחים ד"ו ע"ב כ' דלאו ברשותו הוא אינו שלו ע"ש ודלא כקצוה"ח הנ"ל וכיון שכן ל"ש לומר דנוקמי' אחזקת מ"ק ולא נמכר דאי לא נמכר ג"כ יצא מחזקת מ"ק ע"י שנאסרה בהנאה וכיון דאין שייך חזקת מ"ק א"כ שפיר מועיל חזקת שע"ש בכל ענין וא"כ אף שהשליח אומר שלא קיבל אדראף אינו נאמן לאסור של חבירו כמו בנתנסך יינך ביו"ד סי' קכ"ז דאין עא"נ לאסור של חבירו דבר שיש לו חזקת היתר וה"ה הכא נגד העדאת העד חזקת שע"ש וכנ"ל ואף שהש"כ שם סקט"ז הביא דעות כמה ראשונים דבהלה א"י נאמן לאסור מ"מ הא סיים דבפועל אף המחמירים מודים דא"נ דכיון שקיבל לעשותה בהכשר חזקה מיזהר זהיר ובנ"ד דכוותי' הוא ועוד דהא כ' הש"כ דטעם המחמירים הוא

משום דבש"ס ר"פ האשה רבה ובריש גיטין מספקא לי' אי עא"נ בשאר איסורים נגד חזקה ומש"ה יש להחמיר מספק וא"כ מה"ט בנ"ד דדרבנן היא יש להקל וע' בנו"ב מה"ת חאה"ע סימן ז' ח' ועוד דהך חזקה דשע"ש עדיפא מחזקה אחרת לכ"ע מודי דאין עא"נ נגדה וע' בתה"ד סימן ר"ז ובנו"ב קמא חאה"ע סי' ס"א וקצרתי וסמכתי על המעיין היטב. אמנם דא עקא כיון שגם הנכרי אמר שלא נתן אדראף. והנה אם לא אמר עד שכבר קנאו ממנו בחזרה אין עדותו של העכו"ם כלום אמנם כפי ציור הענין נראה שנתוודע להם מפיו בעת שרצו לקנות ממנו החמץ בחזרה לכאורה כיון דאז היה החמץ עדיין בידו נאמן כמבואר ביו"ד סימן ט"ז סי"א וע"ש בט"ז וש"כ ובש"כ שם סימן קכ"ז סק"כ אלא דז"א דהא לפי דברי הנכרי שלא נתן אדראף א"כ לא היה החמץ שלו מעולם א"כ לפי דבריו ה"ה כנכרי דעלמא ואינו נאמן וכה"ג קאמרינן בש"ס יבמות דס"ז לדבריך נכרי אתה ואין עדות לנכרי ועש"ה כי קצרתי אלא שלכאורה אפשר לומר דכיון דע"י אמירתו מפסיד שלו דהא עי"ז לא יחזיר לו היהודי האדראף בחזרה כיון שהודה שלא נתן יש להאמינו כמו דאמרינן בש"ס בגיטין סדנ"ד מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת. אמנם יש לומר כיון דהפסד מועט הוא והוא בא להפסיד להישראל על ידי אמירתו סך עצום אולי דומה להא דשכר אזכרות דאף דנאמן להפסיד שכרו א"נ להפסיד ספר תורה וע"ש בחה"ר ועוד נראה דכיון דהש"ס שם ריש דנ"ה קאמר כי דקמפסיד כולי אגרא ואתא ואמר אימא קושטא קאמר עיין שם אם כן נראה דמספיקא הוא דקאסר ר"א שם דאומר קושטא קאמר וא"כ כאן שהוא דרבנן יש להקל ומכאן יש לכאורה לדחות דברי הפרי מגדים אור חיים סי' ל"ב בא"א סקי"ג שכתב בפשיטות דעיבוד לשמה הוא רק מדרבנן ולפי הנ"ל מוכח להיפך מדאמר בש"ס על דאמר ס"ת גוילין לא עבדתי לשמה אימור כו' ש"מ דדאו' הוא ומה שהביא ראיה מתשו' הרמב"ם שבכ"מ פ"א מה' תפלין הי"א. הנה בתשוב' הרמב"ם עצמו סי' י"ח הלשון מתוקן כראוי עש"ה ואין ראיה משם. אמנם ע"ז לבד קשה לסמוך כי בריי"ף הגי' ש"מ קושטא קאמר וברא"ש הגי' ודאי קושטא קאמר ועוד דגם לשון אימור שהוא ודאי כמ"ש הר"ן בחולין דנ"ג על הני דקאמר התם אימור כלבא ואימור לא על וכן אימר דקאמר בפ"ק אימר בעצם המפרקת נפגמה וכן הא דקאמר בפ"ק דביצה אימר לא בדק יפה יפה עיין שם ועיין בפרי מגדים יו"ד סי' נ"ז במ"ז סקי"ז. אמנם אכתי נראה להתיר מטעמא קמא. ועוד נראה דדוקא התם גבי ס"ת שהי' פ"א בידו הוא דמהני הך טעמא דמתוך שנאמן להפסיד שלו כו' גם על חבירו אבל בעלמא אין סברא לומר כן דיהי' נאמן ע"א וגוי להפסיד של אחר סך עצום על ידי שבא להפריד את שלו דבר מיעוט ועיין בש"ס כתובות כ"ג ע"ב. ובחשן משפט סי' ל"ז ס"ד

וס"ו. (א) וחוץ מכל הנ"ל יש לצרף טעמי היתרי בתראי שבתשובתי הראשונה להתיר ואף אי מקרי שינוי במה שלא לקח השליח אדראף כפי מאמר המשלחים כבר נתבאר בדברינו למעלה דלא איכפת לן בהכי בנ"ד ע"כ מכל הלין טעמי נראה להתיר היי"ש כמ"ש בתשו' הקודמת ובאמת שלולא ששמעתי שיש להם יי"ש סך עצום יותר מעשרת אלפים טעפאקוויט לא הייתי מקיל רק להתירו בהנאה דיש צירוף כמה אחרונים להתיר בלא"ה בהנאה בנאנס וגם ביטול אבל בשתיי' לא הייתי מתירו רק על כל פנים ע"י ביטול ברוב של היתר. אמנם מחמת שהיי"ש הבא בשאלה הוא סכום מרובה ואין להם יי"ש של היתר כ"כ וגם להתירו בהנאה בלבד שלא ישתה ישראל ממנו הוא ממש מהנמנע ועוד שגם זה הוא הפסד עצום כידוע ע"כ נלפע"ד מחמת צירף כל הטעמים הנ"ל בהפסד עצום בזה לסמוך להתירו אף בשתיי' וחוץ מכל הני יש לצרף דברי רש"י ורשב"ם דסבירא ליה דבשכירות קרקע נקנה במסירת מפתח וכיון שודאי מסר לו השליח המפתח מהמאגיזאן שהיי"ש בתוכו כי כן החובה כמבואר בפוסקים וכן הנהוג ואם כן לדברי רש"י ורשב"ם נקנה לו הקרקע בשכירות והיי"ש נקנה אג"ק או מתורת חצר לכ"ד כדאית לי'. ואף שרבו החולקים עליהם מכל מקום לענין חמץ אח"פ שהוא איסור קל יש לצרף דעתם לסניף ועיין במג"ש בפסחים ד"ד וגם ד' המ"ב שפ' דלענין מכירת חמץ סגי קנין כ"ד עיין בתשו' הרשב"א ח"א סי' רי"ג וברמ"א בח"מ סי' כ"ה והש"ך יו"ד סי' רמ"ב בפסק הוראת או"ה. ובס' ג"פ בכללים סוף כלל ואו ועל כל פנים בשעת הדחק שיש בו הפ"מ סמכינן לכ"ע בדרבנן אף על יחיד נגד רבים כמבואר בפ"ק דנדה. ומכ"ש באיסור חמץ שעה"פ שקיל יותר משאר איסורי דרבנן ובטל אף ברובא בעלמא כמ"ש המג"א סס"י תמ"ז וכן כל האחרונים בתשובותיהם חפשו קילות הרבה לענין חמץ שעה"פ:

אחר כתבי כ"ז ראיתי שיש בנדון זה היתר יותר פשוט וברור דמבואר ברמב"ם פ"א מה' מכירה הי"ח וז"ל כשם שהקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות הקרקע נקנה בכסף לבדו או בשטר לבדו או בחזקה כו' ע"כ ויש לדקדק בדבריו דאמאי ברישא כתב כשם שקרקע ניקנית בכסף בשטר ובחזקה ולא כתב בכסף לבדו או בשטר לבדו וגבי שכירות קרקע כתב בכסף לבד או בשטר לבד וגם למה כתב בכסף לבד או בשטר לבד או בחזקה ולא סיים לבד נלפע"ד ברור דכוונתו משום שלמעלה בה"ג כתב הרמב"ם דקרקע נקנית בכסף או בשטר או בחזקה ואחר כך בה"ד כתב דלפעמים אינה ניקנית בכסף לבד והיינו במקום שדרכן לכתוב שטר דל"ק עד שיכתוב גם כן שטר. ובהלכה ז' כ' דלפעמים אינה נקנה בשטר לבד והיינו במוכר שדהו שלא מפני רעתה דאינו קונה עד שיתן כסף אבל בחזקה לעולם קונה בחזקה לבד כמבואר בשלחן ערוך ח"מ סי' קצ"ב. ולזה נתכוין

הרמב"ם כאן הי"ח דבשכירות קרקע עדיף טפי דלעולם נקנה בכסף לבדו או בשטר לבדו ומש"ה בחזקה לא כתב לבד. דהא גם מכירת קרקע נקנית בחזקה לבד כנלע"ד ברור ואמת בביאור דברי רמב"ם הנ"ל ומעתה בנ"ד כיון שהשכיר להנכרי הגראלניא והמאגזין קנה אותם העכו"ם בשטר מכירה לבד בלא כסף והחמץ נקנה לו אג"ק או מתורת חצר. ואף שפ' הרמב"ם שם הי"ז דעכו"ם אינו קונה רק בשטר עם נתינת כסף הלא כ' ה"ה והכ"מ שם שהטעם הוא משום דגם ישראל אינו קונה בשטר לבד רק במוכר שדהו מפני רעתה וכיון שנתבאר מד' הרמב"ם הנ"ל ששכירות קרקע נקנה בשטר לבד בכל ענין א"כ גם נכרי קונה בשטר לבד וחוץ מזה אני אומר דכיון שבתוך שכירות המקומות נכללין גם הגראלניא גם על ימי הפסח הוי כמו מוכר שדהו מפני רעתה דהא לא חזיא רק לנכרי גם המיגזאן מהחזקת היי"ש אינו ראוי לימי הפסח לקבל עבורו שכירות מישראל כ"כ כמו מנכרי שנכרי רשאי להחזיק בו יי"ש ולא ישראל וז"ב ועוד דהא המותר זקף עליו במלוה וזה מועיל גם במוכר שדהו שלא מפני רעתה כמבואר כן בכתובות בר"ן דצ"ב אף דרק המותר זקף עליו במלוה מכל מקום הזקיפה במלוה עולה גם על סכום השכירות מכל המקומות וז"ב ולא נשאר לי פקפק בהיתר זה רק מ"ש כ"ת בציור השאלה שאמרו להשליח לקבל אדראף והוא לא קיבל וזה לאו קפידא היא לפע"ד כמ"ש

**((א

) עיין בתשו' נו"ב מה"ק חאה"ע סי' מ"ג ד"ה אמנם לפי הנזכר אבל יש לחלק בכמה אנפין ואכמ"ל.)** למעלה ועיין בתשו' נאות דשא סי' ל"ט ועיין בספר מחנה אפרים ה' שלוחין סי' ג'. אמנם כפי שראיתי עכשיו השטר מכירה יש קצת לפקפק על טעם זה דנכתב בו והקנינו לו בק"ג מעכשיו כ"ד לפי קניני שכירות המקומות בקנין כסף ובשטר זה כו' וא"כ כיון שאמרו כן גלי אדעתייהו דבשניהם רצו להקנות ולא בשטר לבד ושמא דומה למה שנתבאר ברמ"א בח"מ סי' קל"ז סס"א. אלא דלפע"ד דגם זה אין בית מיחוש דל"מ לד' הרשב"א בתשו' שפ' כר' יונתן בש"ס בכמה דוכתי דכל היכא דלא כ' יחדיו משמע כ' א בפ"ע וע' בש"ע יו"ד סי' רכ"ח ס"מ ואף שהאחרונים פקפקו עליו ועיין שם בט"ז ס"ק מ"ט. מכל מקום אכתי ספיקא הוי וע' בתשו' הג' מהרע"א סי' קכ"ט. וע' בתוס' יבמות די"א ע"ב בד"ה לאו תירוצי וע' בתשו' מהרי"ט ס"א רס"י קל"ד והאחרונים לא ראו דבריו ואם כן לענין חמץ שעה"פ ספיקו להקל ויש לי עוד להאריך הרבה בכל פרט ופרט בפלפולים עצומים. ומרוב טרדותי לא יכולתי להאריך יותר לזאת נלע"ד להתיר היין שרף גם בשתיי' כאשר כתבתי במכתבי הקודם. סיומא דפיסקא הנלפע"ד להתיר היין שרף גם בשתי' כאשר כתבתי אמנם לאשר אני רוצה שיסכים עמי עוד רב

אי בהוראה זו למעשה. לזאת תיכף יתיר כ"ת את היין שרף בהנאה בלי שום תערובת ובשתיי' לע"ע יתיר להם תיכף על ידי ביטול ברוב היינו מעט יותר. וכ"ת ימחול לעיין היטב הדק בתשוב' זו בלי עיכוב. ואם יסכים עמי כ"ת למעשה אזי יתיר להם היין שרף בשתיי' לגמרי:

ושלום כנפשו ונפש חותנו דוש"ת באהבה עזה כה"י. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה עד

סקאלא. יום א' ט' אייר תרכ"ד לפ"ק. החיים והשלום יחדיו יהיה תמים. לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי מ' שמעון צבי הירש ווייגר אבד"ק קריפנוש

תמוּל קבלתי מכתבו. ולרוב טרדותי וחולשת כחי לא עיינתי בו עד הנה כי זה שני שבועות אשר נחליתי ועל כל זה הוצרכתי להשיב בקצרה תשובת נחוצת למקומות רחוקות. ועתה שמתי עיני למכתבו ולא יכולתי להשיב רק גוף הדין א' שאל שהרי גיסי היה שותפים בשמרים והחזיקו השמרים במרתף אביהם אשר השאיל להם ובע"פ בא א' ונתן לאביו השמרים במתנה בלי שום קנין והאב מכר השמרים לנכרי קודם זמן איסור חמץ וכ"ת האריך להחמיר אף בהנאה גם חלק הנותן ושאל חו"ד. הנה חלק הנותן ודאי מותר דהאב קנה על ידי קנין חצר. וכבר הארכתי בתשו' דהעיקר כד' הטור בח"מ סי' ר' שהוא ד' רה"פ שכל שעוסק בזכי' אף אם לא נתכוין לקנות בקנין זה קונה אף בלא כוונה ובן כתב בס' מח"א ה' קנין משיכה סי' ד' וכ"ש ביש ד"א מקנה וכל שכן בקנין חצר ואף שתמהתי בכ"מ על דברי מהרי"ט ס"ב חח"מ הובא בנה"מ סי' ר' סקי"ד וע' במק"ח סס"י ת"מ מכל מקום בכה"ג מועיל וע' במהרי"ט ס"א סי' ק"ן. וכ"ת חוכך להחמיר כיון דהמרתף היה שאול להם על פי ד' הנה"מ בפתיחה לסי' ר'. גם ז"א פקפק דודאי לא עשו שום קנין בהמרתף רק החזקת תשמיש ולענין זה ל"מ החזקת תשמישין כמו שכתב הנה"מ עצמו סס"י קצ"ב והוי כמפקיד שהקנה לנפקד דבר המופקד שכ' הנה"מ שם סוף הפתיחה דהעיקר כמהרי"ט ולא כט"ז וקנה הנפקד הפקדון על ידי חצרו וע' מה שכתב הנה"מ סס"י קל"ח סק"ב. ומבואר גם כן כמו שכתב בפרט דודאי לא קבע זמן להשאלה ויכול לדחותם בכל זמן שירצה ואף חלק השני נמי נראה לצדד להקל דהמכירה של האב מהני על פי מה שכתב במק"ח סי' תמ"ג סק"ה. גם יש לצרף קצת דכיון שנתוודע לו בע"פ אחז"א על פי מה שהודיע לו שותפו ושתק הרי הסכים למעשיו ומתנתו חל למפרע וע' בס' קצה"ח סי' רס"ב. ואף שהסמ"ע סס"י קע"ו פ' דבעינן הסכים

בפי' ושתיקה ל"מ מכל מקום המל"מ רפ"ה מה"ש כ' בשם כמה פוסקים דשתיקה נמי הוי הסכמה. והארכתי במק"א ואכ"מ. ומה שפקפק כ"ת מחמת שלא מכר המרתף רק השכיר. וגם שהי' רק ח"י השליח שהוא האב על פי דברי המק"ח סי' תמ"ח כל זה אינו פקפק דאדרבה הא שכירות קרקע קונה בכסף לבד ואין צריך שטר. והאמת שבמק"ח נ' שיש לכתחלה למכור דוקא החדר ולא להשכיר. הנה כבר קדמו הב"ח בסי' תמ"ח. אמנם בדיעבד ודאי אין חשש דהעיקר כר"ת דייחד לו בית מהני אף בקע"א ודברי הפר"ח בזה מגומגמים מאד. וזה זמן לא כביר אשר בחרתי יותר לכתוב שכירות על המקומות בכל הנוסח שטרות כאשר ראיתי הנוסח מגדולי אשכנז הגאון בעל נו"ב הנדפס בתשו' שיבת ציון ונוסח הג' מהרנ"א מפפ"ד וכ"ה נוסח הג' מוהר"ז מבראד ויש לי ע"ז כמה טעמים ונלאיתי להאריך ועל כל פנים בדיעבד ודאי אין חשש ובלא"ה כיון שהמרתף היה של האב שפיר מועיל חתימתו דהא על החמץ אין צריך שטר רק על הקרקע וגם בחמץ עצמו יש לו חלק בודאי מה שנתן לו א' כנ"ל ולמעשה יכשיר השמרים כך בהנאה או לישראל על ידי ביטול ברוב שמרים אחרים ועל דרך אשר האריך בכמה ריעותות שמצא בשטר מכירות הא ודאי שרובן חספא בעלמא הם אמנם העיקר עתה לענין דין החמץ אח"פ אלו השטרות שנעשו רק על שכירות קרקע אין חשש בדיעבד במה שנתבטל השטר רק צריך לשאול ולחקור השואלים אם פרטו כל מין חמץ בעל פה להנכרי קודם המכירה וגם אם קצבו סך מעות אז בדיעבד אין חשש אמנם אלו המינים שהיה עומדים ברשות ישראל אם נמכר החמץ כדינא אין להתיר באכילה רק בהנאה כמו שכתב הא"ר בשם ראב"ן והארכתי בכ"מ ועל דברי היין שרף מהפאסעסיר ימחול כ"ת לכתוב לי טעמו על שלא מכרו ואז אי"ה בל"נ אשיב לו ולא יכולתי כעת להאריך יותר:

תשובה עה

סקאלא יום ג' טוב סיון תרכ"ד לפ"ק. ושלום תנינא לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי חכם השלם מ' שמעון צבי הירש אבד"ק קריפטש.

תמוה קבלתי מכתבו ולרב טרדותי וחולשת כחי וזה התשו' השלישית שאני משיב היום לא יכולתי להאריך רק להשיב בגוף הדין. על דברי היין שרף שלקח הפאסעסיר באלמות מישראל אחר ועבר עה"פ. ומכותלי מכתב ניכר שהפאסעסיר מחיוב להשיב היין שרף להישראל שקיבל ממנו. והנה כ"ת צידד היתר מחמת ד' הנו"ב קמא סי' כ' שכ' דבגזל חמץ ועבר עה"פ כיון שהגזלן אומר הש"ל מותר החמץ דאין מקום לקנוס את הנגזל ע"כ. הנה כדברי הנו"ב מבואר גם כן בביאור הג' מהרי"ט. אלגאזי בפ"ה מהי בכורות עיין

שם שהאריך. אמנם בפר"ח סי' תמ"ח סק"ג כתב בפירוש דאף דהגזלן הוא שעבר על בל יראה ולא הנגזל. אעפ"כ החמץ אסור לכל. אמנם מבואר מזה דאם היה הגזלן נכרי מותר החמץ לאחה"פ אמנם מדברי הח"י שם סק"ד מבואר דאף בכה"ג אסור החמץ אם ברור שלא החליפו וראיתי לא' מהאחרונים שהתפלא עליו. אמנם בס' מק"ח סי' תמ"ח סק"ט האריך והעלה דנאסר בשביל הנגזל אף שהנגזל אנוס הוא. ולא עבר על בל יראה. מכל מקום החמץ אסור לאחה"פ עיין שם בטעמו. אלא שכל המבוכה היה שלא ראו כל האחרונים דברי הרמב"ן בליקוטיו פכ"ש שכ' בפי' דגזל חמץ ועה"פ אסור החמץ אחה"פ משום לתא דהנגזל אע"פ שלא עבר עליו בב"י ולא משום לתא דהגזלן עיין שם באריכות וזה כדברי הח"י ומק"ח על כן אין היתר זה כלום והצד היתר שכ' כ"ת משום דבעל היין שרף אומר שאינו מאמין להפאסעסיר שלא מכרו קוה"פ כנהוג ומדמי לה כ"ת לדינים שביו"ד סי' קכ"ז עד כאן דבריו. הנה שם מחמיר הש"כ סקט"ז באם א"י בירור הדבר אלא דטעם הש"כ הוא משום דהוא איבעיא דלא איפשטא אם עא"נ נגד חזקה. ואם כן כאן שהוא רק קנסא דרבנן ודאי דיש להקל וע' בנו"ב מה"ת חאה"ע סי' ז' ח' קמ"ז וה"ה בנ"ד הוי איפכא כיון דס' הוא יש לומר דאין עא"נ. וחוץ מזה יש לומר דא"נ משום דאמע"ר שעבר על בל יראה דהא הגזלן ודאי עובר אבל באמת לאו כלום הוא דדל אמירתו מהכא א"א להתיר מסתם דנימא דודאי מכר ואינו דומה להא דסי' קכ"ז כלל וגם יש לומר דהעמד היין שרף בחזקת שלא נמכר וא"ל דאדרבה העמידנו בחזקת היתר ז"א כיון שידוע שעבר עליו הפסח אם כן גם מעיקרא בעידן היתרא הו"ל חזקת איסור לכשיעבור עליו הפסח ואתה בא לומר שנתחדש בו ענין חדש שנמכר קודם פסח עליך הראיה. כדאמר הש"ס יבמות ד"ל ע"ב אמר רבה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת אף שנולד הספק בעידן איסורא כמו שכתב רש"י שם בד"ה אמר רבה ועיין שם בחה"ר ואף באיסור אחד אמרינן הכי מדפריך עלי' אביי א"ה בקידושין נמי ועיין שם בחיבורי ובס' ש"ש ש"ה פ"ה פ"ו. וא"ל דכאן אמרינן שבודאי מכרו משום דודאי לא שביק היתרא ואכיל איסורא כדאמרינן ריש חולין גבי חמצו של עוברי עבירה דז"א דהא אפשר לומר דמש"ה לא מכרו דסבר היה שלא תועיל מכירתו משום דהיין שרף אינו שלו ואינו מועיל מכירתו כאשר התנצל באמת לפני כבת"ה ואף דבאמת מועיל מכירתו כמו שכתב המק"ח סי' תמ"ג מכל מקום לאו כ"ע דינא גמירי ואף שהש"כ בח"מ סי' ס"ו סקנ"ו כ' דלאו בכל דוכתי אמרינן לאו כ"ע דיני גמירי בכה"ג שזה אינו דין פשוט. ואדרבה מצד הסברא אין הגזלן יכול למכור משום שאינו שלו ודאי אמרינן לאו כ"ע דיני גמירי וע' בש"כ ח"מ סי' שנ"ו סק"ז דכל היכא דאין הדין פשוט אמרינן הכי ובש"ס

כתובות דע"ד קאמר בהא היא דלא טעי אבל בהנך טעי עיין שם. וכ"ש בנ"ד דודאי יש לומר הכי ואין להתיר משום ספק דשמא החליפו הפאסעסיר ביין שרף שלו כמ"ש הח"י ברס"י תמ"ח לענין נכרי והארכתי בזה בתשו' במק"א הנה ל"מ באם מכיר הישראל שהיין שרף שלו דל"ל הכי ואף אם אינו מכיר רק שהיין שרף שמחזיר לו אינו גרוע מזה דל"ח בכה"ג לחלופין אף בנכרי כמבואר ביו"ד סי' קי"ח ס"ב אף לקולא. אלא אף אם אינו מכיר ל"ח לחלופין רק בנכרי או בישראל חשוד מה שאין כן בנ"ד דהישראל הפאסעסיר אינו מוחזק לחשוד וגזלן דאף שלקח ממנו היין שרף באלמות כולהו עבדי הכי וכהיתרא דמי להר שסוברים שכ"ה מצד דד"מ. ואף שמבואר בש"ס ריש חולין דכל היכי דאיכא למימר דמורי היתרא חיישינן לחלופין זהו בע"ה שחשוד על המעשרות מה שאין כן הכא ועוד דכאן אדרבה ל"ח להכי וכמו דבחמצו של עוברי עבירה דאמרינן דהחלופן משום ל"ש היתרא וכמה דמצי למיעבד בהיתרא עביד כמו שכתב רש"י חולין דף ד' רע"ב אם כן כאן להיפך לא חשדינן שהחליף להכשיל רבים בחמץ שעה"פ ואמרינן דודאי מחזיר להישראל ויוצא יי"ח במה שמודיעו שלא מכרו קוה"פ. אמנם מה שכתב כ"ת צד קולא משום דיין שרף בזה"ז שעיקרו מקטניות או מתפוחי אדמה ואף שמעמידין במאלץ מכל מקום מעמיד הוא רק דרבנן יפה כיוון והארכתי בזה בתשו' במק"א ואין רצוני להכפיל הדברים והנה בתשו' פ"י ס"א סי' י"ג האריך ביין שרף שעה"פ והעלה להתיר על ידי ביטול ברוב לכתחלה והגדולים בס' באר יעקב האריכו בזה וחלקו על הפ"י ולא התירו רק בביטל וגם נאנס אז פסקו דיש לבטל ברוב ולהתיר רק בהנאה והנה בנ"ד בודאי נאנס הנגזל. וגם ביטל אף דביטל מטעם הפקר היא ול"מ בדבר שא"ב כדין גזל ולא נתייאשו הבעלים וע' בקצוה"ח סי' רי"א סק"ד ובסי' ת"ה סק"ב. מכל מקום כיון דשניהם בטלו יש לומר דמהני וע' בב"ש סי' כ"ח סקט"ז ובס' מק"ח סי' תמ"ג סק"ה. אלא שבס' א"מ שם סי' כ"ח סקי"ג האריך לחלוק על הב"ש בטוב טעם. ומכל מקום בנ"ד שהי' אנוס גמור ויין שרף שלנו אינו רק חמץ דרבנן כנ"ל ואיכא נמי עוד סניפי היתר יש להתיר לבטלו ברוב היתר ואז יהי' מותר אף בשתי' זה הנלע"ד בשאלה הראשונה:

ב) וע"ד שאלתו השני' באשה מיניקת שזה זמן שמוצאת על העד שמקנחת בו אחר ההשתנה קרטין שחורים דקין מאד והוא מרגשת כאב בצדדי בטנה עכ"ד שאלתו הנה כפי הוצעת שאלתו אינה מוצאת אלו הקרטין רק אחר הטלת מ"ר אם כן ה"ה דברי הר"ן בתשו' שברמ"א סס"י קצ"א:

ובנ"ד שיש לה כאב הוא שאלת הר"ן ממש. רק שהנו"ב מה"ת סי' צ"ט כתב בביאור הוראה שבק' ליסא דאם לא נמצא תוך המ"ר כלל אין להקל. לכן הצריכו לסנן השתן דרך

ח' פשתן דק ואם תמצא יש להקל עיין שם. אלא שהג' מהרא"ה בתשו' ב"ח החדשות חוכך להחמיר בקרטין שחורים דשמא לא הקיל הר"ן רק באדומים דהנהו מצוי להוולד בכליות ולא שחורין עיין שם והג' מהרש"א שם בסי' ל"ז כ' להקל משום דנמצא גם כן חצוץ וחול אדום ויגיד עליו ריעו עיין שם. ואולי דוקא בכה"ג הקיל. ובנו"ב שם סי' קי"א כ' בפשיטות להקל בכה"ג ע"י סינון מ"ר אף שמצאה נקודת שחורת שם נמצאו אדומת גם כן ובכה"ג אולי יש להקל יותר כד' מהרש"א הנ"ל והנה הג' מהרא"ה הקיל על ידי שאמרה האשה שבדקה על ידי מיעוך בצפורן ולא נימוחו ואף שחשש שם שמא אין המיעוך ניכר משום קטנותם עכ"ז הקיל משום ס"ס ואני הייתי מקיל בכה"ג אף באם לא היה באפשרי לבודקם כלל מחמת קטנותם כמצוי לפעמים בפרט שיש לצרף ד' הרשב"א במה"ב ובחידושיו שכ' דהבדיקה אם נימוחו אינו רק לחומרא ורובן בריות נינהו ול"מ אם הם כמין קלופת ושערות אלא אף אם הם כמין קרטין דקין י"ל דהוי כמין עפר כמו שכתב מהרא"ה וע"ש בנו"ב סי' קי"ב. אלא שלפי שכ' כ"ת שהאשה עצמה אמרה שבדקה עצמה במיעוך ע"י הצפורן והם מצביעין בהעד או בהכתונת בכה"ג לא מלאני לבי להקל נגד ד' הג' מהרא"ה אף שהד"מ והובא בש"כ בסי' קצ"א כ' דאם לא נמצאו רק אחר מ"ר אף בשנימוחו טהורין מכל מקום בנ"ד שהם שחורים לא מלאני לבי להקל נגד הגאון מהרא"ה אך כבר נודע לי דבענינים כאלו אין דברי הנשים מעלין ולא מורידין כי יש להם דמיונות כוזבות ואעפ"כ למיחוש מיהא בעי ע"כ יטריח א"ע כ"ת לטהר אשה לבעלה לבדוק הקרטין במיעוך ברוק ע"י הצפורן ע"ד שכ' בס' ס"ט סי' קפ"ח סק"ו. אלא שצריך לתת מעט רוק ע"ג הציפורן קודם המיעוך כמאמר רשב"ג בברייתא דכ"ב. ואף אם על ידי המיעוך יתפרדו לחלקים דקים כל שאינם מצביעים הם טהורים ואין לו לכ"ת לחוש שמא מתוך דקותם לא נתברר לו שפיר אין לו לחוש בכך כמ"ש בזה הג' מהרא"ה ובתשו' שבו"י ח"ג סי' ק"ו בפרט שכבר כ' בשם הרשב"א דהבדיקה לחומרא הוא. אמנם משום שמבואר ברמ"א דצריכה לבדוק כל מה שראתה וע"ש בס' ס"ט וידוע דקרטין אלו הבדיקה קשה ואם מצאה הרבה בפ"א ממש שא"א לבדוק כולם וטורח זו למה. ע"כ יצוה כ"ת שבעת שתמצא הרבה בפ"א תשליך כך ולא תביא לפניו ורק אם תמצא בפ"א רק א' או ב' תביא לפניו וכ"ת ילקנום במחט בנחת מע"ג העד ע"ג הרוק שישים ע"ג הציפורן וימעכם בציפורן בידו השנית ואם לא ימוחו יבדוק כן ג"פ ולא יתמעכו להפוך לדם אדום או שחור שוב א"צ לחוש להם. אמנם אם לא יוכל בשום אופן לבדוק אותם על ידי בדיקה זו תבדק האשה על ידי בדיקת מהרי"ו שבסס"י קצ"א ע"ד המבואר בנו"ב קמא סי' מ"ג וסי' מ"ח ואם יעלה לה בדיקת מהרי"ו ג"פ שיתברר

שהקרטין הם מן הצד או ממקום מ"ר גם כן יש לטהר כל הקרטין הנמצא אחר הטלת מ"ר רק שא"א לטהר אותה רק אם לא ראתה בימי מניקתה דעדיפא מאשה שיש לה וסת. ואם כבר הוא רואה דם א"א לטהר רק בין וסת לוסת או עכ"פ בין עונה לעונה ע"ד שכ' מהרמ"ל הובא בש"כ סי' קצ"א סק"ז. וכ"ז אם אינה מוצאת אלו הקרטין רק אחר הטלת מ"ר אבל אם מוצאת גם אף בלא הטלת מ"ר הנה על ידי הבדיקה הראשונה ע"י מיעוך יש להקל אף בזה. אמנם אם רוצים לטהר גם הקרטין שתמצא שלא בשעת הטלת מ"ר צריכה לבדוק מקודם הקרטין שמצאה שלא בשעת הטלת מ"ר אם אין נמוחים וכן לענין בדיקת מהרי"ו השנית ל"מ בדיקה זו רק כשתנסה שלא בשעת הטלת מ"ר, וטעם הדבר ביארתי בתשו' במק"א ואין רצוני לכפול גם אין בכחי עתה להאריך אבל אם אינה מוצאת רק אחר הטלת מ"ר יעשה בדיקת מהרי"ו ע"ד המבואר סס"י קצ"א וגם אם אינה מוצאת רק אחר הטלת מ"ר אף אם נבדקו בבדיקה דמיעוך ונתמעכו אעפ"כ מועיל בדיקת מהרי"ו. אבל אם מוצאת גם שלא בשעת הטלת מ"ר אם לא הי' יכול לבדוק במיעוך מועיל בדיקת מהרי"ו אבל אם ודאי נתמעכו נסתפקתי בתשו' קצת בזה ולא רציתי להאריך עכשיו ומ"מ בין בדיקה הראשונה בין בדיקה השניה צריך לעשות ג"פ כמבואר בסי' קפ"ח וקצ"א וקשה לסמוך על המקילין נגד דברי רמ"א גם ל"מ לטהר רק אם היא בחזקת מסולקת בדמים או בין וסת לוסת או בין עונה לעונה כנ"ל וכיון שתצא בטהרה מצד הדין כל המחמיר אינו משובח כמ"ש בתשו' באר עשק דדוד קרא עצמו חסיד שהי' מטהר אשה לבעלה. ובפרט בדין הקרטין שרבו המקילין והט"ז ועה"ג מקילין יותר מזה:

ג) וע"ד האשה שיש לה חולי מורידין לפעמים פתוחים ולפעמים סתומין אי יכולה לתלות כתמים בזה. וגם אי יכולה לתלות גם בימי ספירתה או אף בג"י הראשונים ע"כ שאלתו הנה בימים הידועים שיצא אז ממנה דם מבית הריעי אז הוי מכה שידוע שמוציאה דם. ולד' רמ"א תולין בזה אף בג' ימים הראשונים. אמנם הט"ז והש"ך פקפקו עליו וכ' דא"י לתלות רק בא"א לה להזהר. וחולי מורידין לא מקרי א"א להזהר וכ"כ בפי' בתשו' הג' רע"א סי' ע"ח ובתשו' ח"ס סי' קפ"ה דאין תולין בכה"ג בג"י הראשונים אבל חוץ מג"י הראשונים הוא תולה אף אינה יודעת בבירור אם המורידין הם פתוחים אז דהא כתמים יכולה לתלות אף במכה שא"י אם מוציאה דם כמ"ש הרמ"א בסי' קפ"ז ויותר מזה כ' בתשו' נו"ב מה"ת סי' ק' דאף דכל הפוסקים כתבו דכאב אינו כמכה אבל לענין כתמים אמרינן דכאב כמכה. ובתשו' רע"א סי' נ"ו הקיל יותר דאף אם יש לה וסת קבוע לחולי זה היינו ששופעת דם מורידין פ"א לל' יום אעפ"כ יכולה לתלות כתמיה אף

בזמן שדרכו להיות סתום דהוי כמכה שיכולה להגלע ולהוציא דם ע"ש. וקשה לסמוך על זה דאינו דומה דכאן אין דרכו בזה בימים אלו וגם הוא ז"ל הניח בצ"ע לדינא. אבל אם אין לה וסת קבוע לזה כל שיש בה חולי זו אף אם אינה יודעת אם היה פתוחים אז תולה כתמיה בזה חוץ מג"י הראשונים:

ד) וע"ד שאלתו בכלי נחושת שנאסרה על ידי תשמישו על ידי אור. וכ' כ"ת שצריכה ליבון ממש ולא סגי בציפוי בדיל דזה הוי ליבון קל. וא' ערער עליו זה המערער א"י בין ימינו לשמאלו ופשיטא דבעי ליבון כדינא שניצוצות נתזין ממנו או שיסיר קליפתו החיצונה ואין עושין ליבון כזה בציפוי בדיל. וגם אף בכלים שדי בהגעלה ואז די להם בליבון קל הרבה פוסקין מחמירים שאינו די בציפוי בדיל וצריכה הגעלה אחר הציפוי כמבואר כ"ז בפר"ח ואחרונים והחיבורים הביאו בשם האר"י ז"ל שהיה מחמיר להגעיל קודם הציפוי דוקא מטעם דהציפוי מפסיק כמו בכלי שיש בה טלאי והציפוי לבד אינו מועיל וכבר נדפס כן בסידורים משמו ז"ל. עכ"פ בכלי הצריך ליבון ודאי דאסורה עד שילבנה כדינא וע"י הציפוי לבד ברור כאחותו שהוא אסורה:

ה) וע"ד המחט התחוב בין קמטי ההמסס וסירכא כנגדה ואמרו לו לכ"ת בשמי שאני מכשיר זה שקר בימי חורפי ראיתי מהשו"ב שמכשירין והי' קשה עלי מאד כי ראיתי בתשו' שבסוף ס' ראש אפרים שמאריך ומרעיש מאד להחמיר ושאלתי את פ"ק אדומו"ר הרב הג' הקדוש זצללה"ה האבד"ק בוטשאטש אם אמחה בידם והשבני שגם הוא יודע מזה שהשו"ב מכשירין ומעלים עין ע"כ החשיתי מאז ואח"כ נדפס תשו' חתם סופר וראיתי בסי' מ"ב כ' שאין למחות ביד המקילין אמנם שם מדמה זה לנמצא על הפרש ואם כן לדידן דמקילין בפשיטות היה לנו להקל גם בזה אמנם דברי הח"ס תמוהין שם שמקיל בזה ומחמיר בתחוב שלא כנגד הסירכא ונהפוך הוא וכתבתי מזה בתשו' במק"א. עכ"פ אין למחות בנ"ד ביד השו"ב המקילין. אבל מאתי לא יצאתה הוראה להקל אבל כבר נתפשט המנהג להקל והנה ס' ראש אפרים אינו ת"י ולא נמצא פ"ק. וכפי העולה על זכרוני הוא מחמיר בתחוב בקמטים והמחט לאורך הדופן אף בלא סירכא ע"פ דברי או"ה והגהש"ד שהביא הט"ז סי' מ"ו סק"ד והתב"ש סי' מ"ח סקי"ז פ' כוותייהו ולפע"ד דיפה כ' השבו"י בח"ב סי' ס"ד שהאו"ה והגהש"ד לא החמירו רק באם המחט טמון כולו בתוך העור של המסס וביה"כ ואינו ניכר לא מבפנים ולא מבחוץ. אבל אם ניכר שבא מבפנים כשר הוא ע"ש ולפי זה למה שהמנהג השו"ב להקל אף בסירכא כנגדו ג"כ אין לחלק עכ"פ בהפ"מ. אמנם זאת צריך להשגיח היטב באם שהמחט נכנס מבפנים וניקב אפי' כ"ש מעור ההמסס או ביה"כ עצמו וסירכא נגדו אין מקום להקל ועל הכו"פ לבד

ודאי אין לסמוך כלל בזה. הנה מלאתי רצונו עכשיו והשבתי לו על כל שאלותיו בקושי גדול כי נחליתי מאד על המיחוש שלי וגם טרדות רבות עלי מכל הצדדים. ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה עו

סקאלא יום ב' כ"ה אדר תרכ"ג לפ"ק. בין גאולה לגאולה שיאו יעלה למעלה. כבוד אה' ידידי הרב המופלג חריף ובקי כש"ת מ' דוד שלמה נ"י:

תמוז קבלתי מכתבו ולרוב טרדותי העצומים וגם אינני במזג הבריאות לזאת אשיב בקצרה. ע"ד החביות מדארנאק שלא פרשו במכירת חמץ כי שכח ממנו אז המוכר. וכ' כ"ת להתיר דאף אם לא נמכר כלל כיון שהי' עומד בהמקום שנמכר לעכו"ם כיון דמטי זמן איסורו איאושי אייאש הבעלים מיניה והוי הפקר וקני ליה חצרו לעכו"ם והאריך בזה. והנה כל דברי כ"ת הם דברי המק"ח סס"י ת"מ כדמותם כצלמם אבל דברי המק"ח תמוהים שדבריו הם נגד דברי התוס' בב"ב דנ"ד ע"א שכתבו דאף חצרו אינו קונה לו באינו מתכוין לקנות וכ"מ מדברי התוס' בב"ק דכ"ט ע"ב בד"ה אלא אר"א שכתבו משום דהוי האי גלל בכליו כו' ע"ש וכליו מטעם חצר הוא ואפ"ה קאמר שם בש"ס דאם לא נתכוין לזכות בהם פטור ש"מ דחצרו בלא כוונה ל"ק וא"כ בישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי דאיירי בי' המק"ח דידע שהחמץ בחצרו ואינו מתכוין לקנות ל"ק ע"כ. דברי המק"ח תמוהים. והנה בנ"ד אף שהנכרי אינו יודע אם הוא בחצרו כלל. מ"מ הא כתבו התוס' בב"ב הנ"ל דחצרו קונה שלא מדעתו היינו דוקא באופן שאם הי' יודע שהוא בחצרו היה מתכוין לזכות אבל בנ"ד ודאי אף אם הי' הגוי יודע שהחמץ הנ"ל הוא בחצרו ולא נמכר לא היה מתכוין לזכות דאטו הגוי יודע שהחמץ בעידן איסורו מייאש בעליו מיניה והוי הפקר הא ודאי דליתא וא"כ אין זה היתר כלל ועוד דאף אם הי' נתוודע להגוי שיש שם חמץ חביות הנ"ל הכי היה זוכר אם לא נמכר לו בעת המכירה ובודאי היה סבור שנמכר לו כבר ובכה"ג ל"ק עכשיו ע"י קנין חצר מחדש. ודמי להא דאמרינן ביבמות דנ"ב העודר בנכסי הגר וכסבור שלו הוא ל"ק. ואין חילוק בין קנין אחר לקנין חצר באינו מתכוין לקנות כמבואר מדברי התוס' דב"ק וב"ב הנ"ל. ועוד דהא פ' רמ"א בהג"ה בח"מ סי' רס"ח ס"ג דאין חצרו קונה לו שלא מדעתו אלא דאסיק אדעתיה שהוא שם. אבל בדבר שאינו רגיל לבא לא ע"ש,. ובנ"ד ודאי דלא אסיק אדעתיה דנכרי שהישראל שכח שם חביות חמץ שלא מכרו קוה"פ וחוץ מזה הנה המק"ח החליף שיטתו שבעצמו כ' בספרו נה"מ בסי' ר' סקט"ו דבנכרי לכ"ע אין ידו או חצרו קונה לו שלא מדעתו ע"ש

וא"כ נסתרו דבריו שבמק"ח. וגם בנ"ד אין מקום היתר מחמת הנ"ל וחוץ מכל הנ"ל כיון שעכ"פ אנן לא קיי"ל כהגאונים כמו שכתב ופסק בש"ע סס"י ת"מ דישראל שהפקיד חמצו אצל עכו"ם דהמפקיד עובר עליו וע"כ דל"א דחצרו של עכו"ם קונה לו כדברי המק"ח. ואף שהמק"ח שם כ' בסוף דבריו דטעם הרא"ש הוא משום דס"ל כמ"ש הט"ז בח"מ סי' קפ"ט דחצרו של הנפקד מקרי חצר של המפקיד ואינו קונה הפקדון להנפקד ע"ש. דבריו אינם מתקבלים דהא בתשו' מהרי"ט ס"א סי' ס"ה האריך להוכיח דליתא לסברא זו וגם הקצוה"ח שם הביא ראיה ברורה מש"ס לדחות דברי הט"ז והנה"מ בעצמו בסוף פתיחתו לסי' ר' דחה דברי הט"ז וכ' שדברי מהרי"ט הם עיקר ע"כ כיון דקיי"ל כר"י והרא"ש ודלא כהגאונים ע"כ דליתנייהו לדברי המק"ח שבסס"י ת"מ ואם כן גם ההיתר של כ"ת ליתא. וההיתר שכ' כ"ת משום שנכתב בהשט"מ שאם ימצא חמץ שלא נתפרש שם מחיוב הנכרי לקבלו ולשלם בעדו כפי שומת הבקיאים וה"ה שלו מעכשיו הנה מבואר במק"ח סי' תמ"ח שאינו מועיל רק בפורט בפירוש כל מין ומין דאל"כ הוי כמוכר דבר שאין מינו ידוע דל"ק כמבואר בח"מ סי' ר"ט ס"ב אף שמוכר רק מין חמץ מ"מ כיון שאינו מוזכר מה מין הוא הוי כאין מינו ידוע ע"ש. ודבריו נכונים מאד והנה בכ"ד שהתנה שיקבלו כפי שומת בקיאים היה אפשר לומר דמהני אף באינו מינו ידוע דבכה"ג לא הוי כמשחק בקוביא שסיימו הרמב"ם והש"ע בזה. וכ"מ מדברי הח"א כלל קכ"ד שהביא דברי המק"ח וסיים שהרי א"י אם שוה הרבה או מעט ע"ש. וי"ל דהרמב"ם והש"ע בדוקא נקטו כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכו"כ בזה הוא דל"מ מטעם הנ"ל אבל באומר שמוכר לו כפי שומת בקיאין כמבואר בח"מ סי' ר"ו מהני אף באינו מסיום מ"מ מסתימת דבני הרמב"ם והש"ע משמע שאין לחלק וע"כ הא דנקטו בסוף דבריהם ואין זה אלא כמשחק בקוביא פירושו כמ"ש הש"ך שם סק"ב וכ"מ מדברי הגרי"א בביאוריו שם שכ' שמקור הדין הוא מן הש"ס ב"מ דט"ז מברייתא דמייתי התם מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי מכור לך ל"א כלום וקאמר התם טעמא משום דל"ס דעתי' וסוברים רה"ג ורמב"ם דפירושו שא"י כמה יירש ומה שתעלה המצודה עכ"ד ומדקתני סתם מכור לך ל"א כלום משמע דבכל גווני ל"א כלום מה"ט והגם שדבריו צע"ג מכל דברי הראשונים בזה מ"מ עכ"פ מבואר דהגאון הנ"ל נמי ס"ל דאין לחלק בזה וכ"כ דאי הטעם משום דא"י כמה שוה ומש"ה ל"ס דעתי' א"כ גם שם בס"א באמר מרתף זה של יין אני מוכר לך בכו"כ ממכרו קיים ויש להם אונאה ומשמע דאף שלא ראה אם יש במרתף שני חביות או אלף דינא הכי אע"כ דטעמא לאו מש"ה

הוא רק דטעמא משום דכיון שאין מינו ידוע הוי דבר שאינו מסיום דל"ק וע"ש בח"מ סימן רמ"א ס"ד ובדבר שאינו מסיום כמו בסס"י ר"ט כ"ע מודי וא"כ אין לחלק:

א והן אמת כפי המובן מהרבה גדולי המחברים ז"ל בנוסח שטר מכירה לא הוי קפדי בזה לפרט כל מין ומין דוקא וע"כ סברי דכיון שאומר שמוכר לו כל מיני חמץ בכו"כ הוי כמינו ידוע אבל דברי המק"ח מסתברים מאד נוסף ע"ז שבלשון האמור בנ"ד יש בו תיוהא גדולה ונלאיתי להאריך לכן לא מלאני לבי להקל אמנם אעפ"כ אם אינו באפשרי לבטלו ברוב כמ"ש יוכל כ"ת להתירו בהנאה אם הוא הפ"מ ולצרף דעת כמה פוסקים הסוברים דיי"ש היא רק חמץ דרבנן בפרט יי"ש שלנו שעיקרו ממין קטניות הגם שאין להקל מחמת זה לבד מ"מ יש לצרף לעשות גם מזה סניף אבל בשתי' אין להתיר אמנם כ"ז אם עכ"פ אמר להנכרי בע"פ כן בשעת המכירה כפי הכתוב בהשטר או אף אם אינו זוכר בבירור אם יודע שדרכו לפרש כל פרטי הדברים מענין המכירה בע"פ בעת המכירה אז אם א"א לערבו ברוב ויש הפ"מ יוכל כ"ת להתירו בהנאה אבל לא בשתיה.

תשובה עז

וע"ד החטים ושעורים שלימים שבגללי בהמה שכתבתי להחמיר לענין חימוץ כמו בנמצא במעי העוף או בזפק שמבואר באחרונים בסי' תס"ז דשלמים ודאי אין חשובים כמעוכלים ואף שיצאו דרך בית הרעי מבואר בש"ס ותוס' במנחות דס"ט להחמיר בשלמים וכן הכריע הפר"ח ביו"ד סי' פ"ג וכ"ת כתב שיש לפקפק שאין ראיה מש"ס מנחות הנ"ל כמו שהביא הר"ש פי"א דאהלות ראיה מדלא פסלינן להו למנחות רק משום הקריבהו נא לפחתך דאף דהוי כמעוכל מ"מ הוי אוכל מעליא והביא רו"מ שכ"כ בס' א' נקרא שירי טהרה עכ"ד. הנה התוס' שם במנחות ברד"ה דבלע כ"כ לחלק בין טומאת אוכלין דאף דהו כמעוכל מ"מ מטמא טומאת אוכלין משום דעכ"פ חזיא לגר ע"ש אבל על ראיית הר"ש ממנחות ודאי דאין לחלק בהכי דכיון דהוי כמעוכלין אינן ראוין למנחות וע"ש ברש"י ד"ה והשתא כחיש ואין דברי המחבר ש"ט כדאים לפקפק נגד הר"ש וגם מדברי הרא"ש והמרדכי בפסחים פכ"ש מוכח דאין לחלק בהכי דהוכיחו דאין צואת תרנגולים מחמיצין מדקאמר שעורי שבגללי בהמה אי למנחות הקריבהו נא לפחתך ואינו אוסרו משום חימוץ ע"ש ואם איתא מה ראיה דלמא לענין חימוץ שפיר חשיב כמעוכל א"ו דאי הוי כשר למנחות ודאי לא הוי כמעוכל ושוב מחמיצין ע"כ שפיר הביאו ראיה וראיתי בס' קרבן נתנאל שם שכ' דיש לדחות ראייתם דהש"ס רוצה לפסול אותן חטים אפילו לשתי לחם ולחמי תודה שמצוותן להיות חמץ עכ"ד ובמח"כ לא ראה

דברי המרדכי שם שהרגיש בזה ודחה דמנחות משמע כל המנחות ע"ש אלא שגם דברי המרדכי צ"ע דבלא"ה אין בדחי' זו כלים דהא מיבעי להו נמי שעורין בגללי בהמה ע"כ שפיר יש הוכחה דאם נאמר דצואה מחמיץ א"כ מאי קאמר אי למנחות ואיך אפשר דהאי בעיא הוא למנחות תינח חטים שבגללי בקר דאפשר לאשכוחי למנחות לשתי הלחם וחמץ שבלחמי תודה שעורין שבגללי בהמה מאי איכא למימר דהא שעורין למנחות אינו רק למנחות העומר ומנחת קנאות והני בעי מצה דוקא. ונראה דמש"ה לא הביא הרא"ש בראייתו רק סיפא דהאיבעיא היינו שעורין שבגללי בהמה משום דמזה עיקר הראיה וע' בנו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ז אות ב' ותמהני שלא הרגיש במאי דקמי' ע"ש:

ב עכ"פ כיון דהר"ש כ' מפורש שחטה שבמעי תרנגולת מחמצת אע"פ שהקיאה דרך בית הרעי וכ"כ התוס' במנחות בפי' ע"ש סוף ע"א וכ"מ מדברי הרא"ש והמרדכי כנ"ל ודאי דאין לזוז להרהר אחר דבריהם וכמו שפי' הפר"ח ומ"ש רו"מ לענין הטיט שנתגבל בצואת בהמה שיש להתיר על ידי שיטוחו על הטיחה הנ"ל טיחה מועטת א"כ תהי' השעורה בלוע ואינו וצא בלי רוטב א"י מה הוא סח דא"כ למה צריך טיחה כעובי אצבע כלל שיטיחו עם שעורים חמוצים ואח"כ יטיחו עליו טיחה מועטת לא יטיחו רק טיחה מועטת מתחלה על הכירה החמיצה

**((א

) בס' פ"ת בח"מ רסי' ר"ט הביא בשם תשו' באר יצחק סי' ו' (ואינו ת"י) דבזה לא שייך סמכא דעתי' וכתב כי כן מנהג במכירת חמץ והביא הרבה ראיות לזה ולכאורה ע"כ מוכרחין אנו לומר כן בדעת המק"ח גופי' שלא יסתור דבריו שבסי' תמ"ח לדבריו בסי' תל"ז סק"ד עש"ה וצ"ע כי לפע"ד בחמץ שעבר עליו הפסח דקיל טובא דקנסא דרבנן בעלמא הוא היה אפשר לומר דאפי' מכר לו במקח ג"כ מותר ויש לסמוך ע"ד הסמ"ע רסי' ר"ט דס"ל דבשניהן א"י מה בבית קונה כמו במשחק בקוביא לדעת הרמ"א בסי' ר"ז וכ"כ הט"ז שם ומ"ש אאמו"ר הג' ז"ל דדברי הש"ך מוכרחין דאל"כ מאי חילק בין רישא לסיפא הלא גם ברישא הוי כמשחק בקוביא כבר הרגיש בזה הג' בעל מג"ש בתשו' גא"ב סי' י"ט וז"ל שם דודאי צריך טעם מ"ש רישא ומ"ש סיפא והא גם רישא קוביא היא אלא ע"כ היינו טעמא דברישא שרואה הערימה והמרתיף ומשער בדעתו שכך יהי' שם והוי ככל מקח דעלמא שאדם סובר שהיא כך ואינו כך שהמקח קיים ומחזיר אונאה כו'. משא"כ בדבר דל"ש אומדנא שהרי א"י מה בתוכה הוי קוביא והמדקדק בדברי הרמב"ם יראה שכנים דברי דרישא כ' שנמצא חסר או יתיר על האומדן כו' משמע שהי' אומד בדעתו וחסר משיעורו ובסיפא כ' דלא סמכא דעתי' של הלוקח שהרי א"י אם תבן אם

זהב כו' ומדכ' שהרי א"י משמע דהאי שהרי היא הוכחה דלא ס"ד דהאיך אפשר שיסמוך דעתי' שהרי א"י כו' וא"כ ע"כ לא ס"ד הוא ענין אחר והפ' דל"ס דעתי' לומר שהי' אומד בדעתו כך לנסמך ע"ז דזה ל"א שהרי א"י אבל ברישא סומך דעתו אאומד כנ"ל עכ"ד ודברים אלו המה ממש היפך דברי הש"ך שכתב דסיפא מפני דיש לומר שהי' סבר שיהי' כך וכך כפי אומד דעתו והמג"ש ס"ל אדרבה דבזה ודאי לא ס"ד אאומד וא"כ לפי דבריו דמי ממש למשחק בקוביא דאם שניהם לא ידעו תליא במחלוקת הפוסקים גבי משחק בקוביא וכ"כ בהדיא בסוף התשו' וז"ל וא"כ בנ"ד הוי ממש כזה דהוי משחק בקוביא דאין כאן מכירה דא"ל הלא גבי משחק בקוביא איכא פוסקים דכה"ג לאו אסמכתא הוא וקונה כיון דזה א"י מי הרויח אגב דבעי למקני גמר ומקני כיון דהרבה חולקים ע"ז לא מפקינן מיד הלוקח לכופו לקיים המקח מספיקא עכ"ד וא"כ בחמץ שעבר עליו הפסח דסמכינן אפילו אמיעוט הפוסקים כמ"ש המ"ב סי' ל"ה ולפע"ד יש לצדד להיתר בזה וכן כתב הגאון מ' מיכל טיימר בתשו' גא"ב על הנידון דהמג"ש וז"ל ועוד דגם במשחק בקוביא מסקי הטור והרמ"א סי' ר"ז דלא הוי אסמכתא דאגב דבעי למיקני' גמר ומקני'. ה"ה בנ"ד נמי כ"א בעי למיקני דאפשר דכ"א יפסיד או זה או זה לכך המקח קיים אפי' א"א לשער כלל כמה ימצא עכ"ד וכ"כ הגאון בן הב"ח בתשו' גא"ב שם בשם אביו הב"ח זללה"ה דפי' כן דברי המחבר שכתב דה"ז כמשחק בקוביא והא גם במשחק בקוביא קנה ותי' דהיינו דוקא היכא ששניהם א"י משא"כ היכא דמוכר יודע ולא לוקח אז לא הוי קנין כלל ע"כ ומעתה כיון דהסמ"ע והב"ח והט"ז והג' בעל מג"ש והג' מ' מיכל טיימר והג' מ' שמואל הירץ בן הב"ח כולם מסכימים לדעה א' וגם בכל מה שבבית מכר לך אם שניהם אינם יודעים דמי ממש למשחק בקוביא דקנו לדעת הטור ורמ"א בודאי הדעת נוטה להקל בחמץ שעה"פ ובפרט בדכ' בדשיימי בי תלתא לולא דמסתפינא מד' אאמו"ר ז"ל שדעתו רחבה מדעתינו.

ב ע"ש בסי' ס"ח שהרגיש הג' מהרי"ב בזה והגאון בעל נו"ב צידד ליישב ולא עלתה בידו.)** דעדיף טפי לדברי רו"מ דבהכירה אינו רק איסור בלוע ועל ידי הטיחה התחתונה יש חמץ בעין ובאמת בדיעבד אין איסור אם נתן קדירה על כירה חמוצה ובפרט אם טחו טיחה מועטת כמ"ש המג"א סימן תנ"א סקמ"ד אלא דשני קדירות אסור לכתחלה וגם בדיעבד אם יזוב מהקדירה לחוץ או יתנו שם מצה בעין אסור אף בדיעבד וא"כ מה הועיל רו"מ בדבריו ועיין בזה באריכות בתשובה ח"ס חא"ח סי' ק"ל ואם כי לאסור לערב צואת בהמה בטיט איני אומר לאיסור גמור עפ"י דין כי יש כמה ספיקות אבל בכל גלילותינו נוהגין להקפיד וגם שמעתי בשם אדמור הרב הגאון דק' בוטשאטש

זצלל"ה שהקפיד שלא לעשות כן ובמקומותינו מערבין חול או שער מעור בהמה שאצל הרצענין בהטיט ועי"ז מחזיק יפה. ז"ז לא רציתי להאריך בדברים כאלו וגם כחי אין עמדי ולא יכביד עלי מעתה כי לא אשיב כפעם בפעם והי' בזה שלום ויקבל חה"פ בכשרות כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל:

תשובה עח

סקאלא יום ב' ה' אייר תרט"ו לפ"ק. החיים והשלום וכ"ט סלה לכבוד אהובי ידידי הרבני המופלג החריף החסיד מ' דוד שלמה נ"י בק' זאלישטשיק.

מכתבו קבלתי עש"ק העבר וע"ד שאלתו שראובן כ' קודם פסח לנכרי פאבריקאנט ללבוב שישלח לו משקאות חמוצים האריק וריזאליא ושמעון גם כן כתב לנכרי הנ"ל שישלח לו כנ"ל וראובן לא שלח מעות אדראף ושמעון שלח והנכרי שלח לכ"א כפי מכתבו ושני ימים קודם הפסח הגיע לכ"א אגרת שכבר החמץ הנ"ל עלי דרך לזאת מכרו רו"ש החמץ הנ"ל אג"ק בע"פ כנהוג. והנה הנכרי הנ"ל מסר החמץ הנ"ל בלבוב להשפילעטער ישראל שלו שישלח לכ"א כפי מכתבו ושלח על ידי בעה"ג ישראל והביא הבע"ג החמץ בחוהמ"פ וראובן לא רצה לקבל החמץ מהבע"ג והשכין הבע"ג החמץ ת"י נכרי שם וקיבל עליו שע"ג שלו ושמעון הודיע להנכרי שקנה ממנו החמץ בע"פ וקיבל הנכרי הלוקח החמץ מהבע"ג להמקום המושכר לו משמעון בהשטר מכירה ושילם להבע"ג שע"ג ושאל רו"מ את הבע"ג איך מלאו לבו להביא חמץ בפסח והשיב שמכרו ג"כ קוה"פ לנכרי כדין וסבר שמותר להוליכו אח"כ ושאל רו"מ על החמץ מה דינו אחר הפסח כיון שהי' באחריות הבע"ג שקיבל עליו אחריות בפי' בלבוב ובודאי חייב באחריות מדד"מ ועבר בב"י כמבואר בח"י רס"י ת"מ. והנה מתחלה האריך רו"מ ופלפל אם מותרים להחזיר החמץ להנכרי ללבוב ואח"כ האריך לפלפל אם קשה להחזירו להנכרי הנ"ל אם יש להתירו בהנאה ושאל חו"ד. והנה קשה עלי להשיב על כל דברי רו"מ כי אינני במזג הבריאות וגם נתגבר עלי כאב השינים בזעף וגם אני טרוד בהרבה טרדות נחיצות ע"כ אקצר בכל מה דאפשר והנה אם היה החמץ נקנה לרו"ש עפ"י הדין קודם הפסח רק שלא עברו על ב"י מחמת שמכרו החמץ בע"פ רק שהחמץ היה אסור בהנאה מחמת שהישראל הבע"ג עבר על ב"י מחמת האחריות הי' פשוט שאסורים להחזיר להנכרי שבלבוב דמה חילוק בין אם מכרו אותו לגוי אחר או לנכרי זה ומכירה גופא הנאה הוא כדמוכח מקרא דכ' בנבילה או מכר לנכרי ואף שהנכרי מקבל החמץ בעד החוב המגיע לו מישראל בעד החמץ שוה כמו מוכר במזומן דהא אף

במתנה אסור ליתן דבר האסור בהנאה. ובזה לא נסתפק המג"א בסי' תמ"א כמבואר שם דאם היא ת"י הישראל אסור ליתנו לו בכל ענין והוא מוסכם מהכל. אמנם בנ"ד כראה דאף אם לא היה רו"ש מוכרים החמץ בע"פ ל"ע עב"י כלל משום דהחמץ לא נקנה להם ואף ששמעון שלח אדראף לנכרי על החמץ אף אם נאמר כהסוברים שהישראל מנכרי קונה בכסף מ"מ הא לא קנה ממנו מקח ידוע דהיינו האריק וריזאליא זו א"כ אין המקח ברשות הלוקח כלל עד שיקבלו הלוקח ומה"ט לא נהיגי עלמא למכור בע"פ החמץ שקונין מאדונים עפ"י קאנטראקט אף שהוא נעשה בתוקף בכאוה"מ משום שגוף החמץ אינו קנוי להלוקח רק שהמוכר מתחייב א"ע להעמיד המקח להלוקח כפי הקאנטראקט רק אעפ"כ יש לכתחלה למכור לעכו"ם בע"פ כדין אף החמץ שקנה בקאנטראקט דדומה לדין המבואר בטוש"ע סי' ת"ן ס"ב וע"ש בב"ח ובח"י אבל בנ"ד פשיטא כיון דלא עשה מקח עם הנכרי מלבוב אין כאן לא קנין ולא חיוב ואף שמסר החמץ להשפיליטער לשלחו לרו"ש. הנה אף אם אמר לו זכי בשביל רו"ש ל"מ כיון דהמשלח הוא נכרי א"כ ישראל הזוכה הוי שלוחו ואין שליחות לנכרי כמ"ש התוס' בב"מ דע"א ד"ה בשלמא דאף בעשאו שליח בפי' לזכות מיד הנכרי לא מהני דאכתי שלוחו של נכרי הוא ועיין בקצוה"ח סי' קס"ג מה שהאריך לתמוה מכח דברי התוס' אלו על הח"צ והנו"ב וכ"מ מירושלמי פ"ד דמעשר שני ורפ"ו דגיטין דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וא"כ ע"כ הוא שלוחו של המזכה ואין זכיי' לנכרי וכ"כ בס' מח"א ה' זכי' סי' ל"ג וכ"נ מלשון הר"ן בנמק"י פ"ק דמציעא במשנה דראה אותן רצין אלא שבס' מח"א פ"ד משולחין סי' ד' כ' דדוקא במציאה קאמר ומשום דהוי תופס לבע"ח במקום שחל"א בכדי שלא יסתור דבריו שבפ"ק דגיטין בשמעתא דתן גט זה לעבדי וגם בה' זכי' הנ"ל כ' המח"א דמסוגיות הש"ס פ"ק דב"מ דל"א מגו דזכי' לנפשי' רק מטעם דהוי תופס לבע"ח כו' וע' בנה"מ סי' ק"ה סק"ב ובסי' רמ"ג סק"י. אמנם כ"ז במתנה אבל במכר אף זכה ל"מ כמבואר ברמ"א ח"מ סי' קצ"ה סס"ב ומבואר שם בסמ"ע בשם מהרי"ו דאף שידעינן שהיה ניחא לי' להלוקח קודם הקנין י"ל שמא חזר בו ולע"ד ראיה לדבריו מירושלמי רפ"ו דגיטין הובא בחה"ר ר"פ השולח הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש א"א שמא חזרה בה. אמנם מדברי הרא"ש פ"ב דקידושין הובא בטוש"ע אה"ע סי' ל"ה ס"ד ומדברי הרא"ש בעירובין ס"פ חלון משמע להיפך ולדברי הרא"ש צריך לחלק דשאני בגירושין דהוי חוב גמור משא"כ בקידושין ומכר וגם בגירושין היכא דאיכא צד זכות יש דעות דמהני במהדרת להתגרש וע' בטואה"ע וב"י וש"ע שם בסי' ק"מ באריכות וע' בס' מח"א ה' זכי' סימן ואו באריכות מ"מ כיון שהמזכה עכו"ם ולדעת התוס' ופשטות דברי הנימוקי

בשם הר"ן אף במתנה ל"מ א"כ במכר ודאי דאין להחמיר וגם אין לגמגם דכיון דכתבו רו"ש להנכרי שישלח להם החמץ ושלח השפיליטער שלו ע"י הבע"ג ישראל א"כ הבע"ג נעשה שליח של רו"ש כמ"ש הש"מ בב"מ דצ"ח ורו"מ הביאו ג"כ דאף שלא דיבר עמהם כיון שאמר לו שישלח ע"י הוי שלוחו וז"פ ומבואר בתוס' ב"ק דק"ד ד"ה שליח ע"ש ובראשונים דהרי כבר נתבאר דלדעת התוס' בב"מ דע"א דאף בשליח בפי' ל"מ לזכות מן הנכרי ועוד דפשיטא דלא הוי שליח רק באמר שלח ע"י פ' אבל אם אמר שלח סתם לא הוי שלוחו דאף אם אמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום מספקא להו להתוס' בגיטין דס"ו ד"ה כל השומע אי הוי שליח וע"ש בראשונים ובנדרים דל"ו ובב"ש סי' קמ"א ס"ק כ"ז ומדברי הרי"ף בב"ק שם ונמשכו אחריו הקדמונים דאם אמר שלח ע"י מי שתרצה מהני וכ"פ בטוש"ע ח"מ רס"י קכ"א אין הכרע די"ל דמטעם ערבות מהני עכ"פ אף לא משום שליחות וע' בנה"מ סי' ק"כ וקכ"א מ"מ באומר שלח סתם ודאי לא מהני כמ"ש הנה"מ שם סק"ב וכ"מ מדברי הב"י והפרישה והסמ"ע שם סק"ב דאם אמר או כתב שלח סתם ל"מ רק ממנהגא אי מסר ליד המביא הכתב דוקא ומדינא ל"מ כלל ובס' ג"ת שער נון ח"ג ריט"ט האריך לתמוה על הב"י דשלח סתם לא גרע מאמר שלח ביד מי שתרצה ודבריו תמוהים ודברי הב"י נכונים וברורים ואף שמדברי הב"ח שם נראה קצת דאף בכה"ג הוי שליח העיקר כדברי הב"י והפרישה וכנ"ל ובשלח סתם ודאי דלא הוי שלוחו ומזה מבואר דבשלח סתם אף מטעם ערבות אינו מתחייבי דפשיטא דאי מהני בשלח סתם לחייב השואל מטעם ערבות כ"ש באמירת המשאיל שלח סתם דמיפטר השואל וכ"כ בנה"מ סי' ק"כ סק"א (א) וסי' קכ"ב סק"ג וכיון דמוכח מדברי הרי"ף וראב"ד הנ"ל דבשלח סתם לא מיפטר מחובו מכ"ש דלא נתחייב בשלח סתם וא"כ בנ"ד לא קנו ראובן ושמעון החמץ וגם לא נתחייבו מעות להנכרי כלל ע"פ כתבם שכ' לו שישלח להם החמץ כל שלא קיבלו החמץ

**((א

) הנה בספר נה"מ כתב שם בטעם המחבר דזרוק חובי לים חייב ובשלח ע"י חש"ו פטור הלוה דהוא מדין ערב דזרוק מנה לים ואני אתחייב פטור מדין ערב ובאומר תן מנה לחש"ו ואתחייב אני לך כ"ע מודים דחייב מדין ערב וכה"ג באשה מקודשת עכ"ד ולפענ"ד חוץ שתי' דוחק הוא כיון דרמ"א בח"מ סי' ש"פ מביא ב' דעות בזרוק מנה לים אי חייב מדין ערב ולא הכריע ומדוע סתם כאן כדברי המחבר נראה דאשתמיטתי' ליה אז דברי הרשב"א בחידושיו לקידושין ד"ח שהוא הדעה דפטור מדין ערב באומר זרוק מנה לים ואני אתחייב הביא שם בסוף דבריו ראי' לדין זה מדברי הירושלמי פ' האיש

מקדש שאם אמרה תן מנה לחרש ואתקדש אני לך אינה מקודשת לפי שאינו בר זכי' וא"א להתחייב מרין ערב בקבלתו והלכך אינה מקודשת עש"ה וכן הריטב"א בחידושיו שם הביא זה הירושלמי אלא שהיא כתב דלא קיי"ל כן וס"ל דגם בזרוק מנה לים חייב מדין ערב עכ"פ נשמע למאן דס"ל בזרוק מנה לים ואני אתחייב פטור מדין ערב ה"ה גבי תן מנה לחרש ואני אתחייב פטור מדין ערב ודלא כהנה"מ והראי' שהביא בס' נה"מ אפשר לשיטת התוספת דגם בזרוק מנה לים ואני אתחייב מהני מדין ערב וכן נראה באמת מדבריהם ד"ח סע"ב דלא כתבו כמו דכ' הרא"ש שם בסי' יו"ד דמיירי דאח"כ זרק לתוך חיקו והרא"ש לטעמי' אזיל שבסי' י"ג כ' דדעתי נוטה דבזרוק מנה לים פטור מדין ערב עש"ה היטב כי קצרתי. אולם באמת מלשון קושיית הרא"ש והרשב"א בדי"ט נראה דהם ג"כ ס"ל דבתן לקטן חייב משום ערב וע"כ דס"ל דבתן לקטן כיון דאית לי' זכי' עכ"פ מדרבנן להכי מתחייב הערב וכן נראה מלשון הרשב"א ז"ל בד"ח שם דכ' דלהכי בתן לחרש אינו מתחייב מדין ערב ואינה מקודשת משום דל"ל זכי' שוב מצאתי במקנה בד"ט ובק"א סס"י למ"ד שהכריע באמת מטעם זה דבקטן חייב משום ערב ומקודשת (רק מה שכתב שם דמהרא"ש די"ט ל"מ כן צ"ע לפענ"ד דאדרבא מקושיתו שם משמע דס"ל כן כמו שביארתי לעיל) אלא דצ"ע דא"כ הא חרש ג"כ יש לו זכי' מדרבנן כמ"ש הרמב"ם בה' זכי' ובש"ע ח"מ סי' רמ"ג סי' י"ז ומצאתי להמח"א בה' שלוחין סי' כ"ד שתמה מטעם זה על הרשב"א ואולי אפשר דס"ל להרשב"א בדעת הירושלמי דחרש ל"ד לקטן ול"ל זכי' כלל ועיין בקצה"ח סי' רמ"ג ובמח"א ה' זכי' סי' ל"ב וקצ"ע מירושלמי פ"ק דקידושין גבי עבד כנעני נקנה בכסף ע"י אחרים איפכא משמע דחרש עדיף מקטן לענין זכי' אבל עכ"פ בשוטה דל"ל זכות ע"י עצמו כלל כמבואר בח"מ שם ובסי' רל"ה ס"כ צ"ע לעשות מעשה נגד המאור הגדול הרשב"א ז"ל.)** ורשאים להחזיר לו החמץ ועוד אף אם נאמר דמתחייבים מטעם ערבות ל"ש לאסור להחזיר החמץ משום פרוע חובם באה"נ. דהא מטעם ערבות די שיחזיר מה שהוציא על פיהם. ע"כ כל שמחזירים החמץ עצמו אין לו עליהם כלום ושפיר מותרים לומר הש"ל כיון שלא נקנה להם גוף החמץ. ושלו קמהדרי ליה. ואף שכ' בס' חו"ד בסס"י ק"ע דאם מכר א' לחבירו חפץ בעד עשרה זהו' והאחר נכנס ערב שמחיוב לשלם לו כל העשרה זהו' אף שהחפץ אינו שוה רק חמשה זהו' ע"ש הוא מטעם שכ' שם דלדידיה הוי שוה עשרה. אבל אם רוצה להחזיר לו החפץ י"ל דנפטר מהערבות. אלא שמדברי הרא"ש בתשו' כלל ע"ג סי' ד' במחודשים לא משמע כן מדכ' שם בטעמו שהמוכר ג"כ לא נתחייב רק שאם לא תרצה האשה להקנות יחזור לו מעותיו ע"כ אין הערב מתחייב יותר וכ"כ הטור והסמ"ע סימן קל"א ודוחק

לומר דלרווחא דמילתא כתב טעם זה. אמנם אף אם נאמר דלא סגי בחזרת החפץ היינו דוקא בקנה החפץ באוה"מ אבל בנ"ד שלא נקנה לרו"ש החמץ ודאי דסגי בחזרת החפץ דלא נתחייבו יותר מזה. ושפיר מותרים להחזיר החפץ להנכרי בלבוב מטעם הש"ל ועוד דהא אף באמר שלח ביד מי שתרצה אם לא שלח בדרך שב"א שולחים לא מיפטר והש"כ סובר דאף באמר שלח ע"י פ' נמי דינא הכי וא"כ בנ"ד לא היה לו לשלוח סמוך לפסח דאף הנכרים בפרט אדונים יודעים שיהודי אסור להחזיק חמץ בפסח ברשותו אם לא ע"י מכירה ואם סמך א"ע על השפיליטער שלוחו הוא דעוות בפרט שלא הזהיר שהבע"ג לא יחזיק החמץ ברשותו כל ימי הפסח. ועכ"פ די בזה לפוטרם מהערבות וא"כ רשאים להחזיר החמץ להנכרי מלבוב ואף להמג"א שסובר בסי' ת"מ דאסור להחזירו לנכרי שמא ימכרנו לישראל י"ל דדוקא התם שעבר זה הישראל בב"י משא"כ הכא בפרט שכל האחרונים חולקים על המג"א אמנם אם א"א להחזיר החמץ להנכרי הנ"ל הנה כבר ידוע בפלוגתא שבין האחרונים בחמץ של נכרי בבית ישראל והישראל קיבל עליו אחריות שהמג"א אוסר לאחה"פ והח"י התיר והוא מחלוקת בירושלמי והובא בח"י אלא שבסוף ד' הירושלמי הגירסא שלפנינו להיפך ממה שהיה לפני הח"י כמובא באחרונים והנה רו"מ האריך להביא ראיה להיתר מסוגיית הש"ס דילן דל"א דקאמר דלאבייי למפרע גובה ניחא ולפי הס"ד מיירי בלא הרהינו וא"כ אמאי מותר כיון שהוא ברשות ואחריות ישראל וא"ל דמיירי באין האחריות על ישראל וע"כ היינו באפותיקי מפו'. א"כ מה מקשה על רבא הא י"ל דבאפותיקי מפו' גם רבא מודה דלמפרע גובה אע"כ כדברי הח"י דבכה"ג מותר לאחה"פ וע"ש מה שתי'. וגם אני תמה שלא ראה דברי הרא"ש בשמעתין שכ' וז"ל דהא אמרי' לעיל אליבא דאביי אא"ב למפרע גובה מש"ה מותר בהנאה דברשות נכרי קאי אלמא אע"ג דבבית ישראל קאי אלא שאין האחריות על ישראל אמרינן כו' ע"ש ומפ' דגם אליבא דאביי ע"כ מיירי שאין האחריות על ישראל ומכח ד' הרא"ש הללו יש לתמוה גם על הפנ"י הנ"ל וגם על ס' מק"ח רס"י תמ"א. וגם מד' הרא"ש הללו יש לכאורה סייעתא גדולה להמג"א דלא כהח"י. אלא שבתשו' שכ' זה עשרה שנים הארכתי בפלפול רב ליישב ד' הח"י שלא יהיה נסתר מכח ד' הרא"ש הנ"ל. וגם הארכתי ליישב ד' הרא"ש מה שתמהו עליו כל האחרונים. ולא רציתי כאן לכפול הדברים. אמנם לדינא לכאורה כיון שהוא פלוגתא בירושלמי יש להקל כיון שהוא רק קנסא דרבנן. כמ"ש הח"י וכ"כ הפ"י שלהי שמעתין דל"א אלא שכבר הרגישו האחרונים שלשון הרמב"ם מפ' להחמיר שכ' ואם לא קיבל עליו אחריות מותר לקיימו אצלו ומותר לאכלו לאחה"פ וזה מבואר דבקע"א אסור לאחה"פ אמנם כ"ז לענין אכילה אבל לענין

הנאה אין מלשון הרמב"ם הכרע ובא"ר הביא בשם ראב"ן דבדין זה אסור באכילה ומותר בהנאה. וגם בספ"י שם כ' די"ל דאף מאן דאסר בירושלמי הוא רק לענין אכילה אבל בהנאה מודה דמותר וצ"ל דהא דלא מוקי בירושלמי שם מתני' דקתני חמץ של עכו"ם שע"ע הפסח דמותר בהנאה דמשמע דבאכילה אסור בהכי שהוא ברשות ישראל וקע"א ולמה הוצרך לדחוק דמיירי במקום שאין אוכלין פת עכו"ם משום דרצה ליישב מתני' אף למאן דמתיר בסמוך והיינו אף באכילה. אמנם י"ל שד' הראב"ן הוא כיון שאין הכרע בירושלמי כמאן קיי"ל הו"ל ספיקא וסובר כד' הב"ח ומג"א סי' תמ"ט דס' חמץ שע"ע הפסח אסור באכילה ומותר בהנאה. מ"מ יהיה איך שיהיה כיון שבראב"ן מפו' להקל בהנאה ומד' הרמב"ם אין הכרע ודאי דיש להקל בהנאה בפרט שאינו רק חששא דקנסא דרבנן מיהו כ"ז בפקדון אבל במשכון של עכו"ם שת"י ישראל וקע"א מפורש בתוס' דל"א ד"ה שקונה דאסור לאחה"פ דהא גם הברייתא לענין איסור הנאה לאחה"פ מיירי כמו שפרש"י שם ד"ה ישראל. וכן מפו' בתוס' שבועות דמ"ד ד"ה שקונה. וכ"כ בס' פ"י בשמעתין בד' התוס' וכ"כ בס' המק"ח סי' תמ"א ותמ"ח דבמשכון לכ"ע דאסור בהנאה לאחה"פ אם הישראל קע"א. והנה בס' מק"ח החמיר מאד אם לא מכר להנכרי הרשות שהחמץ בתוכו משום דהאחריות על ישראל משום בההוא הנאה דתפיס ליה אזוזי הוי ש"ש ואף דאין דין שומרים לעכו"ם מ"מ במשכון אף בעכו"ם הוי ש"ש כמ"ש התוס' ס"פ האומנין ע"כ ובתשו' הארכתי שם להשיג עליו דדוקא לטעמא דשמואל דהו"ל כאלו פי' הוי ש"ש אף בשל עכו"ם כמ"ש התוס' שם. אבל הנאה דתפיס ליה לא עדיף מנותן לו שכר שמירה דל"מ כמ"ש התוס' שם בשבועות גם במ"ש המק"ח דמחמת שחייב לו דמי המקח הוי כמשכון מש"ה אסור אף להח"י ג"כ דבריו תמוהים דכל זמן שלא פי' בהדיא שתופסו למשכון אין דינו כמשכון כמפו' ברמ"ה הובא בטאה"ע סי' כ"ח וע"ש בב"ש סק"ל אמנם בנ"ד שהבע"י היא אומן וקבלן. ובש"ס דב"מ קאמרי להדיא דמש"ה הוי ש"ש בההוא הנאה דתפיס ליה אאגרי' וא"כ הו"ל כמשכון ואסור בהנאה לאחה"פ ול"מ לד' רמ"א באה"ע סי' כ"ח סט"ו דסובר דבכל ענין הוי כמשכון משום דסתמא אמרי' דתפיס ליה אאגרי' וכן מבואר בדבריו בד"מ שם. דלכאורה ודאי דיש להחמיר בכ"ד. אלא אפי' להב"ש שהאריך שם בסק"מ לתמוה על רמ"א. מ"מ אף לדידי' ד' הטור וריי"ו אם מגלה דעתו דתופס על שכרו ודאי הוי כמשכון. ובנ"ד לפי ציור השאלה שהשכין הבע"ג את החמץ ת"י נכרי בכדי לקבל שכרו א"כ אולי הוי כמו ג"ד שתופס בעד שכרו ונאסר אז בשעת ג"ד בשעה שהיה עדיין אצל הבע"ג. ואף לד' הר"ן שהביא שם דבעינן נמי שתבע שכרו ותופס בעד שכרו. בנ"ד נמי נראה שתבע שכרו אלא שבדברי הר"ן עצמו

אינו מבואר כמ"ש הב"ש בשמו רק כ' דלא הוי כמשכון עד דליתבעו מיניה ותפיס ליה אאגרי' כעובדא דמלוגא דשטרי ע"ש. והיינו שתובעו אותו ליתן החפץ. ולא רצה ליתן עד שישלמו לו מקודם ובנ"ד לא הוי הכי. וגם הלא דעת הרמב"ן הובא בב"ש שם דלא הוי כמשכון רק אם בא לידו מתחלה בתורת משכון ע"כ באומן בכ"ג לא הוי כמשכון וכ"ה ד' הרשב"א בחידושיו שם בקידושין ועוד דהא מבואר ברש"י ור"ן שם בקידושין דאין כאן הלואה באומן רק בשעה שמחזיר נעשה מלוה למפרע. וכ"ה דעת התוס' בב"ק ד"ה אלא במאי כמ"ש הב"ש שם סקל"ת בפי' דבריהם דאין שם מלוה כלל עד שיחזיר החפץ לידה ע"ש וע' בס' קצוה"ח סי' ע"ב סקכ"ג. ובסי' קכ"ו סקי"ג מזה באריכות (א) ובנ"ד עדיין לא מסר החמץ להנשלח לו. ואף שלא רצו לקבלו מ"מ לא עשה גמר אמונתו. ועוד דהא הדין עמהם שלא רצו לקבלו משום איסור והוא עשה שלא כשורה ואף שנראה שהרשב"א בחי' חולק ע"ז וסובר דאף קודם שמחזירו נעשה מלוה כל שגמר המלאכה. מ"מ בכאן לא גמר מלאכתו עדיין

**((א

) האמת אגיד ולא מכחד כי לא זכיתי להבין דברי הקצה"ח שם שתוכן דבריו שם ליישב קשיית הש"ך שהקשה על הדין שכתב המחבר שם והוא מתשו' הרא"ש בראובן שהשכיר חפץ לשמעון בסך ידוע ליום לזמן שיצטרך לו לשמעון וראובן היה חייב ללוי מעות והמחהו אצל שמעון במעמ"ש ומודה ללוי שעל שכר החפץ הבטיחו לתת לו דהדין דאינו חייב ללוי כלום אפי' דמי השכר שנשתמש באותו החפץ עד אותו היום דשכירות אינו משתלמות אלא לבסוף וע"ז התפלא הש"כ טובא דאפי' דאינה משתלמת אלא לבסוף מ"מ הא קי"ל דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וא"כ מה שנתחייב בשעת המחאה הוי מלוה אלא דלא הגיע זמן ובמלוה שלא הגיע זמ"פ מועיל מעמ"ש והאריך בזה וכתב הקצה"ח ליישב דברי המחבר ע"פ דברי התוס' בב"ק שהביא אאמו"ר ז"ל בכאן דבין אי ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף או רק בסוף מ"מ לא הוי מלוה רק כשהחזיר לה החפץ ואז או דנעשה מלוה למפרע או דכל השכירות מגיע בסוף תשלום השכירות והאריך שם להסביר דבריהם וכתב וז"ל ולהכי ניחא טעמא דהרא"ש דשכירות אינו נקנה במעמ"ש דהא במעמ"ש אינו מהני רק בחוב ברור כו' וזה כ"ז שאינו מחזיר הכלי עדיין לא התחיל שום חוב וכו' וה"נ כיון דכ"ז שאינו מחזיר הכלי לא הוי לי' עלי' שוב חוב אלא עד שמחזיר לו הכלי היא דנעשה מלוה למפרע וא"כ בשעת המחאה לא הי' שוב חוב מבורר וכו' וא"כ קשיית הש"ך לק"מ והוא ברור עכ"ל. ואני תמה הפלא ופלא דמאי ענין זה לזה התם מיירי דהאשה נתנה לו זהב לעשות ממנה נזמים כמש"כ רש"י שפיר

כ' התוס' סברתם שאינו מחויבת לו שכר פעולה עד שיחזיר הנזמים לידה דאל"כ מה הנאה לה בהפעולה אבל בראובן שהשכיר חפץ שלו לשמעון ששמעון יעבד בהחפץ וישלם לראובן שכר ע"ז האיך יעלה על הדעת לומר כן דכ"ז שאין שמעון מחזיר החפץ לראובן לא די דאינו מחזיר לו החפץ אף גם לא נתחייב לו בשכירות אין זה אלא תימא לפע"ד דבר שאינו מתקבל על הלב וז"ל הרשב"א בקידושין ונראה דלאו למימרא שלא חלו הקידושין כלל עד שעת נתינת הנזמים לידה דמשעת גמר הכלים מקודשת למ"ד מקדש במלוה מקודשת שהרי אין זה מקדשה בגוף הכלי אלא בשכר עשייתו שהוא חוזר מלוה עליו וכיון שכן בשעת גמרו של כלי מקודשת והאריך שם טובא בזה וכתב שהוא דעת הראב"ד ואח"כ כ' ועוי"ל דודאי עם גמר המלאכה מקודשת למ"ד אין לשכירות אלא לבסוף אלא שאין הקידושין נגמרין עד שיחזור לה הכלי שאין מגיע לידה שום ממון ושום הנאה אלא משהיחזר לה הכלי ולא נתכוונה זו אלא שיחזור לה הכלי לאחר גומרו כו' ע"כ הרי מפורש דהתם שאני כיון דאין לה שום הנאה עד שיחזור לה הנזמים ולזה אף לתי' הב' בתוס' ב"ק שם אפי' נתרצתה אינה מקודשת כיון דאינו יכול לתובעה בדין אם לא היתה מתרצת אינו חשיב ממון אבל הכא הא שמעון כבר היה לו הנאה וקיי"ל דישנו לשכירות מתחלה ועד סוף מה זו סברא דלא יהא חייב עד שיחזור לראובן הכלי ובניתי בספרים וראיתי שבספר יהושיע בפסקים סי' תס"ה אסברה להא מלתא מטעם אחר ע"פ דברי הש"ך בסי' ש"ט שכ' שם באם א' שכר כלי או סוס לימים ואח"כ מתה בפשיעות השומר במקום דחייב בתשלומי הבהמה והכלים פטור מליתן שכירות ולהכי פטור כאן במעמ"ש כיון דאפשר דלא יבוא תשלומי השכירות לידי' גבי' ע"כ והנה בעיקר הדין בראובן שהמחה את שמעון אצל לוי ליתן לו מאה זהובים מהמעות שיש לו בידו בעד חטים)** דהא שכרו למסרי להנשלח לו. וגם כיון שלהרשב"א בלא"ה לא הוי כמשכון לית לן למינקט חומרי דמר וחומרי דמר להחמיר בדרבנן. ואף שי"ל דפלוגתת הקדמונים היא רק לענין קידושין משום דבעינן שיהיה לו קנין בהמשכון. אבל לענין איסור הנאה לאחה"פ שמבואר בדברי התוס' דפסחים ושבועות הנ"ל דאף במקום שאינו קונה משכון דהא אליבא דרבנן בלא"ה ישראל מעכו"ם אינו קונה משכון ואפ"ה אי חייב באחריותו אסור בהנאה לאחה"פ וע"ש בב"ש סקל"ג מ"מ הא כ' הפ"י שם במה"ט חמור משכון מפקדון דבפקדון אינו אסור בהנאה לאחה"פ אף בקע"א לדעתו. ובמשכון מבואר בתוס' דאסור משום דמ"מ יש לישראל קנין בגוי' לשיעבוד ולאפותיקי. וא"כ לרוב הפוסקים הנ"ל אינו דומה למשכון דעלמא כלל. ואכתי איכא לעיונא דלכאורה למ"ד אומן קונה בשבח כלי א"כ הבע"ג הו"ל קנין ממש בגוף הי"ש והוי חמץ של ישראל שעה"פ ואף

שאין השבח ניכר מ"מ כיון דודאי איכא שבחא שהחמץ ודאי שוה בכאן יותר ממה ששוה בלבוב א"כ שייך בי' אומן קונה בש"כ כדמוכח מש"ס ב"ק דצ"ט דמוקי בשליחא דאיגרתא דוקא והיינו משום דבכה"ג ליכא שבחא כמ"ש רש"י שם משמע דבשליחות עם חפץ אחר ששם שוה יותר שייך בי' אקבש"כ וע' בנה"מ סי' ש"ו סק"ז מ"מ י"ל דכיון דדעת רוב הפוסקים דאין אקבש"כ כמבואר שם בח"מ סי' ש"ו וכבר האריכו בזה האחרונים בח"מ ובאה"ע שם י"ל דבדרבנן יש לסמוך עליהם ועוד נראה דהא אף למ"ד אקבש"כ ודאי ל"ק רק נגד מה שהגיע לו שכר פעולה כמ"ש בחה"ר בב"ק שם ודעת התה"ד שאין קונה רק בהשבח ולא בהגוף הכלי כמבואר בלשון רש"י שם בב"ק. וע' בקצוה"ח סי' ש"ו ובודאי החמץ שוה כפלי כפלים מהשבח עגלה. א"כ לרוב הפוסקים שחמץ שעה"פ בטל ברוב. א"כ יש רוב בהחמץ שלא נאסר נגד החמץ שנאסר ובטל ברובא. ואף דזה דוקא בחמץ שעה"פ שנתערב אחה"פ. אבל אם נתערב קוה"פ אסור כל התערובת ולד' הב"ח ל"מ אף הלכת הנאה לים המלח זהו מטעמא דעבר עב"י על כל התערובת משום דטכ"ע דאו' או משום טעם הרמ"ך שהוא מצורף ממילא משא"כ בנ"ד שלא עבר עב"י רק על שלו. ועוד דהא כאן מב"מ הוא ולא עבר עב"י כיון שנתבטל מה"ת ע' מג"א וח"י רס"י תמ"ב ובהנאה ודאי מותר ע' מג"א וח"י סס"י תמ"ז ובתשו' שכתבתי בשנת תר"א הארכתי מאד בענין כזה ששלשה שותפים היה להם חמץ ומכרו החמץ והחמץ עמד ברשות א' מהם וא' מצדדי היתר היה מטעם הנ"ל והארכתי שם בזה לפקפק מחמת דברי המקנה לקידושין דס"ד דבכה"ג שאין חלק האיסור והיתר מבורר כלל וראוי לחול על כל טפה וטפה שם איסור דומה לד' המרדכי בחולין בשם ר' משולם דאין לו ביטול ברוב דהוי כאלו לא ניכר ההיתר קודם התערובת כמו ביבמה שרקקה דם ובזה תי' הקושיא שהק' מסוף מס' מעילה באומר פרוטה בכיס זה הקדש ועכשיו נזכרתי שבתשו' בית אפרים חיו"ד סי' ע' כ' טעם אחר להחמיר משום דהוי מב"מ כיון שראוי לחול האיסור על כל טפה וכולן נכנסין בס' איסור וכמ"ש הר"ן בטעם דשיל"מ אך הארכתי שם להוכיח מדברי הרמב"ם דס"ל דשפיר בטל. וראיתי בתשו' ב"א שם שפלפל הרבה בדברי הרמב"ם שם ואין הזמן כעת להאריך הרבה. ועכ"פ סניף גדול להתיר הוי ומזה יש סניף להתיר אף מחששא דלעיל דאף אם נאמר דהוי כמשכון ביד האומן. מ"מ הא אף במשכון במקום דקונה מדר' יצחק אינו קונה רק כנגד מעותיו כמ"ש התוס' בב"מ דכ"ט. מכ"ש בישראל מעכו"ם שאינו קונה משכון. רק שאעפ"כ יש לו קצת קנין לשעבוד דאין לו קנין לשעבוד רק על כנגד מעותיו וע' ביו"ד סי' רכ"א ס' ז' ובש"כ שם ובסי' רנ"ח ס"ז ועכ"פ סניף להיתר הוי. והנה היה מקום לצרף היתר מכח מה שאמר

העגלן שמכר החמץ גם הוא לנכרי קוה"פ ורו"מ האריך בצד היתר זה ואנכי לא רציתי להאריך בזה כי קשה בעיני להעמיד על דבריו. כיון שעשה שלא כשורה והולך חמץ בפסח וגם השתכר באיסורי הנאה בפרט שגם בצד היתר יש כמה עקולי ופשורי. כיון שקיבלו והוליכו שלא מדעת הנכרי הקונה ולא רציתי להאריך בזה להשיב על ד' רו"מ כי לבי בל עמי מחמת כאב השיניים העצום וגם אחר כל צד היתר מכח מכירה זו אכתי הוי אחריות על ישראל העגלן מחמת שהוליכו שלא מדעת הנכרי אף אם נאמר שאינו גזלן עכ"פ מחמת דינא דמלכותא ודאי האחריות בזה על הבע"ג כמו שכתב גם רו"מ ומה שדחה רו"מ דלא אזלינן בתר דיניהם מה שהוא נגד דתוה"ק והביא דברי הש"ך ח"מ סי' ע"ג לא ידענא מה קאמר דהא כתבו הפוסקים דאם מתחייב באחריות מחמת חק ודין המלכות חייב לבער לכ"ע וזהו פי' הראב"ד על דברי רבא דקאמר בעירו חמירא דבני חילא כמבואר באחרונים סי' ת"מ אלא שבלא"ה כבר כ' למעלה דיש לסמוך ע"ד הראב"ן להקל בהנאה לאחה"פ בחמצו של נכרי ברשות ישראל וקע"א ועוד שגם דברי הרמב"ן בנימוקי פכ"ש נראה להקל שכ' דהא דבגזול חמץ ועה"פ דמוכח בש"ס דאסור בהנאה משום לתא דהנגזל הוא ולא משום לתא דהגזלן דעבר עליו עב"י דהא אין קנס רק לבעלים הראשונים והם לא עברו עליו בכלום ע"ש ובחמץ של עכו"ם והישראל קע"א דכוותי' הוא ובתשו' במק"א הארכתי בדברי הרמב"ן הנ"ל שהנו"ב וכל האחרונים בסי' תמ"ח בדין גזלן שגזל חמץ ועה"פ לא ראו דברי הרמב"ן הללו והמק"ח שם כיון לאמת ע"כ נלע"ד דאם שא"א להחזיר החמץ להנכרי ללבוב יש להתירו בהנאה ובפרט שיש צירף ד' הגאון מג"ש ופ"י ז"ל שסובר שיי"ש אינו רק חמץ דרבנן ובחמץ דרבנן שרי בהנאה לאחה"פ כמ"ש בש"ע סס"י תמ"ז ועיין בתשו' של הגאון הנ"ל הנדפסה בתשו' בית אפרים חא"ח סי' מ"ח. ובפרט ביי"ש שלנו שעיקרו מתבואה שאינה חמוצה רק יש בה תערובת מחומצת וגם המעמיד הוא חמץ ואולי אין בתערובת כזית בכא"פ ועיין בש"ע של הגאון מלאדי סי' תמ"ב וסניף הוי להתיר דלעיל להתיר בהנאה למכור המשקה חמץ לנכרים אך שיש לעיין דשמא אסור מטעם דשמא אתי לזבנינהו לישראל ואף שכ' בתה"ד הובא ברמ"א ביו"ד סס"י כ"ז דהיכא שהספק היא מחמת פלוגתא דרבוותא מותר למכרו לעכו"ם הא כ' הש"ך שם דדוקא התם בנדון התה"ד דיש הרבה צדדים להתיר הוא דמתיר ובנ"ד אדרבה הא מבואר ברמב"ם וראב"ן לאסור באכילה. וא"כ אף שבירושלמי פליגי אמוראי לא עדיף עכ"פ משאר ספק איסור דאסור למכרו לעכו"ם. מ"מ הא כתב מהרי"ט ס"ב חיו"ד סי' ב' דטעמא דאסור למכור ס' טריפה שאינו ניכר לעכו"ם ולא הוי ס"ס משום שאין עושין ס"ס בידים ומה"ט אסור למכור איסור דרבנן שאינו ניכר לגוי ולא

הוי סד"ר משום שאין עושין סד"ר בידים ועיין במג"א רס"י תס"ז ובמ"י בדיני ס"ס ועיין בנו"ב קמא חיו"ד סי' מ"ג ולזה י"ל דזה דוקא בס' איסור תורה או בודאי איסור דרבנן אין לגרום שיהיה עוד ס' בכדי להתיר אבל בס' דרבנן אף במקום שמחמירין **(ולבסוף נמצא שאין לו ת"י בעד חטים רק בעד שעורים הדבר צ"ע בעיני אם נאמר דבטל המחאה דאפשר דאין זה דומה להדין שכ' המחבר בסימן קכ"ו ס"ד בצוה לתת לו מעות ויש ת"י המומחה חטים דאינו נותן לו חטים כיון דצוה לתת לו מעות דוקא דהתם שאני דחטים ומעות מלתא אחרינא הוא אך אפי' אם נאמר דאף בכה"ג אינו מחויב ליתן לו מהמעות שיש ת"י מהשעורים מ"מ בגוף הדין שכ' בס' יהושע בשם הש"ך הא כבר שדא בי' נרגא בס' נה"מ שם וכתב דזה מיירי דוקא באופן דהתנה לשלם בשוי' בשעת השכירות אף אם הסוס או החפץ יוזל אח"כ או תפחת מחמת העבודה אבל בשוכר סתם חייב לשלם גם השכירות וכן הגאון מהר"ס והגאון מהרא"ז מרגליות בתשו' בית אפרים חחו"מ סי' מ"ה וסי' מ"ו האריכו טובא בזה והעלו דדין הש"ך הנ"ל מיירי דוקא בגוונא דאין צריך לשלם מכח הדין רק מכח התנאי ובזה א"צ לשלם בעד השכירות וכ' דכל דיינא דלא דאין הכי לאו דיינא היא (ובס' זכור לאברהם ח"ב בחו"מ אות ס' כתב בדין זה דלא מצא הדבר מפורש והתימא שלא הביא כלל דברי הש"ך ולפלפל בו) וא"כ כל הרואה יראה דא"א בשום אופן לדחוק בדין המחבר שהיא מתשוב' הרא"ש דמיירי בכה"ג דכל כי האי מלתא הוי ליה לפרושי וראיתי באו"ת ואסברה לה בדרך אחר דמיירי דשכר מאתו דוקא חפץ הזה למלאכה ידוע אך דישלם לכל יום ויום שכר קצוב ומיירי בגוונא דא"א למצוא חפץ אחר כזו להשלמת המלאכה ובכה"ג אם נאנס תוך הזמן אינו מחיוב לשלם לו השכירות כמבואר בסי' ש"ו ולהכי ל"ש בו מעמ"ש דלא הוי חוב ברור כמו גבי כתובה ובתומים בעצמו הודה שזה הוא ציור רחוק רק להתנצלות על הרא"ש מקשיית הש"ך אבל מה אעשה שראיתי בגוף תשו' הרא"ש שנראה משם כמו שכתב הקצה"ח דז"ל שם דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף והיינו כשיחזיר החפץ כדמוכח בהאי דעשה לי שורים ונזמים ואקדש אני לך הלכך אין כאן לא מלוה ולא פקדון עכ"ל משם נראה בעליל דלא כתי' או"ת ודלא כתי' ספר יהושע דמקור ראייתו היא מהא דקידושין כמ"ש הקצ"ח ובעיני יפלא הדבר טובא ויהי' בזה נ"מ לדינא באם אשה שכרה מא' חפץ לימים ואח"כ בגמר השכירות קדשה המשכיר בהנאת מחילת מלוה שיש לו בידה מדמי השכירות דלפי סברת הרא"ש הנ"ל גם בזה אינה מקודשת עד שתחזור לו החפץ כמש"כ הב"ש בהיכא דעשה לה נזמים והיא דבר שנגד הסברא לפענ"ד וצ"ע גדול:

אחרי כותבי זאת רא תי ונתתי אל לבי להביא ראי' מפורשת לדינו של הרא"ש הנ"ל ודלא כהש"ך מהא דאיתא בערכין די"ז ע"ב ספינתו בים ובאה לו ברביאות אין להקדש בה כלום ובש"ס שם א"ר חסדא כשהיתה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים (ופרש"י ואין לו בתוכה כלום אלא שכרה) והאיכא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ע"כ. והנה חקרתי לדעת מה הדין בערכין אם לא השיג ידו בעת שהעריכו הכהן כפי חיוב הערך רק שיש לו מלוה בע"פ ת"י אחרים אם נותן כפי ערך עני או כפי ערך עשיר ע"ש בפ"ד משנה ב' ובתיו"ט שם ולע"ע לא מצאתי הדבר מפורש רק בתשו' מבי"ט ח"א סי' רפ"ד וכתב שם וז"ל ונראה לו דמלוה בשטר והגיע זמנה בשעת הערכה ואפי' מלוה ע"פ דהוי בכלל הערכה ואם לא יעלה מה שנמצא בידו אחר הסידר להשלים חיוב הערך ישלימו גם מן המלוה ויעריכו אותו מדר"נ מנין שמוצאין מזה ונותנים לזה ולא יגרע כח הקדש מכח הדיוט לענין זה ע"כ. ודבריו מסתברים מאד אך כתב מקודם לזה דזה היא דוקא בהגיע ז"פ אבל בלא הגיע לא והביא ראיה מדברי רשב"א שכ' דאין ב"ד מגבין ממנה לבע"ח וס"ו לדבר אשה שחבלה באחרים שאין ביד מגבין מכתובתה לניזק עש"ה. אבל באמת כבר האריך הש"ך בעצמו בסי' פ"ו סקי"א שאפי' במלוה שלא הגיע ז"פ שייך שעבודא דר"נ וע"ש מה שתי' היטב הקושיא מאשה שחבלה וכל האחרונים קלסו דבריו ועיין מ"ש בסי' ק"א סק"ג. וא"כ פשיטא דגם במעריך מחשבין החוב אף שלא הגיע ז"פ ואעפ"כ קאמר הש"ס גבי ספינה ששכרה לאחרים ואף שכבר באתה הספינה בחזרה כמו שדקדק המבי"ט שם מדברי הש"ס אעפ"כ כיון דאין שכירות משתלמות אלא אחר הפריקה ממנה להכי נדון בערך עני דלא נחשב לממונם עדיין וזה ראי' ברורה לדין הרא"ש ודלא כש"ך ודו"ק.)** מותר לגרום עוד ספק ולהתיר וע"כ בנדון דידן שיש פלוגתא בירושלמי אם מותר באכילה שוב מותר למכור לנכרי כיון דס' הוא אם ימכרנו לישראל אבל בחה"ר בחולין דצ"ג כ' דהך חששא דשמא ימכרנו לישראל לאו ספיקא הוא וכודאי משוינן לי' דודאי ימכרנו לישראל ע"ש ומש"ה גם בנ"ד יש להחמיר ע"כ נראה להורות דמה שימכור לנכרי שישתה בביתו או בחנות שלו מותר למכור לו כך ואם ירצה נכרי לקנות לביתו ממשקה חמץ הנ"ל יערב הישראל ברוב חמץ היתר וימכור לו דאז אף אם ישתה ממנו הישראל אח"כ אין איסור דהא חמץ שעה"פ בטל ברובא לרוב הפוסקים וכ"ש בנ"ד דקיל טובא ומבטל איסור אין כאן דהא היתרא הוא דהא אינו מתכוין רק שישתה ממנו הנכרי ולנכרי אף חמץ זה מותר הן אמת שלא מצאתי ד"ז בפוסקים שיתירו לבטל למכור לנכרי דבר איסור שיש חשש שימכור לישראל ויאכל ואולי י"ל דלדברי הרשב"א הנ"ל דכודאי משוינן לי' הו"ל מבטל איסור אמנם בנ"ד שבלא"ה יש כמה צדדים להקל דהא פלוגתא

הוא בירושלמי וגם היא רק קנס דרבנן נלע"ד להקל באופן הנ"ל בפרט שא"א לתקן חשש דמכירה לישראל לגמרי דהא אם יחזירו החמץ להנכרי מלבוב וזה היתרא הוא כנ"ל ג"כ יש חשש דמכירה לישראל וגם יש לצרף ד' הר' יונה שבראש שסמך בתשו' פ"י עליו לסניף בענין יי"ש שעבר עה"פ לערוב ברוב לכתחלה כנלע"ד:

תשובה עט

וע"ד השאלה השני' בנדון המאקוראטש והפעריל גראפין ורו"מ כתב להתיר בהמאקיראיש משום שהם רק חמץ נוקשה דאינם ראוים לאכילה רק אחר הבישול עכ"ד וישתקע הדבר ולא יאמר דכל דגן שנפל עליו מים וכן עיסה שנתחמצה או קמח אין ראוין רק אחר הבישול ואפ"ה הוי חמץ גמור דאו' ושאור יוכיח ואף דשאור ודאי אינו ראוי לאכילה כמפו' בש"ס פ"ק דביצה ואפ"ה ע"ע בב"י משום הטעם דראוי לחמץ בה עיסות אחרות כמפורש בברייתא התם ועיין בר"ן וברמב"ם וז"ב מ"מ ודאי דמקרי ראוי לאכילה מתחלה עיין מג"א רס"י תמ"ב והיינו ע"כ ע"י בישול ואפייה והאריכות בזה אך למותר. אמנם כפי הנראה המאקיראטש הן נעשים ממי פירות עם מים ואם המ"פ רבו הוי רק חמץ נוקשה דאף שכ' האחרונים דאף דקיי"ל דנוקשה היא רק חמץ דרבנן מ"מ נוקשה דמ"פ ומים הוי חמץ דאו' עיין בנו"ב קמא סי' כ"א כ"ב ובאחרונים סי' תס"ב אמנם לשון התוס' במנחות דנ"ד סד"ה אין מחמיצין שכתב כדאית לי' עש"ה הוא נגד דעת האחרונים. אמנם אפשר לדברי האחרונים דוקא לענין איסור אכילה אבל לענין ביעור הוא רק דרבנן עיין בתוס' ור"ן רפא"ע ובמק"ח סי' תמ"ו תמ"ז ובנוקשה דרבנן מותר בהנאה לאחה"פ כמבואר סס"י תמ"ז ואף דעכשיו נהגו ללתות החטים א"כ המקח נתחמץ מתחלה מ"מ דעת הא"ר סס"י תנ"ג ס"ד ורס"י תס"ז דבהפ"מ מותר בהנאה לאחה"פ משום שאינו רק ס' חמץ. ועיין בפר"ח סי' תס"ז בשאלה דגרעין חטה ובמג"א שם ס"ק י"ב ובצ"צ סי' ל"ב וכ"ש לפיד הרמב"ם שסובר דכל שלא נתבקע הוי רק חמץ דרבנן א"כ הוי רק כחמץ נוקשה ע' פר"ח רס"י תס"ז ובחי' שם סק"ז א"כ ודאי דיש להתיר בהנאה וכיון שבלא"ה יש לפסוק כד' הראב"ן להקל בהנאה לאחה"פ בחמץ של נכרי ברשות ישראל והישראל קע"א וכנ"ל ולפי דברי רו"מ בנ"ד הכי הוי שמכר אלו המינים רק שהיה ברשותו וגם בתשו' במק"א פקפקתי על דברי המק"ח סי' תמ"ח דמשוה ליה בפשיטות דזה הוי אחריות על ישראל ולחשש שמא ימכור הנכרי הקונה לישראל ג"כ ליכא למיחש כיון שישראלים אינם אוכלין מאקיראטש. ע"כ אם בסביבות שלכם נמי אין הישראלים אוכלין מאקיראטש יש לסמוך בהפ"מ להתיר בהנאה למכור לנכרי אם

מכר בפי' בעפ"ה המאקיראטש הללו. אמנם בנדון הפ"ג הנה ראיתי בח"א כלל קכ"ו ס"ו כתב דפעריל גראפין הם נכתשים יבשים ואין נותנים מים כלום אבל בכאן שמעתי ממקצת אנשים שהדרך לשרותן במים יום או יומים קודם הטחינ' וא"כ הו"ל ודאי חמץ דאו' דהרי נתבקעו בשריי' זמן מרוב' ואף אם כסמוך רק על דעת הראב"ן בלי סניף עוד להקל בהנאה מ"מ יש חשש גדול דשמא ימכרנו לישראל. ע"כ יעמדו על המחקר ממקום הבאת הפ"ג אם הרוב אין לותתין ולא שורין. ואף אא"א לעמוד אם הרוב לותתין או להיפך דהרוב טוחנין בלי לתיתה יש להקל עכ"פ בהנאה. ולא ניחוש שמא ימכרנו לישראל מחמת שעכ"פ היא רק ס' חמץ שעה"פ. ע' גסי' תנ"ג ובאחרונים וביו"ד סי' קי"ד ובאחרונים. אבל אם כולם או הרוב לותתין צריך עוד להתיישב בדבר ועוד חזון למועד. וע"ד המאקיראטש כבר גליתי דעתי להתירם בהנאה בהפ"מ. אמנם דוקא באופן שמכרם לנכרי בע"פ כדין ואין חשש רק מחמת אחריות ולא באופן אחר את זה ראיתי להשיב לרו"מ ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י חונפ"ק הנ"ל.

תשובה פ

סקאלא יום ה' ז"ך ניסן תרכ"ו לפ"ק:

שפעת שלום. לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג החריף ובקי מ' דוד שלמה נ"י.

תמוה לע"ע הגעני שני מכתביו הבאים כא'. וע"ד שאלתו בא' ששלח לחבירו ע"י הב"ד משלוח מנות ויען כי המקבל לא היה בביתו נשאר המ"מ אצל הב"ד ובע"פ אחר חצות היום בא המקבל לביתו וימן כי חשש שיש בתוך המ"מ מיני חמץ לא רצה לקבל עד אחר החג ואחר החג קיבל מהב"ד ומצא המ"מ מיני חמץ היינו פלאדין וי"ש ראזאליא והריפות משעורים ושאל כדת מה לעשות. והנה כ"ת האריך הרבה ואין כאן מקום לאריכות דודאי הישראל השני ל"ק החמץ קודם שקיבלו מהב"ד חדא דאין שליחות וזכי' ע"י נכרי וגם הישראל הראשון לא אמר זכה או תן דהוי לד' ר"ת כזכה. ואף בזיכה לו ע"י אחר לרבנן דרשב"ג בחולין דל"ט אף בשתק ולבסוף צוח ל"ק ונשאר של הראשון ובצוח מעיקרא כ"ע מודי וכאן הוי כצוח מעיקרא משום דאיסורא לא ניחא לי' דליקני' כמ"ש הטוש"ע סי' תמ"ח דאף אם היא בחצרו וידע ל"א לן ע"כ הוי של הישראל הראשון כמ"ש התוס' והרא"ש פ' יש נוחלין ותמהו על הרשב"ם שם וגם הרמב"ן בחי' האריך שם בזה וכולם הביאו ראיה מחמרא דרב ספרא בב"ק דקי"ז. ודלא כמו שהאריך כ"ת וכ"ת יבין לאשורו וא"כ אסור החמץ לאחה"פ בהנאה משום שהישראל הראשון עבר עליו בב"י ואף שהיה אנוס שהיה מוחלט בדעתו שכבר הגיע ליד המקבל קוה"פ. מ"מ אף בכה"ג

אסור כדאי' ברמב"ם וש"ע סי' תמ"ח. ובתוה"ש סי' ואו כיון להאמת שהרמב"ם הוציא דינו מהא דגזל חמץ ועה"פ. ובנו"ב סי' כ' פשיטא לי' דהא דאסור החמץ משום לתא דהגזלן הוא ולא משום לתא דהנגזל ומש"ה תמהו האחרונים על תוה"ש הנ"ל וליתא דד' התוה"ש עיקר. וכיון מדעתו לדררי הרמב"ן ז"ל בליקוטיו פכ"ש ע"ש שכ"כ להדיא וכ"כ המק"ח סי' תמ"ח ודבריו אמיתים שהם דברי הרמב"ן כמ"ש. ע"כ הכל אסור בהנאה. ואף שהאחרונים צרפו ד' הפ"י בחמץ יי"ש לבטל ברובו ולהתיר אח"כ בהנאה זהו דוקא ע"י צירף הביטול משא"כ בנ"ד דחמץ זה לא נכנס בכלל הביטול דלא אסיק הראשון אדעתי' כלל שלא נמסר עדיין להשני וגם אין כאן הפ"מ מאד. ומ"ש כ"ת להתיר הפלאדין בהנאה משום דמ"פ ומים לא הוי רק נוקשה. ליתא דקמח חטים שלנו שנוהגין ללתות הוי חמץ גמור וע' בפרמ"ג סס"י תמ"ג ואף שבתשו' שהשבתי לכ"ת בשנת תרט"ו צדדתי להקל בהנאה לאחה"פ משום ד' הא"ר סי' תנ"ג ס"ד ורס"י תס"ז וע' בפר"ח סי' תס"ז סק"ט ובמג"א שם סקי"ב ובצ"צ סי' ל"ב וד' הרמב"ם דכל שלא נתבקע הוי רק חמץ דרבנן וע' פר"ח שם ובח"י שם סק"ז. מ"מ לא סמכתי ע"ז רק דשם היה בלא"ה יסוד גדול להקל. ובפרט שבנ"ד אין כאן הפ"מ ובדבר הריפות כבר השבתי לכ"ת בתשו' הנ"ל שצריך לעמוד על המחקר אם רגילין לשרות השעורים במים קודם הטחינה או לא ואיני רוצה לכפול הדברים.

תשובה פא

וע"ד שאלתו במכתבו השנית. ע"ד השמרים שבאו על הב"ד מווינא לשלשה אנשים ישראלים והנה א' מהם שלח מעות אדראן להמוכר לווינא שישלח לו ע"י הב"ד ובעת שיומסר לו מהב"ד ישלם המותר והשני לא שלח אדראן רק כ' לשם שישלח לו ע"י הב"ד וכשישיג ישלח המעות ע"י הב"ד. וא' כ' למכירו בלבוב שהוא יכתוב להמוכר לווינא שישלח לו שמרים והיא ישלח המעות ללבוב. והגיע השמרים תוך ימי הפסח לק' לא קיבלו הלוקחים השמרים עד אחר החג. והמוכרים הם נכרים וכ"ת האריך ושאל חו"ד הנה כבר הארכתי בתשו' הנ"ל שהשבתי לכ"ת דל"מ לד' רה"פ דישראל מנכרי ל"ק בכסף דמותר אף אם בדיניהם נקנה בכסף לבד כבר הארכתי בתשו' לצדד להקל ופלפלתי שם בתשו' המיוחסת לענין בכורה. ומ"מ בנ"ד כיון שלא ייחד קניינו לקניות שמרים אלו לא מקרי חמצו של ישראל אף לד' הסוברים דקנה בכסף. וכבר הארכתי בתשו' הנ"ל לכ"ת ועוד בכמה תשו' וע' בש"ס ע"ז דס"ג ע"ב. ובתוס' שם ע"א בד"ה כגון ובד"ה ואינו חושש ואף שכ' לווינא שישלח לו המוכר השמרים ע"י הב"ד. וכבר בארתי בתשו' הנ"ל

שבכה"ג הוי שליח דידי'. והבאתי דברי התוס' ב"ק דק"ד ד"ה שליח ובהרא"ש שם וד' הש"מ ב"מ דצ"ח מ"מ אין שליחות לנכרי אלא שלכאורה יש צד להחמיר עפ"י מ"ש הנה"מ סי' קפ"ח דפועל נכרי ידו כיד בעה"ב ואף שגם המקנה הוא נכרי וכבר הבאתי בתשו' הנ"ל דברי התוס' ב"מ דע"א דשלוחו של נכרי הוא בכה"ג וא"כ ל"א לן במה שהוא פועל של ישראל דז"א דאם נאמר דיד פועל כיד בעה"ב אף בנכרי א"כ הוי כמזכה הנכרים השמרים להבעה"ב עצמו ואף שבש"ס דע"ז הנ"ל נמי בפועלים מיירי ואפ"ה ל"א דליתסר אף בלא הקדום לו דינר מטעם דכיון דהגיע הייי"נ לידם נקנה לו ע"י הגבהתם. דשם כ' התוס' דטעמא משום דהחנוני וגם הפועלים לא נתכוונו רק לקנות לעצמם ולא להבעה"ב משא"כ הכא אלא דנראה דבנ"ד אף שכתבו הלוקחים שהם ישלמו דמי הב"ד מ"מ לאו פועל דישראל הוא. דהא אם לא ירצה הישראל לקבל הנשלח לו יחזור על המשלח א"כ לא הוי רק של המשלח. אמנם אכתי יש מקום חומרא לד' רש"י וסייעתו דיש שליחות לעכו"ם לחומרא וכבר הארכתי בתשו' אחרת דאף דמדברי הרא"ש בתשו' כלל ק"ח והריב"ש סי' ש"ה משמע דדוקא באיסור רבית ס"ל הכי ולא בשאר איסורים מ"מ מדברי רש"י בשבת דקנ"ג וספ"ק דע"ז ותוס' שם נראה דגם באיסור שבת אמרינן כן ועיין תשו' ב"ח סס"י קמ"ג ותשו' פ"י ס"א חיו"ד סי' ג'. ובספר בית מאיר סס"י ה' ובס' מח"א ה' שלוחין סי' י"ד מ"מ כיון דגם לד' רש"י וסייעתו הוא רק חומרא דרבנן וגם כמה ראשונים מקילין והובאו שני הדיעות בש"ע יו"ד סי' קס"ט ס"ו. יש להקל בחמץ שעה"פ ועוד נראה לסלק שני החששות הנ"ל כיון דבעל הב"ד לא כיון לזכות וגם הלוקח לא כיון לזכות אז על ידו דהא לא ידע השעה שקיבל הב"ד השמרים אף שבד"א מקנה א"צ כוונה לקנין כמ"ש הראשונים ז"ל מ"מ כ"ז מטעם זכי' וכיון שהמקנה הי' ג"כ נכרי לאו בר זכי' הוא וכיוצא בזה כתב הקצוה"ח סי' ער"ה וה"ה אינהו לדידן ועיין בנה"מ סס"י קפ"ח אמנם אכתי יש לפקפק לכאורה על השמרים מאותו ששלח אדראן דהא גם בההוא דחמרי' ופועליו שם בע"ז אף שלא ייחד קניינו אסור בהקדים לו דינר כדאי' התם. אמנם נראה דשם האיסור הוא משום שהחנוני הוי כשלוחו ליתן לפועליו יי"נ אבל לא הוי כנקנה לו הייי"נ בפרט לדברי ר"ת ורה"פ דכסף בנכרי ל"ק ועיין במח"א סי' הנ"ל ועוד דבלא"ה המג"א סי' ת"נ סק"ט הקיל כדברי הרשב"א שבש"ע יו"ד סי' קל"ב ס"ד. ואף שהט"ז והש"ך שם החמירו וגם הפר"ח בסי' ת"נ החמיר וכ"ש בנ"ד שאמר בפי' שמרים מ"מ סניף להקל הוי באיסור קל דחמץ שעה"פ שהיא רק מטעם קנס ואעפ"כ לא מלאני להקל רק בהנאה אבל לא באכילה אף על השמרי' של השנים אחרי' ומחמת

חולשת כחי ורב טרדותי לא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה.
שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה פב

סקאלא יום ה' י"ט סיון תרל"א. שפעת שלום לכבוד הרב המופלג החריף ובקי מ' שלמה מעהר כ"י אבד"ק גלאץ.
מכתבו קבלתי זה כביר ומרוב הטירדא להשיב תשו' נחוצת מאד לשעה וגם משאר טרדות וסיבות שונות לא יכולתי לשום עיני במכתבו וכעת עיינתי בו וע"ד שאלתו שבמקומו נוהגין כמה סוחרים לקנות בחוה"מ פסח יי"ש אצל האדונים ע"ד שהאדון יחזיקו עוד חדש ימים ואח"כ יקבלו הקונה וכ"ת הרעיש לאיסור דאף דהיי"ש עומד כל ימי הפסח אצל הנכרי ובאחריותו מ"מ הא אף בישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי וקיבל הנכרי אחריות עובר עליו מה"ת לדעת הרמב"ם ופ' כן בש"ע סס"י ת"מ מכ"ש שקונה היי"ש בפסח דלדעת הרמב"ם אדרבה רק בכה"ג לוקה וכ' כ"ת צד היתר משום שהישראל לא סיים מקחו ולא הראה לו האדון היי"ש רק קונה אותו על נסיון הגראד ויכול הנכרי ליתן לו מאיזה יי"ש שירצה רק שיהי' כפי הגראד והביא ד' הפ"י החדשות סי' י"ד שכ' דמה שהתירו הגמי"י בחק הכומרים משום שאינו מקבל הככרות בפסח ופשיטא דגוי שחייב לישראל חמץ שאינו עובר עליו כיון דלא זכה בו הישראל מעולם כו' וכ' עוד אח"כ ח"ל ול"ד להא שכתבתי בישראל שיש לו חוב חמץ אצל הגוי דשרי דהתם לא זכה בו הישראל מעולם כיון שאין החמץ מיוחד איזה של ישראל והגוי נותן לו איזה חמץ שירצה עכ"ד הפ"י ומזה יליף כ"ת לנ"ד דנמי דכוותי' היא אלא שכ"ת האריך דיש לחלק דשם נעשה הדבר קודם הפסח משא"כ הכא דקונה בפסח משום דהואיל ואם הי' הישראל לוקחו לביתו הי' עובר עליו והנה כ"ת בעצמו הרגיש בדברי התוס' פסחים דע"ו בד"ה הואיל דבכה"ג ל"ש לומר הואיל וכ"ת דחק לחלק דבנ"ד ליש תי' התוס' וליתא ולא ראיתי להאריך וכ"ש לפרש"י שם דמ"ח דל"א הואיל כזה לכ"ע ועוד נראה דבכה"ג לומר הואיל דאי בעי מייתי לי' הישראל לביתו ל"א הואיל כזה דיעבור עליו הישראל עי"ז בב"י כיון דמחוסר מעשה בגופו של חמץ גרע ממחוסר ממונא דכתב הר"ן פכ"ש דל"א הואיל וראיה לזה דהא ד' הרמב"ן וסייעתו הובא בר"ן פ"ק דחמצו של ישראל ברשות נכרי אינו עובר עליו בב"י והא ודאי שברשות ישראל לקחתו מרשות הנכרי לביתו ואמאי אינו עובר בב"י משום הואיל אע"כ כמ"ש ותמהני על כ"ת שהביא דברי הרמב"ן בזה בתוך דבריו ולא הרגיש בזה ע"כ נסתר כל אריכות ד' כ"ת בזה. אמנם

העיקר ד' הפ"י הנ"ל לכאורה יש לתמוה דהא מבואר בסוגיות הש"ס דל"א דאי בע"ח למפרע הוא גובה א"ש מתני' דישראל שהלוה לנכרי על חמצו אחה"פ אסור דאף שכל ימי הפסח עדיין לא קניא ליה מ"מ כיון שגבהו לבסוף קניא לי' למפרע ואף דקי"ל כרבא דמכאן ולהבא הוא גובה היינו דקאמר התם בש"ס משום דאי הוי ליה זוזי הוי מסלק לי' בזוזי כו' ע"ש אבל בנדון חק הכומרים ובנ"ד דל"מ מסלק ליה בזוזי גם רבא עודה וע"ש. אמנם מדברי הש"ס דע"ז דס"ג בהא דבי ר' ינאי דמסיק הש"ס שם ע"ב אלא אמר רבא כו' אע"ג דמשעבד ליה כיון דלא מייחד שיעבודו לא מיתסר ע"ש ומבואר שם דאף שמוכרחים דברי ר"י לפרוע לעניים בשמינית פירות דוקא ולא מעות לא הוי הני פירות חליפי שביעית כיון דלא מייחדי לפרוע דוקא מאלו הפירות אף ע"ג דגבי לבסוף מפירות אלו ל"א איגלא מילתא למפרע דהני דקא פרעי להו חליפי פירות שביעית הם ולאו דוקא אם לא היה הפירות במין בדברי ר"י בשעה שקבלו הפירות שביעית אלא אפי' הוי בעין ואפ"ה כיון דלא מייחד שיעבודו לא מיתסר כמבואר שם בתוס' דב"ב מ"ב בד"ה יאות ובדברי הרא"ש סי' ב' אלא דא"כ לכאורה יש סתירה בש"ס מהא דרבא דע"ז להא דקאמר בפסחים אליבא דרבא. והנה לפמ"ש הרמב"ן במלחמות בפסחים שם דלפי המסקנא אף לאביי למפרע גובה רק בקרקע אבל במטלטלין גם אביי מודה דמכאן ולהבא הוא גובה ומש"ה ל"ק לאביי מהברייתא דמייתי התם ע"ש וא"כ י"ל שפיר דהא דקאמר שם טעמא דרבא משום דאו הו"ל זוזי כו' לא איצטריך ה"ט רק בקרקע אבל במטלטלין אף בלא ה"ט מכאן ולהבא גובה מש"ה א"ש הא דע"ז וא"כ גם דברי הפ"י נכונים. אמנם לשיטת בעה"מ שם וכן מבואר מדברי התוס' שם בפסחים שם דל"א רע"ב ק' כנ"ל ועכצ"ל דהא דקאמר הש"ס בפסחים משום דמצי לסלוקי בזוזי לאו דוקא אלא אף אי לא מצי לסלוקי רק בקרקע או בחמץ אפ"ה מכאן ולהבא הוא גובה כיון דאינו מוכרח לסלוקי דוקא בהא שגבה לבסוף אלא מצי לסלוקי בדבר אחר דכוותי' ולא מייחד שיעבודו כמו בהא דע"ז מש"ה אמרינן דאף שגבה קרקע זו או חמץ זה לבסוף ל"א איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא ברשותי' קאי כדאמר אביי אלא דהשתא קא קני ובר מן דין הא כתב התוס' בגיטין דמ"א גבי איצטלא דכיון דמ"מ דמישתמשין באיצטלא כו' ואם מכרוה לא טרפה מלקוחות ומסלקי לה בזוזי אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה ע"ש וכ"ש בהא דבי ר' ינאי דלא מייחד שיעבודו כלל ועכ"פ ראיה מהא דע"ז לד' הפ"י הנ"ל אלא שלכאורה עומד נגד זה דברי התוס' שם בע"ז שם בד"ה כגון שכתב דבטלה סתם אפי' קאי בחצרה עם טלאים אחרים שלו אע"פ שאינו יכול לדחותם לטלה מן השוק אפ"ה חין שם אתנן חל אפי' למאן דאית לי' ברירה אלא המבורר בשעת ביאה עכ"ל ומשמע דבעלמא למאן דאית ליה

ברירה אמרינן דהוברר למפרע דזה הוא שמכר לו וא"כ גם לפ"מ דקיי"ל דבדאורייתא אין ברירה הא כתב הר"ן רפ"ג דגיטין דלחומרא הוא דאמרינן אין ברירה אבל ספיקא הוי ואמרינן נמי יש ברירה לחומרא ע"ש וא"כ לכאורה גם בנדון חק הכומרים י"ל הכי ולא כהפ"י אלא דא"כ תיקשי סוגיות הש"ס שם דע"ז דאמר ר' יוחנן על הא דדבי ר"י יאות אינון עבדין ומביא ראיה מברייתא דאתנן וקשה דהא באתנן טעמא כמ"ש התוס' הנ"ל וא"כ מה ראיה להא דבי ר"י אלא שי"ל דר' יוחנן לטעמי' דאית ליה אין ברירה אף לקולא דהא ס"ל בגיטין רדכ"ה דאף אחרון נמי אינו פוסל וע"ש בש"ס וגם ס"ל נמי בביצה דל"ח ע"א דאף בדרבנן אין ברירה ש"מ דס"ל דודאי אין ברירה ולא מספיקא דהא בהא תליא כמ"ש הר"ן שם בגיטין אמנם אכתי לא נתקררה דעתי כיון שעכ"פ בהא דאתנן בעינן דוקא שיהא מבורר בשעת ביאה כמ"ש התוס' אכתי אין ראיה מוכרחת מהא דאתנן לדבי ר"י אולם נראה דר' יוחנן אינו מפ' הך ברייתא דבא עלי' ואח"כ נתן לה בטלה סתם כדמפרש לה רנב"י אר"ח אלא דלעולם מיירי בטלה זה ודלא קאי בחצרה כמ"ש התוס' שם ד"ה כגון דאפשר לפרש כן ואפ"ה מייתי שפיר ראיה להא דבי ר"י משום דאף דלא קאי בחצרה וא"כ אף דלא קנתה גוף הטלה ויוכל לסלקה בדמי הטלה כמ"ש הרא"ש והר"ן ז"ל שם מ"מ ודאי דלא גרע מטלה סתם כמ"ש הרא"ש שם דהא כל נכסיו משועבדים שמחיוב ליתן לה הטלה או דמיו והטלה בכלל נכסיו הוא ועיין בתשו' בצ"צ סי' ס"ד ועכ"פ מוכח מברייתא זו דאף שבלסוף נתן לה הטלה זה כפי שהבטיח לה אעפ"כ לא הוי אתנן אף דמיחד אטלה זה כיון דל"ק הטלה אף דגם הטלה עכ"פ משועבד מ"מ לא מיחד שיעבודו אטלה זה לבד ומש"ה לא מיתסר אף שנתן לה הטלה הזה לבסוף מכ"ש בהא דבי ר"י ול"ש בכה"ג ענין ברירה כנ"ל דהא ידוע שקודם הנתינה לא היה קנוי לה כלל רק שיעבוד בעלמא וכמו כל בע"ח דקיי"ל דמכאן ולהבא הוא גובה ולשטת המלחמות במטלטלין אף אביי מודה ול"ד לאחין שחלקו למ"ד יש ברירה דשם הי' לכ"א חלק בגוף השדות רק שלא הי' חלקו מבורר משא"כ כאן. אמנם לאוקימתא דרנב"י אר"ח דמוקי לברייתא בטלה סתם וקאי בחצרה דקנתה טלה א' מהעומדים בחצרה כההוא דא' משורי או דשורי בשורי במנחות דק"ח ק"ט אלא שא"י איזהו ואם אח"כ בירר ונתן לה טלה א' מהטלאים זהו תלי בדיני ברירה ואף שהרשב"א בתשו' בחלק תו"א סי' פ"ב כ' דבשור בשורי אף למ"ד א"ב מועיל שם הוא מטעמא שכתב שם דאצ"ל הוברר הדבר למפרע וכל שאצ"ל הוברר למפרע אף למפרע מועיל אף למ"ד א"ב ע"ש וכ"כ בס' מק"ח סי' תנ"ד סק"ב ובספרו נה"מ רס"י ס"א מסברא דנפשי' ולא ראה שקדמו בזה הרשב"א בתשו' משא"כ לענין אתנן דצ"ל הוברר למפרע דאל"כ לא הוי

אתנן ושפיר תלי בדיני ברירה ולמ"ד א"ב לא הוי אתנן ומש"ה כתב התוס' דאף למ"ד י"ב לא הוי אתנן דבעינן שיהיה מבורר בשעת ביאה וכיוצא בזה כתב התוס' בגיטין דכ"ד ע"ב בד"ה לאיזו והארכתי במק"א ואכ"מ אבל במקום דליכא רק שעבוד בעלמא ולא קנין בגוף הדבר אף שיקנה לו לבסוף ודאי דל"א איגלאי מילתא למפרע ובפרט לרבא דקיי"ל כוותי' דבע"ח מכאן ולהבא גובה ומש"ה אף דברי הפ"י בתשו' מ"ש בטעם הגמ"י בחק הכומרים וז"ב והנה כבר כתבתי בכמה תשובות דמסחרים אלו הנהוגות עכשיו שקונים מאדונים או מישראלים שיש להם גראלניס כמה מאות או אלפים הין יי"ש ואין המוכר מסיים דבר הנמכר להלוקח רק שקונה מאתו על חשבון הגראד דאין להלוקח קנין עצמי בהיי"ש שקנה ומש"ה האחריות מן היי"ש כל זמן שלא קיבלו הלוקח על המוכר ולא מטעם שקיבל עליו המוכר האחריות בפי' רק אף בסתם האחריות על המוכר דכן המנהג פשוט ואם היה להלוקח קנין עצמי בהיי"ש הוי הדין דההיזק לפי חשבון כמ"ש התוס' והרא"ש והר"ן בגיטין דס"ו בעובדא דגנובא וכ"פ בש"ע בח"מ סי' רנ"ג ס' י"ג וע"ש בהגהת רמ"א אע"כ דה"ט דבמוסחרים כאלו הנהוגים אין להלוקח קנין עצמי בהיי"ש קודם שמקבלו רק חיוכא רמי אהמוכר ליתנו בכך כו"כ ועל הלוקח לקבלו וכן היא בפוסק על שער שבשוק כמ"ש הרשב"א בתשו' ח"ג סי' ס"ה ואף בפוסק על הגדיש שפרש"י בב"מ דע"ב ע"ב שהיינו שפוסק עמו לתת לו מאותו גדיש ע"ש ואעפ"כ כתב התוס' שם דס"ד ע"ב במקומם וז"ל ומיהו נראה קצת דפוסק על הגדיש הוי דומיא דפוסק על שער שבשוק שאין הלוקח מפסיד בשום ענין כו' דהתם יכול המוכר לתת לו חטים אחרים ואלו שיש לו מסתברא דיכול לאכלם ע"ש מכ"ש בקניית היי"ש דהקפידא הוא רק על הגראד ע"כ ברור שבקניות אלו קודם שקיבל הלוקח אין להלוקח בהם קנין עצמי רק מתורת חיוב הוא ועיין בס' חו"ד סי' קס"ט תקל"ח ובסי' קע"ג סקי"ב ובספרו נה"מ סס"י ר"ח וסס"י ר"ט והארכתי בכמה תשו' לברר הדברים ולא רציתי לכפול כאן וא"כ אין כאן משום ב"י משום דלא נקנה לו גוף החמץ רק המוכר נתחייב א"ע ודומה לחק הכומרים ולישראל שמקבל מעכו"ם ככרות ברבית דפ' הב"ח והאחרונים להקל בדיעבד אף בלא התנה אכן לכתחלה כיון דפ' הטור כד' ראבי' דבעינן התנה דוקא וכ"פ הש"ע א"כ מכ"ש דאסור לקנות בפסח ועיין בס' שערי תשובה סי' תמ"ח שהביא בשם תשו' פמ"א ח"א סי' מ"ו בא' שמכר ח' פשתן לנכרי ע"פ אחר חצות עבור ששה זהובים ומדה יי"ש והשיב הפמ"א שיכול לומר לנכרי שהמקח הי' בטעות ששכח שהוא ע"פ והשתא כתב ע"ז ולענ"ד באם כו' שלא הראה לו על יי"ש זה ל"ש מ"ש הפמ"א דכשמשך הפשתן נקנה היי"ש בכל מקום שהוא כיון שאין היי"ש מסיום בפ"ע ואם היה העדה ויי"ש בבית

הנכרי בעין מסיום לעצמו ג"כ אין מקום שיקנה הישראל אותה אם לא כשאמר שמחליף על מדה של יי"ש שיש לו בביתו שאז נופל לשון קנין חלופין ואם נשפך אח"כ ההפסד על הישראל משא"כ כשאינו מראה לו עליו רק הוא התחייב א"ע מדה יי"ש סתם פשיטא דלא נקנה לו כלל רק חיובא עליו דנכרי רמי וא"כ אין איסור לקבלו אחר פסח עכ"ל הש"ת ועיין בטח"מ רס"י ר"ג ובהגהת רמ"א שם ס"ג וס"ד ובסמ"ע וט"ז וקצוה"ח שם ועכ"פ מדברי הפמ"א מבואר שחושש בכה"ג אף בדיעבד אף דהעיקר כד' הש"ת וכאשר בררנו למעלה מ"מ לכתחלה ודאי דאסור לעשות כן. והנה זה כמה שנים שמעתי שיש איזה קלי דעת שקנו יי"ש מהאדונים בחוה"פ ע"ד הנ"ל ותלו עצמם בהוראת רב גדול מפורסם ושאלו אותי כמה פעמים סוחרים אם דעתי מסכמת ואסרתי להם אמנם בדיעבד וכ"ש כשעבר הפסח אין להחמיר רק כשרואה לעשות למיגדר מלתא כפי ראות עיני הב"ד ובדבר שאלתו נדון תיקון עירובין בק' הנה בעו"ה לבי בל עמי מחמת סיבות לא טובות עיני צופיות לרחמי שמים ובל"נ אשימה עיני על מכתבו גם ע"ז ושלום כנפשו ונפש הדוש"ת. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה פג

סקאלא יום ג' כ"ד סיון תרל"א. שפעת שלום וברכה לכבוד ידידי הרב המופלג החריף ובקי שלשלת היוחסין מ' נפתלי נ"י איש הורוויץ.

מכתבו קבלתי קודם ח"ש העבר ויען כי הי' נחוץ לי אז להשיב תשובת רבות נחיצת לשעה ואח"כ עברו עלי סיבות לא טובות בעו"ה לזאת נתאחר תשובתי עד עכשיו ע"ד שאלתו שאיש א' מק' קנה קוה"פ יי"ש מאיש א' מק' דראהיי ואח"כ רצה עוד לקנות ממנו יי"ש ולא נגמר המקח ביניהם ובחוה"פ בא להקונה ט"ג מהמוכר שיבא לשם ונסע הלוקח לשם וקנה אצלו בחוה"פ יי"ש מחדש שיקבל אותו לאחר החג ונתן לו המוכר להלוקח אויספאלג שיין להנאמנים שלו בהגראלניא שיתנו להלוקח אחר החג כו"כ יי"ש שיחזיק כו"כ גראד ואם יש עוד יי"ש בהכלי שהיי"ש הוא מהבארבלי"ס הרשות ביד הלוקח שלא לקבלו וכשבא הלוקח בחזרה הרעישו עליו כל הסוחרים על מה שקנה יי"ש בפסח ובא אל אביו הרב נ"י ואמר לו אביו שחלילה לעשות כן כי הוא פירצת גדר ויש שם מופלג א' וערער על אביו ואמר שאין בזה חשש איסור וכ"ת האריך במכתבו להחזיק דברי אביו ושאל חוו"ד והנה כ"ת האריך מאד אבל לא בירר דבריו כראוי ואני אברר בקצרה דלענ"ד אסור לעשות כן מתרי טעמי חדא משום שהוכיח סופו על תחלתו שמכירתו שמכר המוכר היי"ש שברגאלניא לנכרי קוה"פ לא היה רק הערמה בעלמא

וקתני בתוספתא ובלבד שלא יערים והביאו בב"י בסי' תמ"ח והב"ח פי' שהיינו שלא יניח חותם על החדר שהחמץ בו והט"ז מחמיר מאד בכה"ג אף בדיעבד רק שהח"י פי' שאם הניח חותם אחר המכירה אין לאסור בדיעבד מבואר שם דלכתחלה אסור לעשות כן אף אחר המכירה אף שלא היה הערמה ניכרת בשעת המכירה. אמנם לכאורה יש לפקפק גם על דיעבד ולומר שתלוי במה שנחלקו הרמב"ם והרשב"א הובא בר"ן בנדרים דמ"ח סע"א ולדעת הרמב"ם שפ' בש"ע סי' רכ"א ס"ט כמותו דאמרינן בכה"ג הוכיח סופו על תחלתו א"כ אף בדיעבד יש לאסור אמנם יש לחלק דשם יש גילוי דעת יותר בפרט כיון שסעודתו מוכחת עליו כדאמר בש"ס התם (א) אמנם לכתחלה כתב גם הח"י לאסור ואף די"ל דנ"ד קיל טפי משום דאינו ידוע שמכר לו הי"ש הזה שמכר לנכרי דכבר כתבתי בכמה תשובות דבהמוסחרים אלו אין להלוקח קנין עצמי בהי"ש רק חיוב הגוף הוא על המוכר ליתן להלוקח י"ש בגראד הזה במקח הזה ואף אם מכר לו י"ש מגראלניא שלו נראה מד' התוס' בב"מ דס"ד רע"ב במסקנתם שיכול ליתן לו י"ש אחר עשיה במ"ש בפוסק עמו על הגדיש ועיין בפרש"י שם דע"ב ע"ב בד"ה פוסק עמו וכ"ש בי"ש שהקפידא הוא רק על הנאבד ועוד דנראה דדעת המוכר בנ"ד הי' משום שהיה לבו נכון ובטוח שיקנה הי"ש הזה לאחה"פ בחזרה מהנכרי שמכר לו כפי הנהוג דהא אין רשות לישראל אחר ליקח אותו מהנכרי כמ"ש בתשו' מ"ב והאחרונים מ"מ דבר מכוער מאד הוא ונוטה להערמה ניכרת שנית מטעם שכרב כ"ת דאסור משום שרוצה בקיומו של חמץ אלא שכ"ת כתב דאין האיסור על הלוקח משום שכתב המק"ח סי' ת"ן שאין איסור רוצה בקיומו גבי חמץ אלא כשהגיע לו עי"ז הנאה מחודשת אבל בכאן אין הנאה מחודשת לגבי הלוקח דמי יודע אם יעלה השעה עכ"ד ואישתמיטתי' דברי הש"ס בנדרים דל"א דבזבינתא מציעא הוא הנאת שניהם וכ"ש בזבינא חריפא הוי רק הנאת לוקח ואף שכתבנו דבכה"ג הוא חיוב על המוכר ואין הלוקח מפריד כלום אם נאבד הי"ש הזה כמ"ש התוס' בב"מ הנ"ל מכל מקום כתבתי בתשו' בכה"ג שנשרף כל היין שרף שגרנאלניא או נאבד הכלי אף שאין הלוקח מפסיד וצריך המוכר להחזיר לו מעותיו אבל א"צ ליתן לו י"ש ממק"א כיון שמכר לו י"ש מגראלניא ההוא ונאבד יכול המוכר לטעון שאנוס הוא וא"כ הלוקח רוצה בקיומו כדי להרויח וכבר כתבנו שבזבינא מציעא גם הנאת לוקח הוא וכ"ש בזבינא חריפא אבל לגבי המוכר אין איסור משום רוצה בקיומו דלא כמ"ש כ"ת דהא גם בלא"ה המוכר רוצה בקיומו של חמץ דהא ידוע דאם יאבד החמץ העכו"ם הקונה לא ישלם לו כמ"ש המק"ח בכמה דוכתי רק דל"א לן כמ"ש

המק"ח משום דאיו לו הנאה מחודשת וגם עתה אין לו הנאה מחודשת דאף דבזבינא מציעא ומכ"ש בזבינא דרמי על אפי' הנאת מוכר הוא וע' בנה"מ סי' ע"ב סק"ח ובסי' (א**

) כ"כ בתשו' צ"צ סי' מ"ה בנידון עגונה בגוי מסל"ת שהעיד סתם ואח"כ בסוף לא רצה להעיד עד שיתן לו ממון וכתב דלא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו וגם מתחלה נתכוון לכך דזה אינו והביא באריכות סוגיות הש"ס דחולין דל"ט ע"ב וכ' דלאוקימתא הא' ל"א סופו מוכיח על תחלתו כלל גבי ישראל ולאוקימתא הב' ל"א מוכיח וכו' אלא היכא דאיכא נמי הוכחה בתחלה ולאוקימתא הג' לא הוכיח וכו' אלא היכא דאיכא טעם על מה ששתק תחלה והביא ראיה מנדרים דמ"ח ומלשון הרמב"ם פ"ז מה' נדרים דדוקא התם משום שסעודתו מוכחת עליו כמ"ש אאמו"ר הג' ז"ל מסברת עצמו והנה בראשית ההשקפה תמהתי ע"ז דהא אנן פסקינן במעשה דקסרי גבי שחט סתם ואח"כ חישב לע"ז דהוי ס' נבילה ולכמה פוסקים אסורה אפילו בהנאה אף דבהמה בחזקת היתר עומדת לענין הנאה אף דהתם ליכא טעם על מה ששתק תחלה ומכש"כ בנידן הצ"צ דע"י העד אנו באים להוציא אותה מחזקת א"א ובינותי בספרים ומצאתי בס' כו"פ בסי' ד' שהקשה באמת דאמאי אסרה מס' גבי חישב ואח"כ זרק הא ליכא טעם על מה ששתק בתחלה ותי' דבאיכא טעם על מה ששתק תחלה הוי ודאי לרשב"ג ובלא"ה הוי רק ס' ולהכי גבי מעשה דקסרי הוי ס' אף לרשב"ג וא"כ לפ"ז יקשה על דינא דצ"צ אבל לפע"ד אחר העיון נראין דברי הצ"צ נכונים ודברי הכו"פ תמוהים דהא בליכא טעם על מה ששתק תחלה אמרינן בש"ס דשתק ולבסוף צווח ד"ה קנו לכן נלענ"ד דשלשה חלוקים יש בדבר דאם יש הוכחה מתחלה כמו גבי גט כשאמר כתבו התם אפי' רבנן מודה דאמרינן הוכיח וכוי כמ"ש בחידושי הרשב"א שם וכששתק מתחלה ואח"כ צווח דאין לנו שום טעם למה שתק מתחלה והוי בהוכחה להיפך בזה אפי' רשב"ג מודה והיינו דוקא כמו התם בכותב נכסיו לאחרים דקיבל השטר כמ"ש רש"י שם דיש ג"ד מה שקיבל השטר בסתם ולא אמר כלום דכוונתו היה לזכות במתנה ואח"כ חזר בו וכן גבי תקפו א' בפנינו בש"ס ב"מ ד"ו דהתם בודאי לא היה לו לשחוק כשא' תופס מידו חפץ שלו אי לאו משום האי טעמא דקחזו ליה רבנן ואם אין לנו הוכחה מתחלה כלל לא לכאן ולא לכאן בזה פליגי רבנן ורשב"ג כמו בזוכה ע"י אחר דלמה לו לצווח וכן גבי שחיטה ל"מ כשלא שחט לפנינו ואח"כ שמענו דחושב לע"ז דאמרינן דבאמת דגם מקודם חישב ואפי' אי שחט לפנינו הא לכמה פוסקים מחשבה בלב סגי ואפי' להסוברים דבעינן הוצאה בפה מ"מ הא כשאין אדם שומע קולו ג"כ אסורה ולהכי א"ל דממה דגלה כעת דעתו בפנינו לע"ז דבאמת גם

בשחיטה חשב בלב או אמר בינו לבינו לע"ז דלמה היה לו לגלות דעתו שישמעו רבים ורק כעת מקרה הוא דקרה דשמעו העדים שחשב ואנו דנין ע"ז באמת על תחלתו והוי כליכא הוכחה לכאן ולכאן דתלי' בפלוגתת רשב"ג ורבנן לגבי מתנת ב"ח דיש הוכחה מדלא אמר התנאי בשעת נתינת המתנה כיון דכל רצונו היה בזה שיהנה לאביו א"כ הוי ליה לומר בתחלה לכך דעת הרשב"א דלכ"ע ל"מ ולהרמב"ם הא דסעודתו מוכחת עליו הוי כהוכחה בתחלה ונלע"ד די"ל דגם להרשב"א גבי מתנת ב"ח שם הוי כמו הוכחה בתחלה אלא דס"ל דגם הוכחה מתחלה ל"מ אם שתק בנתיים כמו בסוגיא דב"מ גבי תקפו ואח"כ הקדשו אף דיש הוכחה מתחלה דטען לפנינו כולה שלו כמ"ש הריטב"א שם בשם הרמב"ן דהבעיא איירי בהכי אעפ"כ הוצרך בש"ס לומר הטעם על מה דשתק בתחלה ולהרמב"ם צ"ל דזה דסעודתו מוכחת עליו הוי ראיה גמורה אף בשתק בנתיים וא"כ דברי הצ"צ נכונים דהתם הוי כהוכחה מתחלה להיפך כיון דכל עצמו לא הי' כוונתו אלא כדי ליטול שכר הוי לו לומר בתחלה והכי לכ"ע ל"א הוכיח סופו על תחלתו כמו בקיבל השטר ושתק ואח"כ צווח דלכ"ע קנה אלא דברי אאמו"ר קצ"ע דהכי ל"ש זה להקשות אמאי לא אמר בתחלה וא"כ יש לכאורה להחמיר כמו גבי שחט ואח"כ חישב אלא דבאמת ס"ל לישש פ"ב דחולין סי' כ' דהעיקר דקיי"ל כרבנן דל"א הוכיח סופו ע"ת וכן ראיתי בתשו' מהר"ח אור זרוע בשם אביו בתשו' וז"ל וכן נראה בעיני דאפי' בעלמא לא קיי"ל וכח סופו ע"ת אלא היכא דמוכח כדאמר בשחיטת חולין דל"ט ע"ב עכ"ד וכן נראה דעת המהריב"ל בתשו' ח"ג סי' ע"ו הביאו הב"ש בקונטרוס עגינות סי' פ"ב ע"ש היטב. ועוד אפשר לומר כמו שכתבו רוב הפוסקים גבי שחיטה דאם שחט בפי' לשם מצות שחיטה אע"פ שחישב אחר כך מותרת הבהמה וא"כ במכר לעכו"ם קודם פסח החמץ הוי כפי' בהדיא שעושה לשם מצות השם ול"א הוכיח ודי בזה.)** ובסי' רצ"א סק"ג מ"מ בנ"ד היא יכול ליתן להלוקח יי"ש ממק"א כנ"ל א"כ אינו רוצה בקיומו לענין הנאה מחודשת זו. אמנם יש חשש איסור להמוכר משום דנראה חשש הערמה בהמכירה שמכר להנכרי קוה"פ כנ"ל ולהלוקח יש איסור דרוצה בקיומו כנ"ל. הכלל דדעתי מסכמת לדעת אביו הרב נ"י לאסור והנה זה רבות בשנים אשר נפרץ גדר שהסוחרים הגדולי' מעיר גדולה נהגו היתר בעצמם לקנות יי"ש מאדוני' בקאנטראקטין בחוהמ"פ ע"מ לקבל יי"ש אח"פ ותלו עצמם בהוראת רב גדול א' שבמקומם וכאשר נשאלתי ע"ז אמרתי לא ירד בני עמכם ופרסמתי שאסור לעשות כן ובשבוע העברה השבתי לעיר גלאץ לאסור בזה. וכן לא יעשה עוד. ומרוב טרדתי וחולשת כחי לא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדוש"ת:

שלמה במוהר"י זללה"ה. ת

שובה פד

סקאלא יום ב' זיין ניסן תרכ"ח לפ"ק. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' יד"נ הרבני המופלג החריף ששלת היוחסין מ' נפתלי איש הורוויץ:

תמוה לע"מ קבלתי מכתבו וע"ד שאלתו בא' שעירב קאגירוזיס בחטים וטחן הכל על קמחא דפסחא ומכר הקמח לצורך אפיית מצות על החג ומתחלה אסר הרב מבאטישאן את הקמח מלעשות ממנו מצות ואח"כ חזר בו והכשיר הקמח השני כי קרוב להיות שבקמח השני היה בו ס' ורו"מ חוכך להחמיר עפ"י ד' המג"א סס"י ת"ס ותשו' ח"ס סס"י קכ"א ושאל חוו"ד ואני איני רואה בזה שום צד איסור דגם ד' המג"א הנ"ל צ"ע לפ"מ שפי' במחה"ש דבריו דהא התוס' במנחות דכ"ג בד"ה קס"ד ל"כ רק שאין דרך לעשות כן שיהיה התבלין הרוב ומבואר דלולא זאת היה מפרשין כפשוטו דאף אם הרוב תבלין יוצא בה ידי מצה ול"א דאסור לאכלה בפסח משום חשש חימוץ שמעכב האפי' ומ"מ אף לפי פי' התוס' מה לי אם היא כולה רוב תבלין או שבמק"א רוב תבלין וש"מ דאף ברוב ממון אחר אין בו חשש חימוץ ומש"ה גם ד' הח"ס תמוהין אמנם בנ"ד שהמיעוט דמעט הוא רק ק"ג אין בזה שום ספק דהא אף למה דמסיק במנחות שם דרובה מצה מבואר דעכ"פ דבכה"ג אין חשש חימוץ מכ"ש בנ"ד שנתערב קודם הטחינה וטחן הכל ביחד ואפה מהם מצות לכל הדיעות בכה"ג יש בילה וגם מד' כה"פ בסי' תנ"ג שכ' דאף בשאר מינים אם הרוב חטים יוצא בם יי"ח בפסח לכ"ע ש"מ דל"ח לחימוץ רק שלד' המג"א סי' תנ"ה סקי"ז י"ל לכאורה דגם בנ"ד צריך לאכול כ"כ לצאת יי"ח מצה עד שיהיה כזית מחטין עצמם אבל מד' כה"פ משמע דברוב חטים מצטרף הכל. ומש"ה נראה דהמג"א מיירי ברוב תבלין דוקא דאל"כ אין ראייתו מד' התוס' ממנחות כלום דהא ל"כ ליישב רק סוגיא דאורז ולא סוגיא דמנחות וא"כ משמע להיפך דברוב מצה א"צ לאכול רק כזית מצומצם וגם יש לחלק בין תבלין למין אחר וע' בראש ס' ה' חלה וגם הא בזמן הש"ס היה דרך שיהיה רבוע קטניות בסאה חטים כדאי' בב"ב דצ"ד ובש"מ ח"מ רס"י רכ"ט ואפ"ה לא אישתמיט לפ' בש"ס ופוסקים דצריך לאכול מצה יותר מכזית שיהיה כזית מחטים לבד וגם מוכח דבכה"ג אין חשש חימוץ ע"כ לדעתי אין מקום לאסור אמנם הלוקחין יכולין לחזור בהם כיון דהאידנא אין דרך בכך כדאי' בש"ע שם ס"ב. ולרוב הטירדא וחולשת כחי לא יכולתי להאריך יותר יקבל חה"פ בכשרות כנפשו ונפש הדוש"ש באהבה:

שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה פה

סקאלא יום א' יוד סיון תרכ"ח לפ"ק. שפעת שלום וברכה לכבוד יד"נ הרבני המופלג החריף מ' נפתלי נ"י איש הורוויץ.

מכתבו הגעני בעת בואי מדרכי. ומצאתי בביתי הרבה מכתבים ממק"א שהיה נחוץ לי להשיב מיד. הוכרחתי להקדים להשיב הנחוץ וכחי כשל מאד בעו"ה והיום עיינתי במכתבו והנה חוזר על הראשונות אשר שאל קודם פסח העבר בענין קמחא דפסחא שנתערב בהחטים קודם הטחינה מעט קאגירוזיס וטחן הכל יחד וכבר השבתי לרו"מ דאין מקום להחמיר לפע"ד והבאתי ד' התוס' במנחות וש"ס שם ורו"מ בא כעת לדחות דהש"ס ל"ק רק תיבלה בקצח ובש"ע סס"י תנ"ה הלשון לש המצה בקצח דהיינו דיעבד ומיירי שאין לו מצה אחרת עכ"פ והאריך והנה אף שאין מקום לחלק בין לכתחלה לדיעבד אם יש בזה חשש חימוץ בלא"ה לא ראה רו"מ דברי הרמב"ם פ"ה מה' חו"מ ה"כ שכ' וז"ל מותר ליתן התבלין והשומשמין והקצח וכיוצא בהן לתוך הבצק הרי דאפי' לכתחלה מותר רק שה"ה שם פ"ו ה"ה כ' דא"י יי"ח מצה בזה משום דהוי מצה עשירה אבל לא משום חשש חימוץ רק דהראב"ד בהשגות שם נראה דמחמיר משום חשש חימוץ ולא כמ"ש הב"י בדמתו כי כן נראה מדבריו בהשגות ה"ה וכן מבואר יותר בדבריו בהשגות רפי"ב מה' מעה"ק הי"ז. אמנם דבריו שם צע"ג כמ"ש הלח"מ שם ומ"מ אף לד' הראב"ד היא רק דוקא בתבלין משום שממהרין להחמיץ. אבל בק"ג ל"ש לומר כן בפרט שד' הראב"ד לא הובא בש"ע וכל הראשונים חלקו עליו כמ"ש הב"י סס"י תנ"ה. ומ"ש רו"מ דק"ג חמירי מקטניות שנתברר לו עפ"י בקיאים שבתערובת קמח חטים גם ק"ג מחמיץ ודומה לאורז תמהני דא"כ הוא ודאי דאין חשש כמו בעושה מצה מן החטים ומן האורז או לו יהא שהוא כולו מחטים ומ"ש רו"מ לדחות ראייתו מש"ס בב"ב דהתם יודע הלוקח שדרכו בכך משא"כ בנ"ד וגם המוכר עירב בידים והאריך ותמהני דלענין חשש חימוץ מה נ"מ ולענין שהלוקח יכול לבטל המקח גם אני כתבתי במכתבי שהלוקח יכול לבטל המקח רק שחשש חימוץ ליכא:

ב) וע"ד שאלתו באשה א' שהרחיקה נדוד מבעלה זמן רב והיא משרתת אצל נכרי בכפר סמוך לטשערנאויץ. וכ' רו"מ להמ"צ דטשערנאויטץ להתרות בהאשה שתקבל ג"פ ובאם לאו יתיר לבעלה לישא אחרת והמ"צ השיב שנתוודע לו מאיש מהומן שרוצית לקבל ג"פ ע"כ לא ישא הבעל אחרת עד שיתברר שקיבלה ג"פ מבעלה. ורו"מ האריך להשיג

עליו בתרתי. חדא כיון שהיא מורדת ועוד שהיא עוברת על דת ע"כ מותר לישא אחרת והאריך ובאמת הדין עם המ"צ. וכבר הארכתי בכמה תשו' דאנן קיי"ל כתשו' מהרמ"פ הובא בחמ"ח סי' קי"ט סק"ז ובב"ש שם סק"ח דאף בעוברת ע"ד הגם שמותר לגרשה בע"כ אבל קודם שגירשה אסור לישא אחרת אם לא בהסכמת מאה רבנים מג"א. והיא כד' הג' מהר"פ הובא בתשו' נו"ב קמא חאה"ע סי' א' וכן מבואר מד' הנו"ב עצמו בנו"ב מה"ת סס"י קנ"א ובפרט שהאשה אומרית שרוצית לקבל גט. וע' בנו"ב קמא סי' צ"ב וכ"ז אפי' בודאי זינתה ונאסרה ודאי על בעלה. וכ"פ בתשו' ח"ס סי' ג' מכ"ש בנ"ד וגם מחמת שהוא מורדת ג"כ כתבתי בתשו' דמ"ש רמ"א או מתירין לישא אחרת היינו ע"י היתר מאה רבנים דוקא וברורתי שם הדברים. וגם מאן לימא לן שהיא מורדת שמא לא הרחיקה מבעלה מחמת מרד רק מחמת סיבה אחרת ואף שאינה חוזרת למקום בעלה היא מחמת שאינו שולח אחריה וע' בהגהת רמ"א סי' פ' וגם אולי הוא התחיל הקטט והוא היה הגורם וע' בנו"ב מה"ת סס"י קנ"א וסי' ז' וסי' ח' ע"כ לע"ע ודאי דאין מקום להתיר לבעל לישא אחרת עד שיתברר הדברים וגם כשלא תרצה האשה לקבל ג"פ אז נחכם בדבר:

וע"ד דיני ממונות שבין המוכר להלוקח בכל גלילותינו המנהג שאדראן עם האנדשלאג קונה ק"ג ואדראן לבד קונה רק למי שפרע. ומ"ש רו"מ מד' הגאון המנוח אבד"ק סטאניסלאב הדברים מתמיהין ואולי השומע שמע וטעה ולא רציתי להאריך יותר:

ג) וע"ד שאלתו נדון אם עפ"י דתוה"ק מחיובת הבת ליתן בנימיסיהם לאחיה הבנים שמסלקת עצמה מירושתה אחר שאינה לה חלק עפ"י דתוה"ק תמוה שלא ראה רו"מ בספרי ישרש יעקב בפ' בית שמאי בתוס' דקי"א ד"ה לאחר ל' יום שם בארתי בראיות שמחיובת לחתום ואח"כ הארכתי עוד בתשו' להוכיח כן עוד בראיות ברורות ואח"כ ראיתי ראיה מפורשת מש"ס קידושין דס"ה ע"א עש"ה את זה ראיתי להשיב לרו"מ מתוך טרדות שונות ולא יכולתי להאריך יותר מרוב הטירדא וחולשת ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה.

תשובה פו

סקאלא יום ב' ג' סיון תרל"א. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' יד"נ הרב המופלג החריף ובקי מ' ארי' ליב נ"י בק' זאלישטשיק.

הגעני מכתבו וע"ד שאלתו בא' שעפ"י שגיאה נשאר אצלו א' קאריץ ריפות שקורין גראפליך מחטים שלא מכרו לנכרי בע"פ. והגראפליך הנ"ל הם שעירב עשרה קאריץ

חטים לתותים עם עשרה קאריץ שאינם לתותים והלתיתה נעשית ע"י זליפה מועטת ואחר משך י"ב שעות מהלתיתה נטחנו. ונשאר מהם הגראפליך הקארץ הנ"ל שנטחן על גראפליך קודם שנעשית ממנו קמח. והנה כ"ת האריך מאד לצדד היתר ושאל חו"ד והנה כ"ת הביא ד' הרמב"ם פ"ה מחו"מ ה"ז שכ' וטוחנין אותם מיד ופי' ה"ה דאל"כ ודאי מחמיצן כההוא ארבא דטבעא בחישתא ולא ס"ל לחלק בין זליפה מרובה למועטת וכ"ת האריך לחלוק עליו ולפ' דברי הרמב"ם דהא דכ' וטוחנין אותו מיד הוא רק זהירות בעלמא לכתחלה אבל בדיעבד מותר אף דלא טחנן מיד וכ' דעיקר החילוק שמחלק הר' אפרים בין לתיתה דבעינן נתבקעו ובין ארבא דטבעא בחישתא משום דמינח נייחא הוא רק לשמואל דבעינן נתבקעו ממש ובההוא ארבא ע"כ לא נתבקעו ממש דא"כ כיון שחמץ ניכר ליכא חששא שימכרנו לישראל עמ"ש הטור רס"י תס"ז ודלא כהר"ן וכבר דברו מזה האחרונים שם וכ"כ בס' ק"נ אבל למר עוקבא דאף בקרובי' להתבקע אסור א"כ א"צ לחלוקו של הר"א ע"כ כיון שהרי"ף והרמב"ם פ' כמר עיקבא לענין החטים עצמם א"כ אין לחילוק הר"א מקום וע"כ הפי' בד' הרמב"ם הוא רק לכתחלה ודלא כה"ה זו תו"ד והנה כ"ת ראה ד' הח"י סק"ז שכ' אדרבה דלהמחבר בש"ע שפ' בס"ט כמר עיקבא לענין החטים עצמם מש"ה פסק בס"ד דכל דמינח נייחי אף בלא היה גם קרובים להתבקע אסור אלא שכ"ת חולק עליו וכ' דאדרבה אי נאמר כמ"ע א"כ אין חילוק של הר"א מוכרח כלל והאמת הוא סד' הח"י בד' המחבר מוכרח כמו שדקדק הח"י דבס"מ כ' לא נתבקעו ממש והיינו שקרובים להתבקע אבל בס"ב כתב סתם לא נתבקעו והיינו אף אם אינם קרובים להתבקע וכ"כ הפר"ח סק"ב בד' המחבר וגם מבואר בפר"ח שם שההכרח מן הש"ס לחילוק של הר"א הוא משום דכיון דבההוא ארבא לא שאל רבא אם נתבקע או ראוי להתבקע ש"מ דבמינח נייחא אסור בכל ענין. ודלא כמ"ש הר"ן שהיה מבוקעות. וזהו דלא כמ"ש הק"נ וכ"ת אלא ד' הר"א בחילוקו סובבים אף למע"ו מהכרח שכ' הפר"ח ומטעם זה לא ישרו בעיני ד' הח"י בזה שכ' דלהפוסקים כשמואל י"ל דגם במינח נייחי לא מחמירינן רק בחד דרגא שיהיה עכ"פ ראוין להתבקע זולת להפוסקים כמע"ו אז אמרינן דבמוכח נייחי אף באין ראוין להתבקע אסורין דבריו תמוהין בעיני דהא הך חילוקא חידשו הר"א ליישב הא דארבא וממ"נ אם נימא דההכרח הוא מטעם שכ' הק"נ א"כ אדרבה נהפוך י"ל כמ"ש כ"ת באמת ואם ההכרח מטעם שכ' בפר"ח א"כ אף להפוסקים כשמואל מוכרח דבמינח נייחי אף שאין ראויין להתבקע אסורין. ובזה אני סותר ד' כ"ת דאף אם נאמר דחילוק הר"א אינו מוכרח רק לשמואל ולא למע"ו מ"מ כיון דעכ"פ לשמואל דאינו מחלק בין ראוי להתבקע או לא ע"כ לדידיה במינח נייחי אף

באין ראוי להתבקע אסור וא"כ להרי"ף שכ' דהא דעבדינן לחומרא כמע"ו היא משום דספיקא דאו' לחומרא ומספ"ל אי הלכה כשמואל אי כמע"ו ומש"ה הקיל לענין תערובת משהו דבעינן דוקא נתבקעו ממש כשמואל וכוותי' פ' הרמב"ם כמ"ש ה"ה שם ה"ח ועמ"ש לקמן א"כ אף לד' כ"ת ע"כ יש להחמיר במינח נייחי אף באין ראוין להתבקע כיון דלשמואל הכי הוא ובזה שמואל לחומרא ע"כ פי' ה"ה מוכרח בהרמב"ם וכ"מ להדיא מד' הרמב"ם שם ה"ט וה' יוד שכ' דגן שנטבע בנהר או שנפל עליו מים כשם שאסור לאכלו כך אסור לקיימו כו' דגן שנפל עליו דלף כו' אבל כשיפסק אם נשתהה כשיעור ה"ז אסור ומדלא התנה שיהיה ראוין להתבקע דוקא כמ"ש בה"ו גבי לתיתה ש"מ דבמינח נייחי בכ"ג אסור ומשמע להדיא נמי דאף בזליפה מועטת כן הוא ע"כ פי' ה"ה בה"ז מוכרח וכ"כ הפר"ח סק"ט סד"ה נשאלתי בפשיטות בפי' ד' הרמב"ם ה"ז הנ"ל כד' ה"ה ובעיקר הדבר אני תמה מאד על כ"ת שהאריך לצדד להתיר בנ"ד להשהות אף לכתחלה כמו בלתיתה שכ"כ הח"י סי' תנ"ג סקי"ח ותמהני שהעלים עין מדברי המג"א שם סי' תנ"ג ססק"ב שכ' וז"ל ופשוט דכל מיני הריפות העשוין מה' מינים אסור להשהותן בבית שמלחלחלין אותם במים קודם כתישה עכ"ל ומשמע שם דאף בליחלוח מעט החמיר והח"י מחמיר שם בסק"ח אף בדיעבד בשהה עד אח"פ ע"ש ועכ"צ דהא דהקיל הח"י שם בסקי"ח מיירי שטחנו מיד אחר הלתיתה כמ"ש הרמב"ם הנ"ל וכ"כ הג' מלאדי בש"ע שלו שם וכ"מ להדיא בתשו' צ"צ סס"י ל"ב ע"ש ואף שלפי"ז לשון הח"י כסק"ח תמוה דנראה דבזה שנאמר לו שמיד אחר שנתלחלחו במים מיד כותשין אותן הוא סיבת החומרא דאם עה"פ אסורין ע"ש ובאמת נהפוך הוא וראיתי בס' מח"י סק"ב שעמד בזה ע"ש שגם ישובו דחוק מאוד מ"מ מבואר נ"ד ממש במג"א וח"י דאסור להשהותן והח"י מחמיר אף בעה"פ דהוי חמץ שעעה"פ אלא שהא"ר שם מקיל ולא חזר בו כמ"ש הח"י בשמו ע"ש בס' מח"י א"כ עתה אחה"פ תלוי במחלוקת שבין הא"ר ובין הח"י והאמנם שד' הא"ר מסתברים דהרי"ף כ' דטעמא דהתבשיל אינו אסור אא"כ נתבקעו משום דכיון דלא איפסקא הלכתא אי כשמואל אי כמר עוקבא מש"ה לענין התבשיל שהוא רק איסור משהו דרבנן משו"ה בלא נתבקעו הוי סד"ר ולקולא והרמב"ם כ' דטעמא משום דבלא נתבקעו לא הוי רק חמץ דרבנן. ומד' ה"ה מבואר דהרי"ף והרמב"ם המה אחדים בזה ולכאורה הם רחוקים והב"י נדחוק בזה מאד. אמנם ברור שלא סגי בטעם הרי"ף לבד משום דבמינח נייחי אסורין באין ראוי להתבקע כמו שהקשה המג"א סקי"ב ותי' המג"א תמוה ע"כ צריך לטעם הרמב"ם משום דבאין ראוין להתבקע אף דבמינח נייחי אין חמץ מה"ת רק מדרבנן ובטל בס' כמו בחמץ נוקשה בסי' תמ"ז וא"כ בדין הריפות שבמג"א

וכן בנ"ד ל"מ אם נתלחלחו רק מעט באופן שודאי לא נתרככו כלל כמ"ש כ"ת א"כ אין כאן רק חשש חמץ דרבנן ודינם כחמץ נוקשה דבעה"פ מותר בהנאה כדאי' סס"י תמ"ז. אלא אפי' אם יש לספק שמא נתרככו מ"מ הא ספיקו הוי אי הלכה כשמואל או כמר עוקבא וא"כ לאחה"פ שהוא רק דרבנן הוי כחמץ משהו דפ' הרי"ף והרמב"ם דלא אסרינן רק בנתבקעו ממש משים דהוי סד"ר וה"ה לענין הם עצמם אחה"פ וכ"כ הפר"ח בסי' תס"ז סק"ט בד"ה נשאלתי וכבר הארכתי בזה זה שנים רבות בתשובה. והוכחתי דאם עבר על ספק בל יראה מותר לאחה"פ דלא כמ"ש הפרמ"ג וה"ה בנ"ד ואף אם היה מקום לספק שמא נתבקעו ממש וכיון שכן איכא לכאורה ס"ס לאיסורא והמל"מ בכמה דוכתי מספ"ל אי איכא ס"ס להחמיר בדרבנן אי מקילין וע' תשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' ס"ד ובספ"י בכתובות ד"ט בתוס' ד"ה ל"צ ואף שבתשו' הוכחתי דד' המחבר בש"ע להקל בכה"ג והבאתי ראיה מד' הש"ע א"ח סי' רמ"ח ס"ב עש"ה במ"ש והוא שלא יהיה ידוע לנו כו' מ"מ בנ"ד שהספק נולד אם עבר על ב"י וא"כ אם יש ס"ס לאיסורא עבר על ודאי ב"י וקנסינן לאסור החמץ אחה"פ אמנם הא ליתא חדא דהכל הוא ספק א' שמא נתחמצו או לא וע' בנו"ב קמא חא"ח סי' כ"ה ועוד דהא להיפך יש ס"ס דשמא לא נתרככה כלל וע' בתוס' כתובות ד"ט ע"ב ד"ה אי למיתב דל"ח ס"ס כה"ג וע"ש בספני"י ובש"ש ש"א פי"ט ולפ"ז דעת הנו"ב הנ"ל צ"ע עש"ה ואכ"מ ועכ"פ לפי המתבאר ד' הא"ר ברורים וגם בנ"ד יש להתיר בהנאה עפ"י הנ"ל והנה גם מד' רמ"א סי' תס"ז ס"ב מבואר דאף שבש"ע פ' כד' הר"א ולדידיה אף בזליפה מועטת אסור כמ"ש הד"מ רס"י תס"ז ומש"ה פ' רמ"א דאם היה גשמים מזלפים על החטים דאף בלא נתבקעו אסורין והיינו אף באין ראוין להתבקע דלא כד' הגמי"י כמבואר בד"מ ואפ"ה פסק כד' האגור דאותן שלא ראינו שירדו עליהם גשמים מותרים להשהותן משום ס"ס ומשום דאף אם ירדו עליהם גשמים שמא לא נתחמצו ואף במקום שיש לספק שמא ירדו עליהם גשמים מרובים דאם ה"ה ידוע שלא ירד עליהם רק זליפה מועטת הי' האגור מיקל אף אי ודאי ירדו עליהם כד' הגמי"י הנ"ל וכדמשמע מד' האגור מ"מ בא"י אם ירדו עליהם רוב מים מיקל משום דזהו גופא ספיקא הוי וזה טעם הרשב"א בתשו' שבב"י בדין הערמת כמ"ש הב"ח בפי' ודלא כמ"ש כ"ת בטעמו והנה הרמ"א דמחמיר בזליפה מועטת ג"כ מ"מ תופס זה לספק אף אם הי' ג"כ ספק שמא ירדו עליהם רוב מים מ"מ כיון שזהו ספק הוא דשמא אף אם ירדו עליהם גשמים שמא לא ירד רק זליפה מועטת מש"ה מחשיב לה לספק וכ"ש בנ"ד וכבר נתבאר דבספק יש להתיר לאחה"פ ואעפ"כ קשה להתיר מטעם זה לבד ועיין תשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' ע"ז. אמנם לפי מ"ש כ"ת דהרופות אלו נשארו מחטים שהיה מתערובת

חטים שוה בשוה מחוטים לתותים ושאינם לתותים. והנה כ"ת כתב דלפ"ז ודאי דהוי רק ספק חמץ שעה"פ דכיון דבדבר יבש אין בילה א"כ שמא לא נשאר מהריפות רק מיעוט מלתותין והרוב מאין לתותין עכ"ד. אמנם אני נבוך בזה קצת בזה הכלל דהא פסקינן במשנה פ"ה דתרומת ובתמורה די"ב דאין המדומע מדמע אלא לפי חשבון אף ביבש ועיין במק"ח סי' תמ"ז סקי"ח וסי' תס"ז סק"ג ובנה"מ סי' רצ"ב סקט"ז ועיין תשו' הר"ן סי' יוד מ"מ בנ"ד בלא"ה ספיקא הוי כיון דא"א לצמצם אם מתחלה בעת התערובת היה משניהם בשוה ושמא היה הרוב מאינם לתותין ואף לדברי התוס' בבכורת די"ז דקיי"ל דבידדא אפשר לצמצם מ"מ מבואר מפרש"י ותוס' דל"מ ביד"א רק אם נתכוין לצמצם בכוונה הא לא"ה הוי כמו ביד"ש ובנ"ד ודאי דלא נתכוין לצמצם פשיטא דלכ"ע אמרינן דלא אפשר לצמצם בכה"ג במדידת עשרה קאריץ דברים דקים כחטים. והנה אם היה ידוע שהיה רוב מאינם חמוצים מבואר במג"א סס"י תמ"ז סקמ"ב דמותר לאחה"פ כיון שלא עבר עליו מה"ת וכ"ה בט"ז שם סקי"ח ואף דהמג"א מדמה לה לנוקשה ובנוקשה העיקר כמ"ש הח"י סס"י תמ"ז דרק בהנאה מותר ובאכילה אסור דלא כמ"ש המג"א שם מ"מ י"ל דכאן קיל טפי דאף מדרבנן אינו עובר לדברי הרא"ש דקיי"ל כוותי' במקום הפסד כמ"ש המג"א שם סקי"א אלא שאעפ"כ אסור לאכלו בפסח משום דחוזר וניעור זהו רק לענין אכילה אבל להשהותו מותר כדמשמע מדברי המג"א הנ"ל וכ"מ מדבריו סי' תס"ו סק"ט וכ"נ שהוא כוונת הט"ז ס"ק הנ"ל ואף שבהגמי"י סוף ה' חמץ כתב דאם נתערב חטי חמץ בחטים כשרים שצריך שיוליך הנאה ליה"מ והובאו דבריו בפ"י ובב"ח סס"י תמ"ז וכתב הב"ח שם דטעמו משום דחטים בחטים לא בטיל ברוב משום דסופו לעשות מהם קמח ע"ש וטעמו תמוה הוא דא"כ בחתיכה חיה נבלה שנתערבה בב"ח כשרות נמי לא ליבטל דהא סופו שיכשלם מ"מ הב"ח עצמו הביא דברי המרדכי הארוך שכתב גבי חטים בחטים דחד בתרי בטיל ולענד"נ דגם הגמי"י אינו חולק רק דמיירי שנתערב בפסח או שאינו רוב בכשרים נגד החמוצים ועכ"פ להלכה נראה ודאי דבטלי ברובא אם נתערב קוה"פ ונראה דמש"ה כשהביא המג"א סס"י תמ"ז השמיט תחלת דברי הגמי"י הנ"ל וגם הביא דברי הרשב"א בתשו' שם שהחמיר בשהייתן משום דאפשר לבדקן שמא אית בהו גרגרים שנתבקעו הא לא"ה היה מותר להשהותן משום ביטול ברוב וקצ"ע על המג"א שם סקי"א כתב דלהרשב"א אסור להשהותן ואכ"מ ועכ"פ בנ"ד כיון שנטחנו על הריפות א"א לבדקן שפיר בטל ברוב ומותר אחה"פ אף באכילה וכ"מ להדיא מד' הג' מלאדי בש"ע שלו סי' תמ"ב סט"ו ואף דבנ"ד הוא ספק אם היה רוב מ"מ ד' רוב האחרונים להקל בחמץ שעה"פ אף באכילה וכ"ש בנ"ד שיש כמה ספיקות.

ונראה לעשות עצהיו"ט לערב עוד עכשיו מעט גראפליך לתוכם וא"כ אף אם נאמר שהיה מחצה מזה ומחצה מזה יש עתה רוב כשרים וביבש ביבש ל"א חנ"נ ואף שכתב ה"ה ספ"ד מה' חו"מ דהא שאמרו דלא קניס ר"ש בתערובת היינו דוקא בנתערב אח"פ שבתערובת זה לא נעשה איסור משא"כ בתערובת שעבר עה"פ עבר על כל התערובת ע"ש וא"כ נצטרך רוב נגד כל התערובת אם לא היה רוב מקודם ונראה דה"ה מיירי בתערובת לח בלח אבל בתערובת יבש ביבש ל"ש לומר כן כיון דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי כמ"ש הב"ח סס"י תמ"ז וע"כ די כשיש עתה רוב ואף שהטור דחה דעת הר' יונה דמתיר לערב חמץ שעה"פ לכתחלה מ"מ כאן שכבר נתערב ולא צריך רק להוסיף ודעת רה"פ ביו"ד סס"י צ"ט דבאיסור דרבנן מותר להוסיף מכ"ש בחמץ שעה"פ דקיל איסורי' דאינו רק משום קנסא דרבנן בעלמא עכ"פ לא חמיר מאיסור דרבנן שאין לו עיקר מה"ת ועיין בפרמ"ג יו"ד סי' צ"ט בש"ד סקט"ז ובפרט דאיכא כל הני ספיקי להקל כנלע"ד ומרוב טרדותי וחולשת כחי לא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה פז

סקאלא יום א' ל"ג בעומר תרי"ח לפ"ק. ה' ישפות שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרב המאוה"ג החריף ובקי שלשלת היוחסין כש"ת יהודא אהרן נ"י איש הורוויץ אבד"ק סאניוואץ:

מכתבו קבלתי יום ד' העבר לעתותי ערב ויען כי השתרגו אזיעלי כמה שאלות בענינים שונים ממק"א הנחוצים לשעה והוצרכתי לגמור תשו' להשיב לכ"א על הב"ד ההולכת מכאן יום ו' העבר לכן לא יכולתי לשום עין במכתב כ"ת ואם כי גם היום טרידנא טובא עכ"ז למען אהבתו ולרוב הפצרתו אמרתי להשיבו בלי איחור ושורש שאלתו בנדון הי"ש הנעשה קוה"פ העבר על פסח וביום א' ש"פ העבר הוציאו קול שאסור לשתותו בפסח מחמת חימוץ וכ"ת הכשירו והאריך במכתבו להטעם טעמי ההיתר והאמת שלשון כ"ת במכתבו מגומגם קצת לא יכולתי לעמוד בבירור על ציור השאלה. אמנם כן אנכי הרואה מכותלי מכתבו שעובדא הכי הוי שעשו הי"ש בהיורה וכובע שבשלו בהם חמץ ועשו בהם י"ש חמץ רק שכ"ת כ' שליבנו את היורה והכובע כדינא והשופפרת הדבוק להנובע עשו חדשה רק השופפרת ההולך כ"פ בעיגול הנקרא וונענטש שמדבקין להשופפרת הדבוק להכובע לא נתלבן ליבון גמור שאחר שהיתוך העופרת שעליו בכמה מקומות לקחו אותם מעל האש ע"כ תורף השאלה. והנה ראשית דברי כ"ת נראה שבראשונה

נסתפק יען שהט"ז כתב בסי' תנ"א והמג"א שם בשם הלבוש דכלי שהי' בתוכו יי"ש ל"מ הגעלה משום דהוי כבית שו"ח או גרע מיניה וע"ז כ' כ"ת דבדיעבד כתב הפרמ"ג שמותר זה נכון וכ"כ בש"ע של הגי' מלאדי בסס"ג וכן בדין דגם בבית שו"ח כתב הט"ז דבמקום דל"א סומכין אהגעלה אבל לא היה צריך לזה דאם נתלבן עכ"פ ליבון קל מהני אף בכה"ג דעדיף בזה מהגעלה כמ"ש רמ"א כט"ז גבי מדוכה ואם לא נתלבן גם ליבון קל בלא"ה ל"מ כלום אלא שנראה שכ"ת דן לליבון שנתלבן הוועגטש לליבון קל מחמת שהיס"ב וזה לא מהני אף כמו הגעלה רק אם יס"ב בעבר השני שנראה מזה שכבר שלט בו הליבון כ"כ שהאש שנתנו בו מבפנים ליבנו היטב. עד שיס"ב בנגיעתו מעבר השני. ובאמת ליבון כזה הוא מועיל קצת יותר מהגעלה כמו הך ליבון שקש נשרף עליו מחוץ כמבואר שלהי ע"ז במרדכי. וכ"מ במג"א סקכ"ז עש"ה וכ"כ בש"ע הנ"ל ס' יוד. ט"ו. י"ט. ל"ח. מ"ה. ודבריו נכונים כמבואר במרדכי ומג"א הנ"ל. שליבון קל הוא שישים גחלים מבפנים עד שיס"ב במקום שמעבר השני נגד המקום הגחלים רק שהעולם נוהגים להחמיר שיהיה קש או חוט נשרף מבחוץ אבל אם לא החזיקו באש עד שהיס"ב משני עבריו אינו כלום וגרע מהגעלה. והפרמ"ג כ' כ"פ שני מדרגות בליבון קל דאם קש נשרף עליו מבחוץ עדיף מהגעלה ואם היס"ב הוי כהגעלה. ולענ"ד ליתא כדכתיבנא. וע' במג"א סי' תק"ט סק"י והנה בנ"ד אם ידוע שכאשר היה הוועגטש על האש נתחמם כ"כ עד שגם מבפנים היה יס"ב בלי ספק לכאורה הוי כהגעלה עכ"פ ועדיף מינה דמועיל אף לבית שו"ח וה"ה לכלי הבלוע מיי"ש כמ"ש. והא ודאי דכלי זו אף שלא בלע רק ע"י הזיעה לא הוי תשמישו ע"י אור דליבעי ליבון גמור דלא גרע מכיסוי שמכסין בה קדירה דדי בהגעלה כמבואר בטוש"ע ס' י"ד וע"ש בב"י וכ"כ הפרמ"ג בא"א סק"ט לענין כיסוי מיי"ש אלא שלכאורה כיון דהוועגטש הזה נתחבר ונעשה כלי ע"י דיבוק בעופרת או בדיל והעופרת או בדיל ניתך באש כמ"ש כ"ת אינו נכשר בליבון משום די"ל דחייס עליו ואינו מלבנו יפה כמ"ש הב"ח גבי מדוכה הובא במג"א סקל"ב והחזיק דברי אותו גדול שבתה"ד וכ"ש בהא אלא שבדיעבד היה מקום להתיר בכה"ג כיון שאינו אלא משום גזירה כמ"ש הפרמ"ג במ"ז סק"ב ובכללים סוף הסי' לענין כלי קרן לאחר הגעלה ובא"א סקי"ט אלא שלפי הנראה ממכתב כ"ת שתיכף בעת שהותך העופרת הסירו הוועגטש מעל האש א"כ קרוב שלא הי' אף ליבון קל דדוקא בכלים שחיפם בבדיל כ' המג"א סקכ"ז בשם הרא"מ דהוי ליבון קל משום דהאומנים נותנים הכלים על האש בצד החיצון עד שהעופרת ניתך בצד הפנימי א"כ הכלי יס"ב בצד פנימי נגד האש ובכה"ג הוי ליבון קל כמ"ש. אבל בנ"ד שהעופרת ניתך בצד החיצון באותו צד שהחזיקו לצד האש. אולי לא היה יס"ב בצד

השני דהיינו בצד הפנימי כלל. בפרט שגם ע"ד הרא"מ הנ"ל פקפק הפר"ח שלפעמים אינו עולה הרתיחה בכל הכלי בשעת הציפוי. ע"כ לא הוי במקום הגעלה. וגם האריז"ל החמיר בזה כמו שהובא בספרים ומכ"ש בנ"ד ומכ"ש לפי מה שנראה קצת ממכתב כ"ת שלא הניחו כל השופופרת לתוך האש אלא קצתו הניח לתוך האש וכ"ת צידד להקל דאעפ"כ עולה ליבון בכולו משום דחם מקצתו חם כולו ואין זה כלום. דהא אף בכלי מתכות שלא נשתמש איסור רק במקצתו לד' הרשב"א והרא"ה דנאסר כולו משום דחם מקצתו חם בכולו ואפ"ה סובר הרשב"א דלענין הכשר לא מהני עד שיכשרנו כולו בין בהגעלה בין בליבון. והרא"ה חולק עליו בהגעלה ומודה ליה בליבון אבל אם נבלע איסור בכולו כ"ע מודי דלא עלה לו הכשר עד שיכשירנו כולו וע' באחרונים ביו"ד סי' קכ"א ע"כ אף אם היה עושה ליבון גדול בקצתו לא מהני ול"מ להכשיר את כולו בכך. ובאמת לא משכחת לה שילבן כל הוועגטש אלא אם הכניסו כולו לתוך תנור מלא אש. דכיון שהולך בעקמימיות בכמה עיגולים עיגול ע"ג עיגול. אה הניח עיגול א' ע"ג האש עיגולים שע"ג העיגול התחתון לא נתלבנו כלל ועיקר. ואף אם נתלבן אותו המונח על האש ליבון גדול ל"מ להכשיר הנשאר אף אם היה יס"ב. ולא עוד אלא אפי' הניחו כולו תוך האש כיון שלא היה האש או שלהבת ממלא כל חללו כמובן נראה דליבון זה ל"מ ול"מ. ול"מ אי לא עשה רק ליבון קל דודאי לא מהני. דכיון דלא הוי רק כהגעלה. והגעלה בעינן דוקא בצד שנשתמש בו האיסור וכמבואר בש"ס שילהי ע"ז דקאמר מה בלעו בניצוצות כך פלטו בניצוצות ופרש"י דכיון דלא הוכנסה לתוך יורה אחרת בשעת בליעת האיסור כך בשעת פליטה אע"פ שלא הכניסה לתוך יורה אחרת כו' ע"ש ומזה הוציא מהרי"ל בדרושותיו שכל כלי שתשמישו הי' להכניס בכ"ר לשאוב בתוכו חמץ רותח אינו נכשר בזה שימלאנו מים וירתיחנו אצל האש כיון שצד החיצון לא נגעל וגם דרך שם בלע חמץ וככ"פ וכ"כ הב"ח רס"י תנ"ב לסייע מזה לדינו של מהרי"ל וכ"כ הט"ז והמג"א סס"י תנ"ב ומזה הטעם פ' הרא"ש והטור בכלי שיש בה טלאי שאם קדמה הבליעה לטלאי אינה ככשרת בהבעלה משום שהטלאי מפסיק בין הבליעה למי הגעלה ובלוע שתחת הטלאי אינו נפלט ע"י הגעלה והיינו מטעם הנ"ל דאף שההגעלה מפלטת מעל"ע כמ"ש הרשב"א בתשו' סי' שע"א והביאו הב"י מכל מקום ההגעלה צריך להיות במקום בליעתו וכתשמישו כך הכשרו וכיון שתשמישו היה בפנים ודרך שם בלע האיסור ועתה הטלאי מפסיק מבפנים בין פנימת הכלי שדרך שם היה בליעתו ובין מי ההגעלה אין הגעלה עולה לו ומסולק ק' הפר"ח אשר הק' על הרא"ש וטור וכ"כ האחרונים. ואף הרשב"א ל"ק רק בקדמה טלאי להבליעה כמ"ש המג"א סקכ"ז. ומה"ט כ' הפרמ"ג במ"ז סק"ד

דקדירה של מתכות וכיוצא שנשתמש בה חמץ או שאר איסור בפנים ותחבה ליורה רותחת עד שפתה ולא נכנסו המים בפנים. אף שגם בפנים היה יס"ב בכלי ל"מ ול"מ משום דלא הוגעלה בפנים במקום תשמישה וכ"כ שם בסקי"ח דז"פ. וה"ה בנ"ד בליבון קל לא מהני רק במילוי גחלים או שלהבת בפנים הכלי במקום שנשתמש בחמץ או באיסור עד שיס"ב בחוץ נגד הגחלים היא דהוי ודאי כמו הגעלה ועדיף מינה אבל להיפך אף שהיס"ב גם בפנים לא הוי אף כהגעלה כיון דגם הגעלה בכיוצא בזה ל"מ ול"מ וזה ברור אלא אף אם עשה ליבון גדול עד שניצוצות ניתזין הימנו נראה ג"כ דכל שלא היה האש או השלהבת בצד הפנימי במקום שנבלע החמץ לא מהני. דהא קאמרינן בש"ס פסחים ד"ל ע"ב זה הסיקן מבפנים וזה הסיקן מבחוץ. וכן אמרו שם האי בוכיא היסקו מבחוץ היא ואסור. והיינו דלא מהני היסקו מבחוץ שתעלה לליבון כיון שהחמץ כבלע בדרך פנימיות הכלי וכ"כ הרשב"א בתה"א ב"ד שע"ד וכ"כ הטא"ת רס"י תנ"א וז"ל וכוביא כו' היסקו מבחוץ ואסור לאפות בו בפסח דכיון שאין נותנין האש בפנים אינו הפליט החמץ הבלוע בו ע"כ. והיינו משום שהחמץ נבלע בו דרך פנימייתו. וכ"כ הגאון מלאדי שם בש"ע שם ס"ח בביאור וכ"כ הפרמ"ג במ"ז סק"ד וסקי"ח וז"ל בסק"ד אבל היסיקו בחוץ אף דיעבד אסור כפי תשמישו הכשרו שבולע חמץ בפנים אף שהסיקו תמיד בחוץ. וכ"ה בגמרא ולבוש בוכיא היסיקו בחוץ ואסור בויו וכלי מתכות דוקא מלא גחלים בפנים הא בחוץ אף שהיסיקו (כצ"ל במקום שתשמישו) תמיד כך ונתלבן עד שיהיה ניצוצות נתזין אסור דיעבד. וכ"ה בטור וע' לקמן סעיף (נ"ל שר"ל בסעיף י"ג לענין טלאי דג"כ מה"ט היא כנ"ל ועמ"ש לקמן) וה"ה מתכות שדי (כצ"ל במקום שדי) בהגעלה אם תחב ליורה עד שפתו ואח"כ אותו המקצת ולא באו המים בפנים אפ"ה לא מהני אף דיעבד אסור עכ"ל. ומפשטות דבריו מבואר דאם היסיקו מבחוץ אף היסק גדול שנצוצות ניתזין ממנו גם בפנים לא מהני. כיון דהגחלים והשלהבת אינם מבפנים במקום תשמישו אמנם בא"א שם סק"י כ' וז"ל וצריך ליבון בפנים ומלואת גומרי ע' בטור קדירה של מתכות צריך למלאות גחלים בפנים דוקא כמו כוביא ס"ב. ודיעבד אם ליבנו בחוץ ולא בפנים ושימש בו צ"ע אם ניצוצות ניתזין בפנים אם לאסור התבשיל ע"כ ולכאורה יש להביא ראיה דבכה"ג מועיל מדברי הב"ח סי"ב גבי טלאי שכ' וז"ל ונראה דמ"מ בקדמה בליעת האיסור לטלאי אין להתיר בהנחת גחלים אבל בליבון המחבת כולה שרי אפי' קדם האיסור לטלאי כי האש שורף כל דבר כו' ע"ש. וכ"כ המג"א סקכ"ז ולכאורה כיון דטעם דבקדם בליעה לטלאי ל"מ הגעלה היא משום דהכשרו אינו שוב דרך תשמישו כיון שהטלאי מפסקת כמ"ש הרא"ש והטור וא"כ מה"ט גם ליבון ל"מ

כמבואר בפסחים ד"ל ובכ"מ הנ"ל דאם היסיקו מבחוץ אסור כיון שנבלע דרך פנימיותו. ומזה היה אפשר להביא ראיה דשם בש"ס דוקא אסור בהיסיקו מבחוץ היינו אם אין ניצוצות נתזין מבפנים אבל אם ניצוצות נתזין מבפנים ג"כ מותר אף שהגחלים אינם רק מבחוץ וזה נראה להעמיס בכוונת הפרמ"ג במ"ז סקי"ח בהג"ה שם. אלא שי"ל דדוקא בליבון שהאש הוא מבחוץ מכל הצדדים כגון שהכניסו לתנור ולא אש אף שאין האש מבפנים בזה מועיל אם ניצוצות נתזין גם מבפנים דאז נעשה ככלי עבה. דהא הפר"ח תמה שם על טעם הרא"ש וטור דאמאי ל"מ הגעלת בכה"ג בקדם הבליע לטלאי הא עכ"פ גם מצד האחר יפליט ע"ש בסקי"ג אלא דדעת הרא"ש והטור דאפ"ה ל"מ כמ"ש האחרונים דהגעלה מבחוץ ל"מ שאינו דרך תשמישו והגעלה מבפנים ל"מ כיון שהטלאי מפסיק בין מקום תשמישו למקום מי הגעלה וע' בש"ע של הג' הנ"ל סל"ח בהג"ה וזה בהגעלה אבל בליבון מהני בכה"ג וזה אפשר להעמיס בכוונת הב"ח דכ' דבהנחה גחלים ל"מ אלא בליבון המחבת כולה ולכאורה ק' אמאי ל"מ בהנחת גחלים כ"כ עד שיהיה ניצוצות נתזין ולפי הנ"ל א"ש דכוונתו דל"מ הנחת גחלים מצד הטלאי או מצד החיצון לבד אף שיהיה הנצוצות נתזין משני הצדדים רק אם הכניסו לתנור מלא אש בכה"ג סובר דמועיל אף בקדמה בליעה לטלאי נמצא דלדינא לפ"ז בהיסיקו מבחוץ אף בנצוצות נתזין בפנים ל"מ ומכל מקום עכ"פ בליבון קל ודאי דל"מ בכה"ג באם אין האש או הלהב רק מבחוץ אף שקש נשרף עליו גם מבפנים ומשום דהגעלה בכה"ג ל"מ כנ"ל לזאת בנ"ד דלא אפשר שהאש או הלהב יהיה בכל פנימיות הוועגטש בכל העיגולים ל"מ הך ליבון לא שמי' לפענ"ד. אמנם למעשה בנ"ד כיון שכתב כ"ת שהכל ליבון כראוי רק הוועגטש לא ליבן כראוי א"כ אם יש ששים בהיי"ש נגד הוועגטש כיון שהיי"ש נעשה קודם פסח כבר נתבטל קודם פסח בששים ואינו חוזר וניעור. ואף שבכל פעם שהולך היי"ש דרך הוועגטש אין בכל פעם לבד ס' נגד הוועגטש דאין במה שבתוך הכלי ס' נגד הכל מכל מקום כיון שהוא קודם פסח שעדיין היתר הוא ול"ש לומר חנ"נ הכל מצטרף לבטל בס' כמ"ש המג"א בסי' תמ"ז סקל"ח לענין מי הזתים ועוד דאף בשאר איסורים כיון שהוא לח בלח במקום הפ"מ ל"א בי' חנ"נ כמ"ש רמ"א ביו"ד סי' צ"ב ס"ד. וגם ההיתר הראשון שכבר נאסר חוזר להיתרו אם הוא לח בלח וניתוסף עליו היתר עד שיש ס' כנגד גוף האיסור כמבואר ברמ"א ס' צ"ט ס"ה ובש"ך שם ס"ק י"ד ובאחרונים וכ"כ בנדון כיוצא בזה ממש בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' נ"ח לענין אם עשו יי"ש כשר ביורה וכלים שעשו בו יי"ש מחרצנים וזגים של יי"נ ועיקר החשש שחשש הגאון ז"ל הנ"ל מחמת הקנים שבכובע שנאסרו מכח היי"ש של היי"נ כמבואר שם וכ' וז"ל ואמרתי אעפ"כ יש למצוא

היתר כי הזיעה עולה תמיד בזאח"ז ובצירף יחד כל הזיעה שעלתה שנוטל לתוך כלי העומדת למטה לקבל הזיעה יהיה בין הכל ששים נגד הקנים וכיון שיש בין הכל ששים נגד הקנים חוזר הכל להיתר דאף בחתיכה קיי"ל אפשר לסוחטו אסור כמבואר בסי' ק"ו מכל מקום בלח שפיר חוזר להיתרו כמבואר שם וגם לזה צריכים אנו לצרף הקולא דבלח ל"א נ"נ כמבואר בהגהת רמ"א שם שכתב דלדידן דאמרינן בכל איסורים חנ"נ אין חילוק בין לח ליבש וע"ש בש"ך סק"ג ואם הדבר כן יש להתיר מה שכבר נעשה שאין לך הפסד גדול יותר מזה כו' ע"ש בנו"ב ומכל מקום בנ"ד בחמץ קוה"פ דעדיין הוא היתר אף שלא במקום הפ"מ ל"ש לומר חנ"נ כנ"ל מש"ה הכל מצטרף לבטל בט' החמץ הבלוע שבתוך הקנים ואף שהפרמ"ג בסי' תנ"א במ"ז סקכ"ז כ' דיי"ש לטעמי' עביד כתבלין ולא בטיל בס' ונסתייע לזה מתשו' א"צ סס"י כ' אמת שכ"מ שם מלשון הח"צ אמנם כיון שהנו"ב הנ"ל כתב בפשיטות דבטל י"ל דלא חלק על הח"צ ואינו דומה טעם יי"ש שבכני ליי"ש ממש כמובן דלא כדמשמע מדברי הפרמ"ג שם ועוי"ל דכאן הוא מב"מ יי"ש ביי"ש אף שהיי"ש הכשר נעשה ממין אחר ממין היי"ש של יי"נ או חמץ מכל מקום הוי מב"מ ובכה"ג אף דעביד לטעמי' בטיל בס' ובפרי מגדים שם נסתפק בזה בכה"ג דעביד לטעמי' שנתערב במינו עיין שם ויש לומר דהנו"ב נטה בזה להקל ואף שהנו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ו כתב שקשה להחליט אי יי"ש של פסח הוי מב"מ עם יי"ש של חמץ וא"כ ה"ה יי"ש מתבואה עם יי"ש מחרצנים וזגים ודאי חלוקים קצת בטעם כמו יי"ש מפלאמין או דבש עם יי"ש מחמץ מ"מ י"ל כיון דעכ"פ לא הוי שינוי טעם גמור כמ"ש הנו"ב שם לא הוי בזה חומרא דעביד לטעמי' כמובן ואין שייך לקנסו משום דביטל איסור לכתחלה דז"א דלא נתכוין לבטל ועוד דהא הוי שוגג דאומר מותר כמ"ש הט"ז יו"ד סי' צ"ט סק"ט וכל האחרונים מודים לדבריו לדינא ול"מ אם היה בכל כלי שהיה בו היי"ש מתחלה ס' נגד הוועגטש אף ששפכוהו אח"כ לכלים קטנים דמותר כיון שכבר נתבטל ואף אי מתחלה היה בכלים קטנים שלא הי' בכל א' וא' כדי לבטל הבלוע אם שפכו אח"כ היי"ש קודם הפסח וכלים גדולים שבכל כלי וכלי יי"ש יש לבטל בס' החמץ הבלוע בוועגטש ג"כ מותר כיון דל"ש חנ"נ ואפשר לסוחטו אם ריבה עליו קודם פסח כמ"ש למעלה. אמנם אם היה היי"ש בכלים קטנים מתחלה ועד סוף באופן שאין בכל כלי וכלי בפני עצמה ששים לבטל הבלוע שבוועגטש. הנה אם נאמר דהיי"ש חמץ הבלוע בוועגטש הוי מב"מ עם היי"ש של פסח ויש עכ"פ בכ"א מהכלים רוב לבטל הבלוע בוועגטש ומן התורה ברובא בטל ואין כאן רק חשש איסור דרבנן א"כ כיון שיש עכ"פ בכל היי"ש שבכל הכלים ששים לבטל הבלוע הכל מצטרף לבטל אם הוא של

אדם א' במקום הפ"מ כמבואר בש"ע סס"י קי"א ואף שהרמ"א שם כתב דאין לאכלו רק אחר שיערבנו הוא רק לכתחלה וע"ש בט"ז ולכתחלה יש לעשות כן גם עכשיו אבל מדינא כבר נצטרף היי"ש שבכל הכלים לבטל כשהיה מתחלה של אדם א' אף שקו"פ מכר לכמה אנשים וז"ב לפע"ד. אמנם אם נימא דהבלוע מיי"ש חמץ הוי מבשא"מ עם היי"ש פסח ועיין בנו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ו הנ"ל דא"כ ל"א בכה"ג דהכל מצטרף לבטל כיון שהוא איסור תורה ועוד שהוא מבשא"מ ואיכא למיקם אטעמא כמ"ש השיך סי' צ"ב סק"ח ובסי' ק"ה סק"ל ומ"מ אם יש ס' בודאי בשני כלים או בשלשה א"כ ודאי אין טעם החמץ רק בייי"ש שבכלי א' אד בשניים אי איכא הרבה חביות שחביות הא' או השנים מתבטלין ברוב ג"כ מותר לכאורה כמ"ש הש"ך שם סי' ק"ה סק"ל כיון דל"ש לומר כאן תי' הש"ך שם משום חנ"נ ואף שהבליעה הוא מבשא"מ מ"מ הא יש עכ"פ ששים בין הכל לבטל ועיין ש"כ סימן צ"ב סקי"א ובפמ"ג שם בש"ד סקט"ז ובמ"ז בסי' ק"ט סק"ב ואין כאן חשיבות דחביות בחביות ועיין רס"י ק"י ובפר"ח שם ובסי' קל"ד ס"ב דהא לא נאסר היי"ש שבהם רק מחמת בלוע ואינה אסורה מחמת עצמה אלא שא"כ הו"ל תערובת יבש ביבש כלי יי"ש בלוע מחמץ בין כלים יי"ש פסח וא"כ חוזר וניער בפסח ואם היה נודע קוה"פ היה תקנה לערבן ביחד כיון דקודם הפסח נתבטלו יבש ביבש מותר לערבן ולעשותן תערובת לח בלח כמ"ש המג"א סי' תמ"ז סקי"א ואף שיש בלוע של מבשא"מ הא יש ס' נגד הבלוע וכנ"ל. אבל עכשיו שלא עירבן קוה"פ א"כ חוזר וניער בפסח וזה נראה טעם האיסור בסי' תמ"ז ס"ח גבי זתים דכיון שנאסרו קצתן אינם בטלים ברוב בשאר הזיתים משום דבפסח חוזר וניער כמ"ש המק"ח שם סקט"ז ובספרו חו"ד בסס"י צ"ו ואף שמדברי המג"א בסי' תנ"א סק"ל נראה קצת דחתיכה שנאסרה ע"י בליעה שנתערבה ברוב קוה"פ אינו חוזר וביער כמ"ש המק"ח שם סק"י ולפ"ז אין חשש גם בנ"ד ועיין במק"ח סי' תמ"ז סקט"ז מכל מקום כיון שהח"י שם פ' בסי' תנ"א בפי' דגם בכה"ג חוזר וניער וגם בדברי המג"א יש לפרש שאינו חולק עליו כמ"ש האחרונים יש להחמיר. ועוד דהא כאן לא נודע התערובת קוה"פ כיון שלא ידעו שיש כאן חשש חימוץ לא ידעו מתערובת חמץ כלל וא"כ לא נתבטל קוה"פ כלל דביטול ברוב תלוי בידיעה דוקא כמ"ש הש"ך בסס"י קי"ט סקי"ב וכן עיקר והפר"ח בסס"י צ"ט האריך בזה וכ"כ האחרונים לענין חה"ל ובאמת אף בלח בלח שנתבטל קוה"פ דקיי"ל דאינו חוזר וניער יש לפקפק בלא נודע והמק"ח סי' תמ"ז סק"ט העיר בזה ואף שמסיק דאף בלא נודע אינו חוזר וניער אין טעמי מוכרח ובפרט מ"ש שם בשם האי"ה הוא תמיה מאד ואעפ"כ נהוג עלמא דאף בלא נודע אינו חו"נ בלח בלח. אמנם נראה טעמא דבלח בלח

ונתבטל בס' הוי כמאן דליתא לאיסורא כלל משא"כ לענין תערובת יבש ביבש דאיתא לאיסורא ודאי תלי בידיעה ועיין בכ"מ בספ"א מה' אה"ט ובמל"מ פי"א מה' מטמאי מו"מ ה"ד ובנו"ב מה"ת חיו"ד סי' מ"ה וסי' נ"ד והדברים ארוכים ואכ"מ עכ"פ יש בכה"ג די להחמיר לומר חו"נ אף למה שהבין במק"ח בסי' תנ"א סק"י בד' המל"מ שם. והנה לענין הי"ש הנמכר קוה"פ למק"א וכפי מכתב כ"ת נשאר רוב י"ש במקומו שפיר י"ל כל דפריש מרובא פריש כמ"ש התוס' בפסחים ד"ט ע"ב ואף בדשיל"מ אמרינן כל דפריש כמ"ש הר"ן בפ"ק ובספ"ג דיו"ט והאחרונים סי' תקי"ג וכ"כ הפר"ח סי' תל"ט והמ"כ ח"ג פ"ה ומדברי המק"ח בסי' תמ"ז ס"ט מבואר דאף בתערובת יבש ביבש תוך הפסח אם פי' י"ל כל דפריש ואף שהח"י סי' תל"ט סק"ו מחמיר למעשה ומשמע אף אם פי' קוה"פ זהו בחמץ גמור ובאופן שלא נתבטל קוה"פ משא"כ הכא ואף דקיי"ל להחמיר ביו"ד סי' ק"י אף בפי' ממילא כמ"ש הש"ך שם סקל"ו מ"מ אם פי' קודם שנודע מותר לכ"ע כמ"ש הש"ך שם סקל"ג ובנ"ד בשעת שמכר לאחרים לא נודע עדיין שום חשש איסור כלל דהא אומר מותר היה וגם היה עדיין שעת היתר ואף דבכיוצא בזה בעלמא במה שיש לחלק בין נודע התערובת ללא נודע להקל או להחמיר כמו לענין חוזר וניער או לענין ביטול ביו"ד סי' צ"ט וש"ך סס"י ק"ט או להיפך לענין ס"ס או סד"ר ע"י גלגול בש"ך יו"ד בדיני ס"ס דין א' ובאחרונים יש לצדד הרבה אי לא נודע דאומר מותר מקרי לא נודע ועיין בלב"ש בחידושי דינים שלו ד"כ כ"ו ל"ד ויש לעיין בזה מש"ס כריתות די"ט ומירושלמי הובא בר"ש פ"ב דערלה משנה ג' ואכ"מ מ"מ לענין זה דליכא למיגזר שמא יקח מן הקבוע נראה דודאי מקרי לא נודע ועיין בפרמ"ג יו"ד בסי' ק"י בש"ד סקל"ג וז"ב לפע"ד אמנם לענין הי"ש ש"פ שנשאר אצל המוכר אי נימא שהבליעה שבוועטש מי"ש חמץ הוי מבשא"מ עם הי"ש ש"פ אם לא היה בכל כלי בפ"ע ששים לבטל הבליעה שבוועטש צ"ע לכאורה מטעם הנ"ל אלא שלכאורה אין נ"מ דהא אנו דנין רק להכשירו על הפסח הבא כי עכשיו כבר עבר פסח ולענין פסח הבא עכשיו הוא קוה"פ וא"כ יכול לערבו היינו לשפכו בכלי א' עד שיהיה בודאי ששים לבטל הבליעה כמ"ש המג"א סי' תמ"ז סקי"א וכנ"ל וא"ל דכיון דבפסח העבר היה חו"נ כדין תערובת יבש ביבש וכנ"ל א"כ נאסר גם להשהותו וא"כ יש לאסרו גם לאחה"פ ואף שאף הכלי יי"ש שהיה אסור מטעם חמץ הנבלע בו לא היה בו טעם חמץ רק מפליטת הטעם שבוועטש ובכה"ג בלא"ה אין איסור בשהייתו כמ"ש הח"י רס"י תמ"ב דז"א דכל טעמי ההיתר שבח"י לא שייכי הכא שאינו טעם משהו וגם נטברנ"ט לא שייך בי"ש ואף שהח"י כתב שם דאף בטעם גמור כל שהוא רק טעמו ולא ממשו יש לצדד דאינו עובר בב"י כבר חלקו

עליו האחרונים הבאים אחריו אמנם גם לדברי הח"י על כל פנים אסור להשהותו ובעבר ושהה אין להתירו רק בהנאה ולא באכילה כמ"ש האחרונים אלא שכאן כיון דשפיר נתבטל קוה"פ אלא שבפסח חו"נ אף שמדברי הט"ז סי' תמ"ז סקי"ח מבואר דבכה"ג אסור אף להשהותו וכ"מ מדברי הפר"ח סי' תמ"ב ורס"י תס"ז אבל מדברי המג"א בסי' תמ"ז סקי"א מבואר דסבירא ליה דמשום חו"נ אין איסור להשהות ותלי לה רק בפלוגתת הרשב"א והרא"ש ביו"ד סימן ק"ט ובמקום הפסד יש לסמוך אד' הרא"ש כמ"ש המג"א וכאן הוי הפ"מ כמ"ש כ"ת ומכל מקום אף לדעת הט"ז איך איסור השהי' רק לכתחלה. אבל בעבר ושהה מותר כמ"ש הט"ז גופי' וכן בנ"ד שפיר יש תקנה אף בכה"ג לערבו עכשיו בכלי א' באופן שיהיה ס' נגד החמץ הבלוע. אמנם לפע"ד דכ"ז הוא אם היי"ש חמץ הבלוע בהוועטש היה עשוי כולו מתבואה מחמשת המוכין הבאים לידי חימוץ א"כ היי"ש כולו חמץ דאף שיש ביורה תערובת מים ואולי יותר מים מתבואה מכל מקום הזיעה שעולה שהוא היי"ש הוא רק מתבואה ולא מהמים כי המים אין בהם כח ותמצית שיתהוה מהם יי"ש א"כ הזיעה הבלוע בהוועטש הוא כולו חמץ וכ"כ בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' נ"ח הנ"ל אבל אם נעשה היי"ש ממיני קטניות כמו קאגירוזיש או מבארבאליש כמו שעושין מהם יי"ש במדינה זו אף שנותנים בהגיגית מאלץ משעורים והוא מעמיד ומחמץ הנבלל שבהגיגית שיוכל להתהוות מהם יי"ש מכל מקום ידוע שקמח הקאגוריזיש או הבארבאליש הוא מרובה הרבה על המאלץ עד שהמאלץ היא חלק ששית או חמישית נגד הקאגרוזיש או הבארבאליש ואם שאין לדון את היי"ש לתערובת חמץ אלא לכולו חמץ כמו שהסכימו רה"פ בסי' תמ"ב דאם המעמיד הוא חמץ חמיר מתערובת חמץ דהוי כאלו הוא בעיני' וע"ש במג"א סק"ט ובח"י שם ולענ"ד ראיה ברורה לדבריהם מן הש"ס פ"ק דחולין ד"ו ע"א עש"ה מכל מקום זה לענין גוף היי"ש אבל אם נתערב יי"ש זה ביי"ש של פסח קודם הפסח א"צ לשער נגד כולו כיון דנעשה ג"כ מדבר שאינו מחומץ ואף בדבר המעמיד ומחמץ אין המחמץ מחמץ אלא לפי חשבון כדאיתא במשנה פ"ק דתמורה די"ב וע"ש בפרש"י ועיין במק"ח סי' תמ"ב סק"ו וא"כ בנ"ד אם היי"ש החמץ נעשה מקאגירוזיש או מבארבאליש ודאי יש בהיי"ש ס' נגד החמץ שנבלע בוועטש לפי ערך דאף דאין לחשוב שיש בו רק בלוע חלק חמישית או ששית מחמץ כפי ערך המאלץ המעורב בהקאגוריזיש או בארבאליש דמצד הסברא מתהוה יי"ש יותר מהמאלץ לפי ערך ממה שמתהוה מהקאגיריזיש או מהבארבאליש דהמאלץ יש בו כח יותר עכ"ז נראה דעכ"פ ודאי אינו מתהוה עכ"פ רק ערך שליש מהמאלץ והרוב מתהוה מהקאגירזיש או מהבארבאליש א"כ א"צ רק עשרים פעמים לבטל היי"ש

בערך (א) וא"כ ודאי יש ביי"ש של פסח כשיעור ביטול אם היי"ש מחמץ נעשה באופן הנ"ל כללא דפיסקא אם יש ביי"ש של פסח שיעור ששים לבטל הבלוע מחמץ שבתוך הוועטש ע"ד שנתבאר למעלה באריכות בכל אופן ואופן אזי אם היורה והכובע נתלבנו כדינא יש להתיר בהפ"מ מעתה היי"ש של פסח לשתות בפסח הבע"ל באופן שנתבאר למעלה והאמנם לפמ"ש הנו"ב מה"ת הנ"ל הי' אפשר לצדד היתר גם אם היורה לא נתלבן כדינא באופן המבואר שם אלא שיש לדבר בזה הרבה בכמה אופנים ולא רציתי לדבר בזה ולהאריך הרבה אחר שכת"ה כ' שהיורה עם הכובע נתלבנו ליבון היותר חזק לזאת כבר גליתי דעתי כפי שכתבתי. אמנם מחמת חומר איסור חמץ בפרט שכבר נתפרסם בהרבה מקומות חשש חמץ על היי"ש הנ"ל כאשר הגיע לאזני כבר לזאת למעשה איני מתיר רק באופן שיסכים עוד א' מחכמי הדור המפורסמים ואז גם אני מצטרף למעשה באופן שכתבתי למעלה ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

ב) וע"ד שאלתו השנייי' בנדון הג"פ שכ' המסדר שם המגרש זאב המכונה יואלף דמתקרי וועלוול ובאמת שם המגרש לס"ת זאב וחותם זאב וואלף ונקרא בפ"כ וועלוול כבר נשאלתי ע"ז זה לא כביר מהרב דק' דראההא והשבתי לו בקצרה שאף בדיעבד איני מסכים להכשירו ולמעשה בזה יש לכתוב זאב המכונה וועלוול או לכתוב זאב וואלף דמתקרי זאב והמכונה וועלוועל או לכתוב זאב וואלף דמתקרי זאב ודמתקרי וועלוול כי בשם שכותבין בגט לשם העיקר היא שם זאב וואלף ושם וואלף הוא שם לעז ושם וועלוול הוא ג"כ שם לעז ע"כ לכאורה יש לכתוב דמתקרי. אלא שכיון ששם וועלוול לא ניתן לו מלידה אלא מחמת גיעגיע אח"כ י"ל דנכון יותר עליו המכונה ועיין בתשו' רמ"א סי' פ"ד והוא להיפך מדברי הב"ח בחבורו ובתשו' וכבר האריכו בזה האחרונים ולא אאריך בזה כי דברים אלו אין להם שורש בש"ס. אמנם כ"א מאלו השלשה דרכים יש להם ע"מ שיסמוכו אבל דרך שדרך בה המסדר הוא דרך עקום ואין לו מקום והמשדד עמקים דברו הטוב עלינו יקום בב"א ושלומו יוגדל כנפשו ונפש הדו"ש באהבה שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה פח

סקאלא יום ב' ואו ניסן תרי"ד לפ"ק. החיים והשלום לידידי הרבני החסיד המופלא מ' ליבר שו"ב

קבלתי מכתבם וע"ד השאלה אם צריך ללבן הפארפלינצע וראש הברזל מהווארטענע מחמת שבעת הטחינה הם רותחים עד שהיס"ב מחמת דוחק וחוזק הטחינה והוי כמדוכה או כבית שאור ע"כ. הנה לבית שאור וחרוסת אין לו דמיון כלל דהתם הטעם משום החריפות נכנס ביותר עד שי"א דאף הגעלה לא מהני אף אם לא נבלע ע"י אור אבל בגוף שאלתם הנה בלא"ה אני נוהג ללבנם ליבון קל מחמת הממש הנדבק בהם ובזה אף מחמת הבלוע אין כאן בית מיחוש דהא ד' הרבה פוסקים דבחמץ הוי היתרא בלע ואף אם נבלע ע"י אור ממש די בהגעלה מכ"ש כאן שלא נבלע ע"י אור ממש וגם יש כמה היתרים כמו שיבואר. אמנם אם אפשר לנקרם היטב מי שמיקל בלא ליבון כלל ג"כ לא מישתביש דהא ודאי יש ששים בהקמח נגד הבלוע ואף דבלוע בכלי בלא רוטב כלל ביבש לגמרי אינו אוסר רק כדי קליפה כמבואר בש"ך יו"ד סי' ק"ה ואף דהש"ך סס"י צ"ד כ' דאגב דוחקא אוסר עד ס' י"ל דזהו ברטיבות קצת אבל לא ביבש לגמרי מ"מ י"ל דנתבטלו הטעם בנטחנים הראשונים ויש בהנשאר ס' נגדם ועיין במג"א סס"י תמ"ז גבי זיתים ובש"ך יו"ד סס"י צ"ו בענין מי לימניש ואף דאין מבטלין איסור לכתחלה מכל מקום כאן אין כוונתו רק לטחון ולא לבטל כמ"ש הפוסקים סי' תנ"ג ואף שהט"ז יו"ד רס"י צ"ט ובסי' קל"ז כ' דזהו דוקא אם א"א בענין אחר מ"מ י"ל דהיכא דהוי טירחא שרי וכ"כ בספר פרמ"ג שם ובפרט שכאן הוא קודם פסח דלד' כמה פוסקים הוי נטברנ"ט ואף דאנן קיי"ל לאסור מכל מקום כשיש צירוף להקל סמכינן ע"ז ועיין בא"ח סי' תמ"ז ס"ה וברס"י תנ"ב ובאחרונים שם ובפרמ"ג יו"ד סי' צ"ו במ"ז סק"ט וגם הוא חב"י תמיד דע"י הניקור ודאי שוהין מעל"ע קודם הטחינה לפסח וז"ב ותקבלו חה"פ הק' בקדושה וכשרות כנפשו ונפש ידידו דו"ש באהבה. שלמה במוהר"י חונפ"ק הנ"ל.

תשובה פט

סקאלא מוש"ק ב' אייר תרי"ד לפ"ק. אשוב ואו"ש לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג מ' שלמה והרבני המופלג מ' ליבר שו"ב:

ע"ד מכתבם אשר באו להשי"ג עלי מדברי הנו"ב מ"ק חיו"ד שכ' שלא הקילו באין מתכוין לבטל אלא בדבר שהיא כבר מעורב אלא שעדיין לא נתבטל אבל לערב לכתחלה אסור אף אינו מתכוין לבטל האמת שכ"כ שם בנו"ב סי' כ"ו. והנה בנו"ב מה"ת חיו"ד סי' נ"ז ג"כ כ"כ אבל אני תמה עליכם הלא אני הבאתי שם מדברי הט"ז ובט"ז מבואר דאף לכתחלה מותר לערב אם אין כוונתו לבטל אם א"א בע"א ועיין בט"ז סי' קל"ז סק"ד וכ"מ מט"ז א"ח סי' תנ"ב סק"ה וכ"מ בר"ן פ' אין מעמידין הובא בט"ז סי' צ"ט וכ"מ מתשו'

ריב"ש סי' שמ"ט הן אמת שעלה ע"ד שאין ראיה מדברי הט"ז הנ"ל וגם מדברי הר"ן הנ"ל דשם אדרבה כוונתו להוציא האיסור מתוך ההיתר כמו בהגעלה או ההיתר מתוך האיסור כמו בהך דסי' קל"ז שמוציא היין כשר מתוך כלי של יי"נ בזה שפיר מותר כל שאין מתכוין דהא אדרבה מתכוין להיפך אלא שא"כ גם מדברי הא"ח שהובא ביו"ד סי' פ"ד בדבש שנפלו בו נמלים אין ראיה דשם נמי כוונתו אדרבה לסנן הדבש מהנמלים וא"כ אין ראיה לבעלמא היכא דאין כוונתו לבטל דשרי אף אם כבר מעורב וא"כ תקשי מניין להו להפוסקים בעלמא דין זה דבאין כוונתו לבטל לא הוי מבטל איסור לכתחלה אלא שי"ל שהוציאו כן מדברי הטא"ח סי' תנ"ג שמתיר לטחון כיון שאין כוונתו לבטל רק לטחון. וזה נראה בדעת הפר"ח שם סי' תנ"ג שכתב לחלק בכך שאף מוהר"מ בתשו' הרשב"א שאין סובר כהטור ואוסר לטחון משום דהוי כמבטל איסור לכתחלה מ"מ מודה בהך דהגעלה וכן בדין הא"ח בדבש שנפלו בו נמלים וא"כ לפי זה שפיר י"ל כדברי הנו"ב דלכתחלה אסור לערב אף אם אין כוונתו לבטל כיון שעכ"פ אין כוונתו להוציא האיסור משם ולהפרידו מההיתר וכ"נ שמחלק הפר"ח בסי' קכ"ב סק"ג ומש"ה כתב דחילוק הר"ן אינו מספיק למאי דקשרינן ליתן בו שכר לכתחלה בידים עש"ה אמנם מדברי הריב"ש הנ"ל מבואר דבכל ענין שרי דהא מתיר לכתחלה לשום יין בכלי שדבקו נסריו בחלב מה"ט ותימה על הפר"ח שבסס"י קכ"ב חולק על הר"ן מטעם הנ"ל ובסס"י פ"ד מסכים עם הריב"ש מטעם שאין כוונתו לבטל והביא ראיה מדברי הא"ח בדבש שנפלו בו נמלים ולפי הנ"ל אין כאן ראיה כלל וגם בגוף הדין סותר דברי עצמו מה"ט דכתיבנא וקצרתי וגם מדברי הפרמ"ג יו"ד סי' צ"ד במ"ז סק"ז מבואר דכל היכי דא"א בע"א או שיש טירחא בכ"ע שרי אם אין כוונתו לבטל אף לערב לכתחלה והבאתיו במכתבי הקדום ודלא כהנו"ב והראיה שהביא בנו"ב שם מדברי הרשב"א והובא בש"ע סס"י צ"ט וסי' קכ"ב באיסור מועט שנבלע בכלי שמשתמשים בו תמיד בשפע אז מותר ואף בכה"ג פליגי הרא"ה והר"ן הא בכלי שלפעמים משתמשים בדבר מועט אסור והוא מטעם שאין מבטלין איסור לכתחלה אף שאין כוונתו לבטל רק לבשל בהקדירה ע"ש. הנה אף שמשמע כן מדברי הט"ז סס"י צ"ט דטעם האיסור משום א"מ איסור לכתחלה אבל אני תמה דאדרבה מד' הרשב"א האלו מוכח להיפך דאם תאמר דבכה"ג שייך האיסור דא"מ איסור לכתחלה א"כ אמאי מתיר הרשב"א להשתמש בכלי שדרך להשתמש בה רק בשפע ואכתי איסורא דא"מ איסור לכתחלה היכא אזיל דהא חז"ל שאסרו לבטל איסור לכתחלה לאו מטעם גזירה אסרו רק שזהו גופא אסור לבטל איסור לכתחלה וא"כ מה בכך שא"א לבא בשום פעם לידי נתינת טעם אכתי אסור לבטל איסור לכתחלה ועוד

דהא דברי הראב"ד הובא בר"ן פג"ה דמה"ת אסור לבטל איסור לכתחלה וא"כ אמאי מתיר הראב"ד לבשל בכלי שנבלע בה איסור משהו שא"א לבא לידי נ"ט כמבואר בר"ן פא"מ בשמו הובא בט"ז סס"י צ"ט א"ו מוכח להיפך דמצד איסורא דאין מבטלין כו' אין איסור לבשל בקדירה שנבלע בה איסור מיעוט כיון שאין כוונתו לבטל רק לבשל בתוכה רק בכלי שדרך להשתמש לפעמים בדבר מיעוט אסור להשתמש בה אף בשפע משום גזרה שמא ישתמש בה בדבר מיעוט כמו שאסרו חז"ל כלי שאב"י אטו שמא ישתמש כשהוא ב"י משא"כ בכלי שדרך להשתמש תמיד בשפע לא גזרינן ומטעם שא"מ איסור לכתחלה ג"כ אין איסור משום שאין כוונתו לבטל רק לבשל כנ"ל וזה נ"ל ברור בד' הראב"ד והרשב"א ודלא כהנו"ב (ב) וכצ"ל לכאורה לשטת הרשב"א שסובר דטעמא (א)**

) דברי אאמו"ר הג' זללה"ה נכונים לברורים וכן מבואר בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' נ"ח כיון דמשערין בכל היורה אבל היכא דהתבשיל היה פחות מהיורה ויש בו חלק איסור משערינן כפי כל האיסור ודלא כמ"ש הלב"ש בח"ד לה' תערובות סי' י"ז רק כמ"ש בספר חו"ד בסי' ק"ג והוא מלתא דסברא דמי גרע אם היה האיסור לבד בהכלי דמשערינן בכל האיסור כיון דלא ידעינן כמה בלע וא"כ מאי מועיל בהם עוד היתר הלא נימא דבלע גם את האיסור גם את ההיתר רק דהיכא דלא הי' בכח הכלי לבלוע הכל אז אמרינן לשער בהכלי לפי ערך הבליעה משניהם וז"ב.

(**ב**) גם בספר פתחי תשובה בסי' פ"ד השיג על הנו"ב בזה ועיין בשו"ת השיב משה סי' ל"ח והנה הלום ראיתי בספר יד אפרים בסי' ס"ט במאי שכתב על דברי החוו"ד גבי שומן ששהה ג"י בלא מליחה דהביא ראיה דאע"פ שאין כוונתו לבטל אסור לערב דאל"כ למאן דאית לי' אפשר לסחטו מותר והיה מותר לכתחלה לבטל חתיכה שבלעה איסור עם מים שיש ס' נגד האיסור כיון דכן הדרך לבשל בשר במים ע"ש דמזה הוכיח דאסור לערב ואני אומר דלשטתו מי ניחא דהא על כל פנים הוכיח דהיכא דשופך המים ואינו נהנה ממנו יותר כמו גבי הגעלה וא"כ יהיה תקנה לח' שבלעה איסור לבשלה במים ולשפוך המים ובאמת מכח הוכחה זו הוכיח גדול א' בתשו' פי' ס"ב סי' כ"א דאף בזה אמרינן אין מבטלין איסור לכתחלה מדלא קתני האי תקנתי' והגעלה דכלים שאני ע"ש כו' האריך מאוד אכן אחר כך מביא בשם תשו' הרשב"א דל"ש בכה"ג אפי' לגבי אוכלין אין מבטלין איסור לכתחלה וכתב דהמערער אח"ז ראוי לגעור בו בגערה ומה מאוד צדקו בעצה זו החו"ד והי"א שם דנובע מדברי הרשב"א ז"ל ואע"פ שהגדול בתשו' פ"י שם פליג על הא דרשב"א אך לאו מר ברי' דרבינא חתום עלה וע"כ לדחות קושית הי"א הנ"ל כמו

שדחה הגדול הנ"ל בעצמו דדינא קתני תקנתי' לא קתני וא"כ גם ראיות הי"א להחזיק דינו של הנו"ב מכח הוכחה הנ"ל אינו מוכרח אולם לענין הלכה נראה לכאורה כדברי הנו"ב מפסק הרמ"א בהג"ה סי' קכ"ב ס"ב בשם או"ה דאסור להשתמש במי הגעלה והיא דלא כהר"ן פא"מ שהביא הט"ז סס"י צ"ט וכן כתב לפסק הלכה בספר ח"מ בסי' תנ"ב ועיין בש"ע של הגאון החסיד מלאדי ז"ל סי' הנ"ל אלמא דבמערב אסור אף דאין כוונתו לבטל ואדרבה הא שם כוונתו להוציא האסור וכמ"ש אאמו"ר הג' זללה"ה בריש דבריו ואף על פי כן אסור אולם י"ל דהתם מי הגעלה הוי הפסד מועט אבל בהפסד מרובה מותר בזה וכמ"ש אאמו"ר הג' ז"ל בסוף התשובה.)** דקדירה שאב"י מותר לבשל מה"ת בתוכה אף דאכתי ראוי לגר משום דטעם פגום לא אסרה תורה בכלל טכ"ע וקשה אכתי הא אין מבטלין איסור לכתחלה ולדברי הראב"ד מה"ת הוא ואף לדברי התוס' שהוא רק דרבנן מכל מקום למ"ל טעמא משום גזרה אטו ב"י כמבואר בש"ס שילהי ע"ז בלא"ה אסור לכתחלה לבטל ולפי הנ"ל א"ש דלענין בלוע בכלי ל"ש א"מ איסור לכתחלה כיון שאין כוונתו לבטל רק לבשל שוב ראיתי שהרא"ה בבדה"ב ב"ד סש"א ד"ה בענין נטל"פ הרגיש בקו' זו על הרשב"א והרשב"א במ"ה השיב עליו ובתי' הראשון נראה שכיון למ"ש. אמנם מדברי התוס' פסחים ד"ל ע"א מבואר דאף בבליע' שבקדירה שייך א"מ איסור לכתחלה אף שאין כוונתו רק לבשל וכ"מ מדברי הרא"ה בבדה"ב שם ומדברי הרא"ה בבדה"ב בית ד' שער ד' ד"ה עוד כ' שכלי שנבלע איסור מיעוט ע"ש וכ"מ מדברי הר"ן שם פא"מ מכל מקום מדברי הרשב"א והראב"ד הנ"ל מבואר כמ"ש ודלא כהנו"ב שהביא ראיה מדבריהם להיפך. אמנם אף לשטת התוס' והר"ן י"ל כמ"ש הפרמ"ג יו"ד סי' צ"ט במ"ז סק"ז. ושם סקט"ו דכיון שאין מתכוין לבטל רק לבשל לא הוי בכלל אין מבטלין איסור לכתחלה רק שכיון שאפשר שלא להשתמש בכלי זה ואין הפסד אוכלין אסרינן לכתחלה כמ"ש הט"ז שם סק"ז ובסי' קל"ז לפ"ז י"ל דאף התוס' והר"ן מודים דכל היכי שא"א בע"א או שיש טירחא שרי וע"ש בפרי מגדים ועל כל פנים סניף גדול לחלק מיהו הוי וז"ב ומה שעממו עלי במה שהשגתי עליהם שכתב לדמות לבית שאור וחרוסת הנה כוונתי שעל כל פנים למה אחזו דמיון שאינו דמה זה ענין לבית שאור וחרוסת שאינו דומה כלל רק עיקר החשש מחמת שהוא רותח בשעת הטחינה והנה בעיקר השאלה הנה כיון שאין בו רטיבת קצת רק נגוב לגמרי אף שבלוע בכלי יוצא בלא רוטב מכל מקום בנגוב לגמרי אינו מבליע רק כ"ק כמבואר בש"ך סי' ס"ט סקס"ד ובסס"י ק"ה סקכ"ג ועיין במג"א סימן תנ"א סקל"ז ובספר פנים יפות פרשת צו

הוכיח דקליפה זו אינה מה"ת רק חימרא מדרבנן ע"ש ע"כ ודאי דיש להקל מטעמים שכתבתי במכתבי הקדום ובדברי הפ"י הנ"ל הארכתי במק"א ואכ"מ:

תשובה צ

ה' כ"ד ניסן תר"א לפ"ק. **ע"ד** האי עובדא דאתא קדמנא באיש אחד שמכר חמצו לעכו"ם קודה"פ ע"י קנין אג"ק בשטר כנהוג וגם קיבל אדרוף והשאר זקוף במלוה כנהוג לכתוב בכל שטרי מכירות ואח"פ כשבא לידו השטר מהעכו"ם ראה ששכח לחתום א"ע על השטר מכירה והחמץ הוי סך רב ועצום דהיינו בערך שלשה מאות קאנין יי"ש מה דינו של החמץ הנ"ל ויש עוד בשאלה זו כמה צדדי היתר כאשר יבואר מתוך התשובה:

תשובה הנה מצד עצם הקנין אף אם נאמר דהעכו"ם לא קנה הקרקע בשטר זה ועכו"ם אינו קונה קרקע בכסף לבד רק עם השטר כמבואר באחרונים כאן וברמב"ם וטוש"ע ח"מ סי' קצ"ד מכל מקום אף בלי קנין אג"ק יש לסמוך בדיעבד על קניות גוף החמץ שקנוהו בכסף לבד וכמבואר בתשו' מ"ב סי' נ"ט ואף במ"ש שם מטעם דרוב פוסקים ס"ל כרש"י כבר השיגוהו האחרונים דאדרבה רוב פוסקים ס"ל כר"ת דמשיכה קונה בעכו"ם מכל מקום שרי מטעם שכתב בתשו' מ"ב שם דכיון דבלא"ה חמץ אינו ברשותו של אדם אלא דהכתוב עשאו כאלו הוא ברשותו בגילוי דעתא סגי ע"ש. והנה סברא זו לקוחה מדברי הר"ן שכתב בריש פ"ק בטעמא דסגי בביטול בלב מה"ט הוא ע"ש ובריש מכילתין דפרש"י בודקין כדי שלא יעבור בב"י וב"י ותמהו עליו הראשונים ז"ל דהא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי וגם אחר תקנת חכמים על כל פנים צריך שיבטל גם כן כמבואר בש"ס א"כ אף בלא תקנת חכמים דתקנו לבדוק אינו עובר בבל יראה משום הביטול עיין שם. והנה בעיקר הביטול נחלקו רש"י ורבותינו בעלי התוספות דרש"י כתב מדכתיב תשביתו ולא כתב תבערו ש"מ השבתה בלב הוא. והתוס' חלקו עליו ופי' משום דאחר שביטולו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר משום דאבל אתה רואה של אחרים כו' והנה בתשו' ש"א כ' ראיה ברורה לשטת התוס' מדפריך הש"ס ד"ז אברייתא דהיה יושב בביהמ"ד ונזכר שיש חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו א' שבת וא' יו"ט בשלמא שבת משכחת בי"ד שחל בשבת אלא יו"ט לבתר איסורא הוא ומאי קושי' הא טעמא דחמץ אינו ברשותו של אדם הוא משום דאסור בהנאה ודלמא הך ברייתא אתי' כר"י הגלילי דחמץ בפסח מותר בהנאה ומש"ה גם ביו"ט ברשותי' קאי ובשלמא לשטת התוס' דביטול מטעם הפקר אמטו להכי שפיר מוכח דלא אתי' כר"י הגלילי דהא באמת בעלמא לא מהני הפקר כי האי רק גבי חמץ דבלא"ה אינו ברשותו כמ"ש הר"ן הנ"ל ומש"ה מוכח

דלא אתי כר"י הגלילי אבל לשטת רש"י קשי' יע"ש והנה הפ"י החזיק במעוז רש"י דלא כהתוס'. וכ' דהא כתבו התוס' שם ה' ע"ב ד"ה אבל להקשות בשם הר"י דאורליינש מדוע ממעט הש"ס חמץ של אחרים ושל הקדש מחד קרא ובהך דעריסותיכם צריך תרי קראי ותי' שם בד"ה משום דכאן דכבר גלי קרא גבי חלה דשל אחרים ושל גבוה לא מקרי שלך ה"ה גבי חמץ סגי בחד קרא ע"ש וא"כ בחמץ הפקר מהיכי אמעט הא לא מייתר ליה קרא למעוטי ע"ש. והנראה שם מדברי הפ"י דסובר דבחמץ של הפקר י"ל דעובר בב"י מטעם זה שלא מיעטה קרא וזה א"א לומר דהא מבואר בש"ס דשני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו וחד מינייהו חמץ בפסח לעבור בב"י וא"א דעובר בב"י אף בחמץ של הפקר א"כ מאי זו שחידשה תורה ומאי עשאם כאלו הוא ברשותו דהא אף אם אינו ברשותו כיון דאינו ברשות אחרי' ושפיר עובר בב"י וכדין חמץ הפקר אע"כ דהא ליתא י ואמנם בענין ק' הפ"י נלע"ד דאף לרש"י ז"ל ענין השבתה זו דכ' תורה דבביטול סגי הוא מטעם הפקר כשטת התוס' ז"ל וכן מוכח להדיא מדברי הר"ן ז"ל ריש מכילתין דאף לשטת רש"י ז"ל ביטול מטעם הפקר הוא רק דזהו גופי' גילתה לנו תורה דבהשבתה דהוי הפקר אינו עובר ומזה גופי' מוכח דבכ"ש בשאר חמץ הפקר אינו עובר בב"י ומיושב בזה ממילא גם קו' הגאון ש"א הנ"ל דהא אף לרש"י ביטול מטעם הפקר הוא ומש"ה הך ברייתא לא מתוקמי' כר"י דלר"י ע"כ לא מהני השבתה דביטול כיון דחמץ מותר בהנאה לא מהם הפקר כזה וכדברי הר"ן הנ"ל. והנה בענין פלוגתת ר"י ור"ש בחמץ אח"ז אם מותר בהנאה קיי"ל כר"ש דמותר בהנאה מדינא כדסתם לן תנא כוותי' במתני' דחמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר בהנאה כדמסיק הש"ס שם פ"ג ובש"ס שם דכ"ט ע"ב דלר"ש דאית לי' דחמץ אח"ז מותר בהנאה אם נאמר דבר גורם לממון כממון דמי האוכל חמץ של הקדש במועד מעל משום דהוי גורם לממון דהוא ל ולקמי' גורם לממון הוא והנה קיי"ל בחמץ שקיבל אחריות דעובר בב"י וכמבואר ברפ"ק וה"ט אף דאתה רואה של אחרים מ"מ חייב משום גורם לממון אף דקיי"ל בעלמא דלאו כממון דמי מ"מ בענין ב"י הוי כממון וא"כ יתעורר תמיהת הר"ן דהא בעלמא הפקר בזה לא מהכי ואי משום דבלא"ה אינו ברשותו של אדם משום דאסור בהנאה הא עכ"פ לאחה"פ מותר בהנאה מדינא והו"ל גורם לממון אמנם ז"א דהא זהו מבואר בש"ס דאחר שש לא מצי מבטל משום דאינו ברשותו של אדם משום דאסור בהנאה וחמץ נמי הא הוי גורם לממון. אלא ע"כ דה"ט דדוקא גבי הקדש דאתה רואה של הקדש מש"ה אפשר להחזיקו עד אחה"פ ויהיה מותר בהנאה. אבל בשאר חמץ דלהשביתו קאי ומש"ה קיי"ל בב"ק דצ"ח דבא אחר ושרפו פטור משום דהכל מצווין עליו לשורפו ולאו גורם לממון

הוא כמבואר שם בש"ס וא"כ מש"ה בביטול סגי לענין שלא יעבור בב"י ועוד בלא"ה כיון דאפי' ביטל ולא ביער אסור לאחה"פ משום קנסא עכ"פ לא שוה מידי וזהו אחר שתיקנו חכמים בדיקה שפיר אף אם לא בדקו ולא ביער שפיר אינו עובר בב"י מטעם הנ"ל אבל קודם שתיקנו חכמים בדיקה וביער כלל שפיר לא מהני ביטול בעלמא וצריך הפקר בפה דוקא כדינא משום דכיון דקודם תקנת חכמים לא היה צריך ביעור שפיר הוי גורם לממון כיון דאינו עומד לביעור הו"ל כחמץ של הקדש דכיון דבביטול לבד אינו עובר בב"י ואינו עומד לבער מש"ה שוב הוי גורם לממון וא"כ הא בהא תליא ושוב תיקשי מה מהני הביטול דהא כיון דאם נאמר דע"י הביטול יהיה מותר לאחה"פ וגם מותר להניחו כל ימי הפסח. א"כ הוי כממון ומדוע מהני הביטול וזה קודם שתיקנו חכמים בדיקה אבל כיון שתיקנו בדיקה וחמץ שעה"פ אסור אף שביטל וגם בלא"ה לשריפה כל ימי הפסח אף שביטל ומש"ה אף שלא בדק יצא מה"ת ואינו עובר בב"י ומיושב שפיר קושיות הראשונים על רש"י הנ"ל ודוק והא דכתב רש"י דילפינן ביטל מדכ' תשביתו והשבתה בלב הוי השבתה היינו לאחר שתיקנו חכמים בדיקה שוב מהני גם השביתה בלב אבל קודם תקנת חכמים צריך השבתה והפקר גמור כדינא ובפה דוקא וזה נכון לפע"ד וזהו דלא כמו שהעתיקו התוס' שם לשון רש"י והשבתה בלב הוא רק כמ"ש רש"י עצמו והשבתה בלב הוי השבתה וזה לפי האמת אחר שתקנו חכמים אבל קודם צריך הפקר גמור בלשון טוב. נחזור לנ"ד דמכירת חמץ בדיעבד הוי מכירה בכסף דקיבל מקצת והשאר זקוף במלוה דהוי קנין כסף גמור. ועוד בלא"ה אף אי מידי ספיקא לא נפיק שרי לאחה"פ מספיקא וכמבואר באחרונים. אמנם מה שצ"ע בזה הואיל והעכו"ם לא קנה הקרקע וכנ"ל דעכו"ם מישראל אינו קונה בכסף לבד ואף בישראל מישראל באתרא דכתבי שטרא לא קנה עד שיכתוב השטר א"כ הוי החמץ כל ימי הפסח ברשות ישראל ואחריות על ישראל דהא ידוע דאם יאבד החמץ לא ישלם לו העכו"ם מה שחייב לו המותר כיון דגברא ערטילאי הוא ועוד בדיניהם נמי אין מחזיקין ד"ז רק להערמה ועוד הא לא נמדד וא"כ האחריות על ישראל מחמת שלא נמדד והוי חמצו של עכו"ם ברשות ישראל ואחריות על ישראל ומטעם זה החמיר מאד בס' מק"ח למכור במכירה טובה המקום שהחמץ בתוכה ואם לא אף שהנכרי קנה החמץ כדין בקנין אחר אף דיעבד אסור החמץ כנ"ל ואף אחר הפסח אסור החמץ לדעת המ"א והרבה פוסקים דבחמצו של עכו"ם ואחריות על ישראל אסור בעבר עה"פ ואף לדעת הח"י דמקיל בזה מכל מקום כאן מחמת דתפיס לי' אזוזי הוי כמשכון וגרע ולכ"ע אסור החמץ אחה"פ כדמוכח בתוס' והרא"ש ז"ל בשמעתתא דישראל שהלוה את הנכרי על חמצו וע"ש בספ"י דבמשכון

לכ"ע באחריות על ישראל אסור החמץ אחה"פ ע"ש והנה הגם שדברי המק"ח אינם מוכרחים לדמויי הא מלתא למשכון מכל מקים בהא גופא בפקדון גרידא באחריות על ישראל רוב האחרונים החמירו וכ"כ להדיא מלשון הרמב"ם פ"ד מה' חו"מ ה"ג ובאמת לפנינו הגי' בירושלמי היפך ממה שהעתיק בח"י דר' ייסה דאמר אסור הוא אומר חמצו של עכו"ם הוא ישראל הוא שעבר עליו ולא ביערו ע"כ ופי' שם בקה"ע וז"ל אמר ר' ייסה למה אני אוסר דאף על גב דחמצו של עכו"ם הוא מכל מקום הישראל עבר עליו שלא ביערו לפיכך נאסר ע"כ יכ"מ להדיא מדברי המהרש"א בפסחים דל"א ע"ב בתוס' ד"ה שקונה ע"ש ועיין בנו"ב מהד"ת חא"ח סי' ע"ז דכתב להקל בפקדון שקיבל ע"א דאינו נאסר החמץ אחה"פ מטעם אחר ולא הזכיר כלל מדברי הירושלמי. אמנם בעיקרא דהך מילתא מה שמדמה בס' מק"ח לקיבל ע"א לא שמיעא לי דהא טעמא דקיבל עליו אחריות עובר היינו משום כיון דאלו מיגנב או מיתבר ברשותייכי קאי ובעי לשלומי כדידי' דמי כמבואר בש"ס וה"ט משום דאפשר שיהיה נדון החמץ כשלו ושוב אי אתה רואה וזה אם יתחייב מחמת שהדין נותן הן מדתה"ק הן מדין המלכות שהוא חייב על שמירת החמץ ויש לו פנים ושייכות בהחמץ שיהיה שלו וא"כ מה שהחמץ לא נמדד לא מיגרע בזה דהא מה שמפסיד ע"י גניבת החמץ אינו משום שהחמץ עומד ברשותו רק שיש ספק כמה הי' ואין בזה ענין למיחשבי' כשלו ומה לנו אם מגיע לו בגרם הפסד והחשש האחר מחמת שבדיניהם לא יצטרך העכו"ם לשלם בעד החמץ גם זה לא מסתבר דהא דבר זה חידש הוא שחירשו הפוסקים דבזה אזלינן בתר דין המלכות ואטו כל שטרי מכירות דידן נעשין ע"פ דינא דמלכותא ואף על פי כן הם קיימים מחמת ד"ת אף שמדין המלכות אין זה מכירה והוי חמץ של ישראל אף שכבר יצא מה"ת מרשותינו (והך דפ' חזקת הבתים דנ"ד דמלכא אמר לא ליקנא אלא באגרתא כבר תי' המחברים ז"ל בפנים שונות) רק דגבי אחריות דינא דאף אם מחק המלכות צריך לשלם הו"ל כדידי' וזה אם דין המלכות לחייבו מדין אחריות אבל אם דין המלכות שאין המכירה כלום וממילא כדידי' הוא בין אם יאבד או לא מאי שייך כאן גורם לממון ממ"נ אם נאמר דניזל בתר דין המלכות בלא"ה דידי' הוא ועובר עליו אף אם הוא ברשות העכו"ם להרבה פוסקים ולדינינו בכל ענין לאו דידי' הוא אף אם יאבד ומחמת שהעכו"ם אינו בטוח ג"כ לאו מלתא הוא דאטו אם עכו"ם חייב מעות לישראל ויש לו חמץ בבית ישראל ולא קיבל ישראל אחריות והעכו"ם אינו אלם רק שממילא אם יאבד החמץ לא יהיה העכו"ם לשלם הכי בשביל זה יעבור הישראל בב"י על החמץ זה לא ניתן להאמר ודבר זה היא עיקר דאם חיוב התשלומין בא מצד דהחמץ יוקם ברשותו ע"י אבדתו הן מצד דתה"ק הן מצד

דין המלכות אבל מצד אחר אין גרם חיוב ישראל מזיק ודלא כמק"ח וע' במלחמות פר"ש בשמעתתא דעכו"ם שהלוה על חמצו. ועוד בר מן דין אף אם נאמר דזה הוי כמו קע"א מכל מקום כיון דבדיעבד סמכינן אר"ת דיוחד לו בית מהני זה הוי כמו יוחד לו בית אף שלא נקנה המקום לעכו"ם דל"מ לדעת הפר"ח שסובר דלר"ת דיחוד מהני אף אם לא יחוד ועשה מעצמו מחיצה יוד אף שלא בפני העכו"ם שרי משם דאינו מצוי בידו מכ"ש כאן דמהני ואף לדעת הב"ח והסכימו לזה האחרונים דלא מהני מחיצה יוד שלא בפני העכו"ם ה"ט כמ"ש הב"ח דדלמא העכו"ם לא חפץ רק שיהי' דוקא ברשות ישראל ע"ש משא"כ כאן. ועתה אומר שאף לדברי המק"ח יש להקל בנ"ד דאיכא עוד שני צדדי היתר ראשונה כבוא עוד לנדון השטר והנה הגם שזה פשוט דשטר שנכתב בכת"י אחר ולא חתמו עליו עדים ולא הבע"ד וגם לא נמסר בע"מ לאו שטרא הוא כלל לקנות ע"י כמבואר בדברי ה"ה פי"א מה' מכירה הט"ו ע"ש וכן מוכח להדיא מש"ס גיטין ד"י ע"ב דמש"ה פריך אשטר מתנה הנעשית בערכאות במאי קא קני בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא דש"מ אף דערכאות לא מרעי נפשייהו מכל מקום כל שאין עדים כשרים בעיקר הדבר לא מהני ולא מידי וכן כתב בס' המקנה לקדושין דכ"ו ותמה שם על הסמ"ע בסי' קצ"א שנראה לכאורה מדבריו להיפך והא שכתב התוס' שם בגיטין וז"ל בד"ה חספא אבל בשטר שחותמים בו עכו"ם שאין בו לא ע"מ ולא ע"ח שכשרים להעיד ולא הודאת בע"ד לא חשיב שטר לקנות על ידו ולא הוי אלא חספא בעלמא וכו' ע"כ דמשמע לכאורה דאם הוי הודאת בע"ד הוי מהני אף שהשטר נעשה בלא ע"ח ובלא ע"מ זה א"א לומר כנ"ל דבזה לא מהני הודאת בע"ד כיון דמסר לו חספא ואין זה שטר כלל ולא כתב התוס' לעיל בגיטין ד"ה ע"א סד"ה דקיי"ל דבממון מהני הודאת בע"ד אלא באם השטר נחתם עכ"פ בע"ח דעכ"פ שטרא הוי אלא דלא מהני לר"א משום דבעי ע"מ והיינו משום דאין דבר שבערוה פחות משנים וכן לשטת ר"ת שם אף אליבא דר"מ צריך ע"מ ג"כ מה"ט בזה שפיר מהני בממון כמו דחלוק דין ממון מדבר שבערוה דהא בקנין כסף וכדומה דודאי כסף הוא ואם קנה ממנו שדה בכסף בלא עדים אם שניהם מודים מהני ואף על פי כן בקידש אשה בכסף בלא עדים אף ששניהם מודים אין חוששין לקדושין כן בזה בשטר שכבר חתמו עליו עדים והוי שטרא רק שאין עדים על המסירה בזה הוא דמחלק התוס' בין דבר שבערוה לממון וכנ"ל אבל בשטר שאין בו אף ע"ח דלאו שטרא הוא כלל לא מהני בלא ע"מ דמשווי' ליה שטרא דבלא ע"מ לא דמי לקנין כסף דשפיר מהני בהודאת בע"ד משום דעל כל פנים כסף נתן לו וכאן לא נתן לו רק חספא וזה באמת כוונת התוס' סם ד"ה חספא דשטר שאין בו לא ע"ח ולא ע"מ ולא הודאת בע"ד

היינו משום דהא אף אם הבע"ד מודה לא שייך הודאת בע"ד דמודה דנתן ליה חספא זהו לפע"ד ברור בכוונת התוס' וכן מצאתי להדיא בספר קצה"ח רס"י מ"ב שפי' כן דברי התוס' הנ"ל וכ' כל זה משום דמשמע להדיא מדברי המק"ח שכ' בסי' תמ"ח בשטר שלא נזכר בו שם המוכר רק שכ' בו ביתי מכורה לך דאינו כשר רק בע"מ או בכת"י המוכר או בח"י דמשמע מזה דאם נכתב שם המוכר אף אם אינו ח"י ולא ע"מ מהני וזה ליתא וכנ"ל. נחזור לנ"ד דבלא ע"מ כיון שהיו גם השטר בכ"י אחר וגם לא הי' חתום עליו לאו כלום הוא. אמנם חקרתי והיו שני אנשים שם בבית המוכר שראו היטב המכירה וגם ראו שמסר לו השטר המוכר ליד העכו"ם ובזה מצאתי פתח תקוה ואף שהעדים לא קראוהו מכל מקום בדיעבד כשר כמ"ש הראשונים ז"ל בגיטין די"ט ואף בגט רבו הדיעות באם נאבד ולא קראוהו כלל לא בתחלה ולא בסוף כמבואר שם ובש"ע אה"ע סי' קל"ז מכ"ש בזה דיש להקל. אמנם יש לעיין מצד שלא נזכר בו שם המוכר. והנה בס' מק"ח כ' שם דבשטר שכ' ביתי מכורה לך ול"כ בו שם המוכר דאינו כשר רק בע"מ או בכת"י המוכר או בח"י. והנה בח"י פשוט הוא דהא מוזכר שמו בחתימתו אבל בכ"י בלא ח"י ולא נזכר שמו זהו מחלוקת ישנה בין גדולי הראשונים הובא בבית יוסף חושן משפט רס"י ס"ט ע"ש ובש"ך שם סק"ד וראיתי בספר קצה"ח רס"י מ"ה שהביא ראיה דכת"י אף בלא חתימה ולא נזכר שמו הוי שטרא מעלי' להקנות ע"י מהא שכתב התוס' בגיטין ד"ד ד"ה מודה ר"א דאם העדים חתמו תחלה ואחר כך נכתב גט ע"ג חתימתן לאו עדות הוא כלל ע"ש ומה"ט הוצא בקצה"ח דה"ה גבי כת"י אינו משתעבד בחתימתו רק אם נכתב שדה קני' לך קודם שחתם את עצמו אבל אם חתם את עצמו תחלה ואחר כך כתוב בכת"י אחר ע"ג חתימתו שדה קני' לך ומסר לו זה השטר לא מהני לקנות ע"י כמו בחתימת עדים ועל פי זה הקשה דאם כן בהאי שטרא דהוי כתוב ביה אני פב"פ לויתי ממך מנה דמהני והא התם שמו נחתם תחלה קודם הכתב ולזה תי' דהתם ע"כ כשהכל הי' כת"י ומש"ה מהני דהא אף בלא תיבת אני פב"פ אלו התיבות לויתי ממך מנה לחוד מהני ומזה הוציא דלא בעינין חתימות שמו כלל ע"ש וחוץ מה שדבריו נגד דברי הר"ן שכתב בפרק המגרש במתני' דג' גיטין פסולין וז"ל ומהא שמעינין דכת"י בלא חתימה כשר בד"מ וכו' דהכא ודאי בלא חתימה עסקינן וכו' ויש לדחות ולומר דגיטין שאני דכיון שהוא צריך לכתוב שמו הא איכא חתם ידו ומהני אפי' למה שכתב בו משמו ואילך כיון שהכל כתיבה אחת אבל כתיבתו בלא חתימתו כלל אפשר דלא מהני וכו' ע"כ הרי מפורש שלא כדברי הקצה"ח הנ"ל אלא שדבריו הם גם נגד דברי התוס' עצמם שכ' בר"פ הנושא ד"ה דאמר ליה וז"ל ולא מיירי כשכתב לו חייב אני לך מנה וחתם תחתיו דהיינו

הוציא עליו כת"י וכו' ולא מיירי נמי כשכתב לו אני פלוני חייב לך מנה דהא נמי כחתם תחתיו דמי וכו' ע"כ והא בכאן דאם נסלק החתימה היינו תיבות אני פלוני וישאר רק תיבות חייב לך מנה לא מהני ולא מידי לכ"ע ועוד מפורש שם ברש"י ד"ה ה"ג לעולם וכל שמסר לו שטר בפנינו וכתוב בו אני חייב לך מנה ואע"פ שכת"י הוא הואיל ולא חתום פטור והא דתנן הוציא עליו כת"י גובה מבנ"ח כגון שחתם בו אני פלוני לויתי מנה מפלוני וכו' ע"כ הרי דאף אם היה כתב בו אני חייב לך מנה לא מהני לפרש"י מכל מקום מהני בהזכרת שמו תחלה ודברי הקצה"ח תמוהים. אמנם זהו בכת"י אבל בנמסר בע"מ נראין דברי המק"ח דאף באינו מוזכר בשטר שם המוכר כשר דבטעמא דבגט פסול היינו כמ"ש הר"ן בפ"ב דגיטין ובפ"ק דקדושין דבעינין ספירת דברים הכורתין בינו לבינה עיין שם מה שאין כן בשאר שטרות ע"כ וכן נראה להדיא מתשו' הרשב"א שהביא הב"י באה"ע סי' ל"ב ע"ש. אמנם איכא לפקפק מדברי התוס' בר"פ הנושא ד"ה אליבא דבן ננס שכ' וז"ל וא"ת אמאי לא הוי שעבוד בזה השטר בע"מ יש לומר דלא חשיב האי שטר לאשתעבודי ביה כיון שאין כתוב בו שם הערב אלא כתיבתו דכיון שאינו מוכיח מכתיבתו שהוא מסרו לא מצי לאשתעבודי ביה ע"כ הרי דכיון דאין כתוב בו שמו אף ע"מ לא מהני. וה"ה לפי' אחרון שכ' שם בחי' מהרש"א דבאמת לר' ישמעאל כמו דהוי הודאה גמורה ע"י שט"ז כמו כן חשיב לאשתעבודי ביה והתוס' הקשו רק לב"נ דפליג אר"י וע"ז תי' דמשום דל"כ בו שם הערב לא חשיב שטר אם כן אדרבה מוכח מד' התוס' דלדידן דקיי"ל כר"י שפיר משתעבד בהאי שטרא אף על גב דלא נכתב בו שם הערב ואם כן מכ"ש בשטר קנין דעלמא ואף לפי' א' שפי' שם בחי' מהרש"א דלפרש"י לא פליגי ר"י וב"נ אנא אי הוי הודאה אבל בשיעבוד לא פליגי ולכ"ע לא מצי משתעבד ע"י שט"ז ומש"ה הקשה התוס' לכ"ע ואם כן לתי' התוס' מוכח דלכ"ע אינו יכול להשתעבר בזה כיון שאינו מוזכר שמו מכל מקום יש לומר דשאני התם דהא הקשה התוס' לעיל מיני' לשיטת ר"ת דאיך אפשר להשתעבד בשטר כלל הא אין מטלטלין נקנין בשטר ותי' משום כיון דטרח לכתוב שטרא גמר ומשעבד נפשי' ובזה הוא דכ' שפיר דבזה שלא נזכר שמו לא מצי לאשתעבודי ביה כיון דמדינא אין מטלטלין נקנין בשטר רק דכיון דטרח לכתוב שטרא זה אם נזכר שמו ולא בע"א אבל בשטר קנין דמדינא מהני אף בלא הזכרת שמו הו"ל שטרא ואין להאריך נחזור לנ"ד דנ"ל דעל פי ע"מ שפיר מהני לקנות בהאי שטרא אלא שיש עוד מקום לפקפק קצת על פי מה שכ' הריטב"א בקדושין דמ"ג וז"ל ואף על גב דלא בעינן בקדושין א"ע צריך שיהיה העדים שם ולא מהני הטמין עדים אחורי הגדר חדא דלא חשיבי עדות בדבר שגוף הדבר צריך לעדות אלא בדבר שצריך

עדות משום שיקרי וכו' ע"כ. ופי' האחרונים ז"ל דה"ט משום דכיון דבעינן עדים לגוף המעשה צריכין לכוין דוקא לקדש בפני עדים וא"כ אולי בהאי שטרא נמי כיון שאינו נעשה שטר רק עפ"י ע"מ אולי בעינן שיכוין דוקא למסור בפני העדים ולא בע"א אמנם הא כל הפוסקים השמיטו טעם הריטב"א ונתנו טעם אחר דאינה מקודשת בהכמין לה עדים אחורי הגדר וע' בש"ע אה"ע סי' מ"ב ובאחרונים שם ואדרבה משמע דלא חשו לטעם זה. וגם הריטב"א כ' שם בעצמו טעם אחר ובלא"ה יש לחלק בין קדושין דצריך עדים משום אדבר שבערוה כו' לכאן דבגוף המעשה א"צ עדים רק דהשטר לא נגמר רק עפ"י ע"מ ועוד בקדושין נמי פשיטא דזהו דוקא אם הכמין לו עדים ולא ראו הם את העדים בודאי אבל אי הי' העדים בבית מבואר בש"ס שם דאצ"ל אתם עדי ולאו כל כמיניהו לומר דלא כוונו לקדש בפני עדים דבדבר שבלב לא מהני מכ"ש בכאן ושטרא מעליא הוי ואף שנוסח שטר זה מתחיל בלשון ח"י דלמטה תעוד עלי כשני עדים כשרים איך שאני הח"מ מכרתי כו' וגם סיים בעה"ח וכנוסח שטרי מכירות חמץ פשוט לפע"ד דאין זה מגרע כח הע"מ דלא פסל בזה עדים אחרים וע' ב"ש באה"ע סי' מ"ב סקי"א. באופן שלע"ד השטר עצמו כשר לקנות בו גוף הקרקע והמטלטלין החמץ אג"ק וכבר כ' דאף דלא נזכר בו כלל שם המוכר הוא כשר ואין דברי התוס' פ' הנושא סותרים לזה ועיינתי בחי' מהר"ם שיף שם בתוס' והעלה בסוף הדיבור דעיקר דבריהם הן לב"נ אבל לר"י שפיר משתעבד בזה השטר ע"י ע"מ אף בלא נכתב שם הערב וגם אף לגבות בו ממשעבדי תמהו התוס' שם בסוף דבריהם למה לא יגבה לר"י בזה השטר ע"ש באריכות. ועוד נוסף יש שנית בנ"ד לטבותא והנה חקרתי שהיי"ש הנ"ל לא היה של הישראל המוכר הנ"ל לבד רק שהיה משותף עם ישראלים ולא היה להמוכר בו רק חלק רביעית והוא מכר לעכו"ם הכל בע"פ ברשות השותפים ע"כ יש לנו עוד צד טוב להקל. והנה זה ברור אצלי להלכה דהא דחמץ של עכו"ם ברשות ישראל ואחריות על ישראל דעובר עליו בב"י היינו דוקא אם אותו ישראל הנפקד בעצמו קיבל עליו אחריות אבל אם ישראל אחר קיבל עליו אחריות שניהם אינם עוברים בב"י זה לפי שאינו שלו כלל ואפי' גורם לממון ליתא. כיון דאינו מופקד על אחריותו דהא אפי' בישראל שהפקיד אצל ישראל חבירו ולא קיבל הנפקד אחריות דעת הב"ח בסי' תמ"ג וכל האחרונים נמשכו אחריו דאין הנפקד עובר כמו בחמץ של עכו"ם רק הת"ח והפ"י בדף ד' וד"ה שכ' בהיפך זהו ואנן בתר כל הפוסקים גרירי וכן מוסכם להלכה. ומכ"ש בחמץ של עכו"ם רק שהישראל קיבל עליו אחריות פשיטא דאין הנפקד ישראל אחר עובר. אף לדברי הפ"י דהא אינו יכול לבערו כיון דגוף החמץ של עכו"ם הוא והמקבל אחריות ג"כ אינו עובר לפי שאינו ברשותו ואינו

מצוי בידו. ואף בישראל שהפקיד אצל ישראל חבירו דעת הגאונים שאין המפקיד עובר לפי שאינו ברשותו אלא שהקדמונים חלקו עליהם מטעם שכ' הרא"ש דכיון שהשאיל לו ביתו קרינן בי' וזה לא שייך כאן כיון דלא השאיל הבית לישראל רק לעכו"ם המפקיד והוי בית עכו"ם ובפרט בקבלת אחריות דדי במה שאינו מצוי אצלו. ומעתה בנ"ד אף אם נאמר כדעת המק"ח דזה הוי כמו קבלת אחריות כיון דאם יופסד יוחלט המעות אצל העכו"ם מ"מ על השלשה חלקים של השותפים פשיטא דהוי כמ"ש לעיל חמצו של עכו"ם ברשות ישראל וישראל אחר קיבל עליו אחריות. דפשיטא לפע"ד דאין כאן חשש ב"י על שום א' מהם ואין לחוש בכאן משום דאף דהחמץ עומד ברשות השותף שמכר לבד מ"מ דמרצונו קיבל לרשותו היי"ש המשותף א"כ השאיל המקום הנ"ל לכל השותפים לצורך היי"ש הנ"ל וביתם קרינן בי' כמ"ש הרא"ש בישראל שהפקיד. ז"א דהא לא השאיל להם רק לצורך היי"ש כ"ז שהוא שלהם אבל כעת כבר אינו שלהם דהא מכרו לנכרי וכבר יצא מרשותם א"כ לנכרי הוא דנשאיל המקום מעתה ולא להם וזה פשוט וברור. ומעתה אף אם נגבב כל החימרות יחד לומר דזהו הו"ל אחריות על ישראל וגם נאמר דזהו לאו שטרא הוא וגם נאמר דמכירת הקרקע בטיל גרע משאר יחוד לו בית וגם דחמץ של עכו"ם שעבר עה"פ אם קיבל הישראל אחריות אסור בהנאה לאחה"פ. עכ"ז אין מקום לאסור רק חלק רביעית מהיי"ש הלזה מחמת שהי' בבית המוכר הלזה ולו בעצמו היה לו חלק באחריות על רביעית וכיון שהסכימו המ"א בסס"י תמ"ז וכל האחרונים דחמץ שעה"פ בטל ברוב בעלמא דלא כדעת הטור וכן הסכימו להלכה במקום הפ"מ א"כ שפיר בטל חלק רביעית הזה בשלשה חלקים האחרים בפרט שהוא מב"מ דאף בשאר איסורי' בטל מה"ת חד בחד ואף דזה פשיטא דלכ"ע ל"א דבטל ברוב אלא כשנתערב אח"פ אבל אם נתערב קוה"פ בפחות מס' דאסור להשהותו ושהה באיסור אסור כל התערובת כמבואר שם ה"ט כמ"ש האחרונים ז"ל שם כיון דטכ"ע דאו' עבר בב"י על כל התערובת ומש"ה הכל אסור בהנאה משא"כ בזה דהא לא קיבל אחריות רק על חלק רביעית מהיי"ש ופשיטא דלא עבר אב"י אשלשה חלקים אחרים של הנכרי רק אחלק רביעית שקיבל עליו אחריות ומש"ה שפיר בטל בפרט שהוא מב"מ. ויותר מזה אני אומר דאף בישראל שיש לו חלק שלישית ביי"ש של נכרי והנכרי יש לו שני חלקים (או רוב משהו לכל מר כדאית לי' בענין ביטול ברוב) לפע"ד דהישראל אינו עובר על ב"י ואף אני מסתפק אם צריך ביעור מה"ת דהא כ' המ"א בסי' תמ"ב סק"א דלח בלח שנתערב ברוב בפחות מס' דמותר לשהותו מדאורייתא דמדאורייתא נתבטל ברוב לענין שהי'. ה"כ דכוותי'. ועוד דהא לשטת רש"י ז"ל אליבא דרב אחא ב"י בפסחים

רכ"ט דיליף שאור דאכילה משאור דראית חמצו של עכו"ם מותר בפסח אף באכילה. ופשיטא דלדידי' אם נתערב חמץ ישראל בשל עכו"ם בטל ברוב כמו שבטל אם נתערב בשאר היתר כיון דחמץ עכו"ם היתר הוא לדידי'. וא"כ ה"ה לענין ביעור כמ"ש המ"א שם סי' תמ"ב וא"כ ה"ה לרבנן דבזה לא פליגי. והנה הא דפשיטא דבענין ביטל חד בתרי אין חילוק בין אם האיסור וההיתר הם של אדם א' או של שני ב"א כמבואר בפוסקים ביו"ד סי' ק"י ק"א ואפשר לומר דזהו מחמת שהאיסור והיתר אינו תלוי בענין אכילה של מי הוא מש"ה אין חילוק בין אם הוא של אדם א' או לאו. כיון דלא תלי בבעלים רק באכילה אבל בענין בל יראה דבבעלים תלוי האיסור לעבור עליו י"ל דאינו בטל של ישראל בשל עכו"ם כיון דכל היכי דאיתי' ברשותי' דישראל איתי'. אמנם במס' ביצה דל"ח בענין תחומין דג"כ תלוי האיסור בבעלים כמ"ש התוס' ז"ל שם ומש"ה היה דעת ר' אבא שם דלא בטל דמשום ביטול לא פקע שם בעלים מיני' וקנו שביתה אצל בעלים ולא בטיל וכמ"ש התוס' שם בד"ה הרי ואעפ"כ למסקנת הש"ס שם דלענין איסורא מתבטל שפיר אע"ג דלענין איפסודי ממונא לא בטיל ע"ש ואין לחלק ולומר דשאל התם דממון שאין לו תובעים היא. כיון דהמלח והמים לא הדרי בעיניהו משא"כ כאן דהא עדיין שם בעלים עליהם וכיון שיש להם בעלים עדיין ויש להם תובעים לא מיבטיל אף לענין איסורא ז"א דזה היה מתחלה סברת אביי שם בש"ס אבל למסקנת הש"ס שם נראה דאף בממון שיש להם בעלים עדיין בטל שפיר לענין איסור והיתר כמו שפרש"י זיל שם להדיא בד"ה א"ל אביי לרב ספרא אכתי מתני' לא מיתרצא דאפי' יש לו תובעין איכא לאקשויי ליבטיל וכו' ע"ש וע"ש בחי' מהרש"א ובפ"י ואף אם נאמר דאולי כאן האיסור תלוי טפי בבעלים כיון דאמר רחמנא שלך אי אתה רואה ומש"ה כיון דיש להם תובעים ושלו הוא א"כ לא בטיל ז"א כיון דכבר הגיע שעה ששית והחמץ כבר נאסר כבר אין לו בעלים כיון דנאסר בהנאה ואיסורי הנאה לית להו בעלים כמפורש בש"ס שני דברים אינן ברשותו של אדם וחד מינייהו חמץ בפסח כיון דאסור בהנאה כמו שפרש"י ז"ל בב"ק דכ"ט ומש"ה אמרו בש"ס דלאחר זמן איסורו לא מצי מבטיל לי' דלאו ברשותי' קאי וראיתי בס' קצה"ח סי' ת"ה שכ' דאיסורי הנאה יש להם בעלים והא דאינו יכול לבטלו ולהפקירו משום דלאו ברשותו קאי כמו גזל ולא נתייאשו הבעלים דאף הנגזל לא מצי להקדישו ואף דשלו הוא משום שאינו ברשותו וא"כ ה"נ הוי דבר שאינו ברשותו והעמיס כן בדברי רש"י בב"ק דמ"ה שכ' בד"ה אינו מקודש דלאו ברשותי' דמרי' קאי לאקדושי ע"כ ומזה נסתייע דטעמא משום דאיסורי הנאה הוי כאלו אינם ברשותי' אבל שלו הם ע"ש ודבריו תמוהים חדא דא"כ להרבה פוסקים דס"ל דאם החמץ שלו אף אם

אינו ברשותו עובר בב"י. א"כ תקשי לדבריהם מאי עשאו הכתוב ברשותו הא אפי' אם אינו ברשותו עובר בב"י כיון דשלו הוא ועוד אישתמיט לי' דברי רש"י שפי' בפסחים ד"ו ע"ב דקאמר הש"ס דילמא משכחת לה לבתר איסורא ולאו ברשותי' קיימא ולא מצי מבטל ופרש"י ז"ל שם וז"ל דלאו ברשותי' הוא ואינו שלו ע"כ הרי להדיא היפוך מדבריו ולזה נתכוין רש"י ג"כ בב"ק בלשון דלאו ברשותי' דמרי' הוא וזה ברור ואמת ודלא כהקצוה"ח הנ"ל אמנם בעיקר הדבר אם איסורי הנאה יש להם בעלים. יש בזה מבוכה רבה בין גדולי המחברים ז"ל ודעת הרשב"א ברור דאיסורי הנאה אין להם בעלים כמ"ש להדיא בתשו' סי' תשמ"ו תשמ"ז. והובא בד"מ ובהגהת רמ"א בא"ח תרמ"ט ס"ב. וכ"כ בחי' הריטב"א ס"פ האיש מקדש וז"ל ומורי נ"י תי' דאפי' יש באפרן שו"פ כיון דהשתא לית בהו דין ממון אינה מקודשת וכו' ע"כ. וראיתי בס' המקנה שכ"כ ליישב קו' התוס' שם דנ"ו ע"ב ד"ה המקדש בערלה וכבר קדמו בזה הריטב"א הנ"ל. וכ"מ בתשו' הרשב"א סי' תר"ב. אמנם בחי' הריטב"א לסוכה פ' לולב הגזול כ' להיפך דאיסורי הנאה מקרי שלכם ע"ש ש"מ דיש להם בעלים אמנם כבר בארתי דמוכח עכ"פ מש"ס דבחמץ לאחר זמן איסורו ל"ל בעלים כלל והנלע"ד דאף אם נאמר דשאר איסורי הנאה אית להו בעלים. מ"מ מודים בחמץ בפסח שמצוה בשריפתו והתורה אמרה תשביתו. ודוקא בשאר איסורי הנאה שאין מצוה לבערן מן העולם רק משום דלא ליתי לידי תקלה. אבל גבי חמץ כיון דעומד לשריפה והכל מצוין עליו לשורפו כמ"ש הש"ס בב"ק דצ"ח ומש"ה ל"ל בעלים כלל. וכן הוא ממש בע"ז שצריך ביעור מן העולם וחיוב על כל ישראל לבטל ע"ז ומשמשיה כמ"ש רש"י ז"ל בע"ז דס"ד ע"א מש"ה פשיטא דל"ל בעלים. (א) והנה יש חילוק

**((א

) סברא נכונה ומבוררת היא וכן כ' בס' בית מאיר ביו"ד סס"י רכ"א ובזה מיושב היטב הקושיא שהקשה אאמו"ר הג' ז"ל בספרו ישרש יעקב בדנ"ב בתוס' ד"ה שאין בו ש"פ על דברי התוס' פסחים דל"ב ע"ב ד"ה ואין נתינה שכ' דנתינה אפי' כ"ש ולהכי גבי תרומה חטה אחת פוטרת את הכרי וגבי גט שכ' על איסורי הנאה כשר דסותרים דבריהם בפסחים דל"ג ע"ב דיה תתן וכן בתוס' דל"ב ד"ה דבר שכ' דלמאן דס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה שאין ליתן אלא מידי דשרי בהנאה לכל הפחות דשייכי בי' נתינה והדברים סותרים א"ע וגם התפלא שם על המל"מ בה' מ"ע והנו"ב מה"ת חיו"ד סי' ר"א שהרגישו שדברי התוס' בגיטין ד"כ סותרים דבריהם בשבת רכ"ה ולא הרגישו שגם דיבורי התוס' פסחים סותרים זא"ז. ולפי הסברא הנ"ל לק"מ דשאני בגט שכ' על אה"נ דעכ"פ מקרי

שלו כמו שהאריך באמת בתשו' בריה אברהם חא"ח סי' כ"ו להוכיח מזה דאה"נ אית לי' בעלים אבל התם לענין תרומת חמץ בפסח דודאי ל"ל בעלים יפה כ' התוס' דנתמעט דלא מקרי נתינה כלל וז"ב. ומה דהקשה שם על התוס' בדל"ג הנ"ל דאיך נתמעטו אה"נ מקרא דנתן לכהן את הקודש דבר הראוי להיות קודש כ"כ דלא נדע דתרומת חמץ אינו ראוי להיות קודש נפלאתי הלא כבר הרגישו בזה המהרש"ל והמהר"מ מלובלין ע"ש שתי' גם מה שהקשה שם בסוף דבריו על דיבור התוס' דל"ב עש"ה וסיים וכ"ז צ"ע לא הבנתי כלל דמזה לא נתמעט רק הא דתרומת חמץ אינו ראוי להיות קודש מתחלתו אבל הא דאוכל תרומות חמץ דהיה כבר תרומה טרם שנאסר דאינו משלם דזה אינו מוכרח רק מהא דאת הקודש וגם מה שאכל יהיה ראוי להיות קודש אם יפרישו כעת ועיין בחידושי מהרש"ל שם דמחק בדל"ב ע"ב הגירסא בש"ס למיעטא תרומת חמץ בפסח עש"ה ולכן נעלמו ממנו כוונת אאמו"ר הג' זללה"ה מה שהשאיר בזה בצ"ע גדול ולדעתי לק"מ:)** בין חמץ בפסח לבין ע"ז אף ע"ג דביעורן מצוה בשניהם מ"מ יש חילוק ביניהם דבע"ז מצוה על ישראל לבער ולבטל אף ע"ז של עכו"ם משא"כ בחמץ דאין מצוה על ישראל לבער רק על חמץ ישראל ולא על חמץ של עכו"ם דאבל אתת רואה של אחרים וחילוק זה מוזכר בפר"ח סי' ת"כ בענין רוצה בקיומו ע"ש. ובזה יתיישב לן היטב דברי הר"ן בפ"ג דע"ז דמ"ג שכ' שם וז"ל ד"ה ומצא טבעת ולא רצה להגביהה עד שיבטלנה עכו"ם משום דאי מגבי לי' מקמי הכי הוי ע"ז דישראל שאין בטילה לעולם וכו' ואע"ג שאסורה בהנאה ואין בה דין ממון אפ"ה כיון שיכולה להתבטל ע"י עכו"ם מצי זכי בה ומכאן לחמץ בפסח של עכו"ם שאפשר ישראל לזכות בו הוי חמץ של ישראל ואסור לעולם ע"כ וכל האחרונים נתלבטו בפי' ד' הר"ן הנ"ל ולפי הנ"ל מיושב היטב דהא המחברי' ז"ל הבינו בדעת הר"ן דסובר דאיסורי הנאה יש להם בעלים ומש"ה שפיר מצי ישראל לזכות בה. אמנם כבר כתבנו דהכל מודים באיסורי הנאה שמצוה בביעורן דאין בהם דין ממון כלל וכדמוכח מש"ס הנ"ל גבי חמץ ומש"ה הוכרח הר"ן לומר דע"ז של עכו"ם כיון דאפשר להתבטל ע"י עכו"ם מש"ה אינה עומדת לשריפה ושפיר מצי ישראל לזכות בה אף דאחר שכבר זכה בה ישראל אין לה ביטול מ"מ אימת עומדת לשריפה אחר שכבר זכה בה ישראל מש"ה זכיותו חל מקודם וזה נכון ולהכי שפיר יליף הר"ן ז"ל מזה לענין חמץ בפסח דהא כל זמן שהוא של עכו"ם אין ישראל מצווין להשביתו ולאו לשריפה קאי אע"ג דעכשיו שבא לידי ישראל שוב לשריפה קאי אעפ"כ זכיותו קודמת ומצי זכי בה למהוי חמץ של ישראל ואסור לעולם וז"נ לפע"ד. אמנם האמת נלע"ד דדעת הר"ן כמ"ש למעלה בשם הרשב"א דאיסורי הנאה אין להם בעלים וכן מוכח להדיא מדברי

הר"ן בנדרים דפ"ה ע"א שכתב שם דמי שאסר נכסיו על עצמו יכולין אחרים ליטלן בע"כ שמשעה שאסרו על עצמו הפקירן וכל שזכה בו אחר קנה כזוכה מן ההפקר ע"ש באריכות ש"מ דאיסורי הנאה ל"ל בעלים (ומה שלכאורה דברי הר"ן הנ"ל סותרים למ"ש הר"ן שם בנדרים דמ"ז ד"ה והוי יודע דנכסי דידי' נינהו כו' ע"ש כבר הארכנו בזה במק"א ואכ"מ) ובאמת עיינתי בחי' הרמב"ן ז"ל ריש פסחים שכתב ג"כ דאיסורי הנאה לא מקרי שלך ואעפ"כ שם בסוף הדיבור כתב וז"ל ועוד שאם נתן דעתו עליו לאחר זמן האיסור כו' מ"מ כיון שרוצה בה נעשית שלו דחצרו של אדם קונה לו וכו' וא"ת אין זכי' באיסורי הנאה והא לענין ע"ז אמרינן גזרינן דילמא מגבה והדר מבטלה כו' ע"כ ש"מ דאף דלא מקרי שלך אעפ"כ יש לו זכיה בחמץ כמו גבי ע"ז וכבר התעוררו המחברים ז"ל על דעת הרשב"א דסובר דאיסורי הנאה ל"ל בעלים א"כ תקשי מהש"ס דע"ז דאמר דילמא מגבה והדר מבטל וה"ל ע"ז של ישראל ש"מ דיש זכיה באיסורי הנאה והמחוור בזה ע"פ מ"ש בתשו' נו"ב מ"ק חא"ח סי' י"ט דאף דאיסורי הנאה ל"ל בעלים וכדמוכח מהך דב"ק דמ"ה דמכרו אינו מכור וכ"כ התוס' בסנהדרין ד"פ דאיסורי הנאה ליתא במכירה מ"מ לענין חמץ לעבור עליו בב"י מהני זכיה וכמפורש בדברי הרמב"ם פ"א מה' חו"מ דבקנה חמץ בפסח לוקה משום דלאו ב"י ש"מ דאסור הנאה בר זכי' הוא וכתב שם בנו"ב וקיימתי מסברא ב"ה דהא אף הוא כבר שלו כשיגיע פסח לאו דידי' הוא דאסור בהנאה ואעפ"כ אוקמא ברשותי' לענין לאו דב"י ה"ה לענין זכי' אע"ג דלא מצי זכי דלהוי דידי' מ"מ הוי דידי' לענין איסור ב"י ע"ש ודבריו נכונים ומש"ה מיושב לפע"ד הך קושיא שהקשו מע"ז דמכי אגבה הו"ל ע"ז של ישראל דהא באמת אף בע"ז שעשה ישראל תיכף שעשאו לאו דידי' הוא כיון שאסור בהנאה ואפ"ה דידי' הוא לענין זה דלא מהני ביטול דלענין חומר האיסור אוקמא ברשותי' ומש"ה שפיר קאמר בש"ס מכי אגבהה קנאו לענין חומר האיסור דלא מהני ביטול וזה ברור שנתכוין לזה הרמב"ן ז"ל וגם ד' הר"ן הן ע"ד הנ"ל דאע"ג שאסורה בהנאה ואין בה דין ממון אפיה כיון שיכולה להתבטל ע"י עכו"ם מצי זכי בה ע"כ היינו דכיון דע"י עכו"ם מצי להתבטל רק מכיון שנעשית ע"ז של ישראל אין לה ביטול אוקמיא ברשותי' לענין חומר האיסור דלא יהיה לה ביטול כלל ומש"ה למד מזה לענין חמץ בפסח דמצי ישראל זכי בחמץ של עכו"ם לענין חומר דב"י שיהיה אסור לעולם אף לאחה"פ משום קנסא והואיל ועבר אב"י זהו נלע"ד נכון בד' הר"ן ז"ל ומעתה נבוא לנ"ד הנה לפי המתבאר למעלה עכ"פ בחמץ מפורש בש"ס דלאחר שנאסר בהנאה אין לו בעלים הן מצד דאסור בהנאה הן מצד מ"ע דתשביתו וא"כ שפיר בטל חמץ של ישראל בחמץ של עכו"ם אם נתערב חד בתרי. ועוד אני אומר שאפי' אם יתעקש איזה

מתעקש לומר דחמץ של ישראל בשל עכו"ם לא בטיל משום דממונא הוא ובבעלים תלי ואין לו ביטול אע"פ שכבר בררנו דבר זה מכל צד מכל מקום לרווחא דמלתא אומר אני דבנ"ד שפיר מיבטל באין מיחוש דהא באמת העכו"ם קנה מדינא כל הי"ש בקנין כסף רק דעיקר המיחוש לחוש לדברי המק"ח מטעם קבלת אחריות. והנה אנן קיי"ל בכה"ת דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואפי' לר"ש דאמר כממון דמי שאני הכא דאיתא בעינא וכמבואר בש"ס ד"ו ועיין בתשו' צ"צ סי' ל"א ובס' קצוה"ח סי' שפ"ו וא"כ כיון דלאו כממון דמי רק לענין איסור גלי רחמנא דהוי כממון לעבור בב"י א"כ שפיר מיבטל דא"ל הרי שנתערב קב חטין כו' ואכל הלה וחדי דהא לענין ממונא לאו כממון דמי כלל ולענין איסור מיבטל שפיר וזה ק"ו ב"ב של ק"ו מהך דתחומין במס' ביצה דל"ח שהבאנו למעלה וז"ב ונכון שבזה ברור שבטל ברוב א"כ ממילא יש להוכיח דאף בקמייתא בשלו ממש בטל ברוב דאל"כ נסתרו דברי התוס' ס"פ האומנין וס"פ שבועות הדיינים שכ' להוכיח דאחריות הוא דוקא אחריות אונסין דאל"כ א"כ בישראל שהלוה לעכו"ם על חמצי אף בלא דר"י יהיה עובר בב"י מטעם אחריות דהא עכ"פ הוי ש"ש מטעם דנגד מעותיו הו"ל כפי' ע"ש ולפ"ז א"כ מאי מקשי הא י"ל דמיירי דהחמץ הממושכן שוה הרבה מכפלים מנגד החוב דאלו מטעם דשמואל דקבלת אחריות הוא רק נגד מעותיו וממילא דבטל ברוב ואינו עובר ולטעמא דר"י עובר משום דקניא ליה לגמרי אלא על כרחך דאף בשל ישראל ממש ג"כ בטל ברוב של עכו"ם ומש"ה שפיר דהא ע"כ לא מיירי בגוונא דא דא"כ אף לר"י ולטעמו אינו עובר דהא כ' התוס' בפ' אלו מציאות דכ"ט דאף משום דר"י אמר לא קנה רק כנגד מעותיו ומש"ה בזה אינו עובר אף לטעמא דר"י אע"כ דאינו מיירי באם החמץ הממושכן שוה כ"כ ולזה שפיר הוכיחו התוס' דקבלת אחריות הוא דוקא אחריות אונסין. אמנם מה שיש עוד לדבר בזה דאין משיטת התוס' ראיה ואף בבתרייתא אפשר לומר דאין דין ביטול מזה מטעם אחר והנה התוס' הקשו במעילה דכ"א גבי פרוטה של הקדש ונפלה לתוך הכיס דמעל לר"ע בהוציא הראשונה ולחכמים בהוציא כל הכיס וליבטל האי פרוטה של הקדש שנפלה וכו' ותי' בתי' בתרא משום דמטבע חשוב ולא בטל ע"כ וכבר התעוררו בזה המחברים ז"ל תינח ברישא בנפלה פרוטה לתוך הכיס אבל, בסיפא באם אמר פרוטה בכיס זה הקדש שם יושאר קושיות התוס' וא"ל כתירוצם הנ"ל דהא קיי"ל בכל הדברים החשובים באם שלא היה ניכר קודם שנתערב בטל וא"כ גם כאן ליבטל ובס' המקנה לקידושין דס"ד כתב דשאני הכא כיון שההיתר לא היה ניכר קודם התערובת דכ"א ראוי להיות הקדש א"כ דמי למ"ש המרדכי בחולין בשם ר' משולם דבזה לא שייך למיזל כלל בתר רובא ע"ש הרי דאע"ג דבעלמא

אם ההיתר היה ניכר והאיסור לא היה ניכר קודם התערובת בטל שפיר אף בדברים החשובים ה"מ בגוונא דיין שבגיגית שהביא המ"א בסי' ק"ב ובא"ח סי' ש"כ דשם לא היה אפשר לחול על היין שנדרך בע"ש שם איסור אבל כאן כיון דהאיסור יכול לחול ע"ז כמו ע"ז הוי כאלו שניהם ההיתר והאיסור לא היה ניכרים ואין לו ביטול אלא שבזה אני מסתפק שהגם שדברי המקנה מוכרחים מהמשנה דמעילה שם (דתי' קמא דהתוס' דחוק כמ"ש המחברים) מכל מקום אין לנו אלא להחמיר דוקא בדברים חשובים דעיקר הקולא הוא משום שהאיסור לא היה ניכר ובזה י"ל דאם יכול לחול עכ"א מהם האיסור דינו חמיר ולא בטיל. אבל בדברים שאינם חשובים דבטלי שפיר ברוב אולי בטלי אף בכה"ג ול"ד להמרדכי דשם שניהם לא היה בעונם קודם התערובת. אמנם יש להוכיח מדברי התוס' הנ"ל דאף בדברים שאינם חשובים לא בטיל בכה"ג והוא משום דהקשו רק אארישא וליבטל האי פרוטה של הקדש שנפלה ולא הקשו כן אסיפא באמר פרוטה בכוס זה הקדש אלא ש"מ דבכה"ג אף בלא חשיבות דמטבע לא בטיל וכנ"ל ועוד יש הוכחה לזה מדברי התוס' בתמורה דף ל' דהקשו שם בש"ס גבי השותפים שחלקו א' נטל עשרה וא' נטל תשעה וכלב שכנגד הכלב אסור והקשה בש"ס ונפיק להדי כלבא ואינך לישתרי והקשו התוס' הא בדאורייתא אין ברירה והנה לכאורה תקשי על המשנה גופא דאמאי אסורין הנך עשרה שכנגד הכלב וליבטל הך דמתיר כלב ברובא וצ"ל משום דב"ח לא בטיל וקשה הא האיסור לא היה ניכר קודם שנתערב וליבטל וכנ"ל ביין שבגיגית ומזה ראייה ברורה לסברת המקנה הנ"ל דכאן חמיר משום דיכול לחול האיסור על כ"א מהם והשתא שפיר יש להוכיח דאף בלא הטעם דד"ח אין לו ביטול אינו בטל בכאן כדברי המרדכי ממש ביבמה שרקקה דם דא"ל דבכה"ג בטיל בעלמא רק בד"ח אין לו ביטול א"כ מאי הקשו התוס' הא כל הדברים חשובין דאין בטלים אינו רק מדרבנן ובדרבנן יש ברירה אע"כ דבזה לא שייך ביטול כלל אף מה"ת וכמו בהך דיבמה שרקקה דם. אלא שלפע"ד דהרמב"ם ז"ל פליג אזה וסובר דאף בכה"ג יש לו ביטול בדברים המתבטלים ומש"ה שפיר פ' הרמב"ם ספ"ד מה' איסורי מזבח בשני שותפין שחלקו א' נטל עשרה וא' נטל תשעה וכלב דאם יש א' מהם שדמו כדמי הכלב כו' מוציאין מן העשרה כנגד הכלב ויהי' מחירי ושארן מותרים כו' ע"ש ותמה בס' לח"מ בפ"ו מה' בכורות דהא כל הפלפול בש"ס הוא למ"ד יש ברירה אבל לדידן דקיי"ל דאין ברירה כולן אסורים ע"ש שהניח בצ"ע ולפי הנ"ל מיושב דסובר דבדברים המתבטלין בטל ברובא אף בכה"ג ועיקר הטעם דלא בטיל בכאן משום חשיבות דב"ח ולזה אם מוציא א' שפיר מותרים האחרים דהא עיקר האיסור משום חשיבות דב"ח וכל הדברים חשובים שאינם מתבטלין הוא רק

מדרבנן ובדרבנן קיי"ל דיש ברירה זה הנלע"ד בדברי הרמב"ם ובש"ס פסחים פא"ע גבי פלוגתא דר"א ור"י דכיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט דר"א סובר לא תקרא לה שם עד שתאפה ור"י סובר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בב"י וב"י ומוקי בש"ס דבטוה"נ ממון קמפלגי דר"א סובר טה"מ ור"י סובר דא"מ ע"ש וקשה דהא אף למאן דסובר טה"מ הא עכ"פ אין הטובת הנאה שוה כמו גוף הדבר ובודאי אינו שוה רק כמו חלק מזה והרוב אינו שלו ויבטל האי טובת הנאה במיעוטו ומדוע לר"א עובר בב"י וב"י ע"כ יש סייעתא מזה לכאורה לשטת המקנה דאף בדברים המתבטלים כיון שהאיסור יכול לחול על כל חלק וחלק הטה"ב אינו מבורר אינו בטל כלל אמנם כד מעיינין שפיר יש לדחות דשאני גבי חמץ כמו דקאמר הש"ס פ"ק גבי אחריות דאף גורם לממון לא הוי בעלמא כיון דאיתא בעינא ואפ"ה שוויא רחמנא כממונא לענין ב"י ש"מ דכל שיש בו צד ממון עובר על ב"י וא"כ ה"נ גבי טוה"נ כיון שיש לו עכ"פ טוה"נ בחלה הוא הוי גרם ממון ומש"ה שפיר עובר בב"י. והנה הרמב"ם ז"ל פ' פ"ג מה' יו"ט דלא תקרא לה שם עד שתאפה ותמה בתשו' ש"א דהא פ' הרמב"ם בעלמא טהא"מ ומדוע פ' בכאן טה"מ והעלה החילוק בין חמץ לשאר מקומות כעין שכ' למעלה. אמנם אכתי קשה מנ"ל לרמב"ם זה דלמא מאן דס"ל בעלמא טהא"מ ס"ל ג"כ בחמץ טהא"מ ולפי הנ"ל מוכרח הדבר שפיר דהא כבר כתבנו למעלה בשטת דבכל הדברים המתבטלין בטל אף בנתערב בכגון זה שהאיסור יכול לחול על כל חלק וא"כ קשה קושי' הנ"ל ועכצ"ל דהך דהכא שאני וכנ"ל ומש"ה שפיר פ' הרמב"ם טהנ"מ אף דפ' בעלמא טהא"מ וזה נ"ל נכון. והנה בנ"ד דכוותי' הוא ואף אם נאמר דתליא בפלוגתא שבין הרמב"ם והתוס' מ"מ בחמץ שעה"פ הו"ל ספיקא דרבנן ושפיר בטל ועוד מבואר בס' ישועת יעקב ביו"ד דבאיסור דרבנן בטל אף בהך דינא דהמרדכי בשם ר' משולם גופי' אף דעיקר ביאתן ההיתר והאיסור היה ע"י תערובת ובזה הסיר השגת משנה למלך בה' טומאת מו"מ מעל חכמי אשכנז א"כ מכ"ש בכאן דאינו דומה להך דר' משולם. ועוד באמת עיקר דברי המקנה אף שעשינו לו סמוכים מ"מ הדבר תמי' מצד הסברא דכללא כיילי' הפוסקים ז"ל דכל שההיתר ניכר והאיסור לא היה ניכר בטל אף בדברים חשובים ודוקא דרבינו משולם דשניהם באים לעולם ע"י תערובת וכמ"ש הכרו"פ בסי' ק"ב וכל ההכרח שהוכרחנו למעלה שערי תירוצים אחרים לא ננעלו סוף הדבר הכל נשמע מכל הלין טעמי דזה אינו מקרי לדעתי קבלת אחריות ודלא כהמק"ח וגם אף אי מקרי קבלת אחריות לדעתי הוי זה כמו יחוד לו בית ודלא כהמק"ח וגם אי נאמר דלא הו"ל יחוד לו בית נמי מ"מ השטר בע"מ לדעתי בעצמו שטר קנין הוא וממילא הוי ברשותו של עכו"ם וגם אף אם נאמר דלאו שטרא הוא מ"מ

מצד שנתערב ברוב חלק השותפים כאשר הארכנו למעלה מכ"ז אומר בטח דהך יי"ש הזה מותר בשתי' בלי פקפוק ולא הצרכתי להאריך בענין יי"ש אי הוי חמץ גמור כמו שהאריכו בזה כל האחרונים בתשובותיהם וגם מכח הביטול הלא בספרתם כי לדעתי די בכל היתרם הנ"ל.

תשובה צא

סקאלא יום ג' י"ט אדר תרכ"ט לפ"ק. בין גאולה לגאולה שיאו מעלה למעלה כבוד מח' יד"נ הרב הגדול החריף ובקי ירא ושלם מוה' יחיאל מאיר הלוי נ"י האבד"ק מילניצא.
בתחלת בואי לכאן היה הנוסח שלי לכתוב בשטר מכירות חמץ שמוכר המקום שעומד שם החמץ זולת אם אין המקום של בעל החמץ רק הוא בשכירות אצלו אז צויתי לכתוב שמשכיר המקום אבל אם היה המקום שלו ממש הייתי מקפיד לכתוב שמוכר דוקא בכדי לחוש לשיטת רש"י וריי"ף דמפרשי דבקע"א ל"מ יחד לו מקום דשכירות ל"ק וכ"כ בס' מק"ח האמנם שבתשו' שיבת ציון הדפיס נוסח שטרי מכירה בשם אבי' הגאון בעל נו"ב זצ"ל וכ' לכתוב תמיד המקום בשכירות משום לא פלוג בכדי שלא לכתוב מכירה במקום דא"י למכור דהיינו שאין המקום שלו רק בשכירות לא חששתי לזה כיון שאני משגיח על שטרי מכירות היוצאין מביתי. אמנם זה רבות בשנים אשר הוטב בעיני יותר דרך של הנו"ב מטעם אחר דבלא"ה פקפק המ"ב על התה"ד משום דמכירה זו אינה רק הערמה בעלמא וכ' דטעמא משום דבחמץ קנין כ"ד קונה ע"פ הטעם שכ' הר"ן ריש פסחים דבלא"ה חמץ אינו ברשותו של אדם בגילוי דעת סגי וזה ניחא לענין מכירה גוף החמץ ולא לענין המקום שמוכרין. וכן ראיתי אח"כ שפקפק בזה בס' מחוקק יהודא בסי' תמ"ח גם בתשו' חס"ל יו"ד סי' קי"ב האריך בכיוצא בזה משום דהוי אומדנא דמוכח טובא שאין מכירת הבית רק הערמה בעלמא. וע' בר"ן בנדרים ס"פ השותפין ואף לד' המק"ח שמתיר מכירת בהמות להאכילם חמץ. שם אין אומדנא כ"כ משום דבהמות עומדין למכירה משא"כ מכירת ביתו שאין אדם מוכר ביתו בשביל חמצו בפרט במי שאינו מוכר רק חלק בעלי' שע"ג ביתו או קרן זוית שבביתו שאצ"ל הקונה אינו שוה רק דבר מועט ואצל המוכר הוא שוה סך רב למכור באמת קרן זוית בתוך שלו והוא הערמה ניכרת מאד ע"כ הכרעתי מאז לכתוב בדרך שכירות בכל ענין ועיקר החשש מחמת ד' רש"י אף שעיקר החשש קע"א היא רק מחמת שהחמץ לא נמדד כי בכל שטרי מכירות הנכתבים אצלי לא יכתוב סכום החמץ רק מכל מדה בכו"כ כי א"א בע"א אף שהראשונים מכרו כל החמץ בסך כו"כ לדעתי זה הערמת גדולה ניכרת שאינו בדרך

התגר הייתי מצוה לכתוב בכל שטרי מכירות שהמוכר מתנה שיהי' נאמן בדיבור הקל בעלמא נגד הקונה כמה הי' החמץ בשעת המכירה. וכן ראיתי אח"כ שנים רבות בחידושי מהרה"ג מהרש"ק מבראד הנספחת אצל תשובה נאות דשא ואעפ"כ לא הוטב בעיני כ"כ ועלה בדעתי לכתוב שמוכר המקום לזמן שאף שגוף החמץ אסור למכור לזמן וע' בס' מק"ח סי' תמ"ח מכירת החדר ודאי מועיל לזמן וע' בש"ע ח"מ סי' רי"ב אמנם גם זה לא הוטב בעיני כ"כ כי במכירה לזמן רשות ביד הלוקח להרוס ולבנות תוך הזמן כאדם העושה בשלו במכירה חלוטה ומי הוא שיעשה כן בבית שלו כי ודאי מכירה על זמן אינו שוה רק דבר מועט והלוקח יכול להפסיד הרבה וכ"ש במכירת גראלניא כמו אחי הג' נ"י שיש לו גראלניא שלו ממש תוך הכפר שלו זה אינו מוכר בלב שלם לא מכירה חלוטה ולא מכירה לזמן כיון שרשות ביד הלוקח להרוס תוך המשך כל הגראלניא. ע"כ הדרך המובחר שנראה בעיני למכור לזמן אמנם לפרש שמוכר לו רק שיוכל להשתמש בתוך המקום או הגראלניא תוך משך ימי המכירה כאדם העושה בשלו בלי מוחה ע"ד המבואר בש"ע ח"מ סי' רי"ב ס"ד וס"ו ומ"מ ודאי אלים משכירות דאף דשכירות לא קניא אבל מכירה כזו על זמן ודאי דקניא ולא מקרי ביתו של המוכר תוך הזמן אף דמכירה זו לא הוו רק קנין פירות ואנן קיי"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כדאי' ס"פ השולח מ"מ כל מכירות קרקעות בזמן שהיובל נוהג הוי רק מכירה לזמן והוי רק קנין פירות כדאי' בש"ס ס"פ השולח ואעפ"כ ודאי דלא הוי כשכירות ומקרי תוך הזמן ביתו של הלוקח וז"ב והואיל גם מכירה זו הוא מלתא דתוואה בי' אינשי ואינם מבינים היטב ע"כ נראה שלדעתי יכתוב בתחלת השטר מכירה שבח"י משכיר המקום להערל רק שיפרש אח"כ בסופו שמפ' שתוך ימי השכירות היא מכור המקום להלוקח לזה שיוכל הלוקח להשתמש בו כחפצו באין מוחה תוך משך השכירות כאדם העושה בשלו בלי מוחה ויען שידעתי כי אביו הג' המנו"ח ז"ל היה כותב שטר מכירה מכלל העיר יחד יכתוב לי דרכו אם היה כותב המקומות אף אם היא רק איזה חלק בביתו בדרך מכירה או בשכירות כי לדעתי הדרך האחרון שכתבתי היא הדרך היותר נכון ובטוח רק שישיב לי תיכף ע"י הב"ד בלי עיכוב כלל כי יש באים ומקדימים לכתוב בעתים הללו ויקבל חה"פ בכשרות וינצל משימצא דשימצא חימצא ובר חימצא כנפשו ונפש אח' דוש"ת באהבה כה"י שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה צב

אח"פ ת"ר לפ"ק סקאלא. אשוב ואו"ש לכבוד הרב המופלג וכו' מ' מרדכי נ"י. **הגעני** מכתבו זה ע"י הציר ואין בכוחי לקרות אף השט"מ ולהשיב בארוכה כי מאד בעו"ה אינני במזג הבריאות ומאוד לא הוטב בעיני נוסח השט"מ וכל המוסיף גורע מאד. אמנם לענין גוף השאלה אחר שאיסור חמץ אחה"פ אינו רק קנסא דרבנן נראה לצדד להקל דאף שמה שהרשה ר"ק למכור ל"מ כלל דבזה לא נתבטל כח השכירות שלו. מ"מ כיון דבדיעבד לענין קנין גוף החמץ סמכינן אחה"פ אקנין כסף לבד ואין חשש רק מחמת אחריות כמ"ש המק"ח והנה לפע"ד דכמו שמקבל אחריות של חמץ של עכו"ם בביתו של עכו"ם שרי כמו כן נ"ל דה"ה אם החמץ בביתו של ישראל אחר וישראל אחר קיבל עליו אחריות מותר עכ"פ בדיעבד ולא אסרה תורה רק כשהישראל בעה"ב קיבל עליו אחריות ולא אם ישראל אחר שאינו בעה"ב קיבל עליו אחריות וע' ט"ז סס"י ת"מ ואף מד' המק"ח מבואר כן שכ' דאם הבית הוא שלו ימכור דוקא הבית ולא בשכירות לבד דלא סמכינן אר"ת לכתחלה משום דשכירות ל"ק ואעפ"כ אם הבית רק אצלו בשכירות די שישכיר לעכו"ם ול"א דאכתי הוא בבית ישראל אחר שגוף הבית שלו א"ו דל"א לן בהכי מטעם הנ"ל אמנם בהחמץ של ר' קמואל אם הקנה החמץ במתנה לר' בערל ע"י ק"ס או בשאר קנין המועיל הנה דין חמצו כדין חמץ של ר' בערל. אמנם אם לא הקנה לו החמץ לר' בערל בקגא"ס וכדומה אין מקום להתיר חמצו של ר' קמואל דבמה קנאו ר' בערל דהא אין בית המשכיר קונה חפץ השוכר כשהוא בבית המושכר כמבואר בסי' ע"א ה' שכירות סי' ג' ובנה"מ בסוף הפתיחה לסי' ר"ט וא"כ דין השמרים כדין שמרים שעה"פ. גם מה ששאל ר' דוב על חמץ שהיה נתון בחדר המושכר לר' קמואל שלא נמכר כלל הנה ל"מ שיש חשש איסור קבלות אחריות וחוץ מזה לא נמכור כיון שלא עמד בחדרים הנמכרים וגם לא הראהו להערל כלל וכי מכר לו כל החמץ שיש לו בכל העולם בסתם. לזאת אין היתר רק לערב הי"ש ברוב היתר ולמכרו רק לנכרים באופן שלא יהי' חשש שישתה הישראל ממנו עפ"י תשו' פנ"י ואף החולקים עליו מודים בי"ש דידן שאינו רק חמץ דרבנן והמי דבש אם לא הועמד בשמרי שכר ולא נתבשל ונכבש בכלי מי"ש יש להתירו אח"פ אף אם עמד בכלי חמץ כבוש תוך הפסח משום נטל"פ ולאחה"פ יש להקל והנידון ידון כל הדבר לאשורן ואין בכוחי להאריך יותר לעת הזאת אם יסכים כ"ת יוכל לסמוך ע"ז כי איני סומך כעת על דעתי לבד כי מחמת שאינני במזג הבריאות כלל לעת הזאת אינו רוצה לסמוך על דעתי לבד. שלמה במוהר"י זללה"ה תונפ"ק הנ"ל.

תשובה צג

סקאלא יום ואו עש"ק ער"ח ניסן ת"ר לפ"ק. את חג המצות יחוג בדיצות כבוד אה' יד"נ הרב המופלג החריף ובקי מ' אריה ליב נ"י.

מכתבו קבלתי וע"ד שאלתו בנדון שנמצא חמץ משהו בא' מהתבשילין בפסח אם מותר להשתמש בהכלים הללו בפסח שבשנה השני'. והביא שבתשו' השיב משה חיכך לאיסור משום דכיון דאין לו ביטל בעת התערובת כיון שנעשה בפסח שוב לא מיבטל אח"כ וכ"ת האריך לחלוק עליו הדין עם כ"ת וכבר ראה כ"ת ד' המק"ח סי' תמ"ז סק"ה וגם תשו' הג' רע"א סי' כ"ו שמבואר שם להיתר בנדון זה:

ומ"ש כ"ת בשם תשו' מהרי"ל סי' רי"ד ולפנינו סי' קפ"ו שכ' ליישב ד' ראבי"ו דאסר בנתערב קוה"פ משום דהיתר בהיתר לא בטיל והק' מהרי"ל הא בהגיע שש בע"פ יבטל וע"ז כ' וז"ל וקצת נ"ל לחלק דאין חוזר וניער להקל ולהתבטל כיון שאינו בעין כו' ע"כ והיא כד' תשו' וה"מ הנ"ל. אמנם אנכי ראיתי בס' א"ז הגדול שבאמת תמה על המחמירין וז"ל תדע דאפי' תאמר היתר אינו בטל בהיתר מ"מ אחר ד' שעות שהוא איסור בהיתר ליבטל ע"ש בה"פ סי' רנ"ו. וגם עיני כ"ת שפיר חזי דמתשו' הר"ן סי' נ"ז ונ"ט מבואר להיפך מד' מהרי"ל שלא חשש שם לטחון החטים קוה"פ כשיש ביניהם מבוקעות משום דהיתר בהיתר לא בטיל רק משום דכיון. דבשעת היתר לא בטיל רק בשעת איסור א"כ הוי מבטל איסור לכתחלה אבל לא חשש דכיון דלא נתבטל בשעת ההיתר ובהגיע הפסח אין לו ביטול והיינו משום דכשמגיע ע"פ נתבטל בששים משום דשם תופס בפשיטות דחמץ בע"פ בטל בששים דלא כמ"ש בפירושו פכ"ש רק שכ' עוד חשש דכשמגיע פסח חוזר וניער וכ"ז דלא כמ"ש המק"ח שם סק"ח דבמחכ"ת הרב לא עיין יפה בזה בד' הר"ן ועכ"פ מבואר דלא כמ"ש מהרי"ל ובעת ראיתי תשו' מהרי"ל הבנתי תיכף שד' הר"ן הנ"ל הם כנגדו. ויותר מזה נלע"ד דאף לפי מה שדחק מהרי"ל ליישב ד' ראבי' דוקא לענין היתר בהיתר כ"כ משום דכיון דלדעתו היתר בהיתר לא בטל כמ"ש הר"ן בתשו' הנ"ל דאיסור דרכו להתבטל ולא היתר וע' בר"ן בנדרים דנ"ט ע"ב אבל באיסור בהיתר שדרכו להתבטל א במקום שאינו בטל מהדין בטל אח"כ בעת שראוי להתבטל כמו בנפלו ונתפצעו וכן בברי' שנתרסק והא דבהשביח ולבסוף פוגם דאסור אף דלד' הרשב"א נטל"פ דמותר משום ביטול ברוב צ"ל דמטעם חנ"נ הוא ואף לד' הר"א דל"א חנ"נ רק בב"ח הא ד' הרשב"א דהחתיכה אסורה אף לד' הר"א משום דכיון שנקרא עליו שם חתיכה דאיסורא ואין האיסור נפלט ממנה לגמרי וה"ה כשנעשה לפגם אח"כ אבל בתערובת משהו דל"א חנ"נ לכ"ע כמ"ש הנה"כ סי' צ"ב ליכא למימר הכי ודאי

דמיתבטיל אח"כ אף שלא נתבטל בשעת התערובת משום חומר איסורו ואכמ"ל יותר סיומא דפיסקא הדין כד' כ"ת וכן אני מורה תמיד דהכלים שיש בהם בליעה מתבשיל שיש בו משהו חמץ בפסח מותר להשתמש בהם בפסח שבשנה השניי' למאי דהכריע רמ"א דבלח בלח אינו חו"נ מכ"ש בטעם בעלמא. ויש לי צע"ק בד' רמ"א שהכריע דביבש ביבש קוה"פ שנתערב חו"נ הא רמ"א פ' ביו"ד סס"י ק"ב דאם לא ניכר האיסור קודם שנתערב בטל אף בדשיל"מ וכ"כ בתשו' חו"י הביאו אחרונים בבהמה שנתערב באחרת ושחט לברתה דמותר לשחוט א' מהבהמות בו ביום אף דהוי דשיל"מ כיון שנתערב קודם שנולד האיסור והאו"ה כ"כ לענין חתיכה שלא נמלחה שנתערב באחרת הובא בפרמ"ג סי' ס"ט סקל"ה. וראיתי במק"ח שם סק"ט שהרגיש בד' האו"פ אלא שתמוה למה לא עמד ע"ד הרמ"א דא"כ אמאי ביבש ביבש חו"נ. גם מ"ש שם במק"ח סק"ח וז"ל דאטו אם נתערב קמח חטים בקמח שעורין ואח"כ נדר א' מקמח חטין לא יהיה בכלל דשיל"מ כיון שנתערב קודם שנדר ודאי דלא וכ"מ בכ"ד עכ"ל והוא תמוה דודאי מיבטל בכה"ג כד' החו"י הנ"ל. וע' בתשו' הג' רע"א סי' ס"ה וחוץ מזה דברי המק"ח תמוהים מאד דהא ודאי אף דחמירא דחטי וחמירא דשערי הוי מב"מ לרבא בע"ז דס"ו אבל קמח חטים בקמח שעורים ודאי דהוי מבשא"מ לכ"ע ועיין בש"ס ביצה דל"ח ובמבשא"מ אף בנדרים שהוא דשיל"מ בטל כמפורש במשנה נדרים דנ"ב וד' רמ"א הנ"ל א"א ליישב אא"כ נאמר דחמץ שמו עליו או מחמת חומר איסורו ולא יכולתי להאריך יותר מרוב טרדותי וחולשת כחי כי גוף הכתיבה קשה לפני מאד ויקבל חה"פ בכשרות כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה

תשובה צד

סקאלא יום ד' כ"ד אד"ש תרל"ב. בין גאולה לגאולה יעלה מעלה מעלה כבוד אה' יד"נ ומח' הרב המופלג החריף ושנון מ' אפרים מרדכי הכהן נ"י.

היום קבלתי מכתבו ולרב טרדותי וגם לבי בל עמי אשיב בקצרה ע"כ דבריו ע"ד שאלתו שאיש היה לו חטים שמורים מש"ק ומסר החטים ליד אנשים שיוליכו אותם לטוחנם בבית הרחיים ומצאו האנשים הנ"ל תוך החטים שני זרעונים הנקרא ציבאלקיס והמה לא ידעו אם יש איזה חשש בזה וזרקו הזרעונים לחוץ וטחנו החטים וכאשר נודע הדבר לבעל החטים והוא ידע שיש בזה חשש קנה אצל אחר חצי קארץ חטים שמש"ק וכאשר הביאו האחרונים אצל הרחיים לקח א' קב חטים מהראשונים כי גם הוא לא ידע מהחשש ועירב בהחטים האחרונים ואח"כ טחנו שם הרבה חטים על פסח באותו הרחיים ועתה

שאל כ"ת חוו"ד על החטים הראשונים והאחרונים וגם על החטים שנטחנו אח"כ שם והנה ר"ד כ"ת לאשר החשש שחששו האחרונים בחטים שנמצא בהם הזרעונים הנ"ל משום דמוץ הזרעונים הנ"ל עם מים הוי כמ"פ עם מים דממהר להחמץ ומה בכך הא גם במ"פ עם מים הדין דאם לש יאפה מיד וע"כ כשלא ישהו בלישה כלל אין חשש וליתא דדוקא דיעבד הוא כן אבל לכתחלה אסור ללוש בהם וכאן אף שנטחן כיון שלא נילוש אסור ומ"ש כ"ת ד' המג"א סי' תס"ב סק"ב דדבר מועט אינו אסור וכ"ת הביא ראיה מד' המהרש"א דל"ח כבר קדמו בזה בתשו' ב"א סי' מ' ואעפ"כ מסיק להחמיר וע"ש באריכות ומ"ש כ"ת כיון דמ"פ עם מים לא הוי רק חמץ נוקשה ובטל בס' ואף שבנו"ב קמא האריך ומסיק דנוקשה זה במשהו הביא בעצמו במה"ת ד' המחבר מראה כהן שהקשה עליו מדברי הטור וגם בס' מק"ח הקשה על דבריו וכן העלו האחרונים לדחות דבריו עכ"ד ודבריו תמוהים דכי הנו"ב מה"ת לא דחה דברי השואל הוא המחבר מ"כ. ואמנם אף שד' הנו"ב הנ"ל באמת אית להו פירכא וכבר השיגו עליו מכל מקום בדין מ"פ עם מים שאוסר במשהו הוא מוסכם מהכל כמו שהביא הנו"ב במסקנתו ראיה מתשו' הרשב"א וכן בש"ע עצמו ס"ו מבואר דאוסר במשהו וגם המק"ח וכל האחרונים מודים בזה אדרבה הם כ' דלכ"ע נוקשה דמ"פ עם מים הוא מה"ת רק שאין בו כרת והמק"ח כ' דברוב מים היא בכרת. ועוד דמנ"ל בבירור בנ"ד שיש ס' כיון שלא חיפשו בשאר החטים שמא אם הי' מחפשים היה בהם כ"כ שאין בחטים סי' נגדם אלא שראיתי בסוף דבריו שכ' וז"ל ובדקו אח"כ ולא מצאו כלל ואם שע"כ כוונתו שלא בדקו בדיקה יפה דאל"כ אין כאן שאלה כלל אע"כ כנ"ל ובפרט כאן שלא ידעו כלל שיש בזה חשש איסור ודאי לא בדקו יפה. אמנם עכ"פ יש ס' בודאי אלא שא"כ תמהני דל"ל לכ"ת לכ"ז אם מועיל בזה ביטול בס' דהא אף אם נאמר דנוקשה כזה הוא במשהו כהסכמת כל האחרונים כנ"ל זה בתערובת תוך הפסח אבל בנ"ד שאופין קוה"פ ודאי מקרי לח בלח לכ"ע ואינו חוזר וניער כיון שנתבטל קוה"פ בס' וגם אם נאמר כד' הב"א דאף מעט מ"פ אוסר א"כ אין כאן תערובת רק הוא נוקשה כולו ואף ד' הב"א שם בסוף דבריו שנראה שאם היה ידוע שיש ס' לא הוי חמור כ"כ צ"ע וי"ל דבריו ואכ"מ להאריך מיהו בלא"ה כ' בתשו' ב"א שם ובתשו' ח"ס חשש די"ל דמחמץ מחמת חריפות המוץ וגם משאר חששות ע"ש וידעתי שהרבה אחרונים נטו קו להקל בשאלה זאת ואני איני מקיל וזכרוני בימי חורפי שהיה בזה מחלוקת רב בין החכמים ויצא הדבר להחמיר ומ"ש כ"ת להתיר מחמת שלא הוחזק בתלתא שלא נמצא רק שנים ואותם זרקו א"כ לא הוחזק שיש יותר ובפרט שבדקו אח"כ ולא מצאו כלום זה נראה נכון דאף שהבכ"ש בחולין דנ"ח מחזיק בד' הב"ח סי' ק'

דבדאו' בב' הוי חזקה והכו"פ סימן ק' שהחזיק בד' הט"ז שחולק על הב"ח היינו מטעמא דהא דבריה לא בטילה הוא רק מדרבנן ואכתי הוו כווסתות דהלכה כרשב"ג וד' המנ"י כלל מ"ו סקכ"ט צע"ג בעיני מכל מקום גם בנ"ד אין כאן רק חשש דרבנן אף דמ"פ עם מים הוו נוקשה דאו' מכל מקום זהו אם נשתהה שיעור מיל בלא עסק אבל לעשות ממנו מצות רק הא דאסור ללוש ללתחלה הוא משום שצריך לאפות מיד ולא ישהה כלל כיון דממהר להחמיץ ומבואר בח"י סימן תס"ב סק"ד דאם לא אפה מיד יש להתיר עכ"פ בהנאה או להשהות לאחה"פ ש"מ דאינו רק חשש בעלמא מדרבנן וגם שאר חששות שבאחרונים בזה שמא מחמת חמיצותו הוא ממהר להחמיץ ומבואר סס"י תנ"ה בח"י דאף במלח ופלפלין יש להתיר בדיעבד בהנאה ש"מ דאינו רק חששא קלה דרבנן וא"כ ודאי דבזה הלכה כרשב"ג דבתלתא דוקא הוי חזקה ע"כ נלע"ד כד' כ"ת להקל ואעפ"כ למעשה איני רוצה להקל עד שיסכים כבוד יד"נ הרב הגאבד"ק. אמנם לענין החטים השנים שנתערבו בהם מעט מהראשונים אף שמ"ש כ"ת להתיר וז"ל ובפרט החטים האחרונים אשר נתערב בהם קב א' מהראשונים דודאי כשרים הם לפע"ד אף אם נאסור הראשונים דכל דפריש מרובא פריש וכאן ודאי דינו כנמצא ביד עכו"ם דמקרי פירוש כו' ולא נולד גם כן הספק במקום הקביעות דהא המערב לא ידע מחשש הנ"ל ודמי ממש לעכו"ם שנטל שלא בפנינו דאמרינן כל דפריש עכ"ל כ"ת. ותימה גדולה שהעלים עין מד' הרא"ה שבש"כ סי' ק"י סקי"ד שס"ל דבקבוע דאו' כה"ג מקרי קבוע אף שבעת שלקח א"י אם יש שם טריפה. וכאן קבוע דאו' הוא כיון שאין לו ביטול דהא הזרעונים ניכרים הם בין החטים והש"כ כ' דגם הרשב"א מודה לו. ומ"מ אף לד' הפר"ח שהרשב"א מתיר בזה. מ"מ כ' הפר"ח לפ' כוונת הרשב"א במ"ה דהשיג על הרא"ה משום דהבין כוונת הרא"ה דס"ל דהרשב"א מתיר אף בניכר האיסור אלא שהוא לא הי' יודע שיש חנות א' מוכרת בשר טריפה וע"ז כ' הרשב"א במ"ה דבזה גם הוא מודה דאסור ע"ש. וא"כ בנ"ד לכ"ע הוי קבוע וליתא לד' כ"ת. אלא שבנ"ד יש להתיר מטעם אחר כיון שבנ"ד אינו רק חשש דרבנן. א"כ כיון שא"י אם לקח מן ההיתר או מן האיסור היינו דין הש"ע רס"י קי"א במ"ש שם וכן הדין אם לא היה כאן אלא קדירה א' וכו' ואף הש"כ שם סק"ד מודה היכא דב"ח הי' ניכרות ע"ש. ובנ"ד ודאי דהי' הזרעונים ניכרים בין החטים וע' בס' מק"ח סי' תס"ז סק"ג ובנה"מ סי' רצ"ב סקט"ז וכתבתי מזה בתשו' אחרת ומ"מ בנ"ד דבדקו אז השאר ולא נמצא למראית עין רק דיש לספק שמא לא בדקו יפה ונשאר עוד איזה גרעון או שנים ודאי דספיקא מעליא שמא בהמעט שנתן מהראשונים להאחרונים לא הי' בהם שום גרעון והוי סד"ר ולקולא. ומה שטחנו אותם אחר טחינת הראשונים וכן

שאר החטים שטחנו אח"כ נראה ג"כ כיון דגם בהראשונים אין רק חשש בעלמא ע"כ אין לחשוש על מעט קמח הנשאר בהרחיים ומ"מ ינפו הקמח לאט לאט ע"ד שכ' בתשו' ח"ס סס"י קכ"ו. ומ"מ אני כופל בתנאי כפול שאולי כבר שאלו שאלה זו לכבוד הרב הגאבד"ק והחמיר חלילה לי להתיר בפרט שהוא דבר דתליא בסברא ובשיקול הדעת וגם לבי בל עמי. ולולא שכ' לי כ"ת שההיג אינו בביתו והשאלה נחוצה לא הייתי משיב כלל למקומו אך כ"ת מוחזק לנאמן בעיני ע"כ השבתי אמנם בתנאי כפול כנ"ל:

ב) ואשר עמד ע"ד רש"י ביבמות דמ"א ע"ב בד"ה ואינה חולצת שכ' אבל מתייבמות ותגדל אצלו ותתקיים מצות יבום ע"כ. ותמה הא כבר קיים מצות יבום גם בביאה שבא עליה בקטנותה כמבואר במשנה בנדה דמ"ד. ואחר בא מכתבו הגיעני מכתב בד"ת משני מופלגים מקהל'. וגם המה האריכו בתמיה זו והוסיפו להקשות דהא לשטת רש"י בקידושין די"ט גם ביבם קטן בן ט' שנים ויו"א שבא על יבמתו קנאה מה"ת כ"ש כשהיבם גדול והיבמה קטנה. ובאמת דקדוק עצום היא. וכעת לא יכולתי לעיין היטב כי לבי בל עמי. אמנם מה שנ"ל ליישב בהשקפה ראשונה. דאף לשיטת רש"י דביאת ב"ט ביבמה קונה מה"ת אבל הוא לא קיים מצות יבום בביאה שבעל בקטנותו דהא אכתי גברא לאו בר חיובא הוא דקטן היה באותו שעה ופטור מכל מצות האמורות בתורה והא דאמר אביי בש"ס יבמות דקי"א אמר קרא יבמה יבא עלי' כל דהוא ע"ש. בלא"ה לכאורה קשה מזה על שיטת התוס' בקידושין די"ט דס"ל דביאת ב"ט ביבמה אינו קונה מה"ת וכבר הרגיש בזה בתשו' נו"ב קמא סי' נ"ד. אלא שכבר קדמו בחי' מהרש"א בזה במקומו וכ' דצ"ל דקרא אתי רק לומר דלא הוי ביאה דאיסורא ע"ש וע' בנו"ב מה"ת סי' ק"מ. ולד' רש"י א"ש טפי דאתי קרא לרבות דקנאה ממש אבל לכ"ע כל שלא בעל בגדלותו אף שבא עליה בקטנותו וקנאה מ"מ לא קיים מצות עשה דיבום והנה בספ"י בכתובות ד"מ הוכיח דמצות יבום גם על היבמה היא ע"ש וכבר כתבתי בחיבורי לד"כ ודפ"ה ודקי"ב דבמחלוקת שנוי. אמנם מד' רש"י אלו יסתייע שטת הפ"י. ומש"ה כ' ותגדל אצלו ותתקיים מצות יבום היינו גם לגבי דידה או אולי קצת ט"ס נפל ותי"ו א' יתירה היא וצ"ל ותקיים מצות יבום היינו שגם היא תקיים מצות יבום כשהוא יבוא עליה בגדלותה דבמה שבא עליה בקטנותה לא קיימה היא המצוה אף שקנאה כנ"ל. (א) יותר מזה לא יכולתי לעיין לעת הזאת ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל:

תשובה צה

סקאלא יום ב' ד' מנחם אב ת"ר לפ"ק. צום החמישי יהיה לששון ולשמחה. לכבוד יד"נ הרב המופלג בתורה תובחסידו ירא ושלם בנש"ק כ"ש מ' בנימן וואלף נ"י.

בשעה זו קבלתי מכתבו וע"ד שאלתו שיש בקהלתכם נער ישראל א' בן כ' שנה ואינו שומע ככל אדם היינו כשקוראים אותו מאחוריו אפי' בקול גדול אינו שומע כלל וכשמדברים אליו הוא מבין מה שאומרים לו. ונראה מעניינו שהוא שומע כשמדברים בפניו. ומדבר ג"כ רק שלא יבין לדבר ככל אדם ואינו אומר כל תיבה כראוי. ואביו לא הרגיל אותו מעודו בשום מצוה כי החזיקו לחרש שאינו שומע ואינו מדבר שפטור מכל המצות. וכ"ת כ' שבעיניו קשה לפטרו ממצות. יען כי שומע קצת ומדבר קצת. ועוד דחז"ל פטרו לחרש משום דלאו בר דיעה הוא וזה שבנ"ד הוא פקח גדול עכת"ד. ושאל חוו"ד. זאת תשובתי הנה טעם השני שכ' כ"ת ליתא דחרש שפטור מכל המצות אף אם אנו רואין שהוא פקח גדול לענינו בכלל חרש הוא כמבואר בתשו' צ"צ סי' ע"ז. אמנם בנ"ד ברור שאינו בכלל חרש מטעם הראשון שכ' כ"ת. והנה מבואר בש"ע ח"מ סי' רל"ה סי"ט דמי שאינו שומע אא"כ מדברים עמו בקול רם אינו בכלל חרש. וא"כ בנ"ד אף שאינו שומע מאחוריו אף כשמדברים אליו בקול רם מ"מ הרי בתשו' הרא"ש שהובא בטור שם ובב"י באה"ע סי' קכ"א כתב בטעמו דלא מקרי חרש רק כשאינו מדבר ואינו שומע כלל. וא"כ בנ"ד ששומע כשמדברים אליו בפניו לאו בכלל חרש היא ועוד אני אומר ראיה לזו מן הש"ס דחגיגה ד"ג ע"א והכי אי' התם ר"א אמר ודאי דלמען ילמדו הוא דאס"ד למען ילמדו וכיון דלא משתעי לא גמר האי מלמען ישמעו נפקא ע"ש בש"ס והיינו דס"ל לר"א דהא דתניא בברייתא למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע הוא מטעם דכיון שאינו שומע לא מצי גמיר ומש"ה פטרי' רחמנא מהקהל וע"ש בפרש"י ותוס' ובס' ט"א שם. ואי אמרת דאם אינו שומע מאחוריו רק בפניו היא בכלל אינו שומע א"כ ודאי דהאי מצי גמיר דהא שומע כשמדברים אליו בפניו ומדוע פטרי' רחמנא מהקהל מטעם זה א"ו דבכה"ג באמת בכלל שומע הוא וזה ראיה ברורה ולפ"ז אף אם לא היה יכול לדבר כלל חייב היא בכל המצות ככל שומע ואינו מדבר שהוא כפקח לכל דבריו וכדאי' שם בחגיגה ד"ב בברייתא דהתם ומדיוקא דמתני' פ"ק דתרומות דשומע ואינו מדבר הוא כפקח לכל דבריו ואף לפמ"ש הכ"מ רפכ"ט מה' מכירה ובב"י בח"מ סי' רל"ה בתי' הב' בד' הרמב"ם מבואר דבאינו שומע ואינו מדבר אף אם שומע קצת היא כשוטה אמנם דבריו תמוהים ועמ"ש לקמן וגם בתשו' הרא"ש שהביא הטור שם מבואר להדיא איפכא. אמנם מה שיש לפקפק בזה הוא דכיון שכשמדברים אליו מאחוריו אינו

שומע כלל. נראה יותר דהא דמבין הכל כשמדברים אליו בפניו לא משום דשומע אז הדיבור. רק שהיא פקח גדול ורואה עקימת שפתיו של המדבר ובזה מבין וכההוא דקופץ ונקפץ דקתני במשנה דגיטין דנ"ט וע"ש בפרש"י וזה גרע מרמיזה דחרש. ועכ"פ חרש היא. אמנם אף אם נאמר כן. מ"מ כיון שעכ"פ מדבר קצת אף אם אינו שומע כלל. מ"מ הא חרש המדבר ואינו שומע הוא כפקח לכל דבריו כדאי' בברייתא דחגיגה הנ"ל ובמתני' פ"ק דתרומות ופשוט דאף אם אינו שומע כלל כל שמדבר דינו כפקח כדמוכח ממתני' דתרומות הנ"ל ומש"ס דמגילה די"ט ע"ב ודברי הכ"מ פכ"ט מה' מכירה ה"ב והב"י ח"מ סי' רל"ה סי"ט ביושב ד' הרמב"ם בתי' בתרא שם תמוהים מאד ואכמ"ל. וע' בש"ע א"ח סי' נ"ה ס"ח. ובס' בכ"ש חולין דנ"ט ובפמ"ג א"ח בפתיחה כוללת ח"ב. ופשוט לענ"ד דאף שאינו יכול לדבר המלות כראוי. מ"מ כל שיכול לדבר מקרי מדבר דאל"כ נימא דכל שמגמגם קצת בלשונו כדרך המצוי מקרי אלם והא ודאי ליתא וראיה לזה מדאמר הש"ס ריש חגיגה ובגיטין דע"א שומע ואינו מדבר זה אלם דכ' ואני וגו' וכאלם לא יפתח פיו ואיבע"א כדאמרי אינשי אישתקיל מילולי' ומבואר דכל שמדבר אף אם אינו מדבר ככל אדם לא הוי אלם והוי מדבר. ועוד ראיה מדהוי סיד בש"ס דהא דממעט שומע ואינו מדבר מהקהל מלמען ילמדו הוא משום דכי לא משתעי לא גמיר עד דפריך מהנהו תרי אילמי דאע"ג דהוי אילמי הוי גמורי וע"ש בש"ס ואם נאמר דכל כה"ג דנ"ד הוי בכלל אינו מדבר הא ודאי דכיוצא בו מצי גמיר א"ו דאמת הוא דכל כיוצא בזה לא הוי בכלל אינו מדבר ול"מ דחייב בכל מצות מעשיות אלא דחייב נמי בק"ש ותפלה וברכות דהוי דיבור מעליא וכמ"ש בתשו' מהרי"ט ס"ב חאה"ע סס"י ט"ז והובא בקצרה בבאר היטב אהע"ז סי' קס"ט סק"ל בקצרה. וע' במג"א סי' קכ"ח סקמ"ו. וע"כ ברור דהנער שבנ"ד חייב בכל המצות ואשר שאל כ"ת אם החיוב מוטל על האב כיון שהוא גדול הנה בש"ס דקדושין דכ"ט הביא ברייתא דקחשיב אלה המצות הבן המוטל על האב למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וכו' ושם בש"ס ובש"ס דבכורת דמ"ח ודמ"ט מבואר דבפדיון הבן כופין האב ואף יורדין לנכסיו וגובים אף ממשועבדים לפדיון בנו הבכור אף לאחר שהגדיל הבן. אמנם בתשו' הרשב"א בחלק הנקרא תולדת אדם סי' שכ"א כ' דאחר שהגדיל הבן ויש לו לבן לפדות א"ע כופין את הבן לפדות א"ע ולא את האב והביא ראיה מירושלמי ספ"ק דקדושין הלכה ז' דמבואר שם דאף דעל האב להשיאו אשה מ"מ הוא למצוה אבל אין כופין על כך והנה בהגה"ת רמ"א באה"ע רס"י ע"א כ' דאין כופין אותו להשיא בנותיו והאחרונים החמ"ח והב"ש תמהו דבהגה"א דקדושין שמשם מקור דין זה מבואר דכופין להשיאה ע"ש. ובאמת בירושלמי

הנ"ל מבואר שאין כופין אותו להשיאו בנו וכ"ש בתו וע' בש"ס דקדושין שם ד"ל ע"ב. והנה הפ"מ מפ' הירושלמי שם כ' דהירושלמי דוקא לענין נשואין בנו הוא דקאמר דאין כופין משום דקראי אסמכתא בעלמא הם אבל מילה ופה"ב ות"ת גם הירושלמי מודה דכופין ע"ש ולא ראה תשו' הרשב"א הנ"ל דכ' להדיא איפכא וז"ל ונראה שעל כל מצות הבן על האב השנויות שם למולו ולפדותו ולהשיאו אשה וללמדו תורה כו' אמרו כן ולא על להשיאו אשה בלבד שא"כ היה להם לפרש להשיאו אשה למצוה או לעכב עכ"ל והרי מפרש להיפך מדברי הפ"מ. אמנם לכאורה דברי הרשב"א צ"ע דהא משמע שם בירושלמי דעל להשיאו אשה אין כופין אפי' אין לו בעצמו צרכו נשואין ולענין פדה"ב בדלית ליה להבן ודאי דכופין את האב כמבואר שם בתשו' הרשב"א עצמו וכמבואר בש"ס הנ"ל. וכ"ה לענין ת"ת כמבואר בהגה"ת רמ"א ביו"ד סי' רמ"ה ס"ד. ויש ליישב ואכמ"ל. ומ"מ דוקא בהני דמבואר בברייתא דקידושין הנ"ל דמוטל על האב כדנפ"ל מקרא היא דכופין אם אין לו לבן. וע' תשו' ח"צ סי' ק"ה. אבל לקנות תפילין וכיוצא אף דמוטל על האב לחנכו כשהוא קטן כמבואר ס"פ לולב הגזול. אבל בגדולתו אינו מוטל על האב. אמנם אם האב אמוד בודאי כופין אותו מתורת צדקה דקרוב קרוב קודם כדאי' בטוש"ע יו"ד סי' רנ"א ואם לחיי שעה כופין כ"ש לחיי עולם לקנות לו תפלין ושאר מצות המוטלת עליו ועיין תשו' ח"צ סס"י ע' את זה ראיתי להשיב לכת"ה ולא יכולתי להאריך יותר מחמת חולשת כחי וסיבות לא טובות בעו"ה וד' ירחם עלי בכלל כל ישראל ושלום כנפשו ונפש דוש"ת באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה צו

סקאלא יום ב' כ"ח ניסן תרי"ח לפ"ק.. ה' ישפות שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג החריף ובקי כ"ש מ' מנחם מענדל סי' מ"צ בק' טאלמיטש.

מכתבו קבלתי ונהניתי מאד כי נתבשרתי בו בשורה טובה שנתקבל רו"מ למ"צ בשם אצל כבוד ידיד עליון וידי"נ הרב החסיד המפורסים בש"ק האב"ד דשם וע"ד שאלתו ששאלוהו בע"פ העבר שנפל יי"ש חמץ ברוטב של בשר ואסר רו"מ ע"פ דברי הח"צ סס"י כ' והפרמ"ג באו"ח במ"ז סי' תנ"א סקכ"ז יפה הורה ושכנגדו חלק עליו ואמר שיי"ש ברוטב של בשר הוי נטל"פ אני אומר שטעם החולק פגום הוא ומי הגיד לו זה כי אין להקל בזה מצד הסברא רק אם יש בזה סמך מש"ס וראשונים בא וראה מ"ש רמ"א בתשו' סי' נ"ד וז"ל מדפשיט לראבי' שכתב המרדכי בשמו דביורה הוי לפגם ש"מ דפשוט שהוא נדון כדברים המאוסים וכנבלה מוסרחת דבלא"ה מנ"ל לראבי' שהוא לפגם ע"ש וק"י

ב"ב של ק"ו שאין לשום חכם בזה"ז להורות ע"פ אומדן דעתו באיסור שנפל להיתר שנטל"פ במה שאינו מבואר בש"ס ובתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' ס"ז כ' וז"ל ע"ד היין שהושם בחביות שנשתמש בו מקודם יי"ש של יי"נ מרגישים ביין זה טעם וריח של יי"ש והכריע הגאון מוה' אלעזר אבד"ק רעכיניץ לאיחור ואינו מועיל בזה נטל"פ והביא ראיה מדברי המג"א בסי' תנ"א סק"מ ומדברי הט"ז סי' תמ"ב סק"ד והנה אם מצד שלא היה החביות ב"י אתינן עלה הא ודאי שיפה דן ויפה הורה. ואמנם אני מסתפק שדברי הט"ז שם מיירי במי דבש שבשלוהו ביורה של יי"ש שהיי"ש מצ"ע נטל"ש במ"ד כמ"ש הט"ז שם בפי' כו' אבל יי"ש ביין אולי גם מצד עצמו פוגם הוא בטבעו אפי'

**((א

) ולכאורה קשה ע"ז מד' רש"י ביבמות דקי"א ע"ב ד"ה אבל שכ' אבל בהא דאקיים מצות יבום בשתיהו אלמא דבקטנה קיים ג"כ מצות יבום וכן מורה לכאורה לשון הרמב"ן שהביא הרא"ש בפ' ב"ש סי' ח' ע"ש אבל י"ל לפענ"ד דש"ה דאפשר לקיים יותר מצות יבום לגבי הקטנה דהא הגדולה כבר פסלה להכי קרי לה הש"ס דאקיים מצות יבום וכל מה דאפשר לקיים כבר נתקיים והמותר בלא"ה א"א להתקיים וכן הרמב"ן לא קאמר התם אלא במאי דפשע בעצמו במאי דלא יבם את הגדולה והיה מקיים מצות יבום דאורייתא אבל מד' רש"י בכאן יש לומר כתי' אאמו"ר הג' זללה"ה.)** בעין ואעפ"כ אין בידי להקל בזה דמי יכריע אם נטל"פ או לשבח כו' סוף דבר שיפה הורה והכריע הגאון מוהר"א להחמיר ואפי' בהפ"מ אף כי הייתי מתון אעפ"כ לא הייתי מקיל עכ"ל והרי לחוש שלנו ודאי יי"ש פוגם ביין בריחו וטעמו ומקפידים הרבה בזה שלא ליקח כלי מיי"ש ליתן בתוכו יין עד שמדיחין אותו כ"פ עד שלא נשאר כלום מממשו ומריחו ואפ"ה החמירו הני תרי גאוני ארץ הנו"ב והאור חדש ז"ל אפי' בהפ"מ כי אין להקל בזה משיקול דעתינו במה שלא נתבאר בש"ס וקדמונים שנטל"פ בודאי והרי בש"ס ע"ז נסתפקו בעכברא דמתא אי נטל"פ בשכר וחומץ ובפוסקים ביו"ד סי' ק"ד נחלקו בזה לענין שומן וכיוצא אף שלפי מה שנראה להחוש הוא פוגם בודאי ע"כ אין להחולק בזה מקום. אמנם מה שהחמירו הח"צ והפרמ"ג דיי"ש הוי לטעמא עבידא ואינו בטל אפילו באלף ד"ז אינו מוסכם ובתשו' פנ"י ס"א חא"ח סי' ח' האריך וכ' בפשיטות דפשיטא יותר מביעתא בכותחא דגם יי"ש בטל בס' ואפשר בפחות מס' כדקיי"ל ביי"נ דבטל בששה חלקים מים כיון דבטל טעמו וכן יי"ש אם נותנים בו עשר חלקים מים או עשרים פשיטא דאין כאן טעם יי"ש כלל כ"א הריח וריחא לאו מילתא היא עכ"ל אבל טעם לפגם לא הוי

לכ"ע ולא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדו"ש. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה צז

סקאלא יום ה' ד' מרחשון תרל"ב. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' חתני חביבי הרב המאוה"ג החריף ובקי ירא ושלם מ' ברוך מאיר נ"י אבד"ק אוסטציא.

לפלא בעיני על כת"ה שמעת נסיעתו עד הנה לא הגעני שום מכתב מאתו ועל העתיד אנכי מבקש והן עתה באתי לזרזו ולהזכירו כי קרוב הדבר שהשר שלכם ירצה לעשות בחורף הזה ציקר של פסח. והנה בשנה העברה כתבתי נדון זה להרב הגאון אבד"ק סטאניסלאב ולהרב המאה"ג אבד"ק טאלמיטש (שהם מכשירים מקדמת דנא המאשונין עבור זה בק' טאלמיטש) ובתוך המכתב אשר השובוני הרה"ג מסטאניסלאב כ' בזה"ל וגם יצוה כת"ה שיהי' מגעילים הדפוסים שניתן הציקר להקפות בתוכם כי אינם משומרים כ"כ עכ"ל. והנה בשנה העברה חששתי לדבריו אף שהיה מלאכה כבידה וטירחא מרובה כאשר ידוע גם לכת"ה. אמנם ראיתי בעצמי שאם היה ההגעלה מוצרכת ע"פ הדין הגמור לא היינו יוצאים יי"ח בהגעלה זו מכמה טעמים א' שהדפוסים האלו הם מצופים בתוכם באיזה היתוך ואף אם הוא היתוך זכוכית כנראה לעין ל"מ הגעלה לדברי רמ"א בא"ח סס"י תנ"א מכ"ש שאפשר לחוש שמא הוא היתוך חרס וכבר דיבר בזה בתשו' ת"ס יו"ד סי' קי"ג כי אני מסופק מאד אם הראזווראוואט שמגעילים בתוכם דינו ככ"ר שעומד אצל האש וגם שאינו מעשה רתיחה כי האומן לא הניח שיעלה רתיחה אלא שכיון שהדפוסים לא נשתמשו בהם בכל השנה רק ע"י עירוי ולא היה העירוי מכ"ר ממש רק מן הכלי ששאבו בו מן היורה ושפכו לתוך הדפוסים א"כ אולי לא הוי כעירוי רק כנפסק הקלוח דאינו מבליע רק כ"ק לחומרא ועיין בט"ז יו"ד סס"י צ"ב ובספר חו"ד שם הכלל שלא הקלתי בהגעלה זו רק משום שלענ"ד שגם הרה"ג הנ"ל לכ"כ רק מצד חומרא והנה בתשו' ח"ס חא"ח סי' קל"ה החמיר מאד בנדון עשיית ציקר של פסח ופסק דהיורה שבישל בה ציקר כל השנה צריך הכשר גמור בלי שום קולא ובהכשר הדפוסים שהם של חרס התיר ע"צ הדחק להגעילם ג"פ ולסמוך על בעה"ע שבטויו"ד סי' קכ"א ושבאם מצוי ציקר פסח אחר אין להשתמש בזה ע"ש. והנה לכאורה ד' הח"ס הנ"ל תמוהים למה החמיר כ"כ דאף אם נחוש לתערובת קמח בהציקר בכל השנה באופן שאין בהציקר ששים נגד הקמח עכ"פ בהציקר שמבשלין בהיורה שבישלו בו כל השנה עכ"פ יש בציקר הזה ודאי ששים נגד מעט החמץ שיש בדופן היורה לפי החשבון שבלע מהציקר

שמכל השנה שהיה מעורב בתוכו מעט קמח דהא בחמץ קוה"פ ל"ש לומר חנ"נ כמ"ש המג"א סי' תמ"ז סקל"ח משום שעדיין היתר הוא וא"ל שטעמו משום שעכשיו הישראל עומד ומתקנו להכשירו לפסח אסור לבשל בהיורה בלא הגעלה משום אין מבטלין איסור לכתחלה אף שעדיין היתר הוא מ"מ אסור לעשות כן בכדי לאוכלו בפסח ויותר מזה אסר בתשו' צ"צ ליתן מעט חלב חטה לתוך היין לתקנו משום דאין מבטלין איסור לכתחלה ושמא יבא לשתות ממנו בפסח ואף שהמג"א סס"י תמ"ז חולק עליו הא בדגמ"ר הסכים להצ"צ ומ"מ גם להמג"א י"ל דשאני התם שאינו עושה מתחלה ע"ד לשתותו בפסח משא"כ בנדון הצוקר אלא שבאמת ז"א חדא דהא בש"ע יו"ד סס"י צ"ט ובסי' קכ"ד ס"ה פ' כד' הרשב"א דאיסור מועט שנבלע בכלי שדרכו להשתמש בו בשפע מותר לבשל בו כתחלה משום שא"א לעולם לבא לידי נ"ט וה"ה בנ"ד ואף שהט"ז והש"ך כ' להחמיר כד' החולקים ע"ד הרשב"א מ"מ בנ"ד שהוא רק חשש בעלמא שפיר יש לסמוך ע"ד הרשב"א ועוד דבלא"ה כיון שבשעת עשיית הצוקר אכתי הוא של נכרי ל"ש לומר אין מבטלין איסור לכתחלה דכל הנעשה ביד הנכרי הוא דיעבד כמ"ש בהגהת רמ"א סי' קכ"ב ס"ו וכ"ה פשוט בש"ס ופוסקים ואף שכאן עומד הישראל בשעת עשיית הצוקר של פסח לשמור שיהיה נעשה בהכשר לפסח בכדי למכרו לישראל על פסח אעפ"כ כיון שהצוקר עצמו אז אכתי הוא של הנכרי ל"ש בכה"ג אין מבטלין איסור לכתחלה כמ"ש בתשו' מהר"מ לובלין סס"י ק"ד וחוץ מזה כיון שאינו נודע בודאי אם עירב קמח בעשיית צוקר בכל השנה ואינו רק חששא בעלמא כמ"ש האחרונים ל"ש בכה"ג חין מבטלין איסור לכתחלה כמ"ש השיך סס"י קי"ד בנדון הכרכום מכל הלין טעמי דברי הח"ס תמוהים לכאורה. ובזה היה מקום לד' הרה"ג מסטאניסלאב שחש להגעיל הדפוסים ולא היורה שכמעט הוא מהנמנע בהפאברוקן של עכשיו להגעילם כידוע הוא משום שעל היורה אין חשש משום שודאי יש ס' כנ"ל משא"כ בהדפוסים שנשפך בתוכם הצוקר חם מאד ונבלע בתוכם ע"י עירוי וגם עתה הוא שופך לתוכם הצוקר פסח נפלט מהם ע"י עירוי ועירוי אוסר רק כדי קליפה א"כ אם יש חשש בליעת חמץ בקליפת הדפוסים מבפנים חוזר ואוסר הצוקר של פסח כדי קליפה ול"מ לדעת האחרונים ביו"ד סס"י ק"ד דאף למ"ד דאין חנ"נ אפ"ה חשש רמ"א שם בעכבר שעירו עליו בכ"פ שומן רותח מטעם דכל קליפה רותחת הנוגעת בעכבר נאסרה ואפשר לסוחטו אסור לכ"ע דא"כ יש לחוש נמי בצוקר דכולו נאסר בשעת שפיכת הצוקר רותח של פסח לתוך הדפוסים משום דכל עירוי שנוגעת בהדפוס מבפנים נאסר כ"ק ולא מהני ששים כמ"ש רמ"א שם גבי עכבר אלא אף לד' הפר"ח דס"ל שם בעכבר דלמ"ד אין חנ"נ שם אין חשש ובנ"ד קודה"פ ל"ש

לומר חנ"נ כנ"ל עכ"פ כל הוט ציקר יש לחוש לקליפה שמחוץ שידוע שנוגעת בהכלי כשהוא רותח וניכר הקליפה. אמנם נתיישבתי וראיתי שד' הח"ס יש להם מקום חשש גם לענין היורה דודאי אף שבעת שיש הרבה צוקר נימוח בהיורה אין חשש דודאי יש ס' נגד חשש מעט חמץ הנבלע בו מכל השנה כנ"ל מ"מ הא שואבין מהיורה מעט מעט בכלי נחושת ושופכין להדפוסים עד שנשאב הכל מהיורה ואז הצוקר חם מאד כמו שהיה וא"כ במעט הנשאר לבסוף היורה אולי אין בו ששים נגד כל החמץ הבלוע בכל היורה דצריך לשער כנגד הכל משום דמספקא לן אי בליעה מפעפע בכל הכלי וה"ה לענין פליטה כמ"ש האחרונים וא"כ ההוטין צוקר אלו הנעשים מהצוקר הנשאר לבסוף בהיורה יש עליהם חשש חימוץ ואף דנתבטל ברוב ההוטין צוקר הראשונים דהא חומרת חה"ל ודבר שבמנין ל"ש בזה כיון שלא נאסר רק מחמת בלוע מ"מ כשהגיע הפסח חוזר וניער דהא ביבש קיי"ל דחו"נ בפסח ואף דההוטין אחרונים אינן אסורים רק מחמת בלוע אפ"ה אמרינן בכה"ג חו"נ כמ"ש הח"י בסי' תנ"א תקנ"ד וכן הסכימו כל האחרונים דלא כדמשמע לכאורה מד' המג"א סקל"ז וא"כ שפיר קאמר הח"ס דצריך להגעיל היורה דוקא אלא שאפשר להקל ולומר כיון דאיכא כמה ספיקות דהא אי בלוע מפעפע בכל הכלי נמי ספק הוא ומצטרף לס"ס כמ"ש בש"ך סי' צ"ז סק"ב וגם איכא ספק שמא לא נתערב כלום ושמא היה ששים בהצוקר הראשון ושמא עכ"פ בצוקר הזה גם בהאחרון הנשאר יש ס' אין להחמיר וא"כ גם לענין הדפוסים יש כמה ספיקות דשמא אין בבליעת קליפת הדפוסים בכדי לאסור קליפת מחצית הדפוסין ובטל הקליפות הנאסרין ברוב ועיין בספר חוו"ד סי' ק"ד סק"כ וקצרתי אלא שאכתי אפשר לומר דגם הקליפות מקרי יבש ביבש מ"מ בלא"ה לד' החו"ד סס"י צ"ב לא נאסרו קליפת הדפוסין ע"י עירוי כיון שלא נשפך לתוכן מן היורה עצמו רק בכלי הנשאב מתוך היורה והוא רק כעירוי הנפסק הקלוח שידוע שהקליפה אינו רק חומרא בעלמא כמ"ש המג"א סי' תס"ז סקל"ג וחוץ מכ"ז הלא יש סוברים דבנתבשל אף בכלי חמץ קודה"פ מותר לאכלו בפסח משום דהוי נטבנ"ט ואף דאנן קיי"ל להחמיר בסי' תמ"ז ס"ה כמ"ש המג"א סקכ"ד מ"מ כיון דביו"ט האחרון מקילין וכן בנפל מדברים אלו תוך המאכל וע"ש במג"א סק"ו ובח"י סקל"ב ובפרמ"ג יו"ד סי' צ"ו במ"ז סק"ט נראה דהעיקר כדיעה זו ועיין במג"א וח"י רס"י תנ"ב א"כ בנ"ד דאינו רק חשש בעלמא וגם יש לצרף משום דהפאבריק של אדון הגדול ותגר דכ' הפר"ח בא"ח רס"י תס"ז דל"ח לתערובת קמח וכ"כ בתשו' נו"ב סי' כ"ג ובמה"ת סי' ע"ב אף שבתשו' ח"ס כ' דכה"ג אין זה זיוף משום דיש סוברים דקמח נהפך לדבש ד"ז אינו מתקבל כלל בפרט שהוא דיעה דחוי' וגם יש לחלק בין דבש לצוקר מכל הלין טעמי

נראה להקל דא"צ להגעיל לא היורה ולא הדפוסים ואף דנטבנ"ט אינו מותר לעשות לכתחלה כבר כתבנו דכל הנעשה בידי נכרים הוי דיעבד ע"ש וגם האחרונים הקילו עכשיו בנדון הצוקר וע' בפר"מ סי' תס"ז ובש"ע של הג' הק' מלאדי סי' תס"ז סי"ט ובפרט עכשיו שכמעט מבורר שאין דרך בשום צוקרפאבריק לערב קמח בצוקר בכל השנה כמ"ש בס' ברכ"י סי' תס"ז. ואין חשש רק משום פירורי חמץ יען שהגוים הפועלים דרכם לטבל פתם ביערת הדבש ובפסח חו"נ כמ"ש הברכ"י שם וגם יש חשש שבולע תוך הפסח הפירור בעין כמ"ש הח"ס שם. ע"כ לזה די בשמירה מעולה בשעת עשיית הצוקר של פסח אבל על כל הכלים שנעשה בהם הצוקר כל השנה אין חשש משום שטעם של הפירור בטל בס'. והנה בחורף העבר יען כי הנסיעה נחוצה היה כידוע לכ"ת שלחתי ט"ג קודם נסיעתי להרב מטאלמיטש ושאלתיו איך הוא נוהג אם מגעיל הכלים כי בתשו' ח"ס כ' להחמיר ולהגעיל והשיב ע"י הט"ג כי הח"ס לא החמיר רק משום חשש תערובת קמח מה שאין לחוש בהפאבריק מטאלמיטש ובאגרת הנשלח לי מקודם מהרב הנ"ל כ' הרב שבעת תחלת עשיית הצוקר של פסח העמידו אנשים על פי פקודת הרב הג' ז"ל אבד"ק סטריא ועפ"י פקודת הרב הג' נ"י מסטניסלאב בהפאבריק דשם מהתחלת בישול הקפלוטות וראו אז כי אין מערבין דבר בהצוקר זולת ורק הקפלוטות ואם בזאת הבחי' נתברר להם שאין מערבין שם דבר בשום פעם בהפאבריק הנ"ל. הנה גם בהפאבריק דק' אוסטציא כיון שגם שם העמדנו בחורף העבר אנשים בהשגחה יתירה להשגיח ע"ז וראו ג"כ שאין מערבין שום דבר א"כ דין פאבריק הלזו כמו הפאבריק מטאלמיטש שלא נהגו להגעיל כלל קודם עשיית צוקר של פסח ושם הכל עושין עפ"י פקודת הרה"ג מסטאניסלאב. והנה כל מה שפלפלנו למעלה היא רק אם הי' הדפוסין בני יומן מעת שהי' בהם צוקר של כל השנה מרותח. אבל אם כבר עבר מעל"ע מעת שהי' בהם צוקר רותח של כל השנה עד עכשיו שהתחילו לערות בהם צוקר של פסח פשיטא דאין כאן בית מיחוש ואף דלכתחלה גם אב"י כבר אסור כבר כתבנו כיון שהצוקר הוא של השר כל הנעשה בידי נכרים מקרי דיעבד כמ"ש רמ"א וכה"פ וכמ"ש למעלה מתשו' מהר"מ לובלין ותמהני מאד על הח"ס שמבואר מדבריו סי' הנ"ל דאף אם הי' הדפוסים אב"י היה חושש להם בלי הגעלה והוא תמוה דמ"ש מכל הדברים הנעשים ע"י נכרים דמותר לקנות מהם לכתחלה משום דסתם כלים אב"י כמבואר בש"ס ופוסקים. ואף שישראל עומד על המושמר להכשיר למכור לישראל ג"כ אין חשש כמ"ש בתשו' מהר"מ לובלין הנ"ל ואין לי מקום ליישב ד' הח"ס רק לומר דבעובדא דידי' היה הפאבריק של ישראל מש"ה חש גם על אב"י ובזה מיושב נמי מה שהצריך להגעיל היורה ול"א דעכשיו בטל

בס' כמו שהערנו בריש דברינו. ולפי הנ"ל מיושב דבפאבריק של ישראל שפיר הוי מבטל איסור לכתחלה. ומ"מ בנ"ד שהפאבריק הוא של שהנכרי אם הדפוסים הם אב"י דודאי אין להחמיר להגעילם. ומ"מ אף הם ב"י נמי היא חומרא יתירה. ובמקום דלא אפשר או שהוא טירחא יתירה אין להחמיר.. והנה מלשון מכתב מהרה"ג דק' סטאניסלאב נראה ג"כ שלא חשש על הדפוסים מצד בליעת חשש חימוץ שבצוקר של כל השנה רק משום שאינם משומרים כ"כ ולא הבנתי כוונתו לזאת יראה כ"ת להיות מקודם אצל הרב דק' טאלמיטש ויתברר לו מהם שאינם מגעילין כלום לא היורות ולא הדפוסים כמו שהבנתי מהט"ג של הרב. ואח"כ יסע לק' סטאניסלאב לדבר עם הרה"ג אב"ד דשם ולגלות לו כי אינם באפשרי להגעילם כדינא וגם אינם בני הגעלה בבירור מחמת הגשמילץ שבפנים וגם למה יחמיר בחנם בפרט שגם בטאלמיטש אינם מגעולים וכבר הובחנה הפאבריק מאוסטציא כמו הפאבריק מטאלמיטש. ובודאי יסכים גם הרה"ג הנ"ל שא"צ להגעיל הדפוסים בפרט שהוא כמו מן הנענע ותיכף יודיעיני כת"ה ע"י הב"ד ויזרז א"ע בזה בכל האפשרי מחמת טעם הכמוס בלב. דברי חותנו דוש"ת באהבה ומבקש הצלחתו והרמת קרנו למעלה במהרה. שלמה במוהר"י זללה"ה.

תשובה צח

סקאלא. מוצש"ק אח"פ תרל"א לפ"ק. ה' ישפות שלום וברכה. לכבוד אה' יד"נ הרב המופלג בתורה ובחסידות. איש חמידות בנן של קדושים. ירא ושלם כ"ש מ' בנימן וואלף נ"י בק' אזוראן.

ר"ד אתו הסליחה על עיכוב תשובתי על מכתבו. כי בעתים הללו רבו והשתרגו עלי מאד להשיב כמה תשובת בדברים הנחוצים למעשה וכחי אינו עמדי כמאז גם אנכי בעו"ה עמוס התלאות ועיני צופיות לרחמי שמים במהרה ושאלתו אינה נחוצה למעשה כי מה דהוה הוו רק להתלמד על להבא ועתה באתי להשיבו בקצרה ע"ד שאלתו בנמצא בפסח העבר לחם חמץ בבאר השייכה למרחץ וקרוב לודאי שנשתהה מעל"ע שם כאשר כ' כ"ת בציור הענין. ושאל הבלן אם מותר לשאוב לו מים מבאר הנ"ל בימי הפסח לצורך רחיצה בימי הפסח ונפל מחלוקת בין הלומדים דשם יש שאסרו ויש שהתירו ושאל כ"ת חוו"ד. זאת תשובתי הנה בהגה"ת רמ"א סס"י ת"נ כ' דיש מתירין להחם חמין בכלי חמץ ולרחוץ בהם וסיים וכן המנהג והטעם מבואר בד"מ שם בשם המרדכי משום שאינו נהנה מאיסור הבלוע ע"ש. וא"כ לכאורה ה"ה בנ"ד אלא שבס' מק"ח שם כתב דזה דוקא בחמין שאינן ראויין לשתיה וקיצר שם בטעמו. ואבאר כוונתו והוא עפ"י ד' המג"א סי'

תמ"ו סק"ס שמבואר מדבריו דכשם שחמץ במשהו לענין איסור אכילה והנאה ה"ה לענין איסור ב"י ומש"ה כ' המק"ח בריש סי' תמ"ז דמש"ה נהגו לשרוף הכל ואסור למכור לנכרי חוץ מדמי איסור שבו משום דמחיוב להשביתו לתקן איסור דב"י ע"ש. והנה חמץ הבלוע בכלי אינו באיסור בל יראה כמבואר בהגהת רמ"א רס"י תמ"ז ובש"ע רס"י תנ"א וע"ש במג"א סק"א וא"כ אם יחמם בכלי חמץ יצא הבלוע לחוץ ויש בזה איסור ב"י ועיין בח"י רס"י תמ"ב ע"כ כ' דמיירי הכא דוקא בחמין שאין ראוין לשתיה דאין בכה"ג איסור ב"י כמ"ש בטעמו זהו כוונתו אמנם אין דבריו מוכרחין ועיין בח"י הנ"ל אמנם גם לד' המק"ח בנ"ד דבלא"ה לא ישפכו המים לחוץ מהבאר כי א"א לנקות הבאר לגמרי כמ"ש כ"ת וא"כ במאי יתוסף איסור ב"י בחימום המים בפרט שבלא"ה בתשו' ח"צ סי' פ"ו האריך לחלוק ע"ד המג"א שלא גזרו חז"ל דחמץ במשהו רק לענין אכילה והנאה ולא לענין איסור ב"י וכן האריך בתשו' הגרע"א סי' י"ט וא"כ ליתא לטעמו של המק"ח. אמנם נראה דלדינא דברי המק"ח נכונים ולא מטעמו אלא מטעם אחר דהא אסור ליגע בחמץ שמא יבא לאכלו כמבואר בש"ע סי' תמ"ו ס"ד ובמג"א שם סק"ה ועיין במג"א סי' ת"נ סק"י ולכאורה היה אפשר לומר דשאני בנ"ד שאין כאן רק תערובת משהו שהוא רק מדרבנן מש"ה ל"ג שמא ישתה מהמים דהוי גזירה לגזירה ולכאורה יש ראיה לזה ממשנה מפורשת בפ"ק דפסחים ד"י ע"ב דר"י ס"ל דאינו בודק משש ולמעלה משום שמא יבא לאכלו וחכמים דפליגי עליו היינו מטעמא דמפרש בש"ס התם משום שהוא עצמו מחזיר עליו לשרפו ומזה הוציאו הפוסקים דבעת שאינו מחזיר עליו לשרפו גם רבנן מודי לר"י דאסור ליגע משום שמא יאכלינו ועיין בתה"ד סי' קל"ה והרי ר"י עצמו מודה דשורפו בשעה ששית שהוא זמן הביעור ואף דגם בשעה ששית אסור מדרבנן וש"מ דכיון דליכא רק איסור דרבנן ל"ג שמא יאכלנו. אמנם באמת הא ליתא דכיון דגזרינן בנגיעת חמץ אטו אכילה אף בדרבנן גזרינן וראיה מפורשת ריש פכ"ה דאף בבשר חיה ועוף אסור להעלות על השלחן שאוכל גבינה דשמא יאכל בב"ח ומבואר שם בש"ס דאביי דקיי"ל כוותי' קאמר דאף למ"ד בשר עוף דרבנן גזרינן כה"ג ועיין בט"ז יו"ד רס"י פ"ח ובפרמ"ג שם ועכצ"ל דהא דר"י אינו חושש בשעה ששית כיון שהוא רק דרבנן משום דגם לר"י ס"ל לחלק דשאני התם כיון דהוא עצמו מחזיר עליו לשרפו אלא דרבנן הקילו מטעם זה והתירו אף בתוך הפסח דל"ח לאכילה בכה"ג ור"י לא הקיל מטעם זה רק בשעות דרבנן אבל כל דאינו מחזיר עליו לשרפו אף בדרבנן גזרינן כמו בהך דר"פ כ"ה וא"כ בנ"ד נמי אף שאינו רק תערובת משהו אסור ליגע בהמים שמא יבא לשתות מהם וכ"ש לפמ"ש הצל"ח שם בפסחים דלר"י דוקא בשעה ששית מותר משום

שהוא שעת הביעור אבל בשעה חמישית אסור אף שהוא רק איסור דרבנן וקל דהא גם חכמים הקילו בשעה חמישית דלא אסרוהו בהנאה מכ"ש בתערובות משהו וכבר נתבאר דכל דלא מחזיר עליו לשרפו גם רבנן מודי לר"י. והנה יש בנ"ד עוד סניף לאיסור דבתשו' ח"צ סימן הנ"ל מביא בשם הראב"ד בס' תמים דעים סי' ל"ג דבשר יבש שיש בו חשש חמץ אף שאסור לאכלו בפסח מ"מ מותר להשהותו דבאמת קיי"ל דבזמן מועט ל"ח לתקלה שמא יאכלנו ועיין בש"ך יו"ד סי' נ"ז ס"ק מ"ז והא דאסור להשהות בפסח תרנגולת שנמצא בו חטה הוא משום שנפסד בשהי' לזאת חיישינן שמא יאכלנה בפסח משא"כ בשר יבש ע"ש בח"צ ובזה נכון ליתן טעם מ"ט ל"ג להשהות כלים חמוצים בפסח ולפי הנ"ל א"ש וא"כ בבאר הזאת מן הדין א"צ לשאוב המים ממנה ולשופכם כיון שאין מתקלקלים בבאר ל"ג לתקלה בזמן מועט אבל אסור לשאוב ולהשתמש ממנה דידוע שמים שבתלוש כל שעומד יותר בתלוש מתקלקל שפיר יש לחוש לתקלה ול"ח חז"ל בין קלקול מועט לקלקול מרובה וזה סניף להחמיר לטעם הראשון לזאת חו"ד שבאם אין המים ראוין לשתיה כבר כ' רמ"א שנהגו להקל להחם חמין בכלי חמץ ולרחוץ בהם וה"ה בנ"ד אבל אם הם ראוין לשתיה כמו שנראה מד' כ"ת אסור לשאוב מהם ולרחוץ בהם ובפרט שכבר הורה זקן בס' מק"ח כנ"ל ובלא"ה דעת מהרש"ל ביש"ש פכ"ה סי' מ"ו דאף בקדירה הבליעה מבב"ח אסור להחם בה מים לרחוץ רק מים עם אפר שאינם ראוים לשתיה אבל לא מים הראוין לשתיה ע"ש והובאו דבריו בט"ז יו"ד סי' צ"ד סק"ד וא"כ כ"ש בחמץ בפסח ועיין בס' מנ"י כלל פ"ה סקט"ו ויותר מזה לא יכולתי להאריך לעת הזאת ושלום הצלחתו יוגדל בכל מילי מיטב כנפשו ונפש הדוש"ת באהבה:
שלמה במוהר"י זללה"ה.

תשובה צט

סקאלא יום ב' כ"ב אייר תקצ"ו לפ"ק. לק' קארליפקא:
ע"ד השאלה דאתי לקדמנא אודת השעיר עזים שאמר חמיו של אותו שהשעיר עזים שלו קודם השחיטה ע"ד שחוק להנער זה קרבן פסח והשוחט כששמע זאת משך ולא שחטו ועתה השאלה על השעיר החי כאשר באתה השאלה ברוב ענין:
תשובה שאלה זו יש בה להקל ולהחמיר ואם היה השעיר שלו ממש פשיטא דאסור בהנאה והוא קדשים ממש ואינו דומה לבשר זה לפסח דלא נאסר רק משום מראית עין ולקצת פוסקים מותר בדיעבד אף בדברים דחזיא להקרבה. כמבואר בא"ח סי' תס"ט. ה"ט משום דעיקר לישנא דלפסח דמינטרא לפסח וכמ"ש ז"ל שם. וכ"כ בס' תב"ש סי'

ה' סקכ"ג. משא"כ כאן דאמר בהדיא לישנא דקרבן פסח וגם לא דמי להא דשוחט לשם קדשים דאינו אסור ג"כ רק משום מ"ע דל"מ לדעת הרש"ל והפר"ח דדוקא באמר בשעת שחיטה לשם קדשים אבל באמר לישנא דה"ז עולה אסורה מדאו' אף בהנאה ובכאן נמי אף שלא אמר לישנא דהרי בזה עולה לחוד הוי התפסה גמורה בכל דוכתי'. וכ"כ התב"ש שם סק"ה אלא אפי' לדעת התב"ש דכל שאומר בשעת שחיטה או כשנוטל הסכין לשחוט. הוי רק משום מ"ע. אף שאמר לישנא דה"ז מ"מ טעמא כמ"ש התב"ש דמעשיו מוכחים שאין זה נדר כו' ע"ש וכאן שאמר כן בשעת שהשחיז הסכין מנ"ל דלשחוטי להאי קמכווין דהרבה פעמים משחיז הסכין לתקנה לשחיטה שאח"כ. ועוד אף אם נימא דזה מקרי הכנה רבה. הא מסתפק בשמ"ח עצמו סי"ג דה"מ באם שאמר השוחט כן אבל אם הבעלים אמרו כן בשעת שחיטה ה"ז עולה אולי אסורה מדאורייתא. כיון דאין מעשה עצמו מוכיחים עליו ע"ש. אף שבתב"ש שם נטה להקל מדאו' אף בזה מ"מ בפנים לא סמך ע"ז למעשה. ועוד דזה דוקא בשעת שחיטה אבל בהכנה דאף בשוחט עצמו נ"ל קולה יתירה. מכ"ש בהכנה זוטא כ"ע מודי דאסורה דאורייתא וזה ברור אמנם אחר העיון נראה דבעובדא דא יש להקל דכיון דאומר עכשיו שכיון לשחוק והוכחה ברורה ואומדנא דמוכח דלשחוק אמר להנער הקטן ואף שכ' התב"ש דאפי' אמר לשחוק נתכוונתי לא מהני הנ"מ באם לא היה הוכחה בשעת מעשה שכיון לשחוק. ואף בזה יש לפקפק מטעם שכ' התב"ש שם דכיון דאסור להקדיש האידנא בודאי לשחוק כיון ומהימן במה שאומר עכשיו. ומה שדחה שם התב"ש מטעמי' דהוו דברים שבלב די"ל מעבר הוא דקעביר ע"ש. אם לדין יש תשובה דהרי כ' מהרי"ק בשורש ק"ע לענין חששא דסבלונות דאם נתן סבלונות בשבת אין לחוש לקידושין משום דאסור לקדש בשבת. והביאו בהגהת רמ"א סי' מ"ה. ומבואר שם בתשו' דאפי' לר"ת דס"ל דבאין לו אשה ובנים מותר לקדש בשבת מ"מ כיון שאין לעשות כן כ"א מדוחק גדול לא חיישינן להכי ע"ש מכ"ש בזה. כן היה נראה לכאורה רק כיון שהתב"ש החמיר בזה. אין לערער אחריו. בפרט להקל אבל זה דוקא כענין דמיירי התב"ש דלא היה ניכר בשעת מעשה אם כיון לשחוק אבל בנ"ד דאומדנא דמוכח ואנן סהדי דכיון לשחוק כ"ע מודי ובתשו' ממומינו לה' אישות סי' א'. בא' שקידש והיא אמרה קודם הקדושין קדשיני ותיכף ששם הקידושין בחיקה זרקם. וכ' שם דאף דמראין הדברים דלשחוק כוונה. אפ"ה משום חומר אשת איש לא מהני. ובפרט דאיכא למימר איתתא בכ"ד ניחא לה ע"ש באריכות. וע' באה"ע רס"י מ"ב ומוכח שם דבעלמא כל היכא דאומדנא דלשחוק היה מהני. וע' בנו"ב מ"ק חאה"ע סי' נ"ט וכ"ז באם היה שלו אבל כאן דאינו שלו לכאורה דבר פשוט הוא דאין

כאן בית מיחוש דהא הלכה ברורה הוא דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. וליכא למימר דעכ"פ ליתסר משום מ"ע. ז"א דל"מ דלדעת הרמב"ם והמחבר והרבה אחרונים דבשוחט לשם קדשים ל"ח להכי מטעמא שכ' ז"ל דמידע ידוע דלאו דידי' הוא וכן לדעת התב"ש המחמיר הוא מטעמא דאדם אוסר שאינו שלו ע"י מעשה כמו בע"ז ע"ש. וזה ל"ש הכא. אלא אפי' להב"י בדעת הרא"ש והטור וכן רמ"א שם דשייך בזה משום מ"ע ה"מ בשוחט לשם קדשים דאינו אסור רק משום מ"ע א"כ חשש מ"ע לא נסתלק כמ"ש הב"י שם. משא"כ בהך מילתא דאסור מדאו' באם היה שלו א"כ באם אינו שלו ליכא מ"ע כמו דמצינו בשוחט לע"ז וכמ"ש הב"י שם ובלא"ה מוכרח כן דהא הלכה פסוקה דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואפי' משום מ"ע ליכא וכמו שהאריך הט"ז בסוף הסי' ולפמ"ש סרה קושיות הט"ז מהב"י דשאני בהך דמדאו' הוא ושפיר ל"ג משום מ"ע וכמו בשוחט לע"ז משא"כ בהך דעיקר הגזירה היה משום מ"ע וכמ"ש הב"י בעצמו. הדרן לדידן דבנ"ד היתר גמור הוא דהא לא היה שלו אף שכפי האמת הם שותפים בהוצאת הבית לפרנסה ולמזונות. וכיס א' לשניהם באין חשבון כאשר הוליך חותנו השעיר לשחוט לצרכם מ"מ מסתברא כיון דעיקר השה לא היה שלו א"י להקדישו שמעולם לא נעשו שותפים בעיקר השה לעשות בו כחפצו ואפי' אם באנו לחוש דילמא גררא דשותפות יש כאן ובשותפים אוסר בשחט לשם קדשים אליבא דכ"ע כדמוכח ממתני' דספ"ב דחולין. נ"ל דאפי' בהא דוקא ע"י מעשה או מחשש מ"ע. אבל בעובדא דידן ברור דאינו אוסר. ומסתייע לן הא מלתא מההוא דפ' השותפין בנדרים ובטוש"ע סי' רכ"ד דבדבר שאין בו דין חלוקה, א"י לאסור בקונם על חבירו שותפו ואף שאין אוסר רק חלקו מ"מ כיון שאין בו דין חלוקה א"י לאסור על חבירו. אע"ג דקונמת קדושת הגוף נינהו ומפקיע מידי שיעבוד שיש לו על חלק חבירו דמה"ט ביש בו דין חלוקה אסורין כמ"ש הר"ן ז"ל שם מ"מ באין בי דין חלוקה א"י לאסור כמו שהאריכו הראשונים ז"ל שם בטעם הדברים. וכן הדין במטלטלין המשותפים וכמ"ש רמ"א סי' רכ"ו. וכ"מ בתשו' רשב"א שהביא ב"י סס"י רכ"א שאף בהקדש ממש הדין כן. דבאין בו דין חלוקה. אף חלקו א"י להקדיש והנה ל"מ בנ"ד דודאי אין בו דין חלוקה דהא שום חלק אינו מבורר דהא לא נעשו שותפים בגוף השה מעולם ובל"ז מאי מועיל חלוקה הא אין ברירה וא"ל הא כ' הר"ן ז"ל דאע"ג דבעלמא אחים שחלקו לקוחות הן משום דאין ברירה. מ"מ כיון שאם כן תיאסר עליו לעולם. ואנן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל א' מהן לאוסרה על חבירו. בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה דא"ה אסר עליו נכסי דידיה ואינו בדין עכ"ל וכ"פ בטוש"ע שם סי' רכ"ו ז"א דשאני התם דשייך בה חלוקה למ"ד יש ברירה רק למ"ד א"ב אף דשייך בה חלוקה

נמי מ"מ מחמת דא"ב ל"א איגלאי מילתא למפרע דזהו חלקו משעה ראשונה ועכ"פ שייך בה חלוקה בלא איסור. משא"כ בהך דהא ק"ל בשילהי סנהדרין דבהמה חציה של עיר הנידחת חציו של עיר א' אסורה עיסה של עיר הנידחת וחציה של עיר א' מותרת. ומפרש בש"ס טעמא דעיסה כמאן דפליגי דמי בהמה כמאן דלא פליגי דמי וכן בשילהי מסכת יו"ט בפלוגתא דרב ושמואל בשנים שלקחי חביות ובהמה בשותפות ע"ש. וע' ברש"י סנהדרין שם. ובכ"מ פ"ו מה' עכו"ם. וא"כ החלוקה אינו מועיל כלל. א"כ אינו בדין שיאסר נכסי חבירו על חבירו וכמ"ש הר"ן הנ"ל ובר מן דין זה היה אם היה מקדיש רק חלקו לבד אבל כאן אם נאמר דהקדיש בדיבור שאמר זה קרבן פסח א"כ הקדיש כל הבהמה. וחלק חבירו פשיטא דא"י להקדיש ובס' שעה"מ פי"ב מה' נדרים הביא בשם ס' קול יעקב שנסתפק באם אמר על ב' בהמות המונחת לפניו הרי אלו עולה ונמצאת אחת מהם בעל מום או טמאה אי אמרי' כה"ג נדר שהותר מקצתו הותר כולו כיון דאחדא מעיקרא לא חייל והגאון בעל שעה"מ מיפשט פשוט דלא הייל מדברי ריטב"א פ' אע"פ הביא בשם התוס' אהא דאמרינן הכא אין בידה לגרש כו' והקשו התוס' והראשונים ז"ל הא יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה. ותי' הוא ז"ל כיון דמשועבדת הידים לשאר מלאכות אף למע"י א"י להקדישן כו' ע"כ ומזה הוכיח בס' הנ"ל כנ"ל דאל"כ הא יכולה להקדיש הכל ותחול על מע"י לבד ע"ש באריכות מ"מ נשמע לנ"ד כיון שהקדיש כל הבהמה וחלק השותף א"י להקדיש בודאי ואף חלק שלו כיון שכלל בדיבור א' הו"ל נדר שהותר מקצתו וכנ"ל זה היה כ"ל ברור ולרווחא דמילתא לחומר הנושא המצאתי לו תקנה כיון דקיי"ל יש שאלה בהקדש ואפי' בהקדש מזבח כמבואר בנדרים דע"ח ובב"ב דק"כ דאפי' אם כבר שחט קדשים בחוץ יש לו שאלה וחכם עוקר הנדר מעיקרו וכ"כ הרמב"ם פ"ד מה"נ. והכ"מ דחק במראה מקום לזה דאף בקדשי מזבח מהני שאלה ולפמ"ש הוא מוכח מכאן וע"ש במל"מ. וע' בש"ס שבועות דכ"ד ע"ב. וע' בתוס' כריתות די"ג ע"ב דיה ארבע חטאות וע"ש בס' ברכת הזבח וע"ש בס' מים קדושים וע' בס' נתיבות המשפט בפתיחה לסי' ריש. ודברי המים קדושים נכונים יותר איך אף לדעת התוס' הנ"מ בנשחט ונזרק כהלכתו ולא בע"א. ובענין ההיתר אף דבשאר נדרים קיי"ל דמתירין בחרטה דמעיקרא בלא פתח. וע"ד המבואר ברמ"א סי' רכ"ח ס"ד מ"מ בנדרי הקדש ראיתי שנסתפק בזה הגאון בס' מחנה אפרים בה' צדקה סי' ח' ע"ש וכן הביא הש"כ סי' רנ"ח בשם תשו' ר"ב דצריך פתח דוקא לקצת פוסקים וע' בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סס"ו קנ"ד מבואר להדיא דאף בנדרי צדקה מתירין בחרטה לבד ע"ד שכ' ברמ"א הנ"ל. וכ"מ קצת בתוס' נזיר ד"ט. מ"מ יש להחמיר לכתחלה. וענין הפתח מבואר בהג"א פ"ק דע"א

שיאמר אלו ידעת שבדיבורך זה יהיה חשש איסור על כל העולם כלום היית אומר כן אם אמר לאו מתירין אותו שזה בודאי פתח טוב ואמת הוא בזה. ולרווחא דמילתא יפתחו לו פתח זה וחוץ מזה יתחרט מעיקרא שאמר כן. ויאמר איני חפץ בזה ומתחרט אני מעיקרא שאמרתי כן ויעשה מזה עצמו פתח כמבואר ברמ"א הנ"ל ואז יתירו לו שלשה כדינא וברור היא בכוחא דהיתרא מאתי הח"מ. שלמה במוהר"י חונפ"ק הנ"ל.

תשובה ק

סקאלא יום ד' טוב אדר תרי"ח לפ"ק. החיים והשלום. לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג החריף ובקי מ' שלמה אשר זלמן נ"י מ"צ בק' טלוסט.

ע"ד שאלתו בעובדא דאתי לקמי'. ששאלו לאחד מה תעשה בבשר על פסח. והשיב בזה"ל אני יש לי קרבן פסח כי פרתי ילדה עגל:

ועתה שאל השואל מה דין העגל והנה לכאורה יש בזה חשש דאורייתא. דדוקא באומר בשר זה לפסח היא דאינו אסור רק משום מראית עין. אף אי אמר כן מחיים משום דהאי לישנא משמע יותר לפרש דמינטרא לפסח קאמר ומש"ה כ' הרא"ש בפסחים דנ"ג דבבשר שור ועגל ליכא חששא שהקדישו מחיים ע"ש והיינו דאף אם באמת הקדישו מחיים לפסח הוי קדוש כמבואר במשנה דצ"ז שם. מ"מ כיון שאינו ראוי לפסח תלינן שודאי לא הקדישו מחיים ולפסח ליו"ט של פסח קאמר. אבל כאן שאמר יש לי קרבן פסח א"כ יש בזה חשש קדושת הגוף דאורייתא כמבואר במשנה שם. וע' בתב"ש סי' ה' סקכ"ג אמנם אם יאמר האומר שלשחוק אמר כמ"ש רו"מ נלע"ד להסכים עם רו"מ להתיר. דאף שכ' השמ"ח שם ברס"י ה' דאם אמר ה"ז עולה או זה עולה שלא בשעת שחיטה הוי הקדש מדאי' ולא מהני אם יאמר לשחוק אמרתי הרי כ' שם הטעם בתב"ש משום דדברים שבלב אינם דברים כ"א היכא דאיכא הוכחה טובא בשעת אמירתו וכאן ליכא הוכחה כ"ה דאף דליכא עתה מקום להקריב וגם אסור להקדיש בזה"ז אין זו הוכחה טובא די"ל מעבר הוא דעבר והקדש אדעתא דהיום או מחר יבנה המקדש ואכתי הוי דברים שבלב דלא מוכח ע"ש אבל בנ"ד שכ' רו"מ דהיה ניכר בשעת אמירתו דכיון לשחוק גם השמ"ח מודה כמבואר בשהגם שבתשו' שכתבתי בזה יותר מעשרים שנה פקפקתי ע"ד התב"ש מד' מהרי"ק שורש ק"ע והובא בהגה"ת רמ"א באה"ע סי' מ"ה לענין אם שלח סבלונות בשבת ע"ש ולא אכפול הדברים ועוד נראה דדוקא כשאומר ה"ז ק"פ או זה ק"פ דלשונו שמפרישו עכשיו לק"פ בזה ל"מ אף אם יאמר שאמר לשחוק משום דאף אם נאמין לו שבאמת כיון לשחוק ל"מ משום דדברים שבלב א"ד אף אם

באמת חישב כן בלבו כדמוכח בש"ס בקידושין ד' נון. וכ"כ התוס' בגיטין דל"ב ד"ה מהו דתימא. וזה טעם רמ"א באה"ע רס"י מ"ב דמקודשת אף שאומרת שלא כיוונה רק לשחוק היינו משום דהוי דברים שבלב כמבואר בתשו' מיימי' לה' אישות סי' א'. והיינו אף אי מהימנא מ"מ ל"מ משום שדברים שבלב א"ד וכ"כ הנו"ב קמא חאה"ע רס"י נ"ט. ועד"ז הם דברי השמ"ח והתב"ש הנ"ל אבל בנ"ד שאמר אני יש לי קרבן פסח כי פרתי ילדה עגל. א"כ אין בלשונו זה לשון הקדש שעתה מקדישו לק"פ. רק שיש חשש בלשונו שאפשר לומר שהפרישו כבר לק"פ ואף אם לא הפרישו בפה הא בקדשים גמר בלבו מהני כמבואר בשבועות דכ"ו. אלא שי"ל דדוקא בנדר ונדבה מהני גמר בלבו כדילפינן יוכל נדיב לב אבל לא בפסח מ"מ כיון דאמר יש לי ק"פ אולי כבר הקדישו בפיו. ואף שאמר עתה שלא הפרישו א"כ דשויא אנפשי' חד"א. וכשם דמצי שוי' אנפשי' ח"ד כן יכול לאסור את שלו על רל העולם בהודאתו. דבעלים נאמנין אשלהן לאסור לכל אף דבר שהיה בחזקת היתר כמ"ש הרא"ש בגיטין דנ"ד מ"מ כיון שהוא רק מחמת דשויא חד"א שפיר מהני לחזור מדבריו ע"י אמתלא כדאי' בכתובות דכ"ב ועיין בספר חו"ד סי' קפ"ה ססק"ה וכיון דאמר עכשיו דכיון לשחוק והיתול במה שאמר דבריו ובאמת לא הפריש העגל לק"פ מעולם זה הוי אמתלא להתיר ואף שמביא בש"ע אה"ע סי' מ"ז דל"מ אמתלא רק כשאנו רואין ממש באמתלא אבל בלא"ה ל"מ והרבה דברו בזה האחרונים בתשובותיהם נראה דבנ"ד אמתלא דלשחוק אמר כן אמתלא טובה הוא דהרי דעת כמה פוסקים דבממון ל"מ כשחוזר מהודאתו ע"י אמתלא ועיין בספר קצוה"ח רס"י פ' ואפ"ה יכול לחזור מטענתו ע"י טענת השטאה ואף שכ' הקצוה"ח בסי' פ"א סק"ח דמש"ה העיקר כפסק המחבר בש"ע דא"י לטעון השטאה אלא כשתבעו והודה ומשום דאז טענת השטאה אמתלא טובה הוא מטעם שכתב רש"י דאומר כשם שהשטית בי כך השטיתי בך אבל בלא תבעו א"י לטעון השטאה משום דבלא תביעה אין טענת השטאה אמתלא נכונה כמ"ש הרמב"ם פ"ד מה' א"ב דאשה שאמרה לבעלה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני ודרך שחוק אמרתי לך תחלה אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת כיצד כו' וכ"כ בסה"ת וכיון דאמתלא דשחוק ל"מ באיסורא כ"ש דל"מ בממונא ע"ש בקצוה"ח ועכ"פ מבואר ברמב"ם וסה"ת דל"מ אמתלא דלשחוק אמרתי והוא היפך ממ"ש. אמנם הא הש"ך שם הוכיח שדעת רוב הפוסקים שאף בהודה בלא תביעה יכול לטעון משטה ושע"כ גם דעת הרמב"ם כן ע"ש וא"כ לדברי הקצה"ח יסתרו דברי הרמב"ם אהדדי ועכצ"ל דדוקא בהך דהאשה שאמרה טמאה אני הוא דס"ל להרמב"ם וסה"ת דאי אמרה עכשיו שמה שאמרה תחלה לבעלה טמאה היה דרך שחוק לא הוי אמתלא ואינה

נאמנת משום דאין זה מדרך הנשים הכשרות לאמור לבעלה שהוא טמאה דרך שחוק כשהוא טהורה ומש"ה אין זה אמתלא רק האמתלאות המבוארים שם ברמב"ם וסה"ת וכיוצא בהן ועיין תשו' ח"צ סס"י מ"ד אבל בעלמא אם אמר שמעיקרא דרך שחוק אמר שפיר הוי אמתלא טובה כמו דמהימן לומר משטה לענין הודאת ממון וכ"ש דמהני לענין איסור דממונא חמיר מאיסורא בזה ועיין בתשו' נו"ב קמא חאה"ע סי' ס' בד"ה ועוד נלפע"ד שאפי' ע"ש ועוד נראה דאף להפוסקים דא"י לטעון השטאה רק כשתבעו דאז יש מקום לטענת השטאה כמ"ש רש"י ה"ה בנ"ד דיש נמי רגלים לדבר דאמר כן דרך שחוק דהא על שאמרו לו מה תעשה בבשר על פסח ע"ז השיב יש לי ק"פ ומה זו תשובה על שאלתם דהא הם שאלוהו איך יקח בשר על יו"ט ומה זו תשובה ואף שנאמר שהיה מגדולי אמנה שמהרה יבנה המקדש ויהיה לו לאכול בשר הפסח הא הפסח אינו נאכל אלא בלילה הראשונה ומה יעשה אח"כ וגם אף הבורים יודעים שפסח אינו בא רק מן הכבשים או מן העזים ועגל אינו בא לפסח א"ו שדרך שחוק אמר כדרך הבורים בעם דלא דייקא בלישנא לומר כן כידוע שאומרים כן דרך שחוק ולחומר הנושא נלע"ד בכדי לצאת מחשש קדשים דאורייתא שישאל על הקדשו באפי תלתא בפתח והם יתירו לו ע"ד המבואר בהג"א פ"ק דע"א די"ג והוקבע בהגהת רמ"א ביו"ד רס"י רנ"ח וע"ש בש"ך סק"ד ובספר מחנה אפרים ה' צדקה סי' ה' וברור דגם בהקדש מזבח מועיל להתיר ע"י שאלה כמבואר ברמב"ם ה' נדרים ה' ז' וכן מבואר בש"ס נדרים ד' ע"ח ובש"ס בב"ב דק"כ ע"ש וברור שמזה הוציא הרמב"ם דבריו דלא ככ"מ שדחק ועיין בתוס' בסוטה ד"ו ע"ב סד"ה כי קדוש ובש"ס שבועות דכ"ד ע"ב ובתוס' כריתות די"ג ע"ב ובספר נה"מ בפתיחה לסי' ר' ועיין בס' מל"מ פי"א מה' מעה"ק ה"ד ונראה דאם ישאל עליו ויתירו לו אין בזה גם חשש מ"ע כמו בכל היתר נדרים והקדשות דאם הותיר ע"י שאלה אין חשש מ"ע בפרט דכיון דבעינן תלתא למישרי ליה י"ל דליכא חשש מ"ע דכל ביה תלתא קלא אית ליה כמבואר בש"ס גיטין דל"ג ע"א וכ"מ בש"ס נדרים דמ"ה ע"ש וכ"מ בש"ס ב"ב דל"ט ע"ב ע"ש ובש"ס שבועות דכ"ה ע"ב וע"ש בפרש"י בד"ה והיא שניכר אלא דלכאורה מוכח איפכא מירושלמי דנדרים הובא ברין ורא"ש שם בנדרים ריש דס"ה ובתוס' וראשונים בגיטין דל"ה ע"ב וצ"ל דשאני בנדרים דהא סגי נמי בהיתר דיחיד מומחה מש"ה לא חילקו משא"כ לדידן בזה"ז אין יחיד מומחה מתיר כמבואר ביו"ד רס"י רכ"ח מיהו הפוסקים כתבו טעם הירושלמי הנ"ל אף לדידן ועיין ברמ"א סי' רכ"ח ס"כ ומ"מ עכצ"ל דדוקא בנדר ע"ד חבירו שהדבר נוגע לחבירו הוא דיש חשש חשדא משא"כ בעלמא מדלא חששו בעלמא בהיתר נדרים והקדשות לחשדא וגם יש פוסקים

דל"א כן אלא בנדר בפניו דוקא וע"ש בש"ך סקמ"ה והדברים ארוכים וגם בדיעבד מותר גם שם כמבואר בתוס' בגיטין שם ובר"ן נדרים ד"ז ע"ב ובפוסקים שם ביו"ד ע"כ ברור דאם נשאל והתירו לו אין חשש מ"ע והא דלא כתבו הפוסקים תקנה זו בא"ח סי' תס"ט באומר בשר זה לפסח היינו משום דבלא"ה הסכימו רה"פ דבדיעבד מותר אלא שאכתי תיקשי מהך דהשוחט לשם קדשים ביו"ד סי' ה' דלא כתבו הפוסקים תקנה זו לישאל עליו. אמנם לק"מ דהא שם באמת כיון לשחוט לשם קדשים ומיירי באופן דלא מצא פתח להתיר ועיין בט"ז יו"ד סי' שכ"ג סק"ב וע"ש בנה"כ ועוי"ל דשאני התם כיון שיש חשש מ"ע דעביד איסורא רבה ושחט קדשים בחוץ שהוא בכרת קנסוהו רבנן ולא פקע איסורי' אף ע"י שאלה וכן י"ל בהך דא"ח סי' תס"ט לשטת קצת פוסקים דאסרו בדיעבד ול"מ שאלה משום דשיטת התוס' היא שיאמרו שמחייב הקדישו א"כ יש ג"כ חשש מ"ע דשחט קדשים בחוץ ע"כ קנסוהו ול"מ שאלה משא"כ הכא דישאל קודם שישחט ועוד דהא בלא"ה הכריע המג"א דבבשר שור ועגל מותר בדיעבד אף דהתם הטעם ע"כ משום דיתלו דליו"ט קאמר משום שאינו ראוי לפסח וכמ"ש למעלה משא"כ הכא דקאמר קרבן פסח וליכא למיתלי בהכי מ"מ גם כאן י"ל דיתלו דכיון דאינו ראוי לק"פ ע"כ לשחוק אמר כמו שדרך הבורים בעם לדבר כן ובפרט שנראה מתשובתו שכיון לשחוק וכנ"ל לזאת ע"פ היתר ע"י שאלה נלפע"ד להתיר ומה ששאל רו"מ בקדשים שהוממו בזה"ז אי מהני לפדותן כמו בפירות רבעי ביו"ד סי' רצ"ד ס"ו תמהני שזהו מחלוקת הקדמונים עיין בתוס' בעירוכין דכ"ט ובע"ז די"ג וברא ש שם וברמב"ם והשגת הראב"ד ס"ה עירוכין והובא מחלוקותם בקצרה בש"ך יו"ד סי' רנ"ח סק"ג ומ"מ לענין שאלת רו"מ הנה כבר כתבתי שדעתי באם אומר כעת שלשחוק כיון ורוצה לשאול ולהתיר לו בשלשה ע"י פתח מותר אחר שיתירו לו שלשה כנ"ל ומ"מ לחומר הנושא אינו רוצה שיסמכו עלי לבד עד שיצרף בהיתר זה א' מרבנים המובהקים ומפורסמים וגם יסכים להיתר הרב אב"ד דק' ואז אנא מצטריפנא בהדייהו להתיר באופן הנ"ל וז"ז מחמת טרדותי לא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדו"ש שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה קא

סקאלא יום ג' ט"ז אד"ש תרל"ב. לכבוד הרב המופלג החריף ובקי מ' אריה ליב נ"י. **מכתבו** קבלתי וע"ד שאלתו באשה והוא אשת איש שאמרה על שעיר עזים שנולד לה שהשה יהיה לה על פסח וקרבן פסח. ושאל חו"ד הנה בזה יפה כ' כ"ת שאם היה השה שלה ממש היה אסור בהנאה אף להמקילין בדיעבד בבשר זה לפסח בא"ח סי' תס"ט

משום דשם עיקר לישנא משמע דמינטרא לפסח. וע' בתב"ש סי' ה' סקכ"ז. וחמיר יותר משוחט לשם קדשים דאסור אף בדיעבד דשם אינו אסור ג"כ רק משום מ"ע מטעם שכ' השמ"ח שם רס"י ה' כיון דבשעת שחיטה אמר כן. אבל בנ"ד אם היה שלה קרוב לומר שכיון שאמרה כן שלא בשעת שחיטה היה קדשים ממש ואסור בהנאה מה"ת אמנם בנ"ד שאין שאין שלה רק של בעלה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וכבר ראה כ"ת ד' הפר"ח סי' תס"ט. וכ"ת כ' דלא הקיל הפר"ח רק שם שאין האיסור רק משום מ"ע ולא בנ"ד. ולא דק. ואני אומר להיפך דמד' הפר"ח אין ראיה דהפר"ח לטעמי' אזיל שפ' ביו"ד סי' ה' בשוחט לשם קדשים כד' הרמב"ם דבאין לו שותפות אינו אוסר. אבל השמ"ח שם החמיר כד' הטור ורמ"א שם דאוסרים בכל ענין. אמנם באמת הוא דבנ"ד כ"ע מודי דשרי דל"מ לטעם השמ"ח שכ' בד' המחמירין משום דאדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה. א"כ בנ"ד ל"ל הכי אמנם אף לד' הב"י לדידהו משום דחשש מ"ע בכל ענין הוא נראה דדוקא שם דעיקר האיסור הוא מדבריהם משום מ"ע וחשש מ"ע אף בדשא"ש איתא אבל בנ"ד דהאיסור הוא מה"ת א"א אוסר דשא"ש. ואף חשש מ"ע ליכא דומיא דשוחט לע"ז. וכן הלכה פסוקה דא"א מקדיש דשא"ש ואף חשש מ"ע ליכא. וכ"ת חשש עוד דהאשה הוא נו"נ. וע"כ יכולה להקדיש של בעלה והראה מקום להש"כ בח"מ סס"י צ"ו עכ"ד. וליתא דאף לד' ראב"ן דס"ל דאשה נו"נ הוי כשליח הבעל הא אף אם עושה שליח בפירוש להקדיש ל"מ כמ"ש בתשו' מהרי"ט ס"א סי' קכ"ז. ואף שהג' מהר"ש בתשו' נו"ב מה"ת יו"ד סי' קמ"ו תמה שם על טעמו. אבל בגוף הדין צדקו ד' מהרי"ט וכ"פ בס' בית מאיר סי' ק"כ ס"ד ומה"ט גם לענין נדר צדקה ודאי דאף באשה שנו"נ תוך הבית נראה דאין הבעל מחיוב לשלם לכ"ע דהא גם נדר ליתא ע"י שליח כמבואר הרמב"ן בב"ב שהובא שם בנו"ב ובבית מאיר וכתבתי מזה בספרי ישי"ע ליבמות ריש דק"ו. והרא"ש בתשו' שהביא שם בש"כ ע"כ אין כוונתו שגם באשה הנו"נ שנדרה ליתן לצדקה יש מחלוקת דהא ליתא והמחלוקת הוא רק לענין שכירות מלמד או לשאר מו"מ שע"ז קאי תחלת ד' הרא"ש ולענין השאלה מנדרה לצדקה השיב הרא"ש בסוף דבריו בפשיטות שבאם הבעל מוחה אף דבר מועט אסור לקבל ממנה וזה הוא לכ"ע וע' בטור וב"י וש"ע יו"ד סי' רמ"ח ומכ"ש דאף להאומרים דהאשה הנו"נ הוי כשליח הבעל זה רק במה שהבעל נהנה מן הממון אבל לא בנדר צדקה דהא אף אפוטרופסים של יתומים אין פוסקים עליהם צדקה כמ"ש בש"ס ובש"ע סי' ר"צ סט"ו. ועוד דהא טעמא דהראב"ן הוא משום תקנת השוק ובהקדש ל"ש בו תקה"ש כמ"ש בתשו' מהרי"ט חיו"ד סי' נ"ד עש"ה. וכן מבואר בפי' בתוס' נדרים סוף דל"ה ובנזיר דכ"ד ע"א ובב"מ דק"ד ע"א דבנדרים

ונדבות אף שנדרה תחתיו אין הבעל צריך לשלם ומדלא חילקו משמע דאף בנו"נ דינא הכי מטעם שכ' שם אלא שבתשו' מהר"מ מינץ סי' ז' כ' דאשה הנו"נ שנדרה הבעל צריך לשלם. כי מוטל על הבעל לבטל מעלי' עונש דבעון נדרים בנים מתים. וכי האי גברא לא בעי ברי' בתמי' עכ"ל והביאו הב"ש בסתם סס"י צ"א סקי"ג וטעמו תמוה גם דינו תמוה והיא נגד ד' תוס' הנ"ל וגם הרא"ש והר"ן שם בנדרים כ' כד' התוס'. ועוד דלטעמו אף בשאינה נו"נ נמי והיא ודאי נגד ד' התוס' והראשונים הנ"ל אמנם לד' מהר"מ מינץ והב"ש נלע"ד ברור דדוקא בנדר היא דכ"כ משום דעכ"פ הנדר חל עליה. אלא שאין לה לשלם א"כ יש עליה עון נדרים וס"ל למהרמ"מ שהבעל מחיוב לסלקו. אבל בהקדישה דבר של בעלה כ"ע מודי שאין ההקדש חל כלל דאין אדם מקדיש דשא"ש וא"כ ההקדש אינו חל ואין עליה עון כלל. ויותר מזה מבואר בתה"ד סי' ע' רע"ב דאף אם הקדישה נכסי מלוג שלה אין ההקדש חל וכ"פ הרמ"א באה"ע סי' צ' סס"ט ולחד טעמא בתה"ד אף בקדושת הגוף דינא הכי וע"ש בחמ"ח ובב"ש וע' בתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סי' קנ"ט. ומכ"ש אם הקדישה דבר שהוא של הבעל דלית דין ולית דיין שאין ההקדש חל ע"כ אין מיחוש בעובדא שבנ"ד. ועוד יש סניף להקל בנ"ד דודאי האשה אומרת עכשיו דמה שאמרה מקודם שיהיה לה לק"פ כוונה לשחוק בעלמא ואף שכ' התב"ש רס"י ה' דל"מ מה דאמר עכשיו דלשחוק אמר. וכ' שם בסק"ג דאף דאסור להקדיש בזה"ז מ"מ לא הוי דברים שבלב דמוכחי דאיכא למימר מיעבר הוא דעבר והקדיש אדעתא דהיום או מחר יבנה המקדש מש"ה הוי דברים שבלב ע"ש. מ"מ בכ"ד כיון שמבואר מציור השאלה דבעת אמירתה עדיין לא היה לולד ח' ימים והוי מחוסר זמן ואסור להקדיש מחוסר זמן מה"ת כמ"ש המל"מ פ"ג מה' א"מ ה"ח בסופו ע"ש וא"כ אמרינן דודאי לא כוונה להקדש גמור רק לשחוק בעלמא כדרך עמי הארץ ודמיא להא שכ' מהרי"ק שורש ק"ע דאם שלח סבלונות בשבת דאין לחוש לקדושין משום שאסור לקדש בשבת ובודאי לא כיון לקידושין והביאו רמ"א בסי' מ"ה. ומבואר שם שכ"ה אף לד' ר"ת דבאין לו אשה מותר לקדש בשבת מ"מ כיון שאין לעשות כן רק מדוחק גדול ל"ח להכי. כ"ש בנ"ד שהוא איסור תורה אף שיש לחלק מ"מ סניף להקל הוי ומ"מ לחומר איסור קדשים תעשה כמ"ש בתשו' זה שנים רבות בשנת תקצ"ו בכיוצא בזה. וזה לשונו שם. ולחומר הנושא המצאתי לו תקנה כיון דקיי"ל יש שאלה בהקדש ואפי' בהקדש מזבח כמבואר בנדרים דע"ח ובב"ב דק"כ דאפי' אם כבר שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת יש שאלה וחכם עוקר הנדר מעיקרו. וכ"כ הרמב"ם פ"ד מה"נ והכ"מ דחק במ"מ לזה דאף בהקדש מזבח מועיל שאלה ולפמ"ש הוא מוכח מכאן וע"ש במל"מ כו' ובענין היתר אף דבשאר נדרים

קיי"ל דמתירין בחרטה דמעיקרא בלא פתח וע"ד המבואר ברמ"א סי' רכ"ח ס"ז מ"מ בנדרי הקדש ראיתי שנסתפק הג' בס' מח"א ה' צדקה סי' ה' וכן הביא הש"כ סי' רנ"ח בשם תשו' ר"ב דצריך פתח דוקא לקצת פוסקים וע' תשו' נו"ב מה"ת חיו"ד סס"י קנ"ד מבואר דאף בנדרי צדקה מתירין בחרטה לבד מאד שכ' ברמ"א הנ"ל וכ"מ קצת בתוס' נזיר ד"ט מ"מ יש להחמיר לכתחלה וענין הפתח מבואר בהג"א פ"ק דע"א שיאמר אלו ידעת שבדבורך זה יהי' חשש איסור על כל העולם כלום היית אומר כן אם אמר לאו מתירין אותו שזה בודאי פתח טוב הוא בזה. ולרווחא דמילתא יפתחו לו פתח זה וחוץ מזה יתחרט מעיקרא שאמר כן ויאמר איני חפץ בזה ומתחרט אני מעיקרא שאמרתי כן ויעשה מזה עצמו פתח כמבואר ברמ"א הנ"ל ואז יתירו לו שלשה כדינא ע"כ לשוני שם וכן תעשה האשה בנ"ד. ובתשו' שכתבתי בזה בשנת תרי"ח כ' טעם למה כ' הפוסקים עצה זו בהא דא"ח סי' תס"ט וביו"ד סי' ה' ואין רצוני לכפול ועכ"פ בנ"ד ודאי דיש לסמוך עפ"י דרך הנ"ל יותר מזה לא יכולתי להאריך. ושלום כנפשו ונפש דו"ש. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה קב

סקאלא יום ב' א' דר"ח אייר תרט"ז לפ"ק. אשוב ואו"ש לכבוד ידידי הרבני המופלג החריף מ' אפרים זלמן נ"י מ"צ דק' טלוסט.

מכתבו קבלתי. וע"ד שאלתו. בא' ששכח בלילה א' לספור סה"ע ונזכר בבה"ש וסיפר בלא ברכה. איך יתנהג אח"כ אם יספור בברכה או לא. ע"כ שאלתו. ורו"מ האריך מאד ואשיב הנלע"ד הנה הב"י הביא בשם התה"ד אם לא ספר בלילה ונזכר ביום יספור ביום בלא ברכה ובלילות אחרות יספור בברכה דמקרי שפיר תמימות הואיל ולא דילג יום א' לגמרי ע"ש. והפר"ח חלק עליו דכיון דספיקא הוא דשמא ספירת יממא לאו ספירה הוא מה בכך שספר לדעה זו הוי כמאן דלא ספר ביום ההוא וא"כ לא הוי תמימות וכ' הפר"ח דאעפ"כ י"ל דדין התה"ד אמת ולא מטעמי' אלא דכי היכי דאי מספקי' לי' אי דילג יום א' ולא ספר דסופר שאר הימים בברכה ה"ה אם סיפר ביום דנמי ספיקא היא אי הוי ספירה או לא דנמי דינא דיספור אח"כ בברכה. אמנם אח"כ דחה הפר"ח דמיון זה וז"ל דשאני לקמן דאיכא ס"ס אבל הכא כיון דמספקא לן אי מצי לספור ביום או לא הו"ל חד ספיקא לשאר יומי וספק ברכות להקל עכנ"ל עיקר לספור שאר ימים ג"כ לא ברכה וכו' עכ"ד הפר"ח. ודבריו האחרונים תמוהים. דהא הכא ג"כ איכא ס"ס דשמא ספירת יממא הוי ספירה מעליא והוי שפיר תמימות ואת"ל דלא הוי ספירה דלמא כדעת התוס' דכל יומא

הוי מצוה בפ"ע ואף אם דילג יום א' לגמרי חוזר וסופר בברכה. והנה בנ"ד איכא נמי ס"ס לכאורה דשמא ביה"ש יממא הוא וספירת יממא ספירה מעליא היא. ואת"ל דלא הוי ספירה שמא כד' התוס' הנ"ל אמנם לפי האמת לאו ס"ס הוא. כיון דבצד הראשון אם נאמר כד' בה"ג דאם דילג יום א' אינו סופר עוד. א"כ הך ספיקא דשמא מקרי ספירת ביה"ש ספירה לא מקרי ספק כלל כיון דאיכא ס"ס נגד זה דשמא כד' ר"ת דספירת יממא לאו ספירה הוא ואת"ל כד' בה"ג דהוי ספירה שמא ביה"ש לילה הוא וכבר דילג יום שלם וכיון שכן אף דכאן איכא נמי ספק מחמת פלוגתת בה"ג ור"י לענין תמימות. מ"מ שוב ספק זה אינו מצטרף שיהיה ס"ס וראיה מפורשת לזה מדברי התוס' בפ"ק דכתובות ד"ט ע"ב שכ' בד"ה אי למיתב וז"ל וי"ל דלא חשיב ס"ס כה"ג משום דהאי ספיקא שמא באונס היה לא חשיב ספיקא גמורה כו' דיאמר קודם שנתארסה נאנסה וע"ש שהביאו ראיה לדבריהם ולכאורה הא אכתי איכא ס"ס שמא אינו בקי בפ"פ ובתולה היתה ואת"ל בעילה שעא אחר שנתארסה נאנסה וכ' בס' פ"י שם בכוונתם דכי היכי דאית לדידה תרי ספיקי ליטול כתובתה כן נמי איכא לדידיה תרי ספיקי להפסידה כתובתה ע"ש בפ"י. אמנם בס' ש"ש ש"א פי"ט דחה דברי הפ"י וכ' בכוונת התוס' עפ"י מש"כ התוס' לעיל ע"א ד"ה ואיבע"א דהיכא דאיכא רובא נגד ספק א' שוב לא מצטרף לס"ס וא"כ מש"ה ספק תחתיו נאנסה לא מצטרף משום דכיון דאיכא ס"ס לגרעותא דשמא ברצון ואת"ל באונס שמא קודם שנתארסה א"כ אינו מצטרף לספק דאינו בקי שיהיה ס"ס ע"ש אמנם בין לפי' הפ"י בתוס' הנ"ל או לפי' הש"ש בנ"ד דכוותי' הוא כיון דבספק שיהיה ספירת ביה"ש ספירה איכא ס"ס לגריעות שוב אין ספק זה מצטרף שיהיה ס"ס ואכתי איכא למימר דכיון דכתבו התוס' שם בד"ה ואיבע"א דמש"ה מצטרף ספק אונס לס"ס אף דרובא ברצון מ"מ כיון דלא הוי רוב גמור אלא מדרבנן מש"ה מצטרף שפיר לס"ס ובמק"א הבאתי ראיה לדבריהם מש"ס דנדה דט"ו סע"א וע"ש בתוס' ד"ה אפי' הגיע עש"ה וא"כ בנ"ד נמי כיון שכ' הכרו"פ בדיני ס"ס דביה"ש סל מוצאי שבת מקרי חזקת איסור כיון דספיקא הוא באפוקי יומא אזלינן בתר חזקה דמעיקרא ושדינן ליה בתר יום שלעבר וא"כ בספק ביה"ש כיון דיש לביה"ש הזה חזר יום שלעבר. א"כ אמרינן מחזקה דשפיר ספר ביממא. ואע"ג דלגריעותא איכא ס"ס כנ"ל מ"מ אף אי ס"ס מטעם רובא היא. ורובא וחזקה רובא עדיף מ"מ אכתי איתרע רובא במקצת כיון דאיכא חזקה מדו דהא ד' הר"ת בתוס' בכורות ד"כ ע"ב דמדרבנן להחמיר אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה וע' בס' פ"י בקו"א לכתובות סי' מ"ו באריכות. וע' בש"ס נדה די"ח ע"ב ובתוס' שם ואכמ"ל ומש"ה שוב שפיר מצטרף גם ספק זה לס"ס ואף דהתם בכתובו' בתוס' ד"ה אי למיתוב

נמי יש חזקת הגוף מ"מ יש חזקת ממון נגד זה וע"ש בתוס'. מש"ה אין חזקה לטבותא ומש"ה לא הוי ס"ס כיון שאין הספיקות שוין דבספק אונס הוי ס"ס לגרעותא משא"כ כאן. אמנם ז"א דהא בכתובות שם ע"א לענין היתר לבעלה יש ג"כ חזקת היתר לבעלה כמו שהק' שם התוס' ד"ה ואיבע"א. ואפ"ה מוכח שם מתוס' דאי הוי רובא דברצון רוב גמור לא הוי מצטרף לס"ס וע' בשטה מקובצת מ"ש בשם הריב"ש ובתשו' נו"ב מה"ת חיו"ד רס"י קי"ח והארכתי במק"א ואכ"מ ומבואר אי יש חזקה נגד הרוב ואפ"ה כל שרוב נגד ספק א' אינו מצטרף לס"ס וה"ה בנ"ד ואכתי אפשר לומר ולחלק עפ"י מ"ש הש"ש ש"א פי"ח בטעמא דהתוס' דכל שרוב נגד ספק א' אינו מצטרף לס"ס ומשום שבעינן שיהיה שני הספיקות שקולין אף אם נאמר דל"פ ע"ד הרשב"א דמהני ס"ס אפי' נגד חזקה דשאני התם דשני הספיקות הם נגד החזקה וכיון דס"ס מטעם רובא הוא רובא וחזקה רובא עדיף משא"כ כשספק א' אינו שקול גרע דהוי כמאן דליתא ואינו מצטרף לספק השני ע"ש. וכ"כ הפרמ"ג בדיני ס"ס אות כ"ח ע"ש וכ"מ מדברי הפרמ"ג במשבצות סי' פ"א סק"ג דלא כמ"ש במשבצות סי' ק"י סס"ק יו"ד דאזיל בתר איפכא ושם באות ט"ו דבריו סותרין לכאן ולכאן ובתשו' נו"ב קמא חאה"ע סי' ס"א נראה שלא ירד לחלק בכך. אמנם הנכון כמ"ש הש"ש וא"כ אף שמוכח מדברי התוס' בכתובות דכל דאיכא רובא או ס"ס נגד ספק א' הוי כמאן דליתא ואף בשיש חזקה לטיבותא ואינו מצטרף עוד לספק אחר שיהיה ס"ס. מ"מ בנדון דידן כיון שענין הס"ס לגרעותא הוא דשמא ביה"ש לילה הוא ואת"ל יממא שמא ספירת יממא לאו ספירה היא. אבל כיון שיש חזקה לטבותא כמ"ש הכרו"פ דביה"ש הוי חזקה מיום שעבר דיממא היא ואין הספק רק נגד ספק לילה. א"כ ספק דביה"ש לילה לאו ספיקא הוא כלל דודאי יממא הוא מחמת החזקה. א"כ לא נשאר רק ספק אי ספירת יממא הוי ספירה א"כ הוי שפיר ס"ס דהוי ספירה מעליא כמו אם ספר בודאי יממא. אמנם עיקר דברי הכרו"פ תמוהין וישתקע הדבר. והכרו"פ נסתייע שם מדברי הפר"ח. ובמח"כ הרב שגג בזה דלא קאמר הפר"ח רק דביה"ש של מוצאי שבת מקרי איקבע איסורא כמ"ש התוס' בכריתות די"ז ריש ע"ב ד"ה מדסיפא משא"כ בביה"ש של ערב שבת ומש"ה כ' דלד' התוס' הנ"ל אם עשה מלאכה בביה"ש של מ"ש חייב אשם תלוי אף למ"ד דבעינן איקבע איסורא משא"כ בביה"ש של ע"ש ואח"כ כ' דלרש"י בשבת דל"ה ע"א והרמב"ם אף ביה"ש של ע"ש מקרי איקבע וחייב א"ת לכ"ע ע"ש בפר"ח. אבל פשיטא דאף ביה"ש של מ"ש לא מקרי איתחזיק דאל"כ בחטאת קאי כמ"ש התוס' בכתובות דכ"ב ד"ה הבא עליה. ובעשה מלאכה בביה"ש של מ"ש אינו חייב רק א"ת ולא חטאת כדמוכח מדברי התוס' בכריתות שם וכ"מ להדיא

מן הש"ס בשבת דל"ה ע"ב דדוקא בעשה מלאכה בביה"ש של ע"ש ובביה"ש של מ"ש היא דחייב חטאת ממ"נ. אבל בעשה מלאכה רק בביה"ש של מ"ש אינו חייב חטאת רק א"ת וכ"מ בש"ס שבת דל"ד סע"א וכ"מ שם בתוס' ד"ה שניהם ובר"ן שם דבביה"ש אין חזקה לשדיא בתר יום שעבר ואעפ"כ איקבע מקרי כמ"ש התוס' בכתובות דכ"ב ע"ב ד"ה באשם תלוי גם שנים אומרים נתגרשה כו' דמקרי איקבע איסורא אף דלא הוי איתחזיק איסורא כמ"ש שם לפני זה בד"ה הבא עליה וכ"כ בתשו' נו"ב מ"ק חאה"ע סמ"ג בביאור ד' התוס' הנ"ל וע"ש בנו"ב סס"י כ"ז בהג"ה וגם אף אם היה מצד הסברא דהוי איתחזיק מחמת יום שעבר מ"מ כיון שביה"ש ספיקא דדינא הוי ולא מהני החזקה מידי כמ"ש הכנה"ג ביו"ד סי' י"ח. וכ"ה והובא באחרונים. וכ"כ התב"ש בסי' כ"ט והבאתי ראיה לדבריהם מדברי התוס' בב"ב דל"ב ע"ב. והארכתי בזה במק"א ואכ"מ. ע"כ דברי הכרו"פ תמוהין מאד. ואין לסמוך עליהם כלל וא"כ הדרן לקמייתא דלא הוי ס"ס מטעמא דכתיבנא אמנם כ"ז לד' הפר"ח שדחה טעמו של התה"ד אבל לטעמו של התה"ד דאם ספר עכ"פ ביום מקרי שפיר תמימות לכ"ע א"כ אם ספר ביה"ש שפיר הוי ס"ס דשמא ביה"ש יום הוא. וא"כ לכ"ע כל שספר ביום ודאי סופר אח"כ בברכה אליבא דכ"ע ואת"ל לילה הוא שמא הלכה כד' ר"י דאף אם דילג לגמרי צריך לספור אח"כ בברכה. והנה הא ודאי דדינא של התה"ד דאם שכח לספור בלילה דסופר ביום בלא ברכה ואח"כ בברכה סוגיין דעלמא כוותי' שכן המנהג פשוט אלא שדינא דנ"ד תליא אי טעמא משום דעכ"פ מקרי תמימות כמ"ש התה"ד א"כ גם בנ"ד סופר אח"כ בברכה משום ס"ס או דטעמא משום ס"ס ומש"ה בנ"ד לא הוי ס"ס וכנ"ל ונראה להוכיח כטעמא דתה"ד דאי נאמר דטעמא משום ס"ס קשה איך מורין לו לספור ביום בלא ברכה דעי"ז ע"כ יורו לו לספור אח"כ בברכה הא קיי"ל דאין עושין ס"ס בידים כמ"ש מהרי"ט והפר"ח בדיני ס"ס וא"ל דטעמא דאין עושין ס"ס בידים הוא כמ"ש מהרי"ט והמנ"י בדיני ס"ס במחודשי' אות ה' משום דהוי כמבטל איסור לכתחלה ושם גופי' אין איסור רק אם כוונתו לבטל אבל כאן בלא"ה הוא מוכרח לספור בלא ברכה דאף דקיי"ל דספירה בזה"ז דרבנן וא"כ כיון שיש ספק אי ספירה דיממא הוי ספירה לכאורה הוי ספק דרבנן אלא שי"ל שמחיוב לספור בלא ברכה אף שהוא דרבנן משום דהא קיי"ל בריש בינה דבדבר שיל"מ אף בספיקא דרבנן אזלינן לחומרא וכמבואר בש"ס דנדרים הוי דישל"מ משום דישנן בשאלה ואף בהגעלה כתב כמה פוסקי' כיון דהפסד מיעוט הוא הוי דשיל"מ כ"ש בדיבור בעלמא ספור בפה הוי דשיל"מ ומש"ה מחיוב לספור בלא ברכה וממילא יהיה אח"כ ס"ס לשאר הימים ז"א דהא כ' הר"ן שילהי מס' סוכה דהא דאמרו בש"ס דאתרוג בשמיני מותר ול"א

דאיתקצאי בביה"ש משום דאלו מיתרמי ביה"ש ולא נטלו כל היום צריך ליטלו כמו שאמרו גבי סוכה היינו טעמא משום דלולב בזה"ז כל שבעה חוץ מיום ראשון דרבנן הוא וסד"ר לקולא עיין שם וש"מ דל"א בכה"ג שיהיה צריך ליטלו אף בסד"ר משום דהוי דבר שיש לו מתירין משום דהא אכתי ספיקא הוא אם יוצא בו עכשיו דשמא ביה"ש לילא הוא וליכא טעמא דעד שתאכלנו כו' כמו בשאר דשיל"מ דעכשיו ודאי היתר הוא משא"כ כאן דעכשיו ספיקא הוא וא"כ בספירת העומר דכוותי' הוא וע"כ הא דספר ביום בלא ברכה הוא רק משום מהיות טוב ולא דמחיוב לעשות כן וכ"מ מלשון הר"ן ספ"ב דמגילה א"כ אם נאמר דהא דמחיוב לספור בשאר ימים בברכה הוא מטעם ס"ס ודאי קשיא איך התירו לו לספור בלא ברכה ביום הא ע"כ משום זה יהיה מחיוב לספור בשאר ימים בברכה משום ס"ס והא אין עושין ס"ס בידים אע"כ דטעם תה"ד עיקר דמש"ה צריך לספור בברכה בשאר ימים משום דלכ"ע הוי תמימות ולאו מטעם ס"ס ולפ"ז בנ"ד שפיר צריך לספור בברכה משום ס"ס. אמנם אין זה ראיה מתרי טעמי חדא דאף אם הספירה ביום אינו מצד החיוב רק משום מהיות טוב אעפ"כ לא מקרי עושה ס"ס בידים כיון דאינו מתכוין לעשות ס"ס בידים רק לספור משום מהיות טוב כיון שהטעם שאסור לעשות ס"ס בידים הוא משום דהוי כמכוין לבטל איסור כל שאין כוונתו לכך שפיר דמי ועוד דכיון דאף לענין מבטל איסור לכתחלה דעת הרבה פוסקים דבאיסור דרבנן אף שאסור לערבו לכתחלה מ"מ אם כבר נפל להיתר אע"פ שאין רוב מרבה עליו לכתחלה בכדי לבטלו ברוב אבל דן מינה ואוקי באתרין לענין לעשות ס"ס בידים באיסור דרבנן דאף דגם באיסורין דרבנן אין לעשות ספק או ס"ס בידים ועיין בנו"ב קמא חיו"ד סי' מ"ג ד"ה ולפ"ז ע"ש היינו במקום שאין ספק כלל אסור לעשות ספק או ס"ס בידים להתירו דזה הוי כמערב לכתחלה ברוב להתירו אבל אם כבר יש ספק והוי כאלו כבר נתערב במחצה היתר ואנו באים לעשות בידים עוד ספק בכדי להתיר ע"י ס"ם זה הוי כמוסיף זה ודאי מותר בדרבנן לד' המחבר ביו"ד סי' צ"ט אמנם אף לדברי רמ"א שאף בדרבנן אסור להוסיף מ"מ לענין זה דלא הוי רק כמבטל ולא מבטל ממש נראה דאף רמ"א מודה וא"כ כיון שהסכימו רוב הפוסקים דחשש ברכה לבטלה אינו רק דרבנן ואינו בכלל לא תשא ממש א"כ כיון שיש כבר ספק אם יברך בשאר ימים אף בדילוג ממש וכבר יש ספק א' לפנינו שפיר יש לו לספור ביום בכדי לברך בלילות שלאחריו ולעשות ספק שני בידים כיון שחשש ברכה לבטלה אינו רק חשש דרבנן וא"כ שוב י"ל דטעמא דסופר בשאר ימים בברכה הוא מטעם ס"ס ולא מטעמא דתה"ד ולפ"ז בנ"ד אין כאן ס"ס כמו שבררנו למעלה. אמנם אף בלא ראיה אין לדחות דברי התה"ד בטעמו מחמת קושיות

הפר"ח דסברת התה"ד דאף אי נימא דספירת יממא לאו ספירה היא מ"מ כיון שספר עכ"פ מקרי תמימות עכ"פ לענין שיוכל לספור אח"כ בברכה וידוע כמה נפיש חילי' דהאי אילנא רבה בעל תה"ד ז"ל לסמוך עליו בלי פקפוק ולטעמו דספירת דיממא מקרי תמימות לכ"ע א"כ שפיר בדינא דנ"ד שספר ביה"ש שוב איכא ס"ס מעליא כמו בספק אם דילג יום א' ויש לספור בשאר ימים בברכה ועוד דכפי הנראה מלשון התה"ד הא דכתב בספק אם דילג יום א' דיספור בשאר ימים בברכה לאו מטעם ס"ס לחוד הוא אלא משום דמעיקר הדין דעת בה"ג דאם דילג יום א' מפסיד ספירות שאר הימים משום דבעינן תמימות דעת יחידאה היא וכל הקדמונים חלקו עליו והתוס' במנחות דס"ו סד"ה זכר דחו דעתו לגמרי שכ' ע"ד בה"ג ותימה גדולה הוא ולא יתכן ע"ש א"כ מצד שורת הדין לא היה לנו לחוש לדעת בה"ג כלל. ואף אם דילג ספירת יום א' לגמרי היה לנו להורות דיספור אח"כ בברכה רק כיון שנתפשט המנהג לחוש לד' בה"ג לספור אח"כ בלא ברכה אין לשנות המנהג ומש"ה אם יש ספק אם דילג כיון שאין בזה מנהג יש לנו לסמוך אכל הקדמונים דלא כבה"ג ולספור אח"כ בברכה ע"ש בתה"ד וא"כ גם בנ"ד בספר ביה"ש אף שאין כאן ס"ס מעליא כמ"ש למעלה אעפ"כ יש לספור אח"כ בברכה מטעם הנ"ל ועוד נלפע"ד דבעיקר דינו של התה"ד אם שכח לספור בלילה יספור ביום בלא ברכה ואח"כ בברכה יש לנו עוד טעם נוסף על טעמי התה"ד והפר"ח הנ"ל ע"פ מ"ש הד"מ ביו"ד סי' כ"ד לענין יתיר חוליא דלהרשב"א מותר משום דסובר דיתר כנטול היתר לבד ואף דלא קיי"ל בזה כפי' הרשב"א מ"מ להרמב"ם דחסר אינו כנטול גם חסר חוליא כשר ויתר בחסר ואף לב"י דמחמיר כרשב"א דחסר ונטול שוין מ"מ לרשב"א מותר מטעם אחר וא"כ לכ"ע שרי ע"ש והובאו דבריו בט"ז וש"ך שם סס"י נ"ד ובש"ך כ' ע"ד הד"מ הנ"ל וז"ל ור"ל נהי דלעיל סי' נ' ס"ב דקיי"ל דשלא במקום הפ"מ יש להחמיר דחסר כנטול מ"מ הכא כיון דיש עוד סברא להתיר אין להחמיר עכ"ל הנה הסיב לשון הד"מ לכוונה אחרת ואין לשון הד"מ משמע כן אלא דנראה דהד"מ לטעמי' אזיל דפ' בהג"ה ש"ע ח"מ סי' כ"ה כד' מהרי"ק דהא דהולכין אחר רבים בכ"מ באיסורין אפי' אין הרבים מסכימים מטעם אחד אלא כ"א יש לו טעם בפ"ע הואיל והם מסכימים לענין הדין מקרי רבים יאזלינן בתרייהו ע"ש ול"א כמ"ש הש"ך שם דשמא בזה עיקר כאותו פוסק דמחמיר ובאידך מלתא העיקר כפוסק השני דמחמיר ס"ל למהרי"ק ורמ"א דל"א הכי דמ"מ כיון דבין למר ובין למר שרי מקרי רבים ולא נקטינן חומרי דמר וחומרי דמר להחמיר אף באיסורי דאורייתא מכ"ש היכא דכל הפוסקים מסכימים להתיר אף שמחולקים בטעם ההיתר לא נקטינן חומרי דמר וחומרי דמר להחמיר כיון דנדון זה

שאנו דנין עליו מותר לכ"ע וזה נראה בכוונת הד"מ ביו"ד סי' נ"ד לענין יתיר חוליא אבל הש"ך שחולק שם בח"מ וגם ביו"ד סי' רמ"ב על הרמ"א שבח"מ הנ"ל וס"ל דבאיסור דאורייתא ל"א הכי אלא נקטינן חומרי דמר וחומרי דמר להחמיר ול"מ היכא דאין כאן רק רוב להקל אלא אפי' היכא דהכל מסכימים להקל אפ"ה אמרינן כן דנקטינן כחומרי דמר וחומרי דמר כמ"ש הש"ך בח"מ בסקי"ט לענין דיני ממונות ע"ש היטב ודברי הש"ך בספרו ת"כ סי' ע"ב צע"ג וע"ש בתומים מש"ה הצריך הש"ך ביו"ד סס"י נ"ד להסיב ד' הד"מ לטעם אחר בכדי שיהיה א"ש גם לשיטת הש"ך ומ"מ בדרבנן שגם הש"ך הסכים שם ביו"ד וח"מ דמקרי רוב אף שאין מסכימי' מטעם א' וע"ש בש"ך סס"י רמ"ב ובס' ת"כ שם א"כ לענין חשש ברכה שא"צ שאינו רק חשש איסור דרבנן כמו שהסכימו כל הפוסקים א"כ מש"ה א"ש הך דינא דאם לא ספר בלילה וספר ביום בלא ברכה דיספור מאז והלאה בברכה כיון דדינא הכי בין לבה"ג בין להתו' דלבה"ג ספירה דיממא הוי ספירה ולתו' אף אם דילג ולא ספר יום א' שפיר הוי ספירה דאח"כ ספירה מעליא מש"ה יכול לברך שפיר אח"כ על סמך ספירת היום כיון דעכשיו בין לבה"ג בין להתוס' יכול לברך לא ניקוט חומרא דבה"ג וחומרא דתוס' להחמיר בדרבנן וזה טעם נכון נוסף על טעמי התה"ד והפר"ח וכיון שבאם ספר ספר ודאי ביום יוכל לברך אח"כ בלילה אליבא דכ"ע א"כ בנ"ד שספר בה"ש שפיר יברך ג"כ אח"כ מטעם ס"ס דשמא ביה"ש יממא הוא וספר ביום ולכ"ע יברך אח"כ ואת"ל לילא הוא שמא קיי"ל כהתוס' דאף אם דילג יום א' לגמרי ולא ספר יכול לברך אח"כ ולספר כנלע"ד ובס' ש"ת הביא בשם בית דוד שכ' אם נזכר בסוף היום בה"ש ומנה אז בלא ברכה ומנה שאר הימים בלא ברכה דליכא ס"ס גמור וגם בס' זל"א הביא כן בפשיטות בשם הרב"ד סי' רכ"ח ואולי כיון למ"ש למעלה. ולענ"ד כמ"ש להכריע בכמה טעמים טובים דיברך הגם שד' הפר"ח שאף אם ספר ביום לא יברך מ"מ כבר כתבתי שדבריו תמוהים ולכאורה לפי הטעם משום ס"ס יש לפקפק קצת לפמ"ש הפרמ"ג בפתיחה לה' ברכת השחר להסתפק בס"ת לחומרא בברכה אי יברך וגם בס' זל"א ח"ב דכ"ב כ"ג האריך שדעת רה"פ דבס' ברכות ל"א בת"ר רק חיישינן למיעוטא ולא יברך מספק ע"ש וס"ס מטעם ריב"א הוא. אמנם דבריהם תמוהים והם נגד דברי הרמב"ם פ"א ממגילה שכ' דעיר שהוא ספק אם מוקפת חומה מימיות יב"נ דקוראין בשני הימים ומברכין על קריאתה בי"ד לבד הואיל והוא זמן קריאתה לרוב העולם וכ"כ הר"ן פ"ק דמגילה דמברך בי"ד משום שהולכין אחר רוב העולם וכ"פ בש"ע א"ח סי' תרפ"ח וש"מ דאף לענין ס"ב אזלינן בת"ר וה"ה בתר ס"ס וכבר הרגיש הפרמ"ג בעצמו שדברי הלח"מ פ"ד מה"ב הם כנגדו דבס"ס להחמיר חייב לברך ומ"מ בנ"ד יש

בלא"ה טעם לברך כי העיקר בלא"ה כתוס' ורה"פ דאף אם דילג יום א' לגמרי יש לברך בשאר ימים דלא כבה"ג כמ"ש למעלה ועוד דכיון שעכ"פ פ' התה"ד והש"ע דבס' אם דילג יברך א"כ גם בנ"ד יברך כמ"ש למעלה דשוין הן כנלע"ד אמנם זה צריך רו"מ לחקור אם היה בה"ש ממש בשיעור המבואר בש"ע א"ח סי' רס"א כי העולם בסביבות אלו מתפללי' מנחה בלילה ממש ושמים חושך לאור ולילה כיום יאיר להם ואומרים שעדיין יום הוא א"כ יחקור רו"מ ע"ז ואם היה ודאי בביה"ש כבר גליתי דעתי למעלה. וע"ד שאלתו השניה בא' שמכר חמצו לנכרי קוה"פ ואחה"פ נתוודע לו שלא חתם א"ע על השט"מ הנה אם לא מכר לו הקרקע רק השכיר לו לית דין צריך בשש שהחמץ מותר ששכירות קרקע נקנה בכסף לבד אבל אם מכר הקרקע בשטר הנה אם השטר לא היה כת"י המוכר בעצמו ודאי דנתבטל המכירה מהקרקע. אמנם לענין החמץ כבר הסכימו האחרוני' דבדיעבד יש לסמוך על קנין כסף לבד ורו"מ כ' די"ל דכאן לא הוי אף קנין כסף משים דלא נתן רק אדראף ונראה דאף המ"ב מודה עכ"ד מעל' ולא ראה רו"מ דברי המ"ב סי' צ"ג שעלה על דעתו מתחלה לומר כן וז"ל אפשר דהאי כסף לאו כלום הוא לקנין חדא דמאחר שלא נתן הנכרי לישראל אלא מקצת הדמי' לא קנה הנכרי הי"ש אלא כנגד המעות כדאמרינן פ' האומנין והטח"מ הביא דין זה בסי' ק"צ ע"ש במ"ב ואח"כ במסקנתו כ' המ"ב שם וז"ל גם אין לחוש ולומר דשאני הכא דלא נתן אלא מקצת הדמי' ולפיכך לא קנה אלא כנגד הדמים נראה דהא דאמרינן דלא קנה אלא כנגד הדמים היינו דוקא כשנתן מקצת הדמים בתורת ערבון ולא בתורת פרעון אבל כשנתן בתורת פרעון אפי' לא נתן אלא מקצת הדמים קנה הכל היכא דלא עייל ונפיק אזוזי כדאי' בפ' האומנין ובטוח"מ בסי' הנזכר ונראה דבנ"ד ודאי לא שייך ערבון כו' דמתוך השאלה משמע שמותר הדמי' זקף עליו במלוה וכיון דזקף עליו במלוה נעשו כאלו קבל המוכר כל הדמי' וחזר והלוה לו מכיסו כדמוכח התם עכ"ל המ"ב ע"כ בשטרי מכירות שלנו שכותבין ומותר המעות זקפתי עליו במלוה אפי' בעייל ונפיק אזוזי קנה הכל בקנין כסף כמבואר בח"מ סי' ק"צ ע"ש ברמ"א ובסמ"ע סקי"ג. אמנם אף אי לא נכתב שהשאר זקוף במלוה כבר הארכתי בתשו' במק"א והוכחתי דכל היכא דלא עייל ונפיק אזוזי ונתן לו מקצת כסף בסתם הוי קנין כסף גמור וא"כ לפי מה שהסכימו המ"ב והאחרוני' דבדיעבד יש לסמוך על קנין כסף לבד וכ"ש בנ"ד שהשאלה אחה"פ יש לסמוך על דבריה' ולא נשאר מקום להחמיר רק מחמת שהחמץ עומד ברשות ישראל והאחריות על ישראל ובס' מק"ח החמיר בזה מאד. אמנם בתשו' הארכתי בזה לתמוה על ד' המק"ח ובנדון זה ממש שנשאל רו"מ עליו הארכתי בכמה תשו' בפלפול רב ועצום לסלק כל החששות שיש

בזה והעליתי דבהנאה ודאי יש להתיר לאחה"פ דאף שנאמר בהחלט כד' המק"ח דזה מקרי ברשות ישראל ואחריות על ישראל מ"מ כיון שד"ז פלוגתא בירושלמי אי אסור לאחה"פ יש לסמוך על הכרעת הראב"ן הובא בס' א"ר דאסור באכילה ומותר בהנאה וכן נוטה דעת הפ"י בפסחי' דף ל"א ובלא"ה כיון שיש בזה פלוגתא בירושלמי היה אפשר להכריע להקל אח"פ כדין כל פלוגתא בדרבנן אלא שאף בס' חמץ לאחה"פ יש פלוגתא בין האחרוני' אם מותר באכילה וגם מדברי הרמב"ם פ"ד מחמץ ה"ג מוכח דבחמצו של עכו"ם ברשות ישראל ואחריות על ישראל אסור באכילה אחה"פ ע"ש אבל בהנאה יש להתיר ואם יש עוד סניף להקל והוא הפ"מ יש להתיר אף באכילה בנ"ד כאשר בא מעשה לפני אחה"פ הסמוך שא' שכח א"ע לחתום על השט"מ אמנם היה השטר כת"י המוכר בעצמו שיש בזה פלוגתא בהראשונים אי הוי שטר מעליא הובא הפלוגתא בב"י ח"מ סי' ס"ט ובש"ך שם סק"ד וגם היה עוד סניפים להקל והיה הפסד רב אם לא היה מותר באכילה התרתיו אף באכילה ושתיה לאחה"פ. אמנם בנ"ד שנשאל רו"מ דעתי לדינא להתיר בהנאה אחה"פ ולא באכילה והנה יראה רו"מ שלדינא הסכמתי עמו בשני השאלות שכתב לי עכשיו שכיון להלכה יפה דן ויפה הורה והיה בזה שלום כנפשו ונפש הדו"ש. שלמה במוהר"י.

תשובה קג

סקאלא יום ג' כ"א מנחם אב תר"ז לפ"ק. **נדרשתי** לאשר שאלוני הרבני הוותיק מ' חיים שו"ב מק' שטיפונעשט אשר בשנה העברה שנת תר"ו שחל חג העצרת ביום א' שאל הבעל טאקסע דשם להשו"ב השני דשם ר' ישראל קודם החג איך יתנהגו בעסק השחיטה ביו"ט מחמת שהוא חל אחר השבת והשיב לו שישחטו הכל לצורך יו"ט ביו"ט עצמו והשו"ב ר"ח הנ"ל עמד ואמר שמעולם לא ראה בכל מקומותינו וגלילותינו שישחטו בהמה ביו"ט וגם שהיה מקדם שו"ב בעיר גדולה ולא ראה כזאת והשו"ב ר"י הלעיג עליו ואמר שדין פשוט הוא שמותר לשחוט ביו"ט וע"י כפיית הבעל טאקסע הוכרח גם הוא לשחוט ביו"ט איזה טלאים כי אמר לו שר"י השו"ב אומר שהיתר גמור הוא ור"י שחט שאר הכבשים עד שעלה סכום הכבשים והטלאים שנשחטו ביו"ט ראשון יותר משמונים ונמכרו באיטליז בפרהסיא ביום החג ע"י עכו"ם ששקל הבשר לאחדים ונמכר ליהודים וגם מלחו העורות ביו"ט ע"י עכו"ם שוב אירע שם מעשה בשביעי של פסח העבר דנא קודם תפלת מנחה קרא אותו הבעל טאקסע לשחוט פרה ולא רצה לילך ושאל להמורה והשיב המורה שיקחו חתיכה כחל ממנה לאכול ביו"ט וע"ז מותר לשחוט בהערמה וע"י

כפיית הבעל טאקסע ע"פ הוראת הרב הוכרח לשחוט ולא רצה הב"ט למכור הבשר ההוא לשום ישראל כי שחט הבהמה לצורך עכו"ם ע"כ שאלוני הרבני מ' חיים הנ"ל לחוות דעתי בשתי עובדת הנ"ל אי אריך למיעבד הכי:

תשובה כשתוממתי על המראה על הפרצה אשר נעשה הלא כ' רש"ל ביש"ש פ"ד סי' י"ט דהאידנא אין נוהגין במקומינו לשחוט שום בהמה ביו"ט אפי' היכא דלא שכיחי טריפות ע"כ ובאמת כן הוא המנהג בכל גלילותינו אשר מעולם לא ראינו ולא שמענו שישחטו בהמה ביו"ט ובכה"ג הוי לא ראינו ראיה כמו שהאריך בזה הש"ך בח"מ סס"י ל"ז ואף שהמג"א סי' תצ"ח סקט"ז הביאו דברי רש"י הנ"ל וסיים וז"ל ונ"ל דכשצריך לה ביו"ט יש להקל וכו' ע"ש היינו ודאי באופן שיש בזה צורך גדול ליו"ט כגון שע"י איזה אונס לא הכינו בשר מעיו"ט או כגון שאירע איזה שאלה שנטרף הבשר שהכינו מעיו"ט ע"כ בשביל שמחת יו"ט כתב המג"א דאף האידנא יש להקל בכה"ג דלא נהגו בכה"ג דלא שכיח באמת שיארע בכזה אבל לא כהוראת השוחט הזה לכוון מלאכתו בי"ט עצמו לשחוט ביו"ט כדי שיאכל בשר היוצא מבית הטביחה הנה ודאי בכה"ג קבלו עליהם איסור בגלילות אלו כידוע ומפורסם שא' הוא השוחט הזה שנפרץ הדבר שם על ידו ואל יהיה חלקנו עמו לך ראה מה עלתה בם שע"י שנפרץ הדבר הנה באו לידי עבירות שנמכר הבשר במשקל שודאי איסור גמור הוא כמבואר בש"ס ופוסקים וש"ע סי' ת"ק ואף שבתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' צ"ה התיר בקצב א"י ששחט השוחט בהמה בעיו"ט והקצב ההוא לא רצה למכור מהבשר עד יו"ט מחמת שיום אידם חל בעיו"ט והתיר לקנות ממנו ביו"ט אף שמכר במשקל ע"ש היינו מטעם שכ' שם שיהודי הקונה אינו אומר לו לשקול רק מודיע כמה צריך ודבר זה מותר כמבואר במג"א סי' ת"ק סק"ו והעכו"ם ששוקל לדעתי' דנפשי' קעביד ואף בזה כ' שם שבעת שנושאים הקונים הבשר מהאיטליז יכסו הבשר בנשאם ברחוב משום זלזול יו"ט ע"ש וגם שם היה מחמת אין ברירה כמבואר שם שהקצבים כולם הי' עכו"ם אבל בנ"ד שהמוכר ג"כ הוא יהודי ועושה מלאכתו ע"י עכו"ם דהא הבשר של יהודי הוא והעכו"ם השוקל שלוחותי' דישראל קעביד ע"כ ודאי דאיסור גמור הוא וגם העורת שמלחו ע"י עכו"ם הנה ל"מ אם מלחו אותם מליחה רכה קצת אפי' מליחת צלי כעין קדירה ע' בש"ס ביצה די"א דודאי אם היה נעשה ע"י ישראל יש בזה לאו דאורייתא דזהו חד מאבות מלאכות המבואר במשנה פ' כלל גדול דבשבת כרת ונסקל וביו"ט בל"ת ואם עשה כן ע"י עכו"ם הוי שבות דאורייתא ואף אם מלחו רק מליחה קצת עכ"פ ע"י עכו"ם יש שבות דשבות ואסור והרי לא. התירו בש"ס וש"ע למלוח העור כלל רק שימלח בשר ע"ג העור מליחה קלה

כדרך שמולחין לצלי ואף בזה גמגם המג"א סס"י תצ"ט דבזה"ז יש לאסור אבל למלוח העור לבד פשיטא דאסור בכל ענין אף ע"י עכו"ם וברור בעיני שמטעם כל המכשלות האלו החמירו הגאונים שלפנינו והנהיגו בכל גלילותינו שלא לשחוט שום בהמה ביו"ט ובודאי מנהג וותיקין הוא אשר נתפשט בכל גלילותינו שנעשה משום גדר וסייג לתורה אשר לדעת רוב הפוסקים אין לו התרה והמג"א שכ' דלצורך יו"ט יש להקל היינו לצורך גדול בענין שכ' למעלה כמו שהעתיקו האחרוני' דברי המג"א וצ"ל דבכה"ג לא קבילו עלייהו מתחלה כמ"ש המג"א בכה"ג בכ"ד אבל זולת זה ישתקע הדבר והעובדא השנית אשר אמר ר"ח הנ"ל שנעשה ע"י המורה בשביעי של פסח הנה אם כי לית לי ביה היכרא בזה לפלא בעיני אם כך הורה טעה בדבר שתינוקת של ב"ר יודעים שאחר אכילה אסור להערים כמבואר באחרונים סי' תק"ג ולדעת כמה מחברים אף בדיעבד אסור הבשר כשהערים אחר אכילת שחרית אף אם אכל ממנו כזית ואף שקיי"ל להקל בדיעבד כשאכל ממנה אבל לכתחלה פשיטא דאסור בכל האחרונים שם ועיין בעה"ק להרשב"א ובה"ה פ"א מה' יו"ט ה"ב ובעט"ז סי' תצ"ח ס"ו מכ"ש בכה"ג שבאמת שחט כל הבהמה לצורך עכו"ם דודאי אסור להערים בכל ענין ע"כ לבי לחוקקי ישראל אחר שנפרצה פרצה רבה כזו בקהלה זו בעסק השחיטה ביו"ט עליהם מוטל לגדור פרצה זו להרעיש בגזירה חמורה שינהגו כמו בכל ערי ישראל שבכל גלילותינו שלא ישחטו שום בהמה ביו"ט רק באם יארע דרך מקרה שיהיה צורך גדול ליו"ט כאשר כתבנו ודבר זה לא שכיח כלל כאשר לא שמעתי שבא לידי כך אבל זולת זה לא ישחט שום בהמה ביו"ט כלל וכלל ובזה יתענגו על רוב שלום דברי הכותב לאמיתה של תורה. שלמה במוהר"י חונפה"ק סקאלא.

תשובה קד

סקאלא יום ג' שבנו תרל"א. החיים והשלום יחדיו יהיה תמים לכבוד הרבני המופלג החריף ובקי מ' מרדכי זאב הלוי טערקיל נ"י בק' ביטשאטש.

ע"ד שאלתו בדין או"ב ששחט האם בערב יום טוב אם מותר לשחוט הבת ביום טוב אי אמרינן בכה"ג מגו דאיתקצאי ביה"ש כו' והביא ד' הפרמ"ג בפתיחה שנוטה לאיסור. והביא ראיה מד' המהרש"א בביצה ד"ו בתוס' ד"ה וכי מה וכ' דאף שכ' התוס' ריש ד"ד דל"א מגו דאיתקצאי משום יום שעבר שם אינו מוקצה רק מחמת איסור דרבנן משא"כ בהא ושאל חו"ד הנה ד' הפרמ"ג מגומגמים מאד דהא גם בהא דמהרש"א אינו רק איסור דרבנן כל שלא שהה ח' ימים וכמ"ש התוס' בכמה דוכתי. אלא שנראה שאגב שיטפא

כ"כ הפרמ"ג. ורצונו להביא מד' התוס' בעצמם שם ד"ו סד"ה וכי מה דשם אי לא כלו חדשיו אסור מה"ת ומזה למד הפרמ"ג נדון שלו. אמנם יפה כיון רו"מ והביא ראיה להיתר מד' הרמב"ם פי"ב מה' שחיטה הי"ד והט"ו. וד' הפרמ"ג בחילוק הנ"ל הגם שכ"כ נמי בס' שעה"מ פ"א מה' יו"ט הכ"ד הוא תמוה דאכתי מה יענו למה שהביאו התוס' בסוכה ד"י ע"ב ראיה מהא דלגין בעירובין דל"ו אף דשם הוא מוקצה מחמת איסור טבל דאו'. והשעה"מ בעצמו הביא ד' התוס' אלו שם אלא שנראה דמש"ה ל"ק לי' מד' התוס' הנ"ל משום דאף דאיסור טבל היא דאו' מ"מ הפרשת תרומה בשבת אינו רק איסור דרבנן וא"כ אינו מוקצה רק מחמת איסור דרבנן. אבל א"כ בלא"ה דברי התוס' תמוהים דמאי ראיה מהא דלגין הא קאמר הש"ס בשבת דמ"ג דטבל מוכן הוא אצל שבת דאם עבר ותיקנו מתוקן וע"ש בתוס' ובתוס' ביצה דל"א ע"ב ובאמת השעה"מ תמה ע"ד התוס' הנ"ל בזה והניח בקושיא. אמנם נראה דסבר' התוס' הוא כיון כבר אמר ה"ז תרומת מעשר משתחשך ודאי אינו עומד להפריש שנית. והוי כגרוגרות וצמוקים או כבע"ח שמתו או כקערה ועששית דאף ר"ש מודה משום דאסח דעתי' לגמרי. וא"כ שוב הוי מוקצה מחמת איסור טבל דאו'. אלא נראה בד' התוס' דהא דכ' בסוכה וביצה דל"א מגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר אלא בגונא דודאי אתי ההיתר ממילא אחר ביה"ש כמו בהאי דלגין ובהאי דאתרוג בשמיני דלכאורה בלא"ה אין לומר בזה מגו דאיתקצאי כיון דממילא יותר האיסור אחר ביה"ש והוא לכאורה ק"ו מהא דקיי"ל בביצה ריש דכ"ז דבגמרו ביד"א אין לומר בזה מגו דאיתקצאי כיון דממילא יותר האיסור עי"א וא"כ מה התם כיון דבידו לסלק המוקצה ל"א מגו דאיתקצאי כ"ש היכא שהמוקצה יסתלק מעצמו אחר ביה"ש וע' במל"מ פ"ד מה' אישות ה"ז בד"ה ולפמ"ש ע"ש. אלא דהתוס' כ' בשבת דמ"ג בד"ה בעודן דל"מ גמרו ביד"א רק באופן שאם היה צריך להו ביה"ש היה מסלק המוקצה וכאן א"א לו לסלק המוקצה ביה"ש ועכ"פ בכה"ג דהמוקצה מסתלק מעצמו אחר ביה"ש היא דכתב התוס' בביצה וסוכה דל"א מגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר. אבל בהא דתוס' בביצה ד"ו ובמהרש"א שם דבביה"ש אסור משום ס' כפל א"כ אינו ודאי שיסולק האיסור דאם נפל הוא לא יהיה לו היתר לעולם בכה"ג אמרינן מגו דאיתקצאי אף מחמת יום שעבר מש"ה בנ"ד דודאי יסולק איסור או"ב אחר ביה"ש ל"א מגו דאיתקצאי ויש להתיר כפשטות דברי הרמב"ם וכמו שהוכיח רו"מ:

וע"ד מ"ש רו"מ ליישב מה שהנחתי בספרי ישי"ע ר"פ אלמנה לכה"ג בקושיא ע"ד התוס' שם ד"ה אלמנה מהש"ס דע"ז דט"ז. ורו"מ כ' לחלק בין עבד לבהמה דדוקא גבי עבד דהעבד עצמו עושה איסור באכילת תרומה מש"ה אף אי ק"פ כקה"ג דמי כ' התוס' דאסור

העבד לאכול בתרומה מחמת קה"ג. אבל בבהמה דל"ש איסור לגבי הבהמה עצמה מש"ה אי שכירות קניא שפיר מאכילה כרשיני תרומה. והביא רו"מ ראיה לדבריו דאל"כ ק' על הש"ס בע"ז דלמה להש"ס להוכיח מהמשנה דכרשיני תרומה דשכירות ל"ק ולא הוכיח מקרא דתושב כהן ושכיר לא יאכל קודש והיינו דע"ע אסור לאכול בתרומה וש"מ דשכירות ל"ק א"ו כחילוקו עכת"ד רו"מ. ואני אומר דיותר היה לו לרו"מ להוכיח משום דאל"כ תיקשי על הש"ס דע"ז דהוכיח מהא דכרשיני תרומה דשכירות ל"ק הא התוס' שם בע"ז הק' דהא גבי אונאה מרבינן נמי שכירות משום דשכירות ליומא ממכר הוא ותירצו דשם דוקא מרבינן שכירות מממכר יתירא ואכתי תיקשי מנ"ל להש"ס להוכיח מהא דכרשיני תרומה דשכירות ל"ק והא דאונאה גזה"כ הוא ושמא להיפך דשכירות קניא כמו באונאה והא דכרשיני תרומה היא דגבי תרומה גזה"כ מדכ' תושב כהן ושכיר דע"כ בתרומה שכירות ל"ק ומזה ילפינן להא דכרשיני תרומה א"ו דאין למילף בהמה מעבד מטעם חילוק רו"מ ומש"ה ע"כ מהא דכרשיני תרומה מוכח דבכ"מ שכירות ל"ק ובאונאה גזה"כ הוא אמנם האמת הוא שרו"מ הביא ראיה לסתור דאם נאמר כדבריו א"כ תיקשי באמת כיון דשכירות ל"ק ל"ל קרא דתושב ושכיר אף בלא קרא ידעינן דאסורין בתרומה משום דשכירות ל"ק וא"ל דמכאן ילפינן דשכירות ל"ק דהא לפ"ד רו"מ א"א למילף מעבד לבהמה. א"ו דליתא לחילוקו וגם אין טעם כלל לחילוקו דמה נ"מ אם האיסור לעבד האוכל או לאדם המאכיל לבהמה. אמנם ליישב קושייתי שבספרי נראה עפ"י מ"ש בתשו' שבס"ס אבני מילואים סי' י"ז דבעבד קנין הגוף שלו הוא קנין האיסור שבו שמותר בשפחה ואסור בב"ח וגם פטור ממ"ע שהז"ג כמו נשים. אבל בבהמה גם הקנין הגוף שלה הוא קנין ממון לחוד ע"ש. ומש"ה א"ש דבעבד הוא דכ' התוס' דאף אי אמרינן ק"פ כקה"ג דמי. מ"מ זהו כיון שיש לכהן בו ק"פ שוב גם קנין הגוף שלו לממון הוי של הכהן. אבל לא קה"ג של איסור שבו. מש"ה אסור בתרומה משום קה"ג של איסור אבל בבהמה שאין בה קה"ג של איסור רק קה"ג של ממון מש"ה אי אמרינן ק"פ כקה"ג דמי גם קה"ג של ממון הוא של הכהן ומש"ה שפיר הוכיח הש"ס מהא דכרשיני תרומה דשכירות ל"ק ומש"ה א"ש דהוצרך קרא דאין ע"ע אוכל בתרומה אף דשכירות ל"ק משום דאמרינן בש"ס דקדושין דט"ז דע"ע גופו קנוי והיינו משום דמותר בשפחה כמ"ש הרשב"א והריטב"א בחי' שם וא"כ שפיר הוא דיאכל מה"ט בתרומה מש"ה איצטריך קרא דתושב ושכיר דאפ"ה אינו אוכל בתרומה משום דאעפ"כ לא קני לי' גופא לגמרי כמ"ש בש"ס ר"פ הערל ד"ע רע"ב כמ"ש הראשונים ז"ל שם משום דלכמה דברים אין ידו כיד רבו וע"ש בחי' הרשב"א וריטב"א וע"ש בתוס' ד"ע רע"ב ד"ה אלמא כ"ז נכון

וברור ויותר מזה לא יכולתי להאריך מחמת תשות כחי ומרוב טרדותי העצומים. ושלום כנפשו ונפש הדו"ש:
שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל

תשובה קה

סקאלא. יום ב' ד' מנחם אב ת"ר לפ"ק. צום החמישי יהיה לששון ולשמחה לישועה ולהרווחה לכבוד אה' בני יקירי. הרב הגדול החריף ובקי ירא ושלם מו"ה אברהם נ"י אבד"ק פרעביזנא.
ע"ד שאלתו נדון מרחץ הזיעה בעש"ק של חזון והארכת ליתן טעמים לאיסור. יפה כתבת ומה נעמו כל דבריך אמנם בעיקר טעמך כוונת לד' ס' עצי לבונה בסוף ספרו אמנם דבריו בטעמו בקצרה מאד וגם באו קצת בשיבוש. ואתה הרחבת הדברים כראוי אמנם עיקר ד' המחבר הנ"ל לאסור הזיעה לאבל ב"מ תוך ל' וכבר נהגו העם להקל בזה אך שמעתי אומרים שהרה"ג מהר"צ ז"ל אבד"ק בוטשאטש בעה"מ תשו' נטע שעשועים הזהיר לאבל ב"מ תוך ל' שלא ישתטף גופו בצונן קודם הזיעה ובשעת הזיעה והוא א' מהטעמים שכתבת ורמז עליהם גם המחבר ז"ל שם אמנם העם נהגו להקל אף בזה ואני מלמד עליהם זכות דכיון דלענין שבת נמי ד' הרמב"ם להקל בהא דסי' שכ"ו ס"ה כמ"ש המג"א שם סק"ה מטעם דאין זה רחיצה גמורה אף דבכל גופו אסור כמבואר שם ס"ד והוא ברייתא ערוכה י"ל שאני שבות דשבת דחמור טובא. כדאמר הש"ס בביצה ריש דכ"א שאני שבות דשבת משבות דיו"ט וכ"ש רחיצה באבל תוך ל' דאינו אסור מדינא רק מצד המנהג. ע"כ אין למחות ביד המקילין ואעפ"כ י"ל דאין להקל בע"ש של חזון משום די"ל דאבילות דרבים חמור בזה מאבלות דיחיד. וע' בתוס' יבמות דמ"ג בד"ה שאני לענין כיבוס. וה"ה שי"ל כן לענין רחיצה. ועמש"ש בחיבורי. אלא שבלא"ה כ' רש"ל בתשו' סי' צ"ב שלא יאות בעיניו המנהג לבטל הרחיצה בע"ש של חזון משום שהוא תענוג של שבת אבל מה אעשה שכבר נתפשט המנהג ע"ש וכ"כ הד"מ סי' תקנ"א הביאו המג"א שם סק"ד דהיה לנו להתיר רחיצה בע"ש של חזון מק"ו דכיבוס שאסור מדינא ואפ"ה מותר לכבוד שבת ק"ו ברחיצה אלא שנהגו איסור ע"ש לזאת במקומות שמקילין בזיעה בע"ש של חזון יניח אותם על מנהגם אמנם בע"ש של חזון שהוא עט"ב כמו שהוא עכשיו בודאי דיש להחמיר אף דמצד שורת הדין מותר רחיצה גם בעט"ב עצמו כמ"ש ה"ה פ"ה מה' תענית ה"ו והובא בד"מ מ"מ כאן שכתב הב"ח ח"ל דדוקא בע"ש של חזון דחל לפעמים בעט"ב ראו להחמיר מחצות ואילך כמו עט"ב דעלמא ומשום ל"פ נהגו לאסור

בכל ע"ש של חזון כו' ע"ש והובא בט"ז סקט"ז משמע דבע"ש של חזון שהוא עט"ב יש להחמיר קצת משורת הדין. וע' בטור רס"י תקנ"ג ע"כ בע"ש שהוא עט"ב אין להקל. הש"י יהפך עלינו ימים אלו במהרה לששון ולשמחה לישועה ולנחמה אביך אוהבך בלב ונפש. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה קו

סקאלא יום א' ד' תמוז תר"כ לפ"ק. החיים והשלום וכ"ט סלה. לכבוד אה' בני חביבי כלבבי הרבני המופלג החריף ובקי מ' אברהם שיחי'.

מכתבך מיום י"ז סיון הלך דרך עקלתון ולא הגעני עד פניא דמעלי שבתא העבר. וע"ד אשר הערות ע"ד הדגמ"ר בא"ח סי' תקפ"ב שחולק על הגאון מהר"פ וכ' דאין לתקוע בפה המלוכלך בדם המילה משום חציצה. ואתה עמדת לימין הג' מוהר"פ ומצאת סייע לדבריו ממ"ש הבאה"ט בא"ח סי' קס"א סק"ז בשם הלק"ט דמוהל שנתייבש דם המילה בידיו אינו חוצץ ויפה הערות. אמנם אני אומר שאעפ"כ דברי הדגמ"ר נכונים דבתשו' שבו"י הובא שם בש"ת תמה על הלק"ט שהביא ראיה לדינו מהא דאמרו בש"ס זבחים דל"ה שבח הוא לבני אהרן והא אדרבה שם בש"ס פריך והא הוי חציצה ש"מ דאף בכה"ג הוי חציצה אלא שבאמת לק"מ דשם פריך מהדם שע"ג הריצפה דהוי חציצה בין רגלו להריצפה וכ"כ בס' ס"ט בסי' קצ"ח ס"ק כ"ב. ומש"ה גם דברי הדגמ"ר נכונים דגם הוא לא הקפיד משום דם שבפיו רק משום חשש שמא ישאר מודבק דם בשופר ויהי' חציצה כמבואר בלשונו וזה נכון ומבואר מדברי הס"ט הנ"ל. והנה לכאורה יש לתמוה לפ"ז על המרדכי שהביא בשם הרא"מ בפ"ב דשבועות דאף דם לח חוצץ והא דמבואר בתוספתא הובא שם בש"ס זבחים דלח אינו חוצץ היינו משום דמסתמא אינו מקפיד בלח. אבל אם הוא מקפיד אף לח חוצץ. והובא בב"י יו"ד סי' קצ"ח וע"ש בהגהת רמ"א סי"ד. וא"כ מאי משני בזבחים שם דלח הוא ולא הוי חציצה אכתי תקשה מהדם שע"ג הריצפה דלאו בקפידתו תליא מילתא כמ"ש הס"ט בסקנ"ב הנ"ל. וצ"ל דבאמת תי' זה לא נשאר למסקנא דמסיק דאזלי אאיצטבי. א"כ אין כאן חציצה משום הרצפה רק משום הדם שע"ג רגליו וא"כ אף אם הוא יבש לא הוי חוצץ משום דשבח הוא לבני אהרן כו' וכנ"ל. ולהס"ד הו"א דלח אינו חוצץ כלל. אמנם אכתי תיקשה לפמ"ש הס"ט שם ליישב קו' השבו"י משום דשם הוי חציצה בכל הרגל ולא בקפידה תליא א"כ תיקשה לד' המרדכי וכנ"ל. אמנם גם לתי' הנ"ל עכ"פ דברי הדגמ"ר בלא"ה נכונים דהדם הוי חציצה בכולו או ברובו במקום התקיעה. והנה אתה כתבת ליישב קו' השבו"י הנ"ל

משום דאף דאז הוי שבח להם שילכו עד ארכבותיהם בדם. מ"מ כיון שמקפיד בזה שלא בשעת הקרבת שפיר הוי חציצה כמ"ש רמ"א בסי' קס"א ס"ג וכ"כ המחבר בש"ע רס"י קצ"ח וכ' שבזה יתיישב קו' הדגמ"ר הנ"ל. ולפע"ד אדרבה לפ"ז יתחזק יותר ק' הדגמ"ר דהא ודאי שבפעם אחר מקפיד על הלכלוך לרחצו בשעת אכילה דהא דם אדם אסור כל שפירש וגם בשעת התפלה ע"כ מחויב לרחוץ פיו מהדם וע' בהגהת רמ"א ביו"ד סי' רס"ה סס"א ומזה יש לתמוה גם ע"ד הלק"ט הנ"ל אמנם גם ע"ד המרדכי הנ"ל יש להפליא מטעם זה דא"כ מה משני הש"ס לח הוא ואינו חוצץ דודאי מקפיד בפעם אחר על לחלוחית הדם שע"ג כל הרגל דלא לטנפי מאני' וע"ש בש"ס וצ"ע בכ"ז את זה ראיתי להשיבך בקצרה ונא שתודיע לי בכ"פ משלומך הטוב. ובעת שתקבע דירתך בשעה טובה ומוצלחת בק' יאזלויץ. נא ונא שתוסיף אמץ בתורת ה' לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ואקוה שאילן רב תתעבר. ושלום כנפשך ונפש אביך אוהבך בלב ונפש. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה קז

סקאלא יום ג' ואו תשרי תרל"ג לפ"ק. תחל שנה וברכותיה לכבוד אה' יד"נ הרב החסיד המפורסים המופלג בתורה וביראה בנן של קדושים יקר להלל מוה' בנימין וואלף נ"י. **היום** קבלתי מכתבו ולא יכולתי כעת להאריך רק אשיב בקצרה לדינא ע"ד שאלתו לפמ"ש הצל"ח בסוף מס' פסחים שעכשיו נתקטני הבצים ואין בביצה של עכשיו רק כחצי ביצה שהיה בזמן הש"ס לזאת החמיר בשיעור מצה ומרור לשער בכזית כביצה שלנו אף שזית אינו רק כחצי ביצה לכל היותר בזמן הש"ס לזאת נסתפק כ"ת לענין אתרוג דשיעורו כביצה ולדברי הצל"ח צריך שיהיו גדול כפליים והאריך. הנה האחרונים חלקו ע"ד הצל"ח ועיין בתשו' ח"ס חא"ח סי' קכ"ז ובהגהת הג' ר"ב פרענקל ליו"ד סי' מ"ד ובתשו' חסל"א סי' י"ח ומפ' נאמר בתשו' ח"ס הנ"ל אף דמסיק כדברי הצל"ח לענין שיעור חלה ורביעית של תורה מטעם המבואר שם אבל כזית מצה ומרור ושיעור אתרוג כביצה הכל הוא כמו בזמן הש"ס ומשערין כבצים שלנו. אמנם החסל"א אף שחלק על הצל"ח גם לענין שיעור חלה ולא החמיר רק לענין כוס של ברכה הנה עיקר חילוקו הוא דשיעורין שנאמרו לענין אכילה תלוי רק בשיעור בצים בכל דור לפי גדלם וא"כ כשיעור אתרוג שאינו לענין אכילה היה מקום לחוש אלא שד' החסל"א אינו מבוררין כלל ויש עליהם כמה תמיהות ולא רציתי כעת להאריך ולפענד"נ דאף לדברי הצל"ח אין להחמיר לענין אתרוג כיון דידוע דעכשיו גם הפירות נתקטנו ועיין בש"ך יו"ד סי' מ"ד ובט"ז שם

סקי"ב ובפרמ"ג והגהת רפ"ב שם וגם מוכרח הוא לפי החולקין ע"ד הצל"ח וגם עכשיו יוצאין בכזית מצה כשיעור חצי ביצה דעכשיו ועכצ"ל דגם הזיתים נתקטנו כמו הביצים והפיסול באתרוג הקטן מכביצה היא משום שאינו גמר פירא כדאי' בש"ס בסוכה דל"ב וא"כ עתה שהביצים וגם הפירות נתקטנו א"כ גם עכשיו אם הוא גדול כביצה שלנו שפיר הוי גמר פירי ויוצאין בו. אמנם לענין שאלתו שיש שם שני אתרוגים א' גדול מעט יותר מכביצה והוא נקי לגמרי וא' הוא גדול הרבה אמנם אינו נקי לגמרי. אמנם הוא כשר ע"פ הדין וש"ע וא' כבר קנה השני הגדול אם צריך לבזבז שליש על הנקי הנה ברור אם הגדול הוא מהודר וגם אין עליו שום פקפק ע"פ ש"ע ודאי דא"צ לבזבז כלום אמנם אם יש עליו שום פקפוק ודאי דנקי לגמרי עדיף מהידור מצוה חיל הר"ן בתשו' בשם הרמב"ן הובא בב"י א"ח סי' תר"צ רואה אנכי דבריך טובים ונכוחים שאפי' בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו להשמר מכל נזק ומכשול אפי' באפשר רחוק עאכו"כ בדרכי התורה שהם כבשונו של עולם כו' ע"ש ויותר מזה לא יכולתי להאריך לעת הזאת והקב"ה יחדש עלינו ועליו שנה טובה ומתוקה בכלל כל ישראל כנפשו ונפש הדו"ש באהבה כה"י שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה קח

ו' עש"ק כ"ג שבט תר"ה. אשוב ואו"ש לכבוד אה' הרבני המופלג בתורה ש"ת מ' מתתיהו ראבין נ"י. **מכתבו** קבלתי ומחמת שאינו בבריאת גופי לא יכולתי לעיין בו ובעיקר שאלתו אם מותר בעתים הללו להדליק נרות חנוכה בנרות העשוין מחלב יען כי דרכם לערב בו חלב חזיר וכ' מע' שבס' החיים כ' לאסור משום שאף במצוה דרבנן קפדינן אהך דלא הוכשר למלאכת שמים אלא מן המותר בפיך והאריך בזה. והנה ס' הזה לא ראיתי מעודי אמנם לדעתי אין כאן מקום ס' לעיקר הדין שמותר להדליק בהן דבש"ס לא מצינו בזה קפידא רק לענין תפילין בפ"ב דשבת דכ' רחמנא למען תהיה תורת ה' בפיך אלא שבהגהת רמ"א ובד"מ רס"י תקפ"ו כ' להחמיר גבי שופר מבהמה טמאה מה"ט ודבר זה היא מד' הר"ן רפ"ב דר"ה שכ' וז"ל ומיהו אף ע"ג דמסקינן חוץ משל פרה אפשר דדוקא בטהורים אבל בטמאים לא דהא אמרינן בפ' במה מדליקין לא הוכשרו למלאכת שמים אלא של בהמה טהורה בלבד ושופר מלאכת שמים הוא דהא אמרינן לעיל כיון דלזכרון קאתי כלפנים דמי וכו' ע"כ הרי אף הר"ן ז"ל עצמו לא נסתפק להחמיר רק גבי שופר אבל לא בשאר מצוה אף במצוה דאורייתא ובאמת דברי המג"א שם סי' תקפ"ו תמוהים שכ' להשיג ע"ס ע"ש משום דכל התורה איתקש לתפילין כמבואר בפ"ק דקדושין ע"ש והיא

היפך מדברי הר"ן דא"כ בשאר מצות נמי נימא הכי ובר"ן מבואר להדיא דלא נסתפק להחמיר רק גבי שופר דמקרי מלאכת שמים משום דלזכרון אתי וכו' אבל בשאר מצות ש"ד וגם מה שהשיג המג"א על הע"ש שכ' דלא קיי"ל כהך דלא הכשרו ותמה המג"א דלא עיין בשבת דכ"ח ע"כ ובאמת ד' הע"ש נכונים כמ"ש הר"ן בסוף דבריו דמש"ס שם גופי' מוכח דאף במשכן גופי' לא קפדינן בזה דהא בעי שם במסקנא מאי הוי עלה דתחש ע"ש ועיין בנו"ב מה"ת חא"ח סי' ג' באריכות כלל הדבר שאף גבי שופר גופי' נסתפק הר"ן ז"ל אם יש להחמיר כמבואר שם בדבריו אמנם כיון שכ' בד"מ שיש להחמיר ובהג"ה סתם להחמיר גבי שופר פשיטא שיש להחמיר אבל בשאר מצוה אף בדאורייתא לדעתי שמעיקר הדין יש להקל וע' בפ' לולב הגזול ובתוס' שם אלא שאחר שנראה מדברי המג"א שדעתו להחמיר בכל מצות דאו' לא הייתי נחפז כ"כ להקל אבל במצות דרבנן פשיטא שאין מקום להחמיר כלל דהא אף אם נאמר כדברי המג"א דאף לענן זה הוקשה כל התורה לתפלין הא אף בענין מ"ע שהזמ"ג הוא דאמרינן בש"ס ספ"ק דקידושין דבר זה דעת רש"י דזה לא נאמר רק במצות דאו' ולא במצות דרבנן כמו שמוכח מדבריו בש"ס ברכות ד"כ ע"ב ואף שהתוס' הק' עליו מהלל וכן יש להקשות ממגילה לחנוכה דאלולי שאף הם הי' באותו הנס היה פטורים ואכמ"ל מ"מ פשיטא דבדרבנן יש להקל בפשיטות כ"ז אני אומר לע"ע בגוף הדין בלי עיון כלל ואי"ה עוד חזון למועד להשיב באריכות כשיודיעיני איך לכתוב האדרעסי שלו על הב"ד ידידי ש"ב. שלמה במוהר"י:

תשובה קט

סקאלא יום ה' ד' שבט תר"ל לפ"ק. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי מ' אריה ליב נ"י בערינפעלד.

ע"ד שאלתו אם מותר להדליק נ"ח בשמן זית שנתערב בו שומן חזיר אם ל"ח בכה"ג להא דלא הוכשר למלאכת שמים כו' והאריך מאוד כבר נשאלתי ע"ז ממופלג א' זה ערך כ"ה שנים והביא ד' הסה"ח שחיבר הג' מהרש"ק מבראד שאסר להדליק משמן הנ"ל מטעם הנ"ל ואני השבתי אז להיתר כי דברי המג"א רס"י תקפ"ו שמבואר מדבריו שבכל המצות אמרינן לא הוכשר הם תמוהים שכ' נגד מה שמבואר בד' הר"ן במקומו שלא נסתפק רק בשופר משום דלזכרון אתי כלפנים דמי מבואר דבשאר מצות ל"א הכי מיהו במצות דרבנן ודאי יש להקל דהא הר"ן מספ"ל דאף במשכן נראה ממסקנת הש"ס בטבת דכ"ח דלא קפדינן בזה מדבעי מה הוי עלה דתחש וא"כ במצות דרבנן יש להקל ועוד צרפתי ד' רש"י שמבואר מדבריו דמצות דרבנן לא הוקשו לתפלין ומש"ה סובר דנשים

חייבת במצות דרבנן שהז"ג וא"כ גם לפ"ד המג"א ל"ש לומר כן במצות דרבנן זה חו"ד שם ולא רציתי לכפול שנית באריכות. אמנם כ"ת הביא ראיה מהא דתנן לענין הדלקת נר שבת ולא בשמן קיק ושמואל מפ' התם דהוא שומן מעוף קיק ומייתי הרא"ש ע"ז בשם הירושלמי ואת הקאה זו קיק ומבואר דלא פסול ליה במתני' רק משום שאין נמשכין אחר הפתילה כדאי' התם בש"ס ות"ל דהא הוא מעוף טמא אם נאמר דהא דלא הוכשר איתא נמי בנר של מצוה וכן הביא נמי הא דתנן ולא בכלך ומפ' בש"ס דהוא פסולת של משמי ומשי בא מרוק של התולעת ומש"ה ס' הבחיי הובא בתשו' ח"ס א"ס סי' ל"ט שלא היה משי במשכן משום דלא הוכשר ואפ"ה לא פסלה מתני' רק משום שהאור מסכסכת בהם כדאי' בש"ס הא משום שהוא מטמא ל"א לן מהא דלא הוכשר והאריך מאד ולי אין ראיות אלו מכריעות דל"מ לד' רה"פ שהביא הב"י בא"ח רס"י רס"ד דכל הני דאסור להדליק בהם אף אם יש שם נרות כשרות אפ"ה אסור להדליק באלו משום שמא יטה א"כ ודאי דאין ראיה די"ל דיצא מצות נרות שבת שהדליק נר או נרות משמן וא"כ מטעמא דלא הוכשר היה מותר להדליק מותר הנרות משמן קיק וכלך ומשום טעמא דאין נמשכין ושמא יטה אסור אלא אף לקצת פוסקים דביש נרות אחרות כשרות שם ל"ח לאלו שמא יטה כיון שיש נרות אחרות אכתי איכא נ"מ אם אלו הנרות ארוכות יותר מנרות הכשרות דלטעמא דלא הוכשר מותר להדליק כיון דיי"ח בנרות הכשרות ומטעמא דשמא יטה אסור דהא אח"כ כשיכבו הכשרות יש חשש שמא יטה אמנם היה לו לכ"ת להביא ראיה לפי דרכו מהא דקאמר הש"ס שם פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה ומשמע דבכל אלו שאמרו במשנה וש"מ דמותר להדליק נ"ח משמן טמא. אמנם אכתי אינו ראיה די"ל דהני אמוראי לא מפרשי כשמואל בהא דשמן קיק רק כשאר אמוראי ואינו משומן של עוף טמא גם בפירושא דכלך י"ל דס"ל כשמואל התם דכולכח שמי'. אמנם מדברי הרמב"ם שכתב בה' שבת משי ואעפ"כ פ' בה' חנוכה דכל הפסולות וכל השמנים כשרות לנ"ח אלא ששם ל"כ הא שאסרו חכמים להדליק בשבת אלא שכתב ואע"פ שאין השמנים נמשכים כו' ואין האור כו' וא"כ י"ל דדוקא בהני שמנים ופתולת שפסולין בשבת מה"ט הוא דמדליקין בחנוכה אבל בבא מהטמא לא וסיפא פירושא דרישא הוא מיהו ע"כ בלא"ה הרמב"ם לא ס"ל כהא דבחיי דהא פי' דמור שבשמן המשחה ובקטורת הוא דם חיה טמאה וכן פי' הטא"ח סי' רט"ז ואפ"ה כשר למקדש וכבר הביא זה בנו"ב מה"ת חא"ח סי' ג' שהוכיח מדברי הרמב"ם בהא דהמור דלמסקנת הש"ס דקאמר מאי הוי עלה דתחש אף במקדש לא קפדינן אהא דלא הוכשרו ועכ"פ לענין נר מצוה דרבנן ודאי דיש להקל כנ"ל וגם

ראיית כ"ת מהא דמנעל של חליצה העשוי מעור בהמה טמאה דחלקו רה"פ על ר"ת ומכשרי ואף ר"ת לא אסר רק משום דאינו קרוי מנעל רק מבהמה טהורה מהא דואנעליך תחש ות"ל משום דלא הוכשרו הוא ראיה נכונה ועיין תשו' נו"ב מה"ת חאה"ע סי' קנ"ב קנ"ג ומה שהאריך כ"ת בדברי הט"ז סי' ק"ד סק"ד והפרמ"ג שם הנה גם במנ"י כלל כ"ב כ"כ בדברי הרשב"א והר"ן דבחדא לריעותא דהיינו באם אסור באכילה אף דלא מאיס או במאוס אף דמותר אסור להדליקו בביהכ"נ אלא דמה דרצה הפרמ"ג להעמיס כן בכוונת הט"ז זה א"נ כמ"ש כ"ת וכן משמע מד' המנ"י שלא הבין כן בדברי הט"ז ומ"מ דוקא בעכבר שייך לומר כן דאף דעכשיו אינו מאוס מ"מ כיון דגוף עכבר מאיס וע"פ הדין יהיב טעמא ממילא הוי מאיס ואסור לגבוה משום הקריבהו נא וגו' אבל בשאר שומן איסור אף בשומן חזיר ל"ש לומר כן דלא מאיס רק איסורא הוא דרכיב עליו וכ"כ הפרמ"ג שם וכבר אמרו ז"ל אל תאמר א"א בבשר חזיר אלא אפשי ואבי שבשמים גזר עלי אבל בעכבר הא אמרו בש"ס בע"ז דמאיס ובדילי אינשי מיני' וז"ב.

ב) וע"ד אשר השיג כ"ת בקיץ העבר ע"ד הפרמ"ג יו"ד סי' ל"ג שכ' דושט אין לו בדיקה מבחוץ אף בקנה רחב והשיג עליו מדברי רש"י דחולין דכ"ח ריש ע"ב ואני השבתי לו לחזק דברי הפרמ"ג וכעת חזר כ"ת והשיב והאריך בדברי רש"י ותוס' דס"ל לרש"י דנקב משהו אינו ניכר אף בעור הפנימי רק משום דטפת דם נכנסת בנקב ומש"ה מינכר אבל בחיצון שהוא אדום ואין טיפת דם ניכרת בו ונקב גרידא בלא"ה לא ניכר ומש"ה בקוץ שניקב לחלל ל"מ בדיקה משום שאין מחזיקין דם בב"מ ואין טיפת דם נכנס ונקב בעצמו לא מינכר ומש"ה ס"ל לרש"י דבהמסס אף מציא טריפה משום דשמא היא מעל"ע ואינו ניכר וכ"כ התוס' ספ"ב דשבת עכ"ד וכל דבריו בזה ליתנייהו והתוס' מעולם לא כ"כ שם רק כתב בטעם רש"י דחיישינן שמא הבריא ונתרפא ואם שחטוהו מיד ל"ח ע"ש וזה טעם ר"י בדברי רש"י ומדברי רש"י עצמו מבואר שטעמו משום דאף דלא ניקב מעל"ע כיון שהדופן דק מאד לא הוי הגנה וסופו לנקוב וע' בתב"ש סי' מ"ח סקי"ב וגם לא ראה כ"ת או אישתמיטתי' ד' הר"ן ס"פ כל הבשר גבי אין מחזיקין דם בבני מעיים וז"ל שאפי' בדקין נראה לעין שיוצא מהם דם ע"י חבורה ע"ש וגם תימה על רו"מ דהא הש"ך סי' מ"ח סק"ד כ' דגם לרש"י אינו אסור בהמסס רק ביש בו קורט דם בפנים וכיון שיצא ממנו דם א"כ לד' רו"מ שוב ל"ח שמא ניקב מעל"ע דהא הי' מינכר ע"י דם שנכנס בנקב ועוד דהא רש"י דמ"ג ע"ב כ' דהא דישב לו קוץ מיירי באין בה קורט דם מבפני' ואפ"ה כ' אח"כ דנקב משהו בעור החיצון לא מינכר ש"מ דבעור הפנימי מינכר אף בלא דם. ודוחק לומר דאף דפנימי אין בו קורט דם לולא דחיצון אדום הו"א דאוכלין ומשקין שטפו מבפנים

כמ"ש הרשב"א והר"ן אבל בחיצון עדיין הי' נשאר הדם ומש"ה אי הוי לבן הי' מועיל הבדיקה דודאי לקולא ל"א הכי. אמנם האמת הברור בד' וכוונת רש"י כמ"ש התב"ש סימן ל"ג סק"ח בד"ה כ' הפר"ח דאף דבדמ"ג לא ברירא לי' לרש"י בפי' שמא הבריא אם אין לושט בדיקה מבחוץ לענין נקב אבל בדכ"ח במיסמיס קועיה דמא לכ"א אין לושט בדיקה מבחוץ משום שנכנס טפת דם בנקב וחיצון אדום ואינו ניכר וע"ש בשם הר"ן. אבל בפנימי של ושט ובשאר ב"מ שהם לבנים ודאי דבכל ענין כל שאינו צריך לבדוק רק מקום א' יש בדיקת לנקב משהו גרידא בכל ענין דלא כד' כ"ת דאזיל בתר איפכא ואכמ"ל עוד.. ועמ"ש בתשובתי לסייע לד' הפרמ"ג מדדחקו הפוסקים למה נצרך בושט לחששא דנתרפא הא בלא"ה אין לושט בדיקה מבחוץ. ואם נימא דבנקב רחב ניכר בחוץ הא שפיר יש נ"מ בקנה רחב ונתרפא חיישינן אף בכה"ג כמ"ש הפרמ"ג סימן נ"א וכ' כ"ת עכשיו דמד' התב"ש סימן נ"א מבואר דבקנה רחב ל"ח לנתרפא רק דטורח לבדוק בכל הדקין. והא ליתא דהא כ' התב"ש שם בסוף דבריו וז"ל ותו דבושט בסימן ל"ג לא אדכר שום חילוק אם נעשה הנקב בדבר דק או בדבר עב לעולם חיישינן לנתרפא והיינו כמ"ש הפרמ"ג ואף דבסוף דבריו דאם אינו ידוע אם נעשה עתה אין להקל כ"א לצורך גדול ובעיון רב דמשמע דבכה"ג יש להקל בלא"ה יש כמה פוסקים דאין לחוש לנתרפא כ"א בושט דמבואר כן בש"ס דהא בהמסס ובה"כ ל"ח להכי. וכבר האריכו בזה הראשונים מש"ה צירף התב"ש סניפים להקל בקנה רחב לעת הצורך וגם שם לא ידעינן בבירור אימתי נעשה ושמא נעשה מקרוב ועיין בלב"ש בקו' שה"ע סימן ז' ס"א סקי"ב ובסס"י ט"ו. וא"כ בושט ובפרט כשידעינן שנתחב מזמן רחוק שפיר אף בקנה רחב יש לחוש לנתרפא ואיכא נ"מ טובא א"ו כד' הפרמ"ג דאף לקנה רחב אין לושט בדיקה מבחוץ. והנה עיקר פלפולו בזה הוא משום שתמה ע"ד רש"י דמש"ה בדקינן לקנה משום דלא נטרף אלא ברוב והא אף לענין דריסה דמיטרף אף בקנה במשהו אף עפ"כ מועיל בדיקה בקנה. הנה קושייתו כבר אמורה עם הספר בס' ראש יוסף שם ע"ש ואכמ"ל יותר:

ג) וע"ד שאלתו במכתב השני באשה שקבלה עליו שבת בהדלקת הנרות ואח"כ קודם ליל שבת שמעה שמת קרובה שמחוייבת להתאבל עליו ועש"ק הי' יום כ"ט למיתתו וכ' כ"ת שדינו כשמועה רחוקה כאלו שמעה בשבת עצמו. דאף דלהקל אין דין קבלת שבת כלילה שלאחריו מ"מ כיון שעכ"פ אסורה להתאבל אחר שקבלה שבת. אם כן שייך טעם הרשב"א בתשו' שהביא הב"י בשמע שמועה בשבת ולמ"ש נעשה רחוקה דפטור משום שכיון שאינו נוהג בו אבילות שבפרהסיא אינו גורם אבלות לשאר הימים וא"כ ה"ה בזה. עוד כתב כ"ת דאף אי ל"מ גם לזה קבלת שבת ואפי' נודע לה קודם קבלת שבת

ושגגה או הזידה ולא נהגה אבלות קודם שבת אפ"ה אינה נוהגת אבלות אחר שבת כדין שמועה קרובה כיון שעתה הוא אחר ל' כמ"ש הט"ז סס"י שצ"ז ע"ד מהר"מ מינץ. והש"כ בנה"כ הסכים עמו דלא כמ"ש בש"כ שלפנינו. וכתב כ"ת דהטעם השני נראה בעינין יותר נכון ואף דבמקום דל"ש טעם הראשון ברור בעיניו להקל למעשה משום טעם השני לבד ושאל חו"ד ואני אומר דטעם השני ליתא כלל והגע בעצמך לדבריו בשמע שמועה קרובה ביום ל' או אף בימים שלפניו וחל עליו גזירת ז' ול' ולא נהג אבלות כלל אף במזיד עד שהגיע יום ל' למיתת המת וקבורתו פטור לדבריו מבלי להשלים עד ז' ימים מיום השמועה והא ודאי ליתא דכי יהי' חוטא נשכר שבשביל שעבר ע"ד חכמים ולא נהג אבלות בקצה הימים יפטור מהשאר ול"ד להא דסי' שצ"ו דאבל שלא נהג אבלות כל שבעה דאי' שם דמשלים כל ל' ומבואר דאחר ל' אינו משלים דמזה מייתי הט"ז לראיה בהא דסימן שצ"ז דשם לא היה שמועה תוך ל' וחלו עליו ז' ול' מיום המיתה. ואחר ל' כיון שעבר כל ימי אבילות אין לו תשלומין משא"כ כששמע שמועה קרובה דחלו עליו ז' ול' מיום השמועה א"כ אלו השלשים הם כמו הל' מיום המיתה. ואם לא נהג דין ז' משלים כל ל' יום מיום השמועה ושאני בהך דינא דמהר"ם מינץ דהשמועה שבתוך ל' לא הטיל עליו אבלות כיון דפטור מלהתאבל מספק ואף על גב שעתה נתברר שבאמת היה אז תוך ל' והיה שמועה קרובה מכל מקום כיון שבשעת השמועה לא חל עלי' אבלות אף שעתה נתברר שבטעות היתה שלא נהג אבלות מכל מקום עתה הוא אחר ל'. אבל בנ"ד שמטעם השמועה חל עליו אבלות ז' ול' מיום השמועה. ונראה ברור שאף אם לא נהג אבלות כל ז' שמחויב להשלים תוך ל' מיום השמועה ומכ"ש בנ"ד שלא עבר רק יום מיום השמועה והוא תוך ז' מיום השמועה דודאי משלים עד ז' מיום השמועה ודוקא בשמע שמועה קרובה בשבת ובמוש"ק נעשית רחוקה היא דאינו נוהג אלא יום א' מטעם שכתב הרשב"א כיון דבשעת השמועה אינו נוהג אבלות שבפרהסיא והוא היום גורם לכל השבעה דהא אח"כ הוא אחר ל' אם כן אין בדין שמה שיבא מחמתו יהא חמיר ממנו. אבל כשהיום הגורם הוא חייב באבלות אף שהוא הזיד או שגג ולא נהג בו אבלות איך יעלה על הדעת שמשום זה יהיה נשכר ולא יצטרך להתאבל עד תשלום הז' הא ודאי דלא ודלא כד' כ"ת. אמנם הטעם הראשון אף שגם עליו יש קצת פקפוק מכל מקום לדינא בראה נכון בפרט באבלות דאזלינן לקולא:

ד). וע"ד שאלתו בנדון האשה שמחלה כתובתה לבעלה קודם הגירושין כנהוג לעשות עפ"י ס"ג ומת הבעל אחר הגירושין בחליו שגירשה אז בכדי לפוטרה מזיקת יבום והאשה באתה עכשיו לתבוע כתובת' ברור דהמחילה מועלת דהסכמת רה"פ דמחילה

א"צ קנין אף בנקט שטרא. ובפרט דהיורשים מוחזקים ובפרט אם לא נאמר דמחילה מועלת חזר יותר החשש שבהגהת רמ"א בסה"ג בסי' קנ"ד ספ"א למקומו ביתר שאת אע"כ כמ"ש ויש ליתן ג"כ טעם נכון דאף אם נימא דבעלמא מחילה היכא דנקט שטרא צריך קנין כאן א"צ דבההוא הנאה דעשה רצונה לגרשה בפרט בנ"ד לפוטרה מזיקת יבום גמרה ומקנה אף בלא קנין כהא דאי' בש"ס כתובות דק"ב ע"ב ובב"מ דצ"ד ע"א ובב"ב דק"ו ע"ב ובשלהי ב"ב וגם נראה כיון שלא רצה לגרש רק באופן זה א"כ זה הוי כפרעון כאלו נתנה לו מעות בעד שגורשה לפוטרה מזיקת יבום ועיין בהרא"ש וראשונים ז"ל ביבמות דק"ו ובתשו' רש"ל סי' כ"ה שוב נזכרתי שבתשו' נו"ב מה"ת חח"מ סי' ל"ב נשאל על ענין כזה ומתחלה תלי לה בפלוגתת הפוסקים אי מהני מחילה בלא קנין בתפיסא שטרא כתובה וכ' שאין להוציא ממון מהבעל ואח"כ כ' כמה חילוקים שאף הר' ישעיה שס"ל דל"מ מחילה בלא קנין בתפיס שטרא מודה התם ולא נחית למ"ש לומר דבכה"ג מהני לכ"ע כיון שמחלה כתובתה עבור הגירושין ולפלא בעיני אחר שנחית שם לסברא זו לענין אם הגט פסול כמו בנדון שלו שם דל"מ מחילתה דהוי מחילה בטעות דודאי המחילה היתה כדי שיגרשנה ע"ש וא"כ ממילא מה"ט אם הגט כשר מהני מחילתה בלא קנין לכ"ע מטעם שכתבתי והנו"ב לא נחית לזה וכ' צדדים אחרים שהמחילה קיימת לכ"ע בדברים אשר אינם מוכרחים כלל למעיין ואכמ"ל ומה שכתבתי נראה נכון בס"ד הנה עכשיו מלאתי רצונו והשבתי לו על כל שאלותיו אמנם לע"ע לא יעמיס עלי דבריו כפעם בפעם כי בעו"ה כשל כחי ואף גוף הכתיבה קשה מאד לפני וגם אני טרוד להשיב להרבה מקומות קרובת ורחוקת בשאלות גדולת ונחיצות מאד למעשה ושלום כנפשו ונפש הדו"ש. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל:

תשובה קי

סקאלא יום ב' כ"ב שבט תרל"א. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' יד"נ הרב החריף שלשלת היוחסין מ' חיים נ"י טוביש.

מכתבו קבלתי שבוע העברה ולאשר הייתי טרוד מאד להשיב הרבה תשו' נחוצת למעשה לא יכולתי לעיין במכתבו וכעת עיינתי ותוכן דבריו ליישב קו' הר"י בתוס' ספ"ק דע"א רדכ"א על לשון אי הכי כי התוס' כ' דאליבא דרשב"א פריך דס"ל כותים גירי אמת הן כדמוכח פ"ק דחולין והק' כ"ת דמנ"ל דודאי ר"מ דלדבריו לרשב"א ס"ל כותים גירי אמת הן אבל רשב"א בעצמו שמא סבר דגירי אריות הן וא"ל דא"כ עבר רשב"א על לפני עור שמא מיירי בחד עברי דנהרא דליכא לפני עור וא"ל דהא עכ"פ מדרבנן

אסור כמ"ש התוס' בשבת ד"ג ולעיל ד"ו אכתי לפ"מ שמבואר מד' הריטב"א בב"מ ד"י דאף מדרבנן ליכא איסורא ועיין שו"ת מהרי"ט סי' קט"ז ובמל"מ פ"ג מה' רוצח א"כ ק' ובזה כ' ליישב קו' התוס' כי התוס' שם ד"ה אבל לנכרי הק' דמנ"ל שמא נקט כותי לרבותא ותי' דנכרי הוי רבותא טפי דבכותי איכא נמי לפ"ע ועוד תי' הר"א משום דדייק ממתני' כו' ע"ש והקשה המהרש"א דהא ע"כ לפ"מ דמשני הש"ס משום דנכרי ציית ע"כ ל"א כמתני' דא"כ אמאי אסרה מתני' במרחץ ובזה כ' כ"ה ליישב לשון אי הכי משום דאמלתא דרשב"א גופי' ל"ק דשמא באמת ס"ל לרשב"א דכותים גירי אריות הן וא"ל דא"כ אמאי הלך בשליחות ר"מ בחולין הא איכא לפ"ע די"ל דמירי בחד עברא דנהרא וס"ל כריטב"א דליכא איסור אפי' מדרבנן אבל לפ"מ דמשני נכרי ציית וא"כ ע"כ ל"א מתני' כרשב"א כקו' מהרש"א וא"כ מנ"ל להוכיח דנכרי שרי שמא לרבותא נקט כותי וכ"ש נכרי וצ"ל דדייק משום דנכרי הוי רבותא טפי דבכותי איכא נמי לפנ"ע וע"כ דס"ל דכותים גירי אמת הן מדיש לפנ"ע ע"כ מקשי ות"ל משום לפנ"ע זהו תו"ד והנה מ"ש כ"ה מד' הריטב"א בב"מ ודאי דנמשך כ"ה אחר ד' הנו"ב קמא חאה"ע סי' ע"ה סד"ה ואם שייך ומזה דאם נאמר בודאי דגם בדרבנן אשלד"ע כמ"ש מהרי"ט והמל"מ ועכצ"ל בד' הריטב"א כמ"ש כ"ה וליתא דהריטב"א בעצמו כ' בע"ז ד"ו דאי תבעי לי' בפי' לאיסורא אף בחד עברא דנהרא אסור מדרבנן משום מסייע ידי עוברי עבירה ובתשו' הבאתי ראיה ברורה לזה מן המשנה ושם בע"א דנ"ה ע"ב דאסור לסייע ידי ע"ע אף בשכבר נעשית העבירה וע"ש בפרש"י ותוס' ור"ן וחי' מהרש"א אף דאין בכה"ג לתא דלפ"ע כלל כ"ש קודם שנעשית העבירה אף שיכול לעבור בלעדו ובזה סרה תמיהת הש"ך יו"ד סי' קנ"א מה שנסתבך בסתירת ד' הרא"ש ממ"ש בריש מ' שבת למ"ש בע"ז ד"ו והחילוק ברור כמ"ש הריטב"א וע"כ אם נאמר כמ"ש מהרי"ט ומל"מ צריך לחלק דאף אי גם בדרבנן שייך לומר דברי הרב כו' מ"מ זהו בעבירה דרבנן אבל בעבירה דאו' אם השליח לאו בר חיובא הוא מדאו' אף שעובר מדרבנן לא מקרי בר חיובא לומר לענין דאו' דברי הרב כו' לרבינא ואף דלרבא קידש ולא בעל אינו לוקה והוכחתי בחיבורי ישי"ע ליבמות דנ"ו דלרבא אין איסור תורה בקידושין גרידא מ"מ כבר כתב התוס' בב"מ שם ליישב דאי בעיל אח"כ לוקה למפרע על הקידושין וכ"כ הריטב"א שם בחי' קמא ובחי' בתרא שם כ' דהסוגיא אתיא לאביי ע"ש וא"כ עכצ"ל בדברי התוס' דלא כתי' הריטב"א ודלא כהנו"ב רק כמ"ש בתשו' הג' רע"א סי' קצ"ד וע"ש מ"ש בטעמם של התוס' והריטב"א הנ"ל במאי פליגי וקצרתי וסמכתי על כ"ה שיבין הדברים לאישורן ובעיקר דבריו תימה על כ"ה שיותר הו"ל להביא ד' הריטב"א בע"ז ששם מבואר דבלא תרי עוברי דנהרי ליכא אף

איסורא דרבנן רק בתבע בפי' לאיסורא גם מ"ש כ"ה שהתוס' בע"ז ס"ל דאיסורא דרבנן מיהו איכא אף דלא קאי בתרי עוברי דנהרא הוא תמוה דאדרבה בתוס' הנ"ל מבואר איפכא רק בתוס' שבת כ"כ וכבר מבואר בדברינו דדברי התוס' אחדים המה ולא סתרי אהדדי ובעיקר דברי כ"ה שנתקשה בדברי התוס' ע"ז הנ"ל דמנין להם זאת דרשב"א ס"ל דכותים גירי אמת הן דהא לא הלך רק בשליחות ר"מ. לדידי אין כאן אפי' ריח קושיא דשפיר הוכיחו דאי רשב"א ס"ל דכותים גירי אריות הן א"כ יין שלהם אסור בהנאה ואסור היה לרשב"א להיות. שליח כיון דיי"נ אסור בהנאה כמ"ש התוס' בפסחים דכ"ב רע"ב בד"ה ואמ"ה משום דהמשלח מהדק לו טובה ועיין במג"א סי' ת"נ סק"י וז"ב. אמנם יותר היה לו לכ"ה לתרץ לפי דרכו שלולא תי' הש"ס דנכרי ציית לק"מ דאפשר לומר דליכא בזה אף איסור דרבנן כגון דלא קאי בתרי עוברי דנהרא והיינו כגון שיכול לשכור שדה מנכרי דבכה"ג ודאי ליכא לפנ"ע כמ"ש בהגהת רמ"א יו"ד סימן קנ"א ובס' פ"ת ראיתי שם שהביא בשם הג' אמונת שמואל שפקפק ע"ז והוא תימה שכן מבואר בתוס' בחגיגה די"ג סע"א ובתוס' קידושין דנ"ו ד"ה אבל ונאמר דאף איסור דרבנן ליכא כדברי התוס' והרא"ש בע"ז ד"ו והא דדייק אבל נכרי שרי אמתני' סמיך כתי' הר"א בתוס' אבל אחר דמסיק נכרי ציית ע"כ דלא כמתני' כקושיות מהרש"א וצ"ל כתי' ועוי"ל משום דנכרי הוי רבותא טפי דבכותי איכא לפנ"ע וא"כ שפיר מקשה אי הכי ועיין בס' טורי אבן בקונ' אבני מלואים בחגיגה די"ג שכ' דמפירכת הש"ס דהכא קשה דמוכח דגם בכה"ג דלא קאי בתרי עוברי דנהרי יש איסור מדרבנן ע"ש ועוד יותר טוב מזה היה לו לכ"ה לתרץ לפי דרכו דהתוס' כאן כ' דמוכח מכאן מקוש' המקשה דגם באיסור דרבנן שייך לפנ"ע דהא מלאכת חוה"מ מדרבנן אמנם מד' הרא"ש ריש מ"ק מוכח להיפך דכ' דטעמא משום מלאכת חוה"מ אסמכתא פשוטה הוא ע"ש ובזה י"ל ע"ד הנ"ל ליישב דארשב"א עצמו ל"מ פריך ותיפוק לי' משום לפ"ע די"ל דכיון דמלאכת חוה"מ דרבנן ליכא לפנ"ע אבל לפי תי' דנכרי ציית שפיר פריך ע"ד שכתבנו למעלה ודעת לנבון נקל את זה ראיתי להשיב לכ"ה מפני הכבוד מתוך טרדות שונות ועצומות ומרוב חולשת כחי בעו"ה לא יכולתי להאריך יותר ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה קיא

סקאלא יום ב' ה' תמוז תר"כ לפ"ק. החיים והשלום לכבוד אה' ידידי הרב המופלג החריף ובקי מ' יחזקאל מנחם מענדל נ"י מק' ווישניצא.

ע"ד קושייתו בש"ס שבת דפ"א דמשני אלא דלמא נקיט מעילאי כו' והא אכתי לא הוי רק גזירה ובמקום כבוד הבריות לא גזרו רבנן עכ"ד לק"מ דלא התירו איסור דרבנן משום כבוד הבריות רק טלטול מוקצה או הוצאה בכרמלית כמ"ש רש"י בברכות די"ט ע"ב דשם אין חשש שיעשה עכשיו איסור תורה רק חכמים אסרו משום גדר הוצאה דאורייתא או כדומה בבית הפרס דרבנן או באוהל שיש בו חלל טפח שגזרו משום שאין בו חלל טפח אבל מכל מקום עכשיו ודאי לא יעבור איסור תורה אבל במקום שקרוב הדבר שגם עכשיו יוכל לבא לידי איסור תורה לא התירו משום כבוד הבריות וז"פ ועוד דל"א דבמקום כבוד הבריות ל"ג רבנן אלא במקום דגזרו רבנן על הכלל כמו בכרמלית וכדומה ואיכא למיקם גזירה דרבנן בעלמא בליכא כבוד הבריות אבל הכא דאמרו וגזרו דלא לפנות בשדה ניר בשבת ולא אסרו באופן אחר שלא לילך בשדה ניר בשבת רק בלפנות הוא דגזרו משום דלמא נקיט מעילאי א"כ אין מקום לגזרתם רק במקום כבוד הבריות ול"ש לומר ל"ג רבנן בהא אלא שמ"ש ראשונה הוא פשוט וברור ואשר כ' רו"מ ליישב קו' הג"פ בסי' קכ"ד סקט"ז וסכ"ד דאמאי לא השמיענו הרמב"ם בפ"א מה"ג ה"ח דהא דכתב גט על עלה של עציץ נקוב דפסול מדרבנן דוקא בנתן לה העציץ במקום שפסק היניקה הא לא"ה הוא פסול מה"ת כמ"ש התוס' והרא"ש וכ' רו"מ דלק"מ דהרמב"ם לטעמי' שפ' בפ"ח מה' שבת ה"ד דכל שהגביהו מע"ג קרקע חייב משום תולש וש"מ דבכל ענין הוי תלוש כל שהגביה מע"ג קרקע אלא שקשה ע"ד הרמב"ם שפ' בספ"ג מה' מכירה דהקנה הזרעים לבעל העציץ ל"ק עד שיחזיק בזרעים ות"ל דקנה בהגבהה לדעתו דכיון דהגביה מהארץ הו"ל תלוש לדעתו וכ' רו"מ שאין לו תי' מרווח ע"ז. ואני אומר שאף לד' הרמב"ם פ"ח משבת הנ"ל ע"כ אף שחייב משום תולש היינו משום שמה"ת כתלוש דמי לדעתו אבל מדרבנן כל שלא פסק היניקה הו"ל כמחובר וכ"כ בש"ג פ"ח דשבת בפי' ע"ש וראיה לזה מברייתא דהיילל בגיטין דל"ז דכותבין פרתבול על עציץ נקוב ומוקי לה התם במנח אסיכי וש"מ דהוי מחובר על כל פנים מדרבנן ומועיל בשביעית בזה"ז ופרוזבול דרבנן ומש"ה על כל פנים מדרבנן אינו נקנה עד שיחזיק בזרעים ובקנין ממון אזלינן רק בתר דרבנן כמו בעקרו קנין כסף שמה"ת ותיקנו קנין משיכה משום דהפקר ב"ד הפקר אבל מ"ש רו"מ ליישב קו' הג"פ הוא נכון דכיון דב"כ וב"כ אינו רק פיסול דרבנן מש"ה סתם הרמב"ם מיהו בלא"ה לק"מ דאין דרך הרמב"ם לפסוק בחיבורו רק דבר המבואר בש"ס בפי' כנודע אמנם דרך הג"פ שכ' בסקכ"ד דגם במקום דהוי כמחובר מועיל בגט הכתוב על העלה לקנותו בחזקה ע"ש לא ישר בעיני ועיין בס' תורת גיטין בסי' קכ"ד סק"ז ובס' א"מ סס"י קל"ו ובסי' קל"ט סקי"ב אלא שאני תמה על הא"מ שלא הרגיש בדברי הרשב"א

בחי' הובא בב"י בסי' קכ"ד ובב"ש שם סקי"א וי"ב דפיסול מחובר הוא משום דכ' ספר או דכ' ונתן ובעינן דבר הנותן מיד ליד וטעם זה מבואר בלשון הטוש"ע שם:
שבתי וראיתי שהרמב"ם בפי"ט מה' שמיטה השמיט הא דכותבין פרוזבול על עציץ נקוב ולכאורה אפשר לומר דס"ל דברייתא דהלל סברה דעציץ נקוב שע"ג יתידות הוי כקרקע אבל הרמב"ם דפ' כמימרא דאביי בשבת דפ"א דפרפיסא המונח ע"ג קרקע והניחו ע"ג יתידות חייב משום תולש ע"כ דפליג אהך ברייתא ואף מדרבנן במונח ע"ג יתידות לא הוי כמחובר דלא מצינו דרבנן עשאוהו כמחובר ודלא כד' הש"ג הנ"ל והא דאר"ל שם צרור שעלו בה עשבים מותר לקנח בה היינו דלא גזרינן משום שמא יתלוש העשבים ומשום דהא אף לד' הרמב"ם דבמונח ע"ג יתידות הוי כתלוש מכל מקום הא לדידי' ע"כ הא דר"ל במונח ע"ג יתידות מיירי כמ"ש ה"ה בפ"ח מה' שבת לד' הרמב"ם ואף על פי כן קאמר ר"ל עלה והתולש ממנה בשבת חייב חטאת וש"מ דאף בכה"ג חייב חטאת בתלישת העשבים ודוחק לפרש דסיפא דר"ל היינו בתולש ממנה כשמונח ע"ג קרקע דזהו דוחק ועוד דא"כ מה קמ"ל אלא נראה משום דבש"ס שם ריש דק"ח קאמר דתולש מאונא דחיצבא נמי חייב משום תולש והא דתולש מעציץ שאינו נקוב פטור משום דלאו היינו רבותי' וא"כ בעשבים שעלו ע"ג צרור אף שדינו כתלוש מכל מקום חייב משום דהיינו רבותי' ושפיר השמיענו ר"ל דמותר לקנח בו ולא אסרינן משום תלישת העשבים שעליו וע"ש בש"ס אלא מדאמר שם בש"ס אר"פ ש"מ מדר"ל האי פרפיסא שרי לטלטולי ופרש"י שם ולא אמרינן תולש הוא וקאמר מתקיף לי' ר"ב אם אמרו לצורך יאמרו שלא לצורך ש"מ דשלא לצורך הוי עכ"פ תולש מדרבנן והיינו כד' הש"ג וגם בלא"ה לא מסתבר לומר דאביי מסברתו יחלוק על ברייתא דהלל ובש"ס בגיטין פריך מינה מסתמא אר"י אע"כ דהך ברייתא הלכתא הוא וגם הרמב"ם מודה דהוי תולש מדרבנן אלא נראה דמש"ה השמיט הרמב"ם בה' שמיטה דין זה משום דמסקינן בב"ב דס"ו דטעמא דברייתא דצינור הוא משום דשאיבה דרבנן ובמלתא דרבנן תלוש ולבסוף חברו כמחובר הוא ע"ש ועיין בט"ז א"ח סי' קנ"ט סק"ח ובנו"ב מה"ת חיו"ד סי' קמ"ב והנה הך דהלל מוקי לה בש"ס דמנח אסיכי דאל"כ ת"ל דאף בעציץ שא"נ הא איכא מקומו וכ' הרא"ש שם דע"כ מיירי שהסיכי הם של בעל הקרקע ואף דעכ"פ הסיכי מושאלין לו מ"מ סיכי דנעיצי בקרקע לאו כקרקע דמי כמ"ש הרשב"א בחי' שם וע"ש בס' ק"נ וצ"ל דאף דפרוזבול הוא דרבנן מ"מ ע"כ סברה ברייתא זו דשביעית בזה"ז דאורייתא וכתי' רבא שם בדל"ו ע"ב וע"ש בפירש"י ומש"ה כיון דמדינא תלוש ולבסוף חברו כתלוש הוי אף לקולא במילי דאורייתא כמו לענין שחיטה וע' בנו"ב הנ"ל ומש"ה אף דפרוזבול דרבנן מ"מ כיון ששביעית בזה"ז

מה"ת מש"ה אין כותבין אעצ"ץ שא"נ ואף דסיכי איכא אבל אעצ"ץ נקוב כותבין אף דמונח אסיכי ומה"ת כתלוש דמי מכל מקום כיון דפרוזבול דרבנן ומדרבנן כמחובר דמי כנ"ל הוי אף בדאורייתא להחמיר משום הכי הוי כמחובר נמי לענין פרוזבול דרבנן אבל לפמ"ש הרמב"ם שם בפ"ט ה"ב כרבי דשמטת כספים בזה"ז דרבנן מש"ה השמיט דין זה דהא לא משכחת לה כלל דת"ל אף בשא"נ כותבין משום סיכי דבדרבנן הוי כמחובר זה הנלע"ד בד' הרמב"ם. אמנם כל הקדמונים ס"ל שלא כד' הרמב"ם ובכל ענין עצ"ץ נקוב הוי כמחובר כמ"ש המג"א בסי' שי"ב סק"ג. וע"ש במג"א שכ' והתולש עשבים מהצרור חייב לכ"ע ע"כ. נראה שכוונתו דאף אי תלש מצרור שבאויר או ע"ג יתידות חייב גם לד' הרמב"ם מטעם שכתבתי למעלה וע' היטב דלא כמו שהבין שם בס' מחצית השקל ואפשר לפרש שכיון לזה וקצרתי:

וע"ד אשר העיר רו"מ ע"ד הש"א ריש ה' חמץ שהוכיח שבחמץ שא שקיבל עליו אחריות ל"מ ביטול דאל"כ תיקשי מתני' דשוחט פסח על החמץ לוקה והא הוי הת"ס שמא ביטל ודוחק לומר שמיירי שהעדים מעידים שלא זזו ידם ולא ביטל. א"ו דמיירי שהי' לו חמץ כזה דל"מ ביטל והק' רו"מ דלדבריו יקשה לד' הקדמונים שס"ל דפת שאפה בעצי אשרה מהני הולכת הנאה לים המלח אף בלא תערובת ואם כן אמאי קאמר בש"ס במכות דכ"ב דבישל בעצי אשירה לוקה והא הת"ס הוא שמא השליך הנאת העצים לים המלח עכ"ד. וא"י מקום לקושיא זו דודאי הא דלוקה היינו על הבישול ולא על שעת אכילה והנאה דהא הש"ס שם במכות מתחלה מוקי לברייתא בגה"נ של נבילה ופריך והתני ר"ח לוקה שתים על אכילתו ושלש על בישולו וא"א שלש על אכילתו היא חייב ומשני עייל עצי אשרה כו' וע"כ הא דלוקה במבשל בעצי אשרה היינו אבישל הוא דלוקה וע' בסה"מ להרמב"ם ל"ת כ"ה. וא"כ כיון שלוקה על הבישול מה הועיל זה מה שהוליך אח"כ ההנאה לים המלח. ואם הוליך קודם לא מהני דאין פדיון לאליל עצמו לכ"ע. והן אמת שקשה לכאורה דהרמב"ם רפ"ז מה' ע"א כתב דהנהנה מע"א לוקה משום שני לאווין אלו משום לא תביא ומשום ולא ידבק והכ"מ כ' דהוציא דבריו מש"ס מכות הנ"ל וצ"ע דהא שם למבשל בעצי ע"ז קאמר. וא"ל דמבשל בכלל הנאה הוא דלא מצינו בכל איסורי הנאה דנאסר הבישול בהם ובב"ח כ' ג"פ לא תבשל לאיסור הנאה ולאיסור בישול אלא שלק"מ דבב"ח שהאיסור הוא לבשל אותם ביחד לא הוי הבישול בכלל הנאה. אבל בהם כמו בעצי אשרה כיון שיש שבח עצים בפת ותבשיל שפיר הבישול גופי' הנאה הוא וכדרך שאמרו גבי ערלה אין לי אלא איסור אכילה מנין שלא יצבע בו וע' בתוס' בפסחים דכ"ב ד"ה מנין שלא יצבע ומשמע דהצביעה גופי' אסורה משום הנאה משום

דהחפץ נעשה שוה יותר משום הצביעה. וה"ה להסקה בעצים דאסורין בהנאה. וכ"מ להדיא ממשנה רפכ"ש דקתני ולא יסיק בו תו"כ ומשמע דההיסק גופא הוי הנאה ואסור אף אינו אכלו אח"כ ונהנה ממנו אח"כ כלל וכ"מ להדיא מלשון הרמב"ם פ"ב מחמץ וטוש"ע א"ח סי' תמ"ה ס"ב ומלשון כה"פ וז"ב. אלא שאכתי תיקשה אמאי אינו לוקה גם שלש על אכילתו דהא גם באכילתו נהנה ממנו ולהפוסקים שמהני השלכת הנאה ליה"מ א"ש אלא שבלא"ה לק"מ דהא גם באכילה משכחת כמה לאוין בשהתרו בו בכל פעם אלא שלא חשיב כ"א מיני לאוין חלוקין וכיון שלאו זה עובר בבישול ל"ח לי' באכילה ח"פ. והנה לשון הרמב"ם בסה"מ לאוין כ"ה כ' שהזהירנו מחבר דבר מע"א אל ממונינו כו' והוא אמרו ולא תביא תועבה אל ביתך ומי שנהנה ממנה מדבר חייב מלקות וכבר ביארו בסוף מכות דכ"ב שמי שבשל בעצי אשרה לוקה שתים כו' ע"כ וכ"כ הרא"ה בס' החינוך מצוה תכ"ט ח"ל שלא נדבוק כו' וביארו ז"ל שהמבשל בעצי אשרה לוקה שתיים משום ולא תביא תועבה וגו' ומשום ולא ידבק וגו' ששני ענינים הם א' המכניס דבר ע"א ברשותו כדי ליהנות בו וא' הנהנה בו שבשניהם מראה האדם בנפשו החפץ אליו ולוקה על שניהם ואעפ"י ששניהם עיקר א' להם והוא ההנאה שהרי אינו לוקה אלא בשביל ההנאה מ"מ מכוון שיהנה ילקה שתים כו' ע"כ. הנה לכאורה דוקא בע"א הוא שלוקה על הבישול משום שבלשון לאוין אלו הוא שלא נדבוק ונחבר דבר מע"א עם ממונינו והיסק הוא בכלל זה אבל לא בשאר איסורי הנאה אבל זה אינו וכמ"ש למעלה אלא כוונתם נראה משום דכאן קאמר דהמבשל בעצי אשרה לוקה משום לא תביא והא במשנה בע"ז דכ"א דקרא דלא הביא כפשוטו הוא שלא יביא ע"ז לתוך ביתו וע"ש בתוס' ריש ע"ב וברא"ש שם ובש"ס דט"ו שם ובתשו' עמדתי בזה ובפרט על לשון הר"ן שבמשנה הנ"ל והבאתי שם לשון הרמב"ן בחי' שם. ועתה ראיתי שזה כוונת הרמב"ם והראה בלשונם קזך דאף דפשטא דקרא אמת שהזהירה תורה שלא להביא ע"א לביתו מ"מ ממילא מצד זה נאסור ג"כ ההנאה מה"ת ובזה נסתלק השגת הרמב"ן בס' המצות שורש ט' בהשגה ראשונה מש"ס דמכות הנ"ל עלי' כאשר תי' שם באמת בס' מג"א באות ו' ע"ש אלא שכבר קדמו הרא"ה בחינוך במתק לשונו בדבריו הנ"ל וע' בלח"מ רפי"א מהמ"א כנראה שלא ראה דבריהם ובעיקר דברי הש"א שהביא רו"מ עמד המגי' מדברי התוס' במכות דט"ו ע"ב ד"ה במאי ע"ש ויש לדחות דהא ע"כ לא מתוקמי' רק בקנה החמץ קודם שחיטת הפסח דהא א"א לצמצם וא"כ אף שעשה מעשה לעבור על איסור בל יראה מ"מ לענין לאו דלא תשחט על חמץ לא עשה מעשה לעבור ושפיר הוי הת"ס בכה"ג וע"ש בתוס' במכות ד"ה ועבר אלא שתמי' זו יפול על הגאון הנ"ל בתשובתו שבתשו' בית אפרים חאה"ע סי'

מ"ב שיש להקשות עליו מדברי התוס' במכות הנ"ל ומתוס' גיטין דל"ג ד"ה ואפקעינהו וכבר דתה כן הנו"ב מה"ק חאה"ע סי' ס"ב ע"ש מתוס' גיטין הנ"ל. והנה מדברי התוס' דגיטין אין ראיה כ"כ דביטול הגט לאו בידו הוא וגם שאלה בנזיר אינו בידו כ"כ דמי יימר דמיזדקקי לי' בי דינא וע' בש"ס בקדושין דס"ב רע"ב וכ"כ הרמב"ן בס' המלחמות בפסחים פא"ע והריטב"א בשבועות ד"ד ואף שיש לכאורה סתירה לזה מש"ס שבת דמ"ו ע"ב וע' במכ"מ פ"ד מבכורת וע' בש"ס יבמות דפ"ח וע' בס' שעה"מ פי"ג מהא"ב והארכתי מאד בתשו' במק"א אבל מד' התוס' במכות הנ"ל יש ראיה ברורה ומחמת רוב טרדותי הצרכתי להפסיק באמצע הפרק ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה. שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל.

תשובה קיב

סקאלא יום ב' טו"ב מרחשון תרכ"ו לפ"ק. שפעת שלום וברכה לכבוד אה' ידידי הרבני המופלג בתורה ובחסידות ירא ושלם מ' דוד נ"י שו"ב בק' באטישאהן:

מכתבו קבלתי ע"ד איש ריק ובור שבא לק' סיוועו ובפיו מלא לאמר ולדבר תוהא על רבותינו הקדושים חכמי הש"ס שדבריהם הם רק עפ"י שכל אנושי ולא השיגו רוה"ק ויען כי עמדו עליו כל יראי ה' עשה במחשך מעשהו ושאל לאחד מחכמי הדור אם פשע במה שאמר שס' אוה"ח לא נעשה ברוה"ק. והחכם השיב לו ושם אתכם לסכלים וכ' שהלא מימות נביאים אחרונים בטלה רוה"ק וסיים במכתבו וז"ל אף אני מוסיף אף שבעל אוה"ח הי' גאון וצדיק יסוד עולם לא הי' בעל רוה"ק ע"כ. ועי"ז רפו כל ידים כי ע"י מכתב זה מצא הריק הזה לאמת דבריו ורו"מ השיב ע"ז מש"ס עירובין דס"ד ע"ב גבי ר"ג ומתנא דב"א חיא פ"ט וגם ממירא דרפ"ב בש"ס ע"ז ד"כ לזאת ע"כ בש"ס שלהי סוטה על נבואה כוונו ולא על רוה"ק והאריך בזה. הנה דברי רו"מ טובים ונכוחים ודברי הרב הג' המשיב הם בזה כשגגה היוצא מלפני השליט וכבר נאמר כן בפי' בס' שער הקדושה לרבינו מוהרח"ו ז"ל בח"ג ש"ז ע"ש שהביא דברי תד"א הנ"ל וכ' ע"ז וז"ל והנה באזנינו שמענו ובעינינו ראינו יח"ס השיגו למדרגת רוה"ק בזמנינו זה והי' מגידים עתידות ע"ש ושם לעיל מזה בש"ו כ' וז"ל ואל זה כוונו רז"ל כי אחר חגי זכריה ומלאכי פסקה נבואה לגמרי ונשתייר רוה"ק כו' ע"ש וע"כ דמפ' הא דקאמר הש"ס שלהי סוטה משמתו חזו"מ נסתלקה רוה"ק מישראל לנבואה כוונו ולא לרוה"ק ממש ומצאנו כיוצא בזה במכלתא וז"ל יהושע שמש את משה ושרתה עליו רוה"ק אלישע שמש את אליהו ושרתה עליו רוה"ק כו' והרי עליהם שרתה רוח נבואה ממש אלא שנבואה נמי ניקרא רוה"ק כדכתיב

מי יתן וגו' עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם וכ"כ וצלחה עליך רוח ה' והתנבות עמהם ועיין ברש"י סנהדרין דפ"ט ד"ה סגנון ומשום שרוה"ק ג"כ מדריגה לנבואה כמ"ש בס' המורה ח"ב פמ"ד לכן נקט לפעמים נבואה בלשון רוה"ק ויש סמך לזה מלשון רש"י יומא דכ"א ע"ב שכ' ורוה"ק לא היתה בנביאים ע"ש ועד"ז י"ל מה דאי' בש"ס בסוכה דמ"ה דל"פ עלמא מל"ו צדיקי דמקבלי אנפי שכינתא בכל יום באספקלריא המאירה ובני עלי' כרשב"י עיילי נמי בלא בר ולכאורה הא קאמר בש"ס ס"פ החולץ דכל הנביאים חוץ ממשה לא נסתכלו רק באספקלריא שאינה מאירה. ועיין במהרש"א בח"א שעמד בזה ותי' ק' להבין ולפי הנ"ל י"ל דהא ע"כ אחר נביאים האחרונים נסתלקה נבואה רק רוה"ק נשאר בזה שפיר מקבלים באספקלריא המאירה מדריגה זו ועכ"פ מבואר שלעולם יש עכ"פ ל"ו צדיקים שבדור לא פחות שהם בעלי רוה"ק ומקבלי אנפי שכינתא והא דלא נשתמשו רק בבת קול היינו משום דבת קול מעין מדרגת נבואה הוא שמקול נבואה יוצא קול אחר ועיין בתוס' סנהדרין רדי"א האמנם בס' עה"ק בחלק ס"ת פכ"ד ופכ"ה נראה שמפ' מ"ש שלהי סוטה שנסתלקה רוה"ק היינו גם רוה"ק ממש. אמנם דבריו שם צ"ע כי כ' שם שאף השגת שמיעת ב"ק לא הי' רק בעת עמידת בית שני והלא מבואר בש"ס ריש ברכות דאחר חורבן הבית שמע ר' יוסי ב"ק והובא שם בעה"ק גם בש"ס ב"ב דע"ד ששמע רבב"ח ב"ק וכן ב"ק דר"א בב"מ דנ"ט וכן בכתובות דק"ג ובע"ז די"ח וכמוהו הרבה האמנם גם לד' עה"ק לא נמנע השגת רוה"ק אז רק מחמת שאין הדור ראוי אבל אם הדור ראוי הגם שנמנעת הנבואה אבל השגת רוה"ק לא נמנע ואפשר לומר דבעת שהי' ר"ג הי' הדור ראוי אף ששמואל הקטן הי' בזמן ר"ג כדאיתא שם בסנהדרין מ"מ ר"ג דהתם הי' ר"ג הזקן כמפו' שם ובמסכת שמחות רפ"ח. ועיין בירושלמי שלהי סוטה מבואר שם ששמואל הקטן הי' נמי בימי הלל הזקן אמנם לפלא קצת שר"א בן הורקנוס שהוא תלמוד ריב"ז כבר הי' במדריגה גדולה בימי שמואל הקטן ועכ"פ שפיר י"ל שבימי ר"ג ביבנה שהיא ר"ג דעירובין הי' הדור ראוי. וע"כ זכה להשגת רוה"ק ובס' העקידה בשער ואו ראיתי שאחר שהאריך בהחילוק שבין נבואה לרוה"ק שנבואה הוא מצד מעלת הנשמה ורוה"ק הוא מצד מעלת הרוח כ' וז"ל וממה שיאמת זה הדעת הוא שאפי' קצת החכמים מחכמי ישראל אמרו עליהם שהי' משתמשין בכח זה [הוא רוה"ק] עם שלא נמצא עמם כ"כ בקבע והביא הא דר"ג בעירובין הנ"ל. ואח"כ כ' וז"ל אמנם כשתתעצם הנפש במעלה השלישית של תוס' ויתרון הנשמה יעלו למעלת הנבואה ובה יתנבאו כ"א מן הראוים אליו לפי מעלתם אם לתועלתם אם לתועלת הרבים כשיסכימו הדברים אשר מחוץ כמו שאחז"ל סוכה כ"ח שלשים מהם ראוים שתשרה שכינה עליהם כמרבע"ה

אלא שאין הדור ראוי לכך כו' עכ"ל ומבואר דהא דקאמר הש"ס השראת שכינה בזה הכוונה לנבואה ממש והוא דלא כד' עה"ק רק כד' הרח"ו ז"ל ולדבריהם א"ש בפשיטות הא דמסיים בהא דשמואל הקטן ואף הוא אמר בשעת מיתתו כו' והיינו ברוה"ק ולד' עה"ק צ"ל דבשעת מיתתו שאני כדאי' בזוה"ק ובמ"ר דאז חמא מה דלא זכי ביומי' משום דאיתוסף בי' ההוא רוחא כדכ' תוסף רוחם וגו' וע"ש ברש"י סנהדרין ד"ה אף ובש"ס בקידושין דע"ב סע"א ובפרש"י בד"ה כי קאי ומ"מ יהי' איך שיהי' נאמן עלינו מהרח"ו ז"ל בעדותו ובפירושו. וכן בשער היחודים להאר"י ז"ל כ' יחודים להשגת רוה"ק וכן בכוונת התפלה ונדפס בסידורים קודם תפלת מוסף ר"ה לכוון ולהתפלל בשעת שהש"צ אומר איה מקום כבודו להשגת רוה"ק ודברי האר"י ז"ל ותלמידו הרח"ו ז"ל הם דברי אלקים חיים בלי שום ספק ופקפוק ח"ו כלל וגם הש"ס דסוכה מסייע לזה ע"ש דמ"ה. וגם בארבעה זקנים שנכנסו לפרדס כ' הר"ה גאון בתשו' הובא בע"י בחגיגה שהקב"ה מראה את הצדיקים מראות נוראות כדרך שהוא מראה את הנביאים וע"ש מ"ש בשם הערוך בשם ר"ח. אמנם אף לפי פשטות הדברים אני תמה ואני אומר ולטעמיך הא דתנן נמי התם שלהי סוטה משמת ר' יוסי קטנותא פסקו חסידים וכי יעלה על הדעת שמאז אין חסידים כלל בעולם ואנו מתפללין בתפלת ש"ע ג"פ בכל יום על הצדיקים ועל החסידים. וגם אם מהא דאי' בש"ס כ"פ מעשה בחסיד א' אין קושיא דסתם מעשה בחסיד א' הוא או ר"י בן בבא או ר"י בר אילעי כדאמר הש"ס בב"ק דק"ג ובתמורה דט"ו ור"י קטנותא הוא ר' יוסף הבבלי כדאי' בירושלמי פ"ג דב"ק ה"מ ור"י ב"א הוי קשיש טפי מיוסף הבבלי כדאיתא בש"ס מנחות די"ח וכ"ש דריב"ב הוי קשיש טפי דריב"ב סמכי לריב"א כדאיתא בע"ז ד"ח ע"ב מ"מ הא מייתו הש"ס ר"ע חסידא והוא הי' בימי האמוראים בזמן ר"נ כדאי' בגיטין דס"ז ע"ב ובב"ב דקנז"א ע"א ועיין בסוכה די"א ע"א וכן מר זוטרא חסידא בנדרים סוף ד"ז וכן ר' סלא חסידא בברכות דכ"ט וכן ר' שמעון חסידא בסוכה דנ"ב ובתענית דכ"ג קרי להו לר"ה ורב חסידי דבבל. וכן ר"י מפריש שנקרא ר"י החסיד בתוספ' ריש ב"מ בעה"מ ס' חסידים ושם איתא כ"פ מעשה בחסיד א'. וכן הא דמייתי התם בברייתא שלהי סוטה משמת ראב"ע בטלו עטרות חכמה שעטרת חכמים עשרם ובירושלמי הגי' משמת ראב"ע פסק העושר מן החכמים וכי ס"ד שפסק העושר לגמרי והא הוי רבינו הקדוש אח"כ שאמרו בש"ס בשבת דקי"ג ובב"מ דפ"ה אהוריירהי דרבי הוי עתיר משבור מלכא א"ו שפסק ל"ד שפסק לגמרי אלא שלא קם עשיר כמוהו וכן בהך דפסקו חסידים ובתוספתא שלפנינו הגי' נתקטנה חסידות מישראל וע"כ אינו חולק על הגירסא שבמשנה דאי' פסקו חסידים. וכן בברייתא שבש"ס דילן אי' בטלו חסידים

ובירושלמי הגי' פסקו אנשי חסידות ומשום דפסקו ובטלה בזה ל"ד שפסקה ובטלה לגמרי אלא שמדרגה של החסידים הראשונים לא הי' עוד וכן בענין עשירות וכן בענין רוה"ק הוא עד"ז אף שהרמב"ם בס' המורה לא חישב ברוה"ק רק שני מדריגות ובנבואה חישב מדרגות הרבה מ"מ פשיטא דגם ברוה"ק יש מדרגות הרבה זה למעלה מזה ובשער הקדושה שם בשער ז' חשב שם כמה מדרגות ברוה"ק זו למעלה מזו וא"כ י"ל דמדרגה העליונה מרוה"ק נפסקה במות נביאים האחרונים ובלא"ה י"ל דבטלה לאו דוקא אלא דאינו מצוי וכמ"ש התוס' בחולין דפ"ב ע"ב ובכמה דוכתי אבל ודאי דנשארה השגת רוה"ק אצל חכמי הש"ס וכל דבריהם ברוה"ק ובש"ס ב"ב די"ב אי' מיום שחרב ביהמ"ק כו' אע"פ שנטלה נבואה מן הנביאים מן החכמים לא נטלה וז"ל הרמב"ן הובא בע"י שם ה"ק אע"פ שנטלה נבואה מן הנביאים שהוא במראה ובחזון נבואת החכמים שהוא בדרך חכמה לא נטלה אלא יודעין האמת ברוה"ק שבקרבם ע"ש. וגם הרבה מרבותינו שאחר הש"ס זכו להשגת רוה"ק והר"י בעל התוס' אמר על הרי"ף שודאי רוה"ק שרתה עליו כשחיבר ההלכות וכן הר' עזרא שהי' תלמידו של ר"י ב"נ בן הראב"ד והי' לו גילוי אליהו ז"ל הביאו התוס' בשבועות דכ"ה ובגיטין דפ"ח בשם הר' עזרא הנביא. וכן הר' שמואל חסיד אביו של הר"י חסיד הי' נקרא בשם ר"ש חסיד קדוש ונביא עיין תשו' רש"ל סימן כ"ט וע"כ אף שלא הי' נביאים ממש מ"מ נקראו כן ע"ש הרוה"ק שהי' בהם כמפורסם בעובדא שעשה הר"ש החסיד לעיני הכל וע"כ כמ"ש והראב"ד בהשגות ה' לולב כ' כבר הופיע רוה"ק בבהמ"ד מכמה שנים ורוב המחברים ז"ל פירשו דכוונתו לרוה"ק ממש ע' שה"ג וגם רבינו האר"י הק' שידוע שהי' מגלה תעלומות ויודע כל הגלגולים ידע מה בחשוכא וגילה כל מקומות שנקברו שם כל תנאים ואמוראים באה"ק הכיר בפרצופי ב"א מה שפגם וגם תיקונו אין לספק עליו ח"ו כלל וכלל שודאי הי' בעל רוה"ק. וכן אנו מאמינים בכל קדושי עליונים הסמוכים לדורינו וביניהם הק' בעל אוה"ח כפי שהעיד עליו בעש"ט הק' וגם הג' אזולאי ז"ל אשר עיניו ראו ולא זר כמבואר בשה"ג בודאי הי' בעל רוה"ק ועיין בס' חפץ ה' מהגאון בעל אוה"ח בשבת ד' יוד מש"ש (א) ודי בזה. אחר כותבי ראיתי שיש ראיה מוכרחת מש"ס לד' הרח"ו ז"ל הנ"ל והוא מספ"ק דיומא דכ"א דקאמר דבמקדש שני הי' חסר חמשה דברים ארון כו' ושכינה ורוה"ק ואו"ת וע"ש בתוס' וא"א הא רק ד' הן דכיון שאין רוה"ק אין שואלין באו"ת כדאיתא ביומא דע"ג ע"ב. א"ו כד' הרח"ו והיא ראיה גדולה.

תשובה קיג

סקאלא יום ג' י"ב אלול תרי"ד לפ"ק כתיבה וחתימה טובה וישועה קרובה לכבוד אה' חתן אחי ידידי כנפשי הרבני המופלג החריף ש"ת מוה' זיידא יהודא ליב שיחי'.

ראיתי מכתבו הנעים העריך מערכה קונטרס ארוך להשיב על דברת בני חביבי האברך השנון מ' אברהם שיחי' ואז כי אינני מופנה מכל צד כי כתרוני הקפוני טרדות רבות וגם אינני במזג הבריאות עכ"ז לאהבתו כל דבריו עברו לפני וארשום העולה ע"ד בקצרה:

א העיר ע"ד המשנה למלך פ"ד מבכורות שהקשה על הש"ס דבקידושין דס"ב חשיב גירות אינו בידו משום דמי יימר דמזדקקי לי' תלתא ובשבת דמ"ו קאמר דכיון דסגי בג' הדיוטות ל"א מי יימר וכ' המל"מ דאפשר דהטעם הוא משום דלא סגי בהדיוטת ע"כ והק' מעל' דהא גבי נדרים בעינן נמי שיהי' גמורי כמבואר בפוסקים והאריך בזה ולק"מ דגבי נדרים א"צ רק דמסברי להו וסברי כמבואר בבכורות דל"ז אבל לא בעינן גמירי ולא סבירי כמפ' ברא"ש פ"ג דנדרים דהא באמת ילפינן בג"ש היתר נדרים משחוטי חוץ דאהרן ובניו וכל ישראל כדאי' בנדרים דע"ח א"כ היה ראוי שגם הדיוטת לגמרי יהיה כשרים אלא שבעינן דמסברי להו וסברי מטעם שכ' הר"ן שם דאי אפי' כי מסברי להו לא סברי סבי דבהתא נינהו ופשיטא דלא חזי להיתר נדרים דכיון דלא סברי כלל אפי' כשהן מתירי' אינן יודעים מה הן מתירים ע"ש ומש"ה כל שהן בגדר מסברי להו וסברי סגי אלא שבירושלמי מבואר דבעינן נמי שידעו לפתוח אבל אכתי אינם בגדר ת"ח וכאלו שכיחי רבים אבל לענין גר מבואר בש"ס יבמות דמ"ז דבעינן שלשה ת"ח דוקא להודיע לו מצות קלות וחמורת ושיקבל בפניהם ואע"פ שהרמב"ם פי בספי"ג מא"ב דבדיעבד אף אם מל וטבל בפני ג' הדיוטות ה"ז גר מ"מ כיון דלכתחלה בעינן ת"ח דוקא ע"כ לא הוי בידו ואף שכתב התוס' בקידושין דס"ד ע"ב לענין גט ישן דכיון דדיעבד מהני הוי שפיר בידו ועיין בתוס' סוכה דל"ב סד"ה באשרה ודל"ג דיה נקטם ובזבחים סדל"ד ד"ה כל שבידו מ"מ זהו בדבר שתלוי בידו לבד אבל כאן הדיוטת לא יזדקקו כיון דלכתחלה אסור לגייר בפני הדיוטת וכיוצא בזה כתב הרמב"ן במלחמות במס' יו"ט פ' המביא לתרץ ק' התוס' בשבת דמ"ג שהק' דאמאי גבי בכור לר"ש כיון דאסור לראות מומין ביו"ט אף אם עבר ותיקנו אין מתיקון משום מוקצה ואמאי אמרינן בטבל אם עבר ותיקנו מתיקון ע"ש שהוא קו' חמורה מאד וכ' הרמב"ן לתרץ דבטבל כיון שבידו לעשר א"כ מש"ה אמרינן דלא הוי מוקצה משום דאם עבר ותיקנו מתוקן ואף דבשאר מוקצה מחמת איסור כמו בנר שהדליקו בשבת הוי מוקצה אף שבידו לכבות ע"י איסור שם הוי איסור תורה כמו שחלקו רש"י ותוס' שם במס' יו"ט סוף דל"א א"ו כמ"ש הרמב"ן שם משום שראוי

ליהנות בטבל אף באיסורו ע"ש אבל גבי בכור שאינו ראוי רק ע"י היתר חכם ואינו בידו רק ביד אחרים ואחרים מסתמא לא יעברו אף ע"י איסור דרבנן מש"ה הוי מוקצה ע"ש העתקתיו שהוא תי' נכון מאד על ק' תוס' החמורה ע"כ בנ"ד נמי י"ל בכה"ג ובלא"ה נראה שהרמב"ם לשטתו שסובר שהודעת המצות אינו מעכב בדיעבד וכ"ה ד' הנמק"י ע"כ א"צ בדיעבד דוקא ת"ח וסגי בהדיוטת אבל להתוס' והרא"ש דקבלת המצות עיקר ומעכב בדיעבד ופליגי אהרמב"ם כמ"ש הד"מ וב"ח סי' רס"ח ומבואר מדבריהם דהודעת המצות וקבלת המצות אחת היא י"ל דלהתוס' והרא"ש אף בדיעבד מעכב אם לא היה בפני ת"ח דהא צריך שיודיעיהו מצות קלות וחמורת ולפ"ז צ"ע דברי המחבר בש"ע סי' רס"ח דבס"ג סתם כד' התוס' והרא"ש ובסי"ב סתם כד' הרמב"ם וע"ש בד"מ ריש הסימן ואכ"מ להאריך יותר:

ב) והנה בני שיחי' כ' לתרץ ק' המל"מ הנ"ל דשאני בגר שאין לנו רק צד א' דבעינן תלתא דוקא דיחיד מומחה לא מהני ע"כ אמרינן מי יימר משא"כ בהתרת נדרים שיש שני צדדים להתיר נדרים יחיד מומחה וגם שלשה הדיוטת ולזה ל"א מי יימר כיון שיש שני צדדים להתיר ונסתייע לזה מתשו' מהר"מ מינץ סי' קי"א שהקשה דאם נאמר דחכם יכול להתיר לאשת איש שנדרה מאי פריך הש"ס מי יימר דמזדקק לה בעל ומאי קושיא הא שאני גבי בכור שאין צד להתיר רק בהתרת חכם משא"כ גבי נדר אשה יש שני צדדים להתיר התרת חכם והפרת בעל ע"כ ל"א מי יימר ומזה נסתייע בני שיחי' לתירוץ שלו ורו"מ השיג עליו דהא גם גבי גר הכי אין בעולם רק שלשה הא יש כמה וכמה שלשה הדיוטת א"כ מאי חילוק יש בין התרת נדרים שיש שני צדדים התרת חכם וגם שלשה הדיוטת הא גם גבי גר יש כמה פעמים שלשה הדיוטת דשכיחי טובי ויש בידו לגייר בפני שלשה הדיוטת שירצה עכ"ד רו"מ ואני אומר שדברי בני שיחי' נכונים. דהא כ' התוס' בפ"ק דכתובות לענין ספק ספיקא דהיכא דהס"ס הוי משם א' לא הוי ס"ס ע"ש. והדי אף שיש שני צדדים להתיר וס"ס מטעם רובא הוא לא מקרי רובא בכה"ג כיון ששני הצדדים הם שם א' ממש וגם לענין מיעוטא דמיעוטא כ' המרדכי בחולין פ' הזרוע דלא הוי מיעוטא דמיעוטא אלא בתרי עניני' כו' אבל בענין א' אף א' מני אלף הוי רק חד מיעוט ע"ש. ואף שי"ל דגם כאן הוי רק משם א'. ושאני בהך דמהרמ"מ דהא יש חילוק בכמה ענינים בין התרת חכם להפרת בעל דבעל מיגז גייז וחכם מעקר עקר. ובעל צ"ל דוקא בלשון הפרה וחכם דוקא בלשון התרה ולהיפך לא מהני משא"כ לענין התרת חכם והתרת שלשה הדיוטת דאין חילוק לדינא כלל. מ"מ כיון שחכם מתיר יחידי. ובהדיוטת בעינן שלשה דוקא. וגם שלשה אין יכולין להתיר במקום שיש חכם לא הוי משם א'

ממש ועיין בש"ך בדיני ס"ס אות י"ב. משא"כ בגר דלא מהני רק שלשה. וכמה פעמים שלשה ודאי דלא הוי שני צדדים להתיר ועיין תשו' נו"ב מ"ק חיו"ד סי' מ"ז ע"כ דברי בני שיחי' נכונים. (ב

) **((א) ספר חפץ ד' אינו ת"י אך ככל החזון הזה לחלק משנחרב בהמ"ק בטל רק נבואה ולא רוה"ק כ' ג"כ בעל אוה"ח הק' בפ' בראשית על פסוק ויאמר ד' לא ידון רוחי והדבר הקשה מ"ש שם דאין אתנו ריח הקודש ואצ"ל רוח הקודש ואולי על עצמו אמר כן לרוב ענותנותו ואכתי צע"ק.

ב) הפלפול הלז פלפלתי עם ח"ד הרב החריף וכו' מ' זיידא כד הוינא בר שיתסר ועכשיו ראיתי לרשום מה שעוררו רעיוני לפלפל בענין הזה בהתשו' שהשיב לנו אאמו"ר הג' זללה"ה ע"ז. הנה במה שכ' אאמו"ר זללה"ה דהתרת נדרים בג' היא דוקא במקום שאין מומחה כן היא האמת והוא ש"ס מפורש בבכורות דל"ו ע"ב ועיי' בר"ן נדרים דכ"ג ע"א ודבר זה נראה דאשתמיט לי' למרן המהרש"א זללה"ה שכ' על מה שהקשו התוס' בשבת דמ"ו על התי' שתי' הש"ס דשאני גבי בכור דאמרינן מי ימר דמיזדקדק לי' חכם אבל בנדרים אי לא מיזדקדק לי' חכם סגי בג' הדיוטות והקשה המהרש"א דהא דג' מתירין הבכור היא דוקא במקום שאין חכם וא"כ דלמא ר"ש מיירי במקום שיש חכם עכ"ד אבל הלא גם גבי נדרים כן היא וא"כ אזדי' לי' תירוצו אכן א"כ הוא יש לדחות בזה ג"כ תי' דהא ליכא תרי נדרים דבמקום שיש מומחה אין רשאי להתיר בג' הדיוטות ובמקום שמתירין ג' הדיוטות הוא דוקא במקום דליכא חכם אך לפי מה שהעלה הר"ן שם דזה היא רק משום כבודו של חכם ובדיעבד אשתרי' לי' נדרא בג' הדיוטות אף במקום שיש חכם לק"מ ובפרט דכאשר נאמר דמי יימר דמיזדקק לי' חכם דהחכם לא ירצה להיזדקק אין בזה מפני כבודו דהחכם ויכולין להתיר לו ג' וזה נכון. ובזה יתורץ הדק היטב קושיית הישועות יעקב ביו"ד סי' ש"ט שהקשה לפי מאי דמשמע מדברי הרמב"ם בפ"ב מה' יו"ט דס"ל דכל האיסור דרואין מומין ביו"ט היא רק מטעם מוקצה דמי יימר דמיזדקק לי' חכם וע' במ"מ שם ועכצ"ל כתי' הא' בתוס' שבת דמ"ו בד"ה התם וכתי' רש"י וא"כ קשה הא בזה"ז ליכא מומחה דבעי נסמך מחכם שבא"י כמו שכ' הב"י רס"י ש"ט וא"כ בזה"ז אמאי אין רואין את המומין ביו"ט דהא אין לנו רק מומין גלוים הנתרים בג' הדיוטות דוקא. וא"כ אין כאן מי יימר ובאמת מסתימת דברי הרמב"ם משמע דאף בזה"ז כן הוא וכן האריך בס' ישי"ע להקשות בכעין זה על ש"ס דביצה דכ"ז בהא דרבא לפי שיטת הרמב"ם הנ"ל וכ' דהיא קושיא נפלאה ולא תי' כלום ולדברינו נכון מאוד כיון דעכשיו אין מומחה וניתר רק בג' הדיוטות אמרינן שפיר מי יימר וזה נכון לפע"ד אבל באמת

ראיתי דאכתי לא פלטינן מידי עיונא ודיקדוקא דאם נאמר כן יקשה דהא הב"י סתם להלכה כהרא"ש ופ' ביו"ד רס"י רכ"ח דהאידנא אין מומחה לענין התרת נדרים וא"כ יקשה האיך סתם להלכה באו"ח סימן שמ"א דמתירין נדרים בשבת הא עכשיו ליכא רק ג' הדיוטת לבד וצ"ע אלא דקושית הישועות יעקב אכתי יש לתרץ בדרך זה דהא כל ענין הקושיא היא (רק לדעת הרמב"ם דס"ל דאין בהא דרואין מומין ביו"ט רק משום מוקצה דהא ליתר המפרשים לק"מ והרמב"ם)**

ג) אמנם בני שיחי' רמי נדרים אנדרים לפי דברי הריטב"א בחי' לשבועות ד"ד שהק' אמאי קתני שבועה שלא אוכל ואכל חייב הא התראת ס' הוא שמא ישאל על שבועתו ותי' כיון דמחוסר מעשה הוא דמי יימר קי לנו רבנן לא חשיבה התראת ספק להיפטר ממלקות כיון שאין בידו לעשות בהיתר ע"ש. וכ"כ הרמב"ן במלחמות בפ' אלו עוברין דשאלה הוי מחוסר מעשה דצריך מומחה או ג' הדיוטת ומי יימר דמזדקקי ליה ביה דינא כמבואר בקידושין דמש"ה הוי דשלבל"ע וכ"כ הרמב"ן אח"כ דבשאלה כיון דצריכה נמי אחרים שיודעין לפתוח בפתחי נדרים לא שכיחה ע"ש. והרי ס"ל דהיתר נדרים מחוסר מעשה ולא שכיחה ומה יענו בהך סוגיא דפ' כירה דקאמר הש"ס כיון דסגי בג' הדיוטת לא הוי מי יימר שלדברי רמב"ן וריטב"א אינו עולה תי' המל"מ וגם תי' הנ"ל. ורו"מ האריך לתרץ ק' הנ"ל דשאני גבי מוקצה כיון דהוא סובר דימצא ג' הדיוטת שיתירו לו ע"כ לא אקצי' מדעתו. דבאיסור מוקצה בדעתו תלוי משא"כ לענין דשלבל"ע או לענין התראת ספק דבעינן שיהיו בידו ממש. וזה לא הוי ממש בידו שתלוי ביד אחרים עכת"ד והנה כ' רו"מ שכיון בזה לדברי הרב בתי כהונה הובא בס' שער המלך פי"ג מה' א"ב. ובאמת הדברים נכונים. ואני מוסיף דהא באמת אפשר לאוקמי' הך מתני' דנשאלין לנדרים כריש דל"ל מוקצה בפרט דהא קאמר הש"ס ריש מס' יו"ט דגבי שבת סתם לן תנא כר"ש. אלא דבאמת ק"ו הש"ס הוא למאי דקאמר הש"ס מעיקרא דהיכא דאינו יושב ומצפה אף ר"ש מודה דמש"ה אוסר ר"ש בבכור משום שאין יושב ומצפה דמי יימר כו' ולהכי מקשה הש"ס ממתני' דנשאלין לנדרים דאף לר"ש לא א"ש כיון די"ל מי יימר הוי אינו יושב ומצפה ואף ר"ש מודה והנה בתוס' בעירובין ד"מ הק' דבפ"ק דחולין גבי שחט בשבת משמע דלר"ש לא הוי מוקצה ואמאי הא אינו יושב ומצפה ותי' דמיירי ביושב ומצפה שמא ישחטנו חש"ו ואחרים רואין אותו. וכ"כ התוס' שם בחולין רי"ד. והרי מבואר דאף ביושב ומצפה שיהיו ראוי ע"י מציאות רחוק מאד מותר לר"ש ולא הוי מוקצה. וכ"מ במס' יו"ט דכ"ז ע"ב לפי גירסת הרי"ף וסייעתו דגרסי הב"ע במסוכנת ודברי הכל היינו דבמסוכנת אף לר"י לא הוי מוקצה כי פליגי ר"י ור"ש בלא

היתה מסוכנת רק חולה מאתמול דלר"י הוי מוקצה ולר"ש מותר. וע"ש בבעה"מ ובר"ן. ומבואר דאף בחולה שרובא לחיים לא הוי מוקצה לר"ש כיון שאפשר שתמות שוב יושב ומצפה ולא הוי מוקצה לר"ש. וא"כ כ"ש בהיתר נדרים דמקרי יושב ומצפה. ומ"מ נראה שלפי האמת אף כר"י אתיא וראי' מדלא הביא הש"ס ריש ביצה הך משנה לסייע מזה דבשבת סתם לן תנא כר"ש. וכן בשלהי מס' שבת דלא משכח הש"ס דר"י סתמא אחרינא אשכח דסתם לן תנא כר"י רק הך דעצמות וקליפין ולא מייתי הך מתני' דקתני התם בדף הזה דמפירין נדרים כו': א"ו דמצי אתיא נמי כר"י. ומשום דכיון דלר"ש לא הוי מוקצה אף באפשר שיהי' ראוי ע"ד רחוק כמו בהך דהשוחט בשבת וכנ"ל. א"כ גם ר"י לא פליג עליו בפלוגתא רחוקה וכל היכא שמצוי להיות ניתר אף ע"י אחרי' לא הוי מוקצה אף לר"י כמו דסובר בבכור ביו"ט אם נולד מומו בעיו"ט דהוי מוכן ומשום דמתיר לר"א מומין ביו"ט כמ"ש התוס' שם בשבת דמ"ו ובביצה דכ"ו. ואף שאפשר לומר דשאני גבי בכור דמסתמא היו בדעתו להתיר הבכור והזמין לו חכם מאתמול שיתיר לו כיון דלדידי' רואין מומין ביו"ט כמ"ש המהרש"א שם בשבת משא"כ בנדרים כמ"ש מהרש"א שם מ"מ כיון דמשני הש"ס דסגי בג' הדיוטת א"כ גם בנדרים הוי מצוי קצת כמ"ש מהרש"א שם ע"כ אף לר"י לא הוי מוקצה ולק"מ. (א) **(הא פסק בפ"ו מה' שבועות דאף עכשיו יש יחיד מומחה לענין התרת נדרים:

והנה הגאון מהרמ"ז בן הגאון בעל ישועות יעקב בקונטרוסו באו"ח סימן תקפ"ו הקשה קשי' עצומה על הא דאיתא בש"ס נדרים דע"ז ע"א סבר רב יוסף למימר דוקא יחיד מומחה אבל שלשה הדיוטות לא דמחזי כדין א"ל אביי כיון דס"ל אפי' מעומד ואפי' בקרובים ואפי' בלילה לא מתחזי כדין והקשה הגאון הנ"ל דלסברת רב יוסף דבג' הדיוטות אסור האיך נשאלין אצל יחיד מומחה הרי הו"ל מוקצה דבבה"ש אתקצאי משום מי יימר דמזדקק לי' חכם כמו בבכור וסיים בצ"ע גדול. ולפענ"ד נראה ליישב הקושיא בשני דרכים. הדרך הא' דהנה התוס' בשבת שם בד"ה מי יימר דמזדקק לה בעל כ' וז"ל ואע"ג דפירות שנדרה מהם אינם מוקצים לענין טלטול דהא דחזי לשאר בני אדם מ"מ אית לן למימר מגו דאתקצאי ביה"ש מאכילתם אתקצאי לכלהו יומא א"נ מיירי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם עכ"ד ובחה"ר לא כתב רק תי' הא' ונראה לפי מה דכתב המהר"ם לובלין שם להקשות על תי' הב' של התוס' דאכתי יקשה מנ"ל להמקשה להקשות מהא דמפירין נדרים דלמא לא איירי אלא שאסרה עלי' איזה פירות שלא לאכלם ותי' שתי' המהר"ם דמסתמא הא דקתני מפירין נדרים בשבת מיירי בכל מיני נדרים שלצורך השבת חשבו לדוחק דכמה פעמים מתרץ הש"ס כן דומיא דמתני'

דמיירי בחד גוונא והא ראי' מדברי רב יוסף בעצמו דסבר למימר דהא דנשאלין נדרים בשבת היא דוקא ביחיד מומחה ולא בג' הדיוטות אף דמתני' נאמרה בסתם ומשמע כסתם שאלה דהיא בין ביחיד מומחה בין בג' הדיוטות ולהכי נאיד הרשב"א מתי' הב' של התוס' ולא כתב רק תי' הא' של התוס' והנה בשבת דמ"ג בתוס' ד"ה בעודן עליו כתבו דע"כ מוכח דסבירא לי' לרב יוסף דאין מוקצה לחצי שבת עש"ה וא"כ לרב יוסף י"ל דהא דנשאלין לנדרים שהם לצורך השבת מיירי בנדרו בשבת וא"כ לא הוי מוקצה דאין מוקצה לחצי שבת אבל אביי דס"ל בביצה דכ"ז ע"ב דיש מוקצה לחצי שבת שפיר הקשה בשבת דמ"ו ואמאי לימא מי יימר דמזדקק לי' חכם דלסברתו בכ"ג הוי מוקצה משום מי יימר ואפ"ל כן בהמשך דברי הש"ס בנדרים שם דהא דסבר רב יוסף למימר נשאלין נדרים בשבת ביחיד מומחה בג'. לא הוא כעין קושיא על הא דאיתא שם בש"ס מקודם דאיזדקקו לי' רבנן לברי' דרב זוטרא בריה דרב זעירא אפי' בנדרים שהי' להם פנאי מבעוד יום ולזה הקשה לפי סברתו דנשאלין נדרים בשבת ביחיד מומחה דוקא, וא"כ קשה דהא הוי מוקצה משום מי יימר וע"כ כתיריצנו דהמשנה מיירי דוקא בנדר בשבת וא"כ קשה על הא דזקיקי ליה רבנן לברי' דרב זיטרא אפי' בנדרים שהיה להם פנאי מבע"י אלא דאביי לא סיים למלתי' ואמר לו האמת כיון דסבירא לו אפילו מעומד וכו' לא מתחזי כדינא וכשר אפי' בג' הדיוטות ודו"ק. הדרך הב' דהנה בביצה דכ"ו על הא דאיתא שם ר"ש אומר כל שאין מומו כיכר מבע"י אין זה מן המוכן וכתב רש"י לאו משום מוקצה אסר ליה דהא לית ליה מוקצה אלא לפי שמתירו ביו"ט נראה כמתקנו דהוי ליה כדן דין דגזור ביה משום שבות והק' בתוס' שני קשיו' חדא דא"כ אמאי אסור אפי' בדיעבד (עיין שם במהרש"א וב"ח מהר"מ שיף) ועוד דבשבת מוכח בהדיא דמטעם מוקצה קאמר עש"ה ולהכי נלפע"ד ע"פ מה דאיתא שם בביצה דכ"ז ע"א מאי הוי עלה אמר רב יוסף ת"ש דתלי' באשלי רברבי דאמר ר' שמעון בן פזי וכו' משום קהלא קדישא דבירושלים ר"ש וחביריו וכו' בשיטת ר"מ אמריה דתנן השוחט את הבכור ואח"כ הראה את מומו ר"מ אמר הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור אלמא קסבר ר"מ ראיית בכור לאו כראיית טרפה ראיית בכור מחיים ראיית טרפה לאחר שחיטה ומינה ראיית טרפה אפילו ביו"ט ראיית בכור מעיו"ט ואביי דחי דבריו עש"ה בש"ס וכתב רש"י בד"ה ומינה וז"ל וממנה למדו ר"ש וחביריו ואמרי כיון דחשיבא כולו האי הוי ליה כמתקן וכדן דין ואסור לראותו ביו"ט כו' ע"ש וא"כ מיושבים שני הקשיות שהקשה התוס' עליו דאעפ"י דבכ"מ דאסור משום מתקן מותר בדיעבד מ"מ הכא כיון דחשיבא כולי האי דאפי' אם ראה החכם המום אח"ש וידוע בבירור דהמום הזה היה בו קודם שחיטה אפ"ה אסור

אף בדיעבד ולהכי הוי מתקן גמור ואסור אפי' בדיעבד וזה כוונת רש"י בדכ"ו רע"ב בד"ה בי"ט עש"ה וא"כ ממילא לא קשה קשיא הב' של התוס' דהא דאמרינן בשבת דמ"ו דטעמא של ר"ש דכל שאין מומו ניכר מעי"ט אין זה מן המוכן היא משום מוקצה זה דברי אביי בש"ס שבת שם והוא לשיטתו דדחי בביצה דכ"ז דברי רב יוסף דס"ל דטעמא דר"מ היא רק משום קנסא וא"כ הוי כשאר מתקן ואמאי אסר אפי' בדיעבד ולהכי הכרח לומר הטעם משום מוקצה וא"כ גם קושית מוהרמ"ז הנ"ל לק"מ דלרב יוסף לשיטתו אין הטעם משום מוקצה ולהכי הוי שפיר ס"ד דהא דנשאלין נדרים בשבת היא דוקא ביחיד מומחה ודו"ק היטב:

(א) ובזה אשכחנא מרגניתא ליישב קשיא הפרמ"ג באו"ח במ"ז סי' שמ"א דהקשה בעל לאשתו למה מפר בשבת והא קיי"ל בש"ע יו"ד סי' רל"ד סכ"ג בהחריש לה הבעל יכול החכם להתיר וא"כ למה צריך הבעל להפר בשבת והלא החכם יתיר לה אחר שבת וכ"ת באין לה פתח הא איתא ביו"ד סי' רכ"ח ס"ז בהג"ה דנוהגין לעשות מחרטה פתח והיא לכאורה ק"ו עצומה והנה אפשר לומר דמיירי בנדרה עד"ר דהבעל יוכל להתיר אף בכה"ג כמבואר בסי' רכ"ח סכ"ד והטעם כתבו הפוסקים משום דהבעל מפר אפילו בלא חרטה דידה וכשם שאין דעתה מעכבת בלהפר כך אין דעתם מעכבת וה"ט לא שייך בחכם אבל הלא לפי סברת הרא"ש שמביא הש"ך שם ס"ק ע"ו דהטעם היא משום דסתם אשה ע"ד בעלה נודרת ותולה הפרתה בבעל דוקא וא"כ נראה דגם החכם יכול להתיר וכן מצאתי בספר לב"ש בח"ד שנסתפק בזה לדינא וא"כ נשאר קושית הפמ"ג ועוד דהא בסתם כתבו כל הפוסקים דהבעל יכול להפר בשבת ומשמע בכ"ג. ולפי הנ"ל יונח היטב דדוקא לענין מוקצה אמרו בש"ס דל"א בזה מי יימר דמזדקק ליה חכם אבל לענין צורך הבעל להפר שפיר אוריון דאין בידה דאולי לא תמצא מי שיתיר לה והוי לא שכיח ולהכי מפר לה הבעל ביום שמעו אולם הג' מהרמ"ז בקונטריסו הנ"ל התפלא בזה ע"פ מאי דאמרינן בש"ס דפ"ז אליבא דרבנן וקיי"ל כן להלכה דבין אם א"י שזה נדר או א"י שיש מפירין יכול להפר אח"כ ש"מ דהטעם היא דאחר שתיקה א"י להפר דאמרינן דשתיקתו הוי קיום אבל בא"י שיש מפירין לא הוי השתיקה כקיום וא"כ גם הפרה בשבת כיון דשלא לצורך אסור לשאול על נדרים וא"כ לא הוי השתיקה כקיום ויוכל להפר אח"כ ביום א' וא"כ לא יהיה רשאי להפר בשבת עכת"ד. והנה באמת הג' הנ"ל כתב בעצמו שם שלא עיין כל הצורך ואשתמטי' כשעה חדא דברי הש"ס בדע"ט דעל הא דאר"ח דהשותק ע"מ למיקט מיפר ואפי' מכאן עד יוד ימים והטעם דהשתיקה הזו לא הוי כקיום פריך בש"ס שם באמת מהא דמפירין נדרים אפילו שלא לצורך השבת עש"ה בר"ן וברא"ש

וכן מהא דס"ל לר"מ בא"י שיש מפירין דא"י להפר וכתב הר"ן והרא"ש דטעמא דרבנן משום דבא"י שיש מפירין לא הוי ביום שמעו אבל לא משום דהשתיקה הזה לא הוי כקיום ובאמת קיי"ל להלכה דהשותק ע"מ למיקט א"י להפר ואין להקשות דאכתי נאמר דזה ג"כ לא הוי ביום שמעו כיון דא"י להפר אמינא דלע"ד לק"מ)**

ד) הקשה בני שיחי' על ד' הרמב"ן וריטב"א הנ"ל מש"ס יבמות דפ"ח דאמרינן גבי קונמות אי דידי' משום דבידו לאתשולי עליו וכו' ומבואר דשאלה הוי בידו ותי' עפ"י דברי הרא"ש פ' הנזקין דהא דע"א נאמן בדבר שבידו לאו מתורת מגו היא. אלא משום דכיון שבידו הו"ל כמו בעלים. ומש"ה מהני אף בידו כי האי עכ"ד. ורו"מ האריך להשיג עליו דכיון שכ' הרמב"ן וריטב"א דזה מחוסר מעשה הוא ותלוי באחרים נמי לאו בידו הוא א"כ מה מועיל גם לענין נאמנות כיון שאינו בידו. ואני רואה דברי בני שיחי' טובים ונכוחים שהרי כ' התוס' ריש מס' גיטין דמה שאנו סומכין על הנשים בשחיטה אעפ"י שאין יודעת ה' שחיטה כיון שבידה ללמוד לשחוט או להשכיר שישחטו לה כבידה דמי ע"כ והרי זה יותר קשה ממה שימצא שלשה שיזדקקו להתיר נדרו וג"כ מחוסר מעשה היא ואינו בידו לגמרי ואעפ"כ מקרי בידו לענין נאמנות באיסורין ויותר מזה כ' הרמב"ן ריש גיטין בשם התוס' דכל שבידו בשום פעם אף שאין עכשיו בידו מ"מ מקרי בידו לענין נאמנות באיסורין. וז"ל הרמב"ן בחי' שם ובתוס' תי' דהתם בידה לתקן שתספור ותטבול אעפ"י שאין בידה לתקן עכשיו אם לא שלמו ימיו. מ"מ יכולה היא להמתין לספור ולטבול וכל שבידו לתקן עא"נ עא"ג דאיתחזק איסורא וכו' ע"כ. והנה גם רו"מ דרך בדרך הזה אלא שעיקר חלוקו דהיכא דאנו דנין אם נאמן משום בידו בזה אנו מאמינין לו אף בכה"ג כיון דאפשר לו לקבצם ע"י טורח. ואף היכא שאנו באים להאמינו בתורת מגו דשאלה הוי מגו שפיר. ולפענ"ד אינו כן. רק בענין נאמנו' באיסורין שאינו מתורת מגו בזה מועיל בידו כי האי ג"כ וכנ"ל. והנה בני הנ"ל הק' עוד ע"ד רמב"ן וריטב"א הנ"ל מן הש"ס עירוכין כ"ג דמסיק דבשאלה בהקדש פליגי דר"י אומר א"צ לידור הנאה דלא חייש לקנוניא דהא אי בעי הי' מיתשל על הקדשו והק' בני הנ"ל הא לדידהו לאו בידו הוא. ומעל' תי' לפי שיטתו דלענין להאמינו מקרי בידו. והביא מעל' ששוב מצא כדבריו בס' שעה"מ פי"ג מהא"ב הנה לכאורה אדרבא דברי השעה"מ הם סתירה לדבריו דהא השעה"מ הק' שם מהך דיבמות דפ"ח הנ"ל לזה תי' שם דכיון דאפשר לקבץ אותם אף בטורח גדול מ"מ נאמן מטעם דלא הוי שביק היתרא ואכיל איסורא כמו שנראה לומר פרוזבול הי' לו ואבד מה"ט ע"ש. מבואר דלולא זאת לא היה נאמן מטעם דלאו מגו הוא משום שאין בידו רק ע"י טורח. וא"כ בהך דעירוכין לא שייך לומר לא שביק היתרא

ואכיל איסורא דהא אף אי גירש משום קנוניא לא עביד איסורא. כדמוכח מהך דמשה בר עצרי שהובא בש"ס שם דפריך בש"ס רק על המשיאו עצה דהוי רשע ולא פריך בלא"ה דהא ר"ה בעצמו אסור לו לעשות כן ליקח מעות בגזלה ח"ו. וגם שנויא דש"ס לא א"ש וגם מדלא כתבו בטוש"ע סי' ק"ב איסורא רק על המשיא עצה ולא על האיש והאשה בעצמם שהמעות של ההקדש והערב גזלה בידם אם עשו עד"ז. ש"מ דלדידהו ליכא איסורא אלא שלכאורה אפשר להוכיח איפכא דיש בזה איסור דאל"כ מאי פריך הש"ס שם בערוכין ואלא הא דאר"ה ש"מ שהקדיש כו' חזקה א"א עושה קנוניא על הקדש לימא כתנאי אמרה לשמעתי'. ומאי קושיא דלמא בהך דר"ה כ"ע מודי משום דאם עשה קנוניא ודאי עביד איסורא שגוזל את ההקדש משא"כ בפלוגתא דר"א ור"י וגם מדפריך בפשיטות על אביי מהך דאביי דאחריך. א"כ לכאורה פשיטא להו להש"ס דשוה קנוניא זו להך דאחריך ושם אע"ג דהוא עצמו שמכר לא מקרי רשע מ"מ אסור לעשות כן כמבואר בש"ס ב"ב דקל"ז וע"ש בפירשב"ם ובסמ"ע סי' רמ"ט סקי"א. והנה במרדכי ספג"פ הובא תשו' מהר"ם וז"ל וששאלתם אדם שחייב לחברו מע"פ ונתן כל נכסיו לאחר להפקיע מהמלוה נ"ל דיש לב"ד לכוף הלוה שידור הנאה מאותן נכסים דשמא קנוניא עבד דתנן במס' עירוכין ובג"פ ארשב"ג אף הערב לאשה בכתובתה ידור הנאה שמא יעשה קנוניא על נכסיו ואח"כ יחזיר אשתו אלמא דכפינין לבעל שידור הנאה כו' משום דחיישינין לקנוניא אע"ג דכי גביא מעיקרא כדין גביא כ"ש שרוצה להפקיע חוב חבירו שלא כדין כו' ע"ש ומבואר מזה דלא הוי גבי' שלא כדין. ואף אם נאמר דאף דלא הוי גבי' שלא כדין מ"מ הוי איסורא להפקיע נכסי הקדש כמו באחריך דאף דהמכיר' או הנתינ' לאחר כדין הוא מ"מ אסור לו למכור או ליתן א"כ אכתי תיקשי דמאי פריך מדר"ה הא בכאן ליכא רק איסורא זוטא ומש"ה לא חייש ר"י לקנוניא משא"כ בהך דר"ה דאם הוא שקר שאין לפלוני מנה בידו איסורא רבה עביד שגוזל ההקדש ע"כ ל"ח לקנוניא שיעבוד איסורא רבה. אע"כ שהש"ס משמע להו שאין הטעם שאין אדם עושה קנוניא על הקדש מטעם איסור הוא דהא בעלמא חיישינן לקנוניא בשביל לקוחות אע"ג דודאי איסור גדול הוא לטרוף מלקוחות שלא כדין ואפ"ה חיישי' לקנוניא ועיין בש"ך ח"מ סי' ע"ט סק"ל ומה לי גזל הדיוט או גזל הקדש אלא דר"ה אמר דאין אדם עושה קבוניא על הקדש היינו שחמירי לאינשי להפקיע ממון הקדש ולא מטעם איסור הוא ע"כ פריך הש"ס שפיר ומש"ה אין מזה ראיה דבמגרש ע"מ להחזיר עושה איסור כלל. ומסוגית הש"ס דמשה בר עצרי מוכח דאין בזה איסור כלל על הבעל ע"כ לא שייך בזה לא שביק היתרא ועביד איסורא. וגם אף אם נאמר דיש בזה איסור מ"מ כיון שאין בזה

איסור חמור גזל וכיוצא כמבואר מדברי המרדכי הנ"ל פשוט לפע"ד דל"א בכה"ג חזקה דל"ש היתרא ועביד איסורא שוב ראיתי בחי' הרמב"ן לגיטין די"ז שכ' שם תחלה לתרץ מאי דהוי קשיא לר"ש אמאי כשר גט מוקדם ניחוש שמא כתבו בתשרי ומקדים זמנן בניסן. ותי' דל"ח לזה דהא הבעל ל"ל הנאה בזה ולמה יעשה כן. וכ' אח"כ וז"ל וק' הא דתנן שלהי ב"ב הערב לאשה בכתובתה והי' בעלה מגרשה כו' דאלמא חיישינין לקנוניא ה"נ ליחוש לקנוניא משום פירות. ואפשר לומר התם היתרא הוא ועוד דחזינין דהוא מגרשה ונפרעת מן הערב הילכך חיישינן. אבל הכא איסורא הוא דשלא כדין טרפא ולא חיישינן וכו' ע"ש. הרי מפרש דהיתרא הוא וכמ"ש למעלה אלא שדברי הרמב"ן תמוהים לכאורה דאכתי מה יענה בהך דר"ה דקאמר ש"מ שאמר מנה לפלוני נאמן שא"א ע"ק על הקדש ות"ל דלקנוניא דאיסורא ל"ח. ועוד דהא בבריא חיישינן שעושה קנוניא על הקדש כמבואר בש"ס שבועות דמ"ב וכמו שפי' כל הפוסקים והא קנוניא דאיסורא הוא ועוד דא"כ מאי מקשי הש"ס בעירוכין אדר"ה לימא כתנאי אמרה לשמעתתא הא לד' הרמב"ן הך דר"ה רחוק מפלוגתא דר"א ור"י כרחוק מזרח ממערב דהא בהך דר"א ור"י קנוניא דהיתרא הוא ובהך דר"ה קנוניא דאיסורא הוא ועכצ"ל דאע"ג דנאמר דאין חוששין בעלמא לקנוניא דאיסורא כל היכא דלא נפל ואיתרע כמ"ש הרמב"ן שם בתחלה ה"מ לענין שלא לחוש שמא עשה איזה ערמה אבל בש"מ שאמר מנה לפלוני בידי שבא להוציא המנה מן ההקדש מ"ה נהי אף אם לא כחוש בעלמא לקנוניא אפ"ה מצד הסברא אינו נאמן דמי עדיף מעד א' דעלמא שא"נ לענין ממון וע"פ שני עדים יקום דבר וע' בש"ך סי' רנ"ה סק"ח בהג"ה והלא דעת בעל המאור שלהי ב"ב וסייעתו דאף חזקה דא"א עושה קנוניא על הקדש בש"מ אינו מועיל להוציא מיד הקדש רק בשטר מקוים ע"ש ואף שקי"ל כהרי"ף וסייעתו כמ"ש הש"ך שם באריכות מ"מ עכ"פ הוא דוקא מטעם דשכ"מ אינו עושה קנוניא על הקדש ובודאי קושטא קאמר ואף זיהו חידוש הוא ולפ"ז צ"ל דהכי פריך הש"ס דהא חזינן כהך דר"ה דלולא דא"ע ק' על הקדש בודאי לא הי' נאמן דהא ע"א בעלמא א"נ אף בלא טעמא דקנוניא ומשום דע"א אינו קם לממון אפ"ה מהימן מטעמא דא"א ע"ק כו' ובודאי קושטא קאמר מכ"ש במתני' דאין לחשוד אותו שעשה קנוניא בתחבולה להוציא ממון מיד הקדש אף דבהך דר"ה קנוניא דאיסורא הוא ובדר"א קנוניא דהיתרא הוא עכ"ז מדמה להו הש"ס להדדי מטעם שיש בדר"ה גרעותא מצד אחר כיון שבעלמא אע"א קם לממון א"כ שוב שניהם שקולין וכיוצא בזה כ' התוס' בקידושין דע"ז סד"ה פרט ובכמה דוכתי בכיוצא בזה ובעיקר קושיא הנ"ל יש לתרץ כמ"ש הר"ן בכתובות פ' אלמנה משום דמעשה קשה דגירושין לא עביד כיון דאפשר בשאלה והיינו

כמ"ש השעה"מ פ"ג מה' יבום וז"ל אבל היכא דעביד מעשה קשה דגירושין אמרינן וד דנאמן מטעם מגו כיון דאפשר בשאלה דאע"ג דלאו בידו כלל אלא דבעי טורח גדול עד שיזדקקו לו תלתא והלכך אמרינן ודאי דמסתמא הי' טורח יום או יומים עד דמכנפי להו ולא הוי עביד מעשה קשה דגירושין ע"כ ולהכי כתב הר"ן דבהך דר"ה א"נ בבריא במגו דשאלה משום דדיבורא קיל משאלה והיינו משום דשאלה אינו בידו ממש דמי יימר דמזדקקי לי' תלתא ואף שאפשר לקבצם ע"י טורח מ"מ דיבורא קיל לי' כמ"ש השעה"מ בכוונת דברי הר"ן הנ"ל. אמנם כ"ז לד' הר"ן אבל לרוב הפוסקים הסוברים דבהך דר"ה מיירי באופן דליכא מגו דשאלה הא באם יש מגו דשאלה אף בריא נאמן במגו דשאלה צ"ל דס"ל דאף דדיבורא קיל לי' מהימן משום דודאי קושטא קאמר דכיון דעכ"פ בידו לישאול ע"י טורח אמרינן חזקה דלא הוי שביק היתרא ואכיל איסורא כמו גבי פרוזבל וכמ"ש השעה"מ פי"ג מה' א"ב לתרץ הך דיבמות. אמנם לד' הר"ן ע"כ צ"ל דל"א הך חזקה דלא שביק היתרא כו' במקום שצריך שלשה ואיכא טורח גדול ובפרוזבל ג"כ סובר דא"צ שלשה כמ"ש השעה"מ בה' יבום ועכצ"ל לשטת הר"ן דבהך דיבמות שאני דבע"א באיסורין אף באיתחזק איסורא א"צ שיהי' בידו ממש כמ"ש בני שיחי' בתירוצו וכמו שהבאתי סיוע לדבריו למעלה מדברי התוס' ורמב"ן או לתרץ כמ"ש השעה"מ בה' יבום משום שנשאלתי הוא מלתא דעבידי לגלוי' וירא לשקר ע"כ נאמן אף בידו כי האי ועיין תשו' נו"ב מ"ק חאה"ע סי' כ"ז ודברי בני מוחווורין יותר בתרוצו לשטת הר"ן ויעיון ר"מ ויראה שדברינו ברורין ב"ה כשמש. ה'. כ' רו"מ לתמוה על ס' פמ"ג יו"ד סי' ל"ט שהק' **(דל"מ לפי דעת המל"מ בפ"ז מה' תרומות היכא דיש בדבר איסור תורה אך דצריך תנאי לזה שיהיה הדבר ראוי ואז אינו ראוי מצד איסור דרבנן דרבע עלי' מצ"א לא מקרי אינו ראוי ויש בזה איסור תורה וא"כ פשיטא דלק"מ דשאני היכא דלא ידע כלל שזה נדר או שיכול להפר דזה לא מקרי ביום שמעו דהשמיעה שלו אינו שמיעה כלל אבל הכא דידע באמת שזה נדר ויש לו מפירין אלא דאיסור שבות מדרבנן רבע עלה דא"א להפר בשבת מטעם זה אינו מבטל האיסור תורה דכל נדר שאינו מיפר ביום שמעו אינו יכול להפר אח"כ ובדברי המל"מ האריכו הרבה מהאחרונים והעלו כן להלכה גם אאמו"ר הג' זללה"ה בספר ישי"ע דע"ג תמך סברה זו עש"ה אלא אפילו לפי סברא הא' שכ' המל"מ דמפני איסור דרבנן מקרי אינו ראוי לק"מ דה"מ אז היה האיסור דרבנן מפני איזהו טעם אחר כמו אם נאמר מטעם דמתחזי כדינא כמו שרצה רב יוסף לומר בטעם דאין נשאלין נדרים בשבת בג' הדיוטות משמע דמתחזי כדינא היה שייך קושית הג' מהרמ"ז הנ"ל אבל הלא בהפרת האב או הבעל כ"ע מודי דליכא שום טעם רק כמו שכתב הר"ן בריש

דע"ז מטעם כיון דאפשר להפר למחר ובזה כיון דא"א להפר למחר אין שום טעם וסברא לאסור אפי' מדרבנן ולמה יאמרו דיהיה יוכל להפר למחר ולא יהיה רשאי עכשיו להפר אפוכי מטרתא ל"ל וזה ברור לפע"ד.)** דלמה נאמן הבודק לומר טרפה וא"ל משום שבידו לעשות נקב קטן והיינו מטריפין דאפשר שהיה מכירין שנעשה אח"ש ותי' עפ"י דברי הרא"ש משום שהוא הבודק הו"ל כבעלים והק' רו"מ הא אף לד' הרא"ש צריך שיהיה בידו לעשות כמו שאומר כמו שמבואר בש"ס ר"פ האשה רבה וכ' רו"מ ליישב עפ"י דברי הפ"י בגיטין הובא בחו"ד סי' קפ"ה דטעם דנ' לאסור אם הוא בידו. משום כיון שהבעלים מסרו בידו נאמן דהוי כשליש דנאמן משום דהימני'. ולזה דוקא להתיר דבר שבחזקת איסור צריך בידו לעשות כמבואר ר"פ הא"ר. אבל לאסור דבר שבחזקת היתר א"צ שיהיה בידו לעשות רק כיון שמסרו הבעלים לידו מהימן כמו שליש ומטעם שהבעלים יכולין לשוי' חד"א את שלהם על הכל עכ"ד רו"מ. ודבריו תמוהים ראשונה מה שתמה על הפמ"ג. הנה הפמ"ג לא דידיה קאמר רק כ' כמ"ש הש"ך בסי' קכ"ז אות א' דלהרא"ש אף שאין בידו לנסכו נאמן מטעם בעלים ע"ש בפמ"ג וכ"ה באמת בש"ך שם שלהרא"ש אף באומר על יין מבושל שנתנסך מקודם שמסרו הבעלים לידו קודם בישולו נאמן להרא"ש ועיין בתשו' ח"צ סי' ע"ט גם מ"ש מדברי הפ"י בגיטין הובא בחו"ד. הנה דברי הפ"י הם בגיטין דנ"ד ע"ב ומשם מבואר להיפך דהא הטעם לדידי' דנאמן כמו שליש ובשליש גופי' הטעם משום דהימני' היינו דיכול למסור לגירושין ומש"ה נאמן ומש"ה גם כאן אינו נאמן רק אם היה בידו לאסור כמו שאומר וכן מבואר בהדיא בס' חו"ד בסי' קכ"ז לשטת הפ"י. גם מ"ש מעל' דלשטת הפ"י יותר נאמן לאסור מלהתיר לא ראה דברי הפ"י שם בגיטין ד"ה אמר אביי דיותר נאמן להתיר מלאסור ע"ש בטעמו. וכ"כ הפ"י בקו"א סוף קידושין וכ"כ בס' חו"ד שם בסי' קכ"ז ועיין בתוס' ריש גיטין ד"ב ע"ב ד"ה מ"ד ובס' פ"י שם וז"ב:

ואו) מה שהקשה רו"מ איך אמרינן מגו דשאלה הא כיון דעכ"פ טורח גדול לקבץ תלתא שיתירו הוי מגו דלא שכיח. וכן הקשה בני הנ"ל בא"א קצת יפה דחה מעל' כי אין כאן אפי' ריח קושיא דבשלמא לטעון טענה אחרת אם הטענא לא שכיחא לא הוי מגו דסובר שלא יאמינו לו כיון דלא שכיחי שיהיה כן משא"כ כאן שהמגו שבידו לעשות כן ובחנם האריך מעל' בדמיונות שאינם ענין לכאן. כי אין כאן אף התחלת ק'. אולם מ"ש רו"מ שהקצה"ח ע"כ אינו סובר כד' השעה"מ דטעם הר"ן דדבורא קיל משאלה משום דמי יימר דמזדקקי ליה דאל"כ מאי הק' הקצוה"ח מהא דנאמן לומר יש לי בנים משום שבידו לגרשה. הא שאני שאלה משום מי יימר אינו מוכרח דהא חזינין דבהך דעירוכין במגרש

אשתו אי אמרינן יש שאלה בהקדש א"צ לידור הנאה משום שבידו לשאול והיינו שאף שקשה לטרוח לבקש שלשה מ"מ כיון שקשה גירושין אמרינן דיותר הי' מטריח לבקש שלשה משיגרש וכיון דדבורא קיל משאלה כ"ש דקשה מגירושין זה קושיית הקצה"ח. ושטת הר"ן עפ"י דברי השעה"מ בהל' יבום יש ליישב ואין כאן מקומו:

זיין) התוס' בפסחים כתבו בדמ"ו ע"ב דהא דלא שרי ר"א לקרות לה שם קודם אפי' מטעם הואיל אי בעי מתשיל וכ' ועי"ל דהואיל ואי בעי מתשיל עלי' לא שכיח לא אמר להתיר ע"כ. וכ' בני שיחי' בכוונתם דמש"ה ל"ש משום דאין נשאלין על הקדשות אלא מדוחק והיינו דא"א לפרש בכוונתם משום דמי יימר דהא התוס' תי' בגיטין דל"ג דהא דלא הוי התראת ספק בנזיר שאמרו אל תשתה משום דמוקמינן ליה אחזקה ולא תי' משום טעמא דמי יימר כמ"ש הרמב"ן והריטב"א. וע"כ דלא ס"ל הכי משום דסגי בג' הדיוטות כשטת הש"ס בשבת דמ"ו וא"כ הא דכתבו בפסחים דאי בעי מתשיל לא שכיח היינו משום שאין נשאלין על הקדשות אלא מדוחק זה כוונת בני שיחי'. ורו"מ השיגו דהא דאין נשאלין על הקדשות אלא מדוחק, כ' הרמב"ם סוף ה' נדרים משום דכ' נדרי לה' אשלם וזהו בהקדש ממש אבל לא בחלה ותרומה כמ"ש התיו"ט והש"ך דע"כ אין חלה ותרומה בכלל הקדש דהא ר"א ס"ל בעירוכין דכ"ג כב"ש דאין נשאלין על הקדשות ואעפ"כ קאמר הש"ס דסובר הואיל ואי בעי מתשיל בחלה עיין בתיו"ט שם בפסחים ובש"ך ח"מ סי' רנ"ה סק"ו והוסיף רו"מ בטעמו דכיון דצריך להפריש חלה ותרומה אחרת אין פסידא להקדש ואינו עובר משום נדרי לה' אשלם ונסתייע לזה מדברי המחנה אפרים ה' צדקה סי' ה' שכ' דנדרי הקדש אין להם היתר ע"י חרטה רק ע"י פתח מקרא דנדרי לה' אשלם והק' דא"כ אמאי מק' הש"ס בנדרים דיהי' תרומה דשיל"מ דאי בעי מיתשל ודלמא לא ימצא פתח. וכ' וז"ל לק"מ דהתם כיון שאינו רוצה להפקיע המצוה שדעתו הוא לחזור ולתרום אח"כ אפי' בחרטה יש לו שאלה ע"כ ומזה הביא ראיה דל"א ג"כ בחלה ותרומה בכה"ג דאין נשאלין אלא מדוחק. ויצא לחלוק על הש"ך ונה"כ ביו"ד סי' שכ"ג שכ' דגם בחלה ותרומה אין נשאלין אלא מדוחק עכ"ד רו"מ. והנה יישר כחו שהיטב לראות ולפלפל. אמנם לדעתי אין דברי המח"א מוכרחים. דמעיקרא לק"מ מהש"ס דנדרים דהא המקשה שהק' שם בדנ"ט דתרומה יהיה דשיל"מ ולא ליבטל אכתי לא אסיק אדעתי' תי' התרצן דתרומה מאי מצוה לאתשולי עלי' איכא והיינו כמ"ש בנה"כ הנ"ל שאין נשאלין על הקדישות אלא מדוחק כמ"ש הנה"כ שם בפי' דברי הש"ס הנ"ל ע"ש היטב. וטעמא דאין נשאלין אלא מדוחק הוא מנדרי לה' אשלם. וכיון דהמקשן לא אסיק אדעתי' מזה א"כ דין תרומה והקדש כדין שאר נדרים וא"כ יש להם היתר גם ע"י חרטה ושפיר מקשה

דיהי' תרומה כדין דשיל"מ ולא ליבטל ונסתר ק' המח"א הנ"ל. אמנם לכאורה יש ראי' לדברי רו"מ ממק"א דאם נאמר כד' הנה"כ מאי מקשה הש"ס בעירובין ד"ל ע"ב ואלו לנזיר ביין לא פליגי ה"ט אפשר דמתשיל אנזירותי'. א"ה תרומה נמי אפשר מתשיל עילוי' ומאי קושיא הא אין נשאלין אלא מדוחק אתרומה ומש"ה לא הוי ראוי לו. א"ו כדברי רו"מ ושלא כהנה"כ. אלא שאפי' בלא דברי הנה"כ נמי תיקשי מאי פריך הא שני ושני כמו שחלקו הש"ס בנדרים דנדרים מצוה לאתשולי עליו. ופשיטא דה"ה לנזירות ועמ"ש לקמן משא"כ בתרומה (א) וגם בלא"ה ק' דמאי הוכחה מייתו שם התוס' דהיכא דלא חזי השתא לשום אדם לא מהני ע"י הואיל מדקתני לעיל שאין מערבין בהקדשות אע"ג דאפשר לאתשולי עלייהו ע"ש סד"ה ולפרוש. ומאי ראי' הוא שאני בהקדש שאין נשאלין עליהן אלא מדוחק. ואם נאמר שהתוס' פליגי בזה על הרמב"ם א"כ בלא"ה אין מקום לפי' בני שיחי' בדברי התוס' פסחים הנ"ל:

וצ"ע בכ"ז. והנה כבר כ' לתמוה ע"ד המח"א הנ"ל. ויותר מזה אני תמה על המח"א שהחליט שם דאין נדרי הקדש ניתרין רק בפתח ולא בחרטה. וכן בתשו' מוהר"ב אשכנזי סי' ט"ו פלפל הרבה בזה הובא ש"ך ביו"ד סי' רנ"ח סק"ד ותמהני שלא הרגישו בדברי רמב"ן במלחמות שילהי ב"ב הובא בש"ך ח"מ סי' רנ"ה רסק"ו שכ' דקיי"ל יש שאלה בהקדש בין בפתח בין בחרטה ע"ש וצ"ע. והנה מסוגיא זו דעירובין יש לי מקום תימה על הרב הג' המגי' במל"מ שכ' בפ"ה מה' מעשר דשרי לעשר בשבת דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר דהא. קודם השבת היה פטורין ממעשר ואימת נתחייבו במעשר בשבת הוא דנתחייבו משום דשבת קובע למעשר. א"כ הוי כמו גלגל חלתו ביו"ט דמפריש ממנה חלה ביו"ט. וכפירי דטבילי האידנא בביצה דל"ז ע"ש בהגהת מל"מ. ולדבריו מה משני הש"ס שם בעירובין סומכס סבר לה כרבנן דאמרי כ"ד שהוא משום שבות גזרו עליו ביה"ש ות"ל דאפי' בשבת מותר להפריש דהא לא נשאל על התרומה אלא בשבת, א"כ לא טבילי הפירות עד עכשיו ומותר להפריש בשבת אע"כ כיון שהיה אפשר שיהיו טבילי אתמול ולהפריש מהם אתמול אסור להפריש בשבת ודוקא בעיסה שמותר ללוש ולאפות ביו"ט אף שיש לו פת מעיו"ט משום שרוצה לאכול פת חמה הוי כא"א להפריש מעיו"ט משא"כ בכה"ג ועיין במג"ש ובס' פ"י בביצה דף י"ג ע"ש באריכות ודברי המגי' צע"ג:

ועלה בדעתי ליישב כיון דצריך שיהיה חזי העירוב ביה"ש א"כ צריך שיהיה ראוי למתשיל ולהפריש ביה"ש וזה לא אפשר דהא ביה"ש מטילין אותו לחומר שני ימים כמבואר בש"ס פ"ב דשבת דל"ד ע"ב דספק שמא מקצתו יום ומקצתו לילה וא"כ אי

יהיה מתשיל ביה"ש א"א להפריש ביה"ש דשמא בשעה שמתשיל היו יום א"כ טבול מע"ש ואסור להפריש בשבת. ושמא בשעת הפרשה יהיה לילה אלא שאכתי קשה יהיה מותר להפריש מטעם ס"ס שמא כולו מן היום או כולו מן הלילה ושמא סובר דס"ס אסור בדשיל"מ אף בדרבנן וכיון דסובר כרבנן דכל שהוא משום שבות גזרו עליו ביה"ש אסור אף אם יש ס"ס. ועיין בט"ז וש"ך יו"ד סי' ק"י סוף ס"ח ובמג"א סי' תצ"ז סק"ד ובאחרונים שם אלא שצע"ק דמאי קאמרי בש"ס שם בשבת אהך דמטילין אותו לחומר שני ימים למאי הלכתא והא נ"מ לכה"ג וצ"ל דחדא מיניהו נקט. וגם חומר שני ימים לזיבה הוא משנה ויש לפלפל הרבה בזה ואכתי צ"ע (ב) ומדי עברי בתוס' פסחים הנ"ל ראיתי מלתא דתמיהא טובא בדברי האור חדש שם על

**((א) ובספר ישועות יעקב בא"ח סס"י שפ"ו תי' בטוב טעם ודעת כיון דמתני' מיירי בע"ת דע"ח אין מערבין אלא בפ"ת וע"ת אין מערבין אלא. לדבר מצוה ואי נימא דבלא שאלה אין מערבין א"כ יש מצוה לישאל עלה משום מצות עירוב וזה נכון מאוד ובזה מיושב היטב מה שהקשה בתשו' שער אפרים (ואינו ת"י רק ראיתי מה שהביא בס' ח"ס בחי' לפרק לולב הגזול בשמו) על דברי הרשב"א בתשו' סי' תשמ"ז שכ' ראיה דמודר הנאה מלולב דל"א הואיל אי בעי מתשיל עלה הוי שלו מהא דאין יוצאין בתרומה טמאה ביד ישראל ונימא הואיל אי בעי מתשיל והקשה בשו"ת ש"א הנ"ל ומאי ראי' מהא דתרומה להא דערום הא בזה איכא מצוה לאתשולי ובזה ליכא מצוה ובס' ח"ס נדחק שם ליישב ולפי תי' הישי"ע הנ"ל לק"מ דהא התם כיון דצריך הלולב לדבר מצוה א"כ ג"כ מצוה לאתשולי עלי' ובזה מיושב נמי דברי הב"י באו"ח סי' קצ"ו שכ' דטעם התוס' והראשונים בברכות דמ"ה שכ' דג' שנדרו הנאה זה מזה אין מצטרפין לזימון שהוכיחו זה מש"ס עירוכין מדהוצרך הש"ס התם לאהדורי הטעם דכהנים אוכלין תרומה מצטרפין עם ישראלים אוכלי חולין כיון דהם נמי מצי אכלי חולין ות"ל דבלא"ה מצוי לאתשולי עלה אלא ש"מ דל"א הכי עכ"ד ולכאורה קשה מאי ראי' מתרומה לנדרים הא בנדרים מצוה לאתשולי עלי' ולא כן בתרומה ולדברינו לק"מ כיון דאיצטרפת לזימון נמי מצוה היא וזה פשוט.

(ב) תי' הזה לפענ"ד מוכרח דמה שכתב בתי' הא' דדוקא בחלה מותר מפני שרוצה בפת חמה אף שמצאתי כדבריו בס' שעה"מ פ"ה מה' מעשר אינו עולה לפע"ד להלכה כמו דנראה מדברי הח"י בסי' תנ"ז סק"ט שכ' שם דבאם המצה שאפה מעיו"ט ולא הי' בשום עיסה כשיעור לא נצטרפו עד יו"ט מותר להפריש מהם חלה ביו"ט וכן פסק להלכה במקור חיים שם אף דלא שייך התם ה"ט וכן מבואר בספר יד אפרים באו"ח סס"י תק"י

וגם המעיין בפני יהושיע בביצה שם יראה דאף דמתחלה הביא דברי המג"ש במסקנתו לא ס"ל כן וע"כ כתי' הב' שכ' אאמו"ר הג' זללה"ה מפני דבעינין דיהי' ראוי לביה"ש וביה"ש הוי ס' דמקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה לכן א"א להפריש ומה יפה אף נעים לתרץ ע"פ זה קו' שער המלך)**

מה שהוכיחו התוס' שם מלחם הפנים ושתי הלחם דאין אפייתן דוחה יו"ט אע"ג דאיכא להימר הואיל ואי בעי פריק לה שאין התנור מקדשם שאם היה מקדשם פסלו בלינה כיון דאופין אותם קודם יו"ט וכ"מ במנחות דע"ב דמ"ד אין אפייתן דוחה יו"ט קסבר דאין התנור מקדשן עכ"ד התוס' והק' בס' או"ח דשמא רבה סובר כחזקי' דכ"ש מקדש שלא מדעת. רק שכ' התוס' בסוכה ד"נ דדוקא בזמנו אבל שלא בזמנו אף חזקי' מודה דאינו מקדש אלא מדעת וא"כ שפיר י"ל דאם אפו אותו ביו"ט אף שנתכוונו שלא יקדש התנור מ"מ קדוש כיון שבזמנו הוא וא"כ לא מצי פריך ליה. אבל אם אפו קודם יו"ט א"כ הוי שלא בזמנו ואם נתכוונו שלא לקדשו לא קידשו התנור ולא נפסל בלינה. ותי' דא"כ היו להם לאפות בליל יו"ט ויתכוונו שלא יקדש וג"כ הוי שלא בזמנו עכ"ד. ודבריו תמוהים מראש עד סוף. א' מה היה צריך להקשות בדחוקים שנתכוונו שלא יקדש וסובר כחזקי'. בלא"ה הו"ל להקשות דהא מסקנת הש"ס במנחות ד"ק שאין כ"ש מקדשין שלא בזמנן וע"ש במהרש"א ס"פ לולב וערבה וגם בעיקר שהק' דאם היו אפייתן מעיו"ט הוי שלא בזמנו הוא תימה גדולה דא"כ הו"ל לאקשוי על הש"ס במנחות דע"ב דקאמר קסבר רבי תנור מקדש אי אפי לה מאתמול איפסל בלינה ומנ"ל דהא שלא בזמנו הוא וכן מה קאמר רבא דנפ"ל דחבית כ"ג דוחה השבת מדכ' על מחבת מלמד שטפונין כלי ואי אפי מאתמול איפסל בלינה ע"ש במנחות ריש דנ"א והא שלא בזמנן הוא וכן מה פריך התם דצ"ה ע"ב רישא לסיפא דקתני ואפייתן בפנים אלמא תנור מקדש וקתני ואין דוחת שבת איפסלה בלינה ואמר רבא הוקשה אדם ק' כברזל ומאי קושיא הא שלא בזמנו הוא. ובאמת כבר הרגישו התוס' בקושיא זו בדנ"א ד"ה אפי לה ותירצו דכיון דלא דחי שבת א"כ מאתמול הוי זמנן. ועיין בתוס' שם דצ"ה ד"ה דרך חולין ע"ש היטב. גם מה שתי' שהיה להם לאפות ליל יו"ט דהוי כמי שלא בזמנו הוא נגד הש"ס במנחות ד"ק סוף ע"א דקאמר לילה אין מחוסר זמן והוי בזמנו ע"ש היטב. ודברי האו"ח תמוהים מאד גם מה שהביא שם באו"ח בשם ס' אמרי צרופה ליישב קשי' מהרש"א דאף אם נאפו כדרכן בע"ש יפסלו בלינה אם התנור מקדשן ותי' בס' אמרי צרופה די"ל דאפו עד כמאכל ב"ד קודם שבת ונגמר בשבת דאין כאן חילול שבת וגם לא נתקדש הלחם עד גמר אפייתו ע"ש ולא נפסל בלינה משום דכ"ש אינו מקדש בלילה עכ"ד ודבריו תמוהים מאד

חדא דמבואר מש"ס דמקדש בלילה כנ"ל. ואם אינו מקדש בלילה כ"ש שלא נתקדש ביום שלפניו דשלא בזמנו הוא. וא"כ ל"ל לדחוקי שלא נגמר בע"ש. הא אף אם נגמר בע"ש אינו מקדש לפ"ז. וגם מ"ש דאין הלחם נתקדש בתנור אף אם קרמו פניו בתנור עד גמר אפייתו הוא נגד המשנה במעילה ד' טית ונגד דברי התוס' במנחות דנ"ז ריש ע"ב. ועיין בירושלמי ספ"ק דשבת ובתוס' ספ"ק דשבת ריש ד"כ. ודברי הא"צ והאו"ח בכאן תמוהים מאד. ויש כאן עיון רב ברמב"ם באלו ההלכות ואכ"מ. שוב הגיע לידי ס' האמ"צ וראיתי שהביא שם דברי הירושלמי והתוס' ספ"ק דשבת והתוס' במנחות הנ"ל ושורש דבריו הוא דמשכחת שקרם רק צד הממהר לקרום. ולענין שבת די בזה ולא לענין קדושת לחה"פ כמ"ש התוס' ספ"ק דשבת אבל מדברי התוס' מנחות הנ"ל משמע דשוין הם וע"ש בתוס' שם דע"ח ד"ה פורסה. ועיין תשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' פ' ואכמ"ל. גם מ"ש שם בס' א"צ דבש"ס תמורה דף י"ד מבואר דבלילה אינו מקדש אף ליפסל. אף דביומא דק"ט לא משמע כן ז"א דהש"ס רק מדחה דרך דיחוי בעלמא עכ"ל. דבריו תמוהין מאד דסוגיא זו איתא ביומא ובמנחות ד"ק וקאמר שם אבוה דר"א נמי מתניתא קאמר וא"א לתרץ הך מתניתא רק דלילה אין מחוסר זמן וליישב סתירת הש"ס מתמורה ליומא ומנחות אין בידי רק לומר דתלוי בפלוגתא דבש"ס כריתות ד"ח אי לילה מחוסר זמן ואכמ"ל יותר. ועיין בזבחים די"ב בתוס' ד"ה לילה אין עיין שם:

ח' הקשה רו"מ לשטת רמב"ן וריטב"א הנ"ל מדאמרינן בעירובין ד"ל דמודה סומכס דמערבין לנזיר ביין מ"ט אפשר דמתשיל אנזירותיו. ול"א מי יימר דמזדקקי לי' תלתא עכ"ד. ולק"מ דהתם עיקר הטעם משום דחזי לאחריני ומה"ט ס"ל לרבנן דמערבין לישראל בתרומה. ואף שסומכס פליג עלייהו מ"מ בטעם כ"ד דאפשר גם בשאלה גם הוא מודה ועיקר ההיתר הוא משום דחזי לאחריני והטעם דאפשר בשאלה הוא רק לסניף. (א) ותדע לך דהא אליבא אין מערבין בהקדשות אף דאפשר בשאלה וכן אין מערבין בטבל אף דחזי לאפרושי ביה"ש אף לרב דכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו ביה"ש. והיינו דלא מהני אלא במידי דחזי השתא לשום אדם כמ"ש התוס' שם ש"מ דהך טעמא עיקר. וזה הנלע"ד כוונת הרשב"א בתשו' ח"א סי' תר"ב ורו"מ נתקשה מאד בכוונתו והאמת שלשונו שם מגומגם אבל המכוון מדבריו נלע"ד שהשואל שאל באשה שנדרה הנאה מראובן. ובא ראובן וקידשה אי הוי כמקדש באיסורי הנאה דאינה מקודשת. או שמקודשת מטעם הואיל שמותר לשאר העולם כמו שמער בין לנזיר ביין או מטעם הואיל ואיבעי מיתשיל. או שנאמר שדינו כמו ככר זה עלי הקדש שאין מערבין בה. וע"ז השיב הרשב"א דטעם הואיל וחזי לאחריני לא מהני בכאן דלגבי עירוב די לרבנן

אם ראוי לאחרים משא"כ לענין קידושין דבעינין ראוי לדידה. ומטעם הואיל ואי בעי מתשיל כמו שמערבין לנזיר ביין לסומכס לא מהני בכאן דהתם לא הוי עיקר הטעם משום הואיל ואי בעי מתשיל רק מטעם דחזי לאחריני. ואף שזה הטעם לבד לא מהני לסומכס דהא אין מערבין לדידיה לישראל בתרומה מ"מ מהני צירוף טעם דשאלה לטעם דראוי לאחרים. אבל טעם הואיל דשאלה לבד לא מהני וראי' דאין מערבין בהקדשות אע"ג דאיכא טעם דשאלה וש"מ דלא מהני הואיל דשאלה בלא הואיל שראוי לאחרים והוא כשטת התוס' בעירובין שם ואח"כ כתב הרשב"א שאעפ"י שהשואל מסופק אי מהני חד הואיל או הואיל וראוי לאחרים או הואיל דשאלה והרשב"א כבר דחה דחד הואיל לא מהני בכאן **(בפ"א מה' עירובין שהק' שם לפי דברי המהרש"א בתוס' עירובין ד"ל ד"ה אלא שהוכיח מד' התוס' שם דלא התירו לשאול בשבת משום מצוה אחרת אלא משום כבוד שבת וא"כ לדעת הרע"ב דס"ל דבאיכא תרתי שבותין כ"ע מודי דגזרו עליו ביה"ש א"כ אמאי ק' בגמרא דסומכס ס"ל כרבנן דרבי הא אפי' כרבי נמי מצי אתי משום דבתרומה איכא תרתי שבותין שבות דשאלה ושבות דהפרשה וכן הק' בספר ישועות יעקב סי' שפ"ו ולפי סברת אאמו"ר פ"ג זללה"ה לק"מ דהא באמת בכגון זה מותר להפריש כיון דהחיוב לא בא עד השבת רק דאסור משום דביה"ש הוי כל רגע ס' יום וס' לילה וחיישינן שמא בשעת השאלה הוי יום וא"כ ממ"נ ליכא רק שבות אחד וזה נכון מאוד ואם כנים אנחנו נלפע"ד ליישב בזה קו' השעה"מ בה' חמץ ומצה שהקשה על התוס' בפסחים דמ"ו ע"ב ד"ה הואיל על מאי שהקשו שם דאמאי אין יוצאין במצה של מע"ש לר"מ דס"ל מע"ש ממון גבוה ול"א הואיל ואי בעי מתשיל עלה והק' השעה"מ דמאי הק' דאפי' אי יתשל עלה הא הדרא לטיבלי' וא"ל דיפריש עלה ממק"א הא אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט וכן הק' בספר אור חרש שם וסיים בצ"ע ולהנ"ל לק"מ דבאמת בכה"ג לא בא החיוב עד יו"ט מותר להפריש עלי' ביו"ט אבל באמת גוף הסברא אם לדין יש תשובה דשאני היכא דלא בא לכלל חיוב כלל קודם שבת או י"ט אבל הכא הא הי' טבל קודם השבת אלא דעשאה תרומה או מעשר שני וכיון דשאל עלי' בשבת או ביו"ט והחכם עוקר את הנדר מעיקרו וא"כ באמת הי' בחיוב קודם שבת ויו"ט ועיין בש"ך יו"ד סי' רכ"ח סקצ"ו ומה"ט אפשר לפענ"ד כנים דברי תשו' הרשב"א בסי' תשמ"ז שהביא השעה"מ שם בסוף דבריו דכ' לתרץ כן על הא דאתרוג של תרומה טמאה פסולה ול"א אי בעי מתשיל עלה דאי יתשל עלה הדרא לטבלא וא"א להפריש עלי' ביו"ט דס"ל כסברתינו אולם יהי' איך שיהי' דברי המגי' במל"מ הנ"ל במה שכ' כן גבי שבת לענ"ד לא נראה כן מטעם אחר דזה החילוק היא דוקא ביו"ט אבל בשבת אין חילוק בזה ודבר

זה נשמע מתוס' בשבת דקי"א ע"א ד"ה לא סבר במה שכ' דמשום טבילה בזמנה מצוה לא הוי שריין תיקוני מנא וכבר האריך הרחיב הדיבור בזה בס' סדרי טהרה ריש סי' קצ"ד עש"ה ובספר ישועות יעקב או"ח סי' שכ"ו וכן מבואר בהדיא בתוס' ביצה די"ח ע"ב ד"ה ושווין עש"ה הגם דאפשר לומר דלמסקנת תי' חזרו מסברא זו וכמ"ש בתשו' אבני מלואים סס"י י"א עש"ה והבן אולם כן אמת לענין דינא ועיין בשו"ת שאגת ארי' סי' נ"ו כנלע"ד.

(**א**) ודאתאן עלה בענין זה באתי לעורר לב המעיין מה שמצאתי שגיאה גדולה בדברי הג' מהרא"ז מרגליות בספרו מטה אפרים ה' יוה"כ סי' תרי"א ס"ג דכ' שם דביוה"כ אם צריך לילך חוץ לתחום יערב דוקא ברגליו ואינו יכול לערב בפת והיא נגד ד' הש"ס בעירובין דל"א דפליגי ב"ש וב"ה דב"ש סברי דאין מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה וב"ה ס"ל דמערבין ואמרו ב"ה לב"ש אי אתם מודין שמערבין לגדול ביוה"כ אמרו להן אבל ופי' רש"י אמת אמרו להן כשם שמערבין וכו' וב"ש התם איכא סעודה הראוי מבע"י ע"ש לשון הש"ס אלמא דבזה לא הי' מסופק אדם בעולם ובין ב"ש וב"ה ס"ל דמערבין ביוה"כ בפת ועיין בב"י סי' תרי"א ובסי' ישוי"ע סס"י תט"ז ובס' ק"נ בפ"ק דביצה אות ק"ח כ' בזה דנ' דהביאו ראי' מדבר רגיל דהי' בכל יוה"כ לאיש עיתי כמו דנתבאר ביומא דס"ז עכ"פ הכל מודים דבין ע"ת או ע"ח מערבין ביוה"כ בפת לכן לפע"ד הקלישה והרטישה הא מלתא אחר מחכת"ה היא כשגגה היוצא מלפני השליט:

ותרי תמיהי מדכר דכירי אינשי מה שמצאתי עוד שגיאה בדבריו בזה בסי' תרי"ג ס"ג שהק' על דברי המ"א בסי' הנ"ל שכ' דלרפואה גמורה מותר לרחוץ וכ' וז"ל ולכאורה צ"ע דלרפואה גמורה נראה שאסור משום שחיקת סמנים דאסור ביוה"כ כמו בשבת ועיין בסי' שכ"ח סמ"ד רוחצין במי גרר שכן רוחצין בהם בלא"ה וליכא הוכחה דלרפואה קעבד שאין נראה אלא כמיקר וזה בשבת שמותר להקר ולא מוכח דעביד לרפואה משא"כ ביוה"כ דמיקר אסור מוכח דעבד לרפואה ואסור ע"ש שהאריך בזה והביא שכן תמה ג"כ המחצית השקל על דברי המ"א הנ"ל כזה ואני תמה מאוד הפלא ופלא על הנהו תרי גאוני דאשתמטי' להו אחר מח"כ כי רב היא ש"ס מפורשת בביצה די"ח ע"ב דעל מאי דאמרינן שם בטעמא דאין מטבילין כלים ביו"ט מפני שנראה כמתקן כלי א"ה אדם נמי אדם נראה כמיקר תינח בשבת ביוה"כ מאי איכא למימר ופי' רש"י הא ודאי מוכחא מלתא דלטבילה קא מכוין ולא כמיקר אמר רבא מי איכא מידי דבשבת שרי וביוה"כ אסור אלא הואיל בשבת שרי ביוה"כ נמי שרי ופי' רש"י ואע"ג דלא נראה כמיקר שלא תחמור לענין מלאכה ביוה"כ משבת וכן הר"ן בסוף ביצה הביא הק' שהקשה הראשונים

על הרי"ף דכ' לחלק לענין מוקצה דיו"ט חמור משבת והק' עליו מסוגיא דהכא ע"ש מאי שתירצו כ"א לפי דרכו אבל עכ"פ קושיית הגאונים לק"מ והוא מפורש בש"ס הקושיא והתי' וזה ברור ופשוט לענ"ד:)** ושלא כספק של השואל מ"מ אולי מהני בכאן צירוף טעמים דהואיל וראוי לאחרים עכשיו וגם ראוי לדידה אי תשאל על נדרה כמו לסומכס דאף בעירובין לא מהני ראוי לאחרים לבד דהא אין מערבין לדידי' לישראל בתרומה וגם הואיל דשאלה לבד לא מהני דהא אין מערבין בהקדשות. ואעפ"כ היכי שיש שני סניפים היינו דראוי לאחרים וגם ראוי לדידי' בשאלה מועיל כמו ביין לנזיר דמודה סומכס דמהני וא"כ גם בנ"ד נמי נימא הכי. לזה כתב הרשב"א דהואיל באיסורי הנאה ש זכה בהם ע"י הואיל לא מהני זה נלפע"ד בכוונת דברי הרשב"א:

ומה שהק' רו"מ על הרשב"א בתשו' סי' תשמ"ז שהביא ראי' שא"י בלולב שאסר על עצמו ול"א הואיל ואיבעי מתשיל דאל"כ למה א"י באתרוג של תרומה טמאה שביד ישראל מה"ט. והק' רו"מ דשאני בתרומה טמאה שאסור לכל. הנה כבר עמד בזה בס' שעה"מ פ"ח מלולב כאשר ראה גם רו"מ ומ"ש ויש ליישב נראה כוונתו שהשואל היה דעתו שיוצא משום הואיל והביא ראיה מהך דר"א בפא"ע לענין חלת חמץ דעובר בב"י משום הואיל. כמבואר בתשו' הרשב"א כת"י הובא בשעה"מ הלכ' חו"מ וע"ז השיב הרשב"א שא"כ אף באתרוג של תרומה טמאה ביד ישראל יהיה יוצא מה"ט ושנינו של תרומה טמאה פסול. וע"ש בתשו' שבשעה"מ הנ"ל. ושפיר השיב הרשב"א להשואל דאם נאמר להביא ראיה מחלת חמץ לשאר מקומות שיהיה דבר האסור בהנאה שלו ע"י הואיל ואיבעי מתשיל א"כ מטעם זה יהיה יוצא אף באתרוג של ת"ט אף דשם אסור לכל הא גם גבי חלת חמץ אסור לכל ואעפ"כ אמרינן שהוא שלו ע"י הואיל תה אינו אפשר שהיא נגד המשנה וע"כ אינו ראי' מחלה הנ"ל דשם להחמיר הוא הוא או י"ל דשאני גבי חמץ דבלא"ה אינו ברשותו ש"א והכתוב עשאו כאלו ברשותו ע"כ אמרינין הואיל שיהיה שלו אף שעכשיו אסור בהנאה. או מאיזה טעם אחר ושם דחה הרשב"א זה דגבי חלה י"ל דאמרינן הואיל ואי בעי מתשיל קודם שתחמיץ וקודם שתחמוץ ראוי' הוא לכהן כמ"ש הרשב"א שם ולאו דוקא לכהן ה"ה לישראל דהא חלה טמאה גם לכהן אינה ראוי' לאכילה רק להנאה ובהנאה שאינה של כילוי גם לישראל שרי כמבואר בתוס' ביבמות דס"ו ע"ב ובשאר דוכתי זה הנלע"ד ברור בפי' דברי הרשב"א. טית. והנה רו"מ הקשה ע"ד הרמב"ן והריטב"א הנ"ל דאמרינן מי יימר הא קיי"ל דנדרים הוי דשיל"מ משום דאיתא בשאלה ול"א מי יימר. ע"כ כתב רו"מ דדוקא גבי נזיר ושבועה אמרינן מי יימר אבל לא בנדרים מטעם דמצוה לאתשולי עלייהו כדאי' בש"ס דנ"ט ומש"ה מיישב

דלק"מ ק' המל"מ מש"ס פ' כירה משום דהתם בנדרים קמיירי ול"ש מי יימר אלא שתמה על הריטב"א שכ' בקושיתו על שבועה דאמאי לוקה הא הוי התראת ספק ומצוה נמי איכא לאתשולי על שבועתו ומה"ט חשיבי איסור שבועות ונדרים דשיל"מ כדאי' במס' נדרים וע"ז תי' דמי יימר דהיכן מצא דשבועות הוי דשיל"מ ובש"ס דנדרים לא הוזכר רק דנדרים הוי דשיל"מ עכ"ד. והיטב אשר דיבר דלפי מה דפ' הרמב"ם וכ"ד הרבה פוסקים והכי קיי"ל דאין נשאלין על השבועה אלא מדוחק כמ"ש רמ"א סי' ר"ג וסי' ר"ל ודאי דשבועות לא הוי דשיל"מ כמו תרומה וכ"כ בתשו' בית יעקב. ומה תימה על בעל פמ"ג שכ' בפשיטות בהקדמתו להל' פסח ח"ב פ"א אות ט"ז ובמשבצות ליו"ד סי' ק"ב סק"ז דשבועה הוי דשיל"מ ולא בטיל ח"א לדידן ובלא"ה דברי הפמ"ג תמוהים שם שכ' שם דאף בנשבע על טריפה יש שני איסורים כמו באאחע"א לקברו בין רשעים גמורים. וז"א דדוקא באיסורי' שאסרה תורה הוא. אבל אין שבועה חל על איסורים מטעם דמושבע ועומד ולא חלה השבועה כלל. וראי' דהא בשאר אאחע"א אמרינן בפד"א דאיסור אחות אשתו מיתלא תלי וקאי. אבל שבועה אינו חלה על איסורין ואף אם כבר עבר האיסור אינה חלה השבועה. ומשום דכיון דבעת שנשבע לא חלה אין לה מקום לחול אח"כ ועיין בש"ך יו"ד סי' רל"ח סק"ה. וכ"כ בס' שעה"מ פי"ז מהא"ב והביא ראיה מתוס' שלהי נדרים גם מ"ש שם בא"ח שאם נימא דלא כש"ך אם כשבע על ח' טריפה ונפל לתבשיל אינו בטל משום דכיון דנתבטל מאיסור טריפה. שוב חייל עליו איסור שבועה והוי דשיל"מ ז"א דא"כ אינו חל האיסור שבועה רק אחר התערובת ושפיר בטל אף דהוי דשיל"מ כמבואר ברמ"א סי' ק"ב דכל שלא ניכר קודם שנתערב בטל ונראה דמש"ה הצריך הצ"צ בתשו' סי' ס"ט לכתוב דנולד הוי כולל וחל על איסור טרפה. ומש"ה ביצה טריפה שנולדה ביו"ט אינה בטלה לענין יו"ט הא לא"ה היתה בטלה אף דבעלמא בלא"ה אף דאאחע"א אי משכחת רוחא חיילה והיינו מטעמא דכתיבנא גם מ"ש ביו"ד לתמוה על הצ"ץ דהא יו"ט לגבי טריפה הוי קל על חמור ואף בכולל לא חייל. הנה יפה תמה אבל לדינא דברי הצ"ץ נכונים דיו"ט על טריפה הוי נמי איסור מוסיף דנאסר בטלטול מחמת איסור מוקצה ואיסור מוסיף חל אף בקל על חמור לדידן כמ"ש התוס' בפד"א נחזור לנ"ד דלדידן לא הוי שבועה דשיל"מ. אמנם כ"ז שבועה אבל נזירות אף לדידן הוי דשיל"מ דהא טעמא דאין לשאול על שבועה רק מדוחק מבואר במרדכי פ"ג דשבועות בשם מוהר"מ משום דבשבועה כ' לא ינקה משא"כ בנזירות ועי"ן בש"ס נדרים די"ח ע"א וכיון שכן א"כ לא הועיל תי' הריטב"א על נזירות דאמאי תנן בנזיר שהי' שותה יין לוקה ועוד אני תמה על רו"מ ולדידיה ניחא הא מפ' בברייתא בשבועות דק"ב ע"א דבנדרים

נמי לוקה דקתני שני קונמות מצטרפין והיינו למלקות וע"ש בש"ס וגם בש"ס נדרים דט"ו קאמר בפשיטות הלכה לפני הפסח אסורה ולוקה והיה אפשר לומר דמסירות ונדר אין קושיא כל כך דאפשר לומר שנדר עד"ר דאין לו התרה. אמנם בשבועות אכתי קשה מאמימר בשבועות דכ"ח דאמר אפי' אכלה כולה נשאל עליו כו' אי במזיד מחוסר מלקות והיכי משכחת לה מלקות הא איתא בשאלה. וא"ל דמחוסר מלקות לאו דוקא אלא עונש מלקות וע"ש ברא"ש ז"א דהא קאמר שם אבל כפתוהו על העמוד לא והיכא משכחת לה הא איתא בשאלה ולזה יצדק תי' מריטב"א שפיר על שבועות לבד וכמ"ש רו"מ. אלא שז"א דא"כ מעיקרא לק"מ דשמא סובר אמימר כר"י והכי קיי"ל דהתראת ס' שמה התראה ועוד דהא התוס' והריטב"א הק' ג"כ מנזירות ועיין תומים סי' ע"ג אמנם בעיקר קושית רו"מ נלע"ד דס"ל להריטב"א דאע"ג דהוי דשיל"מ אעפ"כ לא הוי הת"ס וכמ"ש שם הריטב"א בפי' ולא תלי זה בזה. ותדע לך דהא נדרים הוי דשיל"מ משום דמצוה לאתשולי עליו כמבואר בש"ס נדרים ואפ"ה קאמר בש"ס במכות דלמ"ד קיימו ולא קיימו לא הוי הת"ס ומשום דמחוסר מעשה לקיים העשה וע"ש בש"ס מכות דט"ו ובתוס' ד"ה במאי קמפלגי אע"ג דודאי מצוה לקיים העשה בפרט לתקן הלאו ואעפ"כ כל היכא דמחוסר מעשה לא הוי הת"ס. והא שכ' הריטב"א הטעם משום דשמא לא יזדקקו ליה רבנן ותיפוק לי' דבלא"ה מחוסר מעשה שאלה דז"א דלולא זאת לא הוי מחוסר מעשה כלל דדבורא לא הוי כמעשה וע"י מי יימר קחשיב מעשה ועיין במלחמות פא"ע אלא שלפ"ז ק"ק על הריטב"א דשם במכות הסכים לגירסת הרמ"ה והרמב"ן דג' להיפך דר"י סובר קיימו ולא קיימו ומש"ה ע"כ סובר דהת"ס שמה התראה והיא גי' הרי"ף והרמב"ם. ומשום דאף למ"ד קול"ק נמי הת"ס הוא כמ"ש הריטב"א שם ומוכח דבכה"ג שהיא מצוה לא מקרי מחוסר מעשה ואכתי י"ל דשאני בשאלה שתלוי בידי אחרים דמי יימר כו' ואעפ"כ הוי דשיל"מ משום דמצוה לאתשולי ועיין בשעה"מ פט"ו ממ"א כמ"ש למעלה ראיה לגי' רש"י ותוס' דאין דין הת"ס תלוי בדשיל"מ. אלא שאיפכא ק' לכאורה על התוס' דבגיטין דל"ג תי' על קושית הת"ס הנ"ל משום דאוקי אחזקה ות"ל דבלא"ה לא הוי הת"ס משום שתלוי במעשה. וכמבואר בש"ס מכות הנ"ל לפי גירסתם אלא שמש"ס אין קושיא כ"כ דאפשר לומר דס"ל להתוס' דשאלה לא מקרי מחוסר מעשה משום שאינו רק דיבור וכנ"ל וסברת מי יימר לא ס"ל לתוס' כמו שמבואר בפ' כירה וגבי גר לא סגי בהדיוטת וכחילוק המל"מ. אמנם התוס' בעצמם שם במכות כ' טעמא משום מחוסר מעשה ואפשר לפרש דבריהם במכות שכוונו למ"ש בגיטין. ויותר נראה שמ"ש בגיטין דאוקמה אחזקה לאו דוקא וכוונתם כמ"ש במכות דיש לנו לדונו לענין התראה שלעולם

יעמוד כמו שעמד עכשיו ולא יעשה מעשה חדש ותדע לך דאל"כ ק' טובא על התוס' דהא קיי"ל דחיישינן לשמא ימות כר"י בגיטין דכ"ח והטעם כמו שפירש"י שם ד"ה שמא מת כיון דעתה אין מרע לה לחזקה בהכי ע"ש וא"כ בכאן אמאי לא חיישינן לשמא ישאל וגם בגט שמא יגרשנה ויבטל ואף שהנו"ב מ"ק חיו"ד סי' כ"ה כ' דטעמא דחיישינן לשמא ימות משום שסופו למות ז"א דהא גם שמא יקדש חיישינן אף לשטת ר"ת בתוס' קידושין דמ"ה ע"ב היכא שיהי' איסור למפרע וכבר הרגיש בזה בעה"מ ספר בית מאיר בתשו' שבסוף ספרו שהוא השואל שבנו"ב שם ואף שבנו"ב שם סי' כ"ו דחק עצמו בשטת ר"ת להסכימו לדעתו. לא משמע כן בדברי הרא"ש שם ועיין בתוס' יומא דנ"ה ע"ב ד"ה אלא בחטאת מבואר נמי שלא כהנו"ב והרי חזינן דלא מוקמינן אחזקת פנוי' בכה"ג וה"ה בכאן אם יתן גט ויבטל תעשה פנוי' למפרע וכן גבי שאלה מותר למפרע דחכם עוקר הנדר מעיקרא וא"כ מה חזקה שייך בכאן א"ו כמ"ש והנלע"ד כתבתי.

י) מ"ש רו"מ לפלפל בפלוגתת הרשב"א והר"ן שילהי נדרים דפ"ה וכ' רו"מ שהרשב"א סובר דהמקדש ע"ת דנדרה דודאי אינה מקודשת דל"א הואיל והר"ן חולק עליו משום דאמרינן הואיל עכ"ד והיא שגיאה דמאי ענין הואיל לכאן התם בקפידא דבעל תלוי ולכ"א ל"א הואיל רק שהרשב"א סובר דאין חוששין שמא ישאל או תשאל על נדרה והר"ן חושש שמא ישאל ובשמא תשאל מספקי' לי' ע"ש ובאמת אי חיישי' שמא תשאל הוא פלוגתא בירושלמי והובא בחהר"ן קידושין ד"ן ובהר"ן פ' המדיר ואני תמה מאד על הרשב"א שכאן בנדרים אינו חושש שמא ישאלו הבעלים אף שהם לא יעשו שום איסור למפרע רק הכהנים אעפ"כ אינו חושש והרי פליגי ר' יהודא ור"נ בנדרים די"ד בקונם עיני בשינה היום אם אישן למחר דקאמר ר"י דאל ישן היום שמא ישן למחר אע"ג דאם ישן הוא בעצמו יעשה איסור ואעפ"כ חיישינן וא"כ אמאי ל"ח כאן לשמא ישאל ויעשו הכהנים איסורא למפרע וא"ל דשאני כאן שצריך לעשות מעשה שאלה ומש"ה ל"ח משא"כ בשינה דשינה ממילא אתיא והוא צריך לעשות מעשה להסיר מעליו השינה וכמו שאמרו בש"ס גיטין דפ"ד דאי בעי מבריז נפשי' בסלואתא ולא נאים ע"ש. ז"א דא"כ מאי פריך הש"ס שם בנדרים על ר"י ממשנה שאת נהנית עד הפסח הלכה אין לא הלכה לא הא התם שני ושני דצריכה לעשות מעשה הליכה משאכ"ה גם ר"י מודה דלא חיישינן אע"כ דאף בכה"ג חייש ר"י וקיי"ל כוותי'. והנה רוב הפוסקים הסכימו דבגיטין כל תנאי שהוא בשוא"ת מגורשת ומותרת להנשא ולא חיישינן שמא תעבור עליו וגם בקידושין פ' רוב הפוסקים להקל דבקידשה ע"ת שאין עליו נדרים ונמצא עלי' נדרים דאינה מקודשת כלל ול"ח שמא תשאל על נדרה כדברי המיקל בירושלמי ועיין

בש"ע ואחרונים באה"ע רס"י ל"ט ומשום דל"ח שמא תקלקלה עצמה ולכאורה ק' אמאי בקונם עיני בשינה קיי"ל כר"י דחיישינן שמא יעבור על התנאי אף בקום ועשה כנ"ל ול"א דודאי לא ישן שלא יקלקל עצמו לעשות איסורא למפרע ובש"ס גיטין דפ"ד מוכח לכאורה דשוין הם מדקאמר התם ולהך דפליגת עלי' דר"י קמדמית לי' ע"ש ומבואר קצת דלר"י דחייש בנדרים גם בגיטין חיישינן וק' כנ"ל וראיתי בפרישה וט"ז ביו"ד סס"י ר"כ הביאו בשם רש"ל שעמד בזה בקצרה וחילק דבנדרים דקילי חיישינן משא"כ באיסור א"א דחמיר והט"ז כ' לחלק דהתם בגיטין אם תעבור תהי' אסורה גם מכאן ולהבא לבעלה משא"כ בנדרים דיעבוד איסורא רק למפרע ע"ש ולא ראו שכבר עמד בזה הרשב"א בחי' לגיטין דפ"ג ותי' ת"ל איכא למימר דאיסור א"א שאני דמתוך חומר שהחמרת עלי' בסופה שאם עברה ונשאת לזה שנאסר' עליו גט בטל ובניו ממזרין מזדהרה טפי ולא עברה אתנאה שאינ' עשוי' לקלקל עצמה ולעשות בני' ממזרין עכ"ל ולק"מ ועיין בש"ס יבמות דצ"ד. אמנם להרשב"א בנדרים דפ"ה דלא חייש לשאלת הבעלים אף שהם לא יעשו איסורא למפרע רק הכהנים ודאי קשה מהך דר"י בנדרים וקיי"ל כוותי' דחיישינן שיעבור על התנאי ויעשה בעצמו איסור למפרע ובפרט לפ"ד הב"ש באה"ע רס"י ל"ט דיותר יש לחוש שתישאל על נדרה ממה שיש לחוש שתעבור על התנאי בקום ועשה משום דנדרים מצוה לאתשולי ע"ש ודאי דקשה על הרשב"א הנ"ל וצע"ג.

יא) כ' רו"מ בשם בני שיחי' שהרשב"א הנ"ל מש"ה ל"ח לשמא ישאל משום דסובר כד' רמב"ן וריטב"א הנ"ל דמי יימר כו' ורו"מ כתב דסובר הרשב"א כד' התוס' בהשולח מטעם דמוקמינן אחזקה וראי' שכ"כ בפ' השולח כד' התוס' ע"כ ואני אומר לסייע לרו"מ מדברי הר"ן פ' מי שאחזו שכ' דבתנאי של קום ועשה אסורה להנשא שמא לא תקיים ובתנאי שוא"ת מותרת להנשא ול"ח שמא תעבור וכתב ולפ"ז משמע דהאומר לחבירו הריני נותן לך כו"כ ע"מ שתעש' דבר פ' על המקבל להביא ראי' שקיים תנאו ואם אמר ע"מ שלא תעשה על הנותן להביא ראי' שביטל תנאו ע"כ וטעמא דיש חילוק דהתנאי קו"ע על המקבל להביא ראי' ובתנאי שוא"ת על הנותן להביא ראי' כ' בקצוה"ח סי' רמ"א משום דאוקמינ' אחזקה שנעש' מעשה כמ"ש התוס' בהשולח הנ"ל וא"כ רישא נמי תלי בהכי כיון דהר"ן תלאן זב"ז אמנם הר"ן שחולק על הרשב"א סובר דאף דלא הוי הת"ס מ"מ מדרבנן אסור שמא ישאל וז"ב:

יב) והנה בני שיחי' הק' ע"ד התוס' שבפ' השולח לא תי' כתי' הריטב"א דמי יימר ובסוטה דכ"ה ע"ב כ' דלכך סברי ב"ה דלאו כגבוי דמי משום דגביות כתובה צריך ב"ד ולאו בידה כדאמרינן גבי גר מי יימר דמזדקקי לי' ב"ד ומזה הביא ראי' לסברתו לחלק

בין נדרים שיש שני צדדים להתיר חכם וג' הדיוטות משא"כ בגר ודכוותי' כ"ה סברת התוס' ואח"כ חזר ודחה שאין ראי' משום דהא שכ' התוס' דגביות כתובה צריך ב"ד הוא משום השבועה כמ"ש התומים סימן ס"ז סק"ב ולהכי אף התוס' מודים דאמרינן מי יימר דלא יזדקקו משום חומר שבועה עכ"ד ורו"מ תמה עליו דהא תנן בגיטין דנמנעו מלהשביעה משום חומר שבועה בב"ד ור"ג הזקן תיקון שתהי' נודרת ואין כאן חומר ובש"ס שם אמרינן דאדרה בב"ד ואשבע' חוץ לב"ד ובשניהם אין חומר כ"כ כמ"ש רש"י ותוס' והקדמונים שם עכ"ד מעל' ואני תמה על מעל' דהא שמאי והלל הי' זמן רב קודם תקנת ר"ג הזקן דר"ג הי' נכדו של הלל הזקן ובעת שנמנעו מלהשביעו בלא"ה לא היתה גובת כתובתה כמ"ש רש"י בגיטין ואף אם נאמר דב"ש וב"ה הי' זמן הרבה אחר שמאי והלל מ"מ הלא ריב"ז ביטל השקאת סוטה כמבואר במשנה דסוטה דמ"ז וריב"ז הי' בזמן ר"ג הזקן ולדעת הרמב"ם בהקדמתו לחיבורו קיבל ריב"ז מהלל הזקן ור"ג הזקן קיבל מאביו רבן שמעון בנו של הלל הזקן וריב"ז הי' חבירו של ר"ש בנו של הלל אבי ר"ג הזקן א"כ כבר נתבטל השקאת מי סוטה וא"כ הא דנחלקו ב"ש וב"ה במתו בעליהן עד שלא שתו ע"כ דנחלקו קודם תקנת ר"ג וקודם שנמנעו מלהשביעה אלא שהי' אפשר לומר שריב"ז ביטל השקאת מי סוטה אחר תקנת ר"ג דהא האריך ימים עד אחר החורבן אחר הריגת רשב"ג הזקן מ"מ אין קושית רו"מ כלום דהא אפשר שנחלקו ב"ש וב"ה איך הדין קודם שנמנעו מלהשביעה ומנ"ל לדחוק ולהקשות ולומר שפלוגתת ב"ש וב"ה היא רק על זמן מה היינו אחר תקנת ר"ג וקודם שביטל ריב"ז השקאת מי סוטה ועיין בש"ס שבת דס"ו וברמב"ם פ"ג מסוטה הי"ט ואחר שנתבטל השקאת מי סוטה בלא"ה אף לב"ש מפסדת כתובתה כמו ארוסה ואינך דאין ראוית לשתי' ומפסדת כתובתן אף לב"ש מטעם דהוי עוברת על דת כמבואר בתוס' יבמות דל"ח ע"ב ע"ש היטב והגאון בעל משנה למלך אישתמיט לי' דברי התוס' הנ"ל ע"כ האריך בקושית רפ"ב מה' סוטה ע"ש מה שדחק ולדברי התוס' יבמות הנ"ל לק"מ ע"כ דברי בני שיחי' נכונים. אמנם בלא"ה יש ליישב דברי התוס' בסוטה הנ"ל ע"פ חלוקו של המל"מ פ"ד מבכורות שהבאתי באות א' וכל זה ברור:

אח"ד. מה שהקשה רו"מ על התוס' ביבמות ד"פ בענין התראת ספק מדברי התוס' דהשולח הנ"ל הנה על התוס' יבמות הנ"ל כבר עמדו כל גדולי המחברים וגם המל"מ פט"ז מסנהדרין כמ"ש גם רו"מ ועיין בתשו' נו"ב מ"ק חאה"ע סי' ו' (א) ועיין בס' פני יהושע בקו"א לקידושין אות צ"ג כתב בזה דבר נפלא ואמת. ד' יראני נפלאות מתורתו כנפשו ונפש הדו"ש באהבה רבה שלמה במהר"י חונפ"ק הנ"ל.

(א) עיין במהרש"א בקידושין ד"י תוס' ד"ה דחייבין עש"ה:) **השמטת להגהת בחלק אורח חיים**

להגהה בד"ט סע"ב) אחרי כותבי זכיתי ת"ל לשו"ת שנדפסו מחדש לרבינו מהר"ח אור זרוע וראיתי שבסי' ל"ה ובסי' קמ"ג כתב ג"כ כסברת האחרונים דבעע"ג מהני בכ"מ כשהאחר מכוון והביא ראיה מש"ס חולין הנ"ל גבי נדה שנאנסה וטבלה. וכ' דבגט שאני משום דכתיב וכ' לה לשמה שהכותב יכוון לשמה עש"ה. ואם כי חלילה לי להרהר נגד מורא מקדשו שדבריו יסייעו לדברי האחרונים שתמהתי עליהם. אולם לפענ"ד מדברי הרא"ש ריש הלכות ס"ת שחילק מה דלא מהני גבי גט כשנכרי כותב וישראל עע"ג משום דבעי שיהי' לשמה כל כתיבת התורף. אבל בעיבוד הקלף לס"ת כיון דסגי בשעה מועטת בעת שנותן העורות לתוך המים. ואז הנכרי עושה ע"ד הישראל ע"ש מבואר ג"כ דלא כסברא הנ"ל דאל"כ פשיטא דבלא"ה אינו דומה לכתיבת הגט. ועוד דהא מוכח מדברי התוס' במנחות דמ"ב דבכתיבת סת"מ פסול בנכרי אפי' בישראל עע"ג וכן הוכיח המג"א בסי' ל"ט סק"ב מסוגית הש"ס גיטין דמ"ה עש"ה. וקשה לשיטת התוס' דס"ל דהא דנכרי אדעתי' דנפשי' עביד הוא דעושה בסת"ם. וא"כ להתכשר בישראל עע"ג וישראל יכוון אא"כ נאמר דהתם ג"כ דכתיב וכתבתם משמע דהכותב יכוון אבל א"כ נאמר ג"כ גבי שחיטה דכתיב וזבחת למאן דבעי כוונה לשחיטה בעינן דוקא שהזובח יכוון וכן גבי טבילת נדה דכתיב ורחצו במים בעינן שהרוחץ יכוון. ומה בין זה לזה יובן הראי' שהבאתי משיטת התוס' בהא דנתנו טעם על הא דפסול חליצת שוטה הוא לפענ"ד ראי' ברורה שלשיטת הקדמונים. פי' בדברי הש"ס חולין דל"א מוכרח וצ"ע.

לתשו' סי' כ"ח) במה דהביא אאמו"ר הגאון זללה"ה ד' רבותינו האחרונים המ"ב ופ"י שכתבו דסתם עיירות שלנו יש להם דין כפרים לענין מכירת בהכ"נ עש"ה. מצאתי להם תנא דמסייע רב גדול קדמון מהר"ח אור זרוע בתשו' סי' ס"ה כ' שם וז"ל ונראה לפענ"ד דאפי' קהילות שלנו חשובים ככפרים בימי התנאים ואמוראים לפי שאנו מתי מעט ונשארנו מעט מהרבה. ויותר היו ישראל בכפר בימיהם מעתה בקהילה גדולה. וכעין זה כתב ר"י והתיר מטעם זה למכור עתה בהמה גסה לנכרים וכו' עכ"ל.

להגהה דכ"ד ע"א) אולם מדברי הריטב"א בסוגיא דקידושין שם נראה סתירה לסברת אאמו"ר זללה"ה דעל הא דפריך הש"ס שם ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב מניין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר נשיא א' וכו' תיפוק לי' שליחות מהכא כתב הריטב"א שם וז"ל כלומר מהני דלעיל דהשתא התם בהני דלעיל דל"ל שותפת בגווי' שלוחו של אדם כמותו בהא דחליקת הארץ דאית לי' לנשיא שותפת בגווי' מבעיא ופרכינן

ותסברא דרב בההיא מדין שליחות אתי עלה והא קטנים הוו בחליקת הארץ וקטנים לאו בני שליחות נינהו וכו' עכ"ל הריטב"א. ולסברת אאמו"ר זללה"ה הא אפי' בעכו"ם דנתמעטו משליחות מהא דאתם גם אתם אעפ"כ אי אית לי' שותפות ש"ד וא"כ קטנים נמי דנתמעטו משליחות מאתם גם אתם כמו שכתבו התוס' בגיטין דס"ד ע"ב ד"ה שאני וכ"כ הראב"ד ז"ל בה' גירושין פ"ו ה"ט אעפ"כ ביש להם שותפות שפיר עושים שליח. וא"כ לא אזיל שפיר קושית ותסברא והבן. וע"כ דל"ל להריטב"א האי סברא ועכצ"ל בדברי הרמ"א או"ח סי' ש"ע שהוא מתשו' מהרי"ק [ואינו לפני] דחושש להסוברים דיש שליחת לעכו"ם לחומרא אפי' בכל איסורין חוץ מריבית ע' לקמן בתשו' סי' פ"א. אולם לולא דברי רבינו הגדול הריטב"א ז"ל הי' אפשר לפענ"ד לחלק דע"כ לא קאמר הש"ס למעליתא היכא דאית לי' שותפות רק בכה"ג דהשליח שעושה הדבר נשאר בשותפות כמו גבי פסח ובנידון אאמו"ר זללה"ה. אבל התם דהשליח עושה דבר דבזה יתבטל השותפות לא מהני מעליותא דשותפות הקודם. והחילוק קל להבין וצ"ע:

להגהה דל"ח ע"ב) כעת בא לידי ס' הלבוש וראיתי דהוא באמת ס"ל דמהטעם דרוצה בקיומו לבד אינו אסור רק מפני צירף משתכר באיסורי הנאה ולהכא באמת מתיר בשאלה. אבל המק"ח דאף דהשיג על הח"י דאוסר גם בשאלה להלכה והניח בצ"ע וא"כ איך כתב אח"כ להתיר בשכירות בג' או בד' ימים מקודם. והתבוננתי בדבר וראיתי דאף לפי הטעם שלו בביאורים ג"כ לא אתי שפיר דהא אם יתבקע הכלי והשוכר יהי' צריך לשלם בעד הכלי לא יתן לו השכר גם שמקודם הפסח ולכן נראה דט"ס נפל בדבריו. ודבריו אזלו על דין דשכירות בית לשום בתוכו חמץ כנלע"ד: